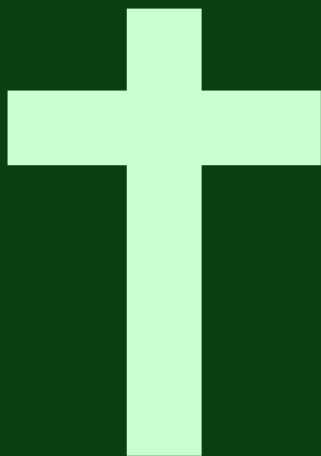

Alap mo Ol Ęse, zěre mo zi niban de ol ziaha-en
gu hup dena

Orya: Alap mo Ol Ęse, zěre mo zi niban de ol ziaha-en gu hup
dena (New Testament)

**Alap mo Ol Ęse, zere mo zi niban de ol ziaha-en gu
hup dena**

**Orya: Alap mo Ol Ęse, zere mo zi niban de ol ziaha-en gu hup
dena (New Testament)**

copyright © 2005, 2018 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: (Orya)

Contributor: Pioneer Bible Translators

All rights reserved.

2020-11-30

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 25 Nov 2022 from source files dated 29 Jan 2022
c93f518f-565f-570c-87e7-50d54e5ff0f6

Contents

Matius	1
Markus	84
Lukas	134
Yohanis	215
Dua-blas enkam de zi hip de aisil	273
Roma	341
1 Korintus	381
2 Korintus	416
Galatia	441
Efesus	455
Pilipi	467
Kolose	476
1 Tesalonika	485
2 Tesalonika	492
1 Timotius	496
2 Timotius	507
Titus	514
Pilemon	519
Ibrani	521
Yakobus	551
1 Petrus	561
2 Petrus	572
1 Yohanis	578
2 Yohanis	588
3 Yohannis	590
Yudas	592
Hamal hap de ol	595

Yesus hup de Ol Dawemna mensa Matius ale gulkuke

Yesus mo auyan-aza mo bosem-sena an zen:

¹ Kristus Yesus, Zen teipsin zini Daud Bak mo Auyan-tane.* Zëno auyan-aza mo ausuna, zen Abraham Bak onakon de aïtbinkim kon gwesibir hanankam:

² Abraham Isaksa wë taka. Isak hwëna Yakobsa wë taka. Zen hwëna beyana dua-blas enkam wei-wik gulku.

Ahana bosena Yehuda,
³ zen hwëna Peres ne Zera neka wë soka- wenyä bosena Tamar hon.

Hwëna Peres zep Hezronsa wë taka.

Zen hwëna Ramsa wë taka.

⁴ Ram hwëna Aminadabsa wë taka.

Zen hwëna Nahasonsa wë taka.

Zen hwëna Salmonsä wë taka.

⁵ Salmon hwëna Boassa wë taka- Rahab hon.

Boas hwëna Obedsa wë taka- Rut hon.

Zen hwëna Isaesa wë taka.

⁶ Isai hwëna teipsin zini Daud Baksa wë taka.

Teipsin zini Daud Bak onakon hëndep in kim Israel mo auyan-azasa Babel san dep asaskam kap nulhak- zao de lowehe gwen hap, zëno mae mo bosem-sesa de aïtbinni an zen:

Daud Salomosa wë taka- Uria mo we nala Batsyeba hon.

⁷ Salomo hwëna Rehabeyamsa wë taka.

Zen hwëna Abiasa wë taka.

Abia hwëna Asa Baksa wë taka.

⁸ Zen hwëna Yosafatsa wë taka.

Hwëna Yosafat Yoramsa wë taka.

Zen hwëna Uzia Baksa wë taka.

⁹ Uzia hwëna Yotamsa wë taka.

Zen hwëna Ahas Baksa wë taka.

Ahas hwëna Hiskiasa wë taka.

¹⁰ Zen hwëna Manasyesa wë taka.

Manasye hwëna Amon Baksa wë taka.

Zen hwëna Yosia Baksa wë taka.

¹¹ Yosia hwëna nonol Yekonyasa wë taka. Zao zep hen etan oso wal zemka wei-wik gulku. Israelk de zini kim holokam Alapsa hli dak, dekam zep Babelk de jana nabare zini teipsin zini Yekonyasa zëre mae mo lang san dep nêrhak, hen Israelk de zini beya tangankam asaskam zao kang nuk.

¹² Yekonya hwëna Babelk zep Sealtielsa wë taka. Zao kim 70 tahun enkam lowehék, ki zep etan tapbla nuk.

Sealtiel hwëna Zerubabelsa zep wë taka.

¹³ Zerubabel hwëna Abihudsu zep wë taka.

Zen hwëna Elyakimsi zep wë taka.

Elyakim hwëna Azor Baksa zep wë taka.

¹⁴ Zen hwëna Zadoksa zep wë taka.

Zadok hwëna Akimsi zep wë taka.

Zen hwëna Eliudsu zep wë taka.

¹⁵ Eliud hwëna Eleazarsa zep wë taka.

Zen hwëna Matansa zep wë taka.

Matan hwëna aha zini Yakobsa zep wë taka.

¹⁶ Jakob hwëna Maria mo zini Yusupsu zep wë taka. Maria zep Yesussu wë

* **1:1** 1:1 Matius kim ayatnak awe Yesussu “Daud Bak mo Auyan-tane”kam gubluka, zëno dam gulsunnu Yesus mo auyan-aza en hap denaka hom. Yesus de hatan srëmnak, tîngare Yahudi zini Israelsa de ngaya tabin hip de Zini insa “Daud mo Auyan-tane”kam nen gweblak. Sap Alap mo olsa de ayang gul gwen zini zen kirekam nonol nen guk gweblak, “Teipsin zini Daud Bak mo ausu nakon sa hatala- nësa de ngaya tabin hip de Zi niye.”

tak- Insa “Kristus”kum en gweblananke. †

17 Zep Abraham onakon de auyan-azasa aïtbir hankam Daud osan dep beyana kitak empat-blas enkam. Hen Daud onakon de aïtbir hankam Israelsa de asaskam Babelk kang gun sun dep, beyana hen empat-blas enkam. Hen dekon de etan lwan dahal zannak Kristus Yesussu de jaha gwen san dep aïtbir hankam, beyana hen empat-blas enkam.

Yesussu kim Maria jaha gwekke:

18 Kristus Yesussu de jaha gwenna in, zen ausuna a kirekam mo lwakye: An zem in Maria, zen Yusup hup de golgu gweblanna. Hwëna nama de gon srëmnak zep u gwek. Hwëna Yusup hom anakan tame gu'unka, “Zen Alap mo Enho mo sasonkam u gwe'an.” 19 Yusup man tangan Musa mo titi tabin ola blikip gwesik gwibirki, zep Mariasa zë-en enlala gwibi'inka, “Èe molyë gok, sap zen malinkim u gwe'an.” Zen dekam zep enlala gwe'anka, “Dannak de kira gwenkam, ki Maria mo bosena sa karek gwer. Zep sowëkam asa gubir, ‘Èe ama emsa baes gwibi'in.’” 20 Zen kim dam gulsuku, “Asa ki Mariasa baes gwibir,” hwëna dekam zep ni tannak eisirkim Alap mo dam taha nakore zini gublu zaka, “Yusup, Daud Bak mo auyantane, bahem Mariasa de gon hap baes gwen. Sap Walasna insa u gwe'an, Zen Alap mo Enho mo sasonkam dena. 21 Zen zi walassa sa jaha gwer. Em Yesuskum bosen ta, sap Zen in Zen sa zëre mo

hli irin zini ngaya tabiri- zëno mae mo karek-kareksa de ngan gulsuzimdinkim.” †

22 An kitak Alap Zën ki syal gwibirki- zëre mo ol ayang gul gwen zini Yesaya mo alenak dikim zaun hup, mensa Zëna anakan gublukake,

23 “Zi niban de gaïng ën srëm wenam seiwiri sa u gwer, hëndep zi walassa sa jaha gwer. Walasna in ‘Immanuel’kam sa bosen dal.”*

Yesaya insa “Immanuel”kam gubluka, zen Ibrani olkam. Zëno enlalana, “Alap Zën nësa golëlowehe gwe'ara.”

24-25 Ni tan nakon kim luweka, hëndep in kirekam Alap mo dam taha nakore zini in tonblaka, desan zep ki hëndep ang gweka. Hwëna Maria kim jaha gwe srëm gwe'ak, zen hom dekam nini apdekan la'ak. Walasna insa kim jaha gwek, Yusup dekam zep “Yesus”kum bosen taka.

2

Yakla hata sezan nakon kim keis nikon de dam gulsuk gwen zini yaïng gwe zakke:

1 Yesussu kim Yerusalem mo langnak de ëna Betlehemk jaha gwek, dekam teipsinkim Herodes irik gilki. Hwëna dekam zep keis nikon de dam gulsuk gwen zini Yerusalemk yaïng gwezak. Zini in Israel kore naka hom. Zëno mae mo langna yakla hata sezan san dekam. 2 Zen zao zep ëtakensizik, “Yahudisa de teipsinkim irik gin hip de walasna in, endawe nër hom jaha gwek? Èe keissië yakla hata sezan san hla la gwe'an- dekon de dam tasin hipye. Zen in

† 1:16 1:16 Kristus zen bosena hom. Zen Yesus mo syal hap de bosen- men ki Camat ahaksa Gubernur, zen hen ki kirekam syal hap de bosena. Bosena Kristus mo enlalana, “Alap mo Dam Tasinni, zisi de ngaya tabin hip Dena.” Zen Yunani olkam de bosen, hen zëno enlalana apdenak- men kirekam hen Ibrani olkam “Mesias”kam nen gweblananye. † 1:21 1:21 ‘Yesus’kum de bosena, zen hen Ibrani olkam enlala naban. Zëno enlalana “Bian (Alap) ngaya tabi'ira.” Zep bosena in man tangan dakasti'in- men kirekam Alap mo dam taha nakore zini in hamal hap Yusup hup srip gulsublukaye. * 1:23 1:23 Yes. 7:14

zebë yaïng gwezal– walasna insa de bokle kom tablan naban isrip-sri gweblan hap.”

³ Teipsin zini Herodes kim kirekam salka, ausa zep hloka. Hen tingare Yerusalemk de zini kim kirekam esaladak ausa zep ehlonlak. ⁴ Herodes dekam zep Alap mo golak de syal tan zi mo mam-mamna hen Musa mo olsa de tawa ta gwibin wenya zëbon de tagal gwen hap gubiridaka. Zao zep takensibiridaka, “Alap mo hamal hap de ola kon, nësa de ngaya tabin hip de Teipsin Zini, Zen endawe sa an zem jaha gwer?”

⁵ Ki zep ding nulblik, “Sap diki Yerusalem mo langna Betlehemk de jaha gwen hap, sap Alap mo ol ayang gul gwen zi mo alenak man lwak,

⁶ ‘Yehuda mo auyan-aza mo ëna in, Betlehem, zen ëna sap betekna– tingare Yehuda mo langnak de ë-ë nakonye.

Hwëna lamkam zëno bosena sa tangan yawal gwera, sap ano hlil irin wenya Israelsa de zaho ta gwibin hip de Zini, Zen zëwe sa zëre mae mo ngirin klesnak jaha gwer.’ ”*

⁷ Herodes kim kirekam zëbon mae salka, dekam zep yakla hata sezan nakore keis nikon de dam gulsuk gwen zini insa sowëkam gu sonebiridaka– zëbon de yaïng gwezan hap. Zao zep takensibiridaka, “Keisni in bawalkame nonol hla lak?” ⁸ Kim takensibiridasiki, ki zep gubiridaka, “Emki Betlehem san sek gwen. Zao walas tola insa dawem enkam lëblak. Zao de hla tankam, asa etan en gublu kinzik– ëe akakim hen song gwëk, bokle kom soblan naban de hen isrip-sri gweblan hap.”

⁹⁻¹⁰ Ki zep hëndep sek gwëk, ki zep hen keisni mensa yakla

hata sezan san nonol hla dak, etan hla dak. Dekam tangan zep eisrip-sri gwe'ak, sap keisni in man ngeirbirida'anka. Hëndep walas tola in zao gola ta'anka, zao en zep keisni in mo ngatanna zilsin'inka. ¹¹ Gola iwe kim bitin gwëk, zao zep walas tola insa an zem Maria han nake'ak. Zao zep hëndep ëtuk gwe hezan naban boklena kom dablazak. Dekam zep zëre mae mo honnak de kire-kire bitin tahal zanna zëbe hap deisweblak, hëndep dekam zep zëbe hap kap dablak– emasna, ir ase dawem nabare te kilin, hen ahana obat hap de te kil dawemsa. ¹² Hwëna hla tan srëmnak Alap mes eisirkim anakan enlala sibiridaka, “Herodes osan bahem etan lwan dahan.” Zep hëndep aha ora san zëre mae mo lang san dep lwan dahak.

Yusup ne Maria ne kim Yesus hun Mesir sin dep ërheya gwëkke:

¹³ Keis nikon de dam gulsuk gwen wenya in kim lwan dahak, Alap mo dam taha nakore zini ki zep eisirkim Yusup hon hata zaka. Zao zep gubluka, “Em luwen. Herodes man angkam eno nik mo walasna ansa tan hap de tëblan hap kalang gwe'ara. Walas tola insa em Mesir sin dep ërheya gwen. Zao holokam ërgwë. Etan aen asa ebon hatazal– dekam de emsa anakan guzimdin hip, ‘Angkam sap esa etan ërlwa hala.’” ¹⁴ Yusup kim luwe zaka, dekam zep hëndep kam ërheya gwëk. ¹⁵ Zao zep ërgwë gwëk, hëndep Herodes tilkin. Zen kitak Alap mo dwam gwibin sin ki lwak– Alap mo ol ayang gul gwen zini men kirekam Yesus hup dena hamal hap anakan ayang gulkuke,

“Ëe asa etan ëre mo Walasna Mesir kon kwang ta halzal.”*

* 2:6 2:6 Mik. 5:2; 2Sam. 5:2 * 2:15 2:15 Hos. 11:1

Herodes kim Betlehemk de zi walassa de tameran hap gubiridakake:

¹⁶ Herodes kim sap keis nikon de dam gulsuk gwen wenyä inä kara gwibiridaka, hen anakan kim tame gulku, “Zen hom asa nen gublu künzi'an. Man asa ahap da guk künzik.” Dekam tangan zep jal gweka. Dekam zep zere mo jana nabare zisi gubiridaka-Betlehemk hen zeno golek denak de ë-ë san de zi walassa tameran-dan hap, dare tahun nakon olk san dep. Sap in kirekam keis nikon de dam gulsuk gwen zini in benna hen tahunna anakan nen gublu künzikke, “Nonol tanganna dekam hata seka.” ¹⁷ Zen dekam zep zauk-Alap mo ol ayang gul gwen zini Yermia Bak men desa ola anakan ayang gulkuye,

¹⁸ “Langna Rama kon gona sa wet so gwer, hen kamana sa nawa gwibir. Èe ama eisirkim Rahel Swesa hlauk. Ngein sin zen sa auyan-tane wal zemka hala-hla gwibiridal. Zen molya sëwehek, sap auyan-tane wal zemka kitak tangan sa damerasil.”*

Yusup ne Maria ne kim Yesus hun Mesir kon etan ërlwahal zakke:

¹⁹ Herodes kim tilki, Yusup ne dekam nama Mesirk ërgwë'ak. Dekam zep etan Alap mo dam taha nakore zini zëbon eisirkim hata zaka. ²⁰ Zao zep gubluka, “Em luwen. Angkam sap esa walas om in han etan Israel san dep ërlwa hala. Sap teipsin zini men zen eno nik mo walasna inä de tan hap golëalp gwe'anka, zen mes angkam tilki.” ²¹ Ki zep hëndep luweka, dekam zep hëndep etan Israel san dep ërlwahak. ²² Hwëna kim etan salka, “Angkam Yerusalem mo langnak Herodes mo tanena Arkelaus Bak bi zik mo weinak

teipsinkim irik gi'ira,” dekam zep hwëna desan de etan ërsong gwen hap airi'anka. Hwëna Bian zep etan eisirkim gubluka, “Galilea san ërsong gwe.” Dekam zep desan ërsong gwek. ²³ Zao zep ë bosena Nazaret ërgwë gwek. Zen kitak Alap mo dwam gwibin sin ki lwak-men kirekam Alap mo ol ayang gul gwen zini orep zëbe hap dena ayang nul gwekke, “Zen Nazaret walkam sa nen gweblal.”

3

Yohanis kim Yesus hup Israelsa hamal gulblukake:

(Mrk. 1:1-8; Luk. 3:1-18; Yoh. 1:19-28)

¹ Zao kim lwa se'ak, dekam zep baptis ta gwibin zini Yohanis Alap mo olsa de ayang gul gwenkam kon gwesik hana'anka. Zen zi srëm nakon syal gwe'anka-Yerusalem mo aha ënak de eik nikon. Sane tan hap kim zë zini yaing gwe-gwek, dekam zep ola ayang gul gwizimki, ² “Ere mae mo karek-karek nakon em ëhalen. Sap angkam Alap Zëna man kon gwesik hana'ara-teipsinkim de nësa irik ginkimye.” ³ Yohanis zen orasa de sal tablan hap de zini men zëbe hap Yesaya Bak Alap mo olak hamal hap anakan ale gulblukake, “Zini sa zi srëm lang nakon taken gwera,

‘Haen, nëre mae mo Teipsin Zi hip nen orasa hamal ta gublun! Hen nen dam-dam ta gublun!’”*

⁴ Yohanis in Alap mo ol ayang gul gwen zini Elia Bak mo kim hen gwë gweka, zep unta ala nakore bajuna zëno kim hen ala so gweka. Takna hen Elia mo kim tweran sopkam denaka daul gweka. Tembanena hen zëno kim tembane gwe-gweka, zep ëkasna

* 2:18 2:18 Yer. 31:15 * 3:3 3:3 Yes. 40:3

* 3:4 3:4 2Raj. 1:8; Mal. 4:5

twenblanda gweka, hen sobwal hona otdé gweka.*⁵⁻⁶ Dekam zini zëbon dep beya tangan nik weyana Yordan san dep sek gwe-gwek–tingare Yerusalem mo lang nakon, hen weyana Yordan mo alp san de ë-ë nakonye. Zëwe zen nonol zëre mae mo kirekam karek-kareksa damnak ëkira-kla gwe-gwek. Ki zep hwëna Yohanis baptis ta gwibirki.

⁷ Farisikam de gubirida gwen wenyha hen Sadukikam de wenyha* zen hen zëwe beyakam sane tan hap yaing gwe-gwek. Hwëna Yohanis kim desa hlauluda guku, dekam zep gu-gubiridaka, “Em an gwe makare enlalana! Em ema ëenlala gwe'an, ‘Asa de baptis tabinkim Alap molya asa karek tabirki.’ Hwëna em home ëhale'an. Alap mo jala kon molye ëheya-hya gwek.”⁸ Zen in zep, em de Alap mo jala in sa goltowen srëm hap, em ere mae mo lowehen karekna in sa wet gulsun–dekam de emsa anakan tame tabin hipye, ‘Zen eiwa mes ëhale.’⁹ Em bahem anakan ëkil gël gwen, ‘Ëe an Abraham mo auyan-aza nakore nakake, zep asa molya Alap karek tabirki.’ Sap Alap maka eno mae mo weinak dep kaso-kasona ansa Abraham mo auyan-aza hap yang tabi'ira.¹⁰ Sap Alap mo zer sonen Zini in Zen ano lure nakon hata'an zala, Zen mes hlala hohle gulu–dekam de tesya lu ta gwen hapye. Tenya men zen de eini ëtë srëm gwe'ak, desa sa ausu ennak lu tala, hëndep ki sa tinsik gwen srëm syauk hi-hitinnik yal ta sera.

* **3:7** 3:7 Farisikam de gubirida gwen zini, zen Yahudi zi mo aha hlikna, hen zen Yahudi mo auyan-aza mo jalse gwen olsa anakan tatete nul gwek, “Bahem gulmurun.” Zen hen man anakan ëbolamda gwe-gwek, “Ëe en ama dawemkam Alap hon ëtal gwe'i'in.” Zep zen hen man Yesusu baes nëblak–kim anakan hla dak, “Desa beyakam ang nëbla'an.” Sap Yesus Zen Farisi walsya hom. Sadukikam de gubiridan wenyha, zen hen Yahudi mo aha hlikna. Hwëna zëno mae mo tawa tabinkim, “Zini bëjen ün nikon etan ngaya gwen.” (Kis 23:6-8) † **3:12** 3:12 Yohanis gandum nuban nyiru naban gulk sun de ol blaonzimindinkim gubiridaka. Zëno enlalana apdenak–lënsa de jokkam lën naye. Gandum sopna, zen san de syaena kiye.

¹¹ Ëe weyakamë emsa baptis ta gwibi'in–dekam de em enaka anakan golëtrë gwen hap, ‘Ëe mesë ëre mae mo karek-karek nakon ëhale.’ Hwëna ano lun kon Zen hata'an zaka, Zen Alap mo Enhokam sa emsa baptis ta gwibiri, hen syaukkum. Zen abon onakon teipsin tanganna, zep zëno sepatu maesa de einblihan mae hap, ëe hen toton bëjënë.¹² Zen joksä zirensi'ira–dekam de lënsa lën hap. Dangnak dena, desa yunak sa bitï tala. Hwëna syaena men zen dang alp san alti'ik, desa tinsin srëm syauk bla san dep sa yal ta sera.” †

Yohanis kim Yesusu baptis takake:

(Mrk. 1:9-11; Luk. 3:21-22)

¹³ Dekam zep hen Yesus Galilea kon weyana Yordan san dep song gwe zaka, zao zep Yohanissi abe ta zaka, “Asa hen emki baptis tan.”

¹⁴ Hwëna Yohanis man baes gwe'anaka–Yesusu de baptis tan hap. Man zë gubluka, “Bian, diki dawemna Em de asa baptis tankam hap. Hwëna Em ba habe abon hatanan zala?–ëe de Emsa baptis tan hapye!”

¹⁵ Yesus ki zep hwëna ding gulbluka, “Em sap esa angkam Asa baptis tala. Sap zen dekam esa Alap mo dwam gwibinni kitak su kul sonera.” Ki zep hëndep baptis taka.

¹⁶ Yesus kim dekon zil he'an zaka, mumuk ennak zep nglina hlang në hanak. Yesus ki zep Alap mo Enhona hlaul guku–kim mawana oholä mo kim Zëbon dep

ati gwe ine'an zaka. ¹⁷ Dekam zep hen Alap mo ola ësalsek,

“An ère mo Tane- ère mo dang üninak de tanganna. Èe ama tangan sam gwesik gweblanan.”

4

Dawal mo kigina kim Yesussu akasiblikake:

(Mrk. 1:12-13; Luk. 4:1-13)

¹ Alap mo Enhona ki zep Yesussu zi srëm lang san dep zersong gweka- zëwe dikim dowal mo kigi akasiblin hap. ² Yaklana empat-pulu enkam Yesus tembane gwen srëmkam zëwe gwë gweka. Dekam usakna mes tangan sabak gweka. ³ Hwëna dowal mo kigina dekam zep zë gublu zaka, “Em san Alap mo Tanesa hom?- zebe usak naban gwë'araye. Kasona ansa emki gublundan- roti hap de ëjowen hap.”

⁴ Yesus ki zep hwëna ding gulbluka, “Alap mo olak man lwak,

‘Zini tembane en nakon hom lowehe gwenan. Hwëna tingare Alap mo ola mensa ësane gwegwenan, zen dekon hen ki lowehe gwenan.’ ”*

⁵ Dekam zep hwëna dowal mo kigina in Yesussu owaskam Yerusalem san dep zersong gweka- ëna mensa Alap orep Israelk de zi hip dam tasizimki, zëre hap de gol yawalsa de zë taun hup. Zao zep dowal mo kigina in Alap mo gol bolak drëne seka. ⁶ Dekon zep etan gulbluka, “Em san Alap mo Tanesa hom?- ki emki heya gwe inen. Sap Alap mo olak ebe hap dena anakan lwak, ‘Alap zëre mo dam taha nakore zisi sa emsa de dawem enkam kara ta gwen hap gubiridala.

Zëno mae mo taha tere san esa tëndä gwera, zep em

molye ba karek maena goltoweka.’* ”

Zep em san ema Alap mo ola insa taiblibi'ira? Ki emki heya gwe inen.”

⁷ Yesus ki zep hwëna ding gulbluka, “Alap mo olak man hen lwak,

‘Bian Alapsa totoresa bahem anakare hap akasiblin, “Wëhë asa mas gwebla'anaka?” ’ ”*

⁸ Hwëna etan dekon ki zep Yesussu owaskam kwatap yawal san dep zersong gweka. Dekon zep tingare auhu-kamanak de irik ginni ansa goltrëblaka- hëndep zëwe de kire-kire dawem naban. ⁹ Zao zep etan gulbluka, “Insa ki hlauluda, ëe asa ebe hap kitak tapbla gulblul- em de hwëna bi gwibin hip. Hwëna nonol bokle kom soblan naban em asa boltere tan.”

¹⁰ Yesus ki zep jala ban ding gulbluka, “Zi Golluwe Bak, em song gwen! Sap Alap mo olak man lwak,

‘Bian Alap ensa em boklena kom so gweblan, hen Desa en em blikip gwesik gweblan.’ ”*

¹¹ Hëndep ki zep dowal mo kigina in Yesussu hli ta guk halka. Hwëna Alap mo dam taha nakore zini dekam zep tembanekam mas nëblazak.

Yesus kim Galileak syala kon gwesibir hanakake:

(Mrk. 1:14-15; Luk. 4:14-15)

¹² Yesus kim salka, “Yohanissi mes bwinak se dyaink,” dekam zep Galilea san ahulsuk halka. ¹³ Dekam Zen hom zëre mo ëna Nazaret gwëka. Zen hwëna Kapernaumk gwë gweka- Ho Gutuna Galilea mo alpnak, Zebulon ne Naftali nik mo zi ausu mo langnak. ¹⁴ Yesus insa zao gwëka, zen Alap mo dwam gwibin

* 4:4 4:4 Ul. 8:3 * 4:6 4:6 Mzm. 91:11-12

* 4:7 4:7 Ul. 6:16 * 4:10 4:10 Ul. 6:13

sin ki lwak– dekam de Yesaya Bak mo hamal hap de ol ayang gunnuk zaun hup, mensa anakan ayang gulkuke,

¹⁵ “Em in zene Zebulon ne Naftali nik mo ausu nakore zini lowe he'an,

hen Ho Gutuna Galilea mo ora alp san de wenya,

sap weyana Yordan mo men ei-hyanak de wenya,

hëndep Yahudi srëm zi ausu nakore zini men zen langna Galileak hen lowehe gwenan:

¹⁶ Em in zene angkam kawesinnik lowehe gwe'an,

hwëna em esa sërkam de ngatan yawalsa hla kul.

Em in zene juwen zi mo lang kawesinnik lowehe gwenan,

hwëna ebon mae onak sa ngatanna yakla nwe de hata sezan makan emsa zilsibirida zala.”*

¹⁷ Zep Yesus in kim Kaper-naumk gwë gweka, dekam zep zë hëndep tawa tabinkim kon gwesibir hana'anka. Man zë gubirida gweka, “Ere mae mo karek-karek nakon em ëhalen, sap Alap Zëna angkam man kon gwesik hana'ara– teipsinkim de nësa irik ginkimye.”

Yesus kim hogwe tahyo gwen zini empat enkam zëre hon de ang ta gwen hap kwang guluda kinikake:

(Mrk. 1:16-20; Luk. 5:1-11)

¹⁸ Yesus kim Ho Gutuna Galilea mo alp san gwë ha'anka, dekam zep zë hogwe tahyo gwen zi darena ake'anka. Ahana Simon–men desa hen “Petrus”kum nen gweblanan, oso zem Andreas han. Ho gutunak iwe hogwesa jalakam zertahyo'anka. ¹⁹ Yesus ki zep zë guzim zika, “Asa em ang ëblan. Èe asa emsa zisi de hwëna lahyo

gwen hap tawa sol.” ²⁰ Dekam zep hëndep jalana insa hli koso guk halka– Yesussu dikim hwëna ang ëblan hap.

²¹ Dekon kim deban zisong gweka, dekam zep etan aha zi darena ake'anka. Zen hen oso zeban zergwë'anka. Zen Yakobus ne Yohanis ne– Zebedeus Bak mo walas dare. Zen bi zik zëre mo bul tahannak zinikin'inka, jalasa zë zioto tasibi'inka. Zao zep hen desa kirekam guzim zika. ²² Zen hen zao zep hëndep bulu insa hli kulki, hen bi zemka zëwe hli laka. Zëna dekam zep hen Yesussu ang ëblaka.

Yesus kim tawa tabir song gwekake hen zi sang-sangna kim dawem tabir song gwekake:

(Luk. 6:17-19)

²³ Yesus dekam zep tingare Galilea mo langnak de ë-ëna zëre hon de ang ta gwen wenya in han ziamjanbir song gweka, hen zëwe Yahudi mo but srëm golgol san tawa tabir song gweka. Zen Alap Zën de irik gin hip de ol dawemkam tawa tabir song gweka, hen kirekam-kirekam zi sang-sangsa dawem tabir song gweka. ²⁴ Galilea kon kim Yesus hup de ola insa tingare Siria mo lang san nol haladak, * dekam zep zi beyam-byana kirekam-kirekam sang-sang karek nabare wenya nolëyaing gwe-gwezak. Sap dowal mo tilbidadanna, hen ëtilsin-tilsin wenya, hen taha-tana teisya inen srëm wenya, desa kitak nolëyaing gwe-gwezak. Hen Yesus dekam zep kitak dawem ta gwibirki. ²⁵ Dekam zini beya tangan nik zep Yesussu ang në gweblak. Ahakon Galilea korena, ahakon lang bosena Èna Dare Taha-tap korena, hen ahakon tingare Yerusalem mo

* **4:16** 4:16 Yes. 9:1,2 * **4:24** 4:24 Siria mo langna in, zen langna Galilea kon utara san dep. Zen dekam Roma mo aha irik gin lang, hen Yahudi srëm zi ausuna zao hen lowehe gwek.

lang nakorena, hëndep ahakon weyana Yordan mo men eihya nakorena.

5

Yesus kim kwatapnak tawa tabirkike:

(Luk. 6:20-23)

¹ Yesus kim zi beyam-byana insa hlauludaka, dekam zep kwatap tek san hata seka. Zao zep zëre hon de ang ta gwen wenyä ban zi trana insa zigoletinikinki, ² zao zep tawa tabi'inka,

³ “Men zen zëre mae mo tahal-hana Alap en hon ëblol gwe-gwenan,

zen isrip-sri gwibinnik lowehe gwe'an,

sap zen zen Alap mo irik ginnä bi neibi'in.

⁴ Hen men zen angkam enlalana ëdowe hana gwe'an,

zen isrip-sri gwibinnik lowehe gwe'an,

sap Alap sa zëno mae mo enlala dowe hananna insa isrip-sri hap li ta sonezimdi.

⁵ Enlala sae-sae wenyä,

zen hen isrip-sri gwibinnik lowehe gwe'an,

sap Alap sa gubiridala—zen de hen okamana ansa bi gwibin hipye.

⁶ Men zen tïngare zi dikim enlala dam-dam enkam lowehe gwen hap ëdwam gwe tine gwenan,

zen hen isrip-sri gwibinnik lowehe gwe'an,

sap lamkam men zëwe enlala dam-dam wenyä lowehe gwe'ak, desa hen sa Alap gubiridala—zëwe de hen bitï gwen hapye.

⁷ Hen men zen wal bose wal zemka kwasang neibirida gwenan,

zen hen isrip-sri gwibinnik lowehe gwe'an,

sap kire zi hip Alap kwasang-kwasang zemka sa gol gwizimdi.*

⁸ Enho lalak wenyä,

zen hen isrip-sri gwibinnik lowehe gwe'an,

sap zen zen sa Alapsa nertower.

⁹ Hen zini men zen umlae enlalana nol halada gwenan,

zen hen isrip-sri gwibinnik lowehe gwe'an.

Kire zini Alap sa gubiridala, ‘An ëre mo walas tanganna zen.’

¹⁰ Dawemsa de syal gwibinnik men desa karek da gwibirin,

zen hen isrip-sri gwibinnik lowehe gwe'an,

sap zen zen Alap mo irik ginnä bi neibi'in.

¹¹ Hen emsa kim abe hap de jal hap lamang da gwibi'ik, hen karek da gwibi'ik, hen boton olkam blo-blo da gwibi'ik,

em hen dekam isrip-sri gwibinnik esa lowehe gwer.

¹² Orep men zen Alap mo ola abare srëmnak ayang nul gwek, desa hen kirekam karek da gwibik. Zep em de hen kire kareksa goltowe gwenkam, em dawemkam ëisrip-sri gwe-gwen, sap ngein sin dawemna Alap mam tangan naka ebe mae hap ngatan zi mo langnak hamal gulzim'ira.”

Yesus hon de ang ta gwen wenyä zen diki okamanak hi makan zen ëdërek gwen, hen pelita makan zen ëngatan gwen.

¹³ “Em an zene Abon ang ta gwe'an, em okamanak san de hina kiye. Hwëna hina blëble gwenkam, dekam tembanesa dikim dërek gun hup dena man hom gwe-gwenan. Dërekna

* 5:7 5:7 Mat. 18:31-35

in de hom gwenkam, dekam zini bējen ba mae hap dwam gwibin. Zen dekam zalta dep de hiri gun en hap dena. ¹⁴ Hen em an okamanak san de tūngare zi hip de ngatanna kiye. Em hen dekam san de kwatap bolak de ēna kiye. Ēna in kore kam de ngatanna okama kawesinnik awe man zil ine gwenan. ¹⁵ Zen zep ere mae mo ngatanna bahem aning gul gwen. Sap zini bējen pelita ngatannak yuna utuk gul sonen. Zen diki mejanak de lonenkam—dekam de golak de lowehen wenyā in ngatannak lowehen hap. ¹⁶ Zen in zep, eno mae mo lowe henna diki tūngare zi mo nwenak kirekam zen ngatan gwe-gwen—dekam deka eno mae mo lowehen dawemna insa hla nul gwek. Ki zen hen dekam sa ngatan zi mo langnak de Bian mo bosena teip nulsuk gweblal.”

Yesu kim Musa mo tīti tabin ol hap dena tawa tabirkike:

¹⁷ “Asa bahem anakan kīl tūn, ‘Zen an Musa mo tīti tabin olsa de wet gulsublun hap hata zaka,’ ahaksa, ‘Alap mo ol ayang gul gwen zi mo olsa de wet gulsun hup.’ Ēe wet gulsun hup homē hatazak. Ēe hwēna dawemkam de zēno ei nika ebe mae hap sul sonezimdin hibē hatazak. ¹⁸ Zen in zebē eiwa denaka emsa gubirida’an: Ngli naban kama naban de aumwa hap de yaklanak jek-jak nēn srēmnak, dekam tūngare hamal hap de Alap mo ola sul sonen tangan nik sa lwal. Aha-ere ol-gun betek maena molya mae lwa kinik. ¹⁹ Zen in zep, men nara tīti tabin ola insa aha-ere ol-gun maesa ngip gunnu, hen men zen de anakan tīti da gwibi’ik, ‘Ansa sap esa ngip ul gwer,’ zen Alap mo irik ginnik otdē tangannak sa teinikin.

Hwēna men zen de tīti tabin ola in san ang ta gwe’ak, hen aha zisi desan de ang tan hap tīti da gwibi’ik, zen Alap mo irik ginnik teipsin-teipsinkim sa lowehe gwer. ²⁰ Zini sap man Farisikam de gubirida gwen zisi hen Musa mo tīti tabin olsa de tawa ta gwibin zisi anakan kīl dī gwibirin, ‘Zen dawemkam Musa mo tīti tabin ol san ang ta gwenan.’ Hwēna zēna desan zi mo nwe ennak ang ta gwenan. In zebē emsa gubirida’an: Em de zēno mae mo kim ēk enkam Alap mo dwam gwibin sin ang ta gwenkam, ki em molye Alap mo irik ginnik bitī gwek.”

Wal bosyansa de jal gwibirida gwen srēm hap de ol:

²¹ “Ena dwan mes-eme ētawa gwek: Musa Bak dwan mes-am anakare ol jalse gwenna nēno mae mo auyan-aza hap ayang gulzimki,

‘Zisi bahem tan. Nara zisi tanna, desa hwēna em tok hap karek tan.’*

²² Hwēna angkam Ēe ama emsa gubirida’an: Men nara wal bose zemka jal gweblanna, kire zini Alap sa lamkam karek tala. Hen men nara aha zisi wakwak tanna, kire zini hen karek tan hap dena. Hen men nara wal bose zemka gublunna, ‘Em in enlala joblotopna,’ kire zini zen tīnsin srēm syauk bla san dep dena.

²³ “Zen in zep, em de Alap hap kire-kiresa de golblan hap enlala gwenna, hēndep em de Alap mo golak golhatankam, hwēna dekone etan enlala gwe’anam, ‘O hare ano wal bosyanna man-am ēre mo karek nakon asa gīl-gīl gwebla’ara,’ ²⁴ ki kire-kirena insa emki Alap hap de golblan srēmnak teksonnak iwe hli yun. Nonol emki wal bose om in han eno karekna insa tap ulsun. Tap

* 5:21 5:21 Kel. 20:13; Ul. 5:17

ulsunnuk, dekam etan lwa halza-dekam de kire-kirena insa enlala dawem naban Alap hap golblan hapye. ²⁵ Zen in zep, ere mo karek nakon de wal boşe uķ emsa gil-gil gweblanna, emki nabakam tap un. Tap un srēm kam, ki eno wal bosyanna in maka emsa teipsin zinik klak ta'ara. Teipsin zini in hwēna dekam maka zēre mo dam taha nakore jana zisi gubirida'ara- emsa de bwinak se tya irin hip. ²⁶ Eiwa denakaē emsa gubirida'an: Em bējen em dekon wet son- te-alana men ki en teipsin zini in emsa gubluka, kire enkam de golblan srēm kamyē.”

Ēkahalo gwe-gwen srēm hap de ol:

²⁷ “Em dwan mes-eme Musa mo ol jalse gwenna ansa ēsane gwe-gwek,

‘Bahem ēkahalo gwen.’*

²⁸ Hwēna angkam Ēe ama emsa gubirida'an: Men nara wesya swi enlala naban ertabinni, ki zen mes enlala nakon kahalo gwibirida. ²⁹ Emsa de ere mo aha nwe titi da gwe'anam, ‘Haen, nen karekna wakinsa karatda un,’ ki em nwena insa alsin nika hiri son. Sap eme dare nwe naban zigwē'anka, ki esa hēndep Asa hli tala. Ki hwēna tinsin srēm syauknuk dep sa emsa hiri daser. ³⁰ Hen kirekam, emsa de ere mo dam taha kareksa dikim gon hap titi da gwe'anam, diki dawemna em blansin. Sap eme dare taha naban zigwē'anka, ki esa Asa hli tala. Ki hwēna tinsin srēm syauknuk esa hēndep denaban gwē gwera.”

Wesya de baes gwibin srēm hap de ol:

³¹ Yesus ki zep etan gubiridaka, “Em dwan mes-eme Musa mo ol jalse gwenna ansa ēsane gwe-gwek,

‘Zini we zemka sap de baes gwibinkim, hwēna nonol baes gwibin hip de suratsa de anakan ale gunkum, “Ēe mesē kire hap baes gwibik.”*’

³² Hwēna angkam Ēe ama emsa gubirida'an: Men nara we zemka baes gwibinni, wenyā in de kahalo gwen srēm nak, ki hwēna dekam zen mes aha zi de kahalo gun hup golgunda. Hen we baes gwibinni insa de ahanik gonkam, zen hen Alap mo nwenak kahalonak gwē gwe'ara.”

Anakare hap de ol: Bahem anakan ēgu gwen, “Alap, mese ki asa hla tanda.”

³³ “Em dwan tawa nakake, orep Musa Bak nēno mae mo auyan-azasa ki hen anakan jalse gwibirida gweka,

‘Bahem boton hap anakan ēgu gwen, “Alap, mese ki asa hla tanda.”’

Hen zen man titi ta gwibiriki,

‘Em de banakare mae hap Bian mo boşe gubin niban gu-gunnu, hēndep kire enkam emki syal gwe-gwibin. Kirekam de syal gwibin srēm kam, ki Alap mo nwenak mese karek gwera.’*

³⁴ Hwēna angkam Ēe ama emsa gubirida'an: Bahem tangan Alap mo boşe gubin niban ere mae mo ola sosen gul gwen. Hen Alap zēre mo bosesa de gollēwen hap bahem hen anakan ēgu gwen, ‘Ngli, mese ki asa salblanda.’ Sap nglina zen Alap zēre mo nikin gwenna zen- men dekon nēsa tingan irik gi'iraye. ³⁵ Anakan hen bahem Bian mo bosesa de gollēwen hap ēgu gwen, ‘Kama, mese ki asa salblanda.’ Sap zen apdenakan- anakan de gun nubanye, ‘Alap, mese ki asa salblanda.’ Sap okamana an, zen Alap zēre mo tana ik so sone gwenna zen. Anakan hen

* 5:27 5:27 Kel. 20:14; Ul. 5:18 * 5:31 5:31 Ul. 24:1 * 5:33 5:33 Im. 19:12; Bil. 30:2; Ul. 23:21-23

bahem ëgu gwen, 'Ëna Yerusalem, mese ki asa hla tanda.' Sap Yerusalem, zen Teipsin Zini Alap zëre mo ë yawala zen. ³⁶ Hen Alap zëre mo bosesa de gollëwen hap bahem hen anakan mae ëgu gwen, 'Ëre mo nol ala, mese ki asa hla tanda.' Sap eno sosonna hom-dekam de ere mo nol alana insa aha-ere sihi mae naka anakan wet gulsun hupye, 'Ano nol alana an zen ngap-ngap gwen,' ahaksa, 'Zen kakak gwen.' ³⁷ Diki Alap mo bosesa de gubin srëmkam em ëgu gwen, 'Ëe eiwa denakaë ton'an.' Sap em de anakan ere mo olsa sosen gul gwenkam, 'Zen ki asa salblanda,' dekam hwëna em dowal mo kigi mo dwam gwibin sine ang gwe'ara."

Hwë-hwëkam de nënaka karek ta gwibin srëm hap de ol:
(Luk. 6:29-30)

³⁸ "Em dwan mes-eme Musa mo ol jalse gwenna ansa ësane gwe-gwek,

'Zi de wal bose zik mo nwsa tobe ënkam hai soblankam, ki zini in mo nwna emki hen hai soblan. Ahaksa ëk naka de tobe ënkam kam tablankam, ki hwëna zini in mo ëk naka emki hen kam tablan.'*

³⁹ Hwëna angkam Ëe ama emsa gubirida'an: Zi jal-jal de emsa karek tanna, bahem ere mo timsi goljalse gweblan. Emki hwëna sosok gulblun. Emsa de zi i tranak lek tyankam, em etan ei-hya i trasa zitrëblan- zëwe deka hen emsa lek tyaka. ⁴⁰ Emsa de ahanik teipsin zinic botonkam anakare ola ban klak tanna, 'Zen mes ano kire-kirena totoresna kap taka,' zen men desa em de hwëna kap tablan hap dwam gwe'ara, emki hëndep kap tablan, hen dekon em etan mas-mas tablan. ⁴¹ Emsa de jana zi zëno nihin

dohon-honsa de aha-ere kilometer enkam wë tablan hap tik-tik tanna, em hwëna dare kilometerkam em wë tabla song gwen. ⁴² Zi de emsa banakare mae hap abe tanna, em hëndep golblan. Hen zi de emsa ba maesa de bohë gulblun hap abe tanna, emki hëndep bohë gulblun. Bahem salsiblin."

Ere mo jal zisi de kwasang gwibirida gwen hap de ol:

(Luk. 6:27-28,32-36)

⁴³ "Musa mes dwan-am nësa anakan titi ta gwibiriki,

'Wal bose wal en omka em kwasang gwibirida gwen.'*

Hwëna zëno olsa de tawa ta gwibin wenya zen anakan mas nul gwenan, 'Nëre mae hap de jal zisi sap esa husus eibirida gwer.'

⁴⁴ Hwëna angkam Ëe ama emsa gubirida'an: Ere mae hap de jal zini em kwasang gwibirida gwen. Hen men zen emsa karek da gwibirin, zëbe mae hap Alapsa em abe ta gwen-Zen dikim dawemsa zëbe mae hap gol gwizimdin hipye. ⁴⁵ Sap tingare zisi de kwasang gwibirida gwenkam, zen dekam esa ngatan zi mo langnak de Bian zëre mo bi gwibiridan walaskam loweher. Sap Alap insa yaklana yang tasiki, zen zi dawem-dawem ensa hom zilbirida ine gwenda. Zen hwëna karek-karek gol gwen wenyaka hen zilbirida ine gwenda. Hen ona insa il ti gwenda, zen dawemsa de syal gwe-gwibin wenya kip, hen kareksa de syal gwe-gwibin wenya kip. ⁴⁶ Zep em de enaka de kwasang gwe-gweblan zi ensa etan kwasang gwibirida gwenkam, ki hwëna anakan bahem ëkil gil gwen, 'Alap sa kire hap asa sam gwesibiridala.' Roma mo irik ginnik dep de te-ala alal ta gwen zini sap ki

* 5:38 5:38 Kel. 21:24; Im. 24:20; Ul. 19:21

* 5:43 5:43 Im. 19:18

kire enkam ěgwě gwenan. Zen hen karek gol gwen bose zemka hwě-hwěkam zěna kwasang neibirida gwenan.⁴⁷ Hen em de zisi golětowenkam, em de ere mo wal bose wal enša dawem ta guk gwibinkim, hwěna aha zisi hom, dekam bahem anakan ěkil gıl gwen, ‘Ano bosena dekam sa Alap mo nwenak dawem gwer.’ Alapsa de tame tan srēm zini hen ki kire enkam hwě-hwěkam wal bose wal en zemka dawem da guk gwibirin.⁴⁸ Sap nēno mae mo ngatan zi mo langnak de Bianna, zen sowehen tangankam kitak de zisi kwasang gwibirida gwenda-sap hen karek gol gwen zi. Zep em hen kirekam em nēre mae mo Bian mo kim ěgwě gwen.”

6

Mae hap de ol: Alap hap de syala, zi dikim emsa bolterē tan hap bahem gol gwen.

¹ Yesus dekam zep etan tawa tabinni ayang gulzimki, “Em de Alap mo bose hap tahalha zisi mas gwibirida gwenkam, ahaksa Alap hap de aha syal maekam, zi mo nwenak bahem golada gwen- dekam de emsa gublun hap, ‘Zen dawemna.’ Kirekam de syal gwenkam, ki hwěna ngatan zi mo langnak de Bian molya syala in hap de dawemna ebe hap gol-blaka.² Zep em de tahalha zisi Bian mo bose hap mas gwibiridankam, bahem aha zisi hamal hap gu-gubiridan- tagal gwennak de emsa hla tan hap. Bahem but srēm golak ahaksa ětagal gwen maenak anakan gubiridan, ‘Ěe kimě mas gwibiridan hap hata'ak, em dekam tērya ban asa hut lu ane guk- dekakim zi beya asa hla dak, “Zen man angkam mas gwibiridan hap hata'ara.”’ Men zen ěk enkam Alap mo nwenak dikim ěsam gwesin hıp de syala nol gwenan, zen kirekam

ěgwě gwenan. Hwěna eiwa denakaē emsa gubirida'an: Sap desa mes zēre mae mo tahalha zisi de mas gwibirida gwen nakon boltere da gwibik, zep zēbe mae hap Bian Alap molya lamkam zēre mae mo syala in hap de dawemna golzimki.³ Hwěna em de tahalha zisi mas gwibirida gwenkam, sowēkam emki mas gwibiridan- aha zi de emsa tawa gweblan srēmkam.⁴ Anıngkim em aha zi hip dawemna gol gwizimdin. Sap nēno mae mo ngatan zi mo langnak de Bianna, Zen zi mo anıng gun syala man hlaul gwizimnira, hen Zen sa hwěna ebe mae hap dawemna gol gwizimdi.”

⁵ “Em de Alapsa gu sone gweblankam, zi mo nwenak bahem- zi de emsa hla tan hapye. Men zen kire enlala naban nen sone gweblanan, zen zi beya mo ngırin nıkon nen sone gweblanan- sap but srēm golak, hen sap ětagal gwen maenak. Men zen ěk enkam Alap mo nwenak dikim ěsam gwesin hıp de syala nol gwenan, zen kirekam ěsam gwesik gwenan. Hwěna eiwa denakaē emsa gubirida'an: Sap desa mes zēre mae mo Biansa de gu sone gweblan nakon boltere da gwibik, zep Bian Alap molya lamkam kire syal hap de dawemna golzimki.⁶ Hwěna em de Alapsa gu soneblankam, gol mwanak em tin, hen lilikinni em solhlasin. Dekon em anıngkim gu soneblan. Sap nēno mae mo Bian, hla ta gwen srēm Zini Alap, Zen zi mo anıng gun syala man hlaul gwizimnira, hen Zen dekam sa hwěna ebe mae hap dawemna gol gwizimdi.”

Yesus kim kirekam de Biansa gu sone gweblan hap tawa tabirkike: (Luk. 11:2-4)

⁷ “Em de Alapsa gu soneblankam, bahem aha-ere abena etan gollwa

halasen gwen- men kirekam Alapsa de tame tan srēm wenyā ēgwē gwenanye. Sap zen man ēkīl gīl gwenan, ‘Abesa de mam blalkam gollwa hala serankam, ki sa ano abena dokwak gulu.’⁸ Hwēna kirekam waba hap. Zep em zēno mae mo kim bahem. Sap Bian Zen mes eno dwam gwibinni tame gulku- em de nama abe tan srēmna.

⁹ “Zep em a kirekam em gu sone gweblan:

Bian, ngatan zi mo langnak de Zini,

dikire eno bosena teip nulsuk gwēk.

¹⁰ Diki okamanak awe Em hen irik gin-

in kirekam hen ngatan zi mo langnak irik gi'irake.

¹¹ Namen dep de tembanena ap golzim.

¹² Ano mae mo karek-karekna ap tap gulsuk gwizim-

ēe men kirekamē hen aha zi mo karekna eititi ei gwibirin, men desa ap nol gwizimninke.

¹³ Asa de akasibirida gwennak bahem nwe enkam asa kara ta gwibin.

Hwēna dowal mo kigi mo taha nakon asa alal gul gwe.” *

¹⁴ Etan ki zep gubiridaka, “Men nara wal bōse zik mo zēbe hap de karek golblansa eititi gwibirblinkam, ki ngatan zi mo langnak de Bian sa hen zēno karekna eititi gwibir-blira. ¹⁵ Hwēna em de wal bōse uk mo ebe hap de karek golblansa eititi gwibin srēmna, ki Bian hen molya eno karek-karekna ep tap gulsukluka.”

Bian hap de tembanesa ēlwa gwen hap de ol:

¹⁶ “Em de Biansa dikim enlala zon tasiblin naban abe ta gwen

hap tembanesa ēlwa gwenkam, nwe-masena bahem ēdowe hana gwen. Sap men zen ēk enkam Alap mo nwenak dikim ēsam gwesin hip de syala nol gwenan, zen kirekam ēgwē gwenan. Zen son maesa nawa gwibirin- dekam de zi anakan tawa gwibiridan hap, ‘Zen an Alap hap tembanesa ēlwa'an.’ Eiwa denakaē emsa gubirida'an: Sap desa mes zēre mae mo tembane lwan nakon boltere da gwibik, zep Bian Alap molya lamkam kire syal hap de dawemna golzimki. ¹⁷ Hwēna em de Biansa dikim abe tan hap tembanesa lwankam, nwe-masena em ngan tasik gwibin hen nol alana em sisir ta gwibin. ¹⁸ Bap zen aha zi emsa anakan tame tabin, ‘Zen Biansa dikim dawemkam abe tan hap tembanesa ēlwa'an.’ Sap nēno mae mo Bian, hla ta gwen srēm Zini Alap, Zen zi mo aning gun syala man hlaul gwizimnira, hen Zen dekam sa hwēna ebe mae hap dawemna gol gwizimdi.”

Ngatan zi mo langnak de kirekiresa lam gun hup de ol:
(Luk. 12:33-34)

¹⁹ “Auhu-kama ennak awe bahem kire-kirena ēbeya gwen. Awe hwēna sa ēkalse gwer hen winim sa blom da gwibir, hen sowē zi sa dekam de kap tan hap eno gola insa dre dal. ²⁰ Diki dawem tanganna ngatan zi mo langnak em kang ta gwen. Zēwe molya ēkalse gwēk, hen winimni molya zē blom dabik, hen sowē zini banakan molya kap dak. ²¹ Sap men zēwe eno kire-kirena ērlwa gwenna, eno enlalana hen zēwe sa lwa gwer.”

* **6:13** 6:13 Dekon aha zi man lun mas gulku- men kirekam gerejanak aumwa topnak ēgu sone gwenanye. Zen a kirekam mo: “Sap Em en sosonna hen teipsinni. Zep dikire eno bosena hēndep denaban teip nulsuk gweblak. Amin.”

Enho nakon de ngatan gwen hap de ol:

(Luk. 11:34-36)

²² “Nwena zen tim hip de lilikin-enho dikim ngatan gwen hap. Nwe nik de lalak nenna, dekam enhona hen ngatanna. Eno gwë hanna dekam, san de ngatan san de song gwenna. ²³ Hwëna em de nwekam men-san an-sankam hir-hir gwe naserankam, dekam bute hala seran makan esa gwë gwera. Hen eno nwe nik de hai nenkam, dekam kawesin tanganak esa gwë gwera.”*

Enlala beya gwen srëmkam de lowehe gwen hap de ol:

(Luk. 16:13; 12:22-31)

²⁴ “Zini bëjen dare teipsin zisi dawemkam babu gwizimdin. Zen hwëna aha-en naka sa dawemkam kwasang gwe-gweblala hen blikip gwesik gweblala. Aha zini insa molya. Zep em hen kirekam: Em bëjen em syala dan son-Alap mo syala ban, te-ala beya gwen hap de syala banye.

²⁵ “Zen in zep, em bahem anakan engalap gwe-gwen, ‘Èe banakan asa gwër? Èe basa asa twin gwibir hen otde gwibir? Hen èe basa asa ala so gwer?’ Emki èenlala gwen: Eno gwëna zen tembane en nakon hom lwa gwenan, hen timni ala so gwen hap de en nakon hom lwa gwenan. ²⁶ Em ba hap de kirekam engalap gwe-gwen hap? Emki mawasa enlala gwibiridan. Zen hom ba maena eiyas nil gwenan, hen hom dan gwenan, hen zëno mae mo gudangna hom-zëwe de tarankam ba maesa kang ta gwen hapye. Hwëna zen mes ki tame nuk, ‘Ngatan zi mo langnak de Bianna ki tembanena ap gol gwizimnira.’ Zep emki hen dam gulsuk gwen, ‘Èe Bian mo nwenak mawa betek

mo kim hom.’ ²⁷ Em de ere mo gwën hap ngalap gwenkam, san ha em emaka ere mo gwëna insa engka en mae langa gulsu'ura? Bëjen.

²⁸ “Zep em ba hap de anakare hap enlalana èbeyam-bya gwen hap, ‘Èe basa asa ala so gwer?’ Emki sap sona ok ei'i enlala gwibiridan. Zen hom syal ta gwenan, hen pakeanna hom dayal gwibirin. ²⁹ Hwëna Èe ama emsa gubirida'an: Sap teipsin zini Salomo Bak, zen hwëna hom ok eis nwe-awes makare pakeanna akeka-desa de zëre mo te-ala beyakam teisyan hapye. ³⁰ Em in Biansa de taibliblanna tawa naka hom! Ok eis mo èhultunnu tihis tanganna, sap zen namen de ènwe-awes gwenkam, hwëna ka'an de èjek-jak gwen. Zen sap eiwa kirekam, hwëna Alap ki desa kara ta gwibirida. Zep emki Biansa anakan taibli gweblan, ‘Zen molya asa ala so gwen hap denakim da tasiki.’

³¹ “Zep em bahem anakare hap engalap gwe-gwen, ‘Èe basa asa twin gwibir hen otde gwibir? Hen èe basa asa ala so gwer?’ ³² Sap Alapsa de tame tan srëm zini zen kirekam engalap gwe-gwenan. Hwëna nëno mae mo ngatan zi mo langnak de Bianna, Zen anakan tawana, ‘Ano walasna an kiresa tahalha gwibi'ira.’ ³³ Hwëna kitak ere mo tahalha gwibinni insa esa hla kul gwer-anakare enlala de eno mae mo enhonak bol-zaun gwenkamye, ‘Diki Bian Zen nabakam nësa irik gilzin, hen èe anik zëno dwam gwibin en san ang tak.’ ³⁴ Bahem ka'an dep dena kip anakan engalap gwe-gwen, ‘Èe ka'an basa asa jogwaher gul?’ Sap namen de tahalha hap dena, zen srën. Ka'an de tahalha hap dena, zen hen srën. Bahem ka'an de

* 6:23 6:23 Tit. 1:15

tahalha hap dena namen enlala gwibin. Dikire eno enlalana namen en dep dena kip lwak. Ngein sin dep de tahalha hap bahem engalap gwe-gwen.”

7

Wal bose wal uk mo kareksa de hlaul gwizimdin srëm hap de ol:

(Luk. 6:37-38,41-42)

¹ Yesus dekam zep etan tawa tabinni ayang gulzimki, “Wal bose wal omka bahem gubirida gwen, ‘Zen karek tan hap man dakasti’ira.’ Ki hwëna Alap sa hen emsa gublula, ‘Zëna hen karek tan hap man dakasti’ira.’”
² Sap em men kire enkame wal bose omka karek tan hap gublu'anka, ki hwëna Alap hen kire enkam de emsa karek tan hap maka gublu'ara. Sap eme aha zisi gublu'anam, ‘Zen kirekam ngip gulku,’ Alap dekam sa hen emsa karatda tala- eno gwënsa de anakan hlaublun hap, ‘San ha zëna hen kirekam ngip gul gwenda?’
³ Hen em ba habe wal bose uk mo ngip gun betek tolsa hla kul gwizimnin? Hwëna ere mo ngip gun yawala em desa de oto gulsun hup ema baes ta gwenan.
⁴ Kirekam insa ëgwë gwenan, zen men kiye: Zi de wal bose zemka gublunna, ‘Anik eno nwenak de te klana insa gulsuk,’ hwëna zëre mo nwenak hen balok tek yawala ki lwa'an. Desa maka nonol gulsu'ura- dekam de dawemkam wal bose zik moka hlaun hupye.
⁵ Em in Alapsa ëk enkame ang ë gweblanan. Diki nonol enaka emaka oto lasik gwibi'in. Ki esa dawemkam kara gwera- dekam de wal bose omka halen ora san zerwet son hapye.”

Dawem enkam de Alap mo irik gin hip denaka tawa ta gwibin hip de ol:

⁶ “Alap onakore ol dawemna bahem lwa makare enlala zi hip

waba hap tonbirida gwen. Zen sa hwëna jala ban ja-ja nul gwer hen emsa sa naptabirida gwer. Hen Alap onakore ol dawemna bahem gwe makare enlala zi hip gol gwizimdin. Ki hwëna zen sa zalta dep tanakam nyaubir.”

Kirekam de Alapsa abe ta gwen hap de ol:

(Luk. 11:9-13)

⁷ “Men kiresa ena dwam gwibinni, Alapsa em abe ta tine gwen. Ki Zen sa hëndep kiresa ep gol gwizimdi. Em teibir tine gwen, dekam esa hëndep Zëbon onakon hla kul gwer. Hen orasa em tëbla tine gwen. Zen dekam sa ep zertrëblala.
⁸ Sap zini men zen abe ta gwenna, zen gul irinkim. Men zen tei gwibinni, zen hlaunkum. Hen men zen orana të gweblanna, zëbe hap zertrëblankam.
⁹ Ebon mae onakon san ha ki bi zem walas zikhip kasona golblaka?- zen de roti hap abe tankamye.
¹⁰ Ahaksa wanyana san ha ki golblaka?- zen de hogwe hap abe tankamye.
¹¹ Em sap jal-jala, hwëna eno anakare kwasang enlalana hen ki, ‘Ëe anik dawem naka ëre mo walas hap golblak.’ Nëno mae mo Bian, ngatan zi mo langnak de Zini, Zen hwëna dawem tangankam nësa kwasang gwibirida gwenda. Zep Zen hen Desa de abe ta gwenkam dawem kire-kiresa nöp gol gwizimnira.”

Tingare Alap mo titi tabin ola kon, bol-zaun wenya an zen tanggan:

¹² “Men kirekam ena dwam gwe'ara, zi de kirekam emsa gwë gweblan hap, em hen ahasa kirekam em gweibirida gwen. Sap kirekam de enaka golëlowehe gwen hap dena, zen zen ausuna- Musa mö titi tabin olak hen Alap mo ol ayang gul gwen zi mo olakye.”

Mae hap de ol: Ngatan zi mo lang san dep de orana eiwa klakatna.

(Luk. 13:24)

¹³ “Hëndep de ëngaya gwen hap de ëdwam gwenna, lilikin klakat san em bitı gwen. Sap lilikin yakna hen ora dak-dakna, zen syauk bla san dep dena. Zen in zep zini desan beyakam ëgwahal gwenan. ¹⁴ Hwëna eiwa klakat tanganna- hëndep de ëngaya gwen hap de lilikinni hen oranaye. Zep zini beyakam hom orana insa dam dasik gwenan.”

Nësa de yasik tabin hip de zisi de kire nakon dam tasibin hip de ol:

(Mat. 12:33-35; Luk. 6:43-44)

¹⁵ “Bira! Botonkam de tawa ta gwibin zini sa ebon mae yaing gwe-gwezal. Ol toran nakon esa kil li gwibir, ‘An hen nëban mae apdenak- Alap mo hanan tabin walas.’ Hwëna zen in gwe tihı jal-jal makarena. Zen sa emsa hit di gwibir. ¹⁶ Em zëre mae mo lowehen nakon hen syala kon esa ki dam lasik gwibir. Kwiwe dansa bëjen lemo timnik taran. Hen dokot të ngı-ngına bëjen rambutan dankam tën. ¹⁷⁻¹⁸ Men kiye hen tenya: Zen zëre mo dan enkam ëtë gwenan. Tenya men zen twin gwibin srëm tetan dankam ëtë gwenan, zen bëjen twin gwibin tetan dankam tën. Hen tenya men zen twin gwibin tetan dankam ëtë gwenan, zen bëjen twinbin srëm tetan dankam tën. ¹⁹ Tıngare tenya men zen twinbin tetan dankam ëtë srëm gwe-gwenan, zen lu tan en hap dena- desa de syauk blanak tru tasen hap. ²⁰ Zen kirekam hen- botonkam de tawa ta gwibin zini inye. Em zëre mae mo syala kon hen lowehen nakon esa ki tame la gwibir.”

Mae hap de ol: Zini men zen botonkam ëgu gwenan, “Ëe an

Yesussu de ang gweblan zi,” hwëna Alap sa desa karek tabiri.

(Luk. 6:46; 13:25-27)

²¹ “Tıngan men zen Asa anakan daken gweblanan, ‘Bian, Bian,’ hwëna zen molya kitak Alap mo irik gınnik bitı gwëk. Diki men zen zëre mo dwam gwibin sin syal ta gwenan, zen zen en sa zëre mo irik gınnik bitı gwer. ²² Aumwa hap de zisi klis gunnuk, zini beya tangan nik sa Asa daken gweblan, ‘Bian, Bian, ëe ere mo bosekamë hamal hap de ola ayang ul gwizimk. Hen ëe eno bosekamë dowl-dowala olëalsa sone gwibik. Hen owas-owasna eno bosekamë syal ei gwibik.’ ²³ Hwëna Ëe asa ding gulzim, ‘Em Abon dep denaka hom. An kon em hëndep sek gwen, sap em an zene karekna ol gwëk.’”

Enlala blala ban de lowehe gwen hap de ol:

(Luk. 6:47-49)

²⁴ “Zen in zep, zini men zen ano ola ësane gwe-gwenan hen desan ang ta gwenan, zen men kiye- enlala blala bare zini men zen gola moko dawem naban taukuke. ²⁵ Kim o dil gwëk, ho namwa yawala dekam zep sap desan tılzik, hen asese yala dekam zep sap akabla zaka, sap zëno mokona olk san de hul-hul tanna. ²⁶ Hwëna zini men zen ano ola sap ësane gwe-gwenan hwëna desan de ang tan srëm kam, zen men kiye- enlala joblo-top zini men zen moko srëm kam gola taukuke. ²⁷ Hwëna kim o dil gwëk, hen ho namwa yala kim desan tılzik, hen asese yala kim taikı, dekam zep hëndep gola in mal heka, hëndep karek tangankam dreweka.”

²⁸ Yesus kim kirekam tawa tasi- birki, zi beyam-byana in zen zë sane da'ak man tangan denggan- wanblak. ²⁹ Sap zëno tawa tabinni sosen tanganna- san de teipsın zi mo tawa tabinni kiye. Musa mo

olsa de tawa ta gwibin hip de zi mo tawa tabin niban apdenak hom.

8

Yesus kim sop sang-sang karek nabare zini dawem takake:
(Mrk. 1:40-45; Luk. 5:12-16)

¹ Yesus kim kwatap tek nakon ati gwe zaka, zini beya tangan nik zep ang nēblazak. ² Zao zep hen sop sang-sang karek nabare zini Yesus onak dep hata zaka, boklesa zep Yesus mo nwenak kom so zaka. Dekon zep abe ta seka, “Bian, Eme dwam gwe'anam, Em emaka asa dawem ta'ara.”

³ Yesus ki zep towanblan naban ding gulbluka, * “Ēe ama dwam gwe'an. Em dawem gwen.” Dekam zep hēndep sop sang-sangna in kon dawem gweka. ⁴ Zao zep etan gubluka, “Insa emsa dawem tanan, bahem mae ahasa tonbiridan. Diki nonol Alap mo golak de syal tan zi hip ahana kip enaka zertrēbla. Zao gublu, ‘Emki asa hla tan. Ēe san ha mesē dawem gwer?’ Musa Bak mo tīti tabin olak men kirekam sop sang-sang karek zi de dawem gwennak dep dena lwakke, zen kirekam em syal gwibin.* Zen dekam sa tīngan emsa anakan tame dal, ‘Zen eiwa mes tangan dawem gweka.’”

Yesus kim Kapernaumk jana nabare zi hon de babu gwen zini dawem takake:

(Luk. 7:1-10; Yoh. 4:43-54)

⁵ Yesus kim Kapernaumk hata onka, ki zep zē Roma mo jana zi mo mamna Zēbon onak dep hata zaka, zao zep Yesussu mas gweblan hap abe ta gwe'anka. ⁶ Man zē gubluka, “Bian, abon de

babu gwe-gwen zini golak sang-sang sabak nik gwē'ara. Zen ni ensa ta gwe'ara. Luwen maena banakan dep.”

⁷ Yesus ki zep ding gulbluka, “Ēe asa desan dawem tan hap song gwer.”

⁸ Hwēna jana zi mo mamna in ki zep ding gulbluka, “Bahem, Bian. Ēe dawem naka hom, zep ēe ama saher gwe'an— em de ano golak hatan hapye. Hwēna anakan-en Em gun, ‘Zi sang-sangna in zen dawem gwen,’ dekam sa dawem gwera. ⁹ Sap ēe mesē Emsa taiblīblak, ‘Eno ol-gunnu bējen kirekam lwa srēm gwen.’ Sap abon onakon de teipsin zini ki. Ano otdenak dena hen ki. Ēyē ēre mo otdenak denaka gublu'anam, ‘Em song gwen,’ zen dekam maka song gwe'ara. Hen ahanakaē gublu'anam, ‘Haen,’ zen hen dekam maka song gwe'an zala. Ēyē ēre hon de babu gwen zisi gublu'anam, ‘A desa syal gwibir,’ zen dekam maka hēndep syal gwibi'ira. Ēe sap teipsin tola, zep ano ol san kirekam ang ta gwenan. Hwēna Em in teipsin tanganna, zep eno ol san sa ki kirekam lwal.”

¹⁰ Yesus man tangan tenggwanblaka— zēbon onakore olsa de kirekam sane gwenkam. Dekam zep zi trana in zen ang nēblan da'ak desa lero gwibiridaka hen gubiridaka, “Eiwa, zini in man Asa taiblīblā'ara. Ēe homē mae Israēlk kirekam de sērkam Asa taiblīblan zini zertowek. ¹¹ In zebē emsa gubirida'an: Yakla hata sezan nakon hen nikin anen nakon, Yahudi srēm zini beya tangan nik sa tagal gwer— Alap mo irik gin kon gwisibir hanan tembane yawalak de apdekam ēisrip-sri gwen hapye,

* **8:3** 8:3 Musa mo tīti tabin olak, sop sang-sang karek zini bējen ēnak gwēn, hen but srēm golak bējen tin, hen aha zi bējen desa golek de tan, ahaksa towanblan. Hwēna ayatnak awe Yesus man towanblaka. * **8:4** 8:4 Im. 14:1-32

Abraham, Isak, hen Yakob mae han. ¹² Hwëna Yahudi zini, zen diki zen tangan— Alap mo irik ginnik de sap bitì gwen hap de wenyaye. Desa hwëna beyakam sa kawesin sin dep yal nulinmen dekon zi mo angna yusyustin niban gona ta gwenanke, hen sang-sang hap ëkna ngalk-ngalk da gwibirinke.”

¹³ Hwëna Yesus ki zep etan jana zi mo mamna insa gubluka, “Angkam sap esa song gwera. In kirekam ena Asa taiblublala, in zep sa ki kirekam lwal.” Zère hon de babu gwe-gwen zini in hëndep dekam zep ki dawem gweka.

Yesus kim zi beyam-byana dawem tabirkike:

(Mrk. 1:29-34; Luk. 4:38-41)

¹⁴ Yesus ki zep Petrus mo gol san song gweka. Zèwe zep Petrus mo we marena hlau'un zaka. Ewen naban nisi ta'ak. ¹⁵ Zao zep wenya insa tahanak towanbir ineka. Ewenna in kon dekam zep hëndep sër gwek. Dekam zep hëndep luwek, hen dekam zep tembanekam mas gweblak.

¹⁶ Yaklana kim dum gwe heka, dekam zep zini dowal de tilbiridan zi sang-sang beyam-bya naban Yesus onak dep nolëyaing gwezak. Yesus ol-gun enkam zep dowal-dowala insa golëalsa sone gwe'anka, hen tingare zi sang-sang beyana insa dawem ta gwibi'inka. ¹⁷ In kim kirekam syal gwibirki, dekam zep zaukzère hap dena mensa Alap mo ol ayang gul gwen zini Yesaya Bak orep ayang gulzimkiye,

“Zen sa nëno mae mo karek-karekna hen sang-sangna mensa

nihin makan wei kulsuk gwenan tonzim iri.”*

Mae hap de ol: Yesusu de ang gwe-gweblanna, zen dam-dam naka hom.

(Luk. 9:57-62)

¹⁸ Yesus kim zi beyam-byana insa anakan hlauludaka, “Zen mes Asa dot dasinin,” dekam zep zère hon de ang ta gwen wenyaka gubiridaka, “Nen ho gutuna an mo men eihya san tablan gwe kinin.”

¹⁹ Hwëna ki zep zè Musa mo olsa de tawa ta gwibin zini Yesus hon dep hata zaka. Zao zep gublu zaka, “Bian Guru, men desane ki tè gwe'anka, èe asa Emsa ang gweblanda gwer.”

²⁰ Ki zep hwëna ding gulbluka, “Gwenya witir zem ki. Hen mawana zol zem ki. Hwëna ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna ano ni ta gwen gola hom.”

†

²¹ Zi beyana in zen dekam ang nëblanda gwe'ak, etan ahanik zep hwëna gubluka, “Bian, èe asa lamkam Emsa ang gweblanda gwer, hwëna nonol è san anik lwahak. Ère mo bian de tin hyanak asa Ebon dep hatazal.”

²² Hwëna Yesus ki zep ding gulbluka, “Em angkam emki hëndep Asa ang gweblan. Eno bian de tinkim, dikire tok bose zik lo dasik.”

Yesus kim ho ngëp naban asese naban jalse gwizimkike:

(Mrk. 4:35-41; Luk. 8:22-25)

²³ Dekam zep hëndep Yesus zère hon de ang ta gwen wenya ban bulkum men eihya san dep golësek gweka. ²⁴ Mumuk ennak zep hwëna ho gutuna in mam enkam ngëp-ngëp gweka, hëndep

* **8:17** 8:17 Yes. 53:4 † **8:20** 8:20 Yesus kim okamanak gwë gweka, Zen man Zënaka “Anak Manusia”kam gu gweblaka. Hwëna walaskam de enlalana zèwe hom. Ibrani olkam zèno enlalana “zi tangan.” Yesus mae hap kirekam Zënaka bose taka: Sap Zen man enlala gwekamensa Daniel Bak zèbe hap dena hamal hap Dan. 7:13-14nak ale gulkuke. Sap Daniel man nwe nik de lirisin nëblankam “zi tangan” makan Yesusu ngatan zi mo langnak hla ta seka—Alap kim Desa Zen de kitak teipsibiridan hap gublukake.

bulu in dekam sek gwe'ak sop gun hup zep alp gwes'i'ik. Hwëna Yesus Zëna dekam nama nisi mumukkum ta'anaka. ²⁵ Hwëna dekam zep anakare ola ban li dak, "Bian, nënaka Em ngaya tabin! Nen an em-am angkam juwe'an!"

²⁶ Ki zep ding gulzimki, "Em ba habe ääiri'an? Em an eiwa home Asa laibli'bla'an." Ki zep hëndep luweka, dekam zep asece naban ho ngëp naban jalse gwizimki. Dekam zep tangan hëndep së nëhek. ²⁷ Zëre hon de ang ta gwen wenya in dekam zep teng-gwaran naban ëguk, "Eiwa, zini an wehasa hom! Ba hap tangan asece naban ho ngëp naban betek nëblanan!"

Yesus kim dowal-dowal mo bi gwizimdin zi darena dawem sokake:

(Mrk. 5:1-20; Luk. 8:26-39)

²⁸ Ho gutu men eihyanak kim golëyaing gwe naka, Gadara mo langnak, zao zep dowal beyam-bya mo bi gwizimdin zi darena Yesus onak dep apta zaka. Zi darena in zi tok lo tasik gwibin kaso-hul kaso-hulak ënda gweka. Zen sërkam de jal-jal darena, zep zini desan ëgwahal srëm gwe-gwek. ²⁹ Zen dowal beyam-byana in mo hërhen ola ban wet oso zaka, "Alap mo Tane, Em aban mae toton banakan de syal tan hap? Em san ere mo yakla yawalak de zaun srëmnak de asa karek tabin hibe hata'ara?" ³⁰ Zëno mae mo nwe kara gwen san zaho beyam-byana tembane hap kwatap tini san ëhaka'ak. ³¹ Dowal-dowala in ki zep Yesusu aberbe da gwe'ak, "Em de zi darena an kon wet so gwen hap asa gubiridankam, Em wëhë asa zaho trana wakuwe de bitü gwen hap gubirida'anaka?"

³² Yesus ki zep gubiridaka, "Em sek gwen." Dowal-dowala in dekam zep hëndep zi darena in

kon wet so gwek, dekam zep hwëna zaho trana iwe bitü gwek. Zahona in dekam zep hëndep heya-hya gwenkam li san syalk ta tinek, hëndep ho gutunak zep ëkei-king gwek. ³³ Zahona in zen kara da gwibik, dekam zep ë san dep heya-hya gwek, hen ääisil gwenak-tingan in zen ki zë owasna lwakke, zahonak hen dowal mo tilzimdin zi darenak. ³⁴ Dekam zep ëna iwe de zini kítak sek gwek- Yesusu de zertowen hap. Kim zë hla dak, zao zep blikip gwesiblin naban abe dak-Zen de nabakam zëno mae mo langna in kon song gwen hap.

9

Yesus kim taha-tana teisya inen srëm zi sang-sangna dawem takake:

(Mrk. 2:1-12; Luk. 5:17-26)

¹ Ki zep Yesus bulkum lwahal zaka- zëre mo gwë gwen ëna Kapernaum sun dep. Zao zep etan zi beyam-byana tagam nëblazak.

² Dekam zep hen zi sang-sangna taha-tana teisya ine gwen srëm naka beryak de ziredan naka nërhatatak. Yesus kim anakan tame tabirki, "Eiwa, zen man tangan Asa daibli'bla'an," dekam zep zi sang-sangna insa gubluka, "Tane tol, bahem ngalap gwen. Eno karek-karekna mesë ep tap gulsublunan."

³ Musa mo titü tabin olsa de tawa ta gwibin zini kim zë Yesusu kirekam sane da'ak, dekam zep enlala ennak donsblu'ak, "Zi bose zik mo karekna insa tap gulsublun hap gunda, zen man kil gi'ira, 'Ee an Alap han apdenak.' Kirekam insa gunda, zen Alapsa lamang tanda."

⁴ Yesus hwëna mes zëno mae mo enlalana tame tazimki, ki zep gubiridaka, "Em in kirekame enlala ennak Asa lonsblu'an, zen ere mae mo enhosae kim karek la'an!" ⁵ Em ema ano ola husus

eibir- anakan insa gublulye, 'Eno karek-karekna mesë ep tap gul-sublunan.' Hwëna anakan de gublunkam, 'Em luwen, hëndep song gwe,' san esa hen etan husus eibir? Sap ol-gun darena in apdenak- Alap mo sosonkam de gublun ol. ⁶ Hwëna angkam Èe ama ebe mae hap goltreizim'in- em dikim Asa anakan tame tan hap, 'Alap mes ki ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna abe hap sosonna golblaka- okamanak awe dikim zi mo karek-kareksa tap gulsuk gwizimdin hip denaye.' Ki zep hwëna etan zi sang-sangna insa gubluka, "Em luwen. Ere mo berya insa teisya, ki gol san song gwe."

⁷ Zi lekna in dekam zep hëndep luweka, ki zep hëndep zëre mo gol san dep song gweka. ⁸ Zi beyam-byana in kim owasna insa hla nuk, dekam zep airin niban Alap mo bosena teip nulsuk gwebla'ak, sap Zen dekam zëre mo soson yawalsa Yesus osan okamanak de zi hip golzim'inka.

Yesus kim Matiu'u kwang ta kinikake:

⁹ Yesus kim dekon song gwe'anka, dekam zep Roma mo irik ginnik dep de pajak te-ala alal ta gwizimdin zini asa hla ta'anka. Ano bosena Matus. Èe ère mo syal gwe-gwen teksonnakë nikin'ik. Zao zep asa gublu zaka, "Haen. Asa em ang gweblan." Èe ki zebë luwek, ki zebë hëndep ang gweblak. *

¹⁰ Yesus kim ano golak golëtembane ta'anka, dekam zep hen ahakore pajak te-ala alal tanda gwen wenyä beya enkam yaing gwezak. Hen ahakore

karek-karek gulin halasen gwen wenyä man zë hen beyakam yaing gwezak. Ki zep hëndep apdekam Yesus mae han tembane ta'ak- hen zëre hon de ang ta gwen wenyä ban. ¹¹ Farisikam de gubirida gwen zini kim zë hla nulidazak, dekam zep Yesus hon de ang ta gwen wenyä insa nenbiridazak, "Eno mae mo guruna in ba hap tangan pajak te-ala alal tanda gwen zi niban apdekam golëtembane ta'ara?- hen ahakore karek-kareksa de gulin halasen gwen wenyä banye! Zen in kwae nabanke!"

¹² Yesus kim kirekam salbiridaka, ki zep ding gulzimki, "Zini, sang-sang srëm wenyä, zen hom doktersa dwam në gweblanan. Zen diki zi sang-sang en dwam në gweblanan. ¹³ Ano syalsa de dam gulsun hup, diki dawemna Alap mo ola ansa emaka klis u'in, Zen kim anakan Israelsa gubiridakake,

'Èe a kirekam de lowehe gwen habë mo emsa dwam gwibirida'anye: Bol-zaun tanganna, aha zi mo karek-kareksa kwasang naban em eititi gwe-gwibin. Ere mae mo karek-karek hap de kire-kiresa abe hap tru tasik gweblansa, zen abe hap bol-zaun tangan naka hom.'*

Zep Èe ansa okamanak hatazak, Èe karek-karek gulin halasen gwen wenyä de kwang guludan habë hatazak. Men zen zënaka tim di gwibirin, 'Èe an dawem-dawemna,' Èe desa de kwang guludan hap homë hatazak."

Mae hap de ol: Yesus hon de

* 9:9 9:9 Matus Yunani olkam hom anakan ale gulku, "Ano bosena Matus." Zen hwëna anakan ale gulku, "Zëno bosena Matus." Zen man zëre mo bosena bukunak awe golzabe gweka- san de aha zi hip de ale gulblunna kiye, men kirekam hen Yohanis zëre mo Ol Dawem ale gunnuk zëre mo bosena ale gul srëm gwe-gwekake. Hwëna Orya ol zi de anakan tame gun hup, "Men zen ale gulku, zen hen zëwe ang gwe-gweka," zep damkam zënaka de kira tan makan awe li nul sonok. * 9:13 9:13 Hos. 6:6

ang ta gwen wenya kire hap tembanena ëlwa srëm gwe-gwek.

(Mrk. 2:18-22; Luk. 5:33-39)

14 Zao kim lwa se'ak, ki zep baptis ta gwibin zini Yohanis hon de ang ta gwen wenya Yesus hon yaing gwezak, ki zep zë dakensiblik, “Èe ama Alapsa dikim enlala zon tasiblin naban abe ta gwen hap etan-etankam tembanena ëlwa gwenan. Farisikam de zini hen kirekam ëgwë gwenan. Hwëna ebon de ang ta gwen wenya ba hap kirekam syal neibir srëm gwe-gwenan?”

15 Yesus ki zep ding gulzimki, “Abon de ang ta gwen wenya kip man dakastilzim'in- an kirekam tembanesa de ëlwan srëmkam lowehe gwe'anye. Sap zen angkam teipsin zisi de zergwën makan Asa nërgwë gwe'an. Hwëna jal zini kim de Asa jekjak da'ak, Abon de ang ta gwen wenya dekam molya tembane tak. Embwan hap sa baes tal.” †

16 Etan ki zep kire hap gulk sun de ol blaonzimdinni dan mas sozimki, “Zi mo baju kwang de hul nënkam, zen bëjen deyol sop ësekam makan tazimdin. Kirekam bëjen dakastin. Sap ngan sosunkum deyol ësena in de yok gwe'ak, dekam sa baju ëpba hula in mam enkam etan kalk nër. 17 Hen kirekam, anggur ho ësesa bëjen kambing sopkam de botol ëpbanak yuren. Kirekam hom dakasti'in. Sap anggur ho ësesa de kambing sop botol ëpbanak yurenkam, anggur hona in kim de nopna taïl gi'ik, kambing sopkam de botola in dekam sa kalk nër, hen anggur hona in dekam sa zalta dep hlëweher. Anggur ho ësena zen diki kambing sop botol ësenak de yurenkam dakasti'in-

apdenak dikim dawemkam nolan hapye. Zep hen kirekam, Abon de ang ta gwen wenyik de etan ëpba lowehen san abarenak ang tan hap hom dakasti'in.”

Yesus kim but srëm golak de mam zi mo wenam tol tokna ngaya gulkuke, hen aura gwe-gwen wenya kim dawem gulkuke:

(Mrk. 5:21-43; Luk. 8:40-56)

18 Yesus kim nama baptis ta gwibin zini Yohanis hon de ang ta gwen wenya ban ola golëton'anaka, ki zep zë Yahudi mo but srëm golak de aha mamna hata zaka. Zao zep Yesus mo nwenak boklena kom so zaka, dekon zep gu seblaka, “Ano wenam tola nër hom tangan tilin. Hwëna nen ki song ën. Em de tahasa tehabir anenkam, zen sa etan ngaya gwer.” 19 Yesus ki zep hëndep luweka, dekam zep zëre hon de ang ta gwen wenya aban mae zini insa ziang gweblaka.

20-21 In kimë sek gwe'ak, wenya ki zep Yesussu tahan nakon golek de tazak. Wenya in man aura gwe-gwek. Tahunna mes dua-blas enkam altisibik- sang-sangna in han de gollwa gwennakye. Zen man enlala gwe'ak, “Baju mae ennakë towanbla'ak, ëe dekam asa dawem gwer.” Ki zep hëndep baju sihi top nakon olk ta sonok. † 22 Yesus ki zep hëndep tahan san lero gweka, dekam zep wenya insa hlaulku, zao zep gubirki, “Anyan, bahem ngalap gwen. Em ema Asa taïblablala, zebe dawem gwenda.” Wenya in hëndep dekam zep ki aurana in tewesibik.

23 But srëm golak de mam zini in mo golak kim asa golëyaing gwe'anaka, anakan zebë hla kulida'ak, “Zini beya nik

† 9:15 9:15 Mensa “teipsin zisi de zergwën”kam awe li nul sonok, Yesus gulk sun de ol blaorankam “we ëse gon zisi de iye zik zergwën”kam aïsil gwibiridaka. Dam gulsunnu apdenak: Zen dekam bëjen tembane srëmkam lowehen. † 9:20-21 9:20-21 Yahudi zini zen kitak bajuna sihilhi naka alala da gwek. Emki hlaun pasal 23 mo ayat 5 mo olk kore alenak.

ol mamkam gosa dabi'in, hen ahakon sulingkim sei go terya da'an." ²⁴ Yesus ki zep zë gubirida kinzika, "Em kitak wet so gwen. Wenam tola an hom til. Zen nisi am ta'an." Zen hwëna man swrë da gwe'ak. ²⁵ Èe kimë kitak olëalsa sonek, Zen ki zep hwëna teksonna in zao wenam tol tokna lwa'ak desan dep tilki. Taha nakon kim gul ineka, dekam zep hëndep wenam tol tokna in etan ngaya gwek, hëndep zauk. ²⁶ In desa zë owasna kirekam syal gwibirki, dekam zep ki hëndep tingare langna iwe de ë-ë san nol haladak.

Yesus kim zi nwe dimin darena dawem sokake:

²⁷ Yesus kim dekon etan asa golësek gweka, ora nakon zep zi nwe dimin darena ërtro kinzika. Ki zep kon laken soneblaka, "Daud Bak mo Auyan-tane, § asa Em kwasang gwizimdin." ²⁸ Èna iwe de golak kim asa golëbiti gwe zaka, zi nwe dimin darena in ki zep zë hen lil zika. Yesus ki zep zë takensizimki, "Em san ema Asa anakan laibli'ara?– 'Zëbon sosonna ki- asa dikim dawem son hap denaye.'"

Ki zep ding ulblika, "In kirekam, Bian."

²⁹ Ki zep nwenak anakare ola ban towanzimki, "In kirekam ena Asa laibli'lala, in zep sa kirekam ebe nikip lwazim." ³⁰ Dekam zep ki hëndep nwena kara ëka. Zao zep guzimki, "Owasna an zen ki ebon nebon lwanan, bahem aha maesa lonbiridan." ³¹ Hwëna zen kim kon song ëka, dekam zep ki hëndep tingare langna in san

ol haladaka– Yesus insa owasna kirekam syal gwibir-zimkiye.

Yesus kim zi ol srëmna dawem takake:

³² Yesus kim asa etan dekon golësek gweka, dekam zep hen dowal mo bi gweblan zi ol srëmna Yesus onak dep nêrhatazak.

³³ Yesus kim dowala insa zëbon onakon zeralsa soneka, dekam zep hëndep ola tonka. Zi beyam-byana in man tangan dengguanblak, hen man ëgu gwe'ak, "Nen homë mae Israelk awe kirekam de owasna aha-en mae hla kuk."

³⁴ Hwëna Farisikam de gubirida gwen wanya man ëguk, "Zen dowal mo kigi sosonna golblaka-dekam de aha dowal-dowals golëalsa sone gwen hap denaye."

Yesus kim zi beyam-byana hlaludankam kwasang gwibiridakake:

³⁵ Yesus ki zep langna iwe de tingare ë-ë san zëre hon de ang ta gwen wanya aban mae ziam-janbir song gweka, hen desan de but srëm gol-gol san tawa tabir song gweka. Zen Alap Zën de irik gin hip de ol dawemkam tawa tabir song gweka, hen men zen kirekam-kirekam sang-sang karek naban nollwa gwek, desa man kitak dawem tabir song gweka.

³⁶ Yesus kim zi trana insa hlaluda song gweka, Zen man tangan kwasang gwibirida gweka. Sap zen hom eiwa de orana tame da'ak, hen mes tangan ësin-sin gwek– men kiye, bi srëm zahona.

³⁷ Dekam zep abe mae en hap ola gulk sun blaonzimki, "Nga yala awe de obwagana mes mamkam bil gwer, hwëna men zen de

§ 9:27 9:27 Zi nwe dimin darena in kim Yesusu "Daud mo Auyan-tane" kam enblaka, zëno dam gulsunnu Yesus mo auyan-aza en hap denaka hom. Sap zëno hatan srëmnak, tingare Yahudi zini "Daud mo Auyan-tane" kam Israelsa de ngaya tabin hip de Zini insa nen gweblak. Sap Alap mo olsa de ayang gul gwen zini zen kirekam nonol nen guk gweblak, "Teipsin zini Daud Bak mo ausu nakon sa hatala– nësa de ngaya tabin hip de Zi niye." Zen hen man Desa enlala në gweblak, "Zi sang-sang karekna sa hen dawem ta gwibiri, hen karekka de lowehen nakon sa hil ti sone gwibiri." Zep zi nwe diminni in kirekam hen mes Yesusu dam lasiki.

taran hap dena dan en tangan.
³⁸ Zen in zep Nga Bi naka em abe ta gwen— Zen deka zisi nga yala awe de syal ta gwen hap lup gul sone gweka.”

10

Yesus hon de ang ta gwen wenyik mo bosem-sena an zen:

(Mrk. 3:13-19; Luk. 6:12-16)

¹ Zao kim lwa se'ak, Yesus dekam zep dua-blaskam de zère hon ang ta gwen wenyasa tagal gulsuku, zao zep sosonna abe mae hap golzimki— èe dikim dowal-dowalsa golèalsa sone gwen hap, hen kirekam-kirekam sang-sang karek gollwa gwen zisi dikim dawem ta gwibin hip. ² Dua-blaskam de dam tasibin zini, ano mae mo bosem-sena, nonol Simon— mensa hen “Petrus” kum nen gweblanan, oso zem Andreas han.

Hen Zebedeus mo walas darena, Yakobus oso zem Yohanis hin.

³ Hen Pilipus ne Bartolomeus ne, Tomas, hen aena, Matius. Èe menkam Roma mo irik ginnik debè pajak te-alasa alal ta gwek. Hen ahana Alpeus Bak mo tanena Yakobus, hen ahana Tadeus.

⁴ Hen ahana Simon— in zen nonol Israel dikim Roma mo irik gin nikon èzè-en gwen hap de èsas gwennak ang gwekake.

Hen ahana Kariot walya Yudas. In zen sa Yesussu zergulu.

Yesus kim zère hon de ang ta gwen wenyasa lup gul sonekake:

(Mrk. 6:7-13; Luk. 9:1-6)

⁵ Dua-blaskam de wenyasa dekam zep anakare ol zim-zim niban lup gul soneka, “Yahudi srèm zi mo è-è san bahem sek gwen. Samaria mo è-è san hen bahem. ⁶ Diki Israelk de zi ensa em amjanbin— sap zen

san de bi srèm zahona kiye. ⁷ A kirekam lonbirida song gwek: ‘Alap man angkam Zèn de nesa teipsinkim irik ginkim kon gwe-sibir hana'ara.’ ⁸ Zi sang-sangna dawem la gwibik. Hen tinni ngaya la gwibik. Hen sop sang-sang karek nabare zini dawem la gwibik. Hen dowal-dowala olèalsa sone gwek. Èe asa kire hap de sosonsa ebe mae hap totoresa golzim, zep em hen kirekam totoresa mas eibirida gwek. ⁹ Te-alana bahem mae lop tan— sap yawala, sap hen betek maena. ¹⁰ Ora san dep de tembane taiblin honna bahem hen wèwèk tan, hen pakeanna timnik de enna kim sek gwek. Hen sepatuna ala son enna kim emki sek gwen. Dutena hen bahem mae kap tan. Em in Alap mo syalsae o'an, zep em men desae tawa la gwibi'ik, zen zen sa ebe mae hap tembane maena nol gwizim— zao dikim lowehen hap denaye.

¹¹ “Em de ènak yaing gwe-gwennak, nonol mae hap em èhakalsik gwen, ‘Nara zi wèhè asa èna an kon zer in'inka?’ Men zen emsa zer irinni, zèbon en emki gwèn, hèndep dekon en emki etan song gwen. ¹² Golak de tin nikon, nonol anakan em ègu kini gwen, ‘Dawem. Em Alap mo taha terenake lowe he'an.’ ¹³ Zao de Alap osan dep de hohle gwen nik gwè'anaka, ki eiwa zao esa Alap mo taha terenak dawemkam lowehe gwer. Kire nik de gwè srèm gwe'anaka, ki emki enbirida gukhan, ‘Èe mensa nonol emsa enbiridal, Alap mo taha terenak de sap lowehen hap dena, awe molya ki lwak.’ ¹⁴ Hwèna men dekore è nakon emsa anakare ola ban zer irin srèmna, ‘Em ba habe awe hata'an zala? Èe ama emsa de salblanna baes ta'an,’ dekam em kon song gwen. Hen ere mo tana sonsa em zè taik-tik so gukhan— zen dekamim

anakan tame nuk, ‘Zen sap Alap onakore ol dawem naban nëbe mae hap golhatazim zira, hwëna nen insa ër-in srëm gwenan nëre mae hap de kareksae kim mam ulin.’¹⁵ Eiwa denakaë emsa gubirida'an: Aumwa hap de zisi klis gunnuk, Alap ëna insa anakan sa enlala gweblala, ‘Zen orep de ëna Sodomk de zisi ëkarek gwenkam man kwei-kwik nuk.’ Zep men kirekam Alap orep Sodomk de zisi zëre mae mo karek-karek hap heip gulku, hwëna ano lup gul sonen zini emsa de lup gul irin srëm zini, desa aumwa hap de klis gunnuk sërkam tangan sa karek tabiri.”

Jesus hon de ang ta gwen wenyik de terya-tyakam lowehe gwen hap de ol:

(Mrk. 13:9-13; Luk. 21:12-17)

¹⁶ “Emki ëenlala gwen: Ëe domba makare sosen srëm nakaë emsa lup gul sone'an- gwe tihî jal-jal ngirin sin dep. Zen in zep terya-tyakam sek gwek- men kiye, wanya de song gwenna. Hwëna sae-sae enlalakam em sek gwen- men kiye, mawana ohola mo enlalana.¹⁷ Zep terya-tyakam lowehe gwek, sap emsa sa Yahudi mo but srëm gol-gol san dep dahyohal gwer. Hen zëwe de teipsin-teipsinni sa emsa de tangole gwibin hip nenbirida gwer.¹⁸ Em an Asa de ang gwe-gweblanna, zep emsa sa pmerinta mo teipsin-teipsin zi sin dep kap nulhal gwer. Zen kirekam Alap mo dwam gwibin sin sa ki ebe mae hap lwa gwizim- em dikim zë Yahudi mo teipsin-teipsin nika hen Yahudi srëm zi mo teipsin-teipsin nika abe hap denaka tonbirida gwen hap.¹⁹ Zep emsa de kap gulhal gwennak, em bahem anakare hap enlalana ëbeya gwe-gwen, ‘Ëe banakarekam asa zë ding ul

gwizim?’ Sap men kirekam de ding gul gwizimdin hip dena, zen emsa de taken-taken gweblan ennak sa ki Alap ebe mae hap gol gwizimdi.²⁰ Sap dekam em en molye ola lon gwibik. Hwëna ngatan zi mo langnak de Bian mo Enho sa eno mae mo ëk tihî san ding gul gwizimdi.

²¹⁻²² “Emsa sa tîngare zini husus neibirida gwer, sap em an Asa de ang gwe-gweblan wenyia. Zep a kirekam sa ebe mae hap lwa gwizim: Emsa ere mae mo aya-wal oso-wal tanganna sa tameran hap nolëgu gwer. Hen emsa ere mae mo bi walya sa tameran hap nolëgu gwer. Hen ere mae mo walasna sa emsa abe hap de jal hap nolëtobe gwe-gwer, hëndep tameran hap sa hen emsa nolëgu gwer. Hwëna em in zene Asa de taiblilblannak tatem ëzauk gwe'ak, hëndep aumwa hap denak de hata'ak, em esa ëngaya gwer.²³ Zep emsa de aha ë maenak karek tabinkim, dekon aha ë san em heya-hya gwen. Sap eiwa denakaë emsa gubirida'an: Em de tîngare Israel mo ë-ësa amjanbiridankam sul sonen srëmnak, ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna Ëe dekam asa lwa halzal.

²⁴⁻²⁵ “Zep gulk sun de ol blaoranna ansa emki enlala gwe-gwibin: Sekola wasasna, zen mam naka hom- guru zem onakonye. Zep guru zemka de aha zi lamang ta gwenkam, sekola wasasna zen insa hen sa kirekam lamang da gwibir. Sekola wasasna in sa sam gwesili- zen de guru zemka tana wei san zertronkamye. Hen kirekam, zi mo tana iltikinnik de babu gwe-gwen zini, zen hen mam naka hom- zëre mo zi bina in onakonye. Ëe an sap gol bi nikë awe gwë'an, hwëna Asa man lamang da gwenan, ‘In dowal mo kigi mo sosonkam syal gwe-gwe'ara.’ Zep em Abon de ang ta

gwen wenya, Asa de tana wei san zertronkam, emsa hen kirekam sa lamang da gwibir.”

Alap ensa de aïri gweblan hap de ol:

(Luk. 12:2-7)

²⁶ “Zen in zep, zi bose omka bahem aïribirida gwen. Sap karekna mensa aningkim ebe mae hap nol gwizimnin, desa sa Alap lamkam golwet sola. Hen kalangna mensa Alap aning gul gweka, desa sa hëndep tingare zini hla nul. ²⁷ Ëe mensa kam golak emsa tonbirida gwe'an, em hwëna desa yaklam neik tagal gwennak lonbirida gwek. Men desaë nè-erenak emsa tonbirida gwe'an, em hwëna desa ol mam-mamkam neik tagal gwennak lonbirida gwek. ²⁸ Zi bose omka bahem aïribirida gwen, sap zen auhu-kama tim en naka damera gwenan. Hwëna zëno mae mo sosonna hom tangan- ang naka de karek tan hap denaye. Diki Alap ensa em aïri gweblan, sap Zen Zëbon en sosonna- tim niban ang naban de syauk blanak karek son hap denaye.

²⁹ “Emki mawana taïnïm bes-be'a enlala gwibiridan. Desa zini hom te-alakam de kap gun hup dwam neibirida gwenan. Sap eiwa kirekam, hwëna zen hen aha-en mae molya kama san zanka- nëno mae mo Bian de kirekam dwam gweblan srëmkamye. ³⁰ Hen kirekam, eno mae mo nol alana, Bian mes desa anakan tawa gwibirki, ‘Beyana ki en.’ ³¹ In zep ere mae mo tim hip dena bahem ëngalap gwe-gwen, sap em Alap mo nwenak mawana taïnïm bes-bes naban apdenak hom.”

Zi beyanak de Yesus hup denaka golluwe gwen hap de ol:

(Luk. 12:8-9; 12:51-53; 14:26-27; Mrk. 9:41)

³² “Zen in zep, zini men zen aha zi hon zënaka anakan kira ta gwenna, ‘Ëe an Yesussu de ang gwe-gweblanna,’ kire zini Ëe asa hen ngatan zi mo langnak de ëre mo Bian hon anakan kira tal, ‘Zen an hen eiwa Asa de ang gwe-gweblanna.’ ³³ Hwëna men zen de Asa aha zi hon anakan nazabebila'ak, ‘Ëe Yesussu de ang gwe-gweblan zisi hom,’ ki Ëe hen anakan asa desa kira tal, ‘Zini an Asa de ang gwe-gweblan naka hom.’

³⁴ “Bahem anakan Asa kil ti gwen, ‘Zen an umlaesa de okamanak awe golhatazan hap hata zaka.’ Ëe kire hap homë. Hwëna abe hap de jal hap Asa de tame tan srëm wenya sa emsa tameran hap gïl-gïl neibirida gwer. ³⁵ Ëe ansa hatazak, zen dekam sa ebon mae onak anakarekam lwa gwer:

‘Zi walasna zen bi wal zëban sa zënaka gïl-gïl neibirida gwer.

Wenam tol-tolkam dena, zen an wal zëban sa zënaka gïl-gïl neibirida gwer.

Hen we walya, zen aebo wal zëban sa zënaka gïl-gïl neibirida gwer.

³⁶ Dekam ere mae mo iyena, zen zen sa ebe mae hap de jal zi hip ëjower.’*

³⁷ “Men zen bi zemka dawemkam enna nolabirida gwenan, hwëna zëno mae mo Asa de en lwablanna man lwala he'an, kirekam de zini zen hom ësam gwesi'in- Abon de ang ta gwen hapye. Hen kirekam, men zen an zemka, ahaksa walas zemka dawemkam enna nolabirida gwenan, hwëna zëno mae mo Asa de en lwablanna man lwala he'an, zen hen hom ëdakasti'in- Abon de ang ta gwen hapye. ³⁸ Hen zi de zënaka anakan sosok tan srëmna, ‘Asa sap sa Yesus mo kim te-lidak sonnakan makan dain,’ zen hen hom

* 10:36 10:36 Mik. 7:6

Abon de ang ta gwen hap ësam gwesî'in. ³⁹ Sap men zen zère mo auhu-kamanak de gwënsa anakan golairi'anka, 'Èe babè Yesussu de ang gwe-gweblannak karekna goltowe gwen,' ki zèno gwënna in sa jek-jak gweblal. Diki men zen Asa de ang gwe-gweblan hap zère mo gwënna sosok gu'unka, hëndep zao mae de tîn hip, zen zen sa hëndep denaban ngaya gwera.

⁴⁰ "Men nara ano zer sonen zini emsa zer irinni, zen ki hen Ènaka zer in'ira. Hen men zen Ènaka zer irinni, zen hen Bian, men Zen Asa zer sone zaka, Desa hen zer in'ira. ⁴¹ Men nara Alap mo ol ayang gul gwen zisi zer irinni, anakare hap, 'Zen an Alap mo olsa ayang gul gwe'ara,' ki Alap sa hen enlala gweblala, 'Zen hen syal bose zem.' Zep Alap mo olsa de ayang gul gwen hap de dawemna, desa sa hen Alap zèbe hap lamkam golblala, sap zen kire zisi mas gweblaka. Hen kirekam, men zen enlala dam-dam enkam de gwë gwen zisi zer irinni, anakare hap, 'Zen Alapsa betek gwe-gweblanda,' ki Alap sa hen zèbe hap dam-damkam de gwë gwen zi hip de dawemna golblala. ⁴² Eiwa denakaë emsa gubirida'an: Men nara aha-ere ho mok mae tolsa bose srëm zi hip golblanna, anakare enlala naban, 'Zini an hen Yesussu ang gwe-gweblanda,' ki Alap sa zèbe hap hen dawemna lamkam golblala. Zen molya gulin srëm gweka."

11

Baptis ta gwibin zini Yohanis kim zère hon de ang ta gwen zini Yesussu de takensiblin hap lup gul sonekake:

(Luk. 7:18-35)

¹ Yesus kim dua-blaskam de ang ta gwen wenyasa en tawa tasi-birki, ki zep asa lup gul soneka-Zënaka de ngeirbli song gwen hap. Zëna lun zep asa golëtro song gweka, hen ol dawemkam ë-ë san tawa tabir song gweka.

² Baptis ta gwibin zini Yohanis kim bwi nakon anakan salka, "Nësa de ngaya tabin hip de Zini men, Zen angkam man ë-ë san tawa tabirida gwe'ara," dekam zep zère hon de ang ta gwen zini lup gul soneka- Yesussu de anakan takensiblin hap, ³ "Bian, Em an san ha Zen tangan?- men Desa anakan nen guk gweblakye, 'Israelsa de oto gulsun hup de Zini sa hata zala.' San ha ëe asa etan ahanaka kara ëblal?"

⁴ Yesus ki zep ding gulzimki, "Sap esa etan Yohanis osan dep lwan dahal. Mensa ki ena hla kul hen ësane gwer, desa anakan lonblak,

⁵ 'Zi nwe dìmänni man ëkara gwe-gwe'ak.

Lek-lek wenyasa hen man sek gwe-gwe'ak.

Sop sang-sang karek nabare wenyasa hen man hen ëdawem gwe-gwe'ak.

I mat wenyasa hen man ësane gwe-gwe'ak.

Tok-tokna hen man ëngaya gwe-gwe'ak.

Hen Alap onakore ol dawemkam man tahalha wenyaka tawa ta gwibi'ira.*

⁶ Hen anakan enblak, 'Abon onakon men zen ësyalhe srëm gwe-gwe'an, hë'ho gwibinni zen zëbon mae lwa'an.'"

⁷ Baptis ta gwibin zini Yohanis mo zi lup gul sonenna in kim nama ëgwa ha'ak, Yesus dekam zep hwëna Yohanis hip dena zi beyam-byana in hap srip gulsuzim'inka. Man zë gubiridaka, "Yohanis kim zi ol srëm langnak

* 11:5 11:5 Yes. 35:5-6; 29:18-19; 61:1

tawa ta gwibirki, em ba habe desan sek gwe-gwek? Basa de zë hlaun hup? San ha ema ëtim gul gwek?—‘Ëe desan asyab habë sek gwe'an.’⁸ Em ba habe desan sek gwe-gwek? San ha ema ëtim gul gwek?—‘Ëe pakean dawem ala son nabare zisi de zë hla tan habë sek gwe'an.’ Kire hap desan bëjen. Sap kirekam de zini, zen diki teipsin zi mo ë yawalak lowehe gwenan. Zi srëm langnak bëjen.⁹ Zep em ba habe zi srëm lang san dep sek gwe-gwek? Em sap diki Alap mo olsa de ayang gul gwizimdin hip de zisi de zë sane tan habe sek gwe-gwek. Hwëna baptis ta gwibin zini Yohanis Bak, zen Alap mo olsa de ayang gul gwen zi nikon man tangan taman kinika.¹⁰ Sap Yohanis in zen-mensa Alap mo olak hamal hap nen guk gweblakye, Alap kim Tane zemka hamal hap anakan gu-gublukaye, ‘Ëe asa Emsa de ngeir gublun hap zisi zer soner—zen de nonol ëre mo olsa ayang gul gwizimdin hip, ebe hap dikim orasa sal ta gublun hap.’*

¹¹ Eiwa denakaë emsa gu-birida'an: Okamanak de zini, sap nonol lonesen nakon hëndep angkam em an zene lowe he'an, Alap mo nwenak de ëdakastinni, hom tangan ahana—Yohanissi de kwë ta sone kinin naye. Hwëna sap kirekam, men zen angkam Alap mo irik ginnik Asa de taibliblan nakon bitï gwe-gwe'an, sap bose srëm wenyä, zen diki zen—Yohanissi de kwë ta sone kinin wenyäye.

¹² “In kim Yohanis syala kon gwesibir hanaka hëndep angkam, Alap zëre mo irik gin hip de sosonna mamkam Abon onakon goltrei gwizim'ira. Hwëna nol drak-drak wenyä zen man Alap

mo irik ginni insa baes nei gwibi'in, zep hom gun hup ëasas gwe-gwe'an.¹³ Sap Yohanis de hatan srëmnak, tïngare Alap mo ëpba ola mensa zini ano syal hap dena ayang nulzimmira gwëk hen ale nul gwëk, zen an dekam sa zëwe zaul.¹⁴ Men kirekam Alap mo olak lwak,

‘Elia Bak sa Israelsa de ngaya tabin hip de Zini insa ngeirbli zala,’ hwëna baptis ta gwibin zini Yohanis, in zen—Elia mo weinak dep de zi niye. Hwëna zini hom kirekam dam dasik.¹⁵ Em dwan i nibanke. Em ësal gwen!

¹⁶ “Zep angkam de zini, em in men kiye—walasna. Walas tane-ne de pasarak teinikirinni, dekon de asyas bose zemka gubiridanna,¹⁷ ‘Nen isrip-sri hap de teryä ban asyas tan.’ Hwëna zen maka ding nulzim'in, ‘Ëe ama baes ta'an.’ Dekam de sap etan gubiridanna, ‘Ki zi toksa de gwëblan makan nen asyas tan.’ Hwëna dekam hen maka ding nulzim'in, ‘Ëe ama kirekam hen baes ta'an.’ Angkam de zini em hen kirekam. Em ema kitak Alap mo syala baes ei gwibirin.¹⁸ Sap Alap kim baptis ta gwibin zini Yohanissi ebe mae hap zer sonezimki, zen Alap dikim sosonsa golblan hap man tembanena lwa gwëka, hen angguru hom otde gwëka. Hwëna em ema baes ë gweblak, hen anakane lonsuk gweblak, ‘Zen dowal bi gweblaka.’¹⁹ Ki zep hen ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna Asa zer sone zaka. Ëe hwëna homë tembane naban angguru ban lwa gwenan. Hwëna Asa hen ema baes ë gwebla'an, hen anakane Asa lonsuk gwëblanan, ‘Zini insa emki hla tan! Tembane ngalap-ngalapna, hen anggur otden sosonna. Zëno wal bose walyä Roma mo irik ginnik

* 11:10 11:10 Mal. 3:1

dep te-alasa alal danda gwenan, hen ahakon enlala kwae naban!' Hwëna Alap kirekam zëre mo enlala blalkam srën-srënkam de syal ta gwen hap lup gul sone gwenda. Zep men zen de Alap mo enlala blal san kirekam ang ta'ak, zen zen sa eiwa de ora san ewet so kini gwer."

Mae hap de ol: Ë-ëna men zen Yesussu daïblibla srëm gwe'ak, zëbon mae a kirekam sa lwal.
(Luk. 10:13-15)

²⁰ Yesus ki zep jala ban tonbiridaka- ë-ëna men zao sap Zëna owas-owasna beyakam syal gwe-gwibir-zimki. Sap zëwe de zini zëre mae mo karek-karek nakon de ëhalen hap man baes ta gwek. Zen in zep gubiridaka, ²¹ "Ëna Korazim hen Betsaidak de zi, em ëngalap gwen, sap Alap sa emsa sërkam karek tabiri. Ë darena Tirus hen Sidonk de zini insa Bian orep heip gulku, zen maka ëhalek- owas-owassa de hlaul gwenkamye, an kire owassaë eno mae mo ngirënnik syal gwe-gwibi'inye. Tirus hen Sidonk de zini maka bunsu de awabin niban kaen karonsa darak dak- dekam de zënaka anakan golëtrën hap, 'Ëe ama ëhale'an."

²² Hwëna angkam de ë darena, Korazim hen Betsaidak de zini, em an bëjen em ëhalen! Zen in zep, Alap de aumwa hap zisi klis gunkum, eno mae mo angna sa tangan sërkam karek tabiri. Hwëna ëna Sidon hen Tirusk de zi mo angna, desa de etan karek tabin hip dena sa jahalha gwer, sap zëbe mae hap hom Alap golzimki- dekam de ano owas-owas syal gwibinsi hlaul gwen hap denaye. ²³ Kapernaumk de zini, em hen kirekam. Em ema ëkil gi'in, 'Yesus owas-owasna beyakam nëno mae mo ënak syal gwe-gwibirida, zep nësa sa Alap ngatan zi mo lang san dep dawemkam kang gul sera.' Bëjen.

Emsa hen syauk blanak sa yal gul sera. Ëna Sodomk de zini insa Alap orep timbwas tabirki, zen maka ëhalek hen zëno mae mo auyan-tane walya nama maka zë lowe he'an- zen de dekam owas-owassa hla nulinamye, men kirekamë Kapernaumk eno mae mo ngirënnik syal gwe-gwibi'inye. Hwëna em home mae halen hap ëdwam gwe-gwe'an. ²⁴ Zep aumwa hap de zisi klis gunnuk, Kapernaumk de zini, eno mae mo angna Alap sa sërkam karek tabiri. Sap Alap hom ëna Sodomk de zi hip ano owas-owassa de hlaul gwen hap dena golzimki. Zep desa de etan karek tabin hip dena sa ebon mae onakon lwalaher. Emsa sërkam tangan sa karek tabiri."

Mae hap de ol: Yesus Zen Zen nëno mae mo nihinni hli tasik gwizimnira.

(Luk. 10:21-22)

²⁵ Yesus dekam zep Alap osan dep ola gu soneka, "Bian, Em in Zen ngli naban okama naban irik so'arake. Ëe ama ep dawemsa golbla'an, sap Em ema ere mo irik ginsä de tame gun hup dena enlala blal wenyä kip hen sekola sul sonen wenyä kip aning gul gwizim'ira. Hwëna sekola srëm wenyä kip hen enlala betek wenyä kip ema goltrei gwizim'ira. ²⁶ In eiwa, Bian, zen kire tangankam ere mo dwam gwibin sin ki lwa'an."

²⁷ Ki zep hwëna in zenë zë lowe he'ak asa gubiridaka, "Tingare okamasa de bi gwibin hip de sosonna mes kitak Bian abe hap golblaka. Zini toton bëjen Tane zem Asa tame tan. Zen diki ëre mo Bian en Asa tame ta gwe'ara. Hen ano Biansa nara dep?- tame tan naye. Zen diki A-enë tame ta gwe'an. Hen zini men zëbe mae habë dekam de ano Biansa tame

tan hap dena gol gwizim'in, zen zen en angkam tame da gwe'an."

²⁸ Ki zep etan asa gubiridaka, "Men nara sang-sangsa ahaksa tahalhasa nihin dohon-hon yawal makan eisbinni, emki Abon onak golhatazan. Aban esa nihinni insa eirera. Em dekam esa jahalhana eisbiri. * ²⁹ Abon onak ang gwe-gwe-ekakim ano gwënsa tame gul. Sap Èe an sae-saena hen kwasang-kwasangna, hen Èe molyë nihin dohon-honnak emsa kara tak. Aban de ënkam, zen dekam esa nihin jahalhakam gwë gwer. ³⁰ Sap aban de ënkam, Èe asa nihin dohon-honnak emsa mas gwe-gweblal. Hëndep em molye tangan sabak gwe-gweka, hwëna em dekam esa jahalhana eisbiri."

12

Yesus kim Hari Sabat hap dena anakan gubiridakake, "Diki Èe an Zen tangan- Hari Sabat mo Nolate."

(Mrk. 2:23-28; Luk. 6:1-5)

¹ Hom holo gwe'ak aha Hari Sabatkam Yesus dekam zep zëre hon de ang ta gwen wenyä aban mae gamdum tra san golëtaman gwe'anka. Èe hwëna ama usak hap gandum danna insa kïlk li-in kinï gwe'ak- desa de twenblandan hap. ² Hwëna Farisikam de gubirida gwen wenyä kim asa hla nulidak, dekam zep Yesussu nenblak, "Em san home ere hon de ang ta gwen wenyä insa hlaluda'ara? Zen in nëre mae mo titi tabin olsa ngip nu'in-kirekam de Hari Sabatnak syal gwibinkimye." *

³ Yesus ki zep hwëna ding gulz-imki, "Em bawalkam esa Alap mo ola an mo eini dam ulsul?—men kim Daud Bak zëre hon de ang ta gwen wenyä ban golëusak gwe'ankaye. ⁴ Zen kim Alap mo golak til zika, zen dekam Alap hap de roti loneblansa gol kinika. Desa zep zëre hon de ang ta gwen wenyä ban zitwinbir song gweka. Hwëna sap nëno mae mo titi tabin olak man lwak: Sap Daud zëna hen zëbon de ang ta gwen wenyä, zen bëjen Alap hap de rotina insa twinbin. Zen diki Alap mo golak de syal ta gwen zi en dwin gwibirin. Sap eiwa kirekam, hwëna Daud hom Alap mo nwenak karek gweka—zen kim usak hap zitwinbirkiye. Zep hen kirekam, Abon de ang ta gwen wenyä an kim usak hap kïlk di-in kinzil, zen hom ëkarek gwer. ⁵ Hen em bawalkam esa Musa mo titi tabin ola an mo eini dam ulsul? Tingare Hari Sabat jamkam Alap mo golak de syal tan zini Bian mo golak sap de syal ta gwen. Zen dekam man Hari Sabat hap de ol jalse gwenna insa syal gwenkam nulmun gwenan, hwëna dekam Alap bëjen desa husus gwibiridan, sap zen dekam zëre mo golak de syalsa kim su nul sone gwenan. ⁶ Zen in zebë emsa gubirida'an: Sap sa Abon de ang ta gwen wenyä an hen kirekam Hari Sabat hap dena nulmun gwer, sap Èe an Zen, bol zaun tangan Zini. Sap Alap mo gola in Abon onakon man lwala he'an. ⁷ Sap Alap mo olak man lwak,

Èe a kirekam de lowehe gwen habë mo emsa dwam

* **11:28** 11:28 Ayatna 28 hëndep 30nak ansa Yesus "nihin"kim enlala gweblaka, zen zi mo kareksa hom enlala gwibirki. Kirekam maka nihinsi de wë tankam li nul sonek. Hwëna Yesus mensa nihinkim enlala gweblaka, tahalha, sang-sang, ahaksa hen Farisi zi mo tawa tabin donhon-honsa ki kirekam enlala gwibirki. * **12:2** 12:2 Hwëna Musa sap hom jalse gwibiridaka—gandum dansa de kïlk ti-in kinin hapye. Zen diki anakare enkam jalse gwibiridaka, "Ere mo gandum tranak bahem Hari Sabatkam syal ta gwen." (Ul. 23:25)

gwibirida'anye: Bol-zaun tanganna, aha zi mo karek-kareksa em kwasang tola ban eititi gwegwibin. Ere mae mo karek-karek hap de otweransa abe hap tru tasik gweblanna, zen bol-zaun tangan naka hom.*
 Eme kirekam de Alap mo ola insa dawemkam lik ei gwibi'inam, ki molye Abon de ang ta gwen wenyansa karek gon srëmnak jal eibiridananam. ⁸ Sap ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna, Ëe an Zen tangan– Hari Sabat mo Nolaye. Zep anakarekam de klis gul gwizimdin hip dena, 'Desa sap esa Hari Sabatnak syal eibir,' ahaksa, 'Kirekam bahem,' zen ano dena."

Yesus kim zi taha sakna Hari Sabatkam dawem takake:
 (Mrk. 3:1-6; Luk. 6:6-11)

⁹ Yesus kim dekon song gweka, dekam zep hwëna Yahudi mo aha but srëm golak tilki. ¹⁰ Hwëna zini zao gwe'anka, eiha tahana mes sak gweblaka. Farisikam de zini men zen Yesus mo kareksa de hlaulblun hap ëalp gwe'ak, ki zep nenblak, "Em banakane Musa mo titi tabin ola dam gulsu'ura? Hari Sabatkam san ha zi sang-sangsa sap de dawem tabinkim? San ha bëjen?"

¹¹ Yesus ki zep ding gulzimki, "Eno mae mo domba zahö de ahanik Hari Sabatkam kama dwraknak dum gwe he'anam, san ha em molye dekam ër ane'anam?
¹² Hwëna zini nen Alap mo nwenak domba naban apdenak hom. Zep nen sap esa zi sang-sangna Hari Sabatkam dawem la gwibir."

¹³ Ki zep hwëna Yesus zi taha sakna insa gubluka, "Tahana insa emki inin gilsin." Ki zep hëndep inin gilsiki, dekam zep hëndep dawem gweblak– men kiye, eiha tahana. ¹⁴ Farisikam de zini in

dekam zep but srëm gola in kon wet so gwek, hwëna dekam zep Yesusu de tan hap ola aha-en nu'ik.

Mae hap de ol: Yesus Zen Alap zëre mo Dam Tasinnë– men kirekam Yesaya Bak hamal hap ale gulblukake.

¹⁵ Yesus kim Farisikam de zini insa anakan tame tabirki, "Zen Asa de tan hap olsa aha-en nu'in," dekam zep kon song gweka. Hwëna zini beya tangan nik ang nëblak. Zi sang-sangna hen man ang nëblak, dekam zep zë kitak dawem tabirki. ¹⁶ Hwëna man zë jalse gwibiridaka, "Bahem aha maesa anakan gubiridan, 'Asa Yesus dawem taka.'"

¹⁷ Zen dekam zep zauk– Alap mo ola mensa Yesaya Bak orep Yesus hup dena anakan ayang gulkuye, ¹⁸ "An Zen tangan–

ëre mo dam tasin Zini hen zer sonen Zi niye,

ëre mo dang tininak de tanganna. Ëe ama tangan sam gwesik gweblanan.

Ëre mo Enhona zëbe hap asa kitak hlë ta soneblal.

Zen Zen sa tingare zi ausu hap anakan ayang gul gwizimdi, 'Alap dam-dam enkam sa tingan klis gulu.'

¹⁹ Zen molya darak ola gu gweka, hen ol al hap ola molya zëno ëk tihä nakon te so gwek.

Hen ora bol san molya ol mam-mamkam ton nasen gweka.

²⁰ Zen enlala sae-sae enna, zep Zen molya aptyo sin-sin makare wenyansa zalta dep gweibirida kinika.

Hen men zëno mae mo sosonna tap gwen hap golek de gwe'an, desa molya da tasik gwibirki.

Zen kirekam sa kara ta gwibiri, hëndep Zen sa ano irik ginni okamanak golhatala.

* 12:7 12:7 Hos. 6:6

21 Tingare irik gin langnak de zi ausuna engaya gwen hap dena Zëbon en onak sa ëblol gwe-gwer.”*

Farisikam de gubirida gwen zini kim Yesussu nenblakke, “Zen dowal mo kigi mo ssonkam syal gwe-gwe'ara.”

(Mrk. 3:20-30; Luk. 11:14-23; 12:10; Luk. 6:43-45)

22 Zao kim Iwa se'ak, ki zep zini Yesus onak dep dowal mo bi gweblan zi ol srëmna nërhatzak. Nwena hen man dimin nëblak. Yesus kim dawem taka, dekam zep ola tonka hen nwena kara gweka. 23 Tingare zini man tangan dengguanblak. Zep ëgu gwe'ak, “An san ha Zen?– Daud Bak mo Auyan-tane naye, mensa anakan nen guk gweblakye, ‘Sa hatala.’” 24 Hwëna Farisikam de zini kim kirekam nasalbiridak, ki zep ding nulzink, “Kirekam hom. Zëbe hap mes dowal mo kigi ssonna golblaka– dekam de aha dowal-dowalsa golëalsa sone gwen hap denaye.”

25 Hwëna Yesus man zëno mae mo enlalana insa tame tazimki, zep gubiridaka, “Aha-ere irik gin nik de hlik-hlik gwe'anam, zën de ëeija'anam, zen molya étatete gwe'anam. Nabakam maka zënaka timbwas nu'in. Hen zënaka de gil-gil gwibiridan nakon de aha-ere golak dinik hliwë'anam, zen maka hëndep sekwak gwe'an. 26 Zep hen kirekam– dowal mo kigi mo irik gin niye: Aha hlikna bëjen aha hlik naka golëalsa sonen. Zep man dam gwesinin: Dowal mo kigi bëjen abe hap ssonna golblan– dekam de zëre mo irik ginnik de wenyaka karek tabin hipye. Ki hwëna zëno irik ginni in de hlik-hlik gwenkam, bëjen tatete gwen, hwëna nabakam sa timbwas gwer. 27 Zep em

insa Asa anakan enblal, ‘Zen dowal mo kigi ssonna golblaka, dekam zep dowal-dowala golëalsa sone gwe'ara,’ ki hwëna em ema dekam ere mae mo aha hlikna enbirida'an, ‘Zen hen dowal mo ssonkam syal ta'an.’ Sap zen hen man nakasik gwibirin– dekam de dowal-dowalsa golëalsa sone gwibin hipye. Zep ere mae mo ahakorena in maka emsa anakan nenbirida'an, ‘Em ema ëkarek gwer– kirekam de Yesussu tonblankamye.’ 28 Hwëna Èe Alap mo Enho mo ssonkamë dowal-dowala golëalsa sone gwenan. Zen dekon zep anakan dam gwesi'in, ‘Alap Zën de irik gälzin hap angkam man sap kon gwisibir hana'ara, hwëna em ema desan de ang tan hap baes ta'an!’ 29 Sap Èe dowal mo kigi mo bi gwibin kire-kire dawemsaë jal zi mo kim alal ta gwebla'an. Zi jal-jal de zëre mo golsa kara ta'anam, zëbe hap de jal zini na-en molya ti'in zanam. Diki zini insa de nonol balk tankam hen tahalenkam, dekam zëno kire-kirena maka alal tabla'ara.

30 “Zini men zen Abon onakon srën gwë hanna, zen ki Asa husus gwebla'ara. Hen zini men zen Asa mas gweblan srëmna, zen ki ano syalsa dri yu'ura. 31 Zen in zebë emsa gubirida'an: Tingare nwe-masekam de karek-karekna mensa zini em ulin halasen gwenan– hen sap Alapsa de lamang tanna, desa maka Zëna tap gulsuk gwizim'ira. Hwëna zëre mo Enhosa de lamang tankam, desa molya tangan tap gulsuzimki. 32 Hen ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna Asa de ol lamangkam gublunkam, desa maka Alap tap gulsuk gwizim'ira. Hwëna Alap mo Enhosa de lamang tankam, desa Alap molya tangan tap gulsuzimki– sap angkam de okamanak awe, hen

* 12:21 12:21 Yes. 42:1-4

sap lamkam de okama èsenak.

³³ “Nen tenya tèn nakone tame ul gwenan. Tenya men zèno dan naka zini dwinbir srèm gwegwenan, zen bèjen twin gwibin tetan dankam tèn. Tenya zen zère mo dan enkam ètè gwenan. ³⁴ Zep Farisikam de zini, em hen kirekam. Em in jal-jal tanganna– wanyana kiye! Zep eno mae mo ol toranna banakan dep?– dawem gwen naye. Men zen eno mae mo èk tihì nakon wet so gwenan, zen zen eno mae mo enhonak suwek. ³⁵ Enho dawem-dawem wenya, zèno mae mo èk tihì nakon dawem en nik wet so gwizimnin, sap zèno mae mo enhona mes dawem enlala enkam suweka. Hwèna enlala jal-jal wenya, zèno mae mo èk tihì nakon karek en nik zep wet so gwizimnin, sap zèno mae mo enhona mes jal-jal enlala enkam suweka. ³⁶ Zep emki èenlala gwen: Aumwa hap de yakla yawalak de Alap zisi klis gunnuk, tingare zini zen zère mae mo ol toran nakon sa Alap klis gulusap zèno mae mo aha zisi de tonsubirida gwen ol maena hèndep kitak. ³⁷ Sap dekam ere mae mo ol toran nakon sa Alap anakan klis gul gwera, ‘Zini an karekna,’ ahaksa, ‘An airis.’”

Yesussu kim owassa de syal gwibir-zimdin hip abe dakke:

(Mrk. 8:11-12; Luk. 11:29-32)

³⁸ Zao kim lwa se'ak, dekam zep Musa mo olsa de tawa ta gwibin hip de zi niban Farisikam de zi niban Yesussu abe dak, “Bian guru, emki abe mae hap owassa syal gwibir-zimdin– èe akakim emsa anakan dam lasik, ‘An eiwa Alap zer soneka.’”

³⁹ Hwèna Yesus ki zep ding gulzimki, “Em angkam de zini eiwa jal-jal tanganna, hen Alapsa mese hli lak, hwèna Asae aberbe la gwe'an– owassa de ebe mae

hap syal gwibir-zimdin hipye! Èe angkam aha-en mae molyè owasna ep syal gwibir-zimk. Hwèna ngein sin de yaklanak Èe asa owasna aha-en tangan ep syal gwibir-zim– men kirekam Alap mo ol ayang gul gwen zini Yunus Bak hon lwakke. ⁴⁰ Men kirekam Yunus Bak hogwe yawal ungala mwanak yaklana dan-ahan gwèka, zen kirekam sa ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna Abon lwal. Èe hwèna kama mwanak asa yaklana dan-ahan gwèon. ⁴¹ Alap de angkam de zini emsa klis gunnuk, dekam Niniwek de zi mo angna sa olsa de mas gun hup èzaul. Zen dekam sa emsa anakan swrè dabir, ‘Yunus Bak kim èhalen hap de ola ban golhata zaka, èe dekam ama èhalek. Hwèna ebon mae onak kim ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna èhalen hap de ola ban golhata zaka, em hwèna ema èhalen hap baes ta gwèk.’ ⁴² Hen kirekam, Alap de emsa klis gunnuk, selatan kore teipsinkim de wenya in, zen sa hen olsa de mas gun hup zaul– men zen orep teipsin zini Salomo Baksa duwebla zakke. Zen dekam sa anakan emsa swrè tabir, ‘Èe ama langa en nakon Salomo mo enlala blala kore olsa de sane gwen hap hatak. Hwèna ebon mae onak kim ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna hataka, em hwèna ema asalsik gwèblak.’”

Mae hap de ol: Bera! Aha-ere dowal de totoresa wet sonkam, zen hwèna beyakam etan bitì gwegwenanzal.

(Luk. 11:24-26)

⁴³ “Dowal de totoresa zi nikon wet sonna, dekam gwana-gwana san sa hakalada gwera– zao de aha zi maenak tin hip. Hwèna aha maenak de tin srèmkam, ⁴⁴ dekam sa dowala in enlala gwera, ‘Èe asa etan ère mo gol

hli tan san dep lwahal.' Kim de lwa ha'an zaka, gola insa anakan sa hla ta zala, 'Dan en tangan nik zau'ura. Gol bina in mes tangan oto tasiki hen ngan tasiki.' ⁴⁵ Dekam sa dowala in song gwera—aha dowalsa de zere onakon de jal-jal taman kinin tangan naka tuju enkam kwang guluda halzan hap. Deban kim de zini iwe golëbiti gwe'an zaka, zini in mo gwëna dekam sa tangan karek gweblal—nonol gwën nakonye. Zen hen kirekam zep angkam de zini eno mae mo jal-jala lwa gwe'an!"

Yesusu kim an zem oso wal zeban zitéblakke:
(Mrk. 3:31-35; Luk. 8:19-21)

⁴⁶ Yesus kim nama zi trana in han golëton'anka, an zem dekam zep oso wal zeban golëyaing gwezak. Zen ë nakon ëzau'uk. Man kon olsa de zertoran hap nësbla'ak. ⁴⁷ In deban mae golëton'anka ahanik zep gubluka, "Bian, emsa man eno anena oso wal oban ë nakon ziësbla'anon—olsa de emsa zertoran hap."

⁴⁸ Yesus ki zep ding gulbluka, "Hwëna nonol Eë anik emsa gubiridak—ano anena hen oso-walya, zen diki a kirekam de zisi moye." ⁴⁹ Hwëna ki zep tahakam zere hon de ang ta gwen wenyasa zi beyana in han golëtrëka, deban guku, "Diki an zen lowe he'an, zen zen—ano anena hen oso walyaye!" ⁵⁰ Sap tingan men zen ano ngatan zi mo langnak de Bian mo dwam gwibin sin ang ta gwenan, zen diki zen tangan—ano anena, oso walya hen somol walyaye."

13

Yesus kim gandum dan hling gilsinkim ola gulk sun blaonz-inkike:

(Mrk. 4:1-9; Luk. 8:4-8)

¹ Yaklana inkam Yesus ki zep gola kon asa golëwet so gwëka, ho gutu alpnak zep nikin aneka.

² Zao zep hwëna zi beyam-byana tagal nëblazak, hëndep man zë dot dasizik. Dekam zep buluk sewe seka—dekon de nikirinkim tawa tabin hip. Zi trana in hwëna ho alp san ki ëzaundak.

³ Zao zep Yesus gulk sun de ol blaon gwiziminkim tawa ta gwibi'inka. Nonol man zë gubiridaka, "Zini man orep gandum dansa de hling gilsin hip song gwëka. ⁴ Kim hling gilsiki, hwëna ahakon oranak altink. Mawana ki zep zë yaing gwezak, zen

zep hwëna gandum danna insa dwensibblindak. ⁵ Ahakon kasonak altink—kama bëbëknak. Gandum danna in nabakam zep sap ësip gwëk, sap kamana in bëbek tanganna. ⁶ Hwëna yaklana kim sal-sal gwëka, sipni in dekam zep ëboneng gwëk, hëndep ësasan gwëk, ki zep tol hëndep juwek. Sap sana ba san dep?—olk san de ëhas gwesin nyë. ⁷ Hen ahakon dokot të ngi-ngi ausunak altink. Kim

sap tol ësaltik, hwëna dokot të ngi-ngina in zep nabakam ëblal-blal gwëk. Zen zep dahalebik, hëndep eini hom tëka.

⁸ Hwëna ahakon kama dawemnak altink. Zen en dawemkam zep ësip gwëk, hëndep dawemkam zep hataka, hëndep dawemkam tëka. Aha-ere timni zëno dan beyana ahakon 30 enkam, 60 enkam, hen ahakon 100 enkam."

⁹ Ola insa kim tonsuku, ki zep gubiridaka, "Em dwan i nibanke. Em ësäl gwen!"

Yesusu kim anakan dak-ensiblikke, "Em ba habe ola gulk sun blaon gwizimnira?"

(Mrk. 4:10-12; Luk. 8:9-10)

¹⁰ Eë zere hon de ang ta gwen wenyasa ki zebë ë-erenak lakensiblik, "Bian, em ba habe

kirekam zi beya hap gulk sun ola blaon gwizimnira?”

¹¹ Ki zep ap ding gulzimki, “Abon de ang ta gwen weny ebe mae hap Alap mes golzimki— em dikim zère mo irik gin hip de-naka tame gul gwen hap denaye. Hwëna aha zi hip hom kirekam golzim'ira. ¹² Sap men zen Alap mo irik gin nika de tame gun hup ehohle gwe'an, zèbe mae en hap sa etan Alap dekam de tame gun hup de enlala blala sowe henkam ing ta sone gwizimdi. Hwëna men zen ehohle gwe srëm gwe'an, zëbon mae men zen sap tame gun hup de enlalana betek enkam lwazim'ira, desa sa hwëna Alap al tazimdi. ¹³ Zen in zebè zi beyambya naban de golëtorankam ola gulk sun blaon gwizimnin, sap 'zen nwekam ki sap hla nul gwenan,

hwëna man ëgwë gwenan— san de hlaun srëmna.

Hen zen sap man ësane gwe-gwenan,

hwëna san de ësane gwen srëmna hen tame gun srëmna.”*

¹⁴ Zen in zep Alap mo olsa de ayang gul gwen zini Yesaya Bak orep ola anakan ayang gulzimki, 'Alap man guku, “Zen sap sa ësane gwe tine gwer,

hwëna molya tame nul gwëk.

Hen sap sa karatda nul tine gwer, hwëna anakan molya dam nulsuk gwëk, 'Kirekam sa lwal.’

¹⁵ Sap zëno mae mo enlalana mes tangan joblo-top gwëka.

Zère mae mo ini mes tangan mat dasibik.

Nwena hen mes dimin dabik.

Zen mae hap ki ëgwëk:

Dekam de nwekam hlal gwen srëm hap,

ikim de ësal gwen srëm hap,

hen enlalakam de tame gul gwen srëm hap,

Abon osan dikim etan lwanda halzan srëm hap.

Diki zen de etan Abon osan dep lwanda ha'an zanam, ki Èe amaka ngaya tabi'in.”’”*

¹⁶ Yesus ki zep etan abe mae en hap ayang gulzimki, “Em an isrip-sri gwibinnike lowe he'an. Sap emsa ama golëtë gwenan, zebe nwekam dawemkam hla kul gwenan hen ikim ësane gwe-gwenan.

¹⁷ Emki sap ëenlala gwen: Abare srëmna Alap mo olsa de ayang gul gwizimdin hip de zini hen Alapsa de betek gwe-gweblan zini beya nik sap hlaun hup sérkam ëdwam gwe-gwëk— ano owas syal gwe-gwibinni ansa em angkam hlakul gwe'anye. Hwëna orep de zi dawem-dawemna in zen hom tangan hla nuk. Èsane gwen hap hen sérkam sap ëdwam gwe-gwëk— em ansa angkam ësane gwe-gwe'anye. Hwëna zen hom mae ësane gwëk.”

Yesus kim gandum dan hling gilsin hip de ola in sa srip gulsuzimkike:

(Mrk. 4:13-20; Luk. 8:11-15)

¹⁸ Yesus ki zep etan asa gubiridaka, “Emki ësane gwen: Angkam ama ebe mae hap gandum dan hling gilsinkim de ol blaonzimdin in sa srip gulsuzim'in. ¹⁹ Oranak de gandum dan altirinni, zen zini men zen sap Alap Zën de irik gin hip de ola ësane gwe-gwenan,

hwëna ola in mo eini hom tame nul gwenan. Dowal mo kigina dekam zep hata gwenan zala, in sa ësane gwenna, desa de zëno mae mo enhonak al gul gwizimdin hip.

²⁰ Men zen kaso-kasonak altirinni, zen ahakon men zen Alap mo ola in sa ësane gwe-gwenan. Zen nabakam zep sap enlala isrip-sri naban nulin gwenan.

²¹ Hwëna ola in bëjen zëno mae

* **13:13** 13:13 Yes. 6:9 * **13:15** 13:15 Yes. 6:9-10

mo enhonak sa gwen, zep bëjen zë holokam lwan. Zen kim de karek maena hla nu'ik, ahaksa ol dawemna in hap de jal hap karek dabi'ik, zen hëndep dekam sa Alapsa hli dal. ²² Men zen dokot të ngi-ngi ausunak altirinni, zen zini men zen sap Alap mo ola insa ësane gwe-gwenan, hwëna angkam de okamanak awe de anakare enlala naban siri nul gwenan, 'Èe babë tahalhakam gwë gwen,' hen anakan de holehle gwe-gwen naban, 'Diki te-ala beya naban amaka gwë gwe'an.' Kirekam de enlalana in zep Alap onakare ol dawemna insa zëno mae mo enhonak hule gwenan. Zep hëndep dawemkam eini ètë srëm gwe-gwenan. ²³ Hen men zen kama dawemnak altirinni, zen zini men zen Alap mo ola insa ësane gwe-gwenkam dawemkam lik nei gwibirin. Zen zen zep eini dawemkam ètë gwenan. Zëno ei beyana, ahakon 30 enkam, 60 enkam, hen ahakon 100 enkam." *

Yesus kim ola gulk sun blaonzimkike- gandum nuban de endang naban aha-erenak nasaltin hip dena.

²⁴ Yesus in kim nama bulu kon tawa tabi'inka, zao zep etan zi beyam-byana in hap ola gulk sun blaonzimki, "Alap mo irik gin hip dena, zen san de zi de nganak gandum dan dawem-dawemsa hling gilsinni kiye. ²⁵ Hwëna zëno kam, tingare zi mo truwe guk hannak, dekam zep hwëna nganak iwe jal zi sowëkam endang dansa etan hling nilsik. ²⁶ Gandum danna in kim ësip gwe'ak, hëndep èeis gwe'ak, endang sipni in dekam

zep hen ëblal-blal gwëka. ²⁷ Zao zep hwëna nga bina in hon de syal ta gwen zini dakensiblizak, 'Bian, em dwan gandum dan dawem-dawem ensa em-am ap kap tazimki- nganak iwe de hling gilsin hipye. An hwëna ba hap zë endangna hataka?'

²⁸ "Nga bina in ki zep ding gulzimki, 'In jal zi zë sowëkam hling gilsik gik halka.'

"Hwëna ki zep etan dakensiblik, 'Bian, èe wëhë endangna insa lamalsi'ik?'

²⁹ "Hwëna man ding gulzimki, 'Bëjen em tamalsin, ki hwëna gandumnu in han esa apdenak lamalsil. ³⁰ Sap sa endangna in han apdenak ësaltil- hëndep gamdumnu insa de taran hap denak de zau'uk. Èe asa taran hap de zini insa gubiridal, "Nonol endangna insa blom lasik, desa tagal tan naka tatak-tatak labik, desa de syauknuk tru tasin hip. Ki hwëna gandum danna insa gandum dan kang ta gwen golak tagal lasibik." ' "

Gulk sun de ol blaonzimdinni an mae hap: Alap mo irik ginni, zen rica dan makan, hen ragi makan: (Mrk. 4:30-32; Luk. 13:18-21)

³¹ Yesus ki zep etan zi beyam-byana in hap ola gulk sun blaonzimki, "Alap mo irik ginni an kirekamë ola ebe mae hap blaonzim'in: Zini man rica dansa nganak eiyas taka. ³² Rica danna in tingare tetan dan nakon, zen zen- betek tangan wenyaye. Hwëna kim ësaltil gwenan, dekam zep tingare obwaga nakon ëblal-blal gwe-gwenan, hëndep te makan ëmam-mam gwe-gwenan.

* **13:23** 13:23 Yesus kim dansa de tèn hap dena ol aisilik awe gubiridaka, zen ei gwen, ahaksa Alapsa de taibliblan en hap hom enlala gwibirki. Dansa de tèn mo dam gulsunnu, zen hen Alap mo ol san de dam-dam enkam lowehe gwen hap. (Mat. 5-7) Ahaksa nëno mae mo ol toran de Alap mo nwenak sam gwesik gwen hap. (Mat. 12:31-37) Ahana hen, zisi de halen ta gwibin hip. (Yoh. 15:16) Kirekam de lowe henna, zen zen Alap mo nwenak nwe-mase gwe-gwenan- san de dansa de tënna kiye.

Mawana zao zep yaing gwe-gwenanzal- zëno hli-hlinak de golsa taug gweblan hapye.”

³³ Ki zep hen etan ahana mas gulzimki, “Alap mo irik ginni, zen a kirekam moye: Zen ragi makan. Wenya man tepungna aha-ere sak naka mang-mang guk. Zao zep ragisa betekkam mas guk. Ragina in sap betek tanganna, hwëna dekam zep rotina in dawemkam hop gwëk.”

Yesus mae hap gulk sun de ol blaonzimdinkim tawa ta gwibirki:
(Mrk. 4:33-34)

³⁴ Yesus kirekam-kirekam gulk sun de ol blaonzimdinkim tawa tabirida gwëka. Zëno tawa tabinni hom- gulk sun de blaon gwizimdin srëmkamye. ³⁵ Kirekam kim tawa ta gwibirki, zen dekam zep zauk- men kirekam Alap mo ol ayang gul gwen zini Yesus hup de ola hamal hap anakan ale gulkuye,

“Èe gulk sun de ol blaon gwizimdinkim asa aïsìl gwibirida gwer.

Hen mensa auhu-kamana ansa de yang gulsun nukon tawa neibir srëm gwëk,

zen dekam asa tawa ta gwibir.”*

Yesus kim gandum nuban endang naban de aha-erenak nasaltin hip dena insa srip gulsuzimkike:

³⁶ Yesus kim zi beyam-byana insa hli yuludaka, ki zep gol san song gwëka. Hwëna èe zëre hon de ang ta gwen wenya ki zebë zë du këblazak, zao zebë lakensiblizak, “Bian, abe mae hap emki srip gulsuzimdin- insa gandum nuban de endang naban aha-erenak nasaltin hip dena ap gulk sun blaonzimdike.”

³⁷ Yesus ki zep ding gulzimki, “Gandum dan dawemna men Zen hling gilsiki, Zen Èe an Zen-ngatan zi mo lang nakore Zi

Tangan naye. ³⁸ Hwëna ngana, zen auhu-kama yawala an zenke. Gandum dan dawem-dawemna, zen zini men zen Alap mo irik ginnik bitì gwë'anke. Hwëna endangna, zen zini men zen dowal mo kigi hon bitì gwë'anke. ³⁹ Jal zini men zen endangna insa sowëkam eiyas ta gwenda, zen dowal mo kigi. Taran hap de zaunnu, zen Bian mo klis gun hup de yaklanak de zaun hup dena. Taran hap de zini, zen Alap mo dam taha nakore zi.

⁴⁰ “Zep in kirekam endangsa de tagal tan naka syauknuk tru ta senkam lwak, zen kirekam sa hen lwal- Bian mo klis gun hup de yaklanak de zaunkumye. ⁴¹ Dekam ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna Èe asa ère mo dam taha nakore zisi desa de tingan tagal gulsun hup gubiridal- men zen aha zisi karek san dep titi da gwibirin, hen men zen karekna syal nei gwibirinke. ⁴² Desa sa syauk bla hi-hitinnik yal nulser- men dekon zi mo angna yusyustin niban gona ta gwenanke, hen sang-sang hap èkna ngalk-ngalk da gwibirinke. ⁴³ Hwëna zini men zen enlala dam-dam enkam lowehe gwenan, zen Alap mo irik gin kama èsenak sa zëre mae mo Bian hon lowehe gwer, hen zen zao sa yakla mo kim èzil ane gwer. Em dwan i nibanke. Em èsal gwen!”

Dawem yawalsa de goltowen hap kim ola gulk sun blaonzimkike:

⁴⁴ “Alap mo irik ginnik de tin hip dena, zen a kirekam moye: Zini man song gwëka, zao zep aha zi mo kamanak emas yawalsa hlauku. Kama hulak lwa'ak, hen yawal tanganna. Zen zep hwëna kama hula insa ber-ber

gulku. Zëna dekam zep isrip-sri naban zëre mo golak de kire-kirena kitak tangan te-ala hap lirak tabirki. Te-alana dekam zep kamana insa golka– hëndep emas aning gunnu in han.

⁴⁵ “Alap mo irik ginnik de tin hip dena, zen hen a kirekam moye: Kire-kire beya zini man gwé gweka. Zen te-alakam kire-kirena lirak ta gwibirki. Hwëna mensa tangan dwam-dwam gwe-gwibirki, zen kaso lilingtın yawalsa.† ⁴⁶ Zen kim sërkam de dawem tangan wenyaka hlaulku, zen dekam zep zëre mo golak de bi gwibin kire-kirena kitak te-ala hap lirak tabirki, dekam zep hwëna kaso lilingtın yala insa golka.”

Hogwesa de klis gun hup kim ola gulk sun blaonzimkike:

⁴⁷ “Alap Zën de irik gin hip dena, zen hen a kirekam moye: Zini man hinak jaringkim kirekam-kirekam nwe-mase hogwesa dahyok. ⁴⁸ Hëndep kim jaringni in suwek, dekam zep zini in ho alp san dep il nilhak. Zao zep hwëna teinikirinkim hogwena insa hli nik– dan nabare hogwena srën, ei hogwena srën. Dawem-dawemna, zen honnak bitı dak. Karek-karekna, desa man yal dak. ⁴⁹ Zen kirekam sa hen lwal– Alap mo yakla yawalak de zaunkumye. Zëre mo dam taha nakore zini dekam sa hen yaing gwezal–dekam de dawem gol gwen zi nikon karek-karek gol gwen zisi hlil irin hipye. ⁵⁰ Zen dekam sa karek-karek gol gwen wenyaya insa kals yalak de syauk blanak yal nulser– men dekon zi mo angna yusyustın niban gona ta gwenanke, hen sang-sang hap êkna ngalk-ngalk da gwibirinke.”

⁵¹ Ki zep hwëna asa takensibiridaka, “Em san mese kitak dam ulsul?– ola insa gulk sun blaon gwizim sinye.”

Èe dekam zebë ding ulblik, “Èe mesë, Bian.”

⁵² Ki zep hwëna etan asa gubiridaka, “Zep Alap mo olsa de tawa tabin hip de zi dawemna, zen diki zen Alap mo irik gin hip de epba ola ban hen ano ol ësenan an han tame son. Zëno tawa tabinni dekam sa lwa gwersan de gol bi nik de gola kon zëre mo kire-kiresa aha zi hip golëtrei gwizimdinni kiye, epba ërlwa gwen wenyaya ban, ëse kap tan wenyaya ban.”

Yesussu kim Nazaret kon baes nëblakke:

(Mrk. 6:1-6; Luk. 4:16-30)

⁵³ Yesus kim kirekam de gulk sun ol blaon gwizimdinkim hya gwesibiridaka, dekam zep kon dua-blaskam de zini asa en golëlwanda halka– ⁵⁴ zëre mo ëna Nazaret san dep. Zëwe but srëm golak zep tawa tabi'inka. Zini men zen zë sane da'ak, man tangan dengguanbla'ak. Zep zë hwëna donsblu'ak, “Zini an endawe sekola gweka?– zep kil gi'ira, ‘Èe asa tawa tabir.’ Hen owas-owassa de syal gwe-gwibin hip de sosonna endawe sa gul iri? ⁵⁵ Zen dwan gol syal gwe-gweblan zini Yusup Swe mo tane sake! An zem Maria. Oso wal zem, zen Yakobus, Yusup, Simon, hen Yudas. Zen kitak awe de zi sike! ⁵⁶ Somol wal zem awe am hen tingan lowehe gwe'an. Zep zini an ba hap kil gi'ira?– ‘Èe asa Nazaretsa tawa ta gwibir.’ ” ⁵⁷ Sap zen mes kirekam tame dak, zep baes nëblak.

Ki zep hwëna gubiridaka, “Zini kirekam ëgwë gwenan: Men-kore men-kore ë nakon, Alap mo ol ayang gul gwen hap de zini man

† 13:45 13:45 Kaso lilingtinnı, desa “mutiara”kam Amber olkam li nul sone gwenan.

blikip neisibirida gwenan. Hwëna zëre mo iye, ahaksa zëre mo ë nakore nik de kirekam ayang gul gwizimdinkim, desa hom tangan blikip neisibirida gwenan.”

⁵⁸ Zen in zep Yesus zëwe owas-owasna beyakam syal gwibir-zim srëm gweka, sap zen hom daïblïblak.

14

Baptis ta gwibin zini Yohanis kim dakke:

(Mrk. 6:14-29; Luk. 9:7-9)

(Ayat 1-12)

¹ Dekam Galilea mo langnak Herodes Bak teipsïnkïm ïrik gïlkï.

Yesus kim lima ribukam de zi beyam-bya hap tembanena golz-ïmkike:

(Mrk. 6:30-44; Luk. 9:10-17; Yoh. 6:1-14)

²⁻⁴ Herodes Bak kim zëre mo osona Pilipus mo wenya Herodiana Baksa al gulbluka, dekam zep baptis ta gwibin zini Yohanis damnak anakan jalse gwëblaka, “Musa mo titi tabin ola kon, em sap diki bëjen em oso uk mo wenya gon.” Herodes dekam zep hwëna Yohanissi de balk tan hap gubiridaka– tahalen naka de bwinak se tya irin hip. ⁵ Zen sap dekam de zë hëndep tan hap dwam gwëbla'anka, hwëna zi beyam-byasa zë mae hap aïrïbirida'anka, “Zen sa hwëna asa jal nëblal.” Sap dekam zi beyam-byana in man Yohanissi enlala në gwëbla'ak, “Zen eiwa Alap mo olsa de ayang gul gwizimdin hip de zi.”

⁶ Hwëna Herodes kim zënaka de jaha gwëblan yaklanak tembane yawala zisyal gwibirki, Herodiana mo wenam seiwiri dekam zep zë Herodes mo nwenak zisyak– hen tïngare zini men zen zë tagal gwëk, zëno mae mo nwenak. Herodes zëna man tangan sam gwesibirki, ⁷ zep

wenam seiwiri insa anakan guguk gwibi'inka, “Men desae ki ena abe gwibi'inka, zen desa asa ki hëndep ebe hap golbir. Ngli naban kama naban mes asa nasalblanan.” ⁸ Hwëna an zem Herodiana mes hen wenam zem insa hamal hap anakan gugubik, “Kire hap abe gwe.” Zen in zep anakan ding gulbluk, “Ëe baptis ta gwibin zini Yohanis mo nolakaë abe gwibi'in– angkam de hëndep ap piring niban lonebir anezan hap, dekam de ëe anakan taïblin hap, ‘Eiwa mes tangan tili.’” ⁹ Herodes kim kirekam zëno abena salka, enlalana man tangan dowebla hanaka. Hwëna zen mes ki kirekam zi beyam-bya mo inik etan-etankam gu-guk gwibi'inka, zep ki hëndep ein gubiridaka– Yohanis mo nolsa de golbin hip, zëre mo gu-gubinni insa dikim sul sonen hap. ¹⁰ Dekam zep hëndep zëre mo jana nabare zini bwinak Yohanis mo nola nablonblin hanak. ¹¹ Desa zep hëndep piring niban wenam seiwiri in hap nolbirzik. Wenam seiwiri in zep hwëna an zikhip golbirhak. ¹² Yohanis zëre hon de ang ta gwen wenya ki zep hwëna tokna lo tasïn hip nërhak. Lo tasïn hyanak zep Yesus osan dep sek gwëk– in zen ki zë lwak, desa de gublun hapye.

[1b] Hwëna Herodes Bak kim otan Yesus mo owas syal gwëgwibinni salka, [2] dekam zep zëre mo taha tri so gwëblan zini gubiridaka, “An baptis ta gwibin zini Yohanis Swe mes yap etan gaya gwëka. Zen hwëna bosena Yesuskum li yul sonëka. In zep zëbon owas-owassa dikim syal gwëgwibin hip de sosonna lwa'an.”

Yesus kim lima ribukam de zi beyam-bya hap tembanena golz-ïmkike:

(Mrk. 6:30-44; Luk. 9:10-17;

Yoh. 6:1-14)

¹³ Yesus kim Yohanissi de tan ola inasa asa golësalka, dekam zep asa bulkum zi srëm lang san dep golësesek gweka- zao de zë-en asa golëlowehen hap. Hwëna zi trana in kim kirekam nasalblak, dekam zep zëre mae mo ë-ëna hli dandak- Yesussu dikim eik ora san hles tyablan hap. ¹⁴ Bulu kon kim asa golëatiti gwe'anka, dekam zebë zi beyam-byana inasa hla kulida kinik. Yesus hwëna man tangan zë kwasang gwibiridaka. Sang-sang nabare wenyamen zen zë lowe he'ak, dekam zep zë dawem tabirki.

¹⁵ Kim kam-en gwe'ak, dekam zebë enblak, "Bian, angkam man kam-en gwe'an, hen langna an tahalha tanganna. Diki dawemna zini an Emaka enbirida'an- zën de golek de ë-ëna an san te-alakam tembane hap ehakan hap."

¹⁶ Hwëna man ap ding gulzimki, "Zen ba hap de tembane hap sek gwen hap? Amki em tembanena zëbe mae hap hen olzimk."

¹⁷ Eë hwëna ama ding ulblik, "Kina ki zini an da-en! Nëno mae mo rotina aha-ere taha-tapakamke. Hen hogwena dan-dan en tolke. Molya sowehek."

¹⁸ Ki zep asa gubiridaka, "An san emki teysya halzan." ¹⁹ Ki zep hwëna zi beyam-byana inasa gubiridaka- so trana iwe de teinikin niran hap. Zëna ki zep aha-ere taha-tapakam de rotina inasa hogwe darena in han teisyaka, dekam zep ngli san de kara gwesen naban Alap hap dawemna golblaka. Ki zep hwëna rotina inasa ahap tabirki, desa zep abe mae hap kap tazimki- ëe de hwëna zi beyam-byana in hap kae gwebla-zimdin hipye. ²⁰ Kim dwenblandak, zen man tangan ëitri gwek. Ki zebë hwëna dua-blaskam de wenyaa ëe tembane

mosrona tagal lasik. Yuna dua-blas enkam zep ësuwek. ²¹ In zen dekam tembane tak, zëno beyana, zi ensa de aïtbinkim, san ha lima ribu enkam mes yap- we wal walassa de aïtbin srëmkamye.

Yesus kim weya tatek tahan san song gwe'an zakake:

(Mrk. 6:45-52; Yoh. 6:15-21)

²² Kimë tembane tasik, Yesus hëndep dekam zep dua-blaskam de wenyaa asa bulkum de Zënaka Galilea mo men eiha san dep ngeir gublun hap gubiridaka. Eë kimë sek gwek, ki zep hwëna zi beyam-byana inasa gubiridaka- zen de hen sekwak gwen hapye. ²³ Zi beyam-byana in kim hen sekwak gwe'ak, Yesus Zëna dekam zep zë-en kwatap tek san hata seka- dekon de Alapsa gu soneblan hap. Hëndep zao zep zë-erenak kawesiblik.

²⁴ Dekam ëe in zenë bulkum teingir gwe guk, mesë bulu ban ho gutu ngirinnik olzau'uk. Hwëna ho ngëpna man bulu inasa karekkam golwale gwe song gwe'ak, sap asesena bulu in mo ngein nikon tai'inka. ²⁵ Oho-bung gun nuban zep hwëna Yesus Zëna abon mae onak hata'an zaka- ho gutu tatek tahanna in san de song gwe zankam. ²⁶ Hwëna ëe kimë hla la guk, ausa zebë ohlo gubluk- anakan de ehërhen naban, "Hobwem dowala i!"

²⁷ Hwëna nabakam zep asa gubiridaka kinzika, "Em ësäwehen! Bahem äairin. Eë an Eë."

²⁸ Petrus zep hwëna ding gulbluka, "Bian, sap Em eiwa Yesus, ki asa em gublu irin- ëe de emsa duweblazan hap, ho tatek tahan san de hen song gwe zankam."

²⁹ Yesus ki zep ding gulbluka, "Haen. Emki song gwezan."

Petrus dekam zep bulu kon ati gweka, ki zep hëndep Yesus osan dep ho gutu tahan san song gwe'anka. ³⁰ Hwëna ho

gutu yawala insa kim asesena mamkam ngëp-ngëp ta'anka, desa kim hlaulku, dekam zep zë airin hip keing gwe'anka. Dekon zep Yesusu hërheblaka, “Bian, asa Em ngaya tan!”

³¹ Yesus hëndep dekam zep tahakam zer aneka, ki zep zë gubluka, “Eno eini mam naka hom. Em ba habe Asa taïblibla srëm gwera?”

³² Buluk kim zersewe seka, dekam zep hëndep asesena in sëwe heka. ³³ Èë dekam zebë zë boklena kom lablak, hen anakanë enblak, “Bian, Em an eiwa tangan Alap mo Tane.”

Yesus kim zi sang-sang beyambyana Genesaret dawem tabirkike: (Mrk. 6:53-56)

³⁴ Ho gutu men eihyanak kimë yaïng gwëk, ëna Genesaret zep bulu insa lei kuk. ³⁵ Zëwe de zini kim anakan hla dak, “An Yesus am hatanda,” dekam zep Yesus mo hatan ola insa nol haladak-tingare ëna in mo golek de ë-ë san dep. Dekam zep tingare zi sang-sangna Yesus onak dep nolëyaïng gwe-gwe'anzak. ³⁶ Zao zep abe da gwe'ak, “Bian, zi sang-sangna an wëhë baju top en mae nakon Emsa olk ta'anka?– dekakim tol dawem gwëka.” Tingan men zen olk da gwe'ak, zen dekam zep hëndep ëdawem gwe-gwe'ak. *

15

Mae hap de ol: Auyan-aza mo titi ta gwibin ola ban Alap mo ola ban man ulman në gwenan.

(Mrk. 7:1-13)

¹ Aha yaklakam Farisikam de gubirida gwen wenya Musa mo

olsa de tawa ta gwibin wenya ban Yerusalem kon Yesus onak dep yaïng gwezak. Zao zep dak-ensïblizak, ² “Ebon de ang ta gwen wenya ba hap nëno mae mo auyan-aza mo ëpba ola nulmun gwe'an?– tembane dëre ta gun-nuk de nonol tahasa hokam hlë tazimdin srëm kam de tembane ta gwenkamye.”

³ Ki zep ding gulzimki, “Ki em hen ba habe Alap mo ol tanganna ulmun gwe'an?– hwëna auyan-aza mo ëpba ol en sane ang ta gwe'an. * ⁴ Sap Alap man guku,

‘Ane-biasa em blikip gwesïk gwizimdin.’

Hen anakan mas gulku,

‘Men nara an-bi zemka lamang sonna, zen hëndep tok hap em karek tan.’*

⁵ Hwëna em an ema anakan tawa la gwibirin, ‘Ane-bia mo ol san sap esa ang ta srëm gwe-gwer-anakan mae de lwankamye: Ane-bia de tahalha ënnak, em sap esa anakan enbirida gwer, “Angkam ëe molyë emsa mas gwizimk, sap ano te-alana an lamkam de Alap hap kap tablan habë lam ta'an.’”

⁶ Ebon mae onakon, kirekam de an-bi zemka blikip gwizimdin srëm zini man sam gwesï'ira. Zep ere mae mo auyan-aza mo ëpba tawa tabinni in, zen hwëna ebe mae hap lwazim'in– san de Alap mo ol. Hwëna dekam ema Alap mo ol tanganna insa hli ku'in.

⁷ Em an eiwa ëk enkame ëgu gwenan, ‘Èë an Alapsa de betek gwëblanna.’ Eiwa, Yesaya Bak mo ola man ebe mae hap dakastilzim'in– zen insa Alap mo ola anakan ayang gulkuye,

* **14:36** 14:36 “Baju top,” desa Matius “baju sihi”kam ale gulku, sap Yahudi zini sihilhi nabare baju ensa alala da gwëk. Emki pasal 23 mo ayat Snak de olk kore alesa hen karatda gun.

* **15:3** 15:3 “Alap mo ol tanganna” mensa Yesus awe enlala gwibirki, zen Musa mo titi tabin ol, sap Musa Bak desa Alap onakon gul inki. Hwëna Yahudi mo auyan-azana man etan dekon titi tabin ola mas-mas nul gwëk, hen Yesus man awe anakan tawa tabirki, “Ere mae mo auyan-aza mo titi tabin ol mas-mas gulzimdinni in, ahakon man Alap mo nonol ol tanganna in kon ngip gu'un.”

* **15:4** 15:4 Kel. 20:12; Ul. 5:16; Kel. 21:17; Im. 20:9

8 ‘Zini in ëk enkam Asa betek në gweblanan, hwëna zëno mae mo enhona Abon onakon langa tanganak.
 9 Zen waba hap Asa boklena kom da gweblanan, sap zen zi zëre mae mo titi tabin olkam tawa da gwibirin–san de ano olkam de tawa tabinni kiye.’”*

Mae hap de ol: Zini an dekon Alap mo nwenak ëkun gwe-gwenan.

(Mrk. 7:14-23)

10 Hwëna ki zep Yesus zi trana tagal gwen hap gubiridaka. Kim tagal gwëk, zao zep gubiridaka, “Emki ësane gwen ekakim tame uk. 11 Mensa ëk tihï san zini ing nul gwenan, dekon hom Alap mo nwenak ëkun gwe-gwenan. Diki men zen zi mo ëk tihï nakon wet so gwenan, zen diki dekon Alap mo nwenak ëkun gwe-gwenan.”

12 Èe zëre hon de ang ta gwen wenyä ki zebë hwëna hyanak lakensiblik, “Bian, em san home Farisikam de zini insa tame tabiri? Zen man eno ola insa husus neibirsin– em kim kirekam srip gulsuzim siraye.”

13 Hwëna man ap ding gulzimki, “Tingare nganak de otanena, ngatan zi mo langnak de Bian de eiyas gin srëm wenyä, zen kitak tamalsin en hap dena. 14 Farisikam de gubirida gwen wenyä insa nwe enkam emki kara ta gwibin. Zen in nwe dimin nik tawa da gwibi'in– nwe dimin nik de nwe dimin bose zemka irik ta han makan. Zi nwe dimin de nwe dimin bose zemka irik ta hanna, zen apdekam sa ho dwrak san laman anera.”

15 Petrus ki zep gubluka, “Bian, kun gwen hap de ola insa gulk sun

blaonnara, emki abe mae hap srip gulsuzimdin.”

16 Ki zep hwëna kitak asa gubiridaka, “Ki san em hen nama home tangan tame u'in? 17 Em san home tame ul gwenan? Men desa ëk san olgwen gwibirin, zen hëndep ulpnuk hata gwenan. Hwëna ki zebe etan ukum ana gwibirin. 18 Hwëna men zen ëk tihï nakon wet so gwenan, zen enho nakon hatase gwenan. Zen diki dekon zini Alap mo nwenak ëkun gwe-gwenan. 19 Sap zen enho nakon anakare enlala karekna hatase gwenda:

Zisi de tan hap dena,
 zi nibare nik de kahalo gwen hap dena,
 hen seiwirik de kahalo gwen hap dena,
 sowë hap dena,
 boton olsa de gol hala seran hap dena,
 hen ol lamang hap denaye.

20 Kirekam-kirekam enlala karekna in, zen diki dekon zini ëkun gwe-gwenan. Taha hlë tazimdin srëmkam de tembane gwen nakon hom.”

Yesus kim Yahudi srëm we mo ini hlaulbirkike:
 (Mrk. 7:24-30)

21 Yesus kim langna in kon asa golësek gwëka, dekam zep ë darena Tirus hen Sidon mo langnak asa golëyaing gwëka. 22 Dekam zep hwëna langna iwe de Yahudi srëm wenyä Yesus onak dep hatazak. † Lure nakon zep anakan taken sone gwebla'ak, “Bian, Daud Bak mo Auyan-tane, asa Em kwasang gwibin. Ano wenam tola dowal bi gwibirki. Man tangan karek gul gwe'ara.”

23 Hwëna Yesus hom mae zëno ola ding gul gwibi'inka. Èe zëre

* 15:9 15:9 Yes. 29:13 † 15:22 15:22 Yunani olkam Matius anakan ale gulku, langna “Kanaan we”kam. Zëno dam gulsunnu– zi ausuna men zen orep Israel mo langnak lowehe gwëkke. Israel kim nolëeja gwëk, dekam zep ahakore Kanaan zini in ëna Tirus hen Sidon mo lang san dep ëheya-hya gwëzak. Zep wenyä in Yahudi srëm we.

hon de ang ta gwen wenyä ki zebë enblak, “Bian, wenyä insa em jalse gwibin– dekakim song gwek. Nëno mae mo lure nakon hwëna ena gwen da'an.”

²⁴ Yesus ki zep wenyä insa hëndep aban mae ding gulzimki, “Asa Alap Israel zi en hap zer soneka, sap zen san de bi srëm domba zahona kiye.”

²⁵ Hwëna wenyä in dekam tangan zep Yesus mo nwenak utuk gwehen naban boklena kom soblazak, dekon zep etan abe tak, “Bian, asa mas gwibir.”

²⁶ Hwëna man ding gulbirki, “Hom sam gwesi'in– walas zikhip de tembanesa de lwa hap yal tazimdin niye.”

²⁷ Wenyä in ki zep hwëna ding gulbluk, “Bian, sap eiwa kirekam. Hwëna lwa bi nik mo meja nakon de tembane lau altirinni, desa hen ki am lwana dwenblanda gwenan.”

²⁸ Yesus dekam zep ding gulbirki, “Anyan, eiwa em ema tangan Asa taiblibla'ara. In kire habe dwam gwe'ara, sap sa kirekam hëndep angkam lwal.”

Dekam zep ki hëndep wenyä in mo wenamna in dawem gwek.

Yesus kim zi sang-sang beyam-byana dawem tabirkike:

²⁹ Yesus dekon kim asa golësek gweka, Ho Gutuna Galilea mo alp en san zep asa golëtine gweka. Dekon zebë hwëna kwatap tek tolak yaing gwesek, zao zebë teinikin'ik. ³⁰ Hwëna ki zep zi beyam-byana zi sang-sangna Zëbon dep nolëyaing gwe-gwe'anzak– lek-lekna, nwe dìminni, taha-tana ësak gwenna, hen ol srëm mae naka. Aha sang-sang nabarena hen beya tanganna. Zen zi sang-sangna insa Yesus mo dang gwën nakon kang nul gwe'anzak. Zao zep Yesus dawem ta gwibi'inka. ³¹ Zi trana in man tangan ëtenggan

gwe'ak– anakan kim zë hla nulida gwe'akye, “Ol srëm wenyä zen mes ola donbirin. Taha-tana ësak gwen wenyä, zen mes ëdawem gwenan. Lek-lek wenyä zen man ëtë nasen'an. Hen nwe dìmni wenyä, zen mes ëkara gwenan.” Dekam zep Israelsa de bi gwibin Zini Alapsa boltere da'ak.

*Yesus kim empat ribukam de zi beyam-byana hap tembanena golz-
imkike:*

(Mrk. 8:1-10)

³² Yesus ki zep zëre hon de ang ta gwen wenyä asa tagal gulsuku, zao zep asa gubiridaka, “Ëe ama zi trana ansa dawemkam kwasang gwibirida'an, sap zen mes dan-ahare yaklakam awe Asa nërgwëk, hëndep angkam zëno mae mo tembanena mes tangan tap gwizimdi. Ëe homë ki dwam gwe'an– zen de usak naban sek gwen hapye. Ki zen sa hwëna usak hap ora san ëtilsik song gwer.”

³³ Dekam hwëna ama lakensiblik, “Nen endawe esa tembanena kap lal?– kirekam de zi beyam-byana an hapye. Langna an dwan tahalha tangan nakake.”

³⁴ Ki zep hwëna asa takensibiridaka, “Eno mae mo rotina banaka'en?”

Ki zebë ding ulblik, “Tuju enkam. Hogwe tane-nena hen ki tol.”

³⁵ Yesus ki zep zi beyam-byana insa teinikin niran hap gubiridaka. ³⁶ Ki zep tujukam de rotina insa kap taka– hogwe tane-nena in han, ki zep Alap hap dawemna golblaka. Dekam zep rotina insa ahap tabirki, hen hogwena insa kwa-kwak tabirki. Desa zep duablaskam de zini abe mae hap etan-etankam kap ta gwizim'inka. Ëe dekam zebë zi beyam-byana in hap kae ëblazimk.

³⁷ Zi trana in kim dwenblandak, kitak man tangan ëitri gwek.

Ëe dua-blaskam de wenya ama dekam tembane mosrona insa tagam lak. Yu yawal-yawala tuju enkam zep ësuwek. ³⁸ In zen tembane tak, zi ensa de aïtbinni, zëno beyana empat ribu enkam— we wal walassa de aïtbin srëmkamye. ³⁹ Hyanak Yesus ki zep hwëna zi beyam-byana insa sekwak gwen hap gubiridaka. Zëna ki zep bulkum asa ho gutu men eiha san dep ngeirbiridaka— langna Magadan san dep.

16

Yesussu kim owassa de syal gwibir-zimdin hip abe dakke:

(Mrk. 8:11-13; Luk. 12:54-56; Mrk. 8:14-21)

¹ Dekam zep Farisikam de zi niban Sadukikam de zi niban Yesus onak dep yaing gwezak— zao de akasiblin hap. Ki zep zë nenblak, “Emki abe mae hap ngli nakore owassa syal gwibir-zimdin— ëe akakim emsa anakan dam lasik, ‘An eiwa Alap onakon hata zaka.’”

² Ki zep ding gulzimki, “Yak-lana nikin anennak de kal-kal gwenkam, dekam anakane ëgu gwenan, ‘Langna sa sasa gwer.’”

³ Hen kirekam, kaknak de okawen kakaksa hla tankam, dekam ema dam ulsuk gwenan, ‘Namen sa ona il tïla.’ O de il ti gwen hap dena hen sasa gwen hap dena, em desa en ema dam ulsuk gwenan, hwëna owas-owasna men kirekam angkam jowe gwe'an, desa home dam ulsuk gwe'an.

⁴ Em an eiwa angkam de zini jal-jal tanganna, hen Alapsa mese hli lak, in zebe Asa abe lal— ebe mae hap de owassa syal gwibir-zimdin hipye. Hwëna Ëe molyë

owasna ebe mae hap syal gwibir-zimk. Diki ngein sin de yaklanak asa aha-en syal gwibir-zim: Men kirekam Alap mo ol ayang gul gwen zini Yunus Bak hon lwakke, kirekam sa etan lwal.* Kirekam kim gubiridaka, zao zep hli yuludaka.

Yesus kim gubiridakake, “Dawem. Farisi hen Sadukikam de zi mo ragisa ema ulinnink.”

(Mrk. 8:14-21)

⁵ Ëe zëre hon de ang ta gwen wenya kimë hen men eihyanak yaing gwenak, ëe ama hwëna rotisa de lop tanna ëeititi gwëk.

⁶ Hwëna dekam zep asa gubirida'anka, “Dawem. Teryatyakam lowehék. Farisi hen Sadukikam de zi mo ragisa ema ing ulink.*”

⁷ Hwëna ëe kimë kirekam asal-blak, dekam zebë ënaka lonbirida'ak, “Ragi hap in mae hap ki nësa gubiridala: Rotina insa bitï laza srëm gwerke!”

⁸ Hwëna Yesus mes asa tawa gwibiridaka— ëe insa ëton'akye, ki zep asa gubiridaka, “Em ba habe roti bitï tazan srëm hap enaka lonbirida'an? Em an home eiwakam Asa laïbli gwebla'an! ⁹ Em ba hap tangane dam ulsuk srëm gwer? Em san home enlala eibi'in?— limakam de rotina mensaë lima ribukam de zi hip ahap tabir-zimk. Dekam mosrona mensa ena tagal lak, yuna banaka'en ësuwek? ¹⁰ Hen kirekam, men dekamë tujukam de rotina empat ribukam de zi hip ahap tabir-zimk, zëwe hen tembane mosrona yu yawal-yawala banaka'en ësuwek? ¹¹ Diki em emaka dam ulsul, ‘Zen roti bitï tazan srëm hap hom ki nësa gubiridala.’ Hwëna Ëe mae habë ki

* **16:4** 16:4 Mat. 12:39-40; Luk. 11:29-30 * **16:6** 16:6 Yahudi zi mo gulk sun de ol blaon gwizimdinkim, zen ragisa anakan enlala nei gwibik, “Zen san de zi mo karek-karekna kiye.” Sap ragina roti mang-mang gunnu man hop gul gwenan. Zep zen san de zi mo karek-karek de aha zi sin dep hlimin song gwe-gwenna kiye. Emki hlaun 1Kor. 5:6-8, hen Gal. 5:9nak.

emsa gubiridal, 'Dawem. Farisi hen Sadukikam de zi mo ragisa ema ing ulink.' "

¹² Dekam zebë anakan dam ulsuk, "Hare Zen ragi tangan hap hom am ki nësa gubiridala-mensa rotisa de syal gwibinnik mas ul gwenanke. Zen diki Farisi hen Sadukikam de zi mo tawa tabin karek san de ang ta gwen srëm hap am ki nësa gubiridala."

Petrus kim Yesussu anakan kira takake, "Em in Zen- Israelsa de ngaya tabin hip de Teipsin niye, Ngaya Zini Alap mo Tane."

(Mrk. 8:27-30; Luk. 9:18-21)

¹³ Yesus kim ë bosena Kaesarea-Pilipi golek denak asa golëyaing gweka, zao zep asa takensibiridaka, "Zi mo dam tasinkim, ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna Èe an nara mo weinak debë hatazak?"

¹⁴ Èe ki zebë ding ulblik, "Ahakon man emsa nen gweblanan, 'In baptis ta gwibin zini Yohanis Swe tin nikon etan ngaya gweka. In zen hwëna Yesuskum bosena li yul soneka.' Hen ahakon man emsa nen gweblanan, 'In Elia Bak mo weinak Alap mo olsa ayang gul gwizim'ira.' Hen ahakon man emsa nen gweblanan, 'In Yermia Bak mo weinak dep dena.' Hen ahakon man emsa enlala në gweblanan, 'Zen diki ahanik mo weinak dep jowe zaka- orep men zen Alap mo ola ayang nul gwekke.' "

¹⁵ Ki zep etan asa takensibiridaka, "Hwëna ere mae mo Asa de dam tasinkim, Èe an diki nara mo weinak dep dena?"

¹⁶ Simon Bak, aha bosena Petrus, ki zep ding gulbluka, "Bian, Em in Zen- Israelsa de

ngaya tabin hip de Teipsin niye, Ngaya Zini Alap mo Tane."

¹⁷ Dekam zep ding gulbluka, "Simon, Yohanis Bak mo tane, em isrip-sri gwibinnike gwë gwe'ara. Sap em in zi mo dam gulsun nukore naka home kirekam kira gwenda. Hwëna ngatan zi mo langnak de Bian Zën ki emsa enlala soblala- kirekam de dam gulsun hupye. ¹⁸ Zep Èe ama emsa gublu'an: Em in Petrus- kaso drak-drak makare zini. † Ebon onak sa ano jematna tatem ëzauk gwer- kaso yawalak de golsa tauk anen makan. Ano jematna in sap sa Juwen Zi Bak dri yulsun hup akabiri. ¹⁹ Èe asa ebe hap Alap mo irik ginnik dep de kuncina zerblal. Em esa Bian Alap mo enlala san ngatan zi mo lang san dep de lilikinni okamanak de zi hip gulhlusuk gwizimdi hen talusuk gwizimdi."

²⁰ Ki zep hwëna asa jalse gwibiridaka, "Asa insa kirekam dam lasinin, aha maesa hwëna bahem anakan gubiridan, 'In Zen tangan- Israelsa de ngaya tabin hip de Teipsin niye.' "

Yesus kim nonol tanganna Zën de kareksa goltowen hap dena hamal hap gu-gubiridakake:

(Mrk. 8:31-9:1; Luk. 9:22-27)

²¹ Yaklana in dekam zep Yesus kon gwisibir hanaka- zëre hon de ang ta gwen wenyasa de damnak anakan gubirida gwen naye, "Alap mo dwam gwibin sin de syal gwibin hip, Èe asa Yerusalem san song gwer. Zao Yahudi mo nol-nola, Alap mo golak de mam-mamna, hen Musa mo olsa de tawa ta gwibin zini sa Asa sërkam karek da gwer. Zen sa hëndep Asa dal. Hwëna yaklana

† **16:18** 16:18 Petrus mo aha bosena, zëno aukuna man golek de në'an- Yunani olkam de ol-gunnu "petra" naban. Zëno enlalana "kaso. † **16:21** 16:21 Yesus Yahudi mo aïtbinkim "yaklana dan-ahan" kam guku. Nëno mae mo aïtbinkim, Zen "zëno ka'an" kam maka guku, ahaksa, "yaklana dan-dan" kam. Sap Yesus Jumatkam tilki, hwëna Minggukam zep ngaya gweka.

dan-ahan, ki sa Bian tïn nïkon etan Asa ngaya tala.” †

²² Petrus ki zep hwëna Yesussu gubluka ora nakon de asyal hehan hap, zao zep anakan jalse gwebla'anka, “Em bap kirekam gulu! Diki Alap Zen langa gulsun-kirekam de Emsa gwëblan hap dena in saye. Bian, diki Ebon bap zen kirekam lwan.”

²³ Yesus hwëna ki zep Petrusu lero gweblaka, zao zep gubluka, “Em in dowal mo kigi! Ki lun em gwën! Em ba habe Asa tru-tru gulblu'ara? Eno kirekam de enlalana in, Alap mo dwam gwibin sin denaka hom. Zen auhu-kama zi mo dena.”

²⁴ Ki zep hwëna tïngare zëre hon de ang ta gwen wenyasa gubiridaka, “Men nara Abon de ang gwe-gwen hap dwam gwenna, zen diki zëre mo gwënna zen eititi gwibin- dekam de zëre hap de te-lidak son wë son naban Asa zertronda gwen hapye, anakare enlala naban, ‘Ëe sap asa Yesus hun apdenak lil.’ ²⁵ Sap men zen de zëre mae mo auhukamanak de gwënna anakan nolairi gwe'ak, ‘Ëe babë Yesussu de ang gwe-gweblannak karekna goltowe gwen,’ ki zëno mae mo gwënna in sa jek-jak gwer. Diki men zen de zëre mae mo gwënna Asa de ang gwe-gweblan hap sosok nul gwe'ak, hëndep zao mae de tïn hip, zen zen sa hëndep denaban ëngaya gwer. ²⁶ San ha dawemna?- em de sërkam teala beya gwenkam hëndep kitak de okamana ansa bi gwibinkim, hwëna dekam de ere mo gwënsa tihis gin hip. Kirekam dawem naka hom! Tinkim san ha emaka Alap hap ba maesa golbla'ara?- dekam de etan ngaya gwen hapye. Kina ki bëjen. ²⁷ Sap molya holo gwek, ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna Ëe dekam asa apdekam ëre mo dam taha

nakore zi niban Bian mo sosonna zigolhatazal. Zen diki dekam asa hwëna tïngare zi hip aha-en ahaenkam klis gul gwizim- dekam de zëre mae mo syal eisi golzimdin hip. ²⁸ Ëe eiwa denakaë emsa gubirida'an: Em an zene awe lowe he'an, em molye ahakon nenen juwek, ki esa ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna Asa hla lase gul- Ëe kimë teipsinkim de irik gïnkim kon gwesik hana'akye.”

17

Yesus kim aha nwe-mase gwekake:

(Mrk. 9:2-13; Luk. 9:28-36)

¹ Yaklana kim enam enkam damank, Yesus dekam zep zëre hon de ang ta gwen wenyasa Petrus, Yakobus, hen zëno osona Yohanis mae en han zë-en kwatap yawal san dep golësek gweka. ² Hwëna dan-ahare zini in mo nwenak zep timni liwe heblak. Zëno nwe-masena yakla ngatan mo kim ngatan gweblaka. Pakeanna man tangan sërkam ngap-ngap nëblak hen man nalilingtïbli'ak. ³ Mumuk ennak zep zë Musa Bak ne Elia Bak ne jo kë zaka, hen Yesus hon de ang tan dan-ahare zini in ki zep nakek- zen kim Yesus hun ëraisil gwe'anka. ⁴ Petrus ki zep hwëna Yesussu gubluka, “Bian, man tangan sam gwesi'in- nen de awe lowehe gwen hapye. Zep Bian, Em de dwam gwenkam, ki ëe asa gol kluksa dan-ahan syal gweblandal- ahana Bian ere hap, ahana Musa Bak hap, hen ahana Elia Bak hap.”

⁵ Petrus in kim nama kirekam tonbla'anka, hwëna ngatan nabare butna ki zep ati gwezak, hëndep zao zep wale tabirzik. Hwëna butna iwe zep ola anakan ësak,

“An ano Tane- ëre mo dang tïninak de tanganna. Ama tangan

sam gwesik gweblanan. Desa em sal gweblan.”

⁶ Dan-ahare zini in kim ola inſa kirekam eſalsek, dekam zep aſirin hip eik gwehek.

⁷ Hwëna Yesus kim zë hata zaka, anakare ola ban zep towanbirida ine zaka, “Em eluk tan. Bahem eäſirin.” ⁸ Zen kim nola kap da inek, dekam hwëna Yesus Zëna en naka zep zë hla dak. Aha maena hom zao gwë'anaka.

⁹ Kwatapna in kon kim etan golëtinja gwe'anaka, zao zep gubiridaka, “In desa ki ena hla kul, etan aha maesa bahem gubiridan- ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna Eë de nama tin nikon gaya gwen srëmnakye.”

¹⁰ Dekam zep hwëna dan-ahare zini in dakensiblik, “Elia Bak mesam lwa hala. Eë hwëna ama tim ul, ‘Zen sa Emsa ngeirbli zala.’ Sap Musa mo olsa de tawa ta gwibin hip de zini kirekam am egu gwenan, ‘Zen diki nonol Elia Bak sa etan lwahal zankam ngeirbli zala, ki sa hwëna nësa de ngaya tabin hip de Zini hata zala.’”*

¹¹ Yesus ki zep hwëna ding gulzimki, “In sap eiwa kirekamke. Elia zen sap kirekam-kirekamsa de nonol sul sone gun hup de zini- Israelsa de ngaya tabin hip de Zini Eë de hwëna kirenak hatazan hap. ¹² Hwëna Eë ama emsa gubirida'an: Elia zen sap mes eiwa Asa ngeirbli zaka, hwëna zini hom desa tame dak. Zep hwëna zëre mae mo dwam gwibin sin kirekam-kirekam karek-karek ensa nol gweblak. Hen molya holo gwëk, ki sa ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna Asa kirekam hen nëblal.”

¹³ Dan-ahare zini in dekam zep anakan dam nulsuk, “O hare

Yohanis Swe am Elia mo weinak syal gwëka.”

Yesus kim dowal mo tilblin wal seiwir tola dawem takake:

(Mrk. 9:14-29; Luk. 9:37-43)

¹⁴ Yesus kim etan zëre hon de ang ta gwen zi dan-aharena in han zi tranak hëndep abon mae onak golëyaing gwe'an zaka, zini hen ki zep zë hata zaka, zao zep Yesusu boklena kom sobla zaka. ¹⁵ Dekon zep abe ta seka, “Bian, ano walasna kwasang gwebla. Zen karekam tilsik-tilsik gwe-gwenda, hen sangsangna sabak tanganna. Zen etan-etankam syauk bla mae san zanara gwenda, hen ho maenak keing gwenda-gwenda. ¹⁶ Eë mesë sap ere hon de ang ta gwen zi sin dep zersong gwëzal. Hwëna man sap nakablal.”

¹⁷ Yesus ki zep gubiridaka, “Eiwa, angkam de zini em ei nibarena hom tangan! Em in nol drak-drak enna. Eë san eë nakaë sap emsa golëlowehe gwëk! Eë ama bae- eban mae de holokam golëlowehe gwen naye. An san emki walasna inſa zerhalzan.” ¹⁸ Yesus dekam zep dowala inſa jala ban zëbon onakon de wet son hap gubluka. Hëndep dowala in dekam zep kon wet soka. Walas tola in dekam zep hëndep dawem gwëka.

¹⁹ Eë zëre hon de ang ta gwen wenya ki zebë hwëna zërenak du këblazak, zao zebë lakensiblik, “Bian, eë ba hap tanganë dowala inſa ëralsa sone srëm gwer?”

²⁰⁻²¹ Ki zep asa ding gulzimki, “Sap em home dawemkam Asa laiblibla'an. Eiwa denakaë emsa gubirida'an: Eno mae mo Asa de taibliblan de betek mae nik lwa'anam- sap rica dan betek makare nik, dekam eme kwatapsa anakan enbla'anam, ‘Wakin san dep em al gwen,’ zen dekam maka

* 17:10 17:10 Mal. 4:5

ki hëndep al gwe'ara. Dekam banakare maena hom– em de deša syal gwibin srëm hap denaye.”*

Yesus kim etan Zënaka de karek ta hap dena tawa tabirkike:

(Mrk. 9:30-32; Luk. 9:43-45)

²² Yesus kim zëre hon de ang ta gwen wenyasa Galileak golélowe he'anka, zao zep etan asa gubiridaka, “Molya holo gwek ki sa ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna Asa jal zi mo tahanak dep tapbla dazim. ²³ Zen sa Asa dal, hwëna yaklana dan-ahan, ki sa Bian Alap etan Asa ngaya tala.” Èe kimë kirekam asalblak, ano mae mo enlalana man tangan ëdowe hanak.

Yesus kim anakarekam Petrus hup goltrëblakake, “Men zen Yesus zëre hon ang ta gwenan, zen Alap mo walaskam de enlala gwibiridan.”

²⁴ Yesus kim aban Kapernaumk golëyaing gweka, hwëna Alap mo golak dep de te-ala alal ta gwen zini ki zep Petrus hon yaing gwesak, zao zep dakensiblizak, “Eno mae mo guruna in wëhë Alap mo golak dep de te-alana tahun jamkam gol gwizimnira? San ha hom?” †

²⁵ Petrus ki zep ding gulzimki, “In kike.”

Zen kim etan lwahal zaka– Yesus men zao gola gwë'anka, zen de nama ol toran srëmnak Yesus zep nonol takensiblika, “Simon, eno tame gun nukon banakan? Auhu-kamanak awe de teipsin-teipsin wenyasa, zen san ha iye zem onakon pajak te-alana alal danda gwenan? San ha aha zi en nakon alal danda gwenan?”

²⁶ Petrus ki zep ding gulbluka, “Zen dwan aha zi en nakon am alal danda gwenan.”

Yesus ki zep ding gulbluka, “Zep Bian Alap mo walasna, nen sap esa Alap hap dena insa ing ul srëm gwe-gwer. ²⁷ Hwëna nene te-alasa olzim srëm gwe'anka, zen sa nësa husus neizim. Zep emki ho gutu san yal ta nubin hip song gwen. Hogwena mensa nonol gul ine'anka, zëno ëk mwannak esa te-ala kasona sowë henkam hlaulu– nen de desa olzimdin hip denaye. Desa emki zëbe mae hap nëre nik mo bose hap golzimdin.”

18

Walas betek mo kim de ëliwehen hap de ol, hen karek san dep de zertoran srëm hap de ol:

(Mrk. 9:33-37; Luk. 9:46-48; Mrk. 9:42-48; Luk. 17:1-7)

¹ Zao kim Yesus asa golélowe he'anka, ëe dua-blaskam de wenyasa dekam zebë zë lak-ensiblizak, “Alap mo irik ginnik, abon mae onakon nara sa teipsili?”

² Yesus dekam zep walas tola haen gweblaka, ki zep ano mae mo nwenak de zaun hup gulbluka, ³ ki zep hwëna asa gubiridaka, “Eiwa denakaë emsa gubirida'an: Em de ere mae mo gwënsa wet gulsun srëmkam dekam de walas bete-tek mo kim lowehen hap, em molye Alap mo irik ginnik bitigwek. ⁴ Zini men zen zëre mo enlalana walas betekna an mo kim betek ta'anka, zen zen sa Alap mo irik ginnik teipsili. ⁵ Hen zini men zen de ano bose hap aha zisi mas gwebla'anka– sap anakare walas tol maesa, Èe asa

* **17:20-21** 17:20-21 In kim orep Matius mo alena ansa etan ale nul gwek, aha zi lun ayat 21na mas gulku. Zen zëwe Markus mo Ol Dawem nakore naka (Mrk. 9:29) anakan mas gulku: “Kirekam de dowala, toton banakare aha maekam bëjen zersala sonen. Zen tembane lwan naban de Alapsa abe ta gwen enkam de zersala sonen.” † **17:24** 17:24 Musa man Israel mo zi aususa gubiridaka– te-alana insa de Alap mo golak de syal hap ing gul gwen hap. (Kel. 30:12-16)

desa enlala gweblal, 'Zen Asa mas gwebla'ara.'

⁶ "Men nara Asa de taibliblan zisi, sap hen anakare walas betek maesa, karek san dep zertoranna, zen dikim hwëna Asa hli tan hap, kire zini Alap sërkam tangan sa karek tala. Diki dawemna, zen maka zertoran srëmnak karekkam de tinsî hlauku. Kaso dohon-honsa de holenak hule soneblan naban de hi tateknak keing gwen maekam, ki Alap molya karek ta'anam. ⁷ Kareksa de gon hap de enlalana eiwa ki okamanak awe hata gwizimnira, hen zini zep Asa de taibliblan nakon ëaltîl gwenan. Zen zep sa lamkam tingare zi mo karek-karek hap okamana ansa Alap olo gulu. Hwëna zini men zen zi bose zemka Asa dikim hli tan hap nolëton gwenan, zen zen sa sërkam de karekna noltower.

⁸ "Emsa de ere mo aha taha ahaksa tana anakan tîti da gwe'anam, 'Haen, karekna ansa nen on,' diki dawemna em blansin nika hiri son. Sap eme dare taha naban ahaksa tana naban zigwë'anka, ki esa hëndep Asa hli tala. Ki hwëna tinsin srëm syauknuk dep sa emsa hiri daser. Blansinkim ki emaka sam gwesî'ira— aha-ere taha naban ahaksa tana naban de Alap onak gwë gwen hapye. ⁹ Hen kirekam, emsa de ere mo aha nwe tîti ta gwenna, 'Haen, nen karekna wakinsa karatda un,' ki em nwena insa alsin nika hiri son. Sap eme dare nwe naban zigwë'anka, ki esa hëndep Asa hli tala. Ki hwëna tinsin srëm syauknuk esa hëndep denaban gwë gwer. Alsinkim emaka sam gwesî'ira— aha-ere nwe naban de Alap onak gwë gwen hapye.

¹⁰⁻¹¹ "Bahem Asa de taibliblan

anakare walas bete-teknana anakan enlala gwibirida gwen, 'Zen aban apdenak hom.' Emki sap ëenlala gwen: Alap mo dam taha nakore zini man kire walasna aha-en aha-enkam kara da gwibirin, hen walas zem in de kareksa goltowenkam, dekam man Alapsa dang nitil gweblanan. *

¹² "Zep ansa emki ësane gwen. Em wëhë dam ulsu'uk? Ebon mae onakon, ahanik mo domba zaho de 100 enkam lowe he'anam, hwëna aha tolik de jek-jak gwebla'anam, zen banakan maka gwë'ara? Zen 99kam dena insa kwatapnak maka sonak hli yuluda'ara— dekam de jek-jak gwen zini insa tëblan hap. ¹³ Eiwa denakaë emsa gubirida'an: Zen kim de dombana insa hla ta'anka, zëno zëbe hap de isrip-srina sa tangan taman kinil. 99kam de weny in hap de isrip-srina sa lwalaher. ¹⁴ Zen hen kirekam— ere mae mo ngatan zi mo langnak de Bian naye. Zen hom dwam gwe'ara— aha mae nik de hëndep de ëgwë gwen san dep de ora nakon syalhen hapye, sap anakare walas betek."

Wal bose uk de emsa karek tankam de kirekam syal gwibin hip de ol:

(Luk. 17:3)

¹⁵ "Asa de taibliblan zi bose uk de ebe hap kareksa golblanna, emki zëbon osan song gwen— dekam de zë-erenak anakan gublun hap, 'Em ema anakan asa karek taka.' Sowëkam em e-en tap ulsun— aha de emsa tawa gwizimdin srëmkam. Zen de emsa salblankam, anakan de emsa gublun naban, 'Bahem ano karekna insa enlala gwibin,' ki mese etan umlae ënda— san de ere mo iyena kiye. ¹⁶ Hwëna zen

* **18:10-11** 18:10-11 Orep tangan, in kim Matius mo ola ansa etan ale nul gwëk, aha zi man Lukas 19:10 nakore naka awe mas gulku. Desa zep lun ayat seblaskam nitil gwibik. Zen anakan: "Sap ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna Èe kire zisi de hakalbiridan habë hatazakmen zen ora dawem nakon ësyal hekke, desa dikim ngaya tabin hip."

de kirekam emsa salblan srēmna, emki ahanaka kwang tan, ahaksa dan kwang son—deban mae de tap gulsun hup. Sap Alap mo olak man lwak:

‘Bahem zini na-en karek tan—aha-ere zi de anakan gublunkamye, “Zen man karek gweka.” Diki zini dan, ahaksa dan-ahare zi de kirekam gublunkam, “Zen man eiwa karek gweka,” dekam karek gwen zini insa em karek tan.’*

Zep aha zisi em kwang son—zen de tap gunnuk ang ěn hap hen eno olsa soston un hip. ¹⁷ Hwēna emsa de karek tan zini in de nama eno mae mo olsa san srēmkam, dekam jematnak de tagal gwenak em zēno karekna insa kira gulblun. Hen zini in de etan jemat mo dwam gwibin sin ang gwen srēmkam, dekam tangan tūngare jematna em zini insa langa tasin—men kirekam Israel zini Alapsa de tame tan srēm zini neibirida gwenanke. Dekam sap esa zini insa langa lasil—men kirekam Israel zini pajak te-ala alal ta gwen zisi neibirida gwenanke.

¹⁸ “Ěe eiwa denakaē emsa gubirida’an: Em Abon de bitī gwen wenya, em esa ngatan zi mo langnak de Bian mo dwam gwibin sin okamanak de zi hip anakarekam klis ul gwizim, ‘Kirekam de ěgwēna zen Alap mo nwenak karek,’ hen ‘Kirekam de ěgwēna zen Alap mo nwenak kareksa hom.’*

¹⁹ “Hen Ěe ama etan emsa gubirida’an: Ebon mae onakon de aha dare nik okamanak awe olsa anakan aha-en u’inam, ‘Nen kirekam esa Alapsa abe la gwera,’ ano Bian sa kirekam de abena dokwak gul gwera, hen sa kirekam syal gwe-gwibir-zimdi.

²⁰ Sap em men zēwe ano bose hap

dan-dan, ahaksa dan-ahare zi mae tagal gwenna, Ěe dekam hen asa eno mae mo ngirīn klesnak dum gwehe gwezal.”

Wal bose zik mo kareksa de eititi gwibir-blin srēm hap de gulk sun de ol blaoran:

²¹ Petrus ki zep Yesussu takensibli zaka, “Bian, ano wal bose de abe hap etan-etankam kareksa gol gwebla’anam, beyana banakare ennak de zaunnuk amaka eititi gwibir-bli zahe’an? San ha tuju ennak amaka golzausu’un? Dekorena molyē eititi gwibir-blik.”

²² Yesus ki zep ding gulbluka, “Tuju ennak bahem. Diki 700 ennak zen hēndep zaun—emsa de karek ta tine gwen naye. † ²³ Sap Alap zēre mo irik ginnī zen gulk sun de ol blaoranna an kiye: Teipsin zini man zēre mo te-alana aītblīka. Dekam te-alana mensa zēre mo taha tri so gweblan zi hip bohē tazimnira gweka, desa man etan dwam gweblaka. Ki zep gubiridaka, ‘Ap etan kap lablak.’ ²⁴ Dekam zep jana zi zem ahanaka nēr halzak—men zēno bonna miliarmiliarkam lwablakake. ²⁵ Hwēna zen man teipsin zini insa gulbluka, ‘Ano te-alana hom sowe he’ara—desa de etan sowe henkam ebe hap zerblan hapye.’ Dekam zep hwēna teipsin zini in jana zi zemka gubiridaka, ‘Dekam balk lak. We wal walas zemka hen lahyok. Te-ala hap zēno mae mo timsi lirak labik. Zen dikire aha zi mo tana iltikinnik ěbabu gwegwek. Hen zēno gola hen zēwe de kire-kirena kitak te-ala hap lirak labik. Te-alana desa abe hap kap lablak—zēno bon yala insa dikim ber-ber gun hupye.’

²⁶ “Zini in kim kirekam salblaka, dekam zep teipsin zini in mo

* **18:16** 18:16 Ul. 19:15 * **18:18** 18:18 Yoh. 20:23 † **18:22** 18:22 Yunani olkam Yesus man anakan ding gulbluka, “70 kali 7kam de eititi gwe-gwibir-blin.” Zēno beyana diki 490 enkam. Hwēna enlalana diki “Bahem aītbir-blin—wal bose uk mo ebe hap de karek gol gweblanna in saye.”

nwenak ik gwehe zaka, dekon zep anakan abe ta seka, 'Bian, sap ki asa eissibli. Èe asa kitak hēndep ep golblal.' ²⁷ Teipsin zini in dekam zep dawemkam kwasang gweblaka. Dekam zep jana zi zemka gubiridaka, 'Bahem banakan mae gwēblan.' Hen anakan gubluka, 'Èe mesē kitak eno bon yala insa ep eititi gwibir-blinan.'

²⁸ "Hwēna teipsin zini in mo gola kon kim te soka, zen hwēna dekam zep wal bōse zemka zertowe'anka. Zini in hen teipsin zini in hon de syal gwe-gwenna. Zen hwēna mes zēbon 900 ribu enkam bohē taka. Zen hwēna man tol wal bōse zem insa balk taka, hen holenak jak tasiki, deban zep gubluka, 'Mensa abon te-alana bohē taka, angkam em hēndep ap zerblan.' ²⁹ Wal bōse zem in sap ki zēno nwenak anakare ola ban ik gwe heka, 'Sap ki asa eissibli. Èe asa kitak hēndep ep golblal.' ³⁰ Hwēna wal bōse zem in man eissinkim dep baes gweka. Zen zep hwēna jana zinik klak taka. Zen zep bwinak tak daink, hen anakan zēno ola ayang nulblik, 'Kim de te-alana etan zēbe hap golbla'anka, yaklana dekam esa wet sola.'

³¹ "Teipsin tangan zini in hon de syal ta gwen bōse wal zem kim kirekam ēsak, zen man tangan enlalana ēdowe hanak. Dekam zep zen teipsin tangan zini insa anakan nenblak, 'Wal bōse zik desa kirekam karek ta'ara.' ³² Teipsin zini in dekam zep gubiridaka— zēre mo taha tri son zi jal-jala insa de etan kwang ta halzan hap, wal bōse zem insa klak takake. Kim nēr halzak, zao zep gubluka, 'Em an jal-jal tanganna! Em kime eissin hip asa abe taka, èe ama hwēna eno bon yawal tanganna insa kitak ep ngan gulsub-

luk. ³³ Ki em san ha bējen em wal bōse omka kirekam kwasang gweblan?— men kirekamē èe emsa kwasang gweblakye.' ³⁴ Teipsin zini in man tangan jal gweblaka, zep jana zi zemka bwinak de tak ta irin hip anakare ola ban gubiridaka, 'Emki mwin-mwankam lek-lek ta gwen— hēndep de ano te-alana mensa bohē taka ap kitak zerblak.' "

³⁵ Yesus dekam zep aisili insa anakan ap waulsuzimki: "Ngatan zi mo langnak de ano Bianna hen kirekam sa emsa karek tabiri— em de wal bōse wal uk mo kareksa enho nakon eititi gwegwibir-zimdin srēmkamye."

19

Yesus kim wesya de baes gwibin srēm hap dena tawa tabirkike:

(Mrk. 10:1-12)

¹ Yesus kim tawa tabinni insa hya gwesibiridaka, dekam zep asa langna Galilea kon Yerusalem mo aha lang tek san dep golēgwē halka— weyana Yordan mo men eihya san dep. ² Zini hen beya tangan nik ang nēblak, hen zao zep sang-sang nabare wenyaka dawem ta gwibirki.

³ Hwēna Farisikam de zini ki zep zē hen Yesus de akasiblin hap yaing gwezak. Zen man zē dakensiblizak, "Em banakane Musa mo titi tabin ola dam gulsu'ura? San ha zini sap de we zemka baes gwibinkim?— banakare mae nakonye. San ha bējen?"

⁴ Yesus ki zep ding gulzimki, "Em bawalkam esa Alap mo ola an mo eini dam ulsul?— men zen anakarekam lwakye,

'Alap nonol tanganna zi niban wenyha ban yang sosuku.'*

⁵ Hen Zen dekam anakan guku, 'Zini an-bi zemka hli sonkam— dekam de wē zeban aha-en en hapye. We-zi darena in dekam

* 19:4 19:4 Kej. 1:27; 5:2

Alap mo nwenak san de aha-ere timni kiye.*

⁶ In zebê emsa gubirida'an: Alap mo nwenak we-zi darena zen dan hom. Zen hwëna aha-en. Zen in zep, Alap mensa aha-en sonna, zi bap zen etan kles son."

⁷ Farisikam de zini in ki zep etan dakensiblik, "Ki Musa Bak ba hap anakan titi tabirki?–

'Zini we zemka sap de baes gwibinkim, hwëna nonol baes gwibin hip de suratsa de anakan ale gunkum, "Ëe mesë kire hap baes gwibik." ' ' *"

⁸ Ki zep hwëna ding gulzimki, "Musa Bak in mae hap kirekam ein emsa gubiridaka: Sap em in kitak kwasang enlalana tawa naka hom. Hwëna nonol lonesen nakon, Alap sap hom kirekam dwam gweka. ⁹ Hwëna Ëe ama emsa gubirida'an: Men nara we zemka zen de kahalo gwen srëmnak baes gwibinni, hwëna ahanaka de etan gonkam, ki zini in Alap mo nwenak kahalona gwë gwe'ara. Kahalo gwennak de baes gwibinni, desa Ëe homë jalse gwibirida'an."

¹⁰ Hwëna ëe zëre hon de ang ta gwen wenyä dekam zebê hen Yesusu enblak, "Hare orana aha-enke– Alap mo dwam gwibin sin de we zemka baes gwibin hip denaye. Kirekam de lwankam, ki zini bap zen wenyä kap ta gwen."

¹¹ Yesus ki zep asa ding gulzimki, "Hwëna kirekam de we gon srëmkam lowehe gwen hap dena, kitak de zini molya desa dwam neibik. Diki men zëbe mae en hap Alap golzim'inka, zen en sa desan ang ta gwer. ¹² Sap zini ahakon mae hap we walya kap da

srëm gwe-gwenan: Timni mes ki jaha gwen nakon karek gweblak. Ahakon hwëna aha zi zëno mae mo timni eirim karek nul gwizimnin, kire nakon kap da srëm gwe-gwenan. * Ahakon hwëna Alap mo dwam gwibin sin de syal gwen hap sa we gon srëmkam lowehe gwer. Zen in zep, men nara anakan eisbinni, 'Alap mes ki kirekam asa gubluka,' zen dikire we gon srëmkam lowehe gwëk."

Yesus kim walas tane-ne hap dawemna golzimkike:

(Mrk. 10:13-16; Luk. 18:15-17)

¹³ Zini ki zep walas tane-nena Yesus onak dep kap nulhal gwe'anzak– Zen de taha tehabirida inen naban Alapsa anakan gu soneblan hap, "Emki walasna an hap dawemsa gol gwizimdin." Hwëna zëre hon de ang tan wenyä ëyë anakan jalse eibirida gwe'ak, "Bahem Gurusa blos tablan." ¹⁴ Hwëna Zën zep asa gubiridaka, "Dikire Abon nolëyäng gwe-gwezak. Bahem jalse gwibiridan. Sap walasna an makare wenyä, zen zen Alap mo irik gönni bi neibi'in." ¹⁵ Dekam zep hëndep Alapsa de gu sone gweblan naban tahana tehabirida ine gwe'anka. Kim hya gwesibiridaka, ki zep kon etan asa golësek gwëka.

Te-ala beya nabare zini kim Yesus hon hata zakake:

(Mrk. 10:17-31; Luk. 18:18-30)

¹⁶ Aha yaklakam ki zep zini– zise gwen srëm nik, Yesusu takensibli zaka, "Bian Guru, ëe banakare syal dawemsa asa gol?– dekam de Alap mo nwenak sërkam sam gwesin hip, Zen

* 19:5 19:5 Kej. 2:24 * 19:7 19:7 Ul. 24:1; Mat. 5:31 * 19:12 19:12 Mensa Yesus zi mo timsi de eirim karek gulzimdin hip dena ayatnak awe enlala gwibirki, zen men kirekam teipsin zini dekam zëre mo tana iltikinnik de zisi neibirida gwëkke. Dekam teipsin zi de dwam gwenkam, zëre mo tana iltikinnik de zi walasna, desa sap de bol sikni ek sosublunmen kirekam gwe zahona neibirida gwenanke. Kire zini zep wenyä kap da srëm gwe-gwëk, hen zep aha-ere enlalakam zi bina insa babu neibirida gwëk.

dekakim hëndep de gwën hap denaka abe hap golblaka.”

¹⁷ Yesus ki zep ding gulbluka, “Em dwan ene maka dam gulsu'ura—Alap mo nwenak dikim ‘sam gwesin hip’ denaye. Hëndep de ngaya gwen hap de sam gwesin Zini, Zen diki aha-en—Alap Zë-en. Hwëna em de hëndep de ngaya gwen hap dwam gwenna, Musa mo titi tabin ol san em ang gwe-gwen.”

¹⁸ Zini in ki zep etan tak-ensiblika, “Ki banakare wenyak asa ang gwe-gwer?”

Yesus ki zep ding gulbluka, “Zen dwan anakanke, ‘Zini bahem tan, Bahem kahalo gwen.

Bahem sowë gwen.

Zisi bahem boton hap klak tan hen boton olsa bahem gol hala seran.

¹⁹ Ane-biasa em blikip gwesik gwizimdin.’

Hen,

‘Zi bose omka em kwasang gwibirida gwen—san de enaka de kwasang gwe-blanna kiye.’”*

²⁰ Hwëna zini in ki zep ding gulbluka, “Èe mesë kitak desan ang gwëk. Hwëna aha syala san ha ki?—desa de syal gwibinkim de èe ngaya gwen hap denaye?”

²¹ Yesus ki zep gublika, “Em de dwam gwenna dawemkam tanga de Alap mo nwenak sam gwesin hip, em song gwen, ere mo kire-kirena kitak tangan te-ala hap lirak tabir. Te-alana desa tahalha zi hip kae gweblazim. Kirekame syal gwibi'inka, ki ngatan zi mo langnake hëndep de te-alasa beyakam lam ta'ara. Ena dekam etan hataza—Asa dikim ang gweblan hapye.” ²² Kirekam kim salblaka, dekam zep kon enlala dowe hanan naban song

gwëka—mae hap: Sap zëno kire-kirena beya tanganna.

²³ Ki zep hwëna asa gubiridaka, “Eiwa denakaë emsa gubirida'an: Eiwa, dam-dam naka hom—te-ala beya zi de Alap mo irik ginnik hatan hapye. ²⁴ Ama etan emsa gubirida'an: Te-ala beya zi de Alap mo irik ginnik tin hip dena, zen men kiye—unta yawal de jaron hul betek san tinni. Kire otweran yawala toton bëjen tin.”

²⁵ Èe kimë kirekam asalblak, èe ama tangan ètenggwan. Ki zebë eguk, “Hare eiwa kire tangankamke! Ki hwëna endan nik sa èngaya gwer? Toton nara molya.”

²⁶ Hwëna Yesus ki zep nwekam de amjanbin niban asa gubiridaka, “Eiwa, auhu-kama zini zëre mae mo sosonkam bëjen zënaka ngaya tabin. Hwëna Alap de zi hip syal gwibir-zimdin srëm hap dena, aha-en mae hom tanganke.”

²⁷ Petrus ki zep gubluka, “Ki hwëna abe mae hap dena bankarekam sa lwal? Sap èe mesë ère mae mo tingare bi gwibinni Emsa de ang gweblanda gwen hap hli kulidak. Zep èe basa asa lamkam ulin?”

²⁸ Ki zep hwëna ding gulbluka, “Eiwa denakaë emsa gubirida'an: Ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna Èe kimë okama èsenak Alap onakore ngatan nabare komal tumnak teipsinkim nikin'ik, em Abon de ang ta gwen weny dekam esa hen ere mae hap de dua-blaskam de komal tumnak teinikin—dekon de dua-blaskam de Israel Bak onakore zi aususa irik gin hipye. ²⁹ Hen zini men zen Asa de ang gwe-gweblan hap hli nulida gwe'ak—gol zem, aya-wal oso-wal zem, somol wal zem, an-bi zem, walas zem, ahaksa nga zem—zëbe mae hap hwëna Alap sabak tangankam sa etan kiresa

* 19:19 19:19 Kel. 20:12-16; Im. 19:18; Ul. 5:16-20

kap gul gwizimdi– sap iyekam de gubirida gwen wenya, gol, hen nga maena. Hen zen hëndep de ëngaya gwen hap denaka sa nulin. † ³⁰ Hwëna beyana men zen sap angkam bose naban lowehe gwe'an, zen zen sa hwëna lamkam lure san ëgwër. Hen men zen angkam bose srëm wenya lowehe gwe'an, zen zen sa hwëna lamkam ngein sin ëgwër.”

20

Anggur nganak de syal tan zi hip de gulk sun de ol blaoran:

¹ “Sap lamkam dep dena insa emsa gubiridanan, * Alap kim de kitak irik gi'inka, zen mae makan: Nga yawal mo bi nik de kak tangannak zi hip hakanna kiye– zëre mo anggur ngasa de syal gweblan hap. ² Kim ola anakan ziaha-en gulku, 'Aha-ere yakla blalkam de syal hap, ëe asa te-alana aha-ere-ala aha-ere-ala enkam ebe mae hap lop tazim,' dekam zep syal tan hap sek gwëk. ³ Jam sembilangkam zep nga bina in etan song gwëka, dekam zep ahakore zini syal srëm naka etan hlauluda'anka. Pasarak ëwal-wale gwe'ak. ⁴ Zao zep gubiridaka, 'Em ano anggur nganak de syal tan hap sek gwen. Ëe asa ebe mae hap te-alasa ere mo syal jam enkam golzim.' ⁵ Zen hen dekam zep hëndep sek gwëk. Yakla bolak denaban hen jam tigakam nga bina in kire enkam ahakore naka hen kwang guluda gwe'anka. ⁶ Jam limakam kim etan song gwëka, etan dekam zep zini syal srëm naka hlauluda'anka, nama ësa nyaublu'ak. Zao zep takensibiridaka, 'Em ba habe yakla blala an yaublu tiner– ba maesa de syal gwibin srëmkamyè?’

⁷ “Zini in ki zep ding nulblik, 'Abe mae hap hom am mae zini syal maena nolzim– zao de syal tan hapye.’

“Nga bina in ki zep gubiridaka, 'Ki ano anggur nganak de syal tan hap em sek gwen.’

⁸ “Nga bina in dapse gwesin niban zep zëre mo irgwa tahana kore zini gubluka, 'Dekam syal zini insa tagam gul. Zao te-alana kae gwebla-zim. Nonol aumwa hap de syal tan wenya kon kon gwesibir hana, hëndep aumwa hap nonol syal tan wenya kip golzim.’ ⁹ Dekam zep jam limakam de syal tan wenyik nonol yaing gwëzak. Zëbe mae hap te-alana aha-ere ala enkam zep kae gwebla-zimki. ¹⁰ Aumwa hap zep hwëna kak tangannak de syal tan wenya yaing gwëzak. Zen man ëkil gi'ik, 'Abe mae hap mam tolkam sa kae gwebla-zimdi,' hwëna zëbe mae hap hen kire enkam kae gwebla-zimki. ¹¹ Kim ki te-alana insa kap daink, dekam zep nga bina insa jala ban donbla'ak, ¹² 'Aumwanak in zen syal tal, zen aha-ere jam enkam syal tal. Ëe hwëna yakla langasaë syal ta tiner. Em hwëna apde enkam te-alana abe mae hap golzimdi, hwëna ëe yakla sal-sal yawalakë waba hap syal ta tiner!’

¹³ “Nga bina in ki zep ahanaka ding gulbluka, 'Ano wal bose, ëe homë emsa karek tabir. Ki san ha nen home ola aha-en ul?– te-alana ebe mae hap aha-ere ala enkam de golzimdin hipye, aha-ere yaklakam de syal hapye. ¹⁴ Zep ebe mae hap dena in desa emki kap ta irin, deban sek gwëk. Sap emsa ëe kirekamë dwam gwibirida'an– aumwanak in zen hen mas tal zëbe mae hap hen kire enkam de kap tazimdin hip. ¹⁵ San ha ebon

† **19:29** 19:29 “Sabak tangankam,” zen Yunani olkam “seratus kali lipatkam.” * **20:1** 20:1 Ol gulk sun de blaoranna an, Yesus dekam man srip gulsuzimki– insa nër hom gubiridaka, Mat. 19:30nak.

mae onakon ëe kirekam babë ëre mo enlalakam syal gwen- ëre mo te-alakamye? San ha ëe de aha zi hip kirekam kae-kae gwen hap em ema asa husus ëbla'an?"

¹⁶ Yesus ki zep etan asa gubiridaka, "Zen lamkam kirekam sa hen lwal: Men zen angkam bose srëm wenya ëgwë'an, zen zen sa hwëna lamkam ngein sin loweher. Hwëna men zen angkam bose naban lowehe gwe'an, zen hwëna lamkam zen sa lure san ëgwër."

Yesus kim etan anakan gubiridakake, "Asa sa dal."

(Mrk. 10:32-34; Luk. 18:31-34)

¹⁷ Yesus kim zi beyam-bya naban Yerusalem san asa golësek gwe'anka, oranak zep dua-blaskam de zini asa en srën tagal gulsuku, zao zep asa gubiridaka, ¹⁸ "Ola ansa emki ësan: Nen an angkam Yerusalemk debe yaing gwe se'an. Zëwe ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna Asa sa tapbla dazim- Alap mo golak de syal tan zi mo mam-mam wenya kip, hen Musa mo olsa de tawa ta gwibin wenya kip. Zen sa hwëna Asa de tan hap ola aha-en nul, ¹⁹ hëndep Asa sa Yahudi srëm zi mo tahanak dep tapbla dazim. Zen sa hwëna Asa lamang da gwer, hen dangole gwer. Hëndep te-lidak sonnak sa Asa makan dain. Hwëna yaklana dan-ahan, ki sa etan Alap tin nikon Asa ngaya tala."

Yakobus ne Yohanis nik mo anena kim Yesusu abe ta zakke:

(Mrk. 10:35-45)

²⁰ Zebedeus Bak mo wenya ki zep walas dare zem Yakobus ne Yohanis neban Yesus onak zihatazak. Yesus mo nwenak zep boklena kom sozak- dekam de abe tan srëmnak blikip gwesiblin hap. ²¹ Yesus ki zep zë takensibirki, "Em basae dwam gwibi'ira?- desa de ebe hap golbin hipye."

Wenya in ki zep ding gulbluk, "Ëe mae habë dwam gwe'an: Em kime teipsinkim irik gi'inka, ano walas darena an dikire hen teipsinkim eno alp nakon inikink-ahana eno dam taha nakon, ahana irgwa taha nakon."

²² Yesus ki zep gubiridaka, "Hwëna ena home tame u'in- in zebe ëabe gwenanye." Ki zep hwëna walas dare zem insa guzimki, "Karek yawala men desaë goltowe'ak, em wëhë desa de oltowen hap hen hohle ë'ara?"

Ki zep ding ulblika, "Ëe ama hen hohle ë'an."

²³ Zao zep etan guzimki, "Eiwa, em hen esa tol oltowera- Ëe men kiresaë goltowe'akye. Hwëna men zen de ano irgwa taha nakon hen dam taha nakon inikin'inka, desa Ëe bëjënë dam sosun. Zëwe de inikirin hip dena, zen diki ano Bian Zëna mensa dam sosuku, zen diki zen sa zë inikiri."

²⁴ Hwëna ëe dare taha-tapakam de ahakore ang ta gwen wenya kimë zëno nik mo abe lan ola insa ësak, ëe dekam zebë mae hap sisngin eizim'ik, "Zen bap zen de mam ën hap abe lala!" ²⁵ Dekam zep Yesus asa kitak tagal gulsuku, zao zep asa gubiridaka, "Ena dwan tawa nakake: Alapsa de tame tan srëm lang-langnak men zen teipsin-teipsinkim teinikin gwenan, zen man zëre kore naka jap nul sonenda gwenan hen nyaubirida gwenan. ²⁶ Hwëna em zëno mae mo kim bahem. Ebon mae onakon men zen mam gwen hap dwam gwe'ara, zen diki tingare zi mo babu gwen zi makan zen gwën. ²⁷ Hen ebon mae onakon men zen teipsin hip dwam gwe'ara, zen diki tingare zi mo tana iltikinnik zen nikirin. ²⁸ Sap ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna, Ëe an zi de Asa babu gweblan hap homë hatazak. Zep em hen ano tana wei san emki Asa zertro gwen. Sap Ëe tingare zi

mo tana iltikinnik de nikirin hibé hatazak– hēndep ère mo angsa de tingare zisi dikim hil ti sonebin hip sosok tazimdin hip.”

Yesus kim zi nwe ñimîn darena dawem sokake:

(Mrk. 10:46-52; Luk. 18:35-43)

²⁹ Yesus kim ë yala Yerikosa asa zihli ta'anka, zini beyam-bya tangan nik zep ang nëblak. ³⁰ Hwëna zi nwe ñimîn darena ora alpnak inikin'inka. Kim anakan asalka, “In Yesus man-am taman'an zala,” ki zep ahërhe hana gwe'anka, “Daud Bak mo Auyan-tane, ano nik mo Teipsinnî, asa Em kwasang gwizimdin.” ³¹ Zi beyam-byana in zep jalse neizimk, “Balkkam!” Hwëna zen dekam tangan zep mam tangankam ahërhe hana gwe'anka, “Daud Bak mo Auyan-tane, ano nik mo Teipsinnî, asa tol Emki kwasang gwizimdin!”

³² Yesus ki zep zausuku, ki zep takenzimki, “Em basae dwam eibi'ira– Èe de desa ebe nikip syal gwibir-zimdin hipye?”

³³ Ki zep ding ulblika, “Bian, èe nwesa de kara ën habë dwam ë'an.”

³⁴ Yesus zao zep dawemkam kwasang gwizimki, ki zep zëno nik mo nwena insa olk sozimki. Hēndep dekam zep ki nwena kara ëka. Dekon hēndep Yesussu zep ang ëblaka.

21

Yesussu kim teipsin zi mo kim Yerusalem kon hut du ane gukke:

(Mrk. 11:1-11; Luk. 19:28-38; Yoh. 12:12-19)

¹ Yesus kim asa Yerusalemk golëgolek de gwe'anka, dekam zebë ëna Betfagek yaing gwék-zaitun tra nabare kwatap tek-nak. Dekon zep dua-blaskam de

zini abon mae onakon dan-dan guzimki– zen de angir gun hup.

² Zao zep aïsîl soka, “Em ëna wakin san song ën. È topnak kime li'inka, zao esa keledai wenya da tabin nika tane zeban ak-era. Desa abe hap leisyabla halza. ³ Zi de emsa takensizimdkim, ‘Em ba habe leisya ha'ara?’– a kirekam ding ulzim, ‘Bian dwam gwizim'ira. Zen sa etan nabakam teisya sone zala.’”

⁴ Zen mae hap ki kirekam lwak: Zakaria Bak mensa Alap mo ola orep ayang gulkuke– zëwe dikim zaun hup. Zen man ale gulku,

⁵ “Èna Yerusalemk de zini enbiridak,

‘Eno mae mo teipsinnî man angkam ebon mae onak dep hata'ara.

Zen enlala sae-sae enna.

Zen in zep keledai tane tahannak nikin aneha'an zala.’” *

⁶ Zëre hon de ang ta gwen zi darena in ki zep hēndep song ëka. Hēndep Yesus men kirekam aïsîl soka, kirekam zep ki hēndep syal ëka. ⁷ Hēndep keledaina insa tane zem in han zep isong gwe zaka. Kim abon mae ihata zaka, keledai tanena in mo tahan dannak ère mae mo tahan bajusa zebë kang lasek. Yesus zao zep hwëna sewe seka. ⁸ Zi trana men zen nangirblin da'ak, zëre mae mo tahan bajusa zep ora san dëre dahal gwe'ak– desan de keledaina in zersong gwen hap. Hen ahakon yera ala makare naka nublun gwe'ak, desa zep hen ora san dëre dahal gwe'ak. ⁹ Zini beya tangan nik lure nakon ang nëblan da'ak, hen beya tangan nik nangirblin da'ak. Zen zep ëtaken gwe'ak,

“Hë'ho, hë'ho! Are Daud Bak mo Auyan-tane!

* **21:5** 21:5 Zakaria man Yerusalem mo aha bosena “Sion”kam ale gulku. Israel zi mo dam gulsunkum, teipsin zi de keledai tahannak nikin anehal zankam, zëno enlalana, “Zen umlae enlala naban hata'ara.” Hwëna kuda tahannak de nikin anehal zankam, zëno dam gulsunnu, “Zen eijan hap hata'ara.” (Yes. 62:11; Zak. 9:9)

An Bian mo bosekam nésa dikim
oto gulsun hup hata se'ara.
Hè'ho! Diki Alap Zen zèbe hap
dawemsa golblan!

Hè'ho! Nen kitak teipsin tangan
Zini Alapsa boltere tan!" †

¹⁰ Yerusalemk kim hēndep
Yesus hata haka, zi beyam-
byana men zen ang nēblazak
mam enkam zep ēisrip-sri gwek,
hēndep tingare è yala iwe de
zini dekam zep ēsaladak. Ki zep
ètakensik gwe'anzak, "Zen nara
hata'ara?"

¹¹ In zen ang nēblan da'ak
zen zep ding nul gwizim'ik, "An
Alap mo ol ayang gul gwen zini
Yesus suke–langna Galilea mo èna
Nazaret wal." Kirekam de èton
gwen ol aukuna in zep mam gwek.

*Yesus kim pasar zini Alap mo
gol tēm nakon golēalsa sonekake:
(Mrk. 11:15-19; Luk. 19:45-48;
Yoh. 2:13-22)*

¹² Yesus kim Alap mo golak
tīl zīka, dekam zep kon golēalsa
soneka– men zen te-ala hap Alap
hap de golblan kire-kirena li-
rak da gwibik. Meja-mejana
men zao te-alana lirak da gwibik,
hen komal-tum komal-tum maena
men dekon mawa oholana lirak
da gwibik, desa man yal tazimki.

¹³ Ki zep hwēna gubiridaka, "Alap
mo olak man lwak,

'Ano gola sa nen gwibir, "An
Biansa dekon gu sone gweblan
hap de gol."'

Em an hwēna

'sowē zi mo aning gol habe li kul
sone gwe'an.'*

¹⁴ Hwēna ki zep zē hen zi
nwe dimīnni hen lēkna Alap mo
gola iwe Yesus onak dep yaing
gwezak. Zao zep dawem tabirki.

¹⁵ Hwēna Alap mo golak de mam-
mam wenyā hen Musa mo olsa de
tawa ta gwibin hip de wenyā, zen
dekam zep ējal tak– mae hap: Zen
kim Yesus mo owas syal gwibinni
insa hla nuk, hen walas tane-nena
insa anakan Alap mo gola kon
ètaken gwe'akke, "Hè'ho, hè'ho!
Daud Bak mo Auyan-tane!" ‡

¹⁶ Mam-mam wenyā in dekam
zep hwēna Yesusu dakensiblik,
"Em wēhē walasna insa salbirida
gwe'ara? Em balk tasin hip gu-
biridan."

Ki zep hwēna ding gulzimki, "Èe
kiē salbirida gwe'an. Hwēna em
bawalkam esa Alap mo ola an mo
eini dam ulsul?– Daud Bak kim
anakan Alapsa gublukake:

'Walas tane-ne hap hen wal baizil
hip

Em mese Enaka de boltere tan
hap de tērya zēbe mae hap
hamal tazimki.' " §

¹⁷ Yesus ki zep zē hli yuludaka.
È yala in kon ki zep hēndep
dua-blaskam de zini asa golēsek
gweka. Èna Betaniak zep asa
golētruweka.

*Yesus kim tenya arana heip
gulkuke:*

(Mrk. 11:12-14,20-24)

¹⁸ Ka'an kim kak tangannak
zēre hon de ang tan wenyā
asa etan Yerusalem san dep
golēlwanda ha'an zaka, oranak
zep usak gwe'anka. ¹⁹ Ki zep
hwēna tenya arana hlauku. Ora
alpnak zau'uk. Ki zep zēno ei nika
de oran hap syal hebirki. Hwēna
eini aha-en mae hom hlauku.
Ala enna. Dekam zep arana insa
gubirki, "Em molye eini angkam

† **21:9** 21:9 Mensa awe "Hè'ho" kam li nul sonek, Matius "Hosana" kam ale gulku. Ibrani olkam zēno enlalana, "Emki asa ngaya tabin." Hwēna holo gwennak zēno enlalana man liwehek, zep zēno aha enlalana anakan, "Alapsa nen isrip-sri gweblan." Zēno enlalana zep "hè'ho" naban golek de gwe'an. (Mzm. 118:25-26) * **21:13** 21:13 Yes. 56:7; Yer. 7:11 ‡ **21:15** 21:15 Yesus de hatan srēmna, Yahudi zini kirekam Israelsa de ngaya tabin hip de Zisi anakan nen guk gweblak, "Daud mo Auyan-tane" kam. § **21:16** 21:16 Yunani olkam de Mzm. 8:3 kirekam lwak.

hëndep tëka.” Arana in dekam zep ki hëndep boneng gwëk.

²⁰ Ëe kimë owasna insa hla kuk, ëe ama tangan ëtenggwank, hëndep ëe ki zebë ëguk, “Hare, tenya ara yala an mes-am kitak tangan boneng gwenan!”

²¹⁻²² Yesus ki zep asa ding gulzimki, “Ëe eiwa denakaë emsa gubirida'an: Eme Alap ensa tingare enho naban anakan laibli gwebla'ak, 'Zen sa kirekam abe hap syal gwibir-blira,' ki em hen esa sërkam de owasna syal ei gwibir-an kirekamë tenya arana ansa gweibirinye. Kire enkam denaka molye syal ei gwibik, hwëna em esa ano syala insa kwei kul gwer. Eme dekam Alapsa abe la gwe'ak, 'Kwatap tekna an zen hinak zënaka ter sonen,' zen hëndep kirekam maka Alap ebe mae hap syal gwibir-bli'ara- em de taibliblankamyë. Dekam em de ba mae hap abe tankam, em esa ulin gwer.”

Yesusu kim anakan dakensiblikke, “Emsa an nara trï ta se'ara?”

(Mrk. 11:27-33; Luk. 20:1-8)

²³ Yesus kim etan Alap mo gol san dep lwahal zaka, kim zë tawa tabi'inka, Alap mo golak de syal ta gwen zi mo mam-mamna Yahudi mo nol-nola ban ki zep hen yaing gwezak. Zao zep dakensiblik, “Emsa an nara gubluka, hen nara emsa trï tase gwe'ara?— dekam de kirekam-kirekamna insa syal gwe-gwibin hipye.”

²⁴⁻²⁵ Ki zep ding gulzimki, “Ki Ëe asa hen nonol emsa takensibiridal. Baptis ta gwibin zini Yohanis Swesa san ha Alap trï ta seka? San ha zen zëre en mo sosenkam ki syal gwe-gweka? Eme nonol ap ding ulbli'ak, ki Ëe asa hen emsa gubiridal, 'Asa Zen trï ta se'ara, zebë kirekam syal gwe-gwe'an.’”

Dekam zep zë-en anakan donbi'ik, “Bëjen nen anakan ding

gulblun, 'Alap trï ta seka,' ki hwëna zen sa nësa gubiridala, 'Ki em ba habe desa laibli'la srëm gwëk?' ²⁶ Hwëna anakane ding ulbli'ak, 'Yohanis zen zëre en mo sosenkam syal gweka,' ki hwëna zi trana an sa nësa karek dabir, sap zen Yohanissi mes-am anakan daibli'ak, 'Zen eiwa Alap mo olsa ayang gul gwizimki.’”

²⁷ Anakan zep hëndep ding nulblik, “Ëe homë dam ulsu'un, 'Yohanissi zen trï tase gweka.’”

Ki zep hwëna ding gulzimki, “Ki Ëe hen molyë emsa gubiridak, 'Ëe an zëno syalsaë gol gwe'an, hen Zen Asa trï tase gwe'ara.’”

Yesus kim Yahudi mo mam-mam wënya kip ola gulk sun anakan blaonzimkike “Em in walas de bi zik mo ol san ang gwen srëmna kiye.”

²⁸ Yesus ki zep etan Yahudi mo mam-mamna in hap ayang gulzimki, “Hwëna ena banakan wëhë ola ansa dam ulsu'uk? Zini ki, zëno zi walasna dan-dan. Bi zem in ki zep oso zemka gublu zaka, 'Ano walas, em namen anggur nga syal gweblan hap em song gwen.’” ²⁹ Hwëna tane zem in man ding gulbluka, 'Ëe ama baes gwe'an.' Hwëna hyanak zep enlalana wet tyasiki, ki zep hëndep anggur ngana iwe de syal gwen hap song gweka. ³⁰ Hwëna bi zem in dekam zep hen aya zebon dep song gweka. Desa hen zëwe de syal hap gubluka. Zen hwëna man sap ding gulbluka, 'Ëe asa.' Hwëna zen hom song gweka.

³¹ “Zep eno mae mo dam gulsunkum, walas dare zem in, nara bi zik mo ol san ang gweka?”

Mam-mam wënya in ki zep ding nulblik, “oso zik.”

Yesus ki zep hwëna gubiridaka, “Zep eiwa denakaë emsa gubirida'an: Anakare karek gol gwen wënya— sap pajak te-ala alal tanda gwen wënya, hen swi golak

de lowehe gwen we walya, zen en hwëna man Alap mo irik ginnik angkam bitï gwe-gwe'an. Em hwëna home. Lilikin en nakone aha ensa bitï gwennak kara la sone gwibi'in. ³² Sap baptis ta gwibin zini Yohanis in zen nonol hata zaka, zen sap Bian mo dwam gwibin sin de lowehen hap denaka ebe mae hap goltrei gwizimki. Hwëna em home zëno ol san ang tak. Hwëna karek gol gwen wenyä in, zen en man owas hap Yohanis mo ol san ang tak, hëndep ehalek. Hwëna em kime kirekam hla kulidak, em dekam home mae enlalana wet yasik-dekam mae de hen Yohanis osan ang tan happye."

Yesus kim ola gulk sun blaonzimkike- Zënaka de Yahudi zi baes gweblan hap dena:

(Mrk. 12:1-12; Luk. 20:9-19)

³³ "Gulk sun de ol blaoranna ansa emki ahana etan ësane gwen: Zini kama bina, zen anggur ngasa eiyas tablaka. Alp san kolkam wale tablaka. Zao zep hen kasona hul gulku- anggur danna insa de zë tanakam it ta sone gwen hap. Hen gut de gola zao zep hen tauku- dekon de ngana insa kara ta ine gwen hap. Ki zep hwëna ngana insa te-alakam nga syal gwe-gweblan zi hip bohë ta guzim halka. Zëna dekam zep aha lang san holokam de zë gwën hap song gweka. ³⁴ Anggur dan bil gwen tamlenak kim zauk, dekam zep nga bina in zëre hon de babu gwen zini dan-ahan lup gul soneka- in zen nga zem insa te-alakam bohë dak, zëbon mae osan dep, ngana in kore te-ala hliksa de zëre hap zer soneblan hap. ³⁵ Hwëna zini in zen ngana insa bohë dak, zen hwëna man nga bi nik mo zi lup gul sonenna insa dahyok. Ahana man dangolek, ahana man tol dak, hen ahana kasokam tok hap niriblak. ³⁶ Nga bina in ki zep ahakore

babu gwen zini beyakam etan kap gul soneka. Nonol lup gul sonen nakon man taman kinik. Hwëna desa kirekam tol hen neibiridak. ³⁷ Nga bina in dekam zep enlala gweka, 'Ère mo walas tangansa anik ki zer sonek. Desa sa blikip neisiblibil.' ³⁸ Hwëna nga bohë tan zini in kim hla da guk, dekam zep anakan eguk, 'Wakin angkam zëre mo walas tangan hata'ara. Bi zik de tinkim, an zen sa hwëna ngana ansa bi gweblala. Nen tan, ekakim nën bi ëblak!' ³⁹ Dekam zep hen tane zem insa balk dak. Ngana in kon ë san zep hiri dak, zao zep tol hëndep dak."

⁴⁰ Yesus ki zep takensibiridaka, "Zep anggur nga bina in de lwalhal zankam, zen banakan sa gweibirida zala- nga bohë tan zini in saye?"

⁴¹ Zi trana in ki zep Yahudi mo mam-mamna in han ding nulblik, "Zen sa zi jal-jala insa timbwas tabir zira. Ki sa hwëna zëre mo taiblibiridan wenyä kip anggur ngana insa bohë tazimdi- zen de bil gwen tamlenak ngana in kore te-ala hliksa zëre hap zer gweblan hap."

⁴²⁻⁴³ Yesus ki zep hwëna ding gulzimki, "In sap eiwa. Zen in zebë hwëna emsa gubirida'an: Hë'ho gwibin langna men zëwe dep sap Alap nonol emsa kalang gwibiridaka, hwëna zëre mo taiblibiridan zi hip sa li yul sonezimdi- men zen diki zëre mo syal eini nol gweblanake. Hwëna em bawalkam esa Alap mo ola an mo eini dam ulsul?- 'Gol tauk gweblan wenyä mensa gol tenya baes neibik,

hwëna Bian Alap zep desa bolak ik gilki.

Zen diki Bian zëre mo syal, hen nëno mae mo nwenak zen owas tangan.

[⁴⁴ Zep zini men zen de gol tenya iwe ëtisik gwe'anzak,

zao sa hëndep ëtimbwas gwe-gwer.

Hen gol tenya in men zëbon mae de zan ine'ak,

zen sa hëndep ëils gwer.]*” *

⁴⁵ Alap mo golak de syal ta gwen zi mo mam-mamna hen Farisikam de wenyä in kim kirekam Yesus mo gulk sun de ol blaoranna insa ësane gwe'ak, dekam zep anakan dam nulsuk, “O zëno ola an nëbon mae am tii'in.” ⁴⁶ Dekam zep sap balk tan hap dwam nëbla'ak, hwëna zi beyam-byana insa näiribiridak. Sap zi beyam-byana in Yesussu man enlala në gwebla'ak, “An Alap mo ol ayang gul gwen zi sike.”

22

Gulk sun de ol blaoranna an, Alap mo irik gin kon gwesibir hanannak de tembane yawalak de yaing gwen hap dena:

(Luk. 14:15-24)

¹ Yesus ki zep etan Yahudi mo mam-mam zini insa gulk sun de ol blaonzimdinkim aisil gwibiridaka, ² “Alap zëre mo irik ginni, zen gulk sun de ol blaonzimdinni an kiye: Zen san de teipsin zi de tane zikhip de we oto gulblunak tembane yawalsa syal gwibinni. ³ Teipsin zini in hamal hap mes nonol gubirida guku– men desa zëna dwam gwibiridakaye, tembane yawala iwe de ang tan hap. Tembanena kim sowe heka, ki zep zëre hon de ëbabu gwe-gwen zini lup gul sonen daka– zen de zini insa kwang guluda naseran hap. Hwëna hamal hap de gubiridan wenyä in man yaing gwen hap baes tak. ⁴ Teipsin zini in ki zep ahakore naka etan

lup gul soneka. Zen man gubiridaka, ‘Zini insa anakan enbiridak, “Tembanena mes dë danan. Sapi zirya hen tane-nena hanapna tangän naka mes beyakam taiblin dabir. Kitak mes hohle danan. Angkam dekam de tembane yala awe dep yaing gwezak.”’ ⁵ Hwëna men desa sap kwang nulidak, zen man nasalsibiridak. Zen hwëna zëre mae mo syal san dep sek-wak gwendak– ahakon nga san, ahakon hen zëre mae mo syal bete-tek san. ⁶ Hen ahakorena teipsin zini in hon de ëbabu gwe-gwen zini insa dahyok, zao zep ol lamang naban dangolebik, hëndep damerak. ⁷ Teipsin zini in kim kirekam salka, zen man tangän jal gweka. Dekam zep zëre mo jana nabare zini lup gul soneka– zen de hwëna desa tameran hap, in zen damerakke, hen zëno mae mo ësa de ang tan hap.

⁸ “Dekam zep etan ëbabu gwe-gwen zini insa tagal gulsuku, zao zep gubiridaka, ‘We oto gublun tembane yawala an mes hohle danan. Hwëna mensa sap gu sonebiridak, zen hom ang tan hap ëdakastik. ⁹ Zep emki angkam sek gwen– ora bol yawal-yawal san. Mensa ki olëtowe gwek, zen desa kitak tembane yawala awe dep kwang ulidahal gwezak.’ ¹⁰ Babu zem in ki zep hëndep sek gwek– ora-bol ora-bol san. Zini men desa ki nolëtowe gwe'ak, desa zep tingan kwang nulida halzak. Ahakon dawem-dawem naka, ahakon karek-karek naka. Hëndep tembane yawal hap de teksonna in dekam zep zikim sowehek.

¹¹ “Hwëna teipsin zini in ki zep til zika– in zen yaing gwek,

* **21:44** 21:44 Yahudi zini kasokam gola dauk gweblak, zep mensa Yesus awe buku Mazmuru kon guku (Mzm. 118:22-23), zen nonol lonen kaso hap dena. Hwëna Orya ol zi hip, ngirin gol tenya ban enlalana anakan apde në'an, “Bol-zaun tangän wenyä,” zep kirekam li nul sonek. Tingare Alap mo ol tatakna awe, anakare kurungsu de hlaunnu [], zëno dam gulsunnu anakan, “Orep kim Alap mo ola ansa etan ale nul gwek, ahakon hom ayatna ansa ale nul gwek.”

desa de hlaludan hap. Hwëna dekam zep ahana hla taka. Zen hom tembane yawala iwe dikim ang gwen hap de bajuna ala so'anka, hwëna totore bajusa ala soka.* 12 Zao zep takensiblika, 'Wal bosyan, em banakan tangane awe til zila?— tembane yawala awe dikim ang tan hap de baju ala son srëmkamye.' Zini in hwëna hom mae banakan mae ding gulbluka. 13 Teipsin zini in dekam zep zëre mo irgwa taha nakore zini gubiridaka, 'Dekam taha-tana tahalebir-blin naka kawesin sin dep hiri lak— men dekon zi mo angna yusyustin niban gona ta gwenanke, hen sang-sang hap ëkna ngalk-ngalk da gwibirinke.'"

14 Zao zep Yesus gulk sun de ol blaonzimdinni insa anakare ola ban golzausuku, "Sap eiwa, kitak de kwang gulu dankam, hwëna eiwakam de hlil irin wenya kitak hom."

Yesus hon kim anakan de u siweblan hap yaing gwe zakke, "Roma mo irik ginni wëhë ol lamangkam gubi'inka?"

(Mrk. 12:13-17; Luk. 20:18-26)

15 Dekam zep Farisikam de gubirida gwen zini zë-en nonol ola anakan aha-en nuk, "Nen banakare u siwen olkam esa taken-taken ëblal?— dekam de zëno karekkam de ding gun nukon karek tan hapye." 16 Ki zep zëre mae hon de ang ta gwen zisi hen teipsin zini Herodes mo hliknak de bitì gwen zi niban Yesus osan dep lup nul sonek. Zen zep Yesusu nenblak, "Bian Guru, ëe mesë emsa tawa ëblak: Em in dam-dam enkame gwë gwenda. Alap mo dwam gwibinni dam-dam enkame tawa ta gwibirida, sap zi mo husus gwibin maena damnake gollëwen srëmkam tonbirida gwenda. Sap em zi mo bolesa home kara gul gwizimnira.

17 Zen in zebë emsa lakensibli'an: Em banakane Musa mo titi tabin ola dam gulsu'ura? San ha nen sap esa Roma mo irik ginnik dep pajak te-alana ol gwizim? San ha bap nen?"

18 Hwëna Yesus mes zëno mae mo enlala jal-jal aning tanna insa tame tazimki. Zep gubiridaka, "Em in eiwa de ora nakon mese tangan syan nahlak, zebe u siweblan hap de enlala naban kirekam Asa lakensiblinanzal. 19 Abe hap emki pajak hap de te-ala kasona insa ahanaka goltrëblan." Dekam zep ahanaka nolblak. 20 Ki zep zë takensibiridaka, "Te-ala kasonak, an nara mo nwe-masesa zë yang dasik? Hen nara mo bolesa zë ale nuk?"

21 Ki zep ding nulblik, "Roma mo teipsin zi mo denakake."

Ki zep hwëna ding gulzimki, "Ki Roma mo teipsin zini in mo bi gwibin kire-kirena amki zëbe hap etan lop la gweblak. Hen kirekam, Alap mo bi gwibin kire-kirena, amki Alap hap lop la gweblak."

22 Kirekam de srip gulsizimdinik kim sane da'ak, zen man tanggan dengganblak, ki zep hëndep hli dak.

Sadukikam de gubirida gwen zini kim Yesusu tin nikon de etan engaya gwen hap dena dakensiblikke:

(Mrk. 12:18-27; Luk. 20:27-40)

23 Yaklana dekam zep Sadukikam de gubirida gwen zini u siwen ola ban hen Yesus onak dep yaing gwezak. Zen Yahudi mo aha hlikena— men zen anakan tawa da gwibirinke, "Zini bëjen tin nikon etan ngaya gwen." 24 Zen ki zep hen dakensiblik, "Bian Guru, Musa Bak mo titi tabin olak a kirekam mo lwakye,

'Zi de wë zemka walas wë lan srëmnak tinkim hli yunnu, zen oso zik de etan gonkam— zen de zë walassa aya zik mo weinak dep

* 22:11 22:11 Why. 19:7-8

wè tan hap. Hen kirekam, oso zik de tünkim, aya zik de hwëna we semna insa gonkam.*

²⁵ Orep awe zini ki, beyana tuju enkam, aha-ere ane-bianna. Zëna zi nik zep nonol wenyä golka, hwëna walas wè lan srëmnak zep tilki. We nal zem insa hwëna oso zik zep etan golka. ²⁶ Zen hen walas wè lan srëmnak zep tilki. Zao hen etan dan-ahan nik etan golka. Zen hen walas wè lan srëmnak tilki. Hëndep tujukam de aya-wal oso-walya in kire enkam zep sap nol gwëk, hwëna walas ën srëm ennak zep juwe gwëk. ²⁷ Wenyä in hwëna aumwa hap zep tik. ²⁸ Zep zen de etan ëngaya gwe'anam, men kirekam ahakon tawa da gwibirin, wenyä insa nara mo wekam maka nenbi'in? Sap tujukam de zini in mes desa kitak nol gwëk."

²⁹ Yesus ki zep ding gulzimki, "Em in ema ëbute gwe'an, sap em home Alap mo ola ban zëno sosen naban tame oso'an. ³⁰ Sap tïn nikon de etan ëngaya gwenkam, dekam molya etan zënaka kap da gwëk—men kirekam hen Alap mo dam taha nakore zini zënaka de kap tan srëmkam lowehe gwenanke. ³¹ Hwëna em bawalkam esa Alap mo ola an mo eini dam ulsul?—tïn nikon de ngaya gwen hap dena mensa kukuye. Zen man-am Yahudi zini emsa gubiridaka,

³² 'Eë an eno auyan wal mo Alap—Abraham, Isak, hen Jakob Bak mo.* Zep Zen tïn zi mo Alapsa hom. Zen ngaya wenyik mo Alap."

³³ Zi trana in kim Yesusu kirekam de srip gulsuzimdinik sane da'ak, zen man tangan dengwanblak.

Yesus kim Alap mo titi tabin ola, bol-zaun tangan wenyä, gubiridakake:

(Mrk. 12:28-34; Luk. 10:25-28)

³⁴ Farisikam de gubirida gwen zini kim anakan ësak, "Sadukikam de gubirida gwen zini etan banakarekam dep?—Yesus mo olsa de ding gulblun naye," dekam zep hen yaing gwezak. ³⁵ Zëno mae mo ahana, zen Musa mo titi tabin olsa de tawa ta gwibinni. Zen zep Yesusu de akasiblin hap takensiblika, ³⁶ "Bian Guru, nëno mae mo titi tabin ola kon, bol-zaun tanganna enda zen moye?—desan de nen dawemkam ang ta gwen hapye."

³⁷ Ki zep ding gulbluka, "Zen a zen moye:

'Bian Alapsa em ensa lwa gweblan—

tïngare enho naban, enlala naban, hen tim niban.*"

³⁸ Zen zen—nonol wenyä hen bol-zaun tangan wenyä. ³⁹ Ahana hen ki—deban de apde nën makare naye. Zen a kirekam moye:

'Zi bose omka em kwasang gwibirida gwen—san de enaka de kwasang gwe-blanna kiye.*"

⁴⁰ Tïngare titi tabin ola mensa Musa Bak ayang gul gwizimki, hen Alap mo ola mensa aha zi ayang nul gwizimk, zen ausuna kitak dare titi tabin ola in zëwe."

Yesus kim Zënaka dikim sap dam tasin hip dena goltreizimkike:

(Mrk. 12:35-37; Luk. 20:41-44)

⁴¹ Farisikam de zini in kim zë nama lowe he'ak, Yesus ki zep takensibiridaka, ⁴² "Eno mae mo tame gun nukon, Israelsa de ngaya tabin hip de Zi hip dena banakan? Zen nara mo auyantanekam sa hata zala?"

* 22:24 22:24 Ul. 25:5-6 * 22:32 22:32 Kel. 3:6 * 22:37 22:37 Ul. 6:5 * 22:39 22:39 Im. 19:18

Ki zep ding nulblik, “Zen Daud Bak mo auyan-tanekam sa hata zala.”

⁴³ Ki zep hwëna ding gulz-imki, “Ki hwëna Daud Bak zëna ba hap Israelsa de ngaya tabin hip de Zini insa ‘Teipsin Zi’kim gubluka?– Alap mo Enhona kim bi gweblakaye. Sap zen dekam anakan am guku,

⁴⁴ ‘Bian Alap man ano Teipsinni gubluka,

“Ère mo dam taha nakon emki nikirin– dekon de hen teipsinkim irik gin hip.

Ki asa hwëna ebe hap de jal zini ere mo țana iltikinnik sisik gulin.”*^{*}

⁴⁵ Zep Daud insa Israelsa de ngaya tabin hip de Zini insa ‘Teipsin Zi’kim gubluka, ki Zen banakan sa zëno auyan-tanekam hata zala?”

⁴⁶ Hwëna Yesussu de ding gul-blun hap man topse nëblak. Dekam etan hom mae Yesus hon takensiblin mae hap yaing gwëk. Saher hap baes tak.

23

Yesus kim jalse gwibiridakakemen zen ëk enkam Alap hap de syalsa nol gwëkke:

(Mrk. 12:38-40; Luk. 11:37-52; Luk. 20:45-47)

¹ Yesus ki zep zi beyam-byana in han zëre hon de ang ta gwen weny a ban mae gubiridaka, ² “Musa mo olsa de tawa ta gwibin hip de zi niban Farisikam de gubirida gwen zi niban, zen sap Musa mo weinak zëno ol san de lowehen hap emsa titi da gwibirin. ³ Zen in zep zëno mae mo ola in san emki ang ta gwen.

Hwëna zëno mae mo lowehen san bahem ang ta gwen. Sap zen in dekam tawa da gwibirin, deban hom apde në gwenan. ⁴ Zep zëno mae mo emsa de titi ta gwibinni man nwe-mase gwe-gwenan– san de zi de aha zi hon nihin dohon-honsa mam enkam wëwëk ta sone gwizimdinni kiye. Sap zen in dekam tawa da gwibirin, zen hwëna Musa mo titi tabin olak etan zën aha titi tabinsi mas-mas nul gwenan, zep tangan hëndep dohon-hon gwe-gwenan. Hwëna zëna hom desan ang ta gwenan.

⁵ “Zëno mae mo Alap hap de syala, zen hwëna kitak zi dikim hlauludan en hap syal ta gwenan. Zen in zep hen Alap mo ola bare kertas dak-dakna zëre mae mo mirenak hen tahanak bubuk dasik gwenan, hen bajuna zep blal-blalkam sïhilli da gwibirin– desa de alala ta gwen hapye.

* ⁶ Zen zep tembane yawal-yawalak hen but srëm gol-golak ngeinnik de komal tum dawemnak de teinikirin hip ëdwam gwe-gwenan. ⁷ Zen hen zi de tagal gwen maenak anakan de gubiridan hap ëdwam gwe-gwenan, ‘Dawem, bian guru.’

⁸ “Hwëna emsa bap zen gwibirida gwen ‘bian guru’kam. Sap eno mae mo Guru tanganna, Zen sap diki aha-en. Hen em diki aya-wal oso-wal makane lowehe gwenan. ⁹ Bahem auhu-kamanak awe zini ‘bian’kam gubirida gwen. Sap eno mae mo Bianna aha-en– in Zen ngatan zi mo langnak gwë gwendaye. ¹⁰ Hen bap zen emsa ‘teipsin zi’kim gubirida gwen. Sap eno mae mo Teipsinni Zen aha-en. Israelsa de ngaya tabin hip

* **22:44** 22:44 Mzm. 110:1 * **23:5** 23:5 Yahudi zini dekam Musa mo ol san ale nabare mire sigi makare naka mirenak hen tahanak bubuk dasik gwëk– Musa mo titi tabin ola bare naka. (Kel. 13:9; Ul. 6:6-9; 11:18) Zen hen Musa mo ol san bajuna sïhilli da gwibik. (Bil. 15:37-40; Ul. 22:12) Yesus hen kirekam de bajusa ala so gwëka. (Mat. 9:20; 14:36) Hwëna Musa mo olsa de tawa ta gwibin hip de zini hen Farisikam de zini sërkam tangan sïhilli da gwibik, hen kertasna insa dak-dak naka alala da gwëk– dekam de anakan zënaka boltere ta gwibin hip, “Èe an sërkamë Musa mo ol san ang ta gwenan.” Hwëna kirekam karek. (Mat. 6:1)

de Zini Ëe an Zen. ¹¹ Hen zini men zen ebon mae onakon mam gwenna, zen diki zen gwë gwen-san de eno mae mo tana ïltikinnik de babu gwe-gwen zi. ¹² Sap tingare zini men zen mam gwen hap ëdwam gwe-gwenan, Alap sa hwëna otde tangannak kang gulu. Hwëna men zen otde tangannak lowehe gwenan, desa hwëna gut de tangannak sa kang gul sera.

¹³⁻¹⁴ “Kwasang tol, Musa mo olsa de tawa ta gwibin hip de wenya hen Farisikam de gubirida gwen wenya, em ëngalap gwen! Em karekna mam naka esa hla kul. Em in ëk enkame Bian Alapsa ang ë gweblanan. Men zen sap Alap mo nwenak dikim ësam gwesin hip ëalp gwe-gwenan, hwëna eme zëbe mae hap orana layalsik gwizimnin-ere mae mo aha titi tabin olsa de mas-mas gul gwizimndinkim. Ena mese sap orana dam lasik, hwëna desan home ang ta gwenan. Hen men zen sap ang tan hap ëhohle gwe-gwe'an, eme hwëna zëbe mae hap layalsik gwizimnin. † ¹⁵ Kwasang tol, Musa mo olsa de tawa ta gwibin hip de wenya hen Farisikam de wenya, em ëngalap gwen! Em in ëk enkame Alapsa ang ë gweblanan. Em ema anakan ëgwë gwenan: Ere mae mo hliknak dep de zisi kwang guludan hap em ema men-san ansankam ëhakalada gwenan- sap hi san, hen eik sin. Sap ebon mae osan de ang tan hap man sap baes ta gwenan. Hwëna zao de langanak aha-en aha-enkam

hlauluda gwenkam, desa zebe hwëna dowal mo kigi mo walas hap li la sone gwibirin. Zen zep hëndep zëno mae mo jal-jalare ere mae onakon sërkam tangan taman kinï gwenan.

¹⁶⁻²² “Kwasang tol, em in zene Musa mo ola tawa la gwibirinke, em ëngalap gwen! Em karekna mam naka esa hla kul. Em in nwe diminni, hwëna ema tim ul gwenan, ‘Ëe asa aha zisi dawem san dep olësek gwe-gwer.’ † Em in zebe zisi anakan titi la gwibirin, ‘Nen sap esa nëre mae mo ol gu-gunsu anakan sosen ul gwer, “Ngli, mese ki asa salblanda.”’ Hwëna Ëe ama emsa gubirida'an: Bahem nglisa, ahaksa ngatan zi mo langsa de gublun naban ere mae mo ola sosen gul gwen. Sap Alap Zen dekon nësa kitak irik gi'ira. Hen kirekam de gunkum, zen apdenak- anakan de gun nubanye, ‘Alap, mese ki asa salblanda.’ Zep em de Alap mo bosesa de gollëwen hap ngli maesa kirekam gublunna, Alap dekon sa lamkam emsa anakare hap karek tala, ‘Em dekam ba habe Asa blikip gwesibli srëm gweka.’ ²¹ Hen anakan bahem ëgu gwen, ‘Alap mo gol, mese ki asa salblanda,’ sap zen apdenak- anakan de gun nubanye, ‘Alap, mese ki asa salblanda.’ Sap zëre mo gola, Zen zao Zëna gwë gwenda. ^{16b} Em zebe hen karekna tawa la gwibirin, ‘Nëre mae mo olsa de sosen gul gwen hap, hap nen anakan ëgu gwen,

† **23:13-14** 23:13-14 In kim orep Matius mo ola ansa etan ale nul gwëk, dekam aha zi Markus 12:40 nakore naka awe mas gulku. Desa zep ayat 14kam lun naït gwibik. Zen anakan: “Kwasang tol, Musa mo olsa de tawa ta gwibin hip de wenya hen Farisikam de wenya! Em in ëk enkame Bian Alapsa ang ë gweblanan. Em ema hen we sem-semna boton la gwibirin, ‘Ëe asa tol eno zi swe mo kire-kire hli tandanna ebe hap tagal tasibir.’ Hwëna dekam zebe zëno mae mo kire-kirena sowëkam hli la-in gwenan, hëndep ema tap lasik gwizimnin. Hwëna karekna insa dikim ber-ber gun hup, em ema Alapsa but srëm gola kon mam blalkam en sone gweblanan- dekam de emsa zi kil tbin hip, ‘Zini an airis.’ Hwëna zen zep esa lamkam karekna mam tangan wenya Alap onakon hla kul.” † **23:16-22** 23:16-22 Ayat 16-22na ansa de dawemkam tame gun hup, emki nonol Mat 5:33-37 naka baca gun.

“Alap mo golak de emas, mese ki asa salblanda,” hwëna sap esa Alap mo gol ensa kirekam en gwibir.’ 17 Em in enlala joblo-topna hen nwe dìmínni! Em emaka dam ulsuk: Alap zëre mo nwenak bol-zaun tangan wenyä diki zëre mo gol. Sap zini kim emassa Alap mo golak nonne gwenan, dekam man nwe-mase gwe-gwenan, ‘An Alap zëre en hap dena.’ 18 Anakan hen ema tawa la gwibirin, ‘Bap nen anakan ëgu gwen, “Alap hap de tweran nin ang gulsublun, mese ki asa salblanda,” hwëna sap esa Bian mo golak de kals ensa kirekam en gwibir.’ 19 Em in eiwa nwe dìmín tanganna! Em emaka dam ulsuk: Bian zëre mo nwenak bol-zaun tangan wenyä diki zëbe hap de kals. Sap tweran ninni insa de kalsnak iwe tru tasín hip kang ta senkam, zen dekam zep nwe-mase gwe-gwenan, ‘An Alap zëre en hap dena.’ 20 Zen in zep, zi de anakan zëre mo olsa soson gunnu, ‘Alap mo golak de kals, mese ki asa salblanda,’ zen apdenak-anakan de gun nubanye, ‘Alap mo kalsnak de tweran nin, mese ki asa salblanda.’ Hen zen apdenak-anakan de gun nubanye, ‘Alap, mese ki asa salblanda.’ Alap dekon sa lamkam emsa anakare hap karek tala, ‘Em dekam ba habe Asa blikip gwesiblí srëm gweka.’

23 “Kwasang tol, Musa mo olsa de tawa ta gwibin hip de wenyä hen Farisikam de wenyä, em ëngalap gwen! Em karekna mam naka esa hla kul. Em in ëk

enkame Bian Alapsa ang ë gweblanan. Alap mo olak men zen tangan bol-zaun gwëk, desa de syal gwibin hip em ema baes ta gwenan. Hwëna banakare Alap hap de syal bete-tek enna, desa en ema syal ei gwibirin. Zep em anakane ëgwë gwenan: Banakare nganak de obwaga betek maesa de gola danna– sap kumli ala maesa, em desa sap ema Bian Alap hap de hlikna ol gweblanan. § Hwëna Alap mo olak men zen tangan bol-zaun gwëk, desa home syal ei gwibirin– anakare saye: Zisi bahem totoresä karek tan. Wal bosyansa em kwasang gwibirida gwen.

Hen mensa anakan zi bosyansa gu-gublunna, ‘Ëe asa kirekam syal gwibir,’ desa em hëndep sul sonen.

Zen diki bol-zaun tangan wenyä zen– desa de nonol syal gwe-gwibin hip denaye. Hwëna syal bete-tekna insa lun em mas gul gwen. 24 Em an nwe häina, hwëna ema tim ul gwenan, ‘Ëe asa aha zisi dawem san dep olësek gwe-gwer.’ Eno mae mo syala in man nwe-mase gwe-gwenan– san de mok honak de ailsikan tok ing gwe henna kiye. Desa em ema eirsik gwenan. Hwëna wanyä yawal de zë ing gwe henkam, deban hwëna ema otde gwibirin.

*

25 “Kwasang tol, Musa mo olsa de tawa ta gwibin hip de wenyä hen Farisikam de wenyä, em ëngalap gwen! Em in ëk enkame Alapsa ang ë gweblanan. Eno

§ 23:23 23:23 Yahudi zini man Musa mo titi tabinni Imamä 27:30nak ang ta gwëk. Zen zep Alap hap “sepersepu”kam nol gweblak. Zep 10 ribusa de gul irinni, seribu ensa de Alap hap golblan. 100 ribusa de gul irinni, dekam 10 ribusa de Alap hap golblan. Aha kire-kirena hen man Alap hap aha hlikna nol gweblak– sap nga nakore kire-kire betek. * 23:24 23:24 Wanyä hap dena, Yesus “unta”kam anakan gubiridaka, “Em unta mo tim niban otde gwibirin.” Untana hen sap wanyana bëjen ala gwibin, hen kire otweran nabare hona bëjen otdebin. Zep Yesus mo enlalana, “Em Alap mo bol-zaunkum de olsae eitti ei gwibirin– san de unta yawalsa de hla tan srëmna kiye. Hwëna ol bete-tek ensae syal ei gwibirin– men kiye, kumli alasa de Alap hap golblanna.” Zep ayat 24 mo enlalana man ayat 23 naban apde në’an.

mae mo lowe henna a kirekam mo nwe-mase gwe'anye: San de zi de piring-moksa ë-en nakon ngan tasik gwibinni, hwëna olk san bëjen. Ere mae mo timni hen kirekam: Em sap ema tahan sopna ngan lasik gwibirin, hwëna olk kon eno mae mo enhona mes beya gweka–kire-kire beya gwen hap de enlalakam, hen ere mae en mo timsi de ngalap gwe-gwibin hip de enlalakam. Em ema desa de hen ngan tasin hip baes ta'an!²⁶ Farisi zi nwe hai! Em nonol ere mae mo enhosa em olk san ngan tasibin. Dekam esa tangan tim niban enho naban ëngan gweher.

²⁷ “Kwasang tol, Musa mo olsa de tawa ta gwibin hip de wenya hen Farisikam de wenya, em ëngalap gwen! Em in ëk enkame Bian Alapsa ang ë gweblanan. Em in san de zi tok drë nwanun golsa de nwe awes tangankam taunnu kiye. Hwëna olk kon zi tok hanan ase nabarena zëwe. ²⁸ Zep em in hen kirena. Zi de emsa hlauludankam, em dawem-dawem tanganna. Hwëna enhonak kirekam-kirekam karek enlalasaë ënne gwenan, zen in zebe zi tok ase karek makan ëju gwe'an.

²⁹⁻³¹ “Kwasang tol, Musa mo olsa de tawa ta gwibin hip de wenya hen Farisikam de wenya, em ëngalap gwen! Em in ëk enkame Alapsa ang ë gweblanan. Em in zi tamera gwen zi mo wei-wik gun walas! Eno auyan-azana Alap mo olsa de ayang gul gwizimdin hip de zini man damera gwëk. Em hwëna angkam desa de lo tasik gwibin golsae sam-sam la gwibir-zim'in, hen ëk enkame anakan ëgu gwe'an, ‘Kwasang tol! Eyë dekam hen lowe henanam, ëe molyë ëre mae mo auyan-

azana insa mas eibiridananam–zen kim zi dawem-dawemna insa damera gwëkye.’ Hwëna kirekam de ëgunkum, ema kim anakan ëkira gwe-gwe'an, ‘Ëe an zen–zi tamera gwen zini in mo walas naye.’ ³² Kirekam de lwankam, ki amki ere mae mo auyan-aza mo zi tamera gwen syala insa ayang uk! ³³ Em jal-jal tanganna, zi tamera gwen zi mo wei-wik gun walas! Zep em toton banakan molye Alap mo jal hil gin nikon ëasendak.

³⁴ “Zep emki ësane gwen: Sap em kirekame ëre mo olsa de ayang gul gwen zisi lamera gwenan, Ëe in zep asa ebon mae osan dep etan ahakorena lup gul sone gwer. Enlala blal wenya hen ëre mo olsa de tawa ta gwibin hip de wenya, desa asa hen ebon mae osan dep lup gul sone gwer. Hwëna em esa hen desa lamera gwer, hen ahakorena esa te-lidak sonnak makan labirin gwer, hen ahakorena esa but srëm gol-golak langole gwibir, hen ahakorena ë-ë san esa olëgwa halada gwer. ³⁵ Zen in zep sa Alap angkam de zini ebe mae hap karekna sërkam golzimdi–kitak de zëno ol ayang gul gwen zisi de tamera gwen hap de karekna, nonol lonesen nakon hëndep angkam dena. Nonol lonesen nakon kim Kaen Bak Habelsa karek gon srëmnak taka, dekon hëndep eno auyan-azana Alap mo ol ayang gul gwen hap de zini damera gwëk, hëndep aumwa hap kim Berekia Bak mo tanena Zakaria Baksa dak. Zen Alapsa de airiblan srëmkam Alap hap de tweran nin ang gulsuk gweblan kals alpnak dak.† ³⁶ Eiwa denakaë emsa gubirida'an: Kitak de zi tamera gwen karekna insa

† **23:35** 23:35 Zakaria mensa Yesus awe enlala gweblaka, zen baptis ta gwibin zini Yohanis mo biasa hom. Zen apde bose zemka–men zen Alap mo ola de ayang gul gwizimkike. Zen diki desa orep Alap mo golak de kals alpnak dak. Yahudi zi mo Ibrani olkam de Alkitabnak, nonol tangan Habelsa aya zik taka (Kej. 4:8), hwëna zëno mae mo aumwa hap de bukunak Zakaria in desa dak. (2Taw. 24:20-22)

Alap mes lam gulku– dekam de otan ere mae hap ngëro gulzimdin hip!

³⁷ “Yerusalemk de zi, em mese Alap mo ol ayang gul gwen zini beyakam lamera gwëk, hen Alap mo lup gul sonen zini kasokame tok hap i libirida gwëk. Èe ama sap emsa kwasang gwibirida gwëk, zebë sap emsa Ère osan dep de tagal gulsun hup akabirida gwëk– san de we ayang de tane-ne zemka si alakam obon gun makan de gweibiridan hap. Hwëna em ema baes ta gwëk. ³⁸ Yerusalemk de zi, zen in zep Alap angkam emsa da tasibi'ira. ³⁹ Zep angkam em molye etan Asa hla la gwëk. Hwëna em kime lamkam Asa hut lu ane gu'uk, zen dekam en esa Asa hla lal. Dekam hwëna anakare ola ban esa Asa hut lu ane gul,

'Hë'ho! An Bian mo bosekam nësa dikim oto gulsun hup hata se'ara.

Diki Alap Zen zëbe hap dawemsa golblan!' ”*

24

Yesus kim anakan hamal hap gubiridakake, “Aumwa hap denak, a kirekam sa lwa song gwer.”

(Mrk. 13:1-27; Luk. 21:5-28)

¹ Yesus kim Alap mo gola kon wet soka, èe zëre hon de ang ta gwen wenya ki zebë èrtro kinik. Zao zebë enblaonk, “Alap mo gol yala an wehasa hom dawem tangankam dauk! Man tangan kwa nuk.”

² Ki zep asa ding gulzimki, “Eiwa, emki gol yala ansa kara gun. Eiwa denakaë emsa gubirida'an: Zëno kaso kong ta zahenna aha-en mae molya lwak. Zen tingan tangan sa dri nulsul.”

³ Yerusalem kon kim wet soka, zaitun tra nabare kwatap tek-nak zep nikin'inka. Èe zëre

hon de ang ta gwen wenya ki zebë zë du këblahak– zao de è-erenak anakan takensiblin hap, “Asa en emki gubiridan: Alap mo gola insa dri yulsun hup gubiri, zen bawalkam sa ki lwal? Hen banakare owassa asa hla kul gwer?– dekam de anakan dam gulsun hupye, ‘Aumwa hap de yaklana, Em de lwa halzan hap dena, angkam man tangan golek de gwe'an.’ ”

⁴ Yesus ki zep asa ding gulzimki, “Salok-salokkam lowehe gwëk. Emsa mana yasik da gwibirink. ⁵ Sap zini beya nik sa ebon mae onak anakan èboton gwe-gwezal, ‘Èe an Zen– Yesusye, emsa de ngaya tabin hip de Zi niye.’ Hëndep zen sa zini beya tangankam yasik da gwibir. ⁶ Em anakare olsa esa èsane gwe-gwer, ‘Zëwe man èeija'an,’ hen anakan, ‘Awe hen sa èeijazal,’ hwëna em dekam bahem èairi gwen. Sap zen nonol kirekam sa Alap mo dwam gwibin sin lwa gwer. Hwëna dekam bahem èkil gil gwen, ‘An aumwa hap denak mes zaul, zep ki lwa'an.’ ⁷ Aha zi ausu nakorena aha zi ausu naban sa èeija gwer, hen aha irik ginni aha irik gin niban sa èeija gwer. Lang yala an san usak yala sa hatanda gwer, hen jingili mam enkam sa taïlida gwer. ⁸ Zen kirekam sa karekna nonol lone sennak lwa gwer. Zen men kiye: We de jaha gwen hap eisbir anensa sëwehe kininna. Zen dekon sa ki hëndep sang-sangna dohonse gwe song gwer.

⁹ “Emsa sa ahakon dahyo gwer, hëndep emsa sa karek da gwibir, hëndep emsa hen sa damera gwer. Tingare langnak de zini sa emsa husus neibirida gwer, sap em an Asa de ang gwe-gweblan wenya. ¹⁰ Dekam Asa de taïbliblan nakon beya nik sa

* 23:39 23:39 Mzm. 118:26

etan lwan dahal gwer, hen zen sa hwëna nama de taïbliBlan wenyaka husus neibirida gwer, hëndep tameran hap sa nolëgu gwer. ¹¹ Dekam yasik ta gwibin hip zini beya nik sa anakare ola ban yaïng gwe-gwezal, 'Ëe an Alap mo olsaë ebe mae hap ayang gulzim'in.' Hen zen zen sa boton san dep zini beyakam sil dibirhal gwer. ¹² Dekam jal-jal enkam sa lowehe gwer, hëndep beya nik sa kwasang enlalana eititi neibir. ¹³ Hwëna men zen de Asa de taïbliBlan tatem ézauk gwe'ak, hëndep aumwa hap de yaklanak de zau'uk, zen zen sa éngaya gwer. ¹⁴ Hwëna Alap Zën de irik gin hip de ol dawemna insa kim de tïngare lang san nolhala da'ak, tïngare zi ausu dikim ésane gwen hap, zen dekam tangan sa aumwa hap denak zaul.

¹⁵ "Ëe ol tan-tanna ansaë ebe mae hap golzim'in: Em esa teipsin zisi hla lal- Alapsa de lamang tan hap de karek yawalsa de Alap mo golak goltï zinnak, men kirekam orep Alap mo ol ayang gul gwen zini Daniel Bak gubiridakake. Zen dekam esa anakan tame ul, 'Angkam aumwa hap de yaklanak man zau'un.' »*

Hwëna ëe, Matius, ama Yesus mo ola in hap emsa gubirida'an: Em in zen bukuna ansa aha zi hip baca ul gwizimk, dawem enkam srip ulsuk gwizimk. Yesus dekon anakan ayang gulku,

¹⁶ "Dekam Yerusalem mo langnak de zini em kwatap san dep ëheya-hya gwek. ¹⁷ Dekam zini men zen de gol homan nakon lowe he'ak, zen bap zen etan gol mwa san ba maesa de gon hap bitï gwehan. ¹⁸ Hen nganak de syal tandan wenyä, zen bap zen etan gol san dep lwan dahan- baju sal-sal maesa de teisyan hapye.

¹⁹ Kwasang tol, we walya u nubare wenyä, hen nama de walassa momkam taizi gwibin wenyä. Zen tol banakan molya éasendak. ²⁰ Zep Alapsa emki anakan abe ta gwen, 'Karek yala in bap zen o dil gwennak ahaksa Hari Sabatnak jowen.' ²¹ Kirekam abe la gwek, sap Alap kim lang yawala ansa syal gwibirki, hëndep sérkam de karek yala an de jowenkam, kirekam de lang dohon-hon gwenna hom mae jowek. Hen zëno hyanak etan molya kirekam okamanak jowek.* ²² Hwëna sap Alap man zëre mo hlil irin zisi kwasang gwibiridaka, Zen zep anakan hamal hap guku, 'Karek yawala in bap zen tangan holo gwen. Ki hwëna zini kitak tangan sa juwer.'

²³ "Dekam zi de anakan emsa gubiridanna, 'Nësa de ngaya tabin hip de Zini men angkam awe gwë'ara,' ahaksa, 'Zëwe gwë'ara,' em bahem taïlibirida gwen. ²⁴ Sap dekam yasik ta gwibin hip de zini beyakam sa yaïng gwe-gwer, hen zen owasna sérkam de tengwanbin tangan naka sa syal nei gwibir- anakan dikim emsa boton ta gwibin hip, 'Ëe an Zen- emsa de ngaya tabin hip de Zi niye.' Ahaksa anakan de emsa boton ta gwibin hip, 'Ëe an Alap mo olsaë ep ayang gulzim'in.' Zep hëndep Alap mo hlil irin zini hen desa de taïlibiridan hap sa hen éalp gwesil. ²⁵ Zen in zebë kirekam de lwan srëmnak hamal hap emsa tawa ta gubirin- em de desa enlala gwe-gwibin hip. ²⁶ Zep emsa de zi anakan gubirida gwenkam, 'Nen ki hla tan. Zen zi ol srëm langna zëwe gwë'ara,' em bahem dekam desan sek gwe-gwen. Ahaksa anakan de emsa gubiridankam, 'Zen awe aning gwe'ara,' em bahem taïlibirida

* 24:15 24:15 Dan. 9:27; 11:31; 12:11 * 24:21 24:21 Dan. 12:1

gwen. ²⁷ Sap ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna, ano hata zanna, kitak ngatansa sa hla nulser—men kirekam ngli ang yala hla nulse gwenanke. ²⁸ Zep ano hatan hap dena, kitak de zini sa dam nulsul—men kirekam hen hi agohe de ewale gwezan hap dena dam nulsuk gwenanke.” *

Ngatan zi mo lang nakore Zi Tangan de etan lwa halzan hap de ol:

(Luk. 21:25-28; Mrk. 13:24-27)

²⁹ “Lang dohon-honna in kim de hya gwesi'ik, zen hēndep dekam sa yakla nwenā kawesili.

Benna hen molya ngatan gwēk.

Hen keisni sa ngli nakon ēlan nahlala.

Hen nglinak de teipsin-teipsin dowla-dowala sērkam sa ēilman gwe nasen gwer.”*

³⁰ Hēndep dekam zep sa tingare langnak de zini nglinak de owasna hla nulser—ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna Ēnaka de enlala gweblan hap de tan-tanna. Dekam tingare zi ausuna ngalap gosa sa talzen kim butnak Asa hla dase gu'ukye, Ēre mo sosen naban ngatan yawala ban de ziati gwe zannak.* ³¹ Zen dekam sa sramin aiku yawalsa nasalbir—Ēe kimē ēre mo dam taha nakore zini lup gul sone'ak, zen de ēre mo hlil irin zisi tingan en tangan de tagal gulsun hupye, sap yakla hata sezan nakorena, hēndep nikin anen nakorena, hēndep eiHYA-lip eiHYA-lip nakorena.”

* **24:28** 24:28 Hi agohesa de aha-erenak de wale gwe-gwennak hla tanna, zen dekam zini dam nulsuk gwenan, “Tweran tokna man zē lwa'ara. Desa de twenblan hap zē wale gwe'ara.” Zep Yesus gulk sun de ol blaorankam hi agohesa gubluka—dekam de anakan dam gulsun hup, “Yesus mo hatazan hap dena, zen hen aningkim molya lwak. Hwēna kitak sa zēno ngatanna hla nulser”—men kirekam ayat 27nak lwakke. (Luk. 17:37) *

* **24:29** 24:29 Yes. 13:10; 34:4; Yl. 2:10 * **24:30** 24:30 Dan. 7:13; Zak. 12:10-14; Why. 1:7 † **24:34** 24:34 Yesus mo ola an, san ha mae hap?—Zēnaka de taibliblan wenyaka de karek ta gwibin hip dena hen Yerusalemā de dre tan hap dena. (Mat. 24:4-22; Mrk. 13:5-20; Luk. 21:5-24) Yerusalemā tahunna tuju-pulukam dre dak. Dekam men zen Yesusu sane da'ak, hom ahakon juwe'ak. Zep zēno ola an, Zēn de etan lwa halzan hap hom.

Aumwa hap de yaklasa de kirekam dam gulsun hup de ol:

(Mrk. 13:28-31; Luk. 21:29-33)

³² “Zep aumwa hap de yaklasa de dam gulsunnu, zen tenya dēren nakon de langsa dam gulsun makan. Em kime tenya dērenna anakan hla kul gwenan, ‘Man alsik, hen angkam man etan ala gwe'an,’ zen dekame anakan tame ul gwenan, ‘Angkam sasa gwen hap ki lwa'an.’ ³³ Zen hen kirekam: Tingare kirekam-kirekam karek yala insa kime hla kul gwe'ak, zen dekam esa anakan dam ulsuk gwer, ‘Angkam Alap Zēn de kitak irik gilzīn hap denak man zau'un!’ ³⁴ Eiwa denakaē emsa gubirida'an: Em an zene angkam okamanak lowe he'an, molye kitak juwek, zen dekam sa ki tingan lwal. † ³⁵ Ngli naban kama naban sa jek-jak nēr. Hwēna ano ola, zen hēndep denaban sa lwa gwer.”

Mae hap de ol: Ngatan zi mo lang nakore Zi Tangan mo lwa halzan hap de yaklana, zen sowē zi mo kim sa lwal.

(Mrk. 13:32-37; Luk. 17:26-30,34-36; 12:35-48)

³⁶⁻³⁷ “Hwēna zini molya ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna ano lwa halzan hap dena anakan tame nuk, ‘Yaklana’ ahaksa ‘Jamna dekam sa hata zala.’ Alap mo dam taha nakore zini hen molya. Tane zem Aena hen homē tame gu'un. Zen diki tawana Bian Zē-en. Sap ano lwa halzan hap dena, zen men kirekam orep lwak, Nuh Bak kim golēlowehe

gwekake, zen kirekam sa etan lwal. ³⁸ Sap dekam ho namwa yawala in kim hata srēm gwe'ak, zini dekam tembanekam ēmen-man gwenda gwek, hen we wal zi zēnaka kap da gwek. Zen kire enkam ki mumukkum lowe henda gwek, hēndep yaklana in dekam Nuh Bak bul yawala iwe we wal walas zeban golēsesekek gwe seka. ³⁹ Hwēna ho namwa yala in kim mumuk ennak lup gulsuk kīnzi'ak, dekam zep auna ēhlok, 'Eiyē, an kirekam am lwa'an!' Ēe de etan lwahal zannak zen kirekam sa hen auna ēhlo. ⁴⁰ Dekam zi dare de nganak syal ē'anaka, aha-en naka sa ēre mo dam taha nakore zini neir inehal. Hwēna aha tola zēwe sa hli dal. ⁴¹ Hen we dare de lēnsa ale'ak, aha-en naka sa nul inehal, hwēna aha tola zēwe sa hli nul. ⁴² Zep salok-salokkam Asa kara ē gweblak. Sap em molye anakan Asa tawa ēblak, 'Ano mae mo Teipsinī dekam sa etan lwahal zala.'

⁴³ "Emki sap ēenlala gwen: Gol bi nik de anakan tawa gwe'anam, 'Ano golak sowē zini namen mo kam sa tīl zīla,' zen dekam molya nini ta'anam. Sowē zini in de tīlzin srēm hap maka sale'ara. ⁴⁴ Zen in zep, em hen kirekam salok-salokkam lowehe gwek, sap em home tame u'in- ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna Ēe de lwa halzan hap denaye.

⁴⁵ "Ano lwa halzan hap dena, zen mae makan: Teipsin nik de holokam langa san song gwe'anam. Zēre hon de babu gwe-gwen zini men zen de enlala blalkam gwē'anam hen taiblīblan nik, zen zēbe hap maka syala anakan wei yul sone gublu ha'ara, 'Ano tim bwanak babu gwe-gwen bose omka em irik gīl gwe. Zēbe mae hap tembanena hen sowe henkam gol gwizim.' ⁴⁶ Teipsin zini in de mumuk ennak lwahal

zankam- zen de anakan hla ta'an zanam, 'Zen dawemkam ano tim bwanak irik gīl gweka,' ki zen sa zēbe hap isrip-sri gwibin nika golblala. ⁴⁷ Eiwa denakaē emsa gubirida'an: Teipsin zini in dekam sa zēno bosena esek gul seblala, hen zēre mo kire-kiresa de kitak kara ta gwibin hip sa gublula.

⁴⁸ "Hwēna zini in de enlala nik karek gwe'anam, zen maka enlala gwe'ara, 'Ano teipsinī in nalen molya lwahal zaka.' ⁴⁹ Zen sa hwēna ahakore babu gwen bose zemka tangole gwibiri, hen teipsin zini in mo te-alakam sa ho mamaksa otde gwibin soson zi bose zeban ziotdeblanda gwera hen golētembane ta gwera. ⁵⁰ Ki sa hwēna mumuk ennak babu gwe-gwen zi karekna in mo tame gun srēmna teipsin zini in haṭa zala. ⁵¹ Dekam sa tok hap zip so zala. Hen zēno angna dekam sa syauk blanak tak ta sera- men dekon ēk enkam de Biansa ang gwe-gweblan zi mo angna yusyustin niban gona ta gwenanke, hen sang-sang hap ēkna ngalk-ngalk da gwibirinke."

25

Gulk sun de ol blaoranna an, sepulukam de kwalbasa hap dena:

¹ "Zep Ēe kimē Alap Zēn de irik gīn hip denaban golhata'anzak, zen gulk sun de ol blaoranna an kirekam sa lwal: San de sepulukam de kwalbasa de we oto gulblun hap de zisi pelita ngatan naban hut tu ane gun hup de ēhohle gwenna. Zen pelitana srēn-srēnkam deirensik. ² Hwēna sepulukam de kwalbasana in, aha-ere taha-tapakam enlala joblo-topna, hen aha-ere taha-tapakam enlala blala. ³ Sap enlala joblo-top wenyā in, zen pelita dang ennak dena kim sek gwek. Tap gwennak de etan yuren hap dena

hom kap dak. ⁴ Enlala blal wenya in zen en man minyakna hen kap dak– pelita dangnak dinik de tap gwennak de etan yuren hap denaye. ⁵ Hwëna we oto gulblun hap de zini in na-en hom hata zaka. Kwalbasana in zen nësblak zep hëndep nwe-alk hap truwek. ⁶ Hwëna ngirîn tatem zep takeranna te sok, ‘Angkam man hata'ara– we oto gulblun hap de zi niye! Haen, nen angkam hut tu ane gun.’

⁷ “Sepulukam de kwalbasana in ki zep luk tak, hëndep pelita-pelita zemka ki zep ototo dabi'ik, hen ki zep tom-tom dak. ⁸ Hwëna enlala joblo-top wenya in ki zep enlala blal wenya insa nenbiridak, ‘Abe mae hap em tol minyaksä betek enkam hlë-hle tazimdin, sap ano mae mo pelita-pelitana tinsin hip ëalp gwesi'in.’

⁹ “Zen hwëna man ding nulz-ink, ‘Bëjënë, ki hwëna ëre mae mo hen molya ësowehek. Amki toko san sek gwëk– te-alakam de zë teyisîn hip.’

¹⁰ “Hwëna enlala joblo-top wenya in kim toko san minyak teyisîn hip sek gwe'ak, we oto gulblun hap de zini in ki zep hata zaka. Enlala blal wenya in zen ëhohle gwëk, desa en dekam zep we oto gulblun hap de zini in tembane yawala iwe dep golëbiti gwëka. Lilikinni hen dekam zep nayalsikink. ¹¹ Enlala joblo-top wenya in kim etan yaing gwëzak, dekam zep sap ëtaken gwe'ak, ‘Bian, bian, abe mae hap em lilikinsi talusuzimdin.’

¹² “Hwëna zen man ding gulz-ink, ‘Eiwa denakaë emsa gubirida'an: Eë homë emsa tame tabi'in.’

¹³ “Eë in zebë hwëna emsa gubirida'an: Salok-salokkam em lowehe gwen. Sap ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna ano etan

de lwa halzan hap de yaklana em molye tawa ëblak.”

Dan-ahare babu gwen zi hip de gulk sun de ol blaoran:

(Luk. 19:11-27)

¹⁴ “Zep ano lwa halzan hap dena, zen hen gulk sun de ol blaoranna an kirekam sa lwal: Te-ala beya zini man aha lang san dep holokam de zë gwën hap song gwëka. Nonol zëre hon de babu gwen zisi zep gu sonebiridaka– zëbe mae hap de zëre mo kirekiresa hli tanda guzimhan hap, zen de dekam zëre mo timbwanak te-alasa mam tablan hap syal tan hap. ¹⁵ Te-ala beya zini in hon men zen ëbabu gwëk, zëbon mae onakon dan-ahan en anakan dam tasibirki, ‘An syal-syal tanganna zen,’ ahaksa, ‘An hen kire tola.’ Zen zep srën-srënkam zëbe mae hap kap ta guzim halka. Ahana kip emaskam de te-ala yuna aha-ere taha-tap enkam kap tablaka. Ahana kip yuna dan-dan teisyablaka. Hen ahana kip aha-ere yukam zerblaka. Zëna ki zep song gwëka.

¹⁶ “In zëbe hap emaskam de te-alana aha-ere taha-tapakam de yukam kap tablaka, zen hëndep dekam zep te-alana inkam kirekiresa lirak ta gwibirki, hëndep dekam aha-ere taha-tap yukam zep etan mas soka. ¹⁷ In zëbe hap dare yukam hen teisyablaka, zen hen kirekam kim syal gwëka, dekam etan dare yukam zep mas soka. ¹⁸ Hwëna in zëbe hap aha-ere yukam zerblaka, zen kamasa hul gulku, zao zep te-alana insa aning taka.

¹⁹ “Lamkam kim zi yala in etan lwahal zaka, dekam zep etan te-alana insa de apdenak ziaitblin hap gu sonebiridaka. ²⁰ Aha-ere taha-tapakam de yukam men zëbe hap hli tablaka, zen ki zep sepulukam de yukam kap tabla zaka.

Zao zep gubluka, ‘Bian, em sap aha-ere taha-tap yukame abe hap hli tablaka. Hwëna emki hla tan. Èe kimë dekam syal gwe-gwek, etan yuna aha-ere taha-tapkamë mas sok.’²¹ Zi yala in ki zep ding gulbluka, ‘In airis tangan! Em an abon de babu gwen zini dawem tanganna hen taiblublanna. Em mese betekkam de zerblanna in sa dawemkam irik taka, zep èe asa etan ebe hap mam tangankam zerblal. Zep ano irik gilzin hap de tembane yawalak awe emki tilzin– ano alp nakon de hen isrip-sri gwe-gwen hap.’

²² “Ki zep hen in zëbe hap dare yukam teisyablaka hen hata zaka. Ki zep gubluka, ‘Bian, em sap abe hap dare yukame hli soblaka. Hwëna emki sap aken. Èe hwëna dekam dare yukamë etan mas sok.’²³ Zi yala in dekam zep ding gulbluka, ‘In airis tangan! Em an abon de babu gwen zini dawem tanganna hen taiblublanna. Em mese betekkam de zerblanna in sa dawemkam irik taka, zep èe asa etan ebe hap mam tangankam zerblal. Zep ano irik gilzin hap de tembane yawalak awe emki tilzin– ano alp nakon de hen isrip-sri gwe-gwen hap.’

²⁴ “Ki zep hen men zëbe hap aha-ere yukam hli tablaka hen hata zaka. Ki zep gubluka, ‘Bian, èe mesë emsa tame tak. Em in jal-jal enkame irik gil gwenda. Sap em in ere en mo eiyas gin nikore ei nika home tan gwenda, hwëna hen ebon de syal ta gwen wenyik mo irse gwen nakore nakae mamkam ere hap gulin gwenda.’²⁵ Èe zebë emsa airi gwe-blak, zebë eno te-alana kamanak lo tasik. Te-alana in an dë.’

²⁶ “Ki zep ding gulbluka, ‘Em in abon de babu gwen zini jal-jal tanganna hen asang tamna! Ema ei-wakam asa anakan tame taka: Èe homë ère en mo eiyas gin nukore

ei nika tan gwenan, hwëna aha mo irse gwen nakore ei nikaë gulin gwenan.’²⁷ Em de kirekam asa tame tankam, ki emaka ano te-alana in sa te-ala lam ta gwen golak drë neka– aen de etan lwa-hal zankam de dekon ap engka en mas gulblun hapye.’²⁸ Dekam zep ahakore babu zemka gubiridaka, ‘Emki zëbon onak de te-alana in sa al tablan. Hwëna men zëno yuna dare taha-tapkam lwa'ara, zëbe hap hwëna èrblak.’²⁹ Sap zini men zen ano kap tablanna kim syal-syal gwenna, zëbe hap etan beya en tangankam asa kap ta gweblal– dekam de hëndep taha-taha gweblan hap. Hwëna men zen ano kap tablan naka asang gweblanna, men zen betek en maekam nama lwabla'anka, desa asa etan al tablal.’³⁰ Babu gwen zi karekna in sa em lang kawesin sin dep hiri tan– zini men dekon yusyustin niban gona ta gwenan-ke, hen sang-sang hap èkna ngalk-ngalk da gwibirinke.’”

Aumwa hap de zisi klis gun hup de ol:

³¹ “Ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna Èe de teipsinkim hata zankam, ère mo dam taha nakore zini sa tingan Asa ngirin da halzal, hëndep dekam Alap onakore ngatan nabare komal tum-nak asa nikinzir.’³² Ère mo dam taha nakore zini dekam sa tingare langnak de zini ère onak dep tagal nulsul. Èe dekam asa hlil– san de otweran zaho ta gwibin zi de zaho zemka hlinni kiye, kambingni srën de kang gun, dombana hen srën.’³³ Dekam dombakam de wenyasa ère mo dam taha san de èzaun hup gubiridal. Kambingkim de wenyasa, desa irgwa taha san de èzaun hup asa gubiridal.’³⁴ Ki asa hwëna dam taha san dekam de èzaun wenyasa in sa gubiridal, ‘Haen, nère mae mo Bian dekamim zë dawemsa ebe

mae hap golzimki. Dekam bitī gwezak– ere mae hap de ēhamal tazimdinni awe dep, mensa orep okamana ansa de yang gulsun srēm nakon Bian ebe mae hap hamal tazimkike. ³⁵ Sap Ēe kimē usak naban gwē gwek, eme tembanena ap ol gweblak. Kimē ho-hole gwe-gwek, eme ap hona ol gweblak. Ēe kimē aha lang nakon hata gwezak, eme Asa gola kon eirin gwek. ³⁶ Ēe kimē irkan gwē gwek, eme abe hap pakeanna kap la gweblak. Hen Ēe kimē sang-sang gwe-gwek, eme Asa sam lasik gwek. Hen bwinak kim Asa se dyain gwek, eme zē Asa du kē gweblak.’

³⁷ “Hwēna enlala dam-damkam de lowehe gwen zini in sa anakan Asa ding nulblir, ‘Bian, ēe bawalkamē usak naban Emsa hla lak?– in dekamē tembanena ebe hap olblakye. Hen bawalkamē ho-hole gwennak Emsa hla lak?– in dekamē hona ebe hap olblakye. ³⁸ Hen ēe bawalkamē Emsa aha langna kore zi mo kim hla lak?– in dekamē gola kon Emsa eirinkye. Hen Bian, ēe bawalkamē irkan Emsa hla lak?– in dekamē pakeanna ebe hap kap lablakye. ³⁹ Hen ēe bawalkamē Emsa sang-sang naban hla lak?– hen bwinak de se tya irinnikye, in dekamē Emsa du kēblakye.’

⁴⁰ “Ēe dekam asa hwēna ding gulzim, ‘Eiwa denakaē emsa gubirida’an: Em kime kirekam syal ei gwibik, sap Asa de taibliblan walas kwasap mae hap, zen dekam Asae mas ē gweblak.’

⁴¹ “Ēe dekam hwēna irgwa taha san dekam de ēzaun wenyaka asa gubiridal, ‘An kon em sek gwen. Em an zen– Alap onakore jalsa de hlaun hup de wenyaka. Tinsin srēm syauk bla yala wakuwe em bitī gwen– mensa Alap dowal mo kigi hap zēre mo taha tri so gweblan wenyaka ban dep hamal

tazimkike. ⁴² Sap Ēe kimē usak naban gwē gwek, em home abe hap tembanena olblak. Hen Ēe kimē ho-hole naban gwē gwek, em home hona abe hap olblak. ⁴³ Ēe kimē aha lang nakon hata gwezak, em home gola kon Asa eirink. Ēe kimē irkan gwē gwek, em home abe hap pakeanna kap lablak. Hen Ēe kimē sang-sang gwe-gwek, hen bwinak kim Asa se dyain gwek, em home dekam Asa mas ēblak.’

⁴⁴ “Zen sa hwēna Asa ding nulblir, ‘Bian, ēe bawalkamē usak naban emsa hla lak?– hen ho-hole gwennakye, hen aha lang nakon de hata zannak, hen irkan de gwēnnak, hen sang-sang gwennak, ahaksa bwinak de gwēnnakye, in dekamē Emsa mas ēbla srēm gwekye.’

⁴⁵ “Hwēna Ēe dekam asa ding gulzim, ‘Eiwa denakaē emsa gubirida’an: Asa de taibliblan walas kwasap maena men desae mas eibirida srēm gwe-gwek, zen dekam Asae mas ēbla srēm gwek.’ ⁴⁶ Zini in dekam sa syauk bla hi-hitinnik bitī gwer– hēndep denaban de zē lowehe gwen hapye. Hwēna enlala dam-dam enkam men zen lowehe gwek, zen zen sa hēndep de ēngaya gwen hap dena hla nul.”

26

Yesussu de balk tan hap kim ēkalang gwekke:

(Mrk. 14:1-2; Luk. 22:1-2; Yoh. 11:45-53)

¹ Yesuṣ kim kirekam tawa tasi-birki, ki zep zēre hon de ang ta gwen wenyaka insa gubiridaka, ² “Em tawana: Angkam yaklana dan– yakla yala Paskanak depye.

Ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna Asa dekam sa nërgul- telidak sonnək dikim Asa makan ta irin hipye.” *

³ Hwëna Yesus in kim kirekam gubiridaka, dekam Alap mo golak de syal tan zi mo mam-mamna hen Yahudi mo nol-nola Alap mo golak de teipsin tangan zini Kayafas Bak mo golak tagal gwe'ak. ⁴ Zen Yesusu de sowëkam balk tan hap de olsa zë aha-en nu'ik- dekam de tan hap. ⁵ Hwëna zen man ëgu gwe'ak, “Yakla yalak awe bap nen balk tan, sap zini beya tangan nik dwam nëbla'an. Ki deban mae esa zë hwëna mamkam ëilman gwer.”

Yesusu kim wenyā minyak irase dawemkam nola kon hlë tablakke:

(Mrk. 14:3-9; Yoh. 12:1-8)

⁶⁻⁷ Yesus dekam zep Betaniak tembane tan hap Simon Bak mo golak asa golëbiti gweka. Simon Bak in, men zen orep kusta gwekake. Hwëna wenyā dekam Yesus hup de kwasangsa goltrëblan hap hatazak. Zep te-ala mamkam de gon minyak, sërkam de irase dawem nabarena, golhatazak. Yesus kim zë asa golëtembane ta'anaka, wenyā in dekam zep minyakna inkam Yesusu nola kon hlë tablazak. † ⁸ Èe zëre hon de ang ta gwen wenyā kimë kirekam wenyā in sa hla kuk, èe dekam zebë jakal eibik, hen anakanë zë lonsubi'ik, “Asya, zen ba hap kirekam tingan tangan hlei yul soneblan?! ⁹ Dawemna diki minyakna in te-ala hap de lirak gulunam, te-alana mam tangan naka maka nëp zerzimmnin. Desa emaka tahalha zi hip kae è gwëbla-zim'in.”

¹⁰ Yesus hwëna mes ano mae mo ola in sa salka, dekam zep

asa gubiridaka, “Em ba habe wenyā in sa lonsubi'in? Zen man tangan sam gwesil- kirekam de Asa gwëblankamye. ¹¹ Sap tahalha wenyā em desa nama esa olëlowehe tine gwer. Hwëna Asa em molye dakal hap ërgwë gwëk. ¹² Insa minyak irase dawemkam Asa hlë tablanan, zen hamal hap ki Asa gwëblanan- deban de kaso hulak Asa drë nwanun hap. ¹³ Eiwa denakë emsa gubirida'an: Tingere lang san kim Alap onakore ol dawemna nol halada gwe'ak, wenyā in sa kirekam abe hap syal gwibir-blinan, desa hen sa aïsil nei gwibir. Hëndep wenyā in sa zep sa eititi neibir srëm gwer.”

Yudas kim Yesusu zergukuke:
(Mrk. 14:10-11; Luk. 22:3-6)

¹⁴ Dua-blaskam de wenyā in sa mae mo ahana, ëna Kariot walya Yudas Bak dekam zep Alap mo golak de syal tan zi mo mam-mam san dep song gwëka, ¹⁵ zao zep gubiridaka, “Èe de ebe mae hap zerguzimdinkim, em te-alana banaka'en esa abe hap ërblal?” Dekam zep te-ala kasona tiga-pulu enkam nërblak.* ¹⁶ Dekam zep hëndep Yudas Bak in orana tëbla'anaka- Yesusu dikim sowëkam balk tan hap denaye.

Yesus kim Paskanak dep de tembanena zëre hon de ang ta gwen wenyā in sa golëtembane takake:

(Mrk. 14:12-21; Luk. 22:7-14,21-23; Yoh. 13:21-30)

¹⁷ Dekam yakla yala Paskanak dep man golek de gwe'ak- Alap men dekam Mesir kon Israelsa gwis gwe sonëkake. Paska yaklanak kim zauk, zen dekam zep hen ëkon gwesik hanak- aha-ere minggukam de ragi srëm kam

* **26:2** 26:2 Yakla yala Paska hap de ola, emki ayat 17 mo olk kore alenak hlaun. † **26:6-7** 26:6-7 Minyak nabare botola mensa golhatazak, zen hen kaso nwe-aweskam de syal gwibinni.

(Mrk. 14:3) * **26:15** 26:15 Zak. 11:12

rotisa tru ta gwen naye. Dekam Yesus hon de ang ta gwen wenya ëe ki zebë anakan lakensiblizak, “Bian, endawe esa Paskanak dep de tembanena aban mae zitwenblala?– ëe akakim zao hamal uk.” †

18 Ki zep asa ding gulzimki, “Yerusalem walya, zëbon osan dep em sek gwen. Zao anakan enblak, ‘Bian Guru man emsa gublula, “Ano tïn hïp de yaklanak mes zaul. Ëe zebë dwam gwe'an- eno golak de ëre hon de ang ta gwen wenya ban Paskanak dep de tembanesa zitwenblan hap.” ’”

19 Ëe dekam zebë hëndep zëwe hamal ul guk.

20-21 Kim kawesik, dekam kim Yesus asa golëtembane ta'anka, zao zep asa gubiridaka, “Eiwa denakaë emsa gubirida'an: Ebon mae onakon ahanik sa Asa zertrëra– zao de Asa balk tan hapye.”

22 Kirekam kimë asalblak, dekam zebë tangan enlalana ëdowe hanak. Ëe dekam zebë aha-en aha-enkam lakensik gwebla'ak, “Bian, san ha asa tol home yap ki gublunda?”

23 Ki zep ap ding gulzimki, “Nen an zene apdenak roti apna kolho honak os-os la ine gwe'an, ahana sa Asa zertrëra– zao de Asa balk tan hapye. 24 Men kirekam Alap mō olak ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna abe hap dena lwak, zen hëndep kirekam asa tïl. Hwëna kwasang tol, zini men zen Asa dikim zë balk tan hap zertrë'ara, zen karekna mam tangan wenyaka sa Alap onakon hlaulu. Zen an zik de jaha gweblan srëmkam maka sam gwesiki, sap dekam zen molya

karekna mam tangan wenya insa goltowe'anam.”

25 Kariot walya Yudas in zen zertreizimdin hip ola ziaha-en gulku ki zep gubluka, “Guru, san ha asa tol home yap ki gublula?”

Ki zep ding gulbluka, “Eno ola sap eiwa kirekam.”

Yesus kim zëre mo timsi de enlala gwe-gwibin hip de tembanena nonola golzimkike:

(Mrk. 14:22-26; Luk. 22:14-23; 1Kor. 11:23-25)

26 Kimë tembane ta'ak, Yesus ki zep rotina ahanaka gul ineka, dekam zep dawemsa Alap hap rotina in hap golblaka, ki zep ahap gul guku. Desa zep abe mae hap anakare ola ban kap tazimki, “Em twenblandan. An ano timni.”

27 Ki zep hwëna anggur ho nabare mokna zer ineka, dekam zep etan Alap hap dawemna golblaka, ki zep hwëna abe mae hap anakare ola ban zerzimki, “Emki kïtak otdebin. 28 Sap an ano kala zen. Zen sa ano tim nikon wet sol– Alap mo zi niban de ol ziaha-en gun ësesa dikim sul sonen hapye. Zep zini beya tangankam sa ano kala kon Alap mo nwenak ëdakastïl gwer. 29 Eiwa denakaë emsa gubirida'an: Ëe molyë na-en etan anakare anggur hona otdek. Hwëna ano Bian mo irïk ginnik kim de hata'ak, zen diki dekam asa etan eban mae apdenak ziotdebir.”

30 Ki zebë hwëna Alap hap de tërya apdekam lak. Kimë lasik, ki zep asa zaitun tra nabare kwatap tek san dep golësek gweka.

† 26:17 26:17 Paskana zen Yahudi mo olkam enlalana “tamaran.” Zen dekam de enlala gwibin hip– in kim Alap mo dam taha nakore zini Israel mo gol-gola tamankake, Mesir mo gol-gol san de tïlïdan hap. Mesir mo nonol walasna dekam zep juwek. Owasna insa de hlaukum, dekam zep Mesir mo teipsinni Israel mo zi asu nakore zini insa gubiridaka, “Dikire sek gwek.” (Kel. 12:1-51) Ragina zen rotisa de syal gwibinnik mas nul gwenan– dekam de hop gwen hap. Musa man Yahudi zisi gubiridaka, “Paska yaklanak hen zao de minggunak, rotina dekam ragi srëmkam tru la gwek.” (Ul. 16:1-8)

Petrussu kim damnak gublukake, "Em esa Asa zabeblala."

(Mrk. 14:27-31; Luk. 22:31-34; Yoh. 13:36-38)

³¹ Zao zep zère hon de ang ta gwen wenyasa gubiridaka, "Em namen Asa de karek tannak hla tankam kitak esa airin hip Asa hli la gukhal. Sap Alap mo olak man lwak,

'Èe asa zaho ta gwibin zini insa karek tal.

Zaho zem dekam sa men-san an-sankam heya-hya gwer.*

³² Hwèna Bian kim de etan Asa ngaya ta'anka, Èe asa dekam emsa Galilea san dep ngeirbiri-dal."

³³ Hwèna Petrus ki zep ding gulbluka, "Bian, ahakore wenyasa an sap sa Emsa hli dasil. Aena tangan molyè Emsa hli tak!"

³⁴ Yesus ki zep ding gulbluka, "Eiwa denakaè emsa gublu'an: Namen nonol ayang de gun srèmnak, em dekam esa anakan de Asa zabeblanna dan-ahan soblala, 'Zini in èe homè tame ta'an.'"

³⁵ Petrus ki zep etan ding gulbluka, "Bian, èe apdenak asa Eban lil. Èe molyè tangan Emsa zabeblak." Èe kitak kirekam zebè sap ègu anek.

Yesus kim Getsemani kon Alapsa gu soneblakake:

(Mrk. 14:32-42; Luk. 22:39-46)

³⁶ Yesus kim asa Getsemanik golèyaing gweka, zao zep asa gubiridaka, "An zao teinikin guk. Èe Alapsa è-ere nakon gu sonebla'an."

³⁷ Hwèna Petrus hen Zebedeus mo walas darena, desa en zep gubiridaka-zen de ang gweblan hap. Hwèna zao zep enlalana dowebla hanaka, hèndep hlik gwebla hanan hap alp gwesiblika. ³⁸ Dekam zep zère hon de dan-ahare ang ta gwen wenyasa gubiridaka,

"Ano enlalana sèrkam tangan dowe hananda, hèndep tin hibè alp gwesin. Em awe Asa èrgwèk, hen enlala naban esa loweher-Alapsa de abe ta tinen naban."

³⁹ Zèbon mae onakon kim engka en langa gwe halka, zao zep kamanak ik gwe heka, dekon zep Alapsa gu soneblaka, "Bian, karek yawala ansa Èe goltowe'an, diki Em Abon onakon langa gulsun. Hwèna ano dwam gwibin sin bap zen lwan. Diki ere mo dwam gwibin sin zen lwan." ⁴⁰ Kim Alapsa de abe ta gwenna hya gwesikì, dekam zep etan dan-ahare zini in osan dep lwahal zaka. Hwèna ni truwarnak zep hlaluluda'an zaka. Petrussu zep zè gublu zaka, "Em san bèjen-em engka en mae Asa zersalen! ⁴¹ Enlalakam lowehék. Alapsa e-en e-enkam abe la tinek. Karek-nak ema altilink. Sap eno mae mo enho enna dawemsa de sap syal gwibin hip dwam gwe-gwenda, hwèna eno mae mo timni in tatete naka hom."

⁴² Etan ki zep song gweka-dekon de etan Alapsa abe tan hap. Ki zep kon gu soneblaka, "Bian, Em san ha home ki dwam gwe'ara-karek yala ansa de Abon onakon langa gulsun hupye? Ki sap asa goltower. Hwèna diki ere mo dwam gwibin en san zen lwan."

⁴³ Kim hya gwesikì, dekam etan ni truwarnak zep hlaluluda'an zaka. Sap zèno mae mo nwena man tangan nwe-alk hap èdohon-hon gwék.

⁴⁴ Dekam hen ki zep etan dan-ahan naka hli yuludaka. Etan ki zep kire enkam Alapsa gu soneblaka. ⁴⁵ Etan kim lwahal zaka, dekam zep gubirida zaka, "Em san namae ni truwarn hap èdwam gwe tine'an? Emki sap èkara gwen. Ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna Asa angkam

* 26:31 26:31 Zak. 13:7

man karek-karek gol gwen zi mo tahanak dep tapbla dazim'in. ⁴⁶ Dekam luk tak. Nen sek gwen. Emki hla tan. Asa de zergun hup de zini angkam man hata'ara."

Yesussu kim balk dakke:

(*Mrk. 14:43-50; Luk. 22:47-53; Yoh. 18:3-12*)

⁴⁷ Yesus in kim nama ton'anaka, dua-blaskam de zère hon ang ta gwen wenya ano mae mo ahana Yudas Bak dekam zep zi beyam-bya naban golëyaing gwe'anaka-nëbok te tek teiredan naban, mensa Alap mo golak de mam-mamna hen Yahudi mo nol-nola nenbiridakke, Yesussu de balk tan hap. ⁴⁸ Zen mes anakan ola ziaha-en gulku, "Èe kirekam asa ebe mae hap zertreizim: Men desaë babang ta'ak, zen zen- zini inye. Zen dekam zè hëndep balk lak."

⁴⁹ Yudas kim golëyaing gwe'an zaka, ki zep hëndep Yesussu babang tan naban gublu zaka, "Dawem, bian guru."

⁵⁰ Yesus ki zep ding gulbluka, "Wal bosyan, men kire hap hatanan zala, angkam dekam syal gwibir." §

Zi beyam-byana in hëndep dekam zep balk dazak. ⁵¹ Hwëna ano mae mo wal bosena, men zenë ang è gweblak, dekam zep nëbokna mol ineka. Dekam zep Alap mo golak de teipsin tangan zi nik de babu gwe-gwen zini sap zip soka. Hwëna ing ala en naka zep blansibli kinika.

⁵² Hwëna Yesus ki zep zère hon de ang gwe-gwen zini insa jalse gweblaka, "Nëbokna insa em etan lül sonen. Sap men nara nëboksa darak hap gwire danna, desa nëbokkam sa damera gwer. ⁵³ Emki eenlala gwen: Èe ère mo Biansa abe ta'anam, Zen maka zère mo dam taha nakore jana

zisi dua-blas batalyonkam lup gul sone'ara. ⁵⁴ Hwëna kirekam de lwa'anam, ki hwëna mensa Alap mo olsa de ayang gul gwen zini abe hap dena ale nul gwek molya kirekam lwa'anam."

⁵⁵ Ki zep hwëna Yesus zi beyam-byana insa gubiridaka, "Em san Asa jal zisie hla lal?- zebe Asa de balk tan hap nëbok te tek teiredan naban yaing gwenan zalye! Èe men yakla jamkam Alap mo golak emsa tawa ta gwibik! Dekam ba habe zè Asa balk la srëm gwek? ⁵⁶ Hwëna an desae angkam syal eibi'in, zen men desa orep Alap mo ol ayang gul gwen zini abe hap dena ale nukke. Zao dikim zaun hube kirekam syal eibi'in. Ena hwëna home tame u'in."

Èe zère hon de ang ta gwen wenya dekam zebë kitak heyahya gwenkam hli lak.

Yahudi mo teipsin sinodenak kim nêrtrëkke:

(*Mrk. 14:53-65; Luk. 22:54-55,63-71; Yoh. 18:13-14,19-24*)

⁵⁷ Yesussu in zen balk dak, ki zep nêrhak- Alap mo golak de teipsin tangan zini Kayafas Bak mo golak dep. Zëwe Musa mo olsa de tawa ta gwibin wenya hen Yahudi mo nol-nola mes tagal gwesik gik. ⁵⁸ Petrus zen lun sapsap gwen dankam Yesussu ang gwebla song weka, hëndep zen hen hata zaka- teipsin tangan zini in mo gol tëmna. Kol sonna iwe kim til zika, zao zep teipsin zini insa de kara ta gwen hap de jana nabare zini hlauluda'anaka. Zao zep hen nikin'in zaka. Zen man anakan de tawa gweblan hap dwam gwe'anaka, "Banakan wëhë nëbla'ak?"

⁵⁹ Alap mo golak de mam-mam wenya hen tîngare teipsin sinodenak de wenya zen orasa dëbla'ak-

§ 26:50 26:50 Yunani olkam, mensa Yesus Yudassa gublu, aha dam gulsunnu hen anakarekam: "Wal bosyan, em ba habe awe hatanan zala?"

dekam de Yesus hup boton ol blo-blosa mam gulblun hap, dekam de tan hap. ⁶⁰ Beya nik blo-blo tan ola ban sap nolluwe gwe'ak, hwëna zëno mae mo ola in hom mae apde nek, zep bëjen dekon karek tan. Aumwa hap zep etan zi darena anakan olluweka, ⁶¹ "Zini an man guku, 'Èe asa Alap mo gol yawala ansa dri yulsul, hwëna yaklana dan-ahan ki asa hwëna owas hap etan syal gwibinkim sul soner.'"

⁶² Alap mo golak de teipsin tangan zini in ki zep luweka, ki zep Yesussu gubluka, "Em san ha molye mae ding gulzimki?— in sa eno karekna kira nul gwe'an zalye." ⁶³ Yesus hwëna balk enkam salsiblika. Ki zep etan gubluka, "Ngaya Zini Alap mo bosa gubin niban emki asa gubiridan: Em san ha eiwa Zen tangan?— Alap mo Tanena, Israelsa de ngaya tabin hip de Zi niye."

⁶⁴ Yesus ki zep ding gulbluka, "In kirekame gunda, zen kirekamke. Hwëna Èe hen ama emsa gubirida'an: Em esa nabakam ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna Asa hla laser—Teipsin Zini Alap mo dam taha nakon de nikirinnik. Hen dekon kimë etan lwa ha'anzak butnak esa Asa hla laser."*

⁶⁵ Alap mo golak de teipsin tangan zini in, kirekam de gunnuk kim salblaka, dekam zep baju ala son zemka Yesus hup de u sisngin hip kalk-kalk soka, deban zep guku, "Zen Alapsa lamang tanda. Nen ba hap de etan zëno kareksa de kira gulblun hap zini teibiridan hap? Nën mes em-am kitak Alapsa de lamang tannak asalblanan! ⁶⁶ Zep angkam ebon mae onakon banakan?"*

Ki zep ding nulblik, "An tok hap de karek tan hap man sam

gwesi'ira!"

⁶⁷ Dekam zep oltepkam nwe-masenak hol-hol da gwe'ak, hen deban zep dangole gwe'ak. Ahakon taha dak-dakkam itranak lek dya gwe'ak, ⁶⁸ deban dakensik gwebla'ak, "Em wëhë tame tanda? Nara emsa lek tyanda? Eme eiwa Alap mo zer sonen zi gwë'anam—Israelsa de ngaya tabin hip, ki emaka asa gubirida gwe'ara, 'Zi bosena zen asa lek tyanda.'"

Petrus kim Yesussu zabekake:
(Mrk. 14:66-72; Luk. 22:56-62; Yoh. 18:15-18,25-27)

⁶⁹ In kim kirekam lwa se'ak, Petrus dekam gol tëmna nikin'inka. Zëwe de babu gwe-gwen wanya ki zep zë hata'anzak, zao zep Petrusu guluzak, "Em an hen zenke—men zen Galilea walya Yesus mae han apdenak ètë gwekye."

⁷⁰ Petrus hwëna man zabeka—in zen zë lowe he'ak, zëno mae mo inik. Zep wanya in sa anakan ding gulbirki, "Èe homë tame gu'un—insa em gundaye."

⁷¹ Dekon hwëna kol son lilikin alpnak zep zau'un naka. Zëwe zep etan ahanik zëwe de babu gwe-gwen wanya hla tazak. Dekam zep zëwe in zen lowe he'ak desa gubiridak, "Zini an hen menkam Nazaret walya Yesus hun apdekam è gweka."

⁷² Petrus ki zep etan ding gulbirki, "Èe eiwa hom tanganë zini in sa tame ta'an. Nglinak de Zini, mese asa salblanda."

⁷³ Zëwe hom holo gwe'ak, dekam zep zini men zen zë èzau'uk etan Petrusu nenblazak, "Em an hen zëno mae mo ahanakake, sap eno ola in Galilea wal mo ol hanu."

⁷⁴ Petrus dekam zep ol drakkam gu ane gwe'anaka, "Èe hom tangan

* 26:64 26:64 Mzm. 110:1; Dan. 7:13; Mat. 24:30 * 26:66 26:66 Musa mo titi tabin ola kon, Alapsa de lamang tan zini desa tankam. Emki Im. 24:16nak hlaun.

am zini insa tame tak. Nglinak de Zini Alap, mese ki asa salblanda!”

Kirekam kim gu gwe'anka, ayangna ahana hen dekam zep gu aneka. ⁷⁵ Hwëna Petrus dekam zep enlala gwibirki— Yesus mo ola mensa anakan gu-gublukaye, “Ayang de gun srëmnak, em dan-ahan sonkam esa Asa zabablala.” Dekam zep hëndep wet soka. Gosa zep kon yusyustin niban gwë song gweka.

27

Pilatus Bak hap kim nërtrëblakke:

(*Mrk. 15:1; Luk. 23:1-2; Yoh. 18:28-32*)

¹ Kak tangannak zep tüngare Alap mo golak de syal tan zi mo mam-mamna hen Yahudi mo nol-nola ban etan tagal gwesik, hen dekam zep ola Yesusu de tan hap dena zim-zim nik. ² Dekam zep tahalen naka Roma mo bosekam de gubernor gwen zini Pilatus Bak osan dep nërhak.

Yudas kim zënaka tok hap buk tusuk sonekake:

(*Kis. 1:18-19*)

³ Yudas in zen zerguku, kim anakan sane gweka, “Hare ano zergun nukon sa dal,” dekam zep tangan enlalana dowebla hanaka. Dekam zep 30kam de te-ala kasona men dekam zerguzimki, desa Alap mo golak de mam-mam wenya kip hen Yahudi mo nol-nola kip etan zerzim halka. ⁴ Zao zep gubiridaka, “Èe mesë karek gwëk— karek gon srëm zini insa zergukye. Zep hëndep da'an.”

Hwëna zen man ding nubluk, “Asa ba habe desa etan gubiridala? Zen ere en mo syal sake.”

⁵ Yudas dekam zep te-alana insa Alap mo gol mwa san dep hiri

ta inki. Zëna ki zep song gweka, dekam zep zënaka tenya kon hole-nak buk tusuk soneka.

⁶ Alap mo golak de syal tan zi mo mam-mamna in ki zep te-alana insa tagal dasik, ki zep eguk, “Te-alana an, zisi de tan hap zergun te-ala, zep bëjen Alap hap ing tablan. Sap Musa mo titi tabin olak man anakan lwak, ‘Kire te-alasa bëjen Alap hap zerblan.’”

⁷ Zen kim te-alana in hap ola aha-en nuk, dekam zep te-alana inkam kama ngatdarak syal gwe-gwibin zi mo ngana nek— aha lang nakon de yaing gwe-gwezan zi tok-toksa de zë kang gulne gwen hap. ⁸ In zep hëndep angkam kamana insa nen gwibirin, “Zi Kal Kama.” *

⁹ Zen dekam zep zauk— mensa orep Yermia Bak hamal hap Alap mo ola anakan ayang gulkuye,

“Zen sa 30kam de te-ala kasosa nulin— Israel zi zëre mae mo ol aha-en gun sun de zergun te-alana in saye. ¹⁰ Dekam sa hwëna kama ngatdarak syal gwe-gwibin zi mo ngasa nër— men kirekam Alap hamal hap asa gublukake.”*

Pilatus Bak hap kim tapbla dablakke:

(*Mrk. 15:2-5; Luk. 23:3-5; Yoh. 18:33-38*)

¹¹ Roma mo bosekam de gubernor gwen zini Pilatus Bak onak kim nërhatzak, zao zep takensiblika, “Em an san ha eiwa zen— Yahudi mo teipsin niye?”

Ki zep ding gulbluka, “In kirekame gunda, zen kirekamke.”

¹² Hwëna Alap mo golak de syal tan zi mo mam-mamna hen Yahudi mo nol-nola in dekam zep Yesus mo karekna Pilatus hup kira nul gwebla'ak, hwëna Yesus hom mae ding gul gwizim'inka.

¹³ Dekam zep Pilatus takensiblika,

* **27:8** 27:8 Zen mae hap “Zi Kal Kama”kam kamana insa bose nuk: Insa “zergun te-ala”na Yudas onakon neirink (ayat 6), zëre mae mo olkam man kirekam de te-alana nen gweblak “zi kal te-ala.” Zen zep kamana insa bose nuk “Zi Kal Kama”kamye. * **27:10** 27:10 Zak. 11:12-13

“Em san ini hom?– zebe ding gul gwizim srëm gwe'araye. Zëno mae mo eno kareksa de kira gul gweblanna mes-am beya gwenan.”¹⁴ Hwëna Yesus man tangan ding gulzimdin hip baes gweka. Hëndep Pilatus man tangan tengwanblaka.

Anakan kim éasas gwekke, “Te-lidak sonnak makan laink!”

(Mrk. 15:6-15; Luk. 23:13-25; Yoh. 18:39-19:16)

¹⁵ Yakla yala Paska jamkam kim Israel de zini étagal gwe-gwek, dekam man zëno mae mo gubernora bwinak de zini aha-en aha-enkam nëser sone gwizimkingare zi tra mo anakan de gun sun, “Desa ap zeser sonezim.”

¹⁶ Dekam zëwe bwinak zini ki, bose teipsiblinna, Roma mo irik gin nikon dikim wet so gwen hap de asas gwe-gwen zi, bosena Barabas Bak. Zëno aha bosena hen ki Yesus mo bose naban apdenak. ¹⁷ Zep zi beyam-byana in kim Pilatus mo gol homannak tagal gwesizik, dekam zep Pilatus takensibiridaka, “Em narasae namen dwam ëbla'an?– desa de ëe ebe mae hap tapbla tazimdin hipye. San ha Barabas Baksa? San ha Yesusu?– mensa hen nen gweblananke, Israelsa de ngaya tabin hip de Zini.” ¹⁸ Zen mae hap ki kirekam takensibiridaka: Sap zen mes anakan tame gulku, “Zi beyam-byana man Yesusu menkam ang në gweblak, zep Yahudi mo mam-mamna husus në gweblak, hëndep zep angkam tan hap asas nëbla'an.”

¹⁹ Pilatus dekam teipsin zi hip de komal tum yalak nikin'inkazisi dekon klis gul gwen hap de komal tumnak. Zi beyana insa kim kirekam takensibiridaka, hwëna dekam zep we zik mo ola nolhatablazak. We zem man anakan gu soneblak, “Em bahem mas gwenkarek gon srëm zini insa de karek tannakye, sap ëe eisiri namen

husus gwibin tangan nakaë talzëbe hap denaye.”

²⁰ Hwëna Pilatus kim we zik mo ola insa sane gwe'anaka, hwëna dekam Alap mo golak de mam-mam wenyä hen Yahudi mo nolnola in zi beyam-byana insa nolëton gwe'ak– zen de anakan abe ta gwen hap, “Barabassa ap hil ti sonezim. Yesusu lak.”

²¹ Zep kim Pilatus etan takensibiridaka, “Zi darena an kon, em narasae dwam ëbla'an?– desa de ebe mae hap zeser sonezimdin hipye.”

Dekam zep ding nulblik, “Barabassa.”

²² Hwëna dekam zep etan takensibiridaka, “Ki hwëna ëe banakan asa Yesusu gwëblal?– insa ahakon ena en gweblananye, Israelsa de ngaya tabin hip de Zi'kim.”

Ki zep ding nulblik, “Desa te-lidak sonnak makan laink.”

²³ Dekam zep hwëna takensibiridaka, “Hwëna zen banakan karek gweka?”

Hwëna dekam tangan zep mam en tangankam ëgu ane gwe'ak, “Desa te-lidak sonnak makan laink!”

²⁴ Pilatus dekam zep enlalana anakan topse gwibirida'anaka, “Ëe an etan banakan asa zi trana ansa gweibiridal?” Hen anakan tame tabirki, “Zen ëilman gwen hap ëalp gwes'in.” Dekam zep zëre hon de ëbabu gwe-gwen zisi gubiridaka– hosa de golbla halzan hap. Zao zep zi beyam-byana in mo nwenak tahana ngan sosu'unaka. Dekon zep gubiridaka, “Ëe homë zini ansa de tan hap de ola mas gu'un. Alap molya zëno kala abe hap ngëro gulbluka. Sap an e-ene la'an.”

²⁵ Dekam zep tingare zi beyam-byana in ding nulblik, “Zëno kala zen sap sa abon mae onak ngëro gwer– hen ano mae mo auyan-aza onakye.”

²⁶ Dekam zep Pilatus Barabassa zeser sonezimki. Hwëna Yesussu zep jana nabare zi hip tapbla tazimki— zen de hwëna tangolen naka te-lidak sonnak makan ta irin hip.

Pilatus mo jana nabare zini kim Yesussu lamang da gwe'akke:

(Mrk. 15:16-21; Luk. 23:26-43; Yoh. 19:2-3)

²⁷ Dekam zep Pilatus mo jana nabare zini Yesussu nêrtilizik— zère mae mo batalyonnak de gol yalak. Zen zère mae mo ahakorena kitak de tagal gulsun hup nenbirdak, hêndep Yesussu man dot dasizik. ²⁸ Ki zep hêndep irkare dak, hwëna teipsin zi hip de baju kwang kal-kalsa zep ala nosoblak— teipsin zi makan zau de swrë tan hap. ²⁹ Hen nolak de ala gulblun hap, dokot të ngi—ngisa mlin-mlin nuk— teipsin zi hip de emaskam weir gulsublun makan. Ki zep hen dutena dam tahanak nolblak. † Zëna dekam zep botonkam zëno nwenak boklena kom da gwebla'anzak— anakan dikim zë lamang tan hap, “Dawem, bian. Em in zen— Yahudi mo teipsin niye.” ³⁰ Zao zep oltepkam hol-hol da gwe'ak, hen dutena insa zëno tahanak etan nulink, dekam zep nolak lek dya gwe'ak. ³¹ Lamang tanna kim hya neisiblik, dekam zep etan baju kal-kala insa nalsiblik, dekam zep etan zère mo bajuna ala nosoblak. Ki zep hwëna nêrwet sok— dekam de te-lidak sonnak makan ta irin hip.

Te-lidak sonnak kim makan da inkke:

(Mrk. 15:22-32; Luk. 23:26-43; Yoh. 19:17-27)

³² In kim Yesussu te-lidak sonnak de makan ta irin hip nêrsong

gwe'ak, oranak Kirene walya Simonsa zep nêrtowe'ak. Zao zep Yesus hup de te-lidak soblanna insa de wë soblahan hap tik-tik dak. ³³ Ki zep hêndep kwatap tek bosena Golgotak yaing gwe-sek. Bosena in mo enlalana, “zi nol swra.” ³⁴ Zëwe zep Yesus hup anggur ho enenna nolblak— desa de otden hap. Hwëna kim sap akasibirki, dekam zep baes gwibirki.* ³⁵ Te-lidak sonnak kim makan daink, dekam zep zëno pakeanna zère mae hap dobe abu mo kim de zënaka dam tasik gwibinkim kae nëblandak.* ³⁶ Zëna zao zep teinikin'ik— dekon de kara tan hap. ³⁷ Nol bol tahan nakon ol alesa zë makan nulink— dekam de tingare zi anakan tame gun hup, “Zen kire jal hap da'an.” Zep anakan ale nuk, “An Yesus— Yahudi mo teipsinni.”

³⁸ Zen sowë zi dare naban Yesus mae han apdekam te-lidak sonnak makan dabirink— ahana Yesus mo dam taha san dekam, ahana irgwa taha san dekam. ³⁹ Zini men zen desan taman gwe-gwe'anzak, zen nol ëwak gun nuban ol mamkam anakan lamang da kinî nasen gwe'ak,* ⁴⁰ “Em an zen eme guku, ‘Alap mo gola asa dri yulsul, hwëna dan-ahare yaklakam asa etan syal gwibin kim sul soner.’ Ki em san Alap mo Tanesa hom?! Te-lidak sonna in kon em enaka de ngaya tan hap ati gwezan.”*

⁴¹ Hen Alap mo golak de syal ta gwen zi mo mam-mam wenya hen Musa mo olsa de tawa ta gwibin hip de wenya hen Yahudi mo nol-nolkam de wenya, zen hen man Yesussu anakan lamang da gwe'ak, ⁴² “Zen aha zi ensa man ngaya ta gwibirki, hwëna zënaka hom tol ngaya ta'ara! Zen de eiwa

† **27:29** 27:29 Teipsin tangan zini dekam emaskam de mlin makare naka nolak ala nul gwek, hen teipsin zi hip de dutesa nurensik gwék. Zen zep jana nabare zini in kiresa etan botonkam syal neizimk— dekam de Yesussu swrë tan hap.

* **27:34** 27:34 Mzm. 69:22 * **27:35** 27:35 Mzm. 22:19 * **27:39** 27:39 Mzm. 22:8; 109:25

* **27:40** 27:40 Mat. 26:61; Yoh. 2:19

Israel mo teipsinkim gwë'anam, dikire te-lidak sonna in kon ati gwezak. Ki amaka laiblibla'an.⁴³ Zen Alapsa taibliblaka hen man zënaka gu gweblaka, 'Ee an Alap mo Tane.' Ki Alap de eiwa dwam gweblankam, dikire ngaya tak.*⁴⁴ Sowë zi darena insa Yesus mae han makan dabirink, zen hen kirekam lamang laka.

Yesus kim tilsikike:
(Mrk. 15:33-41; Luk. 23:44-49; Joh. 19:28-30)

⁴⁵ Yaklana kim bolak zauku, dekam zep tingare langna owas hap kawesik. Hëndep yakla nwna kim dan-ahannak zauku, dekam zep etan hlung gwëk.⁴⁶ Yesus dekam zep Ibrani olkam ol mamkam hërheka, "Eli, Eli, lama sabakhtani?" Nère mae mo olkam Zen anakan hërheka, "Are ano Alap, ano Alap, Em ba habe Asa da tasi'ira?"*

⁴⁷ Hwëna in zen zë kara da'ak, ahakon hom dawemkam nasalblak, zep zënaka nenbiridak, "In Elia Baksa hërheblanda."⁴⁸ Dekam zep ahanik nabalba enkam hluweka, yera jaubum makare naka zep gol hanaka, desa zep anggur ho enennak os gul ineka. Desa zep te tek gwënnak de kyaon sonen naka mipnak goltrë seblaka—desa de kwlem gun hup.*

⁴⁹ Hwëna ahakon man nenblak, "Dikire gwëk. Elia Bak wëhë yap ngaya ta'an zaka?"

⁵⁰ Yesus ki zep etan ol mamkam hërhe hanaka. Dekam zep hëndep tilsiki.⁵¹ Alap mo gol mwanak de kaen lilikin glaing-gling yawala dekam zep owas hap kalk neisik sonek. Jingil yawala hen dekam zep gwëka. Hen zëwe de kaso nabare kwatap-tek kwatap-tekna ahakon hëndep man ehlang-hlang gwëk.⁵² Zi tok-tok kang gulne gwen kaso

lilikinni man étalusundak, hen Alap mo hlil irin weny men zen orep juwe gwëk man beyakam ëngaya gwëndak.⁵³ Yesus kim tin nikon ngaya gwëka, dekam zep zen hen zi lo tasibin kamana in kon sek gwëk, hëndep dekam zep Yerusalemk bitï gwëzak. Zëwe zini beya nik nolëtowe gwë'ak.

⁵⁴ Jana nabare zi mo mamna in zen apdenak zëre mo ahakore naban zikara ta'anka, dekam tangan zep sérkam golëairi'anka—jingil yala in kim gwëka, hen tingare owas-owasna insa kim hla nukke. Dekam zep ëguk, "Zini an eiwa Alap mo Tane!"

⁵⁵ We walya hen beya nik langa nakon kara da'ak. Zen men zen hëndep Galilea kon mas gwe-gweblan hap ang nëbla song gwe zakke.⁵⁶ Ahana Yakobus ne Yusup nik mo anena Maria—men zen hen zëno nik mo ayana Yesussu wë takke, ahana bose apde zem Magdala kore weny Maria, hen ahana Zebedeus Bak mo we.*

Yesussu kim lo dasikke:
(Mrk. 15:42-47; Luk. 23:50-56; Joh. 19:38-42)

⁵⁷ Kim kam-en gwë'ak, dekam zep te-ala beya zini Arimatea walya Yusup hata zaka. Zen hen Yesussu de ang gwe-gweblanna.⁵⁸ Zen dekam zep Pilatus Bak osan dep song gwëka—Yesus mo tok naka dikim lo tasin hip de abe tan hap. Pilatus dekam zep jana nabare zisi gubiridaka—Yesus mo tok naka de Yusup hup zergublun hap.

⁵⁹ Yusup dekam zep hëndep Yesus mo tokna insa zizeryahe halka. Kaen ëse ngap-ngapkam zep zitahaleka.⁶⁰ Dekam zep Yusup zëre hap de hamal gulblun kaso hulak Yesus mo tokna insa zidre neka. Lilikinni kaso yawalkam zep nulhlusukink.

* 27:43 27:43 Mzm. 22:9 * 27:46 27:46 Mzm. 22:2 * 27:48 27:48 Mzm. 69:22 * 27:56 27:56 Mat. 13:55; Joh. 19:25

Zëna ki zep sek gwëk. ⁶¹ In kim Yusup golësyal ta'anka, Magdala kore wënya Maria apde bose zem Maria han dekam zao hen inikin'ik. Dangna kim kaso hula in san ëk.

Pilatus Baksa kim Yesussu de drënen kaso hulsa de jana nabare zi kara gun hup abe dakke:

⁶² Zao de yaklana dekam Hari Sabat yawal–Paska hap de yakla tangannak. Dekam zep Alap mo golak de syal ta gwen zi mo mam-mamna hen Farisikam de zi niban apdekam Pilatus osan dep sek gwëk. ⁶³ Zao zep nenblak, “Bian, ëe ama ëenlala gwer, zisi de yasik ta gwibin zini Yesus in kim nama gwë'anka, zen man anakan gu gwëka, ‘Yaklana kim de dan-ahannak zau'uk, dekam asa etan tïn nikon ngaya gwer.’ ⁶⁴ Zen in zëbë emsa abe la'an: Emki ere mo jana nabare zisi gubiridan-zen deka dawem enkam kara nuk, in zao ir lo dasikke. Zëre hon de ang ta gwen wenyik mana zëno tok naka sowëkam nër halank. Hwëna zen dekam sa zisi ahap da gwibir, ‘Zen mes etan ngaya gwëka.’ Hwëna kirekam de ëboton gwenkam, zen dekam tangan sa botonna mam nulsuk song gwer.”

⁶⁵ Pilatus ki zep ding gulzimki, “Jana nabare zini ansa ama ebe mae hap lup gulzim'in. Emki desan dep zon guludan-dawem en tangankam deka kara nuk.” ⁶⁶ Desan kim sek gwëk, dawemkam zep Yesussu de drënen kaso lilikinnï in sa sip dabik. Jana zini in zëwe zep kara nul gwë'ak–zi de zëwe mae ëgolek de gwezan srëm hap.

28

Yesus kim ngaya gwëkake:

(Mrk. 16:1-8; Luk. 24:1-12; Yoh. 20:1-10)

¹ Hari Sabat hyanak, kak tangannak zep we darena song ëk–

Magdala kore wënya Maria bose apde zem Maria han, Yesussu de drënen kaso hula in sa de etan hla kun hip. ² Hwëna Alap mo dam taha nakore zini kim ngatan zi mo lang nakon ati gwe zaka, jingil yala dekam zep hëndep gwëka. Hwëna dam taha nakore zini in zep drënen kaso lilikinnï in sa irhi gul zuka. Zëna hwëna zao zep nikin ane'anka. ³ Zëno nwe-masena san de ngli angna kiye, hen zëno bajuna ngap-ngap tanganna–but ngap-ngapna kiye. ⁴ Jana nabare zini in zen kaso hula in sa kara nu'ik, karekkam airin hip ëyal-yal gwëk, hëndep tok-tok makan zep zë altink.

⁵ Hwëna Alap mo dam taha nakore zini in ki zep wënya in sa guzimki, “Bahem airin. Em an Yesussue lëbla'an zala–te-lidak sonnakk in sa makan da inkke. ⁶ Zen awe hom. Bian Alap mes tïn nikon ngaya tala–men kirekam Yesus Zëna hamal hap emsa gubirida guk gwëkake. Haen, emki sap hla kulzin–men zao sap nën nekke. ⁷ Nabakam emki olahlan. Zëbon de ang ta gwen wënya anakan enbirida, ‘Zen mes ngaya gwëra. Angkam Zen mes emsa Galilea san dep ngeirbiridala. Em zao esa ërtower.’ In sya. Asa Alap zer sone zala–ebe mae hap de kirekam ayang gulzimdin hip.”

⁸ Dekam zep we darena in nabalba enkam olahak. Zen man sap airi'ak, hwëna dawemkam hen isrip-sri ë'ak. Hlu kënkam zep song ë'ak–dekam de nabakam Yesus zëre hon de ang ta gwen wënya in sa enbiridan hap. ⁹ Hwëna kim song ë'ak, zao zep mumuk ennak Yesus Zënaka zertreizimki. Zen kim anakan guzimki, “Dawem,” dekam zep hëndep golek de lazak. Zao zep hëndep bokle kom osoblan naban tanana babang osoblazak, deban isrip-sri ëbla'ak. ¹⁰ Hwëna man guzimki, “Bahem airin. Hwëna

ano oso walkam de gubirida gwen wenyaka em anakan enbiridan-zen deka Galilea san sek gwek. Zen zao sa Asa nêrtower.”

Jana nabare zini in kim Alap mo golak de syal tan zi mo mam-mamna insa anakan nenbiridakke, “Yesus mes ngaya gwera.”

¹¹ We darena in kim song ë'ak, hwëna jana nabare zini in zen drënen kaso hula insa kara nu'ik, zëbon mae onakon ahakore nik zep lwan dahak-zen de Alap mo golak de syal tan zi mo mam-mamna insa gubiridan hap, kitak in zen ki zë jowekke. ¹² Alap mo golak de mam-mam wenyä in dekam zep Yahudi mo nol-nola ban ola aha-en nuk-dekam de jana nabare zini in hap te-alasa mam enkam zertzimdin hip. ¹³ Zao zep nenbiridak, “Em anakan ëgu gwek: ‘Zen zëre hon de ang ta gwen wenyik Yesus mo tokna sowëkam nêrhak-ëe kimë truwe guk hakke.’” ¹⁴ Hwëna gubernor de emsa ni truwenkam salbir-dankam, zen ëe asa deban dawem enkam ëraisil gwer- emsa de kire hap karek tabin srëm hapye.” ¹⁵ Hëndep jana nabare zini in zep Yesus mo ngaya gwen ola insa dikim ber-ber gun hup de te-alana insa neirink. Hëndep Yahudi zini anakare olsa zep nol halasenk, “Zen eiwa zëre hon de ang ta gwen wenyik kam sowëkam nêrhak.” Hëndep angkam mae kirekam zep ëgu gwenan.

Yesus kim zëre hon de ang ta gwen wenyä kip Zënaka zertreiz- imkike:

(Mrk. 16:14-18; Luk. 24:36-49; Yoh. 20:19-23; Kis. 1:6-8)

¹⁶ Seblaskam de zëre hon de ang ta gwen wenyä ëe dekam zebë Galileak de kwatapna in san dep sek gwek- men kirekam Yesus Zëna asa gubirida gwekake.

¹⁷ Zao kimë Yesussu hla la'ak,

zao zebë bokle kom tablan naban isrip-sri ëblak. Hwëna abon mae onakon aha korenak anakare enlala hatazimki, “An san ha auna?” ¹⁸ Hwëna Yesus dekam zep asa golek de tabir zika, zao zep asa gubiridaka, “Tingare sosonna ngatan zi mo langnak dena hen auhu-kamanak dena, Bian mes abe hap kitak tapbla gulbluka. ¹⁹ Zen in zep tingare lang san em sek gwen, zëwe kitak de zi ausuna Asa de ang gweblan hap titi labir song gwek, deban baptis la gwibik- ëre mo Bian mo bosekam, Tane zem ano bosekam, hen Alap mo Enho mo bosekam. ²⁰ Men desaë emsa desan de ang tan hap titi ta gwibik, em hen desan de kitak ang tan hap tawa la gwibik. Hen emki ansa enlala gwe-gwibin: Aena asa emsa yakla jamkam kara tabirida gwer-hëndep aunwa hap de yaklanak de zau'uk.”

Yesus hup de Ol Dawemna mensa Markus ale gulkuke

Baptis ta gwibin zini Yohanis kim Yesus hup orana hamal ta gublukake:

(*Mat. 3:1-12; Luk. 3:1-18; Yoh. 1:19-28*)

¹ Ol Dawemna an Alap mo Tanena Kristus Yesus hup dena.

² Zëno ausuna, men kirekam Alap mo ol ayang gul gwen zini Yesaya Bak Alap mo ola orep ale gulkuke. Zen mae hap denaka ale gulku: Alap kim Tane zemka hamal hap anakan gu-gublukake,

“Ëe asa Emsa de ngeir gublun hap zisi zer soner–zen de nonol ëre mo olsa ayang gul gwizimdin hip, ebe hap dikim orasa sal ta gublun hap.*

³ Zi zer sonenna in, zen zi srëm lang nakon sa anakan taken gwëra,

‘Haen, nère mae mo Teipsin Zi hip nen orasa hamal ta gublun!

Hen nen dam-dam ta gublun!’* ”

⁴ Yesaya in kirekam ale gulku, kirekam zep ki hëndep holo gwesik hannak Alap mo zer sonen zini in zi srëm langnak hata zaka. Zëno bosena Yohanis. Zen zëwe zini baptis ta gwibirki, hen anakan titi ta gwibirki, “Ere mae mo karek-karek nakon em ëhalen. Alap dekam sa eno mae mo karek-karekna tap gulsuzimdi. Em dikim enaka anakan golëtrë gwen hap, ‘Ëe ama angkam Alapsa ang gwebla’an,’ ëe ki asa hwëna emsa baptis tabir.”

⁵ Dekam zini beya tangaran nik Yohanis onak dep tingare Yerusalem mo lang nakon weyana Yordan san dep sek gwe-gwek.

Zëwe zep zëre mae mo kirekam karek-karekna damnak ëkira-kla gwe-gwek. Ki zep hwëna baptis ta gwibirki.

⁶ Yohanis in Alap mo ol ayang gul gwen zini Elia Bak mo kim hen gwë gweka, zep unta ala nakore bajuna zëno kim hen ala so gweka. Takna hen Elia mo kim tweran sopkam denaka daul gweka. Tembanena hen zëno kim tembane gwe-gweka, zep ëkasna twenblanda gweka, hen sobwal hona otdë gweka. ⁷ Zen hen man zë anakan tonbirida gweka, “Ano lure nakon sa ahana hata zala–abon onakon de Teipsin Tangan Zi niye. Ëe dawem naka hom–Zëbon onak de babu gwen hap, hen sap zëno tana maesa de ngan sosublun hapye. ⁸ Ëe weyakamë emsa baptis ta gwibi’in. Zen hwëna Alap mo Enhokam sa emsa baptis ta gwibiri.”

Yohanis kim Yesussu baptis takake:

(*Mat. 3:13-17; Luk. 3:21-22*)

⁹ Zao kim lwa se’ak, Yesus hen dekam zep Galilea mo langna Nazaret kon hata zaka. Desa hen dekam zep Yohanis weyana Yordankam baptis taka. ¹⁰ Ho nakon kim etan zil he’an zaka, ki zep gulk sun ake seka. Nglina dekam zep hëndep hlang në hanak. Alap mo Enhona dekam zep hen mawana oholo mo kim Yesus onak dep ati gwe ine zaka. ¹¹ Ki zep hwëna Alap mo ola ësalek,

“Em in ëre mo Tane–ëre mo dang tininak de tanganna. Ëe ama tangan Emsa sam gwesik gweblanan.”

Dowal mo kigina kim Yesussu akasik gwebla’ankake:

(*Mat. 4:1-11; Luk. 4:1-13*)

¹² Alap mo Enhona dekam zep hëndep Yesussu zi srëm lang san dep zersong gweka. ¹³ Orapna

* 1:2 1:2 Mal. 3:1 * 1:3 1:3 Yes. 40:3

empat-pulu enkam zë zë-en gwë gweka, hwëna dowal mo kīgīna zao zep akasik gwebla zaka. Langna iwe hen kirekam-kirekam otweran jal-jala beya tanganna. Hwëna Alap mo dam taha nakore zi zë mas nē gweblak.

Yesus kim Galileak syala kon gwesibir hanakake:

(*Mat. 4:12-22; Luk. 4:14-15; 5:1-11*)

¹⁴ Yohanissi kim bwinak tak daink, Yesus dekam zep langna Galilea san song gweka. Desan zep Alap onakore ol dawemkam tonbirida song gweka. ¹⁵ Zen man gubirida gweka, “Alap Zën de irik gin hip dena mensa kara ei gwibik angkam mes hatal! Zen angkam man kon gwesik hana'ara– teipsinkim de nesa irik ginkimye! Zep ere mae mo karek-karek nakon em ehālen, hen Alap onakore ol dawemna ansa em taiblibin.”

¹⁶ Yesus kim Ho Gutuna Galilea mo alp san song gweka, zao zep hogwe tahyo gwen zi darena ake'anka– Simon Baksa oso zem Andreas han. Jalakam hogwesa lahyo'anka. ¹⁷ Yesus ki zep zë guzim zika, “Asa em ang eblan. Ee asa emsa zisi de hwëna lahyo gwen hap tawa sol.” ¹⁸ Dekam zep hēndep jalana insa hli koso guk halka– Yesussu dikim hwëna ang eblan hap.

¹⁹ Dekon kim deban engka en zisong gwe'anka, zao zep etan zi darena ake'anka– Zebedeus mo walas darena, Yakobus ne Yohanis neka. Bul mwanak zëre nik mo jalasa sam ososu'unka. ²⁰ Yesus zao zep hen desa kirekam guzim zika. Zen hen dekam zep Yesussu de ang eblan hap bi zem Zebedeussu bul mwanak hli laka– hēndep zëbon de te-ala hap syal ta gwen zi niban.

Yesus kim zi nikon dowala zersalsa sonekake:

(*Luk. 4:31-37*)

²¹ Yesus ki zep zëre hon de ang ta gwen wenya ban Kapernaumk golëyaing gweka. Hari Sabatnak kim hatak, dekam zëwe de but srēm golak zep golëbiti gweka. Dekam Zen zep kitak tawa tabirki. ²² In desa tawa tabi'inka, man tangan dengguanbla'ak. Sap zëno ola sosen tanganna– san de teipsin zi mo tawa tabinni kiye. Musa mo olsa de tawa ta gwibin hip de zi mo tawa tabin niban apdenak hom.

²³ Hwëna dowal mo bi gweblan zini ki zep hen zë til zika, zao zep hërhe zaka, ²⁴ “Wëo, Nazaret walya Yesus! Em aban mae ba olsa de etoran hap? Em san asa de tameran habe hata zala? Ee mesë emsa tame tal! Em in Alap mo zer sonen Zi Lalakna.”

²⁵ Yesus ki zep zëbon de dowala insa jala ban gubluka, “Balkkam! Zini in kon em wet son!”

²⁶ Hwëna dowala in ki zep zini insa nonol mam en tangankam titikin taka, ki zep hwëna mam enkam de hërhen naban zini in kon wet soka. ²⁷ Tingare zini sërkan tangan dengguanblak, zep zënaka anakan donbirida nasen'ak, “Ha! Zëno ola wehasa hom! Orep hom– kirekam de tawa tabin niye. Zëno ola sosen tanganna– san de teipsin zi mo ola kiye. Zëno dowal-dowalsa de golëalsa sonenna, hēndep dekam de wet so gwenkam!”

²⁸ Hēndep dekam zep nabakam Yesus hup de ola tingare Galilea mo lang san nol haladak.

Yesus kim etan zi beyam-byana dawem tabirkike:

(*Mat. 8:14-17; Luk. 4:38-41*)

²⁹ Yesus kim zëre hon de nonol ang ta gwen wenya in han but srēm gola in kon golëwet so gwe'anka, ki zep hēndep Simon ne Andreas nik mo golak golëbiti

gweka. Yakobus ne Yohanis ne hen man ang ëka. ³⁰ Yesus in kim golëbiti gwe zaka, ki zep zë nenblak, “Simon mo we marena ewen naban tumnak nisi ta'an.” ³¹ Ki zep hëndep desan dep song gwe zaka, ki zep Simon mo marena insa taha nakon gul ineka. Ewenna in kon dekam zep hëndep sër gwek. Wenya in dekam zep hen tembanekam mas gwibiridak.

³² Yaklana kim dum gwe he'anka, dekam zep Yesus onak dep tūngare kirekam-kirekam zi sang-sangna nolëyaing gwezak, hen dowal mo tilbiridan mae naka. ³³ Ëna iwe de zini tūngan tangan zep Simon mo gol sinak tagal gwesik. ³⁴ Zao zep kirekam-kirekam sang-sang nabare zi beyam-byana insa dawem tabirki, hen dowal-dowala beya naka zeralsa sonebirki. Zen man dowal-dowala insa zen de olsa ëtoran hap jalse gwibiridaka, sap dowal-dowala in mes tame dak.

Yesus kim Galilea mo lang san tawa tabir song gwekake:

(Luk. 4:42-44)

³⁵ Ka'ankam hom tangan liti'ik, Yesus dekam zep luweka, hëndep ki zep gola kon zi srëm san dep song gweka. Dekon zep Biansa gu soneblaka. ³⁶ Hwëna kim nohwensiblik, Simon Bak dekam zep wal bose wal zeban lun zitëbla song gweka. ³⁷ Kim zihla taka, zao zep nenblak, “Haen. Tūngare zini man emsa dëbla'an.”

³⁸ Hwëna man ding gulzimki, “Bëjen. Nen hëndep langna an mo aha ë-ë san dep sek gwe song gwen. Sap Ëe an kire habë hatazak–desan de hen Alap mo olsa tawa tabir song gwen hap.”

³⁹ Zen in zep Yesus tūngare Galilea mo lang san ziamjanbir

song gweka–desan de hen zëwe de Yahudi mo but srëm gol-gol san tawa tabir song gwen hap. Zen dekam hen dowal-dowalsa zeralsa sone gwibirki.

Yesus kim sop sang-sang karek nabare zini dawem takake:
(Mat. 8:1-4; Luk. 5:12-16)

⁴⁰ Dekam zep hen sop sang-sang karek mo hla tan zini Yesus onak dep hata zaka, zao zep zëno nwenak boklena kom so zaka. Dekon zep abe ta seka, “Eme dwam gwe'anam, Em emaka asa dawem ta'ara.”

⁴¹ Yesus hwëna man tangan zini insa dawemkam embwan gwe-blaka. Dekam zep towanblan naban ding gulbluka, “Ëe ama dwam gwe'an. Em dawem gwen.” *

⁴² Dekam zep hëndep sop sang-sang karekna in hli tak. ⁴³ Yesus ki zep ol drakkam anakan gubluka, “Dekam song gwe. ⁴⁴ Insa emsa dawem tanan, bahem mae ahasa tonbiridan. Diki nonol Alap mo golak de syal tan zi hip ahana kip enaka zertrëbla. Zao gublu, ‘Emki asa hla tan. Ëe san ha mesë dawem gwer?’ Musa Bak mo titi tabin olak men kirekam sop sang-sang karek zi de dawem gwennak dep dena lwakke, zen kirekam em syal gwibin. Zen dekam sa tūngan emsa anakan tame dal, ‘Zen eiwa mes tangan dawem gweka.’”*

⁴⁵ Hwëna zini in man men-san an-sankam tonbirida song gweka. Yesus zep hëndep langna iwe de ë-ënak damkam hata srëm gweka. Eiknik zep zi srëm langnak zëre hon de ang tan wenya ban golëgwë gweka. Hwëna zini man zë tūngare ë-ë nakon Zëbon onak dep yaing gwe-gwezak.

* 1:41 1:41 Musa mo titi tabin olak, sop sang-sang karek zini bëjen ënak gwën, hen but srëm golak bëjen tin, hen aha zi bëjen desa golek de tan, ahaksa towanblan. Hwëna ayatnak awe Yesus man towanblaka. * 1:44 1:44 Im. 14:1-32

2

Yesus kim taha-tana teisya inen srēm zi sang-sangna dawem takake:

(*Mat. 9:1-8; Luk. 5:17-26*)

¹ Zao hom tangan holo gwe'ak, Yesus ki zep Kapernaum sun dep lwa halka. Dekam zep hēndep ola anakan nol haladak, “Yesus mes etan hatanda.” ² Zi beyam-byana dekam zep Zēbon onak dep tagal gwesizik, hēndep man kyang gwesik. Lilikin mae san ēzaundak. Yesus zao zep Alap mo olkam tawa tabirki. ³ In kim ton-birida'anaka, dan-nēr dan-nēr kam de zini dekam zep taha-tana teisya ine gwen srēm zi sang-sangna Yesus onak dep neiren halzak. ⁴ Hwēna zēwe zini beya tangan nik zē lowe he'ak, zep Yesussu ba nakon dep?– golek de tan naye. Zep hēndep gola insa gulk kon dre dasik anehak– men dekon en Yesus gwē'ankake. Desan zep berya ban nēr dwanuk. ⁵ Yesus kim anakan tame tabirki, “Eiwa, zen man tangan Asa daiblibla'an,” dekam zep zi sang-sangna insa gubluka, “Tane tol, eno karek-karekna mesē ep tap gulsublunan.”

⁶ Musa mo titi tabin olsa de tawa ta gwibin weny men zen zē teinikin'ik, dekam zep enlala ennak donsublu'ak, ⁷ “Zini an zēno ola bolte-bolte tanganna! Zen bap kirekam Alapsa lamang tanda! Zi bējen zi bose zik mo karek-karekna tap gulsublun. Diki Bian Alap bap.”

⁸ Yesus hwēna dekam zep hēndep zēno mae mo enlalana insa tame tazimki, dekam zep jalse gwibiridaka, “Em bap

kirekam enlala ennak Asa lon-sublu'an! ⁹ Em ema ano ola husus eibir– anakan insa gublulye, ‘Eno karek-karekna mesē ep tap gulsublunan.’ Hwēna anakan de gublunkam, ‘Em luwen. Ere mo berya insa teisyahal,’ san esa hen etan husus eibir? Sap olgun darena in apdenak– Alap mo sosonkam de gublun ol. ¹⁰ Hwēna angkam Ēe ama ebe mae hap goltreizim'in– em dikim Asa anakan tame tan hap, ‘Alap mes ki ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna abe hap sosonna golblaka– okamanak awe dikim zi mo karek-karekna tap gulsuk gwizimdin hip denaye.’” * Ki zep hwēna etan zi sang-sangna insa gubluka, ¹¹ “Ēe ama emsa gublu'an: Em luwen. Ere mo berya insa teisya, ki gol san song gwe.”

¹² Dekam zep hēndep luweka, ki zep hēndep ber zem insa teisyaka, ki zep hēndep tūngare zi mo nwenak song gweka. Zi trana in man tangan ētenggwank. Dekam zep Alap mo bosena teip nulsuk gwebla'ak, hen man ēgu gwe'ak, “Hom tangane kirekam de owasna hla kuk– an kirekam lwananye!”

Yesus kim Lewisa kwang ta kinikake:

(*Mat. 9:9-13; Luk. 5:27-32*)

¹³ Yesus kim etan Ho Gutuna Galilea mo alp san dep lwa ha'an zaka, zi beyam-byana zao zep Zēbon onak dep yaing gwezak. Zao zep tawa tabirki. ¹⁴ Dekon kim song gwe'anaka, dekam zep Roma mo irik ginnik dep de pajak te-ala alal ta gwizimdin hip de zini Alpeus mo tanena Lewi Baksa hla

* **2:10** 2:10 Yesus kim okamanak gwē gweka, Zen man Zēnaka “Anak Manusia” kam gu gweblaka. Hwēna walaskam de enlalana zēwe hom. Ibrani olkam zēno enlalana “zi tangan.” Yesus mae hap kirekam Zēnaka bose taka: Sap Zen man enlala gweka– mensa Daniel Bak zēbe hap dena hamal hap Dan. 7:13-14nak ale gulkuke. Sap Daniel man nwe nik de lirisin nēblankam “zi tangan” makan Yesussu ngatan zi mo langnak hla ta seka– Alap kim Desa Zen de kitak teipsibiridan hap gublukake.

ta'anka. Zen zère mo syal gwe-gwen teksonnak nikin'inka. Zao zep gublu zaka, "Haen. Asa em ang gweblan." Lewi dekam zep luweka, dekam zep hëndep ang gweblaka. †

15 Yesus kim Lewi mo golak golëtembane ta'anka, dekam zep hen ahakore pajak te-ala alal tanda gwen wenyä beyakam yaing gwezak. Hen ahakore karek-karek gulin halasen gwen wenyä, zen hen beyakam yaing gwezak. Dekam kirekam de enlala karek-karek nabare zini Yesussu beya nik sap ang nê gwebla'ak. Deban mae zep apdekam golëtembane ta'anka, hen zère hon de ang ta gwen wenyä ban.

16 Hwëna Musa mo titi tabin olsa de tawa ta gwibin wenyä men zen hen Farisi hon bitï gwek, † zen kim anakan hla nulidak, "Yesus Roma hap de pajak te-ala alal ta gwizimdin zi niban apdenak golëtembane ta'ara, hen ahakore karek-karek gulin halasen gwen wenyä ban," zen dekam zep husus nêbla'ak. Dekam zep zère hon de ang ta gwen wenyäka nenbiridak, "Yesus in ba hap tangan pajak te-ala alal tanda gwen wenyä ban apdenak golëtembane ta'ara, hen karek-karek gulin halasen gwen zi nibanye! Zen in kwae nabanke!"

17 Yesus kim kirekam salbiri-daka ki zep ding gulzimki, "Zini, sang-sang srëm wenyä, zen hom doktersa dwam nê gweblanan. Zen diki zi sang-sang en dwam nê

gweblanan. Èe an dokter makanë hatazak- zi enlala karek-kareksa de dawem san dep kwang guludan hap. Hwëna men zen zënaka tim di gwibirin, 'Èe an dawem-dawemna,' Èe desa de kwang guludan hap homë hatazak."

Mae hap de ol: Yesus hon de ang ta gwen wenyä kire hap tembanena ëlwa srëm gwe-gwek.

(Mat. 9:14-17; Luk. 5:33-39)

18 Aha yaklanak kim zauk, baptis ta gwibin zini Yohanis hon de ang ta gwen wenyä man tembanesa ëlwak- men kirekam Yahudi zi mo auyan-azana ëgwë gwekke, Alapsa dikim enlala zon tasiblinkam abe ta gwen hap. Hen Farisikam de gubirida gwen wenyä dekam zep hen kire hap ëlwak. Ki zep hwëna zini Yesussu dakensiblizak, "Yohanis hon de ang ta gwen wenyä hen Farisikam de gubirida gwen wenyä, zen man tembanena ëlwa gwenan, hwëna ebon de ang ta gwen wenyä ba hap ëlwa srëm gwe-gwenan?"

19 Yesus ki zep ding gulzimki, "Abon de ang ta gwen wenyä kip man dakastülzim'in- an kirekam tembanesa de ëlwan srëmkam lowehe gwe'anye. Sap zen angkam teipsin zisi de zergwën makan Asa nërgwë gwe'an. Zep Èe kimë nama golëlowehe gwe'an, zen bëjen tembanesa ëlwan. § 20 Hwëna jal zini kim de Asa jek-jak da'ak, Abon de ang ta gwen wenyä yaklana dekam

† 2:14 2:14 Lewi mo aha bosena Matius. † 2:16 2:16 Farisikam de gubirida gwen zini, zen Yahudi zi mo aha hlikna, hen zen Yahudi mo auyan-aza mo jalse gwen olsa anakan tatete nul gwek, "Bahem gulmurun." Zen hen man anakan ëbolamda gwe-gwek, "Èe en ama dawemkam Alap hon étal gwesï'in." Zep zen hen man Yesussu baes nê gweblak- kim anakan hla da gwek, "Desa en beyakam ang nê gwebla'an." Sap Yesus Zen Farisi walsya hom. Tingare Yahudi zini man Roma hap de pajak te-ala alal ta gwizimdin hip de zini husus neibirida gwek, sap zen mamkam abe da gwibik- dekam de aha hlik naka zère mae hap kap ta-in gwen hap. Hen Roma mo irik ginni insa hom dwam nei gwibik, zep tingan men zen Roma hon syal ta gwek desa husus neibirida gwek. § 2:19 2:19 Mensa ayat 19 naban 20 naban "teipsin zisi de zergwën" kam awe li nul sonek, Yesus gulk sun de ol blaorankam "we ëse gon zisi de iye zik zergwën" kam aisil gwibiridaka. Dam gulsunnu apdenak: Zen dekam bëjen tembanesa srëmkam lowehen.

molya tembane tak. Embwan hap sa baes tal.”

²¹ Etan ki zep kire hap gulk sun de ol blaonzimdinni dan mas sozimki, “Zep hen kirekam, zi mo baju kwang de hul nēnkam, zen bējen deyol sop ēsekam makan tazimdin. Kirekam bējen dakastīn. Sap ngan sosunkum deyol ēsena in de yok gwe'ak, dekam sa baju ēpba hula in mam enkam etan kalk nēr. ²² Hen kirekam, anggur ho ēsesa bējen kambing sopkam de botol ēpbanak yuren. Kirekam hom dakastī'in. Sap anggur ho ēsesa de kambing sop botol ēpbanak yurenkam, anggur hona in kim de nopna tail gī'ik, kambing sopkam de botola in dekam sa kalk nēr. Hēndep anggur ho naban kambing sop botola ban sa karek nēr. Anggur ho ēsena zen diki kambing sop botol ēsenak de yurenkam dakastī'in. Zep hen kirekam, Abon de ang ta gwen wenyik de etan ēpba lowehen san abarenak ang tan hap hom dakastī'in.”

Yesus kim Hari Sabat hap dena anakan gubiridakake, “Diki Èe an Zen tangan– Hari Sabat mo Nolaye.”

(Mat. 12:1-8; Luk. 6:1-5)

²³ Aha Hari Sabatnak kim zauk–Israëlk de zi mo syal tan srēm yaklanak, Yesus ki zep zère hon de ang ta gwen wenyu ban gandum tra san golētaman gwe'anka. Hwēna zère hon de ang ta gwen wenyu dekam zep usak hap gandum danna insa kīlk dī-in kīnī gwe'ak. * ²⁴ Hwēna Farisikam de gubirida gwen wenyu kim hla nulidak, dekam zep Yesussu nenblak, “Em san home ere hon de ang ta gwen wenyu insa hlauluda'ara?

Zen in nère, mae mo tītī tabin olsa ngip nu'in– kirekam de Hari Sabatnak syal gwibinkimye.”

²⁵ Yesus ki zep hwēna ding gulzimki, “Em bawalkam esa Alap mo ola an mo eini dam ulsul?–men kim Daud Bak zère hon de ang ta gwen wenyu ban golēusak gwe'ankaye. ²⁶ Abayatar Bak men dekam Alap mo golak teipsinkim irik gīlkike, Daud Bak dekam Alap mo golak tilki, zao zep Abayatar Baksa abe taka– Alap hap de roti loneblanna insa de golblan hap. Kim golblaka, desa zep zère hon de ang ta gwen wenyu ban zitwinbir song gweka. Hwēna sap nēno mae mo tītī tabin olak man lwak: Sap Daud zēna hen zēbon de ang ta gwen wenyu, zen bējen Alap hap de rotina insa twinbin. Zen diki Alap mo golak de syal ta gwen zi en dwin gwibirin. Sap eiwa kirekam, hwēna Daud hom Alap mo nwenak karek gweka–zen kim usak hap zitwinbirkiye. Zep hen kirekam, Abon de ang ta gwen wenyu an, zen kim usak hap kīlk dī-in kīnzil, zen hom ēkarek gwer.”*

²⁷ Yesus ki zep Hari Sabat hap dena insa waulsuzimki, “Alap zini Hari Sabatsa de blikip gwibin hip hom yang tabirki. Alap mo nwenak bol-zaun tanganna, zen diki zi. Hari Sabatna in hwēna zini emsa dikim oto tasik gwibin hip mas gulzimki. ²⁸ Zep ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna, Èe an Zen tangan– Hari Sabat mo Nolaye. Zep anakarekam de klis gul gwizimdin hip dena, ‘Desa sap esa Hari Sabatnak syal eibir,’ ahaksa, ‘Kirekam bahem,’ zen ano dena.”

* **2:23** 2:23 Tahakam de gandum dansa kīlk tī-in kīnīna, zen sowēsa hom. Nēbokkam de gandum dansa taranna, zen diki zen sowē naye. Musa hom jalse gwibiridaka– gandum dansa de kīlk tī-in kīnīn hapye, hwēna zen man anakan jalse gwibiridaka, “Ere mo gandum tranak bahem Hari Sabatkam syal ta gwen.” (Ul. 23:25) * **2:26** 2:26 Im. 24:9; 1Sam. 21:1-6

3

Yesus kim Hari Sabatkam zi taha sakna dawem takake:

(Mat. 12:9-14; Luk. 6:6-11)

¹ Yesus kim zère hon de ang ta gwen wenyä ban etan but srëm golak golëbiti gwe zaka, hwëna zini hen zao gwë'anka. Aha tahana mes sak gweblaka.

² Hwëna Yesus mo kareksa de hlaulblun hap de zini hen zëve lowe he'ak. Zep kara da'ak, "Zen wëhë nëno mae mo syal tan srëm yaklana an hap dena ngip gu'unka- zisi de dawem tankamye?" ³ Yesus ki zep taha sak zini insa gubluka, "Haen, ano mae mo dang gwënna a dekon emki zauzun." ⁴ Ki zep hwëna takensibiridaka, "Musa mo titi tabin olak, nen basa de Hari Sabatkam gol gwen? Hari Sabatkam san ha nen kareksa zi hip gol gwizimdin? San ha dawemsa nen gol gwizimdin? Hari Sabatkam san ha nen zisi ngaya ta gwibin? San ha nen tamera gwen?"

Hwëna zen man nasalsiblik. ⁵ Yesus ki zep jala ban nwekam amjanbirki, hwëna man hen kwasang gwibiridaka, sap zen nol drak-drak enna. Ki zep hwëna zi taha sakna insa gubluka, "Tahana insa emki inin gilsin." Ki zep hëndep inin gilsiki, dekam zep hëndep tahana in etan dawem gweblak. ⁶ Farisikam de gubirida gwen zini in ki zep hëndep but srëm gola in kon te so gwek, hëndep dekam zep Raja Herodes hon de biti gwen zi niban tagal gwesik. Man zë olsa aha'en nu'ik- Yesussu de tan hap denaka.

Yesus kim zi trana ho gutu alpnak dawem tabirkike:

⁷⁻⁸ Yesus kim zère hon de ang ta gwen wenyä ban Ho Gutuna Galilea san golësek gweka, zi trana lun kon zep nërtrozak- langna Galilea kore zini hen tingare Yerusalem mo lang

nakore zini. Ahakon Idumea mo lang nakon, hen weyana Yordan mo yakla hatase gwezan nakon, hen ë darena Tirus hen Sidon mo lang nakon. Zen kitak Yesus onak dep yaing gwezak, sap zen mes zëve hap dena ësane gwe-gwek- Zen mensa syal gwe-gwekaye. ⁹ Zini in beya tanganna. Yesus zep zère hon de ang ta gwen wenyä gwibiridaka, "Ap bulu hamal ulblik- zëve aka sewesek, dekon aka tawa tabik. Kama nakon Asa sa klasam dasil." ¹⁰ Sap yaklana inkam Zen mes zi sang- sangna beyakam dawem tabirki, zen in zep hwëna ahakore zi sang-sangna atata da gwibi'inzak- dekam de Yesussu gole de tan hap hen olk tan hap. ¹¹ Hen dowal-dowal mo tilbiridan wenyä Yesussu de hla tankam zep ëik gwehe gwe'anzak, dekon zep anakan ëhërhese gwe'ak, "Em in Alap mo Tane." ¹² Hwëna Yesus ki zep jala ban dowal-dowala insa gwibiridaka, "Asa bahem kira tan. Balkkam em sek gwen."

Yesus kim zini dua-blas enkam zère hon de ang ta gwen hap dam tasibirkike:

(Mat. 10:1-4; Luk. 6:12-16)

¹³⁻¹⁴ Yesus ki zep kwatap teknak hata seka, dekon zep hwëna zini mensa dua-blas enkam Zëna dwam gwibiridaka, desa en gu sonebiridaka. Kim yaing gwezak, zao zep zère hon de ang ta gwen hap anakare ola ban gwibiridaka, "Ëe ansa emsa gu sonebiridal, em eka Asa ang ë gweblak, hen emsa aka gwibirida gwek- ano olsa de gol halada gwen hap. ¹⁵ Hen Ëe asa ebe mae hap ère mo sosonsa golzim- em ekakim dowal-dowalsa olëalsa sone gwibik."

¹⁶ Dua-blas enkam de zini in mo bosem-sena an zen:

Simon- mensa hen Yesus "Petrus" kum bose taka.

17 Hen Zebedeus mo walas darena Yakobus ne Yohanis ne. Desa hen Yesus zère mae mo olkam “Boanerges”kam bose soka. Zëno enlalana, zëno nik mo ola jal ênkam yawala– ngli glung makan.

18 Ahana Andreas, Pilipus, Bartolomeus, Matus, Tomas, Yakobus– zen Alpeus mo tane, Tadeus, hen ahana Simon Bak– men zen nonol Israel dikim Roma mo irik gin nikon ezê-en gwen hap de êsas gwenak ang gwekake,
19 hen Kariot walya Yudas Bak– men zen hêndep Yesussu zergukuke.

Musa mo titi tabin olsa de tawa ta gwibin zini kim Yesussu nenblakke, “Zen dowal mo kigi mo sasonkam syal gwe-gwe'ara.”

(Mat. 12:22-32; Luk. 11:14-23; 12:10)

20 Yesus ki zep zère mo gwë gwen san dep lwa halka, hwëna zi trana ki zep etan yaing gwezak, zep Yesus hêndep zère hon de ang ta gwen wenyu ban bawalkam dep?– golëtembane tan naye. 21 Hen ahakon dekam man Yesussu nen gwebla'ak, “Zen mes mamak gwera.” Iye zem kim kirekam êsak, dekam zep yaing gwezak– kwang tahan hap.

22 Hwëna Musa mo titi tabin olsa de tawa ta gwibin zini mes hen Yerusalem kon yaing gwezak, hen zen man anakan nen gwebla'ak, “In dowal mo kigina Beelzebul Bak bi gweblaka. In zep zëno sasonkam syal gwe-gwe'ara– dekam de aha dowal-dowalsa zer-alsa sone gwibin hipye.”

23 In zep Yesus zi beyam-byana insa kwang guludan hap gubiridaka, dekam zep anakan ola gulk sun blaonzimki, “San ha dowal mo kigi mo aha hlikna maka dowal bose zemka nolëalsa

sone gwibi'in? Kina ki bëjen.

24 Hen kirekam, aha irik gin nik de hliwe'anam, etan zën de eijan hap, dekam irik ginni in molya etan êtatete gwe'anam. Maka hêndep êsekwak gwe'an. 25 Hen kirekam, zënaka de giligil gwibiridan nakon de aha-ere golak dinik hliwe'anam, zen maka hêndep sekwak gwe'an. 26 Zep hen kirekam, dowal mo kigi mo irik gin nik de hliwe'anam, etan zënaka de golëeijan hap, zen molya êholo gwe'anam. Nabakam maka hêndep denaban alti'in. Zep dowal mo kigi mo aha hlikna, zen molya zënaka nolëalsa sone gwibi'inam.

27 “Sap Êe dowal mo kigi mo bi gwibin kire-kire dawemsaë jal zi mo kim alal ta gwebla'an. Zi jal-jal de zère mo golsa kara ta'anam, zëbe hap de jal zini n- en molya ti'in zanam. Diki zini insa de nonol balk tankam hen tahalenkam, dekam zëno kirekirena maka alal tabla'ara.

28 “Eiwa denakaë emsa gubirida'an: Alap maka zi mo kirekam-kirekam karekna tingan tap gulsuk gwizim'ira, hen sap Zënaka de lamang tanna, desa hen maka tap gulsuk gwizim'ira. Diki aha-en: 29 Zi de Alap mo Enhosa lamang tankam, desa Alap bëjen tangan tap gulsulun. Kirekam de karekna zen mes hêndep denaban makan gweblanan.”

30 Yesus mae hap ki kirekam gubiridaka: Insa Zënaka nenblakke, “In dowal tilblika.”

Yesussu kim an zem oso wal zeban zitëbla'akke:

(Mat. 12:46-50; Luk. 8:19-21)

31 Yesus mo anena ki zep oso wal zeban Yesussu de zertoran hap golëyaing gwezak. Zisi zep nenbiridak– zen de Yesussu gublun hap. Zëna ë nakon nësbla'ak. 32 Hwëna Zen zi ngirinnik nikin'inka. Zao zep

nenblak, “Bian, eno anena oso wal oban ë nakon emsa ziësbla'anon. Zen man ëdwwam gwe'an- emsa de zertowen hap.”

³³ Yesus ki zep ding gulzimki, “Hwëna nonol Ëe anik emsa gubiridak, ano anena hen oso-walya, zen diki a kirekam de zisi moye:”

³⁴ Ki zep hwëna zini men zen zëre mo alp nakon teinikin'ik, desa nwekam amjanbirki, ki zep hwëna gubiridaka, “Diki an zen lowe he'an, zen zen- ano anena hen oso walyaye! ³⁵ Sap Alap mo ol san men zen ang ta gwenan, zen diki zen tangan- ano anena, oso walya hen somol walyaye.”

4

Yesus kim gandum dan hling gilsinkim ola gulk sun blaonz- imkike:

(Mat. 13:1-9; Luk. 8:4-8)

¹ Yesus kim etan Ho Gutuna Galileak tawa tabirki, zini beya tangankam tagal nëblak, hëndep man tangan dot dasik. Yesus hëndep buluk zep sewe seka, zao zep nikinki- dekon de tawa tabin hip. Bulu in engka en weya ngir'in sin dep esek nul kinik, hwëna zi beyam-byana in ho gutu alp san teinikin sonok.

² Zao zep Yesus gulk sun de ol blaon gwizim dinkim tawa ta gwibi'inka. Nonol man zë gubiridaka, ³ “Ansa emki ësane gwen! Zini man orep gandum dansa de hling gilsin hip song gweka. ⁴ Kim hling gilsiki, hwëna ahakon oranak altink. Mawana ki zep zë yaing gwezak, zen zep hwëna gandum danna insa dwensibлиндak. ⁵ Ahakon kasonak altink- kama bëbeknak. Gandum danna in nabakam zep sap ësip gwek, sap kamana in bëbek tanganna. ⁶ Hwëna yaklana kim sal-sal gweka, sipni in dekam zep ëboneng gwek,

hëndep ësasan gwek, ki zep tol hëndep juwek. Sap sana ba san dep?- olk san de ëhas gwesin niye. ⁷ Hen ahakon dokot të ngi-ngi ausunak altink. Kim sap tol ësaltik, hwëna dokot të ngi-ngina in zep nabakam ëblal-blal gwek. Zen zep dahalebik, hëndep eini hom tëka.

⁸ Hwëna ahakon kama dawemnak altink. Zen en dawemkam zep ësip gwek, hëndep dawemkam zep hataka, hëndep dawemkam tëka. Aha-ere timni zëno dan beyana ahakon 30 enkam, 60 enkam, hen ahakon 100 enkam.”

⁹ Ola insa kim tonsuku, ki zep gubiridaka, “Em dwan i nibanke. Em ësäl gwen!”

Yesussu kim anakan dak- ensiblikke, “Bian, em insa gulk sun ola blaon gwizim sira, ëe homë dam ulsul.”

(Mat. 13:10-17; Luk. 8:9-10)

¹⁰ Yesus kim zë-en gwë'anaka, dekam zep ahakon in zen zëno tawa tabinni insa ësane gwek, dua-blaskam de ang ta gwen wanya ban dakensiblizak, “Bian, em insa gulk sun ola blaon gwizim sira, ëe homë dam ulsul.” ¹¹ Ki zep ding gulzimki, “Abon de ang ta gwen wanya ebe mae hap Alap mes golzimki- em dikim zëre mo irik gin hip denaka tame gul gwen hap denaye. Hwëna aha zi hip hom kirekam golzim'ira. Ëe in zebë zëbe mae hap gulk en san ola blaon gwizimnin. ¹² Sap Alap man desa dwam gwibirida'ara- men kirekam zëre mo olak lwakke, kirekam de hëndep zëbe mae hap anakan lwa gwizimdin hip, ‘Zen sap sa hla nul gwer, hwëna san de hlaun srëmna. Hen sap sa ësane gwe-gwer, hwëna zen molya tol dam nulsuk gwek.

Diki zen de etan Abon osan dep lwanda ha'an zanam,

* 4:12 4:12 Yes. 6:9-10

ki Ëe amaka zëno mae mo karek-karekna tap gulsuzim'in.' ”*

Yesus kim gandum dan hling gilsin hip de ola insa srip gulsuzimkike:

(Mat. 13:18-23; Luk. 8:11-15)

¹³ Yesus ki zep gubiridaka, “Em ba hap tangane tame ul srëm gwer? Ki hen ahanakaë gulk sun blaonzim'ik, desa hen molye tame uk. ¹⁴ Zini men zen gandum danna hling gilsiki, zen san de men kiye– men zen Alap mo ola tawa da gwibirinke. ¹⁵ Gandum dan de oranak altirinni, zen zini men zen Alap mo ola ësane gwe-gwenan. Hwëna dowal mo kigina dekam zep desa de al gul gwizimdin hip zëno mae mo enhonak hata gwenan zala. ¹⁶ Hen men zen kaso-kasonak altirinni, zen ahakon men zen Alap mo ola insa ësane gwe-gwenan. Zen nabakam zep sap enlala isrip-sri naban nulin gwenan. ¹⁷ Hwëna ola in bëjen zëno mae mo enhonak sa gwen, zep bëjen zë holokam lwan. Sap zen kim de karek maena hla nu'ik, ahaksa ol dawemna in hap de jal hap karek dabi'ik, zen hëndep dekam sa Alapsa hli dal. ¹⁸ Hen kirekam, men zen dokot të ngi-ngi ausunak altirinni, zen zini men zen Alap mo ola insa sap ësane gwe-gwenan. ¹⁹ Hwëna angkam de okamanak awe de kirekam-kirekam enlala ngalap naban zë zëre mae mo enhonak siri nul gwenan– anakarekamye, ‘Ëe babë tahalha gwen,’ hen anakan de hole-hle gwe-gwen naban, ‘Diki te-ala beya naban amaka gwë gwe'an.’ Kirekam de enlalana in zep Alap onakare ol

dawemna insa zëno mae mo enhonak hule gwenan. Zep hëndep dawemkam eini ëtë srëm gwe-gwenan. ²⁰ Hwëna men zen kama dawemnak altirinni, zen zini men zen Alap mo ola insa ësane gwe-gwenkam dawem enkam enhonak ing nul gwenan. Zen zep dawemkam eini ëtë gwenan. Zëno mae mo ei beyana, ahakon 30 enkam, 60 enkam, hen ahakon 100 enkam.” *

Yesus mo olsa dikim tame gun hup de ëhohle gwen hap de ol:

(Mat. 13:12; Luk. 8:16-18)

²¹ Etan ki zep Yesus gubiridaka, “Ano ola zen pelita makan. Zini hom pelita ngatannak yuna utuk nul sone gwenan– dekam de ngatanna insa aning gun hupye. Hen pelitana hom tum iltikinnik si nulin gwenan. Zen diki meja maenak de lonesen. ²² Hen kirekam, ola mensaë gulk sun de blaonzimkim zi beya hap aning gul gwizim'in, zen sa lamkam hataser. Hen ano enlala aning tanna, zen dekam sa ngatan gwera. Zen diki dekam sa zini dam nulsuk gwer. ²³ Ëe in zebë emsa anakan gwibiridal, ‘Em dwan i nibanke. Em ësal gwen!’ ”

²⁴ Etan ki zep Yesus gubiridaka, “Zen in zep ano ola mensa ena ësane gwe-gwe'an, dawem enkam emki enhonak lone gwen. Sap ena men kire enkame tame gun hup ëhohle gwe'an, zen kire enkam sa hen Alap ebe mae hap dekam de tame gun hup de enlala blala ing ta sone gwizimdi, hen zao sa etan mam ta gwizimdi. ²⁵ Sap men zen Alap mo irik gin nika de tame gun hup ëhohle gwe'an, zëbe mae en hap sa etan Alap dekam de

* **4:20** 4:20 Yesus kim dansa de tën hap dena ol aïsilik awe gwibiridaka, zen ei gwen, ahaksa Alapsa de taibliblan en hap hom enlala gwibirki. Dansa de tën mo dam gulsunnu, zen hen Alap mo ol san de dam-dam enkam lowehe gwen hap. (Mat. 5-7) Ahaksa nëno mae mo ol toran de Alap mo nwenak sam gwesik gwen hap. (Mat. 12:31-37) Ahana hen, zisi de halen ta gwibin hip. (Yoh. 15:16) Kirekam de lowe henna, zen zen Alap mo nwenak nwe-mase gwe-gwenan– san de dansa de tënna kiye.

tame gun hup de enlala blala sowe henkam ing ta sone gwizimdi. Hwëna men zen ëhohle gwe srëm gwe'an, zëbon mae men zen sap tame gun hup de enlalana betek enkam lwazim'ira, desa sa hwëna Alap al tazimdi.”

Gulk sun de ol blaonzimdinni an mae hap: Alap mo irik gin hip dena, zen zi mo tame gun srëmkam zi mo enhonak saltil gwenan.

²⁶ Yesus in kim nama bulu kon tawa tabi'inka, zao zep etan zi beyam-byana in hap ola gulk sun blaonzimki, “Alap mo irik gin hip dena, zen san de zi de nganak gandum dansa hling gilsinni kiye. ²⁷ Zëna dekam totoresa de gwë gwen, hwëna gandum danna in dekam sa totoresa sip gwera, hëndep saltili. Zini in sap de anakan tame gun, ‘Mes saltili,’ hwëna anakan bëjen dam gulsun, ‘Ba hap kirekam saltil gwenda?’ ²⁸ Sap kama mwanak de gandum dan lwanna, zen totoresa dekam ësip gwe-gwenda, hëndep ëtim gwe-gwenda, dekam zep hëndep ëwenam gwe-gwenda, hëndep danna dekam zep ëbeya gwe-gwenda. ²⁹ Hwëna kim de bil gwe'anka, hëndep dekam sa hwëna zini in nëbokkam blom tasili. Sap dekam taran hap denak mes zaunun.”

Gulk sun de ol blaonzimdinni an mae hap: Alap mo irik ginni, zen rica dan makan.

(Mat. 13:31-32,34; Luk. 13:18-19)

³⁰ Yesus ki zep etan gubiridaka, “Ba naban esa apde osol?—dekam de Alap mo irik gin hip denaka gulk sun blaonzimdin hipye. Alap mo irik gin niban ba naban esa enlala eizim?—dekam de srip gulsuzimdin hipye. ³¹ Alap mo irik ginni zen rica dan makan. Sap tingare tetan dan nakon, rica danna, zen zen-

betek tangan wenyaye. ³² Hwëna kim ësaltil gwenan, dekam zep tingare obwaga nakon ëblal-blal gwe-gwenan— hëndep hli-hli naban. Mawana zao zep yaing gwe-gwenanzal— zëno hli-hlinak de golsa tauk gweblan hapye.”

³³ Yesus kirekam-kirekam gulk sun de blaonzimdin olkam tawa tabirida gweka. Men zao en zëno mae mo ësane gwen hap de sosonna zausuk gwizimk, dekon hom etan ayang gul gwizimki. ³⁴ Zi beyana kim tawa ta gwibirki, Zen gulk sun de blaonzimdin enkam tawa ta gwibirki. Hwëna zëre hon de ang ta gwen wenyaka de zë-erenak tawa tabinkim, Zen man tingan srip gulsuk gwizimki.

Yesus kim asese yawala jalse gweblakake:

(Mat. 8:23-27; Luk. 8:22-25)

³⁵ Kam-en tangan zep Yesus zëre hon de ang ta gwen wenyaka gubiridaka, “Haen, nen ho gutu men eihya san gweyo gwen.” ³⁶ Dekam zep hëndep zëre hon de ang ta gwen wenya in, bulu men dekon tawa tabi'inka, zëwe sesek gwe sezak. Zi beyana insa ho gutu alpna iwe zep hli nulidak. Ahakore bulu hen lun ang ta kinik. ³⁷ Hwëna asese yala ki zep mumuk ennak hataka. Ho gutuna in dekam zep mam enkam ngëp-ngëp gweka, hëndep buluk iwe suwehe kini gwe'anzak, hëndep beya gwesen hap alp gwesi'ik. ³⁸ Yesus Zëna bul ohwa nakon nisi ta'anka. Nola nol tri-trinak dreini neka. Zëre hon de ang ta gwen wenya ki zep li dak, zao zep nenblak, “Guru, em san nen de kitak juwen hap ema dwam gwe'ara?”

³⁹ Yesus ki zep luweka, ki zep asesena insa gubluka, “Em zausun!” Hen ho gutuna insa gubluka, “Em hen em sëwehen!” Asesena dekam zep tap gweka. Ho gutuna in hen dekam zep

tangan sêwe heka. ⁴⁰ Ki zep hwëna gubiridaka, “Em bap ëairil! Em san ki nama home Asa laiblibla'an?”

⁴¹ Zen dekam zep sêrkam ëairi'ak, ki zep zënaka nenbiri-dak, “Eiwa, zini an wehasa hom! Ba hap tangan asese naban ho ngëp naban betek nëblanan!”

5

Yesus kim dowal-dowal mo bi gweblan zini dawem takake:

(Mat. 8:28-34; Luk. 8:26-39)

¹ Hëndep kim Ho Gutuna Galilea mo men eihyanak golëyaing gwe naka, Gerasa mo langnak, ²⁻³ Yesus kim bulu kon ati gwe'anka, dekam zep hen dowal-dowal mo bi gweblan zini Zëbon osan dep song gwe'an zaka. Zen zi tok lo tasik gwibin kaso-hul kaso-hulak gwënda gweka. Dekon te so'an zaka. Tahale gwenna mes topse nëblak. Besi dokot maekam sap naka gweblak. ⁴ Zen kim sap besikam de dokotkam taha-tanana tatak noso gweblak, zen hwëna nonol tahanak denaka blom ta sone gweka. Hen tananak dena, tanana kim ziheir gweka, dekam zep ësom gwe hana gwek. Sosonna sêrkam tangan dowal-dowala in zëbe hap nol gweblak, zep hëndep toton nara dep?– balk tan naye. ⁵ Yaklam denaban kam denaban zen zi lo tasik gwibin kaso-hul kaso-hul san gwënda gweka, hen kwatap bete-teksa hêrhendan naban wale tanda gweka. Zëre mo timni kaso benbenkam kalk-kalk guluda gweka.

⁶ Zen kim langa nakon Yesusu hla takin zika, ki zep hluwe zaka, zëno nwenak zep boklena kom so zaka. ⁷⁻⁸ Yesus ki zep zëbon de dowal-dowala insa gubiridaka, “Dowal-dowal, em zëbon onakon

wet so gwen!” Zini in dekam zep mam enkam hêrheka, “Yesus, Teipsin Zini Alap mo Tane, Em aban toton banakan de syal ën hap? Alap mo nwenak Emki anakan asa gublun, ‘Ëe molyë emsa karek tak.’”

⁹ Yesus ki zep takensiblika, “Eno bosena nara?”

Dowal-dowala in ki zep ding nulblik, “Zëno bosena Jal Zi Tra Bak, sap ëe an tra tangan nikë zëbon lowe he'an.”* ¹⁰ Zen man Yesusu aberbe da gwe'ak, “Asa bahem langna an kon golëalsa sonendan.”

¹¹ Zëno mae mo nwe kara gwen san zahona beyam-bya tangan nik kwatap tini san tembane hap ëhaka'ak. ¹² Dowal-dowala in ki zep Yesusu aberbe da'ak, “Em wëhë tol asa zaho trana wakuwe de bitï gwen hap gubirida'anka?”

¹³ Yesus ki zep gubiridaka, “Dekam bitï gwek.” Dekam zep dowal-dowala in zini in kon wet so gwek, dekam zep hwëna zahona iwe bitï gwek. Zaho trana in dekam zep heya-hya gwek, li san zep syalk ta tinek, hëndep ho gutunak zep ëkei-king gwek. Zahona in zëno beyana tingan dua ribu enkam.

¹⁴ Zahona insa men zen kara da gwibik dekam zep zaho bi naka de gubiridan hap ë san dep hen ëna in mo golek denak de gol-gol san dep ëhlu-hluk gwek. Zëwe de zini in kim ësak, dekam zep hëndep nolësal kinik. ¹⁵ Yesus onak kim yaing gwezak, zao zep hen dowala in desa bi nëblak desa hen hla dazak. Pakean naban zë nikin'inka. Enlalana hen mes sêwe heblaka. Dekam zep zë ëairi'ak. ¹⁶ Owasna insa men zen hla nuk, zen zep hwëna ahakore wenyä insa donbiri-dak. ¹⁷ Kirekam kim ësak dekam zep Yesusu Zen de nabakam zëno

* **5:9** 5:9 Zëno bosena Yunani mo olkam “Legion.” Amber olkam zëno enlalana “batalion.” Roma mo jana nabare zi mo “legion”kam de gubinni, zen zini beyana empat ribu enkam. Dekon hen beyana man esek gwe kinï gwek.

mae mo langna in kon song gwen hap aberbe da gwe'ak.

¹⁸ Yesus kim buluk sewe seka, zini in desa dowal-dowala hi nëblak ki zep aberbe ta'anaka, "Èe wèhè tol Emsa ang gwebla'ak?"

¹⁹ Yesus hwèna man gubluka, "Bahem. Em gol san song gwen. Ere mo iyesa tonbirida— mensa Bian Alap dawemna ebe hap mamkam golblalake. Anakan gubirida, 'Zen man tangan asa kwawang gweblaka.'"

²⁰ Zini in dekam zep song gweka, hēndep Yesus insa zère hap syal gwibir-blika desa tonbirida song gweka— langna mensa anakan bose nukke, "Èna Dare Taha-tap" kam. Kim sane da gwek, tūngare zini man tangan ètengwan gwek.

Yesus kim Yairus Bak mo wenam tol tokna ngaya gulkuke, hen aura gwe-gwen wenyanya kim dawem gulkuke:

(Mat. 9:18-26; Luk. 8:40-56)

²¹ Yesus kim etan bulcum ho gutu an eihya san dep lwahal zaka, zao zep zi beyam-byana ho gutu alpnak tagal nëblak. ²² Zao zep hen zi bosena Yairus hata zaka. Zen Yahudi mo zèwe de but srēm golak de aha mamna. Zen kim Yesusu hla ta zaka, ki zep zèno nwenak ik gwehe zaka, ²³ dekon zep dawem enkam aberbe ta seka, "Bian, ano wenam tola tin hip alp gwesi'in. Em wèhè zè hata'anaka?— tahasa eka zè tehabir ane, zen dekakim tol dawem gwek. Mana tol ap tūblinank."

²⁴ Dekam zep zèno gol san dep song èka. Zini beya tangan nik ngirinnik nëblahak, hēndep man tangan ngiltitik gwenkam kyang dasik.

²⁵ Dua-blas tahunkam de karekkan aura gwe-gwe wenyanya dekam zep hen ang gwese ha'ak.

²⁶ Zèno te-alana mes tol tap gweka— dokter-dokter hap de sap

kap ta gwizimdinkim. Hwèna hom tol kim dawem gwe-gwek, hwèna sang-sangna man kim tangan sabak gwe-gwek. ²⁷ Wenyanya in mes beyakam Yesus hup dena sane gwe-gwek, zep zi tra ngirinnik tahan nakon golek de tazak, zao zep hēndep baju ennak olk ta sonek. ²⁸ Sap wenyanya in mes anakan taibliblak, "Baju mae ennakè towanbla'ak, èe dekam asa dawem gwer."

²⁹ Zen kim olk tak, hēndep dekam zep zèno kala in tewesibik. Dekam zep zère mo timni anakan eisbik, "Èe mesè dawem gwenan." ³⁰ Yesus dekam zep hēndep anakan eisbiriki, "Zi sang-sangna mes Asa de olk tankam dawem gwenda." Dekam zep zi tra mo ngirin nikon lure san lero gweka, hen takensibirida gwe'anaka, "Asa nara bajunak olk ta sonera?"

³¹ Zère hon de ang ta gwen wenyanya dekam zep nenblak, "Bian, zini an beya tangan nakake— an zen emsa dot dasilye! Ba hap de waba hap takensibirida gwen hap, 'Nara asa olk tala?'"

³² Hwèna Yesus nama ki nwekam tèblaka— men zen olk takake, desa de tawa gweblan hap. ³³ Hwèna wenyanya in mes zènaka anakan eisbik, "Èe mesè dawem gwenan." Dekam zep airin hip yal-yala ban Yesus mo nwenak ik gwe hezak, dekon zep zère mo sang-sang hap dena kitak ton seblak. ³⁴ Yesus ki zep kwasang tola ban gubiriki, "Anyan, em ema Asa taibliblala, in zebe dawem gwenda. Aha-ere enlalakam song gwe. In eiwa, mese tangan dawem gwera."

³⁵ Yesus in kim nama ola ton'anaka, zini dekam zep Yairus mo gola kon yaing gwezak, ki zep zè nenblazak, "Eno wenamna mes tol tilsinin. Bian Gurusa ba hap de waba hap blos tablan hap?"

³⁶ Yesus man salsibiridaka in zen Yairus Baksa nenblazak, ki zep hwëna Yairu'u gubluka, "Bahem aïrïn. Asa em taïbliëlan."

³⁷ Yesus dekam hom aha zi de ang gweblan hap gubiridaka—diki Petrus, Yakobus, oso zem Yohanis hin. ³⁸ Yairus mo golak kim yaïng gwëk, anakan zep hla nulida'ak, "Karekkam ena ta'an hen gona dabi'in." ³⁹ Yesus kim golak til zika, ki zep gubirida zaka, "Em ba hap ena tal hen gona tal? Wenam tola in hom til. Zen nisi am ta'an."

⁴⁰ Zen hwëna man Yesussu swrë da'ak. Yesus ki zep wet so gwen hap gubiridaka. Kim wet so gwëk, dekam zep zëre hon de ang ta gwen zi dan-aharena in han hen wenam tola in mo ane-bia mae en naban golëbiti gwëka—teksonna men zao wenam tol tokna in lwa'akke. ⁴¹ Ki zep wenam tol tokna insa taha nakon gul ineka, ki zep zë zëre mae mo olkam anakan gubirki, "Talita kum." Nëre mae mo olkam zëno enlalana anakan, "Timë, em luwen."

⁴² Wenam tola in dekam zep hëndep luwek, hëndep të nasen'ak. Zëno tahnunna dua-blas enkam. Dekam zep sërkam tangan ètenggwan. ⁴³ Hwëna Yesus man tangan jalse gwibiridaka, "Owasna an zen ki lwanan, bahem ahasa tonbiridan." Anbi zemka ki zep hen guzimki, "Tembanesa em olbin."

6

Yesussu kim Nazaret kon baes nëblakke:

(Mat. 13:53-58; Luk. 4:16-30)

¹ Yesus dekam zep dekon zëre hon de ang ta gwen wenyä ban zëre mo ëna Nazaret san dep golëlwanda halka. ² Hari Sabatnak kim zauk, Yesus zep zëwe de but srëm golak tawa tabirki. Zi beyam-byana men zen sane da'ak man tangan denggwänbla'ak. Zep zë hwëna donsublu'ak, "Zini an

endawe sekola gwëka?— zep kil gi'ira, 'Èe asa tawa tabir.' Hen owas-owassa de syal gwe-gwibin hip de sosonna endawe sa gul iri? ³ An dwan zenke— gol syal gwe-gweblan zi niye, Maria mo tane sake. Zëno oso walya Yakobus, Yoses, Yudas, hen Simon. Hen zëno somol walya awe am hen lowe he'an." Sap zen mes kirekam tame dak, zep baes nëblak.

⁴ Hwëna man ding gulzimki, "Zini kirekam ègwë gwenan: Men-kore men-kore è nakon, Alap mo ol ayang gul gwen hap de zini man blikip neisibirida gwenan. Hwëna zëre mo iye, ahaksa zëre mo è nakore nik de kirekam ayang gul gwizimdinkim, desa hom tangan blikip neisibirida gwenan." ⁵ Zen in zep Yesus zëwe owas-owasna beyakam syal gwibir-zim srëm gwëka, sap zen hom daïbliëlak. Hwëna zi sangsang ensa zë dan en dawem tabirki— tahasa de tehabirida ine gwenkam. ⁶ Sap zëre mo ènak de zini kirekam daïbliëla srëm gwëk, zep tangan tenggwänbiridaka.

Yesus kim dua-blaskam de zëre hon ang ta gwen wenyä lup gul sonekake:

(Mat. 10:5-15; Luk. 9:1-6)

Ki zep hwëna è-è san amjanbir song gwëka hen desan tawa tabirida gwëka. ⁷ Ki zep hwëna dua-blaskam in zen ang në gweblak, desa kwang guludaka, zao zep gubiridaka, "Em dan-dan dan-dankam è-è san sek gwen. Èe asa ère mo sosonsa ebe mae hap golzim— dowal-dowalsa ekakim olëalsa sone gwibik. ⁸ Bahem ba maena ora san dep lop tan. Dute ensa leirenk. Tembanena hen bahem lop tan. Honna bahem wëwek tan, hen te-ala maena bahem kap tan. ⁹ Sepatu enna amki alala lak, hen bajuna tim ennak dena kim sek gwëk. ¹⁰ Gol karek mae nakon de emsa

teisya irinni, 'Haen, awe se këza,' zen zëwe en emki ën. Bahem dekon etan gol dawem san dep al ëhan. ¹¹ Hwëna men dekore ë nakon emsa anakare ola ban teisya irin srëmna, 'Em ba habe awe aptanan zala? Ëe ama emsa de salzimdinni baes ta'an,' zen dekam em hëndep dekon song ën. Ë topnak em tana sonsa taik-tik oso guk kinin- dekakim anakan tame nuk, 'Zen sap Alap onakore ol dawem naban nëbe mae hap olhatazim zira, hwëna nen insa lesya-in srëm gwenan nère mae hap de kareksae kim mam ulin.' "

¹² Zen dekam zep dan-dan dan-dankam sek gwëk, hen anakan tawa dabir-song gwëk, "Ere mae mo karek-karek nakon em ëhalen." ¹³ Hen dowal-dowala beya tangan naka nolëalsa sone gwibik, hen zi sang-sangna Yesus mo bosekam de minyak zaitunkum dra tabinkim beyakam dawem da gwibik.

Baptis ta gwibin zini Yohanissi kim dakke:
(Mat. 14:1-12; Luk. 9:7-9)
(Ayat 14-29)

Yesus kim lima ribukam de zi beyam-bya hap tembanena golz- imkike:
(Mrk. 6:30-44; Luk. 9:10-17; Yoh. 6:1-14)

¹⁴⁻¹⁸ Galileak de teipsin zini Herodes Bak kim zëre mo os-ona Pilipus mo wanya Herodiana Baksa al gulbluka, hwëna baptis ta gwibin zini Yohanis zep damnak anakan jalse gwëblaka, "Musa mo titi tabin ola kon, em sap diki bëjen em oso uk mo wanya gon." Hwëna Herodes dekam zep zëre mo jana nabare zisi Yohanissi de bwinak tahalen naka tak ta irin hip gubiridaka. ¹⁹ We zem in, Herodiana Bak, zen hen man enlala ennak Yohanissi taïl gik gwëblak. Zen man sap

Yohanissi de tan hap enlala gwëgwëk, hwëna Herodes de gubiridan srëmcam bëjen tan. ²⁰ Sap Herodes hen man Yohanissi airi gwëblaka, sap zen man enlala gwë-gwëblaka, "Yohanis zen zini dawemna. Alap zer soneka." In zep tan hap jalse gwibirida gwëka. Herodes hen man zëno olsa de sane gwen hap dwam gwëgwëka, hwëna hyanak zep etan zëno enlalana anakan dowëbla hana gwëka, "Ëe banakan asa gwëblal? Zini an Alap mo zer sonen nakake."

²¹ Hwëna Herodes zënaka de jaha gwëblan yaklanak kim hatak, tembane yawalsa zep syal neibik. Tingare irik ginnik de mam-mamna hen jana nabare zi mo mam-mamna, hen Galilea kore nol-nola, zen man zë yaing gwëzak, zao zep apdekam tembane tak. Zen dekam zep zauk- Herodiana mo baptis ta gwibin zini Yohanissi de taïl gik gwëblanna in dikim jowen hap denakye. ²² Tembane tanna iwe, Herodiana mo wenam seiwiri man hen tilzik, zao zep tingare zi mo nwenak zisya gwë'ak. Herodes man tangan sam gwesibirki, hen tingare zi trana in man tangan sam neisibirki. Herodes ki zep wenam seiwiri insa gu-gubirki, "Men desae ki ena abe gwibi'inka, zen desa asa ki hëndep ebe hap golbir." ²³ Zen kirekam wenam seiwiri insa tingare zi mo inik gu-guk gwibi'inka, "Ngli naban kama naban mes asa nasalblanan: Ëe asa eno abe gwibinni insa ebe hap sul sonebir, hëndep ëre mo irik gin maena asa ep hlilbir!"

²⁴ Wenam seiwiri in dekam zep an zem Herodiana de anakan takensibin hip te sok, "Ëe basa asa dawem kire-kirena abe gwibir?"

Dekam zep ding gulbuk, "Baptis ta gwibin zini Yohanis mo nolsa de blaonin halzan hap em abe

gwen- èe akakim anakan tawa gwek, 'Zen eiwa mes tangan tili.' ”

²⁵ Wenam seiwiri in ki zep nabakam Herodes osan dep lwa halzak, ki zep gubluzak, “Èe baptis ta gwibin zini Yohanis mo nolakaè abe gwibi'in- angkam de hëndep ap piring niban awe lonebir anezan hap.”

²⁶ Herodes kim zëno abena insa salka dekam enlalana man tangan dowebla hanaka. Hwëna etan bëjen zëno abena insa wet gulsubin, sap zen mes ki zën zi tra mo inik kirekam etan-etankam gu-guk gwibi'inka. ²⁷ Dekam zep hëndep zëre mo jana nabare zini gubluka, “Em bwinak Yohanis mo nolsa ap blaonblin halzan.” Jana nabare zini in dekam zep hëndep blaonblinhal zaka. ²⁸ Piring niban zep golhal zaka, ki zep hëndep wenam seiwiri in hap golbir zika. Zen zep hwëna an zikhip golbirhak. ²⁹ Yohanis hon de ang ta gwen weny kim ësak, dekam zep tok naka de zerhan hap yaing gwezak. Ki zep hëndep kaso hulak nënnek.

[14] Hwëna zao kim lwa se'ak, dekam zep hen etan Yesus hup de ola Herodes hon hatak, sap dekam mes Yesus mo syal hap dena è-è san ètawa gwendak. Zep ahakon man ègu gwek, “In eiwa, Yohanis Su Tabin Swe mes yap etan ngaya gweka. In zen hwëna bosena Yesuskum li yul soneka. In zep zëbon owas-owa'a dikim syal gwe-gwibin hip de sosonna lwa'an.” [15] Hwëna ahakon man ègu gwek, “In orep de Alap mo ol ayang gul gwen zini Elia Bak mes yap- men zen Alap osan dep sewe sekake. Zen hom tilki, in zep Yesuskum hwëna jowe zaka.” Ahakon hwëna man ègu gwek, “Ki hom. Zen Alap èse naka zer soneka- orep men kirekam hen lup gul sone gwekake.”

[16] Hwëna Herodes kim salka, dekam zep guku, “Aha hom. An Yohanis Su Tabin Swe. Èe mesam sap zëno nolsa de blaonsublun hap gubiridak. Hwëna in zen mes yap etan ngaya gweka!”

Yesus kim lima ribukam de zi beyam-bya hap tembanena golz- imkike:

(Mat. 14:13-21; Luk. 9:10-17; Joh. 6:1-14)

³⁰ Dua-blaskam de zëre hon ang ta gwen weny- mensa zëna lup gul soneka, ki zep etan Yesus onak dep lwanda halzak. Zao zep donblazak- mensa zëna syal tandak hen tawa dabiridake. ³¹ Hwëna zini hen beya tangan nik yaing gwe-gwe'anzak, hëndep Yesus zep zëre hon de ang ta gwen weny ban golëhir-hir gwe'an- hëndep golëtembane tan maena ba kon dep? Yesus dekam zep zëre hon de ang ta gwen weny insa gubiridaka, “Haen, awe bëjen nen teinikirin. Nen në-en zi srëmnak de teinikirin hip zek gwen.” ³² Ki zep hëndep bulkum ègwahak- zao de zë-en lowehen hap.

³³ Hwëna zi beyam-byana in mes ègwa hannak hla nulida sonek, hen zen mes anakan tame dabik, “O an Yesus maeke!” Zep è-è nakon beya enkam eik ora san èhlu-hluk gwek, hëndep zen zep nonol yaing gwek. ³⁴ Yesus kim bulu kon ati gwe'an-ka, ki zep zi beyam-byana insa hlaluluda kìnika. Zen sërkan zë kwasang gwibiridaka, sap zen bi srëm zaho makan zë lowe he'ak. Zep zë mamkam tawa tabirki. ³⁵ In kim tawa tabi'inka, zao zep hëndep kawe'ak. Dekam zep zëre hon de ang ta gwen weny Yesusu nen-blazak, “Angkam man kawe'an, hen langna an tahalha tanganna. ³⁶ Diki dawemna zini an emaka zen de langna awe de golek de

ë-ë san te-alakam tembane hap ëhakan hap enbirida'an."

³⁷ Hwëna Yesus ki zep ding gulz-
imki, "Amki em tembanena zëbe
mae hap hen olzimk."

Dekam zep ding nulblik, "Asya!
Nen an san te-ala beya zi! * Ëe
banakan de tembanena zëbe mae
hap golzimdindin hip?!"

³⁸ Yesus ki zep etan takensibiri-
daka, "Eno mae mo rotina ba-
naka'en? Emki hla tandan."

Kim hla dandak, ki zep nenblak,
"Rotina aha-ere taha-tap enkam.
Hogwena dan-dan."

³⁹ Ki zep hwëna zi beyam-
byana insa so trana iwe de hlik-
hlikkam teinikirin hip gubiridaka.

⁴⁰ Dekam zep kirekam ëteinikin
nirak. Ahakore hlik-hlikna 100-
100kum. Ahakorena 50-50kam.

⁴¹ Yesus ki zep aha-ere taha-
tapkam de rotina insa hogwe
darena in han teisyaka, dekam
zep ngli san de kara gwesen na-
ban Alap hap dawemna golblaka.
Ki zep hwëna rotina insa ahap
tabirki, hen hogwe darena insa
kwa-kwak soka. Desa zep dua-
blaskam de zini in hap etan-
etankam kap ta gwizim'inka- zen
de hwëna zi trana in hap kae
gwebla-zimdindin hip. ⁴² Zi trana
in kim dwenblandak, man tan-
gan ëitri gwek. ⁴³ Ki zep
hwëna dua-blaskam de wenya
in tembane mosrona insa tagam
dak. Hëndep yuna dua-blas
enkam zep ësuwek. ⁴⁴ In zen
rotina insa dwenblandak, zi ensa
de aïtbinkim, beyana lima ribu
enkam- we wal walassa de aïtbin
srëmkamye.

*Yesus kim ho gutu tahan san
song gwe'an zakake:*

(Mat. 14:22-33; Yoh. 6:15-21)

⁴⁵ Kim tembane tasik, dekam
zep hëndep dua-blaskam de ang
ta gwen wenya insa bulkum de
ho gutu men eihya san sek gwen
hap gubiridaka- Zënaka de ëna
Betsaida san dep ngeir gublun
hap. Ki zep hen zi beyam-
byana insa sekwak gwen hap
gubiridaka. ⁴⁶ Yesus kim zi
beyam-byana insa hli yuludaka,
ki zep zë-en kwatap tek san
hata seka- dekon de Alapsa gu
soneblan hap. ⁴⁷ Kim kawesik,
zëre hon de ang ta gwen wenya
bare bulu mes ho gutu ngirinnik
zauk, hwëna Yesus Zëna nama
kwatapnak gwë'anka. ⁴⁸ Dekon
zep anakan kara tabir ane'anka,
"Asesena ngein nikon mamkam
täilbirida'ara, zep karekkam ho
ngëpna insa bulu inkam sap
nakabi'in." Zëna hwëna oho-bung
gun nuban zep ho gutu tahan san
de song gwe zankam gulmun nu-
ran makan gweibiridaka. ⁴⁹⁻⁵⁰ Zen
kim hla da sonek weya tahan
san de song gwennak, ki zep
au hloblankam ëhërhek, sap zen
man kil dik, "Hobwem dowal!"

Hwëna ki zep gubirida kinzika,
"Em ëšëwehen! Bahem ëäirîn.
Ëe an Ëe." ⁵¹ Ki zep hëndep zëno
mae mo buluk iwe sewese zaka.
Asesena in dekam zep hëndep
sëwe heka. Zëre hon de ang
ta gwen wenya in man tangan
sërkam denggwänblak. ⁵² Sap zen
aha-ere taha-tapkam de rotina
mensa ahap tabir-zimki lima ribu
enkam de zi hip, zen hom owasna
desa tame nuk. Zëno mae mo
nola dekam nama drak-drakna,
zep zëbe mae hap man tangan
gwa-gwa gwizimk- desa de tame
gun hupye.

*Yesus kim zi sang-sang beyam-
byana Genesaret dawem ta*

* **6:37** 6:37 "Te-ala beya" kam, Markus man ale gulku "200 dinar." Dinara zen zëno mae mo perak tangankam de te-ala kaso. Zen dekam anakarekam: Zi de aha-ere yakla blalkam syal gwenna, zëno gajina dekam aha-ere perakkam de te-ala kasokam. Zep 200 dinara, zen te-alana mam tanganna- san de dua-ratuskum de zi mo aha-ere yaklakam de syal tan gajina kiye.

gwibirkike:

(*Mat. 14:34-36*)

⁵³ Genesaret kim bulkum yaïng gwek, ho gutu men eihsanak, ⁵⁴ kim atiti gwek, zëwe de zini hëndep dekam zep Yesussu tame dazak, “O an zenke.” ⁵⁵ Zen dekam zep tingare langna iwe de ë-ë san gubiridan hap ehlu-hluk gwe gu nusenk. Zen kim anakan nasal gwebla'ak, “Angkam Yesus zao gwë'ara,” dekam zep zi sang-sangna zato naban desan dep kap nulhal gwe'anzak. ⁵⁶ Yesus men desan ki tända gweka zi sang-sangna hen zëwe nolëyaïng gwenda gwek– sap ë yalak, sap ë bete-teknak, hen sap ora san de gol-gol mae san. Hen pasar maenak kang nul gwek, dekon zep Yesussu abe da gwek, “Bian, zi sang-sangna an wëhë baju top en mae nakon Emsa olk ta'anka?– dekakim tol dawem gweka.” Tingan men zen olk da gwek, zen dekam zep hëndep ëdawem gwe-gwek.

7

Mae hap de ol: Auyan-aza mo titi ta gwibin ola ban man Alap mo ola ban ilman në gwenan.

(*Mat. 15:1-9*)

¹ Aha yaklakam Farisikam de gubirida gwen wenyä Musa mo olsa de tawa ta gwibin wenyä ban Yerusalem kon Yesus onak dep yaïng gwezak. ² Hwëna zen man Yesus hon de ang ta gwen wenyä hla nulidak– auyan-aza zik mo ëpba ol san de taha hlë tazimdin srëmkam tembane tanak. Zen man dekam enlala neibiridak, “Zen an mes Alap mo nwenak ëkun gwenan.” ³ Yahudi zini zen kirekam zëre mae mo orep de auyan-aza mo ëpba ol san ang ta gwenan, hwëna Farisikam de gubirida gwen wenyä, zen

zen tangan sërkam desa kyang-kyang nulsuk gwenan. Zen bëjen mae tembane tan– zëre mae mo auyan-aza mo ëpba ol san de kire enkam tahasa hlë tazimdin srëmkamye. ⁴ Ba maesa de pasarak gonna, zen bëjen hokam de su tabin srëmkam twinbin. Hen beya tanganna zëre mae mo ëpba ola– zen men desa tangan kyang-kyang nulsuk gwenan, mok, blang, cerek, [hen tum] maesa de su tablanda gwen naye.

⁵ Musa mo olsa de tawa ta gwibin zini in Farisikam de gubirida gwen wenyä ban dekam zep Yesussu dakensiblik, “Ebon de ang ta gwen wenyä ba hap nëno mae mo auyan-aza mo ëpba ola nulmun gwe'an?– tembane dëre ta gunnuk de tahasa nonol hokam hlë tazimdin srëmkam de tembane ta gwenkamye. Zen mes Alap mo nwenak ëkun gwenan.”

⁶ Ki zep ding gulzimki, “Em an eiwa ëk enkame ëgu gwenan, ‘Ëe an Alapsa de betek gweblanna.’ Eiwa, Yesaya Bak mo ola man ebe mae hap dakastilzim'in– zen insa Alap mo ola anakan ayang gulkuye,

‘Zini in ëk enkam Aşa betek në gweblanan, hwëna zëno mae mo enhona Abon onakon langa tangannak.

⁷ Zen waba hap Asa boklena kom da gweblanan, sap zen zi zëre mae mo titi tabin olkam tawa da gwibirin– san de ano olkam de tawa tabinni kiye.’”*

⁸ Anakan zep waulsuzimki, “Em Alap mo ola ema eibir kinë gwenan, hwëna zi mo olsae kyang-kyang ulsuk gwenan.”

⁹ Etan ki zep gubiridaka, “Em an eiwa tewesin tanganna, zebe Alap mo ola eibir kinë gwenan, hwëna auyan-aza mo ëpba olsae kyang-kyang ulsuk gwenan. ¹⁰ Sap Alap

* 7:7 7:7 Yes. 29:13

mes Musa Bak hap ola ansa gol-blaka:

‘Ane-biasa em blikip gwesik gwizimdin.’

Hen anakan mas gulku,

‘Men nara an-bi zemka lamang sonna, zen hēndep tok hap em karek tan.’*

¹¹ Hwēna em an emā anakan tawa la gwibirin, ‘Ane-bia mo ol san sap esa ang ta srēm gwe-gwer-anakan mae de lwankamye: Ane-bia de tahalha ēnnak, em sap esa anakan enbirida gwer, “Angkam ēe molyē emsa mas gwizimk, sap ano te-alana an lamkam de Alap hap kap tablan habē lam ta’an.”’

¹² Eno mae mo tawa tabinkim, kirekam de an bi zemka blikip gwizimdin srēm zini man sam gwesi’ira. Zep eno mae mo tawa tabinni emā kim enbirida gwenan, ‘Bahem ane-biasa mas gwe-gwizimdin.’ ¹³ Zep ere mae mo auyan-aza mo ēpba tawa tabinni insa de kyang-kyang gulsunkum, zen hwēna dekam Alap mo ol tanganna insae kim hli ku’in. Hen beya tanganna- em mensa kirekam ulin halasen gwenanye.”

Mae hap de ol: Zini an dekon Alap mo nwenak ēkun gwe-gwenan.

(Mat. 15:10-20)

¹⁴ Yesus ki zep etan zi beyana insa tagal gwen hap gubiridaka. Kim tagal gwek zao zep gubiridaka, “Kitak Asa sane lak- ekakim tame uk. ¹⁵⁻¹⁶ Mensa ēk tihī san zini ing nul gwenan, dekon hom Alap mo nwenak ēkun gwe-gwenan. Diki men zen zi mo ēk tihī nakon wet so gwenan, zen diki dekon Alap mo nwenak ēkun gwe-gwenan.” *

¹⁷ Yesus ki zep zi beyana insa hli yuludaka, ki zep golak tilki. Zēre hon de ang ta gwen wenya ki zep

du nēblazak, zao zep dakensiblik, “Bian, kun gwen hap de ola insa gulk sun blaonnara, emki abe mae hap srip gulsuzimdin.”

¹⁸ Ki zep ding gulzimki, “Em san hen home tame ul? Ki em san hen zi trana in han apdenak?– enlala joblo-topna. Men desa ēk san olgwen gwibirin, zini dekon bējen Alap mo nwenak kun gwen. ¹⁹ Sap zen hom enhonak til gwenan. Zen ulpnuk hata gwenan, hēndep ukum zebe ana gwibirin.”

Ēe an Markus. Ēe ama ola ansa ebe mae hap srip gulsuzim’in: Kirekam kim Yesus tawa tabirki, zēno dam gulsunnu a kirekam mo: Tingare tembanena zen Alap mo nwenak dawemna. Tembane nakon bējen Alap mo nwenak kun gwen. Dekam zep etan ayang gulzimki,

²⁰ “Diki men zen zi mo enho nakon hatase gwenan, zen diki zini dekon Alap mo nwenak ēkun gwe-gwenan. ²¹ Sap zen zi mo enho nakon anakare kareksa de gon hap de enlala jal-jala hatase gwenda:

kahalo gwen hap dena,

sowē hap dena,

zisi de tan hap dena,

²² hen wesya de lirak oson hap dena,

te-alasa de hole-hle gwibin hip dena,

aha zisi de taīl gīblin hap dena,

hen ahak-ahak tan hap dena,

zi bosyansa de tonsublun hap dena,

bola-bola gwen hap dena,

nol drak-drak gwen hap dena,

saher srēm kam de gwē gwen hap dena,

hen zi bōse zemka de anakare hap husus gweblan hap dena,

‘Zen en dawemsa gul iri.’

²³ Tingare kirekam-kirekam karek enlalana in, zen enho nakon

* **7:10** 7:10 Kel. 20:12; 21:17; Im. 20:9; Ul. 5:16 * **7:15-16** 7:15-16 Ahakon men zen orep Markus mo ola ansa etan ale nul gwek, ayat enam-blasna man mas nuk. Markus 4:23 nakore naka etan zao mas nuk.

wet so gwenan. Zini zen diki dekon Alap mo nwenak ëkun gwegwenan.”

Yesus kim Yahudi srëm we mo eini hlaulbirkike:
(Mat. 15:21-28)

²⁴ Yesus dekam zep langna in kon zëre hon de ang tan wenyaban golësek gweka– ë darena Tirus hen Sidon mo lang san dep. Zëwe zi mo golak zep sowë enkam golëbiti gweka– zi beya de anakan tawa gweblan srëm hap, “Zen mes awe hata zala.” Hwëna Zen toton banakan dep?– tawa gweblan srëmkam de hatan naye.²⁵⁻²⁶ Zep Yesus hom zëwe holo gwe'anka, dekam zep hëndep weny Zëbon hatazak. Weny in Yahudi wesya hom. Zen Tirus mo lang nakorena, hen Yunani olsa de ton gwibinni. Zëno wenam tola mes dowal bi gwibirki, zep zen kim Yesusu anakan salblak, “Zen mes hatanda,” dekam zep hëndep zëno nwenak ik gwe hezak. Dekon zep abe tasek, “Ano wenam tola emki dawem gun. Dowal mes tol bi gwibirki.”

²⁷ Ki zep ding gulbirki, “Em Yahudi wesya hom! Èe de emsa mas gwibinkim dekam sa hwëna nwe-mase gwer– san de Yahudi zi mo walas hap de tembanesa de lwa hap yal tazimdinni kiye.”

²⁸ Ki zep hwëna ding gulbluk, “In eiwa, Bian. Dikire Yahudi walas tembane tak. Lwana hwëna meja iltikinnik sa teinikinser. Men zen walas ëk nakon alti'ik, zen desa sa hwëna dwenbandal. Zep em de asa mas gwibinkim, ki Yahudi walasna molya ëusak gwek.”

²⁹ Yesus ki zep ding gulbirki, “Sap kirekame dawemkam asa ding gulblunda, dowala in mes eno wenam tola kon wet sonda. Sap esa song gwer.”

³⁰ Weny in dekam zep gol san dep song gwek. Golak wenam

zem insa anakan zep hlau'unzak, “Deyol dërenak sëwehen nik glang-glang gwe'an, hen eiwa dowala in mes tangan zëbon onakon wet sola.”

Yesus kim dawemkam de ol ton gwen srëm hen i srëm zini dawem takake:

³¹ Yesus kim etan Tirus mo langna in kon zëre hon de ang ta gwen wenyaban golësek gweka, dekam Sidon mo lang san zep tamanka, hëndep Ho Gutuna Galilea san tineka, hëndep lang bosena Èna Dare Taha-tap hataka. ³² Zao zep zi i srëmna hen dawemkam de ol ton gwen srëmna Yesus onak dep nërhatatak, zao zep Yesusu abe dazak, “Bian, emki tahasa de tehabla inenkam dawem tan.” ³³ Yesus dekam zep zini insa zi beyana in kon zë-ere san dep zer halka, zao zep zëre mo taha bolsa zini in mo inik se soblan daka. Hen zëre mo tahanak ol tepsa tipsiki. Ol tepna inkam zep zini in mo mahala dra tablaka. ³⁴ Ki zep hwëna ngli san kara gwe seka, deban ensasana langa tasiki, ki zep zini insa lbrani zëre mae mo olkam gubluka, “Efata.” Efata mo enlalana, “Em yak nën.”

³⁵ Zini in mo ini hëndep dekam zep yak nëblak. Mahala hen dekam zep jahalha gweblaka. Ola dekam zep hëndep dawemkam tonka. ³⁶ Etan kim zi beyana in osan dep zon ta zaka, zao zep jalse gwibiridaka, “Èe ansa zini dawem tanan, etan bahem mae ëton naseran.” Hwëna kirekam sap jalse gwibirida gweka, zen hwëna man kim tangan sërkam ëton nasen gwek. ³⁷ Tingan men zen ësane gwek, man tangan sërkam dengguanblak. Zen man ëgu gwe'ak, “Eiwa, zini an wehasa hom, in zep ki kirekam dawem tabirida gwenda. Sap i matna, zen hëndep dekam sa ki ësane

gwer. Sap ol srēmna, zen hēndep dekam sa ola ēton!”

8

Yesus kim empat ribukam de zi beyam-bya hap tembanena golz-inkike:

(Mat. 15:32-39)

¹ Zao hom tangan holo gwe'ak, ki zep zi beyam-byana Yesus onak dep tagal gwezak. Tembanena kim tap gwizimki, Yesus ki zep zēre hon de ang ta gwen wenyaka haen gwibiridaka, zao zep gubiridaka, ² “Ēe ama zi trana ansa dawemkam kwasang gwibirida'an, sap zen mes dan-ahare yaklakam awe Asa nērgwēk, hēndep angkam zēno mae mo tembanena mes tangan tap gwizimdi. ³ Ēe de usak naban de sek gwen hap gubiridankam, zen sa hwēna ora san ētīlsīk song gwer, sap ahakon an langa nakon yaing gwezak.”

⁴ Zēre hon de ang ta gwen wenyaka in ki zep ding nulblik, “Zi srēm langna awe, tembanena endawe esa ol?—dekam de zi beyam-byana ansa sul sonen hapye.”

⁵ Ki zep hwēna takensibiridaka, “Eno mae mo rotina banaka'en?”
Ki zep ding nulblik, “Tuju enkam.”

⁶ Yesus ki zep zi beyam-byana insa teinikin niran hap gubiridaka. Ki zep tujukam de rotina insa kap taka, dekam zep Alap hap dawemna golblaka, ki zep hwēna ahap tabirki. Desa zep zēre hon de ang ta gwen wenyaka kip etan-etankam kap ta gwizim'inka—zen dikim kae gwibin hip. ⁷ Hogwe bete-tekna hen da-en zē nola'ak. Yesus etan hogwena in hap dawemsa Alap hap golblaka, ki zep hen gubiridaka—dekam de hen kae gwibiridan hap. ⁸ Kim dwenblandak, zen man tangan ēitri gwēk. Mosrona kim tagam dak, yu yawal-yawala tuju enkam

zep ēsuwek. ⁹ In zen tembane tak beyana san ha empat ribu enkam mes yap. Yesus ki zep sekwak gwen hap gubiridaka. ¹⁰ Zēna zēre hon de ang ta gwen wenyaka ban dekam zep hēndep Dalmanuta mo lang san dep bulkum golēsek gwēka.

Yesusu kim owassa de syal gwibir-zimdin hip abe dakke:

(Mat. 16:1-4)

¹¹ Farisikam de gubirida gwen zini ki zep Yesus hun de ol zerkeisa-keisa gwen hap yaing gwezak. Zen dekam de akasiblin hap anakan abe dak, “Emki ngli nakore owassa ap syal gwibir-zimdin. Zen dekam asa emsa anakan laibliblal, ‘Zen eiwa Alap onakon hata zaka.’” ¹² Yesus nonol enlala dowe hanan naban zep ensasana langa tasiki, ki zep gubiridaka, “Em bap auhu-kama enlala zini ngli nakore owassa de ebe mae hap syal gwibir-zimdin hip Asa abe lal. Eiwa denakaē emsa gubirida'an: Em makare zi hip Ēe bējēnē owassa syal gwibir-zimdin.”

¹³ Kirekam kim gubiridaka, ki zep zē hēndep hli yuluda guk halka. Bulkum zep zēre hon de ang ta gwen wenyaka ban men eiha san dep golētablan gwe kinika.

Yesus kim gubiridakake, “Dawem. Farisi hen Sadukikam de zi mo ragisa ema ulinnink.”

(Mat. 16:5-12)

¹⁴ In kim bulkum sek gwēk, Yesus hon de ang ta gwen wenyaka hwēna hom tembanena sowe henkam kap dak. Rotina hwēna aha-en tol ing nuk. ¹⁵ Yesus ki zep ola gulk sun blaonzimki, “Dawem. Terya-tyakam lowehēk. Farisi zi mo ragisa ema ing ulink.

Hen Herodes moka ema hen ing ulink.” *

¹⁶ Zère hon de ang ta gwen zini in hom anakan dam nulsuk, “Kire hap ki asa gubiridala,” zep hwëna zënaka donbirida'ak, “Nen home rotina bitï lazal. In zep ki nësa gubiridala.”

¹⁷ Yesus hwëna mes tawa gwibiridaka– in sa zënaka donbirida'ak, ki zep gubiridaka, “Em ba habe roti bitï tazan srëm hap enaka lonbirida'an? Em ba hap tangane tame ul srëm gwe-gwe'an?! Em in eiwa enlala joblotopna. ¹⁸ Em dwan nwna kike. Em ba habe hla kul srëm gwe-gwe'an? Em dwan ini kike. Ba habe ëgwë gwe'an?– san de ësan srëmna.* Em san home enlala eibi'in? ¹⁹ Mensa aha-ere tahapkam de rotina lima ribukam de zi hip ahap tabir-zimk, dekam tembane mosrona kime tagam lasik, yuna banaka'en ësuwek?”

Ki zep ding nulblik, “Dua-blas enkam.”

²⁰ “Hen mensa empat ribukam de zi hip tuju enkam de rotina ahap tabir-zimk, dekam tembane mosrona kime tagam lasik, yu yawal-yawala banaka'en ësuwek?”

Etan ki zep ding nulblik, “Tuju enkamke.”

²¹ Dekam zep gubiridaka, “Ki em ba habe tame ul srëm gwer? Ëe san rotisa de bitï tazan srëm habë emsa gubiridal.” †

Yesus kim Betsaidak zi nwe diminni dawem takake:

²² Betsaidak kim yaing gwëk, zi nwe diminni ki zep Yesus onak dep nër halzak, zao zep abe dazak, “Bian, emki zi nwe diminni ansa tahasa tehabla inen-dekakim tol etan nwesa kara

gwëka.” ²³ Yesus ki zep ëna in kon tahakam irik ta halka, zao zep oltepkam nwna in sa dra soblaka, ki zep tahana nwnak tehabla ineka. Tahana in sa kim teisyasiki, ki zep hwëna takensiblika, “Em wëhë dawemkam hlauluda'ara?”

²⁴ Zini in dekam zep kara gwëka, ki zep ding gulbluka, “Kië. Ëe kië zini kara tabi'in, hwëna san de te de ëtë naseranna kiye.”

²⁵ Yesus ki zep etan nwnak tahana tehabla ineka. Dekam tangan zep dawemkam kara gwen hap alp gwëka. Dekam zep hëndep nwna in etan sërkam tangan dawem nëblak, hëndep lalak tangankam kitak kara gwëka– men kiye, dimin nëblan srëmna kim gwëkake. ²⁶ Yesus dekam zep gulbluka, “Dekam gol san song gwe. Hwëna ë san bahem tamaran, ki sa anakan ëtawa gwer, ‘Zen mes dawem tala.’”

Petrus kim Yesussu anakan kira takake, “Bian, Em an Zen– Israelsa de ngaya tabin hip de Zi niye.”

(Mat. 16:13-20; Luk. 9:18-21; Joh. 6:66-71)

²⁷ Yesus ki zep zère hon de ang tan wenya ban ë bosena Kaesarea-Pilipi mo golek de san de ë-ë san golësek gwëka. Oranak zep takensibiridaka, “Zi mo Asa de dam tasinkim, Ëe an nara mo weinak debë hatazak?”

²⁸ Ki zep ding nulblik, “Ahakon man emsa nen gweblanan, ‘In baptis ta gwibin zini Yohanis Swe tin nikon etan ngaya gwëka. In zen hwëna Yesuskum bosena li yul soneka.’ Hen ahakon man emsa nen gweblanan, ‘In Elia Bak mo weinak Alap mo olsa ayang gul gwizim'ira.’ Hen ahakon man emsa enlala në gweblanan, ‘Zen

* **8:15** 8:15 Yahudi zi mo gulk sun de ol blaon gwizimdinkim, zen ragisa enlala nei gwibikzen san de zi mo karek-karekna kiye. Sap ragina, roti mang-mang gunnu man hop gul gwenan. Zep zen san de zi mo karek-karek de aha zi sin dep hlimin song gwe-gwenna kiye. Emki hlaun 1Kor. 5:6-8, hen Gal. 5:9nak. * **8:18** 8:18 Yer. 5:21; Yeh. 12:2 † **8:21** 8:21 Ayatnak awe Yesus mo olsa de dam gulsun hup, emki Mat. 16:12nak hlaun.

diki ahanik mo weinak dep jowe zaka– men zen orep Alap mo ola ayang nul gwekke.’”

²⁹ Ki zep etan takensibiridaka, “Hwëna ere mae mo Asa de dam tasinkim, Ëe an diki nara mo weinak dep dena?”

Petrus zep ding gulbluka, “Bian, Em in Zen– Israelsa de ngaya tabin hip de Teipsin niye.”

³⁰ Ki zep hwëna jalse gwibiridaka, “Asa insa kirekam dam lasinin, aha maesa hwëna bahem gubiridan.”

Yesus kim nonol tanganna Zën de kareksa goltowen hap dena hamal hap gu-gubiridakake:

(Mat. 16:21-28; Luk. 9:22-27)

³¹ Yesus ki zep kon gwisibir hana'anka– zëre hon de ang ta gwen wenyaka de anakan tawa tabinkim, “Alap mo dwam gwibinni abe hap dena a kirekam sa lwal: Ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna Ëe karekna mam tangannaka asa goltower. Yahudi mo nol-nola ban, Alap mo golak de syal tan zi mo mam-mamna, hen Musa mo olsa de tawa ta gwibin zi niban sa Asa baes nëblal. Ki sa hëndep Asa dal. Hwëna yaklana dan-ahan, ki asa etan tin nikon ngaya gwer.” † ³² Zen dam-dam enkam kirekam gubiridaka– zen de karekkam dam gulsun srëm hap. Petrus ki zep hwëna Yesusu ora nakon de asyal hehan hap gulbluka, zao zep anakan jalse gwebla'anka, “Em bap kirekam gulu! Kina ki bëjen kirekam lwan.”

³³ Hwëna Yesus ki zep lure san ahakore zëre hon de ang ta gwen wenyaka lero gwibiridaka, ki zep zëno mae mo inik Petrusu anakan jalse gweblaka, “Em in dowal mo kigi! Ki lun em gwën. Eno kirekam de enlalana in Alap

mo dwam gwibin sin denaka hom. Zen auhu-kama zi mo dena.”

³⁴ Dekam zep Yesus zi trana insa hëndep zëre hon de ang ta gwen wenyaka ban haen gwibiridaka, ki zep zë gubiridaka, “Men nara Abon de ang gwe-gwen hap dwam gwenna, zen diki zëre mo gwënna zen eititi gwibin– dekam de zëre hap de te-lidak son wë son naban Asa zertronda gwen hapye, anakare enlala naban, ‘Ëe sap asa Yesus hun apdenak lil.’

³⁵ Sap men zen de zëre mae mo auhu-kamanak de gwënna anakan nolairi gwe'ak, ‘Ëe babë Yesusu de ang gwe-gweblannak karekna goltowe gwen,’ ki zëno mae gwënna in sa jek-jak gwer. Diki men zen Asa de ang gwe-gweblan hap hen abe hap de ol dawemsa de gol halada gwen hap zëre mae mo gwënna sosok nul gwe'ak, hëndep zao mae de tin hip, zen zen sa hëndep denaban ëngaya gwer. ³⁶ San ha dawemna?– em de sërkam te-ala beya gwenkam kitak de okamana ansa bi gwibinni, dekam de hwëna ere mo gwënna tihis gin hip. Kirekam dawem naka hom! ³⁷ Tinkim san ha emaka te-ala beyana inkam ba maesa Alap hap golbla'ara?– dekam de etan ngaya gwen hapye. Kina ki bëjen.

³⁸ “Auhu-kamanak de zini man Alapsa hli da gwenan– dekam de dowal-dowalsa ang gwibiridana nasen gwen hap, hen kirekam-kirekam kareksa dikim gulin halasen gwen hap. Hwëna Abon de ang gwe-gwen zini em de zëno mae mo ngirin nikon anakan de gunsu saher gwenna, ‘Ëe Yesusu de ang gwe-gweblan zi,’ ki ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna Ëe kimë Bian mo ngatan naban hen soson naban zëno dam

† 8:31 8:31 Yesus Yahudi mo aïtbinkim “yaklana dan-ahan”kam guku. Nëno mae mo aïtbinkim, Zen “zëno ka'an”kam maka guku, ahaksa, “yaklana dan-dan”kam. Sap Yesus Jumatkam tilki, hwëna Minggukam zep ngaya gweka.

taha nakore zi niban golëyaing gwe'anzak, Ëe molyë hen emsa anakan kira tak, 'Zini an eiwa Asa de ang gwe-gweblanna.' ”

9

¹ Ki zep etan gubiridaka, “Eiwa denakaë emsa gubirida'an: Em an zene awe lowe he'an, em molye ahakon na-en juwek- Alap mo yakla yalak de zaun srëmnakye. Em esa Asa hla lal- Ëe kimë zëre mo sosen yawala ban zëre mo bosekam de irik gin hip hata'an zakye.”

Yesus kim aha nwe-mase gwekake:

(Mat. 17:1-13; Luk. 9:28-36)

² Yaklana kim enam enkam damank, Yesus dekam zep zëre hon de ang ta gwen wenyä Petrus, Yakobus, hen Yohanis mae en han zë-en kwatap yawal san dep golësek gweka. Hwëna dan-ahare zini in mo nwenak zep Yesus mo timni liwe heblak. ³ Zëno pakeanna man tangan sërkam ngap-ngap nëblak hen man nalilingtülbli'ak. Okamanak de ngap-ngap kire-kirena, men ki ogom ngap-ngapna, zen man kitak lwala he'an- zëno ngap-ngap nakonye. ⁴ Ki zep hwëna Musa Bak ne Elia Bak në mumuk ennak jo kë zaka, hen Yesus hon de ang tan dan-ahare zini in ki zep zë nakek- zen kim Yesus hun ëraïsïl gwe'anka. ⁵ Petrus ki zep hwëna Yesussu totoresä gubluka, “Bian, dawem tanganna- nen de awe lowehe gwen hapye. Zep ëe asa gol kluksa dan-ahan syal ëblandal- ahana Bian ere hap, ahana Musa Bak hap, hen ahana Elia Bak hap.” ⁶ Hwëna Petrus insä kirekam gubluka, hyanak zëna man saher gwibi'inka, “O ëe an ba habë kirekam gublul!” Sap

zen wal bose dare zem in han man sërkam ziairi'anka.

⁷ Hwëna butna ki zep zë wale tabirzik, hen butna iwe zep ola ësak, “An ano Tane- ëre mo dang tininak de tanganna. Desa em sal gweblan.” ⁸ Zen nabal-bakam zep sap men-san an-sankam ëkaratda gwendak, hwëna zi maena hom zë hla dak. Hwëna Yesus Zëna en naka zë hla dak.

⁹ Kwatapna in kon kim etan golëtine gwe'anka, zao zep gubiridaka, “In desa ki ena hla kul, etan aha maesa bahem gubiridan-ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna Ëe de nama tin nikon ngaya gwen srëmnakye.”

¹⁰ Zen man Yesus mo ol jalse gwibiridanna in san ang tak, hwëna zë-erenak zep zë-en anakan don gwibik, “‘Tin nikon de etan ngaya gwenna,’ zen banakarekam sa lwal? Nen home dam ulsu'un.”

¹¹ Dan-ahare zini in dekam zep hwëna dakensiblik, “Elia Bak mes-am lwa hala. Ëe hwëna ama tim ul, ‘Zen sa Emsa ngeirbli zala.’ Sap Musa mo olsa de tawa ta gwibin hip de zini kirekam am ëgu gwenan, ‘Zen diki nonol Elia Bak sa etan lwahal zankam ngeirbli zala, ki sa hwëna nësa de ngaya tabin hip de Zini hata zala.’ ”*

¹² Yesus ki zep hwëna ding gulzimki, “In sap eiwa kirekamke. Elia zen sap kirekam-kirekamsa de nonol sul sone gun hup de zini zen- Israelsa de ngaya tabin hip de Zini Ëe de hwëna kirenak hatazan hap. Hwëna Alap mo ola ahana hen ki, kirekam de hen Abon jowen hap dena- men zen anakan lwakye,

‘Ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna sa baes nëblal, hen karekna mam tangan naka sa goltowe gwera.’*

* 9:11 9:11 Mal. 4:5 * 9:12 9:12 Yes. 53:3-9

13 Hwëna ëe ama emsa gu-birida'an, Elia zen sap mes eiwa Asa ngeirbli zaka, hwëna zini zëre mae mo dwam gwibin sin kirekam-kirekam karek-karek ensa nol gweblak- men kirekam hen zëbe hap dena Alap mo olak hamal hap lwakke.”

Yesus kim dowal mo tilblin walas tola dawem takake:

(Mat. 17:14-21; Luk. 9:37-43)

14 Yesus kim etan zëre hon de ang ta gwen zi dan aharena in han golëlwandahal zaka- ahakore zëre hon de ang ta gwen wesyan dep, hwëna zi beyam-bya naban zep zë hla nulida'ak. Musa mo ol tawa ta gwibin wenyik zë Yesus hon de ang ta gwen wenya in han nolëol tetek gwe'ak. 15 Hwëna Yesus Zënaka kim hla da guk, ausa zep anakare hap nohlo gubluk, “Zëna man hata'ara.” Dekam zep hut tu ane gun hup ëhlu-hluk gwezak. 16 Yesus ki zep takensi-biridaka, “Em ba habe ëol tetek gwesan?”

17 Hwëna zini ki zep zi trana in kon ding gulbluka, “Bian, ëe ëre mo walassaë ebon dep zer halzal. Dowal til gweblanda, zep tol ol srëm gweka. 18 Dowala in kim til gweblanda, dekam zep ëk tutum nuban kamanak zënaka zerheir isen gwenda. Èkna dekam zep hen ngalk-ngalk so gwenda, hëndep dekam zep tingare timni kyang-kyang gwe-gwenda. Èe mesë sap ere hon de ang ta gwen wenya zersa sonen hap gubiridal. Hwëna man sap nakablal.”

19 Yesus ki zep gubiridaka, “Eiwa, angkam de zini em ei nibarena hom tangan! Èe san ëse nakaë sap emsa golëlowehe gwek?! Èe ama bae- eban mae de holokam golëlowehe gwen naye. An san emki walasna insa zerhalzan.”

20 Ki zep nër halzak. Dowala in kim Yesussu hla taka, dekam

zep walasna insa yal-yal taka, ki zep hëndep kamanak zerheirki, zao zep ëk tutum nuban ololo gwe'anka. 21 Yesus ki zep bi zemka takensiblika, “Dowala in bawalkam kon gwesibli hanaka-kirekam de gwë gweblan naye?”

Ki zep ding gulbluka, “In beteknak ki hëndep til gweblaka. 22 Dowala in syauknuk de zerheir gwenna mes beya taka- hen honak de keing ta gwen naye. Zen kire tangankam tan hap am ki gwëbla'ara. Hwëna eno sosen de kirekam lwablankam, emki tol asa kwasang gwizimdin hen mas gwizimdin.”

23 Yesus ki zep hwëna jalse gwe-blaka, “Ha! Em bap kirekam Asa gublula, ‘eno sosen de kirekam lwablan'kamye? Ki em home Asa taïbli'bla'ara. Em de Asa taïbliblankam kina ki banakare maena man?— Èe de ebe hap syal gwibir-blin srëm hap denaye!”

24 Bi zem in dekam zep hëndep ol mamkam gu aneka, “Èe sap ama Emsa taïbli'bla'an, hwëna sowehen tangankam homë. Emki ano Emsa de taïbli'blansa ap esek gul seblan!”

25 Yesus kim hlauludaka, “Zini angkam man hlu-hluk gwe-gwe zankam Asa dot dasi'in,” ki zep dowala insa gulbluka, “I srëm hen ol srëm dowal, walasna an kon em wet son. Bahem etan tilblin.”

26 Dowala in ki zep hërheka, etan ki zep walasna insa karek tangankam yal-yal taka, ki zep hëndep zëbon onakon wet soka. Walasna in tok makan zep zë lwa'anka. Zi beyam-byana in dekam zep nenblak, “In mes tìlida.” 27 Hwëna Yesus ki zep taha nakon de zer inenkam li taka. Dekam zep hëndep dawem gweka.

28 Yesus kim zë-en golak gwë'anka, zëre hon de ang ta gwen wenya dekam zep zë-en du

nëblazak. Zao zep dakensiblik, “Bian, ëe ba hap tanganë dowala insa ëralsa sone srëm gwer?”

²⁹ Ki zep ding gulzimki, “Kirekam de dowala, toton banakare aha maekam bëjen zeralsa sonen. Zen aha-en diki Alapsa de abe ta gwen enkam de zeralsa sonen.”

Yesus kim etan Zën de tïn hip dena tonbiridakake:

(*Mat. 17:22-23; Luk. 9:43b-45*)

³⁰ Yesus dekam zep zëre hon de ang ta gwen wenya langna in kon golësek gweka, Galilea san zep golëtaman gweka. Zen hom dwam gweka zi de anakan tawa gweblan hap, “Yesus zëwe gwe'ara.” ³¹ Sap Zen dekam dua-blaskam de wenya in ensa tawa ta gwibi'inka. Zen anakan tawa ta gwibi'inka, “Ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna Asa sa jal zi mo tahanak dep tapbla dazim. Zen sa hëndep Asa dal, hwëna yaklana dan-ahan ki asa etan tïn nikon ngaya gwer.”

³² Hwëna zëre hon de ang ta gwen wenya hom tame nul gwe'ak- insa kirekam tawa ta gwibi'inkaye. Hwëna takensiblin hap man nairïblak.

Dua-blaskam de wenya kim mae hap ëol gwekke, “Diki ëe amaka nëre mae onakon mam gwe'an.”

(*Mat. 18:1-9; Luk. 9:46-50; 17:1-2*)

³³ Kapernaumk kim dua-blaskam de zini insa golëyaing gweka, golak kim golëbiti gweka, zao zep takensibiridaka, “Em oranak basae ol eibir sinzal?”

³⁴ Zen hwëna man nasalsiblik, sap oranak zen eiwa man mae hap ëol gwezak, “Diki ëe amaka nëre mae onakon mam gwe'an.”

³⁵ Yesus ki zep tagal gwesin hip gubiridaka. Zëna dekam zep nikin aneka- dekon de tawa tabin hip. Ki zep gubiridaka, “Kitak ësane

gwek. Zi de Alap mo irik ginnik mam gwen hap dwam gwenna, zen diki tingare zi mo babu gwen zi makan zen gwën. Zen dekam sa Alap mo nwenak mam gwer.”

³⁶ Ki zep hwëna walas tola haen gweblaka, dekam zep zëno mae mo nwenak de zaun hup gubluka, zao zep babang tan naban gubiridaka, ³⁷ “Zini men zen de ano bose hap aha zisi mas gwebla'ankasap anakare walas tol maesa, Èe asa desa enlala gweblal, ‘Zen Asa mas gwebla'ara.’ Hen zi de Asa mas gweblanna, Alap men Zen Asa zer soneka, Zen sa desa hen enlala gweblala, ‘Zen hen Asa dekam mas gwebla'ara.’”

³⁸ Ki zep hwëna Yohanis gubluka, “Bian Guru, ëe zisië hla lak- eno bosekam de dowalsa golëalsa sone gwennak. Èe zebë jalse ëblak, sap zen nëbon mae de ang gwe-gwen naka hom.”

³⁹ Ki zep hwëna gubiridaka, “Em bap jalse ëblak, sap zi de ano bosekam owassa syal gwibinni, kirekam de zini bëjen nabakam Asa lamang tan. ⁴⁰ Sap zini men zen nësa baes neibirida srëm gwe'an, zen zen- nëbon mae onak dep denaye. ⁴¹ Eiwa denakaë emsa gubirida'an: Zi de ano bose hap emsa mas gwibiridanna- ahare ho mok mae tolsa de anakare enlala naban golblankam, ‘Zen Kristussu de ang gwe-gweblanna,’ ki Alap sa zëbe hap hen dawemna lamkam golblala. Zen molya golbla srëm gweka.

⁴² “Men nara Asa de taibliblan zisi, sap hen anakare walas betek maesa, karek san dep zertoranna, zen dikim hwëna Asa hli tan hap, kire zini Alap sërkam tangan sa karek tala. Diki dawemna, zen maka zertoran srëmnak karekkam de tinsï hlaulku. Kaso dohon-honsa de holenak hule soneblan naban de hi tateknak hiri tan maekam, ki zen molya

karek san dep zertonnam, hen Alap molya karek ta'anam.

⁴³⁻⁴⁴ “Emsa de ere mo aha taha anakan titi da gwe'anam, 'Haen, karekna ansa nen on,' diki dawemna em blansin. Sap eme dare taha naban zigwë'anaka, ki esa hëndep Asa hli tala. Ki hwëna tinsin srëm syauknuk esa hëndep denaban gwë gwerä. Blansinkim ki emaka sam gwesii'ira- aha-ere taha naban de Alap onak gwë gwen hapye. * ⁴⁵⁻⁴⁶ Hen kirekam, emsa de ere mo aha taha anakan titi da gwe'anam, 'Kareksa de gon hap nen song ën,' diki dawemna em blansin. Sap eme dare taha naban zigwë'anaka, ki esa hëndep Asa hli tala. Ki hwëna tinsin srëm syauknuk dep sa emsa hiri daser. Blansinkim ki emaka sam gwesii'ira- aha-ere taha naban de Alap onak gwë gwen hapye. ⁴⁷⁻⁴⁸ Hen kirekam, emsa de ere mo aha nwe titi da gwe'anam, 'Haen, nen karekna wakinsa karatda un,' ki nwenä insa em alsin. Sap eme dare nwe naban zigwë'anaka, ki esa hëndep Asa hli tala. Ki hwëna tinsin srëm syauknuk dep sa emsa hiri daser. Men zëwe kirekam de zini yal nulse gwenan,

'zao blëna hëndep denaban zëno mae mo timni hlok dasik gwibirin, hen zen man hëndep denaban syauk sal-sal ngirin nikon sang-sangna neis gwibirin.*
Alsinkim emaka sam gwesii'ira- aha-ere nwe naban de Alap onak gwë gwen hap, Zen kim de kitak irik gi'inkaye.”

⁴⁹ Yesus ki zep gulk sun de ol blaonzimdinni dan mas sozimki: “Zep zini tingan syauk sal-sala sa neis gwibir. Ahakon okama ennak sa neis gwibir. Hwëna ahakon,

zen hëndep de tangan naban sa neis gwibir.

⁵⁰ “Em an zene Abon onak ang ta gwe'an, em okamanak san de hina kiye. Hina zen sap tembanesa de dërek gun hup dawemna. Hwëna blëble gwenkam, dekam tembanesa dikim dërek gun hup dena man hom gwe-gwenan. Hwëna em bahem hi mo kim dërekna ëhom gwen. Ki hwëna em molye aha-ere enlalakam lowehe gwëk.”

10

Yesus kim wesya de baes gwibin srëm hap dena tawa tabirkike:

(Mat. 19:1-12; Luk. 16:18)

¹ Yesus dekon Yerusalem mo lang san zep zëre hon de ang ta gwen wenyä ban golësek gwëka, hen weyana Yordan mo men eiha san de lang san dep golëtablan kinika. Zi beyambyana zao zep etan Zëbon dep yaing gwe-gwezak, zao zep etan tawa ta gwibirki- men kirekam gwë gwëkake.

² Farisikam de gubirida gwen zini hen man Yesusu de akasiblin hap yaing gwezak. Ki zep dakensiblik, “Em banakane Musa mo titi tabin ola dam gulsu'ura? San ha zini we zemka sap de baes gwibinkim? San ha bëjen?”

³ Ki zep ding gulzimki, “Musa ki banakan kire hap nësa titi tabirki?”

⁴ Ki zep ding nulblik, “Zen anakan titi tabirki,

‘Zini we zemka sap de baes gwibinkim, hwëna nonol baes gwibin hip de suratsa de anakan ale gunkum, ‘Eë mesë kire hap baes gwibik.’ , ,”*

⁵ Ki zep hwëna gubiridaka, “Em in kitak kwasang enlalana tawa naka hom, in zep Musa kirekam

* **9:43-44** 9:43-44 Ahakorena men zen orep Markus mo ola ansa etan ale nul gwëk, ayat 44na hen 46na man mas nuk. 48naka zë etan mas nuk. 48na, zen Yesaya 66:24 naban apdenak.

* **9:47-48** 9:47-48 Yes. 66:24 * **10:4** 10:4 Ul. 24:1; Mat. 5:31-32

ein ebe mae hap ale gulzimki.
 6 Hwëna diki Alap mo dwam gwibin tanganna, zen diki men kirekam okamana ansa de yang gulsun nukon lwakke,

'Alap nonol tanganna zi niban wenyu ban yang sosuku.*

Hen Zen dekam anakan guku,

7 'Zini an-bi zemka hli sonkam-dekam de we zeban aha-en ën hapye. 8 We-zi darena in dekam Alap mo nwenak san de aha-ere timni kiye.*

In zebë emsa gubirida'an: Alap mo nwenak we-zi darena zen dan hom. Zen hwëna aha-en. 9 Zen in zep, Alap mensa aha-en sonna, zi bap zen etan kles son."

10 Golak kim golëbiti gweka, zëre hon de ang ta gwen wenyu zao zep etan we baes gwibin hip dena insa dakensiblik. 11 Yesus ki zep ding gulzimki, "Zi de we zemka baes gwibinni, hwëna ahanaka de etan gonkam, dekam Alap mo nwenak zen mes nonol we zemka yane-ne gulku, hen zëna kahalonak gwë gwe'ara. 12 Hen kirekam, we de zi zemka baes gweblanna, hwëna ahanaka de etan zenkam, zen hen dekam Alap mo nwenak mes zi zemka yane-ne tak. Zëna kahalonak gwë gwe'an."

Yesus kim anakan goltreiz-inkike, "Walasna an makare zini, zen zen Alap mo irik ginnik bitu gwe'an."

(Mat. 19:13-15; Luk. 18:15-17)

13 Zini dekam man walas zemka Yesus onak dep kap nulhal gwe'anzak- Zen de tahasa tehabirida ine gwen hap. Hwëna zëre hon de ang ta gwen wenyik anakan jalse neibirida gwe'ak, "Walasna bahem an san kap gulhal gwezan. Bahem Gurusa blostaban."

14 Hwëna Zëna kim hlaluludaka, ki zep anakare ola ban

jal gwibirida'anaka, "Em bap jalse eibiridal. Dikire walasna Abon nolëyaing gwe-gwezak. Bahem jalse gwibiridan. Sap walasna an makare wenyu, zen zen Alap mo irik ginnu bi neibi'in. 15 Eiwa denakaë emsa gubirida'an: Men zen de walas bete-teknä an mo kim Alapsa anakan daiblibla'ak, 'Zen eiwa ano teipsinni,' zen zen Alap mo irik ginnik bitu gwe'an. Men zen de kirekam daiblibla srëm gwe'ak, zen molya Alap mo irik ginnik bitu gwëk." 16 Ki zep hwëna walas tane-nena insa babang tabin niban tahana tehabirida ine gwe'anaka- anakan de Biansa abe ta gwen naban, "Bian, walasna an hap dawemna gol gwizim."

Te-ala beya nabare zini kim Yesus hon hatakake:

(Mat. 19:16-30; Luk. 18:18-30)

17 Yesus kim etan dekon song gwe'anaka, zini ki zep hwëna Zëbon osan dep hluwe zaka, zao zep zëno nwenak boklena kom so zaka, ki zep kon gu seblaka, "Bian Guru, em airis. Eë basa asa syal gwibir?- eë dikim hëndep de gwën hap denaka gul irin hipye."

18 Ki zep ding gulbluka, "Diki airis aha-en tangan Alap Zë-en. Zep em Asa banakane enlala gwebla'ara? 19 Em dwan mes-eme sap Musa mo titu tabin ola tawa gwibirki- men zen anakan lwakye:

'Zini bahem tan.

Bahem kahalo gwen.

Bahem sowë gwen.

Zisi bahem boton hap klak tan hen boton olsa bahem gol hala seran.

Zisi bahem lwa tasin.'

Hen,

'Ane-biasa em blikip gwesik gwizimdin.'**

20 Zini in ki zep ding gulbluka, "Guru, eë beteknakë ki hëndep

* 10:6 10:6 Kej. 1:27; 5:2 * 10:8 10:8 Kej. 2:24 * 10:19 10:19 Kel. 20:12-16; Ul. 5:16-20

desan ang gwe-gwek, hëndep angkam namaë desan ang gwe-gwe'an."

²¹ Yesus hwëna embwan naban zep hla taka, deban zep gulbluka, "Hwëna aha-en tangan lwa kin'an- em de desan ang gwen hap denaye: Em song gwen, ere mo kire-kirena kitak tangan te-ala hap lirak tabir. Te-alana desa tahalha zi hip kae gweblazim. Kirekame syal gwibi'inka, ki ngatan zi mo langnake hëndep de te-alasa beyakam lam ta'ara. Ena dekam etan hataza- Asa dikim ang gweblan hapye." ²² Kirekam kim salblaka, dekam zep kon enlala dowe hanan naban song gweka- mae hap: Sap zëno kire-kirena beya tanganna.

²³ Yesus ki zep hwëna zëre hon de ang ta gwen wenyanya in sa nwekam amjanbirki, ki zep zë gubiridaka, "Eiwa, gwa-gwa tanganna- te-ala beya zi de Alap mo irik ginnik hatan hapye!"

²⁴ Zëre hon de ang ta gwen wenyanya in man tangan Yesus mo ola in sa dengganbi'ik. Dekam zep hwëna etan gubiridaka, "Ano walas, eiwa dam-dam naka hom-Alap mo irik ginnik de hatan hapye. ²⁵ Te-ala beya zi de Alap mo irik ginnik tin hip dena, zen men kiye- unta yawal de jaron hul betek san tinni. Kire otweran yawala toton bëjen tin."

²⁶ Kirekam de ësane gwenkam, zen man etan sërkam ëtenggwank, dekam zep zënaka dakensibiridak, "Hare eiwa kire tangankamke! Ki hwëna endan nik sa ëngaya gwer? Toton nara molya."

²⁷ Yesus ki zep hwëna nwekam de amjanbin niban ding gulzimki, "Eiwa, auhu-kama zini zëre mae mo ssonkam bëjen zënaka ngaya tabin. Hwëna Alap de zi

hip syal gwibir-zimdin srëm hap dena, aha-en mae hom tanganke."

²⁸ Petrus zep hwëna takensiblika, "Ki hwëna abe mae hap dena bankarekam sa lwal? Sap ëe mesë ëre mae mo tingare bi gwibinni Emsa de ang gweblanda gwen hap hli kulidak. Zep ëe basa asa lamkam ulin?"

²⁹ Ki zep ding gulbluka, "Eiwa de tangan nakaë emsa gubirida'an: Zini men zen Asa de ang gwe-gweblan hap hen Alap mo ol dawemsa de gol halada gwen hap zëre mae mo bi gwibin kire-kirena hli nulida gwe'ak, zëbe mae hap sa Alap mam en tangankam kap ta gwizimdi. Zen mensa hli tandan naye- sap gol zem, aya-wal oso-wal zem, an-bi zem, walas zem, hen sap nga maena, ³⁰ zëbe mae hap sa Alap nama de okamanak lowehe gwennak sërkam de beya tangankam hen hë'ho gwibin tangan wenyaka etan lup gul gwizimdi- sap aya-wal oso-walkam de gubiridan wenyanya, anebiakam dena, walaskam dena, sap gola, hen nga maena. Hwëna kire zisi, zini hen sa abe hap de jal hap karek da gwibir. Hwëna Alap kim de kitak irik ginkim kon gwesibir hana'anka, Zen dekam sa hen zëbe mae hap hëndep de ëngaya gwen hap dena golzimdi. * ³¹ Hwëna beyana men zen sap angkam bose naban lowehe gwe'an, zen zen sa hwëna lamkam lure san ëgwër. Hen men zen angkam bose srëm wenyanya lowehe gwe'an, zen zen sa hwëna lamkam ngein sin ëgwër."

Yesus kim etan anakan gubiridakake, "Asa sa dal."

(Mat. 20:17-19; Luk. 18:31-34)

³² Yesus kim zëre hon de ang ta gwen wenyanya ban Yerusalem san dep golëyaing gwe se'anka, Zëna

* **10:30** 10:30 "Sërkam de beya tangankam," zen Yunani olkam "seratus kali lipatkam."

man ngeirki. Dua-blaskam de zère hon ang ta gwen weny aïrïn hip enlala nik ëbeya gwen da'ak-mae hap, "An banakan wêhë Yesus hup de jal hap Yerusalemk lwa'ak?" Lun kon men zen hen ang tan da'ak, zen hen aïrïn niban ang tan da'ak. Yesus ki zep dua-blaskam de weny in ensa engka en golësyalhe halka, zao zep zère hap dena hamal hap anakan tonbirida'anaka, ³³ "Ola ansa emki ësän: Nen angkam Yerusalem san debe yaïng gwe se'an. Zêwe sa ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna Asa tapbla dazim-Alap mo golak de syal tan zi mo mam-mam weny kip, hen Musa mo olsa de tawa ta gwibin weny kip. Zen sa hwëna Asa de tan hap ola aha-en nul, hëndep Asa sa Yahudi srëm zi mo tahanak dep tapbla dazim. ³⁴ Zen sa hwëna Asa lamang da gwer, hen oltepkam hol-hol da gwer, hen sa Asa dangole gwer. Ki sa hëndep Asa dal. Hwëna yaklana dan-ahan, ki asa tïn nikon etan ngaya gwer."

Yakobus ne Yohanis ne kim Yesusu abe lakake:
(Mat. 20:20-28)

³⁵ Ki zep Zebedeus mo walas darena Yakobus ne Yohanis ne Yesus hon apta zaka, ki zep zë enblaka, "Bian Guru, ano nik mo enlalana man lwa'ara-em de kirekam abe nikip syal gwibir-zimdin hip."

³⁶ Ki zep takensizimki, "Em basae dwam eibi'ira?- Ëe de desa ep syal gwibir-zimdin hipye?"

³⁷ Ki zep ding ulblika, "Em kime teipsinkim irik gi'inka, ëe ama dwam ë'an- eno dam-taha irgwataha nakon de hen teipsinkim inikirin hip."

³⁸ Yesus ki zep ding gulzimki, "Hwëna ëna home tame u'ira- in zebe abe ëndaye. Karek yawala men desa Ëe goltowe'ak, em wêhë desa de hen oltowen hap hohle

ë'ara? Ëe men kire dohon-hon nakaë wei yu'uk, em wêhë hen desa de hen wei kun hip hohle ë'ara?"

³⁹ Ki zep ding ulblika, "Ëe ama hen hohle ë'an."

Zao zep etan guzimki, "Eiwa, em hen esa tol oltowera- Ëe men kiresaë goltowe'ake. Hen Ëe men kire dohon-hon nakaë wei yu'uk, em hen kire naka esa lamkam wei kuli. ⁴⁰ Hwëna men zen de ano irgwa taha nakon hen dam taha nakon inikin'inka, desa Ëe bëjënë dam sosun. Zêwe de inikirin hip dena, zen diki ano Bian Zëna mensa dam sosuku, zen diki zen sa zë inikiri."

⁴¹ Hwëna dare taha-tapkam de ahakore ang ta gwen weny in kim zëno nik mo abe lan ola inša ësak, zen man tangan sisngin neizim'ik-mae hap, "Zen bap zen de mam ën hap abe lala!" ⁴² Yesus ki zep tungan tagal gulsuku, zao zep gubiridaka, "Ena dwan tawa nakake, Alapsa de tame tan srëm lang-langnak men zen anakan zënaka tim di gwibirin, 'Ëe an teipsinnï,' zen man zère kore naka jap nul sonenda gwenan hen nyaubirida gwenan. ⁴³ Hwëna em zëno mae mo kim bahem. Ebon mae onakon men zen mam gwen hap dwam gwe'ara, zen diki tïngare zi mo babu gwen zi makan zen gwën. ⁴⁴ Hen ebon mae onakon men zen teipsin hip dwam gwe'ara, zen diki tïngare zi mo tana iltikinnik zen nikirin. ⁴⁵ Sap ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna, Ëe an zi de Asa babu gweblan hap homë hatazak. Zep em hen ano tana wei san emki Asa zertro gwen. Sap Ëe tïngare zi mo tana iltikinnik de nikirin hibë hatazak-hëndep ëre mo angsa de tïngare zisi dikim hil ti sonebin hip sosok tazimdin hip."

Yesus kim Bartimeus Bak, nwe dimünsi, dawem takake:
(Mat. 20:29-34; Luk. 18:35-43)

11

46 Yesus kim zère hon de ang ta gwen wenyä ban Yerikok golëyaing gweka, hen ahakore zi tra naban, dekon kim etan ègwa ha'ak, hwëna zi nwe dìmínni ora alpnak nikin'inka. Zëno bosena Bartimeus, Timeus Bak mo tane. Zen te-ala hap kon aberbe ta sone gwibiriki. 47 Zen kim salka, “In Nazaret walya men Yesus taman'ara,” dekam zep taken soneblaka, “Yesus, Daud Bak mo Auyan-tane, asa tol kwasang gwebla.” †

48 Hwëna zi beyana in jalse nëblak, “Balkkam.” Hwëna zen mam tangankam kim taken sone gwe'anka, “Daud Bak mo Auyan-tane, asa kwasang gwebla!”

49 Yesus dekam zep zausuku, ki zep gubiridaka, “Em kwang tan.”

Kim kwang da'ak, zao zep nenblak, “Em luwen, hen emki sëwehen! Yesus man emsa gublunda- zëbon osan de song gwen hap.”

50 Zi nwe dìmínni in dekam zep nabal-bakam de luwesik ane kìninkam deyol utuknu hiri gulin guk halka- Yesus osan dikim song gwen hap. 51 Yesus ki zep takensiblika, “Em basae dwam gwibi'ira?- Èe de desa ebe hap syal gwibir-blin hapye.”

Ki zep ding gulbluka, “Bian guru, èe ama tangan nwesa de kara gwen hap dwam gwe'an.”

52 Ki zep ding gulbluka, “Angkam sap esa song gwera. Em mese Asa taibliblala, in zebe dawem gwenda.”

Dekam zep ki hëndep nwena kara gweka, dekam zep ora san Yesussu ang gwe sebla halka.

Yesussu kim teipsin zi mo kim Yerusalem kon hut du ane gukke:

(Mat. 21:1-11; Luk. 19:28-40; Yoh. 12:12-19)

1 Yesus kim Yerusalemsa zigolek de ta'anka, nonol zaitun tra nabare kwatap teknak de è darena Betania hen Betfagek zep golëyaing gwe'anka. Dekon zep zère hon de ang ta gwen wenyaka dan-dan guzimki, 2 “Em èna wakin san song èn. Kime apta'an haka, zao esa hëndep keledai tanena da tablan naka hla lala- zi mo zersong gwen srëm naka. Desa hil li-in halza. 3 Zi de emsa takensizim dinkim, ‘Em ba habe hil li'ara?’- a kirekam ding ulzim, ‘Bian dwam gwebla'ara. Zen sa etan nabakam zer sone zala.’”

4 Kim song ëka, ki zep hëndep keledai tanena insa hla laka- ora alpnak da dablak, lilikin golek denak. Zao zep hëndep hil li inki. 5 Zini men zen zao èzau'uk ki zep dakensizimk, “Em ba habe hil li'ara?” 6 Yesus men kirekam guzimki, kire enkam zep ding ulzimki. Dekam zep nenzimk, “Amki.” 7 Ki zep hëndep ërlwa halka. Kim ërhataka, keledai mo tahan dannak zère mae mo tahan bajusa zep kang dasek. Ki zep zë hwëna Yesus sewe seka. 8 Hen zi beyam-byana in baju zemka ora san dère dahak- desan de keledai tanena in Yesussu zersong gwen hap. Hen ahakon yera ala makare naka ora alp san nublun gwe'ak, desa zep hen ora san dère dahal gwe'ak. 9 Zini men zen nangeir-blin da'ak hen lun ang nëblan da'ak dekam zep ètaken gwe'ak,

† 10:47 10:47 Bartimeus in kim Yesussu “Daud Bak mo Auyan-tane”kam taken soneblaka, zëno dam gulsunnu Yesus mo auyan-aza en hap denaka hom. Sap zëno hatan srëmnak, tìngare Yahudi zini “Daud mo Auyan-tane”kam Israelsa de ngaya tabin hip de Zini nen guk gweblak. Sap Alap mo olsa de ayang gul gwen zini zen kirekam nonol nen gweblak, “Teipsin zini Daud Bak mo ausu nakon sa hatala- nësa de ngaya tabin hip de Zi niye.” Zen hen man Desa enlala në gweblak, “Zi sang-sang karekna sa hen dawem ta gwibiri, hen karekkam de lowehen nakon sa hil ti sone gwibiri.” Zep zi nwe dìmínni in kirekam hen mes Yesussu dam tasiki.

“Hë'ho, hë'ho!

An Bian mo bosekam nësa dikim
oto gulsun hup hata se'ara.

Hë'ho! Diki Alap Zen zëbe hap
dawemsa golblan.

¹⁰ Diki Alap Zen teipsin zini Daud
Bak mo Auyan-tanena ansa
mas gweblan—

Zen dekakim tatetekam irik gilki.

Hë'ho! Nen kitak teipsin tangan
Zini Alapsa boltere tan!”

¹¹ Yesus kim hëndep
Yerusalemk hata seka, Alap mo
golak zep hëndep tilki. Zao kim
amjanbiri sen'anka, hwëna man
zë nabakam kaw'e'ak. Dekam zep
kon etan dua-blaskam de ang ta
gwen wenyä ban Betania san dep
golësek gweka.

*Yesus kim tenya arana heip
gulkuke:*

(Mat. 21:18-19)

¹² Zao de yaklanak kim Betania
kon etan Yerusalem san dep
golëlwanda ha'an zaka, Yesus
dekam zep usak gwe'anka.

¹³ Langa nakon zep tenya arana
hlaul inki. Alana bu-bung tangan
nik zau'uk. Dekam zep mae
hap syal hebirki, “Eini wëhë.”
Hwëna eini aha-en mae hom
hlaulku. Ala enna, sap tenya
ara mo tën tamlenak hom dekam
zau'uk. ¹⁴ Ki zep arana insa
anakan gubirki, “Eno eini angkam
hëndep molya dwinbik.” Zëre
hon de ang ta gwen wenyä dekam
zep nasalblak.

*Yesus kim pasar zini Alap mo
gol tëm nakon golëalsa sonekake:*

*(Mat. 21:12-17; Luk. 19:45-48;
Yoh. 2:13-22)*

¹⁵ Yerusalemk kim etan yaing
gwek, Yesus Zëna dekam zep etan
Alap mo golak til zika. Dekam zep
kon men zen Alap mo gol tëmna
Alap hap de golblan kire-kirena
te-ala hap lirak da gwibik, desa
golëalsa soneka. Meja-mejana

men zao te-alana lirak da gwibik,
hen komal-tum komal-tum maena
men dekon mawa oholana lirak
da gwibik, desa man kitak yal taz-
imki. ¹⁶ Tingare zini dekam zep
jalse gwibiridaka, “An orasa hom!
Alap mo gola an san bahem ba
maesa de teiredan naban taman
gwe-gwezan!” ¹⁷ Ki zep zë hwëna
tawa tabirki, “Alap mo olak man
lwak:

‘Ano gola sa nen gwibir, “An
tingare zi ausu dekon Biansa gu
sone gweblan hap de gol.”’

Em an hwëna

‘sowë zi mo aning gol habe li kul
sone gwe'an.’”*

¹⁸ Alap mo golak de syal ta gwen
zi mo mam-mamna hen Musa mo
olsa de tawa ta gwibin wenyä kim
Yesus mo kirekam de gweibiri-
danna insa ësak, dekam zep tan
hap orana dëbla'ak. Hwëna mae
hap zë bung neisiblik, “Zi trana an
sa hwëna zerzaunkum nësa karek
dabir.” Sap zi trana in man tan-
gan Yesus mo tawa tabinni insa
sam neisibir-blik, hen man tangan
denggwambik.

¹⁹ Kim kaw'e'ak, Yesus dekam
zep zëre hon de ang ta gwen
wenyä ban Yerusalem kon etan
golësek gweka.

*Yesus kim zëre mo tenya ara
heip gunnu in hap dena tawa
tabirkike:*

(Mat. 21:20-22)

²⁰ Ka'ankam kim etan kak
tangannak ara ausuna in san
golëtaman gwe'anka, dekam zep
hla nuk, “Zen mes tangan hëndep
sa nakon sasan gwesikser.”

²¹ Petrus dekam zep enlala
gwibirki— in zen ki ir jowek,
dekam zep Yesusu gubluka,
“Bian, emki hlaun! Em mensa
arana ir heip gulku, zen mes
tangan hëndep sasan gwer.”

²² Ki zep ding gulzimki, “Alapsa
em taibliblan. ²³ Eiwa denakaë
emsa gubirida'an: Eme Alap ensa

* 11:17 11:17 Yes. 56:7; Yer. 7:11

tüngare enho naban anakan laibli gwebla'ak, 'Zen sa kirekam abe hap syal gwibir-blira,' ki em hen esa sêrkam de owasna syal ei gwibir. Eme dekam Alapsa abe la gwe'ak, 'Kwatap tekna an zen hinak zênaka ter sonen,' zen hêndep kirekam maka Alap ebe mae hap syal gwibir-zim'ira- em de taibliblankanye. ²⁴ Zen in zebê emsa gubirida'an: Em de ba mae hap Biansa abe ta gwenkam, anakan em taibli gweblan, 'Zen mes ap golblanda.' Zen dekam sa hêndep ep golblala. ²⁵⁻²⁶ Hen em de Alapsa abe tan hap enlala gwenkam, zi bose omka de taïl giblin naban bahem. Nonol em zi bose uk mo ep de karek golblanna insa eititi gwibir-blin. Ki ere mo ngatan zi mo langnak de Bian dekam sa hen eno karek-karekna ep tap gulsublula." *

Yesussu kim anakan dak-ensiblikke, "Emsa an nara trî ta se'ara?"

(Mat. 21:23-27; Luk. 20:1-8)

²⁷ Yesus ki zep etan Yerusalem san dep golêlwanda halka. Alap mo gol têmeak kim tē nasen'anka, dekam zep hen Alap mo golak de syal ta gwen zi mo mam-mamna, Musa mo olsa de tawa ta gwibin wenya, hen Yahudi mo nol-nola ban Zêbon onak dep yaïng gwezak. ²⁸ Zao zep dakensiblik, "Emsa an nara gubluka, hen nara emsa trî tase gwe'ara?– dekam de kirekam-kirekamna insa syal gwe-gwibin hipye."

²⁹⁻³⁰ Ki zep ding gulzimki, "Ki Ëe asa hen nonol emsa takensibiridal: baptis ta gwibin zini Yohanis Swesa san ha Alap trî ta seka? San ha zen zêre en mo sasonkam ki syal gwe-gweka? Eme nonol ap ding ulbli'ak, ki Ëe asa hen emsa

gubiridal, 'Asa Zen trî ta se'ara, zebê kirekam syal gwe-gwe'an.' "

³¹ Dekam zep zê-en anakan donbi'ik, "Bêjen nen anakan ding gulblun, 'Alap trî ta seka,' ki hwëna zen sa nêsa gubiridala, 'Ki em ba habe desa laiblibla srêm gwek?' ³² Hwëna anakane ding ulbli'ak, 'Yohanis zen zêre en mo sasonkam syal gweka,' ki hwëna zi trana an sa nêsa karek dabir, sap zen Yohanissi mes-am anakan daibliblak, 'Zen eiwa Alap mo olsa ayang gul gwizimki.' "

³³ Anakan zep hêndep ding nulblik, "Ëe homê dam ulsu'un, 'Yohanissi zen trî tase gweka.' "

Ki zep hwëna ding gulzimki, "Ki Ëe hen molyê emsa gubiridak, 'Ëe an zêno syalsaê gol gwe'an, hen Zen Asa trî tase gwe'ara.' "

12

Yesus kim ola gulk sun blaonzimkike- Zênaka de Yahudi zi baes gweblan hap dena:

(Mat. 21:33-46; Luk. 20:9-19)

¹ Yesus ki zep gulk sun de blaonzimdinkim Yahudi mo mam-mamna insa tonbiridaka, "Zini man anggur ngasa eiyas tablaka. Alp san kolkam wale tablaka. Zao zep hen kasona hul gulku- anggur danna insa de zê tanakam it ta sone gwen hap. Hen gut de gola zao zep hen tauku- dekon de ngana insa kara ta ine gwen hap. Ki zep hwëna ngana insa tealakam nga syal gwe-gweblan zi hip bohê ta guzim halka. Zëna dekam zep aha lang san holokam de zê gwên hap song gweka. ² Angguru in kim têka, dekam zep zêre hon de babu gwen zisi zep soneka- zen de anggur dan te-ala hliksa zêre hap zerbila halzan hap. ³ Hwëna zini in zen ngana

* **11:25-26** 11:25-26 Ayatna 26na Markus hom ale gulku. Hwëna aha zi Matius 6:15sa etan hyanak mas gulku. Zen a kirekam moye, "Em de aha zi mo karek-kareksa eititi gwibir-blin srêmkam, ki ere mo ngatan zi mo langnak de Bian hen molya eno karek-karekna ep tap gulsubluka."

insa bohë dak, ki zep karekkam dangolek, hëndep ki zep nenblak, ‘Wake, ki en lwahal!’⁴ Anggur nga bina in ki zep etan ahanaka zer soneka. Desa hwëna man dësek, kire naka zep ol lamang naban nëralsa sonek.⁵ Nga bina in dekam zep etan ahanaka zer soneka. Desa hwëna man nga bohë tan wenya in dak. Dekam zep hwëna ahakore babu gwen zini beyakam etan lup gul sone gweka, hwëna zini in kire enkam neibirida gwëk. Ahakorena man dangole gwibik. Ahakorena man damera gwëk.⁶ Dekam etan nga bina in ba zisi dep?— zer sonen naye. Dekam zep guku, ‘An angkam ëre en mo dang tïnïnak de tane en am gwë'ara.’ Hwëna man enlala gwëka, ‘Ëe sap asa ëre mo tane tanganna ansa zer soner. Desa sa blikip neisiblibil.’ Desa zep aumwa hap ein tangan zer soneka.⁷ Hwëna desa kim hla da guk, ki zep nga bohë tan zini in zënaka nenbiridak, ‘Wakin angkam zëre mo walas tangan hata'ara. Bi zik de tïnkim, an zen sa hwëna ngana ansa bi gweblala. Nen tan, ekakim nën bi ëblak!’⁸ Dekam zep hëndep balk dak, zao zep tol hëndep dak. Tokna dekam zep ngana in kon ësan dep hiri dak.

⁹ “Zep nga bi nik mo zi lup gul sonenna insa kirekam neibirida gwëk, zep zen banakan sa gweibirida zala? Zen sa zini insa tamera zala. Ngana insa dekam sa hwëna aha zi hip bohë tazimdi—dekam de zen anggur dan te-ala hliksa zëre hap zer gweblan hap.

¹⁰ “Ëe in zebë emsa gubirida'an: Em bawalkam esa Alap mo ola an mo eini dam ulsul?—

‘Gol tauk gweblan wenya mensa gol tenya baes neibik,

hwëna Bian Alap zep desa bolak ik gilkï.

¹¹ Zen diki Bian zëre mo syal, hen nëno mae mo nwenak zen owas tangan.’”*

¹² Yahudi mo mam-mamna in kim kirekam Yesus mo gulk sun de ol blaoranna insa ësane gwe'ak, dekam zep anakan tame nuk, “O zëno ola an nëbon mae am t'ïn.” Dekam zep sap Yesusu de balk tan hap dwam nëbla'ak, hwëna zi beyam-byana insa nairibiridak, zep zë hli dak.

Yesus hon kim anakan de u siweblan hap yaing gwe zakke, “Roma mo irik ginni wëhë ol lamangkam gubi'inka?”

(Mat. 22:15-22; Luk. 20:18-26)

¹³ Yahudi mo mam-mamna in dekam zep Farisi zini teipsin zini Herodes hon de bitï gwen zi niban Yesus osan dep lup nul sonek—zen de Yesusu u nuka siweblan hap. Zen mes anakan ola aha-en nuk, “Yesus de anakan jalse gwenkam, ‘Bahem Roma mo irik ginnik dep pajak te-alana kap ta gwizimdin,’ zen dekam esa Roma mo mam-mamnak klak lal.”

¹⁴ Zini in dekam zep Yesus onak yaing gwezak, ki zep nenblak, “Bian Guru, ëe mesë emsa tawa ëblak: Em in dam-dam enkame gwë gwenda. Em Alap mo dwam gwibinni dam-dam enkame tawa ta gwibirida, sap ema hen zi mo husus gwibin maena damnake gollëwen srëmkam tonbirida gwenda. Sap em zi mo bosesa home kara gul gwizimnira. Zen in zebë emsa lakensibli'an: Em banakane Musa mo titi tabin ola dam gulsu'ura? San ha nen sap esa Roma mo irik ginnik dep pajak te-alana ol gwizim? San ha bap nen?”

* **12:11** 12:11 Yahudi zini kasokam gola dauk gweblak, zep mensa Yesus awe buku Mazmuru kon guku (Mzm. 118:22-23), zen nonol lonen kaso hap dena. Hwëna Orya ol zi hip, ngirin gol tenya ban enlalana anakan apde në'an, “Bol-zaun tangan wenya,” zep kirekam li nul sonek.

15 Hwëna Yesus mes tame tabirki, “An u siwen olkam ki Asa dakensiblinan.” Ki zep ding gulzimki, “Em ba habe Asa balk la'an? Abe hap emki pajak hap de te-ala kasona insa ahanaka goltrëblan– Èe aka ki hlauk.”

16 Dekam zep ahanaka nolblak. Ki zep hwëna gubiridaka, “Te-ala kasonak awe, an nara mo nwe-masesa zë yang dasik? Hen nara mo bosesa zë ale nuk?”

Dekam zep ding nulblik, “Roma mo teipsin zi mo denakake.”

17 Dekam zep hwëna ding gulzimki, “Ki Roma mo teipsin zini in mo bi gwibin kire-kirena amki zëbe hap etan lop la gweblak. Hen kirekam, Alap mo bi gwibin kire-kirena, amki Alap hap lop la gweblak.”

Zao zep dengguanbla'ak.

Sadukikam de gubirida gwen zini kim Yesussu tin nikon de etan engaya gwen hap dena dakensiblikke:

(Mat. 22:23-33; Luk. 20:27-40)

18 Ki zep hen Sadukikam de gubirida gwen zini Yesus onak u siweblan ola ban yaing gwezak. Zen Yahudi mo aha hlikna– men zen anakan tawa da gwibirinke, “Zini bëjen tin nikon etan gaya gwen.” 19 Zen ki zep hen dakensiblik, “Bian Guru, Musa Bak mo titi tabin olak a kirekam mo lwakye,

‘Zi de wë zemka walas wë lan srëmnak tinkim hli yunnu, zen oso zik de etan gonkam– zen de zë walassa aya zik mo weinak dep wë tan hap. Hen kirekam, oso zik de tinkim, aya zik de hwëna we semna insa gonkam.’*

20 Orep awe zini ki, beyana tuju enkam, aha-ere ane-bianna. Zëna zi nik zep nonol wenya golka, hwëna walas wë lan srëmnak zep tilki. 21 We nal zem insa hwëna oso zik zep etan golka.

Zen hen walas wë lan srëmnak zep tilki. Zao hen etan dan-ahan nik etan golka. Zen hen walas wë lan srëmnak tilki. 22 Hëndep tujukam de aya-wal oso-walya in kire enkam zep sap nol gwëk, hwëna walas ën srëm ennak zep juwe gwëk. Wenya in hwëna aunwa hap zep tik. 23 Zep zen de etan engaya gwe'anam, men kirekam ahakon tawa da gwibirin, wenya insa nara mo wekam maka nenbi'in? Sap tujukam de zini in mes desa kitak nol gwëk.”

24 Yesus ki zep ding gulzimki, “Em in ema ëbute gwe'an, sap em home Alap mo ola ban zëno sosen naban tame oso'an. 25 Sap tin nikon de etan engaya gwenkam, dekam molya etan zënaka kap da gwëk– men kirekam hen Alap mo dam taha nakore zini zënaka de kap tan srëmkam lowehe gwenanke. 26 Hwëna angkam tin nikon de ngaya gwen hap dena insaë emsa gubirida'an: Em bawalkam esa Alap mo ola an mo eini dam ulsul?– Musa kim syauk nubare te tyum-tyumnu insa hlaukuke. Zao Alap man-am Musasa gubluka,

‘Èe an eno auyan wal mo Alap– Abraham, Isak, hen Yakob Bak mo.’*

27 Zep Zen tin zi mo Alapsa hom. Zen gaya wenyik mo Alap! Em in eiwa ema tangan ëbute gwe'an.”

Yesus kim Alap mo titi tabin ola bol-zaun tangan wenya gubiridakake:

(Mat. 22:34-40; Luk. 10:25-28)

28 Yesus kim Sadukikam de gubirida gwen zi niban kirekam golëkeisa-keisa gwe'anaka, hwëna Musa mo olsa de tawa ta gwibin zini ahana dekam zep hen salbla zaka. Zen kim anakan dam gulsuku, “Yesus dawem tangankam zëno mae mo ola ding

* 12:19 12:19 Ul. 25:5-6 * 12:26 12:26 Kel. 3:6

gulzimmira,” zen dekam zep hen anakan takensiblika, “Tingare Musa mo titi tabin ola kon, bol-zaun tangan wanya enda zen moye?—desan de nen dawemkam ang ta gwen hapye.”

²⁹ Yesus ki zep ding gulbluka, “Musa mo titi tabin ola kon, a zen tangan mo bol-zaun gwe'anye:

‘Israel Bak mo ausu nakore zi, em esane gwen:

Nëno mae mo Teipsinni Bian Alap Zë-en. Ahana hom.

³⁰ Bian Alapsa em ensa lwa gweblan—

tingare enho naban, enlala naban, soson naban, hen tim niban.”*

³¹ Ahana zen a kirekam moye:

‘Zi bose omka em kwasang gwibirida gwen—san de enaka de kwasang gwe-blanna kiye.’

Ahana etan hom tangan—titi tabin ol darena insa de kwë son naye.”*

³² Musa mo olsa de tawa ta gwibin zini in dekam zep ding gulbluka, “In eiwa tangan, bian guru!—in kirekame anakan gundaye, ‘Bian Alap Zen Zen en. Ahana hom.’ ³³ Hen anakan insa gunda, ‘Alapsa de ensa lwa gwe-blanna, zen diki tingare enho naban, enlala naban, hen tingare soson naban. Hen zi bosyansa nen kwasang gwibirida gwen—san de nënaka de kwasang gweblanna kiye.’ Eiwa, Alap mo titi tabin ol darena in, zen tingare nëno mae mo aha titi tabin ola man tangan kwei-kwik gu'un. Sap anakarekam dena, dombasa de Alap hap tru tase gweblanna, hen aha kire-kire maesa de lop ta gwe-blanna, zen kitak lwala henna.”*

³⁴ Yesus kim anakan salblaka, “Zen dawem tangankam enlala blala ban Asa ding gulblunda,” dekam zep hwëna ding gulbluka, “Em an angkam ema tangan Alap

mo irik ginnik de tin hip golek de gwe'ara.”

Dekam etan hom mae Yesus hon takensiblin mae hap yaing gwëk. Saher hap baes tak.

Yesus kim Zënaka dikim sap dam tasin hip dena goltreizimkike: (Mat. 22:41-46; Luk. 20:41-44)

³⁵ Yesus in kim nama Alap mo gol tëmnak tawa tabi'inka, zao zep hen takensibiridaka, “Musa mo olsa de tawa ta gwibin zini ba hap anakan tawa da gwibirin, ‘Israelsa de ngaya tabin hip de Zini, Zen teipsin zini Daud mo auyantane kam sa hata zala?’ ³⁶ Hwëna Alap mo Enhona kim Daud Baksa bi gweblaka, zen dekam man-am guku,

‘Bian Alap man ano Teipsinni gulbluka,

“Ère mo dam taha nakon emki nikirin—dekon de hen teipsinkim irik gin hip.

Ki asa hwëna ebe hap de jal zini ere mo țana iltikinnik sisik gulin.”*

³⁷ Zep Daud insa Israelsa de ngaya tabin hip de Zini insa ‘Teipsin Zi'kim gulbluka, ki Zen banakan sa zëno auyan-tane kam hata zala?’

Zi trana in zen Yesussu sane dak man tangan zëno ola isrip-sri neibik.

Yesus kim anakan tawa tabirkike, “Bera, Musa mo ol tawa tabin zini in enlala kwae naban!” (Mat. 23:1-36; Luk. 20:45-47)

³⁸ Yesus in kim zë nama tawa tabi'inka, ki zep gubiridaka, “Bera, Musa mo ol tawa ta gwibin zini in enlala kwae naban! Zëno mae mo kwaena in mana ebon mae hliminnik. Zen baju dawem-dawem alala tan naban zi nwe san zënaka nolëtrënda gwenan—zi dikim blikip gwesibirida gwen hap. Zen hen man ëdwam gwe-gwenan—

dekam de aha zi tagal gwen maenak anakan gubirida gwen hap, 'Dawem, bian guru.'³⁹ Zen hen but srēm golak ngeinnik de komal tumnak de teinikirin hip ēdwam gwe-gwenan- hen tembane yawal maenakye.⁴⁰ We wal sem-semna zen hen man anakan ahap da gwibirin, 'Ēe asa tol eno zi swe mo kire-kire hli tandanna ebe hap tagal tasibir.' Hwēna zen sowē enlala naban mas neibirida gwenan- dekam de zēre hap mamkam hli tī irin hip. Hwēna zēre mae mo karekna insa dikim aha zi hlaulzimdin srēm hap, zep but srēm gola kon zi nwenak Alapsa mam blalkam nen sone gweblanan- dekam de zi kīl tībin hip, 'Zini an aāris.' Hwēna dekam zēnaka de karek tabin hip denaka kim mam nulsuk gwenan."

We sem tahalhana kim te-ala wasngena Alap hap ing so sonebla zakke:

(Luk. 21:1-4)

⁴¹ Yesus kim nama Alap mo gol tēmnak nikin'inka, dangna kim Alap hap de te-ala kang ta gweblan peti san gwēka. Zen man kon kara tabi'inka-zi beyana men zen te-alana petina iwe Alap hap bitī da sone gwebla'an zakke. Te-ala beya wenyā dekam beyakam Alap hap bitī da gwebla'ak.⁴² Ki zep hwēna we sem tahalhana hen hatak. Zen dekam zep hen te-ala kaso dare tolsa ing so sonezak- sepulu rupia makare naka.⁴³ Yesus ki zep zēre hon de ang ta gwen wenyaka haen gwibiridaka, zao zep gubiridaka, "Ēiwa denakaē emsa gubirida'an: We sem tahalhana an mes tīngare ahakore zini kwei-kwik gulun-men zen sap te-ala mam-mamna bitī da sone gwesān zalye.⁴⁴ Sap ahakon in zen bitī da gwe sanzal, zēre mae hap de hlikna nama beya nik ērlwazim'in. Hwēna we sem tahalhana an mes tīngan ing

gulun-zēn dikim tol sap gwēn hap denaka. Angkam zēre hap dena hom tangan."

13

Yesus kim anakan hamal hap gubiridakake, "Aumwa hap denak, a kirekam sa lwa song gwer."

(Mat. 24:1-44; Luk. 21:5-33)

¹ Yesus kim Alap mo gola kon te soka, zēre hon de ang ta gwen wenyik zep ahanik gubluka, "Bian Guru, emki sap hlaun. Alap mo gol yala an wehasa hom. Man tangan kwa nuk. Hen zēno kaso kong ta zahenna nwe awes tanganna!"

² Ki zep ding gulbluka, "Ēiwa, emki gol yala ansa kara gun. Zēno kaso kong ta zahenna aha-en mae molya lwak. Zen tīngan tangan sa dri nulsul."

³ Yesus ki zep kon zēre hon de ang ta gwen wenyā ban za-itun tra nabare kwatap tek san dep golēyaing gwe seka. Zēna nikirinkim Alap mo gola in san zep dangna gwē ine haka. Hwēna dekam zep Petrus, Yakobus, Yohannis, hen Andreas mae golek de dazak- olsa de zē zē-en tak-ensiblin hap.⁴ Zao zep dak-ensiblik, "Asa en emki gubiridan: Alap mo gola insa dri yulsun hup gubiri, zen bawalkam sa ki lwal? Hen banakare owassa asa hla kul gwer?- dekam de anakan dam gulsun hupye, 'Aumwa hap de yaklanak dep angkam man golek de gwe song gwe'an.'"

⁵ Yesus ki zep ding gulzimki, "Salok-salokkam lowehe gwēk. Emsa mana yasik da gwibirink.

⁶ Sap zini beya nik sa ebon mae onak anakan ēboton gwe-gwezal, 'Ēe an Zen- Yesusye.' Hēndep zen sa zini beya tangankam yasik da gwibir.

⁷ Em de anakan ēsane gwe-gwenkam, 'Zēwe man ēēija'an,' hen anakan, 'Awe hen sa ēēijazal,' hwēna em dekam bahem ēāiri gwen. Sap zen

nonol kirekam sa Alap mo dwam gwibin sin lwa gwer. Hwëna dekam bahem ëkil gïl gwen, ‘An aumwa hap denak mes zaul, zep ki lwa'an.’⁸ Aha zi ausu nakorena aha zi ausu naban sa ëeija gwer, hen aha ïrik gïnni aha ïrik gin niban sa ëeija gwer. Lang yala an san jïngili mam enkam sa taïlida gwera, hen usak yala sa hatanda gwer. Zen kirekam sa karekna nonol lone sennak lwa gwer. Zen men kiye: We de jaha gwen hap eisbir anensa sëwehe kininna. Zen dekon sa ki hëndep sang-sangna dohonse gwe song gwer.

⁹ “Em terya-tyakam lowehe gwëk. Sap emsa sa dahyo gwer, hen but srëm gol-gol san sa emsa lup nulhal gwer. Zao sa emsa dangole gwibir. Hen emsa sa pemerinta mo teipsin-teipsin wenyä kip anakan nolëtrei gwizim, ‘An hen ahana Yesus hon de ang gwe-gwenna.’ Hwëna zen kirekam Alap mo dwam gwibin sin sa ki ebe mae hap lwa gwizim—em dikim zë abe hap denaka ëton gwen hap. ¹⁰ An na-en molya tap gwëk. Diki nonol tïngare zi ausu hap sa ëngaya gwen hap de ol dawemsa nolzim halada gwer. Zen diki dekam sa aumwa hap denak zaul. ¹¹ Men dekam de emsa dahyo gwe'ak hen lup nulhal gwe'ak, em bahem anakare hap enlalana ëbeya gwëgwen, ‘Ëe banakarekam asa zë ding gulzim?’ Sap men kirekam de ding gul gwizimdin hip dena, zen emsa de taken-taken gwëblan ennak sa ki Alap mo Enho ebe mae hap gol gwizimdi. Zen dekam em ding gul gwizimdin. Sap dekam Zen Alap mo Enho sa eno ëk tihï san ding gul gwizimdi. ¹²⁻¹³ Emsa sa tïngare zini husus neibirida gwer, sap em an Asa de ang gwe-gwëblan wenyä. Zep

a kirekam sa ebe mae hap lwa gwizim: Emsa ere mae mo aya-wal oso-wal tanganna sa tameran hap nolëgu gwer. Hen emsa ere mae mo bi walya sa tameran hap nolëgu gwer. Hen ere mae mo walasna sa emsa abe hap de jal hap nolëtobe gwe-gwer, hëndep tameran hap sa hen emsa nolëgu gwer. Hwëna em in zene Asa de taïbliblannak tatem ëzauk gwe'ak, hëndep aumwa hap denak de hata'ak, em esa ëngaya gwer.

¹⁴ “Ëe ol tan-tanna ansaë ebe mae hap golzim'in: Em esa teipsin zisi hla lal—Alapsa de lamang tan hap de karek yawalsa de Alap mo golak goltil zinnak, men kirekam orep Alap mo ol ayang gul gwen zini Daniel Bak gubiridakake. Zen dekam esa anakan tame ul, ‘Angkam aumwa hap de yaklanak man zau'un.’ Dekam Yerusalem mo langnak de zini em kwatap san dep ëheya-hya gwëk.”*

Hwëna ëe, Markus, ama Yesus mo ola in hap emsa gubirida'an: Em in zen bukuna ansa aha zi hip baca ul gwizimk, dawem enkam srip ulsuk gwizimk. Yesus dekon anakan ayang gulku,

¹⁵ “Dekam zini men zen de gol homan nakon lowe he'ak, zen bap zen etan gol mwa san ba maesa de gon hap bitï gwëhan. ¹⁶ Hen nganak de syal tandan wenyä, zen bap zen etan gol sandep lwan dahan—baju sal-sal maesa de teisyan hapye.

¹⁷ Kwasang tol, we walya u nubare wenyä, hen nama de walassa momkam taizi gwibin wenyä. Zen tol banakan molya ëasendak.

¹⁸ Zep Alapsa anakan abe la gwëk, ‘Karek yala in bap zen o dil gwënnak jowen.’ ¹⁹ Kirekam abe la gwëk, sap Alap kim ngli naban okama naban yang sosuku,

* 13:14 13:14 Dan. 9:27; 11:31; 12:11

hëndep sêrkam de karek yala an de jowenkam, kirekam de lang dohon-hon gwenna hom mae jowek. Hen zêno hyanak etan molya kirekam okamanak jowek.*

²⁰ Hwëna Alap man zêre mo hlil irin zisi kwasang gwibiridaka, Zen zep anakan hamal hap guku, 'Karek yawala in bap zen tangan holo gwen. Ki hwëna zini kitak tangan sa juwer.'

²¹ "Dekam zi de anakan emsa gubiridanna, 'Nësa de ngaya tabin hip de Zini men angkam awe gwë'ara,' ahaksa, 'Zëwe gwë'ara,' em bahem taiblibirida gwen.

²² Sap dekam yasik ta gwibin hip de zini beyakam sa yaing gwe-gwer, hen zen sêrkam de owas-owasna sa syal nei gwibir-anakan dikim emsa boton ta gwibin hip, 'Èe an Zen, emsa de ngaya tabin hip de Zi niye.' Ahaksa anakan de emsa boton ta gwibin hip, 'Èe an Alap mo olsaë ep ayang gulzim'in.' Zep hëndep Alap mo hlil irin zini hen desa de taiblibiridan hap sa hen ëalp gwesil. ²³ Zep em teryatyakam lowehe gwék. Zen in zebë kirekam de lwan srëmnak hamal hap emsa tawa ta gubirin."

Ngatan zi mo lang nakore Zi Tangan de etan lwa halzan hap de ol:

(*Mat. 24:29-31; Luk. 21:25-28*)

²⁴ "Lang dohon-honna in kim de nya gwesil'ik, zen hëndep dekam sa

'yakla nwena kawesilì.

Benna hen molya ngatan gwék.

²⁵ Hen keisni sa ngli nakon ëlan nahla gwer,

hen nglinak de teipsin-teipsin dowla-dowala sêrkam sa ëilman gwe nasen gwer.*

²⁶ Zen diki dekam sa ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna Asa but de zerati gwe zannak hla dasa gul. Zen dekam asa ëre mo soson naban ngatan yawala ban ziati gwezal.* ²⁷ Ki asa hwëna ëre mo dam taha nakore zini lup gul soner-zen de ëre mo hlil irin zisi tingan en tangan tagal gulsun hup, sap yakla hata sezana nako-rena, hëndep nikin anen nako-rena, hëndep eihya-lip eihya-lip nakorena.

²⁸ "Zep aumwa hap de yaklasa de dam gulsunnu, zen tenya dëren nakon de langsa dam gulsun makan. Em kime tenya dërenna anakan hla kul gwenan, 'Man alsik, hen angkam man etan ala gwe'an,' zen dekame anakan tame ul gwenan, 'Angkam sasa gwen hap ki lwa'an.' ²⁹ Zen hen kirekam, kirekam-kirekam karek yala insa kime hla kul gwe'ak, zen dekam esa anakan dam ulsuk gwer, 'Angkam Alap Zën de kitak irik gilzin hap denak man zau'un!' ³⁰ Eiwa denakaë emsa gubirida'an: Em an zen okamanak lowe he'an, molye kitak juwek, zen dekam sa ki tingan lwal.*

³¹ Ngli naban kama naban sa jekjak nër. Hwëna ano ola, zen hëndep denaban sa lwa gwer.

³² "Hwëna zini molya ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna ano lwa halzan hap dena anakan tame nuk, 'Yaklana' ahaksa 'Jamna dekam sa hata zala.' Alap mo dam taha nakore zini hen molya. Tane zem Aena homë hen tame gu'un. Zen diki tawana Bian Zë-en. ³³ Zen in zep saloksalokkam terya-tya naban Asa kara ë gweblak. Sap ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna ano etan

* **13:19** 13:19 Dan. 12:1 * **13:25** 13:25 Yes. 13:10; 34:14; Yeh. 32:7; Yl. 2:10; 2:31; 3:15

* **13:26** 13:26 Dan. 7:13 * **13:30** 13:30 Yesus mo ola an, san ha mae hap?— Zënaka de taibliblan wenyaka de karek ta gwibin hip dena hen Yerusalem sa de dre tan hap dena (Mat. 24:4-22; Mrk. 13:5-20; Luk. 21:5-24). Yerusalem sa tahunna tuju-pulukam dre dak. Dekam men zen Yesusu sane da'ak, hom ahakon juwe'ak. Zep zëno ola an, Zën de etan lwa halzan hap hom.

de lwa halzan hap de yaklana em molye tawa ëblak. ³⁴ Zep zen mae mo kim lwa'an: San de kama bi nik de aha lang san holokam song gwenna. Zère hon de ëbabu gwe-gwen zi hip maka syalsa anakan wei yul sone guzim ha'ara, 'Em ano tim bwanak ansa syal gwe-gwibir.' 'Em wakinsa syal gwe-gwibir.' Ora top san de kara gwe-gwen hap de zini, desa sa anakan gublula, 'Em dawem enkam salok-salokkam asa kara gwe-gwebla.' ³⁵ Zep em hen kirekam salok-salokkam Asa kara ë gweblak. Sap em molye anakan Asa tawa ëblak, 'Ano mae mo Teipsinni dekam sa etan hata zala. San ha kam-en? San ha ngirin tatem? San ha oho-bunggun nuban sa, ahaksa kak tangannak?' ³⁶ Anakan em ëalp gwe-gwen, 'Bap Zen asa ni truwennak hlauludazan!' ³⁷ Zep angkam en de Asa salblan weny, em ensa homë ki gubirida'an. An hwëna tingare zisië hamal hap gubirida'an: Salok-salokkam em terya-tya naban Asa kara gwe-gweblan!"

14

Yesussu de tan hap kim aningkim ola aha-en nukke:

(*Mat. 26:1-5; Luk. 22:1-2; Yoh. 11:45-53*)

¹ Yaklana dekam dan nola kini'ak- Paskanak dikim zaun hupye. Paska yaklanak kim zauk, zen dekam zep hen ëkon gwesik hanak- aha-ere minggukam de

ragi srëmkam rotisa tru ta gwen naye. * Alap mo golak de syal tan zi mo mam-mamna hen Musa mo olsa de tawa ta gwibin weny, zen hen dekam zep anakan orana dëbla'ak, "An banakarekam esa aningkim Yesussu tan hap dokwak lal?" ² Hwëna man hen ëguk, "Yakla yalak awe bap nen balk tan, sap zini beya tangan nik dwam nëbla'an. Ki deban mae esa mamkam ëilman gwer."

Yesussu kim weny irase dawem nabare minyakkam nola kon hlë tablakke:

(*Mat. 26:6-13; Yoh. 12:1-8*)

³ Yesus ki zep Betania san dep zère hon de ang tan weny ban golësek gweka. Zëwe Simon mo golak zep golëbiti gweka. Simon in, men zen orep kusta gwekake. Yesus kim golëtembane ta'anaka, hwëna weny dekam zep zëbe hap de kwasangsa goltrëblan hap hatazak. Zep te-ala mamkam de gon minyak, sërkam de irase dawem nabarena, golhatazak. Kirekam de kaso botola bëjen mat-matna ulsun. † Zep kim golek de ta'anzak, dekam zep botola insa ëk tihï nakon kam sok, dekam zep minyakna inkam Yesussu nola kon hlë tablak. ⁴ Hwëna ahakon men zen zë lowe he'ak, dekam zep husus neibi'ik, hen dekam zep donsubi'ik, "Zen ba hap minyakna insa kitak tangan zalta dep hlei yul soneblanan? ⁵ Dawemna diki minyakna in te-ala hap de lirak gulunam, te-alana mam tangan

* **14:1** 14:1 Paskana zen Yahudi mo olkam enlalana "tamaran." Zen dekam de enlala gwibin hip- in kim Alap mo dam taha nakore zini Israel mo gol-gola tamankake, Mesir mo gol-gol san de tiliðan hap. Mesir mo nonol walasna dekam zep juwek. Owasna insa de hlaukum, dekam zep Mesir mo teipsinni Israel mo zi ausu nakore zini insa gubiridaka, "Dikire sek gwek." (Kel. 12:1-51) Ragina zen rotisa de syal gwibinnik mas nul gwenan- dekam de hop gwen hap. Musa man Yahudi zisi gubiridaka, "Paska yaklanak hen zao de minggunak, rotina ragi srëmkam tru la gwek." (Ul. 16:1-8). † **14:3** 14:3 Minyak nabare botola mensa golhatazak, zen hen kaso nwe-aweskam de syal gwibinni. ‡ **14:5** 14:5 Mensa Yohanis "te-alana mam tangan" kam ale gulku, desa Yunani olkam "300 dinar" kam ale gulku. Te-alana dinara zen zëno mae mo perak tangankam de te-ala kaso, hen zen dekam anakarekam de aïtbin: Zi de aha-ere yakla blalkam syal gwenna, zëno gajina dekam aha-ere dinarkam. Zep 300 dinara, zen te-alana mam tanganna- san de tiga-ratuskam de zi mo aha-ere yaklakam de syal tan gajina kiye.

naka maka nëp zerzimmnin. † Desa emaka tahalha zi hip kae ë gweb-la-zim'in." Kirekam zep wenyä inä jakal nei'ik.

⁶ Hwëna Yesusu dekam zep gubiridaka, "Dikire gwëk. Em ba habe wenyä ansa lonsubi'in? Zen man tangan sam gwesil- kirekam de Asa gwëblankamye. ⁷ Sap tahalha wenyä em desa nama esa olëlowehe tine gwer. Em de mas gwibirida gwen hap ëdwam gwe-gwenkam, em sap esa dekam mas eibirida gwer. Hwëna Asa em molye dakal hap ërgwë gwëk.* ⁸ Insa irase dawem nabare minyakkam Asa hlë tablanan, zen hamal hap ki Asa gwëblanan- deban de Asa drë nwanun hap. Zen dekon etan banakan dep?— aha syal maesa de abe hap syal gwibir-blin hapye. ⁹ Eiwa denakaë emsa gubirida'an: Tingare lang san kim Alap onakore ol dawemna nol halada gwe'ak, wenyä ansa kirekam abe hap syal gwibir-blinan, desa hen sa äisil nei gwibir. Hëndep wenyä ansa zep sa eititi neibir srëm gwer."

Yudas kim Yesusu zergukuke:

(Mat. 26:14-16; Luk. 22:3-6)

¹⁰ Dua-blaskam de zëre hon ang ta gwen wenyik mo ahana, ëna Kariot walya Yudas Bak dekam zep Alap mo golak de syal tan wenyik mo nol-nol san dep song gwëka- Yesusu de zëbe mae hap zerguzimdin hip. ¹¹ Salblankam man tangan sam neisiblik. Dekam zep nenblak, "Te-alasa asa ebe hap ërblal." Dekam zep hëndep Yudas Bak in orana tëbla'anka- Yesusu dikim sowëkam balk tan hap denaye.

Yesus kim Paskanak dep de tembanena zëre hon de ang ta gwen wenyä ban golëtembane takake:

(Mat. 26:17-25; Luk. 22:7-14,21-23; Yoh. 13:21-30)

¹² Rotisa de ragi mas gun srëmkam tru tan hap de minggu mo nonol yaklanak kim zauk-yaklana men dekam Paskanak dep de tembane yawalak dep domba zahona Alap hap blom da gwibir-blikke, zëre hon de ang ta gwen wenyä in dekam zep Yesusu dakensiblik, "Bian, endawe esa Paskanak dep de tembanena aban mae zitwenblala?— ëe akakim zao hamal uk."

¹³ Dekam zep dan-dan guzimki, "Em Yerusalem san song ën. Zëwe esa zini ërtowera- kama ngat-darakkam de weya blome gwiren halzan naban. Zen desa ang ëbla. ¹⁴ Gola men zao de tik, em hen zao lil. Zao gol bi naka enbla, 'Bian Yesusu man emsa takensibläla, "Eë teksonna enda zao asa ëre hon de ang ta gwen wenyä ban Paskanak de tembanena zitwenblal?"' ¹⁵ Zen sa ebe nikip gulk de tekson yawalsa zertreizimdi. Zëwe kire-kirena mes ototo da guk, hen komal tum maena sowe henna. Zao hamal ul guk."

¹⁶ Zi darena in dekam zep hëndep song ëka, zao zep hëndep oltoweka- men kirekam Yesusu guzimkiye. Zëwe zep hëndep tembanena hamal ul guku.

¹⁷ Kim kawesik, Yesusu Zëna dekam zep sepulukam de ahakore zëre hon ang ta gwen wenyä ban golëyaing gwe zaka. ¹⁸ Kim golëtembane ta'anka, zao zep gubiridaka, "Eiwa denakaë emsa gubirida'an: Em an zene aban ërtembane gwe'an, ahanik sa Asa zertrëra- zao de Asa balk tan hapye."*

¹⁹ Kirekam de gubiridannak kim nasalblak, dekam zep enlalana ëdowe hanak. Dekam zep aha-en aha-enkam dakensik gwëbla'ak, "San ha asa tol home yap ki gublunda?"

* 14:7 14:7 Ul. 15:11 * 14:18 14:18 Mzm. 41:10

20 Ki zep ding gulzimki, “Nen an zene apdenak roti apna kolho honak os-os la ine gwe'an, ahana sa Asa zertrëra— zao de Asa balk tan hapye. 21 Men kirekam Alap mo olak ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna abe hap dena lwak, zen hëndep kirekam asa til. Hwëna kwasang tol, zini men zen Asa dikim zë balk tan hap zertrë'ara, zen sa karekna mam tangan naka Alap onakon hlaulu. Zen an zik de jaha gweblan srëmkam maka sam gwesiki, sap dekam zen molya karekna mam tangan wenya insa goltowe'anam.”

Yesus kim zëre mo timsi de enlala gwe-gwibin hip de tembanena nonola golzinkike:

(Mat. 26:26-30; Luk. 22:15-20; 1Kor. 11:23-25)

22 Kim tembane ta'ak Yesus ki zep rotina gul ineka, ki zep Alap hap rotina in hap dawemna gol-blaka, ki zep ahap gul guku. Dekam zep zëre hon de ang ta gwen wenya in hap anakare ola ban kap tazimki, “Em twenblandan. An ano timni.”

23-24 Ki zep hwëna anggur ho nabare mokna zer ineka, dekam zep etan Alap hap dawemna gol-blaka, ki zep hwëna zëbe mae hap anakare ola ban zerzimki, “An ano kala zen. Zen sa ano tim nikon wet sol— Alap mo zi niban de ol ziaha-en gun ësesa dikim sul sonen hapye. Zep zini beya tangankam sa ano kala kon Alap mo nwenak ëdakastil gwer.”* Dekam zep tingan notdebik. 25 Ki zep gubiridaka, “Eiwa denakaë emsa gubirida'an: Èe angkam na-en molyë anakare anggur hona etan otdek. Hwëna ano Bian mo irik ginnik kim de hata'ak, zen diki dekam asa anggur ësesa ziotdebir.”

26 Ki zep hwëna Alap hap de tërya dak. Kim dasik, dekam zep hwëna zaitun tra nabare kwatap tek san dep golësek gweka.

Yesus kim Petrusu damnak gublukake: “Em esa Asa zabeblala.”

(Mat. 26:31-35; Luk. 22:31-34; Yoh. 13:36-38)

27 Ki zep zëre hon de ang ta gwen wenya insa gubiridaka, “Em namen kitak esa airin hip Asa hli la gukhal. Sap Alap mo olak man lwak,

‘Èe asa zaho ta gwibin zini insa karek tal.

Zaho zem dekam sa men-san ansankam heya-hya gwer.’*

28 Hwëna Bian kim de etan Asa ngaya ta'anka, Èe asa dekam emsa Galilea san dep ngeirbiridal.”

29 Petrus dekam zep ding gulbluka, “Ahakorena an sap sa heya-hya gwenkam Emsa hli dasil. Aena tangan molyë Emsa hli tak!”

30 Yesus ki zep hwëna ding gulbluka, “Eiwa denakaë emsa gublu'an: Namen ayang de gunsu dan son srëmnak, em dekam esa anakan de Asa zabeblanna dahan soblala, ‘Zini in èe homë tame ta'an.’”

31 Petrus dekam zep udobe naban ding gulbluka, “Bian, èe apdenak asa Eban lil. Èe molyë tangan Emsa zabeblak.” Ahakore wenya kirekam zep sap hen ëgu anek.

Yesus kim Getsemani kon Biansa gu soneblakake:

(Mat. 26:36-46; Luk. 22:39-46)

32 Getsemanik kim golëyaing gwe naka, zao zep gubiridaka, “Awe teinikin guk. Èe ama è-en Biansa gu sonebla'an.”

33 Hwëna Petrus, Yakobus, hen Yohanis mae emsa zep gubiridaka—zen en de ang gweblan hap. Hwëna zao zep enlalana sërkam tangan dowebla hanaka, hëndep

* 14:23-24 14:23-24 Kel. 24:8; Yer. 31:31-34

* 14:27 14:27 Zak. 13:7

hlik gwebla hanan hap alp gwesiblika. ³⁴ Dekam zep gubiridaka, “Ano enlalana sêrkam tangan dowe hananda, hêndep tîn hibê alp gwesî'in. Em awe Asa êrgwêk, hen enlala naban esa loweher– Alapsa de abe ta tinen naban.”

³⁵ Zêbon mae onakon kim engka en langa gwe halka, zao zep kamanak ik gwe heka. Dekon zep sap karek yala insa de wei yun srêm hap Alapsa anakan abe taka, ³⁶ “Bian, toton banakare maena hom– eno syal gwibin srêm hap denaye. Karek yawala ansa Êe goltowe'an, diki Em Abon onakon langa gulsun. Hwêna ano dwam gwibin sin bap zen lwan. Diki ere mo dwam gwibin sin zen lwan.”

³⁷ Alapsa de abe ta gwenna kim hya gwesiki, dekam zep etan zi dan-aharena in osan dep lwa halka. Hwêna ni truwennak zep hlauluda zaka. Petrusu zep zê gublu zaka, “Simon, em san ema ta'ara? Em san bêjen em engka en mae Asa zersalen!” ³⁸ Ki zep etan gubiridaka, “Enlalakam lowehek. Alapsa e-en e-enkam abe la tinek. Kareknak ema altîlink. Sap eno mae mo enho enna dawemsa de sap syal gwibin hip dwam gwe-gwenda, hwêna eno mae mo timni in tatete naka hom.”

³⁹ Zêna dekam zep etan gweyoka– men dekon Alapsa gu soneblaka, desan dep. Dekon zep men kirekam nonol abe taka, kirekam etan abe taka. ⁴⁰ Kim hya gwesiki, dekam etan ni truwennak zep hlauluda'an zaka. Sap zêno mae mo nwena man tangan nwe-alk hap êdohon-hon gwek. Kim zê jalse gwobirida zaka, balk enkam zep nasalsiblik. Banakan dep?– ding gulblun naye.

⁴¹ Dan-ahanna kim etan zêbon mae osan dep lwahal zaka, dekam

zep gubirida zaka, “Em san namae ni truwen hap êdwan gwe tine'an? In syake! Ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna Asa angkam man karek-karek gol gwen zi mo tahanak dep tapbla dazim'in. ⁴² Dekam luk tak! Nen sek gwen. Emki hla tan. Asa de zergun hup de zini angkam man hata'ara!”

Yesussu kim balk dakke:
(*Mat. 26:47-53; Luk. 22:47-53; Joh. 18:3-12*)

⁴³ Yesus in kim nama ton'anika, Yudas, dua-blaskam de zêre hon ang ta gwen wenyik mo ahana in, dekam zep zi beyam-bya naban Yesussu de balk tan hap golëyaing gwe'anika– nêbok te tek teiredan naban, mensa Alap mo golak de mam-mamna hen Yahudi mo nolnola nenbiridakke. ⁴⁴ Zen mes hamal hap anakan gubiridaka, “Men desaë babang ta'ak, zen zen– zini inye. Zen desa balk lahak, hen dawemkam kara lak.”

⁴⁵ Yudas kim golëyaing gwe'an zaka, ki zep hêndep Yesussu babang tan naban gublu zaka, “Guru.” ⁴⁶ Dekam zep hêndep balk dazak. ⁴⁷ Hwêna ahana men zen zêwe zau'unika, dekam zep nêbokna mol ineka, dekam zep Alap mo golak de teipsin tangan zi nik de babu gwe-gwen zini sap zip soka. Hwêna ing ala en naka zep blansibli kinika. ⁴⁸ Dekam zep Yesus gubiridaka, “Em san Asa jal zisie hla lal?– zebe Asa de balk tan hap nêbok te tek teiredan naban yaing gwenan zalye! ⁴⁹ Êe men yakla jamkam Alap mo golak emsa tawa ta gwibik! Dekam ba habe zê Asa balk la srêm gwek? Hwêna an desae angkam syal eibi'in, zen men desa orep Alap mo ol ayang gul gwen zini abe hap dena ale nukke. Zao dikim zaun hube kirekam syal eibi'in. Ena hwêna home tame u'in.”

50 Zëre hon de ang ta gwen wenya in dekam zep kitak heyahya gwenkam hli dak.

51 Èe an Markus dekam walyak. Èe kaen ala gun en nabanë sap ang gwebla song gwe'ak. Hwëna asa hen maka balk dak. 52 Hwëna kaen enna in kon zep sap asa irik dasik. Zao zebë hëndep hli yuk. Dekon irkan zebë heyahya gwëk.

Yahudi mo teipsin sinodenak kim nërhatukke:

(Mat. 26:57-68; Luk. 22:54-55,63-71; Yoh. 18:13-14,19-24)

53 Yesussu ki zep nërsong gwëk–Alap mo golak de teipsin tangan nik mo gol san dep. Zëwe mes Yahudi zi mo teipsin sinodenak dena kitak ëtagal gwesik gik. Zen ahakon Alap mo golak de syal tan zi mo mam-mamna, hen ahakon Yahudi mo nol-nola, hen ahakon Musa mo olsa de tawa ta gwibin hip de wenya. 54 Petrus zen lun sap-sap gwen dankam Yesussu ang gwebla song gwëka, hëndep zen hen teipsin tangan zini in mo gol tëmna hata zaka. Kol sonna iwe kim til zika, zao zep teipsin zini in sa de kara ta gwen hap de jana nabare zini syauk tuwirinnik hlauluda'anka. Zen zao zep hen nikin'in zaka.

55-56 Alap mo golak de mam-mam wenya hen tingare teipsin sinodenak de wenya zen orasa dëbla'ak–dekam de Yesu hup boton ol blo-blosa mam gulblun hap, dekam de tan hap. Hwëna sap beya nik blo-blo tan ola ban nolluwe gwe'ak, hwëna zëno mae mo ola in hom mae apde nëk, zep dekon de karek tan hap dena hom dam nulsuk.

57 Dekam zep etan ahakore nik kire ola ban nolluwëk, 58 “Zini an ëe kië asalblak. Zen man guku, ‘Alap mo gola an mensa zini dauk, ëe asa dri yulsul. Hwëna yaklana

dan-ahan ki asa hwëna owas hap syal gwibinkim etan sul soner-zi mo syal gwibin srëm naka.’”

59 Hwëna dekam hen nama bëjen karek tan, sap zëno mae mo ëkirkla gwenna in hom ahanik mo ban apde në gwe'ak. Kitak man ësrën-srën gwe-gwizim'ik.

60 Alap mo golak de teipsin tangan zini in ki zep zëno mae mo ngirinnik luweka, ki zep Yesussu gubluka, “Em san ha molye mae ding gulzimki?– in sa eno karekna kira nul gwe'an zal ye.”

61 Yesu hwëna balk enkam salsiblika.

Ki zep etan takensiblika, “Em san ha eiwa Zen tangan?– Teipsin Zini Alap mo Tane naye, Israelsa de ngaya tabin hip de Zini.”

62 Dekam zep ding gulbluka, “Èe an Zenke. Hwëna Èe hen ama emsa gubirida'an: Em esa ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna Asa hla laser– Teipsin Zini Alap mo dam taha nakon de nikirinnik. Hen dekon kimë etan lwa ha'anzak, butnak esa Asa hla laser.”*

63 Dekam zep teipsin tangan zini in Yesu hup de u sisngin hip zëre mo timnik de bajuna kalk-kalk so'anka, dekon zep gubiridaka, “Nen ba hap de etan zëno kareksa de kira gulblun hap zini teibiridan hap? 64 Nën mes em-am kitak Alapsa de lamang tannak asalblanan! Zep angkam ebon mae onakon banakan?” §

Dekam zep kitak ding nulblik, “An tok hap de karek tan hap man sam gwesit'ira!”

65 Dekam zep oltepkam nwe-masenak hol-hol da gwe'ak, hen nwena dekam zep nahaleblak. Kire naka zep lek-lek da gwe'ak, deban nen gwebla'ak, “Eme eiwa Alap mo zer sonen zi gwë'anam, emaka anakan asa gubirida

* 14:62 14:62 Mzm. 110:1; Dan. 7:13 § 14:64 14:64 Musa mo titi tabin ola kon, Alapsa de lamang tan zini, desa tankam. Emki Im. 24:16nak hlaun.

gwe'ara, 'Zi bosena zen asa lek tyanda.' Teipsin zini in sa de kara ta gwen wenya in dekam zep itra lwa soblan naka è san dep irik dahak.

Petrus kim Yesussu zabebalakake:
(Mat. 26:69-75; Luk. 22:56-62; Yoh. 18:25-27)

⁶⁶ Petrus in kim nama teipsin tangan zini in mo gol tèmna syauknu zituwin'inka, hwèna ki zep zè teipsin zini in mo golak de babu gwe-gwen wenya hata'anzak. ⁶⁷ Syauk ngatannak kim Petrusu dawemkam nwe-masenak hla tak, ki zep zè gubluk, "Em an hen zenke- men zen Nazaret walya Yesus mae han apdenak ètè gwekye."

⁶⁸ Hwèna Petrus ki zep ding gulbirki, "Èe homè mae tame gu'un-insa em gundaye." Dekam hwèna kol son lilikin alpnak zep zau'un naka. [Dekam hom hleng gwe'ak, hwèna ayangna ki zep hëndep nonola gu aneka.]

⁶⁹ Wenya in zao zep etan Petrusu hla ta'anzak, ki zep zè etan ahakore naka gubiridak, "Zini an hen zen- men zen Yesussu ang nèblanda gwekye." ⁷⁰ Hwèna Petrus man etan ding gulbirki, "Èe hom."

Zao hom holo gwe'ak, ki zep etan men deban mae apdekan golèzau'unka nenblak, "Em an hen zèno mae mo ahanakake, sap em an hen Galilea wal."

⁷¹ Dekam zep Alap mo bosa gubin niban anan guku, "Èe hom tangan am zini in sa tame tak- in sa en gwebla'anye."

⁷² Kirekam kim guku dekan zep ayangna dan sonna gu aneka. Petrus dekan zep ola mensa Yesus anakan hamal hap gubluka enlala gwibirki, "Ayang de gusu dan son srèmna, em dekan dan-ahan sonkam esa Asa zabebalala!" Dekam zep gona yusyustinkim mam enkan gwèka.

15

Pilatus Bak hap kim tapbla dablakke:

(Mat. 27:1-2; Luk. 23:1-5; Yoh. 18:28-38)

¹ Kak tangannak zep nabalbakam kitak de teipsin sinodenak dena tagal gwesik, ki zep ola aha-en nuk. Dekam zep tahalen naka teipsin zini Pilatus osan dep nèrhak- zen de hwèna karek tan hap. ² Pilatus ki zep takensiblika, "Em an san ha eiwa zen- Yahudi mo teipsin niye?"

Ki zep ding gulbluka, "In kirekame gunda, zen kirekamke."

³ Alap mo golak de syal ta gwen zi mo mam-mamna dekan zep Pilatus hup Yesus mo karek-karekna deiri nul guk gwebla'ak. ⁴ Dekam zep Pilatus gubluka, "Em san bëjen em ding gulzimdin? Zèno mae en mo eno karekna de deiri gul gu zunna mes-am beya gwenan."

⁵ Hwèna Yesus man tangan ding gulzimdin hip baes gwèka. Hëndep Pilatus man tangan teng-gwanblaka.

Pilatus kim Yesussu tan hap zerguzimkike:

(Mat. 27:15-26; Luk. 23:13-25; Yoh. 18:39-19:16)

⁶ Dekam tahun jamkam Paska yaklanak de zaunnuk, Israel mo gubernora man bwinak de zini aha-en aha-enkan tingare zi mo ol-gun sun nèser sone gwizim-dekan de sam gwesik gweblan hap. ⁷ Dekam bwinak zini ki ègwè'ak- men zen Israel de Roma mo irik gin nikon dikim wet so gwen hap èilman gwenkam zini dakke. Men zen golèilman gwèka, ahana bosena Barabas Bak. ⁸ Yesussu mes Pilatus mo golak nèrhatazak, ki zep hwèna zi beyana ahakore hlikna yaing gwezak. Zen hom anakan tame nuk, "Yesussu mes hen nèrhatazal." Zen hwèna Pilatusu

de anakan abe tan hap yaing gwezak, “Em wëhë etan yakla yala awe zini zeser sone'anka– men kirekam ena aha-en aha-enkam gwiswe sone gwendaye?”

⁹ Dekam zep ding gulzimki, “San ha zini an zen zënaka tim ti'ara, ‘Èe an Yahudi mo teipsinni,’ san ha desa asa ebe mae hap zeser sonezim?” ¹⁰ Zen mae hap ki kirekam takensibiridaka: Sap zen mes anakan tame gulku, “Zi beyam-byana man Yesussu menkam ang në gweblak, zep Alap mo golak de syal ta gwen zi mo mam-mamna husus në gweblak– hëndep angkam zep tan hap asas nëbla'an.”

¹¹ Hwëna Alap mo golak de syal tan zi mo mam-mamna in dekam zep zi trana insa anakan nolëtonk, “Nen kitak Barabassa de zeser sonezimdin hip nen abe tan! Yesus hup bahem.”

¹² Dekam zep Pilatus gubiridaka, “Ki hwëna ansa ahakon ena ‘Yahudi mo teipsin zi'kim en gweblanan, èe banakan asa desa gwëblal?”

¹³ Zen hwëna dekam zep ètaken gwe'ak, “Desa te-lidak sonnak makan laink!”

¹⁴ Pilatus dekam zep etan gubiridaka, “Hwëna zen banakan karek gweka?”

Hwëna dekam tangan zep mam en tangankam ègu ane gwe'ak, “Desa te-lidak sonnak makan laink! Te-lidak sonnak makan laink!”

¹⁵ Pilatus man zi trana in de zënaka sam gwesiblin hap dwam gwe'anka, in zep hëndep zëre mae mo ol-gun sun Barabassa zeser sonezimki. Hwëna Yesussu zep jana nabare zi hip tapbla tazimki– zen de hwëna tangolen naka te-lidak sonnak makan ta irin hip.

Pilatus mo jana nabare zini kim Yesussu lamang da gwe'akke:
(Mat. 27:27-31; Yoh. 19:2-3)

¹⁶ Dekam zep Pilatus mo jana nabare zini Yesussu zëre mae mo batalyonnak de gol yalak dep nërtilzik. Hen dekam zep zëre mae mo ahakorena kitak tagal nulsuk– apdekam de zë swrë tan hap. ¹⁷ Ki zep hwëna teipsin zi hip de baju kwangna ala nosoblak– sam dan kil makare naka. Hen nolak de ala gul soneblan hap dokot të ngi-ngisa mlin-mlin nuk– teipsin zi hip de emaskam de weir sosublun makare naka. ¹⁸⁻¹⁹ Deban zep hwëna lamang tan hap bokle kom tablan naban botonkam blikip neisik gwebla'ak anakare ola ban, “Dawem, bian. Em in zen– Yahudi mo teipsin niye.” Dekam zep ahakon dutekam nolak lek dya gwe'ak, hen ahakon ol tepkam hol-hol da gwe'ak. ²⁰ Kim lamang tanna hya neisiblik, bajuna insa ki zep etan nalsiblik, dekam zep zëre mo bajuna etan ala nosoblak. Ki zep hwëna nërwet sok– te-lidak sonnak dikim makan ta irin hipye.

Te-lidak sonnak kim makan da inkke:

(Mat. 27:32-44; Luk. 23:26-43; Yoh. 19:17-27)

²¹ Yesussu in kim te-lidak sonnak de makan ta irin hip nërsonng gwe'ak, hwëna oranak zep Kirene walya Simonsa nërtowe'ak. Zen Aleksander ne Rufus nik mo bian. Yerusalem san dep etan lwa ha'an zaka. Jana nabare zini in zao zep desa tik-tik dak– Yesus hup de te-lidak soblanna insa de wë soblahan hap. ²² Yesussu in de-san dep nërsonng gwe'ak, bosena Golgota. Bosena in mo enlalana, “zi nol swra.” ²³ Zao zep te bosena mur kil ban de blusun anggur ho enenna nolblak. Hwëna man baes gwibirki. ²⁴ Ki zep hwëna te-lidak sonnak makan daink, hen dekam zep

“zëno pakeanna zëre mae hap dobe abu mo kim de zënaka dam tasik gwibinkim kae nëblandak”–

men kirekam Alap mo olak hamal hap Yesus hup dena lwakke.*
 25 Zen kaknak yakla nwena sembilannak te-lidak sonnak makan daink. 26 Te-lidak sonna iwe nol bol tahan nakon man ol alena makan nulink-tingare zi dekon anakan tame gun hup, “Zen kire jal hap da'an.” Ola in a kirekam mo ale nukye, “An zen- Yahudi mo teipsin niye.” 27 Zen sowè zi dare naban Yesus mae han apdekam te-lidak sonnak makan dabirink- ahana Yesus mo dam taha san dekam, ahana irgwa taha san dekam. [28 Zen dekam zep zauk- Alap mo olak men kirekam Yesus hup dena hamal hap ale nukye,

“Zen sa kil dil, ‘An hen jal zi ahana.’ ”] *

29 Zini men zen desan taman gwe-gwe'anzak, zen nol èwak gun nuban ol mamkam anakan lamang da kinì nasen gwe'ak, “Wèo, em an zen eme guku, ‘Alap mo gola asa dri yulsul, hwèna dan-ahare yaklakam asa etan syal gwibinkim sul soner.’ ”* 30 Ki emki enaka de ngaya tan hap te-lidak sonna in kon ati gwezan!”

31 Zen kirekam hen Alap mo golak de syal tan zi mo mam-mamna Musa mo ol tawa ta gwibin zi niban hen lamang da gwe'ak. Zen anakan zènaka ol wehakam nenbirida gwe'ak, “Aha zi ensa man ngaya ta gwibirki, hwèna zènaka hom tol ngaya ta'ara!” 32 Zen de tangan eiwa Israel mo teipsinkim gwè'anam, zen maka te-lidak sonna in kon ati gwe'an zala. Kirekam de hla tankam, ki emaka anakan laiblibla'an, ‘An eiwa Zen tangan- nèsà de ngaya tabin hip de Zi niye.’ ”

* **15:24** 15:24 Mzm. 22:19 * **15:28** 15:28 Tingare Alap mo ol tatakna awe, anakare kurungsu de hlaunnu [], zèno dam gulsunnu anakan, “Orep kim Alap mo ola ansa etan ale nul gwek, ahakon hom ayatna ansa ale nul gwek.” Ayatna ansa aha zi mes yap orep tangan Yesaya 53:12 nakore naka de enlala gwibin niban mas gulku. * **15:29** 15:29 Mzm. 22:8; 109:25 * **15:33-34** 15:33-34 Mzm. 22:2 * **15:36** 15:36 Mzm. 69:22 * **15:38** 15:38 Kel. 26:31-33

Zi darena in desa hen Yesus mae han makan dabirink, zen hen man lamang laka.

Yesus kim tilsikike:
 (Mat. 27:45-56; Luk. 23:44-49; Yoh. 19:28-30)

33-34 Yaklana kim bolak zauku, dekam zep tingare langna owas hap kawesik. Hèndep yakla nwena kim dan-ahannak zauku, dekam zep etan hlang gwék. Yesus dekam zep Ibrani olkam mamkam hërheka, “Eloi, Eloi, lama sabakhtani?” Nère mae mo olkam Zen anakan hërheka, “Are ano Alap, ano Alap, Em ba habe Asa da tasi'ira?”*

35 Hwèna in zen zè kara da'ak, ahakon hom dawemkam nasalblak, zep zènaka nenbiridak, “Emki sane tan. Zen Elia Baksa hërheblanda!” 36 Dekam zep ahantik nabalba enkam hluweka, yera jaubum makare naka zep nabal-bakam gol hanaka. Desa zep anggur ho enennak de os gul inen naka te tek gwènnak kyaon soneka, desa zep Yesus hup mipnak goltrè seblaka- desa de kwlem gun hup. Ki zep hwèna gubiridaka, “Nen ki kara tan. Elia Bak wèhè yap ati gwe'an zaka?- zen de te-lidak sonna an kon terahen hap.”*

37 Yesus ki zep etan ol mamkam hërhe hanaka, ki zep hèndep tilsiki.

38 Alap mo gol mwanak de kaen lilikìn glaing-gling yawala dekam zep owas hap kalk neisik sonek.*

39 Jana nabare zi mo mamna in zen apdenak zère mo ahakore naban zikara ta'anaka, dekam dangkam talsunubla'anaka. Zen kim anakan Yesussu hla taka, “Zen kirekam mo tilidaye,” dekam zep

gubiridaka, “Zini an eiwa Alap mo Tane.”

⁴⁰ We walya hen beya nik langa nakon kara da'ak. Zëno mae mo bosem-sena Salome, Magdala kore wenyä Maria, hen bose apde zem Yakobus Betek ne Yoses nik mo anena Maria— men zen hen zëno nik mo ayana Yesussu wë takke. ⁴¹ Zen men zen Yesussu Galileak de gwënnak mas në gweblakke. Hen ahakore we walya beyanik zë ëgwë'ak— men deban mae Yesus mae han apdenak Yerusalemk yaing gwe zakke.

Yesussu kim lo dasikke:
(*Mat. 27:57-61; Yoh. 19:38-42*)

⁴²⁻⁴³ Kim kam-en gwe'ak, Ari-matea walya Yusup ki zep hata zaka. Zen hen Yahudi mo teipsin sinodenak de aha mamna, hen zen man tangan Alap de kitak nabakam irik gilzin hap hohle gwe'anka. Yesus in kim tilki, dekam Hari Jumat, yaklana men dekam Yahudi zini ka'an dep de Sabat hap ëtamal gwe-gwekke. † Hwëna Sabat hap de orapna dekam man tangan golek de gwe'ak. Zen in zep Yusup en-lala tatete naban nabakam Pilatus osan dep song gweka— Yesus mo tok naka dikim lo tasin hip abe tan hapye. ⁴⁴ Pilatus kim anakan salka, “Yesus mes tili,” man tangan tenggwanka. Sap zen mes-am tawa gweka, “Te-lidak sonnak de makan ta irin zini nafen hom juwe gwenan.” Dekam zep gubiridaka, “Jana nabare zi mo mamna men zen zikara ta sara emki desa kwang tan.” Kim hata zaka, dekam zep takensiblika, “San ha eiwa mes tangan tili?” ⁴⁵ Zëbon kim salka, “In eiwa mes tili,” dekam zep Yusupsu gubluka, “Amki zerhal.” ⁴⁶ Yusup dekam zep kaen ngapngap blala te-alakam golka. Ki

zep hwëna Yesus mo tokna te-lidak sonna iwe zizeryahe halka. Kaen ngap-ngapna inkam zep zihataleka. Ki zep hwëna kaso hulgun hamalak zidre neka. Lilikinni kaso yawalkam zep zigulhlu inki. ⁴⁷ In kim ki zë golësyal ta'anka, Magdala kore wenyä Maria, apde bose zem Yoses mo anena Maria han man zë kara labi'ik— in kim zidre'ankaye.

16

Yesus kim ngaya gwekake:

(*Mat. 28:1-8; Luk. 24:1-12; Yoh. 20:1-10*)

¹⁻² Hari Sabatna kim tamank, we walya Yesussu de drënen kaso hula in san dep sek gwek— Magdala kore wenyä Maria, apde bose zem Yakobus mo anena Maria, hen Salome. Zen mes irase dawem nabare minyakna te-alakam lop dak. In zep Minggukam orap tola ban Yesus mo tok naka de minyakna inkam hlë tablandan hap sek gwek. ³ Hwëna ora san zep zënaka dakensibirida song gwe'ak, “Nara sa lilikin gulhlu irin kaso yawala insa nëp irhi gulzimdi?” ⁴ Hwëna kim zë yaing gwe'ak, dekam zep hla nul kinik, “Lilikin kaso yala in mes irhi nul kinil.” ⁵ Ki zep hëndep kaso hula iwe biti gwek. Hwëna wal seiwirsi zep zë hla da'ak. Baju ngap-ngap ala son naban dam taha san dekam nikin'inka. Ausa zep zë nohloblak.

⁶ Hwëna wal sewiri in zep gubiridaka, “Bahem ëairin! Em an Nazaret walya Yesussue lëbla'ante-lidak sonnak insa makan da inkke. Bian Alap mes tin nikon ngaya tala! Zen awe hom. Emki sap hlaun— an zao sap nën nekye. ⁷ Dekam sek gwek. Ola ansa zëre hon de ang ta gwen wenyä kip olzimhak— hen nonol tanganna

† **15:42-43** 15:42-43 Yahudi mo Hari Sabatna, Jumat mo yakla dum gwehen nakon naît gwibik, hëndep Sabtu mo yakla dum gwe hennak zausuk gwek.

Petrus hup, 'Yesus mes emsa Galilea san dep ngeirbiridala. Em zao esa értower– men kirekam Zëna emsa hamal hap gu-gubirida gwekake.' ”

⁸ We walya in dekam zep au hlon hap hen aïrïn hip yal-yala ban heya-hya gwek. Zep hëndep oranak men desa zini nolëtowe'ak, desa donbirida srëm gwek.

MARKUS MO OLA ZAO-EN ZAUSUNUN*

Yesus kim zënaka zertrei gwizim'inkake:

(Mat. 28:9-10; Yoh. 20:11-18; Luk. 24:13-35)

[⁹ Yesus in kim tülki, hwëna zëno ka'ankam, Minggukam, zep etan gaya gweka. Dekam zep kak tangannak nonol tanganna Magdala kore wenyä Maria onak Zënaka zertrëka. Maria in, zen men zëbon onakon Yesus orep tujukam de dowala golëalsa sonekake. ¹⁰ Yesus kim hli yulku, Maria dekam zep song gwek– men zen Yesus hun nërgwë gwekke, desa de tonbiridan hap. Zen hwëna kwasang hap nama sei gosa dabra'ak. ¹¹ Zen kim anakan ësak, “Yesus mes gaya gwera. Èe kië hla tal,” hwëna zen hom daïblibik.

¹² Zao hom holo gwe'ak, dekam zep etan aha nwe-masekam hwëna zi dare hap Zënaka zertreizimki. Zi darena in Yerusalem kon Yesus zëre hon de seblaskam ang ta gwen wenyä ban de lowehen nakon aha ësän dep song ë'anka. Hwëna oranak zep Yesussu értowe'anka. ¹³ Zi darena in dekon zep etan ola halka– anakan de lonbiridan hap, “Èe mese hen értowenan!” Hwëna Yesus hon de ang ta gwen wenyä in desa hen hom daïblizimk.

*

16:8 16:9-19 Markus mo Ol Dawemna an, zëno aumwa topnak de ola, zen zën hom ale gulku. Hwëna aha zi hyanak dekam de Markus mo ola insa sul sonen hap mas nuk.

¹⁴ Zao hom holo gwe'ak, ki zep etan seblaskam de zëre hon ang ta gwen wenyak tembane tannak Zënaka zertreizimki. Dekam zep nol drak-drak hap jal gwibiridaka, sap men zen tïn hyanak hla da gwe'ak, desa de salbiridankam hom mae daïlëbirida gwe'ak.

¹⁵ Ki zep hwëna gubiridaka, “Dekam sek gwek. Abe hap de ol dawemna tïngare lang san kitak de zi ausu hap olzim halada gwek.

¹⁶ Tïngare zini men zen de Asa daïbli gwebla'ak, hen zëre mae mo Asa de taïblëblanna insa de baptis gwenkam noltrë gwe'ak, zen zen sa ëngaya gwer. Hwëna Asa de taïblëblan srëm wenyä, desa Alap sa karek tabiri. ¹⁷ Men zen de Asa daïbli gwebla'ak, zen zen sa hwëna owas-owasna aha zi dikim Asa taïbli gweblan hap dena syal neibir-zimnira gwer. Zen zep sa dowal-dowala ano bosekam nolëalsa sone gwibir. Hen zëre mae mo tame gun srëm olkam sa owas hap ëton gwer. ¹⁸ Zen hen sap sa wanya jal-jala tahakam deirensik gwibir. Hen zen sap sa hasom nabare hona notde gwibir. Zen molya kim juwe gwek. Zen de zi sang-sang hap tahasa tehabirida ine gwenkam, zen dekam sa ëdawem gwe-gwer.”

Yesus kim ngatan zi mo lang san dep sewe sekake:

(Luk. 24:50-53; Kis. 1:9-11)

¹⁹ Bian Yesus in kim kirekam tonbiridasiki, ki zep hwëna Alap ngatan zi mo lang san dep zer ine halka– zao de zëre mo dam taha nakon teipsinkim nikirin hip. ²⁰ Zëre hon de ang ta gwen wenyä in dekam zep hwëna ol dawemna insa tïngare lang san dep nol halada gwek. In desan ki nol halada gwek, Bian Zëna man zë mas gwibirida gweka, hen

sosonna owas-owassa dikim syal
gwe-gwibir-zimdin hip dena man
mam gul gwizimki- zëno mae mo
olsa dikim taibli gwibin hip.]

Yesus hup de Ol Dawemna mensa Lukas ale gulkuke

1-2 Dawem Bian Teopilus Bak, *

Lukas onakon:

Alap mensa orep nësa gubirida gweka— zère mo Walassa de nêp zer sonezimdin hip dena, Zen mes ki hêndep nêr hom nëno mae mo ngîrînnik kirekam syal gwibirki. Zêno awe de gwên hap dena angkam aîsîlî an desaë kon gwisibir hana'an. Zini men zen nonol kon gwisibir hanan nakon zère mae mo nwekam hla nul gwek, zen zep aîsîlî ansa zi-ê zi-ê san dep nol halada gwek. Dekam zini beya nik sap dawem enkam de aîsîlî ansa ale gun hup êakasik gwek. ³ Êe hwëna men zen nonola kon hla nul gwek, êe ama desa dawem enkam takensibirida gwek. Hen zen men desa ale nul gwek, êe ama desa baca gul gwek. Zen zebê hêndep anakan enlala gwibik, "Aîsîlî an êe asa Bian Teopilus hup dam-dam enkam ale gulblul—aha-en mae de hli yul guk kinin srêmkam." ⁴ Êe mae habê ansa ebe hap ale gulbluk: Em ekakim anakan tawa gwe, "Nonol men desa emsa tawa da gwek, zen eiwa de tanganna."

Alap mo dam taha nakore zini kim baptis ta gwibin zini Yohanissi de jaha gwen hap dena gubiridakake:

⁵ Herodes in kim teipsînkîm Yerusalem mo langnak îrik gîlkî, Alap mo golak de syal gwe-gwen zini bosena Zakaria, zen hen dekam zêwe. Zakaria, orep de Alap mo golak de syal gwe-gwen zini Abia Swe mo hliknak hen

syal gwe-gweka. We zem bosena Elisabet. We zik mo auyan-azana hen Alap mo golak de syal ta gwen zi. ⁶ We-zi darena in man tangan Alap mo nwenak oto eisik. Hen zen aha-ere enlalakam tîngare Alap mo ol san hen tîti tabin sin ang ê gwek. ⁷ Zen hwëna hom walasna wê lak. Zen Alap ki kirekam Elisabetsa enlala gwibirki. Zep hêndep walas srêmkam bogol êk.

⁸ Abia mo hliknak dinik dikim Alap mo golak syal tan hap denak kim zauk, zao de yaklanak dekam zep Zakaria zen de syal gwen hap dam dasik. ⁹ Men kirekam Alap mo golak de syal ta gwen zini zisi dam dasik gwibirin, zen kirekam Zakaria dam dasik. Zen mae hap dam dasik: Zen de zê-en Alap zère en hap de teksonnak tin hîp— irase dawem nabare te kîlsî de zê Alap hap ang gulsublun hap. ¹⁰ In kim ki kiresa de syal gwibin hip denak zau'uk, zi beyana dekam zep eiha lip nakore tekson nakon Biansa nen sonebla'ak.

¹¹ Kim zêwe irase dawem nabare te kilî insa ang gulsu'unka, ki zep hwëna Alap mo dam taha nakore zini ang gul gwen hap de meja alpnak zau'un zaka-Zakaria mo dam taha san dekam. ¹² Zakaria kim hla taka, ki zep auna hloblaka, hêndep man zê airîblaka. ¹³ Hwëna Alap mo dam taha nakore zini in ki zep gubluka, "Zakaria, bahem asa airîblan. Alap mes eno ol gu sonenna salka. We om Elisabet zi walassa sa ebe hap wê tablal. Yohaniskim bosa ta. ¹⁴ Kim de jaha gwe'ak, em dekam esa tangan sam gwesik gweblala, hêndep esa isrip-sri gwe-gweblala. Aha zi hen beya nik sa isrip-sri nê gweblal. ¹⁵ Zen Bian mo nwenak zi yawal hap sa

* 1:1-2 1:1-2 Teopilus Bak mo bosena in enlala naban. Enlalana, "Alapsa de ensa lwa gweblan zi." San ha Lukas kire bosa nabare zi hip ale gulbluka? San ha tîngare zini men zen Alapsa enna nola gweblanake, zêbe mae hap ale gulzimki? Nen angkam tawa naka hom.

jowera. Alap mo Enhona jaha gwen nakon sa ki hēndep bi gweblala. Zep angguru ban ho jal-jala ban bap zen otde gwen.¹⁶ Zen Zen sa Israelk de zini beyakam Bian osan dep kwang guludahal zala–zère mae mo Alap hon depye.¹⁷ Hen Zen Zen sa Biansa ngeirbli zala. Zēno tahana Alap mo ol ayang gul gwen zini Elia Bak mo kim sa soson nēblal, hen zēno enhona zēno kim sa lwablala. Hen Israelk de zini men zen iye zeban zēnaka gūl-gūl neibirida gwenan, zen zen sa desa siri gulsulu. Hen srē de ora san de ēgwahan wenya, zen zen sa desa eiwa de ora san dep kwang guludahal zala. Zen kirekam sa zi beyana Bian de hata zannak dep hamal gulu.”*

¹⁸ Zakaria ki zep takensiblika, “Banakarekam asa tawa gwer?–eiwa diki lwankam. Sap ēe mesē bogol gwek, hen ano wenya mesam tangan bogol gwek.”

¹⁹ Ki zep ding gulbluka, “Ēe an Gabriel. Bian mo dang nakonē zauk gwenan. Zen zep asa emsa de ol dawemna ansa tawa tan hap zer sonera.²⁰ Insa ki emsa gublunan, Alap sa ki hēndep kirekam ebe hap syal gwibir-blira. Hwēna em home asa taibliblinda. Zep hēndep angkam em molye ola tonka. Em esa ol srēm gwera, hēndep mes ki lwanan.”

²¹ Kim nēsbla tinek, ki zep hēndep dengguanbla'ak, “Zen ba hap kire tangankam holo gwe'an ora?”²² Kim kon wet so zaka, zen banakan dep?– ol tonbiridanna. Taha enkam zep akan-akan gwibirida'anaka, sap zen mes ol srēm gweka. Zi beyana in dekam zep anakan tame dak, “O an nwe nik zē lirisin nēblaon.”

²³ Zakaria Bak mo Alap mo golak de syala kim tap gweblak,

dekam zep zère mo gol san dep song gweka.²⁴ Hom holo gwe'ak, dekam zep hēndep we zem Elisabet u gwe'ak. Dekam zep saher hap gol ennak gwē gwek–holona benna aha-ere taha-tap enkam.²⁵ Zen man enlala gwe-gwek, “Nan babē tawa tabin. Dikire tūngan anakan asa tame nuk, ‘In Bian kwasang gwibirki.’ Ēe an sap bogola, hwēna ano walas wē tan srēm hap de sahera zi nwenak Bian Zēn ap ngan gulsubi'ira.”

Mariasa kim Yesussu de jaha gwen hap dena hamal hap tawa gulkuke:

²⁶ Elisabet kim benna enam enkam u nuban gwē'ak, Alap ki zep zère mo dam taha nakore zini Gabrielsa etan Galilea mo langnak de ēna Nazaret san dep zer soneka.²⁷ Gabriel ki zep kwalbasa lam gunnu Maria osan dep song gweka. Zen Yusup hup de golgu gweblanna. Yusup mo auyanazana teipsin zini Daud onakon.²⁸ Alap mo dam taha nakore zini in ki zep Maria hon hataka, zao zep gubir zika, “Dawem! Em Alap mo kwasang-kwasangnake gwē'ara! Bian man emsa dawem tangankam kara gul gwenda!”

²⁹ Zēno ola insa de sankam, Maria ki zep auna hlok, dekam zep zēnaka enlala ennak mae hap takensibik, “An ba hap ki kirekam asa gubirida?”

³⁰ Hwēna ki zep etan gubirki, “Bahem airin, Maria, sap em ema Alap mo nwenak sam gwesī'ira.

³¹ Em esa u gwera. Zi walassa esa jaha gwera. Yesuskum bosa ta. †

³² Zen sa teipsili, hēndep dekam sa nen gweblal, ‘Alap Teipsin Zi nik mo Tane.’ Bian Alap sa Desa gublula–Zen de Israelsa bi gwibin hip, zère mo auyanna Daud Bak

* 1:17 1:17 Mal. 4:5-6; Mat. 11:14; 17:11-13 † 1:31 1:31 “Yesus”kum de bosena, zen enlala naban. Zēno enlalana, “Zisi de ngaya tabin hip de Zi.” (Mat. 1:21)

mo kim. ³³ Zen Zen sa hēndep denaban kitak Jakob mo auyan-azana irik gili. Zēno irik ginnī in molya tap gwēk.”*

³⁴ Maria ki zep gubluk, “Hwēna ēe an homē zi mae naban gaing ē'an. Eē banakan asa walas gwer?”

³⁵ Ki zep ding gulbirki, “Alap mo Enho sa ebon ing gwehe zala, hen Alap mo sosen sa emsa bi gwibiri. Zen zep sa walas tola in sa nen gweblal, ‘Zen Alap mo Tane- enho lalak enna.’ ³⁶ An kirekamē emsa gubirin, zen mes ki iye om Elisabet hon kirekam lwak. Zen mes u gwēk- benna angkam enam enkam. Zen sap bogola, hen zini mes anakan nenbik, ‘An Alap ki walas srēm gulku.’ ³⁷ Hwēna zen angkam u nuban gwē'an. Sap Alap hap hom- banakare maena, Zen de syal gwibin srēm hap de- naye.”

³⁸ Maria ki zep ding gulbluk, “Eē an Bian mo tana iltikinnik de gwē gwen wesya. Sap sa ki kirekam abon onak lwal- in kirekam em asa gubiridaye.” Alap mo dam taha nakore zini in ki zep hli yulku.

Maria kim Elisabetsa zini gikke:

³⁹ Alap mo dam taha nakore zini in kim hli yulku, holo gwe- han srēmna Maria dekam zep hen sosen tola ban Yerusalem mo kwatap lang san dep song gwēk- Zakaria ne Elisabet nik mo ē san dep. ⁴⁰ Zakaria mo golak kim hatak, ki zep Elisabetsa dawem gul kinik. ⁴¹ Elisabet kim Maria mo dawemna in sa salbik, ungala mwanak de walasna in dekam zep sosen gwēka. Alap mo En- hona dekam zep Elisabetsa ing gwe hebirki, ⁴² ki zep Mariasa ol mamkam gubik, “Em ene tūngare we walya kon dawemna hlau'ura! Hen Alap eno walasna in hap

dawemsa sa golblala. ⁴³ Eē an betekna, hwēna em in Teipsin Zini Bian mo anee ano golak hatanda! ⁴⁴ Eē kimē eno dawemna sal, ano ungala mwanak de walasna dekam zep isrip-sri naban sosen gwera. ⁴⁵ Ebe hap Bian hē'ho gwibin tangan naka golbi'ira, sap men zen ebon onak Bian mo ola hatak, em ema taiblibirki, hen zen kirekam sa ki lwal!”

Maria kim Alapsa terya ban isrip-sri gweblakke:

(1Sam. 2:1-10)

⁴⁶ Maria ki zep guk, “Eē ama Bian Alapsa boltere ta'an, ⁴⁷ hen ano enhona man isrip-sri gwebla'ara, sap Zen Zen sa asa ngaya gulu. ⁴⁸ Zen man asa enlala gwibirki, hwēna ēe an Zēbon de babu gwe- gwen we- bose srēm tola. Hwēna angkam tūngare zi ausuna hēndep denaban sa asa nen gwibir, ‘Hē'ho gwibin tanganna zen zen hlauk.’

⁴⁹ Sap sosen Zini Alap, Zen eiwa lalak tanganna, hwēna Zen man kirekam-kirekam yawala abe hap syal gwe- gwibir-bi'ira.

⁵⁰ Auyan-aza nakon hēndep auyan-azana, Zēnaka de airiblan zi hip Zen man zēre mo kwasangna gol gwizimnira.*

⁵¹ Bian men kirekam orep zēre mo sosonna goltrei gwizimki, Zen kirekam etan angkam goltreizim'ira:

Zen orep zi zēna-zēnana man sek- wak gulsuk gwēka, hen zēno mae mo kalang karekna man blaonsuk gwizimki.

⁵² Zen hen orep teipsin-teipsin wenyaka zēre mae mo teinikin gwen nakon man yal gul sone gwēka,

* 1:33 1:33 2Sam. 7:12-16; Yes. 7:14; 9:6-7 *

1:50 1:50 Mzm. 103:17

hwëna bose srëm wenyaka zep kang gulse gweka.

⁵³ Usak nabare wenyaka desa man dërek-dërekna kim itrï ta gwibirki.

Hwëna men zen nonol tahalha srëmkam lowehe gwek, desa man gubirida gweka, 'Usak naban sekwak gwek.*

Hwëna angkam Alap etan kirekam nëbe mae hap syal gwibir-zim'ira.

⁵⁴⁻⁵⁵ Nëno mae mo auyanna Abrahamsa hen zëno auyantane walya men kirekam gu-gubirida gweka,

Zen angkam kirekam Israelsa mas gwibirida'ara.

Zen man anakan gu-gubirida gweka,

'Ano ebe mae hap de kwasangkwasangna hëndep denaban sa lwa gwer.

Ëe molyë golzausuk gwek.*

Zen desa angkam enlala gwibi'ira."

⁵⁶ Maria Elisabet han san ha dan-ahare benkam ëk, ki zep etan zëre mo ë san dep lwahak.

Baptis ta gwibin zini Yohanissi kim jaha gwekke:

⁵⁷ Elisabet de jaha gwen hap denak kim zauk, zi walassa zep jaha gwek. ⁵⁸ Gol golek dena hen iye zem kim anakan ësak, "Bian mes Elisabet hap kwasangna mamkam golbiri," dekam zep tagal neisibirzik, hen dekam zep zë apdekam ëisrip-sri gwek.

⁵⁹ Walasna in kim mingguna aha-en gweblak, ki zep etan tagal nëblak- to mip naka dikim blaon-sublun hap.* Zen man ëkil gi'ik, "An zëre mo Bian mo bosekam esa bose lal- 'Zakaria'kam." ⁶⁰ Hwëna an zik zep gubiridak, "Kirekam bëjen nen bose tan! An 'Yohanis'kim esa bose lal."

⁶¹ Dekam zep denggwani'ik, "Iye wal om hom tanganke- kire bose naye!"

⁶² Ki zep tahakam Zakariasana akan-akan nëblak- anakan de takensibliin hap, "Ena banakan de bose tan habe dwam gwebla'ara?" ⁶³ Zakaria hom nama dekam ola ton'anka. Ki zep te hlang hap abe gweka, dekam zep zë ale gulku, "An bosena Yohanis." Dekam zep tingan denggwani'ik.

⁶⁴ Dekam zep hëndep ola etan tonka. Alap mo bose ensa zep ilman gul tineka.

⁶⁵ Zëno gol golek dena dekam zep sërkam denggwani'ak, hen tingare Yerusalem mo kwatap lang san de lowe hendan wenyaka desa man donbirida gwek.

⁶⁶ Tingare zini men zen ësak, ki zep enlala ennak ëenlala gwe-gwe'ak, "Walasna in banakare zi hip wëhë yap jowe'anka?" Zen mae hap ki kirekam ëgu gwek: Sap Bian mo sosonna man Zëbon lwa gwe'ak.

Zakaria kim hamal hap de ola tonbiridakake:

⁶⁷ Walas zemka in kim "Yohanis"kim bose dak, dekam zep Alap mo Enhona Zakariasana bi gwe-blaka, dekam zep Alap onakore hamal hap de ola tonbiridaka,

⁶⁸ "Bian en hap nen dawemsa golbla tine gwen- Israel mo Alap hap.

Zen mes hatala- zëre kore naka de kwasang gwibiridan hap, hen dekam de dowal mo kigi mo irik gin nikon gwiswe sonen hap.

⁶⁹ Zen mes nëbe mae hap Zi sosonna zer sonezimki- nësa de ngaya tabin hip de Zi niye, teipsin zini Daud Bak, men zen Alap mo dwam gwibin sin ang gwe-gwekake,

* **1:53** 1:53 Mzm. 107:9

17:12; Im. 12:3

* **1:54-55** 1:54-55 Kej. 17:7; 22:17; Mzm. 111:9

* **1:59** 1:59 Kej.

zëno auyan-aza nakore naka. †

⁷⁰ Alap mo ol ayang gul gwen zini orep tangan mes anakan ëgu-guk gwëk,

⁷¹ ‘Nësa de ngaya tabin hip de Zini sa hatala–

Zen de nësa jal zi mo taha nakon alal gul gwen hap.’

⁷² Hen anakan mes gu-gubirida gwëka,

‘Ëe asa Ëre mo ebe mae hap de ol gu-gubiridanna enlala gwibir, zep asa hëndep emsa kwasang gwibiridal.’

⁷³ Alap mes nëno mae mo auyanna Abrahamsa anakan gu-gubluka,

⁷⁴ ‘Emsa de tamera gwen zi mo taha nakon Ëe asa emsa al gul halzal.

Zen dekam esa airin srëmkam Asa betek ë gwëblal.’*

⁷⁵ Zep nen enho lalakkam esa Alap en hon ëtal gwesil,

hen zëno nwe kara gwennak esa hëndep denaban lowehe gwer.”

⁷⁶ Zakaria ki zep hwëna tane zikhip dena aisil gwenkam ayang gulku,

“Em, ano walas, emsa sa nen gwëblal,

‘Alap Teipsin Zi nik mo olsa de ayang gul gwizimdin hip de zini.’

Em esa Biansa ngeirblira– zëbe hap de orasa sal tablan hap,*

⁷⁷ hen Bian mo hlil irin wenyaka esa anakan tawa ta gwibiri,

‘Alap sa emsa eno mae mo karek-kareksa de tap gulsuz-imdinkim ngaya tabiri.’

⁷⁸ Sap nëno mae mo Alapna Zen kae-kaena hen kwasang-kwasang enna.

Zen zep sa nësa de ngatan tabin hip de Zini insa zer sonera.

Zen ngatan zi mo lang nakon kaknak de yakla hata sezan mo kim sa zilsä zila.

⁷⁹ Zen dekam sa tångare zi ausuna ngatan tabir zira hen ngaya tabiri,

sap zen tångan kawesinnik lowe he’an,

hen tin hip ëairi gwenan.

Zen Zëbon onakon esa Alap han ërumlae gwer, hen zi bosyan naban ëumlae gwer.”*

⁸⁰ Zakaria mo tanena Yohannis in kim mam gwe’anka, Alap osan dep de enlalana hen dekam zep mam gwëbla’anka. Zen zi srëm langnak gwë gwëka–hëndep yaklana mensa Bian Alap dam tasiblika. Zao kim hatak, zen dekam zep tångare Israelk de zi hip zënaka zertreizimki.

2

*Yesussu kim jaha gwëkke:
(Mat. 1:18-25)*

¹ Dekam teipsin tangan zini ki, zen langna beya en tangan naka Roma kon irik gilki. Zen dekam zep tångare zisi de zëre mo irik gin nika aïtbin hip gubiridaka. *

² An nonol aïtbinni– Kirenius men kim Siria mo langnak gubernor gwëkake. † ³ Tångare zini dekam zep zëre mae mo auyan-aza mo ë-ë san dep sek gwëndak– zëno mae mo bösem-sesa dikim zë ale tabir-zimdin hip. ⁴⁻⁵ Yusup ne

† **1:69** 1:69 Zakaria mo ola an, zen Yohani’i de enlala gwëblan hap hom. Zen hwëna Yesussu enlala gwëblaka, sap Yesus Zen Zen– Raja Daud mo auyan-aza nakore naye. Sap Zakaria zëna tane zem Yohannis hin, zen Harun Bak mo ausu nakorena. * **1:74** 1:74 Kej. 17:7; 22:16-17; Mzm. 105:8-11

* **1:76** 1:76 Yes. 40:3; Mal. 3:1 * **1:79** 1:79 Yes. 9:2; 60:1-2 * **2:1** 2:1 Mae hap zënaka naitbik: Pajak te-alasa dikim Roma mo irik ginni kip sowe henkam gol gwizimdin hip. Romak de teipsinni maekam nen gwëblak, “Kaesar Agustus”kum, hwëna zen zëno bose tangansa hom. Men zen dekam irik gilki, zëno bosena Gaius Oktafius. “Kaesar”kam de gublunna, zen syal bose. Enlalana, “Teipsin zini.” † **2:2** 2:2 Siriasa hen Roma irik nik.

Maria ne dekam zep hen kire hap Galilea mo langnak de ëna Nazaret kon Yerusalem mo langnak de aha ëna Betlehem san dep song ëk- teipsin zini Daudsa men zao orep jaha gwekke. Sap Yusup mo auyan-azana Daud onakon. Zëbe hap de golgu gweblan wenyä Maria in dekam u nuban gwë'ak. ⁶⁻⁷ Betlehemk hom tangan holo ë'ak, Maria ki zep zi walassa jaha gwek- nonol walassa. Kaen hak-haknak zep tahalek, desa zep domba-sapi mo tembane ta gwen kolho makarenak drënek. Sap kitak de gol-gola mes zi enkam ëbeya gwek.

Domba zaho ta gwibin zinik kim Alap mo dam tahana kore zini ëjowe zakke:

⁸ Langna iwe dekam domba zaho ta gwibin wenyä man kam domba zaho zemka sonak kara dabi'ik. ⁹ Hwëna Alap mo dam taha nakore zini ki zep zëbon mae onak jowe ane zaka, hen Bian mo ngatanna man zë zilbirida anezak. Karekkam zep zë ëäiri'ak. ¹⁰ Hwëna Alap mo dam taha nakore zini in ki zep gubiridaka, "Bahem ëairin, sap ëe an ol dawemsaë ebe mae hap golhataz- imminzal. Ola ansa de ësankam, tingare zini sërkam tangan sa ëisrip-sri gwer. ¹¹ Namen, Daud mo ënak, wenyä man jaha gwer- emsa de ngaya tabin hip de Teipsin nika, Alap mensa dam tasikike. ¹² Ol tan-tansaë ebe mae hap golzim'in: Em esa walas tolsa deyol hak-hakkam de tahalen naka hla lal. Domba mo tembane ta gwennak ta'ara. Zen dekam esa anakan dam lasil, 'An Zen.'"

¹³ Ki zep hwëna mumuk ennak ahakore Alap mo dam taha nakore zini beya en tangankam ëjowezak, ki zep zë Alapsa isrip-sri nëbla'ak,

¹⁴ "Alap Em eiwa teipsin tanganna!

Eno bosena dikire kitak teip nul- suk gweblak.

Sap angkam ema okamanak de zi niban golësësek gwe'ara- ere mo nwenak men zen oto gwesii'nye."

¹⁵ Alap mo dam taha nakore zini in kim etan ngatan zi mo lang san dep sesek gwesek, zini in dekam zep ëguk, "Nen ki nabakam Betle- hem san dep gweyo gwen- eka ki zë hla kuk, in desa Bian nësa gubiridandake."

¹⁶ Ki zep hëndep sek gwek. Dekam zep hëndep Yusup ne Maria neka nakek, hen walas tola insa dekam zep hla dak- domba mo tembane ta gwen kolho makarenak de tannak. ¹⁷ In kim hla dak, dekam zep kitak donbiridak- walas tola in hap dena, men desa Alap mo dam tahana kore zini in tonbiridakaye. ¹⁸ Ola insa de ësane gwenkam, tingare zini man tangan ëtenggwanak. ¹⁹ Hwëna Maria zëna, in zen ki zë lwa gwe'ak, desa kitak enlala ennak lam gul gwe'ak hen enlala gwe- gwibi'ik. ²⁰ Zini in ki zep etan Alapsa de terya ban boltere tan naban lwan dahak. Sap tingan mensa ësane gwek hen hla nuk, zen hëndep men kirekam Alap mo dam tahana kore zini in gubiridakake.

Yesussu kim bose dakke, hen Alap mo golak kim ërtrëkke:

²¹ Walas tola insa kim ming- guna aha-en tap gweblak, dekam zep to mipna nablonsubluk, hen dekam zep "Yesus" kum bose dak- men kirekam Alap mo dam taha nakore zini Mariasa u gwen srëmnak gubirkike.

²² Musa Bak men desa nonol zi walas wë tan hap dena zëre mo titi tabin olak ale gulku, Maria ne Yusup ne man desan ang ëk. Zen

nonol Maria de sasa gwesinnik dep orapna empat-pulu enkam eissik, dekam zep walas tola insa Yerusalem san erzahék— Alap hap dikim êrtrëblan hap.* ²³ Mae hap êrtrëblak: Sap Musa mes ki zère mo titi tabin olak anakan ale gulku,

“Tingare nonol zi walas wë tanna, zen Alap zère hap dena. Zep emki zère hap zertrë gweblan.”*

²⁴ Zen hen man ang êk—mawasa de dan-dan Alap hap teisyablanna, desa de Alap mo golak de syal tan zi ang sosublun hap. Sap Musa mo titi tabin olak nonol walas wë tansa de Alap hap zertrëblan hap dena kirekam hen lwak.*

²⁵ Dekam Yerusalemk, zini bosena Simeon. Zini in enho damdamkam gwë gweka hen Alap hon mes tangan tal gwesiki. Zen man Alapsa Israelsa de dawem gun hup kara ta gweka, hen Alap mo Enho zergwë gweka. ²⁶ Alap mo Enhona mes hamal hap gu-gubluka, “Em molye naten tilki— Teipsin Zini insa de hla tan srëmnakye, Èe Mensa Israelsa de ngaya tabin hip dam tasikye.”

²⁷ Dekam zep hen Simeonsa Alap mo Enhona anakan gubluka, “Emki Alap mo golak de teksonna iwe tin.” Hwëna Maria ne Yusup ne dekam zep hen Yesussu Alap hap de zertrëblan hap érti—inzak—Musa mo ola in san de ang ên hap. ²⁸ Simeon dekam zep hëndep walas tola insa zer inki, ki zep dawemna Alap hap golblaka,

²⁹ “Teipsin Zini Bian,

angkam Eno asa de gu-guk gweblanna mese eiwa de guluda.

Ema asa sam tanda.

Zep ere hon de babu gwen zini êe angkam

mesë auhu-kamana ansa de hli yun hup hohle gwenan.

³⁰ Sap angkam êe mesë ère mo nwekam hla tanan— ere mo zisi de ngaya tabin hip de Zi zer sonen naye,

³¹ men Desa Ena tingare zi dikim tame tan hap hamal takaye.

³² Zen Zen sa ngatanna golzimdi—tingare zi ausu mo enlalasa dikim ngatan tazimdin hipye.

Hen zen Zëbon onakon sa Israel mo bosena dawem gwer.”*

³³ An-bi zem man tangan lenggwan'ak— Simeon mo ola insa kim zère nik mo walasna in hap dena sane ë'akye. ³⁴ Simeon ki zep guzimki, “Bian sa ep dawemna golzimdi.” Hen Mariasa ki zep gubirki, “Walas tola an mes Alap dam tasiki— Zen de Israelk de zisi klis gun hup. Dawem gol gwen wenyä, desa Alap zère hap sa kang gul seblala. Hwëna karek gol gwen wenyä, desa hëndep kareknak sa kang gulu. Sap An Alap mo dam tasin Zi, zep sa hen zini beya nik lamang da gwer.* ³⁵ Alap insa kirekam syal gwibi'ira, zini zen dekam sa zère mae mo enlala aning tanna nërtrë gwer. Hwëna Maria, eno enhonak enlwan yawal sa hen nëbok benben makan tösil.”

³⁶ We sem bogola Hana Bak dekam zao hen gwë'ak. Zen Alap mo hamal hap de olsa de ayang gul gwen hap de we. Zëno biana Panuel— Asyer Bak mo auyan-aza nakorena. Wenyä in zi zeban tuju tahun enkam êk, ³⁷ dekam hwëna sem nik zep zëen holokam gwë gwek. Hëndep in kim Yesussu értilzik, zëno tahuna dekam 84 enkam. Zen hom tangan Alap mo gola langa gulsuk gwek. Yaklam denaban

* 2:22 2:22 Im. 12:1-8 * 2:23 2:23 Kel. 13:2; 13:11-15 * 2:24 2:24 Im. 12:6-8 * 2:32

2:32 Yes. 42:6; 49:6; 52:10; Yoh. 8:12 * 2:34 2:34 Yes. 8:14; 1Kor. 1:23; 1Ptr. 2:7-8

kam denaban zen dekon Alapsa isrip-sri gwebla tine gwek hen gu sonebla tine gwek- tembane lwa gwen naban. ³⁸ Zen dekam zep hen hatazak, dekam zep Alap hap dawemsa golblak. Hen men zen zë lowe he'ak, dekam zep desa anakan tonbirida'ak, "Walasna an Zen Zen sa jal zi mo irik gin nikon nësa gwiswe sonera." †

³⁹ Yusup ne Maria ne in kim zë Musa mo titi tabin ola insa syal eisibik- nonol walas wë tan hap dena, dekam zep etan zëre nik mo ëna Nazaret san dep ërlwahak- Galilea mo langnak dep.* ⁴⁰ Walas tola in ki zep hëndep mam gwe'anka, hen sosonna mam gwebla'ak, hen enlala blala dekam zep tangan mam gwebla'anka. Hen Alap mo kwasang-kwasangna Zëbon lwa gwe'ak.

Yesus kim Alap mo golak gwëkake:

⁴¹ Tahunna men kiye, Yesus mo ane-biana man yakla yala Paskanak dep Yerusalem san dep yahe gwek. § ⁴² Yesus mo tahunna kim dua-blas gwek, ki zep etan kire san dep sek gwek- men kirekam Israelk de zini ëgwë gwëkke. ⁴³ Kim ëhya gwesik, ki zep etan lwan dahak, hwëna Yesus man Yerusalemk gwëka. Hwëna an-bi zem hom anakan tawa ëblak, "Zen man gwëra." ⁴⁴ Zen zi beya hap tim uk, "Zen hen mes ang gwe zala." Hwëna hom. In kim song ëk, truwe guk gwennak kim kam-en yaing gwek, dekam zep ohwensiblik. Dekam zep iye zem osan hen wal bose wal zem osan lëblak. ⁴⁵ Hwëna

hom hla lak. Ka'an zep kaknak etan Yerusalem san dep olahak- zëwe de lëblan hap. ⁴⁶ Yakлана dan-ahanna kim zep hla lak. Zen Alap mo golak nikin'inka, Alap mo olsa de tawa ta gwibin wenyaka sane tabi'inka, hen man takensi- birida gwe'anka. ⁴⁷ Tingare zini men zen sane da gwe'ak, zëno enlala blala man anakan denggan gwebla'ak, "Owas, zen en ba hap dam gulsuk gwe'ara?" ⁴⁸ Anbi zem hen man tangan zao de hla lankam lenggwanblak. An zem ki zep gubluk, "Temlan, em ba habe kirekam asa gwezimki? Èe bia han ngalap nabanë emsa ahakalblal!"

⁴⁹ Ki zep ding gulbirki, "Em ba habe srën san Asa ahakalblaka? Zen emaka enlala ëka, 'Zen Bi zik mo golak gwë'ara.'" ⁵⁰ Hwëna zen hom zëno ding gulzimdinni insa tame ulblik.

⁵¹ Dekam zep etan Nazaret san dep ang gwizimki, hen dekam man zë betek gwe-gwizimki. Maria kirekam-kirekamna insa tane zikhip dena hlaul gwek, desa enlala ennak lam gul gwek. ⁵² Yesus kim mam gwe'anka, enlala blala dekam zep hen mam gwebla'anka. Zen man tangan Alap mo nwenak hen tingare zi mo nwenak oto gwesiki.

3

Baptis ta gwibin zini Yohanis mo ol:

(Mat. 3:1-12; Mrk. 1:1-8; Yoh. 1:19-28)

¹ Roma mo teipsin tangan zini Tiberius Bak, zëno irik gin tahunna kim lima-blas gwek, Alap dekam zep syala Yohanis hip wei

† **2:38** 2:38 Yunani olkam Lukas Yerusalem de gwiswe sonen hap awe ale gulku. Yerusalem zen Israel mo ë yawal. Zep enlalana awe, tingare Israelsa de gwiswe sonen hap. * **2:39** 2:39

Mat. 2:23 § **2:41** 2:41 Paskana zen Yahudi mo olkam enlalana "tamaran." Zen dekam de enlala gwibin hip- in kim Alap mo dam taha nakore zini Israel mo gol-gola tamankake, Mesir mo gol-gol san de tilidan hap. Mesir mo nonol walasna dekam zep juwek. Owasna insa de hlaukum, dekam zep Mesir mo teipsinni Israel mo zi ausu nakore zini insa gubiridaka, "Dikire sek gwek." (Kel. 12:1-51; Ul. 16:1-8)

yul soneblaka. Dekam men zen Roma mo teipsin tangan zini in mo alp nakon irik nik,
Pontius Pilatus Bak dekam Yerusalem mo langnak irik gilki,
Herodes dekam Galileak irik gilki. Herodes mo ayana Pilipus Bak dekam Itureak hen Trakonitisk irik gilki,
hen Lisanas Bak dekam Abilenek irik gilki.

² Alap mo golak de syal tan zi mo teipsinni dekam Hanas han Kayafas han. Hwena dekam zep zi srēm langnak Alap mo ola Zakaria mo tanena Yohanis hon hatak.
³ Yohanis dekam zep Alap onakore olkam Yordan mo lang san kitak titi tabir song gweka, “Ere mae mo karek-karek nakon em ehale. Alap dekam sa eno mae mo karek-karekna tap gulsuzimdi. Em dikim enaka anakan golētrēn hap, ‘Ee ama angkam Alapsa ang gwebla’an,’ ee ki asa hwēna emsa baptis tabir.”* ⁴ Yohanis zen orasa de sal tablan hap de zini men zēbe hap Yesaya Bak Alap mo olak hamal hap anakan ale gulblukake, “Zini sa zi srēm lang nakon taken gwera,

‘Haen, nēre mae mo Teipsin Zi hip nen orasa hamal ta gublun! Hen nen dam-dam ta gublun!

⁵ Tingare dwrak-dwraknak kamasa nen bwang gun, hen tingare kwatapna betekna hen yawala nen talen— dekam de sēsek gwen hap. Ora gwa-gwana nen dam-dam tasin.

Tung-tungna hen nen sēsek tandan.

⁶ Tingare auhu-kamanak de zini esa hla lal— Alap onakore emsa de ngaya tabin hip de Zi niye.’”*

⁷ Zini beya tangan nik zep Yohanis hon baptis tabin hip

yaing gwe-gwek. Hwēna Yohanis zao zep gubirida gweka, “Em an gwe makare enlalana! Em emsa ee enlala gwe’an, ‘Asa de baptis tankam Alap molya asa karek tabirki.’ Hwēna em home ehale’an. Alap mo jala kon molye ehaya-hya gwek. ⁸ Zen in zep, em de Alap mo jala in sa goltowen srēm hap, emsa de baptis tan srēmna em nono! ere mae mo lowehen karekna in sa wet gulsun— dekam de emsa anakan tame tabin hip, ‘Zen mes ehale.’ Em bahem anakan ekil gil gwen, ‘Ee an Abraham mo auyan-aza nakore nakake. Zep asa molya Alap karek tabirki.’ Sap Alap maka eno mae mo weinak dep kaso-kasona ansa Abraham mo auyan-aza hap yang tabi’ira. ⁹ Sap Alap mo zer sonen Zini in Zen ano lure nakon hata’an zala, Zen mes hlala hohle gulu— dekam de tesya lu ta gwen hapye. Tenya men zen de eini etē srēm gwe’ak, desa sa ausu ennak lu tala, hēndep ki sa tinsik gwen srēm syauk hi-hitinnik yal ta sera.”

¹⁰ Zen hwēna man dakensik gweblak, “Ki ee basa asa syal eibir— ee dikim Alap mo jala in sa goltowen srēm hapye?”

¹¹ Anakan zep ding gul gwizimki, “Eno baju de dan nēna, ahana kip em teisyablan— baju srēmna kip. Eno tembane de lwanna, em tahalha wenya kip kae gwebla-zimdin.”

¹² Roma mo irik ginnik dep de pajak te-ala alal ta gwizimdin hip de zini hen man baptis tabin hip yaing gwe-gwezak. Zen man dakensik gweblak, “Bian, ee basa asa syal eibir?”

¹³ Desa man ding gul gwizimki, “Te-alana bahem mamkam alal ta gwizimdin— aha hlik naka dikim ere mae hap kap ta-in gwen hapye. Diki Roma mo teipsin zini

* 3:3 3:3 Kis. 13:24-25; 19:4 * 3:6 3:6 Yes. 40:3-5

men kire enkam de alal ta gwen hap emsa gubiridaka, zen kire enkam em alal ta gwizimdin.”

¹⁴ Jana nabare wanya man hen dakensik gweblak, “Zep abe mae hap hen banakan? Èe hen banakan asa syal eibir?”

Yohanis man ding gul gwizimki, “Em bahem jala ban tik-tik ta gwibin- te-alasa dikim alal tazimdin hipye. Hen anakan bahem gubirida gwen, ‘Èe asa emsa klak tal’- ep dikim te-alasa zertzimdin hipye. Ere en mo te-alakam em lowehe gwen.”

¹⁵ Yohanis hon de èsane gwenkam, zep zènaka nenbirida gwe'ak, “Eiwa, nësa de ngaya tabin hip Dinik bae ki hata'an zala! San ha diki an Zen mes yap?”

¹⁶ Hwëna ki zep gubiridaka, “Èe weyakamë emsa baptis ta gwibi'in. Hwëna abon onakon de Teipsin Zini sa hata zala. Èe dawem naka hom- dekam de Zëbon onak babu gwen mae hapye. Sap zëno tana maesa de ngan sosublun hap, èe bëjënë. Zen diki Zen sa Alap mo Enhokam emsa baptis ta gwibiri, hen syaukkum.* ¹⁷ Zen joksza zirensi'ira- dekam de lënsa lën hap. Dangnak dena, desa yunak sa bitì tala. Hwëna syaena men zen dang alp san alti'ik, desa tinsin srëm syauk bla san dep sa yal ta sera.” †

¹⁸ Zen kirekam-kirekam ol zimzimsi zë mas gul gwizimki- dekam de Alap onakore ol dawem san dep titì tabin hip. ¹⁹ Hwëna

zen hen Galilea mo teipsinnì, Herode'a, damnak anakan jalse gweblaka, “Em bap ere mo oso mo wanya Herodianasa al gulbluka! Hen eno aha karek-karek gulin hala seranna hen beyana!” ²⁰ Hwëna Herodes dekam zep jal gweblaka. Zen dekam zep Alap mo nwenak zëre hap de karekna etan mam gulsuku- Yohanissi kim bwinak tak ta inkiye.

Yohanis kim Yesussu baptis takake:

(*Mat. 3:13-17; Mrk. 1:9-11; Luk. 9:35; Yoh. 1:32-34*)

²¹ Hwëna bwinak kim nama dayalsik srëm gwe'ak, zi beyana insa kim baptis tabirida'anka, Yesussu hen dekam zep baptis taka. Yesus kim kon ola gu sone'anka, nglina dekam zep hlang në hanak. ²² Alap mo Enhona dekam zep mawana ohola mo nwe-masekam Zëbon onak dep ati gwe ine zaka. Ngatan zi mo lang nakon dekam zep hen ola anakan wet sohak,

“Em in ère mo Tane- ère mo dang tininak de tanganna. Èe ama tangan Emsa sam gwesik gweblanan.”

An Yesus mo auyan-aza aïtbinni:

(*Mat. 1:1-17*)

²³ Yesus kim syala kon gwisibir hana'anka, zëno gwën tahunna san ha tiga-pulukam mes yap. Zini dekam man tim di gwëk, “Zëno biana Yusup,” zep zëno auyan-aza mo bosem-sena, diki an zen:

* **3:16** 3:16 Yohanis mo ola awe srën-srënkam dam nulsuk gwenan. Syauknu, san ha men kirekam nol bol tahannak mawa mo kim èzauk ine gwe'anzak?- in kim Alap mo Enhona nonol tanganna Kristen zisi bi gwibiridakake. (Kis. 2) San ha dam gulsunnu anakan?- “Zen sa ahakon ebe mae hap Alap mo Enhosa hlë ta sone gwizimdi, hwëna ahakon syauknuk sa yal gulse gwer.” Dekam enlalana man ayat 17 naban apde në'an. † **3:17** 3:17 Yohanis gandum nuban nyiru naban ol gulk sun blaonzimdkim gubiridaka. Zëno enlalana apdenak- lënsa de lën hap hen joksza de zirensin nïbanye. † **3:23** 3:23 Yesus mo auyan-aza aïtbinni ansa srën-srënkam dam nulsuk gwenan. San ha Lukas Maria mo auyan-azasa ale gulku? San ha Yusup moka? Sap bosem-sena hom apde në'an- Matius mo ale naban. (Mat. 1:1-17)

Yesus mo auyanna Eli, †²⁴ Eli mo
 biana Matat,
 Matat mo biana Lewi, Lewi mo
 biana Malki,
 Malki mo biana Yanai, Yanai mo
 biana Yusup,
²⁵ Yusup mo biana Matica, Matica
 mo biana Amos,
 Amos mo biana Nahum, Nahum
 mo biana Hesli,
 Hesli mo biana Nagai, ²⁶ Nagai mo
 biana Maat,
 Maat mo biana Matica, Matica mo
 biana Simeï,
 Simeï mo biana Yosek, Yosek mo
 biana Yoda,
²⁷ Yoda mo biana Yohanan,
 Yohanan mo biana Resa,
 Resa mo biana Zerubabel,
 Zerubabel mo biana Sealtiel,
 Sealtiel mo biana Neri,
²⁸ Neri mo biana Malki, Malki mo
 biana Adi,
 Adi mo biana Kosam, Kosam mo
 biana Elmadam,
 Elmadam mo biana Er, ²⁹ Er mo
 biana Yesua,
 Yesua mo biana Eliezer, Eliezer
 mo biana Yorim,
 Yorim mo biana Matat, Matat mo
 biana Lewi,
³⁰ Lewi mo biana Simeon, Simeon
 mo biana Yehuda,
 Yehuda mo biana Yusup, Yusup
 mo biana Yonam,
 Yonam mo biana Elyakim,
³¹ Elyakim mo biana Melea, Melea
 mo biana Mina,
 Mina mo biana Matata, Matata mo
 biana Natan,
 Natan mo biana Daud, ³² Daud mo
 biana Isai,
 Isai mo biana Obed, Obed mo
 biana Boas,
 Boas mo biana Salmon, Salmon
 mo biana Nahason,
³³ Nahason mo biana Aminadab,
 Aminadab mo biana Admin, Ad-
 min mo biana Arni,
 Arni mo biana Hezron, Hezron
 mo biana Peres,

Peres mo biana Yehuda, ³⁴ Yehuda
 mo biana Yakob,
 Yakob mo biana Isak, Isak mo
 biana Abraham,
 Abraham mo biana Tera, Tera mo
 biana Nahor,
³⁵ Nahor mo biana Serug, Serug
 mo biana Rehu,
 Rehu mo biana Peleg, Peleg mo
 biana Eber,
 Eber mo biana Salmon, ³⁶ Salmon
 mo biana Kenan,
 Kenan mo biana Arpaksad, Arpak-
 sad mo biana Sem,
 Sem mo biana Nuh, Nuh mo biana
 Lamek,
³⁷ Lamek mo biana Metusalah,
 Metusalah mo biana Hanok,
 Hanok mo biana Yared,
 Yared mo biana Mahalalel,
 Mahalalel mo biana Kenan,
³⁸ Kenan mo biana Enos,
 Enos mo biana Set, Set mo biana
 Adam,
 hen Adam mo biana Alap.

4

*Yesussu kim dowal mo kīgina
 akasiblikake:*

(Mat. 4:1-11; Mrk. 1:12-13)

¹ Yesus in kim Yordan kon
 lwahal zaka, Alap mo Enhona
 dekam mes bi gweblaka. Dekam
 zep zi srēm lang san dep zer-
 song gweka. ² Zēwe zep dowal
 mo kīgina akasik gwebla zaka-
 hēndep orapna man empat-pulu
 gwek. In kim zē gwē gweka, Zen
 tembanesa lwa gweka. Hēndep
 aunwa hap denak usakna mes
 sabak gweka.

³ Zao zep dowal mo kīgina in
 gublu zaka, “Em san Alap mo
 Tanesa hom?– zebe usak naban
 gwē'araye. Kasona ansa emki
 gubin– roti hap de jowen hap.”

⁴ Yesus ki zep hwēna ding gul-
 bluka, “Alap mo olak man lwak,
 ‘Zini tembane en nakon hom
 lowehe gwenan.’” *

* **4:4** 4:4 Buku Ulangan nakore ayatna in mo ayang gunnu: “Hwēna tūngare Alap mo ola mensa ēsane gwe-gwenan, zen dekon hen ki lowehe gwenan.” (Ul. 8:3; Mat. 4:4)

⁵ Dowal mo kigina in ki zep kon kwatap yawal san dep zersong gweka, ki zep tingare auhukamanak de irik ginni ansa hluwesik kinzinnak golreblaka. ⁶⁻⁷ Ki zep gubluka, “Alap mes tingare irik ginni insa abe hap golblaka, hen zewe de kire-kire dawemna hendep kitak- ee de hwena ahana kip golblan hap, mensa Aena enlala gwebla'ake. Hwena eme bokle kom soblan naban asa boltere ta'anka, ki ebe hap asa kitak golblal.”

⁸ Yesus ki zep ding gulbluka, “Alap mo olak man lwak, ‘Bian Alap ensa em boklena kom so gweblan, hen Desa en em blikip gwesik gweblan.’”*

⁹ Hwena ki zep kon etan owaskam Yerusalem san zersong gweka, Alap mo gol bolak zep drene seka. Ki zep ze gubluka, “Em san Alap mo Tanesa hom?—ki emki heya gwe inen. ¹⁰ Sap Alap mo olak ebe hap dena anakan lwak,

‘Alap zere mo dam taha nakore wenyaka sa emsa de dawem enkam kara ta gwen hap gubiridala.

¹¹ Zeno mae mo taha tere san esa tenda gweru, zep em molye ba karek maena goltoweka.’*

Zep em san ema Alap mo ola insa taibli'ira? Ki emki heya gwe inen.”

¹² Yesus ki zep ding gulbluka, “Alap mo olak man hen ale nuk, ‘Bian Alapsa totoresa bahem anakare hap akasiblin, “Wehē asa mas gwebla'anka?”’”*

¹³ Dowal mo kigina in kim akasik gweblanna hya gwebiblika, ki zep ze hli taka, hwena

dekam zep etan de akasiblin hap eissiblika.*

Yesus kim Galileak syala kon gwisibir hanakake:

(Mat. 4:12-17; Mrk. 1:14-15)

¹⁴ Yesus ki zep langna Galilea san dep lwa halka, hen Alap mo Enho nakore soonna Zebon lwa gwek, hendep ki zep zebe hap de ola tingare ee san etawa gwendak. ¹⁵ Zen dekam zep but srēm gol-gol san tawa tabirida gweka. Tingare zini man nen gweblak, “Zini in dawem tanganna.”

Yesussu kim Nazaret kon baes neblakke:

(Mat. 13:53-58; Mrk. 6:1-6)

¹⁶ Yesus ki zep etan Nazaret san dep lwa halka—men zewe Zena mam gwekake. Hari Sabatkam ki zep but srēm gol san dep song gweka—men kirekam Zena gwē gwekake. † Ki zep ze Desa dam dasik—Zen de ngein nikon Alap mo olsa baca gulzimdin hip. ¹⁷ Alap mo ol ayang gul gwen zini Yesaya Bak mo ol tataksa zep nolblak, ki zep er gulsuku, hendep hlaulku—men desa baca gulzimdin hip dwam gwibirkike. Ki zep hendep anakan baca gulzimki,

¹⁸ “Bian mo Enhona man asa bi gweblaka,

sap Zen mes asa dam tasiki—ol dawemsa de tahalha wenyaka kip gol gwizimdin hip,

hen bwina de wenyaka dikim anakan tonbirida gwen hap, ‘Bian sa emsa gwis gwe sonera,’

hen zi nwe dimin dikim nwe nik ekara gwen hap,

jap gul sonen wenyak dikim luk tan hap,

¹⁹ hen ol dawemna ansa dikim anakan tonbirida

* 4:8 4:8 Ul. 6:13-14 * 4:11 4:11 Mzm. 91:11-12 * 4:12 4:12 Ul. 6:16; Kel. 17:1-7 * 4:13

4:13 Ibr. 2:18; 4:15 † 4:16 4:16 Yahudi mo Hari Sabatna, Jumat mo yakla dum gwehen nakon nait gwibik, hendep Sabtu mo yakla dum gwe hennak zausuk gwek. * 4:19 4:19 Yes. 61:1-2

gwen hap, ‘Angkam mes hatanan– Bian de nesa dawem gun hup denaye.’”*

²⁰ Yesus ki zep etan bukuna insa obon gul kinika, ki zep etan, men zen zewe syal gwe-gweka, zebe hap golblaka. Zena ki zep nikin aneka. Dekam tingare zini nwena Zebon en lwazim'inka– dekam de dawem enkam zeno tawa tabinni insa esane gwen hap. † ²¹ Zen dekam zep gubiridaka, “Alap mo ola insa esane gwenan mes ki abe hap dakastilblinan.”

²² Zen man zenaka don sonebirida gwe'ak, “O zeno ola dawem tanganna, hen zini in dawem tanganna.” Dekam zep tenggwanblan hap eguk, “O san ha man zenaka kil ti'ara, ‘Ee an Alap mo dam tasin zi?’ An Yusup mo tane sake!”

²³ Hwena Yesus mes zeno mae mo enlalana tame tazimki, ki zep gubiridaka, “Ee tawana: Epa gulk sun de ol blaoranna em anakan esa Asa enblal, ‘Eme eiwa dokter gwe'anam, ere mo timni emaka dawem gu'ura.’ Zep esa Asa anakan jakal eblal, ‘Ee an ere mo tim makan am lowe he'an. Bahem asa da tasibin.’ Zep anakan esa Asa en gweblal, ‘Ee ama esak–em Kapernaumk owas-owassae syal gwe-gwibir-zimki. Aha zi mo lang ennak bahem kirekam syal gwe-gwibin. Diki ere mo ena awe em hen ap syal gwe-gwibir-zimdin.’ ²⁴ Hwena Ee eiwa denakaë emsa gubirida'an: Zini hom zere kore wal de Alap mo olsa ayang gul gwizimdin hip de zini nasal gweblanan. Zep em molye Asa asal gweblak. ²⁵ Emki esan: Alap mo ol ayang gul gwen zini Elia Bak hen kirekam gweka. Zen kim gwë gweka, ona hom il

ti gweka– holona tahunna dan-ahan, ahana ngirin ngam sonnak zauk. Tingare Israel mo langna dekam sasan gwek, dekam zep mamkam eusak gwek. Dekam we wal sem-semna beya tangan nik Israelk awe etahalha gwek.* ²⁶ Hwena Alap hom Eliasa zer soneka– awe de aha we sem maesa de mas gwibin hip. Hwena aha zi mo langnak Sarfat de we sem san dep zer soneka–Sidon mo langnak. ²⁷ Hen kirekam– Alap mo ol ayang gul gwen zini Elisa Bak kim gwékaye. Dekam Israelk awe de zini beya nik sop sang-sang karek naban nollwa gwek, hwena hom aha-en mae dawem taka. Hwena aha zi ausu nakore wal ensa dawem taka– Siria walya Naaman Bak ensa.”*

²⁸ Kim anakan zeno ola kon dam nulsuk, “Zen molya nebe mae hap owasna syal gwibir-zimki,” dekam zep but srëm golak de zini in serkam jal neblak. ²⁹ Dekam zep luk tak, ki zep hendep Yesussu ena in kon irik ta hankam nerwet sok. Ena in kwatapnak, in zep li san de ak tasik irin hip irik da ha'ak. ³⁰ Hwena Yesus ki zep zeno mae mo ngirin kles san song gweka.

Yesus kim zi nikon dowala zers-alsa sonekake:

(Mrk. 1:21-28)

³¹ Ki zep Yesus tineka Galilea mo langnak de ena Kapernaum sun dep. Hari Sabatkam zao zep tawa tabirki. ³² In desa tawa tabi'inka, man tangan denggwanbla'ak. Sap zeno ola sosen tanganna– san de teipsin zi mo tawa tabinni kiye. ³³ But srëm golak iwe zini hen ki gwë'anaka– dowal mo bi gwe-blanna. Zen ki zep mam enkam herhe hanaka, ³⁴ “Wëo, Nazaret walya Yesus! Em aban mae ba

† **4:20** 4:20 Yesus mae hap nikin aneka: Sap Yahudi zini nikirinkim but srëm golak srip nulsuk gwizimk. In zep Zebon en nwena lwazim'inka. * **4:25** 4:25 1Raj. 17:1–18:1 * **4:27** 4:27 2Raj. 5:1-15

olsa de ëtoran hap? Em san asa de tameran habe hata zala? Ëe mesë emsa tame tal! Em in Alap mo zer sonen Zi Lalakna.”

³⁵ Yesus ki zep zëbon de dowala insa jala ban gubluka, “Balkkam! Zini in kon em wet son!” Dowala in dekam zep zini insa zëno mae mo ngirinnik zerheir guk halka. Hëndep sang-sang maena hom hli yulbluka.

³⁶ Tingare zini sërkam tangan dengguanblak, dekam zep zënaka donbirida nasen'ak, “Ha! Zëno ola wehasa hom– sosen tanganna, san de teipsin zi mo ola kiye! Zëno dowal-dowalsa de golëalsa sonenna, hëndep dekam de wet so gwenkam!” ³⁷ Hëndep dekam zep nabakam Yesus hup de ola tingare zëwe de langna in san nol haladak.

Yesus kim zi beyam-byana dawem tabirkike:
(Mat. 8:14-17; Mrk. 1:29-34)

³⁸ Yesus kim but srëm gola in kon wet soka, ki zep Simon mo golak golëbiti gweka. Simon mo we marena man sërkam ewek, zep Yesusu dawem gun hup abe dak. ³⁹ Tum alp nakon zep zau'un zaka, dekon zep ewenna insa gubirki, “Wenya ansa em hli yun.” Ewenna in dekam zep tabla guk– Simon mo marena insa. Dekam zep hëndep luwek, hen tembanekam mas gwibiridak.

⁴⁰ Hwëna yaklana kim dum gwe heka, dekam zep Yesus hon dep kitak men zen kirekam-kirekam sang-sang naban nolgwek desa nolëyaing gwezak. Yesus ki zep tahasa de tehabirida ane gwenkam kitak dawem tabirki. ⁴¹ Hen dowal-dowala dekam zep zini in kon anakare hërhen naban wet so gwe-gwe'ak, “Em in Alap mo Tane!”

Hwëna Yesus ki zep jala ban jalse gwibiridaka, ki zep zë hëndep ol srëm tabirki. Sap zen mes tame dak, “An Zen– Alap mo dam tasin Zi niye, zisi de ngaya tabin hip Denaye.”

Yesus kim tawa tabir song gwekake:

(Mrk. 1:35-39)

⁴² Yaklana kim hata se'an zaka, Yesus ki zep ëna insa hli taka, dekam zep zi srëm san dep song gweka. Kim nohwensiblik, dekam zep hëndep dëblak, hëndep ki zep hla dak. Zao zep desa de hli yuludan srëm hap nërtonk. ⁴³ Ki zep hwëna ding gulzimki, “Alap Zën de tingan irik gilzin hap de ol dawemna an, zen tingare ë-ë san de tawa tabirida gwen hap dena. Asa Zen kire hap zer soneka.” ⁴⁴ Yesus dekam zep hwëna tingare Yahudi mo langnak de but srëm gol-gol san tawa tabir song gweka.

5

Yesus kim nonol tanganna zëre hon de ang ta gwen wenya tagal gulkuke:

(Mat. 4:18-22; Mrk. 1:16-20)

¹ Aha yaklanak kim zauk, Yesus Ho Gutuna Galilea mo alpnek zau'unka. * Zi beyana ki zep zë dot dasik– Alap mo olsa dikim ësane gwen hap. ² Yesus ki zep zëwe hisglimnik bul darena akeka, hwëna buluk iwe de syal ta gwen wenya in mes atiti gwek. Zëre mae mo jaringnik men zen desyana ëtëhekke, desa kap dasi'ik. ³ Yesus ki zep aha buluk sewe seka– Simon mo buluk. Ki zep gubluka, “Simon, bulu ansa em ata gun– engka en deka esek gwehak. Man asa dot dasi'in.” Bul mwanak zep Yesus nikinki, dekon zep zi beyana insa

* 5:1 5:1 Lukas Ho Gutuna Galilea mo aha bosekam ale gulku– “Genesaret”kam. Ho gutunak de ëna hen ki “Genesaret”kam de bose naye– ho gutuna in mo yakla dum gwehen san dekam.

tawa tabirki- men zen ho alp san teinikin sonekye.

⁴ Kim tawa tasibirki, Zèn hom bulu in kon ati gweka, hwèna ki zep Simonsa gubluka, “Emki tatek san dep golsong gwen. Em jaringsi ahakore naban zitol sonen-hogwesa ekakim lahyok.”

⁵ Simon ki zep ding gulbluka, “Bian, kam blal èe ama syal ta tiner, hwèna hogwe maena homè balk ul. Hwèna mese ki asa gulbunda, èe asa ki etan otol soner.” ⁶ Kim notol sonek, beya en tangankam zep ètèhek, hèndep jaringni in kalk-kalk gwen hap alp gwesik. ⁷ Dekam zep aha buluk de wenyu kip tahana walap nulsubirida gwe'ak- zen de mas gwibiridazan hap. Kim yaing gwezak, dekam zep apdekam nul inek. Bul darena insa kim hogwena inkam bitì dazimk, hèndep man su nèk, hèndep keing nèn hap alp neisi'ik.

⁸ Simon Petrus kim kirekam hlaulku, ki zep Yesus mo nwenak utuk gwehe zaka, ki zep kon gu seblaka, “Asa hli ta, Bian, sap èe an kirekam-kirekam karek naban.” ⁹ Simon in mae hap ki gubluka, sap zen hen tingare wal bose wal zeban man sèrkam dengguanblak- insa kirekam beya tangankam dahyokke. ¹⁰ Hen kirekam- Simon mo syal bosena, Zebedeus mo walas darena Yakobus ne Yohanis ne.

Yesus ki zep Simon maesa gubiridaka, “Bahem èaïrìn. Angkam hwèna zisi esa lahyo gwer.” ¹¹ Ki zep bulu insa hisglm sin dep ata nosok, zao zep hèndep tingan hli dandak. Hwèna Yesusu zep kon ang nèblak.

Yesus kim sop sang-sang karek nabare zini dawem takake:
(*Mat. 8:1-4; Mrk. 1:40-45*)

¹² Aha yaklanak Yesus man aha ènak gwè'anka. Zao zini ki-sop sang-sang karek de tingare tim sin hla tanna. Zini in kim Yesusu hla taka, ki zep zèno nwenak ik gwehe zaka, dekon zep abe ta seka, “Bian, Eme dwam gwe'anam, Em emaka asa dawem ta'ara.”

¹³ Yesus ki zep towanblan naban ding gulbluka, † “Èe ama dwam gwe'an. Em dawem gwen!” Dekam zep hèndep sop sang-sang karekna in hli tak. ¹⁴ Zao zep gubluka, “Insa emsa dawem tanan, bahem mae ahasa tonbiridan. Diki nonol Alap mo golak de syal tan zi hip ahana kip enaka zertrèbla. Zao gulbu, ‘Emki asa hla tan. Èe san ha mesè dawem gwer?’ Musa Bak mo titì tabin olak men kirekam sop sang-sang karek zi de dawem gwennak dep dena lwakke, zen kirekam em syal gwibin. Zen dekam sa tingan emsa anakan tame dal, ‘Zen eiwa mes tangan dawem gweka.’”*

¹⁵ Sap man Yesus tonbiridan hap jalse gwibirida gweka, hwèna zère hap de ola man etan langa gwesik haladak. Ki zep zini etan beya tangan nik yaing gwe-gwezak- sane tan hap, hen sang-sang nakon de dawem ta gwibin hip.

¹⁶ Yesus dekam otan-otankam zi srèm san dep song gwe-gweka- dekon de zè-ere nakon Biansa gu sone gweblan hap.

Yesus kim taha-tana teisyu inen srèm zi sang-sangna dawem takake:

(*Mat. 9:1-8; Mrk. 2:1-12*)

¹⁷ Aha yaklakam, Yesus man zi beyasa tawa tabi'inka. Hwèna

† 5:13 5:13 Musa mo titì tabin olak, sop sang-sang karek zini bèjen ènak gwèn, hen but srèm golak bèjen tìn, hen aha zi bèjen desa golek de tan, ahaksa towanblan. Hwèna ayatnak awe Yesus man towanblaka. * 5:14 5:14 Im. 14:1-32

Farisikam de gubirida gwen zi niban, Musa mo tīti tabin olsa de tawa ta gwibin hip de zi niban zao hen lowe he'ak. † Zen tingare ë-ë nakon mes ëtagal gwëk- Galilea mo lang nakon, hen tingare Yerusalem mo lang nakon. Dekam Bian onakore sosonna, zi sang-sangsa dikim dawem ta gwibin hip dena, Yesus hon lwa'ak. ¹⁸ Dekam zep hen taha-tana teisya ine gwen srēm zi sang-sangna berya ban neiren halzak. Zen sap Yesus osan dep nēr halzak, ¹⁹ hwëna ba san dep?– Zëbon osan dep de zertilzīn naye. Sap zini mes tangan kyang gwesik. Gol bol san zep nērsewek, dekon zep dre dasik anehak, desan zep berya ban Yesus osan dep nēr dwanuk. ²⁰ Yesus kim anakan tame tabirki, “Eiwa, zen man tangan Asa daīblībla'an,” ki zep zi sang-sangna insa gubluka, “Tane tol, eno karek-karekna mesë ep tap gulsublunan.”

²¹ Musa mo olsa de tawa ta gwibin zi niban Farisikam de gubirida gwen zi niban enlala ennak zep anakan donsublu'ak, “Zini an zëno ola bolte-bolte tanganna! Zen bap kirekam Alapsa lamang tanda! Zi bëjen zi bose zik mo karek-karekna tap gulsublun. Diki Bian Alap bap.”

²² Hwëna Yesus mes zëno mae mo enlalana insa tame tazimki, dekam zep gubiridaka, “Em bap kirekam enlala ennak Asa lonsublu'an! ²³ Em ema ano ola husus eibir- anakan insa gublulye, ‘Eno karek-karekna

mesë ep tap gulsublunan.’ Hwëna anakan de gublunkam, ‘Em luwen, hëndep song gwe,’ san esa hen etan husus eibir? Sap ol-gun darena in apdenak- Alap mo sosonkam de gublun ol. ²⁴ Hwëna angkam Eë ama ebe mae hap goltreizim'in- em dikim Asa anakan tame tan hap, ‘Alap mes ki ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna abe hap sosonna golblaka- okamanak awe dikim zi mo karek-kareksa tap gulsuk gwizimdin hip denaye.’” § Ki zep hwëna etan zi sang-sangna insa gubluka, “Eë ama emsa gublu'an: Em luwen. Ere mo berya insa teisya, ki gol san song gwe.”

²⁵ Hëndep ki zep zëno mae mo nwenak luweka, berya insa man einki, ki zep song gwëka. Dekam Alapsa man isrip-sri gwëbla song gwëka. ²⁶ Tingare zini sërkam ëtenggwanak, dekam zep Alap mo bosena teip nulsuk gwëbla'ak, hen aīrīn niban ëgu gwe'ak, “Namen eiwa owas hap ki kirekam lwanan!”

Yesus kim Lewisa kwang ta kinikake:

(Mat. 9:9-13; Mrk. 2:13-17)

²⁷ Yesus kim hyanak gola in kon wet so zaka, dekam zep Roma mo irik ginnik dep de pajak te-ala alal ta gwizimdin hip de zini hla ta'anka, bosena Lewi. Zen zëre mo syal gwe-gwen teksonnak nikin'inka. Yesus ki zep zë gublu zaka, “Haen. Asa em ang gwëblan.” ²⁸ Lewi ki zep hëndep luweka, zao zep zëre mo

† **5:17** 5:17 Farisikam de gubirida gwen zini, zen Yahudi zi mo aha hlikna, hen zen Yahudi mo auyan-aza mo jalse gwen olsa anakan tatete nul gwëk, “Bahem gulmurun.” Zen hen man anakan ëbolamda gwe-gwëk, “Eë en ama dawemkam Alap hon ëtal gweš'in.” Zep zen hen man Yesussu baes nēblak- kim anakan hla dak, “Desa beyakam ang nēbla'an.” Sap Yesus Zen Farisi walsya hom. § **5:24** 5:24 Yesus kim okamanak gwë gwëka, Zen man Zënaka “Anak Manusia”kam gu gwëblaka. Hwëna walaskam de enlalana zëwe hom. Ibrani olkam zëno enlalana “zi tangan.” Yesus mae hap kirekam Zënaka bose taka: Sap Zen man enlala gwëka- mensa Daniel Bak zëbe hap dena hamal hap Dan. 7:13-14nak ale gulkuke. Sap Daniel man nwe nik de lirisin nēblankam “zi tangan” makan Yesussu ngatan zi mo langnak hla ta seka- Alap kim Desa Zen de kitak teipsibiridan hap gublukake.

teksonnak de kire-kirena tingan hli tan daka, ki zep Yesussu ang gweblaka.*

²⁹ Dekam zep Lewi zère mo golak tembane yawalsa golzimki-zao de Yesussu zertreizimdin hip. Zini beya tangan nik yaing gwezak. Ahakore pajak te-ala alal tanda gwen zini man hen yaing gwezak. ³⁰ Farisikam de gubirida gwen zini man zè hen hla nulidazak. Zen è-en nakon èzau'uk. Hom bitì gwèk. Ahakore Farisikam de zini in, Musa mo tütì tabin olsa de tawa tabin hip dena. Zen Yesus hon de ang ta gwen wenyaka anakan jal neibirida'ak, “Em ba hap tangan tembane tal-pajak te-ala alal tanda gwen zi nibanye, hen aha zi enlala karek-karek naban! Zen in kwae nabanke!”

³¹ Yesus ki zep ding gulzimki, “Zini, sang-sang srèm weny, zen hom doktersa dwam nè gweblanan. Zen diki zi sang-sang en dwam nè gweblanan. ³² Èe an dokter makanè hatazak-zi enlala karek-kareksa de dawem san dep kwang guludan hap, zen dekakim èhalek. Hwèna men zen zènaka tim di gwibirin, ‘Èe an dawem-dawemna,’ Èe desa de kwang guludan hap homè hatazak.”

Mae hap de ol: Yesus hon de ang ta gwen weny kire hap tembanena èlwa srèm gwèk.

(Mat. 9:14-17; Mrk. 2:18-22)

³³ Zini ki zep Yesussu dakensiblik, “Yohanis hon de ang ta gwen weny zen etan-etankam tembanesa èlwa gwenan- Biansa dikim enlala zon tasiblin naban abe ta gwen hapye. Farisikam de gubirida gwen weny hen kirekam. Hwèna ebon de ang

ta gwen weny, zen hwèna tembanena sèrkam dwenblanda gwenan, hen hona notdeblanda gwenan.”

³⁴ Yesus ki zep ding gulzimki, “Abon de ang ta gwen weny kip man dakastilzim'in- an kirekam tembanesa de èlwan srèmkam lowehe gwe'anye. Sap zen angkam teipsin zisi de zergwèn makan Asa nèrgwè gwe'an. † ³⁵ Hwèna jal zini kim de Asa jekjak da'ak, Abon de ang ta gwen weny dekam molya tembane tak. Embwan hap sa baes tal.”

³⁶ Etan ki zep kire hap gulk sun de ol blaonziminni dan mas sozimki, “Baju èsena bëjen kalk so irin-baju èpba kalknak de yal irin hipye. Zini hom kirekam nei gwizimnin, sap zen dekam de hwèna baju èsena insa kalk son, hen èpba weny in han èse kalk naban bëjen nadakastin. ³⁷ Hen kirekam, anggur ho èsesa bëjen kambing sopkam de botol èpbanak yuren. Kirekam hom dakasti'in. Sap anggur ho èsesa de kambing sop botol èpbanak yurenkam, anggur hona in kim de nopna tail gi'ik, kambing sopkam de botola in dekam sa kalk nèr. Anggur hona in dekam sa hen hlèweher. ³⁸ Anggur ho èsena zen diki kambing sop botol èsenak de yurenkam dakasti'in. Zep hen kirekam, Abon de ang ta gwen wenyik de etan èpba lowehen san abarenak ang tan hap hom dakasti'in.”

³⁹ Aumwa hap ki zep etan gulk sun ola blaonzimki: “Zi de anggur èpbasa otdenna, zen bëjen èsena dwam gwibin. Zen sa gulu, ‘Èpba weny, zen zen- dawem tangan wenyaye. Zen zen tangan abe hap sam gwesibli'an.’”

* 5:28 5:28 Lewi mo aha bosena Matius. † 5:34 5:34 Mensa ayat 34 naban 35 naban “teipsin zisi de zergwèn”kam awe li nul sonek, Yesus gulk sun de ol blaorankam “we èse gon zisi de iye zik zergwèn”kam aísil gwibiridaka. Dam gulsunnu apdenak: Zen dekam bëjen tembane srèmkam lowehen.

6

Yesus kim Hari Sabat hap dena anakan gubiridakake, “Diki Èe an Zen tangan– Hari Sabat mo Nolaye.”

(Mat. 12:1-8; Mrk. 2:23-28)

¹ Aha Hari Sabatnak kim zauk–Israelk de zi mo syal tan srèm yaklanak, Yesus ki zep gandum tra san golètaman gwe'anka. Hwëna zère hon de ang ta gwen wenya zen gandum dansa kïlk di-in kïni gwe'ak, ki zep tahakam legek da gwibi'ik– dekam de sop nik èbatralhen hap, ki zep dwenblan-dak.* ² Farisikam de zini kim hla nulidak, ki zep jalse neibiridak, “Em ba habe Musa mo titi tabin ola ngip u'in? Kirekam em ema hwëna Hari Sabatnak syal ta'an!”

³ Yesus ki zep hwëna ding gulzimki, “Em bawalkam esa Alap mo ola an mo eini dam ulsul?–men kim Daud Bak zère hon de ang ta gwen wenya ban goléusak gwe'ankaye. ⁴ Zen kim Alap mo golak til zika, zen dekam Alap hap de roti loneblansa gol kïnika. Desa zep zère hon de ang ta gwen wenya ban zitwinbir song gweka. Hwëna sap nëno mae mo titi tabin olak man lwak: Sap Daud zëna hen zëbon de ang ta gwen wenya, zen bëjen Alap hap de rotina insa twinbin. Zen diki Alap mo golak de syal ta gwen zi en dwïn gwibirin. Sap eiwa kirekam, hwëna Daud hom Alap mo nwenak karek gweka– zen kim usak hap zitwinbirkiye. Zep hen kirekam, Abon de ang ta gwen wenya an kim usak hap kïlk di-in kïnzil, zen hom èkarek gwer.”*

⁵ Ki zep Yesus waulsuzimki, “Ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna, Èe an Zen tangan–Hari Sabat mo Nolaye. Zep

anakarekam de klis gul gwizimdin hip dena, ‘Desa sap esa Hari Sabatnak syal eibir,’ ahaksa, ‘Kirekam bahem,’ zen ano dena.”

Yesus kim zi taha sakna Hari Sabatkam dawem takake:

(Mat. 12:9-14; Mrk. 3:1-6)

⁶ Aha Hari Sabatnak kim hatak, Yesus dekam etan but srèm golak tawa tabirki. Hwëna zao zini ki. Dam taha nik sak gwëblaka. ⁷ Hwëna Musa mo titi tabin olsa de tawa ta gwibin hip de zi niban Farisikam de gubirida gwen zi niban man Yesus mo kareksa de hlaulblun hap èalp gwe'ak. Zep kara da'ak, “Zen wëhë nëno mae mo syal tan srèm yaklana an hap dena ngip gu'unka– zisi de dawem tankamye?”

⁸ Hwëna Yesus mes zëno mae mo enlalana tame tazimki, ki zep hëndep zini in zen tahana sak gwëblaka desa gubluka, “Haen, ano mae mo dang gwëna a dekon emki zauzun.”

Zini in dekam zep zë zau zuka. ⁹ Ki zep Yesus takensibiridaka, “Musa mo titi tabin olak, nen basa de Hari Sabatkam gol gwen? Hari Sabatkam san ha nen kareksa zi hip gol gwizimdin? San ha dawemsa nen gol gwizimdin? Hari Sabatkam san ha nen zisi ngaya ta gwibin? San ha nen tamera gwen?”

¹⁰ Yesus ki zep tingan nwekam amjanbirki, ki zep hwëna zi taha sakna insa gubluka, “Tahana insa emki inin gilsin.”

Ki zep hëndep inin gilsiki, dekam zep hëndep tahana in etan dawem gwëblak. ¹¹ Hwëna Musa mo titi tabin olsa de tawa ta gwibin zini Farisikam de zi niban man tangan Yesusu daïl gibli'ak. Dekam zep enlalasa dëbla'ak, “An banakan esa èblal?”

* **6:1** 6:1 Musa Bak sap hom jalse gwibiridaka– gandum dansa de kïlk ti-in kïnin hapye. Zen diki anakare enkam jalse gwibiridaka, “Ere mo gandum tranak bahem Hari Sabatkam syal ta gwen.” (Ul. 23:25) * **6:4** 6:4 1Sam. 21:1-6; Im. 24:9

Yesus kim zini dua-blas enkam zère hon de ang ta gwen hap dam tasibirkike:

(Mat. 10:1-4; Mrk. 3:13-19)

¹² Zao kim lwa se'ak, Yesus ki zep kwatap tekna hata seka, dekon zep kam blal Alapsa gu sone gwebla'anka. ¹³ Kim litik, ki zep zère hon men zen beyakam ang ta gwek, desa gu sonebiri-daka, zao zep hwèna dua-blas enkam dam tasibirki- zen de zère mo olsa gol halada gwen hap.

¹⁴ Ahana Simon- men desa hen Yesus "Petrus" kum bose takake,

hen oso zem, Andreas.
Ahana Yakobus, Yohanis,
Pilipus, Bartolomeus,

¹⁵ Matius, Tomas,
hen Alpeus mo tanena Yakobus,
hen Simon- men zen nonol Israel dikim Roma mo irik gin nikon èzè-en gwen hap de èsas gwennak ang gwekake.

¹⁶ Ahana Yakobus mo tanena Yudas,
hen aha zini Yudas- èna Kariot wal. Zen men zen hèndep Yesusu zergukuke.

Yesus kim zini tawa tabirki hen dawem tabirkike:

(Mat. 4:23-25)

¹⁷ Yesus ki zep dua-blaskam de zini in han etan golèhut gwehe tinjaka, ki zep hèndep sèseknak golèzau zuka. Zère hon de ang ta gwen wenyaha hlikna zèwe beya nik ètagal gwe'ak, hen ahakore zini beya tangan nik mes yaing gwezak- sap Yerusalem kon, hen tingare Yahudi mo lang nakon, hèndep hi alpnak de è darena Tirus hen Sidon kon. ¹⁸ Zen Yesusu de sane tan hap hen zère mae mo sang-sang nakon dikim èdawem gwen hap yaing gwezak. Dowal mo tilbiridan wenyaha dekam zep èdawem gwèk. ¹⁹ Dekam tingare

zini man sap Yesusu de olk tan hap èakasik gwe'ak. Sap zèno tim nikon man sosonna wet so gwe'ak, zep zi sang-sangna dekam kitak èdawem gwe-gwe'ak.

Anakare hap de ol: "Enda zen sa hè'ho gwibinni nulin? Hen enda zen sa karekna nulin?"

(Mat. 5:1-12)

²⁰ Yesus ki zep zi beyana in zen zère hon ang ta gwèk karatda tabi'inka, ki zep zè gubiridaka,

"Tahalha wenyaha,
hè'ho gwrbinni ebon mae onak lwa'an,

sap em makare zini, zen zen Alap mo irik ginni bi neibi'in.

²¹ Angkam em in zene usak naban lowe he'an,

hè'ho gwibinni ebon mae onak lwa'an,

sap em esa lamkam èitri gwer.

Angkam em in zene go naban lowe he'an,

hè'ho gwibinni ebon mae onak lwa'an,

sap em esa lamkam ènga-ngol gwer.*

²² Hen emsa kim ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna abe hap de jal hap dail gibirida gwe'ak, hen baes neibirida gwe'ak, hen lamang da gwibi'ik, ahaksa bosena gwa-tek gwa-tek da gwibi'ik, dekam hè'ho gwibinni ebon mae onak mamkam lwa'an.*

²³ Kirekam de emsa gweibirida gwenna, em dekam isrip-sri naban ètasya gwèk, sap ebe mae hap de dawemna ngatan zi mo langnak yawal tangan nik lwazim'in. Sap zini men zen angkam emsa kirekam neibirida gwe'an, auyan-aza zem hen kirekam orep Alap mo olsa

* 6:21 6:21 Why. 7:16-17; Mzm. 126:5-6; Yes. 61:3

* 6:22 6:22 Yoh. 15:19; 16:2; 1Ptr. 4:14

de ayang gul gwen hap de zini neibirida gwek.

24 “Hwëna kwasang tol, em in zene angkam

te-ala naban lowehe gwe'an, em ëngalap gwen,

sap eno hë'ho gwibinni mes lwak.

25 Kwasang tol, em in zene angkam itri naban lowehe gwe'an,

em ëngalap gwen,

sap em in zen esa lamkam ëusak gwer.

Kwasang tol, em in zene angkam nga-ngola ban lowehe gwe'an,

em ëngalap gwen,

sap em in zen esa lamkam gona ta tine gwer.

26 Kwasang tol, em in zene angkam

bose dawem naban lowehe gwe'an,

em ëngalap gwen.

Zini men zen angkam eno bosena nurensi'in, ayan-aza zem kirekam hen orep yasik tabin hip de zi mo bosen-sena nurensik gwizimk, men zen dekam anakan ëboton gwe-gwek, 'Ëe an Alap mo olsa de ebe mae hap ayang gul gwizimdin hip de zi.'”

Ere mo jal zi hip de kwasangsa gol gwizimdin hip de ol:

(Mat. 5:38-48; 7:12a)

27 “Hwëna angkam em an zene asa sane la'an, an desaë ep golzim'in: Ere mae hap de jal zini em kwasang gwibirida gwen. Zen de emsa tail gik gweblanna, zëbe mae hap hwëna dawemsa em goltrei gwizimdin. 28 Zen de emsa lamang tanna, ahaksa karek tanna, em hwëna Biansa em zëbe mae hap gu sone gweblan— Zen deka dawemsa golzimki. 29 Zi de

emsa itranak tahakam lek tyanna, eihya itrasa em zitrëblan— zao de hen emsa lek tyan hap. Zi de eno tahan bajusa al sonna, etan de eno olk de bajusa al soblan hap bahem jalse gweblan. Em zëbe hap alblan.* 30 Ebon de ahanik ba maesa abe gwibinni, em hëndep golblan. Ahanik de eno ba maesa al gunnu, etan bahem ebe hap de golblan hap abe tan.*

31 “Men kirekam ena dwam gwe'ara, zi de kirekam emsa gwë gweblan hap, em hen ahasa kirekam em gweibirida gwen.

32 “Em de enaka de kwasang gwe-gweblan zi ensa etan kwasang gwibirida gwenkam, ki hwëna anakan bahem ëkil g'il gwen, 'Alap sa dekam asa sam gwesibiridala.' Sap kareksa de gol gwen zini hen ki kire enkam kwasang neibirida gwenan— zini men zen zënaka kwasang neibirida gwenanye. 33 Hen em de dawemsa goltrei gwizimdin men zen en ebe hap hen dawemna noltrë gweblanan, hwëna aha zi hip hom, dekam toton bahem ëkil g'il gwen, 'Ano bosena dekam sa Alap mo nwenak dawem gwer.' Sap kareksa de gol gwen zini hen ki kire enkam ëgwë gwenan. 34 Hen em de te-alasa bohë gul gwizimdin men zen en ebe hap etan lop da gweblanan, hwëna aha zi hip hom, dekam toton bahem ëkil g'il gwen, 'Ano bosena dekam sa Alap mo nwenak dawem gwer.' Sap kareksa de gol gwen zini hen ki bohë nulzimnira gwenan— karek gol gwen bose zikhipye, men zen hen kire enkam etan lop dazimnira gwenanye.

35 Hwëna em jal zi omka em kwasang gwibirida gwen, hen dawemsa em goltrei gwizimdin. Em totoresah bohë gul gwizimdin, hwëna bahem lun kon etan

* 6:29 6:29 Rom. 12:19-21 * 6:30 6:30 1Ptr. 2:21-24

anakan éenlala gwe-gwen, ‘Etan sa ap golblala.’ Dekam sa eno bosena ngatan zi mo langnak dawem gwer, hen Teipsin Zini Alap sa emsa gublula, ‘An ano bi gweblan walas ahana.’ Sap Alap mo kwasangna zen zi dawem en hap hom. Hwëna Zen man hen kwasang gwibirida gwenda-kareksa de gol gwen zini, hen zini men zen dawemna zëbe hap nolbla srëm gwe-gwenanye. ³⁶ In zep, men kirekam Bian om zi karek-karekna enlwan gwibirida gwenda, em hen kirekam em zi bose omka enna lwabirida gwen.”

Zi bose uk en mo kareksa de hlaul gwen srëm hap de ol:

(Mat. 7:1-5)

³⁷ “Bahem zi bose omka enlala gwibirida gwen, ‘Zini in karekna.’ Ki hwëna Alap hen sa kirekam emsa enlala gweblala, ‘Zëna hen karekna.’ Bahem gwibirida gwen, ‘Zini in karek tan hap man dakasti'ira,’ ki hwëna Alap sa kirekam hen emsa gublula. Karekna mensa aha zi ebe hap nol gwizimnin, desa em eititi gwibirizimdin. Ki sa Alap hen eno karek-karekna ep tap gulsublula. ³⁸ Em aha zi hip dawemsa gol gwizimdin, dekam sa Alap ebe hap hen dawemna gol gweblala. Dekam taha dohon naban sa ebe hap lop ta gweblala. Lau-lau kire-kirena, Zen sa etan ebe hap inik gul sone gweblala, sa ebe hap taik-tik gilsik sone gweblala. Ho nabare kire-kirena zen sa hëndep ésuwehe kini gwer. Aha kire-kirena zen esa taha-taha gweblala, hëndep esa dangnak yaing tahal gwera. Em de yunak aha zi hip bitī tablanna, ki Alap sa etan yunak ebe hap beya enkam bitī tablala.”

³⁹ Zëwe zep Yesus ola gulk sun de blaonziminni dan-dan mas sozimki: “Zi nwe haina bëjen nwe

hai bose zemka irik tahan. Ki hwëna apdenak sa ho dwrak san laman anera.

⁴⁰ “Zi mo nwenak mam-mamna nara? San ha guru? San ha sekola walas? Zen diki guruke. Hwëna walasna in, sekola zemka kim sul sonenna, zen diki dekam sa guru zeban apde ëra.*

⁴¹ “Hen em ba habe wal bose uk mo ngip gun betek tolsa hla kul gwizimnin? Hwëna ere mo ngip gun yawala em desa de otogulsun hup ema baes ta gwenan.

⁴² Kirekam de lwankam, em kitak men kiye: Zi de wal bose zemka gublunna, ‘Anik eno nwenak de te klana insa gulsuk,’ hwëna zëre mo nwenak balok tek yawala hen ki lwa'an. Zen maka desa nonol mulsu'ura- dekam de wal bose zik moka hlaun hupye. Em in Alapsa ëk enkame ang è gweblanan. Diki nonol emaka aha-en-aha-enkam ere mae mo karek yala insa ngan ulsu'un. Ki esa dawemkam nwekam ëkara gwer-dekam de betekkam de ngip gun wal bose wal omka halen ora san golëwet so gwen hapye.”

Zisi de zëre mo gwën nakon kirekam dam tasik gwibin hip de ol:

(Mat. 7:16-20; 12:33-35)

⁴³ “Men kiye hen tenya: Zen zëre mo dan enkam ëtë gwenan. Tenya men zen twin gwibin srëm tetan dankam ëtë gwenan, zen bëjen twin gwibin tetan dankam tën. Hen tenya men zen twin gwibin tetan dankam ëtë gwenan, zen bëjen twinbin srëm tetan dankam tën. ⁴⁴ Tïngare tenya zen tën nakon tame nul gwenan. Kwiwe dansa bëjen lemo timnik taran. Hen dokot të ngingina bëjen rambutan dankam tën. ⁴⁵ Hen kirekam, zi enlala dawemna, zen enhonak dawemsa ing nul gwenan. Zen desa zep aha zi hip noltrei gwizimnin. Zi enlala

* 6:40 6:40 Mat. 10:24-25; Yoh. 13:16; 15:20

karekna, zen enhonak kareksa ing nul gwenan. Zen hen desa zep noltrei gwizimnin. Zep men zen zi mo enhonak beya gwe-gwenan, zen zep nopna sewe gwenan– ëk tihî san de wet son hapye.”

Dawemkam de i-san i-san gwen hap de ol:

(Mat. 7:24-27)

⁴⁶ “Em ba habe waba hap Asa laken gweblanan?– ‘Bian, Bian’, hwëna em home ano ol san ang ta gwenan. ⁴⁷ Hwëna men zen eiwakam Abon yaing gwe-gwenanzal, hen ano ola ësal gwenan hen desan ang ta gwenan, zen men kiye– ⁴⁸ zi de golsa moko dawem naban taunnu. Zen nonola kamaša de olk en san hul-hul gun, kire drak-drak tenya eiyas tan. † Ho namwa gwenkam, gola in san de ho namwa til zinna, gola in bëjen ëwak gwen, sap zen dawemkam de moko tanna.

⁴⁹ “Hwëna men zen ano ola sap ësane gwe-gwenan, hwëna desan hom ang ta gwenan, zen men kiye– zi de golsa moko srëmkam taunnu. Ho namwa de desan til zinna, zen sa nabakam mirsik kinila, hëndep karekkam sa drewera.”

7

Yesus kim jana nabare zi hon de babu gwen zini dawem takake:

(Mat. 8:5-13; Yoh. 4:46-53)

¹ Yesus kim tawa tasibirki, ki zep Kapernaum sun dep song gweka. ² Zao Roma mo jana nabare zi mo mamna ki. Zëbon de babu gwen zini man sërkam sang-sang gweka, hëndep tin hip alp gwesî'inka. Jana nabare zini in man tangan anakarekam ngalap gwebla'anka, “Bap zen tol tin.” ³ Zen kim salblaka, “Yesus awe gwë'ara,” zen dekam zep

Yahudi zi mo mam-mam naka gubiridaka– zen de Yesussu abe tan hap, Yesus de zi sang-sangna insa dawem tazan hap. ⁴ Zini in kim zëno abe naban Yesus hon yaing gwezak, dawem enkam zep anakan abe dak, “Jana nabare zi mo mamna in dawemna. Emki mas gweblan. ⁵ Zen sap aha zi wal, hwëna zen man nère korena ansa kwasang gwibirida gwenda, hen zen mes te-alana zerzimki– nëno mae mo but srëm golsa dikim taun hupye.”

⁶ Yesus ki zep zëbon mae onak ang gweka. Golak dep kim golëgolek de gwe'anka, jana nabare zi mo mamna in ki zep ahakore naka gubiridaka– Yesus hup dikim zëno olsa anakan ayang gulblun hap, “Zen man emsa gublula, ‘Bian, Em bahem Enaka karek tan– ano golak de hatankamye. Ëe ama Em de ano golak sewen hap saher gwe'an. ⁷ In zebë baes gwer– aen de Ebon hatazan naye. Hwëna anakan-en Em gun, “Zi sang-sangna in zen dawem gwen,” dekam sa dawem gwera. ⁸ Sap ëe mesë Emsa taïbliblak, “Eno ol-gunnu bëjen kirekam lwa srëm gwen.” Sap abon onakon de teipsin zini ki. Ano otdenak dena hen ki. Ëyë ëre mo otdenak denaka gublu'anam, “Em song gwen,” zen dekam maka song gwe'ara. Hen ahanakaë gublu'anam, “Haen,” zen hen dekam maka song gwe'an zala. Ëyë ëre hon de babu gwen zisi gublu'anam, “A desa syal gwibir,” zen dekam maka hëndep syal gwibi'ira. Ëe sap teipsin tola, zep ano ol san kirekam ang ta gwenan. Hwëna Em in teipsin tanganna, zep eno ol san sa ki kirekam lwal.’”

⁹ Yesus man tangan tenggwanblaka–

† **6:48** 6:48 Awe de zini, gola te drak-drakkam moko da gwibirin, zep kirekam ansa li nul sonek. Yesus mo gulk sun de ol blaonzimdinni an, Zen kasokam de moko tan hap aïsîl gwibiridaka, sap Israelk de zini kirekam gola dauk gweblak.

zëbon onakore olsa de kirekam sane gwenkam. Dekam zep zi trana in zen ang nëblan da'ak, desa lero gwibiridaka hen gubiridaka, "Eiwa, zini in man Asa taïbli'bla'ara. Ëe homë mae Israelk kirekam de sërkam Asa taïbli'blan zini zertowek." ¹⁰ Zen kim etan jana nabare zini in mo golak dep lwanda halzak, dekam zep babu gwen zini insa hla dak, "Eiwa, zen mes tangan dawem gwenda."

Yesus kim we sem mo tanena ngaya takake:

¹¹ Zao hom holo gwe'ak, Yesus ki zep ëna Naen san dep song gweka. Zëre hon de ang ta gwen wenyha hen aha zini beya nik ang nëblak. ¹² Yesus kim ë top wet so kininnak golek de gwe'anaka, zao zep golëtowe'anaka—zi beyana kim wal seiwir tokna berya ban drë nwanun hap nërte so'anzak. Wal seiwiri in zen tilki, zëno anena semna, hen zëno walasna ahana hom. ¹³ Bian Yesus kim we semna insa hlauku, Zen man tangan kwasang gwibirki, ki zep gubirki, "Anyan, bahem gona gwëblan!"

¹⁴ Ki zep berya insa golek de so zaka, ki zep olk soka. Men zen neiren ha'anzak dekam zep nërzausuk. Yesus dekam zep walas tokna insa gubluka, "Tane tol, Ëe ama emsa gublu'an, em luwen!" ¹⁵ Wal seiwir tokna in ki zep luwaka, hëndep nikin'inka, dekam zep hëndep ola ton'anaka. Yesus ki zep an zemka gubirki, "An dë— eno walas naye."

¹⁶ Dekam zep tîngare zinik aïrinnî hatazimzik, hen dekam zep anakan Alapsa boltere da'ak, "Alap mo olsa de ayang gul gwiz-imdî hip de zi yawala an mes nëno mae mo ngïrinnîk hata zala! Alap angkam man kon gwisibir hana'ara— zëre mo hlîl irin zisi de oto gulsunkumye!"

¹⁷ Yesus hup de ola dekam zep etan langa gwesik haladak—tîngare Yahudi mo lang san hen zëno alpnak de lang san.

Yesus hon kim baptis ta gwibin zini Yohanis hon de ang ta gwen zi darena apta zakake:

(Mat. 11:2-19)

¹⁸ Tîngan in desa ki Yesus syal gwe-gwibirki Yohanis hon de ang ta gwen wenyha dekam zep Yohanissi bwinak nen gublu hana gwék. Dekam zep hëndep etan dan-dan de aptazan hap gu soneka. ¹⁹ Desa zep guzimki—Yesussu de anakan lakensiblin hap, "Bian, Em an san ha Zen tangan?— men Desa anakan nen guk gweblakye, 'Israelsa de oto gulsun hup de Zini sa hata zala.' San ha ëe asa etan ahanaka kara ëblal?"

²⁰ Yesus hon kim apta zaka, ki zep enblaka, "Asa baptis ta gwibin zini Yohanis emsa de anakan lakensiblin hap guzimki, 'Em an san ha Zen tangane ki hata zaka? San ha ëe asa ahanaka kara ëblal?' "

²¹ Dekam Yesus zi sang-sangna beya naka dawem ta gwibi'inka. Sap dowal de tilblinna, hen nwe diminnî, Zen tîngan dawem ta gwibi'inka. ²² Yesus ki zep ding gulzimki, "Sap esa etan Yohanis osan dep olahala. Mensa ki ena sane ëra hen hla kuli, desa anakan enbla,

'Zi nwe diminnî man ëkara gwe-gwe'ak.

Lek-lek wenyha hen man sek gwe-gwe'ak.

Sop sang-sang karek nabare wenyha man hen ëdawem gwe-gwe'ak.

I mat wenyha hen man ësane gwe-gwe'ak.

Tok-tokna hen man ëngaya gwe-gwe'ak.

* 7:22 7:22 Yes. 35:5-6; 61:1-2

Hen Alap onakore ol dawemkam man tahalha wenyaka tawa ta gwibi'ira.'*

²³ Hen anakan enbla, 'Abon onakon men zen ësyalhe srëm gwe-gwe'an, zen hë'ho gwibinni zëbon mae lwa'an.' "

²⁴ Baptis ta gwibin zini Yohanis hon de ang ë gwen zi darena in kim nama ëha'anaka, Yesus dekam zep hwëna Yohanis hip dena zi beyam-byana in hap srip gulsuzim'inka. Man zë gubiridaka, "Yohanis kim zi ol srëm langnak tawa ta gwibirki, em ba habe desan sek gwe-gwek? Basa de zë hlaun hup? San ha ema ëtim gul gwek?– 'Ëe desan asyas habë sek gwe'an.' ²⁵ Em ba habe desan sek gwe-gwek? San ha ema ëtim gul gwek?– 'Ëe pakean dawem ala son nabare zisi de zë hla tan habë sek gwe'an.' Kire hap desan bëjen. Sap kirekam de zini– men zen tahalha srëmkam lowehe gwenan, zen zi srëm langnak hom. Zen diki teipsin zi mo ë yawalak lowehe gwenan. Zi srëm langnak bëjen. ²⁶ Zep em ba habe zi srëm lang san dep sek gwe-gwek? Em sap diki Alap mo olsa de ayang gul gwizimdin hip de zisi de zë sane tan habe sek gwe-gwek. Hwëna baptis ta gwibin zini Yohanis in, zen Alap mo olsa de ayang gul gwen zi nikon man tangan taman kinika. ²⁷ Sap Yohanis in zen– Israelsa de ngaya tabin hip de Zisi de ngeirblizan zi niye. Sap Alap man ngaya tabin hip de Zini insa hamal hap anakan gubluka,

'Ëe asa Emsa de ngeir gublun hap zisi zer soner–
zen de nonol ëre mo olsa ayang gul gwizimdin hip,
ebe hap dikim orasa sal ta gublun hap.' "

²⁸ Etan ki zep gubiridaka, "Eiwa, okamanak de zini, sap nonol lonesen nakon hëndep angkam em an zene lowe he'an, Alap mo nwenak de ëdakastinni, hom tangan ahana– Yohanissi de kwë ta sone kinin naye. Hwëna sap kirekam, men zen angkam Alap mo irik ginnik Asa de taibliblan nakon bitï gwe-gwe'an, sap bose srëm weny, zen diki zen– Yohanissi de kwë ta sone kinin wenyaye."

²⁹ Yesus mo ola insa de ësankam, tingare zini, hen sap Roma mo irik ginnik dep de pajak te-ala alal tanda gwen weny, man ësrip-sri gwek, "O hare Alap eiwa zëre mo dwam gwibin sin am kirekam Yohanis hon syal gweka." Sap zen man Alap mo zëbe mae hap de dwam gwibin sin ang tak– zen kim Yohanis mo baptis tabinnik ang takye. ³⁰ Hwëna Farisikam de zini hen Musa mo titi tabin olsa de tawa ta gwibin hip de zini, zen man Alap mo zëbe mae hap de dwam gwibinni baes neibik, sap zen man Yohanis mo baptis tabinni ja nuk.

³¹ Etan ki zep Yesus ola gulk sun blaonzimki, "Angkam de zini, em in men kiye– walasna. ³² Walas tane-ne de pasarak teinikirinni, dekon de asyas bose zemka gubiridanna, 'Nen isrip-sri hap de terya ban asyas tan.' Hwëna zen maka ding nulzim'in, 'Ëe ama baes ta'an.' Dekam de sap etan gubiridanna, 'Ki zi toksa de gwëblan makan nen asyas tan.' Hwëna dekam hen maka ding nulzim'in, 'Ëe ama kirekam hen baes ta'an.' Angkam de zini em hen kirekam. Em ema kitak Alap mo syala baes ei gwibirin. ³³ Sap Alap kim baptis ta gwibin zini Yohanissi ebe mae hap zer sonezimki, zen Alap dikim sosonsa golblan hap man tembana lwa gweka, hen angguru hom otde gweka. Hwëna em

* 7:27 7:27 Mal. 3:1; Luk. 3:2-6

ema baes ë gweblak, hen anakane lonsuk gweblak, ‘Zen dowal bi gweblaka.’³⁴ Ki zep hen ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna Asa zer sone zaka. Ëe hwëna homë tembane naban angguru ban lwa gwenan. Hwëna Asa hen ema baes ë gwebla'an, hen anakane Asa lonsuk gweblanan, ‘Zini insa emki hla tan! Tembane ngalap-ngalapna hen anggur otdebin sosonna. Zëno wal bose walya Roma mo irik ginnik dep te-alasa alal danda gwenan, hen ahakon enlala kwae naban!’³⁵ Hwëna Alap kirekam zëre mo enlala blalkam srën-srënkam de syal ta gwen hap lup gul sone gwenda. Zep men zen de Alap mo enlala blal san kirekam ang ta'ak, zen zen sa eiwa de ora san ewet so kini gwer.”

Karek gol gwen wenyanya kim irase dawem nabare minyakkam Yesus mo tanana hlë tazim-blikke:

³⁶ Farisi walya bosena Simon, zen man Yesussu zëno golak de golëtembane tan hap gubluka. Yesus ki zep zë golëteinikin'inka.³⁷ Hwëna ëna iwe, kahalo sosen wenyanya hen ki. Zen kim sak, “Yesus zëno golak tembane gwe'ara,” zen dekam zep sërkam de irase dawem nabare minyak botol aban golhatazak– Yesussu dikim hlë tablan hap. *³⁸ Zen sërkam tangan Yesus hup kwasangna goltrëblak. Nonol zen zëno tana gwë sonen nakon zau'unzak. Dekon gosa gwë'ak. Hëndep nwe go-hokam Yesus mo tanasa blëble so'ak. Zëre mo nol ala blal-blalkam zep etan sasa soblak, deban bolk-bolk soblak, dekam zep zë hwëna minyakna inkam

hlë tazim-blik. †³⁹ Simon kim hlaulku, zen ki zep enlala ennak Yesussu tonsublu'anka, “Zini an eiwa de Alap zer sonenanam, zen maka anakan tawa gwibi'ira, ‘Wenya an zen asa olk ta'an, zen kahalo sosonna.’ Maka anakan jalse gwibi'ira, ‘Bahem asa olk tan.’”

⁴⁰ Yesus ki zep Simonsa gubluka, “Simon, ola sap ki– Ëe de desa emsa gublun hap denaye.”

Simon ki zep ding gulbluka, “In airis, bian, sap esa asa gublula.”

⁴¹ Yesus ki zep gubluka, “Zini dan te-ala beya nabare zi nik man te-alasa bohë laka, ahana lima-pulu jutakam, ahana lima jutakam. ‡⁴² Hwëna zi darena in etan bëjen mae olblan. Te-ala beya zini in ki zep guzimki, ‘Ëe homë eno nik mo te-ala bohë unni insa enlala gwibi'in.’ Hwëna zi darena in kon, nara wëhë te-ala beya zini insa mamkam kwasang gwebla'anka? San ha betekkam de bohë tan zini? San ha mamkam de bohë tan zini?”

⁴³ Simon ki zep ding gulbluka, “Ëe ama enlala gwe'an, men zëbe hap te-alana mamkam tap tasiblika, zen zen sa sërkam kwasang gweblala.”

Dekam zep Yesus gubluka, “In eiwa.”⁴⁴ Ki zep hwëna wenyanya insa lero gwibirki, ki zep hen Simonsa gubluka, “Wenya ansa wëhë hlaulu? Ëe sap eno golakë hatal, hwëna em home hona hamal gulu– ano tanasa dikim ngan sosun hupye. Hwëna wenyanya an mes zëre mo nwe go hokam ano tanana ngan sosul, deban mes zëre mo nol alakam sasa sol.⁴⁵ Em home asa babang tala– ëe kimë awe til zilye. Hwëna wenyanya

* **7:37** 7:37 Minyak nabare botola mensa golhatazak, zen hen kaso nwe-aweskam de syal gwibinni. (Mrk. 14:3) † **7:38** 7:38 Yesus kim gwëka, zini ëglang gwe kininkam tembane ta gwek– irgwa tahasa de ik so sonenkam. Zep wenyanya in Yesus mo tahan nakon zauk. ‡ **7:41** 7:41 Awe “lima-pulu juta” hen “lima juta”kam, Yesus Yahudi zi mo te-ala kaso hap guku– “500 dinar” hen “50 dinar”kamyë. “Dinara” zen perak tangankam de te-ala kaso. Zen aha-ere syal tan zi mo gaji makan– aha-ere yakla blalkam de syal gwen hap denaka.

an, Ëe kimë awe hatazal, zen man ano tanana bolk-bolk so tiner. ⁴⁶ Em home ano nola minyak za-itunkam draulu— Asa de dokwak ta gun hupye. Hwëna wenya an mes irase nabare minyakkam ano tanana hlë tazim. ⁴⁷ Zebë emsa gublu'an: Wenya an mae hap kwasangna mamkam abe hap goltrëblal: Sap zen mes anakan tame gul, 'Ano karek-karek beyana mes namen ap tap gulsuubirida.' Hwëna zini men zëno mae mo betekkam de ngip gul gwensa tap gulsuzimdin, zen betek enkam sa ap kwasangna noltrë gweblal."

⁴⁸ Yesus dekam zep wenya insa gubirki, "Eno karek-karekna mesë ep tap gulsuubirin."

⁴⁹ Ahakon men zen zëwe teinikin'ik dekam zep enlala ennak Yesussu donsublu'ak, "Zëno karekna insa tap gulsuubin hip gunda, zen man kil gi'ira, 'Ëe an Alap han apdenak.' Kirekam insa gunda, zen Alapsa lamang tanda."

⁵⁰ Hwëna Yesus ki zep wenya insa gubirki, "Em mese Asa taiblilblanda, em zebe ngaya gwenda. Wake, amki aha-ere enlakam song gwe."

8

An we wal bosem-sena men zen Yesussu mas në gweblakke:

¹ Zao hom holo gwe'ak, Yesus ki zep ë-ë san amjanbir song gweka. Desan Alap Zën de irik gin hip de ol dawemna goltën daka. Dua-blas enkam de zëre hon ang ta gwen wenya man ang nëblanda gwék. ² Hen we walya mensa dowal de tilbiridan nakon hen sang-sang nakon dawem tabirki man hen ang tanda gwék. Ahana Maria— mensa nen gwibik Magdala kore we. Zëbon onakon dowala tuju enkam mes golëalsa soneka. ³ Ahana Kuza Bak mo wenya Yohana. Kuza zen teipsin

zini Herodes mo golak de aha mamna. Ahana Sosana, hen ahakore we walya beya nik ang ta gwék. We walya in hen man Yesus maesa zëre hon de ang ta gwen wenya ban zëre mae mo telalakam mas neibirida gwék.

Yesus kim gandum dan hling gilsinkim ola gulk sun blaonzimkike:

(Mat. 13:1-9; Mrk. 4:1-9)

⁴ Zi beyana ki zep etan Yesus hon dep zi-ë zi-ë nakon yaing gwe-gwe'anzak. Yesus ki zep zë ola gulk sun blaonzimki, ⁵ "Zini man orep gandum dansa de hling gilsin hip song gweka. Kim hling gilsiki, hwëna ahakon oranak altink. Zi zep zë nyaublunda gwék, hen ahakon mawa zë dwensiblindak. ⁶ Hen ahakon kaso-kasonak altink. Kim sap ësip gwék, hwëna ki zep tol ëboneng gwék, sap kasona in sal-sala. ⁷ Hen ahakon dokot të ngi-ngi ausunak altink. Kim sap tol ësaltik, hwëna dokot të ngi-ngina in zep nabakam ëblal-blal gwék. Zen zep dahalebik, hëndep eini hom tëka. ⁸ Hwëna ahakon hen kama dawemnak altink. Zen dawemkam zep ësip gwék, hëndep dawemkam zep hataka, hëndep dawemkam tëka. Aha-ere timni, zëno dan beyana seratus maenak zep hata gwe'ak."

Ola insa kim tonsuku, ki zep hwëna ol mamkam gubiridaka, "Em dwan i nibanke. Em ësäl gwen!"

Yesussu kim anakan nenblakke, "Bian, gulk sun de ol blaoranna insa emki ap srip gulsuzimdin."

(Mat. 13:10-17; Mrk. 4:10-12)

⁹ Dua-blaskam de zëre hon ang ta gwen wenya in ki zep nenblak, "Bian, gulk sun de ol blaoranna insa emki ap srip gulsuzimdin."

¹⁰ Yesus ki zep ding gulzimki, "Abon de ang ta gwen wenya ebe mae hap Alap mes golzimki—

em dikim zère mo irik gin hip denaka tame gul gwen hap denaye. Hwëna aha zi hip hom kirekam golzim'ira. Èe in zèbè zèbe mae hap gulk en san ola blaon gwizimnin. Sap Alap man desa dwam gwibirida'ara- men kirekam zère mo olak lwakke, kirekam de hëndep zèbe mae hap anakan lwa gwizimdin hip,
 'Zen sap sa hla nul gwer,
 hwëna san de hlaun srëmna.
 Hen sap sa èsane gwe-gwer,
 hwëna zen molya tol dam nulsuk gwek.' ”*

*Yesus kim gandum dan hling gilsin hip de ola insa srip gulsuz-
 imkike:*

(Mat. 13:18-23; Mrk. 4:13-20)

¹¹ “Ola insa gulk sun blaonzim, dam gulsunnu a kirekam moye: Gandum danna, zen Alap mo ol. ¹² Gandum dan de oranak altirinni, zen men kiye: Zini men zen Alap mo ola insa èsane gwe-gwenan, hwëna dowal mo kigina dekam zep hata gwenan zala- ola insa de zëno mae mo enhonak alal gul gwizimdin hip. Mae hap ki kirekam gweibirida gwenda: Zen dikim èei gwen srëm hap, hen èngaya gwen srëm hap. ¹³ Gandum danna men zen kasonak altirinni, zen men kiye- zini men zen sap èsane gwenkam isrip-sri naban dokwak nul gwenanke. Hwëna ola in bëjen zëno mae mo enhonak sa gwen. Zen dekam en de sap èei gwen, hwëna kim karekna noltowe gwenan, zen dekam zep Alapsa hli da gwenan. ¹⁴ Gandum danna men zen dokot të ngi-ngi ausunak altirinni, zen men kiye- zini men zen sap ola insa èsane gwe-gwenan,

hwëna enlala ngalapna man zëno mae mo enhonak èbeya gwe-gwenan- te-ala beya gwen hap dena, hen syan-syan en hap dena. Kirekam de enlalana in zep Alap onakare ol dawemna insa zëno mae mo enhonak hule gwenan, hëndep eini bëjen dawemkam bil gwen. ¹⁵ Gandum danna men zen kama dawemnak altirinni, zen san de men kiye- zi enlala dam-danna hen enho dawemna. Zen kim ola insa èsane gwe-gwenan, zen dawemkam ing nul gwenan, hen tatem zëwe èzauk gwenan, hëndep dawemkam eini ètè gwenan.” *

Yesus mo olsa dikim tame gun hup de èhohle gwen hap de ol:

(Mat. 13:12; Mrk. 4:21-25)

¹⁶ “Zini hom pelita ngatannak yuna utuk nul sone gwenan- dekam de ngatanna insa aning gun hupye. Hen pelitana hom tum iltikinnik si nulin gwenan. Zen diki meja maenak nonne gwenan- dekam de ngatannak zini zi niban golëteinikirin hipye. ¹⁷ Hen kirekam, ola mensaë gulk sun de blaonzimkim zi beya hap aning gul gwizim'in, zen sa lamkam wet sol. Hen ano enlala aning tanna dekam sa tawa nèblal. Zen diki dekam sa zini dam nulsuk gwer. ¹⁸ Zen in zep ano ola mensa ena èsane gwe-gwe'an, dawem enkam emki enhonak lone gwen. Sap men zen Alap mo irik gin nika de tame gun hup èhohle gwe'an, zèbe mae en hap sa etan Alap dekam de tame gun hup de enlala blala sowe henkam ing ta sone gwizimdi. Hwëna men zen èhohle gwe srëm gwe'an, tame gun hup de enlalana men zen

* **8:10** 8:10 Yes. 6:9-10 * **8:15** 8:15 Yesus kim dansa de tèn hap dena ol aisilik awe gubiridaka, zen ei gwen, ahaksa Alapsa de taiblìblan en hap hom enlala gwibirki. Dansa de tèn mo dam gulsunnu, zen hen Alap mo ol san de dam-dam enkam lowehe gwen hap. (Mat. 5-7) Ahaksa nëno mae mo ol toran de Alap mo nwenak sam gwesik gwen hap. (Mat. 12:31-37) Ahana hen, zisi de halen ta gwibin hip. (Yoh. 15:16) Kirekam de lowe henna, zen zen Alap mo nwenak nwe-mase gwe-gwenan- san de dansa de tènna kiye.

betek enkam nama lwazim'ira, mensa zëna enlala në gweblanan, 'Abon ki lwa'ara,' desa sa hwëna Alap al tazimdi."*

Yesusu kim an zem oso wal zeban zitëblakke:
(Mat. 12:46-50; Mrk. 3:31-35)

¹⁹ Yesus mo anena ki zep oso wal zeban Yesusu de zertoran hap golëyaing gwezak. Hwëna golek de tanna ba kon dep? Sap zi trana dekam mes ëkyang gwesik. ²⁰ Dekam zep ahanik Yesusu gubluka, "Bian, eno anena oso wal oban ë nakon emsa ziësbla'anon. Man eban de zertowen hap ëdwam gwe'an."

²¹ Yesus ki zep ding gulzimki, "Tingan men zen Alap mo ola ësane gwe-gwenan hen desan ang ta gwenan, zen diki zen- ano anena hen oso walyaye."*

Yesus kim asese yawala së ta sonekake:

(Mat. 8:23-27; Mrk. 4:35-41)

²² Aha yaklakam, ki zep Yesus zëre hon de ang ta gwen wenyaka gubiridaka, "Nen ho gutu men eiha san gweyo gwen." Dekam zep hëndep bulkum sek gwek. ²³ Yesus hwëna nisi zë taka. Muk ennak zep asese yawala hataka. Hona dekam zep buluk hlëwehe kinzi gwe'ak, hëndep bulu in keing gwen hap alp gwesik. ²⁴ Dekam zep li dak, ki zep nenblak, "Bian, Bian, nen an em-am angkam juwe'an!"

Yesus kim luweka, ki zep asesena insa sërkam de ho ngëpna in han jalse gwizimki. Dekam zep tangan hëndep së nëhek. ²⁵ Yesus ki zep gubiridaka, "Ki san em home Asa laïbläbla'an?"

Dekam zep airin nïban dengganwanbla'ak. Ki zep zënaka nenbiridak, "Eiwa, zini an wehasa

hom! Ba hap tangan zëno jalse gwizimdin enkam asese naban ho ngëp naban nyausunun?!"

Yesus kim dowal-dowal mo bi gweblan zini dawem takake:
(Mat. 8:28-34; Mrk. 5:1-20)

²⁶ Dekon zep hëndep bulkum sek gwek- hëndep Gerasa mo langnak, Ho Gutuna Galilea mo men eiha san. ²⁷ Yesus kim ho alpnak ati gwe ineka, zao zep dowal mo bi gweblan zi niban zertowe'anka. Zen sap orep ënak gwë gweka, hwëna dowal-dowala kim bi nëblak, dekam zep irkan gwë gweka. Hen golak de gwë gwen hap man baes gwe-gweka. Hwëna zi lo tasik gwibin kaso-hul kaso-hul en san gwënda gweka. Zini in mes tangan holo gweka- kirekam de gwënda gwenna. ²⁸⁻²⁹ Bwi maenak sap taha-tana naka besi dokotkam de tatak soblan naka tak da-in gwek. Hwëna dowala in hënkam napta gweblak, zep soson gwenkam besi dokotna insa blom tabir inhal gweka. Dekam zep dowala in zi srëm lang san dep nërhal gwek. Zen kim Yesusu hla taka, ki zep hërheka, deban Yesus mo nwenak ik gwehe zaka. Yesus ki zep dowala insa gubluka, "Dowal, em zëbon onakon wet son!"

Ki zep etan mamkam hërheka, "Yesus, Teipsin Zini Alap mo Tane! Em aban toton banakan de syal ën hap? Èe ama Emsa abe ta'an: Bahem asa karek tan!"

³⁰ Yesus ki zep takensiblika, "Eno bosena nara?"

Ki zep ding gulbluka, "Ano bosena Jal Zi Tra Bak." † Zen mae hap ki kirekam ding gulbluka:

* **8:18** 8:18 Mat. 25:20-29 * **8:21** 8:21 Luk. 11:27-28; Yoh. 1:11-13 † **8:30** 8:30 Zëno bosena Yunani mo olkam "Legion." Amber olkam zëno enlalana "batalion." Roma mo jana nabare zi mo "legion" kam de gubinni, zen zini beyana 4.000 enkam. Dekon hen beyana man esek gwe kini gwek.

Sap zëbon dowal-dowala tra tangan nik lowehe gwëk. ³¹ Dowal-dowala in ki zep Yesussu etan-etankam aberbe da'ak, "Asa bahem gubiridan-juwen zi mo bwi kawesinnik dep de atiti gwe inen hapye." ³² Zëno mae mo nwe kara gwen san zahona beya tangan nik tembane hap kwatap tini san ëhaka'ak. Dowal-dowala in man aberbe da'ak, "Em wëhë tol asa gubirida'anka?-zaho trana wakuwe de bitì gwen hapye."

Yesus ki zep gubiridaka, "Dekam bitì gwëk." ³³ Dowal-dowala in kim zini in kon wet so gwëk, dekam zep hwëna zahona iwe bitì gwëk. Zaho trana in dekam zep heya-hya gwëk, li san zep hëndep ësyalk tak, hëndep ho gutunak zep ëkei-king gwëk.

³⁴ Zahona insa men zen dekam kara dabi'ik, kirekam kim hla nulidak, dekam zep zaho bi naka de gubiridan hap ë san dep hen ëna in mo golek denak de gol-gol san dep ëhlu-hluk gwëk. ³⁵ Zëwe de zini kim ësak, dekam zep hëndep nolësal kinik. Yesus hon kim yaing gwezak, zao zep hla dazak-zini insa dowal-dowala tapbla dakye. Zen Yesus mo tana alp nakon pakean naban nikin'inka, hen enlalana mes sëwe heblaka. Dekam zep zë ëairi'ak. ³⁶ In zen hla nuk, zen zep ë nakon in zen yaing gwezak desa donbirida'ak, "Zini ansa kirekam dawem tala." ³⁷ Dekam zep tangan sërkam ëairik, dekam zep tingan Yesussu abe dak-Zen de nabakam dekon song gwen hap.

³⁸ Zini in desa dowal-dowala tapbla dak ki zep Yesussu aberbe ta'anka, "Ëe wëhë tol Emsa ang gwebla'ak?"

Hwëna man gubluka, ³⁹ "Em gol san song gwe hen tawa tabir-mensa Alap dawemna ebe hap mamkam golblalake." Dekam zep Yesus hli yuludaka.

Zini in ki zep song gwëka, ë yala iwe de zini kitak tangan tonbirida gwëka- Yesus mensa zëbe hap dawemna mamkam golblakake.

Yesus kim Yairus Bak mo wenam tol tokna ngaya gulkuke, hen aura gwe-gwen wenya kim dawem gulkuke:

(Mat. 9:18-26; Mrk. 5:21-43)

⁴⁰ Yesus kim etan lwahal zaka-Ho Gutuna Galilea mo an eihya san dep, dekam zep zi trana dawem enkam dokwak dak, sap zen man nësbla'ak. ⁴¹ Zao zep hen zi bosena Yairus hata zaka. Zen Yahudi mo zëwe de but srëm golak de aha mamna. Zen ki zep Yesus mo nwenak ik gwehe zaka, dekon zep aberbe ta seka-zëno golak de hatan hap. ⁴² Sap zëno wenam tol aha-erena man tin hip alp gwesi'ik-dua-blas tahun nik.

Yairus mo gol san kim song gwe'anka, zi trana in man ngirinnik nëblahak, hëndep man ëngiltitik gwe-gwe'ak. ⁴³ Wenya hen dekam man ang gwese ha'ak. Zen dua-blas tahunkam karekkam aura gwe-gwëk. Zini man sap dawem gun hup naka gwibik, hwëna hom kim mae dawem gwe-gwëk. ⁴⁴ Wenya in ki zep Yesussu tahan nakon golek de tazak, zao zep baju sihi top nakon olk ta sonek. Dekam zep hëndep kala in tewesibik. ⁴⁵ Yesus ki zep takensibiridaka, "Asa an nara olk tanda?"

Tingan man ëguk, "Ëe homë." Petrus ki zep ding gulbluka, "Bian, zini an beya tangan nakake! Man-am emsa dot dasil."

⁴⁶ Hwëna Yesus ki zep gubiridaka, "Hwëna ahana man asa olk tala, sap Ëe ama anakan eisbirin, 'Zini man Asa de olk tankam dawem gwenda.'"

⁴⁷ Wenya in dekam zep enlala gwëk, "O hare mes-am asa dam gulsunda!" Zen dekam zep yal-yala ban Yesus mo nwenak ik

gwe hezak, dekon zep tūngare zi mo ngürinnik iwe ton seblak, “Èe dawem gwen habè dwam gwer, zebè Emsa olk tal. Ano kala dekam zep hēndep tewesinin.”

⁴⁸ Yesus ki zep kwasang tola ban gubirki, “Anyan, em ema Asa taibliblala, in zebe dawem gwenda. Aha-ere enlalakam song gwe.”

⁴⁹ Yesus in kim nama ola ton'anka, Yairus mo gola kon ki zep zini hata zaka, ki zep Yairu'u gublu zaka, “Eno wenamna mes tol tilsinin. Bahem etan Bian Gurusa blostablan.”

⁵⁰ Hwēna Yesus kim kirekam salka, dekam zep Yairu'u gubluka, “Bahem airin. Asa em taibliblan, zen dekam sa eno wenamna ngaya gwer.”

⁵¹ Golak kim golēyaing gweka, Yesus dekam hom aha zi niban de golēbiti gwen hap gubiridaka, diki Petrus, Yohanis, Yakobus, hen wenam tola in mo ane-bia ensa. ⁵² Zēwe tūngare zini wenam tola insa gosa dabi'ik, hwēna Yesus zep gubiridaka, “Gona olzausuk. Wenam tola in hom til. Zen nisi am ta'an.”

⁵³ Hwēna man swrē da'ak, sap zen mes wenam tola insa tame nuk, “An mes-am tangan tilke.”

⁵⁴ Hwēna Yesus wenam tola in mo aha taha naka zep teisyabir ineka, depan zep gubirki, “Timē, em luwen!”

⁵⁵ Wenam tola in mo maumnu dekam zep etan hata zaka, hēndep dekam zep luwek. An-bi zemka dekam zep tembanesa de olbin hip guzimki.

⁵⁶ Zēno ane-biana man tangan lenggwanblak. Hwēna Yesus man jalse gwizimki, “Owasna an zen ki lwanan, bahem ahasa lonbiri-dan.”

9

Yesus kim dua-blaskam de zēre hon ang ta gwen wenyā lup gul sonekake:

(Mat. 10:5-15; Mrk. 6:7-13)

¹ Yesus ki zep dua-blas enkam in zen zēre hon ang ta gwek tagal gulsuku, ki zep zē gubiridaka, “Èe asa ère mo sosonsa ebe mae hap golzim- em ekakim kitak de dowal-dowalsa olēalsa sone gwibik, hen zi sang-sangsa ekakim dawem labir song gwek.”

² Ki zep zē etan gubiridaka, “Dekam sek gwek. Zi sang-sangsa dawem labir song gwek, hen deban anakare ola ol haladak, ‘Alap Zēn de nēsa irik gin hip denak angkam man golek de gwe'an.’

³ Bahem ba maena ora san dep lop tan- sap dutena hen hon maena bahem. Tembanena bahem hen lop tan, hen te-ala maena. Timnik de baju ala son enkam emki sek gwen.

⁴ Gol karek mae nakon de emsa zer irinni, zen zēwe en emki gwēn. Bahem dekon gol dawem san dep al gwehan.

⁵ Hwēna men dekore è nakon emsa zer irin srēmna, ki zao em tana sonna taik-tik so gukhan- zen dekakim anakan tame nuk, ‘Zen sap Alap onakore ol dawem naban nēbe mae hap golhatazim zira, hwēna nen insa èr-in srēm gwenan nēre mae hap de kareksae kim mam ulin.’”

⁶ Dua-blaskam de zini in ki zep è-è san zē-en zē-enkam sek gwendak. Zen Alap onakore ol dawemsa nolhaladak, hen zi sang-sangsa dawem dabis song gwek.

Herodes mo enlalana kim topse gweblakake:

(Mat. 14:1-12; Mrk. 6:14-29)

⁷ Dekam teipsin zini Herodes Galilea mo langnak irik gi'inka. Zen kim tūngare owas-owasna in hap dena salka, dekam zep tangan enlalana topse gwebla'anka. Sap ahakon anakan ègu gwe'ak, “Baptis ta gwibin zini Yohanis Swe mes etan ngaya gweka. In zen hwēna bosena Yesuskum li yul soneka.”

⁸ Hen ahakon man ègu gwe'ak, “Elia Bak Swe mes yap etan ngatan zi mo lang nakon jowe

zaka.” Hen ahakon ëgu gwe'ak, “In orep men zen Alap mo ola ayang nul gwekke, zen mes yap ahanik etan tin nikon de ngaya gwenkam bosena Yesuskum li yul sone zaka.”⁹ Herodes dekam zep hwëna guku, “Ëe mes-am gubiridak– Yohanis mo nolsa de blaonsublun happye. Zep an hwëna nara zi zë etan jowe'an zala? Ëe mesë zini in hap de ola beyakam sane gwe-gwek.” Zen dekam zep sap dwam gwe-gwe'anka– Yesussu de hen hla tan happye.

*Yesus kim lima ribukam de zi beyam-bya hap tembanena golz-
imkike:*

(Mat. 14:13-21; Mrk. 6:30-44; Yoh. 6:1-14)

¹⁰ Dua-blaskam de zini in kim etan lwanda halzak, ki zep Yesussu donblazak–tingan mensa ki zëna syal tan dakke. Dekam zep kon hwëna Zën etan golësek gweka– ëna Betsaida mo lang san dep, zao de zë-en golëgwë inendan hap.¹¹ Hwëna zini kim ësak, “Yesus desan song gwenda,” lun kon zep nërtrok. Yesus kim hlauludaka, ki zep haen gwibiridaka. Zao zep Alap Zën de irik gin hip denaka tawa tabirki, hen zi sang-sangsa zë dawem ta gwibi'inka.¹² Zao zep hëndep dapse gwes'ik. Dua-blaskam de zëre hon ang ta gwen weny in ki zep nenblazak, “Bian, langna an dwan tahalha tangan nakake. Dawemna zi beyam-byana ansa Em gubiridan–dekakim tembane hap hen ni tan gol-gol hap ëhakalsindak.”

¹³ Yesus hwëna man ding gulz-imki, “Amki em tembanena zëbe mae hap hen olzink.”

Ki zep ding nulblik, “Nëno mae mo rutina aha-ere taha-tap enkamke, hen hogwena dan-dan en. Kina ki nëno mae mo telana man– dekam de tokonak

tembanesa zi trana an hap lop tazimdin hipye!”¹⁴ Sap dekam in zen zë lowe he'ak, zi enna san ha lima ribu enkam mes yap– we wal walassa de aïtbin srëmkamye.

Yesus ki zep gubiridaka, “Em gubiridan– hlik-hlikkam de teinikirin hip. Aha-ere hlikna 50-50kam de teinikink.”¹⁵ Kirekam de teinikirin hip zep nenbiridak.¹⁶ Ki zep roti aha-ere taha-tapna insa hogwe darena in han teisyaka, dekam zep nglï san de kara gwesen naban Alap hap dawemna golblaka. Ki zep hwëna rutina insa ahap tabirki, hen hogwe darena insa kwa-kwak soka. Dekam zep dua-blaskam de zini in hap etan-etankam kap ta gwizim'inka– zen dikim hwëna zi beyam-byana in hap kae gweblazimdin hip.¹⁷ Kim dwenblandak, hëndep kitak man ëitri gwek. Dua-blaskam de zini in dekam zep etan tembane mosrona insa tagam dasik. Yuna dua-blas enkam zep ësuwek.

Petrus kim Yesussu anakan kira takake, “Bian, Em an Zen– Israelsa de ngaya tabin hip de Zi niye.”

(Mat. 16:13-20; Mrk. 8:27-30)

¹⁸ Aha yaklanak, Yesus zë-en de gwën nakon Biansa abe ta'anka, hen zëre hon de ang ta gwen weny zëwe lowe he'ak. Zao zep takensibiridaka, “Zi mo Asa de dam tasinkim, Ëe an nara mo weinak debë hatazak?”

¹⁹ Ki zep ding nulblik, “Ahakon man emsa nen gweblanan, ‘In baptis ta gwibin zini Yohanis Swe etan tin nikon ngaya gweka. In zen hwëna Yesuskum bosena li yul soneka.’ Hen ahakon man emsa nen gweblanan, ‘In Elia Bak mo weinak Alap mo olsa ayang gul gwizim'ira.’ Hen ahakon man emsa enlala në gweblanan, ‘Zen diki ahakon men zen orep Alap mo ola ayang nul gwek, zen mes yap ahanik etan ngaya gweka.

Zen hwëna bosena Yesuskum li yul soneka.’”

20 Ki zep etan takensibiridaka, “Hwëna ere mae mo Asa de dam tasinkim, Ëe an diki nara mo weinak dep dena?”

Petrus zep ding gulbluka, “Bian, Em an Zen- Israelsa de ngaya tabin hip de Zi niye, Alap men Desa dam tasikiye.”

21 Ki zep hwëna gubiridaka, “Insa kirekam Asa dam lasinin, aha maesa hwëna bahem gubiridan.”

Yesus kim nonol tanganna Zën de kareksa goltowen hap dena hamal hap gu-gubiridakake:

(Mat. 16:21-28; Mrk. 8:31-9:1)

22 Etan ki zep gubiridaka, “Alap mo dwam gwibinni abe hap dena a kirekam sa lwal: Ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna Ëe karekna mam tangan naka asa goltowe gwer. Hen Yahudi mo nol-nola, Alap mo golak de mam-mam wenya, hen Musa mo olsa de tawa ta gwibin wenya sa Asa baes nëblal, hëndep sa Asa dal. Hwëna yaklana dan-ahan, ki sa Bian tin nikon etan Asa ngaya tala.” *

23 Yesus hen man zi beyasa gubirida gweka, “Men nara Abon de ang gwe-gwen hap dwam gwenna, zen diki zëre mo gwëna zen eititi gwibin- dekam de zëre hap de te-lidak son wë son naban Asa zertronda gwen hapye, anakare enlala naban, ‘Ëe sap asa Yesus hun apdenak lil.’” 24 Sap men zen de zëre mae mo ahu-kamanak de gwëna anakan nolairi gwe'ak, ‘Ëe babë Yesusu de ang gwe-gweblannak karekna goltowe gwen,’ ki zëno mae gwëna in sa jek-jak gwer. Diki men zen Asa de ang gwe-gweblan hap zëre mae mo gwëna sosok

nul gwe'ak, hëndep zao mae de tin hip, zen zen sa hëndep denaban ëngaya gwer. 25 San ha dawemna?- em de sërkam te-ala beya gwenkam hëndep kitak de okamana ansa bi gwibinkim, hwëna dekam de ere mo gwëna tihis ginkim. Kirekam dawem naka hom! 26 Zi de anakan de gunsu saher gwenna, ‘Ëe Yesusu de ang gwe-gweblan zi,’ ki ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna Ëe kimë Bian mo ngatan naban hen sosen naban zëno dam taha nakore zi niban golëyaing gwe'anzak, Ëe molyë hen desa anakan kira tak, ‘Zini an eiwa Asa de ang gwe-gweblanna.’ 27 Eiwa denakaë emsa gubirida'an: Em an zene awe lowe he'an, em molye ahakon na-en juwek- Alap mo yakla yalak de zaun srëmnakye. Em esa Asa hla lal- Ëe kimë zëre mo bose hap de irik gin hip hata'an zakye.”

Yesus kim aha nwe-mase gwekake:

(Mat. 17:1-8; Mrk. 9:2-8)

28 Zënaka de karek tan hap dena in kim tawa tabirki, zao san ha mingguna aha-en tamank, ki zep kwatap san dep golësek gweka- Petrus, Yohanis, hen Yakobus mae en han, Alapsa de dekon gu soneblan hap. 29 Kim kon ola gu sone'anka, nwe-masena dekam zep hwëna liwe heblaka, hen pakean zem man tangan sërkam ngap-ngap nëblak hen nglï ang makan nalilingtïlbli'ak. 30-31 Mumuk ennak zep Musa ne Elia ne ngatan zi mo lang nakore ngatan naban oljowe zaka. Ki zep zë Yesus hun érton'anka- Zën de Yerusalemk tin hip denaka, men kirekam Alap gu-gublukake.

32 Petrus dekam wal bose wal zeban totokkam nisi

* 9:22 9:22 Yesus Yahudi mo aïtbinkim “yaklana dan-ahan”kam guku. Nëno mae mo aïtbinkim, Zen “zëno ka'an”kam maka guku, ahaksa, “yaklana dan-dan”kam. Sap Yesus Jumatkam tïlki, hwëna Minggukam zep ngaya gweka.

golëtruwe'anka. Mumuk ennak zep luk ta'anzak, dekam zep Yesussu hla dak- ngatan zi mo lang nakore ngatannak kim zi darena in ërzau'unka. ³³ Zi darena in kim Yesussu hli la'anka, Petrus ki zep totoresa gubluka, "Bian, dawem tanganna- nen de awe lowehe gwen naye. Zep ëe asa gol kluksa dan-ahan syal ëblandal- ahana Bian ere hap, ahana Musa Bak hap, hen ahana Elia Bak hap." Hwëna Petrus insa kirekam gubluka, hyanak zëna man saher gwibi'inka, "O ëe an ba habë kirekam gublul!"

³⁴ Petrus kim nama kirekam ola tonbla'anka, butna ki zep ati gwezak, hëndep man zë wale tabirzik. Dekam zep ëäiri'ak. ³⁵ Ki zep hwëna butna iwe ola ësak,

"An ano Tane, ëre mo Dam Tasinni. Desa em sal gweblan."

³⁶ Ola in kim zausuk, dekam hwëna Yesus ensa zë hla dak. Owasna insa ki zë hla nuk, zen hom mae aha maesa donbiridak- Yesus kim nama golëlowe he'ankaye.

Dowal mo tilblin walasna kim dawem takake:

(Mat. 17:14-21; Mrk. 9:14-29)

³⁷ Kaknak zep Yesus zëre hon de ang ta gwen zi dan-aharena in han kwatapna in kon golëtine gweka. Hwëna ki zep zë zi beyambyana hla nulida'anonk. Man kon nësbla'ak. ³⁸ Ki zep kon ahanik ol mamkam gu hanaka, "Bian, ëe ama emsa abe ta'an: Ano walassa emki mas gweblan, sap ano walasna ahana hom.

³⁹ Dowala kim til gweblanda, hëndep dekam zep hërhen naban zënaka zerheirisen gwenda- ëk tutum nuban. Kire enkam ki karek tanda gwenda. Hom holokam hli ta sehal gwenda. ⁴⁰ Mesë sap ere hon de ang ta gwen wenyaka zen de dowala insa zeralsa sonen hap gubiridal. Hwëna man sap nakablal."

⁴¹ Yesus ki zep gubiridaka, "Eiwa, angkam de zini em ei nibarena hom tangan! Em in nol drak-drak enna. Eë san ëe nakaë sap emsa golëlowehe gwek! Eë ama bae- eban mae de holokam golëlowehe gwen naye. An san emki walasna insa zer halzan."

⁴² Walas tola in kim song gwe'an zaka, zao zep dowala in karekkam zerheirki, dekon zep yal-yal gwe se'anka. Yesus ki zep jala ban zëbon onakon de wet son hap gubluka, dekam zep hëndep dawem gweka. Ki zep hwëna bi zem insa gubluka, "An dë- eno walas naye. Mes dawem gwenda." ⁴³ Zi trana in man tangan ëtenggwan, hen man ëguk, "Eiwa, Alap mo sosonna mam tanganna!"

Yesus kim etan Zën de tin hip dena tonbiridakake:

(Mat. 17:22-23; Mrk. 9:30-32)

In kim zini nama Yesus mo owas syal gwe-gwibin hip ëtenggwan tine'ak, ki zep hwëna dua-blaskam de zini insa gubiridaka, ⁴⁴ "Ola an ing uk. Bahem awe hli yun: Ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna Asa sa jal zi mo tahanak dep tapbla dazim." ⁴⁵ Hwëna zëre hon de ang ta gwen weny in hom tame nuk. Banakan mes yap zë gweibiridaka, zep tame nul srëm gwek. Man sap tame gun hup dei gwibik, hwëna takensiblïn hap man nairïblak.

Dua-blaskam de weny kim mae hap ëol gwekke, "Diki ëe amaka nëre mae onakon mam gwe'an."

(Mat. 18:1-5; Mrk. 9:33-37)

⁴⁶ Dua-blaskam de weny ki zep zën mae hap ëol tetek gwe'ak, "Diki ëe amaka nëre mae onakon mam gwe'an." ⁴⁷ Hwëna Yesus mes zëno mae mo ëol gwenna insa tame gulku, zep walas tola zerhal zaka. Ki zep zëre mo alp nakon zaun hup gubluka. ⁴⁸ Ki

zep hwëna gubiridaka, “Zini men zen de ano bose hap aha zisi mas gwebla'anka– sap anakare walas tol maesa, Èe asa desa enlala gweblal, ‘Zen Asa mas gwebla'ara.’ Hen zi de Asa mas gweblanna, Alap men Zen Asa zer soneka, Zen sa zini insa enlala gweblala, ‘Zen hen Asa mas gwebla'ara.’ Zep zini men zen ebon mae onakon babu gwen zi mo kim lowehe gwenan, ki zen zen Alap mo nwenak ëmam gwe'an.”

⁴⁹ Ki zep hwëna Yohanis gubluka, “Bian, èe ama zisi hla lak– eno bosekam de dowalsa golëalsa sone gwennak. Èe zebë jalse ëblak, sap zen nëbon mae de ang gwe-gwen naka hom.”

⁵⁰ Yesus ki zep ding gulbluka, “Em bap jalse ëblak, sap zini men zen emsa baes gwibiridan srëmna, zen zen– ebon mae onak dep denaye.”*

Yesussu kim langna Samaria mo ë nakon baes nëblakke:

⁵¹ Mes golek de gwe'ak– Yesus dikim okamana ansa hli yun hup, dekam zep Yerusalem san dep golësek gwe'anka. Zini sap zë tru-tru nul gwebla'ak, “Yerusalem san bahem song gwen.” Hwëna hom salbiridaka. ⁵² Dekam zep zini lup gul soneka– Zënaka de langna Samaria mo ë san dep ngeirblin hap, zao de zisi de takensibiridan hap, “Nara wëhë gola kon Yesussu zer in'inka?” ⁵³ Hwëna ëna iwe de zini Yesussu de zër irin hip man baes tak, sap zen mes anakan tawa nëblak, “An Yerusalem san dep song gwe'ara.” † ⁵⁴ Kirekam kim ësak, Yakobus ne Yohanis ne ki zep enblaka, “Bian, em wëhë dwam gwe'ara?– nen syauksu ngli nakon de ati gwezan hap abe gwibin– zao deka

zini in ëhwasdek.”* ⁵⁵ Hwëna Yesus dekam zep lero gwizimki, ki zep jal gwizimki. ⁵⁶ Dekam zep kon aha ë san dep sek gwëk.

Anakare hap de ol: Zini kire hap Yesussu ang nëbla srëm gwëk. (Mat. 8:19-22)

⁵⁷ In kim nama golëtën da'anka, zini ki zep Yesussu gublu zaka, “Bian, men desane ki të gwe'anka, èe asa Emsa ang gweblanda gwer.”

⁵⁸ Ki zep ding gulbluka, “Gwenya witiir zem ki. Hen mawana zol zem ki. Hwëna ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna ano ni ta gwen gola hom.”

⁵⁹ Hwëna ahanaka zep sap gubluka, “Em Asa ang gwebla.”

Hwëna zini in man ding gulbluka, “Bian, èe asa hëndep. Ki ano bian de tinkim, nara molya drë nwanuka.”

⁶⁰ Yesus ki zep ding gulbluka, “Zen zi tokna dikire zi tok bose zik kang nulne gwëk. Em hwëna dekam ola ansa anakan gol halada, ‘Angkam Alap man nësa de irik ginkim kon gwisibir hana'ara.’”

⁶¹ Ahana hen zini ki zep Yesussu gublu zaka, “Bian, èe ama Emsa de ang gwe-gweblan hap dwam gwe'an. Hwëna nonol ère mo iye osan dep anik song gwëk– aumwa olsa de hli yulzimdin hip.”

⁶² Ki zep ding gulbluka, “Zi de Alap mo nganak syalsa kon gwesibir hananna, hwëna zen de lure san denaka lero gwesibir kinë gwenna, zen hom dakasti'ira– Alap mo irik ginnik de syalak de mas gwen hapye.”

* **9:50** 9:50 Mrk. 9:38-40 † **9:53** 9:53 Samariak de zini, zen Yahudi tangansa hom. Zen men zen orep aha zi ausu naban ësiri gwëkke, zep Yahudi tangan han man zënaka ngil-ngil neibirida gwëk. (Yoh. 4:9) Yesus Yerusalem san dep golësek gwe'anka, zep man dam dasik,

“An Yahudi wal.” * **9:54** 9:54 2Raj. 1:9-15

10

Yesus kim zini tuju-pulu enkam dam tasibirikike:

(Mat. 10:1-14; Mrk. 6:7-11; Luk. 9:1-5)

¹ Bian Yesus ki zep etan ahakore zisi dam tasibiriki– tuju-pulu enkam, ki zep gubiridaka– dandan dan-dankam de ë-ë san Zënaka ngeirblindan hap, Zëna men desan amjanbiridan hap kalang gwekake. ² Ki zep ola gulk sun blaonzimki, “Nga yala awe de obwagana mes mamkam bil gwera, hwëna men zen de taran hap dena dan en tangan. In zep Nga Bi naka em abe ta gwen– Zen deka zisi ngana awe de syal ta gwen hap lup gul sone gweka. ³ Dekam sek gwek. Emki ëenlala gwen: Ëe domba makare sosen srëm nakaë emsa lup gul sone'an– gwe tihï jal-jal ngirïn sin dep. ⁴ Dompetna bahem bitï tan. Honna hen bahem wëwek tan. Sepatuna ala son enna kim em sek gwen. Aha maena bahem kap tan. Men zao debë emsa teisya sone'an, bahem oranak yausuk song gwen– aha zi maesa de zertowenkamye.

⁵ “Men zao gola li'inka, nonol em en kinïn, ‘Dawem. Em Alap mo taha terenake lowe he'an.’ ⁶ Zao de Alap osan dep de hohle gwen nik gwë'anka, ki eiwa zao esa Alap mo taha terenak dawemkam lowehe gwer. Kire nik de gwën srëmkan, ki emki enbirida gukhan, ‘Ëe mensa nonol emsa enbiridan, Alap mo taha terenak de sap lowehen hap dena, ki awe molya ki lwak.’ ⁷ Men zao gola linnï, zao en em ën. Tembanena mensa ep golzimdinni, desa en emki olgwenblandan. Sap tembanena in, zen eno nik mo tawa tabin hip de tembane. Ëna iwe de nama ënnak, dekon

bahem etan aha zi mo gol dawem san dep al ëhan. ⁸ Em de ënak aptankam, dekon de emsa dawemkam teisya irinni, mensa ep tembanena taiblin gilzimdinni, emki olgwenblandan.* ⁹ Hen zëwe de zi sang-sang ëgwëna, emki dawem labin. Deban hen emki anakan aisil eibiridan, ‘Alap angkam man kon gwesik hana'ara– teipsinkim de nësa irik ginkimye.’ ¹⁰ Hwëna aha ënak de aptanna, zao de zi de emsa baes gwizimdinni, ora bol san em wet oson, dekon em enbirida gukhan, ¹¹ ‘Eno mae mo ëna awe de sonna men zen ano nik mo tana ulpnuk makan gwer, ëe ama desa etan taik-tik oso guk halan– em dikim anakan tame gun hup, “Alap angkam man sap kon gwesik hana'ara– teipsinkim de nësa irik ginkimye. Hwëna em ema desan de ang tan hap baes ta'an!”’ ¹² Yesus ki zep waulsuzimki, “Ëe ama emsa gubirida'an: Aumwa hap de zisi klis gunnuk, Alap ëna insa anakan sa enlala gweblala, ‘Zen orep de ëna Sodomk de zisi ëkarek gwenkam man kwei-kwik nuk.’ Zep men kirekam Alap orep Sodomk de zisi zëre mae mo karek-karek hap heip gulku, hwëna ano lup gul sonen zini emsa de lup gul irin srëm zini, desa aumwa hap de klis gunnuk sërkan tangan sa karek tabiri.”*

Mae hap de ol: Ë-ëna men zen Yesussu daiblibla srëm gwe'ak, zëbon mae a kirekam sa lwal.

(Mat. 11:20-24)

¹³ “Ëna Korazim hen Betsaidak de zi, em ëngalap gwen, sap Alap sa emsa sërkan karek tabiri. Ë darena Tirus hen Sidonk de zini insa Bian orep heip gulku, zen maka ëhalek– owas-owassa de hlaul gwenkamye, an kire owa'aë

* **10:8** 10:7-8 1Kor. 9:7-9; 9:14; 10:25-27; 1Tim. 4:3-5; 5:18 * **10:12** 10:12 Kej. 19:24-28

eno mae mo ngürinnik syal gwe-gwibi'inye. Tirus hen Sidonk de zini maka bunsu de awabin niban kaen karonsa darak dak- dekam de zënaka anakan golêtrên hap, 'Ëe ama ëhale'an.* 14 Hwëna angkam de ë darena, Korazim hen Betsaidak de zini, em an bëjen em ëhalen! Zen in zep, Alap de aumwa hap zisi klis gunkum, eno mae mo angna sa tangan sërkam karek tabiri. Hwëna ëna Sidon hen Tirusk de zi mo angna, desa de etan karek tabin hip dena sa jahalha gwer, sap zëbe mae hap hom Alap golzimki- dekam de ano owas-owas syal gwibinsi hlaul gwen hap denaye. 15 Kapernaumk de zini, em hen kirekam. Em ema ëkil g'ïn, 'Sap Yesus owas-owasna beyakam nëno mae mo ënak syal gwe-gwibirida, zep nësa sa Alap ngatan zi mo lang san dep dawemkam kang gul sera.' Bëjen. Emsa hen syauk blanak sa yal gul sera, sap em home Asa laiblibla'an."

16 Ki zep zëre hon de ang ta gwen wenyaka gubiridaka, "Zini men zen emsa salbiridanna, zen hen dekam Asa nasabla'an. Zini men zen emsa baes gwibiridanna, zen hen dekam Asa baes nëbla'an. Hen zini men zen Asa baes gwe-blanna, zen hen Bian Alap, men Zen Asa zer sone zaka, Desa hen baes nëbla'an."*

Tuju-pulukam de lup gul sonen zini in kim etan lwan dahal zakke:

17 Tuju-pulukam insa zini lup gul soneka isrip-sri tangan naban lwanda halzak, ki zep Yesussu nenblazak, "Bian, sap dowal-dowal maena, eno bosekamë olëalsa sone gwibiki!" 18 Ki zep ding gulzimki, "Em kime kirekam syal ta'ak, Ëe ama dowal mo kigisa hla tak. Alap desa man

kama san dep hiri ta ineka, dekam zep ngli ang tasik kinin makan zan zaka.* 19 Emki ësane gwen! Ëe mesë ebe mae hap sosonna golzimk- em dikim wanyasa zaubin hip hen dare-ëksa. Ëe hen mesë ebe mae hap sosonna golzimk- em dikim nëno mae mo jal zini dowal mo kigisa zauk gublu kinin hap. Zep angkam bana hom- emsa de zen karek tabin hip denaye.* 20 Hwëna bahem anakan ëisrip-sri gwen, 'Dowal-dowala man asa betek neibirida'an.' Diki mae hap em ëisrip-sri gwen: Eno mae mo bosem-sena mes ngatan zi mo langnak ale nuk."*

*Yesus kim isrip-sri gwekake:
(Mat. 11:25-27; 13:16-17)*

21 Dekam zep Alap mo En-hona Yesussu isrip-srikam ing gwe heblaka, ki zep Alapsa gu soneblaka, "Bian, Em in Zen ngli naban okama naban irik so'arake. Ëe ama ep dawemsa golbla'an, sap Em ema ere mo irik ginsä de tame gun hup dena enlala blal wenyä kip hen sekola sul sonen wenyä kip aning gul gwizim'ira. Hwëna sekola srëm wenyä kip hen enlala betek wenyä kip ema goltrei gwizim'ira. In eiwa, Bian, zen kire tangankam ere mo dwam gwibin sin ki lwa'an."

22 Bian Yesus Zen hen dekam dua-blaskam de zini anakan tawa tabirki, "Tingare okamasa de bi gwibin hip de sosonna mes kitak Bian abe hap golblaka. Zini toton bëjen Tane zem Asa tame tan. Zen diki ëre mo Bian en Asa tame ta gwe'ara. Hen ano Biansa nara dep?- tame tan naye. Zen diki A enë tame ta gwe'an. Hen zini men zëbe mae habë dekam de ano Biansa tame tan hap dena

* 10:13 10:13 Yes. 23:1-18; Yeh. 26:1-28:26; Yl. Mat. 10:40; Mrk. 9:37; Luk. 9:48; Yoh. 13:20 * 10:19 Mzm. 91:13; Yoh. 10:27-28; Rom. 8:28-39

3:4-8; Am. 1:9-10; Zak. 9:2-4 * 10:16 10:16 10:18 Yes. 14:12; Why. 12:7-9 * 10:19 * 10:20 10:20 Why. 3:5; 20:12

gol gwizim'in, zen zen en angkam tame da gwe'an."

²³ Aha yaklakam kim zi beya naban golëlowe he'anka, dekam zep dua-blas enkam de zini lero gwibiridaka, ki zep desa en gwibiridaka, "Em hë'ho gwibinnike lowehe gwe'an, sap em ema ano syala ansa hla kul gwenan. ²⁴ Èe ama emsa gubirida'an: Abare srëmnak Alap mo olsa de ayang gul gwizimdin hip de zini hen orep de teipsin-teipsin wenyä beya nik sap hlaun hup ëdwam gwe-gwek- em an desae hla kul gwe'anye. Hwëna zen hom tol hla nul gwek. Zen man sap ësane gwen hap ëdwam gwe-gwek- em an desae ësane gwe-gwe'anye. Hwëna zen hom tol ësane gwe-gwek. Zep em hë'ho gwibinnike lowehe gwe'an."*

Gulk sun de ol blaonzimdinni an, Samaria walya in zen wal bose zemka kwasang gweblakake:

(Mat. 22:35-40; Mrk. 12:28-34)

²⁵ Musa mo titi tabin olsa de tawa ta gwibin zini ki zep Yesusu de akasiblin hap hata zaka, ki zep takensiblika, "Bian, ëe basa asa syal gwibir?- ëe dikim hëndep de gwën hap denaka gul irin hipye."

²⁶ Yesus ki zep hwëna takensiblika, "Mensa Musa zëre mo titi tabin olak ale gulku, em banakarekame desa dam gulsu'ura?"

²⁷ Zini in ki zep ding gulbluka, "‘Bian Alapsa em ensa lwa gweblan- tingare enho naban, enlala naban, sosen naban, hen tim niban.’

Ahana hen, 'Zi bose omka em kwasang gwibirida gwen- san de enaka de kwasang gwe-blanna kiye.' ">*

²⁸ Yesus ki zep ding gulbluka, "In eiwakame ding guluda. Zen kire enkam syal gwe-gwe, dekam esa hëndep denaban gwë gwe- era."*

²⁹ Hwëna zini in man dwam gwe'anka- dekam de aha zi gublun hap, "Zini in eiwa airis." In zep etan Yesusu takensiblika, "Ki ano wal bose walya endanna- ëe de desa en ensa lwabirida gwen hapye?"

³⁰ Yesus dekam zep desa de goltrëblan hap ola gulk sun blaonblaka, "Yahudi walya man Yerusalem kon Yeriko san dep tine'anka, hwëna oranak zep te-ala hap de ësas-asas gwe-gwen zi karek dak. Kire-kirena man kitak alal dablak- hëndep pakean mae naban, zao zep dangolek, hëndep sap-sap naka zep zë hli dak. ³¹ Hwëna ki zep hen Alap

mo golak de syal gwe-gwen zini orana in san taman'an zaka. Zao zep zini insa hla ta zaka, hwëna alp san lë tabla ine kinika. ³² Etan ahana zini orana in desan song gwe'an zaka- Lewi Bak mo ausu nakorena. Zi ausuna in sap hen Alap mo golak de syalak mas ta gwenan, hwëna kim zini insa hla ta zaka, ki zep hen alp san lë tabla ine kinika. ³³ Hwëna Samaria walya ki zep hen desan taman'an zaka. Zen sap Yahudi walsya hom,* hwëna kim zë zini insa hla ta'an zaka, mam tangankam kwasang gweblaka. ³⁴ Ki zep golek de ta zaka, wei-weina anggur hokam ngan tasibir-blin daka, hen minyakkam dra tan daka. Ki zep tahalebir-blika. Dekam zep zëre mo keledainak drëne seka, ki zep te-alakam de bohë ta gwen ni tan gol san dep zersong gweka- zëwe de etan mas gweblan hap. ³⁵ Ka'ankam zep

gol bina in hap te-alana seratus

* **10:24** 10:24 1Ptr. 1:10-12 * **10:27** 10:27 Ul. 6:5; Im. 19:18 * **10:28** 10:28 Im. 18:5

* **10:33** 10:33 Emki Luk. 9:52-53nak hlaun, hen zëwe de otde ale naban.

ribu enkam golblaka, hen deban gubluka, 'An dekam mas gwebla. Hen an de soweheh srëmkam, ëe asa lwahal zankam ep mas gulblul.' ”

³⁶ Yesus ki zep Musa mo olsa de tawa ta gwibin zini insa takensiblika, “Eno dam gulsunkum, zi dan-aharena in kon, nara wal bose zem makan enna lwablaka– zini in zen oranak karekna goltowekaye?”

³⁷ Ki zep ding gulbluka, “Zini in zen kwasang tola ban mas gweblaka, zen zen.”

Yesus ki zep ding gulbluka, “In eiwa. Zep em hen kirekam syal gwe-gwe.”

Yesus kim Marta ne Maria nebon zini gwekake:

³⁸⁻³⁹ Yesus dekon kim zëre hon de ang ta gwen wenyä ban golësek gweka, ënak zep yaing gwék. Zao wenyä bosena Marta oso zem Maria han Yesusu zëre nik mo gola kon eirink. Maria zen Yesus mo alp nakon nikin'ik– dekon de zëno tawa tabinsi sane gwen hap. ⁴⁰ Hwëna aya zem Marta man tangan syala taha-taha gwibi'ik– tembane maesa de syal gwibir-zimdinkim. Ki zep Yesusu gubluzak, “Bian, em ba habe zë Mariasa kara gu'ura? Èe an zebë a-en hwëna syala taha-taha gwibi'in. Em gubin– asa deka mas gwibirzik.”

⁴¹ Bian ki zep ding gulbirki, “Marta, Marta, em ema enlalana men-san an-sankam beya gwe'ara. ⁴² Hwëna sap dwam gwibin tanganna aha-en. Maria mes zën dawem wenyaka iti-ti gilsil, zep Èe molyë gubik– desa de hli yun hupye.”

11

Yesus kim ol gu sonenna tawa tabirkike:
(Mat. 6:9-13; 7:7-11)

¹ Aha yaklakam Yesus Biansa gu soneblaka. Kim hya gwesikï, ki zep hwëna zëre hon de ang ta gwen wenyä in ahanik gubluka, “Bian, asa Emki hen ol gu sonensa tawa tabin– men kirekam baptis ta gwibin zini Yohanis Swe zëre hon de ang ta gwen wenyä tawa ta gwibirkiye.”

² Yesus ki zep ding gulzimki, “A kirekam em ëgu sone gwen:

Bian, dikire eno bosena teip nulsuk gwék.

Diki okamana awe Em hen irik gilzin.

³ Abe mae hap tembanena mwin-mwankam gol gwizim.

⁴ Ano mae mo karek-karekna ap tap gulsuzim,

sap karek-karekna mensa aha zi abe mae hap nol gwizimnin, ëe ama desa eititi ei gwibirin.

Hen asa de akasibiridannak bahem nwe enkam asa kara ta gwibin.”

⁵ Ki zep etan Yesus ayang gulzimki, “Hwëna emki ëenlala gwen: Eme ki ahanik wal bose uk mo gol san ngirin tatem song gwe'anam– zao de abe tan hap, 'Wal bose, abe hap tol tembanena golbla. ⁶ Ano aha ë nakore wal bosena nër hom ano golak tilin zala, hwëna ano tembanena hom-zëbe hap de desa golblan hapye.’

⁷ Hwëna wal bose om in maka ep ding gulblu'ara, 'Bahem asa blostablan. Lilikinni mesë solh-lasindal, hen ëe ama walas naban nisi golëtruwe'an. Èe molyë luwek– ebe hap de tembanesa golblan hapye.’

⁸ “Èe ama emsa gubirida'an: Zini in sap hom anakan dwam gwe'ara, 'Zen ano dokot. Èe anik mas gweblak, hwëna eme saher ing gul sonen srëmkam aberbe ta tine'anam, zen hëndep dekam maka luwe'ara. Em men desae zëbon dwam gwibi'inam, hëndep

dekam maka ebe hap golbla'ara. ⁹ Zen in zebë emsa gubirida'an: Em Alapsa aberbe ta tine gwen, dekam sa ep golzimdi. Em teibir tine gwen, dekam esa hëndep hla kul. Lilikinsï em ga'ga so tine gwen, dekam sa ebe hap lilikinnï talusuk gwizimdi. ¹⁰ Sap zini men zen abe gwe-gwenna, zen gul irinkim. Men zen tei gwibinni, zen hlaunkum. Hen men zen lilikinnï ga'ga so gwenna, zëbe hap talusublunkam. ¹¹ Ere mo tane de emsa hogwe hap abe ta'anam, san ha emaka wanyana golbla'ara? ¹² Ayang sik hip de emsa abe ta'anam, san ha emaka dare ëksa golbla'ara? ¹³ Em sap jal-jala, hwëna eno anakare kwasang enlalana hen ki, 'Ëe anik dawem naka ëre mo walas hap golblak.' Hen kirekam- nëre mae mo Bianna ngatan zi mo langnak de Zini: Desa de abe tankam Zen dawem naka gol gwizimnira, hëndep zëre mo Enhosa hen hlë ta sone gwizimnira."

Farisikam de gubirida gwen zini kim Yesussu zi tra mo inik anakan donsublu'akke, "In dowal mo sostonkam syal gwe-gwe'ara."

(Mat. 12:22-30; Mrk. 3:22-27)

¹⁴ Aha yaklakam, Yesus ol ton gwen srëm zi nikon dowalsa zer-alsa soneka. Dowala in kim wet soka, zini in dekam zep ola tonka. Zi trana in zen zao lowe he'ak man tangan deng-gwanbla'ak. ¹⁵ Hwëna Farisikam de zini ki zep zi trana in mo inik ëton'anzak, "Zëbe hap mes dowal mo kigina Beelzebul Bak sosonna golblaka, in zep zëno sostonkam aha dowal-dowala zeralsa sone gwibi'ira." ¹⁶ Hen ahakon, men zen Yesussu saher tan hap dwam nëbla'ak, zao hen lowe he'ak. Zen zep abe dak, "Emki ngli nakore owassa ap syal gwibir-zimdin- ëe akakim emsa dam lasik, 'An eiwa Alap zer soneka.'"

¹⁷ Hwëna Yesus mes zëno mae mo enlalana tame tazimki, ki zep ola gulk sun blaonzimki, "Aha-ere irik gin nik de hlik-hlik gwe'anam, zën de ëeija'anam, zen molya étatete gwe'anam. Nabakam maka zënaka timbwas nu'in. Hen zënaka de gil-gil gwibiridan nakon de aha-ere golak dinik hliwe'anam, zen maka hëndep sekwak gwe'an. ¹⁸ Zep hen kirekam, dowal mo kigi mo irik gin nik de hliwe'anam, etan zënaka de golëeijan hap, zen molya ëholo gwe'anam. Zep Ëe dowal mo sostonkam homë dowal-dowala zeralsa sone gwibi'in- in kirekame asa lonsublu sanye. ¹⁹ Ki ahakore Farisikam de zini zen hwëna nara mo sostonkam nakasik gwibirin?- dekam de dowal-dowalsa golëalsa sonebin hipye. Zep ere mae mo ahakorena in maka emsa anakan nenbirida'an, 'Em ema ëkarek gwer- kirekam de Yesussu tonsublunkamye.' ²⁰ Hwëna Ëe dowala Alap mo sostonkamë zeralsa sone gwibi'in. Zen dekon zep anakan dam gwezi'in, 'Alap Zën de irik gilzin hap angkam man sap kon gwisibir hana'ara, hwëna em ema desan de ang tan hap baes ta'an!'

²¹ "Sap Ëe dowal mo kigi mo bi gwibin kire-kire dawemsaë jal zi mo kim alal ta gwebla'an. Zi jal-jal de zëre mo golsa kara ta'anam- gwetap tangal nen naban, zëbe hap de jal zini na-en molya ti'in zanam. ²² Zini in dekam maka zënaka anakan enlala gwebla'ara, 'Jana ngi ben-ben hap sa asa airiblala.' Hwëna zëno jal zi mo soston de taman kini'anam, zen maka golak tilbli'an zala, hen maka zëno jana tanena insa alal tabla'ara. Dekam sa jal zini in zëno kire-kirena alal tablala, hen dekam sa zëre korena kip kae gwebla-zimdi. Ëe hen kirekamë

jal zi mo kim awe gwë'an, zebë dowal mo kigi mo irik gin nikon zisi alal gul gwe'an. ²³ Hwëna em de Asa zerzaun srëmkam, em ema aban ërdarak gwe'an. Hen em de Asa mas gweblan srëmkam, em ema ano syala tru-tru u'in."

Dowal de etan lwa halzan hap de ol:

(Mat. 12:43-45)

²⁴ Yesus ki zep tawa tabirki, "Dowal de totoresia zi nikon wet sonna, dekam gwana-gwana san sa hakalada gwera- zao de aha zi maenak tin hip. Hwëna aha maenak de tin srëmkam, dekam sa dowala in enlala gwera, 'Ee asa etan ëre mo gol hli tan san dep lwahal.' ²⁵ Kim de lwa ha'an zaka, gola insa anakan sa hla ta zala, 'O ano ëpba gol gwë gwenna mes tangan gol bina oto tasiki hen ngan tasiki.' ²⁶ Dekam sa dowala in song gwera- aha dowalsa de zëre onakon de jal-jal taman kinin tangan naka tuju enkam kwang guluda halzan hap. Deban kim de zini iwe golëbiti gwe'an zaka, zini in mo gwëna dekam tangan sa karek gweblal- nonol gwën nakonye."

Mae hap de ol: An zen hë'ho gwibinnik lowehe gwenan.

²⁷ Yesus kim kirekam gubiridaka, wenyia ki zep mamkam gu anek, "Wenyia men zen emsa jaha gwëk hen momkam taizi gwëk, zen eiwa hë'ho gwibin nika hlauk." ²⁸ Ki zep ding gulbirki, "Sap eiwa, hwëna diki zini men zen Alap mo ola ësane gwe-gwenan hen syal nei gwibirin, zen zen hë'ho gwibinnik lowehe gwenan!"

Mae hap de ol jalse gwen: Sap Yesussu mes owassa de syal gwibir-zimdin hip abe dak.

(Mat. 12:38-42; 16:4; Mrk. 8:12)

²⁹ Zi trana kim etan ëmas-mas gwe-gwe'anzak, ki zep etan ayang gulzimki, "Angkam de zini em eiwa jal-jal tanganna. Em hwëna owassa de ebe mae hap syal gwibir-zimdin hibe Asa aberbe la gwenan. Hwëna angkam bëjënë syal gwibir-zimdin. Diki ngein sin de yaklanak asa aha-en syal gwibir-zim: Men kirekam Yunus hon lwakke. ³⁰ In kirekam owasna ë lwa Niniwek de zi hip Yunus Bak hon lwakke, orapna dan-ahan de hogwe ungala mwanak gwënkam, ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna Abon hen kirekam sa owasna lwal- angkam de zini em de hen hlaun hupye.

³¹ Alap de aumwa hap angkam de zini emsa klis gunnuk, selatan kore teipsinkim de wenyia in, zen sa hen olsa de mas gun hup zaul- men zen orep teipsin zini Salomo Baksa duwebla zakke. Zen dekam sa anakan emsa swrë tabir, 'Ee ama langa en nakon Salomo mo enlala blala kore olsa de sane gwen hap hatak. Hwëna ebon mae onak kim ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna hataka, em hwëna ema asalsik gweblak.'

³² Hen kirekam, Alap de aumwa hap angkam de zini emsa klis gunnuk, dekam Niniwek de zi mo angna sa olsa de mas gun hup ëzaul. Zen dekam sa emsa anakan swë dabir, 'Yunus Bak kim ëhalen hap de ola ban abon mae golhataka, ëe dekam ama ëhalek. Hwëna ebon mae onak kim ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna ëhalen hap de ola ban golhata zaka, em hwëna ema ëhalen hap baes tak.' "

Enho nik de kawesik gwen srëm hap kim ola gulk sun blaonz- imkike:

³³ Yesus Zen kirekam ola gulk sun blaon gwizimki, "Zini hom pelita ngatannak yuna utuk nul sone gwenan- dekam de ngatanna

insa aning gun hupye. Zen diki meja maenak nonne gwenan-dekam de ngatannak zini zi niban golëteinikirin hipye. ³⁴ Nwena zen tim hip de lilikin- enho dikim ngatan gwen hap. Nwe nik de lalak nënna, dekam enhona hen ngatanna. Hwëna nwe nik de hai nënna, enhona hen kawesin tanganna. ³⁵ In zep nwekam dawem enkam em ëkara gwe-gwen. Eno mae mo ngatanna in mana kawesin hip jowenank. ³⁶ Enlala kawesin srëmkam de enho ngatan gwenna, eno gwëhan san dekam ngatan en sa lwa gwer- lampu de zil inen makan.”

Farisikam de zi hip de ol jalse gwen:

(Mat. 23:1-36)

³⁷ Yesus kim aisil tonbiridanna golzausuku, Farisi walya ki zep zëno golak de golëtembane tan hap abe taka. Yesus ki zep golëbiti gweka- zao de tembane tan hap. ³⁸ Farisi walya in man zë Yesussu tenggwanbla'anka, sap Zen hom tembane gwen hap de nonol tahasa su tazimdin sin ang gwe'anka- men kirekam Yahudi mo auyan-aza mo ëpba olak lwakye.*

³⁹ Hwëna Bian Yesus zep ding gulbluka, “Eiwa, em an Farisikam de zini eno mae mo lowe henna mae makan: San de zi de piring-moksa ë-en nakon ngan tasik gwibinni, hwëna olk san bëjen. Ere mae mo timni hen kirekam. Em sap ema tahan sopna ngan lasik gwibirin, hwëna olk kon eno mae mo enhona mes beya gweka- kire-kire beya gwen hap de hole-hle enlalakam hen jal-jal enlalakam. Em ema desa de hen ngan tasin hip baes ta'an!

⁴⁰ Em an eiwa enlala joblo-top tanganna! Alap mes ki syal gwibiriki-tahan nakon dep dena insaye. Hen olk kon dep dena mes syal

gwibiriki. Desa hen man kara gulzim'ira. ⁴¹ In zen eno mae mo enhonak kire-kire beya gwen hap dena lwa'an, desa eititi eibik. Dekam ere mae mo kire-kirena tahalha wenyaka kim kae eibiridak. Zen dekam sa eno mae mo timni hëndep enho naban Alap mo nwenak ëngan gweher.

⁴² “Farisi zi, kwasang tol! Em ëngalap gwen, sap em karekna mam wenyaka esa oltower. Em sap ema nganak de kire-kire betekna Alap hap de hlikna ol gweblanan, hwëna Alapsa de ensa lwablanna hen zi bose omka de dawemkam golëlowe henna, desa ema eititi ei gwibirin. Zen diki zen- bol-zaun tangan wenyaye. Zen diki nonol desa emaka syal ei gwibirin. Zao etan nganak de kire-kirena insa lun em hen mas gul gweblan.* ⁴³ Farisi zi, kwasang tol! Em ëngalap gwen, sap em karekna mam naka esa hla kul. Em but srëm gol-golak ngein-nik de komal tum dawemnak de teinikirin hibe ëdwam gwe-gwenan. Hen em ema ëdwam gwe-gwenan- zi de tagal gwen maenak anakan emsa gubirida gwen hap, ‘Dawem, bian guru.’ ⁴⁴ Em karekna mam naka esa hla kul. Em in men kiye- gol taublun srëmkam de zi tok drë nwanunna. Desan de zi song gwenna, dekam bëjen tame gun, ‘Ee zi tok tahan sanë zauk ane kinil.’ Zep em hen kirekam. Zini man emsa tim di gwibirin, ‘Zini an dawemna,’ hwëna enhona ase naban.”

Musa mo olsa de tawa ta gwibin zi hip de ol jalse gwen:

(Mat. 23:1-36; Mrk. 12:38-40; Luk. 20:45-47)

⁴⁵ Dekam zep hwëna Musa mo titi tabin olsa de tawa ta gwibin zini gubluka, “Bian, insa kirekam Farisikam de wenya jalse

* 11:38 11:38 Mrk. 7:2-4 * 11:42 11:42 Im. 27:30

gwibiridala, in asae hen lamang tabirida!”

46 Yesus ki zep hwëna ding gulbluka, “Kwasang tol, em hen Musa mo titi tabin ol tawa ta gwibin zini! Em ëngalap gwen, sap em hen karekna mam naka esa oltower. Eno mae mo tawa tabinni man nwe-mase gwe-gwenan— san de zi de aha zi hip nihin dohon-honsa mam enkam wëwek ta sone gwiziminni kiye. Sap em ema Musa mo titi tabin olak etan ere mae mo aha titi tabinsi mas-mas ul zahe gwenan, zep tangane hëndep dohon-hon la gwibirin. Ena hwëna home desan ang ta gwenan.

47 Em ëngalap gwen, sap em karekna mam naka esa hla kul. Sap em in zi tamera gwen zi mo wei-wik gun walas! Eno auyan-azana Alap mo olsa de ayang gul gwizimdin hip de zini man damera gwëk. Em hwëna angkam desa de lo tasik gwibin golsae sam-sam la gwibir-zim'in.

48 Hwëna em insa kirekam syal ta gwe'an, zen man nwe-mase gwe-gwe'an— san de auyan-aza oban de anakan enlalasa siri tanna kiye, ‘Em sap esa lamera gwer. Ëe asa hwëna lo lasik gwibir.’

49 Zen in zep Alap zëre mo enlala blalkam guku, ‘Ëe asa ëre mo olsa de ayang gul gwen hap de zisi lup gul sone gwizim. Ahakon sa karek da gwibir, hen ahakorena sa damera gwer.’ 50-51 Zen in zep sa Alap angkam de zini ebe mae hap karekna sërkam golzimdi— kitak de zëno ol ayang gul gwen zisi de tamera gwen hap de karekna, nonol lonesen nakon

hëndep angkam dena. Nonol lonesen nakon kim Kaen Bak Habelsa taka, dekon hëndep eno auyan-azana Alap mo ol ayang gul gwen hap de zini man damera gwëk, hëndep aumwa hap Zakaria Baksa Alap mo gol mwanak dak. Zen Alapsa de airiblan srëmkam Alap hap de tweran nin ang gulsuk gweblan kals alpnak dak. Ëe ama emsa gubirida'an: Kitak de zi tamera gwen karekna insa Alap mes lam gulku— dekam de otan ere mae hap ngëro gulz- imdin hip! *

52 “Musa mo olsa de tawa ta gwibin zini, em ëngalap gwen, sap em karekna mam naka esa hla kul! Em sap Alap mo nwe-nak dikim ësam gwesin hip de orana tawana, hwëna em home desan ang ta gwenan. Hen zini men zen sap desan de ang tan hap ëdwam gwe-gwenan, hwëna eme zëbe mae hap orana layalsik gwizimnin.” †

53 Hëndep dekon, in kim lwasek, dekam zep Musa mo titi tabin olsa de tawa ta gwibin hip de zi niban Farisikam de gubirida gwen zi niban zi tra mo inik Yesussu sërkam donsuk gwebla'ak. Hen dekam zep u siweblan hap dakensibli tine gwëk— 54 anakare enlala naban, “Zëno ol-gun mae de karek gwe'ak, dekam esa klak lal.”

12

*Ëk enkam de syal gwe-gwen srëm hap de ol:
(Mat. 10:26,27)*

* **11:50-51** 11:50-51 Zakariasa men desa Yesus awe gubluka, zen baptis ta gwibin zini Yohanis mo biasa hom enlala gweblaka. Zen hwëna apde bose zem— Alap mo olsa de ayang gul gwizimdin hip de zi. Zen diki desa orep Alap mo golak de kals alpnak dak. Yahudi zi mo lbrani olkam de Alkitabnak, nonol tangan Habelsa aya zik taka (Kej. 4:8), hwëna zëno mae mo aumwa hap de bukunak Zakariasa dak. (2Taw. 24:20-22) † **11:52** 11:52 Musa mo olsa de tawa ta gwibin zini maekam Bian osan dep de orana dayalsik gwizimk: Zen auyan-aza zik mo titi tabin ola mamkam aha zi hip wei nul sone gwizimk, hen zëre mae mo enlala nakore naka mas nul gwizimk— men kirekam ayat 46nak Yesus jalse gwibiridake.

¹ Dekam zini mes ribu-ribukam Yesussu tagal nëblazak hen ngirîn da'ak, hëndep man zë zënaka nyaubirida gwe'ak. Dekam zep nonol zëre hon de ang ta gwen zi ensa gubiridaka, "Dawem. Ema Farisi zi mo ëk enkam de tawa tabin sin ang tanank. Zëno mae mo karekna in, zen ragi makan mam gwe-gwenan. * ² Mensa zini ber-ber nul gwenan, zen sa lamkam wet sol. Mensa enlalana aning da gwenan, zen sa lamkam tame dal. ³ Em mensa angkam kawesinnik lon gwibi'in, zen hwëna lamkam yaklam sa ësane gwe-gwer. Hen mensa gol mwanak i mwa ennak lon sonebirida gwe'an, zen hwëna lamkam ënak sa ol mamkam donbirisen gwer."

Mae hap de ol: Alap ensa em aïri gweblan.

(Mat. 10:28-31)

⁴ "Wal bose wal, zi bose omka bahem aïribirida gwen, sap zen auhu-kama tim en naka damera gwenan. Hwëna tan hyanak bëjen emsa etan karek tan. ⁵ Hwëna Èe ama emsa gubirida'an: Diki Alap ensa em aïri gweblan. Sap zen zëno denatan hyanak de syauk blanak emsa tak ta irin hip denaye. Zep eiwa, zen diki Desa en em aïri gweblan. ⁶ Emki mawana taïnim bes-bessa enlala gwibiridan. Desa zini hom te-alakam de kap tan hap dwam neibirida gwenan. Sap eiwa kirekam, hwëna Alap bëjen ahaen mae desa hen eititi gwibiridan. ⁷ Hen kirekam, eno mae mo nol alana, Bian Alap mes desa anakan tawa gwibirki, 'Beyana ki en.' In zep ere mae mo tim hip dena bahem ëngalap gwe-gwen, sap em Alap mo nwenak mawana

taïnim bes-bes naban apdenak hom."

Kristussu de aha zi hon kira tan hap de ol:

(Mat. 10:32-33; 12:32; 10:19-20; Mrk. 3:29)

⁸ "Èe ama emsa gubirida'an: Zini men zen aha zi hon zënaka anakan kira ta gwenna, 'Èe an Yesussu de ang gwe-gweblanna,' kire zini Èe asa hen Alap mo dam taha nakore zinik anakan kira tal, 'Zen an hen eiwa Asa de ang gwe-gweblanna.' ⁹ Hwëna zi de aha zi hon Asa anakan nazabebla'ak, 'Èe Yesussu de ang gwe-gweblan zisi hom,' ki Èe asa desa hen aumwa hap de zisi klis gunnuk Alap mo dam taha nakore zinik anakan kira tal, 'Zini an Asa de ang gwe-gweblan zisi hom.' ¹⁰ Ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna Asa de zi lamang ta'anaka, karekna insa Alap maka zëbe hap tap gulsublu'ara. Hwëna zi de Alap mo Enhosa lamang tankam, desa Alap bëjen tangan tap gulsublun.

¹¹ "Emsa sa dahyo gwer-Yahudi mo but srëm golak de mam-mam wenya kip de golëtrei gwizimdin hip, hen auhu-kamanak de teipsin-teipsin wenya kip. Anakan sa emsa nolëtrei gwizim, 'An Yesus hon de ang ta gwen zi.' Kirekam de ebon mae lwankam, dekam bahem anakare hap enlalana ëbeya gwe-gwen, 'Èe banakarekam asa zë ton hen ding gulzim?' ¹² Sap emsa de taken-taken gweblan ennak sa ki Alap mo Enho ebe mae hap gol gwizimdi- em de kirekam ëton gwen hap denaye."*

Yesus kim te-ala beya zi enlala joblo-top hap ola gulk sun blaonzimkike:

* **12:1** 12:1 Ragina desa man betekkam rotisa de syal gwibinnik mas nul gwenan, hwëna dekam zep mamkam hop gwe-gwenan hen bwap-bwap gwe-gwenan. Rotina ragi srëmkan bëjen hop gwen. Dekam drak-drakna. * **12:12** 12:12 Mat. 10:19-20; Mrk. 13:11; Luk. 21:14-15

13 Ki zep zi beyana in kon ahanik Yesussu gubluka, "Bian, emki ano ayasa gublun- zen de bian swe mo kire-kire hli tan dansa abe hap hli tablan hap."

14 Yesus ki zep ding gulbluka, "Asa hom ki nenblak- mam zi mo kim de bian swe uk mo kire-kiresa ep klis gulzimdin hipye." 15 Ki zep etan tingare zi hip ayang gulzimki, "Dawem. Banakare kire-kiresa de hole gwibinni, zen zen sa emsa karek tabir. Sap eno mae mo lowe henna, zen kire-kire beya ennak hom lwa gwenan."*

16 Yesus ki zep ola gulk sun blaonzimki, "Orep ki zini gwë gweka. Zëno kire-kirena beya tanganna. Zëno kamanak mulkwan maena dawemkam hata gweka. 17 Ki zep zëre en hap enlala gweka, 'Ano nga nakore kire-kire kang ta gwen gol-gola an yak-yak naka hom- dekam de ère mo mulkwan maesa zë kang ta gwen hapye. Èe banakan asa syal gwibir?' 18 Ki zep etan enlala gweka, 'O angkam mesë dam gulsun. Èe asa ère hon de syal ta gwen wenyaka gubiridal- kire-kire kang ta gwen gol-gola ansa de wet tyasibin hip. Dekam ahasa sa mam-mamkam daublul- zëwe de kang ta gwen hap.' 19 Zen dekam asa enlala gwer, 'Èe an hë'ho gwibin nika de goltowe gwen zi. Èe dekam na-en molyë talalha gwëk. Angkam sap asa sëwe henkam gwë gwer. Tembane dërek-dëreksa asa twin gwibir, hen ho dëreksa asa otde gwer, hen ère mo gwënna asa nga-ngol gwibir.'

20 "Hwëna Alap dekam zep gubluka, 'Em enlala joblo-topna! Namen mo kam dekam Èe asa hwëna eno angna zersil. Hwëna dekam eno kire-kirena mensa ere

en hap lam taka, aha zi sa bi nëblandal.'"

21 Ki zep etan Yesus aumwa hap gubiridaka, "In kirekam sa lwa gwer- zini men zen auhukamanak zëre en hap kire-kirena kang da gwenanye, hwëna zen hom hëndep de gwën hap de kire-kire dikim Alap mo nwenak ëbeya gwen hap syal ta gwenan."*

Alap en hon de yaing gwe kinì gwen hap de ol:

(Mat. 6:25-34; 6:19-21)

22 Yesus ki zep hwëna dua-blaskam de zëre hon ang ta gwen weny in en hap ayang gulzimki, "Zen in zebë emsa gubirida'an: Bahem anakan èngalap gwe-gwen, 'Èe banakan asa gwër? Èe basa asa twin gwibir? Hen èe basa asa ala so gwer?' 23 Sap eno gwënna zen tembane en nakon hom lwa gwenan, hen timni ala so gwen hap de en nakon hom lwa gwenan. 24 Emki mawana blensa enlala gwibiridan. Zen hom ba maena eiyas nül gwenan, hen hom dan gwenan. Hen zëno mae mo tembane kang gul gwen gola hom. Hwëna Alap ki zëbe mae hap tembanena gol gwizimnira! Zep em bahem èngalap gwe-gwen, sap em Alap mo nwenak mawa mo kim hom. 25 Em de ere mo gwën hap ngalap gwenkam, san ha em emaka ere mo gwënna insa engka en mae langa gulsu'ura? Bëjen. 26 Em de enlala nik ëbeya gwe-gwenkam molye ere mo gwënna betek en maekam ayang ul ine gwëk. Ki ba hap de enlalana beyambya gwen hap?- ala son hap de kire-kire hap, hen tembane mae hapye. 27 Emki sap sona ok eissi enlala gwibiridan. Zen hom syal ta gwenan, hen pakeanna hom dayal gwibirin. Hwëna Èe ama

* 12:15 12:15 1Tim. 6:9-10 * 12:21 12:21 Yak. 4:13-15; Mat. 6:19-21

emsa gubirida'an: Sap teipsin zini Salomo Bak, zen hwëna hom ok eis nwe-awes makare pakeanna akeka— desa de zëre mo te-ala beyakam teisyan hapye. ²⁸ Em in Biansa de taibliblanna tawa naka hom! Ok eis mo ehultunnu tihis tanganna, sap zen namen de ënwe-awes gwenkam, hwëna ka'an de ëjek-jak gwen. Zen sap eiwa kirekam, hwëna Alap ki desa kara ta gwibirida. Zep emki Biansa anakan taibli gweblan, 'Zen molya asa ala so gwen hap denakim da tasiki.'

²⁹ "Zep bahem anakan enlalana ëbeya gwe-gwen, 'Ëe basa asa twin gwibir hen otde gwibir?' Bahem banakare mae hap ëngalap gwe-gwen. ³⁰ Sap Alapsa de tame tan srëm zini zen kirekam ëngalap gwe-gwenan. Hwëna nëno mae mo Bianna Zen anakan tawana, 'Ano walasna kire hap ëtahalha gwe'an.' ³¹ Hwëna em Alap de nabakam irik gilzin hap denaka em syal gwe-gwibin, ki Zen sa hen ebe mae hap eno tahalha gwibinni gol gwizimdi.

³² "Em in zen dan en Abon ang ta gwe'an, bahem ëairin, sap eno mae mo Bianna man emsa sam gwesibirida'ara— em de zëno irik ginnik bitï gwen hapye. ³³ Ere mo bi gwibin kire-kirena te-ala hap em lirak tabin. Te-alana desa tahalha zi hip em kae gweblazimdin. Dekam em dakal hap de kire-kiresae lam ta'ara, hen kire-kirena in molya ep ëjek-jak gwe-blak. Ngatan zi mo langnak em lam tan, sap zëwe sowë zi molya kap dak, hen winimni molya dwenblandak. ³⁴ Sap men zëwe eno kire-kirena ërlwa gwenna, eno enlalana hen zëwe sa lwa gwera."

Salok-salokkam de lowehe gwen hap de ol, sap Yesus sa etan lwahal zala:

(Mat. 25:1-13; Mrk. 13:34-36; Mat. 24:43-51)

³⁵ "Em salok-salokkam em lowehe gwen— Asa de hut tu ane gun hupye. Em zep em pakean alala tan naban hen syauk ngatan naban Asa kara gwe-gweblan. ³⁶ Men kirekam babu gwen zini mam zemka kara në gweblananke, zen de we-zi daresa de oto son nakon lwahal zannak, em hen kirekam em lowehe gwen. Mam zini in kim de hata'an zaka, lilikinsï sa ga'-ga so zala. Dekam sa hëndep dalusublul. ³⁷ Zen de babu zem insa nama de salok-salokkam de ës gweblannak hlaluda zankam, dekam sa tangan sam gwesibiridala. Ëe eiwa denakaë emsa gubirida'an: Mam zini in dekam sa babu gwen zi makan zënaka gwëblala. Dekam sa zën zëbe mae hap tembane dëreksa syal gwibir-zimdi. Ki sa teinikirin hip gubiridala— zao de golzimdin hip. ³⁸ Zen de ngirin anen mae hatankam, nama de salok-salokkam de ësblannak hlaluda zankam, ki zëre hon de babu gwen zini in hë'ho gwibin tangan naka sa hla nul. ³⁹ Emki sap ëenlala gwen: Gol bi nik de anakan tawa gwe'anam, 'Ano golak sowë zini namen mo kam sa til zila,' zen dekam molya nini ta'anam. Sowë zini in de tilzin srëm hap maka sale'ara. ⁴⁰ Zen in zep, em hen kirekam salok-salokkam lowehe gwëk, sap em home tame u'in— ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna Ëe de lwa halzan hap denaye."

⁴¹ Petrus ki zep takensiblika, "Bian, ola insa gulk sun blaonzimdi, san ha abe mae en hap? San ha hen tingare zi hip?"

⁴² Ki zep ding gulbluka, "Ebe mae hap dena, zen aïsili a kirekam sa lwal: Teipsin zi nik de holokam langa san song gwe'anam, zëre hon de babu gwe-gwen zini men zen de enlala

blalkam gwë'anam hen taïbliBlan nik, zen zëbe hap maka syala anakan wei yul sone gublu ha'ara, 'Ano tim bwanak babu gwe-gwen bose omka em irik gil gwe. Zëbe mae hap tembanena hen sowe henkam gol gwizim.' ⁴³ Teipsin zini in de mumuk ennak lwahal zankam, zen de anakan hla ta'an zanam, 'Zen dawemkam ano tim bwanak irik gil gweka,' ki zen sa zëbe hap isrip-sri gwibin nika gol-blala. ⁴⁴ Eiwa denakaë emsa gubirida'an: Teipsin zini in dekam sa zëno bosena esek gul seblala, hen zëre mo kire-kiresa de kitak kara ta gwibin hip sa gublula.

⁴⁵ "Hwëna babu gwen zini in de anakan enlala gwe'anam, 'Ano teipsinni in na-en molya lwahal zaka,' zen sa hwëna ahakore babu gwen bose zemka tangole gwibirisap zi, sap we. Hen zi bina in mo te-alakam zë-en sa tembane gwe-gwera, hen ho mamaksa sa kim otdeblanda gwera, dekam sa hëndep mamak gwera. ⁴⁶ Ki sa hwëna mumuk ennak babu gwe-gwen zi karekna in mo tame gun srëmnak teipsin zini in hata zala. Dekam sa tok hap zip so zala. Hen zëno angna dekam sa tak ta irimen zëwe Biansa de taïbliBlan srëm wenyik mo angna lowehe gwe'anke.

⁴⁷ "Babu gwe-gwen zini men zen mam zik mo dwam gwibin sin anakan tame gunnu, 'An ano syala zen,' hwëna zen de zënaka hohle tan srëmkam hen syal gwibin srëmkam, ki mam zini in de hatankam desa sa mamkam de lek-lek tan hap gubiridala. ⁴⁸ Hwëna babu gwe-gwen zini men zen mam zik mo dwam gwibinsi tame gun srëmna, desa betekkam de lek-lek tan hap sa gubiridala. Ebe hap de mamkam hli tablankam, zen hen aumwa hap mamkam de goltrëblan hap sa emsa gublula. Ep de beyakam hli tablan dankam, ki

hen beyakam de goltrëblan hap sa emsa gublula."

Yesus kim anakan tawa tabirkike, "Abon onakon esa enaka gil-gil eibirida gwer."

(Mat. 10:34-36)

⁴⁹ "Èe an okamanak de zisi de klis gun hubë hatazak. Ano klis gunnu zen syauk makan sa tingare zini neisbir. Hen Èe ama dwam gwe'an, nabakam bae ki syauknu in hiti'inam! ⁵⁰ Hwëna nonol Aen asa karek yawala goltower. Èe dohon tangan nakaë eis gwibi'in- desa de goltowen hapye. ⁵¹ Bahem anakan Asa kil ti gwen, 'Zen an umlaesa de okamanak awe golhatazan hap hata zaka.' Èe kire hap homë. Hwëna abe hap de jal hap Asa de tame tan srëm wenyi sa emsa gil-gil neibirida gwer. ⁵² Zep angkam ebon mae a kirekam sa lwa song gwer: Aha-ere golak de zi ah-ere taha-tapkam lowe he'anam, hwëna Abon onakon esa enaka gil-gil eibirida gwer. Anakarekam sa lwa song gwer: Dan-ahan men zen Abon ang ta srëm gwe-gwe'an, zen hwëna dan-dan dena emsa sa gil-gil nei gwizim. ⁵³ Ebon mae onakon, abe hap de jal hap walas oban esa enaka gil-gil eibirida gwer- sap zikim dena hen wekam dena, hen sap aebo wal maekam dena."

Mae hap de ol jalse gwen: Sap ngatan zi mo lang nakore Zi Tangansa hom tame dak.

(Mat. 16:2-3; 5:25-26)

⁵⁴ Yesus ki zep gubiridaka, "Yakla de kaknak sal-sal gwe zanna, dekam ema dam ulsuk gwenan, 'Sa o dil gwer.' Hëndep kirekam sa ki lwal. ⁵⁵ Yakla de but-som but-som gwe zanna, dekam ema dam ulsuk gwenan, 'Sa sasa gwer.' Hëndep kirekam sa ki lwal. ⁵⁶ O de il ti gwen hap dena hen sasa gwen hap dena,

em desa en ema dam ulsuk gwe-nan. Zep em ba habe ano owas-owas syal gwe-gwibinni dam ulsuk srēm gwe-gwe'an? Em in eiwa enlala joblo-top tanganna.

⁵⁷ “Em ba habe anakan dam ulsuk srēm gwe'an?– ‘Diki angkam ēe amaka kirekam syal eibi'in.’
⁵⁸ Eme mamkam te-ala beya zi nik bon gwe'anam, hwēna otan de desa ber-ber gun srēm kam, zen hwēna emsa de balk tahan hap maka jana nabare wenyak zergu'ura– zen de teipsin zi sin dep emsa zerhan hap. Diki dawemna, zen de nama emsa teipsin zinik zerhatan srēm nak, emki anakan de zersēsek gwen hap akasiblin, ‘Bahem na-en asa zertrēblan. Ēe basa asa ep golblal?– dekam de eban sēsek ēn hapye.’ Kire srēm kam, ki zen sa hēndep teipsin zini in hap emsa zertrēblala. Hen teipsin zini in sa zēre mo jana nabare zi hip emsa zerzimdi– zen de hwēna bwina k emsa tayalsin hip. ⁵⁹ Ēe ama emsa gubirida'an: Em bējen em dekon wet son– bonna in sa de tingan ber-ber gun srēm kamye.”

13

Halen hap de ol:

¹ Zao kim nama lowe he'ak, ki zep Yesussu donbla'ak, “Teipsin zini Pilatus man zēre mo jana nabare zisi gubiridaka– Galilea kore zisi de tameran hap. Hēndep Alap mo golak zep damerak. Mae-nak damerak: Zen kim dombana Alap hap blom dabir-bli'akke. Hēndep zēno mae mo kala domba kala in han zep siri nēk.” ² Yesus ki zep ding gulzimki, “Sap Galilea kore zini in kirekam karek yawala noltowek, em san ema kil libi'in?– ‘Zēno mae mo karekna man tangan taman kinik– ahakore Galilea kore zi nikonye. In zep Alap

kirekam de karek tabin hip gubiridaka.’ ³ Hwēna kirekam hom. Ēe ama emsa gubirida'an: Em de ēhalen srēm kam, em hen zēno mae mo kim de juwensa esa hla kul. ⁴ Hen kirekam, in kim delapan-blaskam de zini klibu nabare gola Siloamk keiking gulku, em san ema desa hen kil libik?– ‘Zēno mae mo karekna man tangan taman kinik– tingare ahakore Yerusalemk de lowehe gwen wenyak konye. In zep Alap kirekam de karek tabin hip gubiridaka.’ * ⁵ Hwēna kirekam hom. Em de ēhalen srēm kam, em hen zēno mae mo kim de juwensa esa hla kul.”

Yesus kim ola gulk sun blaonzimkike– tenya kwiwe de tēn srēm hap dena:

⁶ Yesus ki zep ola gulk sun blaonzimki, “Zini zēno anggur ngana ki. Zao hen kwiwena man saltik. Ki zep song gweka– kwiwe dansa de taran hap. Hwēna eini aha-en mae hom hlauku. † ⁷ Ki zep nga syal gwe-gweblan zini in sa gubluka, ‘Ēe mesē tahunna dan-ahan gwek– sap de duwe gwibir zinna. Hwēna homē mae ei niban hlauzok. Em lwin. Waba hap bap zen zē zaun. Ahasa neik zē etan ik ik.’ ⁸ Hwēna ki zep nga syal gwe-gweblan zini in ding gulbluka, ‘Dikire tahunna an ensa zauk. Ēe asa zēno alp nakon kamas tri yul, zao asa te bitriskim yaing tabir. ⁹ Dekam wēhē ngein sin de tahunkam tē'ak. Tēn srēm kam dekam neik ulek.’”

Yesus kim Hari Sabatkam we tahan tikna dawem gulkuke:

¹⁰ Aha Hari Sabatnak kim zauk, dekam zep Yesus Yahudi mo aha but srēm golak tawa tabirki. ¹¹ Zao wenyak ki, dowal mes sang-sangna golbiriki– tahunna

* **13:4** 13:4 Siloam, zen Yerusalemk de aili ho bōse. † **13:6** 13:6 Kwiwena, Lukas man ale gulku tenya “ara”kam.

delapan-blas enkam. Dam-damkam bëjen zaun. Tahanna mes tiwehek. ¹² Yesus kim hlaulku ki zep takenbirki, “Anyan, haen. Èe ama emsa sang-sangna in kon hìl gíl sone'an.” ¹³ Ki zep tahana tehahir aneka, hëndep dekam zep dam-dam gwesek, dekam zep Alap hap dawemna golbla tine'ak.

¹⁴ Zèwe de but srèm golak de mamna ki zep jal gweblaka, sap Zen Hari Sabatkam dawem gulku. Ki zep gubiridaka, “Yaklana enam enkam– syal tan hap denaye. Zen dekam yaing gwe-gwezak–zi sang-sangsa dikim dawem ta gwibin hipye. Hari Sabatkam bahem.”

¹⁵ Bian Yesus ki zep hwëna ding gulbluka, “Em Alap mo bosena èk enkame zigwiren gwe'ara! Em kitak Hari Sabatkam sapi zahona kie hìl lì sone gwibirin– weyasa dikim otdebin hipye. Keledai zahona hen kirekame eibirida gwenan. ¹⁶ An hwëna zahosa hom. An hwëna Abraham mo auyantane sake. Desa mes delapan-blas tahunkam dowal mo kigina huleka. Èe sap asa Hari Sabatkam hìl gíl soner!”

¹⁷ Yesus insa kirekam ding gulbluka, men zen Zënaka jal nèbla'ak dekam zep tangan èsaher gwék. Hwëna tingare ahakore zini man tangan èisripsri gwék– insa kirekam owasowasna syal gwe-gwibirike.

Gulk sun de ol blaonzimdinni an mae hap: Alap mo irik ginni, zen rica dan makan, hen ragi makan: (Mat. 13:31-33; Mrk. 4:30-32)

¹⁸ Yesus a kirekam mo ola gulk sun blaon gwizimki, “Ba naban esa apde osol?– dekam de Alap mo irik gin hip denaka gulk sun blaonzimdin hipye. Alap mo irik gin niban ba naban esa enlala

eizim?– dekam de srip gulsuzimdin hipye. ¹⁹ Alap mo irik gin nika de srip gulsuzimdin hip, zen a kirekam moye: Zen rica dan makan. Zen sap betek tanganna, hwëna zini kim desa nganak ik nil gwenan, dekon zep èsaltil gwenan, hëndep te makan zep èmam-mam gwe-gwenan. Mawana zao zep zèno hli-hlinak gola dauk gweblanan.”

²⁰⁻²¹ Aha gulk sun de ol blaonzimdinni hen anakan, “Alap mo irik ginni, zen ragi makan. Wenya man tepungna aha-ere sak naka mang-mang guk. Zao zep ragisa betekkam mas guk. Ragina in sap betek tanganna, hwëna dekam zep rutina in dawemkam hop gwék.”

Lilikin klakat hap de ol: (Mat. 7:13-14,21-23)

²² Yesus kim Yerusalem san song gwe'anaka, Zen man è-è san tawa tabir song gwéka. ²³ Kim zè tawa tabi'inka, ahanik zep takensiblika, “Bian, san ha zini dan en sa èngaya gwer?”

Yesus ki zep ding gulbluka, ²⁴ “Emki lilikin klakat san de bitì gwen hap èalp gwen, sap zen zen-èngaya gwen hap de ora naye. Yak zini zen desan dep denaka hom. Èe ama emsa gubirida'an: Zini beya nik sa sap Alap mo irik gin kon gwisibir hanan tembane yala iwe dep ora yakna in san èalp gwe-gwer. Hwëna desan molya zèwe dep bitì gwék. ²⁵ Ang tan wenya kim de sowe he'ak, Gol Bina in dekam sa lilikinni sohlasik iri. È en nakon esa tol èzaul. Sap esa ga'ga oso gwer– anakare ola ban, ‘Gol Bina, abe mae hap tol Emki lilikinni ansa talusuzimdin.’ Hwëna Zen sa emsa gubiridala, ‘Èe homè emsa tame tabi'in. Em in enda kore zisi mes yap?”

²⁶ “Hwëna em esa ding ulblir, ‘Hwëna èe mesè eban èrtembane

gwe-gwek hen em mes em-am ano mae mo ënak tawa ta gwibirki.'

²⁷ "Hwëna Gol Bina in sa etan ding gulzimdi, 'Ëe homë emsa tawa gwibirida'an- em enda kone yaing gwezal. Em sek gwen. Em in zene karekna ol gwenan.'

²⁸ "Em kime anakan hla kulida'ak- Abraham, Isak, Yakob, hen tingare Alap mo olsa de ayang gul gwen zini, 'Zen Alap mo irik ginnik lowe he'an, hwëna asa mes ë san yal nulin,- em dekam esa yusyustin niban gona tal, hen ëkna dekam esa ngalap hap ngalk-ngalk la gwibir. ²⁹ Sap dekam zini yakla hata sezan nakon sa yaing gwer- hen nikin anen nakon, hen eiha-lip eiha-lip nakon, Alap mo irik gin kon gwisibir hanan tembane yawalak de apdekam ëisrip-sri gwen hap. ³⁰ Hwëna emki ëenlala gwegwen: Men zen angkam bose srëm wanya ëgwë'an, zen zen sa hwëna lamkam ngein sin loweher. Hwëna men zen angkam bose naban lowehe gwe'an, zen hwëna lamkam zen sa lure san ëgwër."

Yesus kim Yerusalemsa kwasang gweblakake:
(Mat. 23:37-39)

³¹ In kim lwa se'ak, ki zep Farisikam de zini Yesussu nenblazak, "An kon song gwe. Herodes man emsa tan hap dwam gwebla'ara."

³² Yesus ki zep ding gulzimki, "Em sek gwen. Anakan wanya jal-jala insa enblak, 'Zen man guku, "Ëe nama dowalsa golëalsa sone gwe'an, hen zi sang-sangsa dawem ta gwibi'in. Hwëna molya holo gwëk, ki asa ëre mo syala ansa tap gul soner.'" ³³ Sap Ëe molyë awe holo gwëk. Sap hom dakasti'in Asa de aha ënak tankamye, sap Alap mo olsa de ayang gul gwen hap de zini zen Yerusalemk en damera gwenan."

³⁴ Yesus hen anakan guku, "Yerusalemk de zi, em mese Alap mo ol ayang gul gwen zini beyakam lamera gwëk, hen Alap mo lup gul sonen zini kasokame i libirida gwëk- hëndep tok hap. Ëe ama sap emsa kwasang gwibirida gwëk, zebë sap emsa Ëre osan dep de tagal gulsun hup akabirida gwëk- san de we ayang de tane-ne zemka si alakam obon gun makan de gweibiridan hap. Hwëna em ema baes ta gwëk. ³⁵ Yerusalemk de zi, zen in zep Alap angkam emsa da tasibi'ira. Ëe ama emsa gwibirida'an: Em molye na-en Asa tame lak. Hwëna kime Asa hut lu ane gu'uk, zen dekam en esa sap Asa tame lal. Dekam sap anakare ola ban esa Asa hut lu ane gul, 'Hë'ho! An Bian mo bosekam nësa dikim oto gulsun hup hata se'ara. Diki Alap Zen zëbe hap dawemsa golblan.'"

14

Yesus kim sërkam de tese-tese gwen zini dawem takake:

¹ Aha Hari Sabatnak kim zauk, ki zep Farisi walya teipsin tolik Yesussu gubluka- zëno golak de golëtembane tan hap. Hwëna zen mes ahakore Farisi zi niban hen Musa mo ol tawa ta gwibin zi niban ola ziaha-en gulku- zao de dawemkam Yesussu anakan karatda tan hap, "Zen wëhë nëno mae mo Hari Sabat hap denaka gulmun'unka?" ² Zen in zep sërkam de tese-tese nabare zini hen nenblak- zen de hen ang gwen hap. Hëndep zen Yesus mo dang gwën nakon zep nikin'inka. ³ Yesus ki zep hwëna kitak takensibiridaka, "Em banakane Musa mo titi tabin ola dam ulsu'un? Hari Sabatnak san ha zi sang-sangsa sap de dawem tabinkim? San ha bëjen?" ⁴ Hwëna man

nasalsiblik. Ki zep hwëna tese-tese nabare zini insa irik tasiki, hëndep ki zep zë dawem taka. Zao zep gubluka, “Sap esa angkam song gwer.”

⁵ Ki zep hwëna gubiridaka, “Eno walas ahaksa sapi zaho de Hari Sabatkam aili honak dum gwe he'anam, em san ha molye dekam ër ane'anam?” ⁶ Zini in sap man Yesus mo ola insa husus neibi'ik, hwëna hom dam nulsuk– kirekam de ding gulblun hapye.

Bosesa de betek gun hup de ol:

⁷ Nama kim tembane yala iwe lowe he'ak, Yesus ki zep hlauludaka, ahakon bose betek-nik ngein nikore komal tum dawemsa teinikirinkim alt dasibik. Ki zep zëbe mae hap ola gulk sun blaonzimki, ⁸ “Zi de we-zi daresa de oto sonnak de tembane yawala kon emsa ang gwen hap gublunkam, em bahem na-en ngeinnik de komal tum dawemna al sosun. San ha zen mes yap hen aha zisi, ebon onakon de bose nik teipsiblin naka, ang gwen hap gublula?” ⁹ Ki hwëna zen de hatankam, gol bina in sa emsa gublula, ‘Em aes gwesiblin.’ Hwëna em dekam saher tola ban esa lun tangan nikiri. ¹⁰ Diki em de hatankam, nonol lure tangannak em nikirin. Zen diki gol bi nik sa emsa gublula, ‘Haen, ano wal bose, ngeinni an kon em hen nikirin.’ Dekam eno bosena sa dawem gwer– tingare zi mo nwenakye.* ¹¹ Sap tingare zini men zen mam gwen hap ëdwam gwe-gwenan, Alap sa hwëna otde tangannak kang gulu. Hwëna men zen otde tangannak lowehe gwenan, desa hwëna gut de tangannak sa kang gul sera.”

¹² Ki zep gol bina insa gubluka, “Em de tembane yawalsa syal gwe-gwibinni, bahem dekon zi dawem ensa gubirida gwen– men

kiye, wal bose wal om, iye om, oso wal om, hen sowe tane wal om, ahaksa gol golek denak de te-ala beya zisi. Ki zen sa emsa nërhwë-hwë gwer. Dekam men-sae golzim'inka, kiresa sa hwëna ebe hap nol gweblal. ¹³ Diki em de tembane yawalsa syal gwe-gwibinni, zen tahalha zisi em kon gubirida gwen– sap zi tim karek, sap zi lek, hen zi nwe dimin maesa. ¹⁴ Kirekam Alap sa ebe hap hë'ho gwibin nika golblala. Sap kirekam de zini bëjen emsa zerhwë-hwë gwen. Alap hwëna sa ebe hap dawemsa golblala–yaklana in dekam zi dawem-dawemna tin nikon luk ta'akye.”

Gulk sun de ol blaoranna an, Alap mo irik gin kon gwesibir hanannak de tembane yawalak de yaing gwen hap dena:

(Mat. 22:1-10)

¹⁵ Yesus kim tonsuku, dekam zep ahanik gu aneka, “Alap mo irik gin kon gwisibir hanan tembane yawalak men zen ang ta'ak, zen hë'ho gwibin tangan naka sa hla null!”

¹⁶ Yesus ki zep zëno ola insa de ding gulblun hap gulk sun ola blaonzimki, “Zini ki tembanesa yawal tangankam syal gwibirki, hen zini beya tangankam hamal hap gubirida guku– tembane tanna iwe de ang tan hapye. ¹⁷ Tembanena insa kim taiblin nilsik, ki zep babu zemka ahanaka gubluka, ‘Em anakan taken naseran, “Haen. Tembanena angkam mes dë danan!”’

¹⁸ “Hwëna men desa sap hamal hap gubiridaka, zen kitak man hwëna babu zem insa anakan nen gwebla'ak, ‘Ee molyë hatak.’ Ahana man gubluka, ‘Ee mesë ngasa zer. Ee zebë karatda tan

* 14:10 14:10 Ams. 25:6-7

hap song gwe'an. Anakan gublu, "Bap zen asa jakal gweblan."'

¹⁹ "Ahana hen man gubluka, 'Ēe nēr homē sapisa dare taha-tap enkam kap guk. Ēe zebē song gwe'an- anakan de akasibiridan hap, "Wēhē apdekam syal ta'ak?" Anakan gublu, "Zen molya hataka. Man gulu, Bap zen asa jakal gweblan."'

²⁰ "Ahana hen man gubluka, 'Ēe nēr homē wenya gok, zep ēe molyē hatak.'

²¹ "Babu zem in ki zep zē-en lwa halka, ki zep tonbla zaka- men kirekam ding nul gwebla'akye. Gol bina in dekam man tangan jal gwibiridaka. Ki zep gubluka, 'Em hēndep nabakam etan song gwen- ē yala awe de ora-ora san. Dekam kwang guluda halza- sap te-ala srēm zi, sap zi karek, zi lek, hen nwe dīmīn mae naka.' Ki zep kwang guludahal zaka.

²² "Kim lwa halka, ki zep gublu zaka, 'Mesē kire naka kwang guluda halanzal, hwēna komal tum jam en hom.'

²³ "Ki zep etan gubluka, 'Em etan song gwen- sap eik sin de ora bete-tek mae san. Desan ang tan hap wan-wan tabir song gwe- hēndep ano golak awe de ēbeya gwezak. ²⁴ Ēe ama emsa gublu'an: Mensa sap nongka hamal hap gubiridak, zen molya lun etan yaing gwezak- tembanena ansa de akasiblīndan mae hapye.'

Anakare hap de ol: "Ēe wēhē Yesussu de ang gweblan hap dakastī'in?"

²⁵ In kim sap zini beya tangan nik Yesus hon ang ta'ak, ki zep lero gwibiridan naban gubiridaka, ²⁶ "Zini men zen anbi zemka dawemkam enna nolabirida gwenan, hwēna zēno mae mo Asa de en lwablanna lwala henna, kirekam de zini zen

bap zen Asa ang gweblan. Hen kirekam, men zen we zemka, walas zemka, ahaksa aya-wal osowal zemka dawemkam enna nolabirida gwenan, hwēna zēno mae mo Asa de en lwablanna lwala henna, zen hen bap zen Asa ang gweblan. Hen kirekam, zi de Abon onakon zēre mo gwēnsa dawemkam ensa lwabinni, zen hen bap zen Asa ang gweblan.*

²⁷ Hen zi de zēnaka anakan sosok tan srēmna, 'Asa sap sa Yesus mo kim te-lidak sonnak makan dain,' zen bap zen hen Asa ang gweblan.*

²⁸ "Ebon mae onakon ahanik de klibu nabare gol syal gweblan hap enlala gwe'anam, zen nongka maka nikin'ira- zēre mo te-alasa de aītblīn hap, mae hap, 'Wēhē sowe he'anaka?- gola ansa dikim so ta sonen hapye.' ²⁹ Sap sowehen srēmkam, ki hwēna ei-te en naka de eiyas tannak sa te-alana topse gwera. Dekam tūngan men zen gol ik sosunnu inša hla da'ak anakan sa swrē dal, ³⁰ 'Zen man tim gulku, "Ēe asa tap ta soner," hwēna hom tol!'

³¹ "Hen kirekam, teipsin zi de zēno jana nabare zi sepulu ribu enkam lowe heblanna, hwēna zen de sane gwe'anaka, 'Aha teipsinnī zēno jana nabare zini dua-pulu ribu enkam man emsa de hatabin hip sek gwe'anzal,' zen maka enlala gwe'ara, 'Ano an wēhē sowe he'ak?- deban mae de eijan hapye.' ³² Anakan de enlala gwe'anaka, 'Ano molya sowehek,' dekam ahanaka maka zer sone'ara- zen de nama ēgolek de gwezan srēmna, anakare ola ban, 'Ēe basa asa ebe hap golblal- dekam de nen ēeijan srēm hapye?'

³³ "Zen in zep, em hen kirekam. Em de ere mo gwēnsa kitak tapbla gun srēmna, em molye Abon osan ang gweka.

* 14:26 14:26 Mat. 10:37-38 * 14:27 14:27 Mat. 16:24; Mrk. 8:34; Luk. 9:23

34-35 “Em an zene Abon onak ang ta gwe'an, em okamanak san de hina kiye. Hina zen sap tembanesa de dërek gun hup dawemna. Hwëna blëble gwenkam, dekam tembanesa dikim dërek gun hup dena man hom gwe-gwenan. Dërekna in de hom gwenkam, dekam zini bëjen ba mae hap dwam gwibin. Dekam zalta dep de kama san hiri gun en hap dena.* Zen in zep, em dwan i nibanke! Emki ësäl gwen.”

15

Gulk sun de ol blaoranna an, domba zaho de jek-jak gwen hap dena:

(Mat. 18:12-14)

¹ Dekam karek gol gwen zini hen-henkam yaing gwe-gwezak–Yesussu de hen sane ta gwen hap. Zen ahakon Roma mo irik ginnik dep de te-ala alal tanda gwen zi. ² Hwëna Farisikam de zi niban Musa mo ol tawa ta gwibin zi niban man anakan ètonsuk gwe'ak, “Wëo, zini an ba hap enlala karek-karek zi niban golësiri gwe-gwe'ara? Hëndep man golëtembane ta gwe'ara!”

³ Dekam zep Yesu ola gulk sun blaonzimki, ⁴ “Zi de ebon mae onakon zëno domba zaho 100 enkam lowe he'anam, hwëna ahanik de jek-jak gwebela'anam, zen banakan maka gwë'ara? Zen maka 99kam dena insa so tranak hli yuluda'ara, ki maka jek-jak gwen zini insa tëbla'ara. Hla tan srëmkam molya tëblanna baes gwe'anam. ⁵ Kim de hla ta'anam, dekam isrip-sri naban maka ngairinak ziren ha'an zala. ⁶ Golak, wal bose wal zemka maka tagal gu'ura, hen gol golek de bose zemka– anakare ola ban, 'Nen èisrip-sri gwen! Ano domba zahona men zen jek-jak gwera, mesë etan hla tanan!’ ⁷ Hen

kirekam, ngatan zi mo langnak isrip-srina mam tanganna– aha-ere zi de zëre mo karek gol gwen nakon halenkamye. Hwëna men zen 99kam de zini èenlala gwenna, ‘Èe homë halen hap dwam gwe'an. Abon hom– karek naye,’ kirekam de zi hip ngatan zi mo langnak isrip-srina betek tanganna.”

Gulk sun de ol blaoranna an, te-ala de jek-jak gwen hap dena:

⁸ “Hen kirekam– we de zëno te-ala dare taha-tap enkam lwabi'inam. Hwëna aha ala nik de jek-jak gwe'anam, zen dekam banakan maka gwë'an? Zen maka pelitasa tum gu'un, ki maka gola insa teibiri seran hap jilk gils'i'in–hëndep de hlau'unam. ⁹ In kim hlaunnu, dekam maka we wal bose zemka tagal gulu sen'an– hen gol golek de bose zemka, anakare ola ban, 'Nen apdekam èisrip-sri gwen. Èe mesë ère mo te-ala jek-jak gwenna hlalun.’

¹⁰ “Zen kirekam hen Alap zëre mo dam taha nakore zi niban golëisrip-sri gwe-gwenda– aha-ere zi de zëre mo karek gol gwen nakon halen naye.”

Gulk sun de ol blaoranna an, walas de jek-jak gwen hap dena:

¹¹ Yesu ki zep etan ayang gulz-imki, “Zini ki, zëno zi waslasna dan-dan. ¹² Oso zik zep bi zemka gubluka, ‘Bian, eno kire-kirena mensa em de tinkim èe de hli lan hap dena, abe hap de hlikna angkam ap kap tabla– em de tin srëmnak.’ Dekam zep walas dare zem in hap hli tazimki.

¹³ “Hom holo gwe'ak, oso zem in ki zep zëre hap de hlikna insa te-ala hap lirak tabirki. Te-alana deban zep aha zi mo lang san zehas gwesiki. Zao zep twensiblika–totore kirekam karek-kareknak. ¹⁴ Kim te-alana insa tap tasiki,

* 14:34-35 14:34-35 Mat. 5:13; Mrk. 9:50

ki zep hwëna usak yala langna iwe hatak. Dekam zep tangan tahalha gwe'anka. ¹⁵ Ki zep syal hap hakal gwëka, hëndep ahanik zep zëwe de zi gubluka, 'Ano gwe zahosa neik nganak taizi gwibir.' ¹⁶ Hwëna man tangan usakna sabak gwe'anka, sap tembane maena hom nol gweblak. Ki zep zë hole gwibi'inka– zaho hap de tembanena insa de twinbin hip.

¹⁷ "Ki zep enlala dawemna hat-ablaka, 'O ano bian hon de babu gwen zini, zëno tembanena dawemkam. Ëe hwëna aweë usak hap t'in! ¹⁸ Ëe anik bian osan dep lwahak. Hatankam asa gublul, "Bian, ëe mesë karek gwëk– Alap mo nwenak hen eno nwenakye. ¹⁹ Ëe angkam dawem naka hom-eno tanekam de gublun hapye. Asa em gwëblan– men kiye, ebon de babu gwen zini."'

²⁰ "Dekam zep bi zem osan dep lwa halka. Golak hom golek de gwe'anka, bi zem ki zep langa ennak hla ta guku. Zao zep dawemkam kwasang gweblaka, ki zep hluweblaka. Zao zep babang taka.

²¹ "Tane zem in ki zep gubluka, 'Bian, ëe mesë karek gwëk– Alap mo nwenak hen eno nwenakye. Ëe angkam dawem naka hom-eno tanekam de gublun hapye.'

²² "Hwëna bi zem in ki zep zëre hon de babu gwen zini tak-enbiridaka, 'Emki nabakam ëre mo pakean sam-samsa ala soblan, hen tahanak cincinsi ala lablak, hen sepatusa ala osoblak. ²³ Sapi lam tanna insa em tan. Namèn tembane yawalsa esa syal eibir, hen esa isrip-sri ëblal! ²⁴ Sap walasna an mes t'in makan gwëka, hwëna angkam mes गया gwera. Zen mes jek-jak gwëka, hwëna namèn tole ertowera.'

²⁵ "In kim zë kirekam lwa'ak, aya zem dekam nganak gwë'anka. Kim golak golek de gwe'an zaka, dekon zep terya sane gwe'an zaka. Dekam zep enlala gwëka, 'Ba hap sya'an?' ²⁶ Ki zep bi zebon de babu gwen zisi ahanaka tak-ensiblika, 'In ba hap ki lwa'an?'

²⁷ "Ki zep ding gulbluka, 'Oso om mes hatala. Bia om man asa gubiridala– sapi lam tansa de tan hap. Sap zen mes etan tane zemka dawemkam zertowera.'

²⁸ "Aya zem in dekam sërkam jal gwe'anka, hëndep golak de tilzin hap man baes gwëka. Dekam zep bi zem te sobla zaka, ki zep tilzin hap wan-wan taka. ²⁹ Hwëna zen jala ban ding gulbluka, 'Ëe mesë tahunna beya gwëk– ebon de syal gwe tine gwenna, hen homë mae ebon onakon drak gwe inehak. Hwëna em home ba maena abe hap golblaka. Sap kambing maena home tol abe hap zerblaka– ëre mo wal borse walya ban dikim tembane yawalsa zisyal gwibin mae hapye. ³⁰ Hwëna eno walas karekna in zen eno kire-kirena swi golak tap tasiki, zen kim hata zala, em hwëna sapi lam tansae tablanda!'

³¹ "Bi zem in ki zep ding gulbluka, 'Emsa awe dwan-am apdenak zergwë gwenan, hen ano kire-kirena kitak ebe hap denakake. ³² Hwëna diki namèn de yaklana an, zen tembane yawalsa de syal gwibin hip dena. Sap eno osona t'in makan gwëka, hwëna zen mes गया gwera. Zen mes jek-jak gwëka, hwëna namèn tole ertowera.'

16

Yesus kim ola gulk sun blaonzimkike– te-ala beya zi mo irgwa taha nakore zi enlala ahak-ahak hap dena:

¹ Yesus ki zep zëre hon de ang ta gwen wenyaka gubiridaka, "Zini

ki, zëno te-alana beya tanganna. Zëno irgwa taha nakore zini hen ki. Zen zen zëno kire-kirena kara ta gwibir-blika. Hwëna te-ala beya zini insa man aha zi anakan nenblak, 'Eno irgwa taha nakore zini in man eno te-alana twen gwebla'ara.' ² Dekam zep kwang taka, zao zep gubluka, 'Zini man eno karekna asa don gweblanan. Em mensa ano kire-kirena kara ta gwe'ara, bukuna men zao aïtbinkim ale gul gwenda, desa em ap golblan. Em molye etan kara ta gweka. Em esa syala in kon wet sola.'

³ "Kim nama bon aït gwibin bukuna insa golbla srëm gwe'anka, ki zep enlala gweka, 'Èe an banakan asa gwër? Èe asa ère mo syal dawemna an kon wet sol. Hwëna èe sosen naka hom-dekam de kamasa lwi gwen hapye. Hen wagam hap de hakalasen gwenna, zen saherak asa kim ènaka drëne gwer. ⁴ O èe mesë dam gulsunun! Èe asa aha te-ala beya zi niban golëdokot gwer. Èe de wet sonkam, zen sa asa zëre mae mo gola kon kwang da gwer.'

⁵ "Dekam zep irgwa taha nakore zi ahak-ahakna in sowëkam kwang guluda gweka- zini men zen te-ala beya zini in hon ëbon gwekke. Nonol zen hata zaka, ki zep desa takensïblika, 'Em banaka'ene bon gweka- ano mam mo kire-kirena kim kap takaye?'

⁶ "Ki zep ding gulbluka, 'Tem-bane taïblin gin hip de minyak dremna dua-pulu enkam.'

"Dekam zep irgwa taha nakore zini in gubluka, 'Dokot, emki nabakam ere mo bon alena ansa wet gulsun. Anakan hwëna ale gul, "Sepulu enkamë lop tak."

⁷ "Ki zep etan aha zini hata zaka, desa ki zep takensïblika, 'Em banaka'ene bon gweka- ano mam mo gandumnu kim lop takaye?'

"Ki zep ding gulbluka, 'Gandum sakna 1.000 enkam.'

"Ki zep hwëna ding gulbluka, 'An dë- kire hap de suratna, men zao ere mo bosena ale gulkuye. Dokot, 800 enkam wet gulsuk.' Hwëna mam zem in hom anakan tame gulku, 'Zen abon de bonna totoresa wet gulsuk gwe'ara.'

⁸ "Aumwa hap kim te-ala beya zini in tame gulku, 'O zen man etan asa sërkam ahak-ahak taka,' dekam zep guku, 'Eiwa, zen nwe hlung gwen tanganna.'

Ki zep Yesus ayang gulzimki, "Men zen auhu-kama ennak dep de enlala naban lowehe gwenan, zen hwëna dawemkam ngein sin dep anakan ëkalang gwe-gwe'an, 'Èe kirekam asa golëdokot gwer-te-ala beya zi nibanye.' Men zen ngatan zi mo lang nakore ngatan naban lowehe gwenan, zen hom kirekam ëtewesik gwenan. ⁹ Zep Èe ama emsa gubirida'an: Auhukamanak de te-alakam diki Alap han em zerdokot gwen. Eno auhukamanak de te-alana insa kime tinkim hli ta'anka, Alap Zen Zen sa emsa kwang tala- hëndep de gwën hap de gola kon.

¹⁰ "Teipsin zi de babu zikhip banakare beteksa bohë gulblunna- zen de jek-jak gun srëmkam, ki hen yawal kire-kirena maka zëbe hap bohë gulblu'ara. Dekam mes taïbli-blaka, 'Zen airis.' Hwëna zen de banakare betek maesa jek-jak gu'unam, ki yawal kire-kirena maka hen jek-jak gu'ura. ¹¹ Zep emsa de auhu-kamanak de kire-kire hap taïbli-blän srëmkam, ki hen molya Alap wakuwe emsa taïbli-blaka- dakal hap de ëlwa gwen kire-kire hapye. ¹² Hen bohë gulblun kire-kire hap de emsa taïbli-blän srëmkam, ki hen Alap molya wakuwe ebe hap lop tablaka- dakal hap de ëlwa gwen kire-kire naye, mensa sap

menkam ebe hap hamal gul-blukaye.”

¹³ Ki zep ola gulk sun blaonzimki, “Zini bëjen dare teipsin zisi dawemkam babu gwizimdin. Zen hwëna aha-en naka sa dawemkam kwasang gwe-gweblala hen blikip gwesik gweblala. Aha zini insa molya. Zep em hen kirekam: Em bëjen em syala dan son—Alap mo syala ban, te-ala beya gwen hap de syala banye.”

¹⁴ Farisikam de zini in kim Yesussu kirekam sane da'ak, dekam zep swrë da'ak, sap zen te- alasa ensa nola gweblak. ¹⁵ Yesus ki zep gubiridaka, “Em in zene ere mae mo bosena teip ulsuk gwenan— aha zi dikim emsa kil tïbin hip, ‘An eiwa Alap mo nwenak dawem-dawemna.’ Hwëna Alap tawana eno mae mo enhona. Men desa auhu-kama zini teip nulsuk gwenan, zen Alap mo nwenak san de blë nabare kire-kirena kiye.”

Musa mo titi tabin ol san de ang ta gwen hap de ol:

¹⁶ Yesus hen dekam anakan tawa tabirki, “Musa mo titi tabin ola, hen hamal hap de ola mensa Alap mo ol ayang gul gwen zini ale nul gwék, desan en de ang ta gwen hap dena, zen mes Yohanis hon zausuk. Hwëna angkam Èe an desaë Ère hon de ang ta gwen wenyä ban zigol halada gwe'an, zen Alap Zën de irik gin hip de ol dawem saye. Zep Èe ama emsa gubirida'an: Zen desan em kitak ang tan. ¹⁷ Ngli naban kama naban zen maka jek-jak në'an, hwëna Musa mo titi tabin ola, sap aha-ere huruf mae, molya jek-jak gwék. ¹⁸ Zi de wesya baes gwibinni, hwëna ahanaka de etan gonkam, zen kahalo. Hen

kirekam, zi de gonna zi mo we baes gwibinsi, zen hen kahalo.”*

Gulk sun de ol blaonzimdinni an, te-ala beya zi niban tahalha zini Lazarus nikip dena:

¹⁹ Yesus anakarekam ola gulk sun blaonzimki, “Orep ki zini, zëno kire-kirena beya tanganna. Zëno pakeanna sërkam de dawem-dawem tanganna, hen mwin-mwankam tembane dërek-dëreksa twin gwibirki. ²⁰ Zëwe hen ki zini, bosena Lazarus. Zen tahalha tanganna, hen kwatyal-kwatyala man timni sul soneblak. Desa man te-ala beya zini in mo te so kinï gwennak dëra guk gwezak— ²¹ tembane lausa de dekon twenblanda gwen hap, in zen te-ala beya zini in mo meja nakon altil gwékke. Hen lwana man yaing gwe-gwezak— dekam de zëno kwatyal süssu kwlem gul gweblan hap. ²² Tahalha zini in ki zep tol tilki, dekam zep Alap mo dam taha nakore zini neir inehak— Abraham Bak mo dang gwën nakon de hë'ho gwibinnik drënen hap.

“Hwëna dekam zep te-ala beya zini in hen tilki, ki zep nër dwanuk. ²³ Zen hwëna syauk bla sal-salak karekkam de sang-sangsa golgwë onka. Dekon zep Abrahamsa langa ennak kara ta se'anaka. Lazarus zëno alp nakon nikin'inka. ²⁴ Ki zep hërhe seblaka, ‘Auyan Abraham, asa kwasang gwebla. Lazarussu gublu— zen deka honak taha bolsa os taka, dekam de ano mahalsa blëble tazan hap. Sap ëe an syauk bla sal-sal kareknakë gwë'an.’

²⁵ “Hwëna Abraham man ding gulbluka, ‘Ano walas, emki enlala gwen: Em kime auhu-kamanak gwëka, em dawem ensa goltowe gwëka. Hwëna Lazarus an karek ensa goltowe gwëka. Zep zen mes

* 16:18 16:18 Mat. 5:32; 1Kor. 7:10-11

angkam awe sam gwesili, hwena em sang-sang nabane kareknak gwè gwe'ara. ²⁶ Zen toton molya hata zaka, sap ngirinnik dwrakna mam tanganna. An kon bëjen in san dep ati gwe inezan, hen in kon bëjen an san dep ta gwe sezan.'

²⁷ "Te-ala beya zini in ki zep gulbluka, 'Auyan Abraham, ki emki Lazarussu ano bian mo gol san dep zer sonen. ²⁸ Ano oso walya zao aha-ere taha-tapkam lowe he'an- zen deka zèbe mae hap ol zim-zimsi golzimki. Zen mana hen sang-sang kareksa awe ère mo kim hla nul inzak.'

²⁹ "Hwena Abraham ki zep ding gulbluka, 'Zèbon mae onak ki-Musa mo ol ale gunnu, hen Alap mo ol ayang gul gwen zi mo alena. Zen dikire desan ang tak.'

³⁰ "Hwena ki zep ding gulbluka, 'Auyan Abraham, kirekam hom sowe he'an. Diki zi zen tin nikon ngaya gwen- zen de zèbon mae hatan hap. Dekam maka ehale'an- zère mae mo karek-karek nakonye.'

³¹ "Hwena ki zep ding gulbluka, 'Zen de Musa mo olsa hen Alap mo ol ayang gul gwen hap de zi mo olsa i-san i-san gwe-gwibin srèmkam, zen hen molya ètaiblik- zi de tin nikon ngaya gwen maekamye.'

17

Karek san dep de zertoran srèm hap de ol:

(Mat. 18:6,7; Mrk. 9:42)

¹ Yesus ki zep zère hon de ang ta gwen wenyaka gubiridaka, "Okamanak awe de lowe henkam, banakare jal-jal hen hole-hle enlalana sa hata gwera. Hwena zi de Asa de taibliblan walassa karek san dep zertoranna, zen dikim Asa hli tan hap, kire zini zen ngalap gwe-gwen. Sap Alap sa desa sèrkam karek tala.

² Zen maka sam gwesiki- wal bose zemka de zertoran srèmnak de tinni, karekkam de tinsi de goltowen maekam. Kaso dohon-honsa de holenak hule soneblan naban de hi tateknak hiri tan maekam, ki molya wal bose zemka zertonnam, hen Alap molya kire hap karek ta'anam. Eiwa, bap zen Asa de taibliblan walassa karek san dep zertoran-sap walas betek! ³ Zen in zep, bahem kirekam ègwè gwen."

Zi bose uk mo kareksa de eititi gwe-gwibir-blin hap de ol:

(Mat. 18:15-22)

"Zi bose uk de ep kareksa gol-blanna, emki jalse gweblan. Zen de halenkam, zèno karekna insa emki eititi gwibir-blin. ⁴ Zen de emsa aha-ere yaklanak beyana tuju enkam karek ta gwenna, hwena zen de etan emsa tuju enkam gu gwebla zanna, 'Bahem enlala gwibin. Angkam mesè halenan,' em hen dekam em hèndep eititi gwibir-blin. Bahem etan enlalanak lam gun."*

Alapsa de mamkam taibliblan hap de ol:

⁵ Ki zep zère hon de ang ta gwen wenyabe dak, "Asa Em mas gwibiridan- èe akakim sèrkam Alapsa laibliblak."

⁶ Ki zep ding gulzimki, "Eno mae mo Biansa de taibliblan de betek mae nik lwa'anam, sap rica dan betek makare nik, dekam eme tenya jowenna ansa gubi'inam, 'Hinak em zaunun,' dekam hèndep maka zè zau'unnal."

Nen de babu gwen zi mo kim enlala betekkam lowehen hap de ol:

⁷ An ahana Yesus mo tawa tabin: "Ebon de babu gwen zi gwè'anam, zen ebe hap maka ngasa deng tya gwebla'ara, hen domba zahosa maka kara ta gwibir-bli'ara. Zen de syala kon lwahal zankam,

* 17:4 17:4 Mat. 18:21-35

em molye gublu'anam, 'Haen, em nongka tembane gwe.' ⁸ Zen emaka gublu'ara, 'Abe hap tembanesa nongka hamal gulblu, ki pakean dawemna ala so- dekam de tembanesa ap dère ta gubluzan hapye. Ena lun kon neik tembane gwe.' ⁹ Sap esa gublu srëm gwera, 'Em asa sam tanda,' sap zen ere hon de babu gwe-gwen zi. ¹⁰ Em hen kirekam. Em de Alap mo ere hap de syalsa sul sonenkam, dekam emki enaka enlala betekkam gublun, 'Ba hap de ano syala kon abe hap dawemsa golblan hap? Sap èe an Zëbon de babu gwen zi sike.' "

Yesus kim dare taha-tapakam de sop sang-sang karek nabare zi sang-sangna dawem tabirkike:

¹¹ Yesus kim Yerusalem san dep golësek gwe'anka, kim langna Galilea hen Samaria mo lang hlik sonnak yaïng gwék, ¹² ki zep è beteknak golëyaïng gwe'anka. Zao zep zini dare taha-tap enkam golëtowe'anka- sop sang-sang karek de hlaludan naka. Zen langa nakon ètaken gwe'ak,* ¹³ "Bian Yesus, asa kwasang gwibirida."

¹⁴ Kim hlaludaka, ki zep gubiridaka, "Em Alap mo golak de syal ta gwen zi sin dep sek gwen- zëbe mae hap de enaka golëtrezimdin hip." Kim kire hap sek gwe'ak, dekam zep kitak èdawem gwék. *

¹⁵ Aha-enna kim zënaka tame taka, "O hare èe mes-am dawem gwenan," zen dekam zep etan Yesus osan dep lwahal zaka. Ol mamkam zep Alap hap dawemna golbla song gwe'an zaka. ¹⁶ Yesus onak kim hata zaka, zëno nwenak zep ik gwehe zaka, dekon zep

dawemna golblaka. Zini in sap Yahudi walsya hom. Zen Samaria wal.

¹⁷ Yesus dekam zep guku, "San ha dare taha-tapakam homë dawem tabir? An hwëna aha-ere tolik lwa halan zala. ¹⁸ Aha lang nakore zi en lwahal zala-Alap hap de dawemsa golblan hapye." ¹⁹ Yesus ki zep zini insa gubluka, "Em luwen. Sap esa song gwera. Em ema Asa taïblablala, zebe dawem gwenda."

Ngatan zi mo lang nakore Zi Tangan de lwa halzan hap de ol:
(Mat. 24:23-28,37-41)

²⁰ Aha yaklakam, ki zep Farisikam de gubirida gwen zini Yesusu dakensiblik, "Alap bawalkam sa Israel nësa irik ginkim kon gwesibir hanala?"

Ki zep ding gulzimki, "Zëno emsa de irik ginni, em molye nwekam hla kuk.* ²¹ Em molye anakan ësane gwe-gwék, 'Zen zëwe irik gi'ira,' ahaksa, 'Zen awe irik gi'ira.' Sap zëno irik ginni, zen angkam ki eno mae mo ngirinnik lwa'an."

²² Ki zep hwëna zëre hon de ang ta gwen wenyaka gubiridaka, "Em esa ngein sin anakan dwam ei gwibir, 'Diki namen de ngatan zi mo lang nakore Zi Tangan lwa ha'an zanam bap.' Hwëna em molye na-en Asa hla lak. ²³ Zini sa emsa boton da gwibir, 'Zen hale san gwë'ara,' ahaksa, 'Zen ana san gwë'ara.' Hwëna bahem zëbon mae osan ang ta gwen- Asa de waba hap hakalblan hapye. ²⁴ Sap ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna Èe kimë hata'ak, dekam ano tim nikon sa ngatanna wet so gwer- men kiye, ngli de mamkam ang tasik kini gwenna. Desa kitak man hla nulse gwenan.

* **17:12** 17:12 Im. 13:45-46 * **17:14** 17:14 Yesus kirekam zini insa gubiridaka, sap Musa mo olak man lwak, "Sop sang-sang karek mo hla tan zi de dawem gwenna, zen diki Alap mo golak de syal tan zi nik de zënaka zertrën, hen Alap hap de zen otweransa teisyablan." (Im.

14:1-32) * **17:20** 17:20 Yoh. 3:3; 18:36

Zen kirekam sa hen lwal- Èe de hatankamye. Molye Asa hla la srëm gwëk. ²⁵ Hwëna nongka angkam de zini sa Asa baes nëblal, hëndep ki asa sërkam de karek yawala goltower.

²⁶ “Yaklana men dekam ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna Èe hata'ak, zen orep men kirekam lwak, Nuh Bak kim golëlowehe gwëkake, zen kirekam sa etan lwal.* ²⁷ Sap zen dekam tembanekam man ëmen-man gwenda gwëk, hen we-zi daresa zënaka oto da gwibik. Zen kire enkam ki totores a mumukum lowe henda gwëk, hëndep ki zep yaklana in dekam Nuh Bak bul yawala iwe we wal walas zeban golësesek gwe seka. Zen ki zep hwëna ho namwa yala insa auna nohlo gubik. Zen zep kitak timbwas tabik.

²⁸ “Lot kim gwëka hen kirekam ëgwë gwëk: Zen dekam tembanekam hen ëmen-man gwëgwëk, banakare maesa lirak da gwibik, ngasa deng dya gwëk, hen golsa daublunda gwëk. ²⁹ Hwëna ki zep yaklanak hatak, Lot dekam Sodom kon heya gwëka, dekam zep auna ëhlok- Alap kim sërkam de syauk sal-sala insa hiri gulzim ineka. Hëndep tingan tangan zep ëtimbwas gwëk.* ³⁰ Zen kirekam sa hen auna ëhlok- yaklana men dekamë Ènaka zertrë'akye.

³¹ “Dekam zini men zen de gol homan nakon lowe he'ak, zen bap zen etan gol mwa san ba maesa de gon hap bitë gwëhan. Hen nganak de syal tandan wenya, zen bap zen etan gol san dep lwan dahan. ³² Emki enlala gwëbin: Lot mo wenya zen banakan gwëk?! *

* **17:26** 17:26 Kej. 6:5-8 * **17:29** 17:29 Kej. 18:20-19:26 * **17:32** 17:32 Kej. 19:26 * **17:33**

17:33 Mat. 10:39; 16:25; Mrk. 8:35; Luk. 9:24; Yoh. 12:25 † **17:35-36** 17:35-36 Ayat 36na awe, Lukas hom ale gulku. Zen aha zi lun mas gulku- Matius mo ale nakore naka. (Mat. 24:40) Matius man zëwe ale gulku: “Dekam zi dare de nganak syal ë'anaka, aha-en naka sa ëre mo dam taha nakore zini neir inehal. Hwëna aha tola zëwe sa hli dal.” (Mat. 25:1-13; 1Tes. 4:17; Why. 14:17-20)

³³ “Sap zini men zen zëre mo auhu-kamanak de gwënsa anakan golairi'anaka, ‘Èe babë Yesusu de ang gwe-gweblannak karekna goltowe gwen,’ ki zëno gwënsa in sa jek-jak gweblal. Diki men zen Asa de ang gwe-gweblan hap zëre mo gwënsa sosok gu'unka, hëndep zao mae de tin hïp, zen zen sa hëndep denaban ngaya gwer.* ³⁴ Emki ëenlala gwen: Ano hata zannak, dekam a kirekam sa lwal: Zi de dan-dan aha-ere tumnak la'anaka, aha-en naka sa ëre mo dam taha nakore zini neir inehal. Hwëna aha tola sa hli dal. ³⁵⁻³⁶ Hen we dare de lënsa ale'ak, desa hen aha-en naka sa nul inehal. Aha tola sa hli nul.” †

³⁷ Ki zep hwëna zëre hon de ang ta gwen wenya in dakensiblik, “Bian, kirekam de zisi de klis gun hup dena in, endawe sa ki lwal?”

Ki zep ding gulzimki, “Men kirekam zini nen gwëbirin, ‘Men zao tweran tokna lwanna, mawana hi agohena zao sa ëwale gwe-gwezal.’ Zep hen kirekam, em de owas-owasna insa hlaunnu, dekam esa dam ulsuk gwer, ‘Aumwa hap de yaklanak angkam man tangan golek de gwe'an.’ ”

18

Gulk sun de ol blaonzimdinni an, nen dikim enlala nik de ëtopse gwen srëmkam Alapsa abe ta gwen hap dena:

¹ Yesus ki zep ola gulk sun blaonzimki- nen de enlala nik ëtopse gwen srëmkam Alapsa abe ta gwen hap: ² “Orep ë yalak zini ki, teipsinni. Zen hom Alapsa airi gwëblaka, hen aha zisi hom blikip gwesibirida gwëka. ³ Zao hen we

nala ki. Zen mwin-mwan enkam teipsin zini insa anakan abe ta gwezak, 'Asa tol mas gwibir. Zini man asa karek gul gwe'ara.'

⁴ "Teipsin zini in sap hom mas gwibin hip dwam gweka. Hwëna etan-etankam hata gwek. Ki zep hëndep enlala gweka, 'Èe sap homë Alapsa airi gweblanan, hen aha zisi homë blikip gwesibirida gwenan, ⁵ hwëna wanya an man tangan asa blostablata tine gwe'an, hëndep asa tangan blalen gwer. Diki anik mas gwibik- zini insa de gublunkam, "Bahem kirekam karek gul gwen", abon de hata gwenasa dekakim zausuk." "

⁶ Ki zep Bian srip gulsuzimki, "Mese ki ësane gwenan- insa ki teipsin zi karekna in enlala gwekaye. ⁷ San ha Alap maka teipsin zi karek mo kim sal-sibirida'ara?- zère mo hlil irin walasna men zen kam denaban yaklam denaban nen soneblata tine gwenanye. San ha Zen maka esek gul gwe'ara?- dekam de mas gwibiridan hapye. Zen kirekam bëjen. ⁸ Èe ama emsa gubirida'an: Zen dekam nabakam mas gwibirida gwenda. Hwëna sap kirekam, Èe ngatan zi mo lang nakore Zi Tangan de etan lwahal zankam, Èe anakare enlala naban asa hatazal, 'Asa de taibliblan wanya san ha nama tol? San ha hom tangan?" "

Gulk sun de ol blaonzimdinni an, zi dare de Alapsa abe lan hap dena:

⁹ Aha yaklakam Yesus ki zep gulk sun de ol blaorankam tonbiridaka- zi de anakan zënaka boltere ta gwibin srëm hap denaka, "Èe ama sërkam Alap mo nwenak dakasti'in." Sap zen kire nakon zënaka anakan husus neibirida gwenan, "Zen

aban apdenak hom." Zen in zep gulk sun ola anakan blaonzimki, ¹⁰ "Farisi walya man Alap mo gol san song gweka- dekon de Alapsa gu soneblan hap. Hwëna zao kim gwë'anka, Roma mo irik ginnik dep de pajak te-ala alal tanda gwen zini dekam zep hen kire hap hata zaka. ¹¹ Farisi walya in dekam zep zëbon onakon langa gwesik hankam zau'unka, hen zère en mo bosesa de mam gun hup denaka Alapsa anakan gu sonebla'anka, 'Alap, èe ep dawemsa golbla'an, sap èe aha zi niban apdenak hom, hen zi karekna wakin mo kim hom. Èe te-ala hole gwibinni tawa naka hom, ahak-ahakna tawa naka hom, hen kahalo gwenna- men kirekam ahakore zini kitak ëgwë gwenanye. ¹² Èe minggu-jamkam dare yaklakamë tembanena lwa gweblanan- Emsa dikim gu soneblata tine gwen hap. Hen èe de dare taha-tapakam ba maesa gul irinni, èe homë Emsa te tya sone gwenan. Ahana ama ebe hap gol gweblanan.'*

¹³ "Hwëna Roma mo irik ginnik dep de te-ala alal tanda gwen hap de zini in langa nakon zau'unka. Dekon zep ngli san de kara gwesen srëmkam huwe henkam nwe go-ho naban gu sonebla'anka, 'Are Alap, asa tol kwasang gwebla. Sap èe an karek gulin hana gwen zi.' "

*

¹⁴ Yesus ki zep etan gubiridaka, "Èe ama emsa gubirida'an: Kim ola halka, te-ala alal tanda gwen zini in, zen zen en Alap mo nwenak sam gwesiki. Farisi walya in hom. Sap tingare zini men zen mam gwen hap ëalp gwe-gwenan, Alap sa hwëna otdé tangannak kang gulu. Hwëna men zen otdé tangannak lowehe gwenan, desa

* **18:12** 18:12 Mat. 23:23-28 * **18:13** 18:13 Yahudi zini zen Alapsa ngli san de kara gwesen naban abe da gwek- taha teisya inen naban. Hwëna te-ala alal tanda gwen zini in saher hap kirekam gwë srëm gweka.

hwëna gut denak sa kang gul sera.”

Yesus kim walas tane-ne hap dawemna gozimkike:

(*Mat. 19:13-15; Mrk. 10:13-16*)

¹⁵ Aha yaklakam ki zep zini walas tane-nena hen wal baizili Yesus onak dep kap nulhal gwe'anzak– Zen de tahasa tehabirida ine gwen hap. Hwëna dua-blaskam de zëre hon ang ta gwen wenyä in kim hla nulidak, zen zep hwëna anakan jalse neibirida gwe'ak, “Bahem walasna an san kap gulhal gwezan. Bahem Gurusa blostablan.” ¹⁶ Yesus hwëna ki zep walas tane-nena insa haen gwibiridaka, ki zep zë gubiridaka, “Dikire walasna Abon nolëyaing gwe-gwezak. Bahem jalse gwibiridan. Sap walasna an makare wenyä, zen zen Alap mo irik ginni bi neibi'in. ¹⁷ Eiwa denakaë emsa gubirida'an: Men nara walas betek mo kim Alapsa anakan daiblibla'ak, 'Zen eiwa ano teipsinni,' zen zen Alap mo irik ginnik biti gwe'an. Men zen de kirekam daiblibla srëm gwe'ak, zen molya Alap mo irik ginnik biti gwëk.”

Te-ala beya nabare zini kim Yesus hon hata zakake:

(*Mat. 19:16-30; Mrk. 10:17-31*)

¹⁸ Aha yaklakam, ki zep Yahudi kore teipsin tola Yesus hon hata zaka, zao zep gublu zaka, “Bian Guru, em airis. Eë basa asa syal gwibir?– eë dikim hëndep de gwën hap denaka gul irin hipye.”

¹⁹ Ki zep ding gulbluka, “Diki airis aha-en tangan, Alap Zë-en. Zep em Asa banakane enlala gwebla'ara? ²⁰ Em dwan meseme sap Musa mo titi tabin ola tawa gwibirki– men zen anakan lwakye:

'Bahem kahalo gwen.
Zisi bahem tan.

Bahem sowë gwen.

Zisi bahem boton hap klak tan.'

Hen,

'Ane-biasa em blikip gwesik gwizimdin.'”*

²¹ Ki zep ding gulbluka, “Kitak insae aïtbirida, eë betek nakonë ki hëndep desan ang gwëk, hëndep angkam nama.”

²² Kirekam kim salblaka ki zep ding gulbluka, “Hwëna aha-en tangan lwa kini'an– em de desan ang gwen hap denaye: Em song gwen, ere mo kire-kirena kitak tangan te-ala hap lirak tabir. Te-alana desa tahalha zi hip kae gwebla-zim. Kirekame syal gwibi'inka, ki ngatan zi mo langnake hëndep de te-alasa beyakam lam ta'ara. Ena dekam etan hataza– Asa dikim ang gweblan hapye.”

²³ Zini in kim kirekam Yesussu salblaka, dekam zep tangan enlalana dowebla hanaka, sap zëno kire-kirena beya tanganna. ²⁴ Yesus hwëna man zë karatda taka, deban guku, “Eiwa, damdam naka hom– te-ala beya zi de Alap mo irik ginnik hatan hapye. ²⁵ Te-ala beya zi de Alap mo irik ginnik hatan hap dena, zen men kiye– unta yawal de jaron hul betek san tinni. Kire otweran yawala toton bëjen tin.”

²⁶ Men zen Yesussu kirekam sane da'ak, man dengguanblak, dekam zep dakensiblik, “Hare eiwa kire tangankamke! Ki hwëna endan nik sa engaya gwer? Toton nara molya.”

²⁷ Ki zep hwëna ding gulzimki, “Eiwa, auhu-kama zini zëre mae mo sostonkam bëjen zënaka ngaya tabin. Hwëna Alap de zi hip syal gwibir-zimdin srëm hap dena, aha-en mae hom tanganke.”

²⁸ Hwëna Petrus ki zep ding gulbluka, “Ki hwëna abe mae hap dena bankarekam sa lwal? Sap

* 18:20 18:20 Kel. 20:12-16; Ul. 5:16-20

ëe mesë ëre mae mo tïngare bi gwibinni Emsa de ang gweblanda gwen hap hli kulidak. Zep ëe basa asa lamkam ulin?"

²⁹ Yesus ki zep gubiridaka, "Eiwa denakaë emsa gubirida'an: Men zen de Alap mo irik gin hip de syal hap hli nulida gwe'ak-we wal walas zem, aya-wal oso-wal zem, an-bi zem, hen gol zem- ³⁰ zëbe mae hap Alap sa mamkam kap gul gwizimdi. Men kiresa hli yuludanna, desa sa angkam okamanak sabakkam kap ta gwizimdi. Hwëna Zën kim de kitak irik gïnkim kon gwesibir hana'anka, Zen dekam sa hen zëbe mae hap hëndep de ëngaya gwen hap dena golzimdi."

Yesus kim etan anakan gubiridakake, "Asa sa dal."

(Mat. 20:17-19; Mrk. 10:32-34)

³¹ Yesus ki zep dua-blaskam de ang ta gwen wenya insa tagal gulsuku, ki zep zë gubiridaka, "Emki ësane gwen. Nen an angkam Yerusalem san debe yaing gwe se'an. Zëwe kitak men kirekam Alap mo ol ayang gul gwen zini ale nul gwek, ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna abe hap dena, zen kire enkam sa ki hëndep lwal. ³² Asa sa Yahudi srëm zi mo tahanak dep tapbla dazim. Zen sa hwëna Asa lamang tan naban swrë da gwer, hen oltepkam sa Asa hol-hol da gwer, ³³ hen zen sa Asa dangole gwer. Ki sa hëndep Asa dal. Hwëna yaklana danahan, ki asa etan tin nikon gaya gwer."

³⁴ Hwëna dua-blaskam de zini in, hom mae engka en mae tame nuk. Banakan mes yap zë gweibiridaka, zep anakan hom dam nulsuk, "An kire hap ki gulu."

† **18:38** 18:38 Israelsa de gaya tabin hip de Zini, desa "Daud mo Auyan-tane" kam nen gweblak, sap Alap mo olsa de ayang gul gwen hap de zini kirekam nen gubirida gwek, "Zen teipsin zini Daud mo ausu nakon sa saltïli."

Yesus kim zi nwe diminnï dawem takake:

(Mat. 20:29-34; Mrk. 10:46-52)

³⁵ Yesus kim Yerikok golëyaing gwe se'an zaka, zi nwe diminnï ora alpna nikin'inka. Zen te-ala hap kon aberbe ta sone gwibirki. ³⁶ Zen kim Yesus maesa sasak-sasakna sane ta gubi'inka, ki zep tame gulku, "O an zi beyam-bya am taman gwe'an." Dekam zep takensik soneka, "Em ba hap?"

³⁷ Ki zep nenblak, "In Yesus taman'ara- Nazaret walya men."

³⁸ Dekam zep taken sone gwebla'anka, "Yesus, Daud Bak mo Auyan-tane, asa tol kwasang gwebla!" †

³⁹ Men zen teingiri da'ak ki zep jalse nëblak, "Balkkam!" Hwëna zen dekam mam enkam etan taken sone gwebla'anka, "Daud Bak mo Auyan-tane, asa tol kwasang gwebla!"

⁴⁰ Yesus dekam zep zausuku, ki zep waulblu halzan hap gubiridaka. Kim nërhatzak, zao zep takensiblika, ⁴¹ "Em basae dwam gwibi'ira?- Eë de desa ebe hap syal gwibir-blin hapye."

Ki zep ding gulbluka, "Bian, ëe ama nwesa de kara gwen hap dwam gwe'an."

⁴² Yesus ki zep gubluka, "Ki em kara gwen. Em mese asa taïbliblala, zebe dawem gwenda."

⁴³ Dekam zep ki hëndep kara gweka, dekam zep Yesussu ang gwe sebla halka- Alap hap de dawemsa gol gweblan naban. Zi trana in kim owasna insa hla nuk, dekam zep kitak Alap mo bosena teip nulsu'ak.

19

Zakeus Bak kim halekake:

¹ Yesus kim nama Yerusalem san dep golësek gwe'anka, ki zep

Yerikosa golëtaman gwe'anka.
² Hwëna Roma mo irik ginnik dep te-ala alal tanda gwen nik mo nola zëve gwë gweka, bosena Zakeus. Zëno kire-kirena beya tanganna.
³ Zen man tangan Yesussu de hla tan hap dwam gwe'anka, hwëna zini beya tanganna. Zep zen ba kon dep?– hla tan naye. Sap zini in tihis tanganna.
⁴ Ngein sin zep tenya aranak de sewen hap hles tyaka– dekon de tamarannak hla ta sonen hap.

⁵ Yesus kim te ausuna iwe hata zaka, ki zep gulk sun kara gwe seka, zao zep gu seblaka, “Zakeus Bak, em nabakam ati gwezan, sap Alap mo abe hap de dwam gwibir-blinna, Èe namen aha golak molya tak. Èe eno golak asa tal.”
⁶ Zakeus ki zep nabal-bakam ati gwe zaka, ki zep hëndep Yesussu zëre mo gol san dep isrip-sri naban ngeirblina halka.

⁷ Tingare zini kim kirekam Yesussu hla dak, dekam zep jakal nëbla'ak. Man eguk, “Wëo, zen ba hap zi karek mo golak de tan hap gunda?!”

⁸ Golak kim lowe he'ak, Zakeus ki zep luweka, ki zep Yesussu gubluka, “Bian, èe ama angkam hale'an. Ano kire-kirena 50 persenkam èe asa tahalha zi hip kae gwebla-zim. Hen men zëno mae mo pajaksaë aen dikim aha hlik naka twenblan hap mamkam de ing gun hup gubirida gwek, èe asa hwëna angkam etan mamkam kap tazim: 100 ribukam de ahap tan zi hip, èe asa hwëna 400 ribukam golblal. 10 ribukam de ahap tan zi hip, 40 ribukam asa golblal.”*

⁹ Ki zep hwëna zëno ola insa ding gulku, “Namen de yaklana awe, zini an hëndep we wal walas zeban, Alap mes gaya tabin hip denaka golhatazimnira, sap zen

hen Abraham Bak mo auyan-tane wal.
¹⁰ Sap ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna Èe kire zisi de hakalbiridan habë hatazak– men zen ora dawem nakon èsyal hekke, desa dikim ngaya tabin hip.”

*Yesus kim Zënaka de baes gweblan hap de ola gulk sun blaonz-
 imkike, hen aumwa hap de zisi klis
 gunnuk de zëre mae mo syal ei
 nika goltrëblan hap dena:*

(Mat. 25:14-30)

¹¹ Yesus kim nama kirekam tonbirida'anka, Zen gulk sun de ol blaonzimdinkim ayang gulzim'inika. Sap dekam Zen mes Yerusalemk golëgolek de gwe'anka, hen dekam zini man kil di gwe'ak, “Yerusalemk kim golëyaing gwe'anka, Zen dekam sa nësa Alap mo bosekam irik gili, hen nen dekam esa Roma mo irik gin nikon wet so gwer.”

¹² Ki zep gubiridaka, “Orep zini ki, bose teipsiblinna. Ki zep hwëna teipsin tangan zi nik aha lang nakon gu soneblaka– zao de bose naka etan esek gul seblan hap, lwahal zankam de zen langna iwe irik gilzin hap.
¹³ Hwëna kim teipsin tol zini in song gwe srëm gwe'anka, zen zëre hon de babu gwen zisi dare taha-tapkam kwang guludaka. Zao zep te-alana kae gwebla-zimki– seratus-juta seratus-jutakam. Zao zep gubiridaka, ‘Te-alana an ano tim bwanak em dekam kire-kirena lirak la gwibik.’

¹⁴ “Hwëna zao de zini ahakon man tangan husus nëblak– zen de teipsin hipye. Zep zëna kim song gweka, dekam zep zisi kap nul sonek– zen de teipsin tangan zini insa anakan gublun hap, ‘Zini in èe homë ki dwam èbla'an– zen de asa teipsibiridan hapye.’

¹⁵ “Hwëna zen hom zëno mae mo ol san ang gweka. Zen hwëna

* 19:8 19:8 Kel. 22:1; Bil. 5:6-7

desa teipsin taka. Ki zep händep zère mo lang san dep lwahal zaka. Händep dekam zep zère hon de èbabu gwe-gwen zini insa tagal gulsuku– dekam de zè anakan tawa gwibiridan hap, ‘Zèno mae mo te-alakam de eini angkam banaka'en?’

16 “Nonol zen hata zaka, ki zep gubluka, ‘Bian, seratus jutakam mensa ap zerblaka, angkam mes satu meliarak hataka. An zen– te-alana inye.’

17 “Ki zep gubluka, ‘Airis! Em abon de babu gwen zini dawem tanganna! Em mese betekkam de zerblan naka dawemkam irik taka, zebè angkam mam naka ep we yul sonebla'an. Zep angkam em sepulukam de èsa esa irik gili.’

18 “Zao zen hata zaka ki zep gubluka, ‘Bian, seratus jutakam mensa ap zerblaka, angkam mes lima-ratus jutanak zaulu.’

19 “Desa hen ki zep gubluka, ‘Em èna lima enkam esa irik gili.’

20 “Ahana zen hata zaka, zen hen ki zep gublu zaka, ‘Bian, eno te-alana men, a. Èe ama kaen haknak de tahalen naka ep aning tablak. 21 Èe ama emsa airi gweblak, sap em in jal-jal enkame irik gil gwenda. Sap em ere en mo eiyas gin nikore ei nika home tan gwenda, hwèna hen ebon de syal ta gwen wenyik mo irse gwen nakore nakae mamkam ere hap gulin gwenda.’

22 “Ki zep ding gulbluka, ‘Em abon de babu gwen zini karek tanganna! Em eiwakam asa anakan tame taka: Èe jal-jalkamè irik gil gwenan, hen ère en mo eiyas gin nikore ei nika homè tan gwenan, hwèna aha mo irse gwen nakore ei nikaè gulin gwenan. In zep ere mo ol toranna in kon asa emsa karek tal. 23 Zep em ba habe ano te-alana insa te-ala lam ta gwen golak drène srèm gweka? Ki zao

maka etan lwahal zannak betek maekam ap mas nullik.’

24 “Zini men zen zè lowe he'ak desa zep gubiridaka, ‘Te-alana insa em al tablan. Satu meliakam men zen ap zertrèblala, zèbe hap hwèna mas lablak.’

25 “Hwèna zini man zè dengganbla'ak, ki zep nenblak, ‘Asya, Bian, zèno mes-am satu meliar gweka!’

26 “Ki zep ding gulzimki, ‘Zini men zen ano kap tablanna kim syal-syal gwenna, zèbe hap etan asa kap ta gweblal. Hwèna men zen ano kap tablan naka asang gweblanna, men zen betek en maekam nama lwabla'anka, desa asa etan al tablal. 27 Hwèna men zen èe de teipsin hip baes tak, desa lahyo halzak– ère mo nwenak de tameran hap.’ ”

Yesussu kim teipsin zi mo kim Yerusalem kon hut du ane gukke:

(Mat. 21:1-9; Mrk. 11:1-11; Yoh. 12:12-19)

28 In kim kirekam tonsuku, dekon kim Yerusalemk golèyaing gwe se'anka, Yesus Zèna ngeinik gwèka. 29 Zaitun tra nabare kwatap teknak de è darena Betania hen Betfagek kim golèyaing gwe'anka, dekon zep zère hon de ang ta gwen wenyaka dandan guzimki, 30 “Em èna wakin san song èn. Kime apta'an haka, zao esa händep keledai tanena da tablan naka hla lala– zi mo zersong gwen srèm naka. Desa hil li-in halza. 31 Zi de emsa takensizindinkim, ‘Em ba habe hil li'ara?’– a kirekam ding ulzim, ‘Bian dwam gwèbla'ara.’ ”

32 Zi darena in ki zep song èka. Men kire enkam tan-tan soka, kire enkam zep ki händep lwak. 33 Kim hil li in'inka, keledai bina ki zep dakensizimk, “Em ba habe hil li'ara?”

34 Ki zep ding ulzimki, “Bian dwam gwèbla'ara.”

³⁵ Hëndep ki zep ërlwa halka. Kim ërhataka, ki zep keledai tahan dannak zëre mae mo tahan bajuna kang dasek, zao zep hwëna Yesussu zëwe de sewesen hap mas nëblak. ³⁶ Kim zersong gwe'anka, zi trana in dekam zep ngein sin zëre mae mo tahan bajuna ora san dëre dahak–desan de keledaina in zersong gwen hap.

³⁷ Yerusalemk kim ëgolek de gwe'ak– orana men dekon za- itun tra nabare kwatap tek nakon hut gwehe zaka, zi trana men zen ang nëblan da'ak dekon zep ol mamkam Alapsa isrip- sri nëbla song gwe'ak– mae hap, mensa owas-owasna zëre mae mo nwekam hla nul gwekke. ³⁸ Man ëtaken song gwe'ak,

“Hë'ho!
An Bian mo bosekam nësa dikim tatetekam irik gin hip hata se'ara.

Diki Alap Zen zëbe hap dawemsa golblan.

An Zëbon onakon esa Alap han ërumlae gwer!

Hë'ho! Nen kitak teipsin tangan Zini Alapsa boltere tan!”

³⁹ Hwëna Farisikam de zini zi trana iwe man zë hen ëdurum gwehek. Zen ki zep Yesussu nenblak, “Bian, emki sap ere hon de ang ta gwen wenya insa gubiridan– dekakim balk tasik!”

⁴⁰ Ki zep ding gulzimki, “Ëe ama emsa gubirida'an: Zen de ëbalk tasi'ik, dekam hwëna kaso beyam-byana an zen sa hwëna kirekam ëtaken gwer.”

Yesus kim Yerusalemsa nwe go- ho gweblakake:

⁴¹ Yesus kim Yerusalemsa golek kon hla takin zika, dekam zep anakare ola ban nwe go-ho gwebla'anka, ⁴² “Kwasang tol,

Yerusalem. Namen bae ki anakan tame u'in, 'Alap han de zersësek gwen hap de orana an desan.' Hwëna Alap mes ebe mae hap orana insa aning tazimki.* ⁴³ Zen in zep, sap em Yerusalemk de zini home Asa dam lasi'in, yaklanak sa hatal– men dekam de ebe mae hap de jal zini emsa dot nulsu'ukye. Em dekam toton ba san molye heya-hya gwek. Zen sa kamasas bwang nul– eno ënak de kol sonna ansa dikim tatak gwesik kinin hapye. Desan sa emsa biti neibiridazal. ⁴⁴ Zen sa hëndep emsa kitak damerasil, hen eno mae mo gola sa lu da gwer. We wal walasna zen sa kei-king nul, hëndep gol te ik gin maena molya ëlwak. Sap em home tame uk– Alap in kim sap emsa de ngaya tabin hip hata zakaye.”

Yesus kim pasar zini Alap mo gol tëm nakon golëalsa sonekake:
(Mat. 21:12-17; Mrk. 11:15-19; Yoh. 2:13-22)

⁴⁵ Yesus ki zep Alap mo golak til zika. Dekon zep, men zen zë Alap hap de golblan kire-kirena lirak da gwibik, desa golëalsa soneka. ⁴⁶ Zao zep gubiridaka, “Alap mo olak man lwak,

‘Ano gola zen Ënaka dekon gu sone gweblan hap dena.’

Em an hwëna
‘sowë zi mo aning gol habe li kul sone gwe'an.’”*

⁴⁷ Hwëna Zën zep zë yakla jamkam tawa ta gwibi'inka. Hwëna Alap mo golak de syal tan wenyik mo mam-mamna, Musa mo olsa de tawa ta gwibin wenya, hen Yahudi mo nol-nola, zen dekam man Yesussu dikim tan hap orasa dëbla'ak. ⁴⁸ Hwëna hom dam dasi'ik, sap tångare

* **19:36** 19:36 Orep de zini kirekam ëgwë gwek– teipsin zisi de hut tu ine gunkumye. Orep teipsin zi de kudakam song gwe zanna, zëno enlalana, eijan hap. Keledaikam de song gwe zanna, zen umlae naban de hatazan hap. * **19:42** 19:42 Luk. 13:34-35 * **19:46** 19:46 Yes. 56:7; Yer. 7:11

ahakore zini man Yesus mo tawa tabinni sêrkam dwam neibi'ik.

20

Yesussu kim anakan dak-ensiblikke, "Emsa an nara trî ta se'ara?"

(Mat. 21:23-27; Mrk. 11:27-33)

¹ Aha yaklakam kim Yesus Alap mo golak tawa tabi'inka, dekam zep hen Alap mo golak de syal ta gwen zi mo mam-mamna, Musa mo olsa de tawa ta gwibin wenyâ, hen Yahudi mo nol-nola ban yaing gwezak. ² Zao zep dakensiblik, "Emsa an nara gubluka, hen nara emsa trî tase gwe'ara?— dekam de kirekam-kirekamna insa syal gwe-gwibin hipye."

³⁻⁴ Ki zep ding gulzimki, "Ki Ëe asa hen nonol emsa takensibiridal: Baptis ta gwibin zini Yohanis Swesa san ha Alap trî ta seka? San ha zen zêre en mo ssonkam ki syal gwe-gweka? Eme nonol ap ding ulbli'ak, ki Ëe asa hen emsa gubiridal, 'Asa Zen trî ta se'ara, zebê kirekam syal gwe-gwe'an.'"

⁵ Dekam zep zê-en anakan donbi'ik, "Bêjen nen anakan ding gulblun, 'Alap trî ta seka,' ki hwëna zen sa nêsa gubiridala, 'Ki em ba habe desa laïblibla srêm gwek?' ⁶ Hwëna anakane ding ulbli'ak, 'Yohanis zen zêre en mo ssonkam syal gweka,' ki hwëna zi trana an sa kasokam nêsa nîribiridal, sap zen Yohanissi mes-am anakan daïbliblak, 'Zen eiwa Alap mo olsa ayang gul gwizimki.'"

⁷ Anakan zep hêndep ding nubluk, "Ëe homê dam ulsu'un, 'Yohanissi zen trî tase gweka.'"

⁸ Ki zep hwëna ding gulzimki, "Zep Ëe hen molyê emsa gubiridak, 'Ëe an zêno syalsaê gol gwe'an, hen Zen Asa trî tase gwe'ara.'"

Yesus kim ola gulk sun blaonzimkike— Zênaka de Yahudi zi baes gweblan hap dena:

(Mat. 21:33-46; Mrk. 12:1-12)

⁹ Yesus ki zep ola gulk sun blaonzimki, "Zini ki, zêno anggur ngana yawala. Zen hwëna ngana insa te-alakam bohê ta guzim halka. Zêna dekam zep aha lang san holokam de zê gwên hap song gweka. ¹⁰ Angguru in kim têka, dekam zep zêre hon de babu gwen zisi zer soneka— zen de anggur dan te-ala hliksa zêre hap zerbla halzan hap. Hwëna zini in zen ngana insa bohê dak, zen hwëna man karekkam dangolek, deban zep nenblak, 'Wake, ki en lwahal!'^{*} ¹¹ Etan ki zep ahanaka zer soneka. Hwëna desa man nonol lamang dak, zao zep dangolek, ki zep etan ba maesa de golblan srêmkam nêr sonek. ¹² Dekam etan ahanaka zep zer soneka. Desa hen man dangolek, hêndep man dêsêk, ki zep hêndep ngana in kon hiri dak.

¹³ "Dekam zep nga bina in enlala gweka, 'Ëe banakan asa etan syal gwibir? Anik ki êre mo dang tininak de walasna ansa zer sonek. Desa wêhê yap blikip neisibli'ak.'

¹⁴ "Hwëna kim nga bohê tan zini in hla da guk, ki zep zênaka nenbiridak, 'Wakin angkam zêre mo walas tangan hata'ara. Bi zik de tinkim, an zen sa hwëna ngana ansa bi gweblala. Nen tan, ekakim nên bi ëblak!'¹⁵ Ki zep hêndep ngana in kon hiri dak, zao zep tol hêndep dak.

"Zep nga bi nik mo zi lup gul sonenna insa kirekam neibirida gwek, zep zen banakan sa gweibirida zala? ¹⁶ Zen sa tamera zala. Ngana insa dekam sa hwëna aha zi hip bohê tazimdi— dekam de zen anggur dan te-ala hliksa zêre hap zer gweblan hap."

* 20:10 20:10 2Taw. 36:15-16

Ola insa kim ësane gwek, dekam zep èguk, “Asya, kirekam bap zen lwan!”

¹⁷ Hwëna Yesus man kara tabi'inka hen sane tabi'inka. Ki zep hwëna gubiridaka, “Ki hwëna em banakane Alap mo ola ansa enlala eibi'in?— men zen anakan lwak,

‘Gol tauk gweblan wenya mensa gol tenya baes neibik, hwëna Bian Alap mes desa bolak ik gilkî.’ *

¹⁸ Zep zini men zen de gol tenya iwe ètisik gwe'anzak, zao sa hëndep ètimbwäs gwe-gwer. Hen gol tenya in men zëbon mae de zan ine'ak, zen sa hëndep èils gwer.”*

Yesus hon kim anakan de u siweblan hap yaing gwe zakke, “Roma mo irik ginni wëhë ol lamangkam gubi'inka?”

(Mat. 22:15-22; Mrk. 12:13-17)

¹⁹ Yahudi mo mam-mamna in kim Yesus mo gulk sun de ol blaoranna insa sane da'ak, dekam zep dam nulsuk, “O zëno ola an nëbon mae am ti'in.” Ki zep sap dekam de zë hëndep balk tan hap èakasik. Hwëna zen zi beyambyana insa hen na'iribiridak, zep balk da srëm gwék. ²⁰ Dekam zep hwëna balk tan hap orana dëbla'ak. Zen in zep ahakorena lup nul sonék— zen de u siwen olkam takensik gweblan hap. Sap zen mes ola anakan niaha-en guk, “Roma mo irik gin nika de ol lamangkam gubi'inka, dekam asa enbiridazak. Zen dekam esa hwëna gubernor hon klak lal.” ²¹ In zep Yesusu nenblazak, “Bian, èe mesë emsa tame lak. Em Alap mo dwam gwibinni damdam enkame tawa ta gwibirida, sap eno tawa tabinni home wet

gulsuk gwenda— dekam de zi emsa husus gweblan srëm hapye, sap mamna, sap betekna. ²² Zen in zebë emsa lakensibli'an: Em banakane Musa mo titi tabin ola dam gulsu'ura? San ha nen sap esa Roma mo irik ginnik dep pajak te-alana ol gwizim? San ha bap nen?”

²³ Hwëna Yesus mes anakan tame tabirki, “An u siwen olkam ki Asa dakensibli'an.” Ki zep gubiridaka, ²⁴ “Abe hap emki pajak hap de te-ala kasona insa ahanaka goltrëblan.” Kim nolblak, ki zep gubiridaka, “Te-ala kasonak awe, an nara mo nwe-masesa zë yang dasik? Hen nara mo bolesa zë ale nuk?”

Ki zep ding nulblik, “Roma mo teipsin zi mo denakake.”

²⁵ Ki zep hwëna ding gulzimki, “Ki Roma mo teipsin zini in mo bi gwibin kire-kirena amki zëbe hap etan lop la gweblak. Hen kirekam, Alap mo bi gwibin kire-kirena, amki Alap hap lop la gweblak.”

²⁶ Zi beya mo inik hëndep hom zëno karekkam de ol-gunnu nasalblak. Ki zep hëndep balk tasik, sap zen man zëno ding gulzimdinni insa denggwänbik.

Sadukikam de gubirida gwen zini kim Yesusu tin nikon de etan èngaya gwen hap dena dakensibli'kke:

(Mat. 22:23-33; Mrk. 12:18-27)

²⁷ Sadukikam de gubirida gwen zini, zëno mae mo tawa tabinkim, “Zini bëjen tin nikon etan ngaya gwen.” Zen ki zep hen Yesus hon yaing gwezak.* ²⁸ Dekam zep u siwen enlala naban anakan dakensibli'ak, “Bian Guru, Musa Bak mo titi tabin olak a kirekam mo lwakye:

‘Zi de we zemka walas wë lan srëmnak tinkim hli yunnu, zen

* **20:17** 20:17 Yahudi zini kasokam gola dauk gweblak, zep mensa Yesus awe buku Mazmuru kon guku (Mzm. 118:22-23), zen nonol lonen kaso hap dena. Hwëna Orya ol zi hip, ngirin gol tenya ban enlalana anakan apde në'an, “Bol-zaun tangan wenya,” zep kirekam li nul sonék.

* **20:18** 20:18 Yes. 8:14-15 * **20:27** 20:27 Kis. 23:6-8

oso zik de etan gonkam— zen de zë walassa aya zik mo weinak dep wë tan hap. Hen kirekam, oso zik de tinkim, aya zik de hwëna we semna insa gonkam.*

²⁹ Orep awe zini ki, beyana tuju enkam, aha-ere ane-bianna. Zëna zi nik zep nonol wenyä golka, hwëna walas wë lan srëmnak zep tilki. ³⁰ Zao de zi nik zep etan golka— sowe nal zem in saye. Zen hen walas ën srëmnak zep tilki. ³¹ Zao hen etan dan-ahan nik golka. Zen hen walas wë lan srëmnak tilki. Hëndep tujukam de aya-wal oso-walya in kire enkam zep sap nol gwëk, hwëna walas ën srëm ennak zep juwe gwëk. ³² Wenyä in hwëna aumwa hap zep tik. ³³ Zep zen de etan ëngaya gwe'anam, men kirekam ahakon tawa da gwibirin, wenyä insa nara mo wekam maka nenbi'in? Sap tujukam de zini in mes desa kitak nol gwëk.”

³⁴ Yesus ki zep ding gulzimki, “Zini okamanak de lowehe gwenkam, zen man we-zi darena zënaka kap da gwenan. ³⁵ Hwëna zini men zen etan de ëngaya gwen hap ëdakasti'ik, zen molya etan zënaka kap da gwëk. ³⁶ Zen dekam Alap mo dam taha nakore zi mo kim sa lowehe gwer, hen dekam molya etan juwe gwëk. Zen Alap mo hanan tabin walaskam sa lowehe gwer, sap Zen mes desa tin nikon gaya tabirki. ³⁷ Hwëna Musa hen mes damnak anakan goltreizimki, ‘Zini tin nikon gaya gwenkam.’ Sap zen kim syauk nubare te tyum-tyumnuk hata zaka, dekam Alap anakan am gubluka,

‘Ëe an eno auyan wal mo Alap— Abraham, Isak, hen Yakob Bak mo.*

³⁸ Zep Alap Zen tin zi mo Alapsa

hom. Zen ngaya wenyik mo Alap. Sap tangan men zen juwek Zëbon onakon nama ngayana.”

³⁹ Ki zep Musa mo ol tawa ta gwibin zini ahakore nik nenblak, “Bian, em dawemkame ding guluda.” ⁴⁰ Dekam zep Yesusu de takensik gweblanna baes tak, sap zen mes ësa her gwëk.

Yesus kim Zënaka dikim sap dam tasin hip dena goltreizimkike: (Mat. 22:41-46; Mrk. 12:35-37)

⁴¹ Yesus ki zep takensibiridaka, “Zen ba hap ki zini anakan tawa da gwibirin?— ‘Israelsa de ngaya tabin hip de Zini, Zen teipsin zini Daud mo auyan-tanekam sa hata zala.’ ⁴² Hwëna Daud zëna man-am ‘Teipsin Zi'kim gubluka— in kim buku Mazmuruk anakarekam ale gulkuye:

‘Bian Alap man ano Teipsinni gubluka, “Ëre mo dam taha nakon emki nikirin— dekon de hen teipsinkim irik gin hip.

⁴³ Ki asa hwëna ebe hap de jal zini ere mo tana iltikinnik sisik gulin.”*’

⁴⁴ Zep Daud insa Israelsa de ngaya tabin hip de Zini insa ‘Teipsin Zi'kim gubluka, ki Zen banakan sa zëno auyan-tanekam hata zala?”

Yesus kim anakan tawa tabirkike, “Bera, Musa mo titi tabin ol tawa ta gwibin zini in enlala kwae naban!”

(Mat. 23:1-36; Mrk. 12:38-40)

⁴⁵ Zi beyam-byana in kim nama sane da'ak, ki zep dua-blaskam de wenyä insa gubiridaka, ⁴⁶ “Bera, Musa mo ol tawa ta gwibin zini in enlala kwae naban! Zëno mae mo kwaena in mana ebon mae hliminnink. Zen baju dawem-dawem alala tan naban zi nwe san zënaka nolëtrënda gwenan— zi dikim blikip gwesibirida gwen

* 20:28 20:28 Ul. 25:5-6 * 20:37 20:37 Kel. 3:6 * 20:43 20:43 Mzm. 110:1

hap. Zen hen man ëdwam gwe-gwenan– dekam de aha zi tagal gwen maenak anakan blikip gwesibirida gwen hap, ‘Dawem, bian guru.’ Zen hen but srëm golak ngeinnik de komal tumnak de teinikirin hip ëdwam gwe-gwenan– hen tembane yawal maenakye. ⁴⁷ We wal sem-semna hen anakan ahap da gwibirin, ‘Ëe asa tol eno zi swe mo kire-kire hli tandanna ebe hap tagal tasibir.’ Hwëna zen sowë enlala naban mas neibirida gwenan– dekam de zëre hap mamkam hli ti irin hip. Hwëna zëre mae mo karekna inša dikim aha zi hlauzimdin srëm hap, zep but srëm gola kon zi nwenak Alapsa mam blalkam nen sone gweblanan– dekam de zi kil tibin hip, ‘Zini an airis.’ Hwëna zen zënaka de karek tabin hip denaka kim mam nulsuk gwenan.”

21

We sem tahalhana kim te-ala wasngena Alap hap ing so sonebla zakke:

(Mrk. 12:41-44)

¹ Yesu kim nama Alap mo golak gwë'anka, ki zep kara tabi'inka–te-ala beya zini kim Alap hap te-alana bitì da sone gwebla'anzak. ² Dekam zep hen we sem tahalhana hlauku– zen kim hen te-alana dan tolaka Alap hap ing so sonebla'anzak. ³ Yesu dekam zep gubiridaka, “Eiwa denakaë emsa gubirida'an: We sem tahalhana an mes tingare ahakore zini kwei-kwik gulun.* ⁴ Sap ahakon in zen bitì da gwe sanzal, zëre mae hap de hlikna nama beya nik ërlwazim'in. Hwëna we sem tahalhana an mes tingan ing gulun– zën dikim tol sap gwën hap denaka.”

Yesu kim anakan hamal hap gubiridakake, “Aumwa hap denak, a kirekam sa lwa song gwer.”

(Mat. 24:1-14; Mrk. 13:1-13)

⁵ Yesu hon de ang ta gwen wenyta ki zep Alap mo gola inša anakan donbi'ik, “Alap mo gola an man tangan weir gulsunkum kwa nuk, hen zëno kaso kong ta zahenna sërkam de nwe-awes tanganna. Hen mensa Alap hap kirekirena nol gweblak, sërkam de dawem-dawem tanganna.” Yesu ki zep gubiridaka, ⁶ “Yaklanak sa hatal, an desa namen kara u'in, sa dre nulsul. Hëndep zëno kaso kong ta zahenna aha-en mae molya lwak. Zen tingan tangan sa dri nulsul.”

⁷ Ki zep Yesusu dakensiblik, “Bian, zen bawalkam sa ki lwal? Hen banakare owassa asa hla kul gwer?– dekam de anakan dam gulsun hap, ‘Angkam man ki lwa'an– men kirekam hamal hap asa gu-gubiridakaye.’”

⁸ Ki zep ding gulzimki, “Salok-salokkam lowehe gwëk. Emsa mana yasik da gwibirink. Sap zini beya nik sa ebon mae onak anakan ëboton gwe-gwezal, ‘Ëe an Zen– Yesusye. Angkam mes zë zaunun!’ Hwëna bahem salbirida gwen. ⁹ Em de anakan ësane gwe-gwenkam, ‘Zëwe man ëeija'an,’ hen anakan, ‘Dekon pemerinta nakon de wet so gwen hap man ësoson gwe'an,’ hwëna em dekam bahem ëairi gwen. Sap zen nonol kirekam sa Alap mo dwam gwibin sin lwa gwer. Hwëna dekam bahem ëkil g'il gwen, ‘An aumwa hap denak mes zaul, zep ki lwa'an.’

¹⁰ “Aha zi ausu nakorena aha zi ausu naban sa ëeija gwer, hen aha irik ginni aha irik gin niban sa ëeija gwer. ¹¹ Lang yala an san jingili mam enkam sa taïlida gwer. Usak yawala sa hatanda gwer. Hen sang-sang yawal sa

* 21:3 21:3 2Kor. 8:12

hlauluda song gwer. Nglinak esa owasna hla kulse gwer, dekam esa ëairi gwer.

¹² “Hwëna kirekam de lwan srëmnak, emsa sa dahyo gwer hen karek da gwibir. But srëm golak de mam-mam wenya kip sa emsa kap nulzimhal gwer, ki sa hwëna pemerinta mo bwinak emsa yal nulne gwer. Hen emsa sa pemerinta mo teipsin-teipsin wenya kip anakan nolëtrei gwizim, ‘An hen ahana–Jesus hon de ang gwe-gwenna.’
¹³ Hwëna zen kirekam Alap mo dwam gwibin sin sa ki ebe mae hap lwa gwizim– em dikim zë abe hap denaka ëton gwen hap.
¹⁴⁻¹⁵ Aen asa ebe mae hap enlala blala ing ta sone gwizim, dekam hëndep eno mae mo jal zini molya eno mae mo ola insa nulsuk halasen gwék. Zep emki hamal hap enlalasa anakan hohle ta gwen, ‘Ëe ba hap de enlalana beya gwen hap? Zen sa zëwe de zaunkno enlala blala abe hap zerblala– ëe de kirekam ding gul gwizimdin hip denaye.’
¹⁶ Ere mae mo ane-bianna, aya-wal oso-wal om, iye wal om, hen wal bose wal om, zen sa emsa abe hap de jal hap karek tabin hip nolëgu gwer. Hëndep emsa sa ahakon damera gwer.
¹⁷ Emsa tingare zini sa husus neibirida gwer, sap em an Asa de ang gwe-gweblan wenya.
¹⁸ Em sap esa okamanak awe juwer, hwëna lamkam etan tim ëse naban esa luk tal.
¹⁹ Zep em Asa de taïbliblannak em tatetekam ëzauk gwen. Zen dekam esa enaka ngaya labir!”

Jesus kim hamal hap gubiri-dakake, “Jal zini sa Yerusalemsa dre dazal.”

(Mat. 24:15-21; Mrk. 13:14-19)

²⁰ “Em kime jana nabare zini Yerusalemsa de dot tasinnik hla kulida'ak, zen dekam ëenlala gwék, ‘Yerusalemsa de dre tan hap de yaklanak mes zaunun.’

²¹ Em dekam, Yerusalem mo langnak de lowehen wenya, kwatap san dep em heya-hya gwen. Yerusalemk de lowehen wenya, emki hli tasin. Hen ë alp san de lowe hendan wenya, bahem etan ë san dep lwanda halzan.
²² Dekam men kirekam hamal hap ale nul gwékke, kire enkam sa Alap mo jala hatazim.
²³ Kwasang tol, we walya u nubare wenya, hen nama de walassa momkam taïzi gwibin wenya. Zen tol banakan molya ëasendak. Dekam langna sa tangan dohonhon gwer– Alap mo jal de awe de zi hip hatazimdinkimye.
²⁴ Ahakon nëbökkam sa blom da gwibir. Ahakon tingare lang san dep sa dahalebirhal gwer– zao de zi mo tana ïltikinnik ëbabu gwe-gwen hap. Dekam Yerusalemsa Yahudi srëm zi en sa nyauk gweblal– hëndep yaklana de tap gwe'anka, Bian mensa ki-en zëbe mae hap aïtbir-zimkike.”*

Ngatan zi mo lang nakore Zi Tangan de hatan hap de ol:

(Mat. 24:29-31; Mrk. 13:24-27)

²⁵ “Alap dekam sa tan-tanna bennak, yaklanak, hen keisnik gol gwizimdi. Dekam hina sa mam en tangankam ngëp-ngep gwe-gwer–auku mam naban. Okamanak de tingare langnak de zini zep sa anakare hap ëairi gwer, ‘Nen an molye lowehék.’ *
²⁶ Zini hëndep kim de lang olo gwen hap dena insa neisbi'ik, airin hip sa ëtilsik gwer. Sap dekam nglinak de teipsin-teipsin dowal-dowala sërkam sa ëïlman gwe nasen gwer.
²⁷ Zen diki dekam sa ngatan

* **21:24** 21:24 Rom. 11:25; Why. 11:2 * **21:25** 21:25 Mzm. 46:1-3; Yes. 13:10; Yeh. 32:7; Yl. 2:31; 2Ptr. 3:10-12; Why. 6:12-13

zi mo lang nakore Zi Tanganna Asa but de zerati gwe zannak hla dase gul. Zen dekam asa ère mo sosen naban ngatan yawala ban ziati gwezal. ²⁸ Kirekam kim de lwa'ak, zen dekam em luk tan, ki gulk sun isrip-sri naban èkara gwesek, sap zen dekam emsa de ngaya tabin hip ki lwa'an."

Langsa de dam gulsun hup de ol:

(*Mat. 24:32-35; Mrk. 13:28-31*)

²⁹ Yesus ki zep gulk sun de ol blaonzimdinkim aïsìl gwibirida'anaka, "Emki ènlala gwen- dèren, ahaksa aha te. ³⁰ Zen de alsin hyanak etan ala gwenkam, zen dekame tame ul gwenan, 'Angkam sasa gwen hap ki lwa'an.' ³¹ Hen kirekam, owas-owasna insa kime hla kul gwe'ak, zen dekam esa anakan ètawa gwer, 'Angkam Alap Zèn de kitak irik gîlzìn hap denak man zau'un!'

*

³² "Eiwa denakaè emsa gwibirida'an: Em an zene angkam lowe he'an, molye kitak juwek, zen dekam sa ki tingan lwal. † ³³ Ngli naban kama naban sa jekjak nër. Hwëna ano ola, zen hëndep denaban sa lwa gwer."

Salok-salokkam de lowehe gwen hap de ol:

³⁴ "Ere mo gwënsa em kara gul gwen- mae hap, mana eno enhona in beya gwenanka, syansyan en hap de enlalakam, hen ho mamak otde gwen en hap de enlalakam, hen ere mo gwënsa de ngalap gwibin hip de enlalakam. Ki hwëna aumwa hap de yaklanak zol makarenak esa èkyan

* **21:31** 21:31 Owas-owasna mensa enlala gwibiridaka, zen mensa ayat 25-26nak lwa'an.

† **21:32** 21:32 Yesus mo ola an, san ha mae hap?- Zënaka de taibliblan wenyaka de karek ta gwibin hip dena, hen Yerusalemsa de dre tan hap dena. (*Mat. 24:4-22; Mrk. 13:5-20; Luk. 21:5-24*) Yerusalemsa tahunna tuju-pulukam dre dak. Dekam men zen Yesusu sane da'ak, hom ahakon juwe'ak. Zep ayatnak awe zëno ola an, Zën de etan lwa halzan hap denaka hom.

* **21:36** 21:36 Rom. 13:11-14; 1Tes. 5:3; Mrk. 13:33 * **22:1** 22:1 Paska mo enlalana, emki Lukas 2:41 mo otde alenak hlaun. Ragina zen rotisa de syal gwibinnik mas nul gwenan-dekam de hop gwen hap. (*Ul. 16:1-8*)

nahlal. ³⁵ Sap yaklana dekam kirekam sa hatazim- tingan men zen okamanak lowehe gwenan, zëbe mae hapye. ³⁶ Zen in zep salok-salokkam lowehe gwek- Alapsa de gu sonebla tine gwen naban, tatetekam ekakim èzauk. Karek yala in zen hata'an, kire hap em abe ta sone gwen- desa ekakim dawemkam yaubik, hen dawemkam ekakim ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna Asa etan de hata zannak èrtowek."*

³⁷ Zao kim lwa se'ak, Yesus dekam yaklam Alap mo golak tawa ta gwibirki. Kam-en zep hwëna zère hon de ang ta gwen wenyana ban zaitun tra nabare kwatap tek san dep golësek gwe-gweka- zao de golëtruwe gwen hap. ³⁸ Zi beyam-byana kak tangannak zep Alap mo golak yaing gwe-gwezak- Yesus mo tawa tabinni insa de èsane gwen hap.

22

Yudas kim Yesussu zergukuke:

(*Mat. 26:1-5; 26:14-16; Mrk. 14:1-2; 14:10-11; Yoh. 11:45-53*)

¹ Dekam yakla yala Paskanak dep man golek de gwe'ak- Alap men dekam Mesir kon Israelsa gwis gwe sonekake. * Paska yaklanak kim zauk, zen dekam zep hen èkon gwesik hanak- ahare minggukam de ragi srëmkam rotisa tru ta gwen naye. ² Dekam Alap mo golak de syal tan zi mo mam-mamna Musa mo ol tawa ta gwibin zi niban, zen hwëna aningkim Yesusu dikim tan hap orasa dëbla'ak. Hwëna zi beyasa

nairibiridak, zep dekam balk da srēm gwek. ³ Dekam zep ëna Kariot walya Yudas Baksa dowal mo kigina ing gwe heblaka. Zen sap zère hon de dua-blaskam ang ta gwen wenyik mo ahana. ⁴ Zen ki zep song gweka– Alap mo golak de syal tan wenyik mo nol-nola ban, hen zèwe de jana nabare zi mo mam-mam naban de olsa anakare hap ziaha-en gun hup, “Ëe banakan asa ebe mae hap zao de balk tan hap zertreizim?” ⁵ Zen man tangan sam neisiblik, dekam zep nenblak, “Te-alasa asa ep ërblal.” ⁶ Dekam zep ding gulzimki, “Ëe asa orana tèblal–dekam de sowëkam ebe mae hap zertreizimdin hip.”

Yesus kim zère mo timsi de enlala gwe-gwibin hip de tembanena nonola golzimbike:

(Mat. 26:17-29; Mrk. 14:12-25; Yoh. 13:21-30; 1Kor. 11:23-25)

⁷ Rotisa de ragi mas gun srēm kam tru tan hap de ming-guna iwe kim lwa se'ak– yaklana men dekam Paskanak dep de tembane yawalak dep domba zahona Alap hap blom da gwibir-blikke, ⁸ Yesus dekam zep hen Petrus ne Yohanis neka guzimki, “Em song ë– Paskanak dep de tembane yawalsa eka hen nöp hamal ul.”

⁹ Ki zep lakensiblika, “Endawe asa hamal ul?”

¹⁰ Ki zep ding gulzimki, “Em kime ëna iwe li'inka, dekam esa zini hla la sonera– kama ngat-darakkam de weya blome gwirehan naban. Zen desa em ërtro kinin– hëndep gola men zao de tik, em hen zao lil. ¹¹ Zao gol bi naka enbla, ‘Bian Yesus man emsa takensibliila, “Ëe teksonna enda zao asa ère hon de ang ta gwen wenyi ban Paskanak de tembanena zitwenblal?”’ ¹² Zen sa ebe nikip gul de tekson yawalsa

zertreizimdi. Komal tum maena sowe henna. Zen zao hamal ul guk.”

¹³ Ki zep hëndep song ëka, zao zep hëndep oltoweka– men kirekam Yesus guzimkiye. Zèwe zep hëndep tembanena hamal ul guku.

¹⁴ Kim kam-en gwek, Yesus dekam zep dua-blaskam de wenyi ban Paskanak dep de tembanena insa zitwenbla'anaka. ¹⁵ Ki zep zè gubiridaka, “Ëe ama tangan dwam gwe-gwek– Paska tembanena ansa de eban mae zitwenblan hapye, Ëe de nama karek yawala insa goltowen srēm nak. ¹⁶ Sap Ëe ama emsa gubirida'an: Ëe na-en molyë etan auhu-kamanak Paska tembanena twinbik. Hwëna Alap kim de irik ginkim kon gwesibir hana'anaka, zen diki dekam asa eiwa tangankam de Paska tembanena twinbir.”

¹⁷ Yesus ki zep anggur ho nabare mokna zerka, deban Alap hap dawemsa golblaka. Zao zep gubiridaka, “An desa apdekam otdebik. ¹⁸ Ëe ama emsa gubirida'an: Ëe angkam na-en molyë anakare anggur hona etan otdek. Hwëna Alap mo irik ginnik kim de hata'ak, zen diki dekam asa etan ziotdebir.”

¹⁹ Rotina ki zep hen ineka. Ki zep hen rotina in hap Alap hap dawemna golblaka, ki zep ahap gul guku. Desa zep anakare ola ban kap tazimki, “An ano timni– mensaë ebe mae hap sosok gulzim'inke. An kirekam em ano timbwanak syal gwe-gwibin– Asa dikim enlala gwe-gweblan hapye.”

²⁰ Kim tembane tasik, ki zep anggur ho mokna etan anakare ola ban zerzimki, “An ano kala zen. Zen sa ano tim nikon wet sol– Alap mo zi niban de ol ziaha-en gun ësesa dikim

sul sonen hapye.*²¹ Hwëna Ëe ama emsa gubirida'an: Zini men zen Asa dikim zë balk tan hap zertreizim'ira, zen hen awe nikin'ira.²² Ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna Ëe asa til- men kirekam ki Alap Asa gublukake. Hwëna kwasang tol, zini men zen Asa dikim zë balk tan hap zertreizim'ira, zen karekna mam tangan wenyaka sa goltowera!"

²³ Ki zep zë zënaka anakan dakensibirida nasen'ak, "Nëbon mae onakon in nara sa ki kirekam gwëblala?"

In kim anakare hap ëol gwekke, "Diki ëe amaka mam gwe'an!"

(Mat. 20:25-28; 23:11-12; Mrk. 9:35; 10:42-44; 1Ptr. 5:1-5; Yoh. 13:12-15)

²⁴ Hwëna dekam zep dua-blaskam de wenyä in ëol gwe'ak-mae hap, "Yesus de irik gi'inka, diki ëe amaka nëbon mae onakon teipsi'in."²⁵ Ki zep zë gubiridaka, "Alapsa de tame tan srëm lang-langnak men zen teipsin-teipsinkim teinikin gwenan, zen man zëre kore naka jap nul sonenda gwenan. Hen zen man anakan de blikip gwesibirida gwen hap ëdwam gwe-gwenan, 'Bian, em in asa de sam gulsun hup de zi.'²⁶ Hwëna em zëno mae mo kim bahem. Ebon mae onakon men zen teipsin hip dwam gwe'ara, zen diki walas betek mo kim zen gwën. Hen men zen mam gwen hap dwam gwe'ara, zen diki tingare zi mo babu gwen zi makan zen gwën.²⁷ Ema tim ul gwenan, 'Mejanak de tembane gwen zini, zen mamna. Hwëna men zen zëbe hap tembanena hamal nul gwëblanan, zen betekna.' Auhu-kamanak, eiwa, mejanak de nikirin zini zen mamna. Hwëna Ëe kirekam de mam gwen hap homë hatazak. Ëe hwëna

babu gwen zi mo kim de mas gwibiridan habë hatazak. Zep em hen ano kim em lowehe gwen.

²⁸ "Em mese Asa ërgwënda gwek hen kara landa gwek- banakare karek maesa de goltowe gwennak.²⁹ Zep men kirekam Bian abe hap golblaka, zëno alp nakon de irik gin hip, Ëe hen kirekam asa ebe mae hap golzim-em de hen ano alp nakon irik gin hip denaye.³⁰ Em dekam ano alp nakon esa teinikin- ano irik gin kon gwisibir hanan tembane yawalake. Hen em dekam esa ere mae hap de dua-blaskam de komal tumnak teinikin- dekon de dua-blaskam de Israel Bak onakore zi aususa irik gin hipye."

Yesus kim Petrusu gublukake, "Em esa Asa zabëblala."

(Mat. 26:31-35; Mrk. 14:27-31; Yoh. 13:36-38)

³¹ Yesus ki zep Simonsa gubluka, "Simon, Simon, dawem! Emki Asa sane tan. Dowal mo kigina mes emsa de sërkam akasibiridan hap Alapsa abe taka.³² Hwëna Simon, Ëe mesë ebe en hap Alapsa abe tal- eno Asa de taibliblan dikim topse gwe srëm gwen hapye. Em kime Abon osan dep etan lwa ha'an zaka, ere mo wal bose walya dekam tatete tabir."

³³ Petrus ki zep ding gulbluka, "Bian, ëe mesë tangan hohle gwenan- Eban de bwi san song ën hap, hëndep Emsa de zerzaunnuk de hwëna tin hipye."

³⁴ Ki zep ding gulbluka, "Petrus, Ëe ama emsa gublu'an: Namen ayang de gun srëmnak, em esa anakan de Asa zabëblanna dahan soblala, 'Zini in ëe homë tame ta'an.'"

Aumwa hap kim ol zim-zimni golzimbike:

³⁵ Ki zep takensibiridaka, "Ëe kimë orep emsa lup gul sonëk, hon hen te-ala srëmkam de sek gwen hap, timnik de alala tan

en naban, dekam san ha ema etahalha gwek?”

Ki zep ding nulblik, “Ee homë etahalha gwek.”

³⁶ Dekam zep etan gubiridaka, “Hwëna angkam, eno mae mo hon hen te-ala de lwanna, emki kap tan. Eno nëbok de lwan srëmna, emki tahan bajusa te-ala hap lirak tabin–te-alana dekam de nëboksa lop tan hap. Sap em Abone ang ta gwek, emsa hen zep sa jal neibiridal. ³⁷ Sap Ee ama emsa gubirida'an: Men zen Alap mo olak abe hap dena lwak, ‘Zi jal-jal makan sa nëblal’–zen kitak nabakam sa ki jower.”*

³⁸ Ki zep ding nulblik, “Bian, emki aken. Awe nëbokna dan.”

Ki zep ding gulzimki, “Sya. Otan bahem egun.” †

Yesus kim zaitun tra nabare kwatap tek nakon Alapsa gu soneblakake:

(Mat. 26:36-46; Mrk. 14:32-42)

³⁹ Yesus ki zep Yerusalem kon zaitun tra nabare kwatap tek san dep golësek gweka–men kirekam Zëna golëgwë gwekake. ⁴⁰ Kim golëyaing gwe seka, zao zep gubiridaka, “Alapsa e-en-enkam abe la tinek. Kareknak ema altülink.” ⁴¹ Zëna kim engka en zëbon mae onakon langa gwe halka, zao zep boklana kom soka, dekon zep Alapsa gu sone gwebla'anka, ⁴² “Bian, Em de dwam gwenkam, Abon onakon langa gulsuk–karek yala in zen Abon onak dep golek de gwe'an zalaye. Hwëna ano dwam gwibin sin bap zen lwan. Diki ere mo dwam gwibin sin zen lwan.” [⁴³ Alap mo dam taha nakore zini ki zep zë hata zaka, zao zep sosonna golblaka. ⁴⁴ Hwëna enlalana man sërkam

tangan dowebla hanaka, dekam zep etan enlala zon tasiblin naban ola gu sonebla'anka, hëndep irse gwenna kal makare nik wet soblak.] †

⁴⁵ Alapsa de abe ta gwenna kim hya gwesiki, ki zep dan-ahare zini in osan dep lwahal zaka. Hwëna ni truwennak zep hlauluda'an zaka. Embwan zë mamkam hlauludak, zep truwe'ak. ⁴⁶ Zao zep gubirida zaka, “Em bap nini truver. Em luk tan. Kareknak dikim altürin srëm hap em Alapsa abe tan.”

Yesussu kim balk dakke:

(Mat. 26:47-56; Mrk. 14:43-50; Joh. 18:1-11)

(Ayat 47-53)

⁴⁷ Yesus kim nama ola ton'anka, dua-blaskam de zini in mo ahana, Yudas, ki zep zi beyam-bya naban golëyaing gwe'an zaka. 52bA–hakon Alap mo golak de syal tan zi mo mam-mamna, hen zao de jana nabare zini, hen Yahudi mo nol-nola ban. 47bYudas ki zep zë Yesussu babang ta'an zaka. ⁴⁸ Yesus ki zep hwëna gubluka, “Yudas, em san babang tankame ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna Asa zergu'ura?”

⁴⁹ Hwëna seblaskam de zëre hon ang ta gwen wenyä in, kim zë kirekam hla nu'ik, dekam zep dakensiblik, “Bian, san angkam nëbokkam nen tobe gwen?” ⁵⁰ Hwëna ahana dekam zep nëbokna mol ineka, dekam zep Alap mo golak de teipsin tangan zi nik de babu gwe-gwen zini sap zip soka. Hwëna dam san de ing ala en naka zep blansibli kinika.

⁵¹ Hwëna Yesus ki zep jalse gweblaka, “Bahem! In sya!” Zëna ki zep ing alana insa dawem soblan

* **22:37** 22:37 Yes. 53:12; Luk. 23:33 † **22:38** 22:38 Yesus insa kirekam gubiridaka, san ha nëbok tangansa de lop tan hap hom yap ki gubiridaka? San ha diki enlalasa de hohle tan hap ki gulk sun olsa blaonzimki? † **22:44** 22:44 Ayat 43-44na an, tawa gwiziminni hom: San ha Lukas ale soka? San ha aha zi lun mas soka?

hap towanzim-blika, dekam zep hëndep dawem nëblak.

⁵² Ki zep hwëna in zen Zënaka de balk tan hap yaïng gwezak gubiridaka, “Em san Asa jal zisie hla lal, zebe nëbok te tek teiredan naban yaïng gwenan zalaye?” ⁵³ Ëe men yakla jamkam Alap mo golak emsa tawa ta gwibik! Dekam ba habe zë Asa balk la srëm gwek? Hwëna angkam lang kawesinnik awe ebe mae hap man dakastilzim'in, sap dowal mo kigi mo enlala kawesin emsa tri tasibi'ira.”

Petrus kim Yesussu zabebalakake:
(*Mat. 26:57-58; 26:69-75; Mrk. 14:53-54; 14:66-72; Yoh. 18:12-18; 18:25-27*)

⁵⁴ Ki zep hëndep balk dahak-Alap mo golak de syal tan zi mo teipsin zi mo gol san dep. Petrus lun sap-sap gwen da'anka. ⁵⁵ Dekam zëwe de syal ta gwen wenyha gol tëmnak syauknu bla dasi'ik- desa de tuwirin hip. Petrus zao zep hen nikin'in zaka. ⁵⁶ Hwëna zëwe de babu gwewen we zep syauk ngatannak de nikirinnik tame tazak. Zao zep lalak tasin hip karatda ta'ak, ki zep zë hëndep gubluk, “Zini an deban apdenak ë gweka!”

⁵⁷ Hwëna Petrus ki zep kon ding gubiriki, “Zini in ëe homë mae tame ta'an.”

⁵⁸ Hom holo gwe'ak, ki zep etan ahanik tame ta zaka, zao zep gublu zaka, “Em an zen ahana!-desa de ang gwe-gweblan zi niye.”

Petrus ki zep ding gulbluka, “Ëe an zen hom.”

⁵⁹ Yakla nwenha san ha ahanen tamanka, dekam zep ahanik ol drakkam gu ane gwe'anka, “Eiwa, zini an desa de ang gwe-gweblanna, sap zen an hen Galilea wal!” §

⁶⁰ Petrus ki zep ding gulbluka, “Ëe homë tame gu'un- in zebe ki gu gwe'araye!” Hëndep in kim nama ton'anka, ayangna ki zep gu aneka. ⁶¹ Yesus ki zep Petrusu de hla tan hap lero gweblaka. Petrus dekam zep hwëna etan enlala gweka- mensa anakan gugublukaye, “Namen ayang de gun srëmnak, em dan-ahan sonkam esa Asa zabebalala.” ⁶² Dekam zep hëndep wet soka. Gosa zep kon yusyustin niban gwë song gweka.

Yesussu kim swrë dak hen dangolekke:

(*Mat. 26:67-68; Mrk. 14:65*)

⁶³ Zini in zen Yesussu kara da'ak, man swrë da gwe'ak hen dangole gwe'ak. ⁶⁴ Nwe hëreblan naka zep dakensik gwebla'ak, “Eme eiwa Alap mo zer sonen zi gwë'anam, emaka anakan asa gubirida gwe'ara, ‘Zi bosena zen asa lek tyanda.’” ⁶⁵ Etan kirekam-kirekam ol lamang naban swrë da gwe'ak.

Yahudi mo teipsin sinodenak kim nërtrëkke:

(*Mat. 26:59-66; Mrk. 14:55-64; Yoh. 18:19-24*)

⁶⁶ Kim liti'ik, Yahudi mo nollola, Alap mo golak de syal tan zi mo mam-mamna, hen Musa mo ol tawa ta gwibin zini dekam zep tagal gwesik, ki zep hwëna Yesussu zëbon mae onak dep nër halzak. ⁶⁷ Ki zep zë nenblak, “Dekam asa gubirida: Em an san ha eiwa Alap mo Dam Tasinni?-Israelsa de ngaya tabin hip Dena.”

Ki zep ding gulzimki, “Ëe emsa gubirida'ak, em molye ëtäiblik.* ⁶⁸ Hen Ëe emsa takensibirida'ak, em molye ap ding ulblik. ⁶⁹ Hwëna molya holo gwek, ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna Ëe dekam asa Soson

Zini Alap mo dam taha nakon nikin.”

⁷⁰ Ki zep dakensiblik, “Ki, em san Alap mo Tane?”

Ki zep ding gulzimki, “In eiwa denakae egunun.”

⁷¹ Dekam zep eguk, “Nen ba hap de ahasa takensibiridan hap? Nën mes em-am kitak Alapsa de lamang tannak asalblanan!”

23

Pilatus Bak hap kim tapbla dablakke:

(*Mat. 27:1-2; 27:11-14; Mrk. 15:1-5; Yoh. 18:28-38*)

¹ Ki zep Yahudi mo sinodenak de teipsin-teipsin wanya ezauk, dekam zep Yesusu teipsin zini Pilatus osan dep nerhak. ² Ki zep nenblak, “Zini an ee mesè dam lasik: Karek san dep zen zini lup gulhal gwe'ara. Zen man tawa ta gwibirida, ‘Romak de teipsin tangan zi mo dwam gwibin sin bahem ang ta gwen- pajak te- alasa de kap ta gwizimkimye.’ Zen man hen zënaka gu gweblanda, ‘Ee an Emsa de ngaya tabin hip de Zini Zen- mensa egu-guk gwekye. Ee an Zen- eno mae mo Teipsin niye.’”

³ Pilatus ki zep takensiblika, “Em an san ha eiwa zen- Yahudi mo teipsin niye?”

Ki zep ding gulbluka, “In kirekame gunda, zen kirekamke.”

⁴ Ki zep Pilatus Alap mo golak de mam-mam wanya hen tingare zi trana insa gubiridaka, “Ee homè zini an mo karekna hlaulblunan.”

⁵ Hwëna zen dekam anakan easas gwesikhal gwe'ak, “Zëno tawa tabinni in dekon eilman gwe song gwe-gwenan. Galilea kon ki kon gweka, hëndep Yerusalem mo

langna mes sul soneka, hëndep angkam mes awe hata zala.”

⁶ Pilatus kim kirekam salbiridaka, ki zep takensibiridaka, “An san Galilea wal?” ⁷ Ki zep ding nulblik, “In eiwa, Galilea wal.” Dekam zep Herodes osan dep zer soneka, sap Galilea, zen Herodes mo irik ginni. Herodes zëna dekam Yerusalemk gwë'anaka. *

Herodes hon kim nertrëkke:

⁸ Herodes man tangan Yesusu de hla tankam sam gwesiki, sap zen orep mes zëbe hap dena sane gwe-gweka. Zep man sap hla tan hap dwam gwe-gweka- hen zëno owas syal gwibinsi de hlaun hup. ⁹ In zep sap Herodes beyakam taken-taken gwe-gwebla'anaka, hwëna Yesus hom tangan ding gul gwebla'anaka. ¹⁰ Hwëna Alap mo golak de syal tan zi mo mam-mamna hen Musa mo olsa de tawa ta gwibin zini men zen Yesusu nertilzik dekam Yesus mo karek-karekna beya tangankam Herodes Bak hap ol drakkam deiri nul guk gwebla'ak. ¹¹ Dekam zep Herodes zëre mo jana nabare zi niban Yesusu ziswrè ta gwe'anaka hen zilamang ta gwe'anaka. Ki zep hwëna teipsin zi hip de baju dawemna ala nosoblak- depan de anakan swrè ta gwen hap, “Dawem, bian. Em in zen- Yahudi mo teipsin niye.” Depan zep etan Pilatus osan dep nër sonék. ¹² Yaklana dekam zep Herodes ne Pilatus ne, orep men zen zënaka gil-gil ei gwizimki, etan dokot ëka.

Pilatus kim anakan tapbla tazimkike, “Amki lak.”

(*Mat. 27:15-26; Mrk. 15:6-15; Yoh. 18:38-19:16*)

¹³ Pilatus ki zep tagal gulsuku- Alap mo golak de mam-mamna

* **23:7** 23:7 Roma kim irik nik, Israel mo langna dua propinsi makan enlala neibik. Pilatus Yerusalem mo langsa Roma mo bose hap irik gilki. Hwëna Roma mo teipsin tangan zini Herode'a dam tasiki- Galileasa de irik gin hÿpe. Pilatus zen sap Roma wal, hwëna Herodes, zen Galilea mo lang nakorena.

hen Yahudi mo nol-nola, hen zi trana insa, ¹⁴ ki zep zë gubiridaka, “Em ansa zini abon onak dep anakare ola ban érhalzal, ‘Zen man zisi karek san dep lup gulhal gwe'ara,’ eno mae mo nwenak èe mesë sap takensik gweblasan, hwëna èe homë mae zëno karekna hlaulblunan– men kirekam em enblalye. ¹⁵ Hen kirekam Herodes. Zen hen hom karekna hlaulblula, sap zen totoresana etan nëbon mae osan zer sonera. Eiwa, zen hom mae karekna golka– dekam de tan hapye. ¹⁶⁻¹⁷ Zep èe asa lek-lek tan en hap gubiridal, ki asa zeser soner.” †

¹⁸ Kitak de zi beyam-byana in ki zep ègu anak, “In lak! Barabassa ap hül tì sonezim!” ¹⁹ Barabas in Roma mo irik gïn nikon zisi hlil in'inka, dekam zep golëilman gwenkam zisi zitaka. In zep bwinak tak daink.

²⁰ Pilatus Yesussu de zeser sonen hap sap dwam gweka, in zep sap etan kirekam ol mamkam gubiridaka. ²¹ Hwëna dekam tangan zep ol nop-nopkam ègu ane gwe'ak, “Desa te-lidak sonnak makan laink! Te-lidak sonnak makan laink!” ‡

²² Ki zep etan dan-ahanna gubiridaka, “Hwëna zëno karekna homke!– dekam de tan hap denaye. Èe hom am aha-en mae hlaulblunan! Èe asa sap'nen lek-lek tan hap gubiridal, ki asa hül tì soner.”

²³ Hwëna zen ki zep ol nop-nopkam te-lidak sonnak de makan ta irin hip ègu ane gwe'ak, hëndep dekon Pilatus hom etan zëno mae mo ola esek gulzimki.

²⁴ Ki zep hëndep zëno mae mo gun sun tapbla tazimki. ²⁵ Dekam zep hwëna zini mensa zëna abe nëblak, desa zeser sonezimki– mensa golëilman gwenkam de zi tan hap bwinak tak da inkke. Hwëna Yesussu zep zëno mae mo dwam gwibin sin dikim syal gwibin hip tapbla tazimki.

Te-lidak sonnak kim makan da inkke:

(Mat. 27:32-44; Mrk. 15:21-32; Yoh. 19:17-27)

²⁶ Yesussu ki zep nërhak. Oranak zep Kirene walya Simonsa nërtowe'ak. Zen man Yerusalem san dep lwa ha'an zaka. Zao zep balk dak, ki zep tik-tik dak– Yesus hup de te-lidak sonna insa de hwëna Yesus zëre hon zikong gwe hendan hap. ²⁷ Zini beya nik hen ang tan da'ak. Ahakon we walya gosa daban da'ak hen aitin-aitin nëbla'ak. ²⁸ Yesus ki zep we walya insa lero gwibiridaka, zao zep gubiridaka, “Yerusalem we wal, bahem Asa gona gwëblan. Diki ere mae mo timsi em gweibin, hen walas omka em gweibiridan. ²⁹ Sap yaklanak sa hatal– zi de anakan gun hup, ‘Dawem tanganna, we wal de u gwensa akasin srëmna, hen ewalas gwen srëmna, hen momkam de walassa taizin srëmna. Sap Alap mo jala nabakam sa hatazal.’ ³⁰ Dekam zini sa airin hip kwatap-kwatapna nahërhebirida gwer, ‘Asa em keiking gun! Asa em ani-ning gun– èe de Alap mo jala ansa hlaun srëm hap.’* ³¹ Angkam de zini em an walas mo kime angkam jala tame u'in, hwëna kire niki Asa ëbla'an. Hwëna zi mo jal-jala sa ta gwese zaher, hëndep sa tangan

† **23:16-17** 23:16-17 Orep tangan kim Lukas mo alena ansa etan ale nul gwek, aha zi mes yap ayat 17na ansa mas gulku: Paska yaklana men kiye, Pilatus dekam man bwinak de zini gwis gwe sone gweka– tūngare zi mo ol-gun sun. ‡ **23:21** 23:21 Roma kim irik nül gwek, karek gol gwen zisi de tanna, desa man te-lidak sonnak makan dabirin gwek. Yesus ensa hom ki nëblak. * **23:30** 23:30 Hos. 10:8; Why. 6:16 § **23:31** 23:31 Yesus awe te èsesena hen sasanna gubiridaka, hwëna enlalana man apde në'an– men kirekam Orya olkam nen gwibirin “jalsa de tame gun srëmna” hen “jalsa de tame gunnu.”

taman kinil. Hwëna zao sa Alap mo jala hatazimzir.” §

³² Hen karek gol gwen zi darena man deisyak– apdekam de Yesus mae han tameran hap. ³³ Lang tek bosena Zi Nol Swrak kim yaing gwesek, zao zep jana nabare zini Yesusu te-lidak sonnak makan daink. Karek gol gwen zi darena insa hen man makan nosoink– ahana Yesus mo dam taha san dekam, ahana irgwa taha san dekam. [³⁴ Yesus ki zep ola gu soneka, “Bian, zini an zen Asa karek daran, zëno mae mo karekna ansa tap gulsuzim, sap zen hom tame nu'in– an desa zëna syal neibi'inye.”] * Jana nabare zini in ki zep hwëna zëno pakeanna dobe abu mo kim de zënaka dam tasik gwibinkim kae nëblandak.

³⁵ In kim ki zë kirekam lwa'ak, zini beya nik zë hen kara dabi'ik. Yahudi mo mam-mamna hen man zë durum gwehek. Zen hen Yesusu anakan swrë da gwe'ak, “Zen aha zi ensa ngaya ta gwibirki. Zen de eiwa Alap mo Dam Tasinni, Israelsa de Zen ngaya tabin hip, ki Zen ki angkam Zënaka ngaya tan!”*

³⁶ Ki zep hen jana nabare zini swrë da'ak. Zen anggur ho eteksa noltrë seblazak,* ³⁷ deban zep zë nen seblak, “Eme eiwa Yahudi mo teipsin zisi, emki enaka ngaya tan!”

³⁸ Te-lidak sonna iwe nol bol tahan nakon man anakarekam de alena makan nulink, “An zen– Yahudi zi mo teipsin niye.”

³⁹ Aha karek gol gwen zini mensa Yesus mae han makan dabirink, zen Yesusu anakan hen lamang ta'anka, “Em san zisi de ngaya ta gwibin hip de Alap

mo dam tasin Zisi hom?! Emki nënaka ngaya tabin!”

⁴⁰ Aha zi nik zep jalse gweblaka, “Em san home Alapsa airibla'ara? Nëbe mae hap mes ki lwazimnin– tameran hap denaye. ⁴¹ Hwëna nëbe nikip dena, nëre nik mo karek-karek nakon ki lwazimnin. An hwëna hom tangan karekna golka.”

⁴² Ki zep Yesusu gubluka, “Asa enlala gwebla– Em de irik gin hip lwahal zankamye!”

⁴³ Ki zep ding gulbluka, “Èe ama emsa gublu'an: Namen hë'ho gwibin langnak eban esa apdekam ëra.”

Yesus kim tilsikike:
(*Mat. 27:45-56; Mrk. 15:33-41; Joh. 19:28-30*)

⁴⁴ Yaklana kim bolak zauku, dekam zep tingare langna owas hap kawesik. Hëndep yakla nwena kim dan-ahannak zauku, dekam zep etan hleng gwék. †

⁴⁵ Alap mo gol mwanak de kaen lilikin glaing-gling yawala dekam zep owas hap kalk neisik sonek.*

⁴⁶ Yesus ki zep hwëna ol mamkam hërhe hanaka, “Bian, Èe ëre mo angna eno tahanakë drë ne'an!” Kirekam kim gu aneka, ki zep hëndep tilsiki.*

⁴⁷ Jana nabare zi mo mamna in zen zë kara ta'anka, dekam zep Alap mo bosena anakare ola ban teip gulsublu'anka, “Zini an eiwa kareksa de gol gwen srëmna.” ⁴⁸ Zi beyam-byana men zen kara tan hap yaing gwezak, kim zë kirekam hla nuk, dekam zep go naban anakare enlala naban lwan dahak, “O ëe ba habë ola mas gul– zi dawemna insa de tan hapye!” ⁴⁹ Ahakon men

* **23:34** 23:34 Yesus mo ola ansa emki Mzm. 22:19nak hlaun. Hwëna ola in zen Lukas zën hom yap ale gulku. Sap men zen orep zëno ola ansa etan ale nul gwék, ahakon hom ale nul gwék. In zep angkam enlala nei gwibirin, “San ha ahakore nik lun tangan mas nuk.” * **23:35** 23:35 Mzm. 22:7-8 * **23:36** 23:36 Mzm. 69:22 † **23:44** 23:44 Amos 8:9 * **23:45** 23:45 Kel. 26:31-33; 36:35; Ibr. 9:2-8 * **23:46** 23:46 Mzm. 31:6; Kis. 7:59

zen Yesussu nergwë gwek, hen we walya men zen Galilea kon ang nëblazak, zen langa nakon ezau'uk. Dekon zep hen kara nu'ik- in zen ki zë lwa'akye.

Yesussu kim nër dwanukke:

(*Mat. 27:57-61; Mrk. 15:42-47; Yoh. 19:38-42*)

⁵⁰⁻⁵¹ Yahudi mo aha ëna Arimatea walya Yusup, zen zini dawem tanganna, hen zini man desa blikip neisik gweblak. Zen man tangan Alap de kitak nabakam irik gilzin hap hohle gwe'anka. Zen sap Yahudi mo teipsin sinodenak de aha mamna, hwëna zen hom Yesussu de tan hap de ol aha-en gunnuk ola mas gulku. ⁵² Yusup ki zep Pilatus onak dep song gweka- Yesus mo tok naka dikim lo tasin hip de abe tan hap. Dekam zep gubluka, "Amki." ⁵³ Dekam zep zizeryahe halka. Kaen ngap-ngap blalkam zep zitahaleka, ki zep hwëna kaso hul hamal gun esenak zidre neka- aha zisi de zë drënen srëmnak. ⁵⁴ Yaklana in Jumatkam, hen man kam-en gwe'ak, zep Hari Sabatnak dikim hatan hap aha- ere jam maekam hom lwa'ak. †

⁵⁵ We walya men zen Yesussu Galilea kon ang nëblazak, zen man Yusupsu nertrok. Kaso hula insa man hla nuk, hen zidre nennak man kara dabi'ik. ⁵⁶ Ki zep lwan dahak, hwëna dekam zep irase dawem nabare kire-kirena hamal nuk- Yesus mo tok naka dikim dra tandan hap, hen ahakorena kaen mwa san de kang tanun hap.

Hari Sabatnak, syala dekam man nolzausuk- men kirekam Musa titi ta gwibirkike.

† **23:54** 23:54 Yahudi mo Hari Sabatna, Jumat mo yakla dum gwehen nakon naït gwibik, hëndep Sabtu mo yakla dum gwe hennak zausuk gwek. * **24:7** 24:7 Luk. 9:22; 18:31-33

24

Yesus kim tin nikon ngaya gwekake:

(*Mat. 28:1-10; Mrk. 16:1-8; Yoh. 20:1-10*)

¹ Hari Minggukam kak tanganak, ki zep we walya in sek gwek- Yesussu men zao nën nekke, desan dep. Irase dawemna bare kire-kirena insa hamal nuk, desa man kap dak. ² Kim yaing gwek, ki zep hla nul kinik, "Lilikin hip de kaso yala insa mes irhi nul kinil." ³ Kim zë biti gwek, hwëna Bian Yesus mo tokna hom zë hla daonk. ⁴ In kim zë ezau'uk, dekam hom anakan dam nulsu'uk, "An banakarekam zë lwal?" Ki zep zë hwëna mumuk ennak zi darena zëno mae mo alpnak jo kë zaka. Zëno nik mo pakeanna angtan-angtannas- san de ngli angna kiye. ⁵ Ki zep zë mamkam ëairi'ak, dekam zep kamanak ëtuk gwehek. Zi darena in zao zep enbiridaka, "Em ba habe ngaya Zini insa tin zi kang gul gwennak lëbla'an? ⁶ Zen awe hom. Bian Alap mes tin nikon ngaya tala. Emki ëenlala gwen- mensa Galileak anakan emsa tawa ta gwibirkike, ⁷ Ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna Asa sa karek gol gwen zi mo tahanak dep tapbla dazim. Zen sa Asa te-lidak sonnuk makan dain. Hwëna yaklana dan-ahan, dekam asa etan tin nikon ngaya gwer.' "*
⁸ We walya in dekam zep enlala neibik- Yesus mo tawa tabinni insa.

⁹ Kim lwan dahak, dekam zep in zen seblaskam zëre hon ang ta gwek, hen zëno mae mo ahakorena, desa kitak donbiridak. ¹⁰ In zen donbirida'ak, zëno mae mo bosem-sena, Magdala kore wenya Maria, Yohana, hen Yakobus mo anena Maria.

Ahakore we walya hen ki- in zen sek gwekye. ¹¹ Hwëna zëre hon de ang ta gwen wenyä in hom daïblibiridak. Man enlala neibiridak, "An man ëmamak gwe'an." ¹² Hwëna Petrus ki zep luwëka, hëndep ki zep hluwëka- men zao nënnek, desan dep. Kim zë hata naka, ki zep huwe hanankam ake inki, hwëna kaen ngap-ngap enna insa zep zë hlaul inki. Ki zep enlala topse gwen naban etan lwa halka.

Yesus kim zi dare naban Emaus san dep zisong gwekake:

(Mrk. 16:12-13)

¹³ Yaklana inkam, aha zi darena men zen hen seblaskam de Yesus hon ang ta gwen wenyä ban apdekam lowe he'ak ki zep song ë'an-ka- ëna Emaus sun dep. Zen Yerusalem kon langana seblas kilometer enkam. ¹⁴⁻¹⁵ Zen man lonnara'an-ka- tingan in zen ki zë jowekke. Hwëna Yesus Zëna dekam zep teisyalahe zaka, dekon zep apdekam zisong gweka. ¹⁶ Man sap hla laka, hwëna banaan mes yap zë gweizimki, zep tame la srëm gweka.

¹⁷ Ki zep Yesus takensizimki, "Em ba olsae lonnara sara?"

Dekam zep nwe-mase dowe hanan naban yausuku. ¹⁸ Zi darena in ahana bosena Kleopas. Zen zep takensiblika, "Em san an aha-en zen mes yap?- ola ansa de san srëm naye. Kitak Yerusalemk de lowehen wenyä mes ëtawa gwek- in zen ki nër hom jowekye."

¹⁹ Dekam zep ding gulbluka, "Ba zë jowek?"

Ki zep hwëna ding ulblika, "In zen Nazaret walya Yesus hon jowekke. Zen Alap mo olsa de ayang gul gwen zi. Zëno syala man tangan sosen gwe-gwek, hen zëno ola man sam gwesik gwek- Alap mo nwenak hen tngare zi

mo nwenakye. ²⁰ Hwëna nëno mae mo sinodenak de teipsin-teipsinni, hen Alap mo golak de syal tan zi mo mam-mamna dekam zep tan hap nenblak, in zep hëndep Roma mo jana nabare zini te-lidak sonnak makan daink. ²¹ Hwëna ëe mesë enlala ë gweblak, 'An zen sa Israelsa hil gil sonera!' Tan hyanak, namen yaklana mes dan-ahan nër. ²² Hen namen kaknak ëe we walsä auna ohlobiridal- aban mae de Yesus hon ang ta gwen we walsya. Zen yakla hata sezan naban sek gwer-men zao nër dwanukke, desan dep. ²³ Hwëna zen hom zë Yesus mö tokna hla dal. Zen zep asa nenbiridazal, 'Ëe Alap mo dam taha nakore zisië nwe nik de ëlirisin gwenkam aker. Zen man asa enbiridala, "Yesus mes ngaya gwera." ' ²⁴ Abon mae onakon ki zep zi hwëna nolësal kinil- zën de hen hlaun hup. Ki zep zë hla nul- men kirekam we walya asa nenbirida zalye. Hwëna zen hen hom zë Yesussu hla dal."

²⁵ Yesus ki zep ding gulzimki, "Em in enlala joblo-topna! Em bëjen em nabakam laïblibin-mensa Alap mo ol ayang gul gwen zini tawa da gwibikye. ²⁶ Zen man tawa da gwibik, 'Alap mo dam tasin Zini, zisi de ngaya tabin hip Dena, zen nonol kareksa de goltowen. Ki sa hwëna hyanak teipsinkim nikiri.' " ²⁷ Ki zep tingan srip gulsuzimki- ola mensa zëre hap dena ale nul gwekye. Nonol Musa mo ol ale gun nukon kon gwisibir hanaka, hëndep Alap mo ol ayang gul gwen zi mo alesä srip gulsuzimki.*

²⁸ Ëna men zao dep zi darena in song ë'an-ka, zëwe kim ëgolek de gwe'ak, hwëna Yesus dekam zep ëna insa de tamaran makan sap gweizimki. ²⁹ Hwëna man titi

* 24:27 24:27 Ul. 18:14-20; Mzm. 22; Yes. 53

laka, “Bahem tamaran. Aban mae neik truwek. Angkam man kawen hap golek de gwe'an.” Zao zep ki hëndep seweka.

³⁰ Kim tembane hap teinikin anek, Yesus ki zep rotina gul in-eka, ki zep Alap hap rotina in hap dawemna golblaka. Ki zep ahap gul guku, dekam zep zëbe nikip dena teisyazimki. ³¹ Hëndep dekam zep zëno nik mo nwen hlang neizimki, “O an Yesus suke!” Hwëna Zen dekam zep zëno nik mo nwe nakon aya gweka. ³² Zao zep zënaka enzimki, “Èe ère mo ennak ben-ben nakaë eisbirzir–in kim Zen Alap mo ola nöp oranak srip gulsuzim song gwsesan zalaye.”

³³ Ki zep hëndep lu këka dekam zep kam etan Yerusalem san dep ola halka. Zao zep etan hla kulida'anaka– seblas enkam de wenyä insa hen ahakore naban, men deban mae zë apdenak lowe he'akke. ³⁴ Ki zep zi darena insa nen guzimki, “In eiwa, Bian Alap mes ün nikon ngaya tala! Zen mes Simon hon Zënaka zertrëra!” ³⁵ Zi darena in ki zep hen äisil eibirida'anaka– men kirekam oranak zëbon nebon joweka, hen roti kwa-kwak gunuk kim anakan tame laka, “An Yesus suke!”

Yesus kim aumwa hap de ol zim-zimni golzimkike:

(*Mat. 28:16-20; Mrk. 16:14-18; Yoh. 20:19-23; Kis. 1:6-8*)

³⁶ Zen kim nama kirekam lonbirida'anaka, dekam zep Yesus Zëna zëno mae mo ngirënnik etan jowe zaka. Zao zep gubiridaka, “Dawem. Em Alap mo taha tere-nake lowe he'an.”

³⁷ Ki zep auna ëhlok hen ëäiri'ak. Man tim dik, “An zi au!” ³⁸ Hwëna ki zep gubiridaka, “Em ba habe ëäiri'an? Bahem ëtäibli srëm gwen. ³⁹ Emki taha-tananak

Asa hla tan– dekam de Asa tame tan hap, ‘An Zen tangan.’ Asa emki olk tan– dekam eka Asa tame lak, Zi auna hom eini hen danna–an kirekam Asa hla lanan.”

⁴⁰ In kim kirekam gubiridaka, ki zep zëre mo taha naban tana naban zitreizimki. ⁴¹ In kim isripsri hap ëtäibli srëm gwe'ak hen denggwänbla'ak, ki zep takensibiridaka, “Eno mae mo tembanena awe wëe?” ⁴² Ki zep hogwe ang gun kwakna nolblak. ⁴³ Ki zep gul inki, ki zep hëndep zëno mae mo nwenak twinbi'inka.

⁴⁴ Ki zep gubiridaka, “Èe men kimë nama emsa golëlowehe gwëk, Èe sap mesë dekam hamal hap emsa anakan gubirida gwëk, ‘Abe hap dena mensa kitak ale nuk, Musa mo olak, hen Alap mo ol ayang gul gwen zi mo olak, hen Mazmuruk, zen kirekam sa ki hëndep lwal.’” ⁴⁵ Kirekam kim gubiridaka, dekam zep zëno mae mo enlalana Alap mo olsa dikim tame gul gwen hap ngatan tazimki. ⁴⁶ Zao zep gubiridaka, “Alap mo olak man ale nuk, ‘Tingare zisi de ngaya tabin hip de Zini, Zen nonol kareksa sa goltowëra, hwëna yaklana danahan ki sa etan ün nikon ngaya gwëra.’” ⁴⁷ Hen man ale nuk, ‘Zëno bosekam sa tingare zi ausu hap ol dawemna nolzim halada gwer– zen dikim zëre mae mo karek-karek nakon ëhalen hap, hen zëno mae mo karek-kareksa dikim tap gulsuk gwizimdin hipye. Nonol tangan Yerusalem kon sa kon neisibir hanal.’” ⁴⁸ Em an zen– nonol gol halada gwen hap de wenyaye. ⁴⁹ Èe asa ep zer sonezim– mensa ano Bianna emsa gu-gubirida gwëkake. Èna an en kon ësblak– hëndep Alap onakore sosonna in de ebon mae onak ing gwe he'an zaka.”*

* 24:49 24:49 Yoh. 14:16-17; 15:26; 16:7-10; Kis. 1:4-5

*Yesus kim sewe sekake:
(Mrk. 16:19-20; Kis. 1:9-11)*

⁵⁰ Aha yaklakam ki zep Yesus golësek gweka- hëndep Betania. Zao zep tahana teisya ineka, ki zep zë anakan dawemna golzimki, “Amki Alap onakore dawemna hla kul gwek.” ⁵¹ In kim ki zë kirekam gweibirida'anka, ki zep zë hëndep Alap zer ine halka. ⁵² Dekam zep bokle kom soblan naban bosena teip nulsublu'ak. Dekon sèrkam de isrip-sri naban zep Yerusalem san dep lwan dahak. ⁵³ Zao zep Alapsa de isrip-sri gwe-gweblan hap Alap mo golak hen-henkam lowehe gwek.

Yesus hup de Ol Dawemna mensa Yohanis ale gulkuke

¹ Ol aïsili an Kristus Yesus hup dena.

Nonol lone sennak, okamana ansa de yang gulsun srëmnak, Zini in mes gwëka.

Zen Alap han ë gweka, hen Alap han man apde ëka.

Zëno bosena “Alap onakore ëngaya gwen hap de Ol.”

² Zen nonol lonesen nakon Alap han ë gweka.

³ Zen Zen kitak Alap mo gun sun yang tasibirki, hen hom tangan—aha mo yang gulsun nuye.

⁴ Èngaya gwen hap de ausuna zen Zëbon onak.

Zep zini ëngaya gwen hap dena Zëbon en nulin gwenan, dekam zep enho nakon ëngatan gwe-gwenan.

⁵ Zëno ngatanna in okama kawesinnik awe zil ine gwenan.

Kawesinni man sap ngatanna insa husus gwe-gwibirin, hwëna ber-ber gunnu banakan dep?*

⁶ Ki zep hwëna Alap zini zer soneka, bosena Yohanis.

⁷ Zen ngatan nabare Zini in hap de olsa tingare zi hip golngeir guzim zika—dekam de zëno ol toran nakon taïblïblan hap.

⁸ Yohanis zen ngatansa de golzimdind hip de Zisi hom.

Zen hwëna zëbe hap de olsa de zi hip ayang gul gwizimdind hip de zi.

⁹ Dekam tingare zi hip de ngatansa golzimdind hip de

Zini man hatan hap golek de gwe'anka.

¹⁰ Zep ëngaya gwen hap de ola bare Zini in okamanak awe orep mes gwëka.

Zen sap Zen okamanak de zisi yang tasibirki, hwëna hom tame dak.

¹¹ Zen zëre mo hlil irin zini Israel hon hata zaka, hwëna beya nik hom neirink.

¹² Hwëna men zen en daïblïblak, zen en zep neirink.

Zëbe mae en hap zep dekam de Alap mo walas hap ëjowen hap dena golzimki.

¹³ Zen auhu-kama zi mo wë tan en nakon hom Alap mo walas hap ëjowek,

ahaksa zi zëre mae mo dwam gwibin nikon,

ahaksa zi mo syal gwibin nikon.

Hwëna Alap Zën zëre mo walaskam dikim ëliwehen hap kwang guludaka.

¹⁴ Zep ëngaya gwen hap de ola bare Zini in zi tangan hap jowe zaka, hëndep nëban mae golëgwë gweka. Èe ama Desa anakan kara la gwek, “Eiwa, zëno sosonna ngatan zi mo lang nako-rena. Sosonna in Bi zem onako-rena, sap Zen an Zen—zëre mo Tane aha-ere naye. Zen taïblïblan tanganna hen kwasang-kwasang enna.”

¹⁵ Yohanis kim hla taka, dekam zep zëbe hap dena ol mamkam anakan gubiridaka, “An Zen—asa de zertrozan Zi niye, mensaë anakan gubirida gwekke, ‘Men Zen de asa zertro'an zaka, Zen mamna. Èe an betekna. Sap asa de jaha gwen srëmnak, Zen orep mes gwëka.’” Kirekam Yohanis ol mamkam gubiridaka.

¹⁶ Alap mo Tanena in, Zen kwasang-kwasang enna, zep Zen etan-etankam nëbe mae hap dawemna gol gwizimmira. ¹⁷ Sap

* 1:5 1:5 1Yoh. 1:1-5

Alap onakore titi tabin ola, zen Musa Bak nep ayang gulzimki. Hwena Alap de nesa totoresas kwasang gwibirida gwen hap de ol dawemna, zen Kristus Yesus nep golhatazim zika. Ol dawemna in, zen eiwa de tangan naye. ¹⁸ Zini hom tangan Alapsa hla dak. Hwena zere mo dang tininak de Tanena, men Zen aha-en zere mo alpnak gwë gwenda hen apde eka, Zen mes Bi zikhip dena nebe mae hap ayang gulzimki. Zen hen ki Alap.

Yohanis kim orana sal ta gublu zakake:

(Mat. 3:1-12; Mrk. 1:1-8; Luk. 3:15-17)

¹⁹ Yohanis kim hamal hap tonbirida gweka, dekam zep Yahudi mo mam-mamna Yerusalem kon zini lup nul sonek—zen de Yohani'i takensiblin hap. Zen Alap mo golak de syal tan zisi hen Lewi Bak mo ausu nakore zisi lup nul sonek.

* Kim yaing gwezak, “Em san ha an Zen?—mensaë kara ë gweblananye.”

²⁰ Yohanis dam-dam enkam zep zënaka kira taka, “Ee an nënaka de ngaya tabin hip de Zisi hom.”

* **1:19** 1:19 Alap mo golak de syal ta gwen zini, desa Amber olkam “Imam”kam nenbirida gwenan. Zen zen Yerusalemk de Alap mo golak Alap hap domba-sapina tru dasik gweblak. Israel zi mo ë-ënak de but srëm gol-golak, zao bëjen ba maena Alap hap tru tasik gweblan. Diki Yerusalemk de Alap mo gol ennak, zao en dep zep lup nulhal gwezak. Hen totore zini bëjen tru ta seblan. Mensa Musa aha-ere zi ausuna dam tasibiriki—Harun Bak mo auyan-tane walya, zen diki zen en tru dasik gweblak. Zen hen domba-sapina in mo kala Alap hap noltrë gweblak—men kirekam Musa mo titi tabin olak lwakke, dekam de zëno mae mo karek-kareksa Alap ngan gulsuk gwizimdin hip. Zep Alap mo golak de syal ta gwen zi mo syala, zen kitak de Yahudi zisi de mas gwibirida gwen hap dena—Alap dikim zëno mae mo karek-kareksa tap gulsuk gwizimdin hip. Lewi Bak mo ausu nakore zini, zen hen Yahudi zi mo aha zi ausu, hen zëno mae mo syala, Alap mo golak de syal tan zi mo tahasa de tri so gwizimdin hip. † **1:21**

1:21 Alap mo olsa de ayang gul gwizimdin hip de zini Maleaki Bak ngein sin dep denaka anakan ayang gulzimki, “Elia Bak Swe etan lamkam sa lwahal zala. Dekam Bian mo zisi de klis gun hup de yakla yawalak sa nabakam hatal.” (Mal. 4:5-6) * **1:21** 1:21 Ul. 18:15-19

* **1:23** 1:23 Yes. 40:3 † **1:24** 1:24 Farisikam de gubirida gwen zini, zen Yahudi zi mo aha hlikna, hen zen Yahudi mo auyan-aza mo jalse gwen olsa anakan tatete nul gwëk, “Bahem gulmurun.” Zen hen man anakan ëbolamda gwe-gwëk, “Ee en ama dawemkam Alap hon ëtal gwesin.” Zep zen hen man Yesusu baes nëblak—kim anakan hla dak, “Desa beyakam ang nëbla’an.” Sap Yesus Zen Farisi walsya hom. Yohanis mo ola awe dam gulsunnu dan-dan: Ahana, “ahakon hen Farisikam de gubirida gwen zi hon de bitë gwenna,” ahaksa, “In zen dakensiblik zen Farisikam de gubirida gwen zi lup nul sonek.”

²¹ Ki zep etan dakensiblik, “Ki em nara mo weinak dep de zi? Em san ha diki Alap mo olsa de ayang gul gwizimdin hip de zini Elia Bak Swe? Hwena angkam Yohanis mo bosekame etan hata'an zala.” †

Ki zep ding gulzimki, “Ee an zëno weinak dep hom.”

Ki zep etan dakensiblik, “Ki san ha em Musa mo weinak dep de Alap mo olsa ayang gul gwizimdin hip de zi?”*

Ki zep ding gulzimki, “Kirekam hom.”

²² Ki zep dakensiblik, “Ki em an nara mo weinak dep dena? Em de enaka kira tan srëmkam, ki hwena men zen asa lup nul sonek, ëe banakan asa enbiridal?”

²³ Yohanis dekam zep Alap mo olsa de ayang gul gwizimdin hip de zini Yesaya Bak Swe mo ngein sin dep de ol hli yulzimdin nikon ding gulzimki, “Ee an ‘zi srëm lang nakon de anakan taken gwen hap de zi,

“Haen, nère mae mo Teipsinni kip nen orasa dam-dam tablan—desan deka hata zaka.” *
Ano syala kirekam.”

²⁴ In zen takensiblin hap yaing gwezak, ahakon hen Farisikam

de gubirida gwen zi hon de bitī gwenna. †²⁵ Zen dekam zep dakensiblik, “Ki hwēna em ba habe baptis ta gwibi'ira?– sap em ngaya tabin hip de Zisi hom, hen Elia Bak Swe ne Musa Swe nik mo weinak dep de zisi hom.”

²⁶ Ki zep ding gulzimki, “Èe an weyakamē baptis ta gwibi'in, hwēna eno mae mo ngirinnik ki gwē'ara– Mensa ena tame la srēm gwe'an. ²⁷ Zen asa zertro'an zala. Hwēna èe an dawem naka hom– Zēbon onak de babu gwen hapye. Sap zēno tana maesa de ngan sosublunna, èe toton bējēnē.”

²⁸ In kītak Betaniak ki lwak, weyana Yordan mo yakla hata sezan san de ènak. Yohanis zen zēwe baptis ta gwibirki.

Yohanis kim Yesussu hla ta gukuke:

²⁹ Ka'ankam, ki zep Yohanis Yesussu hla ta guku, ki zep gubiridaka, “Ère wakē emki hla tan. Zen in Zen– Alap mo Domba Tane naye. § Zen Zen sa Zēnaka sosok tala– tīngare okamanak de zi mo karek-kareksa dikim ngan gulsuzimdin hipye. ³⁰ Zen in Mensaē anakan emsa gubirida gwek, 'Asa de zertrozan Zini, Zen mamna. Èe an betekna. Sap asa de jaha gwen srēmna, Zen orep mes gwē gweka.' ³¹ Èe homē menkam anakan tame ta'ak, 'An Zen– nēsa de ngaya tabin hip de Zini inye.' Hwēna Alap asa baptis ta gwibin hip dam tasiki– dekam de Desa Israel de zi hip zertreizimdin hip.”

³² Hen Yohanis insa hlauku zen dam-dam enkam anakan tonbiri-daka, “Èe ama Alap mo Enhosa hla taser. Mawana ohola mo kim ati gwesana zala, ki zep hēndep ing gwe heblan hap Zēbon zau zula. ³³ Hwēna Alap mes asa hamal hap anakan gu-gubluka, 'A dekon esa tame tala: Men Desae hla ta'anaka ère mo Enho de Zēbon dep ati gwennak hen ing gwe heblannak, Zen Zen sa hwēna ère mo Enhona inkam baptis ta gwibiri.' ³⁴ Èe hwēna namen mesē ère mo nwekam hla tal, zen in zebē damnak anakan kira gwe'an, 'In eiwa, Zen Zen– Alap mo Tane naye.'”

Yesussu kim zini nonol tanganna ang nēblakke:

³⁵ Ka'ankam etan baptis ta gwibin zini Yohanis zao gwē'anaka. Èe hen zēre hon de ang è gwen zi darena zaoè è'ak. * ³⁶ Dekon zep Yesussu tamarannak kara ta sone'anaka, dekam zep etan gubiridaka, “In Zen– Alap mo Domba Tane naye.” ³⁷ Èe kimē kirekam asalblak, dekam zebē Yesussu ang èblak.

³⁸ Asa kim ake guku, ki zep lero gwizimdin niban asa taken-sizimki, “Em basae leibi'ira?”

Ki zebē ding ulblik, “Rabi Bak, eno gwē gwenna endawe?” “Rabi”kam de ol-gunnu, zen Ibrani olkam. Zēno enlalana “guru.”

³⁹ Dekam zep asa ding gulzimki, “Haen. En esa ki zē hla kuli.” Dekam zebē ang èblak, hen ama zēno gwē gwenna hla kuk. Yakla nwena dekam san ha empāt

§ 1:29 1:29 Yohanis kim Yesussu anakan gubluka, “Zen in Zen– Alap mo Domba Tane naye,” dam gulsunnu zen a kirekam mo: Yahudi zini dombasa Alap hap tru dasik gweblak– dekam de zēno mae mo karek-kareksa Alap ngan gulsuzimdin hip. Zep kim Yohanis kirekam gubluka “Alap mo Domba Tane”kam, zen man dakastī'in, sap Alap man Yesussu zerguku– domba tane makan de tīngare zi mo karek-karek hap de tan hap. * 1:35 1:35 Yohanis, men zen bukuna ansa syal gwibirki, hom damkam zēre mo bosenaya ayat 35-40nak awe ale gulku. Hwēna zi darena in kon ahana zēn mes yap, sap Yohanis kirekam zēre mo surat ale gul gwennak zēre mo bosesa golzabe gweka. Mae hap mes yap bosa zemka ale gul srēm gwe-gweka– dekam de aha zi zēnaka enlala gweblan srēm hap, “Zen bolte-boltena.”

enkam, kam-en. Yaklana dekam zep asa zigwëka.

⁴⁰ Ëe in zen Yohanissi asalblak hëndep Yesusu ang ëblak, aha zini in mo bosena Andreas Bak. Andreas in, Simon, aha bosena Petrus mo oso. ⁴¹ Zen ki zep nabalbakam aya zemka duweblaka, ki zep gubluka, “Ëe mesë Mesia'a ertowenan!” “Mesias”kam de olgunnu, zen hen Ibrani olkam. Yunani olkam enlalana “Kristus,” hen zëno enlalana, “Alap mo zer sonenna– Israelsa de Zen ngaya tabin hip.” ⁴² Andreas ki zep Yesus osan dep kwang tahal zaka. Kim zerhata zaka, Yesus ki zep zë nwekam sráp tasiki, zao zep gubluka, “Em in Simon Bak, Yohanis mo tane. Hwëna Ëe ama emsa bosa ta'an 'Kefas'kam.” “Kefas”kam de bosena in, Ibrani olkam enlalana apdenak– zëre mo Yunani olkam de bosena Petrus hunye. Zëno enlalana “kaso yawal.”

Yesus kim Pilipus ne Natanael neka kwang sokake:

⁴³ Ka'ankam ki zep Yesus Galilea mo lang san dep de song gwen hap dwam gwe'anka, ki zep hëndep song gweka. Zao zep Pilipus Baksa zertoweka, ki zep zë gubluka, “Em Asa ang gwebla.”

⁴⁴ Pilipus in Betsaida wal, hen Andreas ne Petrus ne zao hen ë gweka. ⁴⁵ Pilipus dekam zep hwëna Natanaelsa duweblaka, ki zep zë gubluka, “Ëe mesë ertowenan– Zini mensa Musa zëre mo titi tabin olak hamal hap zëbe hap dena ale gulblukaye, hen mensa Alap mo olsa de ayang gul gwen zini nen guk gweblakye. Zen Nazaret wal, bosena Yesus, Yusup Bak mo tane.”

⁴⁶ Ki zep Natanael weha ol makan ding gulbluka, “Nazaret walya san ha ki?– dawem naye.”

Ki zep ding gulbluka, “Haen, en neik ki zë hla ta.”

⁴⁷ Yesus onak kim zerhata'an zaka, ki zep gu-gubluka, “An Israel wal tangan. Hwëna zëbon onak hom– zisi de yane-ne tan hap de enlala naye.”

⁴⁸ Ki zep Natanael takensiblika, “Em banakane asa tame tala?”

Ki zep ding gulbluka, “Ëe mesë emsa hla tal– Pilipus de emsa kwang tan srëmnak. Tenya ara mo ausunake nikin sira.”

⁴⁹ Ki zep ding gulbluka, “Guru, Em in Alap mo Tane! Em in Israel mo teipsinni!”

⁵⁰ Yesus ki zep ding gulbluka, “Na-en tangan ba habe asa taiblibla'ara?– owas betek tola an en hapye. Sap Ëe anakare enkamë emsa gublul, ‘Ëe ama emsa tenya ara ausunak hla tal.’ Hwëna em etan mamkam de owassa esa kara guluda gweradekam tangan de dawemkam Asa taibliblan hapye.” ⁵¹ Ki zep hwëna gulk sun de ol blaorankam kitak asa gubiridaka, “Eiwa tangan nakaé emsa gubirida'an: Em esa nglisa talusun nuka hla laser, hen Alap mo dam taha nakore zini ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna † Abon osan sa tatak gwese gwer, hen Abon osan sa atiti gwe-gwezal.”

2

Ëna Kanak de we-zi dare oto sonnak kim Yesus ang gwekake:

¹ Yaklana dan-ahan, dekam zep langna Galilea mo aha ëna Kanak we-zi daresa oto noso'ak. Yesus mo anena man zë ang

† 1:51 1:51 Yesus kim okamanak gwë gweka, Zen man Zënaka “Anak Manusia”kam gu gweblaka. Hwëna walakam de enlalana zëwe hom. Ibrani olkam zëno enlalana “zi tangan.” Yesus mae hap kirekam Zënaka bosa taka: Sap Zen man enlala gweka– mensa Daniel Bak zëbe hap dena hamal hap Dan. 7:13-14nak ale gulkuke. Sap Daniel man nwe nik de lirisin nëblankam “zi tangan” makan Yesusu ngatan zi mo langnak hla ta seka– Alap kim Desa Zen de kitak teipsibiridan hap gulblukake.

gwek. ² Dekam zep Yesussu hen nenblak– Zen de hen zère hon de ang ta gwen wenyasa asa goléang tan hap. ³ Anggur hona kim tap gwizimki, Yesussu ki zep an zem gubluk, “Anggur hona mes tap gwizimnira.”

⁴ Ki zep ding gulbirki, “Anyan, em bap kirekam Asa gublula. Sap Èe dikim ère mo sosonsa goltreiz- imdin hip denak hom am zau'un.”

⁵ An zem ki zep gola iwe de babu gwen zisi gubiridak, “Ano tanena an de emsa ba mae hap gubiridanna, zen hèndep kire enkam syal eibik.”

⁶ Gola iwe kasokam, de drem yawal-yawala ki èrlwa'ak– enam enkam, seratus liter mo dena. Zen weyasa zè hamal da gwibik– tembane tankam dikim Yahudi mo auyan-aza mo èpba ol san tahasa su tablanda gwen hap, hen piringmoxa de zè os-os ta ine gwen hap.

⁷ Yesus ki zep gubiridaka, “Drem-dremna ansa hokam beya labik.” Dekam zep hona tutu dak, hèndep dremna in man èsuwehe kinik. ⁸ Ki zep etan gubiridaka, “Men zen tagal gwenna awe nol gwe'arake, emki zèbe hap zeisirbli hanan.” Ki zep hèndep nyeisirblihak.

⁹ Hwèna dremnak de weyana in mes anggur ho hap èjowek. Tagal gwen hap de nol gwen zini in kim akasibirki, zen hom anakan tawa gwibi'inka, “An owas hap ki lwanan,” hwèna babu gwen zini in, zen en mes sap tame nuk. Ki zep we gon hap de zini insa kwang taka, ¹⁰ ki zep gubluka,

“Tembane yawalsa de syal gwibin- nik, diki anakan syal nei gwibirin: Nonol te-ala mamkam de anggur ho dèreksa de golzimdin. Hwèna kim dèrek wenyasa insa sowe henkam otdebinni, dekam sap de lun kon totore anggur hona golz- imdin. Hwèna em an dèrek wenyasa ema lam gulu– lun kon de hwèna kae gwibir-zimdin hip!”

¹¹ Zen zen Yesus mo nonol owas syal gwibin niye– kim langna Galilea mo èna Kanak nonola zère hap dena goltreizimki. Zen zèwe zère mo ngatan zi mo lang nakore sosonna nonola goltreiz- imki. Zen dekam zep zère hon de ang ta gwen wenyasa nonol sap daiblihlak. ¹² Kim hya gwesik, Yesus ki zep Kapernaum sun dep golétine gweka– an zem, oso wal zem, hen èe zère hon de ang ta gwen wenyasa ban. Zao ming- guna san ha aha-en mes yap asa golèlowe heka.

Yesus kim pasar zini Alap mo gol tèm nakon golèalsa sonekake:

(Mat. 21:12-13; Mrk. 11:15-17; Luk. 19:45,46)

¹³ In kim Yahudi mo yakla yala Paskanak* golek de gwe'ak, dekam zep Yesus Yerusalem san dep asa golèzahe gweka. ¹⁴ Alap mo gol mwanak de teksonnak ki zep zini hlauluda'an haka– men zen sapi-dombana, hen mawana te-ala hap lirak da gwibikke– dekam de aha zi desa Alap hap tru tasik gweblan hap. Hen men zen Roma mo te-ala hap Yahudi

* **2:13** 2:13 Paskana zen Yahudi mo olkam enlalana “tamaran.” Zen dekam de enlala gwibin hip– in kim Alap mo dam taha nakore zini Israel mo gol-gola tamankake, Mesir mo gol-gol san de tilidan hap. Mesir mo nonol walasna dekam zep juwek. Owasna insa de hlaunkum, dekam zep Mesir mo teipsinni Israel mo zi ausu nakore zini insa gubiridaka, “Dikire sek gwek.” (Kel. 12:1-51; Ul. 16:1-8)

† **2:14** 2:14 Roma dekam Yahudi mo langnak irik nik, zep zèno mae mo mwin-mwankam de te-alana, Roma mo te-ala. Hwèna Alap mo golak de syal tan zi mo mam-mamna man jalse neibirida gwek, “Roma mo te-alasa bèjen Alap hap golblan.” Yahudi zini zep Roma mo te-alana lirak da gwibik– Alap mo golak de hatankamye. Hwèna zini men desa Yahudi mo èpba te-ala hap lirak da gwibik, zen hwèna hargana man mam nul gwek– dekam de zère mae hap aha hlik naka kap ta-in gwen hap. Hen men zen aha kire-kirena Alap mo golak lirak da gwibik, zen hen man hargana mam nul gwek.

mo te-alasa lirak da gwibik, zen hen zao teinikin'ik. Meja-mejanak te-alasa naitblin da'ak. † 15 Ki zep dokot hak-haksa siri tasiki-dekam de sapi-dombana insa lek-lek tabin hip, dekam zep tangan golëalsa sonebirki. Te-ala lirak ta gwibin meja-mejana man yal tazimki, hëndep te-ala kasona man sekwak tabir-zimki. 16 In zen mawana lirak dabi'ik, desa ki zep gubiridaka, "Mawa om ansa dekam kap ul inehak. Ano Bian mo gola ansa bahem pasar hap li yul sone gwen."

17 Èe zère hon de ang ta gwen wenyä, èe dekam zebè enlala eibik- mensa Alap mo olak anakarekam ale nukye,

"Èe Alap mo golsaë dawemkam anakan enna lwa gwibirin, 'Bap zen zini kun gun.'

Zen in zep de jal hap sa Asa karek dal."*

18 Yahudi mo nol-nolik zep hwëna nenblak, "Nara ebe hap golblaka?- dekam de Alap mo gola ansa wet gulsun hupye. Ki abe mae hap emki owassa syal gwibir-zimdin- èe akakim anakan emsa tawa ëblak, 'Alap eiwa mes kirekam de syal gwe-gwibin hip dena ebe hap golblaka.'"

19 Ki zep ding gulzimki, "Em gola ansa dri kulsuk, hwëna Èe asa dan-ahare yaklakam etan taul."

20 Ki zep ding nulblik, "Alap mo gola ansa kim dauk, tahunna 46 enkam man-am altilsik, hwëna em ema gulu, 'Dan-ahare yaklakam asa etan taul!'"

21 Hwëna Yesus Alap mo gol tangansa de dri yulsun hup hom ki gubiridaka. Zen hwëna zère

mo tim hip denaka gulk sun ola blaonzimki. 22 Zep Yesus kim tin nikon ngaya gweka, èe dekam zebè zère mo ola insa enlala eibik. Dekam zebè hen Alap mo hamal hap de ol ale gun nuban Yesus mo ola ban laiblizimki.

23 Yerusalemk kim yakla yawala Paskanak gwë gwe'anaka, zini beya nik daibliblak, sap zen man zëno owas syal gwibinsi hla nul gwe'ak. 24 Hwëna Yesus hom desa anakan taiblibiridaka, "Zen eiwa Asa daiblibla'an." Sap Zen mes kitak tame tabirki. 25 Zen zi mo enlalasa Zën hla ta gwizimki, zep Desa ba hap de anakan gublun hap, "Zini in karekna," ahaksa, "Zen dawemna."

3

Nikodemus kim Yesussu zini takake:

1 Aha yaklakam ki zep Farisi walya Yesussu zini ta zaka, bosena Nikodemus. Zen Yahudi zi mo aha mamna. 2 Zen kam zini taka, ki zep zë gubluka, "Guru, èe mesë emsa anakan tame lak, 'Emsa Alap zer sonoka- asa de tawa ta gwibin hip.' Sap Alap de zisi zergwën srëmkam, zen bëjen owas-owassa syal gwe-gwibin- in kirekam em syal gwe-gwibi'iraye."

3 Yesus ki zep ding gulbluka, "Eiwa denakaë emsa gublu'an: Emsa de etan jaha gweblan srëmkam, em bëjen em Alap mo irik ginnik hatan." *

4 Ki zep ding gulbluka, "Zi mamna banakan de etan jaha gweblan hap? San ha maka ki bongna etan an zik mo sopnak ing gwe he'ara?!"

* 2:17 2:17 Mzm. 69:10 * 3:3 3:3 "Etan de jaha gweblan" hap de ola awe, desa de dam gulsunnu dan-dan, zep Nikodemus Bak dam gulsuk srëm gweka. Aha dam gulsunnu, etan de an zik jaha gweblan hap dena- men kirekam Nikodemus dam gulsukuye. Yunani olkam aha dam gulsunnu hen, gulk kon de jaha gweblan. Zëno dam gulsunnu, Alap mo Enho de ing gwe heblankam de wet gwesin, zep de zini in èse jaha gwen makan nwe-mase gwen. Yesus Zen diki kirekam enlala gwibirki- ngatan zi mo lang nakon de jaha gweblansa.

5 Yesus ki zep ding gulbluka, “Eiwa denakaë emsa gublu'an: Zini etan de jaha gwibiridan srëmkam, hokam de jaha gwibiridanna, hen Alap mo Enhokam dena, zen molya Alap mo irik ginnik yaing gwek. 6 Zi mo jaha gweblanna, zen tim en naka, hwëna Alap mo Enho nakore jaha gweblanna, zen ang hap dena. 7 Em ba hap de tenggwaran hap?– sap Èe ama emsa gublul, ‘Etan de emsa jaha gwibiridan srëmkam, em kitak bëjen Alap mo irik ginnik yaing gwen.’” 8 Yesus ki zep ola gulk sun blaonblaka, “Asesena ki totoresa taillisen gwenda. Auku enna kie asal gweblanan, hwëna anakare tame gunnu hom, ‘Asesena in dekon jowe gwenda,’ ahaksa, ‘Desan dep song gwera.’ Zen hen ki kirekam, Alap mo Enho nakore jaha gweblan naye.”

9 Nikodemus ki zep takensiblika, “Èe homë tame gu'un. Zen kirekam banakan sa jower?”

10 Yesus ki zep ding gulbluka, “Em dwan Israelk de zi mo aha guru yawal sake, zep em ba habe insa tame gul srëm gwera? 11 Eiwa denakaë emsa gublu'an: Èe ère hon de ang ta gwen wenyaban ère mae mo tame gun nuka hen nwekam de hlaun nukaë tawala gwibirin. Hwëna em ere mae hon de ang ta gwen wenyaban em molye ulink. 12 Èe kimë ahu-kamanak denaka emsa tawa ta gwibirin, em hwëna dekam home ano ola laibli gwibirin. Zep Èe de ngatan zi mo langnak denaka emsa tawa tabinkim, em banakan dep?– taiblibin niye. Ebe mae hap gwa-gwa tangaranna. 13 Sap zini hom ngatan zi mo lang san dep sesek gwesek, hen dekon hom

atiti gwezak– zen de emsa tawa tabin hipye. Hwëna Èe ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna, Èe dekonë ati gwezak. 14 Men kirekam Musa Bak tembagakam de yang gulsun wanyana tenyak gulk makan gul inkike, sasa langnak in kim golëlowehe gwekake, † zen kirekam sa hen ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna Asa gulk makan dain– 15 dekakim tingan men zen Asa daibli gwebla'ak, hëndep de gwën hap denaka hlanuk.”

An Yohanis, men zen bukuna ansa syal gwibirkike, zère mo srip gulsun ol:

16 Alap man okamanak de zisi sërkam kwasang gwibirida gweka, hëndep zep zère mo Tane aha-arena zer sonezimki-dekakim tingan men zen Desa daibli gwebla'ak hëndep denaban juwe srëm gwek, hwëna hëndep de èngaya gwen hap denaka sa hla nul. 17 Alap zère mo Tanena in nësa de karek tabin hip hom zer soneka, hwëna dekam de Zëbon onakon nësa ngaya tabin hip. 18 Zini men zen zère mo Tanena daibli'ak, desa Alap hom karek tabin hip kalang gwibirida'ara. Hwëna men zen daibli'ak srëm gwe'an, desa mes kareknak de kang gun hup kalang gwibiridaka, sap zen hom zère mo Tane aha-arena daibli'ak. 19 Zep a kire nakan sa Alap klis gulu: Zère mo ngatansa de golzimdin hip de Zini mes sap okamanak hata zaka, hwëna okamanak de zini kawesinsä dwam nei gwibirin. Zen ngatan san dep de wet so gwe kinin hap man baes ta gwenan, sap zen karek-kareksa nol gwenan. 20 Sap kareksa de gol gwen zini ngatansa man husus nei

† 3:14 3:14 Israel mo ausu nakore zini kim wanya de hit ti gwibin nikon juwe gwe'ak, Alap dekam zep Musasa gublu'ak– dekam de yang gulsun wanyasa te ik ginnik gulk makan gul irin hip. Kim wanyana insa kara nulse gwek, dekam zep wanya mo hit tin sang-sang nakon èdawem gwe-gwek. Emki Bil. 21:4-9nakhlaun.

gwibirin. Zen bëjen ngatannak ewet so gwe kinin- zëno mae mo syal karekna insa de tame gulzimdin srëm hap. ²¹ Hwëna men zen Alap mo dwam gwibin sin ang ta gwenan, zen Alap mo ngatannak ewet so kinzi gwenan, dekam zep anakan noltrë gwenan, “Ano gwëna eiwa Alap mo dwam gwibin sin lwa'an.”

Baptis ta gwibin zini Yohanis kim Yesus hup dena kira gwekake:

²² Dekon aha yaklakam, Yesus zëre hon de ang ta gwen wënya aban mae Yerusalem mo zi srëm lang san dep golësek gweka. Zao holo tolkam asa golëlowehe gweka, hen zini dekam baptis ta gwibin hip yaïng gwe-gwezak. ²³⁻²⁴ Dekam baptis ta gwibin zini Yohanis Swesa nama hom bwina tak da in'ik. Zen dekam Aenonk hen baptis ta gwibi'inka- ë yala Salim golek denak, sap zëwe hona beyana. Zep zini nama zëbon dep yaïng gwe-gwezak- zen de zë baptis ta gwibin hipye.

²⁵ Ki zep Yohanis hon de ang ta gwen wënya Yahudi wal bose zeban auyan-aza zik mo ëpba ola kon nërkeisa-keisa gwe'ak-mae hap: Diki a kire enkam nen taha maena su tablanda gwen-dekam de Alap mo nwenak ëkun gwen srëm hapye.* ²⁶ Ki zep etan Yohanis osan dep lwan dahak, zao zep nenblak, “Guru, zini men zen weyana Yordan mo yakla hatase zannak eban ë'anika, mensa em asa gubirida gwekake, ‘Zen Zen tangan,’ zen hwëna angkam zisi beyakam baptis ta gwibi'ira. Angkam zini zëbon en dep tungan gwe'an. Nëbon mae hwëna man dan-en gwe'an.”

²⁷ Yohanis ki zep ding gulzimki, “Zini bëjen banakare syal maena gul irin- Alap de golblan srëmkamye. ²⁸ Ena kie asa sane

la gwek- kimë anakan gu gwekye, ‘Ëe an Israelsa de ngaya tabin hip de Zisi hom, hwëna ëe an Desa de ngeir gubluzan hap de zi.’ ²⁹ Yesus Zen we gon hap de zini men kiye. Hwëna wënya mensa Zen go'ara, zini men zen angkam Zëbon dep bitë gwe-gwe'an, zen zen. Ëe hwëna men kiye- we gon hap de zini in mo wal bosenana. Zep ëe ama sam gwesinän- anakan de akenkam, ‘We-zi darena in dawemkam ë gwe'an,’ hen ëe ama isrip-sri gwe-gwenan- ano wal bosenana in mo olsa de sane gwe-gwenkamye. ³⁰ Zen diki Zen sa abon onakon teipsik zahera, hwëna ëe asa dowehe tiner.”

Angkon an, bukuna ansa men zen syal gwibirkike, zëno srip gulsunnu:

³¹ Zini in zen gulk kon ati gwe zaka, Zen teipsinni. Hwëna okamanak de ësaltin zini, zëno mae mo enlalana hen ol toranna okama en hap dena. Ngatan zi mo lang nakore Zini in man tungan kwei-kwik gu'ura. ³² Zen mensa Zëna zëwe hlalul gweka hen sane gwe-gweka, desa zep nësa tonbirida gwe'ara. Hwëna okamanak de zini zëno ola man hwa nulsuk gwe'an. ³³ Hwëna men zen en zëno ola nulin gwenan, zen en zep anakan eiwa nul gwenan, “Yesus Zen Alap mo Zer Sonenna.” ³⁴ Alap mo zer sonen Zini, Zen eiwakam Alap mo olsa ayang gul gwenda, sap Alap zëbe hap zëre mo Enhosa kitak zerblaka. ³⁵ Bian man Tane zemka dang tini ta gwenda, in zep Zen de tungan bi gwibin hip gubluka. ³⁶ Men nara Tane zem insa taibliblanna, zen mes hëndep de ëngaya gwen hap dena nulin. Hwëna Tane zemka men zen de betek nëbla srëm gwe'ak, zen molya ëngaya gwek. Zen hwëna Alap mo jalak sa hëndep denaban lowehe gwer.

* 3:25 3:25 Mrk. 7:1-4

4

Yesus kim Samaria wenya ban ola lon'akke:

¹ Farisikam de gubirida gwen wenya ki zep anakan ësak, “Yesus hon angkam beyakam bitī gwe-gwe'an, hen zëbon beyakam baptis ta gwibin hip sek gwe-gwe'an. Yohanis hon angkam man dan-en gwe'an.” ² Hwëna Yesus Zëna hom baptis ta gwibirki. Diki zëre hon de ang ta gwen wenya ëyë baptis la gwibik. ³ Anakan kim salka, “Farisikam de zini mes kirekam emsa tawa nëblak,” Zen dekam zep Yerusalem mo lang nakon asa etan Galilea mo lang san dep golësek gweka. ⁴ Orana in desanë sek gwék langna Samaria mo ngirīn kles san. ⁵ Ki zep Samaria mo ëna Sikark asa golëyaing gweka. Dekon golek– ngana mensa Auyan Yakob Bak orep tangan tane zem Yusup hup zerblakaye.* ⁶ Ëna Sikark iwe hen ki, Yakob Bak Swe mo aili hona. Yesus man oranak sin gwe zaka, zep kim hata zaka, hëndep dekam zep aili ho alpnak nikin ane zaka. Yakлана dekam bolak mes zauku.

⁷⁻⁸ Ëe zëre hon de ang ta gwen wenya mesë ëna iwe yaing gwesek– tembanesa de zë lop tan hap. Ki zep hwëna Sikar wenya blome naban hata'anzak– hona insa dikim zausul han hap. Yesus ki zep gubirki, “Abe hap nonol zausulblu ine.”

⁹ Wenya in ki zep ding gulbluk, “Em in Yahudi wal syake, hen ëe an langna Samaria kore we. Zep em ba habe asa kirekam abe gulu?” Zen mae hap ki ding gulbluk: Sap Yahudi zini bëjen Samaria zi niban tahana golësëran-sëran gwen.*

¹⁰ Ki zep ding gulbirki, “Alap mensa angkam golzim'ira, em home tame gu'ura. Hen em home Asa tame tala. Ki emaka Asa abe tala– hëndep de ngaya gwen hap de hosa de ebe hap golbin hip. Hen Ëe amaka ebe hap golbi'in.”

¹¹ Ki zep ding gulbluk, “Bian, eno blomena hom, hen aili hona an logok gwe henna. Em banakan molye zausulku– ngaya gwen hap de hona in saye. ¹² Auyan Yakob Bak tīnkim aili hona ansa nëbe mae hap hli tazimki, hen zëna, walas zem hen zaho zem, zen dekore hosa notde gwibik. Em san ema enaka kil ti'ara?– ‘Ëe an Yakob Bak onakon ama teipsi'in.’”

¹³ Ki zep ding gulbirki, “Zi de aili hona ansa otde gwibinkim, zen sa etan ëho-hole gwe-gwer. ¹⁴ Hwëna mensaë gol gwizim'in, zi de desa gul irinkim, dekam bëjen etan ëho-hole gwen. Hwëna hona in zëno mae mo enho nakon sa ana gwese gwer, hëndep zep sa hëndep denaban ëngaya gwer.”

¹⁵ Wenya in ki zep ding gulbluk, “Bian, abe hap hona insa golbir-ëe akakim etan ho-hole gwe srëm gwék. Hen dekam ëe molyë awe hata gwezak– hona ansa de zausul gwen hapye.”

¹⁶ Ki zep etan ding gulbirki, “Ki zi omka em kwang ta lahan.”

¹⁷ Hwëna ki zep ding gulbluk, “Ano zini hom.”

Etan ki zep ding gulbirki, “Em eiwakame ding guluda, ¹⁸ sap em mese aha-ere taha-tapkam zini zersik gweka. Hen mensa angkam zergwë'ara, home eiwakam ze'ara. Eno ding gunnu in eiwana.”

¹⁹ Ki zep ding gulbluk, “Bian, angkam mesë emsa tame tanan: Em Alap mo olsa de ayang gul

* **4:5** 4:5 Kej. 33:19; 48:22; Yos. 24:32 * **4:9** 4:9 Yahudi zini Samariak de zi niban mae hap tahana nolësëran-sëran gwe srëm gwe-gwek: Sap Samariak de wenya man aha zi ausu naban ësiri gwe-gwek, zep Yahudi tangan zini man anakan enlala neibirida gwék, “Zen Yahudi tangansa hom. Zen kwae naban.”

gwen hap de zi. ²⁰ Ano mae mo auyan-azana awe de kwatapnak yakla yawalak ëtagal gwe-gwek-dekon de Alap hap boklesa kom ta gweblan hap. Hwëna Yahudi zini, em ema anakan tawa la gwibirin, 'Yerusalemk de Alap mo gol ennak em yakla yawalkam ëtagal gwe-gwen-dekon de Alap hap boklesa kom ta gweblan hapye.' "

²¹ Ki zep hwëna ding gulbirki, "Ano ola an desa em taiblihin: Yaklanak sa hatal, dekam kwatapna an en kon hen Yerusalemk en kon molya Alap hap boklena kom da gweblak. ²² Em Samariak de wenyä, men zëbe hap boklena kom la gweblanan, home tame la gwe'an. Hwëna ëe, Yahudi zini, mesë tame lak- men zëbe habë boklena kom la gweblananye. Sap dekam de zisi ngaya tabin hip dena, zen Yahudi hon sa ki lwal. ²³ Sap zëno yaklanak sa hatal hen angkam man lwa'an, dekam zini sa tingare enho naban hen Alap mo Enho de bi gwibiridankam Bian hap boklena kom da gweblal. Sap Bian Alap kirekam de zisi hakalbirida gwenda- Zënaka de boklesa kom ta gweblan hapye, sap men-kore men-kore zi ausu. ²⁴ Alap Zen enho enna, zep zi de eiwakam boklesa kom ta gwe-blanna, zen diki tingare zëre mo enho naban hen Alap mo Enho de sosonsa golblan naban."

²⁵ Wenyä in ki zep ding gulbluk, "Ëe tawana: Nësä de ngaya tabin hip de Zini sa hata zala, hen kim de hata'an zaka, Zen sa kitak srip gulsuk gwizimdi."

²⁶ Ki zep ding gulbirki, "Ëe an Zen- an debane lon'araye."

²⁷ In kim zë lon'ak, ëe zëre hon de ang ta gwen wenyä dekam zebë lwanda halzak. Zao zebë Yesusu anakan lenggwan-bla'anzak, "Zen wenyä ban am olsa lon'an." Hwëna wenyä insa homë anakan lakensibik, "Em

basae Zëbon dwam gwibi'ira?" Hen Yesusu homë lakensiblik, "Em ba habe wenyä in han ola lon sara?"

²⁸ Hwëna wenyä in kim Yesusu kirekam salblak, blomena insa zao zep eititi gwe gubirhak, ki zep ënak gubiridahak, ²⁹ "Haen! Zini wakinsa emki hla tan. Zen ano gwënsa kitak tawa gwibiri. San ha Zen tangan mes yap- nësä de ngaya tabin hip de Zi niye?" ³⁰ Dekam zep ëna iwe de zini du nëblazak.

³¹ In kim ki zë kirekam lwak, ëe zëre hon de ang ta gwen wenyä, ëe ama sap zë titi la gwe'ak, "Guru Bak, emki tembane gwen."

³² Hwëna Zen man ap ding gulzimki, "Ano tembanena ki- mensa em tawa eibir srëm gwe'anye."

³³ Ki zebë ënaka enbiridak, "San ha man yap aha zi tembanena nolblazal yap?"

³⁴ Ki zep ap ding gulzimki, "Ano tembanena a zen moye: Bian mo dwam gwibinsi dikim syal gwibin hip, hen syala men zep Asa zer sonekake, desa dikim sul sonen hap. Zen ano tembanena zen. ³⁵ Zini kirekam nen gwibirin, 'Eiyas tan nakon, etan benna dan-nër dan-nër, dekam sa taran hap denak zaul.' Hwëna Ëe ama emsa gubirida'an: Nga yala ansa emki ër tabla naseran. Gandumnu mes ngap-ngap gwera, zep taran hap denak mes zaul. Nen taran. ³⁶ Eiyas tan hap de zini, zen mes ëteingir gwe guk. Hwëna zini men zen angkam taran hap syal ta'an, zen hëndep de ëlwa gwen hap de gudangnak gandumnu insa kang da gwenan, hen zëbe mae hap Alap hëndep de ëlwa gwen hap de te-alasa gaji hap aïtbir gwizimnira. Zep zini men zen eiyas tanna hen men zen de taranna apdekam sa lamkam ëisrip-sri gwer. ³⁷ Zep man dakastilin- men kirekam anakan nen gwibirinye, 'Ahakorena eiyas

tan hap de wenya. Ahakorena zen taran hap de wenya.’³⁸ Hwëna Ëe mesë emsa dam tasibik– em de hwëna aha zi mo eiyas tanna insa tan gwen hap. Zep em zëno mae mo irse gwen nakone dawemsa hla kul gwe'an.”

³⁹⁻⁴⁰ In zen du nëblazak, zao zep abe da gwe'ak– deban mae de zëwe golëgweisin hip. Hëndep zëwe yaklana dan zep gweisiki. Langna Samaria mo ëna Sikark de zini dekam beya nik zep Yesusu daïbliblak, sap wenya in anakan gubirida gwe'ak, “Zen ano gwënsa kitak tawa gwibiri.”⁴¹ Hwëna Zënaka de sane tan tangankam, zep etan beya tangan nik daïbliblak.⁴² Hyanak zep wenya insa nen gwibik, “Menkam eno ol en nakonë laïblibla'ak, hwëna angkam aena hen mesë sane lak, zep mesë dam lasil, ‘Eiwa, Zen okamanak de zisi de ngaya tabin hip de Zi.’”

Yesus kim mam zi mo walasna langa nakon sang-sangnak dawem takake:

(Mat. 8:5-13; Luk. 7:1-10)

⁴³ Samaria mo ëna iwe kim yaklana dan asa golëgweisiki, ki zep kon etan zëre mo langna Galilea san dep asa golësek gweka.⁴⁴ Yesus dekam hamal hap mes asa gubiridaka, “Zini hom zëre kore wal de Alap mo olsa ayang gul gwizimdin hip de zini nasal gweblanan, zep Asa hen Galileak molya daïbliblak.”*⁴⁵ Hwëna kim asa golëyaing gweka, Galileak de zini man ki sap neirink. Zen hen mes Yerusalemk yakla yala Paskanak ang tak, hen dekam zëno owas syal gwibinni kitak kara nul gwek, zep ki neirink.

⁴⁶ Yesus ki zep asa golëlwanda halka– Galilea mo ëna Kana san dep, men zëwe Zëna nonol ho

tanganna anggur ho hap li yul sonekake. Langna Galileak de aha ëna Kapernaumk zao hen ki zini gwë'anka– teipsin zini Herodes mo taha tri so gweblan nik. Hwëna zëno tanena sang-sang nik gwë'anka.⁴⁷ Zen kim salka, “Yesus Yerusalem mo lang nakon mes hata zala,” dekam zep song gwebla zaka, zao zep abe ta zaka, “Em wëhë asa mas gwebla'anka? Kapernaum sun nen ingnen– ano tane tolsa eka dawem ta. Zen tin hip tol alp gwesi'ira.”

⁴⁸ Ki zep hwëna ding gulbluka, “Em awe de zini, karek tanganna. Em owas-owassa de syal gwibir-zimdin srëmkam bëjen em ëtaïblin.”

⁴⁹ Hwëna man gulbluka, “Haen, Bian! Em de hla tan srëmkam ano tanena sa tol tili!”

⁵⁰ Ki zep hwëna ding gulbluka, “Emki song gwen. Eno tanena sa ngaya gwera.”

Zini in man Yesus mo ola insa taïblibirki, ki zep hëndep gwë halka.⁵¹ Ora san kim nama tine'anka, dekam zep zëre hon de babu gwen zi niban golëtoweka. Zao zep nenblazak, “Eno tanena mes dawem gweka!”

⁵² Ki zep takensibiridaka, “Bawalkam dawem gweka?”

Ki zep ding nulblik, “Ir, yakla nwena aha-en, dekam ewenna tap gweblak.”⁵³ Bi zem dekam zep enlala gweka, “O hare yakla nwena dekam am Yesus asa gulbluka, ‘Eno tanena sa ngaya gwera.’” Zëna hëndep zëre mo golak dena kitak dekam zep Yesusu daïbliblak.⁵⁴ Zep in kim kirekam tane tola insa dawem taka, Zen dekam zep Yerusalem mo lang nakon de Galileak hata gwe zankam de owas syal gwibir-zimdinni dan nëblak. †

* 4:44 4:44 Mat. 13:57; Mrk. 6:4; Luk. 4:24 zankam, emki hlaun Yoh. 2:1-12nak.

† 4:54 4:54 Nonol owasna Galileak de hata

5

Yesus kim Yerusalemk zi lekna dawem takake, hen zère hap de syal we yul soneblanna kim srip gulsuzimkike:

¹ Aha yaklakam, ki zep Yesus Yerusalem san dep asa golësek gweka– Yahudi zi mo aha yakla yalak dep. ² È yala Yerusalem sa in kasokam de kolkam orep mes ki wale dak, hen zèno aha lilikinnī man bose nosok “Domba zaho hap de Lilikin.” Tīl hannak zao ki aīlī ho yawala, zèno gol kluk-klukna aha-ere taha-tap enkam. Ibrani olkam aīlī hona in sa man bose dak “Betesda”kam. ³ Zèwe zi sang-sangna tra nik èglang-glang gwe-gwek– sap nwe haina, lekna, hen taha-tana teisya ine gwen srēm wenyā. [Zen man zè èkara gwe-gwek– aīlī hona in sa dekon ngèp-ngep gwennak hla tan hap. ⁴ Sap menkam-en menkam-enkam Alap mo dam taha nakore zini man jowe ine gwe zaka, dekam zep hona in sa ngèp-ngep ta gweka. Ngèp-ngep gwenkam, dekam men nara honak de talhenkam nonol gwenna, zen dekam de sang-sang nakon dawem gwen– sap banakare sang-sang mae nakon.] ⁵ Zao hen ki zini, zen 38 tahun enkam sang-sang naban gwè gweka. ⁶ Yesus kim tumnak zini in sa hla ta zaka, zen man tame taka, “An mes holo tangankam sang-sang gweka,” ki zep takensiblika, “Em wèhè dawem gwen hap dwam gwe'ara?”

⁷ Ki zep ding gulbluka, “Bian, èe banakan de dawem gwen hap? Asa de mas gweblan hap de zini san ki? Zep hona an de ngèp-ngep gwenkam, èe kimè nama song gwen hap sap akasik gwennan, dekam zep hwèna aha zi talhenkam ènonol gwe-gwenan.”

⁸ Yesus ki zep gulbluka, “Dekam luwe, hèndep ki ere mo ni ta gwen srè-srena in sa gol san dep gul ine kinī.” ⁹ Hèndep dekam zep zini in dawem gweka, ki zep srè-srena in sa gul ine kinika.

Yaklana in dekam Yesus zini in sa dawem taka, dekam Hari Sabat– Yahudi zi mo syal tan srēm yaklakam. ¹⁰ Hwèna Yahudi zi mo mam-mamna kim zini in sa hla da sonek, ki zep zè nen soneblak, “Nèno mae mo ol jalse gwennak, Hari Sabatkam srè-srena bëjen gwirehan.”

¹¹ Hwèna man ding gulzimki, “Zini men zen asa dawem tala, zen man asa gulblula, ‘Ere mo srè-srena in sa em gol san dep gwirehan.’”

¹² Dekam zep dakensiblik, “Zen nara zi ki emsa kirekam gulblula?”

¹³ Hwèna zini in hom anakan tame taka, “Zini bosena Yesus asa dawem tala,” sap Yesus zi beyanak iwe aya gwe ine halka.

¹⁴ Yesus ki zep zini in sa etan Alap mo gol teksonnak zertowe'anka, zao zep gulbluka, “Emki sane gwen: Emsa mesè dawem tak, hwèna kareksa de gol gwenna emki baes gwen. E-baes gwe srēm gwe'anka, ki hwèna sèrkam de karek tangan wenyaka esa goltowera.”

¹⁵ Kirekam kim salblaka, zini in dekam zep Yahudi zi mo mam-mam wenyaka gubiridaka, “Zini in zen asa dawem taka, zen bosena Yesus.” ¹⁶ Zen dekam zep Yahudi zi mo mam-mamna Yesusu de sil-sil tanna kon neisibli hana'ak, sap Zen Hari Sabatkam zisi dawem ta gwibi'inka.

¹⁷ Hwèna Yesus ki zep gubiridaka, “Ano Bianna hom syala golzausuk gwenda. Èe hen zebè kirekam syal gwe tine gwennan.”

¹⁸ Yahudi zi mo mam-mamna

* 5:2 5:2 Orep men zen Yohanis mo ola etan ale nul gwek, ahakon aīlī ho bosena in sa “Betzata”kam ale da gwek.

dekam tangan zep Yesussu de tan hap ola aha-en nuk-mae hap: Sap zëno mae mo dam gulsunkum, Zen Hari Sabat en hap denaka hom gulmun gweka. Zen hwëna Alapsa hen “Ano Bian”kam gu gweblaka. Dekam hwëna zëno ola man nwe-mase gwe-gwek, “Ëe Alap han ki en.”

¹⁹ Yesus ki zep Yahudi mo mam-mam wanya insa gubiridaka, “Ëe eiwa denakaë emsa gubirida'an: Ëe bëjënë ëre en mo enlalakam ba maesa syal gwibin. Hwëna mensaë ëre mo Biansa anakan kara ta gwenan, ‘Bian kirekam syal gwe-gwenda,’ Ëe hen zebë kire enkam syal gwe-gwenan. Men kirekam Bian syal gwe-gwenda, Ëe hen desan zebë ang gwe-gwenan. ²⁰ Sap ano Bianna man sërkam Asa kwasang gwe-gweblanda, zep mensa Zëna syal gwe-gwibirida, tingan zep abe hap goltrë gweblanda. Hen Zen sa etan sërkam de owassa dikim ebe mae hap syal gwe-gwibir-zimdin hip denaka abe hap gol gweblala, hëndep owasna in esa lenggwanbirida gwer. ²¹ Men kirekam ano Bian juwen zisi ngaya ta gwibirida, abe hap hen mes kire hap de sosonna golblaka-Ëe de hen kirekam ngaya ta gwibin hip, men desa Aena dwam gwibirida'anke. ²² Hen ano Bian Zëna angkam bëjen zisi klis gun. Sap Zen mes klis gun hup dena kitak abe hap golblaka. ²³ Zen mae hap kirekam abe hap golblaka: Dekam de tigare zi Asa blikip gwesik gweblan hap- san de men kiye, ëre mo Bian Zënaka de blikip gwesiblinna. Zep zini men zen Asa blikip gwesiblin srëmna, zen hen hom ano Bianna blikip neisik gweblanan- men zen Asa zer sonekaye.

²⁴ “Ëe eiwa denakaë emsa gubirida'an: Zini men zen ano ol

san ang ta gwe'ak, hen ano Bian, men Zen Asa zer soneka, Desa daiblibla'ak, zen ki mes hëndep de gwën hap dena nulin. Kire zisi bëjen aumwa hap de klis gunnuk karek tabin. Sap zen mes tïn hip de orana hli dak- dekam de ëngaya gwen hap de ora san ang tan happye. ²⁵ Ëe eiwa denakaë emsa gubirida'an: Yaklanak sa hatal hen angkam man kirekam lwa'an, dekam men zen juwen zi mo kim lowehe gwenan, zen sa Alap mo Tanena ano kwang guludan ola ësal gwer, hen men zen de Asa ang nèbla'ak, zen zen sa ëngaya gwer. ²⁶ Sap ngaya gwen hap de ausuna Bian onak, hwëna Zen mes Tane zem abe hap golblaka- dekam de Abon onakon ëngaya gwe-gwen hap denaye. ²⁷ Hen Zen mes zisi dikim klis gul gwen hap de sosonna abe hap golblaka, sap Ëe an Zen- ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna.

²⁸ “Ano tawa tabinni ansa bahem tenggwanbin. Sap yaklanak sa hatal, dekam tingan men zen juwek ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna ano kwang guludahan hap de olsa sa ësane gweser. ²⁹ Zen dekam sa zënaka de kang gulne gwen nakon luk tal. Men zen dawemna nol gwek, desa asa ëngaya gwen hap tagal gulsul. Men zen karekna nol gwek, desa karek tabin hip asa tagal gulsul. ³⁰ Ëe bëjënë A-en ba maesa syal gwibin. Ëe de zisi klis gunkum, dekam Ëe ama Bian mo Asa de gublun en san ang gwe-gwenan. Ano zisi de klis gunnu bëjen li tabin, sap Ëe homë ëre mo dwam gwibin sin ang gwe-gwenan, hwëna men Zen Asa zer sonekake, zëre mo dwam gwibin en sanë ang gwe-gwenan.

³¹ “Ëe de anakan gubiridankam, ‘Ëe an Zen- mensa em kara ë gweblananye,’ hwëna aha zi de

ano olsa trilsen srëmkam, dekam molye Asa laïblihlak. ³² Hwëna ano olsa de trilsen hap de Zini ki. Zen ëre mo Bian. Hen ëe tawana: Zëno Asa de trï tasen hap de ola eiwa tanganna. ³³ Em ema zini baptis ta gwibin zini Yohanis osan dep lup ul sonek, hen zen dekam zep eiwakam abe hap dena damnak kira gweka. ³⁴ Auhu-kama zi de Asa trï tasen srëmkam hen sap. Hwëna en dikim lamkam ëngaya gwen habë ki emsa enlala sobiridal. ³⁵ Yohanis mo gwëna lampu makan lwa gwëk- san de lampu de okama kawesinnik awe zil inenna kiye. Nonol lone sennak em ema sap zëno ngatanna insa isrip-sri eibik. ³⁶ Zep Yohanis hen man Asa trï ta seka, hwëna diki dawem tanganna, emki ano owas syal gwe-gwibinsi taïbli gwibin. Bian Zen zep abe hap owas-owassa dikim syal gwe-gwibin hip de sosonna golblaka- em ekakim Asa anakan laïblihlak, 'An eiwa Bian Alap zer soneka.' ³⁷ Ère mo Bianna men Zen Asa zer soneka, Zen man hen Asa trï ta se'ara. Hwëna em hom tangane zëno ol toranna ësane gwëk, hen home zëno nwe-masena hla lablak. ³⁸ Alap mo ola man eno mae mo enhonak jawe guk hana gwenan, sap em home zëre mo zer sonen Zini Asa laïblihla'an.

³⁹ "Em sap Alap mo ol ale gunnu kie karatda ul gwenan, dekam zebe sap anakan ëenlala gwe-gwenan, 'Èe asa dekon hëndep de gwën hap de orana dam lasil.' Hwëna ol ale gunnu in, zen sap abe hap dena- Asa dikim tame tan hap! ⁴⁰ Hwëna em ema baes ta gwenan- Asa de ëngaya gwen hap dena kip abe tan hapye. Èe ki amaka ebe mae hap golzim'in.

⁴¹ "Èe zi dikim ano bohesa mam gulblun hap homë awe

hatazak. ⁴² Sap Èe mesë emsa tame tabik. Eno mae mo enhonak hom- Alapsa de emsa lwablan hap denaye. ⁴³ Èe ëre mo Bian mo bosekamë hatazak, hwëna em home asa dokwak la'an. Hwëna auhu-kama zi de zëre en mo bosekam hata zankam, desa en ema dokwak la gwibirin. ⁴⁴ Em ema ësam gwesik gwenan- hwë-hwëkam de enaka bose naka anakan teip gulsuk gwizimdinni, 'Em zini dawemna.' Hwëna em home ëalp gwe-gwenan- Aha-ere Zini Alap dikim emsa sam gwe-biridan hapye. Kirekam de zini em an banakan dep?- Asa de taïblihlan naye.

⁴⁵ "Bahem Asa kil tin, 'Zen sa Bi zikhip ano mae mo karekna goltrëblala.' Hwëna eno mae mo kareksa de Bian hap goltrëblan hap de zini, zen Musa Bak- mensa ena kil li'an, 'Alap de klis gunnuk zen zen sa asa golëzauk sonera.' ⁴⁶ Em de eiwakam Musa mo olsa taïblibinkim, ki emaka hen Asa laïblihla'an, sap zen hen abe hap denaka ale gulku.* ⁴⁷ Hwëna em ema baes ta gwenan- Musa mo ola insa de taïlibin hipye. Zep kire zini banakan dep?- ano olsa de hen taïlibin niye!"

6

*Yesus kim lima ribukam de zi beyam-bya hap tembanena golz-
imkike:*

(Mat. 14:13-21; Mrk. 6:30-44; Luk. 9:10-17)

¹ Aha yaklakam, Yesus ki zep Ho Gutuna Galilea san asa bulkum golëblan kinika. Ho gutuna in mo aha bosena Tiberias. ² Hwëna zi beyana dekam zep tanakam bul lë ta gwen san dep hles dyablak, sap zen mes zëno owas-owas syal gwibinni hla nul gwëk- zi syal-sangna kim dawem ta gwibirkike. ³ Zao zep Yesus kwatap teknak asa golësesek gwe seka, ki zep

* 5:46 5:46 Kej. 3:15; Ul. 18:14-22

zë asa golëteinikin'inka. ⁴ Dekam Yahudi zi mo yakla yala Paskanak dep man golek de gwe'ak.

⁵ Yesus kim men-san an-sankam zi beyam-byana insa kara tabirida ine guk gwe'anka, dekam zep Pilipussu takensiblika, “Endawe esa tembanena lop lal?– dekam de zi beyam-byana ansa sul sonen happye.” ⁶ Zen mae hap kirekam Pilipussu takensiblika– dekam de anakan akasiblin hap, “Zen banakan wëhë Asa ding gulblu'anka?” Hwëna Yesus Zëna mes sap hamal hap anakan enlala gweka, “Èe kirekam de owassa asa syal gwibir-zim.”

⁷ Pilipus dekam zep ding gulbluka, “Nëno mae mo te-ala de mam tangankam lwa'anam, dekam de tembanesa kap tankam, dekam molya hen su kul sone'anam– sap betek maekam de golëtembane tan happye.” *

⁸ Hwëna ki zep ère mae mo wal bosena, Petrus mo osona Andreas Bak Yesussu gubluka, ⁹ “Awe ki walas tola. Zëno rotina sap ki-aha-ere taha-tap enkam, hen hogwena dan. Hwëna zen tol waba hap. An zini tra tangan nakake.”

†

¹⁰ Ki zep Yesus asa gubiridaka, “Teinikirin hip enbiridak.” Langna in so naban. Zao zep ki teinikink. Zi enna kim naïtbik, beyana san ha lima ribu enkam mes yap– we wal walassa de aïtbin srëmkam. ¹¹ Yesus ki zep rotina insa lop ta ineka, deban zep dawemsa Alap hap golblaka, ki zep hwëna zi beyana in hap dikim kae gwëbla-zimdin hip asa gubiridaka. Hogwe darena insa

hen kirekam. Kim dwenblanda gwe'ak, hëndep man tangan èitri gwëk.

¹² Kim tingan èitri gwëk, ki zep asa gubiridaka, “Dekam mosrona tagam lasik. Betek en maekam bap zen zalta dep èrlwa kinin.”

¹³ Sap rotina dan en hen zini tra tanganna, hwëna mosrona kimë tagam lasik, yuna dua-blas enkam zep èsuwëk.

¹⁴ Zi beyana in kim owasna insa hla nuk, ki zep èguk, “An Zenke– Alap mo olsa de ayang gul gwen hap de zer sonen zini, mensa nen kara è gwëblananye.”

¹⁵ Yesus kim tame gulku, “Zen angkam man Asa de tik-tik tan hap èalp gwe'an– dekam de zëbon mae onak teipsin hip,” dekam zep kon kwatap-tek kwatap-tek san dep zë-en ahulsuk halka.

Yesus kim ho gutu tahan san song gwe'an zakake:

(Mat. 14:22-33; Mrk. 6:45-52)

¹⁶ Kim kam-en gwe'ak, ki zep èe zëre hon de ang ta gwen wenya bul syap san tine gwëk, ¹⁷ ki zebë kon hëndep Kapernaum sun dep etan lwan dahak. Zao zep hëndep Yesus mo hatazan srëmnak asa kawesibiridak. ¹⁸ Hwëna dekam zep asesena mamkam tai'inka. Ho gutuna in dekam zep mamkam ngëp-ngëp gwëka. ¹⁹ Èe mesë dekam hoskam bulu insa ata ul song gwe'ak– langana san ha lima ahaksa enam kilometer enkam, hwëna ki zebë Yesussu hla la guk. Ho gutu tahan san song gwe'an zaka, hëndep asa golek de tabi'in zaka. Ki zebë sërkam èairi'ak.

²⁰ Hwëna ki zep asa gubirida kinzika, “Bahem èairin! Èe an

* **6:7** 6:7 “Te-ala de mam tangan”kam, Yohanis man ale gulku “dua-ratus dinar”kam. Te-alana dinara zen zëno mae mo perak tangankam de te-ala kaso, hen zen dekam anakarekam de aïtbin: Zi de aha-ere yakla blalkam syal gwenna, zëno gajina dekam aha-ere dinarkam de golblan. Zep dua-ratus dinara, zen te-alana mam tanganna– san de dua-ratuskum de zi mo aha-ere yaklakam de syal tan gajina kiye. † **6:9** 6:9 Mensa awe “roti”kam li nul sonëk, desa Yohanis “barli nakore roti”kam ale gulku. Kire rotina, zen gandum nukore naka hom. Gandum nukore rotina, zen aïris. Barli nakorena, zen tahalha zi mo tembane.

Ëe.”²¹ Dekam zebë bulu in kon aha-ere enlala naban eirink. Hwëna hëndep dekam zep bulu in owas hap Kapernaumk hatak.

²² Ka'ankam, zi beyana in zen ho gutu men eihyanak lowehék dekam zep dam nulsuk, “Bulu ir aha-enke, hen Yesus hom am zëwe ang gwerä-zëre hon de ang ta gwen wenya kim bulu inkam sek gwerye. Yesusu man-am hli dal.”²³ Hwëna ahakore bulu, ëna Tiberias korena, dekam zep yaing gwezak-langna men zëwe ir Yesus golëtembane tan nakon dawensa Alap hap rotina in hap golblakake.²⁴ Kim dam nulsuk, “Yesus hen zëre hon de ang ta gwen wenya hom awe lowe he'an,” dekam zep bulu inkam Kapernaum sun dep sek gwek-zao de Yesusu tëblan hap.

Yesus kim gubiridakake, “Ëe an ngaya gwen hap de tembanena Zen.”

²⁵ Zi beyana in kim Yesusu hla danak, zao zep dakensiblik, “Guru, em bawalkame awe hatala?”

²⁶ Ki zep ding gulzimki, “Eiwa denakaë emsa gubirida'an: Em tembane en habe asa lëbla'an, sap ir rotikame ëitri gwék. Eno mae mo anakare enlalana hom, ‘Zëre mo owas-owas syal gwibin nikonë anakan dam lasi'in, “Zen an Zen-mensaë kara ë gweblananye.”’

²⁷ Bahem angkam en dep de tembane hap syal ta gwen, sap zen ëbatrenkam. Diki hëndep de ëlwa gwen hap de tembane hap emki syal ta gwen. Ëe, ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna, Ëe amaka kirekam de tembanena insa ebe mae hap golzim'in. Sap abe hap dena mes tangan dam gwesik: Alap kire hap Asa zer soneka.”

²⁸ Dekam zep dakensiblik, “Ki hwëna ëe banakan asa syal tal?–

Alap dikim asa sam gwesibiridan hap, hen dekam de hëndep de tembanena insa gul irin hipye.”

²⁹ Yesus ki zep ding gulzimki, “Syala in, a desa mo Alap ebe mae hap dwam gwibir-zim'ira: Asa em anakan taibliblan, ‘An Zen-nësa de ngaya tabin hip de Zini, mensa Bian zer sone zakaye.’”

³⁰ Dekam zep ding nullblik, “Ki banakare owassa esa abe mae hap goltreizimdi? Desa de hlaunkum amaka emsa laiblibla'an. Banakarekam esa ap syal gwibir-zimdi?”³¹ Musa kim sasa langnak golëgwë gweka, zen owaskam nëno mae mo auyan-aza hap tembanena bosena ‘manna'sa gol gwizimki. Men kirekam Alap mo olak lwak,

‘Zen ngatan zi mo lang nakore tembanesa gol gwizimki.’”*

³² Ki zep ding gulzimki, “Eiwa denakaë emsa gubirida'an: Musa Bak ngatan zi mo lang nakore tembane tangansa hom gol gwizimki. Diki ano Bian, Zen angkam ngatan zi mo lang nakore tembane tangansa ebe mae hap golzim'ira.”³³ Sap Alap onakore tembane tanganna, zen diki Ëe an Zen tangan. Sap Ëe ngatan zi mo lang nakonë ati gwezak-dekam de ëngaya gwen hap denaka okamanak de zini ebe mae hap golzimdin hip.”

³⁴ Ki zep nenblak, “Bian, tembanena in desa ap golzim tine gwe.”

³⁵ Ki zep ding gulzimki, “Ëe an Zen-ëngaya gwen hap de tembane naye. Zini men zen Abon yaing gwe-gwe'anzak molya etan ëusak gwe-gwek, hen men zen de Asa daibli gwebla'ak zen molya etan ëho-hole gwe-gwek.”³⁶ Hwëna men kirekamë emsa gubirida gwék, em sap ema Asa hla la gwenan, hwëna home Asa laiblibla'an.”³⁷ Tingare zini

* 6:31 6:31 Kel. 16:4; 16:15; Neh. 9:15; Mzm. 78:24-25

mensa Bian abe hap lup gulblu'ara, zen sa Abon yaing gwe-gwezal. Men zen Abon yaing gwe-gwe'anzak, Ëe molyè desa lup gulin srèm gwe-gwek. ³⁸ Sap Ëe ère mo dwam gwibin sin de syal gwen hap homè ngatan zi mo lang nakon hatazak. Hwëna diki Bian mo dwam gwibin en san dikim syal gwen habè hatazak. ³⁹ Bian men Zen asa zer soneka, zëno abe hap de dwam gwibirblinna an zen: Men desa Zëna abe hap lup gulbluka, Ëe babè desa aha-en mae syauk sun dep de ora san de gwè hannak kara ta sonen. Hwëna diki aumwa hap de yaklanak asa kitak tin nikon ngaya tabir. ⁴⁰ Zen zep tingan men zen de Tane zem Asa hla da gwe'ak hen daibli gwebla'ak, zen zen- hëndep de lowehen hap de wenyaye. Zen desa asa aumwa hap de yaklanak ngaya tabir. Ano Bian mo dwam gwibinni zen kirekam.”*

⁴¹ Yahudi zi mo mam-mamna men zen hen zi beyana iwe ang ta zak, zen dekam zep donsuk gwebla'ak- insa anakan gubiridakake, “Ëe an Zen- ngatan zi mo lang nakore tembane naye.”

⁴² Man ègu gwe'ak, “Yesus an dwan Yusup Bak Swe mo tane sake. An-bi zemka èe kiè tawa eizimk. Zen ba hap anakan gu gwe'ara?- ‘Ëe ngatan zi mo lang nakonè ati gwezak.’”

⁴³ Dekam zep gubiridaka, “Asa de tonsublunna in olzausuk. ⁴⁴ Sap zini bëjen Abon totoresa hatazan- ère mo Bian de zon tazan srèmkamye. Aumwa hap de yaklanak Ëe asa desa en ngaya tabir. ⁴⁵ Sap Alap mo ol ayang gul gwen zini man ale nuk,

‘Alap sa tïngare zini tawa tabiri.’*

Zen zep tingan men zen Zëbon onak èsane gwe-gwenan hen dekon ètawa gwe-gwe'ak, zen zen sa Abon yaing gwe-gwezal.

⁴⁶ “Hwëna ano ola in bahem tim gun, ‘Zini Biansa nwekam hla tankam.’ Diki Ëe an Zen aha-en- nwekam de hla ta gwen hap de Zini, Zëna men Desa zer sonekaye. ⁴⁷ Eiwa denakaë emsa gubirida'an: Men zen de Asa daibli'ak, zen mes hëndep de èngaya gwen hap dena nulin.

⁴⁸ “Ëe an Zen- èngaya gwen hap de tembane naye. ⁴⁹ Eno mae mo auyan-azana ki tembane bosena mannana sasa langnak dwenblanda gwek. Zen sap man desa dwenblanda gwek, hwëna dekam nama juwe gwek. ⁵⁰ Hwëna awe ki gwè'ara- eiwakam de ngatan zi mo lang nakore tembane tangan naye. Desae olgwenbi'ik, dekam molye juwe gwek. ⁵¹ Ëe an Zen- èngaya gwen hap de tembanena in, ngatan zi mo lang nakon de ati gwezan Zi niye. Men zen de tembanena ansa dwenbla'ak, zen zen sa hëndep denaban èngaya gwer. Tembanena in, an zen: Ano timni- men desaë okamanak de zisi dikim ngaya tabin hip sosok gu'ukye.”

⁵² Yesusu kim kirekam nasalblak, dekam zep zën èol tetek gwe'ak- mae hap, “Zini in banakan sa zère mo timni nèp golzimdi?- nen de twinbin hipye.”

⁵³ Etan ki zep gubiridaka, “Eiwa denakaë emsa gubirida'an: Eme ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna ano kalaka otdebir srèm gwe'ak, hen ano tim nika olgwenbir srèm gwe'ak, ki ngaya gwen hap dena hom ebon mae onakye. ⁵⁴ Zi de ano tim nika twinbinni hen ano kalsa otdebinni, ki zëbon onak ki lwa'an- èngaya gwen hap denaye. Hen desa asa ngaya gwen hap luwen tabirzir- aumwa

* 6:40 6:40 Yoh. 3:14-15 * 6:45 6:45 Yes. 54:13

hap de yaklanakye. ⁵⁵ Sap ano timni zen eiwakam de tembane tangan. Hen ano kala zen eiwakam de hona zen—dekam de engaya gwen hap denaye. ⁵⁶ Men nara ano tim nika twinbinni hen ano kalaka otdebinni, zen aban zeraha-en gwe'ara, hen Ee dekam ama deban zeraha-en gwë'an.

⁵⁷ “Ano Bian, Zen ngaya gwen hap de ausuna Zen. Zen Asa zer soneka, hen Ee Zëbon onakonë ngaya gwe'an. Zen in zep hen kirekam, zini men zen de ano tim nika dwinbi'ik, zen sa Abon onakon engaya gwer. ⁵⁸ Zen in zep, ngatan zi mo lang nakore tembanena, zen auyan-aza mo twenblanda gwen tembane makan hom. Desa kim sap dwenblanda gwek, zen hwëna nama juwe gwek. Hwëna ngatan zi mo lang nakore tembane tangansa de twenblanna, dekam hëndep denaban esa lowehe gwer.”

⁵⁹ Zen Kapernaumk de but srëm golak kirekam tawa tabirki. ⁶⁰ Zi beyana in zen nërtro nasen gwe'ak kim kirekam de tawa tabinnik sane dak, beya nik zep eguk, “Ola an gwa-gwa tanganna. Bëjen dam gulsun.”

⁶¹ Yesus hwëna man kitak ano mae mo enlalana in sa hla tazimki, ki zep asa kitak gubiridaka, “Em ema yap ano ola in sa husus eibir. ⁶² Ki banakan esa èenlala gwer?—em de Asa gulksun de sewe sennak anakan kara ta sonenkam, 'Ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna hare manam angkam sewe se'ara—men zao nonol gwë gwekake, desan dep.' Ki dekam banakan esa Asa enlala èblal? ⁶³ Alap mo Enhona, Zen Zen zi hip engaya gwen hap dena gol gwizimnira. Zi mo sosonna, zen waba hap. Ola in sa emsa gubiridal, zen Alap mo Enho nakorena hen emsa dikim ngaya tabin hip dena. ⁶⁴ Hwëna Ee tawana: Em ahakon home Asa

laiblibla'an.” Yesus kirekam gubiridaka, sap Zen nonol lonesen nakon mes ki tawa gwibiridaka, “Zini an zen sa Asa daibliblal. An zen sa Asa daiblibla srëm gwer.” Hen Zen mes aha zini in sa tawa gwe gubluka, “An zen sa Asa zergulu.” ⁶⁵ Yesus dekam zep etan mas gulzimki, “Zen in zebë hen emsa gubiridak, 'Zini bëjen Abon hatazan—Bian de gublun srëmkamyë.’”

Petrus kim damnak Yesussu anakan gublukake, “Em an Zen—Alap mo zer sonen Zi niye.”

⁶⁶ Dekam zi beyana in zen nërtro nasen gwe'ak, beya nik zep hli dak. Hom etan ang nëblak. ⁶⁷ Yesus dekam zep dua-blaskam de ang ta gwen wenya asa takensibiridaka, “Em san ha hen ema Asa de hli tan hap edwam gwe'an?”

⁶⁸ Simon in sa hen nen gweblak “Petrus”kum ki zep ding gulbluka, “Ee etan nara hon dep de sek gwen hap? Sap hëndep de engaya gwen hap de ola, zen Ebon en am lwa'an. ⁶⁹ Hen ee mesë Emsa anakan laibliblak, 'An Zen tangan—Alap mo zer sonen Zi Lalak naye.’”

⁷⁰ Yesus ki zep kitak ap ding gulzimki, “Aenë sap emsa dua-blaskam dam tasibik, hwëna ebon mae onakon ahana zen dowal mo bi gweblanna.” ⁷¹ Yesus mensa enlala gweblaka, zen ëna Kariot walya Simon Bak mo tanena Yudassa. Zen sap dua-blaskam de zini ano mae mo ahana, hwëna zen ki hëndep Yesussu zerguku.

7

Yesussu kim oso wal zem daiblibla srëm gwekke:

¹ Zao kim hya gwesik, Yesus ki zep asa Galilea mo langnak de è-è san ziamjanbir song gweka.

Zen hom Yerusalem mo langnak de ë-ë san dekam asa ziam-janbirki, sap Yahudi mo mam-mamna dekam man tan hap orasa dëbla'ak. ² Dekam Yahudi mo yakla yalak dep man golek de gwe'ak– men dekam kluk-kluk golak lowehe gwenanke. *

³ Zep oso wal zem yasik tan ola anakan nenblak, “Em ba habe awe gwë'ara? Yerusalem mo lang san em song gwen– zao deka ere hon de ang ta gwen wenyä in eno owas syal gwibinni insa kara nul gwek. ⁴ Eme anakan enaka enlala gwebla'anam, ‘Dikire kitak asa tawa nëblak,’ ki bahem awe en aningkim syal gwe-gwen. Em in dekam de teipsin hübe syal gwe'ara, ki emki enaka tingare zi hip zertrei gwizimdin.” ⁵ Zen sap oso wal zem, hwëna zen hom anakan daïbli'ak, “An Zen– nësa de ngaya tabin hip de Zi niye.” In zep kirekam yasik dak.

⁶ Hwëna man ding gulzimki, “Angkam abe hap de yaklanak hom zau'un– mensa Bian abe hap dam tasïblikaye, Èe dikim desan song gwen hapye. Hwëna em totoresä sap esa sek gwe-gwer. ⁷ Auhu-kama enlala zini zen molya emsa husus neibiridak. Hwëna Asa en man husus në gweblanan, sap Èe ama gubirida gwenan, ‘Em in kareksae ol gwenan.’ ⁸ Amki e-en Yerusalem san yakla yala iwe dep zahe gwek. Èe homë zahe'an, sap ano kire hap de yaklanak angkam hom zau'un.” ⁹ Zep Zëna hom ang gweka. Zen man Galileak gwëka.

Yesus kim lun aningkim yakla yala iwe hatakake:

¹⁰ Oso wal zem in kim yakla yawala in san dep ëgwahak, hwëna Yesus Zëna lun kon zep

sowëkam golëtroka– zi de tawa gweblan srëm hap. ¹¹ Yakla yawala iwe Yahudi mo mam-mamna man zë dë gwebla'ak, hen dakensibli nasen gwe'ak, “Zini in endawe gwë'ara?” ¹² Zi beyam-byana in dekam man zënaka aningkim nulsuk halasen gwe'ak. Sap ahakon man anakan sam neisik gwebla'ak, “Zini in dawem nakake.” Hwëna ahakon man ëgu gwe'ak, “Dawem naka hom. Zen nësa yasik ta gwibirida.” ¹³ Hwëna men zen kirekam sam neisiblik zen hom damnak kirekam ëgu gwe'ak, sap zen Yahudi mo mam-mam naka näiribirida gwek.

¹⁴ Yakla yawala in holona aha-ere minggu. Ngirin ngam sonnak kim zau'uk, Yesus ki zep Alap mo golak til zika, ki zep zë zi beyam-byana insa tawa tabi'inka. ¹⁵ Yahudi mo mam-mamna dekam zep anakan deng-gwanbla'ak, “Zini an hom sekola gweka. Zen ba nakon kire tangankam tawa gweka?”

¹⁶ Yesus ki zep ding gulzimki, “Ola mensaë tawa ta gwibirin, zen ëre onakore naka hom. Zen Alap, men Zen Asa zer soneka, Zëbon onakore naka. ¹⁷ Zini men zen Alap mo dwam gwibin sin de ang tan hap ëhohle gwe-gwenan, zen sa anakan dam nulsuk gwer, ‘Tawa tabinni an eiwa Alap mo dwam gwibin sin,’ ahaksa, ‘Desan hom.’ ¹⁸ Zini men zen zëre mo enlala gwibinsi tawa da gwibirin, zen anakan ëdwam gwe-gwenan, ‘Ano bosesa dekakim teip nulsuk gwek.’ Hwëna men zen anakan tawa da gwibirin, ‘Asa bahem boltere tan. Diki men zen asa zer sonekake, desa en em boltere tan,’ kire zini zen enlalana dam-damna hen zen bëjen yasik tabin. Zep Èe an hen kirena. ¹⁹ Eiwa, Musa

* **7:2** 7:2 Gol kluk-kluk hap de yakla yala, Yahudi zini dekam aha-ere minggukam gol kluk-kluknak lowehe gwek– dekam de auyan-aza zemka anakan enlala gwibiridan hap, “In kim Mesir kon sek gwezak, dekam anakare gol kluk-kluknak lowehe song gwezak.” (Im. 23:34-36; Ul. 16:13-15)

Bak waba tangan hap titi tabin ola insa ebe mae hap golzimki, hwëna em ema kitak ngip ul gwenan. Em ba habe Asa tan hap kalang ëbla'an?"

²⁰ Zi beyana in dekam zep ding nulblik, "Emsa in dowal tilbilita! Nara emsa tan hap kalang gwebla'ara?"

²¹ Yesus ki zep ding gulzimki, "Ëe aha-ere owassaë Hari Sabatnak syal gwibik, hen em dekam ema lenggwan gwibik.* ²² Hari Sabatna, zen sap nëno mae mo syal srëm hap de yakla, hwëna em dekam kie zi walas mo to mipna blom lasik gwibirin—men kirekam Musa Bak titi tabirkike. Hwëna sap to mip blom tasibin hip dena, diki ausuna Musa hon hom. Zen diki orep de auyan-aza kirekam titi da gwibik. † ²³ Em zebe Hari Sabatnak zi walas mo to mipna blom lasik gwibirin—dekam de Musa mo titi tabin ola insa ngip gun srëm hap. Zen in zep bahem Asa jal gweblan, sap ëe ama zi mo tungare timsi owaskam Hari Sabatkam oto gulsubluk. ²⁴ Asa de langa nakon kara tan enkam, bahem na-en Asa anakan ti yulsuk gweblan, 'Zen man Musa mo titi tabin olsa gulmun gwenda.' Diki enlala dam-dam enkam em abe hap dena anakan klis gul gweblan, 'Zëno syala in dawemna,' ahaksa, 'Karekna.'"

Zini kim zënaka dakensibirida nasen gwe'akke, "Yesus in diki san ha Zen mes yap?—Israelsa de ngaya tabin hip de Zi niye."

²⁵ Ahakon Yerusalemk de zini dekam zep zënaka donbirida nasen gwe'ak, "Zini in zen—mensa nëno mae mo mam-mamna tan

hap dëbla'anye. ²⁶ Hwëna emki kara tan! Zen damnak zi beyanak tonbirida'ara, hen mam-mam wenyha hom jalse nëbla'an. San ha zen mes anakan dam dasil?—"Zen eiwa nësa de ngaya tabin hip de Zini Zen." ²⁷ Hwëna san ha diki Zen hom yap? Sap ngaya tabin hip de Zini in de ngatan zi mo lang nakon ati gwenan zanam, nen ki molye zëno ëna tawa ëbla'anam. Hwëna Yesus zen Nazaret wal syake."

²⁸ Zen in zep Yesus kim Alap mo gol teksonnak tawa tabi'inka ol mam-mamkam tonbiridaka, "Em ema tim ul gwenan, 'Ëe zini insa ama tame la'an, hen zëno ëna kië tawa ëbla'an.' Hwëna Ëe totoresa homë ëre mo enlalakam hatazak. Men Zen Asa zer soneka, Zen eiwa taibliblan tanganna. Hwëna em home Desa tame la gwe'an. ²⁹ Hwëna Aena kië Desa tame tak, sap Ëe Zëbon onakonë hatazak, hen Asa Zen zer soneka."

³⁰ Dekam ahakon balk tan hap sap ëakasik, hwëna hom mae banakan mae nëblak. Sap dekam kirekam de gwëblan hap de yaklana mensa Bian dam tasiblika, zëwe hom zau'uk. Zen in zep dekam balk da srëm gwëk. ³¹ Hwëna zi beyana in kon hen beya nik daibliblak. Zen man ëgu gwe'ak, "Nësa de ngaya tabin hip de Zi de ahantik hata'anka, Zen banakan sa Yesus mo owas syal gwibinni ansa gulmunblula?"

³² Farisikam de gubirida gwen zini kim kirekam nasalbiridak, dekam zep apdekam Alap mo golak de syal tan zi mo mam-mam naban Alap mo golsa de kara gul gwen hap de jana nabare zini lup nul sonek—zen de Yesussu balk

* **7:21** 7:21 Yoh. 5:1-9 † **7:22** 7:22 Musa mo titi tabin olah, zi walassa de jaha gwen hap dena man anakan lwak: "Aha-ere minggu de tamaran, dekam de to mipna blonsublun." Zep Hari Sabatkam de jaha gwennak de walasna, desa hen zao de Hari Sabatnak de to mipna blonsublun. Zen desa Musa mo ol san ki syal nei gwibik. Hwëna Musa mo aha titi tabin olah man sap jalse gwëk, "Hari Sabatnak bëjen ba maena toman maekam syal gwibin." Yahudi mo auyan-azana kim nonol Musa de gubiridan srëmna kirekam syal neibik, emki Kej 17:9-27nak hlaun.

tan hap. ³³ Hwëna zen hen hom dekam balk dak. Yesus dekam zep zi beyana insa gubiridaka, “Èe molyë holokam eban mae golëlowehe gwek. Nabakam asa etan lwahal– Zini men Zen Asa zer sonëkake, Zëbon osan dep. ³⁴ Em dekam esa Asa lë gweblal, hwëna molye Asa hla la gwek. Sap men zaoë dekam gwë gwe'ak, em molye desan Asa értrok.”

³⁵ Yahudi mo mam-mamna dekam zep zënaka dakensibirida gwe'ak, “Zini an endan lang san de song gwen hap ki gulu?– nen de zëwe hla tan srëm hapye. San ha Yunani mo lang san de song gwen hap?– men desan ahakore Yahudi zini sekwak gwenkam lowehen da'anke, zao de Yahudi srëm zisi tawa ta gwibin hip. ³⁶ Ba hap ki gulu?– ‘Em dekam esa asa lë gweblal, hwëna molye asa hla lak. Sap men zaoë dekam gwë gwe'ak, em bëjen zao yaïng gwen.’”

Èngaya gwen hap de ho hap de ol:

³⁷ Yahudi mo aha-ere ming-gukam de yakla yala iwe, aumwa hap de yaklana, zen zen– mam tanganna. Yesus dekam zep Alap mo golak zauku, dekam zep ol mamkam tonbiridaka, “Zi de ho-hole gwenna, dikire Abon otden hap yaïng gwe-gwezak. ³⁸ Men kirekam Alap mo olak lwak, zini men zen de Asa daïbli gwebla'ak, ‘zëno mae mo enho nakon sa ngaya gwen hap de hona ana gwese gwer.’”*

³⁹ Hona insa enlala gwibirki, Zen Alap mo Enhosa. Zi de Yesussu taïblibblankam, dekam de zëbon

ing gwe heblan. Hwëna in kim gubiridaka, dekam hom ing gwe hezim'inka, sap dekam Yesus hom ti'inka– Alap dikim teipsinkim drënen hapye. †

Yesussu de taïbliblan hap kim èhliwëkke:

⁴⁰ Zi beyana in kim kirekam nasalblak, ahakon dekam zep èguk, “An diki Zen– Alap mo olsa de ayang gun hup de Zini, mensa Musa hamal hap gu-guk gweblakaye.”

⁴¹ Ahakon hen man èguk, “Zen an Zen– Israelsa de ngaya tabin hip de Zi niye.”

Hwëna ahakon man ding nulzimk, “Bëjen. Hom anakan nen guk gweblak, ‘Zen Galilea wal hap sa jowe zala.’ ⁴² Sap Alap mo olak man-am lwak, Nësa de ngaya tabin hip de Zini, Zen Daud Bak mo ausu nakon sa saltili, hen Daudsa de jaha gweblan èna Betlehemk sa hen Desa jaha gwer.’” §

⁴³ Zen kire nakon zep èhliwëk.

⁴⁴ Ahakon sap dekam balk tan hap dwam nèbla'ak. Hwëna zen hom mae banakan mae nèblak.

⁴⁵ Alap mo golak de jana nabare zini in dekam zep etan lwanda halzak. Men zen lup nul sonëk* dekam zep dakensibiridak, “Em ba habe balk la halza srëm gwer?”

⁴⁶ Hwëna man ding nulzimk, “Kire zini san ki balk da gwenan? Zëno ola dawem tanganna. Aha zi mo ol toranna hom– kire naye.”

⁴⁷ Dekam zep jala ban ding nulzimk, “Asya! Emsa in hen mes yasik tabiri! ⁴⁸ San èe kië Yahudi mo mam-mamna hen Farisikam

* 7:38 7:38 Yes. 58:11 † 7:39 7:39 Orep, Yesus de hatazan srëmna, Alap mo Enhona sap ki syal gwe-gweka. Hwëna dekam Zen hom holokam zisi bi gwibirida gweka. Alap kim Yesussu teipsinkim drë neka, dekam zep Alap mo Enhona kon gwesibirida hanaka– zisi de holokam ing gwe hebirida gwenkamye. § 7:42 7:42 Man sap Yesussu tame dak, “An Nazaret wal syake– Galilea mo lang nakore zi.” Hwëna hom anakan tawa nèblak, “Desa Betlehemk jaha gwek.” Èna Betlehem in, zen hwëna Yerusalem mo langnak. Alap mo olsa de ayang gul gwen hap de zini Mika mes ki hamal hap ale gulzimki– Desa de Betlehemk jaha gwen hap denaye.

(Mik. 5:2; Mat. 2:4-6) * 7:45 7:45 Men zen lup nul sonëk, emki Yoh. 7:32nak hlaun.

de gubirida gwen wenya aha-en mae laiblibla'an?! ⁴⁹ Hwëna zi beyana an Musa mo titi tabin ola hom tame nul gwenan, zep zen kitak syauk sun dep sa sek gwer!"

⁵⁰ Hwëna Farisi walya Nikodemus Bak zao hen gwë'ankamen zen Yesussu nonol zini takake. Zen dekam zep wal bose wal zemka gubiridaka, ⁵¹ "Nëno mae mo titi tabin olak Musa man nöp ale gulzimki: Nen bap nen totoresa zisi gublun, 'Zen karekna.' Diki nonol taken-taken gweblankam. Karekna kim hlaulblunna, zen dekam de karek tan."

⁵² Hwëna man ding nulblik, "Ki san em hen Galilea wal?! Emki Alap mo olak tebin. Zao hom anakan ale nuk, 'Alap mo olsa de ayang gun hup de zini Galilea mo lang nakon sa jowe zala.' "

Kahalo gwen wenya kim Yesus hon nolhata zakke:

[⁵³ Dekon kim ëhya gwesik, ki zep gol san dep sekwak gwek.

8

¹ Hwëna Yesus Zëna dekon zaitun tra nabare kwatap tek san zep asa golëzahe gweka. ² Ka'ankam orap tola ban zep etan Alap mo gol san dep asa golësek gweka. Zi trana kim etan tagal nëblazak, Yesus Zëna dekam zep nikin aneka—dekon de tawa tabin hip.

³ Farisikam de zini Musa mo olsa de tawa ta gwibin hip de zi niban ki zep hen wenya nolhatazak, ki zep tingare zi mo nwenak de zaun hup tik-tik nuk. Zen kahalo gwennak balk nuk. ⁴ Ki zep Yesussu nenblak, "Bian, wenya an kahalo gwennakë balk ul halanzal. ⁵ Nëno mae mo titi tabin olak Musa Bak man nësa gubiridaka, 'Kire wenya em kasokam tok hap i ti gubin.'* Hwëna eno tawa tabin

nikon, kirenak de balk gun wenya nen banakan esa eibir?"

⁶ Zen kirekam mae hap ki dakensiblik, sap zen mes aningkim ola aha-en nuk— Yesussu dikim anakan akasiblin hap, "Zëno tawa tabin nik de Musa mo titi tabin ola ban apde nën srëmkam, ki esa karek lal." Hwëna Yesus man huwe heka, ki zep kamanak de sonnak taha bolkam ale gul gwe'anka. ⁷ Hwëna zen dekam nama hen-henkam dakensik gwebla'ak, ki zep hëndep dam-dam gwe seka, dekam zep gubiridaka, "Men zen de zënaka enlala gweblak, 'Ëe homë aha-en mae karekna gok,' zen zen de nonol kasokam gwik."

⁸ Kim kirekam gubiridaka, ki zep etan sonnak de ale gun hup huwe heka. ⁹ Kirekam kim Yesussu nasalblak, ki zep aha-en aha-enkam teso gwe-gwe'ak—hëndep kitak sekwak gwek. Bong-bongkam de wenya, nonol zen teso gwek. Hëndep Yesus ensa zep zë hli dak. We enna in nama zë zau'uk. ¹⁰ Ki zep etan dam-dam gwe seka, dekam zep gubirki, "Zini men endawe? San ha emsa de karek gun hup de wenya in mes kitak sekwak gwer?"

¹¹ Ki zep ding gulbluk, "Mes, bian."

Ki zep hwëna gubirki, "Ëe hen homë emsa karek gu'un. Sap esa song gwera, hwëna bahem etan karekna gon."]

Yesus kim gubiridakake, "Ëe an okamana an hap de ngatanna Zen."

¹² Etan kim zi beyanak asa golëgwë'anka, ki zep zë gubiridaka, "Ëe an okamana an hap de ngatanna Zen. Zini men zen de Asa ang në gwebla'ak, zëbon mae onak sa ëngaya gwen hap de

* 8:5 8:5 Ul. 22:23-24

ngatanna zil ine gwer. Zen molya kawesinnik lowehe gwek.”

¹³ Farisikam de zini in zen zë hen lowe ha'ak, ki zep nenblak, “Em e-en tangane ki kirekam asa gubiridanda. Diki aha zi de eno olsa tril senkam bap, ki amaka emsa laïblïbla'an.”

¹⁴ Ki zep ding gulzimki, “Ëe, zi de Asa trï tasen srëmkam de kirekam gubiridanna, ano ola in nama eiwa dena. Sap Ëe tawana-men dekonë hatazak hen men zao debë lwa ha'ak. Hwëna em desa tawa naka hom. ¹⁵ Em in kirekame ëgwë gwenan: Zisi nabakame enbirida gwenan, ‘Em mese karek gwer.’ Hwëna em in auhu-kama zi mo enlala en sane klis ul gwenan. Hwëna Ëe angkam zisi homë klis gu'un. ¹⁶ Hwëna Ëyë klis gu'unam, zen eiwakam sa ki lwal, sap Ëe A-en homë kirekam syal gwe-gwe'an. Bian men Zen Asa zer soneka, Zen aban zersyal gwe'ara. ¹⁷ Nëno mae mo titi tabin olak man lwak, ‘Zi dare mo kira ën ol de apde nënna, amki laïblizimk.’* ¹⁸ Ëe an ëre hap denaka emsa gubirida'an. Ano Bianna men Zen Asa zer soneka, Zen hen man ano ola an trilse gwe'ara. Zep Ëe Debanë dan ë gwe'an.”

¹⁹ Ki zep dakensiblik, “Eno bianna in endawe?”

Ki zep ding gulzimki, “Em home Asa tame la'an hen home ano Biansa tame la'an. Asae tame la'anam, ki emaka hen ano Bianna tame la'an.” ²⁰ Zen kirekam gubiridaka– Alap hap de te-ala ing gul gweblan teksonnak kim tawa tabi'inkaye. Dekam hen hom balk dak, sap kire hap de yaklanak hom dekam zau'uk.

Yesus kim etan gubiridakake, “Men zao debë song gwe'ak, em molye desan Asa ërtrok.”

(Yoh. 7:34-36)

²¹ Etan ki zep Yesus gubiridaka, “Ëe asa song gwer. Em esa Asa lë gweblal, hëndep zao esa ere mae mo karek-karek naban oltil. Sap men zao debë song gwe'ak, em molye desan Asa ërtrok.”

²² Yahudi mo mam-mam wenyamen zen ësane gwe'ak dekam zep zënaka dakensibirida'ak, “San ha zen man zënaka de tan hap enlala gwe'ara?– in zep ki gunda, ‘Men zao debë song gwe'ak, em molye desan asa ërtrok.’”

²³ Yesus ki zep ayang gulzimki, “Em an auhu-kamana an kore zi. Ëe an gulk korena. Em in okamanak de ësaltin zi. Ëe dekore naka hom. ²⁴ Zen in zebë emsa gubiridanan, em esa ere mae mo karek-karek naban oltil. Zen kirekam sa ebe mae hap lwazim-eme Asa laïblïbla srëm gwe'akye. Sap Ëe an Zen– mensa ena kara ë gweblakye.”

²⁵ Dekam zep jala ban dakensiblik, “Zep ki em an nara mo weinak dep de zi?– zebe kirekam enaka gu gwebla'araye.”

Ki zep ding gulzimki, “Men kirekamë nonol lonesen nakon emsa gubirida gwëk, zen kirekamke. ²⁶ Ano ola ebe mae hap dena nama beya tanganna-dekam de eno mae mo karek-kareksa goltrei gwizimdin hip denaye. Ano Bianna Zen taïblïblan tanganna, hen men desaë Zëbon onakon sane gwe-gwe'an, zen desaë okamanak de zini ebe mae hap ayang gul gwizim'in.”

²⁷ Zen hwëna hom zëno olgunnu insa anakan dam nulsubluk, “Zen ngatan zi mo langnak de Bian hap denaka ki gunda.”

²⁸ Zen in zep ki Yesus anakan gubiridaka, “Em kime ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna Asa gulk makan la in'ik, zen dekam esa anakan Asa dam lasil, ‘An eiwa Zen– mensae kara ë gweblakye.’ Em dekam esa Asa anakan tame

* 8:17 8:17 Ul. 17:6; 19:15

lal, 'Zen hom zëre en mo bose hap ba maena syal gwibirki. Zëno tawa tabinni zen eiwa kitak Bian onakorena.'²⁹ Bian men zen Asa zer soneka, Zen aban zersyal gwe-gwe'ara. Bian hom Asa da tasik gwenda, sap ano syala man sam gwesik gwibirida."

³⁰ Kirekam de torannak kim sane da'ak, dekam zini beya nik zep daibliblak.

Yesus kim gubiridakake, "Em kime eiwa dena tame u'ik, zen dekam esa aha mo emsa de jap gul sonendan nakon ehil gwe hanal."

³¹ Men zen Yesusu daiblibla'ak, ki zep desa en gubiridaka, "Eme ano ol san enlala tatete naban ang ta gwe'ak, em ki eiwa Abon de ang ta gwen zi tangan. ³² Ki esa eiwa dena tame ul gwer, hen dekam esa aha mo emsa de jap gul sonendan nakon ehil gwe hanal."

³³ Ki zep hwëna ahakore nik ding nulblik, "Nen an Abraham Bak mo ausu nakore zi sike. Nen home mae aha zi mo tana iltikinnik ëbabu gwëk. San ki man nësa dahale gwibik. Zep em ba habe kirekam gulu?— 'Em esa jap gul sonendan nakon ehil gwe hanal.'"

³⁴ Ki zep ding gulzimki, "Eiwa denakaë emsa gubirida'an: Men zen karekna nol gwenan, ki zen karekna in zëbon ëbabu gwe'an.*

³⁵ Zi mo tana iltikinnik de babu gwen zini, zen zi bina in mo iyesa hom. Zep zen molya hëndep zëwe gwë gwëka. Hwëna tane zem, zen zëwe en sa gwë gwera, sap zen tane tangan zem. ³⁶ Zen in zep, ngatan zi mo langnak de Bian mo Tane Tangan de emsa hil ti sonebinkim, dekam esa tangan ehil gwe hanal. ³⁷ Eë tawana: Em hen sap Abraham Bak mo auyantane wal. Hwëna em tan habe Asa dwam ëbla'an, sap ano ola ebon mae man jawe guk hana

gwenan. ³⁸ Mensaë ère mo Bian hon hlal gwëk, Eë desaë ebe mae hap ayang gul gwizimnin. Hwëna em ere mae mo bian mo ol sane syal ta gwenan."

³⁹ Ki zep ding nulblik, "Eë an Abraham Bak mo walas sake."

Ki zep ding gulzimki, "Hwëna Eme eiwa Abraham mo walas lowe he'anam, ki Abraham mo kim emaka lowehe gwe'an.

⁴⁰ Mensaë Alap hon sane gwe-gwëk, Eë desaë ebe mae hap ayang gul gwizim'in, hwëna em tan habe Asa dwam ëbla'an. Abraham hom kirekam gwë gwëka! ⁴¹ Em ere mae mo bian mo kime lowehe gwenan."

Ki zep hwëna ding nulblik, "Eë an malin walassa hom! Eë an tingan Alap mo wei-wik gun walas sake."

⁴² Hwëna dekam zep Yesus ding gulzimki, "Eme eiwa Alap mo wei-wik gun walas lowe he'anam, ki emaka Asa enna ola gwëbla'an. Sap Eë an Alap onakonë hatazak, hëndep zebë angkam awe gwë'an. Eë ère mo enlalakam homë hatazak, hwëna Zen ki Asa zer soneka. ⁴³ Em an mae habe ano ola tame ul srëm gwe-gwenan: Sap em makare zini bëjen ano ola dokwak gun. ⁴⁴ Em an ere mae mo bianna dowal mo kigi mo wei-wik gun walas. Zen in zebe zëno dwam gwibin sin ang ta gwenan. Zen nonol lonesen nakon kirekam gwë gwëka—zi tan zi. Eiwa de ola hom tangan zëbon onak, sap eiwa de ola zëbon man jawe guk hana gwenan. Zen de boton gwenna, zëbe hap man dakastilin, sap zëno enhonak boton en. Zen in zep ki gwëka, boton tam zi, hen zen tingare boton tam zi mo bian.

⁴⁵ "Hwëna Eë eiwa de en nakaë ayang gul gwizimnin, in zebe Asa laiblibla srëm gwe-gwenan.

⁴⁶ Ebon mae onakon, nara molya

* 8:34 8:34 2Ptr. 2:19

ano karek-kareksa anakan dam gulsubluka, 'Em kire kareksae golka.' Zen in zep, 'Ee de eiwa de en naka tawa tabinni, em ba habe Asa laiblibla srēm gwe-gwenan?'⁴⁷ Alap mo wei-wik gun walasna, zen man Alap mo ola i-san i-san nei gwibirin. Em hwēna bējen, sap em in zēno walassa hom!"

Yesus kim anakan gubiri-dakake, "Ano bosenā apdenak Alap hanye."

⁴⁸ Yahudi mo mam-mamna men zen zēwe lowe he'ak dekam zep zē lamang da'ak, "Em in eiwa Samaria wal karek hen dowal de bi gweblanna!" *

⁴⁹ Yesus ki zep ding gulzimki, "Ee dowala ban hom. Ee ama ēre mo Bian mo bosesa de mam gul-blun hap syal gwe-gwenan. Em hwēna ema Asa lamang la gwenan. ⁵⁰ Ee ēre mo bosesa de mam gun hup homē syal gwe-gwe'an. Hwēna ano bosesa de mam gun hup de Zini ki- Zen ngatan zi mo langnak gwē'ara. Zen man Asa zerzauk sone gwenda. ⁵¹ An eiwa denakaē emsa gubirida'an: Men zen ano ol san enlala tatetekam ang ta gwe'ak, zen molya hēndep denaban juwe gwek."

⁵² Ki zep nenblak, "Angkam eiwa mesē emsa dam lasinin: Em in dowal mo bi gweblan zi! Abraham Bak orep man tūlki, hen Alap mo olsa de ayang gun hup de zini hen man juwe gwek. Hwēna em ema gunda, 'Men zen ano ol san

ang ta gwe'ak, zen molya juwe gwek.' ⁵³ Auyan Abraham ki tūlki. Em san ema enaka kil tū'ara?-'Ee an Abraham onakon de teipsinni.' Alap mo olsa de ayang gun hup de zini san ki juwe srēm gwe-gwek! Zep em banakane enaka kil tū'ara?"

⁵⁴ Ki zep ding gulzimki, "Aen de ēre mo bosesa mam gunkum, dekam eiwa, bējen Asa taibliblan. Hwēna men Zen ano bosenā mam gul gwe'ara, Zen ēre mo Bian-men Desa em en gweblananke, 'Ano mae mo Alap'kam. ⁵⁵ Hwēna ena home tame la'an. Ee en kiē tame ta'an. Ee de anakan gunkum, 'Ee homē Alapsa tame ta'an,' dekam ki hwēna Ee boton tam zi, men ki hen em! Hwēna Ee kiē tame ta'an, deban zēno ol en sanē enlala tatetekam ang gwe-gwenan. ⁵⁶ Eno mae mo auyanna Abraham, zen man hē'ho gweka-hamal hap kim anakan salka, 'Ee asa ngatan zi mo lang nakore Zi Tangansa okama san dep de ati gwennak hla ta soner.' Kirekam kim Asa hla ta soneka, man tangam sam gwesiki."

⁵⁷ Ki zep ding nulblik, "Eno tahunna hom lima-pulunak hata'an. Em banakan de Abraham Baksa hla tan hap?"

⁵⁸ Dekam zep hwēna ding gulzimki, "Eiwa denakaē emsa gubirida'an: Abrahamsa de jaha gwen srēmna, Ee an Zen

* **8:48** 8:48 Zen insa lamang tan hap "Samaria wal karek" kam nenblak, desa de srip gulsun hup de ola, emki hlaun Yoh. 4:9nak, hen zao de otde nakore alenak. † **8:58** 8:58 Awe mensa li nul sonek, "ano bosenā apdenak Alap han," zen mae hap: Sap Yunani olkam awe Yesus man anakan guku, "Saya adalah saya," ahaksa, "Ee an Zen Tangan." Hwēna dekam ola man golek de gwek- Alap mo Ibrani olkam de bosenā naban. Alap orep man zēre mo bosenā Musa Bak hon kira gulku- men kirekam Ibrani olkam nen gweblananke, "Yahwe" kam. Bosenā in mo enlalana, "Ee an Zen Tangan." (Kel 3:13-15) Yahudi zini Alapsa de blikip gwesiblin hap bosenā insa man nollēwe gwek, zep "Lang Bina" enkam nen gweblak. Desa "Tuhan" kam Indonesia olkam li nul sone gwenan. Zen in zep, kim Yesus kirekam gubiridaka, "Ee an Zen Tangan," Yahudi zini in man tangan jal nēblak, hēndep dekam zep kasona lop da inek- dekam de i tiblan hap. Yohanis mo Ol Dawemnak awe, Yesus hen kirekam aha ayatnak Zēnaka gu gweblaka: 4:26nak ("Ee an Zen"), 8:24nak hen 28nak, ("Ee an Zen- mensa ena kara ē gweblakye"), hen ahana 13:19 mo aumwa topnak.

Tangan– Alap han de bose apde naye.” †

⁵⁹ Kirekam kim nasalblak, dekam zep zi beyam-byana in kasona lop da inek– dekam de i tiblan hap. Hwëna Zen dekam zep zëno mae mo nwe nakon aning gwe ine halka, ki zep kon hëndep song gwëka.

9

Yesus kim zi nwe dïminni dawem takake:

¹ Aha yaklakam kim Yesus asa golësek gwëka, ki zebë zi nwe dïminni hla la'ak. Zëno nweña jaha gwennak ki hëndep dïmin nëblak. ² Èe zëre hon de ang ta gwen wenya dekam zebë Yesussu lakensiblik, “Guru, nara karek gwëka?– an zep ki zini an jaha gwennak hëndep nwe dïmin gwëkaye. San ha zën jaha gwëblan srëmnak karek gwëka? San ha an-bi zik mo karek nakon ki gwëka?”

³ Ki zep ap ding gulzimki, “Zen zi mo karek nakon hom ki gwëka. Zen an mae hap ki nwe dïmin gwëka– dekam de zi Alap mo sosonsa zëbon hlaun hup. ⁴ Nen nama ngatannake lowe he'an, zep angkam nama lwa'an– dekam de nen Alap mo syalsa gol gwen hapye, Asa men kirekam de syal gwen hap zer sonékaye. Hwëna kawesin hip de yaklanak sa hen hatal. Dekam zini toton bëjen syal gwen. ⁵ Èe de nama okamanak gwënkam, Èe an Zen– okamana an hap de ngatan naye.”

⁶ Kirekam kim gubiridaka, ki zep ol tepna kamanak tïpsiki, desa zep son naban siri gulku. Dekam zep zini in mo nwena dra soblaka. ⁷ Ki zep hwëna gubluka, “Wake, aili hona Siloamk ngan sosuk.” Aili hona in mo bosena “Siloam” zen enlala naban. Nëno mae mo olkam, “Zer Sonen.” Kim zë ngan sosuku, dekam zep

hëndep kara gwëka, ki zep gol san dep song gwëka.

⁸ Zëre mo gol golek denak de wenya hen men zen mwin-mwankam hla da gwëk dekam zep denggan gwëbla'ak, “An san ha zen hom?– men zen ora alpna de nikirin nikon te-ala hap nësa aberbe ta gwëbirkiye.”

⁹ Ahakon man ègu gwë'ak, “An zen.” Hwëna ahakon man ègu gwë'ak, “Zen hom. An deban nwe-masena apdenak.”

Hwëna Zën zep zënaka kira ta gwë'anka, “Èe an dwan zenke.”

¹⁰ Ki zep dakensik gwëbla'ak, “Em banakane kara gwera? Nara emsa dawem tala?”

¹¹ Ki zep ding gul gwizim'inka, “Zini bosena Yesus kama blëblesa syal gwëbiri, dekam zep ano nwena ap dra soblala. Ki zep hwëna asa gublula, ‘Aili hona Siloamk ngan sosuk.’ Kimë zë ngan sosul, dekam zebë kara gwer.”

¹² Dekam zep dakensiblik, “Zini in angkam endawe gwë'ara?”

Ki zep ding gulzimki, “Èe homë tawa gwëbla'an.”

Farisikam de zini kim taken-taken nëblakke, “Em banakane nwe dïmin nikon dawem gwëka?”

¹³ Dekam zep in zen nwe dïmin nikon dawem gwëka desa Farisikam de zi hip dikim zerteiz-imdin hip nërhak. ¹⁴ Yaklana in dekam Yesus kama blëblena syal gwëbirki hen dawem taka, zen Hari Sabatkam. ¹⁵ Farisikam de zini zen hen man dakensik gwëbla'ak, “Em banakane kara gwëka?”

Desa hen man ding gulzimki, “Zen ano nwena kama blëblekam dra soka. Kimë ngan sosuk, dekam zebë kara gwëk.”

¹⁶ Farisikam de zini in ahakon dekam zep ègu gwë'ak, “Zini in Alap mo zer sonen naka hom, sap zen Hari Sabat hap denaka

ngip gul gwenda.” Hwëna ahakon man ëgu gwe'ak, “Hwëna kareksa de gol gwen zini, zen bëjen owas-owasna syal gwibin– zen in kirekam syal gwe-gwibiridaye.” Zen in zep ëhliwek.

¹⁷ Ki zep etan zini insa dakensiblik, “Zep ena banakane enlala gwebla'ara?– sap zen eno nwesa dawem soka.”

Ki zep ding gulzimki, “Zen Alap mo olsa de ayang gul gwizimdin hip de zi sike.”

¹⁸ Hwëna Yahudi mo mam-mamna in hom anakan daiblibla'ak, “Zen menkam eiwa nwe ðiminni,” dekam zep an-bi zemka kwang nosok– desa de hen takensizimdin hip. ¹⁹ Ki zep dakensizimk, “Zen san eiwa eno nik mo tane? San eiwa nwe ðimin nikaie ki hëndep jaha gweka? Zen ki angkam banakan kara gweka?”

²⁰ Ki zep ding ulzimk, “In eiwa, ano nik mo tane sake. Eiwa, zen nwe ðimin nika ki jaha gwek.

²¹ Hwëna ëe tawa naka hom– zen banakarekam mes yap angkam kara gweka? Men zen dawem taka ëe hen homë tame la'an. Zen mes dwan-am zise gweka. Amki zëna en naka lakensik gweblak.”

²² An-bi zem kirekam ding ulzimk, sap zen man Yahudi mo mam-mamna insa anakare hap aïribirida'ak, “Zen sa nësa karek nosol.” Sap Yahudi mo mam-mamna anakan mes ola aha-en nuk, “Zi de anakan gunnu, 'Jesus zen eiwa Alap mo Zer Sonenna– nësa de ngaya tabin hip,' desa esa but srëm gola kon olëalsa sone gwibir.” * ²³ In zep an-bi zem in anakan ding ulzimk, “Zen mes dwan-am zise gweka. Amki zëna en naka lakensik gweblak.”

²⁴ Ki zep etan zini insa tilzin hap nenblak, zao zep nenblak, “Emki nglinak de Zi mo nwe kara

gwennak asa eiwakam gubiridan! Sap zini in zen emsa dawem taka, ëe mesë tawa ëblak: Zen kareksa de gol gwen zi.”

²⁵ Ki zep ding gulzimki, “San ha eiwa kareksa de gol gwenna? San ha hom? Èe homë desa tawa gwebla'an. Hwëna aha-enë tawa gwibi'in: Èe menkam nwe ðiminni. Hwëna angkam ëe mesë kara gwek.”

²⁶ Ki zep etan dakensiblik, “Zen banakarekam emsa gwëblaka? Banakan eno nwena dawem soka?”

²⁷ Ki zep ding gulzimki, “Èe mesë desa emsa tonbiridal, hwëna em ema asa asalsiblibl. Em ba habe desa de etan ësane gwen hap ëdwam gwe'an? Ki san ema hen ëdwam gwe'an– zëbon de ang ta gwen hapye?”

²⁸ Dekam zep lamang tan naban nenblak, “Em in zi karekna in hon de ang gwe-gwenna! Èe an Musa Baksa de ang gwe-gweblanna.

²⁹ Nen mese ëtawa gwek: Alap ki Musa Bak hap ola ton some gweblaka. Hwëna Yesusu home anakan tawa ëbla'an, 'Zen trï ta se'ara.'”

³⁰ Ki zep ding gulzimki, “Hwëna an wehasa hom! Em home anakan tawa ëbla'an, 'Zen trï ta se'ara,' hwëna zen ano nwesa ðimin nën naka dawem soka.

³¹ Nen mese ëtawa gwek: Alap karek gol gwen zisi bëjen salblan. Hwëna zi de Alapsa betek gwe-blanna, hen zëno dwam gwibin sin ang gwe-gwenna, desa man salbirida gwenda. ³² Okamana ansa de yang gulsun nukon hom tangane anakan ësak, 'Zini man nwe ðimin nika de jaha gwen zi bose zemka dawem taka.'

³³ Zini in de Alap onakon hatazan srëmkam, zen molya banakare owas maena syal gwibirinam.”

* **9:22** 9:22 Mae hap an-bi zem in aïrik: Sap but srëm gola kon de zialsa sonenkam, dekam bëjen etan aha Yahudi zi niban ba maesa lirak ta gwibin, hen aha Yahudi zisi bëjen mae golek de tabin.

³⁴ Ki zep hwëna ding nulblik, “Em in karek gol gwen naka de jaha gwenna, hwëna angkam ema tim gu'ura, ‘Èe asa Yahudi mo mam-mamna ansa tawa tabir!’” Ki zep hëndep but srëm gola in kon nëralsa sonek.

Enho nakon de dìmìn gwen srëm hap de ol:

³⁵ Yesus kim salblaka, “Zini mensa mes nëralsa soner,” ki zep tèblaka. Kim hla taka, zao zep takensiblika, “Em san ema ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna anakan taïbli'bla'ara?– ‘Zen Alap mo Zer Sonenna.’”

³⁶ Ki zep ding gulbluka, “Aya Bak, Zen nara Zi? Tame tankam èe amaka taïbli'bla'an.”

³⁷ Ki zep zë gulbluka, “Em mese Desa hla tanda. Zen an Debane ola lon'nara.”

³⁸ Ki zep ding gulbluka, “Bian, èe ama Emsa taïbli'bla'an!” Dekam zep zë boklena kom soblaka.

³⁹ Yesus ki zep kítak asa gubiridaka, “Èe kire habë okamanak hatazak– okamana awe de zisi de anakan klis gun hup: Nwe dìmìn wenya zen sa èkara gwer. Hwëna èkara gwen wenya, zen sa ènwe dìmìn gwer.”

⁴⁰ Ahakon Farisikam de zini men zen zë dekam lowe he'ak hen sane da'ak, ki zep dakensiblik, “Eno ol gulk sun de blaoranna in, san ha ema asa hen gubiridala?– ‘Em in nwe dìmìnni.’”

⁴¹ Ki zep ding gulzimki, “Em de eiwakam ènwe dìmìn gwenkam, dekam molyè emsa gubirida'anam, ‘Em ema èkarek gwenan.’ Hwëna em ema èk enkam ègunun, ‘Èe nwe dìmìn nika hom,’ zen dekon zebe èkarek gwenan.”

10

Yesus kim gubiridakake, “Èe an domba zaho hap de lilikinnì Zen.”

¹ Yesus ki zep ola gulk sun ap blaonzimki, “Eiwa denakaè emsa gubirida'an: Zini men zen domba zaho hap de kandangnak lilikin srëm san til zinna– zen sowè zi, ahaksa zère mo asaskam de alal gun hup de zi. ² Hwëna lilikin sin de tilzin zini, zen zaho ta gwibin hip de zini zen. ³ Lilikinsì de kara son hap de zini sa zaho ta gwibin zini in hap talusublula. Zère mo domba zahona hen zëno ola man tame nul gwenan. Zëno mae mo bosem-sena kim gubirida gwenda, dekam zep wet noso gweblanan. ⁴ Zère en mo dena kim golèwet so gwenda, zëna dekam zep ngeirbirida gwenda. Zère mo domba zahona man ang nè gweblanan, sap zëno ola anakan de tame gulblunkam, ‘An zen ano mae mo bi naye.’ ⁵ Aha zisi molya ang nèblak. Zen sa hwëna heya nèblal, sap zëno ola hom tame nulbli'an.”

⁶ Yesus kim kirekam ola gulk sun blaonzimki, èe hen homè dam ulsuk.

⁷ Ki zep etan ap srip gulsuzimki, “Eiwa denakaè emsa gubirida'an: Èe an domba zaho hap de lilikinnì Zen. ⁸ Nonol men zen anakare ola ban yaing gwe-gwezak, ‘Èe an emsa de zaho ta gwibin hip de zi,’ zen hwëna sowè zi hen zère mo asaskam de alal gun hup de zi. Hwëna domba zahona hom kire zisi nasalbirida gwek. ⁹ Diki Èe an Zen tangan aha-en– lilikin niye. Men nara Abon osan til zinna, zen zen sa èngaya gwer. Èe asa zèbe mae hap golzim– zen dikim aha-ere enlalakam tembane hap èhakal gwen hap denaye, banakare tèsen lwa jal-jal srëm san. ¹⁰ Sowè zini zen mae hap yaing gwe-gwenanzal: Èsowè gwe-gwen hap, tamera gwen hap, hen timbwas gul gwen en hap. Hwëna Èe ngayababin hibè hatazak. Ano domba zahona zen dekam tangan sa tahalha srëmkam lowehe

gwer.”

Yesus kim gubiridakake, “Èe an domba zaho ta gwibin hip de Zi tangan.”

¹¹ “Èe an domba zaho ta gwibin hip de Zi tangan. Èe zep asa ère mo angna ère mo domba dikim ngaya tabin hip sosok tazim. ¹² Hwëna men zen te ala en hap zaho da gwibirin, zen zaho ta gwibin hip de zi tangansa hom, hen hom tangan bi neibirida'an. Tësen lwa jal-jalsa de hla ta gunkum, zen sa heya-hya gwenkam dombana insa hli nulida gwer. Tësen lwana in ahanaka sa hit tisili, hen ahakon dekam sa men-san an-sankam ëheya-hya gwer. ¹³ Te-ala en hap de zaho ta gwibin zini, zen kirekam neibirida gwenan, sap zen hom kwasang neibirida gwenan.

¹⁴⁻¹⁵ “Èe an domba zaho ta gwibin hip de Zi tangan. Èe zep asa ère mo angna sosok tazim-ère mo domba zahosa dikim ngaya tabin hipye. Men kirekam ère mo Bian Asa tame taka, Èe hen kirekamè ère mo domba zahona tame ta gwibirin. Hen men kirekamè Biansa tame tak, ère mo domba zahona hen kirekam Asa tame da gwenan. ¹⁶ Ano aha domba zahona hen ki- men zen Israel mo langnak awe lowehe srëm gwe-gwenanye. Èe asa desa hen kwang guludal. Zen sa hen Asa nasalbla halzal. Hëndep aumwa hap denak aha-erenak asa ère mo zaho naban golëlowehe gwer. ¹⁷ Ère mo Bianna mae hap Asa kwasang gwe-gweblanda: Sap Èe mesë ère mo angsa de sosok tazimdin hip hohle gwek, hwëna hyanak asa etan ngaya

gwer. ¹⁸ Èe de Aen gun srëmkam, ‘Diki Èe ün,’ dekam bëjen Asa tan. Abe hap mes ère mo Bian sosonna golblaka- dekam de ère mo angsa gublun hap, ‘Angkam dekam timni hli yul. Angkam dekam etan gul ine.’ Èe zebë ère mo angna ère mo dwam gwibin sin sosok tazim'in.”

¹⁹ Yesus insa kirekam gubiridaka, Yahudi zini in dekam zep ëol tetek gwek. ²⁰ Zen ahakon man ëguk, “Zini in dowal mes bi gweblaka hen mamakna. Ba hap de desa salblan hap?”

²¹ Hwëna ahakon man ëguk, “Dowala bare zini hom am kirekam de ola don gwibirin! San ha dowala bare zini ki zi nwe diminni dawem da gwibirin?”

²²⁻²³ Aha yaklakam Yesus Alap mo gol teksonnak të nasen gwe'anka. Teksonna in man bose nuk, “Salomo Bak mo Dena.” Dekam bot-bot tamlenak, hen ëe Yahudi zini dekam mesë Yerusalemk delapan-enkam de yakla yalak dep tagal gwek. Yakla yawal-yawala in mae hap: Alap mo gola kim orep sam nulsukke- desa dikim enlala gwibin hip.

* ²⁴ Zao zep Yahudi mo mam-mamna tagal nëblazak, ki zep zë dakensiblik, “Em bawalkam esa asa dam-dam enkam ding gulzimdi? Emki eiwa de tangan naka asa gubiridan: Em an san ha Zen tangan?- Alap mo zer sonen Zini, Israelsa de ngaya tabin hip Denaye. San ha em hom?”

²⁵ Ki zep ding gulzimki, “Èe mesë sap emsa gubirida gwek, hwëna em home Asa laibli gweblak. Owas-owasna mensaë ère mo Bian mo bosekam syal gwe-gwibirin, zen dekon emaka

* **10:22-23** 10:22-23 Tahunna 161nak-Yesussu de jaha gwen srëmnak, dekam Siriak de teipsin zini zère mo jana nabare zi niban Alap mo golsa kun nulzik- dekam de Alapsa hen Yahudi zisi lamang tabin hip. Zao tahunna dan-ahan, dekam zep Yahudi zini gola insa etan Alap mo bose en hap sam nulsuk. Yahudi zini dekam zep tahun jamkam bot-bot tamlenak yakla yawal-yawalsa syal nei gwibik- desa dikim enlala gwe-gwibirin hip.

anakan Asa tame la'an, 'An Zen tangan.'²⁶ Em hwëna molye Asa laibliblak, sap em ano domba zahosa hom.²⁷ Ère mo domba zahona zen man Asa nasal gweblanan. Èe hen ama kitak tame ta gwibirin. Zen ki Asa ang nè gweblanan.²⁸ Èe ama zèbe mae hap hëndep denaban dikim lowehe gwen hap denaka gol gwizim'in- zen dikim hëndep denaban juwe srëm gwen hap. Toton nara molya ano taha nakon alal gulku.²⁹ Ano Bian mo sosonna man taman kini'an- in zen domba zahona insa Tane zem abe hap kap gulblukaye. Desa toton nara dep?- ano nik mo taha nakon de alal gun nuye.³⁰ Èe an Zen- Bian han de zeraha-en gwen Zi niye."

³¹ Ki zep mam-mam wenyä in kasona lop da ine'ak- dekam de i tïblan hap.

³² Ki zep hwëna Yesus gubiridaka, "Èe mesë eno mae mo nwe-nak owas-owasna beya gulzimk-men kirekam de syal gwe-gwibin hip Bian abe hap golblakaye. San ha ano aha owas nakone Asa husus ëbla'an?- in zebe Asa kasokam de i tïblan hap dwam ëbla'anye."

³³ Ki zep ding nulblik, "Èe eno owas-owas nakon homë kasokam emsa i libla'an. Hwëna ere mo Alapsa de lamang tan nakonë emsa i libla'an. Em in totore zi tangan, hwëna ere mo gunkum em emä enaka gublula, 'Èe an Alap.'"

³⁴ Ki zep ding gulzimki, "Alap mo ëpba olak, zao man-am emsa gubiridaka,

'Em in kitak ère mo wei-wik gun walas.'

³⁵ Men kirekam Alap mo olak lwak, zen hëndep kirekam sa eiwa lwal. Dekam men zèbe mae hap Alap mo ola in hatazimzik,

desa Alap man gubiridaka 'are mo wei-wik gun walas'kam.³⁶ Zep ba hap de Asa waba hap jal gweblan hap?- sap Èe ama sap'nen ënaka gublunan, 'Èe an Alap mo Tane.' Sap Asa eiwa Bian Zën ki dam tasiki hen zer soneka.³⁷ Ano syal de ère mo Bian mo syala ban apde nën srëmkam, ki bahem Asa taibliblan.³⁸ Hwëna Èe de ère mo Bian mo kim syal gwe-gwenkam, ki ano syala insa emki anakan taiblibin, 'Owas-owasna an eiwa Alap onakorena.' Asa de taibliblan srëmkam, hwëna owas-owas in ensa emki kirekam taiblibin. Dekam esa hëndep anakan ëtawa gwer, 'Bian eiwa Desa zergwë gwenda, hen Zen eiwa Bian han de zeraha-en gwen Zi.'"

³⁹ Dekam zep sap balk tan hap alp dasik, hwëna Yesus man zëbon mae onakon aya gwe ine halka.

⁴⁰ Yesus ki zep weyana Yordan mo men eiha san dep asa golëlwanda halka- men zëwe Yohanis Bak menkam baptis ta gwibi'inkake. Zao zep asa golëlowehe gweka.⁴¹ Dekam zini beya nik zep Zëbon onak dep yaing gwe-gwezak. Zen dekam zep ëgu gwe'ak, "Yohanis Bak sap hom owas-owasna syal gwe-gwibirki, hwëna kitak mensa hamal hap zini an hap dena ayang gul gwizimki, angkam an zep ki eiwa kirekam lwa'an."⁴² Zen zao zep beya tangankam Yesusu anakan daibliblak, "An eiwa Zen tangan- nësa de ngaya tabin hip de Zi niye."

11

Lazarussu kim tïn nikon ngaya takake:

¹ Zini dekam ki, bosena Lazarus. Zen Yerusalem golek denak ëna Betaniak somor dare zeban zigwë

gweka– Maria ne Marta ne ban.*
 2 Maria in zen Yesus mo tanana irase dawem nabare minyakkam ngan sosubluk, hen zère mo nol ala blal-blalkam sasa soblak. Hwëna nama de ngan sosublun srëmnak, aya zem in dekam zep sang-sang gweka. 3 Dekam zep Yesusu anakan en soneblak, “Bian, eno dang tüninak de wal bosena man sang-sangna sabak gwe'ara.”

4 Yesus kim salka, ki zep asa zère hon de ang ta gwen weny gubiridaka, “Zëno sang-sangna in tün hip denaka hom. Zen hwëna mae hap hla tak: Dekam de zë Alap mo Tanena ano ngatan zi mo lang nakore sosonsa goltreizimdin hip, hen Alap mo bosesa dekon teip gulsublun hap.”

5 Yesus sap man Marta, Maria, hen eis zem Lazarus maesa dang tün tabirki, 6 hwëna kim Lazarussu kirekam salblaka, Zen hwëna man zë etan dare yaklakam asa golëgweisiki. 7 Ki zep hwëna asa gubiridaka, “Angkam nen etan Yerusalem mo lang san dep lwan dahan.”

8 Hwëna ëe ama ding ulblik, “Bian guru, nër hom dekon am Emsa kasokam de i tiblan hap alp dasik, hwëna angkam ema hohol gwe'ara– nabakam de etan desan lwahan hap!”

9 Hwëna dekam zep ap gulk sun de ol blaorankam ding gulzimki, “Aha-ere yaklakam yakla nwna dua-blas jam enkam am zil gwenda. Zi de yaklam tē naseranna, zen bëjen zaran, sap okamana ansa de ngatan gun hup dena dekam man zil ane gwenda.

10 Hwëna kawesinnik de tē naserankam, dekam ki altil gwenan, sap dekam ngatanna hom.”

11 Kirekam kim asa gubiridaka, ki zep etan ola ap mas gulzimki, “Nëno mae mo wal bosena mes ta guk halka. Eë ama li tan hap song gwe'an.”

12 Eë hwëna dekam ama ding ulblik, “Bian, zen ba hap de duweblan hap? Sap zen de sang-sang hap nisi tankam, zen zën sa totoresa luwera.” 13 Hwëna Yesus insa ki ola gulk sun “ta guk han”kam blaonka, zëno enlalana, “Lazarus mes tilki.” Hwëna ëe ama zëno ola tim uk, “Eiwa, nisi ta'ara.”

14 Zën zep etan damnak asa gubiridaka, “Lazarus mes tilki. 15 Eë menkam mae habë tol ngaya tan hap duwebla srëm gwék: Sap zen dekam sa eno mae mo Asa de taibliblanna bil gwer. Zep haen, nen duweblan.”

16 Eë, Yesus hon de ang ta gwen weny, ano mae mo ahana Tomas, men desaë asyas olkam en gweblak “dan de wë son walas”kam, zen zep asa gubiridaka, “Haen, nen ang gweblan– zao eka Bian han apdekam értik.”

Yesus kim gukuke, “Eë an Zënuwen nakon de ngaya tabin hip de Zini.”

17 Yesus kim ëna iwe asa golëyaing gwe'an zaka, zao zep nenblak, “Lazarus Bak mes tilki. Mes tol kaso hulak nënnek. Angkam zëwe yaklana mes dan nër dan-nër nër.” 18 Eëna Betania zen Yerusalem kon golek. Zëno langana dan-ahare kilometer enkam. 19 Zen in zep zë Yahudi zini beyakam Marta ne Maria neka du neizimzik– dekam de

* 11:1 11:1 Lazarus men zep Yohanis awe ale gulku, zen tahalha zini Lazarussu hom– men desa Yesus gulk sun de ol blaorankam aïsil gweblakake, in zen tünkim Abraham Bak hon ngatan zi mo langnak hatakake. (Luk. 16:19-31) An hwëna ahana Lazarus, Yesus mo wal bose. Yunani olkam bëjen dam gulsun, san ha Lazarus zënana, san ha Marta zëna naye? Zini beyakam man enlala neibirida gwenan, “Marta zen Lazarus mo aya. Maria zen oso zem.” Lazarus mo bosena hen enlala naban. Bosena in mo enlalana, “Alap man nësa mas gwibirida gwenda.”

zëno nik mo enlwansa së ta sonezimdin hipye. ²⁰ Marta kim anakan sak, “Yesus angkam man golek de gwe'an zala,” dekam zep ala tablan hap song gwëk. Maria hwëna hom ang gwibik. Zen man golak gwëk. ²¹ Marta kim hla ta guk, ki zep gu gubluk, “Bian, Eme awe gwënanam, ano eisni molya tilinam. ²² Hwëna ëe tawana: Sap angkam mae de Em ba mae hap Alapsa abe ta'anam, Zen sa kirekam ebe hap golblala.”

²³ Ki zep ding gulbirki, “Eno osona in sa etan ngaya gwera.”

²⁴ Ki zep hwëna ding gulbluk, “Ëe tawana: Zen aumwa hap de yaklanak sa ngaya gwera–tingare ahakore wenya ban.”

²⁵ Yesus ki zep etan gubirki, “Ëe an Zen–juwen nakon de ngaya tabin hip de Zini. Hen hëndep de ngaya tabin hip de Zini, Ëe an Zen. Zini men zen Asa taïbliablanna, zen sap sa juwe gwer, hwëna sa etan ëngaya gwe-gwer. ²⁶ Hen zini men zen nama de gwënnak Asa taïbliablanna, zen molya hëndep denaban juwek. Em san ema Asa kirekam taïbli'ara?”

²⁷ Ki zep ding gulbluk, “Eiwa, Bian, ëe mesë anakan Emsa taïbli'arak, ‘Em in Alap mo zer sonen Zi tangan–okamanak de zisi de ngaya tabin hip Dena. Em an Alap mo Tane.’”

²⁸ Marta kim kirekam gubluk, zëna ki zep gol san dep lwahak, ki zep oso zem Mariasa i mwa ennak gubik, “Bian Guru mes golek de gwenan zala. Zen man emsa de goltowen hap dwam gwe'ara.”

²⁹ Kirekam kim salbik, nabakam zep luwek, hëndep dekam zep ala tablak. ³⁰ Yesus hom dekam ënak hata'an naka. Zen nama dekon eiszim'inka–men zëwe Martasa goltowekake. ³¹ Yahudi zi beyana in zen Maria mo enlwansa dikim së ta sonebin hip golak lowe he'ak, zen kim nabakam de luwe ine

kininnak hla nuk, dekam zep enlala neibik, “Zen aya zemka de drënen kaso hulak de gosa gwënap song gwe'an.” Zep noltro kinik.

³² Hwëna Maria kim abon mae onak hatazak, Yesusu kim zë hla tak, ki zep zë zëno nwenak anakare ola ban ik gwe hezak, “Bian, Eme awe gwënanam, ano ayana molya tilinam.”

³³ Mariasa kim go gwënnak kara gu'unka, hen men zen ang neibirzik, desa de hen aïtin–aïtin go tannak kara tabinkim, enhona man tangan dowebila hanaka. ³⁴ Dekam zep takensibiridaka, “Em endawe ënek?”

Ki zep ding nulblik, “Haen. En esa ki zë kaso hula in sa hlau.”

³⁵ Yesus ki zep hen gona gwë'anka.

³⁶ Yahudi zi beyana in dekam zep ëgu gwe'ak, “Emki hla tan. Zen man sap sërkam dang tini taka.”

³⁷ Hwëna ahakon man ëguk, “Zen ki am zi nwe diminni dawem taka. Ba hap Lazarus Swesa nabakam dawem taza srëm gweka?”

³⁸ Ki zep hëndep Yesus kaso hulak iwe go gwëndan naban golëyaing gweka. Hula in sa mes kaso yawalkam mat nulsuk. ³⁹ Ki zep gubiridaka, “Kasona in sa em irhi gun.”

Marta ki zep ding gulbluk, “Hwëna angkam asena karek tangan nakake! Sap angkam yaklana mes-am dan-nër dan-nër nër–drënen hyanakye.”

⁴⁰ Ki zep ding gulbirki, “Men kirekamë emsa gubir, em de Asa taïbli'blankam, em esa ki hlau–Alap kim de sosen zemka goltreizim'inkaye.”

⁴¹ Kasona in sa kim irhi nuk, ki zep ngli san kara gwe seka, ki zep Alapsa gu soneblaka, “Bian, Em Asa sam ta'ara, sap ano abena ema sal gwenda. ⁴² Ëe sap

tawana: Em home Asa salsik gweblanda. Hwëna Èe mae habè kirekam dawemna ebe hap golblanan– zi beyana an dikim èsane gwen hap, hen zen dikim Asa anakan taìbliblan hap, ‘An eiwa Alap zer soneka.’”

⁴³ Kim kirekam gu sonesikì, ki zep ol mamkam taken-blaka, “Lazarus, em wet sozan.”

⁴⁴ Dekam zep hëndep wet so zaka. Taha-tanana nama deyol ngap-ngapkam de tahalenna, hen aha deyola nwe-masenak. Ki zep Yesus gubiridaka, “Dekam hìl-hìl la soneblak.”

Yesusu de tan hap kim ola aha-en nukke:

(Mat. 26:1-5; Mrk. 14:1-2; Luk. 22:1-2)

⁴⁵ Zini men zen Maria mo enlwansa de sè ta sonebin hip zao lowe he'ak, kim owasna insa hla nuk, dekam zep beyakam Yesusu daìbliblak. ⁴⁶ Hwëna ahakon kim lwan dahak, dekam zep Farisikam de gubirida gwen wenyaka nenbiridak– Yesus mo owas syal gwibinni insa. ⁴⁷ Zen zep Farisikam de zini hen Alap mo golak de syal tan zi mo mam-mamna Yahudi zi mo teipsin sinodenak dena † kwang nulidak– dekam de ègolek de gwen hap. Zao zep ègu gwe'ak, “Nen banakan esa èblal? Zini in owas-owasna man beya gul gwe'ara! ⁴⁸ Nen de nwe enkam kara tankam, ki hwëna tìngan desa sa daìbliblal. Dekam hwëna desa sa langna ansa de teipsinkim irik gin hip dam dasil. Dekam hwëna Roma mo mam-mamna sa nèsa jal neibiridal. Ki hwëna Alap mo gol yala ansa dekam sa dri nulzir hen nèno kore naka sa damerazal.”

⁴⁹ Dekam zep zini bosena Kayafas Bak, men zen tahunna

inkam Alap mo golak de syal tan zi nikon teipsikì, zen zep gubiridaka, “Em in enlala joblo-topna! ⁵⁰ Diki dawemna nèbe mae hap aha-ere zi de tinnì àiris–dekakim tìngare Yahudi zi juwe srèm gwek.”

⁵¹ Kayafas kim kirekam gubiridaka, zen zère en mo enlala nakon hom ki gubiridaka. Tahunna dekam Alap mo golak de syal tan zi nikon zen teipsi“inka. Zen in zep, kim kirekam Yesusu de zersin hip sap gubiridaka, hwëna man nwe-mase gwek– san de Alap mo olsa de anakan hamal hap ayang gulz-imdinni kiye, “Yesus sa tìngare Yahudi zisi dikim गया tabin hip tili.” ⁵² Hwëna Yesus Zen Yahudi zi en hap hom tìlki. Zen diki tìngare Alap mo hlìl irin zi hip, sap Yahudi srèm zi, men zen tìngare lang san sekwak gwenkam lowe henda gwenanke, desa dikim aha-en gun hup tìlki. Hwëna Kayafas Bak in kim kirekam guku, zèna gulk sun de enlalana hom dam gulsuku. ⁵³ Yaklana inkam zep Yesusu de tan hap ola zìm-zìm nik.

⁵⁴ Zen in zep dekam Yesus Yahudi zi mo nwe nakon langa gwesikì. Hwëna dua-blaskam de wenyasa en zep golèsek gweka– è bosena Efrayim san dep, zi srèm lang golek denak. Zao zep asa golèlowehe gweka. ⁵⁵ Tahunna men kiye, kim Yahudi mo yakla yala Paskanak golek de gwe-gwek, dekam è-è san de wenyasa beyakam Yerusalemk tagal gwe-gwezak. Dekam yaklana iwe de hatan srèmnak nabakam ètagal gwe-gwezak– dekam de Alap mo golak otweran maesa de tru ta seblankam zère mae mo karek-kareksa Alap mo nwenak ber-

† 11:47 11:47 Yahudi zi mo teipsin sinodena, zen Yahudi mo nol-nola tuju-pulu enkam. Ahakon hen Farisi hon de bitì gwen wenyasa, hen ahakon Saduki hon de bitì gwen wenyasa, hen dare hlikna in kon ahakon hen Musa mo titì tabin olsa de tawata gwibin wenyak bitì gwek.

ber gun hup, hen hokam de nola kon zënaka hlë tabirida gwen maekam. ⁵⁶ Zen zep zëno mae mo tagal gwen hap de yakla yala inkam Yesussu Yerusalemk dë gwebla'ak. Hen kim Alap mo golak ëtagal gwe-gwe'ak, dekam man zënaka anakan dakensibirida gwe'ak, "San ha sa yakla yala an hap hata zala? San ha molya? Em banakane enlala ëbla'an?" ⁵⁷ Hwëna Farisikam de zi niban Alap mo golak de syal tan zi mo mam-mam naban mes tingan anakan tawa dabiridak, "Yesussu de hla tankam, nabakam asa enbiridazak, akakim balk lak."

12

Maria kim Yesus mo tanana irase dawem nabare minyakkam hlë tazim-blikke:

(Mat. 26:6-13; Mrk. 14:3-9)

¹ Yakla yala Paskanak dikim zaun hup yaklana enam enkam lwa kini'ak, Yesus ki zep dua-blaskam de wenya asa Betania san dep golësek gweka. Lazarus mensa nër hom tin nikon ngaya taka, zëno gwë gwenna hen zëwe. ² Zëwe de zini dekam zep tembane yawala syal neibik- Yesus hun de zë zertembane gwen hap. Marta hen man mas gwëk- tembanesa de dëre ta guk gwizimdinik. Lazarus Yesus hun apdenak inikin'inka. ³ Maria ki zep minyak narwastu botola ban golhatazak. Minyakna in stenga litera. Zëno irasena sërkam de dawem tanganna- aha minyak naban de siri gun srëmna. Zep desa de gonna te-alana mam tangarana. Maria ki zep minyakna inkam Yesus mo tanana hlë tazimblik, zëre mo nol ala blal-blalkam zep hwëna sasa soblak. Gola

iwe minyakna in mo irase en zep ëre guk. ⁴ Hwëna ëna Karriot walya Yudas Bak man husus gwibi'inka. Zen dua-blaskam de wenya ano mae mo ahana- men zen Yesussu zergukuke. Zen ki zep guku, ⁵ "Zen ba hap wabakam hlë tazim? Minyakna in te-ala hap de lirak gulunam te-alana mam tangan naka maka nëp zezimnin.

* Desa emaka tahalha zi hip kae ë gwebla-zim'in." ⁶ Yudas in hwëna tahalha zisi de kwasang gwibiridan hap hom ki guku. Zen in sowë tamna, zep ki kirekam guku. Te-alana mensa zini Yesus hup hen dua-blaskam de wenya abe mae hap kap da gwizimk, zen Yudas zirensik gweka. Hwëna zen man aha hlikna twen gweblaka.

⁷ Hwëna Yesus man ding gulbluka, "Dikire gwëk. Zen man Asa sam tanan, sap Asa de drë nwanun hap de yaklanak mes golek de gwer. ⁸ Sap tahalha wenya em desa nama esa olëlowehe tine gwer. Hwëna Asa em molye dakal hap ërgwë gwëk."

⁹ Kim ësak, "Yesus Betaniak gwë'ara," ki zep Yahudi zini beyakam Yesussu de hla tan hap yaing gwezak. Hen zen man Lazarussu de hla tan hap ëdwam gwëk- mensa tin nikon ngaya takake. ¹⁰ Alap mo golak de syal tan zi mo mam-mamna dekam zep Lazarussu de hen tan hap kalang nëbla'ak, ¹¹ sap zini beyakam Lazarussu de ngaya gwennak hla tankam zëbon mae onakon wet so gwe'ak- Yesussu dikim hwëna taibliblan hapye.

Yerusalem kon kim Yesussu teipsin zi mo kim hut du ane gukke:

(Mat. 21:1-11; Mrk. 11:1-11; Luk. 19:28-40)

* **12:5** 12:5 Yohanis mensa "te-ala mam tangan" kam ale gulku, zen Yunani olkam "300 dinar" kam ale gulku. Te-alana dinara zen zëno mae mo perak tangankam de te-ala kaso, hen zen dekam anakarekam de aïtbin: Zi de aha-ere yakla blalkam syal gwenna, zëno gajina dekam aha-ere dinarkam. Zep 300 dinara, zen te-alana mam tanganna- san de 300kum de zi mo aha-ere yaklakam de syal tan gajina kiye.

¹² Ka'ankam, ki zep zi beyana men zen yakla yala Paska hap Yerusalemk lowe he'ak, ki zep ësak, "Yesus angkam man hata'ara." ¹³ Dekam zep yera ala makare naka nublunkmen kirekam teipsin zisi de zerhatannak egwë gwekke. Zen kirekam zep ë nakon hut tu ane gun hup wet so gwek, hen te alana inkam wam da guk gwebla'ak- ol mamkam de anakan ëtaken song gwen naban,

"Hë'ho, hë'ho!

An Bian mo bosekam nësa dikim tatetekam irik gin hip hata se'ara.

Diki Alap Zen zëbe hap dawemsa golblan."

¹⁴ Yesus ki zep keledai tane tahannak sewe seka, zao zep nikin ine halka. An kitak man apde nek- men kirekam Alap mo ëpba olah lwakke,

¹⁵ "Ëna Yerusalemk de zi, bahem ëairin. Bira, eno mae mo teipsinnë keledai tanenak de nikinhal zankam hata'ara." †

¹⁶ In zen ki zë lwak, ëe zëre hon de ang ta gwen wenyä homë dekam dam ulsuk. Hwëna in kim Yesus zëre mo ngatan zi mo lang nakore sosonna goltreizimki- tin nikon de ngaya gwenkam, zen dekam zebë dam ulsuk, "Eiyë, hare Alap mo olah kirekam am zëbe hap dena hamal hap ale nulblik. Hare ëe zep am kirekam syal eibir-blik."

¹⁷⁻¹⁸ Mae hap beyakam Yesusu de hut tu ane gun hup wet so gwek: Zini men zen Lazarussu de kaso hulak takenbla irinkim ngaya tannak hla dak, zen beyakam owasna in hap de ola donbirida gwek. Zen in zep beyakam ala da gubluk. ¹⁹ Farisikam de gubirida gwen zini

dekam zep zënaka nenbiridak, "Nen waba habe anakan jalse eibirida gwenan, 'Zëbon osan bahem ang tan.' Hwëna emki sap hlauludan. Okamanak de zini angkam zëbon en ëtingan gwe'an!"

Yesus kim Zën de tin hip denaka tonbiridakake:

²⁰ Men zen Yerusalemk dekam lowe he'ak, yakla yala Paskanak de ang tan hap, ahakon hen Yahudi srëm zi. ²¹ Zen dekam zep ano mae mo ahana Pilipus onak yaing gwezak, ki zep nenblak, "Bian, ëe Yesusu de zertowen habë ëdwam gwe'an." Pili- pus in, zen Betsaida wal, Galilea mo lang nakon. ²² Zen dekam zep Andrea'a gubluka, deban zep apdekam Yesusu enblaka.

²³ Yesus ki zep asa Yahudi srëm zini in han gubiridaka, "Angkam yaklanak mes tangan golek de gwer- ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna ano bosesa dikim Alap mam gun hup denakye. ²⁴ Eiwa denakaë emsa gubirida'an: Ëe an gandum dan makan. Gandum danna kama hulak de drë nwanun srëmkam, zen bëjen eini tën. Tën srëmkam sa lwala. Ëe hen kirekam: Kama hulak de drë nwanunkam, dekam asa eini mamkam tër. ²⁵ Hen kirekam, zini men zen zëre mo okamanak de timsi anakan golinik gwenna, 'Ëe babë tin,' zen sa hëndep tim niban jek-jak gwera. Hwëna men zen zëre mo okamanak de timsi Asa de ang gwe- gweblan hap nolairi srëm gwe- gwe'ak, zen hëndep denaban sa lowehe gwer.* ²⁶ Hen men zen abe hap de syala nol gwe'ak, zen diki tana wei san zen Asa zertro gwen. Hëndep lamkam Ëe men

† **12:15** 12:15 Alap mo ëpba ola in, Zakaria Bak ale gulku. (Zak. 9:9) Zen ëna Yerusalem mo aha bosena "Sion" kam ale gulku. Orep de zini kirekam ëenlala gwe-gwek: Teipsin zi de kudakam song gwe zanna, zen eijan hap. Keleidaikam de song gwe zanna, zen umlaekam de

hatazan hap. * **12:25** 12:25 Mrk. 8:35

zaoë gwë'ak, zen hen zëwe sa yaing gwer. Men zen kirekam abe hap de syala nol gwe'ak, ano Bian sa zëbe mae hap bose dawemna golzimdi.”

²⁷ Ki zep ayang gulzimki, “Ano enhona man tangan dowe hana'ara. Zep Ëe banakan asa Biansa gu soneblal? San ha anakanë gu soneblan?– ‘Bian, Abon onakon karek yala ansa langa gulsuk– in zen Abon onak dep golek de gwe'anye.’ Hwëna kirekam bëjënë, sap Ëe an kire habë hatazak– karek yala insa de goltowen hap. ²⁸ Zep Ëe a kire enkam asa gu soneblal: ‘Bian, diki tingare zi mo nwenak ere en mo bosesa Emki mam gun.’”

Ki zebë hwëna kitak ngatan zi mo lang nakore ola anakan ësalsek, “Ëe mesë Ebon onakon ère mo bosenam mam guk, hen etan asa kirekam mam gul.”

²⁹ Hwëna zi beyam-byana men zen zë èzau'uk ahakon man èguk, “In ngli tadrenda.” Hwëna ahakon man èguk, “Ki hom. In Alap mo dam taha nakore zi ki gublunda.”

³⁰ Yesus ki zep gubiridaka, “Ola in zen wet sonanhal, zen Ëe de sane gwen hap hom. Zen hwëna em de ësane gwen hap. ³¹ Ano syala an dekam sa Alap okamanak de zi mo enlala aning tanna zer-wet sozimdi– dekam de karek tabin hip. Hen angkam de irik gin zini dowal mo kigisa dekam sa tanakam holenak zaublu inera.”

³² Hwëna Asa kim de okamana an kon neir ine ha'ak, zen dekam asa tingare zi ausu dikim Abon onak yaing gwezan hap de orana kles tyasizim.” ³³ Kim kirekam gubiridaka, Zen man kim anakan goltreizim'inka, “Ëe an kirekam de tinsi asa hlaul.”

³⁴ Zi beyana in kon dekam zep ding nulblik, “Alap mo olak man

lwak, ‘Alap mo Zi zer sonenna, Israelsa de ngaya tabin hip Dena, Zen hëndep denaban sa gwë gwer.’ Zep em ba habe anakan gulu?– ‘Ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna Asa sa okamana an kon neir inehal.’ Em insa ‘ngatan zi mo lang nakore Zi Tangan'kam enaka zerlëwe gwenda, hwëna èe homë dam ulsuk gwenan, ‘Em ba habe ki kirekam gu gwenda?’”

³⁵ Ki zep ding gulzimki, “Okamana an hap de ngatan nabare Zini, Ëe an Zenë angkam kolengkam emsa golëlowe he'an. Hwëna kawesinnï sa nabakam emsa jap guludal, hen dekam kawesinnik esa èbute halasen gwer.* ³⁶ Zep ngatansa de golzimdin hip de Zini Asa em taibliblan. Zen dekam esa enho nakon èngatan gwer– dekam de èbute halasen gwen srëm hapye.”

Yahudi zini kim daiblibla srëm gwekke:

Kirekam kim gubiridaka, ki zep dua-blaskam de wanya asa golësek gweka, hen dekam zep zi beya mo ètawa gwen srëmnak asa golëlowehe gweka. ³⁷ Zen sap man owas-owasna beya gulzimki, hwëna zi beyana in hom daibliblak. ³⁸ An kitak Alap mo ol ayang gul gwen zini Yesaya Bak mo olsa dikim sul sonen hap ki kirekam lwak. Sap Yesaya mo ola Yesus hup man dakastilbli'an– zen insa anakan Alapsa gu soneblakaye:

“Bian Alap, nëno nik mo ol ayang gulzimdinni hom am daiblibi'in!

Hen owas-owasna mensa Ena ere mo taha sosonkam syal gwe-gwibirida, desa hen hom tame nu'in.”*

³⁹ Zen mae hap daiblibla srëm gwek: Sap Yesaya Bak hen man Alap mo ola anakan hamal hap ayang gulzimki:

* 12:35 12:35 Yoh. 8:12 * 12:38 12:38 Yes. 53:1

40 “Ēe mesë zëno mae mo nwenā
dimin tabir-zimk,
hen zëno mae mo enhona mesë
kawesin tazimk.
Dekam molya nwekam lalak
dasik,
hen enhona molya ëhlang gwiz-
imk.
Dekam molya Abon osan dep etan
lwanda halzak.
Lwan dahal zankam ki Ēe amaka
ngaya tabi'in.”*

41 Yesaya mae hap kirekam Alap
mo ola insa ale gulku, sap zen
ngein sin Yesus mo ngatan zi mo
lang nakore sosonsa hlauku.

42 Hwëna ahakon man sap
daibliblak– sap Yahudi mo
ahakore mam-mamna. Hwëna
Farisikam de zini man Yesusu de
ang gweblan hap jalse neibirida
gwek, zen in zep dekam damnak
ëkira gwe srëm gwek. Mae
hap kirekam ëgwë gwek, sap
man anakan ëairi gwek, “Asa sa
hwëna but srëm gola kon nëralsa
soner.” 43 Zen dawemkam zi
bose zik de sam gwesibiridan hap
denaka dwam nei gwibik. Zen
hom dekam anakan ëenlala gwe-
gwek, “Diki Alap Zën de asa sam
gwesiblinna airis.”

44 Yesus anakan sap ki gu-
birida gweka, “Zini men zen
Asa taibliblanna, zen Asa en
hom taiblibla'ara, hwëna zen hen
dekam ano Biansa taiblibla'ara-
men Zen Asa zer sonekake. 45 Men
zen Asa hla da gwe'an, zen ki hen,
men Zen Asa zer soneka, Desa
hen man hla da gwe'an.* 46 Ēe
sap okamanak awe ngatansa de
golzimdin hibë hatazak. Zep zini
men zen Asa taibliblanna, zen sa
kawesin nikon wet so gwer.

47-48 “Ēe okamanak awe karek
tabin hip homë hatazak. Ēe
hwëna ngaya tabin hibë hatazak.
Zep men zen de Asa baes në
gwebla'ak hen ano ol san de ang
tan hap baes ta gwe'ak, Ēe Aen

molyë desa aumwa hap de yak-
lanak karek tabik. Hwëna ano ola
men desa zëna baes nei gwibik,
zen zep sa Alap anakare ola ban
karek tabiri, ‘Em ba habe desan
ang ta srëm gwek?’ 49 Sap Ēe ëre
mo enlala san denaka homë ton-
birida gwenan. Hwëna Bian men
Zen Asa zer soneka, Zen mensa
ayang gul gwizimdin hip abe hap
golblaka, Ēe desa enë ayang gul
gwizimnin. 50 Hen Ēe tawana:
Tingan men zen Bian mo ol san
ang ta gwe'ak, zen zen sa hëndep
de lowehe gwen hap de oranak
ëwet so kini gwer. Zen in zep,
Bian men kire enkam ayang gul
gwizimdin hip Asa gu gweblanda,
Ēe desa enë tawa ta gwibirin.”

13

*Yesus kim zëre hon de ang ta
gwen zini ano mae mo tanana
ngan tasibir-zimkike:*

1 Yaklana dekam aha-en lwa
kini'anaka– yakla yawala Paskanak
dikim hatan hap. Yesus dekam
mes anakan tame gu'unka,
“Angkam mes hatal– Ēe dikim
okamana ansa hli yun hup, hen
Bian osan dep dikim lwahan
hap denakye.” Tingan men
zenë ang ë gweblak, asa man
tangan kwasang gwibirida gweka.
Hëndep kim Bian osan dep etan
lwa ha'anaka, kire enkam ki
hëndep asa kwasang gwibirida
gwe'anaka. 2 Yaklana inkam, kim
Yesus asa golëtembane ta'anaka,
hwëna dekam dowal mo kigina
mes Yudas hap Yesusu de zergun
hup de enlalana ing ta soneblaka.
Yudas in Kariot walya Simon
mo tane. 3 Yesus dekam mes
anakan tame gulku, “Bian mes
tingare sosonna abe hap golblaka.
Ēe sap zëre onakonë hatazak,
hen angkam zëre osan debë
etan lwa ha'an.” 4 Sap kirekam

* 12:40 12:40 Yes. 6:9-10 * 12:45 12:45 Yoh. 14:9

mes tame gulku, zep tembane tan nakon luweka, ki zep tahan bajuna alsiki, hen dekam zep handuknu obun tihinak da taka.⁵ Hen ki zep hona blomenak sul soneka, dekam zep ano mae mo tanana ngan tasibir-zim'inka. Handuknu inkam zep sasa ta gwibir-zim'inka.⁶ Kim Simon aha bosena Petrus hon hata'an zaka, ki zep zë takensiblika, "Bian, Em ba hap de ano tanana ap ngan sosublun hap?"

⁷ Ki zep ding gulbluka, "An desaë angkam syal gwibi'in, em molye angkam tame gulku. Hwëna lamkam esa tame gulu."

⁸ Petrus ki zep gubluka, "Bëjen! Em toton bëjen Em ano tanana ap ngan sosublun!"

Dekam zep ding gulbluka, "Ëe de eno tanasa ngan sosun srëmkam, ki em ema Abon onakon wet so'ara."

⁹ Ki zep ding gulbluka, "Bian, kirekam de lwankam, ki tana enna bahem ap ngan sosublun. Ki hëndep taha naban nola ban ap ngan sosublu!"

¹⁰ Yesus ki zep gubluka, "Ho awan zini hom ëdwam gwe-gwenan- etan de tim niban awan hapye. Diki tanana, zen të naser-ankam de son nënkam. Deşa man ngan sosun hup dwam nei gwiz-innin. Dekam kitak de timni mes ngan gwe henan. Em kitak mese ëngan gwehek. Hwëna ebon mae onakon aha-en, zen hom ngan gwe he'ara."¹¹ Yesus mes anakan tame gulku, "An zen sa Asa dikim zë balk tan hap zertreizimdi," zen in zep anakan asa gubiridaka, "Ebon mae onakon aha-en, zen hom ngan gwe he'ara."

¹² Ano mae mo tanana kim ngan tasibinkim so ta sonebirki, ki zep tahan baju zem etan ala soka, dekam zep zëre mo nikin gwennak dep lwa halka.

Dekon zep nonol asa takensibiridaka, "Mensaë ebe mae hap syal gwibir-zinnin, em wëhë tame u'in?"¹³ Em Asa 'guru'kam hen 'bian'kame en gweblanan. Zen airis, sap Ëe an eiwa eno mae mo kire.¹⁴ Ëe sap eiwa eno mae mo bian hen guru, hwëna Ëe mesë eno mae mo tanana ngan tasibir-zim. Zep em hen diki kirekam de enaka gweibirida gwen- ere mae mo tanasa de hwë-hwëkam babu gwen zi mo kim ngan tasik gwibir-zimdinkimye.¹⁵ Ëe mesë Ënaka ërak makan drë nenan- em dikim hen kirekam enaka gweibirida gwen hap.¹⁶ Eiwa denakaë emsa gubirida'an: Zi mo tana ïltikinnik de babu gwen zini bëjen zëre mo zi bina insa kwë tan. Hen zini men zen aha zi mo olsa golsong gwe-gwenna, zen betekna. Men zen zer sone gwenna, zen mamna.¹⁷ Angkam em ema anakan tame u'in, 'Ëe an betekna,' zep em de kirekam enaka enlala betekkam mas gwibirida gwenkam, ki esa hë'ho gwibinni hla kul gwer.

¹⁸ "Ola in desa emsa gubiridanan, zen man ebe mae hap dakastilzim'in, diki aha'en. Ëe mesë kitak emsa tame tabik, hëndep zebë emsa dam tasibik. Hwëna sap kirekam, mensa orep abe hap dëna Alap mo olak hamal hap ale nukke, zen kirekam sa ki hëndep lwal- anakan men zen lwak,

'Zini men debanë zertembane gwe-gwek, zen hwëna ano jal zi hip sa jowera.'*

¹⁹ An zebë desa hamal hap emsa gubiridanan: Sap in kim jowe'ak, zen dekam esa Asa anakan laibliblal, 'An Zen Tangan- Alap mo zer sonen Zi niye.'²⁰ Hen Ëe eiwa denakaë emsa gubirida'an: Zi de ano zer sonen zisi zer irinni, zen ki hen Ënaka zer in'ira. Hen zini men zen Ënaka zer irinni, zen

* 13:18 13:18 Mzm. 41:10

hen Bian, men Zen Asa zer sone zaka, Desa hen zer innira.”

Yesus kim hamal hap gubiridakake, “Ebon mae onakon ahanik sa Asa dikim zè balk tan hap zertreizimdi.”

(Mat. 26:20-25; Mrk. 14:17-21; Luk. 22:21-23)

²¹ Yesus kim kirekam gubiridaka, dekam zep tangan enlalana dowebla hanaka, ki zep damnak asa gubiridaka, “Eiwa denakaë emsa gubirida'an: Ebon mae onakon ahanik sa Asa dikim zè balk tan hap zertreizimdi.”

²² Èe dua-blaskam de dam tasibin wenyä dekam zebè ènaka ngalap naban karatda labi'ik- mae hap: “An narasa ki gublunda?” ²³ Abon mae onakon, ahana men desa Yesus kwasang gwe-gweblaka, * zen dekam zère mo dam taha nakon nikin'inka. ²⁴ Petrus dekam zep zèbe hap tahana wap gulsubluka, ki zep gubluka, “Èmki takensiblin: Zen narasa ki kirekam gublunda?”

²⁵ Zini in ki zep golek de ta zaka, zao zep takensiblika, “Bian, narasae ki enlala gweblala?”

²⁶ Ki zep ding gulbluka, “Èe kimè rotina ansa kolho honak os gul ane'ak, men zèbe habè golbla'ak, zen zen.” Ki zep roti apna insa os gul ineka, desa zep Yudas Bak hap golblaka. ²⁷ Yudas kim roti apna insa twinbirki, dowal mo kigina dekam zep hwèna ing gwe heblaka. Yesus ki zep gubluka, “Mensa ena kalang gwe'ara, nabakam syal gwibir.”

²⁸ Hwèna Yesus insa kirekam gubluka, èe in zenè zè teinikin'ik èe homè dam ulsuk. ²⁹ Yudas zen zen Yesus mae han ano mae mo te-alana zirensik gweka, * zep ano wal bose walya ahakon man tim nuk, “Yesus man yap gublula-

tembane maesa de yakla yala awe dep lop tan hap.” Hwèna ahakon man tim nuk, “Zen te-alasa de tahalha zi hip kae gwebla-zimdin hip mes yap gulblula.” ³⁰ Yudas in kim roti apna insa twinbirki, ki zep hèndep gola in kon te soka. Dekam mes kawesik.

Yesus kim titi tabin ol èsena golzimbike:

³¹ Yudas kim song gweka, Yesus ki zep asa gubiridaka, “Angkam mes zaul- ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna ano bosesa dikim Alap mam gun hup denakye. Hen Abon onakon sa kitak Alap mo bosena teip nulsublunda gwer. ³² Abon onakon kim de zini Alap mo bosena teip nulsublu'ak, Zen dekam sa hwèna Alap ano bosena etan dawemkam mam gulsublula- zère onak kimè hata'akye. An nabakam sa ki lwal. ³³ Em ano dang tininak de walas, Èe molyè holokam eban mae golèlowehe gwek. Em esa Asa lè gweblal. Hwèna men kirekamè Yahudi zisi gubirida gwek, angkam Èe hwèna emsa hen kirekamè gubirida'an: Men zao debè song gwe'an, em molye desan Asa èrtrok.

³⁴ “Zep angkam Èe titi tabin ol èsena ansa ebe mae hap hli yulzim'in: Em enaka kwasang gwibirida gwen. Èe men kirekamè emsa kwasang gwibirida gwekke, em hen kire enkam enaka kwasang eibirida gwek. ³⁵ Kirekame kwasang naban lowehe gwe'ak, dekam sa tingare zini anakan emsa tame da gwibir, ‘Zen eiwa Bian zère hon de ang ta gwen wenyä.’”

* **13:23** 13:23 Yohanis man anakan ale gul gweka, “Dam tasibin zini men desa Yesus kwasang gwe-gweblaka.” Zen Yohanis ki zère mo bosena kirekam golzabe gweka. Zen mae hap mes yap zènaka kira ta srèm gweka- zi nwenak de zènaka bolamda tan srèm hap. * **13:29** 13:29 Yoh. 12:6

Yesus kim hamal hap Petrusu gulbukake, "Em esa dan-ahan sonkam Asa zabeblala."

(Mat. 26:31-35; Mrk. 14:27-31; Luk. 22:31-34)

³⁶ Simon mensa hen nen gwe-blak "Petrus" kum, zen dekam zep takensiblika, "Bian, Em endan san esa song gwera?"

Ki zep ding gulbluka, "Men zao debë song gwe'an, em molye angkam Asa desan zertroka. Hwëna lamkam esa ki Asa zertrola."

³⁷ Ki zep hwëna etan takensiblika, "Bian, hwëna ëe ba hap de angkam Emsa ang gwebla srëm gwen hap? Ëe mesë tangan hohle gwenan- Emsa de zerzaunnuk de hwëna tïn hipye."

³⁸ Ki zep hwëna ding gulbluka, "Em san eiwa tangane kirekam hohle gwe'ara?– Asa de zerzaunnuk de hwëna tïn hipye. Eiwa denakaë emsa gublu'an: Ayang de gun srëmnak, em dan-ahan sonkam esa anakan Asa zabeblala, 'Zini in ëe homë tame ta'an.'"

14

Yesus kim gubiridakake, "Ëe an Bian osan dep de orana Zen."

¹ Yesus ki zep zëre hon de ang ta gwen wanya asa gubiridaka, "Bahem enlala nakon ëngalap gwen. Alapsa em taibliblan, hen Asa emki taibliblan. ² Ano Bian mo gol yala, teksonna beyana. Hen Ëe desanë song gwe'an– em de zë lowehe gwen hap denaka dikim hamal gulzimdin hip. Kirekam de lwan srëmkam, Ëe molyë kirekam emsa gubiridananam. ³ Kimë kitak hohle gulzim'ik, dekam asa etan lwa halzal– emsa dikim zëwe dep kwang guludahan hapye, apdekam dikim emsa zëwe golëlowehe gwen hap. ⁴ Hen men zao debë song gwe'an, em orana tawana."

⁵ Tomas ki zep takensiblika, "Bian, ëe homë anakan dam ulsu'un, 'Em desan debe song gwe'ara.' Ëe banakan de orana insa tawa gweblan hap?"

⁶ Yesus ki zep ding gulbluka, "Ëe an Zen tangan– eiwa de oranaye, em dikim hëndep de gwën hap denaka hlaun hup denaye. Em de Abon osan ang gwen srëmkam, em bëjen em Bian onak hatan. ⁷ Asa de tame tankam, ki ano Biansa hen ema tame la'an. Angkam tangan esa Asa dawemkam tame lal, zebe hen Biansa tame la'an, hen mese Desa hla la gwek."

⁸ Pilipus ki zep gulbluka, "Bian, ere mo Biansa abe mae hap zertreizim. Dekam asa ësam gwesil."

⁹ Ki zep ding gulbluka, "Ëe mesë sap holokam emsa golëlowehe gwek, zep Pilipus, em ba habe Asa tame ta srëm gwe'ara? Zini men zen Asa hla tanna, zen hen ano Biansa hla tanda. Zep em de Asa tame tankam, em ba hap de Asa gublun hap?– Ère mo Biansa de zertreizimdin hipye. ¹⁰ Em san home Asa taiblibla'ara?– Ëe an Zen, Bian han de zeraha-en gwen Zi niye, hen Zen aban aha-en. Ola mensaë ebe mae hap ayang gul gwizimnin, zen ëre en mo enlala nakore olsa hom. Hwëna Bian men Zen ano enhonak gwë gwenda, Zen Zen Asa zersyal gwe-gwenda.

¹¹ Ansa emsa gubirida'an, desa em taiblibin: Ëe mesë Bian han zeraha-en gwek, hen Zen mes aban zeraha-en gweka. Ano olsa de taiblibin srëmkam, ki ano owas-owas syal gwe-gwibin ensa em taibli gwibin. Zen dekam esa hëndep Asa laibliblal. ¹² Eiwa denakaë emsa gubirida'an: Zini men zen Asa taibliblanna, zen sa ano kim syal ta gwer– Ëe men kirekamë syal gwe-gwenanye.

Asa de taibliblan zini, zen sa hen ano syala kwei nul gwer-banakare owassa de mamkam syal gwe-gwibinkimye. Zen mae hap sa ki lwa gwer: Sap Ëe Soson Zini Bian osan debë song gwe'an-dekon de emsa mas gwibirida gwen hap. ¹³ Em de Alapsa banakare mae hap ano bosekam abe tanna, Ëe asa desa ep syal gwe-gwibir-zim. Dekam sa zini Bian mo sosonna hla nul gwer, hen zep sa Biansa boltere da gwer. ¹⁴ Asa de banakare mae hap ère mo bosekam abe tanna, Ëe asa ki desa ebe mae hap syal gwe-gwibir-zim.”

Alap mo Enho de golèlowehe gwen hap kim gu-gubiridakake:

¹⁵ “Em de Asa ensa lwa gwe-blankam, ki esa ano ol san ang ta gwer. ¹⁶ Hen Ëe asa Biansa abe tal- Zen deka ebe mae hap Zisi Ahanaka zer sonezimki, Zen de emsa mas gwibirida gwen hap. Zen Zen sa hëndep denaban emsa golèlowehe gwera. ¹⁷ Zen Alap mo Enho. Zen Zen- eiwa de enlalasa de ing ta sone gwizimdin hip de Zi niye. Auhu-kama enlala zini, zen molya Desa neirin gwek, sap desa nwekam bëjen hla tan, hen zen bëjen Desa tame tan. Hwëna em en mese Desa tame lak, sap Zen emsa golèlowehe gwe'ara, hen Zen sa eno mae mo enhonak gwë gwera.

¹⁸ “Ëe molyë emsa kwasap walas mo kim da tasibik. Ëe asa etan emsa hlauluda gwezal. * ¹⁹ Molya holo gwek, okamanak de zini dekam etan molya Asa hla da gwek, hwëna em en esa Asa hla la gwer. Ëe asa etan tïn nïkon ngaya gwer. Zep em hen esa ëngaya gwer. ²⁰ Yaklana zëwe de hatankam, zen dekam

esa abe hap dena anakan tame ul, ‘Zen eiwa mes Bì zeban zeraha-en gweka. Hen eiwa nèban mae mes golëaha-en gweka.’ ²¹ Men zen ano ol san enlala tatete naban ang ta gwenan, zen zen Asa enna nola gweblanan. Zen kire zisi sa ano Bian kwasang gwibirida gwera- men zen kirekam Asa enna nola gweblananye. Aena hen asa kwasang gwibirida gwer, hëndep zep asa Ënaka zëbe mae hap zertrei gwizim.”

²² Hwëna èna Kariot walya Yudas Bak mo apde bosena Yudas, zen dekam zep takensiblika, “Em banakan esa abe mae en hap Enaka zertreizimdi- okamanak de zi de Emsa hla tan srëmkamye?”

²³ Ki zep ding gulbluka, “Zini men zen de Asa enna nola gwe-bla'ak, zen sa ano ol san enlala tatete naban ang ta gwer. Hen Bian sa desa kwasang gwibirida gwera, hen Ëe asa Bian han zëno mae mo enho nakon olèlowehe gwer. ²⁴ Hwëna zini men zen Asa enna nolabla srëm gwe-gwenan, zen molya ano ol san ang ta gwek. Hwëna emki èenlala gwe-gwen: Ano ola, zen ère onakore naka hom. Zen Bian onakorena- men Zen Asa zer sonekake.

²⁵ “Ëe mesë nama de emsa golèlowe hennak kirekam gubiridan. ²⁶ Hwëna ano tim bwanak Bian sa emsa de mas gwibirida gwen hap de Zini insa ebe mae hap zer sonezimdi. Zen zëre mo Enho. Zen Zen sa hwëna emsa enlala sobirida gwera- Ëe men desaë emsa tawa ta gwibikye. Hen Zen Zen sa eiwa de en naka ano weinak tawa tabir song gwera.

²⁷ “Angkam Ëe ama ebe mae hap em dikim Alap mo taha terenak ëngalap gwen srëmkam lowehe gwen hap denaka hli yulzim'in- Aena men kirekamë ngalap gwen

* **14:18** 14:18 Yesus insa “hlauluda gwezan” hap gubiridaka, zëno dam gulsunnu ahana, tïn hyanak de zënaka zertrei gwizimdin hip dena. Ahana hen Alap mo Enho de hata zan hap dena. Hen ahana, Zën de etan lwa halzan hap dena.

srëmkam gwë gwenanke. Auhu- kamanak awe aha zi molya kiresa ebe mae hap nolzimk. Zep bahem enlala nakon éngalap gwen hen bahem äairin. ²⁸ Em kie Asa asalblal kimë emsa gubiridal, 'Ëe ama emsa hli yuluda'an, hwëna asa etan emsa hlauluda gwezal.' Em de dawemkam Asa kwasang gweblankam, ki emaka ësam gwesil- anakan de Asa salblankamye, 'Ëe Bian osan debë song gwe'an.' Sap ano Bianna Zen Abon onakon teipsinnì. In zebë duwebla'an. ²⁹ An zebë hamal hap emsa gubiridanan. Sap in kim kirekam jowe'ak, dekam esa Asa laïblablal. ³⁰ Angkam Ëe molyë holokam eban mae kire hap de ola ziton gwibik, sap okamana ansa de irik gin zini dowal mo kigì angkam man hata'ara. Zen Asa bëjen irik tan. ³¹ Ëe in zep asa Bian mo abe hap kitak de dwam gwibir-blin san ang gwer. Zen dekam sa okamanak de zini Asa anakan tame dal, 'Zen eiwa man zëre mo Biansa ensa lwa gweblanda.'

In kim kirekam asa tawa tabi'inka, ki zep etan asa gubiridaka, "Haen. Nen gola an kon sek gwen."

15

Yesus kim gubiridakake, "Ëe an Zen anggur te tangan naye."

¹ Yesus ki zep etan asa tawa tabirki, "Ëe an Zen anggur te tangan naye. Em in hwëna ano hli-hlina. Ano Bianna, Zen hli-hli naka de tasyalsik gwibin hip de Zi. ² Ano hli-hli nik de ëtën srëmna, desa man blum gulsuk gwenda. Men zen ëtë gwenan, desa man ala naka hen masmas naka blum gulsuk gwenda- dekam de mamkam ëtë gwen hap. ³ Emsa mes ëre mo olkam tasyalsik gwibirki- dekam de dawemkam ëtë gwen hap.

⁴ Abon onak em ëmas gwirin, dekam Ëe asa eban mae golëaha- en gwer. Hlina zë-en bëjen eini tën. Diki apdenak timnik de ësaltil irinkim. Em hen kirekam. E-en molye eini ëtëk- aban de zeraha-en gwen srëmkamye.

⁵ "Ëe an anggur te. Em in hli-hlina. Zi de Abon mas gwirinni, hen Ëe de deban zeraha- en gwenna, dekam zëno danna beyana. Sap Ëe srëmkam, em bëjen ba maesa syal gwibin. ⁶ Zi de Abon mas gwirin srëmna, zen men kiye- anggur hlisa de tasyalsibinni. Zen ësasan gwenkam kire syauknuk yal tasen- zëwe de ëhwasden hap. ⁷ Em de aban zeraha-en gwenkam hen ano ol de ebon mae lwa gwenkam, dekam em basa de dwam gwibinkim, emki kire hap Alapsa abe ta gwen. Zen sa dekam ebe mae hap gol gwizimdi. ⁸ Em de dawemkam dan nik ëtë gwenkam, dekam sa aha zi ano Bian mo sosonna ebon mae onak hla nul gwer. Dekam sa hen emsa tame da gwibir, 'Zen Abon de ang ta gwen wanya.' ⁹ Men kirekam ano Bian Asa kwasang gwe-gweblanda, Ëe hen kirekamë emsa kwasang gwibirida gwenan. Ano kwasang-kwasangnak emki lowehe gwen. ¹⁰ Em de ano ol san enlala tatete naban ang ta gwenkam, dekam ano kwasang- kwasangnak esa lowehe gwer- Aena men kirekamë hen ëre mo Bian mo ol san enlala tatete naban ang gwe-gwenanke. Zep Ëe zëno kwasang-kwasangnakë gwë gwenan.

¹¹ "Ëe mae habë kitak insa gubiridanan- Abon onakore isrip- sri dekakim eno mae mo enhonak lwa gwek. Dekam eno mae mo isrip-srina sa tangan taman kinì gwer. ¹² An zebë hen ola ansa hli yulzim'in: Enaka em kwasang gwibirida gwen- men

kirekam Ëe hen emsa kwasang gwibirida gwenanke, em hen kirekam enaka kwasang eibirida gwek. ¹³ Kwasangna taman kinin tangan wenyä an zen: Zi de wal bosyansa de ngaya tan hap zëre mo timsi sosok gunnu, hëndep zep de tinnï. Zen zen- sërkam de mam tangan wenyaye. ¹⁴ Em de ano ol san enlala tatete naban ang ta gwenkam, em ki eiwa ano wal bose wal tangan. ¹⁵ Angkam Ëe homë etan Abon de babu gwen zikim emsa gubirida'an. Sap kirekam ebe mae hap hom dakastilzim'in, sap babu gwen zini hom zëre mo zi bina in mo syala tame nul gwenan. In zebë hwëna angkam wal bose walkam emsa gubirida gwe'an. Sap mensaë Bian onak sane gwe-gwek, Ëe desaë ebe mae hap ayang gul gwizimk. ¹⁶ Em home Asa dam lasik- Ëe dikim emsa bi gwibiridan hapye. Diki Ëyë emsa dam tasibik- dekam de ano olsa gol halada gwen hap, hen em dikim dan nik ëtë gwen hapye. Em insa danna ëtë gwe'an, zen hëndep de ëlwa gwen hap dena. Zen zep sa Bian eno mae mo abena dokwak gul gwera- em de ano bosekam abe ta gwenkamye. ¹⁷ Zen in zebë ebe mae hap ola ansa hli yulzim'in: Enaka kwasang eibirida gwek."

Zëre mo tim bwanak de zëre hon de ang ta gwen wenyaka karek tabin hip de ol:

¹⁸ "Auhu-kama enlala zini sa emsa husus neibirida gwer. Kirekam kim de ebon mae jowe gwe'ak, zen dekam ëenlala gwe-gwek, 'Ano teipsinnï hen kirekam në gweblak.' ¹⁹ Eme nama auhu-kama enlala zi niban enlala siri tankam lowehe gwe'anam, dekam zen maka emsa kwasang neibirida gwe'an. Hwëna Ëe

mesë emsa zëbon mae onakon hlil inhak. Em mese zëbon mae onakon wet so gwek, zen zep emsa husus neibirida gwe'an. ²⁰ Anakan mensa emsa gubirida gwek, desa emki enlala gwe-gwibin: 'Zi bina, zen mamna. Zëbon de babu gwen zini, zen betekna.' Zep men kirekam ere mae mo mamna Asa në gweblak, zen kirekam sa hen emsa neibirida gwer. Zen man Asa karek da gwek. Zep emsa hen kirekam sa karek da gwibir. Ano tawa tabin sin da-en ang ta gwek. Zep ebon mae osan kirekam sa hen ang ta gwer. ²¹ Zen mae hap sa emsa karek da gwibir: Sap em Abon onak de wenyä, hen zen hom Bian, men zen Asa zer soneka, Desa tame da'an. ²² Ëe de hatazan srëmkam hen tawa ta gwibin srëmkam, ki karekna molya zëbon mae onak mamkam lwa'anam. Hwëna angkam Ëe mesë tawa ta gwibik. Zep aumwa hap de zisi klis gunnuk zen banakan molya anakan ëguk, 'Ëe homë anakan ëtawa gwek, "Ëe ama ëkarek gwe'an." ' ²³ Men nara Asa husus gweblanna, zen ki hen ano Biansa husus gwebla'ara. ²⁴ Owas-owasna men desa Ëe zëno mae mo nwenak syal gwe-gwibir-zimk, aha zi hom tangan orep kirekam de owasna syal neibik. Ëe de kirekam syal gwibir-zimdin srëmkam, ki karekna zëbon mae onak molya mamkam lwa'anam. Hwëna angkam zen mes hla nul gwek, hwëna zen man Asa ëre mo Bian naban husus nei gwizimk. ²⁵ Zen hwëna kirekam de jowen hap mes ki lwak, sap men kirekam Alap mo olak anakan ale nukke,

'Zen man totoresa asa husus në gweblak,*
zen bëjen ki lwa srëm gwen.

²⁶ "Ano tim bwanak, dekam Ëe

* 15:25 15:25 Mzm. 35:19; 69:5

asa emsa de mas gwibirida gwen hap de Zini insa zer sonezim. Zen Alap mo Enho— eiwa de enlalasa de ing ta sone gwizimdin hip de Zini. Zen Zen sa hen abe hap de ola ebe mae hap ing gul sone gwizimdi. ²⁷ Em hen dekam esa abe hap dena ol halada gwer. Sap Ëe kimë Alap mo ola nonol tawa tabinkim kon gwesibir hanak, eme Asa ang è gweblak.”

16

¹ “Ëe mae habë hamal hap kirekam emsa gubiridanan— em ekakim Asa de taiblīblan nakon èbutahal gwe srēm gwek. ² Abe hap de jal hap emsa sa but srēm gol-gola kon nolëalsa sone gwer, hen eno mae mo ahakorena sa damera gwer. Dekam in zen ki emsa neibirida gwe'ak anakan sa kil nīl gwer, ‘Alap man ano mae mo syala ansa sam gwešik gwibi'ira.’ ³ Zen kirekam sa emsa neibirida gwer, sap zen Asa Bian han hom tame noso'an. ⁴ Hwëna an zebë ki hamal hap dena insa emsa gubiridanan. Sap men dekam ki emsa kirekam neibirida gwe'ak, dekam esa èenlala gwe-gwer, ‘Zen men desa hamal hap asa gubiridaka, angkam man ki lwa'an.’”

Alap mo Enho hap dena kim tawa tabirkike:

(Yoh. 14:16-18; 14:26; 15:26)

“Ëe homë menkam kirekam emsa tawa ta gwibik, sap Ëe dekam namaë emsa golëlowehe gwe'ak. ⁵ Sap angkam Ëe ama etan lwa ha'an— men Zen Asa zer sonekake, Zëbon osan dep. Hwëna em home Asa lakensībli'an, ‘Em enda san debe song gwe'ara?’ ⁶ Hwëna Ëe ama emsa tame tabi'in: Asa de kirekam sane tankam, eno mae mo enlalana man tangan dowe hana'ara. ⁷ Hwëna eiwa denakaë

emsa gubirida'an: Ëe de emsa hli yuludanna, zen ebe mae hap man tangan sam gwesizim'in. Sap Ëe de emsa hli yuludan srēm kam, ki emsa de mas gwibirida gwen hap de Zini in molya ebon mae hata zaka. Ëe de emsa hli yuludankam, Ëe asa zer sonezim. ⁸ Zen kim de hata'an zaka, Zen dekam sa tīngare okamanak de zi hip eiwa dena goltrei gwizimdi— kareksa de gol gwen srēm hap dena, dam-dankam de lowehen hap dena, hen Alap de klis gun hup dena. ⁹ Sap okamanak de zini Asa de taiblīblan hap man baes ta gwenan, zep Alap mo Enhona sa zëbe mae hap anakan goltrei gwizimdi, ‘Em ema dekam èkarek gwe-gwenan.’ ¹⁰ Ëe Bian osan debë song gwe'an, zep ano tim bwanak Zen sa dam-dankam de lowehen hap denaka tawa ta gwibiri. ¹¹ Alap mes dowal mo kīgīna karek tan hap gugubluka. Zep Alap mo Enho de hata zankam, Zen sa hen Alap de tīngan klis gun hup denaka tawa ta gwibiri.

¹² “Ano emsa de tawa tabin hip dena sap nama blala. Hwëna angkam em molye dokwak uk. ¹³ Hwëna Alap mo Enho, Zen Zen— eiwa denaka de ayang gul gwizimdin hip de Zi niye. Zen Zen sa eiwa de oranak dep emsa golëwet so gwera. Zen molya zëre en mo enlala san tawa ta gwibirki, hwëna men desa de Abon sane gwe-gwe'anka, Zen desa sa ebe mae hap ayang gul gwizimdi. Zen zep sa hen ngein sin dep dena hamal hap goltrei gwizimdi. ¹⁴⁻¹⁵ Tīngan mensa Bian bi gwibi'ira, Ëe desa apdenakë bi eibi'in. Zen in zebë emsa gubiridal, ‘Alap mo Enhona men desa de Abon sane gwe-gwe'anka, Zen desa sa ebe mae hap ayang gul gwizimdi.’ Zep zëno syala kon, zini sa ano bosena teip nulsunda

gwer.”

Yesus de etan ngaya gwen hap dena kim tame nul srēm gwek, hen ol gu sonensa de dokwak gun hup kim gu-gubiridakake:

¹⁶ “Molya holo gwek, em dekam molye etan Asa hla lak. Hwëna etan holo gwehan srēmna²¹ esa Asa hla lal.”

¹⁷ Zëre hon de ang ta gwen wenya, ëe ahakon dekam zebë ënaka anakan lakensibirida gwe'ak, “Zëno enlalana banakan lwabla'ara? Nen home tame ul- in kim anakan gulu, ‘Molya holo gwek, em dekam molye etan Asa hla lak. Hwëna etan holo gwehan srēmna²¹ esa Asa hla lal.’ Hen nen home tame ul- in kim anakan gulu, ‘Sap Ëe Bian osan debë song gwe'an.’” ¹⁸ Ama hen anakan ënaka lakensibirida gwe'ak, “In kim anakan gulu, ‘Molya holo gwek,’ dam gulsunnu banakan? Nen home dam ulsu'un.”

¹⁹ Hwëna Yesus mes anakan asa tame tabirki, “Zen man Asa de takensiblin hap ëdwam gwe'an,” ki zep asa takensibiridaka, “Em san tebin hibe enaka lonbirida'an?—insa anakan emsa gubiridalye, ‘Molya holo gwek, em dekam molye etan Asa hla lak. Hwëna etan holo gwehan srēmna²¹ esa Asa hla lal.’” ²⁰ Eiwa denakaë emsa gubirida'an: Em esa aitin-aitin niban Asa gosa la gwe-blal, hwëna auhu-kama enlala zini sa dekam ëisrip-sri gwe-gwer. Em hwëna dekam enlalana esa ëdowe hanal, hwëna enlala dowe hananna in isrip-sri hap sa etan liwe hera— ²¹ men kirekam hen, we de eisbir anenna. Zen dekam enlalana man ëdowe hana gwenan. Sap dekam mes zaunun-zëno hlësgwan-hlësgwan gwen hap denakye. Hwëna kim de jaha gwe'ak, zen dekam sa sangsangna insa eititi gwibir. Sap dekam walasna insa sa isrip-sri gweblal. ²² Em hen kirekam

esa ëgwër: Angkam em enlala dowe hanan nabane lowe he'an. Hwëna em kime etan Asa hla la'ak, em dekam tangan esa Asa isrip-sri ëblal. Isrip-srina in, zen hëndep dena. Zini bëjen kire isrip-srina ebon mae onakon gulsuzimdin. ²³ Dekam em etan molye ëdwam gwek—Asa de srip gulsuzimdin hip takensiblin hapye.

“Eiwa denakaë emsa gubirida'an: Ano bosekam de ba mae hap Biansa abe tanna, Zen sa ebe mae hap gol gwizimdi. ²⁴ Em home menkam ano bosekam ba mae hap Biansa abe la gwek. Hwëna angkam emki abe ta gwen. Dekam esa ulin gwer. Zen dekam tangan sa eno mae mo isrip-srina taman kinì gwer.

²⁵ “Ano ola ebe mae hap gulk sun de blaonzimdin makan mes yap lwal. Hwëna yaklanak sa hatal, dekam molyë etan gulk sun de blaonzimkim emsa tawa ta gwibik. Hwëna damdam enkam asa ëre mo Bian hap dena ebe mae hap srip gulsuk gwizim. ²⁶ Yakлана iwe de hatankam, em dekam molye etan Asa en gweblak— eno mae mo abesa de Bian hap ayang gul gweblan hapye. Hwëna en esa Biansa ano bosekam abe la gwer. ²⁷ Sap Bian Zëna man emsa kwasang gwibirida gwe'ara, sap em ema Asa ensa ola gweblak, hen em ema Asa anakan laibliblak, ‘Zen eiwa Alap onakon hataka.’” ²⁸ Ëe eiwa okamana awe dep Zëbon onakonë hatazak. In zebë etan Zëbon osan dep lwa ha'an.”

²⁹ Ëe zëre hon de ang ta gwen wenya dekam zebë enblak, “Angkame damdam enkam asa gubiridanda— gulk sun de blaonzimdin srëmkamye. ³⁰ Angkamë Emsa tame lanan: Em kitak tawana. Em zi mo enlalana ema tame ta gwizimnira, zep Emsa de takensiblin srëmnake ap ding gul

gwizimnira. Zen in zebë tangan Emsa laiblibla'an, 'Em eiwa Alap onakone hata zaka.'”

³¹ Dekam zep hwëna ap ding gulzimki, “San ha eiwa tangane Asa laiblibla'an? ³² Emki ësan: Angkam mes tangan golek de gwer, em dekam esa ere mae mo gol-gol san dep ësyawer. Em dekam esa Asa hli la gukhal. Hwëna ëre mo Bianna molya zë Asa da tasiki, sap Zen nama Asa zergwë gwe'ara. ³³ An kitak mesë emsa gubiridanan– aban de zeraha-en gwenkam ekakim ëngalap gwen srëmkam lowehe gwëk. Auhu-kamanak awe karekna mam naka esa oltowe gwer. Zep enlala tatete naban lowehe gwëk– men kirekam hen Aena enlala tatetekam de zaunkum auhu-kama mo sosonna holenak zaubir anekke.”

17

Yesus kim Biansa zëre hon de ang ta gwen wenyä kip abe takake:

¹ Yesus kim kirekam gubiridaka, Zëna ki zep ngli san kara gwe seka, ki zep Biansa gu soneblaka, “Bian, angkam yakdana mewe mes zaunun. Angkam dekam ere mo Tanena ano bosena tingare zi mo nwenak ap teip gulsublu– Eë akakim hen ëre mo bosesa zëno mae mo ngirinnik teip gulsuk gwëk. ² Sap Em mese tingare zi aususa de bi gwibiridan hap dena abe hap golblaka. Hen zen de ëngaya gwen hap dena mensa Ena abe hap lup gulbluka, Eë asa zëbe mae en hap hëndep de lowehen hap denaka gol gwizim.”

³ Eë, Yohanis, in zebë hen Alapsa anakan gu sonebla'an, “Bian, an diki zen– hëndep de lowehe gwen hap denaye: Eiwa de Zini Alap Emsa de tame tanna, hen ere mo zer sonen Zini Kristus

Yesussu de tame tanna. Zen ëe dekonë ëngaya gwe'an.” * Yesus dekon anakan ayang gulku,

⁴ “Bian, Eë mesë eno bosena okamanak de zi mo nwenak teip gulsublunda gwëk, sap Eë zëno mae mo nwenak mesë syala sul sonek– mensa Ena abe hap wei yul soneblakaye. ⁵ Zep Bian, angkam Emki etan abe hap golblan– Eë dikim eno alp nakon teipsinkim nikirin hip, nonol men kirekame okamana ansa de yang gulsun srëmnak teipsinkim inikin gwëkake.

⁶ “Em mese okamana an kon abe hap zini hlilblinkin, hwëna zen bina ere tangan mo dena. Bian, Eë mesë ebe hap dena zëbe mae hap goltrei gwizimk, hen zen angkam mes ere mo ol san ang tal. ⁷ Zen mes angkam anakan tame nul: Ano syala hen ola, zen kitak Ebon onakorena– mensa Ena abe hap golblakake. ⁸ Sap ola mensa Ena abe hap golblaka, Eë mesë desa ayang gulzimk, hen zen mes desa dokwak nuk, hen mes tame nuk. Zen mes Asa anakan daibliblak, ‘Zen eiwa Alap onakon hata zaka, hen Zen zer soneka.’

⁹ “Eë tingare okamanak de zi hip homë Emsa abe ta'an. Hwëna men desa en Ena abe hap lup gulblukake, zëbe mae en habë Emsa abe ta'an, sap zen zen– ere mo denaye. ¹⁰ Ano bi gwibiridan wenyä, zen hen kitak ere mo dena. Hen ere mo bi gwibiridan wenyä, desa hen kitak apdekame bi eibirida'ara. Zen zep sa hen ano sosonna aha zi hip noltrei gwizim, hëndep zen hen sa ano bosena teip nulsublunda gwer. ¹¹ Angkam Eë ama Ebon osan dep lwa ha'anzal. Eë homë etan okamanak awe deban mae golëlowe he'an, hwëna nëno nik

* **17:3** 17:3 Ayat tigana ansa ahakon man dam nulsuk gwenan, “An Yesus mo ol.” Hwëna men zen ansa Orya olkam li nul sonek anakan dam nulsuk, “An Yohanis mo ol.”

mo bi eibiridan wenyä nama sa zao lowehe gwer. Zep Lalak Zini, Bian, nëno nik mo hlil irin zini insa emki tatetekam de Ebon en ëzauk gwen hap denaka gol gwiz-
 imdin. Zen dekam sa ëaha-en gwe-gwer– Nëna men kirekame hen aha-en ëkake. ¹² Ëe kimë nama golëlowehe gwek, Ëe ama Ebon dikim tatem ëzauk gwen hap dena kim tatete ta gwibik. Hen Ëe ama dawemkam golëzauk sone gwek, zep aha-en mae homë syauk sun dep de ora san de gwë hannak kara ta sonek. Hwëna aha-en tangan syal heka. Hwëna zen insa kirekam gwëka, zen ere mo olsa dikim sul sonen hap ki lwak.*

¹³ “Bian, Ëe angkam ama Ebon osan dep lwa ha'anzal, an zebë nama de okamanak gwën nakon zëno mae mo inik emsa gu sonebla'an– ano isrip-srisa dekakim zëre mae mo enhonak sowe henkam neis gwibik. ¹⁴ Ola mensa Ena abe hap golblaka mesë ayang gulzimk. Hwëna auhu-kama enlala zini man Abon de ang ta gwen wenyä ansa husus neibirida gwenan, sap zen okamana awe dep denaka hom. Zen ngatan zi mo lang san dep dena. Ènaka hen kirekam husus në gweblanan, sap Ëe hen awe dep denaka hom. ¹⁵ Bian, Ëe Abon de ang ta gwen zini ansa, okamana an kon de lup gul inehan hap homë Emsa abe ta'an. Hwëna diki mae habë Emsa abe ta'an: Dowal mo kigi onak Emki langa tasik gwibin. ¹⁶ Men kirekam Aena okamana awe dep denaka hom, zen hen kirekam. Zen zep auhu-kama enlala zi niban enlala siri tankam lowehe srëm gwe-gwenan. ¹⁷ Bian, eno ola zen eiwa de enna. Ere mo eiwa de ola inkam emki Abon de ang ta gwen wenyä ansa lalak tasibin–

lalak nik dekakim ere en hon lowehe gwek. ¹⁸ Men kirekame Asa okamana an san dep zer soneka, Ëe hen kirekamë desa tingare lang san dep lup gul sone'an. ¹⁹ Zen in zebë ëre mo timni ebe hap sosok gulblu'an– desa dikim mas gwibiridan hap, zen dekakim tangan ere en hon ëtal gwesik.

²⁰ “Angkam an zen lowe he'an, zëbe mae en hap homë Emsa abe ta'an. Hwëna men zen de zëno mae mo ola kon Asa daiblibla'ak, zëbe mae habë hen Emsa abe ta'an. ²¹ Dikire zen kitak ëaha-en gwek. Dikire zen Nësa niaha-en gwek– Nëna men kirekame enho aha-erekam ë gwendake. Zen de kirekam ëaha-en gwenkam, zen dekam tangan sa okamanak de zini Asa anakan daibliblal, ‘Zen eiwa Eme Asa zer soneka.’ ²² Ëe mesë ëre mo ngatan zi mo lang nakore sosonna zëbe mae hap golzimk– men desa Ena abe hap golblakaye. Zen zep sa hen ëaha-en gwer– Nëna men kirekame hen aha-en ëkaye. ²³ Asa Eme enho nakon zergwë gwenda, hwëna Ëe asa desa enho nakon golëlowehe gwer. Zen zep sa tangan ëaha-en gwer. Zen dekon zep sa hen okamanak de zini anakan tame nul gwer, ‘Zen eiwa, Eme Asa zer soneka.’ Zen zep sa hen anakan tame nul gwer, ‘Em eiwa ema Abon de ang ta gwen wenyä ansa kwasang gwibirida gwenda– men kirekame hen Ena Asa kwasang gwe-gweblandake.’

²⁴ “Bian, zini men desa Ena abe hap lup gubluka, Ëe ama zen de Abon onak lowehe gwen hap dwam gwe'an– men zaoë Aena gwë gwe'akke. Zen dekam sa ano ngatan zi mo langnak de sosonna hla nul gwer– men desa Ena abe hap de kwasang hap okamana ansa de yang gulsun srëmnak gol-

* 17:12 17:12 Mzm. 41:10; Yoh. 13:18

blakaye. ²⁵ Bian, Em dam-dam enkam de klis gul gwen hap de Zini. Okamanak de zini hom Emsa tame da'an, hwëna Èe mesë Emsa tame tak. Hen Abon de ang ta gwen wenyä an mes hen anakan tame nuk, 'Eme Asa zer soneka.' ²⁶ Èe mesë ebe hap dena zëbe mae hap goltreizimk, hen nama asa kirekam goltrei gwizim. Zen zep sa Asa enna nola gweblalmen kirekam Ena hen Asa enna lwa gweblandaye. Èe dekam asa deban mae apdekam golëaha-en gwer."

18

Yesussu kim balk dakke:

(*Mat. 26:47-56; Mrk. 14:43-50; Luk. 22:47-53*)

¹ Yesus in kim kirekam Alapsa gu soneblasiki, ki zep zëre hon de ang ta gwen wenyä asa golësek gweka- weya tanena Kidron mo men eiha san dep. Zao zaitun trana ki. Zao zep asa golëbiti gweka. ² Hwëna Yudas Bak in zen zerguku, zen mes zaitun trana insa tawa gweblaka, sap Yesus etan-etankam zao asa golëtagal gwe-gweka. ³ Ki zep zë Yudas jana nabare zini golëyaing gwe zaka. Ahakon Roma mo jana nabare zi, hen ahakon Alap mo golsa de kara gul gwen jana nabare zi- mensa Farisikam de zi niban Alap mo golak de syal tan zi mo mam-mam naban lup nul sonekke. Zen jana, nëbok, hen te tek maesa deirenk, hen ahakon seipsi deirenk hen lampusa. ⁴ Hwëna Yesus mes kitak anakan tame gulku, "Asa kirekam sa nëblal," zep ala ta gubiridaka, ki zep zë takensibiridaka, "Em narasae lëbla'an?"

⁵ Ki zep ding nulblik, "Nazaret walya Yesussu."

Ki zep ding gulzimki, "Èe an Zen."

Yudas in zen zer guku, zen zë golëzau'unka. ⁶ Yesus kim kirekam ding gulzimki, "Èe an Zen," dekam zep jana nabare zini in tingan lure san èesek gwehak, ki zep mumuk ennak owas hap boklena kom dablak. Hwëna zëna hom tame nuk- Alap insa kim kirekam gweibiridakaye. ⁷ Dekam zep etan takensibiridaka, "Em narasae lëbla'an?"

Ki zep etan ding nulblik, "Nazaret walya Yesussu."

⁸ Dekam zep ding gulzimki, "Èe mes-am emsa anakan gubiridanan, 'Èe an Zenke.' Asa en de tëblanna, dikire ahakore wenyä an sek gwek." ⁹ Zen mae hap kirekam gubiridaka: Zëre mo nër hom de Biansa de gu soneblanna insa dikim sul sonen hap. Sap Zen anakan gu soneblaka, "Èe ama dawemkam golëzauk sone gwek, zep aha-en mae homë syauk sun dep de ora san de gwë hannak kara ta sonek."*

¹⁰ Simon, aha bosena Petrus, ki zep nëbok zemka mol ineka, dekam zep Alap mo golak de teipsin zi nik de babu gwe-gwen zini Malkussu sap zip soka. Hwëna dam san de ing ala en naka zep blansibli kinika. ¹¹ Hwëna Yesus zë gubluka, "Nëbokna insa em etan lil sonen. Em san ema anakan Asa jalse gwebla'ara?- 'Mensa Bian syal dohon-honna ebe hap wei yul soneblaka, dikire lwak.'"

Yesussu kim Hanas Bak hap nërtrëblakke:

(*Mat. 26:57-58; Mrk. 14:53-54; Luk. 22:54*)

¹² Ki zep Roma mo jana nabare zi mo mamna walas zeban hen Yahudi kore jana nabare zi niban zibalk taka, hen tahana zitatak soblaka. ¹³ Zen nonol Hanas Bak osan dep nërhak, men zen nonola Alap mo golak

* 18:9 18:9 Yoh. 17:12; Yoh. 6:39

de syal tan zi nikon teipsikike–Kayafas Bak men zëno wenamsa golkake. Hwëna Kayafas in, zen tahunna inkam Alap mo golak de syal tan zi nikon teipsiki. ¹⁴ Kayafas, zen in zen menkam Yahudi zi mo mam-mamna tame gun srëmkam anakan gubiridaka, “Diki dawemna nëbe mae hap aha-ere zi de tinni aäris–dekakim tingare Yahudi zi juwe srëm gwek.”*

Petrus kim nonol Yesussu zabebalakake:

(Mat. 26:69-70; Mrk. 14:66-68; Luk. 22:54-57)

¹⁵ Simon, aha bosenana Petrus, hen aha zini men zen Yesussu ang gwe-gweblaka* lun kon zep ërtro kinika. Hwëna aha zini in zen ang gwe-gweblaka, zen Hanas Bak mo dokot ahana. Zep kim Yesussu Hanas Bak mo gol homannak de kol sonna iwe nerti'inzak, zen en zep dekam hen til zika. ¹⁶ Hwëna Petrus ënakon zep zau'un onka-lilikin golek denakon. Aha ang gwe-gweblan zini in dekam zep etan wet soka, ki zep lilikinsi de kara so gwen hap de babu gwen wenyana ban golton'anaka, ki zep hwëna Petrus hun lil zika. ¹⁷ Lilikin kara so gwen hap de wenyana in dekam zep Petrussu takensiblik, “Em san hen ahana?–zini in hon de ang gwe-gwenna.”

Ki zep ding gulbiriki, “Ee an zen hom.”

¹⁸ Langna dekam man bot-bot gw'e'ak, zep zëwe de babu gwen zi niban jana nabare zi niban mes syauknu bla dasik, † hen zëwe tuwirin hip ezau'uk. Petrus dekam zep hen golek de tabir zika, zao zep hen tuwirin hip zau'un zaka.

Hanas Bak kim taken-taken gweblakake:

(Mat. 26:59-66; Mrk. 14:55-64; Luk. 22:66-71)

¹⁹ Alap mo golak de epba teipsin zini in dekam zep Yesussu mae hap denaka taken-taken gweblaka–Zëbon de ang ta gwen zi hip dena hen zëno tawa tabin hip denaka. ²⁰ Dekam zep ding gulbluka, “Ee ama damkam tingare zi nwenak tawa ta gwibik. Ano tawa tabinni kitak Alap mo golak hen but srëm gol-golak–men zëwe en Yahudi zini etagal gwe-gwenanke. Ee homë aningkim ba ol maena tawa tabik. ²¹ Zep ba hap de kire hap Asa takensiblin hap? Diki men zen Asa sane da gwেকে, desa emaka takensibirida'ara, sap zen tawana–mensaë tawa ta gwibikye.”

²² Kirekam kim ding gulbluka, jana nabare zini ahanik zep tahakam mipna lwa soblaka, deban gulbluka, “Alap mo golak de teipsin zini san ki kirekam ding nul gweblanan?”

²³ Hwëna Yesus ki zep ding gulbluka, “Eyë botonkam ding gulunam, dekam hwëna emaka gubiridala, ‘Zen kirekam man boton gwe'ara.’ Hwëna eiwakam insa ding gul, em ba habe Asa lek tyanda?”

²⁴ Hanas dekam zep gubiridaka–Alap mo golak de teipsin zini Kayafas Bak osan dep de zersong gwen hap. Yesus mo tahana dekam nama tatak soblanna.

Petrus kim etan zabebalakake:
(Mat. 26:71-75; Mrk. 14:69-72; Luk. 22:58-62)

²⁵ Petrus nama syauk alpna iwe zau'unka. Ki zep zë ahakore

* **18:14** 18:14 Yoh. 11:49-53 * **18:15** 18:15 Yohanis man anakan ale gul gweka, “Ahana men zen Yesussu ang gwe-gweblaka.” Zen mes yap ayatna awe hen zëre mo bosesa golzabeka. Emki Yoh 13:23 mo otde alenak hlaun. † **18:18** 18:18 Yohanis mo ale nakon man dam gwesik, syauknu insa bla dasik, zen hamal syauk debal bunsu. Desa te-alakam kap da gwék, sap kire syauknu sal-sal tanganna hen butna hom.

nik etan dakensiblik, “Em san ha zëbon de ang gwe-gwen naka hom?”

Ki zep ding gulzimki, “Ëe zëbon de ang gwe-gwen naka hom.”

²⁶ Hanas Bak hon de babu gwen zini ahana man hen zao gwë'anka. Zen Petrus insa ing alana blansibli kinika, zëno iye. Zen zep etan gubluka, “Ëe Yesus hun apdenakë emsa zaitun tranak aker.”

²⁷ Desa hen man ding gulbluka, “Asya, aban home.” Hëndep dekam zep ayangna guku.

Pilatus Bak kim taken-taken gweblakake:

(*Mat. 27:1-2,11-26; Mrk. 15:1-15; Luk. 23:1-5*)

²⁸ Kak tangannak, zep Kayafas mo gola kon Yesusu nërsong gwëk– gubernor Pilatus mo gol san dep. Zen zen dekam Roma mo bosekam gubernor gwëka. Yahudi mo mam-mamna in hom dekam gola iwe bitï gwëk, sap Yahudi mo auyan-azana mes anakan jalse neibiridak, “Yahudi srëm zi mo golak bahem tin. Ki esa ëkun gwer.” Zep hom Pilatus mo golak bitï gwëk, sap zen man yak-lana inkam Paskanak de tembane yawalak dep ëhohle gwë'ak. ²⁹ Ki zep Pilatus Bak wet sobiridaka, ki zep zë takensibiridaka, “Zini an banakan karek gwëka?”

³⁰ Ki zep ding nulblik, “Zen de karek gwe srëm gwenanam, ëe molyë ërhalan zanam.”

³¹ Ki zep Pilatus ding gulzimki, “Ki amki ere mae mo titï tabin ola kon klis uk hen karek lak.”

Hwëna ki zep ding nulblik, “Ëe amaka, hwëna Roma mo irik ginni em mese asa anakan jalse eibirida gwëk, ‘Yahudi zini em e-en bëjen em zisi tok hap karek tan. Hwëna diki nonol Roma mo mam-mamna kip em zerguzimdin– zen de zëno kareksa hlaulblunkam dekakim dak.’”

³² An mae hap ki jowek: Sap Yesus mes hamal hap anakan tawa ta gwibirki, “Ëe kirekam de tinsi asa hlaul.” Zep zëre mo ola insa de sul sonen hap, kirekam zep ki hëndep lwak.

³³ Pilatus ki zep etan gol mwa san dep til halka, ki zep jana nabare wenyaka gubiridaka– Yesusu de zertilzin hap. Zao zep takensiblika, “Em san ha eiwa Yahudi zi mo teipsinni?”

³⁴ Ki zep ding gulbluka, “San ha ere en mo enlalakame ki kirekam Asa takensibli'ara? San ha aha zi man emsa nenblal– kirekam de Asa takensiblin hapye?”

³⁵ Ki zep ding gulbluka, “Ëe san Yahudi wal! In dwan Yahudi bose uk am Alap mo golak de mam-mam wenyana ban abe hap emsa nërgublunanzal. Em banakane karek gwëka?”

³⁶ Ki zep ding gulbluka, “Ano irik ginni zen auhu-kamanak awe dep hom. Ëe de okamanak irik ginkim, dekam ano irik gin wenyana maka ëeiya'an– Asa de Yahudi mo mam-mam mo tahanak zerguzimdin srëm hap. Hwëna ano irik ginni okamanak awe dep hom.”

³⁷ Dekam zep Pilatus etan takensiblika, “Zep ki san ha em teipsinni?”

Ki zep ding gulbluka, “In kirekame gunda, zen kirekamke. Ëe mae habë okamanak hatazak: Eiwa denaka de tawa ta gwibin hip. Eiwa de enlala nabare zini, zen man Asa i-san i-san në gweblanan.”

³⁸ Dekam zep hwëna ding gulbluka, “Eiwa dena bëjen em tawa tabin, sap eiwa dena toton nara dep?– klis gunnu.”

Te-lidak sonnak de makan ta irin hip kim asas nëblakke:

(*Mat. 27:15-31; Mrk. 15:6-20; Luk. 23:13-25*)

Kim kirekam guku, ki zep etan Yahudi mo mam-mam osan dep

wet soka, ki zep zë kitak zi trana in han gubiridaka, “Ëe homë zini an mo karekna hlaublunan.³⁹ Hwëna eno mae mo gubernor-gubernora, ëe dwan yakla yala Paskanak am-am ëgwë gwenan-bwinak de zini men desa tan hap kalang nelbirida gwenan, ahanaka de tingare zi mo gublun san wet son hap zeser sonez-
imdin. † Zep ëe ama emsa taken-sibirida'an: Ëe narasa asa namen ebe mae hap hül ti sonezim? San ha zini an zen zënaka tim ti'ara, 'Ëe an Yahudi mo teipsinni,' san ha desa asa ebe mae hap zeser sonezim?”

⁴⁰ Ki zep ol mamkam ëgu ane gwe'ak, “Zini insa bëjen! Barabassa ap hül ti sonezim.” Barabas in, zen asaskam de telalasa alal ta gwizimdin hip de zi.

19

Pilatus mo jana nabare zini kim Yesussu lamang da gwe'akke:
(Mat. 27:27-31; Mrk. 15:15)

¹ Pilatus ki zep jana zisi gubiridaka– Yesussu de zerhan hap, zao de mam enkam tangolen hap. ² Jana zini in dekam zep dokot të ngi-ngisa mlin-mlin nuk, desa zep nolak ala nul soneblak-teipsin zi hip de emaskam de weir sosublun makare naka. Zen hen teipsin zi hip de bajusa, sam dan kil makare naka, ala nosoblak. ³ Zëna zao zep botonkam blikip neisik gwebla'anzak– anakare swrë tan ola ban, “Dawem, bian. Em in zen– Yahudi mo teipsin niye.” Kire ola ban zep nwe-mase san lek-lek da gwe'ak.

⁴ Etan kim nër halzak, Pilatus ki zep etan wet sobirida zaka, ki zep zë gubiridaka, “Emki hla tan.

Ëe ama etan ep zertreizim'in– em dikim anakan ëtawa gwen hap, ‘Ëe homë zëno karekna hlaublunan.’” ⁵ Yesussu kim nërwet so'anzak, dekam nama ngi nabare dokot të weir sosun nuban hen teipsin zi hip de baju naban. Pilatus dekam zep gubiridaka, “An zen– zini inye.”

⁶ Hwëna Alap mo golak de mam-mam wenya hen Alap mo golak de jana nabare zi mo mam-mamna kim hla dak, dekam zep ol mamkam ëgu ane gwe'ak, “Desa te-lidak sonnak makan laink. Telidak sonnak makan laink.”

Pilatus ki zep hwëna ding gulzimki, “Ki amki e-en te-lidak sonnak makan laink, sap ëe homë mae karekna hlaublul.”

⁷ Hwëna Yahudi zini in dekam zep ding nulblik, “Are mae mo titi tabin olak zen eiwa tan hap dena, sap zen man zënaka gubluka, ‘Ëe an Alap mo Tane.’”

⁸ Pilatus kim kirekam sane gwe'anka, dekam zep dawemkam airi'anka. ⁹ Dekam zep etan gol zebon ül halka, hen dekon zep etan Yesussu de zertilzin hap gubiridaka. Kim nërtilzik, zao zep takensiblika, “Em in enda kone hata zaka?” Hwëna hom ding gulbluka. ¹⁰ Dekam zep gubluka, “Em san ema asa de ding gulblun hap baes gwe'ara? Ki san abon onak hom?– emsa de zeser sonen hap denaye, ahaksa emsa de telidak sonnak makan ta irin hip denaye.”

¹¹ Dekam zep ding gulbluka, “Alap de ebe hap golblan srëmkam, dekam eno sosonna hom– dekam de Asa banakan mae gwëblan hap denaye. Zen zep, zini men zen Asa ebe hap

† 18:39 18:39 Men zen Roma mo bosekam gubernorkam irik nil gwëk, zen hom mwin-mwankam totoresa bwinak de zini nuswe sone gwëk. Diki Yahudi mo yakla yawala Paska ennak ki kirekam lwa gwëk. Ahakon in zen bwinak lowehe gwëk, zen men zen Roma mo irik gin nikon de wet son hap easas gwe-gwëk– Israel dikim ëzë-en gwen hap. Zep gubernor-gubernora mae hap nësë sone gwëbik– Yahudi zi dikim engka en sam gwesibirida gwen hap.

nërgublul, zëno mae mo karekna man ebon onakon taman kîni'an."

¹² Pilatus kim kirekam salblaka, dekam zep wet soka, zao zep sap zi beyana insa etan gubiridaka-dekam de Yesussu zeser sonen hap. Hwëna Yahudi zi mo mam-mamna in man ol mamkam anakan ëgu ane gwe'ak, "Ki san em hen Romak de teipsin tangan zi nik mo jal zi?! Yesus in man zënaka gu gweblaka, 'Ëe an eno mae mo teipsinni.' Kirekam de gunnu, zen nëno mae mo Romak de teipsin tangan zi nik mo jal zi. Eme zeser sone'anka, dekam man nwe-mase gwe'an: Em hen nëno mae mo Romak de teipsin tangan zi nik mo jal zi."

¹³ Kirekam kim salbiridaka, dekam zep Yesussu de zerwet son hap gubiridaka. Zëna dekam zep klis gun hup de komal tum yawalak nikin aneka. Homanna men zëwe nikinki, orep mes bose nuk "Kaso Homan" kam. Desa Ibrani olkam man nen gwibirin "Gabata" kam. ¹⁴ Yakla nwena dekam bolak mes zauku, hen yaklana in, Paska hap de yaklana enamna, kim Paskanak dep de kamingni damerak-dekam de ka'an aumwa hap tembane yawalsa hohle gun hup. Pilatus dekam zep gubiridaka, "An zen, eno mae mo teipsin niye."

¹⁵ Hwëna zi beyana in man etan mamkam ëgu ane gwe'ak, "Jek-jak lak! Jek-jak lak. Te-lidak sonnak makan laink."

Pilatus dekam zep takensibiridaka, "San ki ëe asa ere mae mo teipsin zini ansa te-lidak sonnak makan tain?"

Alap mo golak de mam-mam wenyä dekam zep ding nulblik, "Ano mae mo teipsin zini aha-en-Romak de teipsin tangan zi niye. Ahana hom."

¹⁶ Hëndep ki zep Pilatus te-lidak sonnak de makan ta irin hip zer-

guzimki. Jana nabare zini dekam zep hëndep irik dahak.

Te-lidak sonnak kim makan da inkke:

(Mat. 27:31-44; Mrk. 15:20-32; Luk. 23:26-43)

¹⁷ Yesus hup dekam zep zëre hap de te-lidak soblanna wë noso soneblak. Ki zep hëndep wë so halka, hëndep kwatap tek bosena Zi Nol Swrak zihataka. Ibrani olkam man desa nen gweblanan "Golgota" kam. ¹⁸ Zao zep te-lidak sonna iwe makan daink. Zao aha darena hen man makan nosoink-Yesus mo eiHYa-lip eiHYa-lipkam. Zënaka ngirënnik.

¹⁹ Pilatus man gubiridaka-dekam de Yesus mo te-lidak sonnak anakarekam de ol ale gunsu makan gul irin hip, "An Nazaret walya Yesus-Yahudi zi mo teipsinni." ²⁰ Yahudi zini beyakam ol ale gunnu insa baca nul gwe'ak, sap men zëwe makan daink, zen Yerusalem kon langanak hom. Hen zen danahare olkam ale nuk: Ibrani olkam, Roma mo olkam, hen Yunani olkam. ²¹ Alap mo golak de mam-mamna dekam zep Pilatussu nenblak, "Emki alena insa de wet gulsun hup gubiridan. Bap zen anakan lwan, 'Yahudi zi mo teipsinni.' Diki anakan de ale gun hup emaka gubiridala, 'Zini an man zënaka gu gweblaka, 'Ëe an Yahudi zi mo teipsinni.''"

²² Hwëna Pilatus man ding gulzimki, "Men kirekamë ale gun hup gubiridal, mes ki kire enkam ale nul. Wet gulsun hup ama baes gwe'an."

²³ Dan-nër dan-nërkam de jana nabare zini kim Yesussu te-lidak sonnak makan da in'ik, dekam zep zëno pakeanna zëre mae hap hli-hli dak. Hwëna olk de baju blal zemka man neizim kinik. Zen dawem tanganna, yan wei maena

hom, zep kalk son hap baes neiz-
imk. ²⁴ Dekam zep zënaka nen-
biridak, “Bap nen kalk son. Nen
esa dobe abukam dam lasil- zen
de teisyan hapye.”

Zen dekam zep tame gun
srëmkam syal neibik- mensa Alap
mo olak orep hamal hap anakan
ale nukye,

“Zen sa ano pakeanna hli-hli
dal. Hen ano bajusa de teisyan
hap de zini, dobe abukam sa dam
dasil.” *

Kirekam mes ki hamal hap dena
Alap mo olak lwak, zen zep
ki kirekam hëndep tame gun
srëmkam syal neibik.

²⁵ Yesus mo te-lidak son golek
denak we walya hen man zë
ëzau'uk:

An zem Maria,
an zik mo osona,
hen Klopas Bak mo weny- zen
hen bosena Maria,
hen ëna Magdala kore weny-
Maria.

²⁶ Yesus hon de ang ta gwen zini
ahana zao hen golek zau'unka-
mensa Zëna kwasang gwe-
gweblakake. † Yesus kim an
zemka hlauku, hen zëre hon de
ang gwe-gwen zini insa hla taka,
dekam zep an zemka gubirki,
“Anyan, in zen, eno tanena. Zen
zen sa hwëna ano tim bwanak
emsa golgwë gwera.” ²⁷ Zëre hon
de ang gwe-gwen zini insa ki
zep hen gubluka, “Eno anena in
zen.” Yaklana inkam zep hëndep
nonola zëre mo golak golgwëka.

Yesus kim tîlkike:

(*Mat. 27:45-56; Mrk. 15:33-41;*
Luk. 23:44-49)

²⁸ Yesus kim tame gulku, “Ëre
mo syala kitak mesë sul sone-
nan,” dekam zep gu aneka- mensa

hamal hap ale nukke Alap mo
olak, Zën de anakan gun hup
dena, “Ëe ama ho-hole gwe'an.”*
Zen Alap mo ola insa dikim
hen sul sonen hap ki kirekam
gu aneka. ²⁹ Zao hen ki-
kama ngatdarakkam de blome
betekna, anggur ho enen naban.
Jana nabare zini in dekam zep
yera jaubum makare naka anggur
hona iwe os nul inek, desa zep te
bosena hisop tek gwënkam Yesus
mo mipnak dep noltrë seblak.
³⁰ Kim akasibirki dekam zep gu
aneka, “Ano syala angkam mes
sowe henan.” Dekam zep nola
hondang gwebla hanaka, hëndep
tîlsiki.

³¹ In kim Yesussu te-lidak
sonnak makan daink, yaklana
Jumatkam. Yahudi mo mam-
mamna man anakan ëdwam
gwek, “Te-lidak sonnak de zi
dan-aharena in, bap zen Hari
Sabatnak nama ëtëhe sonen.”
Mae hap kirekam ëdwam gwek:
Sap ka'an Hari Sabat yawal-
Paska hap dena. Zep Yahudi zi
mo mam-mamna Pilatussu abe
dak, “Emki gubiridan- dekam de
te-lidak sonnak de zi mo balaka
tadrebir-zimdin hip, dekam
de nabakam juwen hap, hen
nabakam dikim lup guluhén hap.”

³² Jana nabare zini dekam zep sek
gwezak, dekam zep balaka kam
nosozimk- zi darena mensa Yesus
mo irgwa taha nakon hen dam
taha nakon makan noso inkye.

³³ Hwëna Yesus onak kim yaing
gwezak, dekam zep hla dak, “Zen
mes tîli.” Zëno bala zep kam
nosobla srëm gwek. ³⁴ Hwëna
ahanik zep zabanak toman nokwa
tiyerkam dang gulblula heka.
Desan zep kala ban ho naban

* **19:24** 19:24 Alap mo hamal hap de ola in, emki hlaun Mzm. 22:19nak. Ayatna awe mes “dobe abu”kam Orya olkam li nul sonek, hwëna Israel mo langnak dobona hom. Hwëna men kire tangankam dam dasik, angkam nen tawa naka hom. Zep hom husus gwe'an- dobe abukam de li yul sonen naye. † **19:26** 19:26 Yohanis mensa ayatnak awe “zini mensa kwasang gwe-gweblaka”kam gubluk, zen zënaka ki zerlëweka. Emki Yoh. 13:23 mo otde alenak hlaun. * **19:28** 19:28 Mzm. 22:16; 69:22

nabakam su në hezak.

³⁵ Èe an zenë bukuna ansa syal gwibi'in, èe ama ère mo nwekam kara tabi'ik, in zebë ebe mae hap eiwa gulzim'in: Èe tawana, in eiwa kire tangankam lwak. Èe mae habë ebe mae hap kirekam eiwa gulzim'in: Em dikim hen Yesussu taïbli'iblan hap. ³⁶ An kïtak mae hap ki kirekam lwak: Sap zep dena man Alap mo olak hamal hap ale nuk,

“Zëre mo danna molya kam nosoblak.”*

³⁷ Alap mo hamal hap de olak anakan ki hen lwak,

“Zini in desa dang nulbli'ak, zen sa kara dal.”*

Yusup ne Nikodemus ne kim Yesussu kaso hulak ën nekake:

(*Mat. 27:57-61; Mrk. 15:42-47; Luk. 23:50-56*)

³⁸ Hyanak ki zep Arimatea walya Yusup Pilatus osan dep song gweka, ki zep Yesus mo tok naka dikim lo tasïn hip abe taka. Yusup in sap Yesus hon de ang gwe-gwenna, hwëna zen aningkim ang gwe-gweka, sap zen Yahudi mo mam-mam naka aïrïbirida gweka. Pilatus kim gubluka, “Amki,” dekam zep Yesus mo tokna zizeryahe halka.

³⁹ Nikodemus Bak man Yusupsu mas gweblaka. Nikodemus in, men zen orep Yesussu kam zini takake. Zen deban de drënen hap de irase dawem nabare kire-kiresa golhal zaka– muru ban gaharu naban de siri gun nuka. Kire-kirena in, zëno dohonna tiga-pulu empat kilogram enkam. ⁴⁰ Drënen hap de kaso hulak kim nërhatatak, zao zep kaen ngap-ngapkam itatak taka. Kim itatak ta'anka, irase dawem nabare kire-kirena insa man kaenna iwe nutul

sone gwe'ak– deban de tahalen hap, Yahudi zini men kirekam zi tokna neibirida gwenanke. ⁴¹ Men zëwe Yesussu te-lidak sonnakk makan daink, zëwe golek denak te tra nwe-awesna ki. Te trana iwe hwëna kaso hul gun ësenana kimensa te-ala beya zi hip hamal nul gublukke. Hwëna men zëbe hap hamal nulblik, dekam nama hom ti'inka. ⁴² Kaso hul gunnu in golek, hen Hari Sabatnak dikim hatan hap aha-ere jam maekam hom lwa'ak. † Zep Hari Sabatnak de syal tan srëm hap nabalbakam aha hap de kaso hul hamal gulblunnak bohëkam idrë neka.

20

Yesus mo tokna kim kaso hulak nohwënblakke:

(*Mat. 28:1-8; Mrk. 16:1-8; Luk. 24:1-12*)

¹ Minggukam kak tangannak zep Magdala kore wenya Maria Yesussu de drënen kaso hul san dep song gwek. Kim hlaul kinik, “Lilïkin kaso yala in mes irhi nul kinil,” ² dekam zep Petrus osan dep hluwezak. Aha zini, Yesus hon de ang gwe-gwenna hen zao gwë'anka– men desa Yesus Zëna kwasang gwe-gweblakake.* Maria dekam zep guzimk, “Bian mo tokna mes nërhak, hen èe homë tame gu'un, ‘Endawe nënnek?’ ”

³ Dekam zep Petrus aha zini in han kaso hula in san dep hlu këka. ⁴ Hwëna aha zini in nabakam hluweka, zep zen nonol hataka. ⁵ Zen ki zep ake irin hip huwe heka, hwëna kaen ngap-ngap enna insa zep zë hlaul inki. Hwëna zen hom til halka. ⁶ Hwëna Petrus kim lun kon hata zaka, zen hëndep ki zep til halka. Zen hen kaen ngap-ngap blala in ensa zep zë hlaul onka. ⁷ Hen

* **19:36** 19:36 Mzm. 34:21; Kel. 12:46; Bil. 9:12 19:42 Yahudi mo Hari Sabatna, Jumat mo yakla dum gwehen nakon naït gwibik, hëndep Sabtu mo yakla dum gwe hennak zausuk gwek. *

* **19:37** 19:37 Zak. 12:10; Why. 1:7 † **19:42** dum gwehen nakon naït gwibik, hëndep Sabtu mo yakla dum gwe hennak zausuk gwek. * **20:2** 20:2 Yoh. 13:23

kaenna men dekam nola tatak dablak, desa hen zë hlauku. Zen lak gun nik srën lwa'ak. ⁸ Ki zep hen aha zini men zen nonol hata zaka kaso hula iwe tilki. Zen dekam zep hen hlauku, hëndep kim hyanak tame gulku, dekam zep Yesussu taiblilaka. ⁹ Sap menkam zi darena in hom tame ulki, hwëna kim iwe lilki, zen dekam zep dam ulsuku– mensa Alap mo hamal hap de olak zëbe hap dena anakan lwakye, “Zen tin nikon sa ngaya gwerä.” ¹⁰ Zen dekam zep gol san dep ola halka.

Yesus kim Zënaka Magdala wenyä Maria hap zertreibirkike:

(Mat. 28:9-10; Mrk. 16:9-11)

¹¹ Hwëna Magdala wenyä Maria nama kaso hulak iwe ë nakon gwë'ak, hen gosa kon gwë'ak. Zen ki zep go gwën naban huwehek– kaso mwa san dikim ake irin hip. ¹² Hwëna dekam zep Alap mo dam taha nakore zi darena zë akeink. Zëno nik mo pakeanna ngapngapna. Men zëwe Yesus mo tokna nënnek, zao inikin'inka– ahana men desan nola kim nën nekke, ahana tana san dekam. ¹³ Zen dekam zep lakensibirki, “Em ba habe gona gwë'ara?”

Dekam zep ding gulzimk, “Ano Bian mo tok naka nërhak, hen ëe homë tame gu'un, ‘Endawe mes yap nënnek?’” ¹⁴ Kirekam kim guzimk, zëna ki zep tahan san lero gwëk. Dekam zep hwëna Yesussu hla tak. Zen hwëna hom anakan tame tak, “An Yesus.”

¹⁵ Hwëna Yesus ki zep takensibirki, “Em ba habe gona gwë'ara? Em narasae tëbla'ara?”

Zen hwëna man kül t'ak, “An te tra nwe awesna ansa de dam-en ta gweblan zi,” zep ding gulbluk, “San eme zer halka? Ki emki asa gubin, ‘Zaoë drënek,’ ëe aka etan zerhak.”

¹⁶ Yesus dekam zep bosena kim gubirki, “Maria.”

Maria ki zep etan lero gweblan naban Ibrani olkam takenblak,

“Raboni.” Zëno enlalana nëno mae mo olkam, “Bian guru.”

¹⁷ Ki zep gubirki, “Bahem Asa babang tan, sap Èe nama homë ëre mo Bian osan dep song gwe'an. Hwëna ano oso walkam de gubirida gwen wenyaka em gubiridan, ‘Zen man gulu, “Èe ëre mo Bian osan debë song gwe'an. Zen ano Bian, hen eno mae mo Bian. Zen ano Alap, hen eno mae mo Alap.”’ Kirekam em gubiridan.”

¹⁸ Zen dekam zep asa gubiridazak, “Èe mesë Biansa ngaya naka hla tanan!” Hen dekam zep asa tonbirida'ak– ola mensa abe mae hap de ayang gulzimdin hip gubirkiye.

Yesus kim zëre hon de ang ta gwen wenyä kip Zënaka zertreizimkike:

(Mat. 28:16-20; Mrk. 16:14-18; Luk. 24:36-49)

¹⁹ Mingguna in mo kam-en, ëe zëre hon de ang ta gwen wenyä aha-ere golakë lowe he'ak. Tingare lilikinni tayalsibin nik ërlwa'ak, sap ëe ama Yahudi zi mo mam-mam naka aïribiridak. Hwëna Yesus ki zep ano mae mo ngirënnik jowe zaka, ki zep zë asa gubirida zaka, “Dawem. Em Alap mo taha terenake lowe he'an.” ²⁰ Zen dekam zep abe mae hap taha zemka zitreizimki, hen zabanak de weina goltreizimki. Hla tankam ëe ama tangan ëisrip-sri gwëk.

²¹ Etan ki zep asa gubiridaka, “Em eiwa Alap mo taha terenake lowe he'an. Men kirekam Bian Asa zer soneka, Èe hen kirekamë emsa lup gul sone'an.”

²² Kirekam kim asa gubiridaka, ki zep asa aha-en aha-enkam zëre mo ensasakam hop ta sonebirida gwe'anka– anakare ola ban, “Alap mo Enho Zen emsa ing gwe heblan.” ²³ Zen hen Alap mo Enhona in hap man asa gubiridaka,

“Em dekam esa Alap mo dwam gwibin sin tingare zi hip anakan klis ul gwizim, ‘Kirekam de karek-karek nakon de halenkam, Alap sa karekna insa tap gulsuk gwizimdi. Hwëna aha karek-karekna ansa, desa bëjen tap gulsuzimdin.’”*

Yesus kim Tomas Bak hap Zënaka zertrëblakake:

²⁴ Yesus kim abon mae jowe zaka, Tomas Bak, mensa nen gweblanan “dan de wë son walas”kam, zen dekam zao hom gwë'anka. ²⁵ Hwëna kim hata zaka, ki zebë enblak, “Ëe Biansa ngaya nakaë hla lal!”

Hwëna Tomas man ap ding gulzimki, “Ëe aen de tahanak de paku weisa hlaulblun srëmkam hen towanzim-blın srëmkam, hen zabanak de weinak de towanblan srëmkam, ëe molyë na-en taïblik.”

²⁶ Aha mingguna kim tamank, ëe etan gola iwe lowe he'ak. Dekam Tomas hen zëwe gwë'anka. Tingare lilikinni tayalsibin nik ërlwa'ak, hwëna Yesus ki zep ano mae mo ngirinnik jowe zaka. Dekon zep asa gubiridaka, “Dawem. Em Alap mo taha terenake lowe he'an.”

²⁷ Ki zep zë Toma'a gubluka, “Emki taha bolkam ano tahanak de paku weisa towanzimdin, hen emki Asa zaba weinak towanblan. Bahem taïbli srëm gwen! Emki taïblin!”

²⁸ Tomas ki zep ding gulbluka, “Are ano Teipsinni, hen ano Alap!”

²⁹ Ki zep Yesus ding gulbluka, “Em in Ënaka de hla tankame taïblinda. Hwëna men zen Asa de hla tan srëmkam ëtaïbli'an, zen hë'ho gwibinnik lowe he'an!”

Yohanis kim anakan srip gulsukuke, “Ëe kire habë bukuna ansa syal gwibik.”

³⁰ Yesus owas-owasna beya naka syal gwe-gwibirki- zëre hon de ang ta gwen wenyä ano mae mo nwenak. Hwëna ëe homë tıngan bukuna awe ale guk. ³¹ Ëe mae habë bukuna ansa ale gulzimk- em dikim anakan ëtaïblin hap, “Yesus Zen eiwa nësa de ngaya tabin hip de Teipsinni, hen Zen Alap mo Tane.” Sap kirekam de Yesussu taïblıblankam, zen dekam esa hëndep denaban ngaya gwer.

21

Yesus kim tuju enkam de zëre hon ang ta gwen wenyä kip Zënaka zertreizimkike:

¹ Zao kim lwa se'ak, Yesus ki zep etan abon mae Ho Gutuna Galileak jowe zaka. Ho gutuna in mo aha bosena Tiberias. A kirekam mo zë lwakye: ² Zao kim lwa se'ak, ëe Yesus hon de ang ta gwen wenyä tuju enkamë lowe he'ak- anaka-en:

Petrus,
Tomas- mensa nen gweblanan
“dan de wë son walas”kam,
hen Galilea mo ëna Kana walya
Natanael,
hen Zebedeus Bak mo walas
darena,
hen ahana dan-dan- Yesus hon de
ang ë gwen wenyaye.

³ Petrus ki zep asa gubiridaka, “Ëe hogwe tahyon habë song gwe'an.”

Ki zebë ding ulblik, “Ëe asa ang tal.” Ki zebë bulkum sek gwëk. Hwëna kam blalë sap jalana ho gutuna iwe os ul tinek. Hwëna hogwena hom mae tëhek.

⁴ Kim hleng gwëk, Yesus dekam zep ho gutu alpnak zau'unka, hwëna ëe homë anakan tame lak, “Wakin Yesus.” ⁵ Zën zep asa gubiridaka, “Wal sei-siwir, em wëhë hogwena lahyol?”

Ki zebë ding ulblik, “Ëe homë.”
⁶ Ki zep asa gubiridaka, “Dam taha

* 20:23 Mat. 16:19; 18:18; 1Yoh. 5:16-17

san de bul alp san emki os gun. Dekam esa lahyol.” Ki zebè desan os uk, hwèna dekon zep hogwena beya enkam bitì gwèk. Etan gul inenna ama sap akabik.

⁷ Mensa Yesus kwasang gwe-gweblaka, zen zep Petrusu gubluka, “Wakin Bian!” Kirekam kim salblaka, ki zep tahan baju zemka ala soka. Ki zep honak heya gwe ineka. ⁸ Èe ahakore wenyang sangankam zebè bulkum alp san dep èrtro kinik– hogwe beyam-bya nabare jalana insa de baìl song gwen naban, sap èe homè dekam alp nakon èlanga gwe ha'ak. San ha 100 meter enkam mes yap. ⁹ Kimè atiti gwe'ak, ki zebè zè hogwe auhlu gun berya akek. Syauk debala man zè auk gwe'anaka. Hogwe naban roti naban zèwe nola in'e'ak.

¹⁰ Yesus ki zep asa gubiridaka, “Hogwena insa lahyol emki da-en teisyahalan.”

¹¹ Petrus dekam zep buluk sewe seka, ki zep jalana insa alp san dep il gılhal zaka. Hogwena yawal-yawal en nik zè bitì gwèk, beyana 153 enkam. Sap man ki zè beyakam bitì gwèk, hwèna owas hap jalana in kalk nè srèm gwèk. ¹² Yesus ki zep asa gubiridaka, “Haen, nen tembane tan.” Èe hwèna ama anakan de takensiblin hap baes tak, “Bian, em nara?” Sap èe mesè tame lak, “An Bian sake.” ¹³ Ki zep Yesus asa golek de tabir zika, hen rotina insa ap kae gwibir-zimki– hogwe taiblinni in han.

¹⁴ Zep ho gutu alpnak iwe, zen dan-ahanna kim zère hon de ang ta gwen wenyang abe mae hap Zènaka zertreizimkike– tın nikon de ngaya gwen hyanak.

Yesus kim Petrus hun ola lonkake:

¹⁵ Kim tembane tasik, Yesus ki zep Simon, aha bosena

Petrussu, takensiblika, “Yohanis Bak mo tanena Simon, em san eiwa dawemkam Asa enna lwa gwebla'ara?– wal bosa wal om onakonye.”

Ki zep ding gulbluka, “In kirekam, Bian, Ena tawana: Èe ama Emsa enna lwa gweblanan.”

Yesus ki zep hwèna ding gulbluka, “Ki amki ano domba zahosa kara ta gwibir.”

¹⁶ Hom holo gwe'ak, etan ki zep takensiblika, “Yohanis Bak mo tanena Simon, em san eiwa Asa enna lwa gwebla'ara?”

Ki zep etan ding gulbluka, “In kirekam, Bian, Ena tawana: Èe ama Emsa enna lwa gweblanan.”

Ki zep hwèna ding gulbluka, “Ki amki ano domba zahosa kara ta gwibir.”

¹⁷ Etan ki zep dan-ahanna takensiblika, “Yohanis Bak mo tanena Simon, em san ema Asa enna lwa gwebla'ara?”

Dan-ahanna in kim kirekam takensiblika, enlalana dekam zep dowebla hanaka. Dekam zep ding gulbluka, “Bian, Ena kitak tawana. Ena tawana: Èe ama Emsa enna lwa gwebla'an.”

Ki zep hwèna ding gulbluka, “Ki amki ano domba zahosa kara ta gwibir. ¹⁸ Eiwa tangan nakaè emsa gublu'an: Em kime nama seiwirik gwèka, em ene pakeanna ala so gwèka, hen men desan dep ena enlala gwe-gwèka, em ene desan song gwe-gwèka. Hwèna bogolak, em ere mo tahana esa in sulu, hen eno tahana sa nahaler, hèndep ere mo dwam gwibin srèm san dep sa emsa nèrhal.” ¹⁹ Yesus mo kirekam de gublunna in, Zen anakan kim goltrèblaka, “Em kirekam esa Alap mo bosesa dikim teip gulsublun hap tili.”

Yesus ki zep etan gubluka, “Asa em zertron.”

Yesus kim zère mo kwasang gwe-gweblan zini tonblakake:

²⁰ Petrus kim lero gweka, ki zep wal bose zemka hwëna hla taka– mensa Yesus Zëna kwasang gwe-gweblakake. Zini in men zen aumwa hap de tembane tanak Yesus zëre mo golek denakon nikin'inkake, hen in zen anakan takensiblika, “Bian, nara sa emsa kirekam zergulu?”* ²¹ Petrus ki zep Yesussu takensiblika, “Bian, zini an zen nëno nik mo alp nakon nikin'ira, zëbe hap dena banakan sa lwal?”

²² Ki zep ding gulbluka, “Em ba hap de zëbe hap dena tawa gwen hap? Ëyë desa dwam gwebla'anam, ngaya naka de etan jap tazan hap, zen san eno syal?– kire hap denaye. Em diki Asa em zertron.” ²³ Dekam zep Kristen zinik ola anakan nol halasenk, “Zini zen nalen molya tülki– Yesus de lwa halzan srëmnakye.” Hwëna Yesus anakan hom guku, “Ëe ama desa kirekam dwam gwebla'an.” Zen diki man gubluka, “Ëyë desa dwam gwebla'anam, ngaya naka de etan jap tazan hap, zen san eno syal?– kire hap denaye.”

²⁴ Ëe an zen– mensa Yesus kirekam gubluka. Zen in zebë ebe mae hap bukuna ansa ale gulzimk. Ano ola an eiwa tangaranna, hen men zen aban mae lowehe gwenan, zen hen man ano ola ansa eiwa nul gwenan.

²⁵ Yesus mo syala nama beya tangankam lwa kini'an– ano ale gun srëmkam. Zëno syalsa de aha-en aha-enkam ale gunkum, dekam bukuna maka sërkam ëbeya gwe'an. Okamana an molya sowehek– bukuna insa de zë kang ta gwen hapye.

* 21:20 21:20 Yoh. 13:23

Yesus mo dua-blas enkam de dam tasibin zi hip de aisil

¹ Dawem, Bian Teopilus Bak,*

Lukas ona kon:

Nonol mensaë ebe hap ale gulbluk, zao mesë kitak emsa aisil gweblak– Yesus mensa syal gwe-gwibirki hen tawa ta gwibirkiye, men dekon nonol suala kon gwesibir hanaka, ² hëndep Alap ngatan zi mo lang san dep zer ine halka. Hwëna zer inehan srëmnak aumwa hap de ola kim zëre mo dam tasibin zini tonbirida gwe'anka, Alap mo Enhona dekam zep dekam de tame gun hup de sosonna golzimki.

³ Karek yala insa de goltowen-nak kim tilki, dekon kim etan ngaya gweka, Zen empat-pulu yaklakam etan-etankam zëre hon de ang ta gwen wanya kip Zënaka zertrei gwizim'inka. Zen hen dekam owas-owasna man syal gwe-gwibir-zim'inka– dekam de anakan taibliblan hap, “Zen eiwa mes tangan ki etan ngaya gweka.” Dekam hen Alap Zën de irik gin hip denaka tawa ta gwibi'inka.

⁴ Aha yaklakam kim golëtembane gwe'anka, dekam zep gubiridaka, “Yerusalem an kon na-en bahem sek gwen. Men desaë emsa gubirida gwek, Bian de kiresa ebe mae hap zer sonezimdin hip dena, desa em kon kara gweblan.*

⁵ Sap Yohanis zen hokam baptis ta gwibirki, hwëna molya holo gwek, emsa hwëna Alap zëre mo Enhokam sa baptis ta gwibiri.”

Alap kim Yesussu ngatan zi mo lang san dep zer ine halkake:

⁶ Zëre hon de ang ta gwen wanya in kim zë nama tagam nëbla'ak, ki zep zë dakensik gwebla'ak, “Bian, Em san ha angkam tangan esa Israelsa teipsibiridala– Roma mo irik gin nikon dikim asa gwiswe sonen hapye?”

⁷ Ki zep ding gulzimki, “Ebe mae hap hom nëre mae mo Bianna golzim'ira– em dikim hamal hap anakan ëtawa gwen hapye, ‘Israël dekam sa ëzë-en gwer.’ ⁸ Hwëna Alap sa ebe mae hap sosonna golzimdi– zëre mo Enhona kim de ebon mae ing gwe'ankaye. Em dekam esa abe hap dena ol halada gwer– nonol tanganna Yerusalemk awe, hen awe de langna an san, hëndep Samaria, hëndep okama topse gwenna.”*

⁹ In kim ki zë kirekam tonbirida'anka, Alap ki zep zëno mae mo nwenak zer ine halka. Hëndep butna ki zep zëno mae mo nwe nakon aning ta inehak.

¹⁰ Yesus in kim sewe se'anka, zen nama ngli san ëkara gwe se'ak. Hwëna mumuk ennak zep zi darena baju ngap-ngap ala oson naban jo kë ine zaka. Zëno mae mo alp nakon yau'unka, ¹¹ ki zep zë enbiridaka, “Galileak de zi, em ba habe gulk sun ëkara gwe se'an? Yesussu in Desa zer ine hannak kara la soner, Zen in kirekam kara la sonenan, kirekam sa etan lwahal zala.”

Yudas mo weinak dep kim zini dam dasikke:

¹² Zaitun tra nabare kwatap tekna in zao lowe he'ak, Yerusalem kon langana ah-ere kilometer enkam. Zen kim kon etan Yerusalem san dep lwanda halzak, ¹³ golak kim yaing gwezak, ki zep gulk de tekson san dep sesek gwek– men zëwe zëna lowehe gwekke. Zëno mae mo bosem-sena:

* **1:1** 1:1 Luk. 1:1 * **1:4** 1:4 Luk. 24:49; Yoh. 14:16-17 * **1:8** 1:8 Mat. 28:19; Mrk. 16:15; Luk. 24:47-48

Petrus, Yohanis,
Yakobus, Andreas,
Pilipus, Tomas,
Bartolomeus, Matius,
hen aha zini Yakobus— zen Alpeus
mo tane,
hen Simon. Zen men zen nonol
Israel dikim Roma mo irík
gín nikon êzê-en gwen
hap de éasas gwennak ang
gwekake.

Hen ahana, Yakobus mo tanena
Yudas.*

¹⁴ In zen zê lowehe gwe'ak, we
walya hen ki. Ahana Yesus mo
anena Maria. Yesus mo oso walya
hen zao lowe he'ak. Zen kitak
aha-ere enlala naban Alapsa nen
sonebla tine gwe'ak. ¹⁵⁻¹⁹ 18Yudas
in zen Yesussu zerguku, te-alana
mensa zêre mo syal karekna
inkam nêrblak, dekam zep ngana
zerka. Hwëna ngana iwe zep
karekkam zanka. Usis ahlena
hêndep kitak tangan teiswen
nahlablak. ¹⁹Yerusalemk de
wenya kim tingan nasalblandak,
zen dekam zep hwëna ngana insa
zêre mae mo olkam bose dak,
“Akeldama”kam. Zêno enlalana
“Zi Kal Kama.”†

¹⁵In zen Yesussu de taïblïblan
wenya gulk de teksonnak étagal
gwek, beyana 120 enkam. Petrus
dekam zep zêno mae mo ngîrîn
nikon luweka, ¹⁶⁻¹⁷ki zep gubiri-
daka, “Aya-wal oso-wal, eiwa Alap
mo hamal hap de ola, zen aha-en
mae bëjen jowe srêm gwen. Zep
Yudas Bak hap dena mensa Alap
mo Enhona hamal hap Daud Bak
hap golblaka, zen mes ki kirekam
lwak. Sap zen nêno mae mo apde
syal bose— mensa Bian hen dam
tasikî, hwëna zen ki zep Yesussu
de balk tan hap zon guluda zaka.*

²⁰Daud Bak mensa buku Mazmu-
ruk ahana Yudas hap dena hamal
hap ale gulku, zen a kirekam
môye:

‘Zêno gola dikire dan-en gwek,
hen bap zen zê aha zi gwën.’
Hen etan anakan mas gulku,

‘Zêno syala dikire ahanik gulink.’*
²¹⁻²² Zep nen esa ahanaka zisi
zêno weinak dep dam lasíl,
dekam eka etan édua-blas gwek—
Yesus hup denaka ekakim anakan
ol halada gwek, ‘Zen mes tîn
nikon etan ngaya gweka.’ Hwëna
anakare zisi nen dam tasín: Men
zen nonol lonesen nakon ang ta
gwekke, in kim Yohanis Yesussu
baptis taka, dekon Yesus mae han
nêbon mae ang ta gwek, hêndep
yakla in dekam nêno mae mo
ngîrîn klesnak zer ine halka. Zen
kire naka esa dam lasíl— men kiye
hen nêna.”

²³ Dekam zep men zen zê ta-
gal gwek zi darena dam noso-
suk. Ahana Matias. Aha
zini Yusup. Zêno bosena dan-
ahan. Zen zep hen “Barsabas”kam
ahaksa “Yustus”kum nen gwe-
blak. ²⁴⁻²⁵ Dekam zep kitak Biansa
nen soneblak, “Bian, Em tîngare
zi mo enhona tawana. Yudas mes
zêre mo syala hli yulku— dekam
de song gwen hap, men kirekam
Ena hamal hap dam tasikîke. Zep
abe mae hap Em zi darena an
kon anakan dam tasizimdin, ‘An
zen sa zêno weinak syal gwer.’”

²⁶ Kim êgu sonesik, ki zep dobe
abu mo kim syal neibik. Matia'a
zep dam dasik.

2

Alap mo Enhona kim hatakake:

* **1:13** 1:13 Yakobus mo tanena Yudas, zen zen hom Yesussu zerguku. In zen zerguku, zen aha zini Yudas— êna Kariot wal. † **1:15-19** 1:19 Mat. 27:3-10 Bosena “Zi Kal Kama” hap dena, emki Mat. 27:8 mo otde alenak hlaun. * **1:15-19** 1:16-17 Mzm. 41:10; 55:13-15; Yoh. 13:18

* **1:20** 1:20 Mzm. 69:26; 109:8 * **2:1** 2:1 Paska hyanak yaklana 50kam naît gwibik, dekam zep Pentakostanak zauk gwek. Yahudi zini dekam gandum dansa de taran hyanak Alapsa man isrip-sri nê gweblak. (Im. 23:15-21)

1 Yahudi mo yakla yala Pentakostanak* kim zauk, dekam tingare Yesussu de taiblīblan wenya aha-erenak lowe he'ak. 2 Mumuk ennak zep ngli nakore asese yala nasal gubluk. Gola men zēwe lowe he'ak, zao zep hēndep tīl zika. Man zē wal-wale gweka. 3 Dekam zep zi mahal makare syauk hitin beyam-byana hla nulidak. Syauknu in hēndep zēno mae mo nol bol tahannak zep mawa mo kim ēzauk ine gwe'anzak. 4 Alap mo Enhona dekam zep ing gwe hebiridaka, dekam zep Alap zēre onakore sostonkam owas ola donbi'ik-zēre mae mo tame gun srēm olkam.*

5 Dekam Yahudi zini, dawemkam de Alapsa betek gwegweblan wenya, zen mes tingare lang nakon yakla yala in hap Yerusalemk ētagal gwesik. 6-11 9 Lang bosem-sena in dekore zi ētagal gwek-

Partia, Media, Elam,
Mesopotamia, Kapadokia, Pontus, Asia,

10 Prigia, Pamfilia, Mesir,
hen langna Libia mo ē yala Kirene
mo irik gin ē-ē nakon,

hen ē yala Roma kon.

11a Ahakon hen lang tekna Kreta kon,

hen langna Arab kon.

Ahakon Yahudi mo ausu nako-rena,

hen ahakon men zen aha zi ausu nakore zini Yahudi hon bitī gwekke.

6 Zini in kim asese aukuna insa ēsak, dekam zep anakare hap ēhlu-hluk gwezak, "An ba owas zē lwa'an?" Zen dekam zep auna ēhlozak: Sap zen zēre mae mo ē-ē nakore olkam de ētorannak Alap mo Enho nabare wenya insa sane dabi'inzak. 7 Étenggaran hap zep hēndep zēnaka nenbiridak, "Zini an zen ēton'an, zen sap tingan Galilea kore zi. 8

Nen hwēna ba habe nēre mae mo olkam de tonbinnik sane labi'in? 11b Zen hwēna owas tanga hap am nēno mae mo olkam Alap mo owas syal gwe-gwibinni donbi'in!" 12 Zen man tangan sērkam de tenggwanbiridan hap enlala nik topse neibirida'ak, "An ba hap ki zē lwa'an?"

13 Ahakon hwēna man swrē dabik. Man nenbiridak, "In ho mamaksa de mamkam otdebin hip ki ēgwēr."

Petrus kim zi trana in hap srip gulsuzimkike:

14 Petrus ki zep seblaskam de wal bose wal zem in han golēluk taka, zēna ki zep ol mam-mamkam zi trana insa tonbiridaka: "Aha lang nakore aya-wal oso-wal, hen tingare Yerusalemk awe de lowehe gwen wenya, ēe anik srip gulsuzimk. Dawemkam ēsane gwek. 15 Zini an ho mamakna hom notdebir. Em bap kirekam kil libir! Sap an nama kaknak- yakla nwna sembilannak. Kire jamnak ho mamakna hom notde gwibirin. 16 Hwēna an Alap mo ol ayang gul gwen zini Yoel Bak mo ol gu-gun sun ki lwanan. Zen a kirekam mo gu-gukuye:

17 'Alap man gu-gubirida'ara,

"Aumwa hap de yaklanak, Ee asa ēre mo Enhosa tingare zi hip hlē ta sonezim.

Eno mae mo zi walasna hen wenam tol-tola hamal hap de olsa sa donbirida gwer.

Eno mae mo wal sei-siwiri nwna sa ēlirisin gwe-gwizim.

Hen eno mae mo bong-bongna abe hap dena eisirkim sa kara nul gwer.

18 Hen sap bose srēm wenya men zen zi nik ēbabu gwe-gwenan, Ee asa zēbe mae hap hen ēre mo Enhosa hlē ta sonezim-

* 2:4 2:4 Kis. 4:31; 10:44-46; 19:6; Mrk. 16:17

sap wekam dena, hen sap zikim dena.

Zen hen dekam sa hamal hap de ola donbirida gwer.

¹⁹ Ëe asa owas-owassa syal gwe-gwibir–

nglinak hen kamanak, kalkam dena, syaukkum dena, hen ahakon butkam denaka.

²⁰ Yakla nwna sa kawesik gwera, hen benna zi kal mo kim sa kal-kal gwe-gwer.

Bian mo hatan yakla yala in de golek de gwenkam, kirekam sa lwa gwer.

²¹ Dekam men zen de Biansa anakan dakenbla'ak, 'Asa Emki ngaya tan,'

zen zen sa engaya gwer.' ' ' * *

²² Petrus ki zep etan ayang gulzimki, "Israelk de zi, asa sane lak. Ena tawana: Nazaret walya Yesus hup Alap man owas-owassa syal gwe-gwibir-blika– em dikim anakan tame tan hap, 'An Zen tangan– Alap zere mo zer sonen Zi niye.' ²³ Hwena Alap, zere mo hamal hap de enlala gwibin sin ki kirekam ebe mae hap tapbla tazimki. Hendepe em dekam zebe karek gol gwen zi niban apdenak te-lidak sonnak de makan ta irinkim lak. ²⁴ Hwena juwen zi mo langnak kim sap ati gwe ineka, hwena Alap dekon etan zeser soneka, dekam zep etan luwen taka. Sap Alap mo Tanena in, Zen bejen hendepe denaban zewe gwewen. ²⁵ Yesus hup dena Daud Bak mes ki hen anakarekam guku, 'Ëe ama Biansa anakan tame tak, Zen sa asa zergwe gwera.

Zen man asa dam taha nakon zerzauk sone gwe'ara,

ee zep asa tatem zauk gwer.

²⁶ Ano enhona in zep sam gwesik gwenda,

hen mipkam terkam asa Alapsa isrip-sri gwe-gweblak.

Ëe hen ama ere mo tim hip dena anakan taibli gwe-bla'an, "Zen sa ano timni tin hyanak ap ese gulblula."

²⁷ Sap asa men zao ner dwanu'ak, Alap, Em molye ze asa da tasiki.

Ere mo lalak Zini ano timni zewe molya batrek.

²⁸ Sap em mese ngaya gwen hap de orana abe hap zertrablaka.

Zep ee kime eno dang gwennak hata'ak, serkam tangan asa isrip-sri gwe-gwer.' ' * *

²⁹ Petrus ki zep ayang gulzimki, "Aya-wal oso-wal, ee damnak emsa nere mae mo auyanna Daud Bak hap denaka gubirida'an: Zen mes tilki, ki zep ner dwanuk. Men zao ner dwanuk, zen nama hendepe angkam nere mae mo ngirinnik lwa'an. Zep Daud mo ola in, batren srem hap dena, zen zere hap hom ki guku. Zen hwena Auyan-tane zem Yesus hup ki gugu. ³⁰ Daud in hen Alap mo olsa de ayang gul gwen hap de zi, hen Alap mes ki desa anakan gu-guk gweblaka, 'Eno irik ginni ere mo auyan-tane hap asa golblal.' * ³¹ Zen ngein sin dep nesa de ngaya tabin hip de Zi hip dena mes tame gulku, zep zebe hap dena anakan hamal hap gu-guku, 'Alap molya Desa dre nwanunnak da tasiki, hen zeno timni molya zewe batreblak.'

³² Zep eiwa mes tangan dam gwesinin: Yesus Zen Zen! Alap mes Desa tin nikon etan ngaya taka. Aena mese kitak hla lak. ³³ Zen angkam Alap mo dam taha nakon teipsinkim nikin'ira, hen Alap mes zere mo Enhona zebe hap zerblaka. Zen in zep hen Desa abe mae hap namen an hle ta sonezimmira– in kirekam ena asa kara labi'in hen sane labi'inye. ³⁴⁻³⁵ Sap Daud Bak

zëna hom ngatan zi mo lang san dep sewe seka. Hwëna zen man Teipsin nika dan ake seka. Zep anakan guku,

'Bian Alap ano Teipsinni man gubluka,

"Ère mo dam taha nakon emki nikirin— dekon de hen teipsinkim irik gin hip.

Ki asa hwëna ebe hap de jal zini ere mo tana ìtikinnik sisik gulin." *

³⁶ Zen in zep, Israelk de zi, emki dam taha nakon de nikirin Zini insa tame tan. Yesussu, men Desa ena te-lidak sonnak makan la inkke, Zen Desa Alap teipsinkim drë neka. Zen in Zen— nësa de ngaya tabin hip de Zi niye!"

³⁷ Petrusu in kim kirekam sane da'ak, zëno ola in man tanggan zëno mae mo enhonak tisik. Dekam zep Petrusu zëre mo wal bose walya in han dakensibiridak, "Aya-wal oso-wal, ëe ki basa asa syal eibir?— Alap dikim etan asa sam gwesibiridan hapye."

³⁸ Petrus ki zep ding gulzimki, "Em ëhalek! Dekam ëe asa emsa kitak Kristus Yesus mo bosekam baptis labir. Dekam sa Alap eno mae mo karek-karekna tap gul-suzimdi. Zen dekam sa hen zëre mo Enhona ebe mae hap hlë ta sonezimdi. ³⁹ Zëre mo Enhosa de hlë ta sonezimdin hip dena mensa Alap gu-gubiridaka, zen hwëna nëbe mae en hap hom. Hwëna tingan men desa Alap Kristussu de taiblìblan hap dam tasibi'inka, zen hen zëbe mae hap— sap eno mae mo walas, aza-tane wal, hen sap langanak de zi ausu, hëndep lang topse gwennak dena."

⁴⁰ Kirekam-kirekam ol zim-zimkim zë tonbirida gwe'anaka. Hen dekam de ëhalen hap anakan titi ta gwibi'inka, "Èngaya gwen hap de ëdwam gwenna, karek-karek gulin hana gwen zi nikon emki ewet so gwen." ⁴¹ Men zen

Petrus mo ola in kon ëhalek, desa dekam zep baptis dabik. Yaklana inkam in zen Yesussu daiblìblak, beyana san ha tiga ribu enkam mes yap.

Yesussu de taiblìblan wenya kim aha-ere enlalakam lowehe gwekke:

⁴² Men zen Yesussu daiblìblak, dekam dua-blaskam de zini in mo tawa tabinnik isrip-sri naban ëtagal gwe-gwek. Zen gol-gol san aha-ere enlala naban hen tagal gwenda gwek— dekon de Alapsa abe ta gwen hap, hen Bian Yesussu de enlala gweblan hap de rotisa twenblanda gwen hap, hen zep de anggursu otde gwibin hip.

⁴³ Dekam dua-blaskam de dam tasibin zini in owas-owasna beya tangankam syal neibirida gwek, zep dekam kitak man denggan-birida gwek. ⁴⁴ Zen kitak aha-erenak lowehe gwek, hen zëre mae mo kire-kirena apdekam bi nëblanda gwek. ⁴⁵ Ahakon zëre mae mo kamana hen kire-kirena te-ala hap lirak da gwibik. Te-alana desa tahalha wenya kip kap da gwizimk. ⁴⁶ Hen dekam Alap mo golak mwin-mwankam ëtagal gwe-gwek— dekon de Alapsa gu sone gweblan hap. Zëre mae mo gol-gol san hen apdekam isrip-sri naban tembane tanda gwek. Zëno mae mo enlalana dekam Alap en mo bolesa de ⁴⁷ teip gulsublun en hap lwa gwizimki. Dekam tingare zini man sam neisiridida gwek. Hen Bian mwin-mwankam zini zëbon mae de bitì gwen hap mas-mas gul gweka— Zëna men desa èngaya gwen hap dam tasi-birkike.*

3

Petrus ne Yohanis ne kim zi lekna dawem lakake:

¹ Aha yaklakam Petrus ne Yohanis ne hen man ang ëka— men

* 2:34-35 2:34-35 Mzm. 110:1 * 2:47 2:47 Kis. 4:32-35

kirekam Yahudi zini ëgwë gwe-nanke. Sap zen kam-en Alapsa nen sone gweblanan. Zen zep hen kam-en Alap mo gol san dep song ëka- dekon de hen en soneblan hap. ² Nonol lilikinnî, bosena Nwe-Awesna, zëwe zi lekna yakla jamkam nënne gwezak- dekon de zini, men zen Alap mo golak bitî gwe-gwek, desa te-ala hap aberbe ta gwibin hip. Zini in jaha gweblannak ki hëndep lek gweka. ³ Petrus ne Yohanis neka kim lil zinnak ake guku, ki zep abe soka, “Ap tol te-alasa olbla.” ⁴ Ki zep zë karatda la'anka. Petrus zep hwëna gubluka, “Asa emki karatda son.” ⁵ Ki zep anakare enlala naban karatda so'anka, “Basa wëhë ap olbla'anka?”

⁶ Petrus ki zep etan gubluka, “Ano nik mo te-ala kasona hom tangan. Hwëna ëe ama emsa enbla'an: Nazaret walya Kristus Yesus mo bosekam em luwen hen song gwen.”

⁷ Ki zep Petrus dam taha nakon sap luwen tan hap mas gwebla'anka. Hwëna mumuk ennak zep zini in mo tanana hëndep dek dan naban sosen nëblak. ⁸ Hetyak gwesik kininkam zep luwesik ane kinika. Ki zep hëndep Alap mo gol tekson san ërtilki. Hwëna zini in nama ki isrip-sri hap hetyak-hetyak gwe naserankam të nasen'anka- Alap mo bosesa de teip gulsublun naban. ⁹ Zi beyam-byana in zen Alapsa de gu soneblan hap teksonna iwe lowe he'ak, zen kim Alap mo bosesa de teip gulsublun naban de të naserannak hla dak, ¹⁰ ki zep zë tame dak, “O an zi lekna men sake!- men zen mwin-mwankam nonol lilikinnîk nikin gwendake!” Zao zep sêrkam tangan dengganbla'ak, “An banakan tangan ki dawem gwenda?!”

Petrus kim zi lekna insa de

*dawem tan hap dena srip gulsuz-
imkike:*

¹¹ Zini in Alap mo golak de tekson-tekson san Petrus ne Yohanis neka ki babang son naban ang gwizim nisen gwe'anka- hëndep teipsin zini Salomo Swe mo teksonnak ërtilki. Tingan men zen zë lowe he'ak dekam zep teng-gwaran naban hlu-hluk gwezak. ¹² Petrus ki zep gubiridaka, “Israël de zi, em basa lenggwanbir? Em san mae habe asa karatda labi'in?- ‘Zini an zëre nik mo sosonkam ki dawem lala?’ Ahaksa, san ha ema asa enlala eizim'in?- ‘Zen Alap hon de tal eisim zi dare. Zep dawem lala.’

¹³ Hwëna kirekam hom. Zen nëre mae mo auyan walya Abraham, Isak, hen Yakob mo Alap, Zen nêp syal gwibir-zimdi- nen dikim Yesus mo bosesa mam gun hup. Hwëna em Desa zi tan zi hibe nêr hom ërguzimk. Hëndep Pilatus mo ola ema blum ulblik- zen kim sap zeser sonen hap gublukaye.

¹⁴ Em karek gol gwen srëm enho lalak Zini Yesussu ema tan hap ërguk. Hwëna zi tan zini Barabas Baksa dikim zeser sonezimdin hibe Pilatusu asas lak. ¹⁵ Hwëna nëno mae mo ëngaya gwen hap dena men zëno tahanak lwa'an, hwëna Desa ema lak. Hwëna Alap mes Desa tin nikon etan ngaya taka. Èe mesë ëre mae mo nwekam hla la gwek. ¹⁶ Zini an Yesus mo bosena kim salbiri, dekam zep taïblihlala. Hëndep dekam tangan zep dawem gwera- an kire naka ena hla lanan hen tame lananye.

¹⁷ “Hwëna aya-wal oso-wal, ëe tawana: Em tame gun srëmkame kirekam syal eibik. Hen nëno mae mo nol-nola hom anakan tame nuk, ‘Nen kire zisie karek la'an.’”

¹⁸ Hwëna orep Alap mo ol ayang gul gwen zini mes ki anakan ëgu gwek, ‘Israelsa de ngaya tabin hip de Zini sa karek dal.’ Zep Alap

* 3:17 3:17 Luk. 23:34; 1Tim. 1:13

mo ola iwe dikim zaun hup, em mese kirekam tame gun srëmkam syal eibik.* 19 Zen in zep, em ëhalen, ki Alap osan lwan dahak. Zen dekam sa eno mae mo karek-karekna tap gulsuzimdi. 20 Hen Alap dekam sa Yesus mo enhona hlë ta sone gwizimdi- dekam de eno mae mo enhosa tatete ta gwizimdin hipye. Hen Alap sa etan Yesussu nëp zer sonezimdi. Sap Zen Zen- Israelsa de ngaya tabin hip de Zini, Bian Alap mensa dam tasikïye. 21 Hwëna Zen ngatan zi mo langnak sa gwë gwerahëndep Alap de tïngan oto gulsun hup de yaklanak kim de hata'ak, men kirekam Alap mo ol ayang gul gwen zini ëgu-guk gwekke. 22 Sap Musa man guku,

'Nëno mae mo Bian Alap sa ere mae onakon Ahanaka dam tasizimdi- men kirekam hen asa zëre mo olsa de ayang gul gwizimdin hip dam tasikïke. Zëno ola kitak ësal gwek. 23 Hwëna zini men zen de Desa nasalbla srëm gwe'ak, Alap sa desa zëre mo hlil irin nikon golëalsa sone gwera.* 24 Musa en hom kirekam guku, hwëna kitak de ahakore Alap mo ol ayang gul gwen zini hen kirekam ëgu-guk gwek. Samuel Bak onakon ki lwasek. Zen an zen ki nër hom lwak, zen kitak zep denaka hamal hap nen gubirida gwek. 25 Hen zëno mae mo ola man apde nëk- men kirekam Alap ola nëno mae mo auyan-aza naban hen ziaha- en gul gwekaye. Zen mes ki hëndep nër hom nëbon mae jowek- men kirekam Abrahamsa gu-gublukaye, 'Eno auyan nakon sa saltïli- kitak de okamanak de zi aususa de oto gulsun hup Denaye.* 26 Zen in zep nonol ebe mae hap zer sonezimki- ebe mae

hap dikim dawemsa golzimdin hip, hen emsa dikim ere mae mo karek gulin hala seran nakon halen tabin hip."

4

Petrus ne Yohanis neka kim Yahudi mo teipsin sinode san dep deisya hakke:

1 Petrus ne Yohanis ne in kim kirekam tawa labi'inka, ki zep hen Alap mo golak de syal tan zini, zëwe de jana nabare zi mo teipsinni, hen Sadukikam de gubirida gwen zini yaing gwezak.

* 2 Zen zep zë jal neizim'ik, sap zen man tawa labi'inka, "Nen tïn nikon esa ëngaya gwer, sap Yesus ki nër hom tïn nikon ngaya gweka." 3 Zao zep hëndep balk nosok, ki zep hëndep bwinak se nosoink- kaknak de hwëna taken-taken gwizimdin hip. Sap dekam man kawë'ak. 4 Hwëna men zen zëno nik mo tawa labinni insa ësane gwek, dekam beya tangankam Yesussu etan daïblihlak. Dekam Yesussu de taïblihlan wenyä, zi ensa de aïtbinkim, san ha lima ribunak mes yap hatak.

5 Ka'ankam zep hwëna Yahudi mo teipsin sinodenak dena Yerusalemk ëtagam gwek. Teipsin sinodenak dena in, zen ahakon Yahudi mo nol-nolkam dena, bong-bongkam dena, hen Musa mo tïti tabin olša de tawa ta gwibin wenyä. 6 Alap mo golak de syal tan zi mo teipsinni, Hanas Bak, man hen iye zemka tagal gulsuku- Kayafas, Yohanis, hen Aleksander maesa. 7 Ki zep hwëna Petrus ne Yohanis neka de teisya halzan hap nenbiridak. Zao zep taken-taken nei gwizim'ik, "Em nara mo bosekam hen nara mo sostonkame zi lekna ansa dawem lala?"

* 3:18 3:18 Mzm. 22:1-21; Yes. 53 * 3:23 3:23 Ul. 18:15,18-19 * 3:25 3:25 Kej. 22:18

* 4:1 4:1 Sadukikam de gubiridan wenyä, zen hen Yahudi mo aha hlikna- men zen anakan tawa da gwibikke, "Zini bëjen tïn nikon ngaya gwen." (Kis. 23:6-8)

8 Petrussu ki zep Alap mo Enhona ing gwe heblaka. Zen zep ding gulzimki, “Ano mae mo teipsin-teipsinni hen bong-bongkam dena, 9 zi lekna ansaë mo kwasang ëblalke, em in zebe namen asa taken-taken eizim'in, ‘Em banakane dawem lala?’¹⁰ Angkam desaë ebe mae hap srip gulsuzim'in—hëndep kitak Israelk de lowe gwen wenyä kip: Zen Nazaret walya Kristus Yesus mo sasonkam dawem gwerä— mensa ena te-lidak sonnäk makan la inkke. Hwëna Alap mes Desa ün nikon etan ngaya taka. Zen in zep tangan zini an zëno sasonkam dawem gwerä. 11 Yesus Zen Zengirün bol Tenyaye, men kirekam Alap mo olak lwakke,

‘Gol tenya men desa em gol tauk gwen wenyä baes eibik, hwëna Bian Alap zep desa bolak ik gilkî.’*

12 Zen Zëbon en onakon esa ëngaya gwer. Sap Alap hom esa zisi dam tasi'ira— zëno bosekam de okamanak de zi ëngaya gwen hap denaye.’*

13 Kim zë nakek, ki zep zë tame nosok, “Zi darena an totore zi. Zen hom sekola ëka.” Hwëna zen mae hap denggwanzim'ik, “Zen udobe naban aïsîl ë'ara.” Dekam zep zë tame nosok, “O an Yesus mae han zen am apdenak ëtë gwëk.” 14 Hwëna zini in desa dawem laka, deban zë apdekam ërzau'unka. Zep ding nulzim srëm gwëk. 15 Ki zep ë nakon de eissili boran hap nenzimk—dekam de zë-en olsa aha-en gun hup. 16 Ki zep zë zënaka dakensibiridak, “Nen banakan esa zi darena in eizim? Sap tingare Yerusalemk de zini mes zëno nik mo sërkam de owas syal gwibinni insa ëtawa gwëndal. Hen nen banakan molye anakan ulsuk, ‘Owasna in hom jowek.’ 17 Hwëna dekam de langa

san gol haladan srëm hap, nen esa jalse eizim: Zen bap zen etan zëno bosekam tawa la gwibin.”

18 Ki zep etan lülzün hap nenzimk. Zao zep jalse neizimk, “Etan bahem Yesus hup dena lonbirida nasen gwen, hen zëno bosekam bahem tawa la gwibin.”

19 Hwëna Petrus ne Yohanis ne ki zep ding ulzimki, “Emki dam gulsun: San ha dawemna ëe asa eno mae mo dwam gwibin sin ang ër? San ha Alap mo dwam gwibin sin asa? 20 Sap in desaë Yesus hon sane ë gwëk hen kara landa gwëk, ëe molyë desa lonbirida srëm gwë-gwëk.”

21 Kim zë etan anakan jalse neizimk, “Em de etan kirekam lonbirida naserankam, ki asa emsa karek osol,” ki zep wet oson hap nenzimk. Zen mae hap kirekam nenzimk: Zen hom dam nulsuk, “Kirekam esa karek osol.” Sap tingare zini zëno nik mo owas syal gwibinni in hap man Alap mo bosena teip nulsublu'ak. 22 Sap zi lekna insa dawem laka, tahunna mes 40kam tamanblak.

Yesussu de taïbliblan wenyä kim Alapsa nen soneblakke:

23 Petrus ne Yohanis neka kim tapbla nosok, dekam zep wal bose wal zebon osan dep ola halka. Zao zep lonbiridaka— in desa jalse neizimkye. 24 Zen kim ësak, dekam zep apdekam enlala zon tasïbli naban Alapsa anakan nen soneblak, “Bian, Em ano mae mo teipsinni. Nglina, kamana, hen hina Eme yang tabirki, hen tingare kirekam-kirekamna.* 25 Orep ano mae mo auyanna Daud, men zen ere mo ola ayang gul gwëkake, zëbon ere mo Enhona man ing gwe heka, dekam zep anakan ayang gulzimki,

* 4:11 4:11 Mzm. 118:22 * 4:12 4:12 Yoh. 14:6; 1Tim. 2:5 * 4:24 4:24 Mzm. 146:6

‘Zen ba hap waba hap Alapsa
de jal weblan hap eïlman
gwe-gwenan,

hen zi trana ba hap zereijan hap
kalang nē gweblanan?

26 Okamanak de teipsin-teipsin
wenya

zen olsa aha-en nul gwe'an,

hen mam-mam wenya man
ëtagal gwe-gwe'an-

Bian, Ere han hen ere mo dam
tasin Zini in han dikim ziei-
jan hap.’*

27 Zen eiwa mes ki kirekam nēno
mae mo ngirinnik lwak! Sap
Herodes ne Pontius Pilatus ne
ëna awe mes Yahudi srēm zi
niban hen Yahudi zi niban ola
iaha-en ulki- dekam de ere mo
dam tasin lalak Zini Yesussu tan
hapye. 28 Hwēna zen dekam

ere mo dwam gwibin sin ki
syal neibik- men kirekam ena
hamal hap kalang gwe gukuke.

29 Zep Bian, emki enlala gwibin-
insa anakan asa nenbiridalke, ‘Ëe
asa emsa karek labir- em de
zēno bosekam tawa tabinkimye.’
Hwēna sosonna E-en esa ki abe
mae hap gol gwizimdi- ëe dikim
ere mo olsa udobe naban ton-
birida gwen hapye. 30 Zep Emki
ere mo dam tasin lalak Zini
Jesus mo bosekam zi sang-sangsa
dawem ta gwibin, hen owas-
owassa syal gwe-gwibir-zimdin-
dekam deka tingan daïbliblak.”

31 Kim nen sonesiblik, Alap ki
zep gola men zao tagal gwek ëwak
taka. Zere mo Enhona dekam zep
ing gwe hebiridaka. Zen dekam
zep udobe naban Jesus hup de
Alap mo ola donbirida gwek.

*Zere mae mo kire-kirena kim
apdekam bi nēblanda gwe'akke:*

32 Tingere Yesussu de taïbliblan
wenya dekam enlala aha-erekam
lowehe gwek, hen enho aha-
enkam. Zen hom zere mae
mo kire-kirena zere en hap inik
nēblanda gwek, hwēna kitak

apdekam bi nēblanda gwek.*

33 Dua-blaskam de dam tasibin
zinik dekam zep sosonna mam
gwizimk- zen dikim anakan gol
halada gwen hap, “Yesus mes etan
tin nikon ngaya gweka.” Alap mo
kwasang-kwasangna dekam kitak
zēbon mae onak lwa gwizim'ik.

34 Dekam Yesussu de taïbliblan
wenya hom mae ëtahalha gwe-
gwe'ak, sap dekam zini zere mae
mo kamaa ahaksa gol maesa te-
ala hap lirak da gwibi'ik. 35 Te-
alana desa zep dua-blaskam de
wenya in hap kap da gwizimzik.
Zen desa zep hwēna tahalha
wenya kip kae nēblanda gwizimk.

36-37 Dekam zep hen lang tekna
Siprus kore zini, Yusup, ngasa
te-ala hap lirak taka. Te-alana
desa zep kitak dua-blaskam de
wenya in hap zezim zika. Zini
in Lewi Bak mo ausu nakorena.
Dua-blaskam de wenya in man
hen desa bose dak Barnabaskam.
Bosena in mo enlalana, “Zi mo
enlalasa de tatete ta gwizimdin
hip de zi.”

5

*Ananias ne Sapira ne kim Alap
mo Enhona boton lakke:*

1 Ahana hen zini ki, bosena
Ananias Bak. We zem bosena
Sapira. Zen hen kamaa te-ala hap
lirak uk. 2 Hwēna zen man te-
alana zere nikip hli lasik. Aha
hlik en naka zep Ananias dua-
blaskam de wenya kip anakare
ola ban zezimki, “An tinganë ep
zezim'in.” Hwēna we zeban mes
kirekam de ahap labin hip ola
aha-en uk.

3 Ki zep Petrus gubluka, “Ana-
nias, em bap ere mo enhonak
dowal mo kigisa kara ta'ara?
Em zebe Alap mo Enhona boton
tanda. Te-alana an erep ema hli
tasili. 4 Kamana in lirak gun
srēmnak, zen dwan ere nik mo
denakake. Hen kime lirak gulku,

* 4:26 4:26 Mzm. 2:1-2

* 4:32 4:32 Kis. 2:44-47

te-alana zen dwan hen ere nik mo denakake. Diki emaka asa gubiridala, 'Èe aha hlik en tolakaë golzim'in.' Hwëna em an asa en home boton tabirida. Hwëna Alapsae boton tanda!"

⁵ Ananias kim sane ta'anka, ki zep zë hëndep tokna zanka. Kitak men zen ësak, dekam zep sërkam èairi'ak. ⁶ Wal sei-siwiri ki zep yaing gwezak– tok naka de tahalehan hap. Kire naka zep drë nwanun hap nêrhak.

⁷ Yakla nwana san ha dan-ahan damank, ki zep hwëna we zem hatazak. Zen hom tame gu'uk– in zen ki zi zebon lwakye. ⁸ Petrus ki zep takensibirki, "Emki asa gublun: San ha eiwa te-alana an zen en?"

Ki zep ding gulbluk, "In eiwa, zen en."

⁹ Petrus dekam zep ding gulbirki, "Em bap ola aha-en ulki– Alap mo Enhosa dikim akasiblin hapye! Emki tana sasak-sasaksa sane gwe gun. Zini men zen eno zi mo tokna nêr dwanunan, zen lwanda ha'anzal. Zen hen kirekam sa eno tokna nolwet sol!"

¹⁰ Zen hen mumuk ennak zep tokna zank. Wal sei-siwiri in kim yaing gwe'anzak, ki zep zë we zik mo tokna hla nulzik. Desa ki zep hen zi zik mo alp nakon de lo nwanun hap nol inehak.

¹¹ Dekam tangan tingare Yesusu de taïblïblan wenyâ hen tingan men zen ësak dawemkam tangan èairi'ak.

Dua-blaskam de dam tasibin wenyâ kim zini beyakam dawem da gwibikke:

¹² Dua-blaskam de dam tasibin wenyâ dekam zep owas-owasna beyakam zi trana in mo ngîrinnik syal nei gwibik. Yesusu de taïblïblan wenyâ in dekam man Alap mo golak ètagal gwegwek– Salomo Bak mo teksonnak. ¹³ Yesusu de taïblïblan srëm wenyâ, zen hom zë ègolek de gwegwek. Zen man naïribirida

gwek, hwëna man tangan hen dawemkam blikip neisibirida gwek. ¹⁴ Hwëna zao kim lwa se'ak, zao zep etan Yesusu de taïblïblankam èmas-mas gwe zahe'ak– sap zi, sap we. ¹⁵ Hëndep dekam zep zi sang-sangna ora san zato naban hen deyol dëre naban kang nul zahe gwek. Man ènlala gwe-gwek, "Petrus de desan taman zankam, zëno au-au en mae nik de kwë tabir zinkam, zen dekam sa èdawem gwer." ¹⁶ Zini beyam-bya tangan nik Yerusalem mo golek de è-è nakon zi sang-sangna kap nulhal gwezak– hen dowal de tilbïridan mae naka. Zen dekam zep kitak èdawem gwegwek.

Dua-blaskam de dam tasibin wenyâ kim karek da gwibikke:

¹⁷ Alap mo golak de syal tan zi mo teipsinni dekam zep wal bose wal zeban zihusus gwibirida'anka. Zen kitak Saduki hon de biti gwen wenyâ. Zen mae hap zihusus gwibirida'anka: "Abon mae onakon kim hwëna beyakam wet so gwe'an." ¹⁸ Dekam zep dua-blaskam de dam tasibin wenyâ insa dahyok. Ki zep bwinak yal nulnek. ¹⁹ Hwëna kam zep Alap mo dam taha nakore zi lïlikinni talusuzim niraka. Desan zep golëwet so gweka. ²⁰ Man zë gubiridaka, "Em sek gwen. Alap mo gol teksonnak èzauk. Dekon èngaya gwen hap de ola insa kitak lonbiridak." ²¹ Kim litik, kirekam zep ki hëndep syal neibik.

Alap mo golak de syal tan zi mo teipsinni dekam zep hen wal bose wal zeban Alap mo gola iwe aha teksonnak golëyaing gwe zaka. Dekon zep Yahudi mo teipsin sinodenak dena nen sonebiridak– hëndep tingan. Zen kim yaing gwezak, dekam zep Alap mo golak de jana nabare zini

nenbiridak– bwinak de zini insa de kap gul halzan hap. ²² Zen kim bwinak yaing gwek, hwëna hom zë hla nulidak. Kim lwan dahak, ki zep nenbiridak, ²³ “Ëe kimë zë yaing gwenal, dekam lilikinni kitak tayalsibiri danna. Hen lilikin kara tabin hip dena, zao ëzaun dasan. Hwëna kimë lalusundal, ëe homë mae zë zini hla lal!” ²⁴ Kirekam kim nenbiridazak, dekam zep jana nabare zi mo mamna hen Alap mo golak de syal tan zi mo mam-mamna in enlalana anakare hap ëtopse gwe'ak, “An ki banarekam sa lwal?”

²⁵ Hwëna ki zep zë zini gubirida zaka, “Emki ësan! Em mensa zini bwinak yal ulnek, zen angkam Alap mo gola an mo aha teksonnak zi beyam-byasa tawa dabi'in!” ²⁶ Jana nabare zi mo mamna in dekam zep desan dep golësek gweka– etan de zitahyo halzan hap. Hwëna sam-sam enkam kwang nulida halzak– mae hap, “Nene jala ban kwang ulida ha'ak, ki zi trana an sa nësa kasokam mos-mos da gubir.” ²⁷ Ki zep etan nolëbiti gwezak– dekam de Alap mo golak de syal tan zi mo teipsinni in taken-taken gwibiridan hap, tingare teipsin-teipsin zi mo nwenak.

²⁸ Zen man gubiridaka, “Ëe dwan mes-am ol drakkam emsa anakan jalse eibiridak, ‘Em bahem zini in mo bosekam tawa ta gwibin.’ Hwëna em mese kitak de Yerusalemk de zini tawa la gwibik. Hen em dekam ema ëkalang gwe'an– Yesussu de tan jal hap de zen hwëna asa tamer-azan hap!”*

²⁹ Petrus ki zep wal bose wal zeban ziding gulku, “Nen diki Alap ensa nen betek gweblan. Zi bosyansa bap nen! ³⁰ Nëno mae mo auyan-aza mo Alap, Zen mes Yesussu tin nikon ngaya taka–

mensa ena te-lidak sonnak makan la inkke. ³¹ Hwëna Alap mes Desa zëre mo dam taha nakon de teipsin hip drëne seka– dekon de irik gin hip hen ngaya tabin hip, hen Israelk de zisi dikim halen ora san dep golëwet so gwen hap, hen zëno mae mo karek-kareksa dikim tap gulsuk gwizimdin hip. ³² Asa hen mes ki dam tasibiriki– dekam de ola insa gol halada gwen hap. Hen owas-owasna mensa Alap mo Enhona abe mae hap gol gwizimnira, zen ola insa dikim eiwa gul gwen hap. Zep zini men zen Zënaka betek në gwebla'an, zëbe mae hap angkam man Alap zëre mo Enhona zer gwizim'ira.”

³³ Kirekam kim Petrusu nasal-blak, dekam zep ëjal gwe'ak, hëndep tameran hap zep enlala neibirida'ak. ³⁴ Hwëna Farisi walya bosena Gamaliel Bak zao hen gwë'anka. Zen Musa mo titi tabin olsa de tawa ta gwibin hip de zi, hen desa zini man blikip neisik gweblak. Zen ki zep luweka, ki zep gubiridaka– dua-blaskam de wenya insa de ë nakon golëeissin dalaboran hap. ³⁵ Ki zep gubiridaka, “Israel mo ausu nakore zi, dawem enkam emki anakan ëenlala gwen, ‘Kirekam asa eibiridal.’ ³⁶ Sap orep zini bosena Teyudas, zen man zënaka gu gweblaka, ‘Ëe mamna,’ dekam zep zini 400 enkam ang nëblak. Hwëna kim dak, dekam zep zëbon de ang ta gwen wenya in sekwak gwek, hëndep dekon etan banakan mae hom lwak. ³⁷ Zëno hyanak kim sensus nuk, dekam etan Galilea walya Yudas man golëilman gweka. Hwëna kim hen dak, zëbon de ang ta gwen wenya dekam zep hen sekwak gwek. ³⁸ Zen in zep, angkam an zen ki lwa'an, ëe ama emsa titi tabi'in: Bahem banakan mae gweibiridan.

* 5:28 5:28 Kis. 4:18; Mat. 27:25

Nwe enkam emki kara tabin. Sap zëno mae mo syala hen tawa tabinni, zi mo enlala san de lwa'ak, sa topse gwizim. ³⁹ Hwëna Alap mo enlala gwibin sin diki syal ta'ak, esa topse eibiridal. Nene hwëna lamera'ak, ki hwëna sa nwe-mase gwer- san de Alap han de zerilman gwenna kiye.”

Zëno ol san zep ang tak. ⁴⁰ Ki zep etan dua-blaskam de wenyä in sa de golëbiti gwezan hap nen-biridak. Zao zep dangolebik. Ki zep nenbiridak, “Dekam sek gwëk. Hwëna Yesus mo bosekam bahem etan tawa ta gwibin.”

⁴¹ Zen hwëna isrip-sri naban zep kon sek gwëk. Sap Alap mes desa anakan gubiridaka, “Zen mes ëdakastik- Yesus mo bose hap de kareksa goltowen hapye.”*

⁴² Zen hwëna hom nolzausuk-anakarekam de tawa ta gwibin niye, “Yesus Zen Zen- nësa de ngaya tabin hip de Zi niye, mensa Alap gu-guk gwëkaye.” Zen yakla jamkam Alap mo gol teksonnak hen zi mo gol-gol san donbirida gwëk.

6

Kristen zi mo tahasa de tri so gwizimdin hip kim zini tuju enkam dam dasibikke:

¹ Dekon kim lwa se'ak, Yesusu de taibliblan wenyä dekam zep ëbeya gwe song gwe'ak. Dekam Yahudi zi ausu nakore zini men zen Yunani zi mo langnak de lowehe gwenkam Ibrani ola eititi neibik, zen man jakal neibiridak-men zen nama Ibrani olkam don gwibikye. Mae hap jakal neibiridak, “Em Ibrani ol tawa wenyä ano mae mo we sem-semna ema ti kul sonenda gwe'an- tembanena in kim kae eibirida gwenanye.”

² Dekam zep dua-blaskam de zini in tagal nulsuk, ki zep zë nenbiridak, “Aya-wal oso-wal, ëe

de Alap mo olsa de tawa tabinsi golzausun hup hom dakasti'in-dekam de hwëna tembanesa kae gwibirida gwen hapye. ³ Diki dawemna zisi emki ere mae mo ngirin nikon tuju enkam dam tasibin- ere mae mo anakan de tame tabin nika, ‘An enlala blala hen Alap mo Enhona ki zëbon mae onak lwa'ara.’ Zëbe mae hap

aka syala in sa wei kul sonezimk, ⁴ ëe akakim aha syalak ëhir-hir gwe srëm gwe-gwëk. Hwëna ëe dekam anakare enlala en naban asa lowehe gwer: Biansa asa en sonebla tine gwer, hen ëngaya gwen hap de olsa asa tawa labir tine gwer.”

⁵ Tingan desan zep ki ang tak. Dekam zep zini dam dasibik.

Ahana Stepanus. Zen dawemkam de Yesusu taibliblan tanganna, hen Alap mo Enhona mes dawemkam ing gwe heblaka.

Ahana Pilipus, Prokorus, Nikanol, Timon, Parmenas,

hen Antiokia walya Nikolas. Zen nër hom Yahudi hon til zika, hwëna dekam zep nabakam Yesusu taibliblaka.

⁶ Tujukam de zini in sa kim dua-blaskam de zini in hap nolëtreizimk, dekam zep Alapsa zëbe mae hap taha tehabirida inen naban abe dak.

⁷ Dekam zep hëndep Yesus hup de Alap mo ola Israelk nolanga gwesikhal song gwëk. Hen Yerusalemk dekam zep nabakam Yesusu de taibliblankam ëmasmas gwëk. Hen Alap mo golak de syal tan zini dekam zep hen beya tangankam Yesusu daibliblak.

Stepanussu kim balk dakke:

⁸ Dekam Alap Stepanus hup sosonna hen kwasang-kwasangna mam tangankam gol gweblaka. Zen in zep owas-owasna zi tra

* 5:41 5:41 Mat. 5:10-12; Yak. 1:2; 1Ptr. 4:13

7

mo nwenak syal gwe-gwibirki.
 9 Hwëna Yahudi mo aha but srëm golak de wenyik zep husus nëbla'ak. In zen husus nëbla'ak, zen men zen aha lang nakon Yerusalemk yaïng gwe zakke-ëna Kirene kon, Aleksandria kon, langna Kilikia kon, hen Asia kon. Zëno mae mo but srëm gola, bosena, “zi mo tana ïltikinnik de teinikirin srëm zi mo dena.” *
 Zini in man Stepanus hun nërol tetek gwe'ak, 10 hwëna zen bëjen zëno ola gulsublun. Sap Alap mo Enhona man zëbe hap enlala blala ing ta sone gweblaka.*

11 In zep zen aha zi hip te-
 alasa nolzimk- dekam de zen
 boton ol blo-bloka Stepanussu
 anakan zergun hup, “Èe ama asal-
 blak. Zen man Musa mo titi tabin
 ola ban Alap han lamang soka.”
 12 Zen kire olkam zep Yahudi zi
 mo nol-nolik mo enlalana ben-ben
 dazim'ik- hen Musa mo titi tabin
 olsa de tawa ta gwibin zi mo, hen
 zi tra mo enlala naye. Dekam
 zep hëndep Stepanussu balk da
 halzak- Yahudi mo teipsin sinode-
 nak de zertrën hapye. 13 Zen
 hen man klak tan zini insa kwang
 nulida halzak. Zen zep ëguk,
 “Zini an Alap mo gol dawemna an
 han Musa mo titi tabin ola ban
 man lamang so gwenda. 14 Èe
 ama anakan de torannak asalblak,
 ‘Nazaret walya Yesus, zen sa Alap
 mo gola ansa dri yulsu zula. Hen
 Alap hap de syala mensa Musa
 nëp hli yulzimki, desa sa kitak
 wet gulsulu.’”

15 Tingan in zen teipsin sinode-
 nak teinikin'ik, Stepanussu man
 karatda da'ak. Zëno nwe-masena
 dekam man liwe heblaka- san de
 Alap mo dam taha nakore zi mo
 nwe-masena kiye.

*Stepanus kim sap zëre mo timni
 golsriwekake:*

1 Alap mo golak de syal tan
 zi mo teipsinni dekam zep tak-
 ensiblika, “In san eiwa denaka ki
 ëtonnan?”

2 Stepanus ki zep ding gulku,
 “Aya-wal oso-wal hen biankam
 dena, emki asa sane tan. Nëno
 mae mo auyanna Abraham kim
 nama Mesopotamia mo langnak
 gwë'ankake, zen kim Haran san
 dep al gwe srëm gwe'anka, dekam
 Teipsin Zini Alap man Zënaka
 zertrëblaka. 3 Ki zep zë gubluka,

‘Em ere mo langna hen ere
 korena hli yuluda. Langna men
 desaë ep goltrëbla'ak, desan dep
 al gwe.’*

4 “Abraham dekam zep langna
 Kasdim kon Haran san dep al
 gweka. Bi zem kim tilki, Alap
 dekam zep etan langna awe dep
 zer sone zaka.* 5 Dekam Alap
 hom mae kama maëna Abraham
 de desa bi gwibin hip golblaka,
 hwëna sap'nen gu-guk gweblaka,
 ‘Langna an eno auyan-aza sa bi
 neibir.’ Hwëna Abraham dekam
 hom walas gwe'anka.* 6 Zen man
 hen hamal hap gubluka,

‘Eno auyan-azana sa zi mo lang
 san ëal tal. Zëwe de zini sa desa
 tahunna empat-ratus enkam jap
 nul sonenda gwer hen karek da
 gwibir. 7 Hwëna hyanak, Èe asa
 zëwe de zisi karek tabir. Dekam
 sa eno auyan-azana langna in kon
 wet so gwer. Dekam sa hwëna
 langna awe Asa betek në gweblal,
 hen otweransa sa abe hap tru
 dasik gweblal.’*

8 Dekam kim Alap Abraham hap
 ol gu-gublun yala insa golblaka,

* 6:9 6:9 Kirekam de but srëm gola insa bose gunkum, “zi mo tana ïltikinnik de teinikirin srëm zi mo dena,” dam gulsunnu, zini in nër hom zi mo tana ïltikinnik de babu gwen nakon wet so gwek. * 6:10 6:10 Luk. 21:15 * 7:3 7:3 Kej. 12:1 * 7:4 7:4 Kej. 11:31; 12:4

* 7:5 7:5 Kej. 12:7; 13:15; 15:18; 17:8 * 7:7 7:7 Kej. 15:13-14; Kel. 3:12

dekam zep Abraham han ola zeraha-en gulku,

‘Em de ola an san ang gwen hap, em ere mo auyan-tane walya ban to mipna ziblom tasîk gwibir.’

Ki zep hwëna Abraham Isaksa wë taka. Mingguna kim aha-en tamank, dekam zep to mipna blaonsubluka. Etan Isak Yakobsa wë taka, hen Yakob dua-blas enkam wei-wik gulku- nëno mae mo zi ausu mo auyansa.*

⁹ ‘Hwëna Yakob mo walasna in oso zem Yusupsu man husus nëblak. Desa zep zi mo tana îltikînnîk de babu gwe-gwen hap Mesir hip te-alakam neirzimk. Hwëna Alap man zë kara ta gweka. ¹⁰ Zen zep jalom ëk tihî nakon zeser sone gweka, hen enlala blalsa zer gweblaka, hen Mesirk de teipsîn zi mo nwenak dikim dawem gwen hap dena zep golblaka. Hëndep teipsîn zini in dekam zep zëno alp nakon de hen teipsîn hip gubluka.*

¹¹ ‘Hwëna dekam zep usak yala tîngare Mesir mo langnak hen Kanaank awe hatak. Dekam zep karekkam ëtahalha gwek. Nëno mae mo auyanna dekam hen usak naban lowehe gwek. ¹² Yakob kim salka, ‘Mesirk gandumnu ki,’ dekam zep walas zemka lup gul soneka- dekam de zëwe te-alakam lop tan hap.* ¹³ Etan kim tap gweka, dekam zep etan lup gul soneka. Hwëna dekam zep Yusup gubiridaka, ‘Ëe an zen-Yusupye.’ Mesirk de teipsîn zini in dekam zep tawa gwibiridaka, ‘Hare an Yusup mo iye sake.’ ¹⁴ Yusup dekam zep bi zemka gu soneblaka- we wal walas naban de kitak zëre osan dep al tazan hap. Dekam beyana 75 enkam

zep al tak.* ¹⁵ Yakob Mesirk zep tîlkî. Hen nëno mae mo orep de auyan-azana zao zep juwe gwek- hen sap Yusup zëna. ¹⁶ Zëno mae mo tok-tokna man etan Sikem san dep nolêlwandahal gwezak- zëwe de lo tasîk gwibin hip, men zao hen Abraham zënaka lo dasikke, zëna men desa ngana Sikemk walya Hemor Bak mo auyan-tane walyak te-alakam zerkake.*

¹⁷ ‘Abrahamsa mensa Alap guguk gweblaka- zao de zaun hip kim golek de gwe’ak, dekam nëno mae mo auyan-azana mes tangan Mesirk ëbeya gwek.* ¹⁸ Dekam hwëna Mesirk aha zi teipsînkîm îrîk gîlkî- Yusupsu de tame tan srëm nik.* ¹⁹ Zen nëno mae mo auyan-azasa yane-ne ta gwibirki hen jap gul sonenda gweka, hëndep wal baizîlsî de honak yal gulne gwen hap tik-tik ta gwibirki.*

²⁰ ‘Musasa dekam zep hen jaha gwek. Hwëna an-bi zem man tame lak, ‘An totore walassa hom.’ Zen zep golak dan-ahare ben enkam tol ërgwëk. ²¹ Embwan naban kim hëndep honak tak laink, hwëna teipsîn zini in mo wenam zep zer inek. Zen zep zëre mo walas makan hanan tak.* ²² Mesir zëre mae mo enlala blalkam zep tawa dak. Zëno syala hen ol toranna dekam zep soson gweblak.

²³ ‘Musa mo tahunna kim empat-pulukam altîlsîblik, dekam zep enlala gweka, ‘Ëe anik ëre kore naka hlauludak.’ ²⁴ Zen kim hlauluda’anka, dekam zep hwëna Mesir walya Yahudi walsya de tangolennak hla ta’anka. Dekam zep hwëna Yahudi bose zem insa de sap zerzaunnuk Mesir walya insa mos ta guku. ²⁵ Musa dekam

* 7:8 7:8 Kej. 17:9-14; 21:2-4; 25:26; 29:31-35:18 * 7:10 7:10 Kej. 37:11; 37:28; 39:2; 39:21-23;

41:37-44; Mzm. 105:20-22 * 7:12 7:12 Kej. 41:54; 42:1-5 * 7:14 7:14 Kej. 45:1-18; 46:1-7;

46:27; 49:33 * 7:16 7:16 Kej. 23:3-16; 50:7-13; Yos. 24:32 * 7:17 7:17 Kis. 7:7 * 7:18

7:18 Kel. 1:7-8 * 7:19 7:19 Kel. 1:10-22 * 7:21 7:21 Kel. 2:1-10; Ibr. 11:23-26

man tim gu'unka, 'Are korena sa asa anakan tame dal, "Alap an desa dam tasi'ira- nēsa dikim gwis gwe sonen hapye.'" Hwēna zen hom kirekam tame dak.²⁶ Ka'ankam, ki zep etan Yahudi bose zemka ake'anka. Man tobe ë'anka. Ki zep sap anakare ola ban kles so'anka, 'Em an Yahudi bose omkake! Em ba habe enaka karek oso'ara?'

²⁷ "Hwēna men zen wal bose zem insa lek-lek ta'anka, zen zep Musasa anakare ola ban ata taka, 'Emsa nara teipsin hip gubluka-dekam de darak gwen zisi klis gul gwen hapye?'²⁸ Em san asa de tan habe hen dwam gwebla'ara- men kirekame Mesir walya ir takake?'²⁹ Musa kim kirekam salblaka, dekam zep enlala gweka, 'O ano zi tanna in mes-am tingan ëtawa gwendal,' dekam zep langna Midian san dep heya gweka. Zao zep zi mo langnak gwë gweka. Walasna zao zep dan wë soka.*

³⁰ "Zao kim tahunna empat-pulukam tamanblak, Alap mo dam taha nakore zini ki zep zi srēm langnak Musa hap zënaka zertrëblaka- kwatapna Sinai golek denak. Man zë nwe-mase gweka- syauk nubare te tyum-tyumnu kiye.³¹ Kim syauknu insa hlaul seka, ki zep tenggwanbi'inka. Dekam zep golek kon de hlaun hup song gwe'anka. Hwēna dekam zep Bian mo ola anakan salka,

³² 'Ëe an eno auyan wal mo Alap- Abraham, Isak, hen Yakob mo Alap.'

Musa dekam zep aïrïn hip yal-yal gwe'anka, hen desan de kara gwen hap man aïri'anka.

³³ "Dekam zep Bian etan gubluka,

'Sepatuna alsik, sap kamana an zaoe zau'ura ëre en hap

dena.³⁴ Ano zi bi gwibiridanna, mensa Mesir karekam jap nul sonenda gwe'an, mesë hlauludak. Hen zëno mae mo ësol-sol gwe-gwenna mesë sane gwëk. An zebë dekam de hül ti sonebin hip ati gwenanzal. Zep angkam Ëe ama etan Mesir sin dep emsa zer sone'an.'

³⁵ Musa in men desa nonol anakare ola ban baes nëblakke, 'Emsa nara teipsin hip gubluka-dekam de darak gwen zisi klis gul gwen hapye?' Hwēna Alap Zen desa zer soneka- zen de teipsin hip, hen zen de zëre mo bi gwibiridan zini insa hül ti sonebin hipye. Hen Alap mo dam taha nakore zini men zen syauk nubare te makan zënaka zertrëblaka, zen hen man mas gwe-gweblaka.*³⁶ Musa dekam zep Mesir kon gwiswe soneka. Dekam de taïbliëblan hap owas-owassa syal gwe-gwibir-zimkinonol Mesirk, hi bosena Kal-kalak, hen sasa langnak kim empat-pulu tahunkam golëlowehe gwëkake.

³⁷ Zen Israel Bak mo ausu nakore zini insa hamal hap anakan gubiridaka, 'Alap sa ahanaka ere mae mo ausu nakon dam tasizimdi- men kirekam hen asa dam tasikike, zëre mo olsa de ayang gul gwizimdin hip.'*³⁸ Zen in kim sasa langnak golëlowehe gweka, dekam Alap mo dam taha nakore zi niban kwatapna Sinaik aïsil ë gweka, hen zen dekam zep ëngaya gwen hap de ola hamal hap salka. Zen desa zep nëbe mae hap hli yulzimki.*

³⁹ "Hwēna nëno mae mo auyan-azana man desa de betek gweblan hap baes ta gwëk. Zen dekam ëk enkam Musasa ang në gwebla'ak, hwēna enhonak Mesir sin de etan lwan dahan hap de enlala en lwa gwizimki.*⁴⁰ Dekam zep Harunsu

* 7:29 7:29 Kel. 2:11-15; 2:21-22; 18:3-4 * 7:35 7:35 Kel. 3:1-10; 2:14 * 7:37 7:37 Ul.

18:15-18 * 7:38 7:38 Kel. 19:1-20:17; Ul. 5:1-33; 9:10 * 7:39 7:39 Bil. 14:3

nenblak, 'Abe mae hap em yang tabin dowal-dowalsa yang tabir-zimdin—zen deka nësa etan Mesir sin dep nolëlwan dahak. Musa Bak in zen nësa sîl tibirhal zaka, ëe homë angkam anakan tame la'an, "Zao gwë'ara."'⁴¹ Dekam zep yang tasin dowala zisyal gweblaka—sapi tane nwe-mase makare naka. Ki zep otweranna dowala in hap tru da seblak, hen tembane yala zëno bose hap syal neibik. Hwëna dowala in sap zëre mae mo tahakam de syal gweblanna.⁴² Alap Zen dekam zep tahanna gweisibiridaka, 'Amki dowal-dowalsa betek eibirida gwëk—hen nglinak de keis maesa.' Zep Alap mo ol ayang gul gwen zini mensa anakan ale nul gwëk man hen dakasti'in,

'Israelk de zi, em kime sasa langnak empat-pulu tahunkam lowehe gwëk, em abe en hap home otweranna hen aha kire-kire maena ol gweblak. Em ema yang tabin dowal-dowal hap hen ol gwizimk.⁴³ Sap em dekam Molok Bak ne keis nibare zini Refan Bak nekae boklena kom oso gwizimk—ena mensae yang ososukke. Ëe in zep asa emsa ë yala Babel mo men eiha san dep yal gul.*

⁴⁴ "Hwëna angkam Alap mo gol hap denakaë emsa tonbirida'an: Musa kim sasa langnak golëgwëka Alap man gubluka, 'Abe hap em deyolkam de golsa syal gwibir-blin—men kirekamë ebe hap goltrëblakke.' Dekam zep gola insa zisyal gwibir-blika, hen gola insa man zëre mae mo lowehe naseran san zial gulusen gwëka. Sap Alap man dwam gwibiridaka—gola insa de hlaunkum de anakan dam gulsuk gwen hap, 'Alap man

nësa golëlowe he'ara.*⁴⁵ Ki zep hëndep langna an san dep nolsong gwezak—Yosua Bak kim golëeija song gwe zakaye. Alap hen dekam man Zënaka de tame tan srëm zini insa golëalsa sone gwibirki. Gola in deban ki zë hëndep nolgwë gwëk. Hëndep Daud kim teipsiki, gola insa man nama hlaul zuka.*⁴⁶ Daud man tangan Alap mo nwenak sam gwesiki, ki zep auyan Yakob mo Alapna insa abe taka, 'Ëe wëhë ebe hap gol dawemna taubluk'ak?*' ⁴⁷ Hwëna zën hom taubluka. Hwëna tane zik taubluka—teipsin zini Salomo Bak.*

⁴⁸ "Hwëna Teipsin Zini Alap, Zen hom zi mo taublunnak gwë gwenda—men kirekam Alap mo ol ayang gul gwen zini anakan gublukake,

⁴⁹ 'Nglina zen dekonë teipsinkim irik gi'in.

Okamana zen zëweë tanana ik so sone gwenan.

Zep em bëjen em abe hap gola taublun—

Ëe dekon emsa golëlowehe gwen hapye.

⁵⁰ Ki san Ëe homë ëre mo tahakam kitak yang tabik?*

⁵¹ "Zep eiwa em in zi ausuna dawemkam de nol drak-drak tanganna! Em in, eiwa, nère mae mo auyan-aza naban apdenak—san de i srëmna! Eno mae mo enhona apdenak—Alapsa de tame tan srëm zi nibanye. Em in Alap mo Enhosae ëreija tine gwenan!

⁵² Emki ëenlala gwen: San ha ki?—Alap mo ol ayang gul gwen zini, eno mae mo auyan-aza de karek tan srëm naye. Sap zen kitak karek tabin enna! Hëndep men zen hamal hap nenbirida gwëk, 'Emsa de ngaya tabin hip de Zi lalakna sa hata zala'—desa

* 7:43 7:43 Kel. 32:1-6; Am. 5:25-27

* 7:44 7:44 Kel. 25:9; 25:40

* 7:45 7:45 Yos. 3:14-17;

4:11; 18:1; 23:9

* 7:46 7:46 2Sam. 7:1-16; 1Taw. 17:1-14

* 7:47 7:47 1Raj. 6:1-38; 2Taw.

3:1-17 * 7:50 7:50 Yes. 66:1-2

man hen damera gwék. Zen hêndep enlalana in em debane nama êrgwê'an. In zebe nêr hom lalak Zini insa tan hap êrguk, hêndep lak.* ⁵³ Em sap tawana-titi tabin ola mensa Alap mo dam taha nakore zini Musa hap ayang nul gweblakye. Hwëna em toton banakan dep?– desan de ang tan naye!”

Stepanussu kim kasokam tok hap nîriblakke:

⁵⁴ Desa de tonbridannak kim sane da'ak, dekam tangan zep sêrkam u sal-sal nêbla'ak. ⁵⁵ Hwëna Alap mo Enhona dekam zep nwena lirisin soblaka, dekam zep ngli san kara gwe seka. Man dalusuhuk. Zao zep Teipsin Zini Alapsa hla ta seka. Tane Zem Yesus dam taha san dekam zau'unka. ⁵⁶ Ki zep hwëna gubiridaka, “Emki hlaun. Êe ngatan zi mo lang san kara gwe senan. Man dalusununhal. Ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna Alap mo dam taha nakon zau'ura.”

⁵⁷ Kirekam kim nasalblak, dekam zep ini mat dasibik, hen dekam zep anakare ola ban ena ta'ak, “Zini an nen tan!” Ki zep zê hêndep nabakam dot dasik. ⁵⁸ Dekam zep hêndep ëna in kon il dihak, zao zep kasokam nîriblak. Men zen botonkam klak dak, dekam de zën nonol itiblan hap, zêre mae mo tahan bajuna wal seiwiri Saulus mo tana alpnak kang dazak– zen de kara tabir-zimdin hip.*

⁵⁹ Kim nîribla'ak, dekam zep Biansa gu soneblaka, “Bian Yesus, ano angsa emki zer irin.” ⁶⁰ Dekam zep boklena kom soka, ki zep ol mamkam takenka, “Bian,

ansa karekna syal neibi'in, emki tap gulsuzimdin.” Kirekam kim guku, ki zep hêndep tilsiki.*

8

¹ Saulus man tannak kara tabi'inka, hen tan hap de ola man mas gulku.

Saulus kim Yesussu de taibliblan zisi karek ta gwibirkike:

Stepanussu in kim dak, dekon zep ki hêndep kon gwesik hanak–Yesussu de taibliblan zisi de karek ta gwibinkim. Dekam zep Yerusalem kon tingare zêwe de lang san dep heya-hya gwék, hen ahakon Samaria san heya-hya gwék. Diki dua-blaskam de zini in, zen zêwe en ki lowehék. ² Alap hon de êtal gwesin wenya ki zep Stepanussu nêr dwanuk, hen gona dawemkam dablak. ³ Hwëna Saulus man Yesussu de taibliblan zisi de timbwas tabin hip golêalp gwe-gwe'anaka. Zen gol-gol san tahyondan hap golêhakal gwéka, dekon zep bwinak dikim yal gul-nen hap zül tîbirhal gwéka– sap zi, sap we.

Pilipus kim Samariak ol dawemna tonbirida gwékake:

⁴ Men desan ki heya-hya gwe song gwék, Yesus hup de ol dawemna desan zep ki tawa dabir song gwék. ⁵ Pilipus Bak * dekam zep Samaria mo aha ë san tineka. Zao zep ol dawemkam anakan tawa ta gwibirki, “Yesus Zen Zen– nêsa de ngaya tabin hip de Zini, mensa Alap gu-guk gweblakaye.” ⁶ Zêwe de zi trana in kim sane da gwék, hen zëno owas-owas syal gwibinni kara nul gweblak, dekam zep tangan

* **7:52** 7:52 2Taw. 36:16; Mat. 23:31 * **7:58** 7:58 Bajuna in mae hap dalwesik: Dekam de sam hap i tiblan hap. * **7:60** 7:60 Luk. 23:34; 23:46 * **8:5** 8:5 Pilipus in, san ha dua-blaskam de wenya in mo ahana? (Kis. 1:13) San ha tujukam mensa Kristen zi mo tahasa de tri so gwizimdin hip dam dasibikke (Kis. 6:5), zëno mae mo ahana. Nen angkam home tame u'in.

zëno tawa tabin sin aha-ere enlalakam ang tak. ⁷ Sap dowaldowal mo bi gwibiridan zini zao beyana. Hwëna Pilipus kim zëbon mae onakon golëalsa sone gweka, hërhen naban zep kon wet so gwe-gwek. Hen zi lekna hen sap taha-tana teisya inen srëm zi sang-sangna dekam beyakam Yesus mo bosekam dawem ta gwibirki. ⁸ Èna iwe de zi mo isrip-srina dekam tangan zep mam gwizimk.

⁹ Èna iwe hen ki zini bosena Simon. Zen meiyer golzauk gwen zi, hen tingare zini zëno syala man dengguan gwibik. Zëna hen man zënaka anakan gu gwe-blaka, “Ano sosonna mam tanganna.” ¹⁰ Hen tingare zini, sap mamna hen sap betekna, desa man nasal gweblak. Zen man nen gweblak, “Alap mes zëbe hap sosen yawala golblaka.” ¹¹ Pilipus de hatan srëmna, zen desa en ang në gweblak, sap zen man zëno owas syal gwibinni dengguan gwibik. ¹² Hwëna Pilipus kim tonbirida gweka—Kristus Yesussu de taïblibblankam de Alap mo irik ginnik bitî gwen hap de ol dawemna insa, zen dekam zep Yesussu daïbliblak. Dekam zep hëndep baptis ta gwibirki—sap zi, sap we. ¹³ Simon zëna hen dekam zep Yesussu taïbliblaka. Desa hen dekam zep baptis taka. Zen dekam zep Pilipussu ang gwebla nasen gwe'anaka, sap zen man tangan Pilipus mo owas-owas syal gwibinni tengguan gwibirki.

¹⁴⁻¹⁶ Yerusalem kon kim Yesus mo dam tasibin wenyä anakan ësak, “Samariak de zini mes Alap onakore ol dawemna daïblibik, hwëna Alap mo Enhona hom ing gwe hebirida'ara,” dekam zep Petrus ne Yohanis neka etan desan dep deisya sonek. ¹⁵ Zen kim aptaka, dekam zep zëbe mae hap Alapsa en soneblaka—zëre mo

Enho dikim hen ing gwe hebiridan hap. ¹⁶ Sap Pilipus kim Yesus mo bosekam baptis ta gwibirki, Alap mo Enhona hom dekam ing gwe hebirida'anaka. ¹⁷ Hwëna Petrus ne Yohanis ne kim tahana lehabirida ineka, dekam zep Alap mo Enhona ing gwe hebiridaka.

¹⁸ Meiyer hlaul gwen zini Simon in kim hlauludaka, “Zëno nik mo taha tehabirida inenkam Alap mo Enhona ing gwe hebiridanda,” dekam zep abe soka, “Èe asa ep te- alasa golzim. ¹⁹ Abe hap sosonsa olbla—ano taha tehabirida inenkam deka hen Alap mo Enho ing gwe hebirida gweka.”

²⁰ Petrus ki zep hwëna ding gulbluka, “Ere mo te-ala naban esa syauk sun dep zersong gwera, sap em ema tim gu'ura, ‘Alap mo sosonna te-alakam asa gol.’ ²¹ Emsa hom Alap gulbluka—syala ansa de gon hapye. Sap eno enhona nama hom Alap mo nwenak dakasti'ira. ²² Karekna insa emki hli yun. Dekam Biansa abe ta gwe—Zen dekakim eno enlala jaljala insa tap gulsubluka. ²³ Sap èe ama emsa tame ta'an: Eno enhona, sèrkam de kil-kil tanganna, man emsa karek san dep da tablahal gwenda.”

²⁴ Simon ki zep ding gulbluka, “Asa Biansa de abe tankam mas gwebla—karek goltowen hap dena mensa asa gublula, zen deka abon lwa srëm gwek.”

²⁵ Petrus ne Yohanis ne kim ol dawemna insa èna iwe lonsubiridaka, ki zep Yerusalem san dep etan ola halka, hen Samaria mo ora san de è-è san man lonbirida song gweka.

Pilipus kim Etiopia kore aha teipsin zisi tawa takake:

²⁶ Hwëna Alap mo dam taha nakore zini ki zep Pilipussu gulbluka, “Selatan san dekam em song gwen—sasa lang san de orana in san, Yerusalem kon langna

Gaza san dep de ora san.”²⁷ Ki zep hëndep song gweka. Hwëna orana in san teipsin zini lun kon hen man keretakam song gwe'an zaka– langna Etiopia mo irik ginnik de te-ala aít gweblan zi. Langna Etiopiasa dekam wenya bosena Kandake teipsinkim irik gik. Hwëna zini in zëno alp nakon mam gweka. Hwëna zen mes Alapsa taíblíblaka, zep Yahudi mo yakla yalak de ang gwen hap Yerusalem san song gweka.²⁸ Hwëna zen man Yerusalem kon Etiopia san dep etan lwa ha'anka. Zen zëre mo keretanak nikin ha'anka, dekon Alap mo ol ayang gul gwen zini Yesaya mo ol tataksa baca gul song gwe'anka. Keretana in zëre hon de babu gwe-gwen zi golsong gwe'anka.²⁹ Alap mo Enhona ki zep Pilipussu gubluka, “Emki keretana in mo alp san ang gwe sehan.”

³⁰ Dekam zep hluwenkam ang gwese halka, dekam zep zini in sa sane ta'an zaka– Yesaya mo ol ale gunsu de baca gul hannak. Ki zep takensíblíka, “Insa baca gu'ura, ena wéhë dam gulsu'ura?”

³¹ Dekam zep ding gulbluka, “Ee banakan de dam gulsun hup?– zi de abe hap srip gulsublun srëmkamye.” Dekam zep Pilipussu gubluka, “Haen, em sewe sezán. Nen apdekam song ën.”

³² Pilipus in kim sane ta'anka, dekam anakan baca gu'unka, “Men kirekam Alap hap de tru tasíblin hap dombana kap nulhal gwenan, zini in sa hen kirekam sa nërhal. Dombana men kirekam ala blom tasinnik eol srëm gwe-gwenan, zen hen kirekam sa karek tannak ol srëm gwera.

³³ Zen sap karek gon srëmna,

hwëna dawemkam de takensíblin srëmnak sa totoresa dal. Zen walas gwen srëmnak sa tilí, sap zëno gwëna nabakam sa nablonsukin.”*

³⁴ Ki zep teipsin zini in Pilipussu gubluka, “Asa emki gublun: San ha Yesaya zëre hap ki ale gulku? San ha aha zi hip?”³⁵ Dekam zep Yesaya mo ol ale gunnu in kon Yesus hup denaka de srip gulsublunkam kon gwesibir hanaka.

³⁶⁻³⁷ Oranak kim weya tanena hla kulki, ki zep teipsin zini in gubluka, “Weyana de wakë! Angkam ba en lwa kini'an?– asa dikim baptis tan hapye.”†³⁸ Ki zep kereta golsong gwen zini in sa golzausun hup gubluka. Dekam zep ho san dep ati ëka. Zao zep Pilipus baptis taka.³⁹ Ho nakon kim apta se'an zaka, Alap mo Enhona dekam zep zë Pilipussu zer ine halka. Teipsin zini in hom etan dekon hla taka, hwëna isrip-sri naban zep kon song gweka.⁴⁰ Pilipus hwëna dekam zep ëna Asdod owaskam hataka. Dekon zep hwëna hi alp san de ë-ë san ëngaya gwen hap de ol dawemkam tonbirida song gweka, hëndep Kaesareak hataka.

9

Saulus kim halekake:

¹ Saulus dekam nama Yesussu de taíblíblan wenya gubirida gwe'anka, “Ee asa tamerál.” Dekam zep Alap mo golak de teipsin zi nik song gweka,² zao zep surat hap abe gweka– Damsik de but srëm golak de mam-mam wenya kip de anakare hap goltreizimdin hip, “Saulus an, aha ora san de ang tan zisi de Yerusalem san etan tahyohan hap– sap zi, sap we.”³ Damsik kim

* **8:33** 8:33 Yes. 53:7-8 † **8:36-37** 8:36-37 Ahakon men zen orep Lukas mo ola ansa etan ale nul gwek, ola ansa zen mas nuk: (Pilipus) ki zep ding gulbluka, “Em de tingare enho naban taíblíblankam, amki.” Ki zep ding gulbluka, “Ee ama Kristus Yesussu anakan taíblíbla'an, ‘Zen eiwa Alap mo Tane.’”

golek de gwe'an zaka, mumuk ennak zep ngli nakore sêrkam de ngatanna wale tazak. ⁴ Ki zep zê kama san zanka. Dekon zep hwëna ola sal seka, "Saulus, Saulus, em ba habe asa karek ta gwenda?"

⁵ Ki zep ding gulbluka, "Bian, Em an nara?"

Ki zep hwëna ding gulbluka, "Ëe an Yesus- in sa em karek ta gwe'arake. ⁶ Dekam luwe. Ënak hëndep hatase. Zao sa zini ano olsa ebe hap ayang gulblula- em de desan ang gwen hapye."

⁷ In deban mae golëtë'an ka, zen ëau-hlonkam balk tasîn nîban hëndep ëzausuk. Zen hen sap man ola in sa ësak, hwëna ba maena hom hla nuk. ⁸ Saulus ki zep luweka, hwëna nwe kara gwen hap man sap akasiki. Dekon zep Damsik sin dep irik da song gwék. ⁹ Yaklana dan-ahan nwena hom mae kara gweka, hen hom mae tembane gweka, hen ho maena hom otdeka.

¹⁰ Damsik, Yesussu de taïbliBlan zini ki, bosena Ananias. Desa zep nwe lirisin nêblannak Bian Yesus takenblaka, "Ananias!"

Ki zep ding gulbluka, "Ëe an dë, Bian!"

¹¹ Bian ki zep etan gulbluka, "Yudas mo gol san em song gwen- ora bosena Dam-damna san. Tarsus walya Saulussu em zê duweblan. Zen dekon Asa gu sonebla'ara. ¹² Zen hen mes hamal hap emsa nwe nik de lirisin nêblankam zëbon de hatannak hla tanda. Em kime tahana tehabla inera, dekam zep nwena kara gwera."

¹³ Ananias ki zep ding gulbluka, "Bian, zini in ëe mesë beyakam sal gweblak. Zen Emsa de taïbliBlan zini man karek ta gwibirida. Yerusalemk mes ki gweibirida gweka, ¹⁴ zep hëndep awe hen hata zaka. Alap mo golak de syal tan zi mo teipsinni

mes zêbe hap suratna golblaka- dekam de Emsa de taïbliBlan zisi kitak tahyohan hap denaye."

¹⁵ Hwëna Bian Yesus ki zep ding gulbluka, "Sap esa song gwera. Sap zini in sa Ëe mesë dam tasik- Yahudi srëm zi mo ë-ë san de abe hap denaka golzim halada gwen hap, hen zëno mae mo teipsin- teipsin nika de zen abe hap denaka tonbirida gwen hap, hen sap Yahudi zisi. ¹⁶ Ëe asa hen zêbe hap anakan goltrë gweblal, 'Ano bosesa dikim ap mam gulblun hap, em karekna mam tangan naka esa goltowe gwera.' **"

¹⁷ Ananias dekam zep gola in san dep song gweka, ki zep hëndep seweka. Taha tehabla inen nakon zep gulbluka, "Oso Bak Saulus, Bian Yesus, men Zen oranak ebe hap Zënaka zertrëblakake, Zen asa ebon osan dep zer sone zala- em dikim etan nwesa kara gwen hap, hen Alap mo Enho dikim ebon ing gwehen hap." ¹⁸ Dekam zep mumuk ennak nwe nakon hogwë jingkir makare nik nanyanzak, dekam zep etan kara gweka. Hëndep dekam zep luweka. Ki zep hwëna Ananias Yesussu dikim ang gweblan hap baptis taka. ¹⁹ Zen kim tembane gweka, dekam zep etan soson gweka.

Saulus kim Damsik tawa ta gwibirikike:

Saulus dekam zep Damsik Yesussu de taïbliBlan weny a ban golëgwë'an ka- mingguna san ha dan-dan. ²⁰ Dekam zep nabakam Yahudi mo but srëm gol-gol san anakan tawa tabiri daka, "Yesus Zen eiwa Alap mo Tane." ²¹ Tingare zini man tangan anakan dengwan gweblak, "An san ha zen hom? Yerusalemk Yesussu de taïbliBlan zini zen dwan-am karek ta gwibiriki. An san ha zen hom ya hata zaka?-

zisi de etan Alap mo golak de syal tan zi mo mam-mam san dep tahyohan hapye.”²² Saulus mo tawa tabinni, sosonna man esek gwese zahe gwe'ak. Zen Alap mo épba ol ale gun nukorena kim anakan tawa ta gwibirki, “Yesus Zen eiwa nésa de ngaya tabin hip de Teipsinni Zen- mensa nen guk gweblakke.” Héndep zéwe de Yahudi zini enlalana man tangan topse néblak, sap zéno ola béjen anakan gulsulun, “In boton.”

²³ Yaklana kim zé beya gwe'ak, Yahudi zini in dekam zep tan hap kalang nébla'ak. ²⁴ Éna in, kasokam de kola ban. Yaklam denaban kam denaban zep éna in mo wasnge te so kinin lilikin nikon dil gik gwebla'ak. Hwéna zéno mae mo tan hap de kalang gweblanna man étawa gwék. ²⁵ Paulussu men zen ang né gwebla'ak zep dokotkam é san dep yu yala ban sríng dí sonék.*

Saulus kim etan Yerusalemk hatakake:

²⁶ Yerusalemk kim hataka, ki zep sap akasiki- dua-blas enkam de zini in han de golésiri gwen hap. Hwéna man nairíblak, sap zen hom anakan daíblíbla'ak, “Zen eiwa-eiwakam Yesussu taíblíbla'ara.”²⁷ Hwéna Barnabas zep zébon mae onak zerhata zaka. Zen zep anakan tonbiridaka, “Saulus an oranak Yesussu hla taka, hen Bian dekam zep ola tonblaka. Zen kim Damsik gwé gwéka, zen hen Yesus hup denaka zéwe udobe naban tonbirida gwéka.” Dekam zep Barnabas mo ola kon dua-blaskam de wenyá in anakan daíblíblak, “Zen eiwa mes hen Yesussu taíblíblaka.”²⁸ Dekam zep dawemkam Yerusalemk apdenak nérngwé gwék. Zen hen dekam zep udobe naban Yesus hup dena tonbirida gwéka. ²⁹ Hwéna

Yesussu de taíblíblan srém Yahudi zini kim nérol tetek gwék, dekam zep tan hap alp dasik. Yahudi zini in, zen men zen Yunani mo langnak de lowe henkam Yahudi ola eititi neibikke, zen zen nérol tetek gwék. ³⁰ Hwéna ahakore Yesussu de taíblíblan wenyá kim ésak, dekam zep Kaesarea san dep zon dak. Hen dekon etan Tarsus sun dep zep bulkum nér sonék.

³¹ Dekam zep kítak de Yerusalem mo langnak de Yesussu taíblíblan wenyá, Galileak, hen Samariak de wenyá, umlaekam lowehe gwék. Hen zini Yesussu de taíblíblankam émas-mas gwék. Sap Alap mo Enhona man zébe mae hap sosonsa gol gwizimki, hen Alapsa de blikip gwesíblin hap de enlalasa zer gwizimki- hen Yesus onak dikim tatem ézauk gwen hap denaka.

Petrus kim éna Lidak Einias Baksa dawem takake:

³² Petrus dekam zep tíngare langna in san tawa tabirida gwéka. É bosena Lidak de Yesussu taíblíblan zini ki zep hen amjanbirki. ³³ Zao zep zini hla ta'anka, bosena Einias. Zéno taha-tanana orep mes juweblak. Tahunna delapan enkam tum ennak lwa gwéka. ³⁴ Dekam zep Petrus gubluka, “Einias, Kristus Yesus emsa dawem ta'ara! Em luwen. Ere mo tumna insa em wa tasin.” Héndep dekam zep luweka. ³⁵ Tíngare éna Lidak de zini, hen Saronk dena, desa de kirekam hla tankam zep Bian Yesussu hen daíblíblak.

Éna Yopek kim Petrus Dorka'a dawem gulkuke:

³⁶ Éna Yopek, wenyá Yesussu de taíblíblanna dekam ki, bosena Tabita. Yunani olkam de gubinkim, Dorkas. Bosena Dorkas, zéno enlalana “rusa.” Wenyá

* 9:25 9:25 2Kor. 11:32-33

in aha zi hip dawem ensa syal gwe-gwibir-zimk, hen tahalha zini man mas gwibirida gwek. ³⁷ Hwëna ki zep sang-sang gwek, hëndep tik. Tokna ngan nulsuk, ki zep gulk de teksonnak nonnek. ³⁸ Èna Lida kon, Yope golek. Yesussu de taïbliBlan wenyá kim ësak, “Petrus Lidak gwë'ara,” dekam zep zi darena nenzimk, “Emki nabakam dangitilblin. Anakan enbla, ‘Èe an emsaë kwang la halan– naba tangankam dep!’”

³⁹ Hëndep kim apta zaka, ki zep hëndep zigwë halka. Kim zihataka, ki zep hëndep gulk de teksonna in san dep nërsewek. Tingare we sem-semna dekam zep go naban anakare ola ban dot dasik, “Bajuna an zen tol ap tayalbir-zimk– nama kim gwë'akke.”

⁴⁰ Ki zep gubiridaka, “Dekam tingan atiti gwek.” Kim atiti gwek, dekam zep bokle kom soblan naban Alapsa gu soneblaka. Kim gu sonesiki, ki zep nwe-masena de hlaun nuban gubirki, “Tabita, em luwen.” Dekam zep hëndep nwena kara gwek, hen Petrusu hla tak. Ki zep hëndep nikink. ⁴¹ Dekam zep zaun gun hup taha nakon gul ineka. Kim zauk, dekam zep kwang guludaka– Yesussu de taïbliBlan wenyá hen we sem-semna in saye. Ki zep gubiridaka, “Zen mes ngaya gwenan.” ⁴² Ola insa kim tingare Yopek nolteisik, dekam zep beyakam Bian Yesussu daïbliBlak. ⁴³ Zao Petrus holo tolkam zep gwëka– tweran sop sam tasik gwibin zini Simon Bak hon.

10

Kornelius mo nwena kim lirisin nëblakke:

* **10:9** 10:9 Zëno mae mo kasokam de gol-gola, gol bola dak-dakna, in zep zëwe zini sesek gwese gwek.

¹ Kaesareak, jana nabare zi mo mamna ki gwë'anka– bosena Kornelius Bak. Zëno irik gin walasna seratus enkam. Zen jana nabare zini mensa nen gwibik “Langna Italia korena,” zëwe kitak bití gwek. ² Zen we wal walas zeban Alapsa dawemkam zibetek gweblaka. Zini in hen tahalha zisi man mas gwibirida gweka, hen Alapsa man gu sonebla tine gweka. ³ Hwëna aha yaklakam, yakla nwena dan-ahan, ki zep nwena lirisin nëblak. Zen eiwa de makan Alap mo dam taha nakore zisi hla ta guku. “Kornelius”kum zë gublu zaka.

⁴ Airin niban zep karatda taka, dekam zep takensiblika, “Bian, em ba hap?”

Ki zep ding gulbluka, “Eno ol gu sone gwenna hen tahalha zisi de mas gwibirida gwenna mes Alap hon nwe-mase gwek– san de em de zëbe hap sapisa truse tase gweblanna. ⁵ Dekam zini Yope san dep lup gul sone, zini bosena Simon, hen zëno aha bosena Petrus, desa deka kwang da halzak. ⁶ Zen hi alpnak tweran sop sam tasik gwibin zini Simon mo golak gwë'ara.”

⁷ Alap mo dam taha nakore zini in kim hli taka, dekam zep zëre hon de babu gwen zi darena guzimki, hen zëre mo jana nabare zini, dawemkam de Alapsa tame tan naka gubluka– zen de yaing gwezan hap. ⁸ Zao zep aïsíl gwibirida'anka– in zen ki zëre hon lwakye. Ki zep hëndep Yope san dep lup gul soneka.

Petrus mo nwena kim lirisin nëblakke:

⁹ Zen kim Yopek ëgolek de gwe'ak, Petrus dekam zep gol bol tahannak sewe seka– dekon de Alapsa gu soneblan hap. * ¹⁰ Ki zep zë hwëna usak gwe'anka,

dekam zep tembanesa de syal gwibir-blin hap abe gweka. Zen kim tembanena syal neibir-bli'ak, ki zep hwëna nwna lirisin nëblak. ¹¹ Ki zep hwëna ngli san kara gwe seka. Man dalusuhuk. Desan zep hwëna deyol berber yawal makare naka srïng nïl sone'anhak. Top-topna man nurensihik. Ngirin en nik zep srïng gwe hezak. ¹² Deyol mwana iwe zep hlauludaka– kirekam-kirekam golsriwen otweranna, tana dan-nër dan-nërkam dena, bik dankam de ïl gwehal gwenkam dena, hen mawana. ¹³ Ki zep hen ngatan zi mo lang nakore ola sal seka, “Petrus, em luwen. Emki tameran. Desa twenblanda.”

¹⁴ Ki zep ding gulku, “Bian! Ëe bëjënë. Ëe homë mae golsriwen kire-kire kun nabarena twinbik.” †

¹⁵ Dekam zep hwëna etan ola sal seka, “Mensa Bian ngan tasi-birki, desa bahem gubin, ‘Kun naban.’” * ¹⁶ Zen mes dan-ahan soka– kirekam de hlaul gwenna. Ki zep etan mumuk ennak ngli nakon nul inehak.

¹⁷ Petrus kim nama dam gulsun hup teibi'inka, hwëna Kornelius mo zi lup gul sonenna in hap mes Simon mo gola tan-tan dazimk, hëndep gol teso kininnak ¹⁸ zep ëtakensizik, “Awe wëhë Simonkam de zi bosena gwë'ara? Zëno aha bosena Petrus.”

¹⁹ Petrus kim nama dam gulsun hup teibi'inka, Alap mo Enhona ki zep gubluka, “Simon Bak, zi dan-aharena man emsa dëbla'an. ²⁰ Em ati gwen. Bahem ang gwibiridan hap enlalana anakare hap beya gwen, ‘Ëe an Yahudi wal. Zen Yahudi zisi hom.’ Sap zini in ano lup gul sonenna.”

²¹ Dekam zep ati gwe zaka, zao zep gubiridaka, “Ëe an zen– em in desa lëbla'anye. Em ba habe yaïng gwezal?”

²² Ki zep ding nulblik, “Jana nabare zi mo mamna, Kornelius Bak, emsa de kwang tahan hap asa ir gubiridaka. Zen enho lalakna hen Alapsa de betek gwe-blanna, hen Yahudi zini man desa blikip neisik gweblanan. Alap mo dam taha nakore zini mes desa emsa de kwang tahan hap gubluka– zen dikim ebon onakore olsa sane gwen hap.” ²³ Petrus ki zep zao de apdekam golëtruwen hap gubiridaka.

Petrus kim Kornelius mo golak hatakake:

Ka'ankam ki zep Petrus golësek gweka. Yope kon Yesussu de taïbliblan zini man hen ang nëblak. ²⁴ Zëno ka'an kim Kaesareak yaïng gwek, Kornelius man iye zeban golëkara gwe'anka– hen wal bose wal zeban, men desa tagal gulsukuke. ²⁵ Petrus kim gola iwe ti'in zaka, Kornelius ki zep zëno nwenak mae hap ik gwehe zaka, “Zini an Alap mo dam taha nakore zi makarena.” ²⁶ Hwëna Petrus ki zep gubluka, “Em luwen. Ëe an hen zi tangan sake.” *

²⁷ Ola kim lon'anaka, Petrus ki zep gol mwa san tilki, ki zep zë hlauluda'an zaka, “Zi beyambyana mes zë ëtagal gwesik.” ²⁸ Ki zep zë gubiridaka, “Em mese kitak ëtawa gwek: Yahudi zi mo ol jalse gwennak man ale nuk, ‘Yahudi srëm zi niban bëjen golësiri gwen.’ Hwëna Alap mes ap anakan goltrëblaka, ‘Ëe babë aha zi aususa gubiridan, “Zen in kun naban.”’ ²⁹ In kim asa

† **10:14** 10:14 Zen deyolak iwe Musa mo golsriwen otweran ensa zë hlauludaka. Desa man Yahudi zini nenbirida gwek, “Kun naban.” In zep kirekam ding gulku. (Im. 11:1-47) * **10:15** 10:15 Mrk. 7:15; 7:19 * **10:26** 10:26 Kis. 14:13-15; Why. 19:10

kwang dak, èe zebè takensibiri-dan srèmkam ang gwibiridazak. Zep èe ama ki emsa takensibirida'an: Em ba habe asa en soneblak?"

³⁰ Kornelius zèn zep ding gul-bluka, "Yaklana an zen dan-ahan damank, yakla nwna an ki angkam dan-ahannak lwa'arake, èe dekam gola an kon Alapsa gu sonebla'ak. Mumuk ennak zep zini ano nwenak baju angtan-angtan naban zau'un zaka, ³¹ ki zep asa gubluka, 'Kornelius, Alap mes eno ol gu sonenna salka, hen man eno tahalha zisi de mas gwibirida gwenna enlala gwibi'ira. ³² Emki Yopek Simonsa gu soneblan. Zèno aha bosena hen Petrus. Zen hi alpnak tweran sop sam tasik gwibiñ zini Simon mo golak gwè'ara.' ³³ In zebè nabakam zini emsa de kwang tan hap lup gul sonek, hen ema asa sam tanda- hata zankamye. Angkam èe mesè awe Alap mo nwenak tagam gwenan- dekam de emsa sane tan hap, kítak mensa Bian Alap ebe hap gol-blakake, desa de asa tonbiridan hap."

Yahudi srèm zini kim nonol tanganna Yesussu daïbliblakke:

³⁴ Petrus ki zep gubiridaka, "Èe angkamè tame gulun: Eiwa, Alap ahakore en naka hom nwekam golèake gwenda,* ³⁵ hwèna tìngare zi ausuna man dok-wak guluda gwenda- men zen Zènaka betek nè gweblanan hen dawemna syal nei gwibirinye. ³⁶ Em mese èsal gwek- Alap mensa ol dawemna Israelk de zini anakan gu sonebiridaka, 'Tìngare zi ausu mo Teipsinni Kristus Yesus mo bosekam em aban zerumlae gwen.' ³⁷ Hen em mese èsal gwek- in zen baptis ta gwibin zini Yohanis Swe mo hyanak tìngare

Yahudi mo langnak jowek, nonol tanganna Galileak. ³⁸ Alap dekam Nazaret walya Yesus hup zère mo Enhona hlè ta soneblaka, hen soson zemka golblaka. Hen em mese zèbe hap dena anakan èsal gwek, 'Zen men-san an-sankam dawemna golzimmira gweka, hen dowal mo kigì mo hulen naka hìl tì sonebirida gweka, sap Alap man depan zersyal gwe-gweka.' ³⁹ Èe an zenè kara la gwek- tìngan mensa Yahudi mo langnak hen Yerusalemk syal gwe-gwibirkiye. Hwèna Yahudi zini Desa te-lidak sonnàk de makan ta irinkim dak. ⁴⁰ Hwèna yaklana dan-ahan, ki zep etan Alap tìn nìkon ngaya taka, hen dekam zep etan abe mae hap zertrei gwizimki.* ⁴¹ Èe ama depan etan tìn hyanak èrtembane gwe-gwek. Dekam Alap tìngare zi hip hom zertrei gwizimki. Hwèna men desa en Zèna Yesus hup denaka de gol halada gwen hap dam tasibirkike, zèbe mae en hap zertrei gwizimki. ⁴² Yesus mes asa dam tasibirki- zère hap de ol dawemsa dikim anakan tonbirida gwen hap, 'Alap mes Yesussu dam tasikì- Zen de zisi klis gun hup, men zen nama lowe he'an, hen men zen èjuwekke.' ⁴³ Tìngare Alap mo ol ayang gul gwen zini hen kirekam èton gwek, 'Tìngan men zen Alap mo zer sonen Zini insa anakan daïblibla'ak, "Zen eiwa Zen- asa de ngaya tan hap de Zi niye," ki Zen sa hen zèno mae mo karek-karekna tap gulsuzimdi.' »*

⁴⁴ Petrus kim nama kirekam tonbirda'anka, Alap mo Enhona ki zep ing gwe hebirida zaka- tìngare zini men zen èsane gwe'akye. ⁴⁵ In zen Yope kon Petrus hon ang tazak, zen Yahudi hon de bitì gwenna. Petrus dekam zep depan mae golètenggwanka,

* **10:34** 10:34 Ul. 10:17; Rom. 2:9-11 * **10:40** 10:40 1Kor. 15:4-7 * **10:43** 10:43 Yes. 33:24; 53:5-6; Yer. 31:34

“Hare eiwa, Yahudi srēm zinik Alap mo Enhona hen ing gwe henkamke– men kirekam hen nēbon mae ing gwe hekaye!”
 46 Sap zen man owas olkam de Alap mo bosesa teip gulsublunnak sane dabi'ik– zēre mae mo tame gun srēm olkam de tonbinnik.

Petrus dekam zep guku,
 47 “Angkam ba en zēbe mae hap lwa kinī'an?– zini ansa de baptis tabin hipye. Zen dwan mes-am Alap mo Enhona neir innin– men ki hen nēna.” 48 Ki zep gubiridaka, “Ēe asa emsa Bian Kristus Yesus mo bosekam baptis labir.” Ki zep hwēna Petrussu abe ḏak– zao de golēgwē inendan hap.*

11

Yerusalemk de zini kim anakan ḗsakke, “Yahudi srēm zini mes hen Yesussu taíblíblal.”

1 Seblas enkam de Petrus mo wal bose walya hen Yerusalem mo langnak de Yesussu taíblíblan wenya ki zep anakan ḗsak, “Yahudi srēm zini mes hen Alap onakore ol dawemna nulink.”
 2 Zep Petrus kim Yerusalemk zaheka, dekam zep zao de Yesussu taíblíblan wenya anakan jakal nēblak, 3 “Em ba habe Yahudi srēm zi mo gol san song gweka hen golētembane taka?”

4 Petrus dekam zep nonola kon hēndep dawem enkam anakan srip gulsuzimki, 5 “Ēe ḗna Yope kon Alapsa gu sonebla'ak, dekam zep zē hwēna nwena ap lirisin nēblak. Deyol yawal makare nakaē hlauk, ngli nakon srīng níl sone'anzak, hēndep abon onak zep zausuzuk. 6 Kimē zē olk san karatda gu'uk, zao zebē hlauludak– kirekam-kirekam golsriwen otweranna, eik nik dena, bik dankam de il gwehal gwenkam dena, hen mawa maena. 7 Ki zebē ola salsek,

‘Petrus, em luwen. Emki tameran, desa twenblanda.’

8 “Hwēna ḗe ama ding guk, ‘Ēe bējēnē, Bian! Ēe homē mae golsriwen kire-kire kun nabarena twinbik.’

9 “Ki zep ngli nakore ola in asa etan ding gulbluka, ‘Mensa Bian ngan tasibirki, desa bahem gubin, “Kun naban.”’ 10 Hēndep ama dan-ahan sok– kirekam de hlaul gwen naye. Ki zep etan baī níl inehak.

11 “Hēndep dekam zep Kaesarea kore lup gul sonen zi dan-aharena abon yaīng gwezak. 12 Alap mo Enhona dekam zep asa gubluka, ‘Bahem ang gwibiridan hap enlalana beya gwen.’ Zini an zen hen enamkam teinikin'in, zen hen man asa ang nēblak, hen gola iwe man hen bitī gwek. 13 Dekam zep Yahudi srēm zini in asa gubiridaka, ‘Alap mo dam taha nakore zini gola awe jowe zaka, ki zep asa gubluka,

“Emki Yope san dep zisi lup gul sonen– zi bosenana Simonsa de kwang tan hap. Zēno aha bosena hen Petrus. 14 Zen zen sa ebe mae hap ola ayang gulzimdi– ena hen tīngare ere mo golak de wenya kipye. Desa kime laíblíbi'ik, zen dekam esa golēngaya gweka.”’

15 Zen kirekam asa gubiridaka. Dekam kimē ol dawemkam de tonbiridankam kon gwesibirida hana'ak, Alap mo Enhona ki zep hēndep ing gwe hebirida zaka– men kirekam nonolak nēnaka hen ing gwe hebiridakake. 16 Dekam zebē enlala gwek– Bian Yesus men desa anakan gubibirida gwekaye,

‘Yohanis zen hokam baptis ta gwibirki, hwēna Alap zēre mo Enhokam sa emsa baptis ta gwibiri.’*

17 Zep Alap man dekam zēre mo Enhosa hlē ta sonezimki– men kirekam hen nēbe mae hap hlē

* 10:48 10:48 Kis. 2:38 * 11:16 11:16 Kis. 1:5

ta sonezimkike, nen in kim nonol Bian Yesussu laïblihlakke. Zep êe banakan de Alapsa anakan jalse gweblan hap, ‘Zêbe mae hap bahem hlê ta sonezimdin!’ ”

¹⁸ Kirekam kim sane da'ak, dekam zep jakal gweblanna in tap gwizimk. Dekam zep hwëna Alap mo bosena anakan teip nul-sublu'ak, “Hare eiwake! Sap Yahudi srêm zi, Em hen zêbe mae hap mese golzimki— dekam de êhalen hap hen êngaya gwen hap denaye.”

Antiokiak de zini kim Yesussu daïblihlakke:

¹⁹ In kim Yesussu de taïbliblan wenyâ Stepanu'u de tan hyanak karek da gwibik, dekam zep heyahya gwendak— ahakon langna Penisia san, ahakon lang tekna Siprus sun, hen ahakon ëna Antiokia san. Zen ol dawemsa kim hêndep nol haladak— hwëna Yahudi zi en hap.* ²⁰ Hwëna ahakon hen Siprus hen Kirene kore zi. Zen kim Antiokiak yaïng gwek, dekam zep Yahudi srêm zini hen Bian Yesus hup de ol dawemna insa donbirida'ak. ²¹ Dekam Alap mo sosonna zëbon mae lwa gwe'ak, zep zëno mae mo tawa tabin nikon zini beya tangankam zëre mae mo boton alap-alapsa hli nulidak— dekam de hwëna Bian Yesussu taïbliblan hap.

²² Yesussu de taïbliblan wenyâ kim Yerusalem kon kirekam êsak, dekam zep Barnaba'a Antiokia san dep nêr sonek. ²³ Zen kim zê hataka, anakan zep hlauluda zaka, “Eiwa, Alap mo kwasangkwasangna zëbon mae onak dawemkam lwa'an.” Dekam man tangan isrip-sri gwibiridaka, zep hen ol zim-zimni anakan golzimki, “Em tîngare enho naban Bian Yesus onak tatem êzauk gwen.” ²⁴ Barnabas zen zini dawem tanganna. Alap

mo Enhona mes desa sêrkam bi gweblaka, hen zen Bian Yesussu mes tangan taïblihlaka. In zep, zen kim tîti ta gwibirki, beyakam etan Yesussu daïbli gweblak.

²⁵ Dekon ki zep etan Tarsus sun song gweka— Saulussu de zê tēblan hap. ²⁶ Zao kim gaïng êka, dekam zep Antiokia san dep kwang tahal zaka. Zêwe aha-ere tahunkam zep Alap mo olkam de tawa la gwibin hip olêtagal gwenda gweka. Dekam zep Kristussu de taïbliblankam sêrkam êbeya gwek. Hêndep dekam zep Antiokiak de taïbliblan srêm wenyâ taïbliblan wenyâ insa “Kristen zi” kim bose dabik. Menkam hom kirekam nenbirida gwek.

²⁷ Zao kim lwa se'ak, dekam zep Alap mo Enho nakore ol ayang gul gwen hap de zini Yerusalem kon Antiokiak yaïng gwezak. ²⁸ Ahana bosena Agabus Bak. Zëbon dekam zep Alap mo Enhona ngein sin dep de ola ing gul soneblaka. Dekam zep luweka, desa zep anakan ayang gulzimki, “Tîngare Roma mo irik gînnik sa usak yawala hatal.” Hêndep kirekam zep ki lwak— in kim Klaudius Bak Roma irik gilkiye. ²⁹ Hwëna Antiokiak de Kristen zini in kim kirekam nasalblak, dekam zep ola aha-en nuk— Yerusalem mo langnak de Kristen bose zikhip de telalasa tagal ta gwizimdin hipye. Anakan aha-en nuk, “Men nara telalasa beyakam gulin gwenna, zen beyakam ing ul gwek. Betekkam de gulin gwenna, zen betekkam ing ul gwek.” ³⁰ Hêndep kim sowe heka, dekam zep Barnabas ne Saulus nebon onak neir sonezimk. Zen zep hwëna Yerusalem mo langnak de Kristen zi mo nolnol hap eirzimki.

* 11:19 11:19 Kis. 8:1-4

Herodes kim dawemkam Kristen zini karek ta gwibirike:

¹ Zao kim lwa se'ak, dekam zep teipsin zini Herodes zere mo jana nabare zini Kristen zisi de tahyon hap gubiridaka— zao de karek tabin hip. ² Zao zep hen Yohanis mo ayana Yakobus mo nolsa de nebokkam blaonsublun hap gubiridaka. ³ Zen kim anakan hlauludaka, “Yahudi zini man tangan esam gwesil— desa de tankamye,” dekam zep etan Petrussu de balk tan hap gubiridaka. Zen yakla yawala Paska golek denak balk dak. ⁴ Bwinak zep tak daink. Hen Herodes man jana nabare zini enam-blas enkam zen de kara ta gwen hap gubiridaka. Sap zen man kalang gwebla'anka, “Paska hyanak asa zi tra mo nwenak taken-taken gweblal.”

⁵ Hwena Petrus in kim bwinak gwè'anka, hwena Kristen zini dekam zep enlala zon tasiblin naban Alapsa zèbe hap abe da gwe'ak.

Petrussu kim bwi nakon Alap mo dam taha nakore zini zerwet sokake:

⁶ Yaklana in dekam de taken-taken gweblan hap Herodes dwam gwebla'anka, zeno kam Petrus man jana zi dare mo ngirinnik nisi ta'anka— besi dokotkam de da tablandan nik. Eihya topna aha jana nabare zinik bu nulsuk, aha topna aha jana nabare zinik. Lilikinni ahakore nik kara noso'ak. ⁷ Mumuk ennak zep bwina iwe Alap mo dam taha nakore zini jowe zaka, hen ngatanna dekam zep zè zilsik. Ki zep Petrussu li tan hap zaba nakon towanbla ine zaka. Ki zep zè gubluka, “Nabakam luwe!” Dekam zep hendepp Petrus mo taha nakon besikam de dokotna in som nebla hanak. ⁸ Etan ki zep gubluka, “Bajuna dekam ala so, hen sepatuna.” Ki zep ala soka. Ki

zep etan gubluka, “Tahan bajuna dekam hen ala so. Dekam asa ang gwebla.”

⁹ Ki zep kon zerwet soka. Petrus hwena man tim gulku, “Eisirsiè ki tanan. Eiwakam homè wet sonan.” ¹⁰ Nonol lilikin kara son wanya kim ulmun nuraka, etan zao de wanya ulmun nuraka, ki zep besikam de aumwa lilikin yawalak aptaka. Hwena zen zèn totoresna kitak kles neisik. Desan zep wet osoka. Bwina in kon kim engka en langa eisiki, zao zep Alap mo dam taha nakore zini in aya gweka.

¹¹ Petrus dekam zep tame gulku, “Hare èe eiwakam am-am wet sonan. Hare Bian eiwa am zere mo dam taha nakore zisi zer sonera— asa de Herodes mo jana ngi benben nakon hen Yahudi zi mo jala kon zeser sonen happye.”

¹² Kirekam kim tame gulku, ki zep Yohanis mo anena Maria mo gol san dep song gweka. Yohanis in zeno aha bosena Markus. Zao zini mes beyakam Alapsa dekon abe tan hap etagal gwek. ¹³ È nakore lilikinsi zep ga'ga so'an zaka. Zewe de babu gwegwen wanya bosena Rode, zen zep te sozak. ¹⁴ Hwena zao kim Petrus mo ola tame gulzuk, dekam zep isrip-sri hap lilikin talusun srèmkam lwahak— dekam de gubiridan hap, “Petrus lilikinnik zau'un ora!”

¹⁵ Hwena man ding nulbik, “Em san ema mamak gwe'ara?” Hwena ol drakkam kim gubirida gwe'ak, dekam zep ding nulbik, “In desa de kara ta gwen hap de Alap mo dam taha nakore zisi mes yap.”

¹⁶ Hwena Petrus nama ki ga'ga so tineka. Hendepp kim talusublunkam hla dak, zao zep serkam dengguanbla'ak. ¹⁷ Petrus dekam zep tahakam anakare hap akabiridaka, “Em balk tasin.” Ki zep zè aisil gwibirida'anka— men

kirekam Bian zerwet sokake. Ki zep hen gubiridaka, “Ola an Yakobu'u enblak, hen nêre mae mo Kristen aya-wal oso-walya enbiridak.” Zëna ki zep kon aha ë san dep song gweka. *

¹⁸ Kaknak zep Petrus hup de jal hap bwinak de jana nabare zini in zënaka nol kîni'ak. ¹⁹ Herodes dekam zep aha jana nabare zini gubiridaka, “Dawem enkam lëblak.” Hwëna hom hla dak. Dekam zep jana nabare zini in zen kara da'ak, desa taken-taken gwibiridaka, “Zen banakan de wet son hap? An ene ëser soner.” Dekam zep aha jana nabare zisi gubiridaka— Petrusu de kara tan wenyä in sa de tameran hap.

Herodes kim tîlkike:

Herodes zëna ki zep Yerusalem mo lang nakon Kaesarea san dep song gweka— zao de hwëna gwë inendan hap. ²⁰ Dekam ëna Tirusk de zi niban hen Sidonk de zi niban Herodes man golëgil-gil gwe-gwe'anka. Dekam zep zini in Herodes han dikim etan zersësek gwen hap ola aha-en nuk. Sap zëbe mae hap de tembanena Herodes mo irik gin lang nakon wet so gwizimki. Zen dekam hen Kaesarea san sek gwëk, zëwe zep Herodes mo taha tri soblan zini Blastus Bak hap te-alasa nërblak. Zen zep gubiridaka, “Ëe asa emsa mas gwibiridal.” Dekam zep zë Herodes han dikim etan zergolek de gwen hap ëabe gwëk.

²¹ Yaklana dekam de zergolek de gwen hap denak kim hatak, Herodes dekam zep teipsin zi hip de bajusa ala soka, hen teipsin zi hip de komal tumnak nikinki. Dekon zep zi trana in sa aïsîl gwibiridaka. ²² Dekam zep

Herodes mo bosesa de teip gul-sublun hap ëtaken gwe'ak, “An zi mo olsa home ësane gwe'an! An aha alap mo ol!” ²³ Hwëna mumuk ennak zep zë Herode'a Alap mo dam taha nakore zi ta zaka, sap zen hom Alapsa blikip gwesiblika. Diki anakan maka sane tabinkim gubiridaka, “Ëe an ahana alapsa hom.” In zep ungala nakon auhuna dwenblak, zep hëndep tîlkî.*

²⁴ Alap onakore ëngaya gwen hap de ol dawemna dekam zep esek nul kîni song gwe'ak.

²⁵ Barnabas ne Saulus ne kim Antiokia kore te-ala zer sonenna in sa Yerusalemk eirzimki, zëna ki zep etan ola halka. Yohanis, zëno aha bosena Markus, dekon zep ang gwizimki.

13

Alap mo Enhona kim Barnabas ne Saulus neka dam sosukuke:

¹ Antiokiak de Kristen zinik, zao hen ki— men zen Alap mo Enho nakore sosonkam hamal hap de olsa ayang nul gwizimkye. Zen hen Alap mo olkam tawa da gwibik. Zëno mae mo bosem-sena, Saulus, Barnabas, Simeon— in desa asyaskam bosedak “Zi Kakak”kam, hen Kirene walya Lukius, hen Menahem. Menahem in, zen teipsin zini Herodes han beteknak asyas bosedem.

² Zen kim apdenak tembane lwan naban Bian mo bosena teip nul-sublu'ak, Alap mo Enhona zao zep gubiridaka, “Barnabas ne Saulus neka em dam sosun— ano salya dekam ol halada gwëka.” ³ Etan kim tingare Kristen zini in tembane lwan naban Alapsa nen sone

* **12:17** 12:17 Petrus in desa Yakobu'u gubluka, zen Yesus mo ososa, in zen hen suratna Kristen zi hip ale gulzimkike. Zen hen dekam Kristen zisi Yerusalemk nol gwibiridaka. Herodes in sa taka, zen Yesus hon de ang gwe-gwen zini Yakobu'u— Yohanis mo ayasa. * **12:23** 12:23 Dan. 5:20

gweblak, dekam zep tahana de-hazim anak. Ki zep hwëna deisya sonek.

Siprusk kim aptakake:

⁴ Sap zen Alap mo Enho teisya soneka, ki zep Seleukia san in neka, dekon zep bulkum lang tekna Siprus sun dep ablan kinika. ⁵ Siprus mo ëna Salamisk kim aptaka, zëwe dekam zep Yahudi mo but srëm gol-gol san ëngaya gwen hap de Alap onakore ol dawemkam lonbirida gwe'anka. Yohanis zëno aha bosena Markus zen man Antiokia kon ang gwizimki- zëno nik mo tahasa de tri so gwizimdin hip.

⁶ Zen man hëndep tingare lang tekna insa ëramjanbir song gweka, hëndep Pafosk ërhataka. Zao zep Yahudi walya Bar-Yesussu nërtowek. Yunani olkam zëno aha bosena Elimas. Zen meiyer golzauk gwenna, hen zini man anakan yasik ta gwibirki, “Ëe an Alap mo olsaë ayang gul gwizimnin.” ⁷ Zini in hen lang tekna iwe de gubernor hon de syal gwe-gwenna. Gubernora in enlala blala. Zëno bosena Sergius-Paulus. Zen ki zep Barnabas ne Saulus neka gu sonezimki- zen de Alap mo olsa lonblan hap. ⁸ Hwëna Elimas Bak zep tru-tru gulzim'inka, hen man gubernorsa alp gwebla'anka- zen de Alap mo olsa taïblibin srëm hap. Zep anakan gubluka, “Bahem salzimdin.” ⁹ Hwëna Saulus, insa hen nen gweblak “Paulus”kum, desa dekam zep Alap mo Enhona bi gweblaka. Dekam zep Elima'a karatda ta'anka, ki zep hëndep anakan jalse gweblaka, ¹⁰ “Em an dowal mo kigi mo walas, hen tingare enlala dawem mo jal zi! Em san molye golzausuku?- Bian osan dep de orasa de aning ta gwizimdin hip de syala in saye. Eno enhonak enlala dawemna hom, hwëna boton ta gwibin en

hap dena hen yasik ta gwibin en hap dena. ¹¹ Angkam man Bian emsa karek ta'ara- em dikim nwe nik dimin gwen hap. Hëndep em molye yakla ngatanna hla taka. Hwëna esa etan kara gwera.”

Hëndep dekam zep Elimas eisbi'inka- but kakak makare naka zëno nwe san de ati gwe zannak. Dekon zep bute halka, hen zisi zen de irik ta han hap takenbiridaka. ¹² Gubernor kim kirekam Elima'a hla taka, dekam zep Yesus hup de tawa tabinni insa sërkam tenggwanbirki, hëndep dekam zep Yesussu taïbliblaka.

Paulus kim Pisidia mo langnak tawa tabirkike:

¹³ Paulus kim lang tekna Siprus mo ëna in kon bulkum zisong gweka, ki zep Pamfilia mo langnak yaing gwek- ëna Pergak. Zao zep Yohanis, aha bosena Markus, hli so guk halka. Zen Yerusalem san dep etan heya gweka. ¹⁴ Perga kon tanakam zep song ëka- Pisidia mo langnak de aha Antiokia san dep. Zao Hari Sabatkam Yahudi mo but srëm golak hen lilki. ¹⁵ Musa mo titi tabin ola hen Alap mo ol ayang gul gwen zi mo ola kim baca nulsuk, ki zep zëwe de but srëm golak de mamam wenyu zini nenblak, “Emki sap zi darena insa anakan taken-sizimdin, ‘Eno nik mo ol zim-zim enlala gwibinni wëhë?- desa de lonbiridan hapye.’”

¹⁶ Dekam zep Paulus luweka, ki zep tahakam anakare hap akabiridaka, “Angkam ama emsa tonbirida'an,” ki zep gubiridaka, “Israel kore zi, hen Yahudi srëm zi men zene Alapsa betek ë gweblananke, asa sane lak! ¹⁷ Israel Bak mo zi ausu mo Alapna, Zen nëno mae mo auyan-azasa hlil inki hen dawemsa gol gwizimki- in kim Mesirk lowehe gwekye. Hëndep zen man tangan ëbeya gwek hen

ësoson gwék. Ki zep hwëna dekon zère mo soson yawalkam golëwet so gweka. ¹⁸ Dekam kim sasa langnak lowehe gwék, zen dekam kareksa etan nulin hana song gwe-gwék. Bian dekam oto gulsun hup man sap akabirida gweka.* ¹⁹ Dekam zep Kanaan mo tujukam de zi ausuna timbwas tabirki– men zen è beyam-byana iwe lowehen dakke. Langna insa dekam zep hwëna nëno mae mo auyan-aza hap golzimki– zen de hëndep denaban bi gwibin hip.* ²⁰ An tingan kirekam de syal gwibinni, holona 450 tahunkam.

“Alap ki zep hwëna Israelsa de golëzauk gwen hap de zini aha– en aha–enkam kap gul gwizimki, hëndep zauk– zère mo ol ayang gul gwen hap de zini Samuel Bak onak.* ²¹ Dekam zep Samuëlsa abe dak, ‘Abe mae hap em teipsin zisi dam tasizimdin– men kirekam hen aha langnak dena lowehe gwenanke.’ Alap dekam zep Kis mo tanena Saulsa dam tasizimki– Benyamin mo auyan-aza nakore naka. Zen holona empat-pulu tahun enkam teipsinkim irik gilkî.* ²² Desa kim ati gwen taka, dekam zep hwëna Daudsa drëne seka– zen de hwëna zëno weinak teipsinkim nikirin hip. Zen man Daudsa gubluka, ‘Èe mesè Isai mo tanena Daud onak ère mo enho makare naka hla tablal. Zen sa ère mo dwam gwibin sin tingan syal gwibiri.*”

²³ “Hwëna angkam Alap mes Daud mo auyan-aza nakore naka Israelsa de ngaya tabin hip de Teipsinni zerzimdi– men kirekam Zëna gu-guk gwékake. Bosena Yesus. ²⁴ Yesus de hatan srëmnak, Yohanis Bak man tigare Israelsa gubirida gweka, ‘Emki ëbaptis

gwen– dekam de enaka Alap hap anakan golëtrë gweblan hapye, “Èe ama ëhale'an.”’ ²⁵ Yohanis kim zère mo syalsa de hli yun hup golek de gwe'anaka, zen man aunwa hap gubiridaka, ‘Eno mae mo Asa de dam tasinkim, Èe an ba habë awe syal gwe'an? Èe an mensa ès gwebla'an, Zen hom. Zen hwëna man asa zertro'an zala. Èe dawem naka hom– Zëbon de babu gwen hapye, hen zëno tanasa de ngan sosublun maena èe hen bëjënë.*”

²⁶ “Aya-wal oso-wal, Abraham mo auyan-aza nakore wenya, hen aha zi ausu nakore Alapsa de betek gwe-gweblan wenya, ëngaya gwen hap de ol dawemna an, zen kitak nëbe mae hap Alap gol sonezimki– an desaë emsa tonbirida'anye. ²⁷ Hwëna Yerusalemk de zini, zère mae mo teipsin–teipsin niban hom anakan tame dak, ‘An Zen– nësa de ngaya tabin hip de Zi niye.’ Zen Alap mo hamal hap de ol ayang gul gwen zi mo ola hom tame nuk– mensa Hari Sabatnak zëna baca nul tine gwenanye. Hwëna zao dikim zaun hup ki tan hap nenblak. ²⁸ Men kirekam ahanà zëbe hap dena ale gulku,

‘Zen hom sap karekna hla nulblik– dekam de tan hap de naye.*”

Hwëna Pilatussu tan hap abe da gwe'ak. ²⁹ Tingan kim hamal hap de ola insa tame gun srëmkam syal neisibik, ki zep te-lidak son nakon hil di lahek, dekam zep zi tok drënen hap de kaso hulak nënnek. ³⁰ Hwëna Alap ki zep zë tin nikon etan ngaya taka. ³¹ Dekam Desa de zertowe gwenna yaklana man beya gwék– zini men deban mae Galilea kon

* **13:18** 13:18 Bil. 14:34; Ul. 1:31 * **13:19** 13:19 Ul. 7:1; Yos. 14:1 * **13:20** 13:20 Hak. 2:16; 1Sam. 3:20 * **13:21** 13:21 1Sam. 8:5; 10:17-21 * **13:22** 13:22 1Sam. 13:14; 16:12; Mzm. 89:3-4; 89:19-37 * **13:25** 13:25 Yoh. 1:20,27 * **13:28** 13:28 Yes. 53; Luk. 23:4; 23:14-15

tín srémnak Yerusalem san dep golësek gwe zakake. Zen angkam zen nère korena Yahudi mo langnak zêbe hap de ol dawemna nol halada gwe'an.*

32 “Zep ol dawemna mensa Alap nëno mae mo auyan-azana gu-gubirida gwekake, ëe an desaë angkam emsa tonbirida'an. 33 Desa mes ki Alap syal gwibirki– Tane zem Yesusu de tín nïkon nëbe mae hap ngaya taziminkimye. Sap Mazmur dandannak Daud Bak man Alap mo ola Yesus hup dena anakan hamal hap ale gulku,

‘Em in ano Tane,

Ëe mesë namen damnak Ënaka anakan kira tanan, “Ëe an eno Bian.”*³⁴

Zen mes ki hen zëre mo Tanena in hap dena hamal hap gubluka–tín nïkon de ngaya tan hap dena, hen drë nwanunnak de batren srëm hap denaye, men kirekam zëre mo olak lwakke,

‘Ëe men kirekamë Daud Baksa hamal hap gu-gubluk– ebe hap de dawemsa golblan hap dena, Ëe asa ki hëndep ebe hap golblal.’*³⁵

Zep a kirekam mo Daud Buku Mazmuruk Alapsa gublukaye,

‘Em molye ere mo lalak Zini insa da tasikï– drë nwanunnak de batren hapye.’*³⁶

“Drë nwanunnak de batren srëm hap de ola in, zen Daud zëre hap hom. Sap zen kim Alap mo dwam gwibinni nëno mae mo auyan-aza hap sul sonezimki, zen dekam zep tïlkï. Hen zëre mo iyena men zao kang nulne gwek, zëno tokna hen zao nënnek. Zao zep batreka. 37 Hwëna batren srëm hap de Zini, Zen diki Auyantane zem Yesus– mensa Alap tín nïkon ngaya takake! 38-39 Zen in zep, aya-wal oso-wal, ëe ama

emsa gubirida'an: Yesus Zen Zen– nëno mae mo kareksa de tap gulsuzimdin hip de Zi niye. Sap Musa mo tïti tabin ol en san de ang ta gwenkam, dekam bëjen nen karek-karek nakon ëhil gwe hanan. Diki Yesusu de anakan taïblblankam, ‘Zen eiwa Zen tangan– nësa de ngaya tabin hip de Zi niye,’ zen diki dekam esa karek-karek nakon ëhil gwe hanal. Hen Alap mo nwenak zen dekam esa ëdakastil. 40 Zen in zep, emki enaka dawemkam kara ta gwibin. Ebon mae mana jowenank– men kirekam Alap mo ol ayang gul gwen hap de zini Yahudi zini hamal hap anakan nen gubirida gwekke,

41 ‘Em in zen Alap mo hamal hap de ol gu-guk gwenna anakan swrei kul gwenan, “Molya ki lwak,”

hwëna hlaunkum ausa esa ëhlol, hëndep esa ëjek-jak gwer.

Emsa sap sa hamal hap tawa da gwibir,

hwëna bëjen em taïblbin– men desaë sap eno mae mo ngirïnnik angkam syal gwibi'inye.’*⁴²

Paulus ne Barnabas ne kim but srëm gola insa hli ku'inka, ki zep nenzimk, “Ngein sin de Hari Sabatnak, etan kire hap denaka asa lonbirida.” 43 Kim kon sekwak gwek, dekam zep Yahudi zini, hen Alapsa de betek gweblan wanya men zen Yahudi hon bitï gwek, beya nik zep lun kon nitrok. Zao zep etan desa anakan tïti labirki, “Em mese Kristussu de taïblblan nakon Alap mo kwasang gwibirdannak bitï gwer. Zep zen zao en emki tatem ëzaun.”

44 Zao de Hari Sabatnak, dekam ëna iwe de zini tingan tangan de tagal gwen hap ëalp gwesik– Alap hap de ola insa dikim ësane gwen hap. 45 Hwëna Yesusu de

* 13:31 13:31 Kis. 1:3 * 13:33 13:33 Mzm. 2:7 * 13:34 13:34 Yes. 55:3 * 13:35 13:35

taïbliþlan srêm Yahudi zini kim hla nulidak, “O desa beya tangankam tagal neizim'in,” dekam zep husus neizim'ik. Hen dekam zep Paulus mo tawa tabinni insa lamang nu'ik.

⁴⁶ Hwëna Paulus ne Barnabas ne dekam zep udobe naban ding ulzimki, “Alap onakore ol dawemna an, zen diki nonol emsa de tawa tabin hip dakasti'in. Hwëna em ansa baes eibi'in, em dekam hen hëndep de gwën hap denakae baes eibi'in. Ëe in zebë Yahudi srêm zi sin dep emsa hli yuluda'an! * ⁴⁷ Sap Alap mes syala ansa abe mae hap wei yul sonezimki. Zep zëre mo olak anakan lwak,

‘Ëe mesë ebe mae hap Yahudi srêm zisi dikim ngatan tabin hip de syala golzimk, hen ëngaya gwen hap de olsa dikim okama topse gwen san golzim halada gwen hap denaye.’”*

⁴⁸ Yahudi srêm zini kim kirekam ësak, zen dekam zep isrip-sri naban Alap mo ola insa dokwak nuk, hëndep dekam zep tingan men desa Alap dam tasibirki, zen de hëndep de ëgwë gwen hap denaka gul irin hip, zen dekam zep hëndep daïbliþlak.

⁴⁹ Hëndep dekam zep Alap hap de ol dawemna insa tingare langna in san nolteisik. ⁵⁰ Hwëna Yahudi zini in zen husus neizim'ik, zen dekam zep Yahudi srêm bose nabare zi sin dep sek gwëk– hen bose nabare we walya in zen but srêm gola iwe bitï gwe-gwekke, zëbon mae osan dep. Dekam zep zëno mae mo enlalana ben dyasizim'ik– dekam de zen karek son hap. Langna in kon dekam zep hëndep nialsa sonek. ⁵¹ Zen dekam zep zëno mae mo nwenak tana sonna taïk-tïk oso

guk halka. Ki zep ëna Ikonium sun dep song ëka.* ⁵² Hwëna Antiokiak de Yesussu taïbliþlan wenyanya hli kulidaka, zen nama Alap mo Enho nakore isrip-sri naban lowehe gwëk.

14

Ikoniumk kim aptakake:

¹ Ikoniumk hen kirekam lwak. Paulus ne Barnabas ne etan Yahudi mo but srêm gol san song ëka. Zëwe zëno nik mo tawa tabinni man tangan soson gwëk, dekam zep tangan beyakam Yesussu daïbliþlak– sap Yahudi zi, hen sap Yahudi srêm zi.

² Hwëna ahakore Yahudi zini– men zen Yesussu de taïbliþlan hap baes tak, zen dekam zep Yahudi srêm zi mo enlalana ben dyasizimk– dekam de zen Yesussu de taïbliþlan wenyanya insa u sal-sal gwibiridan hap. ³ Hwëna Paulus ne Barnabas ne holokam zë ëka, hen udobe naban Bian mo nësa de kwasang gwibiridan hap de ola lonbirida gwëka. Zen Bian en hon yaïng ë kinï gwëka, zep Bian man zëbe nikip owas-owassa dikim syal ei gwibin hip dena gol gwizimki– zëno nik mo ola insa dikim soson gul gwizimdin hip. ⁴ Zëwe de zini dekam zep ëhliwëk. Ahakon Yahudi zi nik ang tak. Ahakon Paulus nebon ang tak. ⁵ Dekam zep sap Yahudi zini hen Yahudi srêm zini zëre mae mo ëna iwe de nol-nola ban ola niaha-en guk– dekam de Paulus neka karek son hap, hen zao de kasokam i tizimdin hip. ⁶ Hwëna kim tame ulki, dekam zep Ikonium kon heya ëka– Likonia mo lang san dep. Zao zep hwëna ëna Listra hen Derbe mo langnak ⁷ ëngaya gwen hap de ol dawemna inkam tawa labirida gwëka.

* **13:46** 13:46 Kis. 18:6; 28:28 * **13:47** 13:47 Yes. 42:6; 49:6 * **13:51** 13:51 Mat. 10:14; Luk. 9:5; Kis. 18:6

Listrak hen Derbek kim ë gwekake:

⁸ Listrak zi lekna ki. An zem lek naka ki hëndep jaha gwek. ⁹ Zen kim Paulus mo tawa tabinnik ang gweka, Paulus ki zep karatda taka, dekam zep tame taka, “Zini an angkam man Yesussu taíblíbla'ara. Zen sa zëno bosekam dawem gwera.” ¹⁰ Ki zep ol mamkam takenblaka, “Emki zaun!” Dekam zep hëndep het-yak gwesik kïninkam luwesik ane kïnika, hëndep tē nasen'anaka.

¹¹ Zi trana in kim hla dak, ki zep zëre mae mo olkam étaken gwe'ak, “An aha alap dare zi nwe-masekam nēbon mae onak ati ë ine zaka!” ¹² Dekam zep zëre mae mo yang tasín alap mo bosekam bose nosok. Barnaba'a “Zeus”kum bose dak. Paulussu “Hermes”kam bose dak, sap zëno mae mo alap-alap hap de ëpba olak Hermes zen aha alap-alap mo olsa zi hip ayang gul gwizimki. ¹³ Zëno mae mo yang tasín alapna Zeus, zëbe hap de gola ki-ë alpnak iwe. Gola iwe de syal gwe-gwen zini ki zep sapi zirya teisyahal zaka- dekam de zi tra mo nwenak Barnabas ne Paulus nikip hlik sozimdin hip. Nolak de ala sozimdin hip de desan-san weir sosunnu hen man teisyahal zaka- zëno nik mo nolak de ala so sonezimdin hip. Sap zen man tim nosok, “An ano mae mo yang sosun alap eiwakam ati ë ine zaka.”

¹⁴ Hwëna anakan kim tame ulki, “An hare kirekam am asa neizim'in!”- dekam zep zëre nik mo tahan bajusa kalk-kalk oson daka, anakan dikim goltreizimdin hip, “Èe ama eno mae mo syala insa husus eibi'in.” Ki zep zi trana in mo ngírìn sìn hlu kē zaka, dekam zep ol mamkam laken zaka, ¹⁵ “Em ba habe kirekam asa eizim'in? Èe an hen zi tangan sake- in ki hen em. Èe an ebon mae onak ëngaya gwen hap de

ol dawemsa de tawa labin hibë aptazak- em dikim boton alapsa de betek gwibirida gwensa baes tan hap, eiwa de Alap ensa dikim hwëna betek gwe-gweblan hap, men Zen ngli naban, kama naban yang sosukuke, hina, hen tîngare ensasa gwen kire-kirena men zen zëwe lowehe gwenanke. ¹⁶ Menkam Alap nwe enkam emsa anakan kara ta gwibirki, ‘Dikire zëre mae mo boton alap-alapsa betek neibirida gwek.’ ¹⁷ Hwëna Zen hen dekam ki dawemna ebe mae hap gol gwizimki- em dikim sap anakan tame tan hap, ‘O hare eiwa de Alapna kike.’ Zen zep ona il tî gwenda- eno mae mo obwaga dikim dawemkam hatan hap. Hen tembanena sowe henkam ep gol gwizimnira- em dikim isrip-sri naban lowehe gwen hap.” ¹⁸ Kirekam sap lon-biridaka, hwëna dekam tangan man alp neizim'ik- sapi darena insa de hlik sozimdin hipye.

¹⁹ Hwëna Yahudi zini kim Antiokia hen Ikonium kon Listrak iwe yaing gwezak, dekam zep zi trana in mo enlalana wet dyasizimzik. Paulussu dekam zep kasokam níríblak. Èna in kon ki zep il dihak. Man kil dik, “Mes tilída.” ²⁰ Hwëna zao de Yesussu taíblíblan wenya kim tagam neisíblík, dekam zep luweka, dekam zep etan nêrtílzík. Ka'ankam zep hwëna Derbe san dep etan Barnabas han song ëka.

Nonola kim etan Antiokia san dep ola halkake:

²¹ Derbek zep hwëna ëngaya gwen hap de ol dawemkam lon-birida gweka. Zëwe beya nik zep Yesussu daíblíblak. Dekon ki zep etan amjanbiridaka- ë-ëna men desan zëna song ë zakake, Listra, Ikonium, hen Pisidiak de Antiokia san. ²² Zen dekam ëKristen gwen wenya insa etan titi labir song gweka- dekam de Yesussu

de taïbliëblan ennak tatem ëzauk gwen hap. Anakan tawa labir song gweka, “Men zen kareksa de goltowe gwennak tatem ëzauk gwe'ak, zen zen sa Alap mo irïk gïnnïk bïti gwer.”²³ Zao hen man enbirida song gweka, “Tembanesa esa ëlwa gwer, dekam eka eno mae mo nol-nolaka dam lasïk gwïbik.” Kim dam dasïk gwïbik, dekam zep Paulus ne Barnabas ne taha tehabirida inen naban Biansa anakan en sone gweblaka “Bian, zini an man Ebon ëyaïng gwe kïni'an. Ëe ere mo tahanakë hli kulida'an.”²⁴ Pisidia mo langna kim lamanka, dekam zep Pamfilia mo langnak aptaka.²⁵ Pergak kim ol dawemna inkam tawa lasibirki, ki zep hwëna Atalia san dep song ëka.

²⁶ Zen mes zëre nik mo syala su kul soneka, zep Atalia kon bulkum Siria mo langnak de Antiokia san dep song ëka— men zëwe nonol zëre nikip anakare ola ban tahana dehazim anekke, “Bian, dikire ere mo kwasang-kwasangna zëbon nebon lwa gwek.”*²⁷ Antiokiak kim aptaka, ki zep zëwe de ëKristen gwen zini tagal ulsuku, zao zep lonbiridaka—tingan mensa Alap syal gwe-gwïbir-zimki, Alap men kirekam orana Yahudi srëm zi hip dam tasïk gwizimkike, zen dikim hen Yesussu taïbliëblan hap.²⁸ Zao holokam zep zëwe de Kristen zi niban olëlowehe gweka.

15

Yerusalemk kim ëgolek de gwekke:

¹ Ki zep zini Yahudi mo lang nakon Antiokiak yaïng gwezak, zao zep hwëna ëKristen gwen wenyä inä anakan tawa dabi'inzak, “Em de to mipä blom tasibin srëmkam— men kirekam Yahudi zini Musa mo ol san ang ta

gwenan, em molye ëngaya gwek.”² Paulus ne Barnabas ne kim kirekam asalbiridaka, dekam zep zë mamkam olëol tetek gweka. Dekam zep zëwe de Kristen zini Barnabas ne Paulus neka, hëndep zëwe de ahakore Kristen zi niban dam dasibik— zen de Yerusalemk Yesus mo dua-blaskam de dam tasibin wenyä ban hen Kristen zi mo nol-nola ban anakan klis gun hup, “Ëe Yahudi srëm wenyä wëhë to mipä blom lasibi'ik? San ha babë?”³ Dekam zep Antiokia kon lup nul sonek, hen in kim Penisia hen Samaria mo lang san olëtaman gweka, zen man Kristen zisi anakan lonbirida song gweka, “Yahudi srëm zini hen mes beyakam ëhalek.” Ola in man tangan isrip-sri neibik.⁴ Kim Yerusalemk olëyaïng gweka, zao de Kristen zini, hen dua-blaskam de dam tasibin wenyä in, hen zëwe de Kristen zi mo nol-nola, dawem enkam zep dokwa-kwak nuk. Zao zep lonbiridaka—tingan mensa zëbe nikip Alap syal gwe-gwïbir-zimkiye.

⁵ Farisikam de gubirida gwen wenyä men zen ahakon Yesussu daïbliëblak ki zep luk tak, ki zep ëguk, “Yahudi srëm zini, zen diki hen Musa mo ol san de ang gwenkam zen to mipä blom tasibin. Kire srëmkam bëjen ëngaya gwen.”

⁶ Dekam zep dua-blaskam de wenyä in hen Kristen zi mo nol-nola ban ëgolek de gwek— dekam de aïsîl gwïbin hip.⁷ Ola kim zë beya nul song gwe'ak, Petrus ki zep luweka, ki zep gubiridaka, “Aya-wal oso-wal, ena tawana: Alap nonol ebon mae onakon asä dam tasiki— dekam de nonol Yahudi srëm zisi Kornelius Bak mo golak halen tabin hipye. Zen dekam zep Yahudi srëm zini nonol Yesus hup de ol dawemna ëtawä gwek, hëndep ano ol toran

* 14:26 14:26 Kis. 13:1-3 * 15:7 15:7 Kis. 10

nakon zep Yesussu daïblîblak.*
 8 Dekam zep anakan dam gwesîk, 'Alap man zini ansa dokwa-kwak guluda.' Sap dekam man zêre mo Enhona hlê ta sonezimki- in kirekam hen nonol nêbe mae hap hlê ta sonezimkike. Sap Zen Zen zi mo enhona tame ta gwizimnira. 9 Zep Zen ahakore zi ausu ensa hom nwekam golêake gwenda. Yahudi srêm zini in, zen sap to mip blom tasibin srêmna. Hwëna zen kim Yesussu daïblîblak, Alap dekam zep zêno mae mo enhona ngan tasibir-zimki- men kirekam hen nêre mae mo ngan tasibirkike. 10 Zep em ba habe angkam êalp gwe'an?- Musa mo tîti tabin olsa de nihin dohon-hon makan zêno mae mo holenak wei yul sonezimdin hipye. Nêna hen nêno mae mo auyan-azana man tangan nihin dohon-honna insa de wê-wek tan hap sap êakasîk gwek. Hwëna banakan dep? 11 Zep bap nen kirekam gweibirida gwen! Sap Yahudi zini nen Kristus mo kwasang-kwasang en nakone êngaya gwe'an. Yahudi srêm zini hen kirekam."*

12 Dekam zep êbalk tasîk. Ki zep hwëna Barnabas ne Paulus ne lonbiridaka- Alap men kirekam owas-owasna zêno nik mo taha san Yahudi srêm zi hip syal gwe-gwibir-zimkike.

13 Kim lonsuku, ki zep hwëna Yesus mo osona Yakobus gubiridaka, "Aya-wal oso-wal, emki asa sane tan. 14 Petrus Bak mes nêsa aïsîl gwibiridala- Alap kim nonol tangan kwasangna Yahudi srêm zi hip goltreizimki, men dekam Alap nonol tanganna desa zêre hon dep lup gul inkiye. 15 Yahudi srêm zi de nêbon mae bitî gwenna,

zen man tangan dakastî'in- men kirekam Alap mo ol ayang gul gwen zini ale nukke,

16 'Ëe asa lamkam etan Yahudi zisi amjanbirzin hap lwa halzal- ë yala men zao Daud orep îrik gîlkike.

Men kirekam zini gol swranak etan gola dauk gwenan, zen kirekam asa zi ausuna insa etan oto tasibirzir.

Zen dekam sa etan ano îrik gînnîk lowehe gwer.

17 'Ëe kirekam asa syal gwibir-tîngare zi ausu dekakim hen Asa de dam tasîn hip dêblak.

Dekam sap Yahudi srêm zi, 'Ëe asa desa hen hlîlin-

Aena men desa en dam tasibikye.

'Ëe an Bian Zênê ki kirekam gu'un,

18 hen orep mesê ki kirekam gu-guk gwek.' *"

19 Yakobus ki zep gubiridaka, "Ano tame gun nukon, nen bap nen zêbe mae hap orana gwa-gwa ta gwizimdin- to mip blom tasibin srêm wenyâ in zen angkam Alapsa tame da'anye. 20 Hwëna surat ensa nen ale gul sonezimdin- anakan dikim tîti tabin hip:

Yang tabin dowal hap de otweran blom ta gwibir-zimdinni bahem twenblanda gwen.

Hole naka de blwap-blwap tan tweran ninni bahem twenblanda gwen.

Otweran kalsa bahem otde gwibin.

Hen kahalo-kahalosa baes tak. Kire enkam esa suratkam tîti labir. * 21 Sap Musa mo tîti tabin ola Hari Sabat jamkam man tîngare langnak de Yahudi mo but srêm gol-golak donbirida gwek,

* 15:11 15:11 Gal. 2:16 * 15:18 15:18 Am. 9:11-12; Yes. 45:21 * 15:20 15:20 Orya ol zini hom kirekam tweransa damera gwenan- hole naka de blwap-blwap gulblunkamyê. Hwëna aha zi ki kirekam orep damera gwek, zep Alap man kirekam dep jalse gweka, sap dekam kala bëjen wet son. (Kej. 9:4; Kel. 34:15-17; Im. 17:10-16; 18:6-23)

hëndep angkam hen nama don-birida gwe'an. Zep Yahudi srëm Kristen zini in de ahakore ol jalse gwenisa èsane gwen hap èdwam gwe-gwenna, zen sap sa Yahudi mo but srëm gol-gol san sek gwe-gwer."

Yahudi srëm Kristen zi hip in kim suratna ale nulzimkke:

²² Dekam zep dua-blaskam de Yesus mo dam tasibin zini in, zao de Kristen zi mo nol-nola ban, hen zao de tîngare Kristen zi niban zini dam nososuk—zen de Paulus ne Barnabas neka Antiokia san dep ang eizimdin hip. Zen Silas ne Yudas neka dam nososuk. Yudas, zëno aha bosena Barsabas. Zi darena in hen zëwë de Kristen zi mo nol dare. ²³ Suratna in zëbon mae zep anakare ola ban nol sonezimk,

"Suratna an Yahudi srëm Kristen zini ebe mae hap—Antiokiak de wanya, Siriak dena, hen Kiliakiak de wanya kip,

dua-blaskam de Yesus mo dam tasibin wanya, hen Yerusalemk de Kristen zi mo nol-nola, hen tîngare awe de Kristen zini, abon mae onakon:

Dawem.

²⁴ Èe ama èsak: Zini man abon mae onakon ebon mae osan dep sek gwezak. Hwëna zen kim emsa tawa da gwibik, em hwëna enlala nike anakare hap ètopse gwëk, 'San ha èe an Kristussu karekkamè ang èbla'an?' Hwëna zini in èe homè lup ul sonëk, hen èe homè emsa de tawa tabin hip enbiridak. ²⁵ Zen in zebë zi darena dam ososuk—nëno mae mo wal bose dawem darena Barnabas ne Paulus nebon onak de ang èzan hapye. ²⁶ Barnabas ne Paulus ne in, zen mes tangan zëre nik mo angna Bian Yesus mo bose hap sosok osoka, zep maka hëndep zëbe hap de ol gol

haladannak lîlki. ²⁷ Zini insa karekkam emsa tawa da gwibik, zen in zebë Yudas ne Silas neka suratna an han ebon mae osan dep leisya sonëk—dekam de zen suratnak awe de ola ansa eiwa un hip. ²⁸ Sap Alap mo Enhona mes abe mae hap anakan goltreizimki, 'Bahem Bian osan dep de orana gwa-gwa ta gwizimdin—titi tabin olsa de beyakam wei yul sone gwizimdinkimye.' Zen in zebë jalse gwen ola da-en emsa en sonebirida'an:

²⁹ Yang tabin dowal hap de otweran blom ta gwibirzimdinni emki baes tan.

Otweran kalsa bahem otdë gwibin,

hen hole naka de blwap-blwap tan otweran ninni bahem twenblanda gwen.

Hen bahem èkahalo gwe-gwen.

Eme desa langa ulsu'uk, em esa Alap mo nwenak èsam gwesil.

Zao en zausunun. Dawem."

³⁰ Dan-nër dan-nër zini in ki zep hëndep Yerusalem kon Antiokia san dep ègwahak. Kim zë yaïng gwëk, dekam zep tîngare èKristen gwen zini tagal nulsuk, zao zep suratna insa baca nulzimk. ³¹ Zen man tangan suratna iwe de ol tan-tanna insa sam neisibik. ³² Yudas ne Silas ne in, zen Alap mo Enho mo sostonkam de hamal hap de ol lonbirida gwenna. Zen zep tatem dikim èzaun hup ol zim-zimkim sërkam lonbirida gwe'anka. ³³⁻³⁴ Zao hom holo èka, dekam zep etan Yerusalem san dep anakare ola ban deisya sonëk, "Dikire Alap onakore dawemna ebon nebon lwa gwëk."† ³⁵ Hwëna Paulus ne Barnabas ne man zë holo èka. Bian Yesus hup de ol dawemkam zë etan tawa la gwibirki. Aha zi man zë hen tawa da gwibik.

† **15:33-34** 15:33-34 Lukas kim ola ansa ale gulku, hwëna ayat 34na ansa lun kon mes yap aha zi mas nuk. Zen a kirekam mo mas nukye: "Hwëna Silas man dam gulsuku, 'Èe asa an san al gwezal.'"

Paulus ne Barnabas ne kim ol tetek êkake:

³⁶ Hom holo gwe'ak, Paulus ki zep Barnaba'a gubluka, "Nen ki etan amjanbin- men zen nëno nik mo tawa labiri dankam Bian Yesussu daiblihlakke, eka ki hla kulida song gwe, "Zen angkam banakan lowehen da'an?" "

³⁷ Barnabas man dwam gweka- Yohanis, aha bosena Markus, de hen etan ang gwizimdin hip.

³⁸ Hwëna Paulus man zen de ang gwizimdin hip baes gweka, sap zen mes nonol Pamfilia kon heya gweka. Dekam etan hom mae ang gwe-gwizimki- aha langnak de zini kim etan tawa labir song gwekaye. ³⁹ Zen dekon zep mamkam ol tetek êka. Ki zep kon hëndep sya kêka. Barnabas Markus hun bulkum lang tekna Siprus sun dep zersong gweka. ⁴⁰ Paulus Silassa zep dam tasiki- deban de dan ên hap. Tingare Antiokiak de Kristen zini dekam zep zëbe nikip Alapsa abe dak, "Bian, dikire ere onakore kwasang-kwasangna zëbon nebon lwa gwék." Ki zep kon zersong gweka. ⁴¹ Zen Siria mo lang naban Kilikia mo lang naban zeramjanbir song gweka, hen zëwe de Kristen zisi tatete labir song gweka.

16

Timotius kim Paulus ne Silas neka ang gwizimkike:

¹ Paulus dekam zep Silas han Derbe san dep song êka. Derbe kon etan Lистра san dep zep ayang ulki. Zao Kristen zini ki, bosena Timotius. An zem Yahudi we, Zen hen mes Kristen gwék. Bi zem Yunani wal. ² Listrak de tingare Kristen zini hen Ikoniumk de wanya Timotiussu man nen gweblak, "Walasna in aïris." ³ Paulus dekam zep zëbon de ang gwe-gwen hap dwam gweblaka.

To mipna ki zep blaonsubluka. Zen mae hap blaonsubluka- dekam de langna iwe de Yahudi zi anakare hap husus gweblan srëm hap, "Zen hom nëbon mae tilki, sap zëno bianna Yunani wal."

⁴ Ê-ë san kim namjan gwibik, zen man Yesussu de taibliBlan wenyaka donbirida gwék- mensa dua-blaskam de zi niban Kristen zi mo nol-nolaban Yerusalemk aha-en nukye, zen dikim hen suratnak de jalse gwibiridan ola in san ang ta gwen hap.*

⁵ Zëwe de Kristen zini Yesussu de taibliBlankam zep êtatete gwe zahek, hen dekam yakla jamkam zep zini etan taibliBlankam êmas-mas gwe-gwék.

Paulus kim Makedonia walya nwe lirisin nëblankam hla takake:

⁶ Paulus ki zep Galatia hen Prigia mo langna ziamjanbirki. Hwëna dekam Alap mo Enhona man gubiridaka, "Asia mo langna bahem amjanbin." ⁷ Misia han de lang zip sonnakkim yaing gwék, dekam zep sap êakasik- Bitinia mo lang san de amjanbin hip. Hwëna Yesus mo Enhona man etan gubiridaka, "Desan hen bahem amjanbin." ⁸ Dekam zep hwëna Misia mo lang san taman gwék, hëndep hi alpnak de ëna Troas san dep zep tine gwék. ⁹ Zao zep hwëna Paulus mo nwena lirisin nëblak. Zen eiwa de makan Makedonia walsya hla taka. Zen man zaunkum Paulussu anakan abe ta'anka, "Haen, emki Makedonia san song gwezan- asa de mas gwibiridan hap." ¹⁰ Hëndep dekam zebë ëhohle gwék- Makedonia san de sek gwen hap. Sap ëe mesë dam ulsuk, "An Alap Zën ki nësa gubiridanda- zëre mo ol dawemsa dikim zëwe hen tonbirida gwen hap." Êe an zen ola ansa ale guk, Lukas, ëe ama hen dekam ang gwibiridak.

* 16:4 16:4 Kis. 15:29

Ēna Pilipik kim wenya Lidia Yesussu taíblíblakke:

¹¹ Troas kon bulkum zebē damdam enkam Samotrake mo lang san dep sek gwék. Ka'ankam zebē hwēna Makedonia mo hi alpna de ē bosena Neapolisk yaíng gwék. ¹² Dekon tanakam zebē hwēna Pilipi san dep sek gwék. Propinsina Makedonia in, zen Roma mo írrik gín lang ahana, hen Pilipi in, zen Makedonia mo aha ē yawal. Zao holo tolkamē lowehék.

¹³ Hari Sabatkam, ēe dekam ēna in mo ho alp nakore lilíkin sínē wet so gwék, sap ēe ama tim uk, “Ho alpna man yap Yahudi zini Alapsa dekon abe ta gwen hap étagal gwe-gwenan.” Sap zen dekam nama hom but srēm gola dau'uk. Zao kimē teinikin'ik, we walya zen zē tagal gwék, deban mae en zebē ola olēton'ak. ¹⁴ Ahana zen zē sane gwe'ak, ēna Tiatira kore we, bosena Lidia. Zen sam dan kíl makare kaensa de te-alakam lirak ta gwibin hip de we—men kire kaenkam teipsín zi mo bajuna dayal gwibir-zimminke. Wenya in Alapsa de betek gweblanna. Bian zep enho naka talusubirki—dekam de Paulus mo ola kon Yesussu taíblíblan hap. ¹⁵ Dekam kimē Lidiasa hen zēno golak de wenya ban kítak baptis labik, dekam zep asa gubiridak, “Em de asa anakan tame gunnu, ‘Zen eiwa-eiwakam Yesussu taíblíblanan,’ ki ano golak emki bití gwen.” Zēno ol san zebē ki hēndep ang tak.

Paulus ne Silas neka kim Pilipik bwinak se noso inkke:

¹⁶ Aha yaklakam kimē etan ho alpna de ol ēgu sone gwenna in san dep sek gwék, ki zebē zē hwēna oranak wenya ban oltowe'ak. Wenya in zi mo tana íltikinnik de babu gwe-gwenna, hen dowala mes tilbirki, zep hlaul-hlalkum syal gwe-gwék.

Zēbon zini beyakam yaíng gwe-gwezak—dekam de hamal hap de ol hap taken-taken gwe-gwibin hip. Nonol in zēno mae mo tana íltikinnik babu gwe-gwék, desa abe da gwibik, “Ēe zēbon de hamal hap de olsa sane gwen habē hatananzal. An dē te-ala naye.” Wenya insa men zen bi neibik, zen dekon zep te-alana beyakam lop da-in gwék. ¹⁷ Hwēna wenya in dekam zep Paulus mae han asa golētro nasen gwe'ak. Anakarekam ola mamkam gu gwe'ak, “Zini an, Teipsín Zini Alap mo lup gul sonenna—zen de nēbe mae hap ēngaya gwen hap de orasa dam tasík gwizimdin hip.” ¹⁸ Yakлана man beya gwék—kirekam de gweibirida gwenna. Hēndep Paulussu kim jalak zerzauk, ki zep lero gwibin niban zēbon de dowala insa gubluka, “Kristus Yesus mo bosekam ēe ama emsa gublu'an: Em zēbon onakon wet son!” Dekam zep hēndep wet soka.

¹⁹ Zini in zen wenya insa bi neibik, kim tame nuk, “O zen de dowal srēmka gwē'ak, nen molye te-alana zēbon onakon ulin gwék,” dekam zep Paulus ne Silas neka teipsín-teipsín wenyak dikim zitrēn hap pasar san dep il nosohak. ²⁰⁻²¹ Teipsín-teipsín wenya kip kim nitreizimk, zen dekam zep nenbiridak, “An Yahudi wal dare. Zēno nik mo tawa tabinni nēno mae mo ēpba lowe hensa dikim wet gulsuzimdin hip. Hwēna hom dakastilín—Roma mo írrik gín zini nen de zēno ol san ang tan hapye. In zep zēno nik mo tawa tabin nikon ēna awe de zini ēilman gwe-gwe'an.”

²² Zi beyam-byana dekam zep hen ēgu anek, “In eiwa!” Teipsín-teipsín wenya in dekam zep baju talwesizimdin nika de lek-lek son hap nenbiridak. ²³ Mam enkam

kim lek-lek nososuk, ki zep hwëna bwinak se nosoink. Bwinak de nol gwen zi nika zep nenblak, “An dawem en tangankam kara so.”²⁴ Kirekam insa nenblak, olk de tekson tangannak zep se so inki. Zëno nik mo tanana te hlangnak zep bat nosozim anek.

²⁵ Hwëna ngîrîn tatem zep Alapsa abe la'anka hen tÿrya ban isrip-sri ë gwebla'anka. Ahakore bwinak de zini man sane noso'ak.²⁶ Mumuk ennak zep jingil yala taïlki, hëndep bwina in mo moko hap de kasona man ëëwak gwek. Hëndep dekam zep bwi lilikînni in ëtalwesik. Hen mensa bwinak de zini besikam de dokotkam dahalebik, man hëndep ësom-som gwe hanak.²⁷ Bwinak de nola in ni tan nakon zep auna hlo zaka. Kim hlaulku, “Lilikînni tîngan talusundan nik ërlwa'an,” dekam zep sap nëbok zemka mol ineka- zënaka dikim dang gul-blun hap. Sap zen man tim gulku, “Mes ëheya-hya gwenan. Hare an ki hwëna asa sa dal!”²⁸ Hwëna Paulus ki zep ol mamkam tak-enblaka, “Bahem enaka tan! Èe tîngan namaë lowe he'an!”

²⁹ Dekam zep zëre hon de ëbabu gwe-gwen zisi syauk ngatan naban de golëhlu-hluk gwezan hap takenbiridaka. Zëna ki zep yal-yala ban Paulus ne Silas nik mo nwenak boklena kom sozim zika.³⁰ Kim kon ziwet soka, dekam zep takensizimki, “Bian ne bian ne, ëe basa asa syal gwibir?- ëe dikim ngaya gwen hapye.”

³¹ Ki zep ding ulblika, “Bian Yesussu em anakan taïblïblan, 'Zen Zen- asa de ngaya tan hap de Zi niye,' dekam esa ngaya gwera. Hen kirekam, eno golak de wenyaye.”³² Dekam zep Bian Yesus hup de ol dawemna zëno golak lonbiridaka.³³ Hëndep dekam zep kam zëno

nik mo wei-weina ngan tasibir-zimki. Hëndep kam zep ki hëndep zëna hen zëre mo golak denaban tîngan baptis labirki.³⁴ Tembanena ki zep hwëna golzimki. Zëna dekam zep zëre mo golak de wenyaban golëisrip-sri gweka, sap zen mes Alapsa daïblïblak.

³⁵ Kim litik, ki zep teipsîn-teipsîn wenyaban zëre mae mo jana nabare zini bwi gol san dep lup nul sonek- zao de nol gwen zini insa de gublun hap, “Paulus ne Silas ne dikire song ëk.”³⁶ Ki zep bwinak de nola in guzimki, “Asa man nenblanzal: Em sap esa song ëra. Dawem enkam song ë.”

³⁷ Hwëna Paulus ki zep jana nabare zini insa gubiridaka, “Èe an Roma mo irik ginnik de zi dare sake. Zen hwëna takensizimdin srëm kam totoresa zi nwenak asa lek-lek nosok! Ki zep hen takensizimdin srëm kam bwinak asa se nosoink. Hwëna angkam man ëdwam gwe'an- sowëkam de asa guzimdin hip, 'Dikire song ëk.' Kirekam ëe ama baes ë'an. Dikire zën yaing gwezak- dekam de asa hil so sonen hapye.”

³⁸ Jana nabare zini in kim teipsîn-teipsîn wenyaban insa kirekam nenbiridak, dekam kim anakan tame nuk, “O Paulus ne Silas ne, an hare Roma mo irik ginnik denakake,” dekam zep ëaïri'ak. Sap Roma mo irik gin zisi bëjen totoresa karek tan. Sap zen man tim nosok, “An Yahudi en kore zi dare.”³⁹ Dekam zep zëno nik mo enlalasa de së ta sonezimdin hip yaing gwezak, ki zep anakare ola ban hil noso sonek, “Bahem asa jal eibiridan. Hwëna emki ëna an kon song ën.”⁴⁰ Kim wet osoka, ki zep Lidia mo gol san dep song ëka. Zao kim Yesussu de taïblïblan wenyaban tagal

* 16:27 16:27 Kis. 12:18-19 * 16:31 16:31 Rom. 10:9-10

ulsuku, zao zep aumwa hap ol zim-zimni lonbiridaka. Zëna ki zep kon ehalka.

17

Tesalonikak kim aptakake:

¹ Timotius hun kim Makedonia mo ë darena Amfipolis ne Apolonia neka ertamanka, ki zep Tesalonikak erhataka. Zëwe hen Yahudi mo but srëm gola ki. ² Paulus ki zep but srëm gola in san dep song gwekamen kirekam zëna gwë gwekake. Dekam dan-ahare Hari Sabatnak Alap mo ëpba ola kore naka zep klis gul gwizim'inka. ³ Zen anakan zë srip gulsuk gwizim'inka, "Alap mo ëpba olak man dam gwesik, 'Nësa de ngaya tabin hip de zëre mo zer sonen Zini, Zen nonol kareksa sa goltowera, ki sa hwëna tin nikon etan ngaya gwera.' Eë in zebë emsa Yesus hup dena ansa anakan tawa tabi'in: Zen eiwa Zen tangan- nësa de ngaya tabin hip de zer sonen Zi niye." ⁴ Dekam zep Paulus ne Silas neka Yahudi zini in ahakon daïblizimk hen ang neizimk. Beyakam Yunani kore zi ang neizimk- Alapsa men zen betek në gweblakke. Ahakon hen bose nabare we wal.

⁵ Hwëna ahakon mae hap husus nezim'ik, "Ano mae mo but srëm gola kon kim hli nül in'in." Dekam zep pasarak ë-ensa de zauk gwéblan zi hip te-alasa neirzimk-zen dikim ëilman gwennak mas gwibiridan hap. In kim ëilman gwe'ak, dekam zep Yason mo gola dot dasizik- Paulus ne Silas neka dikim zi tra mo nwenak ziwet son hap. ⁶ Hwëna kim zë no-hwënzimzik, Yason zënaka zep il dihak, hen ahakore Yesussu de taïbliblan zi niban ëna iwe de teipsin-teipsin zi sin dep il dibirhak. Anakan zep zë boton ol blo-blokam nenbiridak, "Tingare okamanak men zen zini yasik da

gwibi'in, zen mes angkam awe yaing gwezal. ⁷ Hwëna Yason an mes zini insa zëre mo gola kon lup gul inki. Zëno mae mo tawa tabinni, zen Roma mo irik gin nikon dikim wet so gwen hap titi da gwibirin, sap zen anakan tawa da gwibirin, 'Aha teipsinni kibosena Yesus.' ⁸ Kirekam kim nasalbiridak, dekam zep zi trana in teipsin-teipsin wenyä in mae han ëjal gwék. ⁹ Dekam zep Yason maesa wal bosa wal zeban nenbiridak, "Te-alasa nongka ap olzimk, ki neik sek gwék." Kim nolzimk, dekam zep nenbiridak, "Angkam sap esa sek gwer."

Ëna Bereyak kim aptakake:

¹⁰ Orapna kim ti'inzak, dekam zep Paulus ne Silas neka Timotius mae han ëna Bereya san dep lup nul sonék. Kim zë yaing gwék, dekam zep Yahudi mo but srëm gol san dep sek gwék. ¹¹ Zëwe de zini enlala ngatanna. Zen Tesalonikak de zi mo kim hom. Zen zep aha-ere enlalakam Paulus mo mo tawa tabinni insa nulin gwék, hen zen dekam mwin-mwankam Alap mo ëpba olsa anakare hap karatda nul gwék, "San ha eiwa denaka nësa tonbirida gwe'ara?" ¹² Zen zep beyakam Yesussu daïbliblak. Zen ahakon Yunani kore zi, hen Yunani kore bosa nabare we wal.

¹³ Hwëna Tesalonikak de Yahudi zini in zen Yesussu daïblibla srëm gwék, Zen kim Paulussu anakan nasalblak, "Zen angkam Bereyak tawa ta gwibi'ira," zen dekam zep yaing gwezak, dekam zep zë hwëna zëwe de zisi olkam se dyabiridazak. ¹⁴ Dekam zep, Bereyak de zini men zen Yesussu daïbliblak nabakam Paulussu hi san dep zon dak. Hwëna Silas ne Timotius ne zen nama ki zë ëka. ¹⁵ Men zen zon dak, hëndep Atenak nërhatak. Zen kim lwan

* 17:7 17:7 Luk. 23:2; Yoh. 19:12

dahak, zëbon mae zep Silas ne Timotius neka anakan gu sonez-imki, “Nabakam de asa ërtrozak.”

Paulus kim Atenak gwë gwekake:

¹⁶ Atena kon kim nama Silas ne Timotius neka eiszim'inka, enlalana man tangan anakare hap dowebila hanaka, “An ba hap ëna ansa yang tabin dowaldowal enkam al dasik?” ¹⁷ Zen in zep Yahudi mo but srëm gol san song gwe-gweka— zao dikim Yesus hup denaka Alap mo ëpba ola kon ziklis gul gwen hap. But srëm gola iwe, Yahudi srëm zi niban siri gwe-gwek. Paulus mwin-mwankam hen pasar san song gwe-gweka. Men zen zëwe ba mae hap yaing gwe-gwezak, desa zëwe zep Yesus hup de ol dawemkam tawa ta gwibirki. ¹⁸ Ëna iwe de zini ahakon Epikuros Bak mo tawa tabin sin de ang ta gwenna, hen ahakon Stoakam de gubirida gwen wenyä. Zen dekam zep Paulus hun nërkeisa-keisa gwëk. Ahakon man nenblak, “Ol beyambya zini an man zënaka tim ti'ara, ‘Ano tawa tabinni an aïris!’” Hwëna ahakon man nenblak, “Zini an san ha ëse yang tabin alap san de ang ta gwen hap nësa tïti tabi'ira?” Zen mae hap ki ëguk: Sap zen Yesus de tïn nikon ngaya gwen hap denaka tawa ta gwibi'inka. * ¹⁹ Dekam zep Paulussu zëre mae mo ëgolek de gwe-gwen kwatap san dep nërsong gwëk. Kwatapna in “Areopagus”kum nen gweblak. Zao zep nenblak, “Ëe ama ëdwam gwe'an— eno tawa tabin ësena

insa de asa tonbiridan hap. ²⁰ Sap eno tawa tabinni ano mae mo inik au hlobin makan tangan lwa'an, zebë dawemkam de emsa sane tan hap ëdwam gwe'an.” ²¹ Sap tingare Atenak de zini hen aha lang nakore zini men zen zëwe lowehe gwëk man ësam gwesik gwëk— ol ësesa de ësane gwe-gwen hap, hen kire hap de ëkeisa-keisa gwe-gwen happye.

²² Paulus ki zep luweka, ki zep gubiridaka, “Atenak de zi, ëe ama emsa tame tabirin, ‘Em in alap-alapsa dawemkame blikip eisi-birida gwenan.’” ²³ Ëe kimë eno mae mo ënak të nasen gwe'ak, dekam zebë eno mae mo yang tabin alap-alap hap de kire-kirena kara ta gwibi'ik. Dekam zebë hen tweran nin tru tasik gweblan hap de kalsna hlauk. Zëwe ema ale uk, ‘An nëno mae mo tame tan srëm alap hap dena.’ Zep men zëbe hap tame tan srëm kam tru lasik gweblanan, ëe ama Desa emsa tonbirida'an.

²⁴ “Alap men zen okamana ansa yang gulsuku, hen tingare kirekam-kirekamna yang tabirki, Zen Zen ngli naban kama naban bi gwizim'ira. Zen zi mo gol taublun dannak hom gwë gwenda. ²⁵ Hen Zen hom zi de banakare maesa golblan hap dwam gwe-gwenda, sap Zen tahalha naka hom. Sap Zen Zen kitak zi hip gol gwizimnira— angna, ensasana, hen tingare kirekam-kirekam naye.* ²⁶ Nonol lone sennak Zen aha-ere zi nikon tingare zi ausuna yang tabirki. Hen dekam zep zëbe mae hap okamasa de bi gwibin hip dena golzimki. Zen Zen

* **17:18** 17:18 Epikuros Bak, zen sap zëwe de walsya hom, hwëna zëno tawa tabin ola mes Atenak hatak. Zen man tawa ta gwibirki, “Nen isrip-sri enkam nen lowehe gwen— banakare jalse gwen ol mae san de ang ta gwen srëm kam.” Stoakam de gubiridan wenyä, zen zini bosena Zeno Bak mo tawa tabin sin ang tak. Zen man tawa ta gwibirki, “Nen diki enho tatetekam nen lowehe gwen. Anakan de enlala gwibinni aïris, ‘Ëe a-en asa dawem gwer: Aha zi mo tïti tabin sin ba hap de ang gwen hap?’” * **17:25** 17:25 1Raj. 8:27; Yes. 42:5; Kis. 7:48-50

kîtak okama tek-teknâ kae gwibir-zim niraka, hen Zen Zen auhukamanak de teipsin-teipsinni anakan dam tasik gwibirida, 'Angkam em teipsik. Angkam em ati gwen.'²⁷ Alap mes kirekam syal gwibirki- Zênaka dikim të gweblan hap, mae hap, 'Wêhê asa nêrtowe'ak?' Hwëna Zen sap nêbon mae onakon langanak hom-²⁸ men kirekam êgu gwenanke, 'Nen an zëno taha terenake lowehe gwenan hen ètë nasen gwenan. Ensasana hen Zëbon onak.' Ebon mae onakon men zen terya ale dabik, zen hen ki anakan êgu gwëk, 'Nen an kîtak zëno walas.'

²⁹ "Zen in zep, nen de Alap mo walas gwenkam, nen bap nen anakan tim tin, 'Alap mo nwe-masena zen zi mo tahakam de yang tasin makarena'- men kirekam zi mo enlalakam emas nakon, ahaksa perak nakon, hen kaso nakon yang da gwibirinke.³⁰ Orep Alap nwe enkam zë kara ta gwibirki- kirekam de Zênaka tèblannakye. Hwëna angkam zep okamanak de tingare zini gubirida'ara, 'Angkam dekam ehalek.'³¹ Zen mes yaklana dam tasiki- dekam de tingare zisi zëre mae mo enlalasa de hla taz-imdinkim klis gun hup denaye. Men Zen de klis gun hup dena, Desa hen mes dam tasiki. Hen dekam de tingare zi taibliblan hap, Alap mes tin nikon ngaya taka."

³² Hwëna tin nikon de ngaya gwen hap dena insa kim sane da'ak, ahakon dekam zep swrê da'ak. Hwëna ahakon man nublak, "Neik etan aha yaklakam kire hap dena asa tonbirida."³³ Paulus ki zep kon song gwëka.³⁴ Hwëna dekam ahakon man zëno ola kon Yesussu daibliblak. Zen dekam zep zëbon ang ta gwëk. Ahana bosena Dionisius. Men zen kwatapna iwe êgolek de

gwe-gwëk, zen zëno mae mo aha mamna. Ahana we, zëno bosena Damaris. Ahakorena hen ki.

18

Paulus kim Akaya mo langnak de ëna Korintusk hatakake:

¹ Atena kon, ki zep Korintus sun dep song gwëka. ² Zao zep Yahudi walya Akwilasa zertoweka. Zëno auyan-azana orep Pontus sun dep ëal tak, zep zëwe de wal hap joweka. We zem bosena Priskila. Zen anakarenak ake'anka, "Nêr hom Italia kon aptazak." Sap Roma mo teipsinni Klaudius Bak nêr hom anakan golëalsa soneka, "Yahudi zini kîtak de Italia mo langna an kon sek gwëk." Paulus ëse apta zannak zep duwezimki,³ sap zëno nik mo syala apdenak-tenda gol syal gwe-gweblan hap de zi dare. Zao zep apdekam lowehe gwëk hen syal ta gwëk.⁴ Hari Sabat jamkam zep Paulus Alap mo ëpba ola kore naka Yahudi mo but srëm golak ziklis gul gwëka- zen dikim hen Yesussu taibliblan hap, sap Yahudi zi, hen sap Yunani kore zi. ⁵ Silas ne Timotius ne kim langna Makedonia kon apta zaka, Paulus dekam zep tenda gol syala insa golzausuku. Dekam yakla jamkam zep Alap mo olkam Yahudi zi ensa anakan tawa ta gwibirki, "Yesus Zen Zën-Israelasa de ngaya tabin hip de Zi niye, Alap mensa gu-gubirida gwëkaye."⁶ Hwëna ahakore Yahudi zini kim nêrol gwëk hen lamang dak, Paulus dekam zep bajuna anakare ola ban hlaik-hlik so guk halka, "Ano ola ansa baes eibirin, ki em hen ema êngaya gwen hap dena baes eibi'in! Èe ama sap emsa de ngaya tabin hip alp gwibiridak, zep Alap molya eno mae mo kala abe hap ngëro gulbluka. Zep ëe ama angkam

song gwe'an– Yahudi srêm zisi de hwëna tawa tabin hip.” *

⁷ Paulus ki zep but srêm gola in kon golëwet so gweka, dekam zep hwëna zëno golek denak de golak golëbiti gweka. Gol bina in bosena Titius. Zëno aha bosena hen Yustus. Zen Yahudi srêm zi, hwëna Alapsa mes betek gwe-blaka. Zëno golak zep hwëna golëbiti gwe-gweka. ⁸ But srêm gola iwe de mamna, bosena Krispus Bak, zen we wal walas zeban zep Yesussu zitaïbliblak. Hen ahakore Korintusk de lowehen wenya beya nik hen Paulus mo ola kon Yesussu daïbliblak, dekam zep desa hen baptis dabik.*

⁹ Aha orapkam, Bian Yesus nwe lirisin soblannak Paulussu gubluka, “Bahem aïrîn. Sap esa tonbirida gwera. Balkkam bahem gwë gwen. ¹⁰ Sap Èe ama emsa zergwë gwe'an, hen zini molya emsa karek dak. Sap ëna awe de zini beyakam sa Abon onak bitî gwer.” ¹¹ Paulus dekam zep zëwe Alap mo olsa de tonbirida gwen hap holokam gwëka. Tahunna aha-en tamanblak, ahana ngîrîn ngam sonnak.

¹² Dekam Akayak Galio Bak gu-bernorkam irik gîlki. Yahudi zini dekam zep ola aha-en nuk–Paulussu de Galio Bak osan dep balk tahan hap. Kim balk dahak, ¹³ anakare ola ban zep nërtrëblak, “Zini an zisi yasik ta gwibirida– nen dikim Musa mo titî tabin olsa gweibir kinîn hap, dekam de hwëna zëbon osan ang tan hap. Hwëna dekam Alapsa molye dawemkam betek ë gwe-blak.”

¹⁴ Paulus kim sap nama ding gun hup enlala gwe'anaka, Galio ki

zep hwëna ding gulzimki, “Em san asa Yahudi walsae hla lal! Roma mo jalse gwen olsa de gweibir kinîn habe klak lanan zanam, ëe amaka emsa salbirida'an. ¹⁵ Hwëna ere mae mo ëpba olak de ol-gunnu hen bosem-sena, zep ene ki klak lananzal. Zen e-en emaka tap uk. Èe ama baes gwe'an– kiresa de ep klis gulzindin hipye.” ¹⁶ Ki zep zëre mo jana nabare zini golëalsa sonen hap gubiridaka. ¹⁷ Hwëna Yahudi srêm zini men zen zë beyakam ëzau'uk, dekam zep Yahudi mo but srêm golak de mam zini Sostenes Baksa dot dasik, zao zep hëndep dangolek. Hwëna Galio Bak nwe enkam zë kara tabi'inka.

Paulus kim langna Siriak de Antiokia san dep lwa halkake:

¹⁸ Dekam Paulus Korintusk iwe holo tolkam gwëka. Ki zep hwëna Siria mo lang san de etan lwanhan hap dwam gweka. Dekam kim zëwe de Yesussu taïbliblan zini hli yuludaka, Akwila we zem Priskila han man ang ëblak. Song gwen hap kim golek de gwe'anaka, dekam zep zëwe de hi alpna de ëna Kengkreyak nol alana lunsuku. Mae hap lunsuku: Sap Yahudi zini kirekam ëgwë gwëk–Alap hap de anakan goltrëblan hap, “Mensa ëe emsa gu-gubluk, ‘Èe kiresa asa Eno bose hap syal gwibir,’ mesë sul sonenan.” † ¹⁹⁻²¹ Asia mo langnak de ëna Efesus kim bulkum zihataka, Paulus zëna ki zep Yahudi mo but srêm gol san dep song gweka. Zëwe Alap mo ëpba ola kore naka zep ziklis gulku. Zao zep abe dak, “Em wëhë holo tolkam awe gwë'anaka?” Hwëna man ding

* **18:6** 18:6 Bajuna in mae hap hlaïk-hlîk so guk halka: Anakan dikim enlala sobiridan hap, “Eno mae mo karekna in dikire ere mae onak lwak.” * **18:8** 18:8 1Kor. 1:14-17 † **18:18** 18:18 Yahudi zini kim Alapsa nen guk gweblak, “Èe asa ebe hap de syalsa gol,” dekam kim nama syal nei gwibik, nol alana man lam da gwibik. Kim su nul sone gwëk, dekam zep dalansik gwibik. Yahudi zi mo Alap hap de ol gu-guk gwëblan ola emki hlaun Bil. 6:1-21nak.

gulzimki, “Angkam molyë awe holokam gwëk. Alap mo dwam gwibin sin de kirekam lwankam, ki asa lwa halzal.” Zëna ki zep kon etan bulkum gwë halka. Akwila ne Priskila neka zao zep hli soka.

²² Kaesareak zep ati gweka. Dekon zep Yerusalem san dep tanakam zaheka– zëwe de Yesussu taïbliblan wenyaka de hlauluda guluhan hap. Zëna ki zep kon Antiokia san dep hwëna lwa halka. ²³ Zao holo tolkam gwëka, ki zep Galatia hen Prigia mo langnak de ë-ë san amjanbir song gweka– dekam de etan zëwe de Kristen zisi tatete tabin hip.

Apolos kim Efesusk hen Korintusk tawa ta gwibirkike:

²⁴ Zao kim lwa se'ak, ki zep Yahudi walya Apolos Efesusk hata zaka. Zëno auyan-azana Mesir mo ëna Aleksandria san dep al tak, zep zëwe de wal hap joweka. Zen mes sekolana sul sone song gweka, zep sërkam tangan Alap mo ëpba ola tawa gwibirki. ²⁵ Zen mes beyakam Bian Yesus hup dena tame gulku, hen udobe naban anakan tawa ta gwibirki, “Nësa de ngaya tabin hip de Zini angkam hatan hap man golek de gwe'ara.” Hwëna zen hom dekam Yesus mo bosena tawa gwibi'inka, hwëna anakare ol ensa salka, “Yahudi mo langnak baptis ta gwibin zini Yohanis Swe mes zisi zëbe hap de hohle tabir-blin hap baptis ta gwibirki.” ²⁶ Zen kim udobe naban kire hap denaka but srëm golak tonbirida'anka, Priskila ne Akwila ne man zë sane la'ak. Dekam zep enblak, “Ano nik mo gol san emki ang gwen.” Zao zep dawemkam Yesus hup denaka anakan lonblak, “Yesus Zen Zen– nësa de ngaya tabin hip de Zi niye.” Dekam zep dawemkam taïbliblaka.

²⁷ Akaya san de song gwen hap kim dwam gwe'anka, dekam zep Efesusk de Yesussu taïbliblan wenyaka nenblak, “In aïris.” Dekam zëwe de Kristen zi hip anakare hap de suratna ale nulzimk, “Zini an amki dawemkam eirink. Zëno tawa tabinni aïris.” Zao kim hataka, zen dawemkam zep zë mas gwibirida gweka– men zen Alap mo kwasang-kwasang nakon Yesussu daïbliblakye. ²⁸ Sap zëwe zi beya mo nwenak, Apolos Yahudi zi niban dawemkam Yesus hup dena golëkeisa-keisa gwe-gweka, hëndep man topse nè gweblak. Sap Apolos zen Alap mo ëpba olak denaka dawemkam anakan klis gul gwizimki, “Yesus Zen Zen– nësa de ngaya tabin hip de Zi niye, mensa Alap orep nësa gu-gubirida gwekaye.”

19

Paulus kim Efesusk gwë gwekake:

¹ Apolos kim nama Korintusk gwë'anka, Paulus dekam zep Prigia mo langna tamun song gweka, ki zep hëndep Efesusk hataka. Zao zep Apolos mo kim de Yohanis Swe mo olsa taïblibin zini golëtoweka. ² Ki zep zë taken-sibiridaka, “Em kime ëei gwëk, emsa wëhë Alap mo Enhona ing gwe hebiridaka?”

Ki zep ding nulblik, “Hom. Èë homë anakan ësak, ‘Alap mo Enhona ki.’”*

³ Ki zep etan takensibiridaka, “Em banakare baptis sine ang tak?”

Ki zep ding nulblik, “Èë Yohanis mo baptis tabin sinë ang tak.”

⁴ Dekam zep gubiridaka, “Baptis ta gwibin zini Yohanis, zen mae hap baptis ta gwibirki: Zi dikim Alap hap zënaka anakan golëtrë gweblan hap, ‘Èë ama angkam hale'an.’ Zen dekam

* 19:2 19:2 Kis. 2:38; Rom. 8:9

man hen gubirida gweka, ‘In Zen asa zertro'an zala, em Desa taíblíblan.’ Desa de zertrozan Zini mes hata zaka. Zëno bosena Yesus.”⁵ Kirekam kim nasal-blak, dekam zep Bian Yesus mo bosekam de etan baptis tabin hip abe dak.⁶ Paulus kim baptis tabin hyanak tahana tehabirida ineka, dekam zep Alap mo Enhona ing gwe hebiridaka, dekam zep hen owas hap zëre mae mo tame gun srëm ola donbi'ik, hen Alap mo Enho nakore hamal hap de ola donbi'ik.⁷ Zini in tingan san ha dua-blas enkam mes yap.

⁸ Paulus zao dan-ahare benkam gwëka, dekam Yahudi mo but srëm golak til gweka. Zao zep udobe naban Alap mo ëpba ola kore naka klis gul gwizimki-anakan dikim titi tabin hip, “Em de Yesussu taíblíblankam, zen dekam esa Alap mo irik ginnik bití gwer.”⁹ Hwëna ahakon man ënol drak-drak gwek, hen Yesussu de taíblíblan hap man baes tak. Hen Yesus hup de ol dawemna insa man damnak lamang nul gwek. Paulus dekam zep, men zen Yesussu daíblíblak, desa en hlilin halka. Balai desa makare gola, bosena Tiranus, zao zep hwëna mwin-mwan enkam golëbiti gwe-gweka. Zao zep apdekam ola ziklis gul gweka.¹⁰ Kirekam de golëlowehe gwen-nak hëndep tahnun dan-dan damank, hëndep propinsi Asiak dena ol dawemna insa kitak man ësaladak—sap Yahudi zi, hen sap Yunani zi.

Skewa Bak mo walasna kim sap dowalsa de golëalsa sonen hap ëalp gwekke:

¹¹ Alap sérkam de owas-owassa Paulus mo taha san de aren zankam gol gwizimki.¹² Da so gwen kaenna ahaksa kaen hak maena, Paulus kim desa sap'nen towanblanda gweka, desa kim zi sang-sangnak de lonebla inen

hap kap dahal gwek, dekam zep ëdawem gwe-gwek. Hen dowal mo tilblin maena, dekam zep dowala in wet so gwe-gwek.

¹³ Hwëna Yesussu de taíblíblan srëm Yahudi zini dekam zep sap hen dowal-dowalsa de Bian Yesus mo bosekam golëalsa sone gwen hap ëalp gwe-gwek. Zen man dowal-dowala insa anakan nenbirida gwek, “Paulus men zëno bosekam tonbirida gwe'arake, Yesus, zëno bosekamë emsa enbla'an: Em zini an kon wet son.”¹⁴ Men zen kirekam ëgwë gwe'ak, zen Yahudi zi mo aha mam nik mo walas tuju enkam. Mam zini in mo bosena Skewa Bak. Zen hen Yerusalemk de Alap mo golak de syal ta gwen zi mo aha mamna.¹⁵ Hwëna dowal de tilblin zisi zep ahanaka etan nakasibli'ak, hwëna zëbon de dowala in man ding gulzimki, “Èe Yesus ne Paulus neka kië tame oso'an. Hwëna em an enda korena?”¹⁶ Zini men desa tilblika hetyak gwesik kinzinkam zep tahyo zaka, zao zep tangolebirki, hëndep man irkare tabirki. Dekam zep gola in kon irkan wei-wei naban heyahya gwek.

¹⁷ Efesusk de lowehe gwen wenya kim ësak, sap Yahudi zi, sap hen Yunani zi, dekam tangan zep dawemkam ëairik. Dekam Bian Yesus mo bosena man tangan blikip neisibik.¹⁸ Men zen Yesussu daíblíblak, dekam zep tame nuk, “O ëe namaë ol karekna lam gul gwe'an. Èe anik kira-kla gwek.” Dekam zep zi beya mo nwenak zëre mae mo karek-karekna ëkira-kla gwek.¹⁹ Hen beyana men zen ol kareksa syal nei gwibik, dekam zep ol karek nabare ol tatakna kap da halzak. Zao zep tingare zi mo nwenak tru dasik. Ol tatakna insa kap da halzak, te-alakam de lirak tabinkim, dua meliarak maka

hatak.* ²⁰ Kirekam zep ki hëndep Bian hap de ol dawemna insa esek nul haladak, hen sosonna Alap mam gul gwizimki.

Èna Efesusk de zini kim èilman gwekke:

²¹ Hyanak kim Paulus Yerusalem san de song gwen hap kalang gweka, zen man enlala gweka, “Makedonia hen Akaya mo lang san asa amjanbir.” Man gu gweka, “Yerusalem kon asa Roma san dep song gwer.” ²² Ki zep zère mo taha trì soblan zi darena, Timotius ne Erastus neka guzimki, “Èe an kim Asiak awe nama gwè'an, em Makedonia san em song èn- zèwe de Kristen zisi de mas eibirida gwen hap.” Ki zep hëndep song èka.

²³ In kim lwa se'ak, dekam zep zini men zen Yesus hup de ol dawem san de ang tan hap baes tak Efesusk èilman gwek. ²⁴ Sap zèwe de zini yang gulsun we dowal bosena Artimi'i betek nei gwibirin. Efesusk zèbe hap de gol yala hen ki. Zao de zini Artimis mo nwe-masekam dowal bete-teksa yang da gwibirin, hen gol bete-teksa syal nèblanda gwenan- zao de dowal betekna insa zaun ta gwibin hip. Men zen desa syal nèblanda gwenan, te-alana mamkam nulin gwenan. † Perak nakon de yang ta gwibin syala iwe de aha mamna, bosena Demetrius. ²⁵ Zen dekam zep men zen kire-kirena dowala in hap syal nèblanda gwenan, desa tagam gulsuku. Zao zep gubiridaka, “Wal bose wal, Artimis Bak hap de syala an nen dwan dekon am te-alana mamkam ulin gwenan. ²⁶ Hwèna

angkam, ena hen mese asalblak hen hla lak- zi bosena Paulussu. Zen man tawa ta gwibi'ira, ‘Zi mo yang tabin alapna, zen eiwa de alapsa hom.’ Hëndep kirekam de tawa ta gwibinkim, nèbon mae onakon mes mamkam hlilin halka. Awe de en naka hom kirekam hlil in'ira, hwèna tìngare Asia mo langnak denaka. ²⁷ Zen de kirekam kitak sul sone'anka, nèno mae mo syala an dekam sa gutu gwer. Dekam hen Artimis Bak mo gol yawala ansa anakan sa enlala nèblal, ‘An boton alap mo gol.’ Hwèna angkam sap teipsin alapna Artimissi man betek nei gwibi'in- tìngare Asia mo langnak de zini hen tìngare okamanak de zi niye. Hwèna zini in mo tawa tabin nikon, zèno bose dawemsa kim karek gu'ura.”

²⁸ Kirekam de torannak kim sane da'ak, dekam zep sèrkam èjal gwék. Dekam zep ol mamkam ètaken gwe'ak, “Nèno mae mo alapna Artimis zen teipsin tanganna!” ²⁹ Dekam zep hëndep èna iwe de zini kitak èilman gwék. Gayus ne Aristarkus neka dekam zep balk nosok- men zen Makedonia kon Paulussu ang èbla zakaye. Ki zep hëndep èna iwe de tagal gwe-gwen gol yawal san dep apdekam hlu-hluk gwenkam il nosohak.

³⁰ Paulus zi tra mo nwenak de tonbiridan hap sap dwam gwe'anka, hwèna Yesussu de taìblìblan wenyik jalse nè gwebla'ak, “Bahem! Emsa sa zè dal.” ³¹ Langna iwe de teipsin-teipsin zini, ahakon mes Paulus hun nèrdokot gwék. In zep hen nen soneblak, “Èe ama emsa en sonebla'an: Em bahem ètagal

* **19:19** 19:19 “Dua meliarak” awe, Lukas man ale gulku “lima-pulu ribu perakkam de te-ala kaso”kam. Aha-ere perakkam de te-ala kasona dekam, zen mae mo kim: Aha-ere zi mo gaji aha-ere yakla blalkam de syal gwenna. † **19:24** 19:24 Mae hap dekon te-alana mamkam nulin gwék, sap zini man zèbon mae onakon dowal bete-teksa insa hëndep gol zeban zère mae mo golak de lonen hap kap da gwék. Sap zen man we dowala insa blikip neisik gwèbik, hen man tim nul gwék, “Desa de ère mo golak lonenkam, èe asa dawemsa hlalul gwer.”

gwe-gwen gola iwe hatan.”

³² Ahakon tame gun srēm kam ol ēkwahen san enkam hlu-hluk gwe-gwe'anzak. Ahakon aha jal hīl gīn hīp ēnop-nop gwe'ak, hen eiha nakon aha jal hīl gīn hīp ēnop-nop gwe'ak. Hēndep zi beyana in zao hom zēnaka tame nuk, “Ēe an kire habē tagam gwer.” ³³ Yahudi zini man zē hen ēdurum gwe hezak. Zen dekam zep zēno mae mo mamna Aleksander Baksa ngein sin nēblak. Dekam zep zi tra ngīrīn nīkon ahakore nik daken gwebla'ak. San ha anakan mes yap daken gwebla'ak, “Emki anakan gubiridan, ‘Bahem Yahudi zini asa jal gwibiridan. Diki Paulussu em karek tan- hēndep zēbon de ang ta gwen wenya ban!’” Dekam zep sap tahakam dekam de balk tasīn hīp akabiridaka. ³⁴ Hwēna zen hom ola gubiridaka, sap zēwe de zini mes anakan tame da'ak, “An Artimi'i de betek gwibin zisi hom. An Yahudi wal!” Dekam zep apde ennak ol mamkam ētaken gwe'ak, “Nēno mae mo alapna Artimis, zen teipsīn tanganna! Nēno mae mo alapna Artimis zen teipsīn tanganna!” Kirekam de ētaken gwenak hēndep yakla nwena dan-dan damank.

³⁵ Ēna iwe de teipsīnī ahana dekam zep luweka, ki zep tahakam dekam de balk tasīn hīp akabiridaka. Ki zep zē gubiridaka, “Efesusk de zi, em ba habe kirekam ēena tal? Sap tīngare okamanak de zini mes anakan tame nuk, ‘Efesusk de zini, zen teipsīn alapna Artimi'i zao gol yawalak kara nul gwenan-Artimis mo nwe-mase nabare kasona men zao ngli nakon zan zakye.’” ³⁶ Kirekam dena zini bējen anakan gulsun, ‘In boton.’ Zep kirekam de lwanna, em ba habe ēilman gwe song gwer? Zep bahem banakare maena jala

ban syal gwibin. ³⁷ Zini an em waba tol habē balk oso halzal. Zen hom nēno mae mo alap mo golak banakare maena sowēkam olka, hen hom mae lamang ulki. ³⁸ Demitrius Bak de syal bose zeban zisi jal gwibiridanna, zen kiresa de tap gun hup de zini kike-mensa Romak de teipsīnī nēbe mae hap dam tasibir-zimki, zēno mae mo nwenak de taken-taken gwibirida gwen hapye. Zen zao emaka olsong gwe'an. ³⁹ Aha jal mae de nama lwazimdinni, zen diki nēno mae mo nolik de nēsa tagam gunkum bap- zao de tap gulsun hupye. ⁴⁰ Sap an zen ki namen jower, jana nabare zini maka nēsa anakare hap karek dabi'in, ‘Em ba habe kirekam ēilman gwer?’ Hwēna zen de nēsa takensibiridankam, molye anakan ding ulinam, ‘Ēe kire habē ēilman gwer.’” ⁴¹ Kirekam kim tonbiridaka, ki zep sekwak gwen hap gubiridaka. Dekam zep hēndep sekwak gwēk.

20

Paulus kim Makedoniak hen Akayak de Kristen zini amjan-birkike:

¹ In kim ēilman gwesik, Paulus dekam zep Yesussu de taiblīblan wenyaka tagal gulsuku. Zao zep aumwa hap de ol zīm-zīmni golzimki. Zēna dekam zep Makedonia mo lang san dep song gwēka. ² Holokam zep Makedonia mo lang san tēn daka- zēna men desan Alap mo ol dawemkam tawa tabirida gwēkake. Zen etan desan ol zīm-zīmkim Kristen zisi tatete tabirida gwēka, hēndep Korintus mo langna Akayak hataka. Langna in aha bosena Yunani. ³ Zao dan-ahare benkam gwēka. Siria mo lang san de bulkum song gwen hap kim hohle gwe'anaka, ki zep hwēna nenbla'ak, “Yahudi zini man emsa tan hap ora

nakon dil gĩbli'an." Dekam zep enlala gweka, "Tanakam asa etan Makedonia san dep lwahal." ⁴⁻⁵ Hwēna dekam zini mes jemat-jemat nakon tuju enkam dam dasibik- zen de Siria hen Yerusalem san ang gweblan hap. Ēe, Lukas, Paulus hun zebē tanakam Makedonia san song ěk. Tujukam de zini in, zen en bulkum asa nangirzimk- Troask de hwēna olēgaing gwen hap. Zēno mae mo bosem-sena- ēna Bereya walya Pirus mo tanena Sopater,

Tesalonika wal darena, Aristarkus hun Sekundus hun,

Derbe walya Gayus, hen Timotius,

hen Asia mo lang nakore zi darena, Tikikus hun Trofimus hun.

⁶ Yahudi mo minggu yala kim tamank, rotisa dikim rasi srēm kam taĩblin gĩl gwen hap dena, dekam zebē Pilipi kon buluk Troas san dep ang ěk. Bulkum de song ēna, yaklana aha-ere taha- tapkam, ki zebē Troask olēgaing gwek. Zao aha-ere minggukam zebē olēlowehék.

Paulus kim aumwa hap Troask ol zim-zimni hli yulzimkike:

⁷ Minggu mo kam, dekam zep Yesussu de taĩblĩblan wenyā tagal gwek- Yesus mo timsi dikim enlala gwibin hip de rotisa dikim twinbin hip, hen zep de anggur hosa dikim otdebin hip. Ēe Lukas ama hen ang gwek. Paulus dekam mam blalkam tonbiridaka, hēndep zao zep ngĩrin tatem gwek. Sap zen man ka'an de hli yuludan hap kalang gwe'anka.

⁸ Gulk de teksonna men zaoē tagal gwek, syauk ngatanna beyana.

⁹ Gola in, zēno klĩbuna dan-ahan. Aumwa hap de klĩbuna, zen zaoē tagal gwehak. Wal seiwiri bosena Yutekus, zen jendela tahannak nikinki. Paulus kim tonbirida

tine'anka, wal seiwiri in zao zep hēndep ta guk halka. Kim kon balep gwesikĩ, dekam zep kon kama san dep zan tineka. Kim zē neir ine'ak, anakan zep hla da'ak, "Mes tĩli." ¹⁰ Paulus kim ati gweka, zao zep nabakam bik dan tahannak glang gwebla ineka, hēndep kyang-kyang tasikĩ. Ki zep gubiridaka, "Bahem enlalana ēdowe hanan. Zēno angna mes etan lwabla halan zala!" ¹¹ Ki zep etan golēsesek gweka. Zao zep Yesussu de enlala gweblan hap de rotina in sa zitwenblaka, hen kire hap de anggur hona ziotdebirki. Zao kim etan ola zitonbirki, zao zep hēndep golēhleng gwek. Kaknak zep hwēna Paulus zēre hon de ang ta gwen wenyā aban mae golēsek gweka. ¹² Zēwe de zini in ki zep wal seiwiri in sa gol san dep nga-ngola ban nērsong gwek- anakare hap, "Zen mes ngaya gwera!"

Paulus kim aumwa hap ola Efesus de Kristen zi mo mam-mam wenyā kip hli yulzimkike:

¹³ Ēe hen Lukas Troas kon bulkumē Paulussu angirblik- Asos kon de ēsblan hap. Ēe mesē ola kirekam aha-en uk, sap Paulus man Asos san tanakam de song gwen hap dwam gwe'anka. ¹⁴ Kimē ēna Asos kon bulkum eirink, dekam zebē hwēna Mitilene san dep sek gwek. Ēna in lang tekna Lesbosnak. ¹⁵ Ka'ankam zebē kon hwēna lang tekna Kiossa lamank. Zēno ka'ankam zebē hwēna lang tekna Samos san dep tablan gwe kinik. Zao de yaklanak, ki zebē hēndep Efesus mo golek denak de ēna Miletusk yaing gwek. ¹⁶ Paulus mes ki Efesu'u de talmaran hap kalang gweka, sap zen man nabakam de Yerusalemk hatan hap dwam gweka. Sap zen man enlala gwe'anka, "Ēe wēhē Pentakostana jap so'ak?" In zep

Asia mo lang san de ëgweisik song gwen hap baes gweka.

¹⁷ Miletus kon zep Efesusk de Kristen zi mo nol-nola gu sonebiridaka— zen de yaïng gwezan hap. ¹⁸ Kim yaïng gwezak, zao zep aumwa hap de ola anakan gubiridaka, “Aya-wal oso-wal, ena tawana: Ëe kimë Asia mo langna awe emsa golélowehe gwek, nonol hata zankam hëndep angkam, ¹⁹ ëe Alap hon de babu gwen zi mo kimë syal gwe-gwek— enlala betekkam hen nwe go-ho naban. Ëe karekna mam nakaë goltowe gwek— Yahudi zini kim sap tan hap asa dil gik gweblak. Hwëna ëe homë kim golzausuk. ²⁰ Ena tawana: Ëe anakan de titik gwibin enlala naban homë emsa tawa ta gwibik, ‘Ansa babë tawa tabin. Aha zi sa husus neibir.’ Hwëna ëe mensa ena dwam ei gwibik, Kristus hon dikim ëtal gwesin hip dena, ëe desa sul sonenkamë zi tra mo inik emsa tawa ta gwibik— hen gol-gol san. ²¹ Sap Yahudi zi, sap Yunani zi, ëe damnakë tonbirida gwek— zen dikim ëhalen hap, hen Alap osan dep dikim lwanda halzan hap, hen zen dikim Bian Yesussu taïblïblan hap.

²² “Hwëna angkam, Alap mo Enhona man asa titi ta'ara— ëe dikim Yerusalem san song gwen hap. Hen ëe homë tame gu'un, ‘Basa wëhë zë goltowe'ak?’ ²³ Hwëna Alap mo Enhona aha-en mes ap anakan goltrëblaka, ‘Ëna men zëwe em hata gwe'anaka, zao bwinak sa emsa se dyain gwer, hen kareksa esa zë goltowe gwera.’ ²⁴ Hwëna ëe ëre mo gwënsa de langa gulsun hup homë enlala gwe'an. Hwëna diki abe hap insa Bian Yesus syala we yul soneblakake, desa de sul sonen habë tangan dwam gwe'an. Ano

syala in zen: Tïngare zisi de titi ta gwibin hip, zen dikim Alap mo kwasang hap de ol dawem san ang ta gwen hap denaye.

²⁵ “Angkam ëe tawana: Ëe men desaë Alap mo irik gin hip dena emsa tonbirida gwek, em molye etan asa hla lak. ²⁶ In zebë emsa gubirida'an: Alap molya eno mae mo kala abe hap ngëro gulbluka. ²⁷ Sap ëe homë ëre mo tawa tabinni wet gulsuk gwek— em dikim asa husus gweblan srëm hap. Ëe hwëna Alap mo dwam gwibin en san dena kimë sowe henkam emsa tawa ta gwibik. ²⁸ Dawem enkam enaka kara la gwibik— tatete enkam eka ëzauk gwek. Sap Alap mo Enhona mes emsa dam tasibirki— dekam de Yesussu de taïblïblan wenya insa taizi gwibin hipye. Zep desa dawem enkam kara la gwibik. Em in men kiye— zahosa de kara ta gwibin zini. Eno mae mo zahona in, zen Alap mo hlil irin wenyamen desa Tane Zem Yesus mo kalkam lup gul inkike.* ²⁹ Ëe tawana: Ano tim bwanak tésen lwa jal-jala sa bitï gwezal— eno mae mo zahona insa de tamer-azan hapye. ³⁰ Ere mae onakon sa hen ëjower— dekam de eiwa de ol aïsili insa men-man gun hup de ziniye, dekam de hwëna zisi zëre mae mo bosesa dikim mam gun hup hlil inhal gwen hap. ³¹ Zen in zep terya-tyakam lowehe gwek. Emki ëenlala gwe-gwen: Ëe dan-ahare tahunkamë nwe go-ho naban emsa titi tabir tine gwek— yaklam denaban kam denaban.

³² “Angkam ëe Alap zëre mo tahanakë emsa tapbla gulun! Alap zëre mo kwasang-kwasang hap de ol dawemna in, zen desa en em enlala gwe-gwibin. Desan de ang ta gwenkam zen dekam esa ëtatete gwer, hen dekam

* 20:28 20:28 1Tim. 4:16; 1Ptr. 5:2-4

esa ulin– Alap mensa tǵngare lalac wenya nébe mae hap hamal gulzimkiye. ³³ Èe homè zi mo kire-kire dawemna hole-hle gwegwibik– sap te-ala, sap hen pakean maekam denaye. ³⁴ Ena tawana: Èe ère mo tahakamè ère mo tahalha hap syal gwe-gwek– hen abon de ang ta gwen wenyik mo tahalha hapye. ³⁵ Tǵngare ano syala in, zen èrak makanè ebe mae hap ènaka anakan drène gwizimk, ‘A kirekam nen sosen srèm zisi mas gwibirida gwen.’ Sap èe Bian Yesus mo olsaè anakan enlala gwe-gwibik, ‘Isrip-sri gwibin tanganna, em em zi hip gol gwizimdin.

Zen de ebe hap gol gweblankam, zen isrip-sri gwibin tangan naka hom.’” *

³⁶ Kim tonsubiridaka, ki zep boklena golèkom taka, ki zep Alapsa zigu soneblaka. ³⁷ Aumwa hap sèrkam zep go naban babang da gwe'ak. ³⁸ Zen mae hap gona dablak: Sap zen man gubiridaka, “Em molye etan asa hla lak.” Hèndep ki zep bul sun dep zon dak.

21

Paulus kim Yerusalem san dep song gwekake:

¹ Èe kimè Paulus mae han eire tangan naka ènaka lapblal-birinhak, èe dekam zebè bulkum dam-dam enkam lang tekna Kos san dep sek gwek. Ka'ankam zebè hwèna lang tekna Rodosk yaǵng gwek, dekon zebè etan bulu inkam èna Patara san dep sek gwek. ² Zao zebè hwèna langna Penisia san dep de bulu oltowek. Èe zao zebè hwèna sesek gwesek. Dekon kimè sek gwek, ³ dekam zebè irgwa taha san dekam lang tekna Sipru'u hla

la-in guk kinik. Èe dekam zebè Siria san dep taman gwek. Hwèna èna Tiruskè atiti gwek, sap bulu in zaoè ang tak, zèwe dep de kire-kirena hen man– desa de zè teiswesik gik kinin hap. ⁴ Èna zèwe de Yesussu taibliblan zi niban kimè olègaing gwek, dekam zebè deban mae aha-ere minggukam zèwe lowehék. Zen dekam zep Alap mo Enho mo sosenkam hamal hap de ola Paulus hup ayang nulblik, “Yerusalem san bahem song gwen.” ⁵ Hwèna dekon de etan sek gwen hap denak kim hatak, ki zebè kon hèndep sek gwek. Tǵngare zao de Yesussu taibliblan wenya hèndep we wal walas zeban bul sun dep asa ap nul sonendak. Dekam zebè hi alpnak aumwa hap boklena kom lak, dekon zebè Biansa en soneblak. ⁶ Aumwa hap kimè zè ènaka babang labik, èe ki zebè hèndep buluk sesek gwesek. Zen hen dekam zep gol san dep lwan dahak.

⁷ Èe kimè dekon sek gwek, dekam zebè èna Tolemais yaǵng gwek. Zao kimè Yesussu de taibliblan wenya ban ènaka tame labik, ki zep asa gol san dep kwang nulidahak. Orapna aharen zebè zè truwék. ⁸ Ka'ankam kimè kon sek gwek, dekam zebè Kaesareak yaǵng gwek. Zao Pili-pus mo golak zebè lowehék. Pili-pus in, zen Yesus hup de ol dawemsa de tawa ta gwibin zi. Zen ahana– Yerusalemk mensa tuju enkam Kristen zi mo tahasa de tri so gwizimdin hip dam dasibikke.* ⁹ Wenam sei-siwr zem dan-nèr dan-nèrkam. Hwèna Alap mo Enhona mes zèbe mae hap sosonna golzimki– hamal hap de olsa dikim ayang gul gwizimdin hip denaye.

¹⁰ Zao kimè lowe he'ak, ki zep

* **20:35** 20:35 Yesus mo ola in aha bukunak hom ale nuk. Hwèna enlalana man Mat. 10:8b naban engka en apde nè'an. Ahaksa san ha Luk. 14:12-14sa enlala gwibiriki? * **21:8** 21:8 Kis. 6:5; 8:5

Yerusalem mo lang nakon zini hata zaka, bosena Agabus. Zêbe hap hen Alap mo Enhona mes sosonna golblaka– hamal hap de olsa dikim ayang gul gwizimdin hip dena.* ¹¹ Zen ki zep Paulus hun asa golek de so zaka, ki zep Paulus mo takna golka, dekam zep zêre mo taha-tanana tahalebirki. Ki zep asa gubiridaka, “Alap mo Enhona man gunda, ‘Tak bina ansa kirekam sa Yerusalemk de Yahudi zini dahaler, ki sa Yahudi srêm zi hip tapbla dazim.’”

¹² Kirekam kimë asalblak, êe ki zebê zêwe de zi niban Paulussu en gwebla'ak, “Bahem Yerusalem san song gwen.” ¹³ Hwëna zen man asa ding gulzimki, “Em ba habe nwe go-hokam ano enlalana ap dowe hanan labla'an? Êe tahalen en hap homë hohle gwe'an, hwëna Bian Yesus mo bose hap de Yerusalemk tîn hibê hen hohle gwe'an.” ¹⁴ Êe kimë anakan tame uk, “Nen molye zêno enlalana wet yasïblik,” dekam zebê êguk, “Dikire Bian Alap mo dwam gwibin sin lwak.”

¹⁵ Ki zebê êototo gwék, hêndep ki zebê Yerusalem san sek gwék. ¹⁶ Kaesarea kore Kristen zini hen man asa ang neibiridak, hêndep Manason mo golak yaïng gwék– men zêbon de lowehen hap êkalang gwékke. Manason in Siprus wal. Zen men zen nonol tanganna Yesussu daïblïblakke, zêno mae mo ahana.

Paulus kim Yakobus osan dep song gwékake:

¹⁷ Yerusalemk kimë yaïng gwék, zêwe Yesussu de taïblïblan zini dawemkam asa lup nulink. ¹⁸ Ka'ankam ki zep Paulus asa Yakobus osan dep golêsek gwéka.* Zêwe dekam mes

hen Kristen zi mo nol-nola tagal gwesïk. ¹⁹ Zêwe kim Paulus dawemkam golêgaïng gwéka, dekam zep kitak aísil gwibiridaka– mensa Yahudi srêm zi mo lang san de tèn dannak Alap zêno syala soson gul gweblakaye.

²⁰ Kim êsane gwe'ak, dekam zep Alap mo bosena teip nulsuk gwebla'ak. Ki zep Paulussu nen-blak, “Aya Bak, ena mese tame gulku: Yahudi zini hen mes riburibukam Yesussu daïblïblak, hen zen nama Musa mo titi tabin ol san enlala zon tasïnkïm ang ta gwe'an. ²¹ Hwëna angkam zen mes boton ola anakan êsak, ‘Paulus zen Yahudi zini, men zen Yahudi srêm zi mo lang san lowe henda gwe'an, desa anakan tawa ta gwibi'ira, “Musa mo titi tabin olsa emki tapbla gun.”’ Hen anakan mes eno tawa tabinni êsak, ‘Walas tane-ne mo to mipna bahem blom tasïk gwibin, hen Yahudi mo êpba lowe hensa emki baes gwibin.’ ²² Zep nen banakan esa ebe hap dena syal eibir? Sap zen sa anakan êsal, ‘Paulus angkam mes hata zala.’ ²³ Ano mae mo ol san emki ang gwen– zêno mae mo enlalasa dikim sê ta sonezimdin hipye. Abon mae onakon zini dan-nêr dan-nêrkam. Zen mes ki Alapsa anakan nen gubluk, ‘Êe kirekam de syalsaê eno bose hap o'an.’ Syala desa zen hen mes su nul sonek. ²⁴ Emki deban mae Alap mo gol san golêsek gwen. Ere mo te-alakam emki desa hen mas gwibiridan. Zao Alap mo golak emki te-alana insa ing ta sonen– Alap hap de syal sul sonen hap de te-alana insaye, ere hap hen zêbe mae hap. Kire hwëna emsa hokam hlê dabiridak,† ki nola zitalansibir. Zen dekam sa tïngare zini anakan emsa tame dal, ‘In man ki ahap

* 21:10 21:10 Kis. 11:28

* 21:18 21:18 Yakobus in, zen Yesus mo oso. Zen Yerusalemk

Kristen zisi nol gwibiridaka. † 21:24 21:24 Yahudi zini hen ki su tabiridan makan Alap mo golak syal nei gwibik– dekam de Alap mo nwenak êngan gwehen hap. (Bil. 6:13-21)

nëblak. Paulus an nama Musa mo titi tabin ol san ang gwe-gwenda.’²⁵ Hwëna ena tawana: Nen mese Yahudi srëm Kristen zi hip suratna ale ulzimk– dekam de yang tabin dowal hap de otweran blom tabir-zimdingi baes tan hap denaye, hen otweran kal otdebinsi, hen hole naka de blwap-blwap tan tweran ninsi de twin gwibinsi,

hen kahalo-kahalosa.”*

²⁶ Ka’ankam ki zep Paulus Alap mo gol san golësek gweka, dekam zep Alap mo golak de syal gwe-gwen zi ahanik hokam hlë tabiridaka. Ki zep zao ahakore zëwe de syal tan zisi gubiridaka, “Ano mae mo Alapsa de golek de tan hap de mingguna yaklana dekam sa tap gwer. Dekam asa otweranna zilup gul halzal– em de Alap hap desa tru ta seblan hapye.”*

Paulussu kim Alap mo golak balk dakke:

²⁷ Mingguna in mo yaklana kim tap gwen hap golek de gwe’ak, dekam zep Asia kore Yahudi zi Paulussu Alap mo golak hla da’ak. Zen zep zë hëndep irik dasizik, hen tingare zi trana in mo enlalasa anakare olkam ben dyasizimk,²⁸ “Israelk de zi, zini ansa nen karek tan! Zini an zen tingare lang san anakan yasik tabirida gwenda, ‘Musa mo titi tabin ol san bahem ang tan. Yahudi zi mo lowe henna zen karekna, hen Yerusalemk de Alap mo gola in waba hap.’ Zen hen mes Alap mo gol dawemna ansa kun gulku–Yahudi srëm Yunani kore zini kim golëbiti gwe zakake.”²⁹ Zen kun gun hup dena in mae hap ki eguk: Sap zen mes zën hla dak– Efesus walya Trofimus Bak han de ëna iwe lë naserannak. Zep kil dik,

“Zen mes Alap mo golak awe zertil zika.” Hwëna sap hom.

³⁰ Dekam zep hëndep Yerusalemk de zini kitak ëilman gwe song gwëk. Zini dekam zep beyakam ëhlu-hluk gwezak. Dekam zep hëndep Paulussu Alap mo gola in kon il dihak. Lilikinni ki zep nasohlasik. †³¹ Tan hap kim sap nëmë’ak, ki zep hwëna ola nabakam Roma mo jana nabare zi mo mamnak anakan nol hatak, “Tingare ëna awe de zini man ëilman gwe’an!”³² Dekam zep nabakam zëre mo irgwa taha nakore naban golëhlu-hluk gwe zaka– ahakon bose nabarena, hen sap kire srëm wenya ban. Zi trana in kim hla nulida guk, dekam zep Paulussu tangolenna nërzausuk.

³³ Jana nabare nik mo mamna in dekam zep zëre mo jana nabare zini insa gubiridaka– Paulussu de besi dokotkam eiha-taha eiha-tahakam darak tablan hap. Ki zep hwëna zini insa takensibiridaka, “Zini an nara? Banakan karek gwera?”³⁴ Zi trana in hwëna ahakon srën jal olkam ding nulblik. Ahakon hen srën ding nulblik. Sap kirekam de ëilman gwenak bëjen eiwa dena dam gulsun, in zep jana nabare zini in mo mamna Paulussu de zëre mae mo gol san zerhan hap gubiridaka.³⁵ Tembokkam de blaberak kim nërhatok, zao zep men zen tan hap soson nëbla’ak deban mae engiltitik gwe’ak, hëndep zao zep tan hap alp dasi’ik. Hwëna jana nabare zini in zep gulku kon nabakam neir inehak.³⁶ Zi trana in zen sap tan hap dëra nëbla ha’anzak, dekam zep ënop-nop gwe se’ak, “In em tan! Bahem zë lam tan!”

Paulus kim zi trana insa tonbiridakake:

* 21:25 21:25 Kis. 15:29 * 21:26 21:26 1Kor. 9:20 † 21:30 21:30 Anakare enlala naban mes yap nasohlasik, “Paulus mo kal de desan bles-bles gwenkam, ki sa gola an kun gwer.”

³⁷ Gol mwanak de zertin hip kim nergolek de gwe'ak, Paulus ki zep mam zini insa Yunani olkam gubluka, "Ëe wëhë eban ola lon'ak?"

Ki zep ding gulbluka, "Em hare Yunani ola tawa nakake! ³⁸ Em san ki Mesir walya insa hom yap?—men zen nër hom golëilman gwenkam empat ribukam de zini sasa lang san dep golëheya-hya gwekake."

³⁹ Ki zep ding gulbluka, "Ëe sap Yahudi wal. Hwëna ano ayan-azana ë yala Tarsus sun al tak. Zep ëe hen Roma mo propinsina Kilikia wal. Ëe wëhë ëre kore naka tonbirida'ak?"

⁴⁰ Ki zep ding gulbluka, "Sap esa." Paulus ki zep tembokkam de labera in kon dekam de balk tasin hip tahakam akabiridaka, ki zep hwëna Ibrani olkam tonbiridaka,

22

¹ "Aya-wal oso-wal, hen bi-walkam dena, ëe anik emsa ëre mo timsi dikim golsriwen hap denaka tonbiridak."

² Zen kim anakan sane da'ak, "Zen nëre mae mo olkam am nësa tonbirida'ara," dekam zep tangan balk tasik.

Zao zep tonbiridaka, ³ "Ëe an Yahudi wal. Asa anyan Kilikia mo langna Tarsusk jaha gwek. Hwëna ëe aweë mam gwek. Ëe zebë Farisi walya Gamaliel Bak hon tawa gwek—kire enkam de nëno mae mo ayan-aza mo titi tabin ol san ang gwe-gwen hap denaye. Ëe hen ama dawem tangankam de Alapsa betek gwe-blän hap alp gwe-gwek—ena in kirekam hen angkam lowehe gwe'anke. ⁴ Yesus hup de tawa tabin sin men zen ang ta gwek, ëe zebë desa karek ta gwibik, hen bwinak sesek gulin gwek—sap we, sap zi. Hen ahakon tameran habë golëgu gwek. ⁵ Alap mo golak

de teipsinni hen tingare Yahudi mo teipsin sinodenak dena, debarenak maka emsa nenbirida'an, 'In eiwa. Hom boton gwe'ara.' Sap zen zen abe hap suratna nolblak—desa de Damsik mo but srëm golak de mam-mam wenya kip goltreizimdin hipye. Zen sap dekam de Yesussu de taibliblan zisi an san dep tahyo halzan hap-awe de hwëna karek tabin hip.

⁶ "Yakla bolak denaban kimë Damsik golek de gwe'ak, mumuk ennak zep ngli nakore sërkam de ngatanna asa wale tazak. ⁷ Dekam zebë kamanak zank. Dekon zebë ola salsek, 'Saulus, Saulus, em ba habe Asa karek ta gwe'ara?'"

⁸ "Ki zebë ding guk, 'Bian, em nara?'"

"Dekam zep ano ola insa ding gulku, 'Ëe an Nazaret walya Yesus—insa em karek ta gwe'arake.' ⁹ Mensaë golëtë'ak, zen ngatan enna insa man hla nuk. Hwëna ola in desa asa tonbla'anka, zen hom anakan tame nuk, 'Kirekam tonblala.'"

¹⁰ "Ki zebë taken seblak, 'Bian, ëe basa asa syal gwibir?'"

"Ki zep asa ding gulbluka, 'Em luwen, ki hëndep Damsik hatana. Zen zao asa emsa gublul—syala mensaë ep wei yul sonebla'anye.'"

¹¹ "Dekon zep asa Damsik sin dep irik da song gwek, sap ano nwna mes dawemkam de ngatanna in hap dimin nëk.

¹² Zini bosena Ananias zen zep asa duwebla zaka. Zini in enho zon tasiblinkam Musa mo titi tabin ol san ang gwe-gweka, hen tingare Damsik de Yahudi zini man blikip neisik gweblak. ¹³ Zen ano alp nakon zau'un zaka, dekon zep asa gubluka, 'Ano oso Saulus, emki etan kara gwen!' Hëndep ki zebë zini insa hla tak.

¹⁴ "Ki zep asa gubluka, 'Nëno mae mo ayan-aza mo Alapna mes emsa dam tasiki—dekam de zëno dwam gwibin sin denaka tawa gwibin hip, hen dekam de

zère mo zer sonen lalak Zini insa hla tan hap, hen zëno ol-gunsu de salblan hapye. ¹⁵ Mensa ena oranak hlaul zuka hen sane gweka, desa esa tingare zi hip golzim halada gwera. ¹⁶ Zep angkam em basae etan eissibi'ira? Em luwen. Èe asa emsa baptis tal, hen em kime Alapsa Yesus mo bosekam abe ta'anka, Zen dekam sa eno karek-karekna ep ngan gulsublula.'

¹⁷ "Dekon kimë etan an san dep lwa halzak, dekam kimë Alap mo gola kon gu sonebla'ak, dekam zep ano nwna ap lirisin nëblak. ¹⁸ Bian Yesussuë hla tak. Man asa gubluka, 'Nabakam! Angkam hëndep Yerusalemsa hli ta. Sap awe de Asa taïbliëblan srëm zini an molya eno abe hap de aïsîli dokwak nuk.'

¹⁹ "Ki zebë ding gulbluk, 'Bian, awe de zini an mes-am asa tawa nëblak: Èe ama but srëm golgol san song gwe-gwek- dekam de Emsa de taïbliëblan zisi tangole gwibin hip, hen bwi san dep tahy-ohal gwen hap. ²⁰ Hen Stepanu'u kim ere mo bose hap de jal hap dak, èe hen dekam ama anakan ola mas guk, "Em ema sam lanan." Hen men zen da'ak, zëno mae mo tahan bajuna ëyë teirensizim'ik. Zep Bian, Emsa de taïbliëblan srëm wenyasa sa ano ola dokwak nul.'

²¹ "Ki zep Bian asa ding gulbluka, 'Molya. Em song gwen. Sap Èyë emsa Yahudi srëm zi mo lang san dep zer sone'an- zëwe de zisi de tawa tabir song gwen hap.' "

²² Nongka sap dawemkam sane da'ak, hwëna anakan kim guku, "Yahudi srëm zisi ekakim tawa tabir song gwe," dekam zep ol alhapkam ëgu inek, "Zini an okamana an kon emki jek-jak tan! Zen de gwën hap hom dakasti'ira!"

²³ In kim ol nop-nopkam ëgu anek, dekam zep hëndep zère mae mo tahan bajuna dalwesi'ik-

kasokam dikim i tïblan hap. Ahakon sonsa gulk sun yal dase gwebla'ak. ²⁴ Dekam zep jana nabare zi mo mamna in Paulussu de zère mae mo gol mwa san zertin hip gubiridaka- zao de dawemkam tangolen naban taken-taken gweblan hap, mae hap, "Zen ba hap kire tangankam emsa jal nëbla'an?" ²⁵ Hwëna kim kire naka de tangolen hap dahale'ak, Paulus dekam zep Yunani olkam jana nabare zi mo mamna in mo irgwa taha nakore naka takensiblika, "San ha dawemna?- em de Roma mo irik ginnik de zisi takensiblin srëmkam tangolen naye."

²⁶ Kirekam kim salblaka, dekam zep mam zem insa gublu hanaka, "Em basae go'ara? Zini an Roma mo irik gin nikore nakake."

²⁷ Mam zem in ki zep song gwe zaka, zao zep takensibli zaka, "Emki asa gublun: Em san ha eiwa Roma mo irik gin nikorena?"

Ki zep ding gulbluka, "In eiwa."

²⁸ Dekam ki zep etan ding gulbluka, "Em an sap Roma mo irik ginnik de zisi hom yap. Hwëna Roma mo irik ginnik de syal ta gwen zi hip mes yabe telasa mamkam golzimki- dekam de Roma mo irik ginnik de tin hip de suratsa ebe hap golblan hap."

Paulus ki zep hwëna ding gulbluka, "Kirekam hom. Ano bian swena hen Roma mo irik ginnik denakake."

²⁹ Men zen sap taken-taken gweblan hap golek de da'anzak, dekam zep nabakam sekwak gwek. Hen mam zini in zëna dekam zep airi'anka, sap zen mes

gubiridaka– Roma mo írık gínník de zisi de totoresá tahalen hap. *

Paulussu kim Yahudi mo teipsin sinodenak nêrtrêkke:

³⁰ Ka'ankam ki zep jana nabare zi mo mamna in dekam de anakan tawa gweblan hap dwam gwe'anaka, "Yahudi zini in ba hap Paulussu de tan hap asas nêbla'an?" Dekam zep gubiridaka– Alap mo golak de syal tan zi mo mam-mamna hen Yahudi zi mo teipsin sinodenak denaka de tagal gulsun hup– zen de hwêna taken-taken gweblan hap. Desan dep zep Paulussu tahalen srêm naka zerhal zaka.

23

¹ Paulus ki zep teipsin sinode-nak dena insa karatda tabirki, ki zep gubiridaka, "Aya-wal oso-wal, êe enho kles gwesin srêmkamê Alap mo dwam gwibin sin syal gwe-gwek– hêndep namen de yaklana awe." ² Alap mo golak de teipsin zini Ananias Bak kim kirekam de torannak salblaka, dekam zep Paulus mo alp nakon men zen êzau'uk desa mip naka de lwa soblan hap gubiridaka. Dekam zep ahanik mipna lwa soblaka.* ³ Paulus ki zep gubluka, "Alap sa hen emsa mip naka lwa tala! Zi mo nwenak em dawemna, hwêna eno enhona karekna. Em insa iwe nikin'ira– ano kareksa de dekon anakan teibin hip, "Zen kirekam mo Musa mo titi tabin olsa gulmunku," hwêna ena hen ema gulmun nura– asa de karek gwen srêmnak lek tyan hap insa gubiridandaye."

⁴ Men zen zêno alp nakon êzau'uk, ki zep ding nulblik, "Em in Alap mo golak de teipsin zisie lamang ta'ara!"

⁵ Paulus ki zep ding gulzimki, "Aya-wal oso-wal, êe homê anakan tame tal, 'Zen zen– Alap mo golak de teipsin niye.' Sap Alap mo olak Musa man titi tabirki, 'Ere mae mo teipsin-teipsinni bahem lamang ta gwibin.'"*

⁶ Paulus kim zê anakan tame tabirki, "An ahakon Farisi hon de bitî gwen zi, hen ahakon Saduki hon de bitî gwen zi," dekam zep ol mamkam gubiridaka, "Aya-wal oso-wal, êe an hen Farisi wal. Ano bianna hen Farisi wal. Asa an mae habe namen taken-taken êbla'an: Sap êe ama anakan taïblik, 'Zini tin nikon ngaya gwenkam.'"⁷ Kirekam kim nasalblak, ki zep zê zên êol gwe'ak. Dekam zep êkles gwek. Farisi srên tewehak, Saduki hen srên tewehak. ⁸ Zen mae hap êkles gwek: Sap Saduki zini man êenlala gwek, "Zini bêjen tin nikon etan ngaya gwen."

Alap mo dam taha nakore zini hen hom.

Zi mo angna hen hom."

Hwêna Farisikam de gubirida gwen zini, zen man anakan êtaïblik, "Ki."

⁹ Zao zep sêrkam êol-tetek gwek. Dekam zep Musa mo olsa de tawa ta gwibin Farisikam de zini ahakore nik êzauk. Zen zep ol mamkam ahakore wenyik mo olsa anakare olkam nablonsuzimk, "Êe homê zini an mo karekna hla kulbli'an! San ha diki zi-au ahaksa Alap mo dam taha nakore zi mes yap aísil gwe-blaka? Kirekam de lwankam, ki bana hom."¹⁰ Sêrkam tangan kim ênop-nop gwe'ak, jana nabare zi mo mamna in dekam zep mae hap airi'anaka, "Paulussu

* **22:29** 22:29 Roma mo teipsin tangan zini dekam mes anakan jalse gwibiridaka, "Roma mo írık gínník de zisi bahem totoresá tahalen." Yahudisa sap dekam Roma hen írık nik, hwêna desa man anakan enlala neibirida gwek, "Zen hom eiwa tangankam Roma mo írık gínník bitî gwe'an." Zep Yahudi walsya sap de totoresá tahalen hen tangolen. * **23:2** 23:2 Yoh. 18:22-23

* **23:5** 23:5 Kel. 22:28

an namen sa bai-bi dal!" Dekam zep zère mo irgwa taha nakore wenyaka gubiridaka—Paulussu de zèno mae mo ngirënnik sostonkam al tazimdi boran hap, hen dekam de zère mae mo lowehe gwen san dep etan zerhan hap.

¹¹ Dekam zep kam Bian Yesus Paulus mo alp nakon zau'un zaka, zao zep gubluka, "Enlala tatetekam gwè! Men kirekame namen abe hap dena Yerusalemk tonbiridala, zen kirekam esa hen Romak tonbirida gwera."

Yahudi zini kim anakan egukke, "Dikire nglinak de Zini asa hlauludak— èe de Paulussu tan srëmnak tembane tanna, hen ho maesa otdebin niye."

¹² Ka'ankam kaknak, Yahudi zini beya nik zep Paulussu de tan hap ola aha-en nuk. Dekam zep apdekam anakan eguk, "Dikire nglinak de Zini asa hlauludak— èe de Paulussu tan srëmnak tembane tanna, hen ho maesa otdebin niye." ¹³ Zini in zen ki eguguk, beyana empat-pulu nakon man tamank. ¹⁴ Zen ki zep Alap mo golak de mam-mam wenyak dep hen Yahudi mo nol-nol san dep sek gwek, ki zep zè nenbiridak, "Èe mesè Alap mo nwenak apdekam anakan egunun, 'Dikire nglinak de Zini asa hlauludak— èe de Paulussu tan srëmnak tembane tanna, hen ho maesa otdebin niye.'" ¹⁵ Zep angkam em hen teipsin sinodenak dena janana bare zi mo mamna insa en soneblak. Anakan abe lak, 'Paulussu emki abe mae hap zer sonezimdin— èe aka etan dawemkam taken-taken èblak.' Hwèna zen molya awe hata zaka, sap èe ora nakon asa tan hap lil giblil."

¹⁶ Hwèna naïmlï zem man zè sane tabi'inka, dekam zep jana nabare nik mo gol san song gweka, zao zep Paulussu gubluka.

¹⁷ Paulus dekam zep jana nabare zi mo mamna in mo irgwa taha nakore naka gu soneblaka. Kim hata zaka, zao zep gubluka, "Wal seiwiri an emki ere mo mam osan dep zersong gwen, sap zèno ol aïsili ki— zèbe hap denaye."

¹⁸ Dekam zep mam zem osan dep zersong gweka.

Irgwa taha nakore zini in ki zep mam zem insa gubluka, "Bwinak de zini Paulus man asa gu soneblala— èe de walasna ansa ebon osan dep zer halzan hap. Zen man olsa eban de loran hap golsong gwe zala."

¹⁹ Mam zem in ki zep taha nakon il ti-in kinika— tewehe kininkam de zertoran hap. Ki zep zè takensiblika, "Em ba ola bane abe hap golsong gwebela zala?"

²⁰ Ki zep ding gulbluka, "Yahudi zini mes ola aha-en nul— emsa de anakan ahap tan hap, 'Paulussu ka'an ap zer sonezim— èe aka etan teipsin sinodenak dawemkam taken-taken èblak.' Hwèna in boton. ²¹ Bahem zèno mae mo ol san ang gwen, sap zini ora nakon zao de tan hap dil gibli'an. Beyana mes empat-pulu nakon taman. Zen mes Alap mo nwenak anakan egu-gul, 'Dikire nglinak de Zini asa hlauludak— èe de Paulussu tan srëmnak tembane tanna, hen ho maesa otdebin niye.' Angkam zen mes èhohle gwer. Ebon onakon de ol ensa neisbi'in."

²² Mam zini in ki zep gubluka, "Angkam sap esa song gwera. Hwèna bahem aha maesa gubiridan— in desae asa gublundaye."

Paulussu kim Kaesarea san dep nër sonekke:

²³ Jana nabare nik mo mamna in ki zep aha mam dare naka guzimki, "Emki 470kam jana nabare zisi hohle labin— nèbokkam de èeija gwen wenyà 200 enkam, janakam dep de wenyà hen

200kum, kuda tahan nakon de ēeijan hap dena 70 enkam. Emki gubiridan- kam de sek gwen hap deka ēhohle gwek. Yakla nwana sembilangkam esa ēgwahal- Paulussu de Kaesarea san dep zon tan hap. ²⁴ Kudana hen ahana Paulus hup de hohle dablak- zen deka zē nikin halka, dawem enkam de nērsong gwek, hēndep gubernor Peliks Bak hon de zon dak.”

²⁵ Zēna ki zep suratna anakan ale gulbluka,

²⁶ “Gubernor Peliks Bak hap, mensaē blikip eisik

gweblananke,

Klaudius Lisias onakon:

Dawem.

²⁷ Zini insa ep zer soneblak, mes Yahudi balk dak. Zen man sap tan hap alp nēbla'ak. Hwēna ēyē nabakam ēre mo walas naban zial tak, sap ēe mesē salblak, ‘Zen Roma mo irik ginnik dena.’

²⁸ Ēe ama sap zēno kareksa de hlaulblun hap dwam gwek- in dekon ki karek tan hap asas nē gwebla'akke. Ēe zebē Yahudi mo teipsin sinode san dep sap zerhak.

²⁹ Hwēna zēno karekna in zep ki nē gwebla'ak, zen Roma mo ol jalse gwen hap hom. Hwēna Yahudi zēre mae mo ol jalse gwen en hap. Zēno karekna hom- dekam de tan hap denaye, ahaksa bwinak de se tya irin hip denaye.

³⁰ Hwēna anakan kim asa nenblak, ‘Man tan hap dil gibli'an,’ dekam zebē nabakam ebon osan dep zer sonek. Hen in zen jal nē gwebla'an, ēe ama desa gubiridak, ‘Amki neik zēno karekna gubernor hap oltrēblak.’”

³¹ In desa dam tasibirki, zen zep Paulussu kam nērsong gwek, hēndep Antipatrisk nērhatok.

³² Dekon kaknak 70kam de kuda nabare en nik zep kon nērsong gwek. 400kum de tanakam de wenyā dekon zep lwan dahak.

³³ Kaesareak kim nērhatok, ki

zep suratna insa gubernor hap nolblak. Paulussu hen zao zep tapbla dablak. ³⁴ Gubernor

kim suratna insa karatda gulku, dekam zep Paulussu takensiblika, “Eno auyan-azana endan kon?” Ki zep ding gulbluka, “Kilikia konke.” ³⁵ Dekam zep gubluka, “Zep eno kareksa de ap goltrēblan hap de wenyā kim de yaing gwe'anzak, zen dekam asa zēno mae mo nwenak emsa taken- taken gweblak.” Dekam zep pemerinta mo gol yaklak de kara ta gwen hap gubiridaka- mensa teipsin zini Herodes Swe gubernor hen jana zi de zao lowehe gwen hap taubluzimkike.

24

Teipsin zini Peliks hip kim Paulus mo karekna noltrēblakke:

¹ Yaklana kim aha-ere taha- tapkam damank, Alap mo golak de teipsin zini Ananias hen Yahudi mo nol-nola dekam zep Kaesarea san tine gwek. Roma mo ol jalse gwen klis gul gwen hap de zini hen man ang gwibiridaka. Zēno bosena Tertulus Bak. Yahudi mo mam-mamna mes desa nenblak- zen de Paulus mo kareksa gubernor hap goltrēblan hap. ²⁻³ Paulussu kim nēr halzak, dekam zep Tertulus Peliks Baksa anakan tonblaka, “Ano mae mo teipsinni, bian gubernor- men desaē blikip eisik gwebla'anke: Eno asa de irik ginkim, ēe mesē holokam umlae enkam lowehe gwek. Em mese ere mo enlala blalkam asa oto gulsuk gweka. In zebē tingare langna awe dawemna mwin-mwankam ep ol gweblanan. ⁴ Hwēna holokam de desa loran srēm hap, ēe ama emsa blikip gwesiblin naban abe ta'an- ano mae mo ola ansa de sane gwen hap. ⁵ Zini an ēe mesē dam lasik: Zen zisi karek tabirida gwenda. Hen zēno yasik tabin nikon Yahudi zini tingare

okamanak de wanya man ëilman gwenda gwenan. An hen men zen Nazaret walya men mo bosekam tawaz dabirida gwe'anke, zëno mae mo mamna ahana. ⁶⁻⁷ Zen kim sap Alap mo golsa de kun gun hup akasikî, hwëna ama zë nabakam balk lak. ["Ëe sap ëre mae mo ol jalse gwen san de karek tan habë ki enlala ëbla'ak. Hwëna jana nabare zi mo mamna Lisias Bak, zen zep zëre mo walas naban asas tangankam zial ta halka. Dekam zep asa gubiridaka- ëe de zëno kareksa ebe hap goltrëblan hap."] ⁸ Em de hen taken-taken gweblankam, esa ki zëre mo ola kon anakan dam tasili, 'Eiwa, zëno karek-karekna beya tanganna, in zep ki në gwebla'an.' "

⁹ Yahudi zini men zen ang tazak, dekam zep zëno ola in sa anakan trî nïlblik, "In eiwa tangan."

Paulus kim zëre mo tim golsriwen hap de ola tonkake:

¹⁰ Gubernur kim Paulussu tahakam anakare hap akablaka, "Emki hwëna toran," Paulus dekam zep ding gulku, "Ëe tawana: Em mese langna awe zi mo karek-karekna holokam klis gul gweka. Zep ëe ama tangan isrip-sri gwenan- emsa de ëre mo tim golsriwen hap denaka tonblan hapye. ¹¹ Em de ano olsa taïblibin hip, em emaka hen aha zisi takensibirida'ara. Ëe mae habë Yerusalem san song gwek: Dekon de Alapsa zëre hap de gola kon gu sone gweblan hap. Yaklana tuju enkamë zë gwëk, ki zep an san dep asa nër halzak. Zep ëe bawalkam de zë karekna mam gun hup? Angkam hwëna awe yaklana aha-ere taha-tapakamë gwë'an. ¹² Men zen ano kareksa de ebe hap goltrëblan hap yaïng gwezak, zen hom asa hla dak- zi mo olsa de keisa

gunnuk, ahaksa zi tra mo enlalasa de ben tyasizimdinnik, sap Alap mo golak, sap but srëm golak, hen sap ëna iweye. ¹³ Men desa boton ol blo-blona emsa donblanan, zen hwëna basa molya emsa anakan donblak, 'Ëe kirekam de karek gwennakë hla lak.' ¹⁴ Hwëna ëe ebon damnakë kira gwe'an: Ëe ama ëre mae mo auyan-aza mo Alapsa betek gwe-gweblanan- Nazaret walya Yesussu de ang gweblankam. Men zen Desa daïblibla'an, desa man Yahudi mo mam-mamna anakan husus neibirida gwe'an, 'In yasik tabin sin ang ta'an.' Hwëna tïngan mensa Musa mo tïti tabin olak hen Alap mo ol ayang gul gwen zi mo ola ale nuk, ëe nama desa kitak taïblibi'in. ¹⁵ Ëe ama Alapsa taïblibla'an- in kirekam hen zen lowe he'an, anakan, 'Zini tïn nikon sa ëngaya gwer- sap dawem gol gwen zi, sap hen karek gol gwen zi.*' ¹⁶ Ëe in zebë alp gwe-gwenan- enho kles gwesin srëmkam de Alap mo nwenak gwën hap, sap hen zi bosyan mo nwenak.

¹⁷ "Ëe kimë zi mo lang san tahun beyakam gwëndak, ki zebë etan Yerusalem san dep lwa halzak- zao de tahalha zisi te-alakam mas gwibiridan hap, hen Alap hap de domba maesa kap ta gweblan hap. ¹⁸ Zen in kim kiresa de syal gwibinnik Alap mo gol teksonnak asa hla dak, ëe dekam kun naban homë zë gwë'ak. Hen zi tra naban homë mae zë golëkeisa- keisa gwek. Hen homë mae zë golëilman gwek. ¹⁹ Hwëna Yahudi zini men zen Asia mo lang nakon yaïng gwezak, zen zen en zë asa anakan tame dak, 'An men zen nëno mae mo lang san tëndä gwekake.' Diki zen de awe yaïng gwe'an zanam, zen de eno nwenak asa taken-taken gweblan hap,

* 24:15 24:15 Yoh. 5:28-29

ki maka sam gwes'i'in—zen de asa ba mae hap jal gweblankamye. ²⁰ Ahaksa bong-bongna an zen teinikin'in, zen maka emsa nen-bla'an—ano karekna men zen ap hla nulblik, in kim Yerusalemk teipsin sinodenak asa taken-taken neblakye. ²¹ Zeno mae mo nwenak ee ama sap'nen ol mamkam anakan guk, 'Asa ansa namen taken-taken ebla'an, zen mae hap: Sap ee ama anakan taiblik, "Zini tin nikon ngaya gwenkam." ' ' ' *

²² Peliks Bak orep mes anakan tawa gwibiridaka, "Ahakon Nazaret walya Yesus Swesa ang ne gwebla'an." Zep gubiridaka, "Angkam dekam sekwak gwek. Jana nabare nik mo mamna Lisias Bak de hata zankam asa klis gul." ²³ Dekam zep zewe de jana nabare nik mo mam naka gubluka—zen de zere mae mo lowehe gwennak Paulussu kara ta gwen hap. † Peliks man desa gubluka, "Dikire gol mwa ennak te nasen gwek, hen wal bose wal zem dikire tahalhanak mas ne gweblak."

Paulus kim dare tahunkam bwinak gwekake:

²⁴ Yaklana hom beya gwe'ak, ki zep Peliks we zem Drusila han aptazak. We zem in Yahudi we, hwena zena Roma wal. Ki zep Peliks Paulussu de kwang ta halzan hap gubiridaka. Dekam zep we zeban apdenak sane la'ak—Kristussu de taibliblan hap dena kim klis gulzim'inkaye. ²⁵ Insa klis gulzim'inika, Alap hon dikim tal gwesin hip denaka, zenaka dikim zerinik gwen hap denaka, hen Alap de lamkam klis gun hup denaka.

Peliks dekam zep airi'anka, dekam zep gubluka, "Zao en golzausuk. Amki asa hli so. Ee de hir-hir gwen srémkam, asa etan emsa gu soneblak." ²⁶ Hwena zen man hen Paulussu anakan gu gweblaka, "Eme te-alasa mamkam ap golbla'anam, ki amaka emsa zeser sone'an." Zep etan-etankam kire hap de olsa de loran hap gu sone gweblaka.

²⁷ Tahunna kim dan damank, Peliks dekam zep gubernora kon ati gweka. Hwena Yahudi zi dikim sam gwesiblin hap zep Paulussu bwinak hli taka. Hwena dekam zep zeno weinak Perkius Pestus gubernorkam irik gilki.

25

Pestus hup kim Paulus mo karekna noltréblakke:

¹ Gubernur Pestus mo hata zannak kim yaklana dan-ahan damank, dekam zep Kaesarea kon Yerusalemsa amjanbirki. ² Zao zep Pestus mo nwenak Alap mo golak de mam-mam wenyu hen Yahudi mo nol-nola Paulus mo karekna botonkama noltréblak. Zen man Pestussu anakan aberbe da gwe'ak, ³ "Ee de emsa sam gwesiblin hap, emki gubiridan—Paulussu de etan an san dep zer sonen hap." Sap zen mes aningkim de ora nakon til giblin hap ehohle gwek. ⁴ Hwena man ding gulzimki, "Paulussu zen Kaesareak am kara da'an, hen ee desan asa etan nabakam lwahal. ⁵ Zen de eiwa karek gwenkam, ki dikire eno mae mo nol-nol ahakore nik asa ang neblak—zao deka zeno kareksa abe hap noltréblak."

⁶ Yerusalemk yaklana san ha dare taha-tapkam mes yap ze gweka, ki zep kon etan Kaesarea

* **24:21** 24:21 Paulus kim kirekam ol mamkam gubiridaka, dekam zep zen eol gwek hen ehliwek. Mae hap ehliwek, "San ha zini tin nikon etan ngaya gwenkam?" (Kis. 23:6-10)

† **24:23** 24:23 Yunani ola kon de dam gulsunkum, jana nabare zini in, zeno irik gin walasna beyana 100 enkam.

san dep lwa halka. Ka'ankam zep klis gul gwen hap de teksonnak Paulussu dikim zê taken-taken gweblan hap tagal gulsuku. Ki zep Paulussu de zerhatazan hap gubiridaka. ⁷ Paulussu kim nêrhatazak, Yahudi zini in zen Yerusalem kon yaing gwezak, dekam zep dot dasizik. Zao zep olkam men-kon an-konkam nêbla'ak. Boton ol blo-blona insa kim dohon-hon nulbli'ak, hwëna anakan de ëgunnu hom, “Ëe ëre mo nwekamë kirekam de kareksa gonnak hla lak.”

⁸ Paulus dekam zep zêre mo tim golsriwen hap de ola anakan guku, “Ëe homë Yahudi zi mo tîti tabin olsa gulmunk, hen Alap mo gola homë kun guk. Roma mo teipsin zi mo jalse gwenna homë hen gulmunk.”

⁹ Hwëna Pestus man Yahudi zi de zënaka sam gwesiblin hap dwam gwe'anka, zep Paulussu takensiblika, “Em wêhë dwam gwe'ara?– ëe de etan Yerusalemk emsa taken-taken gweblan hapye, eno karekna insa ap noltrëblananke.”

¹⁰ Ki zep ding gulbluka, “Ëe an Roma mo teipsin zi mo dam taha nakore zini eno nwenakë zau'un. Zep diki em de awe asa taken-taken gweblan hap man dakasti'in. Ena dwan mes-eme tawa gwer: Ëe homë Yahudi zi hip karekna golzink. ¹¹ Tan hap de kareksa de ap hlaulblunkam, ëe homë asa de tan hap jalse gwe'an. Hwëna Yahudi zi mo boton ol blo-blo enna in hap de asa tapbla tazimdin hip hom dakasti'in. Ëe ama abe gwe'an–Romak de teipsin tangan zi de ap tap gulblun hap!”

¹² Zëno ola insa kim Pestus Bak zêre mo irgwa taha nakore zi niban ziklis gulku, dekam zep gulbluka, “En mese ki gulu. Emsa desan sa nêrhal!”

Teipsin zini Agripa Baksa kim somol zeban zêre mo tim golsriwen ola tonzinkike:

¹³ Hom holo gwe'ak, ki zep teipsin zini Herodes Swe mo tanena Agripa somol zeban Kaesareak Pestussu zini lazak, Agripa, zen hen teipsinni. Somol zem in bosena Bernike. ¹⁴ Zao kim ërgwë gwe'ak, Pestus dekam zep Paulus hup dena Agripa Baksa anakan tonbla'anka, “Zini awe man bwinak Peliks Bak hli taka. ¹⁵ Ëe kimë nêr hom Yerusalemka amjanbik, Alap mo golak de mamam wenyha hen Yahudi mo nolnola zëno kareksa ap noltrëblak. Zen man sap tan hap asa aberbe da gwe'ak. ¹⁶ Hwëna ëe anakanë ding gulzink, ‘Roma ano mae mo jalse gwen olak man lwak, “Zisi bëjen totoresa jal zi hip tapbla tazimdin. Diki nonol jal zi mo nwenak de taken-taken gweblankam– zao de zen hen zêre mo tim golsriwen hap de olsa tonbiridan hap.”’ ¹⁷ Zep zen kim abon yaing gwezak, ëe homë eissik. Ka'ankam zebë hëndep tagam gulsuk. Dekam zebë zini insa de zer halzan hap gubiridak. ¹⁸ Zëno jal zini in kim ap zëno karekna noltrëblak, hwëna tan hap de karekna zen hom ap noltrëblak– men kirekamë tim gu'ukye. ¹⁹ Zen hwëna Yahudi mo tawa tabin nikon ki nêblak, hen mae en nakon ki zini insa husus nêblak: Anakan mo gu gwendake, ‘Zi bosena Yesus, zen man tin nikon etan ngaya gweka.’ ²⁰ Ëe mesë zë anakan topse gwibiridak, ‘Ëe banakarekam de kire hap dena takensibirida gwen hap?’ In zebë sap zini insa takensiblik, ‘Em wêhë dwam gwe'ara– ëe de etan Yerusalemk emsa taken-taken gweblan hapye?– eno karekna insa ap noltrëblananke.’ ²¹ Hwëna zen Romak de teipsin tangan zi de tap gulblun hap abe gweka. Dekam zebë jana zisi

gubiridak, ‘Ki amki awe kara lak. Roma san dep de bulu kim de song gwe'ak, dekam neik desan dep ér sonek.’”

²² Agripa ki zep ding gulbluka, “Èe hen ama dwam gwe'an– zini in mo aísilsi de sane gwen hap.”

Pestus ki zep ding gulbluka, “Ka'an neik.”

²³ Ka'ankam zep Agripa Bak somol zem Bernike neka teipsin zi hip de terya ban dawem enkam nitilzik– ol ton gwibin hip de teksonnak iwe dep. Jana nabare nik mo mam-mamna hen èna iwe de bose nabare weny mes zè hen yaing gwezak. Pestus dekam zep jana nabare weny Paulussu de zerhalzan hap gubiridaka. ²⁴ Kim nêrhatazak, Pestus ki zep guku, “Teipsin zini Agripa Bak, hen tungan an zene tagal gwenanke, zini an ena mese hla lanan. Tingare Yerusalemk de Yahudi zini hen Kaesareak awe dena, zen mes asa aberbe da gwék– ol nop-nopkam de anakan ègu gwenkamye, ‘Zini an hom dakasti'ira– zen de okamanak gwèn hapye.’” ²⁵ Hwèna èe homè tan hap de karekna hlaulbluk. Hwèna zèn kim abe gweka, Romak de teipsin tangan zi de tap gulblun hap, èe dekam zebè desan de zer sonen hap klis guk. ²⁶ Hwèna èe nëno mae mo mamna insa ba olsa de suratkam anakan tawa tan hap?– ‘Zèno karekna an dè kirekam moye,’ deban de zer sonen hapye. In zebè eno mae mo nwenak de zer halzan hap gubiridanan– nonol tanganna teipsin zini Agripa Bak ere onak, dekam eka apdenak dawemkam anakan dam ulsuk, ‘A kirekam neik nëre mae mo teipsin tanganna kip suratna ale ulblik.’” ²⁷ Sap ano enlalakam, zèno kareksa de dam gulsublun srèmkam, nen bëjen nen Roma mo teipsin tangan zi sin dep zer sonen.”

26

¹ Agripa ki zep Paulussu gubluka, “Èe ama ebe hap golbla'an– em dikim ere mo tim golsriwen hap denaka toran hap.”

Paulus ki zep tahakam akabiridaka– dekam de kon gwisibir hanan hap. Ki zep gu ineka, ² “Teipsin zini Agripa, èe ama tangan sam gwesinin– ère mo tim golsriwen olsa de namen emsa tonblan hap, mensa Yahudi zini ap ola blo-blo nul gweblakke. ³ Èe ama tangan sam gwesinin, sap em mese tangan Yahudi zi mo kirekam de lowe henna tawa gwibiridaka– hen zèno mae mo Alap hap de ol gulsuk halasen gwenna. In zebè emsa dawemkam de asa sane tan hap abe ta'an.

⁴ “Tingare Yahudi zini ano gwèna tawana– walasnak kimè ère mo langnak gwék, hèndep Yerusalemk awe kimè gwè gwék. ⁵ Zen mes holokam asa kara da gwék. Zep zen de èdwam gwe'anam, zen maka emsa anakan nenbla'an, ‘Zen Farisi mo tawa tabin sin ang gweka.’ Tingare Yahudi nëre mae mo hlik-hlik nakon, Farisikam de zini, zen in zen tingare Yahudi mo titi tabin sin tatetekam ang ta gwenan. ⁶ Zep èe mae habè angkam awe zau'un– zao de asa taken-taken gweblan hap: Sap èe ama Yahudi nëre mae mo auyan-aza hap de Alap mo ol gu-guk gwensa taiblibik. ⁷ Ol gu-guk gwenna iwe de zaun hup dena insa, Israel mo dua-blas enkam de zi ausuna man tangan kara nei gwibi'in. Zen in zep Alapsa betek nè gweblanan– yaklam denaban kam denabanye. Hwèna teipsin zini Agripa Bak, ol gu-guk gwenna insaè taiblibik, in zep'nen ki hwèna Yahudi zini ol blo-blona ap mam nulblik. ⁸ Hwèna zini ba

hap anakan ëkil gîl gwe'an?– 'Alap bëjen zini tîn nîkon ngaya tan.'

⁹ "Aena hen orep anakanë kil gî'ik, 'Dawemna, nen Nazaret walya Yesusu de taïblîblan wenyä esa karek la gwibir.'

¹⁰ Ëe zebë kirekam Yerusalemk gweibirida gwek. Alap mo golak de mam-mam wenyik mo

bosekam, ëe ama Yesusu de taïblîblan wenyä bwinak sesek gulin gwek, hen tameran hap kim nenbirida gwek, ëe ama hen ola anakan mas gul gwek, 'Amki lak.'

¹¹ Ëe mesë beya guk– but srëm gol-gol san de zisi karek tabin hip hakalbirida gwenna. Hen dekam ama akasibirida gwek, 'Zen wëhë tik-tik tabinkim Yesusu lamang da'ak?' Ëe ama sërkam u sal-sal gwibirida gwek, zebë hëndep aha lang san teibirida gwek.

¹²⁻¹³ "Zep ano teipsinnî Agripa Bak, ëe kimë kire enlala naban Damsik sin song gwek, Alap mo golak de mam-mam wenyik mo bosekam de surat naban, yakla bolak denaban dekam zep ngatanna nglî nakon ati gwezak, zao zep asa wale tabirzik. Yakla nwe mo ngatanna man lwala he'ara. In sërkam de ngatan tanganna. ¹⁴ Ëe tîngan kamanakë altik, ki zebë hwëna ola salsek-ibrani olkam de anakan asa tak-enblanna, 'Saulus, Saulus, em ba habe asa karek ta gwenda? Zen hwëna enakae kim karek ta gwe'ara.'

¹⁵ "Ki zebë takensîblîk, 'Bian, Em nara?'

"Ki zep asa ding gulbluka, 'Ëe an Yesus– em insa karek ta gwe'arake. ¹⁶ Em luwen. Ëe mesë ebe hap Ënaka zertrëblanan– em dikim abe hap de syalsa gol gwen hap, hen dekam de abe hap denaka gol halada gwen hap, in desa hlauluda, hen men desaë ebe hap goltrë gwebla'akye. ¹⁷ Ëe

asa emsa Yahudi kore jal zi mo taha nakon al ta gwer– hen Yahudi srëm jal zi mo taha nakonye. Sap ëe ama emsa Yahudi srëm zi sin dep zer sone'an– ¹⁸ kawesinnik de ëbute gwen zisi ekakim ngatanak dep golëwet so gwe-gwe, hen dowal mo kigî mo tahalebin zisi ekakim hil ti sone gwibir. Zen kim de Asa daïblî gwebla'ak, zen dekam asa zëno mae mo karek-karekna tap gulsuk gwizim. Zen dekam sa hen Alap mo hlîl irin lalak wenyak bitî gwer.'

¹⁹ "Zen in zep, teipsin zini Agripa Bak, Alap insa nwna ap lirisin soblaka, ëe zebë desan ang gwek. ²⁰ In zebë tonbirida gwek– nonol tanganna Damsik, Yerusalemk, tîngare Yahudi mo langnak, hëndep Yahudi srëm zi mo lang-lang san. Ëe anakanë tonbirida gwek, 'Em ëhalen, ki Alap osan dep lwan dahak. Aha zi hip em dawemsa goltrei gwizimdin– dekam de emsa anakan tame tan hapye, "Zen mes halera." ²¹ Kirekam insa gol halada gwek, in zep Yahudi zini Alap mo golak asa balk dak, hëndep tan hap asa alp dasik. ²² Hwëna Alap man asa il gwehe gwebla'ara. In zebë hëndep angkam an nama zau'un hen emsa tonbirida'an– sap mam-mam wenyä hen bete-tek wenyä. Ëe ansa emsa gubirida'an, zen hom Musa mo ola kon srën gwe'an– hen Alap mo ol ayang gul gwen zi mo ola konye. ²³ Sap zen anakan hamal hap ëgu-guk gwek,

'Israelsa de ngaya tabin hip de Zini, Zen sa kareksa goltowera. Hen Zen Zen sa tîn nikon de ngaya gwenkam nonol gwera– dekam de ëngaya gwen hap de ngatannak dep golëwet so gwen hapye, sap Yahudi zi, sap hen Yahudi srëm zi.'*"

* 26:23 26:23 Yes. 42:6; 49:6; Luk. 24:44-47; 1Kor. 15:20

24 Kirekam kim guku, dekam zep Pestus zëno ola insa ol drakkam blaonsublu kinika, “Paulus, em in ema mamak gweka! Em insa kirekam mamkam tawa gwibirki, in zebe hëndep mamak gweka.”

25 Paulus ki zep hwëna ding gulbluka, “Teipsin zini Pestus Bak, ëe homë mamak gwëk. Ëe in eiwa de tangannakë tonnan, hen enlala dawemkamë tonnan.

26 Teipsin zini Agripa, zen halhalaka hom. Hen ëe tawana: Zen mes orep anakan tawa gweka, ‘Yesus kirekam gwëka, hen Yahudi kirekam nëblak.’ Sap in kim ki jowek, zen damnak ki lwak. Zep zëno nwenak ëe sap asa beyakam kire hap dena ton. 27 Teipsin zini Agripa, em san ema anakan taïbli'ira?– ‘Mensa Alap mo ol ayang gul gwen zini ale nuk, zen eiwana.’ Ëe ama emsa tame ta'an: Em mese desa taïlibirki.”

28 Agripa ki zep hen zëno ola blaonsublu kinika, “Em san ema asa tim ti'ara?– ‘Nabakam asa desa halen tal, hëndep zen sa angkam Kristen gwera.’”

29 Paulus ki zep ding gulbluka, “Ëe ama Alapsa ebe hap abe ta gwe'an– sap angkam dep, ahaksa lamkam dep. Hwëna ebe en hap hom. Ëe anakanë abe ta gwenan, ‘Bian, an zen asa sane da gwenan, zen dikire tingan ëre makan ëliwehek.’ Hwëna ëe emsa de hen besi dokotkam de tahalebin hip homë abe ta gwe'an– aena an kire nikë zau'unke.”

30 Teipsin zini Agripa, dekam zep somol zeban, hen gubernor Pestus mae han ëzauk. 31 Ki zep wet so gwëk. Zao kim apdekam zënaka donbirida'ak, zao zep ëton'ak, “Zini an hom karekna golka– dekam de tan hap dena, ahaksa bwinak de se tya irin hip denaye.”

32 Agripa ki zep Pestussu gulbluka, “Zini an menkam emaka

zeser soneka. Hwëna zën mes abe gwëka– Roma mo teipsin tangannak de tap gulblun hap.”

27

Paulussu kim Roma san dep nër sonekke:

1 Kim zauk– Paulussu dikim ë yala Roma san Italia mo lang san dep zer sonen hap, dekam zep Paulussu jana nabare zi mo mam hap tapbla dablak– hëndep ahakore bwinak de wenyä ban. Jana nabare zini in, bosena Yulius. Zëno irgwa taha nakore walasna seratus enkam. Zen in kitak Roma mo teipsin tangan zi mo ol golhauulu gwen wenyä. 2 Bwinak de zini insa zen Adramitium kore buluk nolësesek gwesek. Bulu in langna Asia mo hi alp san de ë-ë san de zausuk song gwen hap. Makedonia mo langnak de ëna Tesalonika walya Aristarkus, zen hen man ang gwëka. Ëe Lukas ama hen ang gwëk.

3 Ka'ankam zebë ëna Sidonk yaing gwëk. Yulius ki zep Paulussu kwasang gwëblaka, ki zep irgwa taha nakore zemka gulbluka, “Emki Paulus hun zerati gwen– wal bose wal zik deka zëno tahalhaşa hla nulblik.” 4 Dekon kimë ëgwahak, hwëna asese yawalsaë ertowek. Ngein nikon taïlki. Dekam zebë bulu in han asese airin hip olwale gwe song gwëk. Lang tekna Siprus sun dep zebë olwale kinik. 5 Dekon zebë Kilikia hen Pamfilia mo langnak de hi yal san tamun gwëk, hëndep ki zebë Likia mo langnak de ëna Mirak atiti gwëk. 6 Zao zep jana nabare nik mo mamna in Mesir mo ëna Aleksandria kore bulu goltoweka. Zen Italia mo lang san dep song gwe'ak. Zao zep hwëna asa golësesek gwe seka. 7 Dekon kimë sek gwëk, hwëna asese habë ëdakal gwe song gwëk. Yakлана hëndep man beya gwëk. Ki zebë karek

tangankam Asia mo langnak de ëna Nidusk yaïng gwek. Dekon yakla nikin anen san dep de sek gwenna banakan dep? Sap asesena man tangan mam gweka. Dekam zebë lang tekna Kreta san dep ëgwa gwe kinik. Men zëwe Kretasa de talmarannak langna teipsik kinik, lang bosena Salmonek, desan zebë asese aïrîn hip bulu ban olaning gwehak.⁸ Dekon karekkam zebë eik golek de san olsong gwek, hëndep hi alpnak de ë beteknak zebë yaïng gwek. Ë betekna in mo bosena, Bul Golzausuk Gwen Nwe Awes. Dekon ëna Lasea langanak hom.

⁹ Hwëna yaklana mes oranak beyakam altïlsik, sap benna September mes ngïrïnnik zauk. Dekam hi ngëp tamle. Paulus ki zep sap ol zim-zimni anakan golzimki,¹⁰ “Wal bose wal, ëe ama tame gu'un: Nen de an kon na-en sek gwenkam, nen karekna mam naka esa oltower. Nëno mae mo kire-kirena hen bulu an sa ëjek-jak gwer- hëndep zi niban.”¹¹ Hwëna jana nabare nik mo mamna in hom Paulus mo ol san ang gweka. Zen hwëna bul bi naban bul golsong gwe-gwen zi niban taïblïzimki.¹² Sap langna in dawem naka hom- zao de bot-bot tamlenak ben naban lowehen hapye. Dekam zep beya nik ëguk, “Nen hëndep ayang gun.” Zen man ëdwam gwe'ak- lang tekna Kreta mo eihya nakon de lowehen hap, ëna Peniks. Sap dekon hina hom mamkam ngëp gwe-gwenan.

Hi ngëpna kim mam gwekke:

¹³ Asesena kim utara san liwe heka, hen betekkam kim tai'inka, dekam zep kil nik, “Mes sëwe henda. Sap esa sek gwer.” Dekam zep Kreta mo alp san nolsong gwek.¹⁴ Hwëna hom holo gwe'ak, ki zep sërkam de asese yala taïlki- mensa nen gweblananke,

“yakla hata sezan nakore asese.” Zen zep ë tekna in kon asa golëhas gwesiki.¹⁵ Dekam asesena in hap bulu insa banakan dep?– lwan dahan hap de etan lero gunnu. Zao zebë ki ein asesena insa anakan kara lak, “Dikire zen bulu an golsong gwek.”¹⁶ Hëndep kimë lang tek betekna Kauda golek denak asese aïrîn hip ëaning gwehak, zao zebë bul yala in mo bul betekna karek tangankam ol ane'ak- mae hap, “Asese mana golhas gwesininka.”¹⁷ Bul betekna insa kim gulk nuhule anek, ki zep hen bul yala insa dokotkam nuhule- mae hap, “Kamanak de tïsik anenkam mana hi ngëp hlang sonank.” Sap dekam hina men dekon lolong gwek man zao dep golek de gwe'ak- men dekon hisglimni hata sendakye. Desa “Sirtis” kim bose nuk. Layara dekam zep betek enkam srïng nil sonek- dekam de hisglim hata senna in kon asese bulu insa gollëwen hap.¹⁸ Hwëna dekam tangan zep asesena men-kon an-konkam sërkam asa taïlbirida nasenka, hëndep ka'ankam ki zep bulsu dikim jahalha gun hup kire-kirena yal danuk.¹⁹ Etan zao de yaklanak hen kirekam, hëndep etan bulu in mo komal tum maena hen dekam zep yal danuk- anakare enlala naban, “Kire-kirena sap sa ëjek-jak gwer. Diki zi nen ëngaya gwen.”²⁰ Hëndep yaklana man beya gwek- keis niban yakla nwe naban de aken srëmkam. Hen asesena nama ki taïl tineka. Dekam zebë ëenlala gwek, “Nen an molye ëngaya gwek.”

²¹ Ëe tïngan dekam aïrîn hip mesë tembane tan srëmkam ëholo gwek. Paulus ki zep ano mae mo ngïrîn nïkon zauku, zao zep kitak asa tonbiridaka, “Wal bose wal, ano ol sane ang tananam, nen molye anakare

karekna oltowenanam–ée mensa sap Kretak emsa gubiridakye. ²² Hwëna angkam ée ama emsa enlala tatetekam de lowehen hap titi tabi'in, sap nèbon mae onakon aha-en mae molya tilki. Hwëna bul enna an sa keing gwer. ²³ Ée mensa Alapsa betek gwe-gweblanan, zëno dam taha nakore zini kam ano alp nakon zausun zala, ²⁴ ki zep asa gublula,

'Paulus, bahem airin. Emsa sa Roma mo teipsin tangan zi mo nwenak taken-taken nèblal. Alap mes eno abena sala. Zep tingan em an zene buluk awe lowe he'an esa engaya gwer.'

²⁵ Zep wal bose wal, enlala tatete enkam lowehék, sap ée ama Alap mo abe hap de ola insa taibli'in.

²⁶ Hwëna bul enna an han esa aha lang tekna olkyanher. Zao sa hëndep karek gwer."

²⁷ Orapna kim empat-blasnak zauk, asesena in nama bulu ban asa goléhas gwesi'inika–hi bosena Hi Ngirin san dep. Bul golsong gwen wanya in dekam zep tame nuk, "Nen angkam ema eikni golek de u'in." ²⁸ Dekam zep kaso nabare dokotna tak nulink–dekam de tatek naka akasibin hip. Dekam zep hla nuk, zëno tatekna empat-pulu meterak man golek de gwék. Hom holo gwe'ak, ki zep etan tak nulink. Dekon kim hla nuk, tatekna tiga-pulu meterak golek de gwék. ²⁹ Zen mae hap éairi'ak, "Bul mana kaso yawal-yawalak tisik anenank." Dekam zep bul ohwa nakon kaso dohon nabare dokotna dan-nër dan-nèrkam yal danuk–dekam de asese asa sangankam golések gwen hap. Dekam zep anakan éenlala gwe'ak, "Nabakam litil!"

³⁰ Bul golsong gwe-gwen wanya in dekam zep ahap dabik, "Ée ama bul betekna ankam ngein nikon aha kaso dohon-honsa buk ulsu'un." Zen dekam bul betekna insa sap nol dwanu'ak, hwëna

zëno mae mo enlalana, dekam de zë-en heya-hya gwen hap.

³¹ Paulus dekam zep jana nabare nik mo mamna insa walas zeban anakan gubiridaka, "Bul golsong gwe-gwen wanya an de buluk awe lowehen srèmkam, em molye golèngaya gwéka." ³² Jana nabare wanya in dekam zep bul betekna in mo dokotna nablon sonek, dekam zep hi ngép golhas gwesik.

³³ Litin hip kim golek de gwe'ak, Paulus ki zep kitak de tembane tan hap titi tabirki. Man gubiridaka, "Yaklana angkam mes empat-blas gwer, em dekam airin enkame lowehe gwék. Dekam tembane tan hap ema baes tak.

³⁴ Ée ama emsa titi tabi'in: Betek en maekam em tembane tan–ekakim étatete gwék. Em molye aha-en mae jek-jak gwéka."

³⁵ Kirekam kim gubiridaka, zëna ki zep rotina golka, ki zep zëno mae mo nwenak Alap hap dawemna golblaka. Ki zep ap gul inki, hëndep twinbi'inika. ³⁶ Desa kim kirekam hla dak, dekam zep tingan enlalana étatete gwék, hen dekam zep tembane ta'ak. ³⁷ Buluk iwe, ée tingan beyana 276 enkamé lowe he'ak. ³⁸ Sowe henkam kimé tembane ta'ak, dekam zep etan gandum karonna yal danuk–bulsu dikim etan jahalha gun hup.

³⁹ Kim liti'ik, lang tekna insa hom anakan dam nulsuk, "An bosena zen." Zëwe zep kama gwaeha gwe hanna hisglim niban hla nuk. Dekam zep ola aha-en nuk, "Nen ki sap éalp gwen. Wéhë zëwe lei ku'ik?" ⁴⁰ Dekam zep kaso dohon bulsun nubare dokotna dan-nër dan-nëra insa blom da sonek–dekam de bulu in nabakam hluwen hap. Dekam mensa bulsu de dam gulsun hup de te hlangna nuhulek, ki zep hil nil sonek–dekam de bulu insa kama gwaeha gwe hanna in

san dep dam gulsun hup. La-yara ki zep gulk sun er nulsuksek. ⁴¹ Hwëna bulu in mase-nola kim zep hi ngirinnik de hisglimnik tísik anek, hwëna ohwa nakon nama hisglim srëmnak. Ho ngëpna in kim ohwa nakon ëwak gulusen gwe'ak, ki zep hëndep klasak gwesik.

⁴² Jana nabare zini in dekam zep bwinak de zini insa de tameran hap ëenlala gwe'ak, sap zen anakan ëenlala gwëk, “Zen de eik sin dep al ta'ak, dekon sa hëndep heya-hya gwer.” ⁴³ Hwëna mam zem in Paulussu de ngaya tan hap dwam gwe'anka, zep jalse gwibiridaka. Dekam zep gubiridaka, “Al gwen tawa wenya, nonol zen de ëheya-hya gwe inek. ⁴⁴ Al gwen tawa srëm wenya, zen te hlang ahaksa bul hlang mae naban.” Kirekam zep ki hëndep kitak alp-nak yaing gwe senak.

28

Maltak kim lowe hekke:

¹ Eiknik kimë yaing gwëk, dekam zep zëwe de zi asa nenbiridak, “Lang tek bosena an Malta.” ² Lang tekna iwe de zini in man tangan asa kwasang neibiridak. Zen syauksu ap i dazim nirak, hen dawem enkam asa lup nulink, sap ona man il tï'anka hen langna in bot-bot tanganna. ³ Paulus hwëna tesya tagam ta'anka, hwëna wanya jal-jala ban kap ta inehal zaka. Desa kim syauknuk kang ta se'anka, wanyana in dekam zep syauk sal-sal airin hip tahanak hit tik. ⁴ Zëwe de zini kim hla dak, “Paulus mo tahanak wanya tē sone'an,” dekam zep zënaka nenbiridak, “Zini an zita gwen zisi mes yap. Zen sap mes hinak de karek nakon ngaya gwer, hwëna nëno mae mo yang

tasin dowala ahana, zi mo karek-kareksa de hlaulblun hap de zini, hom ki zen de ngaya gwen hap gublula.” ⁵ Hwëna Paulus ki zep wanyana insa syauknuk dep myak gulsuku. Hwëna sang-sangna hom mae engka en mae eisbirki.* ⁶ Zëwe de zini man tim di'ak, “Zen sa hanala. Ki sa mumuk ennak tokna zara.” Hwëna kim sap zë holokam anakan kara da'ak, “Banakan mae hom gwë'ara,” dekam zep enlalana anakan wet dyasik, “O zini an hen aha alapsa mes yap.”

⁷ Lang tekna iwe de gubernora, bosena Publius. Zëno lang bi gwibinni dekon golek. Dawem enkam zep kon asa kwang guluda halka. Zen zëre mo golak danahare yaklakam dawem enkam asa golëlowe heka. ⁸ Bi zem dekam u sya nabare ewen naban tumnak ta'anka. Paulus ki zep zë duwebla zaka, ki zep Alapsa zëbe hap abe taka. Tahana kim tehabla ineka, dekam zep hëndep dawem gwëka. ⁹ Kirekam kim hla dak, dekam zep lang tekna iwe de zi sang-sangna Paulus osan dep kap nulhal gwezak, zao zep kitak dawem ta gwibirki. ¹⁰ Dekam dawem enkam zep asa blikip neisibirida gwëk. Dekon kimë etan sek gwe'ak, zen man ano mae mo tahalhana ap hla nulzimk.

Malta kon kimë Roma san dep sek gwëkke:

¹¹ Dan-ahare benkam kimë zë lowehëk, ki zëbë kon hwëna Aleksandria kore buluk ang tak. Bul golsong gwe-gwe zini in Malta kon bot-bot tamle hap de dan-ahare ben de tamarannak dep neissibik. Bulu in zëno mase-nolak zëre mae mo yang tabin dowal dare mo nwe-masesa zë yang nososuk. Dowala in ahana, Kaster Bak mo nwe-masekam, ahana Poluks mo nwe-masekam. ¹² Italia mo lang

* 28:5 28:5 Luk. 10:19; Mrk. 16:18

teknâ Sîlisik de ëna Sirakusak kimë yaing gwëk, zëwe dan-ahare yaklakam zebë lowehëk. ¹³ Dekon kimë sek gwëk, dekam zebë ëna Regiumk yaing gwëk. Ka'ankam dekam zep asesena selatan nakon tai'inka. Zëno ka'ankam zebë nabakam Putiolik yaing gwëk. ¹⁴ Zëwe zebë Yesussu de taïblïblan zini ban olëtowëk. Zen zep asa aha-ere minggukam de zëwe lowehen hap nenbiridak. Dekon hwëna tanakam zebë ë yala Roma san dep sek gwëk. ¹⁵ Romak de Yesussu taïblïblan wenya kim asa nasalbiridak, dekam zep oranak de ë betek dare nakon asa kara neibirida'ak. Ëna in ahana bosena Pasar Apius, ahana bosena Dan-ahare Ni Truwe Gun Gol. Paulus kim zë hlaluluda kinzika, ki zep Alap hap dawemna gol-blaka, hen enlalana dekam zep tatete gweblaka.

Paulus kim Romak tonbirida gwëkake:

¹⁶ Romak kimë yaing gwëk, Paulussu ki zep nenblak, "Sap esa e-en aha golak gwë gwerâ. Jana nabare zini aha-en aha-enkam sa emsa kara da gwer."

¹⁷ Yaklana kim dan-ahan damank, Paulus ki zep Yahudi mo nol-nola, men zen Romak lowehë gwëk, desa tagal gulsun hup gu sonebiridaka. Zao zep gubiridaka, "Aya-wal oso-wal, ëe homë mae karekna nëre korena kip golzimk, hen nëre mae mo auyan-aza mo kirekam de lowe henna homë mae gulmunk. Sap kirekam, hwëna asa Yerusalemk balk dak, ki zep Roma hap asa tapbla dazimk. ¹⁸ Yahudi mo langnak men zen Roma mo bose hap teipsin-teipsinkim teinikink, zen kim asa taken-taken në gweblak, dekam zep sap zeser sonen hap asa enlala në gweblak. Sap zen hom tan hap de karekna ap hla nul gweblak. ¹⁹ Hwëna Yahudi zini kim asa de zeser sonen hap

jalse neibiridak, dekam zebë ein anakan abe gwëk, 'Asa Roma mo teipsin tangan san dep ër sonek- zen deka ap tap gulbluka.' Hwëna ëe anakare enlala naban homë kirekam abe gwëk, 'Teipsin tangan zini in dekakim ano kore naka karek tabirki.' ²⁰ Zen in zebë emsa tagal gulsun hup gubiridak- eban mae de golëtoran hap. Asa an mae hap besikam de dokotkam dahalek: Sap ëe ama Israel mo auyan-aza hap de Alap mo gubiridan ola taïblïbik."

²¹ Ki zep ding nulblik, "Ëe homë mae nëre mae mo lang nakore suratna ebe hap dena ulink. Hen nër hom mae zini hom mae dekon ebe hap dena ëtonzak. ²² Hwëna ëe ama emsa de sane tan hap ëdwam gwe'an, sap tïngare langnak zini man ëgu gwenan, 'Kristen zi mo tawa tabinni karekna.'"

²³ Dekam zep ola anakan aha-en nuk, "Yaklana dekam esa Paulussu sane lal." Dekam beya tangankam zep Paulus mo gol gwë gwennak yaing gwëzak. Kaknak zep aïsîl gwibiridankam kon gwesik hanaka, hëndep zao golëkam-en gwëk. Zen

Yesus de Alap mo irik gönsi gol-hatazan hap denaka tonbiridaka,

hen Musa mo titi tabin ola kore naka,

hen Alap mo ol ayang gul gwen zi mo ale gun nukore naka klis gulzimki-

zen dikim hen Yesussu anakan taïblïblan hap, "Zen eiwa Alap mo zer sonenna- Israelsa de ngaya tabin hip Dena." ²⁴ Ahakon man Paulus mo ola daïblïbik. Ahakon man hwa nulsuk. ²⁵⁻²⁹ Paulus ki zep aumwa hap gubiridaka, "Eiwa, Yesaya Bak hon Alap mo Enhona ebe mae hap de olsa hamal hap ing gul soneblaka, in zep Yesayasa anakan gubluka,

26 'Ola ansa emki nol drak-drak
zi ausuna in hap anakan ayang
gulzimdin,

“Em sap esa ësane gwe tine gwer,
hwëna molye tame ul gwek.

Em sap esa nwekam karatda ul
tine gwer,

hwëna molye dam ulsuk gwek.”

27 Sap zi ausuna an mo enlalana
mes ëtop-top gwek,

ini hen mes ëmat-mat gwek,

hen nwena mes ëdīmīn gwek.

Kire srēmīkam, ki maka nwekam
hla nul gwe'an,

hen ikim maka ësā gwe'an,

hen enhona maka ëhleng gwe-
gwe'an.

Ki maka Abon osan dep etan
lwanda ha'anzal,

hen Ēe dekam amaka dawem
tabi'in.’”*

28 Paulus ki zep waulsuzimki,
“Zen in zebë emsa gubirida'an:
Sap em kire tangankame ënol
drak-drak gwek, Alap mes Kris-
ten zini asa gubiridaka- ëngaya
gwen hap de ol dawemna insa de
Yahudi srēm zi hip golzim halada
gwen hapye. Hen zen sa desa
nulin gwer!” 25a Men zen ësane
gwe'ak, zao zep zënaka keisa-
keisa dabi'ik, hëndep ki zep kon
sekwak gwek.

³⁰ Paulus Romak dare
tahunkam gwëka- te-alakam
de bohë tan golak. Zini men
zen du në gweblak, zen man
kon lup gulin gweka. ³¹ Zëwe
udobe naban hen tru-tru gulblun
srēmīkam Bian Kristus Yesussu
de taibliblankam de Alap mo
irik ginnik bitī gwen hap denaka
tonbirida gweka.

* 28:25-29 28:27 Yes. 6:9-10

Paulus mo surat Romak de Kristen zi hip

[(1-7) 7a] Suratna an tūngare Romak de Kristen zi hip. Alap mes emsa kwasang gwibiridaka, dekam zep hen emsa kwang guludaka– dekam de zère mo irik ginnik bitī gwen hapye.

¹ Kristus Yesus mo nganak de syal gwe-gwen zini Paulus onakon. Asa hen Alap zao dep kwang taka, dekam zep hen asa dam tasikī– zère onakore ol dawemsa dikim gol halada gwen hapye.

² Ol dawemna an Alap mes orep zère mo olsa de ayang gul gwen zini anakan gu-gubirida gweka, “Èe asa lamkam ol dawemna ebe mae hap golzim.” Zen dekam zep kirekam Alap mo èpba olak ale nuk. ³⁻⁴ Ol dawemna an, zen Alap zère mo Tanena, nēno mae mo Teipsinnī Kristus Yesus hup dena. Auhu-kamanak de jaha gweblan nakon, Desa man enlala nēblak, “Daud Bak mo auyan-aza nakorena.” Hwēna Alap kim zère mo sosonkam tūn nikon ngaya taka, Zen dekam zep anakan tūngare zi hip zertreizimki, “An ère mo Tane– ère han de enho apde nēna.” ⁵ Hēndep Alap hen Kristus onakon asa kwasang gweblaka, zep abe hap sosonna golblaka hen asa dam tasikī– dekam de Kristus zère hap denaka Yahudi srēm zi sin dep gol halada gwen hap denaye, zen dikim hen Yesusu taibliblan hap hen blikip gwesiblin hap. ⁶ Zep Romak de zini emsa hen Alap man kwang guluda'ara– dekam de Kristus mo bi gwibinnik bitī gwen hap.

⁷ Dawem! Zen in zebē ep ale gulzim'in. Nère mae mo Bian Alap ne Bian Kristus Yesus ne sa kwasang-kwasang zemka mamkam ebe mae hap ol gwizimdi. Hen nen zère nik mo taha terenak esa lowehe gwer.

Mae hap de ol: Paulus man tangan dwam gwe'anika Romak de Kristen zisi de amjanbin hip.

⁸ Zep nonol tanganna, èe Kristus Yesus onakon Bian Alap hap dawemsaē gol gwebla'an, sap Romak de zini, eno mae mo Yesusu de taibliblanna mes tūngare okamanak de è-è san nol haladak. ⁹ Zep Alapsa de gu sone gweblankam èe homē emsa eititi gwibirida gwenan. Alap men Zēbonē tūngare enho naban syal gwe-gwe'an, zère mo Tane hap de olsa de gol halada gwenkam, dikire Zen asa hla tak– èe de ahap gwenkamye. ¹⁰ Zen in zebē etan-etankam Alapsa anakan abe ta gwenan, “Bian, Em wēhē angkam orana abe hap kles tyasibli'anika?– èe dikim Romak de Kristen zisi amjanbiridan hapye.” ¹¹ Èe orep mesē sap dwam gwe-gwek– eban mae de golēgaing gwen hapye, dekam de Alap mo Enho nakore sosonkam eno mae mo eisi tatete gulzimdin hip. ¹² Zen dekam esa apdekam nēnaka tatete la gwibir, sap nen mese apdekam Yesusu laibliblak.

¹³ Zep aya-wal oso-wal, èe mesē sap beyakam kalang gwe-gwek– emsa de amjanbiridan hapye. Hwēna ama sap akasik gwek. Sap èe ama enlala gwe-gwek– ebon mae onak de hen ano syal ei lwan hap, men kirekam hen aha Yahudi srēm zi mo langnak de è-ènak lwakke. ¹⁴ Sap abe hap mes Alap syala wei yul soneblaka– tūngare zisi de Yesus hup de olkam tonbirida gwen hap, sap nēno mae mo Yunani olsa de tame gun wenyā, hen desa de tame gun

srēm wenya, sap sekola ha gwen wenya, hen sap sekola gwen srēm wenya. ¹⁵ Sap Alap kirekam de syalsa abe hap wei yul soneblaka, ēe in zebē tangan dwam gwe-gwe'an- ol dawemna insa de Romak de zini emsa hen tonbirida gwen hap.

Mae hap de ol: Yesus hup de ol dawemna an, Alap mo sosonna zēwe- zisi dikim ngaya tabin hip denaye.

¹⁶ Sap ēe homē saher gwe'an- zisi de Yesus hup de ola inkam tonbirida gwen hapye. Sap nen men zene ol dawemna insa laīblībi'in, nēno mae mo ēngaya gwen hap de sosonna zēwe lwa'an- nonol tangan Yahudi zini abe mae hap dena, hen sap tīngare Yahudi srēm zi hip dena. ¹⁷ Sap ol dawemna in dekam Alap zi hip goltreizim'ira, "A kirekam esa ano nwenak ēdakastil." Sap zēre mo nwenak de ēdakastin hip dena, zen diki Kristussu de taīblīblan en nakon nēbe mae hap hata gwizimnin. Aha orana hom tangan. Zen man dakasti'in- men kirekam Alap mo olak lwakye,

"Men zen ēre mo nwenak ēdakasti'in, zen kitak Asa de taīblīblan en nakon."*

Mae hap de ol: Alap kire karek-karek hap zini jal gwibirida gwenda.

¹⁸ Alap mes ngatan zi mo lang nakon zēre mo jala goltrei gwizimki- men zen Zēnaka eititi nē gweblananke, zēbe mae hap. Sap zēre mae mo kirekam-kirekam karek-karekna, zen dekam zēn eiwa dena ber-ber nul gwenan, zep hēndep Alapsa tame da srēm gwe-gwenan. ¹⁹ Sap Alapsa de tame tan hap dena mes tangan dam gwesik, sap Zen mes nēno mae mo enhonak Zēnaka de tame tan hap dena ing ta soneka. ²⁰ Sap Alap kim okamana

ansa yang gulsuku, Zēnaka de tame tan hap dena mes zēwe anakan tame nul gwek, "Alapsa bējen nwekam hla tan, hwēna Zen hēndep denaban de soson tangan Zini Zen. Hen Alap Zen zi mo kim hom." Zen in zep, zini nen bējen nen anakan ēgun, "Ēe homē Alapsa tame tak." ²¹ Zep zini mes sap Alapsa tame dak, hwēna hom blikip neisik gweblanan, hen dawemna hom nol gweblanan. Hwēna zen asyas makan enlala nē gweblanan, zep hēndep enho nakon ēkawesik. ²² Zen man zēnaka tim di gwibirin, "Ēe an enlala blala." Hwēna sap diki enlala joblo-topna. ²³ Zen zep hēndep de gwē gwen Teipsin tangan Zini Alapsa hom boklena kom da gweblanan. Zen hwēna yang tabin alap-alapsa boklena kom dabirida gwenan- zi nwe-masekam de wenya, mawa mo nwe-masekam de wenya, hen sapi mo nwe-masekam de wenya, hen sap wanya mae mo nwe-masekam de wenya.

²⁴ Zen zep Alap nwe enkam kara ta gwibirida, "Dikire zēre mae mo hole-hle san ang tak." Zen zep ēkahalo gwe-gwenkam zēre mae mo timni kun da gwibirin hen zēnaka saherak kang nul gwenan. ²⁵ Zen dekam zep eiwa de Alapsa hli da gwenan- dekam de boton san ang ta gwen hap. Hwēna yang tabin kire-kire hap zep boklena kom da gwizimnin, hen zēbe mae hap de syalsa nol gwenan. Hwēna sap diki tangan okamana ansa Zen yang gulsuku, Desa en emaka boklena kom la gweblanan. Dikire hēndep denaban Zēna en naka boltere da gwek. In eiwa tangan.

²⁶ Zen zep Alap nwe enkam kara ta gwibirida, "Dikire zēre mae mo dwam-dwam san ang tak- saherak dekakim zēnaka kang nul

* 1:17 1:17 Hab. 2:4

gwek.” In zep we walya zi niban de swi ën hap baes ta gwenan–men kirekam sap diki Alap gubiridakaye. Hwëna we wal bose zeban de swi ën hap ëhole-hle gwe-gwenan. ²⁷ Zep zini hen kirekam. Zen hen wenya ban de swi ën hap man baes ta gwenan–men kirekam sap Alap gubiridakaye. Zen hwëna zi bose zeban de swi ën hap ëhole-hle gwe-gwenan. Zen dekam zep zënaka saherak kang nul gwenan. Zen dekon Alap mo jala hla nul gwenan–zère mae mo karek gol gwen jam enkamye.

²⁸ Zep zini anakan de ëenlala gwenna man baes tak, “Anik Alapsa tame tak.” Alap hen zep nwe enkam kara ta gwibirki, “Dikire enlala kawesinnik lowehe gwek.” Zen zep hëndep Alap mo dwam gwibin srëm san karek-karek enna syal nei gwibirin. ²⁹ Zen in zep zëno mae mo enhona tîngare karek-kareksa de gon hap de enlalakam beya gweka–men kiye,

totore swi hap dena,
te-ala beya gwen hap dena,
zi bosyansa de husus gweblan hap dena,

hen aha zi mo kire-kire dawemsa de dwam gwibin hip dena,
wal bose zemka de tan hap dena,
ëdarak gwen hap dena,
hen wal bose zemka de lwa tasin hip dena,

hen taïl gik gweblan hap dena,
hen ahasa de tonsubirida gwen hap dena.

³⁰ Hen ahakore karek-karekna mensa nulin halasen gwenan men kiye,

Alapsa de husus gweblan,
wal bose zemka de lamang tan,
zënaka de boltere tan,
hen zëna-zëna gwen,
hen bolte-bolte gwen.

Zen hen mes ëtewesik banakare karek ësesa de enlala gwib-inni,

hen an-bi zemka de betek gwiz-ïmdinni tawa naka hom.

³¹ Zep hëndep enlalana ëjoblo-top gwek.

Kire zisi bëjen taïblibiridan,
hen kire zi nik kwasang enlalana hom.

Zen jal enlala enkam lowehe gwenan.

³² Zen sap mes anakan tame nuk, “Alap kirekam de karek-karek syal gwe-gwibin zini sa kareknak kang gulu.” Sap eiwa kirekam, hwëna zëna mwïn-mwankam kire karekna syal nei gwibirin. Hen karek gol gwen bose zemka, zen man anakan titi da gwibirin, “Sap esa kirekam ol tine gwer.”

2

Mae hap de ol: Nen bap nen ëtim gul gwen, “Alap molya nësa klis gulku.”

¹ Zen in zep, aya-wal oso-wal, em bëjen em anakan ëgun, “Ëe homë anakan tame uk, ‘Kirekam de syal gwibinni, zen kareknak ti’in.’” Sap em ema aha zisi enbirida gwenan, “Kirekam de kareksa gon zini, nen emaka karek la’an.” Hwëna em de hen kire kareksa gonkam, dekam em mese Alap mo nwenak enaka kareknak de drënen hap zergunda. Sap ena hen kirena, hwëna aha mo karek ensae hlaul gwizim’ira. ² Zep ena hen mese tame uk, “Alap de kire zisi karek tabin hip man tangan dakasti’in.”

³ Hwëna em de hen zëno mae mo kim kirekam de kareksa gonkam, em san ema ëkil gi’in?– “Alap aha zi ensa sa kire hap karek tabiri. Asa molya.” ⁴ Em san ema hen Alapsa asyas makan kil li gwe’an?– “Alap man sërkam nësa kwasang gwibirida gwenda, hen Zen holokam nëno mae mo karek-karekna nwe enkam nöp kara gul gwizimmira, zep ëe sap asa karekna ol tine gwer.” Hwëna Zen mae hap holokam emsa kwasang

gwibirida gwenda: Emsa dikim halen ora san dam tasik gwibin hip.

⁵ Hwëna em in nol drak-drakna hen èhalen hap ema baes ta'an! Em in zebe ere mae hap de jala mam ulsuk gwenan. Zep aumwa hap de klis gunnuk, emsa tangan sa sèrkam karek tabiri, sap Zen enlala dam-dam enkam sa tingan nèsa klis gulu. ⁶ Sap zen kirekam Alap mo ola ban dakasti'in- men zen anakan lwakye,

“Alap tìngare zi hip zère mae mo syal ei jam enkam sa golzimdi- sap dawemsa de gol gwen zi hip dena, hen kareksa de gol gwen zi hip denaye.”*

⁷ Dekam dawemsa de syal gwib-innik men zen tatetekam anakare enlala naban èzauk gwenan, “Èe akakim hëndep denaban zère mo ngatannak bose dawem naban gwë gwëk,” zèbe mae hap hëndep de èngaya gwen hap denaka sa golzimdi. ⁸ Hwëna men zen zère mae mo tim enna ngalap nei gwibirin, hen eiwa dena dokwak nul srëm gwe-gwenan, hen jal-jal ensa syal nei gwibirin, kirekam de zini Alap sèrkam tangan sa karek tabiri. ⁹ Tìngare zini men zen kareksa syal nei gwibirin, desa Alap sèrkam de kareknak sa kang gulu. Zao sa hëndep denaban go naban lowehe gwer- sap Yahudi zi, hen sap Yahudi srëm zi. ¹⁰ Hwëna men zen dawemna syal nei gwibirin, zèbe mae hap bose dawemsa sa golzimdi, hen Alap mo ngatannak sa hë'ho naban hëndep denaban lowehe gwer- sap Yahudi zi, hen sap Yahudi srëm zi. ¹¹ Sap Alap kim de klis gu'unka, Zen molya ahakore zi ausu ensa nwekam golëakeka.

¹² Zen in zep, Yahudi srëm zi ausuna, Alap Musa mo tìti tabin olsa de enlala gwibin srëmkam

sa zère mae mo karek-karek hap karek tabiri, sap zen hom desa tame nuk. Hwëna Yahudi zi ausuna, Musa mo tìti tabin olsa de enlala gwibinkim sa zère mae mo karek-karek hap karek tabiri, sap zen mes desan de ang ta gwen hap Alapsa nen guk gweblak. ¹³ Sap Yahudi zini nen Musa mo tìti tabin ola insa de èsane gwe-gwen en nakon bëjen nen Alap mo nwenak èdakastin. Zen diki men zen desa kitak syal neibir tine gwenan, zen zen èdakasti'in. ¹⁴ Hwëna Yahudi srëm zini, zen hom sap Musa mo tìti tabin ola insa tame nul gwenan. Hwëna zen kim totoresa desan ang ta gwenan, dekam mes dam gwesinin, “Alap onakore tìti tabin ola in ki- zèno mae mo enhonakye.” Sap zèbon mae hom- Musa mo tìti tabin ol ale gunnu inye, ¹⁵ hwëna zèno mae mo syala kon man dam gwesinin, “Alap mes desa zèno mae mo enhonak ing gul sonezimki.” Sap zèno mae mo enhonak ki anakare enlala naye, “Kiresa de gonkam èe mesè karek gwenan,” ahaksa, “Kiresa de gonkam èe dawemsaè syal gwibi'in.” ¹⁶ Zep lamkam Alap kim de klis gu'unka, tìngare zini nèbe mae hap Alap sa nère mae mo enhonak de enlalana insa zerwet sozimdi- kire enkam de nèsa klis gun hupye. Hwëna èe men kirekamè Kristus hup de ol dawemna ol halada gwenan, zen kirekam sa lwal: Tìngare zisi de klis gun hup de Zini, Zen diki Yesus, sap Alap mes zèbe hap desa de syal gwibin hip dena golblaka.

Mae hap de ol: Yahudi zini nèbon mae onakon Yahudi srëm zini Alapsa lamang da gwenan, sap nen Musa mo tìti tabin ola insa èk enkame urensik gwenan.

¹⁷ Angkam Yahudi zini, nère mae en habè ale gulzim'in: Sap nen ema anakan ègu gwenan, “Nen an Yahudi zi sike. Nen

* 2:6 2:6 Mzm. 62:12; Ams. 24:12

Musa mo titi tabin olsa am urensik gwenan. Zep nesa man-am Alap sam gwesibirida gwenda.”

¹⁸ Zep nen ema Alap mo dwam gwibinni tame ul gwenan, hen ora dawemna mese dam lasik. Sap Musa mo titi tabin ola in zen nesa tan-tan ta gwibirin– nen dikim dawem naban karek naban kles so gwen hapye. ¹⁹ Nen ema nenaka enbirida gwenan, “Nen an nwe dimin zisi de ora dawem san zon guluda gwen hap de wenyu zen, hen kawesinnik de lowehe gwen wenyaka de ngatanak golwet so gwen hap de wenyaye.” ²⁰ Hen ema nenaka enlala eibirida gwenan, “Nen an Alap mo olsa de tawa ta gwibin hip de wenyu zen. Ahakore zi ausuna, zen kitak enlala joblotopna– walas bete-tek makarena, nen de tawa ta gwibin en hap dena.” Nen kirekame nenaka boltere la gwibirin, sap nen Alap mo olsae urensik gwenan. Hen eiwa, okamanak awe kitak de tame gun hup dena, ausuna zewe. ²¹ Zep nen Yahudi zini aha ensae titi la gwibirin, hwena nena hen ba habe desan ang ta srēm gwe-gwenan? Sap nen anakane tawa la gwibirin, “Bahem esowē gwen.” Hwena nena hen ba habe esowē gwe-gwenan? ²² Hen nen ema titi la gwibirin, “Bahem ekahalo gwen.” Hwena nena hen ba habe ekahalo gwe-gwenan? Anakan hen ema titi la gwibirin, “Yang tabin alapna bahem ang gwibirida gwen.” Hwena nena hen ba habe zi mo yang tabin alap hap de kire-kirena sowekam kap la gwenan? ²³ Zep nen an Musa mo titi tabin ola insa ek enkame boltere ul gwenan, hwena karekna insa ulin hana gwenan, zen Alapsae kim lamang la gwenan. ²⁴ Zen in zep Alap mo olak anakarekam lwak,

“Yahudi zini eno mae mo karek-

karek gulin hana gwenna, zen dekon hen aha zi Alapsa lamang da gwenan.”*

²⁵ Zen in zep, nen dwan Yahudi zini to mip blonsublun en nik emam lowe he'an, sap Musa mo olak nebe mae hap dena kirekam am lwak. Hwena nen de Musa mo aha titi tabin ol san ang ta gwen srēm kam, ki Alap sa nesa enlala gwibiridala, “Zen san de to mip blom tasibin srēm wenyu.” ²⁶ Zep hen kirekam, Yahudi srēm zini men zen sowe henkam Musa mo titi tabin ol san ang ta gwenan, desa sa Alap enlala gwibiridala, “Zen sap to mip blom tasibin srēmna, hwena zen san de Yahudi zi tangan.” ²⁷ Zep Yahudi zini nen de Musa mo ol san ek enkam ang ta gwenkam, hwena Yahudi srēm zini in de dawemkam ang ta gwenkam, ki zen sa hwena aumwa hap de klis gunnuk nesa anakan swrē dabir, “Zena waba hap to mip blom tasibin nik lowehe gwek, hwena hom Musa mo titi tabin ola in san ang ta gwek. Hwena ee sap to mip blom tasibin srēm nikē lowehēk, hwena ee Musa mo titi tabin ol san sowe henkamē ang ta gwek.” ²⁸ Sap tim en nik de Yahudi wal gwenna, zen waba tangan hap. Sap eiwakam de to mip blonsublunna, zen tim en nakon bējen. ²⁹ Zen diki enho nakon de liwe henkam bap. Zep kirekam de eliwehen wenyu, zen zen enwe-mase gwe'an– san de Yahudi zi tangan. Hen kirekam de eliwe henna, zen Alap mo Enho mo syala kon ki lwa gwenan. Nere mae mo sosen enkam de Musa mo ol ale gun sun ang tankam toton bējen. Enho nakon de eliwehe gwen wenyu auhukama zini hom desa sam neisibirida gwenan. Hwena Alap Zena enna man sam gwesibirida gwenda.

* 2:24 2:24 Yes. 52:5; Yeh. 36:22

3

Mae hap de ol: Mensa Alap Yahudi zi ausuna gu-gubiridaka, Zen molya desa eititi gwibirki. Zen sa hēndep sul sonezimdi.

¹ Hwēna ano ola insa, Yahudi zini sa husus neibir– mae hap, “Ki san Yahudi zikim de lowe henna hen to mip blom tasibinni zen waba hap?” ² Hwēna ēe ama kirekam de ēgun wenyā insa ding gulzim'in, “Zen sap waba hap hom. Zen sap dawem tanganna.” Sap Alap Yahudi zini nēbe mae en hap zēre mo ēpba ola golzimki.

³ Hen ahakon sa asa dakensiblii, “Yahudi zini nen Alapsa anakane en guk gweblak, ‘Ee asa Musa mo titi tabin ola insa kitak syal ei gwibir.’ Hwēna nen home sowe henkam desan ang tak. Zep san ha Alap hen molya zēre mo nēsa de gu-gubiridanna nēbe mae hap sul sonezimki?” ⁴ Zen molya sul sonezim srēm gweka. Sap mes dam gwesik, Alap bējen boton gwen. Hwēna tīngare zini zen boton tamna. Zen zep hen Daud Bak Alapsa anakan gubluka,

“Em eiwakame zisi klis gul gwenda, hēndep tīngare zini hen kirekam sa Emsa nenblal. Men nara eno klis gunnu in kon ēgunnu, ‘Ee homē kirekam ēkarek gwek,’ hwēna Em dekam esa zēno mae mo karek-karekna tīngare zi hip goltreizimdi. Zen dekam sa ēsaher gwer.”*

Zep Alap taibliblan tanganna, zep Zen bējen sul sonezim srēm gwen– mensa gu-gubiridan naye.

⁵⁻⁸ Hwēna Yahudi zini em bahem Alap mo ebe mae hap de gu-gubiridanna insa kareksa dikim hwēna syal gwibin hip li yul sone gwen. ^{5,7}Sap ahakore Kristen gwen srēm Yahudi zini auhukama enlala naban anakan yasik da gwibirin, “Ee sap kiē karekna

ol gwenan, hwēna Yahudi zini abe mae hap sap. Sap ano mae mo karek gol gwenna, zen dekon aha zi Alapsa anakan tame da'an, ‘Zēno ola Yahudi zi hip dena botonsa hom.’ Zep ano mae mo karek nakon Alap molya asa karek tabirki, sap zini dekon Zēnaka tame da gwenan, ‘Zen taibliblan tanganna.’” ⁸Hwēna kirekam bahem ēenlala gwe-gwen. Sap kirekam man nwe-mase gwe'an– san de anakan de ēgu gwenna kiye, “Nen kareksa gulin hana gwen– Alap dekakim dawemsa mamkam nēp gol gwizimki.” Ahakon hen anakan asa lamang da gwek, “Paulus in man kirekam yasik ta gwibi'ira.” Kirekam de asa lamang ta gwen wenyā, Alap de karek tabin hip man tangan ēdakasti'in. ⁶Zep Alap eiwa taibliblan tanganna, hwēna bahem dekon anakan ēkil gil gwen, “Alap Yahudi zini ano mae en mo karek-karekna nwe-enkam sa kara gul gwizimdi.” Kirekam hom tangan Alap hap sam gwesibli'an, sap Zen eiwa kitak de okamanak de zisi sa klis gulu.

Mae hap de ol: Tīngare zini Alap mo nwenak dawemna hom.

⁹ Zep san ha Yahudi zi en hap sa Alap dawemna golzimdi?– hwēna aha zi ausu ensa sa zēre mae mo karek-karek nakon karek tabiri. Kina ki kirekam bējen. Diki men kirekamē nonol emsa gubiridali, zen kirekam sa lwal: Sap Yahudi zi, sap Yahudi srēm zi, zēre mae mo karek-karek nakon tīngan mes kareknak de kang gun hup ēdakastik. ¹⁰ Zep zen man Alap mo ol ale gun nuban dakasti'in– anakan men zen lwan dake,

“Auhu-kama zini Alap mo nwenak de dakastinnī aha-en mae hom tangan.

* 3:4 3:4 Mzm. 51:6

- 11 Sap aha-en mae hom– Alap mo dwam gwibinsi de tame gun nuye, hen Desa de tèblan hap de enlala nabare zi niye.
- 12 Tingare zini mes Alapsa hli dak. Kire zini Alap mo nwenak ase naban. Hen dawemsa de gol gwen zini aha-en mae hom. Eiwa, hom tangan.”*
- 13 “Zèno mae mo ol torankam men zen nopna èk tihì nakon wet so gwenan, zen san de zi tok asena kiye. Hen ol boton-botonkam man zènaka hit di gwibirin.”
- “Hen zèno mae mo èk tihì nakon in zen wet so gwenan– san de wanya mo zisi de hit tinnak de sosonna kiye.”*
- 14 “Zèno mae mo èk tihì nakon men zen wet so gwenan, zen zisi de karek tabin en hap dena hen lamang ta gwibin en hap dena.”*
- 15 “Zen man tangan zisi de tamera gwen hap èsyal-syal gwe-gwenan.”
- 16 “Zini men desan ètènda gwenan, zen karek ensa zi bose zikhip nolzimnira gwenan, hèndep zep enlalana èdowe hana gwenan.”
- 17 “Zen hom aha zi niban de um-laekam golèlowehen hap de orana tame dak.”*
- 18 Hen “Alapsa de blikip gwesiblinna mes kitak baes tak.”*
- 19 Zep zi de kitak Alap mo nwenak èkarek gwen hap de Alap mo ola in, zen Yahudi zini nen hen zèwe bitì gwe'an. Nen hwèna ema èkil g'il gwek, “Musa mo titì tabin ol san de ang ta gwenkam esa Alap mo nwenak èdakastil.” Hwèna Alap mo aha ola in kon man tangan dam gwesinin, “Hom

tangan zini– Alap mo nwenak de zère mo syala kon dakastin niye.” Zen hwèna mae hap titì tabin ola insa nèp golzimki: Tingare zisi dikim saherak kang gun hup– Zen kim de nèsa klis gu'unkaye, sap Yahudi zi, sap Yahudi srèm zi. Dekam toton nara dep?– Alapsa de anakan gublunna, “Ano karekna hom.”²⁰ Zep zini toton bèjen Alap mo nwenak èdakastin– Musa mo titì tabin ola insa de syal gwe-gwibin nikonye. Sap titì tabin ola in, zen man nèsa anakan hlang sosubirida gwenan, “Em in kitak kareksae ol gwenan.”

Mae hap de ol: Nen Yesusu de taibliblan en nakone Alap mo nwenak èdakastil gwenan.

²¹ Zep nen de Alap mo nwenak èdakastin hìp dena, zen Musa mo titì tabin ol san de ang ta gwenkam bèjen. Hwèna angkam Alap zère mo nwenak de èdakastin hìp de ora èsena mes nèbe mae hap sal tazimki. Hen ora èsena in hap dena Musa mo titì tabin olak hen Alap mo olsa de ayang gul gwen zi mo olak mes hamal hap ale nuk. ²² Zep angkam Alap mo nwenak de èdakastin hìp dena, zen diki Bian Yesusu de taibliblan en nakon. Kitak men zen de Yesusu daiblibla'ak, sap Yahudi zi, hen Yahudi srèm zi, zen zen sa Alap zère mo nwenak èdakastil. Sap zère mo nwenak, zi ausuna srèn-srènkam hom, ²³ hwèna kitak kareksa nulin halasen gwenan, hèndep zep Alap zère onakon mes èlanga gwesik hen kawesinnik lowehe gwenan. ²⁴ Sap eiwa kirekam, hwèna angkam Alap zère mo kwasang-kwasang en nakon nèsa zère mo ngatan san dep golèwet so gwe'ara– ba maesa de zèbe hap syal gwibir-blin srèmkam. Zep Kristus onakon nèsa gubirida'ara,

* 3:12 3:12 Mzm. 14:1-3; 53:1-3 * 3:13 3:13 Mzm. 5:10; 140:4 * 3:14 3:14 Mzm. 10:7

* 3:17 3:17 Yes. 59:7-8 * 3:18 3:18 Mzm. 36:2

“Angkam em mese ëdakastil– ëre mo nwenakye.”²⁵ Sap Alap mes Yesussu zer soneka– dekam de orasa nëbe mae hap kles tyasiz-imdin hip, nen dikim zëno kala kon zëre mo nwenak ëngan gwehen hap denaye. Zep nen de kirekam Yesussu taibliblankam, dekam nëno mae mo karek-karekna man nëp tap gulsuk gwizimnira, hen hom etan nësa jal gwibirida'ara. Zen Alap mae hap ki kirekam syal gwibirki: Dekam de zi Zënaka anakan tame tan hap, “Zen eiwa enlala dam-dam enkam klis gul gwenda.” Sap menkam Alap holokam zi mo karek-karekna nwe enkam kara gul gwizimki.²⁶ Hwëna angkam Kristus onakon zep Alap anakan klis gul gwizim'ira, “Men zen Yesussu daibli gwebla'an, zen zen ëre mo nwenak ëdakastil gwe'an. Men zen daiblibla srëm gwe'an, zen hom.” Kirekam de Alap klis gulzimdinni airis, sap Zen Zën zëre mo nwenak dikim ëdakastin hip de orana insa zezimki.

²⁷ Zep angkam nen bëjen nen nënaka anakan boltere ta gwibin, “Èe mes-am ëre mo syala kon Alap mo nwenak dakastik.” Diki tangan Alap mo nwenak de ëdakastin hip dena zen Yesussu de taibliblan en nakon.²⁸ Sap nen Kristussu de taibliblan en nakone ëdakasti'in. Musa mo titi tabin olsa de syal gwe-gwibin nikon hom. Zep nen bëjen nen nënaka anakan boltere ta gwibin, “Èe ëre mo syala konë dakasti'in.”²⁹ Zep Yahudi zini nen bap nen ëkil gil gwen, “Alap, Zen ano mae en mo. Aha zi ausu mo Alapsa hom.” Zen hen aha zi ausu mo Alap sake!³⁰ Sap nëno mae mo Alapna aha-en. Zen Zen Yahudi zini nëbe

mae hap zëre mo nwenak dikim ëdakastin hip dena Kristussu de taibliblan nakon gol gwizim'ira. Hen Yahudi srëm zi hip Zen hen kire hap dena Kristussu de taibliblan nakon gol gwizim'ira.³¹ Hwëna kirekam de lwankam, zini sa asa anakan dakensiblibl, “Ki san em mese Musa mo titi tabin ola insa zalta dep tahan san gwei gubir kinila?” Kirekam bëjen. Hwëna nen mese titi tabin ola insa eiwa de uk, sap nen de Kristus onakon ëngaya gwen hap dena mes zëwe hamal hap ale nuk.

4

Mae hap de ol: Abraham Bak zen hen Alapsa de taibliblan en nakon Alap mo nwenak dakastilki.

¹ Zep Yahudi zini, nëno mae mo auyanna Abraham Baksa de enlala gweblankam, zen banakan gwëka?– zep Alap mo nwenak dakastilkiye. *² Zen de zëre mo syala kon Alap mo nwenak dakastinkim, zen maka anakan zënaka boltere taka, “Èe mesë aha zisi beya tangankam kwei-kwik guk.” Hwëna zen bëjen Alap mo nwenak kirekam zënaka boltere tan.³ Sap zëbe hap dena Alap mo olak anakan lwak,

“Abraham zen Alapsa taibliblaka, zep Alap anakan gubluka, ‘Em mese ëre mo nwenak dakastili.’”*

⁴ Zep anakarekam lwa'an: Zi de te-ala hap syal gwenkam, mam zik de te-alana insa golblankam, zen bëjen anakan enlala gweblan, “Zen totoresana ap golblala.” Hwëna zen sa anakan enlala gwera, “An ëre mo syala kon ap golblala.” Zep hen kirekam, zi de Alap de dawemsa zëbe

* **4:1** 4:1 Alap zëre mo nwenak de dakastin hip dena insa gubluka, zen in kim Abrahamsa hamal hap ayan-aza zeban de hë'ho gwibin tangan naka zihlaun hup dena gu-gublukake. Hwëna dekam Abraham bogolik walas srëmkan gwë'anaka. Sap kirekam hwëna zen Alap mo gu-gublun ola insa man taiblibirki. Zen zep Alap anakan gubluka, ‘Em mese ëre mo nwenak dakastili.’ (Kej. 15:1-16; Rom. 4:13; Gal. 3:6) * **4:3** 4:3 Kej. 15:6

hap golblan hap syal gwenna, zen bëjen anakan enlala gwen, “Zen totoresa abe hap golblaka.”

⁵ Hwëna zini men zen ësyal gwen srëmkam Alap ensa anakan daiblibla'an, “Karek gol gwen zi hip Zen Zën ngaya gwen hap dena totoresa Kristus onakon gol gwizimnira,” zen eiwa kire zisi Alap gubirida'ara, “Zen zen ano nwenak ëdakasti'in.” ⁶ Zen in zep Daud Bak hen kirekam enlala gweka- isrip-sri gwibinnik de lowehen wënya kim hamal hap hlauluda gukuye, men desa Alap zëre hap de ba maesa syal gwibir-blin srëmkam anakan gubirida'araye, “Em ema ano nwenak ëdakasti'in.” Daud anakan gubiridaka,

⁷ “Zini men zëno mae mo karek-kareksa Alap ngan gulsuk gwizim'ira hen tap gulsuk gwizim'ira, zen isrip-sri gwibinnik lowehe gwe'an.

⁸ Hen men zëno mae mo karek-kareksa Alap aïtbir-zim srëm gwe'ara, zen hen isrip-sri gwibinnik lowehe gwe'an.”*

⁹ Men zen de kirekam isrip-sri gwibinnik lowe he'ak, zen Yahudi zi en molya. Hwëna zen hen Yahudi srëm zi niban esa apdenak. Sap nen mese Abraham hap dena insa anakan tame uk, “Zen Alapsa taibliblaka, dekon en zep Alap mo nwenak dakastilki.” ¹⁰ Zep Alap kim Abrahamsa kirekam gubluka, san ha to mip blonsublun naka? San ha kire srëm naka? Zen eiwa dekam to mip blonsublun srëm nik gwë'anaka- Alap in kim kirekam gublukaye! ¹¹ Zen hwëna hyanak to mip blonsun hup gubluka- dekam de zënaka anakan zertrën hap, “Ëe mesë Alapsa taibliblak- men dekam asa anakan gublukaye, ‘Em mese

ëre mo nwenak dakastili.’” Zen in zep Abraham Bak nwe-mase gwe'ara, zen hen to mip blonsublun srëm nik mo bian-tingan men zen Alapsa de taibliblan nakon zëre mo nwenak ëdakastil gwenanye. ¹² Hen kirekam Abraham Bak zen tingare to mip blom tasibir-zimdin nik mo Bianmen zen en Alapsa zëre mo kim daiblibla'anke, men kirekam Abraham zëna to mip blonsublun srëmnak taibliblakake.

Mae hap de ol: Alap mensa Abrahamsa gu-gubluka, dawemsa de auyan-aza zikhip golzimdin hip dena, zen hwëna Alapsa de taibliblan enkam esa ulin.

¹³ Alap mensa Abrahamsa gu-gubluka, auyan-aza zëban de okamasa zibi gwibin hip, zen dwan Musa mo titi tabin ol de hatan srëmnak kirekam gu-gubluka. Zep Abraham dekam hom desan ang gweka- dekam de Alap mo nwenak dakastin hip, hen dekam de dawemna insa golblan hapye. Zen hwëna Alapsa de taibliblan en nakon ki zëbe hap kirekam lwablak. ¹⁴ Sap anakan de lwa'anam, “Titi tabin ol en san de ang tankam esa Abraham mo walas hap ëliweher,” ki Alap menkam waba hap Abrahamsa gu-gubluka- zëre mo nwenak de dakastin hip. Hen nëbe mae hap Abraham mo kim de Alapsa taibliblanna waba hap maka lwa'an. ¹⁵ Eiwa, nen bëjen nen titi tabin ol san de ang ta gwen en nakon ëdakastin. Sap zini men zen desan de ang tan hap ëalp gwe-gwenan, hwëna sul sonenna toton banakan dep? Zen in zep Alap mo jal ennak lowehe tine gwenan. Diki titi tabin ola in de lwan srëmkam bap. Dekam basa molye ulmun gwe'anam!

¹⁶ Zen in zep, Alapsa de taibliblanna kunci makan nëbe mae hap lwazim'in! Sap Alap man

* 4:8 4:8 Mzm. 32:1-2

nësa anakan dwam gwibirida gwe'ara, “Èe mensaë Abrahamsa orep gu-gubluk, zen dikire totoresas Yesussu de taibliblan nakon nulin gwëk.” Zen eiwa nen esa ulin– sap Yahudi zini men zen Musa mo ola nama enlala nei gwibirin, hen sap Yahudi srëm ziñi men zen desa enlala neibir srëm gwe-gwenanye. Sap nen ema Abraham mo kim Alapsa laiblibla'an. Zen in zep Abraham Bak anakan nwe-mase gwëka, “Zen tingare Alapsa de taibliblan zini nëno mae mo bian.”¹⁷ Zen zep Alap Abrahamsa anakan gu-gubluka,

“Èe ama emsa gublu'an– zi ausu beya mo bian hap de jowen hap.”* Zep Alap mo ola in kon, Abraham man nwe-mase gwe'ara, “Zen nëno mae mo bian.” Sap zen Alapsa anakan taibliblaka, “Zen Zen juwen zisi ngaya ta gwibirida, hen Zen Zen ba maena totoresas de jowen hap ol gu anen enkam gu gwibirida.”

¹⁸ Diki Abraham maka anakan enlala gwëka, “An molya kirekam lwak, sap èe we walya ban mesë tangan bogol èk. Zep èe banakan dep?– walas èn naye.” Hwëna zen nama Alapsa taibliblaka– mensa anakan gu-gublukake,

“Zi ausu beyana emsa ‘bian’kam sa nen gwëblal.”

Sap Alap mes hen anakan gu-gubluka,

“Eno auyan-aza tane walya sa beya gwe song gwer– san de nglinak de keis mo beyana kiye.”*

¹⁹ Abraham dekam hom mae anakan enlala gwëka, “Èe banakan asa walas èr?– sap èe an tin hip mes-am tangan golek de gwer. Sap ano gwën tahuña seratusnuk dep man-am golek de gwe'an. Hen Sara Bak mo wal gola mes-am yok gwibik.”²⁰ Sap eiwa kirekam, hwëna Abraham

mo Alapsa de taibliblanna hom mae sin gwëblak. Hwëna man tangan tatete gwëblak. Zen zep tangan Alapsa anakarekam boltere taka, “Bian, Ema asa sam taka, sap men kirekam asa gu-gubluka, Em esa kirekam ap syal gwibir-blira.”²¹ Hen zen man tangan Alapsa anakan taibliblaka, “Men desa asa gu-guk gwëblaka, zëno sosonna ki-kirekam de owas-owassa dikim abe hap syal gwe-gwibir-blin hap denaye.”²² Zen sërkam tangan Alapsa taibliblaka, zen in zep zëbe hap dena Alap mo olak anakan lwak,

“Em mese ère mo nwenak dakastili.”

²³ Alap mo nwenak de dakastin hip dena insa ale nuk, zen Abraham en hap hom.²⁴ Zen hwëna kitak nëbe mae hap– men zene Alapsa anakan laiblibla'anke, “Zen eiwa mes Bian Yesussu tin nikon ngaya taka.” Kirekam de taibliblanna in, nen dekone Alap mo nwenak èdakasti'in.²⁵ Sap Alap Zen nëno mae mo karek-karek hap Yesussu tin hip sosok taka, hwëna ki zep etan ngaya taka– dekam de nen anakan tame gun hup, “Nen an zene Desa laiblibla'an, nen ema Alap mo nwenak èdakasti'in.”

5

Mae hap de ol: Nen mese Alap han èrumlae gwëk, zebe isrip-sri naban lowehe gwe'an.

¹ Zen in zep, sap nen mese Kristussu de taibliblan nakon Alap mo nwenak èdakastik, zen in zebe Alap han èrumlae gwe'an. Zen kitak Bian Yesus mo syala kon ki kirekam lwak.² Sap nen mese Yesussu kirekam laibliblak, zen in zebe hen Alap mo kwasang-kwasangnak lowehe gwe'an. Nen in zebe èisrip-sri gwe-gwe'an,

* 4:17 4:17 Kej. 17:5 * 4:18 4:18 Kej. 17:5; 15:5

sap nen ema hen Alapsa anakan laiblibla'an, "Zen sa eiwa zère mo ngatannak de lowehen hap dena nèbe mae hap golzimdi."

³ Hen kareksa de goltowe gwen nakon zebe èisrip-sri gwe-gwenan, sap nen mese anakan tame uk, "Kareksa de goltowe gwenkam, zen dekam tangan esa Yesussu de taibliblannak de tatem èzauk gwen hap dena tame ul."

⁴ Kareksa de goltowe gwennake tatem èzauk gwe'ak, zen dekam esa Alapsa de taibliblannak èzise gwer. Hen kirekam de èzise gwenkam, zen dekam tangan esa Alapsa de anakan taibliblanna esek ulse gwer, "Eiwa, nen esa tangan ulin- mensa Alap zère mo walas hap de golzimdin hip gu-gubirida gwekaye." ⁵ Sap nen mese tangan Alap mo gu-gubiridanna insa de gul irin hip laiblibik, zen zebe enlalana èdowe hana srèm gwe-gwenan. Sap nen ema nère mae mo enhonak anakan eis gwibirin, "Eiwa, Alap mo nèbe mae hap de kwasangna mam tanganna." Kire enlalana in, zen Alap zère mo Enho nèp ing ta sone gwizimnira, sap nen eiwa zère mo Enho nabane èrgwè gwenan.

⁶ Nen kime anakarenak lowe he'ak, "Toton banakan dep?-nènaka de ngaya tabin niye," hwèna kirenak zep Kristus hataka- Alapsa de tame tan srèm zini nèbe mae hap de tin hipye.

⁷ Zen owaskam ki lwak. Sap zini nen home nabakam nènaka tin hip sosok la gwibirin- dekam de aha zisi ngaya tabin hipye, sap zi dawem mae hap. Hwèna san ha emaka hen nère mae mo timni olgu'un?- wal bose dawem mae hap de tin hipye.

⁸ Sap eiwa zini nen kirekam. Hwèna Alap zère mo kwasangsa sèrkam tangan nèbe mae hap

goltreizimki, zep hèndep karek-karek gol gwen zini nèbe mae hap Kristus tilki. ⁹ Zen in zep, mes tangan dam gwesinìn: Sap nen mese Kristus mo kala kon Alap mo nwenak èdakastil, Kristus hen sa nèsa Alap mo jala kon il gwe hebiridala. ¹⁰ Sap nen kime Alap mo gíl-gíl gwibiridan zi mo kim lowe he'ak, hwèna Tane zem Yesus dekam zep nèbe mae hap tilki- nèsa dikim Alap golèumlae gwen hapye. Zep angkam mes tangan dam gwesinìn: Kristus sa nèsa Alap mo jal híl gín nìkon il gwe hebiridala. Sap Zen mes eiwa tin nìkon ngaya gweka, hen Zen nama nèsa de mas gwibirida gwen hap gwè'ara.* ¹¹ Sap eiwa nen mese kirekam Alap han èrumlae gwèk, zen in zebe tangan èisrip-sri gwe-gwe'an. Zen kitak Bian Yesus onakon ki kirekam nèbe mae hap lwazimk.

Mae hap de ol: Adam Bak zen tin hip de orana zen nèbe mae hap kles tyasizimki, hwèna Kristus Zen Zen èngaya gwen hap de orana kles tyasizimki.

¹² Zep a kirekam mo lwakye: Adam Bak kim kareknak zanka, zen dekam zep kareksa de gol gwen hap de sosonna hen kire hap de hole-hlena okamanak de zinik kitak ing gwe hebiridak, hèndep angkam zep tìngare zini karekna nolada gwenan. Hèndep Adam Bak mo karekna in kon zep hen tin hip de sosonna tìngare zi hip hata gwizimnin. Zen in zebe hèndep angkam juwe gwe'an, sap kitak de zini nen Adam mo kime kareksa ol gwenan. ¹³ Dekam hwèna Adam Bak mo hyanak, zini dekam sap karekna nol gwèk- Musa de hatan srèmnakye. Hwèna desa bèjen anakan gubiridan, "Zen Musa mo titi tabin olsa nulmun gwèk," sap

* 5:10 5:10 Ibr. 4:14-16; 7:23-28

dekam Musa mo titi tabin ola hom okamanak hata'ak. ¹⁴ Sap eiwa kirekam, hwëna Adam Bak mo hyanak hëndep in kim Musa Bak hataka, dekam tin hip de sosonna nama okamana ansa bi gwibik. Hwëna dekam de zini sap hom Adam Bak mo kim Alap mo jalse gwen ola nulmun gwëk, hwëna ki juwe gwëk. Zen in zep Adam han Kristus hun, zen apdenak hom, hwëna tingare zini zëbon nebon onakon nulin gwenan.

¹⁵ Zen in zebe nen srën-srënkam ulin gwenan: Adam onakon zen kareksa de gol gwen hap denaka. Hwëna Yesus onakon, zen Alap onakore kwasang-kwasangsae ulin gwenan. Aha-ere zini Adam kim Alap mo jalse gwen ola gulmunku, dekon zep hëndep tingare zini juwen hap dena insa nulink. Hwëna angkam man tangan dam gwesin: Aha-ere Zini Kristus onakon beya tangan nik esa hen hëndep de ëgwën hap dena ulin gwer, sap Alap mo nëbe mae hap de kwasang-kwasangna Zëbon onakon man tangan taman kini gwenan. ¹⁶ Aha zini Adam Bak mo karek gon nakon, kitak de zini dekam zep Alap mo jalak de kang gun hup ëdakasti'in. Hwëna mensa Alap angkam syal gwibir-zim'ira, zen wehasa hom! Sap zi mo karekna kim tangan mam gwe song gwëk, dekam zep hwëna Alap Kristus onakon zëre mo nwenak dikim ëdakastin hip de orana totoresas kles tyasizimki. ¹⁷ Zep aha-ere zi mo karek nakon, zep tingare zini juwe gwenan. Hwëna tingan men zen Alap mo sërkam de kwasang-kwasang nakon zëre mo nwenak ëdakastil gwenan, zen zen zep karek gol gwen hap de sosonna in kon hen juwen hap de soson nakon wet so gwe-gwenan. Zen kitak aha-ere Zini Kristus Yesus onakon-

men Zen sa hëndep denaban nësa golëlowehe gweraye.

¹⁸ Zep Alap aha-ere zi mo karek nakon zep tingare zini karek tabin hip gubiridaka. Hen kirekam, kim aha Zini in Alap mo dwam gwibin sin Zënaka zerguku, zep tingan men zen de Desa ang në gwebla'ak, zen sa Alap mo nwenak ëdakastil, hëndep zep sa ëngaya gwer. ¹⁹ Hen kirekam, aha-ere zini kim Alap mo jalse gwen ola insa gulmunku, zen dekam zep tingare zini Alap gubiridaka, "Zen kitak kareksa de gol gwenna." Hwëna aha Zini kim nër hom Alap mo dwam gwibin tanganna syal gwibirki, zen dekam zep Alap zëre mo nwenak dikim ëdakastin hip de orana zi beyana nëbe mae hap kles tyasizimki.

²⁰ Zep Alap mae hap titi tabin ola insa Musa hap golblaka: Dekam de zë zi zëre mae mo karek-kareksa anakan tame gun hup, "Nen eiwa beyakame karekna ol gwenan." Hwëna karekna kim tangan mam nul song gwëk, hwëna Alap mo nëbe mae hap de kwasang-kwasangna dekam hen man tangan taman kini. ²¹ Zen in zep, men kirekam kareksa de gol gwen hap de sosonna tingare zini nësa bi gwibiridak, hëndep dekon zebe juwe gwenan, hwëna angkam Alap mo kwasang-kwasang mo soson nësa bi gwibirida'an. Zen dekon zebe hwëna Alap mo nwenak ëdakastil gwe'an, hen hëndep de lowehe gwen hap dena dekam zebe Bian Kristus Yesus onakon ulin gwe'an.

6

Kristen zini nen de anakan ëenlala gwe-gwen hap de ol: "Yesus hun Zen abanë lik, hen kim ngaya gwëka, Zen abanë ngaya ëk."

¹ Hwëna em ahakon anakan esa asa enblal, “Alap man-am nëbe mae hap Kristus onakon kwasangna mam gulsuk gwiz-immira, zep nen sap esa karekna ol tine gwer.” ² Hwëna kirekam bëjen! Nen mese kareksa de gol gwen hap de soson nakon juwek, zep angkam bap nen etan zëwe lowehen. ³ Em san home ansa tame u'in? Nen kime baptis tabin sin ang ta gwek, dekam zebe nënaka Alap hap anakan olëtrë gweblak, “Èe ama Bian Yesus hun de zeraha-en gwen hap dwam gwe'an.” Zep Zen kim tülki, zen san de nëban mae de golëjuwenna kiye. ⁴ Zep nen kime baptis tabin sin ang ta gwek, zen dekam zebe ënwemase gwek— san de Kristus mae han de apdenak kama hulak kang gul nenna kiye. Hen kirekam, Alap kim zëre mo ngatan zi mo lang nakore sosonkam Kristussu tïn nikon ngaya taka, zen dekam zebe anakan hen eisbi'in— san de juwen nakon de ëngaya gwenna kiye. Nëno mae mo lowe henna dekam zep lowehen ëse san dep liwehe gwenan.

⁵ Zep insa Yesus kirekam nësa golëjuweka, zen dekon zep dam gwesinïn: Nen esa Deban etan ërngaya gwer. ⁶ Zep angkam tangan mes anakan dam gwesil, “Nëno mae mo auhu-kama zi mo hole-hlena mes Kristus te-lidak sonnak goltülki.” Zep nen angkam mese kareksa de gol gwen hap de soson nakon wet so gwer— men zen sap nësa bi gwibiridakye, okamanak de timni an de tïn makan. ⁷ Sap nen kime juwe gwenan, zen dekame kareksa de gol gwen hap de soson nakon wet so gwegwenan. Zep hen kirekam— nësa kim Kristus golëjuwekaye.

⁸ Nësa eiwa mes Kristus golëjuweka. Zen in zebe angkam anakan laïblibla'an, “Zen Zen sa asa golëlowehe gwera.” ⁹ Sap

nen mese anakan tame uk, “Kristussu mes Alap tïn nikon ngaya taka, zep Zen molya etan tülki.” Angkam tïn hip de sosonna molya etan Desa dot soblak. ¹⁰ Zen kim aha-rok'nen tülki, dekam zep kareksa de gol gwen hap de sosonna men zen tingare zini nësa bi gwibiridak, desa goltülki. Zep Zen molya etan kire hap Zënaka sosok taka, hwëna angkam Alap en mo bosesa de mam gulblun hap gwë gwe'ara.

¹¹ Nen hen kirekam nen nënaka enlala gwibirida gwen, “Èe mesë angkam kareksa de gol gwen nakon tik, hen angkam Kristus hun de zeraha-en gwenkam Alap en mo bosesa de mam gulblun en habë gwë'an.”

¹² Etan bap zen kareksa de gol gwen hap de sosonna nëno mae mo auhu-kama timni bi gwibin— dekam de zëno hole-hle san ang ta gwen hapye. ¹³ Nen bap nen nëre mae mo timnik de hli-hlina aha-en mae dowal mo kigi mo syal san dikim ang gwen hap sosok gul gwen. Diki Alap en hap nen sosok gul gweblan. Sap nen menkam tok-tok makare nike lowehe gwek, hwëna angkam Zen mes nësa ngaya tabirki. Zep nëno mae mo timnik de hli-hlina diki Alap en mo dwam gwibin sin dikim ang ta gwen hap nen sosok gul gwen. ¹⁴ Zen in zep, kareksa de gol gwen hap de sosonna bap zen etan nësa bi gwibiridan. Sap nen home angkam Musa mo titi tabin ola anakare enlala naban blol eibi'in, “Èe dekon asa Alap mo nwenak ëdakastil.” Hwëna angkam Kristus hun de zeraha-en gwenkame zëre onakore kwasang-kwasang ensa blol eibi'in. Zep nen mese kareksa de gol gwen hap de soson nakon ëhil gwe hanal.

Mae hap de ol: Sap nen kareksa de gol gwen hap de soson nakon

mese ehil gwe hanal, nen esa nere mae mo timsi Alap hap sosok ulbli:

¹⁵ Hwëna kirekam insa lwa'an, ahakan anakan esa egul, "Nen home angkam Musa mo titi tabin olsa de syal gwe-gwibinkim Alap mo nwenak de edakastin hip ealp gwe-gwenan, sap nen mese Kristus mo kwasang-kwasang nakon ba maesa de syal gwibir-blin srëmkam edakastik. Zep sap esa karekna ol gwer." Hwëna kirekam bëjen. ¹⁶ Diki anakan emaka dam ulsu'un, "Eyë ere mo timsi aha zisi de ang gweblan hap sosok gu'uk, dekam ee san de zëbon de babu gwenna kiye." Zep hen kirekam, eme ere mo timsi kareksa de gol gwen hap sosok u'ik, dekam Alapsa ema syauk bla san dep hli la'an. Diki Alap habe sosok ulbli'ak, dekam esa enho nakon ëliwehe gwer- zëre mo dwam gwibinsi dikim syal gwibin hipye. ¹⁷ Hwëna dawemsa nen Alap hap gol gweblan! Sap menkam nësa kareksa de gol gwen hap de sosen bi gwibiridak. Hwëna angkam nen mese tngare enho naban ang tal- engaya gwen hap de ol dawemna ansa Alap nëbe mae hap golzimkiye. ¹⁸ Zep nen angkam mese Kristus onakon kareksa de gol gwen hap de sosen nakon ehil gwe hanal. Zep angkam men Zen nësa irik gi'ira, Zen Alap. Zebe enho nakon zëre mo dwam gwibinsi dikim syal gwibin hip edwam gwe-gwe'an.

¹⁹ Ee anik dam-dam enkam srip gulsuzimk- dekam deka auhukama enlala zi ano ola ansa karekkam tame nul srëm gwek: Nen menkam nere mae mo timni kirekam-kirekam jal-jal hen holehle san dikim ang ta gwen habe sosok ul tine gwek. Hwëna angkam nere mae mo timni Alap mo dwam gwibin en san dikim lowehen hap nen sosok gul gwen-

ekakim Alap mo nwenak etal gwesik. ²⁰ Nësa kim kareksa de gol gwen hap dena bi gwibiridak, Kristus dekam hom nëban mae enho nakon golëgwë gwekadekam de nësa ora dawem san dep dam tasik gwibin hipye. ²¹ Hwëna nen waba tangan habe zëwe ëbabu gwe-gwek! Zen in zebe angkam esaher gwe-gwe'an- nere mae mo lowehen ëbpana insa de enlala gwe-gwibinkimye. Sap nen dekam juwen en hap de ora sane ang ta'ak. ²² Hwëna angkam nen mese kareksa de gol gwen hap de sosonna in kon ehil gwe hanal, dekam zebe hwëna Alap hon ëbabu gwe-gwe'an. Hen zen waba hap hom. Zen zebe angkam Alap hon de etal gwesinkim ëliwehe gwe'an, hen hëndep de gwën hap dena zen dekon esa ulin. ²³ Sap kareksa de gol gwenkam, dekam hwëna tin hip de ora san esa ang tal. Hwëna Bian Kristus Yesus hun de zerahaen gwenkam, dekam Alap hëndep de gwën hap dena totoresa nëbe mae hap gol gwizimnira.

7

Mae hap de ol: Nen mese Musa mo titi tabin ola kon ehil gwe hanak.

¹ Aya-wal oso-wal, em mese Musa mo titi tabin ola tame uk. Zen in zebë emsa enlala sobirida'an: Titi tabin ola in, nen kim nama okamanak lowehe gwennan, zen dekam en dep dena. Tinkim Musa mo titi tabin ola insa ema hli kul gwennan. ² Zen san de we-zi dare de zënaka leisyanna kiye. Titi tabin ola kon, zini in de nama gwënnak, wanya in bap zen aha zisi zen. Hwëna zi zik de tinkim, dekam titi tabin ola in hom tru-tru gulbi'in- zen de aha zisi zen hapye. ³ Wanya in de nonol zi zeban nama ënnak aha zisi zenkam, dekam emaka enbi'in, "Zen mes kahalo gwek."

Hwëna zi zik de tînkîm de aha zisi zenkam, dekam bëjen anakan enlala gwibin, “Zen man kahalo gwëk.” Sap dekam zen mes tîti tabin ola in kon hîl gwe hanak.

⁴ Zen in zep hen angkam nèbe mae hap kirekam lwa'an: Sap nèsa mes Kristus te-lidak sonnak golëjuwëka, zep nen angkam mese Musa mo tîti tabin ola kon ëhîl gwe hanak. Hen angkam nen mese tîn nîkon de ngaya gwen Zini Kristus hun ëraha-en gwer. Zep nen an angkam mese Kristus mo bi gwibiridan zi hip ëliweher—Alap mo bosesa dikim mam gun hup ekakim dawemsa syal ei gwibik. ⁵ Nen kime auhu-kama ennak de enlalakam lowehe gwëk, dekam auhu-kama tim nikore hole-hlena man tangan nèsa kyang gulsuk gwëk. Dekam kim Musa mo tîti tabin ola in san de ang tan hap sap ëalp gwe-gwëk, dekam tangan zep hwëna auhu-kama tim nikore hole-hlena mam gwe song gwëk. Hëndep dekam zebe ein juwen ora san ang ta gwëk. ⁶ Hwëna angkam nen mese tîti tabin ola in kon ëhîl gwe hanal—nen kime Kristus mae han apdekam juwekke. Zep angkam Alap zëre mo Enho nèsa enho nakon tîti ta gwibi'ira, zebe tîngare enho naban Bian mo dwam gwibin sin ang ta gwe'an—Musa mo olsa de enlala gwibin srëmkamye.

Paulus kim kareksa de gol gwen hap de sosen naban goleija gwëkake:

⁷ Hwëna bahem ano ola kon ëkil gin, “Tîti tabin ola mensa Alap Musa Bak hap golblaka, zen karekna.” Zen sap karek naka hom. Hwëna ëe dekonë ëre mo karek-karekna tame guk. Zëwe kimë anakarekam sane gwe-gwëk, “Zi mo bi gwibin kire-kirena bahem dwam gwe-gwibin,” dekon zebë tame guk, “Hare ano dwam-dwam enlalana an kareknak

am tî'in!” ⁸ Hwëna dekam zep kareksa de gol gwen hap de sosonna in ano enhonak kirekam-kirekam dwam-dwam enlalasa ap beya gul gwëblak. Sap kareksa de gol gwen hap de sosonna in, enho nakon anakan asa tîti ta gwëk, “Em sap esa jalse gwen ola insa ngip gul gwera.” Hwëna jalse gwen ola in de lwan srëmkam, ki molya ngip gun hup kirekam asa tîti ta gwe'anam. ⁹ Èe kimë orep Musa mo jalse gwen ola insa tame gul srëm gwe'ak, ëe dekam ëre mo gwëna ama eis gwibik, “Èe dawemkamë gwë gwenan.” Hwëna jalse gwen ola insa kimë tame guk, dekam zebë anakan eisbik, “Èe an hare kareksa de gol gwen zi sike, zep ëe hen syauk sun dep am-am gwë ha'an.” ¹⁰ Zep Musa mo tîti tabin ola in sap airis. Hwëna ëe ama menkam desa hen kil gi'ik, “Èe dekon asa ngaya gwer.” Hwëna ëe desan kimë sap alp gwe'ak, dekam zebë tame guk, “Hare ëe an kareksa am gol gwe'an, zep ëe an hen tîn hip de ora san am ang gwe-gwe'an.” ¹¹ Hen kareksa de gol gwen hap de sosonna in zen abon lwa gwëk, zen man anakan asa boton ta gwëk, “Em sap esa tîti tabin ola ansa ngip gulu. Ebe hap man sam gwesibli'an.” Zen in zep hëndep ano dwam-dwamna mam gwe song gwëk, hëndep holo gwennak zebë anakan tame guk, “Èe makare karek gol gwen zini toton molyë ngaya gwëk.” ¹² Hwëna sap tîngare tîti tabin ola insa Alap nèbe mae hap golzimki, zen airis, hen nen dikim damdam enkam lowehe gwen hap dena. Zen Alap zëre mo dwam gwibinsi kim sap nèbe mae hap goltreizimki.

¹³ Hwëna Musa mo ola in kim asa ngip gun hup dena insa tawa tak, zen dekam san ha asa karek san de tîti tan makan gwëblak?

Sap kirekam bëjen. Titi tabin ola in sap airis. Diki kareksa de gol gwen hap de sosonna men zen abon lwa gwek, zen zen titi tabin ola in sa ap lero gulbluk-asa dikim karek san dep titi tan makan gwë gweblan hapye, hëndep dekon de asa syauk blanak tak ta irin hip. Zep mes tangan dam gwesik: Titi tabin ola in sap airis, hwëna kareksa de gol gwen hap de sosonna in, zen zen tangan nësa karek ta gwibirin.

¹⁴ Zen in zep, Musa mo titi tabin ola in sap airis. Desa Alap zi hip golzimki, hen ëe ama sap enho en nakon sam gwesik gwibirin. Hwëna ëe de Kristussu eititi gwesibli kininkam, ano timni nama auhu-kama zi mo hole-hle enlala naban. Dekam hwëna kareksa de gol gwen hap de sosonna in etan karek san dep asa tik-tik ta gwenan- san de ëe zëbon de babu gwen zini kiye. ¹⁵ Ëe dekam ëre mo gwënna ama topse gwe-gwibirin. Sap men desan de ang gwen habë sap dwam gwe-gwenan, hwëna bëjënë desan ang gwen. Hwëna men desasë sap dwam gwibir srëm gwe-gwenan, zen hwëna desanë ein ang gwe-gwenan. ¹⁶ Zep ëe kimë anakan dam gulsuk gwenan, “Ëe an kareksaë gol gwenan,” dekam ëe hen ama sap anakan eiwa de gul gwenan, “Musa mo titi tabin ola in sap airis- nësa de dawem san dep titi tabin hip dena.” ¹⁷ Zep Kristussu de eititi gweblankam, ëe aen homë karekna in sa gol gwenan. Hwëna kareksa de gol gwen hap de sosonna in zen ano timnik lwa gwenan, zen zen asa tik-tik ta gwenan- dekam de zëno dwam gwibirin sin ang gwen hapye. ¹⁸ Zep ëe kimë Kristus onakore sosonsa blol gwibir srëm gwe-gwenan, dekam zebë ënaka dam tasik gwenan, “Ano auhu-kama timni an, zëno sosonna hom- dawemsa

dikim syal gwibirin hipye. Ëe sap ama akasik gwenan, hwëna banakan dep?” Dekam hwëna ëre mo dwam gwibirin srëm sanë karek ensa syal gwe-gwibirin. ¹⁹ Dekam ëe ëre mo dwam gwibirin sin banakan dep?- dawemsa de syal gwibirin niye. Sap kië akasik gwenan, hwëna dekam ëre mo dwam gwibirin srëm sanë karek ensa syal gwe-gwibirin. ²⁰ Zep ëe de kirekam ëre mo dwam gwibirin srëm san syal gwe-gwibirin, zen eirim homë syal gwe-gwibirin. Zen hwëna kareksa de gol gwen hap de sosonna men zen abon nama lwa gwenan, zen zen asa kire hap tik-tik ta gwenan, zebë kirekam ein syal gwe-gwibirin.

²¹ Zep ëe Kristussu de eititi gweblankam, ama anakan dam gulsuk gwenan: Dawemsa de syal gwibirin hip sap de dwam gwibirin, hwëna dekam kareksaë syal gwe-gwibirin. ²² Hwëna ano enhona man tangan sap Alap onakore titi tabin ola in san de ang gwen hap syal-syal gwe-gwenda. ²³ Hwëna Kristus onakore sosonsa de blol gwibirin srëmkam, dekam zep hwëna kareksa de gol gwen hap de soson naban ilman në gwenan. Hwëna kareksa de gol gwen hap dinik zep soson gwe-gwenan, hëndep zëbon de babu gwen makan zebë gwë gwenan. ²⁴⁻²⁵ Zep Kristussu de eititi gweblankam, dekam ama ënaka anakan dam tasik gwenan: Ano enlalana sap ki- Alap onakore titi tabin sin de ang gwe-gwen hap denaye. Hwëna auhu-kama hole-hlena hen ki ano timnik deban zep ilman në gwenan. Ëe zebë hwëna ëre mo dwam gwibirin srëm san karekna gol tine gwenan. Zen in zebë ënaka topse gwe-gweblan, “Ëe makare zi karekna, juwen ora san de ang gwe-gwenna, nara sa asa zeser sonera?- kareksa de gol gwen

hap de sosen nakonye.” Hwëna ëe ama dawemsa Alap hap gol gweblanan! Sap Zen mes Kristus Yesussu zer soneka– asa de Zen kareksa de gol gwen hap de sosonna in kon zeser sonen hapye!

8

Mae hap de ol: Nen kareksa de gol gwen hap de sosen nakon mese Alap mo Enho mo sosonkam wet so gwek.

¹ Zep angkam nen men zene Kristus hun ëraha-en gwe'an, Alap molya nësa anakan gubiridaka, “Zen an kareknak de kang gun hup dena.” ² Sap Kristus hun kime ëraha-en gwek, dekam zep Alap mo Enho mo sosonna nësa kareksa de gol gwen hap de sosen nakon gwiswe soneka– men zen sap juwen ora san dep nësa titi ta gwibikye. Zep Alap mo Enhona in mes nësa li ta sonebirki, nen zep esa hëndep ëngaya gwer. ³ Zep mensa sap menkam nen alp ei gwibik, Musa mo titi tabin ol san de ang tankam de Alap mo nwenak ëdakastin hip dena, hwëna angkam mes desa Alap Zën nëbe mae hap syal gwibir-zimki. Sap menkam nësa auhu-kama tim mo hole-hle tru-tru gul gwizimk. Zen in zep hëndep Alap zëre mo Tane tanganna auhu-kama zi mo timkim zer sone zaka– Zen de kareksa de gol gwen hap de sosonna insa te-lidak sonnäk de tinkim timbwas gun hup. ⁴ Zen mae hap ki Alap kirekam syal gwibirki: Mensa sap Musa mo titi tabin ol san de ang tankam alp ei gwibikke, Alap mo dwam gwibin sin dikim sap ang tan hap, hwëna angkam desa zëre mo Enho mo sosonkam esa syal ei gwibir. Sap nen angkam mese kareksa de gol gwen hap de hole-hlena in kon ëhil gwe hanal.

⁵ Sap men zen auhu-kama zi mo hole-hle san ang ta gwenan, zëno mae mo enlalana nama kareksa de gol gwen hap de sosonna bi gwebla'an. Hwëna men zen Alap mo Enho naban nërgwë gwë'an, zëno mae mo enlalana man Alap mo Enho mo dwam gwibin sin dep liwehe gwenda. ⁶ Nëno enlalasa de auhu-kama enlala hole-hle bi gweblankam, dekam juwen ora sane ang ta gwenan. Hwëna Alap mo Enho de bi gweblankam, dekam nen mese Alap han ërumlae gwer, hen dekam ëngaya gwen hap de ora sane ang ta'an. ⁷ Eiwa, auhu-kama enlala en de nësa bi gwibiridankam, dekam nen eiwa Alap mo jal zikime ënwe-mase gwe-gwenan. Sap auhu-kama enlala hole-hle san de ang ta gwen zini, zen toton bëjen Alap mo titi tabin sin ang tan. ⁸ Hen zen bëjen Alap mo nwenak ëdakastin.

⁹ Hwëna Kristen zini emsa hom auhu-kama enlala hole-hlena bi gwibirida'an. Em de eiwa Alap mo Enho naban zergwënkam, ki eiwa emsa Alap mo Enho bi gwibirida'ara. Sap men nara Alap mo Enho naban zergwën srëmna, ki zen hom nama Kristen gwe'ara. ¹⁰ Hwëna Kristus de kirekam eno enhonak gwënkam, eno karek gol gwen timni in sap sa til. Hwëna eno angna sa ngaya gwer, sap zen mes Kristus onakon Alap mo nwenak dakastilki. ¹¹ Zen in zep, nëno mae mo timni an eiwa juwen hap dena. Hwëna Alap mo Enhona, men Zen Kristussu tin nikon ngaya taka, Zen de hen eno enhonak gwënkam, ki emsa sa hen Zen tim ëse naban ngaya tala.

¹² Zen in zep, aya-wal oso-wal, auhu-kama hole-hlena in nësa angkam hom tik-tik ta gwibi'in. Zep nen ba hap de zëno dwam gwibin sin ang ta gwen hap? ¹³ Em de zëno emsa de titi tabin

sin nama ang ta tine gwenkam, ki em etan juwen ora sane ang ta'an. Hwëna Alap mo Enho mo sostonkame desa anakare enlala naban baes eibi'ik, "Ano auhukama zi mo hole-hlena in mes Yesus goltilki," ki esa ëngaya gwer. ¹⁴ Sap tingan men zene Alap mo Enho mo titi tabin sin ang ta gwe'an, nen eiwa Alap mo hanan tabin walas!

¹⁵ Zep nen ansa Alap mo Enho naban ërgwë gwe'an, nen bap nen zi hon de ëbabu gwen zi mo kim Alapsa anakan airi gweblan, "Asa sa husus gweblankam wet son hap gublula." Sap Alap zëre mo Enho mes nësa zëre mo walas hap li ta sonebirki. Zen in zebe Alap Zënaka enho nakon kwasang tola ban en gwebla'an "Ano Bian" kam. Nen zebe hen anakan dam ulsuk gwenan, "Alap mo walasna nen ba hap de airiblan hap." ¹⁶ Sap angkam Alap mo Enhona anakan enhonak nësa gubirida'ara, "Em in eiwa ëre mo walas." ¹⁷ Hen sap nen angkam zëre mo walaskame lowehe gwe'an, zep nen esa lamkam dawemna apdekam bi eibir- mensa zëre mo walas hap lam gulzim'iraye. Desa Kristus mae han esa apdekam bi eibir. Sap mes dam gwesinin: Nen de Kristus hup de jal hap kareksa goltowe gwenkam, ki dawemna hen esa zëno kim lamkam oltower.

Mae hap de ol: Nen eiwa Alap mo ngatannak esa hëndep denaban lowehe gwer:

¹⁸ Hwëna karekna mensa angkam oltowe gwe'an, ano dam gulsunkum, zen mam naka hom- nen de anakan ëenlala gwe-gwenkamyë, "Eë Alap mo walaskam dena, asa sa Zën lamkam zëre mo ngatannak hëndep denaban golëlowehe gwer- san de teipsin-teipsinni kiye." ¹⁹ Hwëna nësa de ngatanna

iwe golëbiti gwen hap de yakla yala insa, nen en home ës gwebla'an. Tingare okamana awe de kirekam-kirekamna man tangan yaklana insa nës gwebla'an- sap otwerankam dena, hen sap te maekam dena. ²⁰ Sap tingare okamana ansa Alap mes heip gulku- in kim Adam ne Hawa ne kareknak anyankke. Zen in zep hen okamana awe de tingare kirekam-kirekamna zëre mae mo dwam gwibin srëm san karekna noltowe gwenan- sap te, sap otweran. ²¹ Hen zen zep yakla yala insa angkam nës gwebla'an- dekam de hen desa gwiswe sonen hap, sap juwe gwen nakon hen ëbatre gwen mae nakon, in kim de Alap mo walas naban apdekam zëre mo ngatannak lowehe gwe'akye.

²² Nen tawana, tingare Alap mo yang tabin kire-kirena angkam man sang-sangna sërkam neis gwibi'in- men kiye, we de jaha gwen hap eisbir anenna. ²³ Hen zen en hom neis gwibi'in, hwëna Kristen zini nen hen ema enhonak anakan sërkam eis gwibi'in, "Diki Alap mo yaklana in nabakam zen hatan!" Sap nen Alap mo dawem golzimdinni, nonol okamanak dep dena mese ulink- insa zëre mo Enhona nëbe mae hap ing ta sonezimkiye. Hwëna angkam namae hen sang-sangna insa eis gwibi'in. Zen in zebe yaklana insa isrip-sri enlala naban kara ë gweblanan, sap zen dekam tangan esa Alap zëre mo walas hap de hamal gulzimdinni insa bi eibir. Zen dekam sa nëno mae mo auhukama tim karekna ansa tim ësë hap li ta sonebiri. ²⁴ Men dekame ëKristen gwëk, zen hëndep dekon zebe yaklana insa de anakan kara gweblanna ëkon gwesik hanak, "Nen Alap mo walasna tim ësë naban esa hë'ho gwibin langnak lowehe gwer." Zep hëndep

angkam nama kirekame kara ei gwibi'in. Yaklana in de hatankam, zen dekam esa ëkara gwe-gwenna insa ëzausul. Sap dekam etan basa dep?– kara gwe-gwibin niye!
²⁵ Hwëna nama de kara gweblan-nak, dekam nama esa enlala tatete naban ëkara gwe-gwer– anakare enlala naban, “Sap sa holo gwer, hwëna diki ëe gul irin.”

²⁶ Nen kim nama embwan naban yaklana insa ës gwebla'an hen ba maesa de tahalha gwib-inni, dekam Alap mo Enhona man nësa mas gwibirida gwenda. Sap nen home anakan dam ulsuk gwenan, “Ëe kirekam asa Alapsa abe tal.” Hwëna nama de abe tan srëmnak Alap mo Enhona dekam zep Zën nëno mae mo enhonak de abena insa sërkam de embwan naban Alap zëre hon golhata gwenda. ²⁷ Zen dekam Alap zëre mo dwam gwibin en san nëbe mae hap abe ta gwenda. Hen Alap, men zen tingare zi mo enhona tame ta gwizimnira, Zen man zëre mo Enho mo nëbe mae hap de embwan nabare abena dokwak gul gwenda.

²⁸ Zep angkam mese tangan anakan tame ul: Nen mensa oltowe gwenan, dawemna ahaksa karekna, Alap hwëna desa dawem en hap nëbe mae hap li yul sone gwizimnira– nësa men desa Zëna kwang guludakake, hen Zënaka men zene embwan ë gweblananke. ²⁹ Sap Alap zëre mo hlil irin wenyä nësa orep mes tame tabirki, hëndep nësa zep hamal hap kalang gwibiridakanen dikim zëre mo Tanena Yesus makan ëliwehen hapye. Hëndep lamkam Yesus Zën sa nësa golëlowehe gwera– san de nonol wë tan walas de oso wal zeban golëlowehe gwenna kiye. ³⁰ Zep Alap eiwa orep mes nësa hlil inki, zep nësa kwang guludaka. Zen in zep zëre mo kwang guludan wenyä nëbe mae

hap syal gwibir-zimki– dekam de zëre mo nwenak ëdakastin hip denaye. Zep nen eiwa esa zëre mo ngatannak yaing gwer.

Mae hap de ol: Toton banakan molya Alap mo kwasang nakon nësa kap nulsuk.

³¹ Zep Alap insa kirekam nëp syal gwibir-zimki, nen banakarekam esa enlala eibir? A kirekam esa: Alap de nësa kwasang gwibiridankam, toton nara molya nësa dot sobiridaka. ³² Sap Alap Tane zemka hom anakan kwasang gweblaka, “Bap Zen karekna goltowen.” Hwëna nëbe mae hap de dawem hap sosok taka. Zep Zen banakan molya nëbe mae hap de hamal gulzimdinni insa sul sonezim srëm gweka. ³³ Zep Alap mo hlil irin wenyä nësa toton nara molya anakan gubiridaka, “Zen an kareknak de kang gun hup dena.” Ki san ha Alap Zëna maka kirekam nësa gubirida'ara? Zen bëjen! Sap Zen Zen nëbe mae hap syal gwibir-zimki– nen dikim zëre mo nwenak ëdakastin hip denaye. ³⁴ San ha ahakon hen ki?– nësa de anakan gubiridan hap denaye, “Zen an kareknak de kang gun hup dena.” San ha Kristus Zëna maka kirekam nësa gubirida'ara? Bëjen! Sap Zen Zen nëbe mae hap tilki, hen nëbe mae hap tin nikon ngaya gweka. Hen Zen Zen angkam Alap mo dam taha nakon teipsin tangankam nikin'ira– men dekon nëbe mae hap Alapsa abe ta gwe'araye. Zep Zen bëjen nësa karek tabin hip gubiridan. ³⁵ Zep Kristus mo kwasang nakon, nara maka nësa kap gulsu'ura? San ha nen de kareksa goltowe gwenkam zëno dam gulsunnu?– “Kristus hom nësa kwasang gwibirida'ara.” Kirekam bëjen. Zi de nësa Yesus hup de jal hap karek ta gwibinkim, dekam hen bëjen

kirekam dam gulsun— ahaksa tahalha yawalsa de goltowenkam, ahaksa usak yawal, hen lang de sêrkam bot-bot gwen, ahaksa tîn hîp de alp gwesin. Sap sa hen nêsa damera gwer. Hwëna kitak desa de goltowe gwenkam, dekam hen anakan bëjen dam gulsun, “Kristus hom nêsa kwasang gwibirida'ara.”³⁶ Eiwa, nen Kristen zini kirekam de kareksae oltowe gwenan. Zen in zep Alap mo olak zini Alapsa anakan gubluka,

“Ëe yakla jamkamë ere mo bose hap jalom ëk tihînak lowehe gwenan.

Ëe an san de domba zahona kiye— tamera gwen en hap dena.”*

³⁷ Eiwa, sap nen kareksae kirekam oltowe gwenan, hwëna Kristus, men Zen nêsa kwasang gwibiridaka, zëno sosonkame tatem tangan ëzauk gwenan. ³⁸ Sap ëe ama tangan taibli'an: Nêsa toton nara molya kap gulsuku— Kristus mo kwasang nakonye. Sap nen de juwenkam ahaksa nama de ngaya nik lowe henkam, Zen nama nêsa kwasang gwibirida'ara. Alap mo dam taha nakore zini bëjen nêsa zëno kwasang nakon kap gulsun. Dowal-dowala hen bëjen. Nen sap esa angkam karekna oltowe gwer— hen lamkam mae. Hen dowal mo kigîna sap sa nêsa karek ta gwibiri. Hwëna Alap mo nêbe mae hap de kwasangna molya dekam tap gwek. ³⁹ Sap Alap mo tingare yang tabin nikon, sap ngli bolak de lowehen wenya hen hi mwanak de lowehen wenya, zen toton bëjen nêsa Alap mo kwasang nakon kap gulsun. Sap Alap mes Bian Kristus Yesus onakon sêrkam zëre

mo kwasangna nêbe mae hap goltreizimki.

9

Mae hap de ol: Yahudi zini, zen sap Alap mo hlîl irin zi, hwëna zen hom kitak Yesussu daïbli'bla'an.

¹ Ëe an Kristus zëre mo nwe-nakë eiwa tangan naka emsa gwibirida'an, hen Alap mo Enho naban ëre mo enho naban man asa anakan trî la se'ara, “Ëe eiwa homë emsa boton tabi'in.” ² Ëe ama sêrkam enho nakon dowe hana gwenan, ³ sap ëre mo ausu nakore zini, Yahudi, zen hom beyakam Kristussu daïbli'bla'an. Zep Kristus dikire asa hla tak, ëe de emsa boton tabinkimye: Ëe eiwa amaka syauk blanak ënaka drëne se'an— hëndep denaban dikim Kristus onakon langa gwen hapye, ëre mo ausu nakore zini insa dikim ngaya tabin hipye. ⁴ Zen sap Alap mo hlîl irin zi— Israel Bak mo auyan-tane wal, mensa sap nonol Alap zëre mo hanan tabin walaskam gwibirida gwekake. Sap Alap nonol zëre mo ngatan zi mo lang nakore ngatanna zëbe mae hap goltrei gwizimki.* Hen Alap mo nonol zi niban de ol ziaha-en gunnu, zen dokwak nul gwek.* Hëndep zao kim lwa se'ak, Musa Bak dekam zep hen titi tabin ola insa ayang gulzimki. Sap Alap nonol zëbe mae en hap anakan goltreizimki, “Syala an desa em gol gwen— Asa dikim blikip gwesik gweblan hapye.” Hen nonol tangan zëbe mae hap zëre mo gu-gubiridan ola gol gwizimki.† ⁵ Zëno mae mo auyan-azana Abraham, Isak, hen Yakob mae man tangan sap Alap mo nwenak ëdakastik, hëndep

* **8:36** 8:36 Mzm. 44:23 * **9:4** 9:4 Kel. 16:10; 33:22; 40:34; 1Raj. 8:10-11 * **9:4** 9:4 Alap zini an han olsa ziaha-en gul gweka: Nuh (Kej. 9:9), Abraham (Kej. 17:2), Musa (Kel. 24:8), hen Daud (2Sam. 23:5). † **9:4** 9:4 Israelsa de ngaya tabin hip de Zi hip dena kim nonol damkam gu-gubiridaka, zen Ul. 18:14-20nak lwa'an.

Israelsa de ngaya tabin hip de Zini, auhu-kama zi mo enlala gweblankam, zëno mae mo ausu nakon saltilki. Zep zen ba hap daiblibla srëm gwe'an?

Sap eiwa dena, Kristus Zen hen Alap. Hen Zen kitak teipsi-birida'ara- hëndep denaban. In eiwa tangan!

Mae hap de ol: Alap mo hanan tabin walasnak de bitï gwen hap dena, zen kitak Alap mo dam tasi-bin nikon.

⁶ Hwëna anakan bahem ëenlala gwe-gwen, "Alap mensa Israelk de zini gu-gubirida gweka, zëre mo hanan tabin walas mo kim de lamkam golëlowehe gwen hap dena, Zen molya desa zëbe mae hap golzimki, sap zen mes Kristussu de taibliblan hap baes tak." Kirekam bëjen. Hwëna ansa emki enlala gwibin: Kitak mensa auhu-kama zi mo wei-wik gun nukon Yahudikam nenbirida gwenan, hwëna Alap mo nwenak zen kitak Yahudi tangansa hom. ⁷ Hen kirekam, auhu-kama zi mo aïtbinkim, Abraham mo auyan-tane walkam de gubiridanna, zen hom kitak Alap mo aïtbinkim Abraham mo auyan-tane walyak bitï gwe'an. Sap Alap anakan Abrahamsa gubluka,

"Eno auyan-tanena, zen Isak onakon sa naitbir song gwer."*

⁸ Zep zëno dam gulsunnu, Abraham mo tïngare auyan-tane walya, zen hom Alap mo nwenak Abraham mo auyan-tane walkam ënwe-mase gwe'an. Hwëna ëe Yahudi zini ama ëkil gïl gwenan, "Ëe an tïngan Abraham mo auyan-tane wal, zep ëe kitak Alap mo hanan tabin walas." Hwëna diki Alap mensa zëre mo hanan tabin walasnak de bitï gwen hap gubirida'ara, zen zen en bitï gwe'an- men kirekam

hen Abraham mo tanena Isaksa dam tasikike. ⁹ Sap Alap anakan Abrahamsa gu-gubluka,

"Ngein sin de tahunkam Ëe asa lwa halzal, dekam walas naban asa Sara Baksa hlaulzul."*

¹⁰ Walasna insa gu-gubluka, zen ano mae mo auyanna Isak Baksa. Zëna zini Ismael, zen hom Alap mo gu-gublunnak tï'ira. Zep Yahudi zini angkam, zen sap kitak Isak Bak mo auyan-aza nako-rena, hwëna ahakore en nik Alap mo dam tasibin nik bitï gwe'an. Ahakon hwëna Ismael Bak mo kim ëgwei kini'an.

Hwëna Isak Bak kim Ripka Baksa golka, zen zep zi walasna dan-dan wë sok. ¹¹⁻¹² Hwëna walas ën srëmnak, Alap mes Ripka Baksa hamal hap anakan gu-gubirki, "Em desa zi walas darena wë so'anka, oso zik mo auyan-tane walya, zen zen sa ëteipsil. Hwëna aya zik mo dena, zen zëno mae mo tana ïltikinnik sa lowehe gwer." Zep Alap man nen dikim anakan dam gulsun hup dwam gweka, "Zen zëre mo kalang gwen san dawemna zi hip gol gwizimnira, hen sap karekna. Zi mo dawem nakon hom gol gwizimnira." Sap Ripka in kim Alap mo ola insa sane gwek, ungalanak de walas darena in hom banakare karek maena syal eibirki. ¹³ Zep Alap mo olak zëno walas darena in hap dena anakan lwak,

"Ëe asa Yakobsa kwasang gwe-gweblal. Esausa asa husus gwe-gweblal."*

¹⁴ Zep angkam dam gulsunnu banakan? San ha Alap man karek gweka?- kirekam zep ba maesa de syal eibin srëmnak kles sokaye. Sap diki Alap bëjen karek gwen! ¹⁵ Hwëna Zen insa kirekam hamal hap gu-guzimki, zen man

* 9:7 9:7 Kej. 21:12 * 9:9 9:9 Kej. 18:10,14

* 9:13 9:13 Mal. 1:2-3

hen dakasti'in- men kirekam hen Musa Baksa gublukaye,

“Aen asa ère mo dwam gwibin sin dam tasik gwibir- men desaë kwasang gwibirida'akyè. Hen dawemsa de gol gwizimdin hip de wenyà, zen hen Aen asa dam tasik gwibir.”*

¹⁶ Zep Alap mo hlil irinnik de bitì gwen hap dena, zen zi nère mae mo dwam gwibin sin hom, hen zen zi nère mae mo syal gwibinkim bëjen. Zen diki Alap zère mo kwasang-kwasang en nakon- men desa en Zèna dam tasibirkike. ¹⁷ Zen in zep hen Mesir mo teipsin zi hip dena Alap mo olak anakan lwak,

“Èe mae en habè emsa Mesirsi de irik gin hip dam tasik: Dekam de tìngare okamanak de zi ano sosonsa tame gun hup. Èe kimè emsa de karek tan hap de owasna syal gwe-gwibi'ik, zen dekam sa tìngare okamanak de zini Asa tawa nèblandal.”*

¹⁸ Zep man dam gwesinìn: Men desa Alap dam tasik gwibirida, Zen desa en kwasang gwibirida gwenda. Hen men desa Mesir mo teipsin zini in mo kim dam tasik gwibirida, zèbe mae hap ènol drak-drak gwen hap denaka gol gwizimnira.

¹⁹ Zep em ahakon anakan esa asa lakensiblil, “Ki Alap ba hap de zini ènol drak-drak gwen hap karek tabin hip?– sap Zen Zèn am kirekam de ènol drak-drak gwen hap gubiridaka! Hen zini nen bëjen jalse gweblan!” ²⁰ Hwèna bahem kirekam Alapsa gublun! Sap em in zèno yang tabin nikake! Zep em ba hap de zèno kareksa hlaulblun hap? San ha yuna maka?– men zen ik guk, desa gubi'in, “Em bap asa yu hap ik

gulku? Diki blome hap emaka.” †
²¹ Men zen ik guk, san ha zènoka hom?– anakan de kles son hap, “An yu hap asa ik gul- mwin-mwankam de wei yul gwen hap. Ahana an blome tol hap asa ik gul.”

²² Zep zen Alap zère mokake- kirekam de nèsa klis gun hup denaye, dekam de zi lamkam zère mo sèrkam de sosen naban jala ban tame son hapye. Hwèna Zen na-en hom desa zitreizim'ira. Hwèna nonol, men desa kareknak de kang gun hup hamal gulku, Zen desa nwe enkam de holokam kara ta gwibin hip dwam gwibirida'ara. Hyanak sa hwèna sèrkam karek tabiri. ²³ Hen kirekam, kwasang gwibiridan hap dena mensa nèsa hamal gulku, nèsa sap sa hen holokam kara ta gwibiri- dekam de lamkam zère mo ngatansa mam tangankam gol gwizimdin hip, ²⁴ men desa kiresa de golzimdin hip kalang gwibiridaka hèndep kwang guludaka, sap Yahudi zi, sap Yahudi srèm zi. ²⁵ Sap Yahudi srèm zi hip dena, Hosea Bak man Alap mo ola anakan ayang gulzimki,

“Men zen anò hlil irin zinik bitì gwe srèm gwèk,

hwèna angkam Èe asa desa hen gubiridal, ‘Em in hen ano hlil irin wenyà.’

Men desaë menkam kwasang gwibirda srèm gwèk,

hwèna Èe asa angkam kwasang gwibiridal.

²⁶ È-ènak de zini men desaë gubiridak, ‘Zen in ano hlil irin zisi hom,’

hwèna desa Èe asa gubiridal, ‘Em in Ngaya Zini Alap ère mo walas tangan.’”*

* 9:15 9:15 Kel. 33:19 * 9:17 9:17 Kel. 9:16; 11:9-10 † 9:20 9:20 Yes. 29:16; 45:9 Blome hen yu hap dena, Paulus kama ngatdarak nakore syal gwibin kire-kire hap ale gulku, hwèna enlalana apdenak- men kirekam Orya ol zini yu-blomena syal nei gwibirinke. * 9:26 9:26 Hos. 1:10; 2:22-23

27 Hwëna Yahudi zi hip dena, Yesaya Bak anakan Alap mo ola tenggwaran naban ayang gulku,

“Sap eiwa, Israel Bak mo ausu nakore zini zëno beyana san de hinak de hisglimni kiye,

hwëna da-en tangan sa ëngaya gwer.

28 Sap Bian Alap nabakam sa okamana ansa olo gulu.”*

29 Etan Yahudi zi hip Yesaya Bak man ale gulku,

“Soson Zini Bian Alap de nësa anakan gubiridan srëmkam, ‘Dikire da-en ëngaya gwek,’ ki emaka kitak tangan ëna Sodom hen Gomorak de zi mo kim juwek.”*

Mae hap de ol: Yahudi zini hom Alap zëre onak dikim ëdakastin hip de ora ësena dam dasi'in.

30 Zep nen banakarekam esa Alap mo ola insa srip ulsul? A kirekam esa: Yahudi srëmi zini, zen sap hom Alapsa de gweblak. Zen hwëna Alapsa de taibliblan nakon ki zëre mo nwenak ëdakasti'in— Kristus hup de ol dawemna insa kim daibli gwibi'inke. 31 Hwëna Yahudi zini, zen sërkam sap zëre mae mo sosonkam Musa mo titi tabin ol san de ang tankam alp nei gwibirin— dekam de Alap mo nwenak ëdakastin hipye. Hwëna waba tolkam! 32 Ba hap waba hap? Zen sap zëre mae mo sosonkam ëalp gwe-gwenan—hwëna Alapsa de taibliblan srëmkam. Zen in zep gol tenya iwe de tanasa tang ta zankam altil gwenan— 33 men kirekam Alap mo olak lwakke,

“Ëe ama gol te dawemna Yerusalemk ngirinnik ik gi'in,

zi deka zëwe tana bol tang ta gwe zankam ëaltil gwek.

Zen zep sa gol tenya insa husus nei gwibir.

Hwëna men zen de gol tenya insa daibli gwibi'ik,

zen molya anakan ëenlala gwe-gwek, ‘Ëe an waba habë taiblibik.’”§

10

1 Zep aya-wal oso-wal, ëe ama tangan dwam gwe'an— ano zi ausu nakore zini kitak de sap ëngaya gwen hap. Zen in zebë enlala zon tasiblin naban Alapsa aberbe ta tine gwenan. 2 Ëe eiwa denakaë emsa gubirida'an: Yahudi zini in sap eiwa Alap mo syal hap syal-syal tanganna. Hwëna zëno mae mo syala in, men kirekam angkam Alap goltreizim'ira, zen diki desan maka ang ta'an. 3 Sap zen hom Alap zëre onak dikim ëdakastin hip de ora ësena dam dasi'in. Zen hwëna zëre mae mo enlala san ëpba titi tabin ol enna insa kyangkyang nulsuk tine gwenan. Zen in zep Alap mo ora ëse zertreizimdin sin de ang tan hap baes ta gwe'an. 4 Sap Kristus mes nëbe mae hap Musa mo titi tabin ola insa sul sonezimki. Zep tingan men zene angkam Kristus ensa laiblibla'an, zen dekam zebe Alap mo nwenak ëdakasti'in— titi tabin ola insa de enlala gwibin srëmkam.

Mae hap de ol: Tingare zi ausu nakore zini, men zen en de Kristussu daiblibla'ak, zen zen sa ëngaya gwer.

* 9:28 9:28 Yes. 10:22-23 * 9:29 9:29 Yes. 1:9 § 9:33 9:33 Paulus man Yerusalem mo aha bosena “Sion”kam ale gulku. Paulus man Yesaya 28:16na awe ale gulku, hen zen man Yes. 8:14 naban siri gulku. Yesaya Bak “kaso moko”kam ale gulku, sap Yahudi zini kasokam gola dauk gweblak. Hwëna Orya ol zi hip, ngirin gol tenya ban enlalana man anakan apde nek, “Bol-zaun tangan wenya.” Zep “gol te”kam li nul sonek. Ngirin gol tenya insa de dam gulsunnu, Zen Kristus.

⁵ Hwëna Alap mo nwenak de ëdakastin hip dena Musa mo olak man lwak,

“Men zen de ano titi tabin ola an san sul sonenkam ang ta gwe'ak, zen zen en sa hëndep denaban ëngaya gwer.”*

⁶⁻⁷ Hwëna Alap mo olak, Zënaka de taibliblankam de zëre mo nwenak ëdakastin hip dena man hen lwak,

“Em home auhu-kama tim niban de ngatan zi mo lang san de tëblan hap ëdwam gwe'an.

Hen juwen zi mo lang san de tëblan hap hen home ëdwam gwe'an.”*

Alap mo olak de gulk sun ol blaoranna in mo dam gulsunnu a kirekam moye: Em home ëdwam gwe'an– Kristussu de ngatan zi mo lang nakon zerati gwezan hap, ahaksa juwen zi mo lang nakon de zerta gwe sezan hap, Zen dikim ëngaya gwen hap emsa mas gwibiridan hapye. Sap Kristus ebon mae onakon langanak hom. ⁸ Sap em dikim ëngaya gwen hap dena, zen Kristussu de taibliblan en nakon– ëe men kirekamé ol dawemna ol halada gwenanke. Zen zep Alap mo olak anakan lwak,

“Ol dawemna in, ba hap de langa san teibin hip? Zen ere mae mo ëk tihinak hen enhonak am lwa'an.”*

⁹ Sap em de ere mo enho nakore taibliblanna insa zi mo inik anakan kira gunnu, “Yesus Zen ano Teipsinni,” hen enho nakon de anakan taibliblanna, “Desa eiwa mes Alap tin nikon ngaya taka,” ki em hen esa ngaya gwera. ¹⁰ Sap em de enho nakon taibliblankam, dekam em mese Alap mo nwenak dakastilida. Hen ere mo taibliblanna insa de zi mo inik kira gunnu, dekam em mese

ngaya gwenda. ¹¹ Sap Alap mo olak man lwak,

“Men zen de Biansa daibli gwebla'ak, zen molya anakan eenlala gwe-gwek, ‘Ee an waba habë taibliblak.’”*

¹² Alap mo kirekam de gubiridanna in, zen kitak de zi hip dena– sap Yahudi zi, sap hen Yahudi srëm zi. Sap zëno mae mo Bianna aha-en, hen men zen Desa abe da gwenan, zëbe mae hap man dawemna mamkam gol gwizimmira. ¹³ Sap Alap mo olak anakan lwak,

“Men zen Biansa anakan abe da'ak, ‘Asa em ngaya tan,’ zen zen sa ëngaya gwer.”*

¹⁴ Hwëna zini banakan sa abe da gwer?– zen de nama taibliblan srëmkamye. Hen banakan sa daibli gweblal?– zen de nama zëbe hap denaka ësane gwen srëmkamye. Hen zen banakan sa zëbe hap dena ësane gwe-gwer?– zi de tonbiridan srëmkamye. ¹⁵ Hen zini banakan sa ol dawemna insa zëbon mae osan dep nolsong gwe-gwer?– Alap de zisi zëbon mae osan dep lup gul sonen srëmkamye. Zen zep Alap mo olak anakan lwak,

“Zini men zen Alap mo ol dawemna golhata zanna, zen isrip-sri gweblan tanganna.”*

¹⁶ Hwëna ol dawemna insa nolhalada gwenan tingare zini hom dokwak nul gwenan. Sërkam tangan Yahudi zi. Sap zen kire hap dena Yesaya Bak mo olak man dakasti'in anakan in zen lwak,

“Bian, ëe insa eno ola ayang gul gwenan, hom dokwak nul gwenan.”*

¹⁷ Sap Kristussu men zen daibli gwebla'an, zen diki men zen zëbe hap de ol dawemna insa ësane gwe-gwenanke. ¹⁸ Hwëna

* **10:5** 10:5 Im. 18:5 * **10:6-7** 10:6-7 Ul. 30:11-13 * **10:8** 10:8 Ul. 30:14 * **10:11** 10:11 Yes. 28:16 * **10:13** 10:13 Yl. 2:32 * **10:15** 10:15 Yes. 52:7; Nah. 1:1 * **10:16** 10:16 Yes. 53:1

Yahudi zi de ësane gwen hap dena banakarekam Alap mo olak lwak? San zen maka anakan ègu gwe'an?– “Alap, bahem asa karek tan, sap èe homè ol dawemna insa sak.” Hwëna zen diki zen maka enlala hohle tan naban lowehe gwe'an, sap Alap mo olak anakan am lwak,
 “Alap de kitak yang tabin hip de ola mes tingan ètawa gwendal.

Sap keis maesa de hlauludankam zen dekam maka Alapsa tame da'an.”*

Kirekam de dam gulsunkum, ki zen maka hen Alap mo Kristus hup de hamal hap de ola insa dawemkam daïlibik. ¹⁹ Hwëna san ha Yahudi zini Kristus hup de ol dawemna hom yap tame nu'in? Zen diki nonol zen maka tame nuk, sap nonol tangan Musa Bak zèbe mae hap Alap mo ola anakan ayang gulzimki,

“Èe asa syal gwibir– em dikim Yahudi srëm zisi sisngin gwibirida gwen hap denaye, sap Èe asa zèbe mae hap dawemsa golzim.

Hëndep em esa Asa de tame tan srëm zi ausuna insa jal eibirida gwer.”*

²⁰ Hen Musa mo hyanak etan Alap mo ola ansa Yesaya Bak Yahudi srëm zi hip dena damnak anakan ayang gulzimki,

“Zi ausuna men zen Asa dèbla srëm gwek,

zen sa hwëna Asa dam dasil.

Hen men zen Asa tame da srëm gwek,

Èe asa zèbe mae hap Ènaka zertreizim.”*

²¹ Hwëna Yahudi zini abe mae hap dena Yesaya Bak sap anakan ayang gulku,

“Èe holo tangankamè sap ère mo tahana Yahudi zisi de haen gwibiridan hap inin sosok tine gwek,

hwëna nol drak-drak zi ausuna in hom mae Asa nasalblak.”*

11

Mae hap de ol: Alap mo kalangna ki– Yahudi zi hip de etan dawemsa golzimdin hip denaye.

¹ Zep san ha Alap eiwa mes zère mo nonol hlil irin zi ausuna Yahudisa gweibirida kinika? Sap kirekam bëjen. Èe dwan hen dekore wal syake– Abraham Bak mo auyan-tane ahana. Èe an hen Benyamin Bak mo ausu nakon de saltin nïkake. ² Alap bëjen ano ausu nakore zini insa gweibirida kinin– mensa sap nonol hlil inkiye. Em san ema Alap mo ola ansa eititi eibi'in?– men kim Elia Bak Yahudi zi aususa de husus gwibiridan hap dena Alapsa tawa takaye:

³ “Bian, zen mes ere mo olsa de ayang gul gwen hap de zini damerasik. Hen ere hap de otweran tru tase gweblan kals maena mes dre dasibir. Èe angkam è-en tanganè gwë'an, hen asa angkam tan hap alp dasi'in.” *

⁴ Hen em wèhè enlala eibi'in?– Alap men kirekam ding gulblukaye. Zen man ding gulbluka,

“Em e-en home gwë'ara. Èe mesè zini da-en, tuju ribu en tolkam, ère onak dep dam tasibik– yang tasin alapna Ba'al Bak hap

* **10:18** 10:18 Mzm. 19:5 * **10:19** 10:19 Ul. 32:21 * **10:20** 10:20 Yes. 65:1 * **10:21**

10:21 Yes. 65:2 * **11:3** 11:3 Elia Bak kim Alap mo ola ayang gul gweka, dekam Israeik men zen teipsinkim irik gilkï, bosena Ahab Bak. We zem bosena Izebel Bak. Zen yang tasin alapna Baal Bak osan dep sil libirhal gwek– hen aha yang tasibin dowal-dowal san dep. Israeik de zini zep hëndep eiwa de Alapsa hli da gwek, hen zèbe hap de otweran tru tase gweblan kals maena dre da gwibik. Ahakore weny men zen sap Alap mo olsa ayang nul gwizimk, desa hen man damerasik gwek. (1Raj. 19:10-14) * **11:4** 11:4 1Raj. 19:18

de bokle kom so gweblan srëm wenyaka.”*

⁵ Zep angkam hen kirekam. Alap mes da-en zère hap Yahudi zi ausu nakon dam tasibirki– men zen Alap zère mo kwasang-kwasang nakon Kristussu de taïblibblankam ëngaya gwe'anke. ⁶ Hen man tangan dam gwesinïn: Zen de Alap mo kwasang-kwasang en nakon ëngaya gwe'ak, ki zen ba maena hom syal neibik– dekam de ëngaya gwen hap denaye. Sap zi zère mo syala kon de ëngaya gwenkam, desa bëjen anakan gubin, “Zen Alap mo kwasang-kwasang nakon ëngaya gwek.”

⁷ Zen in zep Yahudi zi hip dena anakan lwa'an: Alap mo nwenak dikim ëdakastïn hip dena mensa sap dei gwibik, hwëna beya nik hom hla nuk. Hwëna men desa en Alap nonol dam tasibirki, zen zen en hla nuk. Hwëna beya weny kip, ënol drak-drak gwen hap denaka golzimki. ⁸ Zen man dakastï'in– Alap mo olak men zen anakan lwakye,

“Alap mes desa totokkam de truwen hap gubiridaka.

Hëndep angkam zëno mae mo nwena mes dïmïn tabir-zimki,

hen ini mes mat tasibir-zimki.”*

⁹ Hen Daud Bak kire zi hip anakan Biansa gubluka,

“Bian, dikire talalha srëmkam lowehe gwek– Emsa dekakim hwëna eititi në gweblak.

Hen dikire sowe henkam lowehe gwek– dekakim anakan tame nul srëm gwek, ‘Èe an juwen hap de ora sanë ang ta'an.’

¹⁰ Hen dikire zëno mae mo nwena ëdïmïn gwek– dekakim ëkara gwe srëm gwe-gwek.

Dikire nihin dohon-hon naban hëndep denaban lowehe gwek.”*

¹¹⁻¹² Zep ahakon sa asa dak-ensiblil, “San ha Alap zère mo nonol hlil irin zini in hëndep denaban mes juwen orana in san ang tak?” Kirekam hen bëjen. Zen mae hap ki Alap zère mo nonol hlil irin zini, Yahudisa, kirekam gweibirida kinika: Dekam de zen Yahudi srëm zisi anakan hlauludan hap hen sisngïn gwibiridan hap, “Zen en ba hap Alap onakore isrip-sri naban lowehe gwenan? Diki nen hen emaka Kristussu zëno mae mo kim laïblibla'an.” Zep angkam Yahudi srëm zi Alap mo kwasang-kwasangnak lowehe gwe'an, sap Yahudi zini man Kristussu de kirekam taïbliblan hap baes ta'an. Hwëna lamkam kim de etan Alap kwang guluda'an– dekam de zen hen etan zère mo kwasang-kwasangnak kitak lowehen hap, zen dekam sa zen hen Kristussu daïbliblal, hen zen dekam tangan sa tingare zi mo isrip-srina taman kinil, sap zen hen dekam sa Alap onakon hë'ho gwibin nika nulin gwer.

Mae hap de ol: Yahudi srëm zini men zen angkam ëngaya gwe'an, bap zen ëbolte-bolte gwe-gwen.

¹³ Hwëna ëe Yahudi srëm zini ebe mae habë ale gulzim'in, sap Alap mes asa dam tasiki– dekam de Yahudi srëm zini ebe mae hap ol dawemna ansa golzim halada gwen hap. Hwëna syala insa Alap abe hap wei yul soneblaka, ëe mae habë desa syal-syal gwe-gwibirin hen golluwe gwenan: ¹⁴ Sap ëe ama dwam gwe-gwe'an– ère mo zi ausu de emsa hlauludankam anakan sisngïn gwibiridan hap, “Zen en ba hap Alap onakore isrip-sri naban lowehe gwenan. Hwëna nen home.” Kirekam zen hen maka dam nulsu'un,

* **11:8** 11:8 Ul. 29:4; Yes. 29:10 * **11:10** 11:10 Mzm. 69:23-24

“Diki nen hen emaka Kristussu zëno mae mo kim laiblibla'an.” Kirekam de lwankam, zen hen maka ëngaya gwe'an. ¹⁵ Sap Alap kim Yahudi zini baes gwibiridan makan gweibiridaka, dekam zep hwëna zëre han de zerumlae gwen hap de orana tingare okamanak de aha zi ausu hap kles tyasizimki. Zep isrip-sri gwibin tangan nik sa lwal- Alap kim de Yahudi zi niban etan golëumlae gwe'ankaye. Dekam zen sa ënwe-mase gwer- san de juwen nakon de etan ëngaya gwenna kiye. ¹⁶ Eiwa, kirekam sa lwal, sap auyan-aza wal zem mes Alap mo nwenak ëdakastik. Zep hen auyan-tane wal zem an sa hen hëndep ëdakastil. † Sap Yahudi zini, zen Alap mo ik gïn zaitun makan ënwe-mase gwe'an. Zaitunna in mo ausuna, zen Abraham mae. Zen man tangan Alap mo nwenak ëdakastik, zep hlihlina in sa hen lamkam ëdakastil.

¹⁷ Hwëna Alap zëre mo ik gïn zaitunna insa, ahakore hlihlina mes blom gulsuku- zao de hwëna zën de saltin zaitun hlihlisa zëno tihinak eiyas gïl inen hap. Zen Yahudi srëm zini emsa kirekam eiyas gïl ineka. Zep Alap mensa Abrahamsa walas zeban gu-gubiridaka, hë'ho gwibin nika de golzimdin hip dena, zen hwëna angkam eme mamkam ulin gwe'an. ¹⁸ Zep Yahudi srëm zini em bahem anakan ëboltebolte gwe-gwen, “Nonol hlihlina mes Alap blom gulsuku, hwëna asa zë eiyas gïl ineka.” Emki anakan ëenlala gwe-gwen, “Èe an dwan hli-hli en nakake. Èe ausu naka hom.” ¹⁹ Hwëna em emaka

asa ding ulbli'an, “Sap eiwa. Hwëna Alap mes nonol hlihlina insa blom gulsuku, zao zep hwëna asa zëno tihinak eiyas gïl ineka.” ²⁰ In sap eiwa kirekam. Hwëna desa Yesussu de taibliblan srëm hap kirekam gweibirida kinika. Em hwëna ema laibliblak. Zep kire hap bahem tangan ëbolabola gwen. Diki em anakan emaka ëairi gwe'an, “Èe babë hen zëno mae mo kim taiblibla srëm gwen.” ²¹ Sap Alap insa nonol hlihlina Zënaka de taibliblan srëm hap blom gulsuku, ki Zen hen sa etan emsa blom tasibiri- em de hen zëno mae mo kim taibliblan srëmkamye. Molya em ensa kwasang gwibiridaka.

²² Zep man dam gwesinïn: Alap Zen man zi hip kwasangna hen jala gol gwizimnira. Men zen zëno ora ëse zertreizimdin sin de ang tan hap baes tak, zëbe mae hap mes jala goltreizimki, zep hëndep gweibirida kinika. Hwëna em in zene angkam Kristussu blol ë gwebla'an, Alap zep emsa zëre mo walas makan kwasang gwibirida gwe'ara. Hwëna em de hen taibliblanna insa golzausunkum, emsa hen sa gweibirida kinila. ²³ Hen kirekam, Yahudi zi de etan taibliblan hap lwanda ha'anzak, Alap sa etan eiyas gïl inera. Sap Alap mo sosonna ki- kirekam de etan syal gwibin hip denaye. ²⁴ Sap Alap, eiwa, owas tangankam emsa syal gwibiridaka, zep emsa ik gïn srëm zaitun hli-hli mo kim zëre mo ik gïn zaitun mo hli blom gulsunnuk eiyas gïl ineka. Zep mes tangan dam gwesinïn: Zëre mo ik gïn hlihlina insa blom gulsuku, desa de etan

† **11:16** 11:16 Awe “auyan-tane wal zik de ëdakastin” hip dena, Paulus gulk sun de ol blaonziminni dan-dan ale soka: Ahana Alap hap de rotisa de syal gwibir-blin hap dena, ahana ik gïn zaitun ausu hap dena. Roti mang-mang gunsu de akasibin hip ap gul irrinni, zen de dërek gwenkam, ki kitak dërek enna. Zep mensa Paulus roti mang-mang gun hup dena ale gulku, zëno enlalana apdenak- ik gïn zaitun hup de ola in hanye. Zen a kirekam moye: Yahudi mo auyan-azana Alap mo nwenak man ëdakastik, zep sa auyan-tane wal zem hen lamkam ëdakastil.

eiyas gîl inen hap gwa-gwa naka hom. Zère mo weinak de etan eiyas gîl inen hap maka tangan sam gwesî'in.

Mae hap de ol: Alap tîngare zi ausu nakon zini man kwasang gwibirida gwenda.

²⁵ Yahudi srêm aya-wal oso-wal, em de ëbolte-bolte gwe-gwen srêm hap, ansa emki ësane gwen! Alap mo aha kalangna mensa orep aning gul gwizimki, hwëna abe hap mes desa goltrëblaka, hwëna angkam ëe ama ebe mae hap srip gulsuzim'in: Emsa angkam en de ëKristen gwen hap Alap gubirida'ara. Sap Yahudi zini zen hen angkam en Alap mo kalang gwe gun sun ënol drak-drak gwe-gwe'an. Hwëna Yahudi srêm zini em kime Yesussu de taiblîblankam kîtak tangan sowe he'ak, Alap men ki-en beyana dam gulsuku, zen dekam sa Alap Yahudi zini insa etan kwang guludala. ²⁶ Zen dekam sa Alap tîngare Israel Bak mo ausu nakore zini in ëngaya gwen hap de ora san dep kwang guludahal zala. Sap Alap mo olak man lwak, "Ëna Yerusalem kon sa ngaya tabin hip de Zini hata zala, Zen Zen sa Israel Bak mo ausu nakore zini insa etan Alap osan dep golëlwan dahal zala.

²⁷ Hen Ëe dekam asa ëre mo zi niban de ol ziaha-en gunnu insa sul soner— kimë zëno mae mo karek-karekna tap gulsuzim'ikye.*

²⁸ Zep angkam Yahudi zini mes Alap gweibiridaka— san de zère mo jal zini kiye. Hwëna em Yahudi srêm zini em zebe angkam Kristus hup de ol dawemna ulin gwe'an. Hwëna Yahudi zini in nama Alap mo hlil irin nik hen lowe he'an, zep Alap mo zëbe mae hap de kwasangna nama.

Sap Zen nama zère mo ol gunnu insa enlala gwe-gwibi'ira— mensa orep auyan-aza zem Abraham, Isak, hen Yakob maesa gubirida gwekaye. ²⁹ Sap Alap mensa ëngaya gwen hap zini dam tasibirki, zëbe mae hap de enlalana insa bëjen wet tyasin. Hen zère mo zi hip de golz-imdinni, Zen bëjen etan al gulz-imdin. ³⁰ Zep Yahudi zi niban Yahudi srêm zi niban, em mese Alap mo nwenak ëlirak gwek. Orep Yahudi srêm zini em hen Alap mo jal zi mo kime lowehe gwek. Hwëna Yahudi zini in kim Kristussu de taiblîblan hap baes tak, zen dekam zep hwëna emsa kwasang gwibiridaka. ³¹ Zep angkam Yahudi zi hwëna eno mae mo weinak Alap mo jal zi kim lowe he'an, sap Alap emsa hwëna kwasang gwibiridaka. Zen kirekam Alap Zën ki eirim ënol drak-drak gwen hap gubiridaka— dekam de etan kwang guluda halzan hapye. ³² Sap Alap mes ki gubiridaka, "Dikire tîngare zi ausuna nonol ënol drak-drak gwe-gwek, ki asa hwëna etan kwasang gwibirida gwer."

³³ Eiwa, nëno mae mo Alapna sërkam de dawem tanganna! Zëno enlalana blal tanganna, hen zëno tame gunnu.

Zini nen toton banakan dep?— zëno klis gunsu de tame gun hupye, hen zëno nëbe mae hap de syalaye.

³⁴ Zen in zep Alap mo olak man lwak, "Zini toton banakan dep?— Bian mo enlalana de tame tan naye.

Hen Bian Zënaka toton nara dep?— tîti tan naye!"

³⁵ "Hen Alap nara zi hon ba maena bohë gulku?—

* 11:27 11:27 Yes. 59:20-21; Yer. 31:31-34

zep de hwëna Alap etan golblan hapye.”*

³⁶ Sap tîngare yang tabinni, ausuna kitak

Alap en honke.

Zen kitak Alap mo sosen en nakon ki lwa gwenan,

hen tîngan Alap zëre mo bose ensa de teip gulsuk gweblan en hap ki lwa gwenan.

Dikire kitak hëndep denaban boltere da gwëk! In eiwa.

12

Kristen zi de Alap mo nwenak kirekam lowehe gwen hap de ol:

¹ Zen in zep, aya-wal oso-wal, ëë ama emsa tîti tabi'in: Nen nère mae mo timni Alap en hap nen sosok gul gweblan– otweran ninsi de Alap hap de kalsnak lone seblan makan. Sap Alap tweran tangansa de tru ta seblan hap hom dwam gwe'ara. Zen diki nëno mae mo timsi dwam gwibi'ira. Nen mese anakan tame uk, “Alap mes zëre mo sërkam de kwasang-kwasang nakon Yesussu nëbe mae hap sosok tazimki,” zep nen hen nen nère mae mo timni zëbe hap sosok gul gweblan– dekam de zëno bosesa mam gulblun hap, hen dawemsa gol gweblan hap.

² Auhu-kama enlala enkam bap nen lowehe gwen. Hwëna Alap dikim nëno mae mo enhosa li ta sone gwizimdin hip nen nënaka Zëbon onak sosok ta gwibin. Zen dekam esa ëliwehe gwer– san de zi ësena kiye. Dekam esa Alap mo nëbe mae hap de dwam gwibir-zimdinni anakan dam ulsuk gwer, “An kirekam de lowe henna, zen tangan Alap zëre mo nwenak dakasti'in.”

³ Aya-wal oso-wal, Alap man sërkam asa kwasang gweblaka, zep asa dam tasiki– Kristus hup de olsa de golzim halada gwen hapye. Zen in zebë emsa kitak

tîti tabi'in: Sosonna mensa Alap zëre mo syal hap nëbe mae hap srën-srënkam gol gwizim'ira, dawem enkam nen gwirensin. Bap nen nënaka anakan boltere ta gwibin, “Abon Alap onakore sosonna mamna.” Diki anakare enlala betek naban nen nënaka enlala gwibirida gwen, “Ba hap tangan Alap kirekam de sosonna abe hap golblaka?– sap ëe an hen orep karek gol gwen nakake.” Zep men kirekam ena aha-en aha-enkam Alapsa anakan laibli gwebla'an, “Abe hap kire sosonsa golblaka,” zen kire enkam emki syal gwe-gwibin– hwëna enaka de boltere ta gwibin srëmkam. ⁴⁻⁵ Zep nen Kristussu de taibliblan wenyä, nen mese Deban ëraha-en gwëk– san de aha-ere timni kiye. Zi mo timni zëno hlihlina beyana, hen hlina in mo syala srën-srënna– men ki tanana, tahana, hen ing ala maena. Zep nen hen beyana, hen zëre mo syal hap de sosonna mensa Kristus nëbe mae hap wei yul sonezimki srën-srënna. Hwëna nen an aha-ere tim nikorena, zen in zebe nënaka mas eibirida gwenan hen kwasang eibirida gwenan.

⁶ Zep Alap mes nëbe mae hap zëre mo sërkam de kwasang-kwasang nakon srën-srënkam sosonna golzimki. Zep ebe mae hap de zëre mo Enho nakore hamal hap de olsa ayang gul gwizimdin hip denaka gol gwizimdinkim, men kire enkam ena anakan taibli'ara, “An Bian desa de ayang gulzimdin hip abe hap golblala,” ki emki hëndep ayang gulzimdin. ⁷ Hen kirekam, ebe mae hap de aha zisi dikim mas gwibirida gwen hap de sosonsa gol gwizimdinkim, emki hëndep mas gwibirida gwen. Ahaksa aha zisi de Alap mo olkam tawa ta gwibin hip de

* 11:35 11:35 Yes. 40:13; Yer. 23:18; 1Taw. 29:14

sosonsa de gol gwizimdinkim, ki emki hëndep tawa ta gwibin. ⁸ Hen aha zisi dikim tatete ta gwibin hip denaka de gol gwizimdinkim, emki tatete ta gwibin. Tahalha zisi de te-alakam mas gwibirida gwen hap denaka de gol gwizimdinkim, emki isrip-sri naban mas gwibirida gwen. Hen Kristen zisi dikim nol gwibiridan hap de sosonsa de ebe mae hap gol gwizimdinkim, emki syal-syalkam nol gwibirida gwen. Hen aha zisi de kwasang gwibirida gwen hap denaka de gol gwizimdinkim, emki isrip-sri enlala naban kwasang gwibirida gwen.

⁹ Botonkam bahem aha zisi kwasang gwibirida gwen. Diki eiwa-eiwa tangankam em kwasang gwibirida gwen. Enlala jal-jalsa emki ja-ja ta gwen. Dawemsa de syal gwibin hip de enlalasa emki kyang-kyang tasik gwen. ¹⁰ Ere mo Kristen bose walya emki dawemkam kwasang gwibirida gwen— men kiye, ere mo iye tangansa de kwasang gwibiridanna. Eno bosesa de aha zi teip gulsublun hap bahem ödwam gwe-gwen. Hwëna diki hwë-hwëkam em enaka blikip gwesibirida gwen. ¹¹ Eno mae mo enho nakon Alap hap de isrip-srina hap zen betek gwen. Hwëna Alap mo Enho nakore isrip-sri naban emki Bian hap de syalak ësyal-syal gwe-gwen. ¹² Isrip-sri naban emki anakare enlala naban lowehe gwen, “Mensa Bian nëbe mae hap hamal gulzimki eiwa nen esa ulin.” Zep kareksa de goltowennak, tatem em özauk gwen. Alapsa em gu sonebla tine gwen. ¹³ Kristen bose wal uk de ëtahalha gwenna, emki mas gwibirida gwen. Hen eno mae mo tamë tabin srëm zi de eno mae mo ënak yaing gwe-gwe zankam,

emki isrip-sri naban ere mae mo gola kon lup gulin gwen.

¹⁴ Zi de emsa Kristus mo bose hap karek tabinkim, Alapsa em gu sone gweblan— Zen de zëbe mae hap dawemsa golzimdin hip. Hwëna Alap de karek tabin hip bahem abe tan. ¹⁵ Em de Kristen bose omka anakan salbiridankam, “Zen isrip-sri naban lowe he'an,” emki hen zëno mae mo isrip-srina insa enhonak eisbin. Banakare kareksa de goltowen nakon de enlala dowe hanan naka salbiridanna, emki hen zëno mae mo enlala dowe hananna insa ere mae mo enhonak eisbin— em de hen gol towen makan. ¹⁶ Aha-ere enlalakam em lowehe gwen. Bahem anakan ëbolte-bolte gwe-gwen, “Ëe wal bosyanna wakin han apdenak hom.” Hwëna bose srëm zi niban emki apdekam isrip-sri naban golëapde gwe-gwen. Bahem enaka anakan enlala gwibirida gwen, “Ëe an mes tanganë tewesik.”

¹⁷ Zi de ebe mae hap kareksa golzimdinkim, em hwëna bahem zëbe mae hap karekna gol gwizimdindin. Em hwëna tïngare zi mo nwenak dikim dam-dam enkam lowehe gwen hap em ëalp gwe-gwen. ¹⁸ Diki dawemna ere mae mo sosen jam en em ëalp gwe-gwen— dekam de tïngare aha zi niban enlala sësek enkam lowehe gwen hapye. ¹⁹ Hen aya-wal oso-wal, bahem tangan aha zi niban enaka hwë-hwëkam karek ta gwibin. Diki Alap Zën sa karek ta gwibiri. Em bahem. Sap Alap mo olak man lwak,

“Ëe ama emsa gu-gubirida'an: Emsa de zi bose uk karek tabinni, Ëe asa hwëna desa karek ta gwibir. Em bahem.”*

²⁰ Zep men kirekam Alap mo aha olak lwa'an, kirekam em gweibirida gwen,

* 12:19 12:19 Ul. 32:35

“Eno jal zi de usak gwenna, tembanesa em golblan.

Hen ho-hole gwenkam, hosa em golblan.

Sap em de kirekam gwë gweblankam, dekam saherak esa drënera.”*

²¹ Dowal mo kigī naban de zerei-jannak, bahem ësin gwe hana gwen. Hwëna dawemsa de gol gwen ennak em tatem ëzauk gwen. Zen dekam sa karek san dep de titi tan hap emsa topse gweblala.

13

Kristen zi de kirekam pemerinta mo nwenak lowehe gwen hap de ol:

¹ Pemerinta nakon men zen nësa irik nil gwenan, desa tingan nen blikip gwesibirida gwen. Sap tingham ahu-kamanak de teipsinteipsin wenyana, zen Alap dam tasik gwibirida. Zen de dam tasibin srëmkam, hom ëteipsik gwenan. ² Zen in zep, pemerinta mo titi tabin olsa de gulmurunkum, zen man nwe-mase gwe'an— Alap mo olsa de gulmurunu kiye. Alap Zën sa hen nësa kire hap karek ta gwibiri. ³ Men zen dawemna syal nei gwibirin, zen hom pemerinta mo mam-mamna naïribirida gwenan. Diki men zen karekna syal nei gwibirin, zen man naïribirida gwenan. Zep em de dawem ensa syal gwe-gwibinkim, emsa sa sam neisik gweblal, hen aïrin srëmkam esa gwë gwer. ⁴ Sap pemerintanak de mam-mam wenyana, zen desa mes Alap nëbe mae hap de dawem hap dam tasibirki. Hwëna nen de zëno mae mo nwenak kareksa syal gwe-gwibinkim, ki nen aïrin niban esa lowehe gwer. Ki hwëna Alap sa desa nësa de karek tabin hip gubiridala. Sap desa mes Alap kire syal hap dam

tasibirki. ⁵ Zen in zep, pemerintanak de mam-mam wenyana nen blikip gwesibirida gwen. Zen nësa dikim karek tabin srëm en hap hom, hwëna nëna hen nëre mae mo enhonak kirekame Alap mo dwam gwibinni eis gwibi'in.

⁶ Zen in zep, pemerinta hap em pajak hap de te-alana gol gwizimdin. Sap men zen pemerintanak irik ni'in, zen san de Alap hon de ëbabu gwe-gwen zini kiye, hen zen kitak pajak te-alana in dekon gajina nulin gwenan. ⁷⁻⁸ Zep men kirekam dakasti'in, kire enkam em gol gwizimdin. Emsa de pajak hap de te-alasa de golzimdin hip gubiridankam, emki golzimdin. Hen men zen blikip gwesibirida gwen hap ëdakasti'in, emki desa blikip gwesibirida gwen. Hen te-ala maesa de bohë gunnu, emki etan sul sonenkam gol gwizimdin.

Mae hap de ol: Kristen zini, nen nënaka kwasang gwibirida gwen, sap Yesus mo lwa halzan hap de yaklanak dep angkam man gole de gwe'an.

Angkam kwasang hap denakaë gulk sun blaonzim'in: Zini kim te-ala yawalsa zinik bohë nul gwenan, zen dekam ben jamkam etan nol gwizimnin. Kim su nul sone gwenan, dekam zep gol gweblanna nolzausuk gwenan. Hwëna ëe ama emsa gubirida'an: Zi bosyansa de kwasang gwibirida gwenna desa bëjen golzausun. Sap men zen zi bosyansa kwasang neibirida gwenan, zen dekam tingham Musa mo titi tabin olsa su nul sone gwenan. ⁹ Sap tingham Musa mo titi tabin ola, zëno ausuna zen kwasangnak lwa'an. Sap zi bosyansa de kwasang gweblankam, dekam wal bosyansa de karek ta gwen srëm hap de titi tabin ola insa bëjen

* 12:20 12:20 Ams. 25:21-22

gulumurun. Zep kwasang gwe-blankam bëjen kahalo tan hen sowë tan. Kwasang gweblankam hen bëjen zëno bi gwibin kire-kiresa dwam gwibin, hen bëjen tan. Zep Musa mo jalse gwen ola in, zi bosyansa de karek ta gwen srëm hap dena, zëno ausuna aha-en-men zen hen anakan lwakye,

“Zi bose omka em kwasang gwibirida gwen-san de enaka de kwasang gweblanna kiye.”*

¹⁰ Zep nen de aha zisi kwasang gwibirida gwenkam, nen dekam bëjen desa karek tabin. Zep dekam man nwe-mase gwe-gwenan, nen hen kwasangsa de syal gwibinkim tïngare Musa mo tïti tabin olsae kim su kul sone gwenan.

¹¹ Kirekam de lowe henna zen hen mae hap: Sap Bian mo lwa halzan hap de yaklana angkam man tangan golek de gwe'an. Zep ni truwen makan bap nen lowehe gwen. Sap nësa dikim hëndep denaban ngaya tabin hip de yaklanak angkam mes tangan golek de gwer. Men kime Biansa laïblïblak, dekam nama langanak.

¹² Sap kawesinnï an zen angkam lwa'an, tap gwen hap man golek de gwe'an. Hwëna nen dikim ngatan tangannak lowehen hap de yaklana angkam man zïlsï'in zala. Zep kawesinnïk bap nen lowehe gwen. Kawesinnïk de lowehe gwen zi mo syala bap nen gol gwen. Diki ngatannak de lowehe gwen zi mo syal ensa nen gol gwen-dowal mo kïgïsa dikim zereija gwen hapye. ¹³ Zep nen Kristus mo nwenak dam-dam enkam nen lowehe gwen-dekam de kitak nësa anakan

tame tabin hip, “Zen eiwa ngatan-nak lowehe gwenan.” Syan-syan enlala enkam bap nen lowehe gwen. Hen ho mamakna bap nen mamkam otdeblanda gwen. Bap nen ëkahalo gwe-gwen. Hen nëre mae mo hole-hle san bap nen ang ta gwen. Hen bap nen ëdarak gwe-gwen. Hen aha zi de banakare dawem maesa gul irinnik hla tankam, bap nen kire hap husus gwibirida gwen. ¹⁴ Diki Bïan Kristus Yesus en hon nen nënaka sosok ta gwibin-Zen dekamim enho nakon nësa golëlowehe gweka. Hen bap nen enho nakon ëkalang gwe-gwen-dekam de nëre mae mo auhukama hole-hle san ang ta gwen hapye.

14

Mae hap de ol: Kristen zini nëno mae mo taïblïbin hip dena man engka en srën-srën në'an, zep kire nakon bahem enaka husus gwibirida gwen.

¹ Ere mae mo Kristen bosena men zen nama Kristussu de taïblïblannak ëtatete gwe srëm gwe'an, depan mae sap esa olësiri gwe-gwer. Hwëna bahem enaka anakare hap klis gul gwen hen husus gwibirida gwen, “Zen ba hap nama ëpba tïti tabin ola in san ang ta gwe'an?” Ahaksa, “Zen ba hap ang ta srëm gwe-gwe'an?”

² Zep anakarekam lwa gwenan: Biansa de taïblïblannak men zen ëtatete gwëk, zen tïngare tembanena man dwin gwibirin. Hwëna men zen ëtatete gwe srëm gwe'an, zen bëjen tweran ninkim dena twinbin. Zen mae hap dwinbir srëm gwe-gwe'an: Sap zëre mae mo enhona man

* **13:9** 13:9 Kel. 20:13-15; 20:17; Ul. 5:17-19; 5:21; Im. 19:18 * **14:2** 14:2 Dekam ahakore Kristen zini mae hap tweran ninni dwinbir srëm gwe-gwek: Sap Kristen srëm zini dekam yang tasibin dowal-dowal hap de blom tabir-zimdin otweran nin mosrosa pasarak lirak da gwibik. Zen zep ahakore Kristen zini kire naka de li tabin srëm hap tweran nin twinbinni baes ta gwëk. Hen ahakon, men zen Yahudi zi asu nakon ëKristen gwëk, zen hom Yahudi mo golsriwen tweran ninni dwin gwibik-men ki gwe ninni.

anakan jalse neibirida gwenan, “Em de twinbinkim, em esa Alap mo nwenak karek gwera.” * ³ Zep em men zene t̄ngare tembanena olgwen gwibirin, em bahem, men zen dwinbir sr̄em gwe-gwenan, desa husus gwibirida gwen. Hen emsa men desa ere mae mo enhona jalse gwibirida gwenda, em hen bahem tweran nin twin gwibin wenyā insa anakan jalse gwibirida gwen, “Em ema tweran nin twinbinkim Alap mo nwenak ěkarek gwe-gwenan.” Sap Alap mes desa hen kap gul inki. ⁴ Sap Alap hom emsa gubirida'ara-em de ere mae mo Kristen bōse wal mo kareksa klis gul gwizimdin hipye. Zen diki Bian z̄ere mo dena– anakan de klis gul gwen hap denaye, “Em ema ano nwenak husus gwe'ara,” ahaksa, “Em ema sam gweš'ira.” Hen Bian mo sosona ki– dekam de eno mae mo Kristen bosena insa eiwa de ora san dep gol̄ewet so gwen hap denaye.

⁵ Hen kirekam, ahakon man yaklana nait̄blinda zahe gwenan, “Bian hap dena, an diki zen tangan.” Hw̄ena ahakon man ěgu gwenan, “Kitak de yaklana, zen Bian en hap dena.” Zen diki sr̄en-sr̄enkam emki ere mae mo dam gulsun sun ang ta gwen. ⁶ Men zen yaklasa nait̄ gweblanan, zen hen Biansa dikim blikip gwešiblin hap kirekam syal ta gwenan. Men zen hen nait̄bli sr̄em gwe-gwenan, zen hen Biansa kirekam blikip neisik gweblanan. Hen men zen tweran ninni dwin gwibirin, zen hen dekam Biansa blikip neisik gweblanan, sap zen tembanena in hap Bian hap dawemsa nol gweblanan. Hen men zen tweran ninni dwinbir sr̄em gwe-gwenan, zen hen Biansa dikim blikip gwešiblin hap kirekam ěgw̄e gwenan. Zep zen hen Bian hap

z̄ere mae mo tembanena in hap dawemna nol gweblanan. ⁷ Zep dare hlikna in, zen Biansa dikim blikip gwešiblin hap kirekam sr̄en-sr̄enkam syal ta gwenan. Zen air̄is. Sap nen n̄en home n̄ere mae mo auhu-kamanak de lowe henna bi eibi'in– dekam de n̄en dam gulsun hupye, “Ēe asa holokam gw̄er,” ahaksa, “Nabakam asa t̄il.” ⁸ Zep nen de holokam lowehen hap dena, zen diki Bian mo tahanan lwa gwenan. Tin h̄ip dena hen kirekam. Zep nen diki Bian de n̄esa sam gwešibiridan en hap nen lowehe gwen. ⁹ Sap Kristus kire hap t̄ilki hen tin n̄ikon etan ngaya gweka: Dekam de n̄esa bi gwibiridan hap– sap nama men zene lowe he'an, hen men zen juwenkam teingir gwe gukke.

¹⁰ Zep em ema ěkarek gwe-gwenan– ere mae mo Kristen bōse walsya de anakan jalse gwibirida gwenkamye, “Em ema kirekam Bian mo nwenak ěkarek gwe-gwenan.” Hen em ba habe Kristen bōse omka husus eibirida gwenan? Emki ěenlala gwen: Lamkam de Bian n̄esa kitak klis gul zunkam, Zen sa n̄esa anakan takensibirida gwera, “Em ba habe kirekam enaka karek la gwibik?”

¹¹ Sap Alap mo olak anakan lwak, “Ēe, Ngaya Zini Alap, ama emsa gubirida'an:

Eiwa, t̄ngare zini boklesa sa ap kom da gweblal,

hen anakan sa Asa nen gweblal,

‘Em in, eiwa, Alap.’”*

¹² Zen in zep, Zen diki Alap Z̄en sa n̄esa n̄ere mae mo auhu-kamanak de gw̄en hap takensibiridala, hen Zen diki Zen sa n̄eno mae mo karek-karekna anakan n̄ep klis gulzimdi, “Em kirekame karek gweka.”

Mae hap de ol: Bahem ere mae mo Kristen bōse walya karek san

* 14:11 14:11 Yes. 45:23

dep de titi tan makan gweibirida gwen.

¹³ Sap nesa Bian kirekam sa klis gulu, zep nen bap nen nənaka anakan klis gul gwen, “Em ema kirekam ekarek gwe-gwenan.” Diki anakan nen nənaka alp gwibirida gwen, “Ee babē ere mo Kristen bosena karek san dep de titi tan makan gwēblan. Ki zen sa tol kareknak zara.” ¹⁴ Ansaē an kon ebe mae hap ayang gulzim'in, desa Bian Yesus Zēn abe hap golblaka: Tembanena hom tangan– dekam de Bian mo nwenak ekun gwen hap denaye. Hwēna zi de anakan eisbinni, “Ee asa tembanena an kon Bian mo nwenak kun gwer,” ki zen bap zen twinbin. Hen Kristen bose zem bap zen twinbin hip titi tan. Sap zēbe hap eiwa man nwe-mase gwe'an-golsriwen tembane. ¹⁵ Sap em de Kristen bose uk mo nwenak zēno golsriwen tembanesa twinbinkim, zen dekam sa zēre mo enhonak anakan eisbiri, “Abe hap sap kire tembanesa de twinbinni karek, hwēna anik ki akasibik.” Hwēna zēno enhona sa hyanak dowebla hanala. Zep em de zēno nwenak kiresa twinbinkim, em ema karek san dep de titi tan makan gwēbla'ara, hen ki home kwasang gwēbla'ara. Sap Kristus zēbe hap hen tilki. Zep bahem zēno enho nik dikim dowebla hanan hap titi tan makan gwēblan– zēno nwenak de twinbinkimye. Zen mana tol syauk sun de ora san ang gwenanka. ¹⁶ Zēno nwe srēmnak sap esa. Sap em mese tame gulku, “Kiresa de twinbinkim eē homē karek gwe'an.” Sap zini in Alap mo dwam gwibinsi srēn tame gu'ura, zep bahem zēno nwenak twinbin. Ki hwēna em insa Alap mo dwam gwibinni srēn tame gulku, dekon sa hwēna emsa anakan enlala gwēblala, “Zen man kirekam karek gwe'ara.”

¹⁷ Sap tembanena hen ba maesa de otdebin hip dena, zen Alap mo nwenak bol-zaun nuka hom. Diki nen men zene Alap mo irik ginnik lowehe gwe'an, an diki zen nēbe mae hap bol-zaun tangan wenyaye: Zēre mo Enho nakore isrip-sri naban nen nēre mae mo Kristen bose walya ban aha-ere enlalakam Alap mo dwam gwibin en san lowehe gwen. ¹⁸ Tingan men zene kirekam Kristussu ang ē gwēblanan, Alap man nesa sam gwesibirida gwe'ara, hen zi bosyanna sa hen nesa sam neisibirida gwer.

¹⁹ Zen in zep, Kristen zini nen nen ēalp gwe-gwen– dekam de aha-ere enlalakam lowehe gwen hap, ekakim nənaka Kristus en hon dikim tatem ēzauk zahen hap dena kim titi la gwibik. ²⁰ Zep em bahem Alap mo zi syal gwibinsi karek ta gwibin– zēno mae mo nwenak de zēno mae mo golsriwen tembanesa twinbinkimye. Sap eiwa tūngare tembanena Alap hom golsriwe'ara. Hwēna em de Kristen bose uk mo nwenak twinbinkim, hen zen de emsa de hla tankam ein mas gwenkam, ki em mese desa kareknak drē nenda. Zep em hen dekam mese karek gwenda– kirekam de gwēblankamye. ²¹ Zep tweran ninsi bahem kire nik mo nwenak twenblanda gwen. Anggur hona hen bahem desa de otdeblanda gwen srēm zi mo nwenak otdeblanda gwen. Hen ahakore nik mo golsriwen syalsa zēno mae mo nwenak bahem mae gol gwen. Ki hwēna desa esa kim karek san dep de titi tabin makan eibirida gwer. ²² Zep men kirekame Biansa tembane mae hap dena laiblibla'an, zen diki ere mae en mo enhonak em lone gwen– Alap en de emsa tawa gwibirida gwen hap. Zep men zene anakan eis gwibirin, “Ee kirekam de

gwënkam, kareksa homë go'an," em isrip-sri gwibinnike lowehe gwe'an. ²³ Hwëna zi de enlala nik anakan beya gwenkam, "San ha ëe twinbin? San ha babë?"—kire zini bap zen twinbin. Sap zen de twinbinkim, ki zen sa Alap mo nwenak karek gwera, sap zen hom anakan taïbli'ara, "Ëe de desa twinbinkim, ëe homë dekam karek gwe'an."

Zep em de ba maesa anakare enlala naban syal gwibinni, "Alap hom dekam asa sam gwesibli'ara," ki em eiwa zëre mo nwenak mese karek gwenda. Sap em home ere mo syala insa anakan taïbli'ara, "Alap man kire syala sam gwesibi'ara."*

15

Men zen Kristussu de taïbli'annak étatete gwe srëm gwe'an, desa de kirekam mas gwibirida gwen hap de ol.

¹⁻² Nen men zene Kristussu de taïbli'annak étatete gwëk, nen bap nen në-en de nënaka sam gwesibirida gwen hap syal ta gwen. Hwëna men zen étatete gwen srëm nakon anakan nama neis gwibi'in, "Tembanena an sanë twinbin? San babë?"—zen de hen nësa sam gwesibirida gwen hap nen hen syal ta gwen. Hen nen mas gwibirida gwen—zen dikim hen Bian Yesussu de taïbli'annak tatem ëzauk zahen hapye. ³ Sap Kristus Zen hom zë-en dikim sam gweïn hip syal gwëka—men kirekam zëbe hap dena Alap mo olak lwakke, Zen kim Alapsa anakan gublukaye,

"Alap, zini men kim Emsa lamang da gwëk, Ëe hwëna dekam ama eisbik—san de Asa de lamang tanna kiye."*

⁴ Tingan men zen kirekam Alap mo ëpba olak ale nul gwëk, zen nësa dikim tawa ta gwibin

hip, hen enlala tatetesa dikim nëbe mae hap zer gwizimdin hip. Nen dekam anakare enlala naban esa tatem ëzauk gwer, "Nen an Alap mo taha terenake lowehe gwe'an, hen Zen sa zëre mo ol gu-gunsu nëbe mae hap kitak sul sonezimdi." ⁵⁻⁶ Sap Zen Alap Zën kirekam de enlala tatetena zer gwizimnira, nen zebe enlalana ëdowe hana srëm gwe-gwenan. Dikire Alap ebe mae hap aha-ere enlalakam dikim lowehen hap dena etan mas gul gwizimk—apdekam ekakim aha-ere enlalakam Bian Kristus Yesus mo Bian Alapsa boltere la gwëk, men kirekam Kristus Yesus nësa dwam gwibirida'arake.

Mae hap de ol: Yesus Zen Yahudi zi en hap hom hata zaka, zep bap nen kire hap nënaka klis gul gwen.

⁷ Zen in zep, aya-wal oso-wal, Kristus hom nësa anakan klis gulku, "An Yahudi zi. An Yahudi srëm zi." Zep nen hen bap nen nënaka kire hap klis gul gwen. Hwëna Alap mo bose dikim teipsin hip nen nënaka anakan enlala gwibirida gwen, "Zen ano Kristen bose." ⁸ Emki ëenlala gwen: Kristus Yahudi zisi de babu gwibiridan makan hata zaka—Alap mo ngaya tabin hip de kalangna mensa auyan-aza zemka gul-gubirida gwëkake, desa dikim sul sonezimdin hip. Zen dekon zep tangan dam gweïnin, "Alap eiwa taïbli'annan tanganna." ⁹ Hwëna Kristus hen Yahudi srëm zi hip hata zaka—zen dikim hen Alap zëre mo kwasang-kwasang nakon Zënaka boltere ta gwen hap. Sap Alap mo olak Kristus mes hamal hap Alapsa anakan gubluka,

"Ëe asa Yahudi srëm zi niban eno bosenana ziteip gulsuk gwë-blal,

* 14:23 14:23 Yak. 4:17 * 15:3 15:3 Mzm. 69:8-10

hen terya ban asa eno bosena ziboltere gul gweblal.”*

10 Hen Musa Alap mo olak kire hap hen ale gulku,

“Yahudi srēm zi, em Alap mo nonol hlil irin zi niban em apdekam Alapsa isrip-sri gwe-gweblan.”*

11 Etan ahana Yahudi srēm zi hip dena buku Mazmuruk anakan ale nuk,

“Tingare zi ausuna Alapsa em isrip-sri gwe-gweblan.

Hen tingare okamanak de zini Desa en boltere la gwek.”*

12 Hen Yesaya Bak Alap mo ola anakan ale gulku,

“Daud Bak mo weinak de irik gin hip de Zini men Zen de hata'an zaka,

Zen Zen sa hen Yahudi srēm zi ausuna irik gili.

Hen zen Desa en sa engaya gwen hap blol nē gweblal.” *

13 Zen in zep, sap em hen mese Bian Yesusu laibliblak, Ee in zebē Alapsa ebe mae hap abe ta gwanan– Zen de isrip-sri enlalasa ebe mae hap mamkam ing ta sone gwizimdin hip, anakare enlala naban, “Nen an eiwa Alap mo taha terenake lowehe gwenan.” Dekam Alap mo Enhona sa emsa golēlowe gwera, hen dekam esa anakan de tame gunnu esek ulse gwer, “Alap mensa nesa gugubiridaka, nen eiwa esa ulin.”

Mae hap de ol: Paulus kire hap Romak de Kristen zi hip udobe naban ale gul sonezimki.

14 Zep aya-wal oso-wal, ee anakare enlala nabanē suratna ansa ebe mae hap ale gul sonezimk, “Romak de Kristen zini in dawem-dawem tanganna. Zen hen dawemsa aha zi hip henhenkam noltrei gwizimnin. Zen

hen mes Alap mo dwam gwibinni tame nuk, hen dekam aha zisi desan dep titi da gwibirin.”

15 Sap ee mesē kirekam emsa taiblibiridak, in zebē anakan enlala gwek, “Ee anik etan udobe naban suratkam enlala sobiridak, sap Alap mes ki zere mo kwasangkwasang nakon syala ansa abe hap wei yul soneblaka.”

16 Sap Zen eiwa mes asa dam tasiki– Kristus hup de ol dawemsa de Yahudi srēm zi mo lang-lang san golzim halada gwen hapye. Zen kim Kristussu daibli gwebla'an, Alap dekam zep zere mo Enhokam ngan tasik gwibi'ira. Yahudi srēm zini in dekam zep zere mae mo timni Alap en hap sosok nul gwebla'an– otweran ninsi de Alap hap de kalsnak lone seblan makanye.

Alap man tangan dekam sam gwe-sibirida gwe'ara. Ano syala zep nwe-mase gwe'an– san de Alap mo golak de syal gwe-gwen zi de otweransa tru tase gweblanna kiye. Hwēna ano syala otweran tangan hap hom. Zen hwēna dekam zini zere mae mo timni Alap hap sosok nul gwebla'an.

17 Zep zen in zebē Alap mo nganak de ere mo syala insa Kristus onakon sam gwesik gwibi'in

18 hen boltere gul gwe'an. Sap zen ano syalsa hom. Zen Kristus ap wei yul soneblaka– Yahudi srēm zini emsa dikim Alap osan dep zon guluda gwen hap, sap ano ola kon de Biansa taibliblankam, hen ano banakare syal mae nakon de taibliblankam.

19 Sap Alap mo Enhona man abe hap sosonna gol gweblanda, zen in zebē Yahudi srēm zi mo ngirinnik serkam de owas-owasna syal gwe-gwibirin– dekam de zen hen Kristussu taibli gweblan hapye. Kirekam de sosonna in, dekam zebē Yesus hup

* 15:9 15:9 2Sam. 22:50; Mzm. 18:50 * 15:10 15:10 Ul. 32:43 * 15:11 15:11 Mzm. 117:1

* 15:12 15:12 Yunani olkam, Paulus man anakan Yesaya mo ola insa ale gulku, “Isai Bak mo ausu nakon sa hata'an zaka...” Isai, zen teipsin zini Daud Bak mo Bian. (Yes. 11:10)

de ol dawemna insa ë-ë san sowe henkam anakan gol halada gwek, “Zen Zen–nësa de ngaya tabin hip de Teipsin Zi niye.” Nonol tanganna Yerusalem konë kon gwesik hanak, hëndep langna Ilirikumk golhatak. ²⁰ Sap ëe ama anakan dwam gwe-gwenan: Men zëwe Kristus mo bosena nasalbir srëm gwe'an, desan de tawa tabirida gwen hap. Sap ëe ama baes gwek–aha mo nga syal gweblannak de otnesa eiyas gin hüpye. ²¹ Zep ano kirekam de syala in, zen man dakasti'in–Alap mo olak men kirekam ale nukye,

“Zini men zen Alap mo zer sonen
Zi hip de ola nulin srëm
gwe'an, zen sa nulin gwer.

Hen men zen ësane gwe srëm
gwe'an, zen sa ësane
gwenkam hëndep tame
nul.”*

*Paulus mo Romak de Kristen
zisi de amjanbin hip de kalang ol:*

²² Kirekam de langa san golzim halada gwen srëmkam, ki amaka Romak de zini emsa nabakam amjanbik. Hwëna ama hir-hir gwek. ²³ Hwëna angkam mesë an san de langna beyakam amjanbinkim sul soner. In zebë hwëna ebon mae osan dep isrip-sri naban kalang gwe'an, sap orep mesë emsa de amjanbin hip kalang gwe-gwek. ²⁴ Sap ëe angkam Espanyol san debë hen kalang gwe'an. Zen dekam asa hen emsa amjanbir kinzil. Dekam asa isrip-sri naban apdenak emsa golëlowehe inendal. Dekon em neik hwëna asa Espanyol san dep de song gwennak mas ëblak. ²⁵ Hwëna angkam nonol Yerusalem san debë song gwe'an–zëwe de Kristen zi tahalha hap de te-alasa zerzimhan hap. ²⁶ Sap Makedoniak de Kristen zini hen Akayak de wenyä zen mes zëre mae mo kwasang-kwasang nakon te-alana

tagam dak–Yerusalemk de Kristen zi tahalhasa dikim mas gwibiridan hapye. ²⁷ Zen zëre mae mo enlala enkam ki Yerusalemk de Kristen bose zemka de te-alakam mas gwibiridan hap ola aha-en nuk. Sap kirekam man tangan zëbe mae hap sam gwesizim'in. Sap Yerusalemk de zini mes nonol zëbe mae hap hëndep dikim lowehe gwen hap de te-alana nër sonezimk. Zep man tangan sam gwesinän–Yahudi srëm zi de okama ennak dep de te-ala enkam mas gwibirida gwenkamye. ²⁸ Zep ëe kimë syala ansa sul sonesi'ik, te-alana insa de zerzim hankam, zen dekam asa Espanyol san dep emsa amjanbir kinzil. ²⁹ Hen ëe ama Kristussu blol gwebla'an, ëe de ebon mae onak hata zankam, Zen sa abe hap hë'ho gwibin nika golblala–desa de hwëna ebe mae hap kae gwibir-zimdin hip.

³⁰ Aya-wal oso-wal, nen angkam mese apdekam Bian Yesussu eirink, hen Alap man zëre mo Enhona nen dikim nënaka hwë-hwëkam kwasang gwibirida gwen hap dena ing ta sone gwizimnira, zen in zep emki hen abe hap enlala zon tasiblin naban Alapsa abe ta gwen. ³¹ Mae hap em Alapsa abe ta gwen: Yahudi mo langnak de Bian Yesussu taibliblan srëm zi mo taha nakon deka asa hil ti sone gweka, hen dekakim zëwe de Kristen zini in ano syala ansa isrip-sri naban nulink. ³² Kirekam de Alap mo dwam gwibin sin lwankam, ëe isrip-sri enlala naban asa ebon mae onak hatazal, hen eban mae de lowe henkam ëe asa tangan sam gwesil.

³³ Alap men Zen zëre mo tahana nëbe mae hap deisu guzim'ira, dikire Zen emsa kitak kara ta gwibik. In eiwa tangan!

* 15:21 15:21 Yes. 52:15

16

Paulus mo dawem gol sonen ol:

¹ An kon an, em dikim nère mae mo somola Pebe Baksa tame gun hubê ale gulzim'in: Zen Kengkreyak de jematnak de zi mo tahasa tri so gwizimnin. Zep emki desa dawemkam gul irin, ² sap em mese apdenak deban mae Bian Yesus hun èraha-en gwek. Emki zèno tahalhasa sul sonebin, sap zen hen mes Kristen zini beyakam mas gwibirida gwek. Asa hen ki mas gwe-gweblak.

³ Ano dawem gol sonen ola ansa ère mo wal bose darena Priskila ne Akwila nikip ayang ulzimk. Zen aban mae apdekam Kristus mo nganak syal ta gwenan. * ⁴ Hen Kristus hup de jal hap kim sap asa da'ak, zen zen hwèna asa de èrzaunnuk lìn hip alp eisik. Hen zen dekam asa en hom kirekam mas èblak, hwèna tūngare Kristen zisi mas eibiridak. Sap asa de ngaya la srēm gwenanam, ki ahakon molya èKristen gwe'anam. Zen zep Yahudi srēm zini men zen abon onakon èngaya gwen hap de ol dawemna nulin gwenan, zen hen zèbe nikip dawemsa nolzim'in. ⁵ Hen ano dawem gol sonezimdinni emki hen gubiridan- jematna men zen zèno nik mo golak tagal gwe-gwenanke, zèbe mae hap.

Hen ano dang tīninak de wal bosena Epenetus Baksa enblak, "Paulus dawem ensa ep gol soneblaka." Sap Asia mo lang nakon, zen zen nonol Kristussu taibliblaka. ⁶ Hen kirekam Maria Baksa enbik, "Zen dawem

ensa ep gol sonebirki." Zen ebe mae hap de dawem hap mes syala dòhon-hon naka gol gwek. ⁷ Hen Andronikus ne Yunia neka enzimk, "Zen dawem ensa ebe nikip gol sonezimki." Zen ano Yahudi bose, hen zen apdekam asa bwinak èrgwè gwek. Zen Kristus mo dam sosun we-zi dare, hen ahakore dam tasibin wenyā man sam neisik gwizimnin. Hen zen zen nonol abon onakon Kristussu laibliblak. Èe hwèna zèno nik mo lure nakonè taibliblak. ⁸ Ano dang tīninak de wal bosena Ampliatussu hen enblak, "Paulus dawem ensa ep gol soneblaka." Sap èe deban mesè apdenak Bian han èraha-en gwek. ⁹ Urbanu'u hen enblak, "Paulus dawem ensa ep gol soneblaka." Sap èe deban mae apdenak Kristus mo nganak syal ta gwenan. Ano dang tīninak de wal bosena Stakis Baksa hen kirekam enblak. ¹⁰ Hen kirekam Apeles Bak hap ano dawem ola ayang ulblik. Sap desa kim Kristus hup de jal hap karek dak, zen hom dekam Kristussu hli taka. Zen hēndep angkam nama tatem zau'ura. Hen Aristobulus Swe hon de syal ta gwen zini enbiridak, "Paulus dawem ensa ebe mae hap gol sonezimki." † ¹¹ Ano Yahudi bosena Herodion Baksa hen enblak, "Zen dawem ensa ebe hap gol soneblaka." Hen Narkisus Swe hon de syal ta gwen Kristen aya-wal oso-walya enbiridak, "Zen dawem ensa ebe mae hap gol sonezimki." ¹² Hen ano dawem gol sonen ola we darena Tripena ne Triposa neka enzimk, men zen hen Kristus hup de syal

* **16:3** 16:3 Priskila, zen we bose. Akwila, zen zi zem. (Kis 18:2-3; 18:18; 18:26) † **16:10** 16:10 "Aristobulus Swe hon de syal ta gwen zi" hip dena awe, Paulus man Yunani olkam anakan ale gulku, "Aristobulus hon de wenyā." Dekam man nwe-mase gwe'an, Paulus Aristobulus zère hap hom dawemna gol soneblaka. San ha zen dekam mes yap tilki- men kirekam hen orep tangan de Kristen zini ale nulblikke, hen san ha dekam Kristenkam de babu zem man yap tīnkim hli yuludaka? Ahaksa, san ha zèno golak de lowehe gwen wenyā kip gol sonezimki?-men zen en èKristen gwekke. Ayat 11nak Narkisus Bak hap dena hen kirekam lwa'an.

dohon-honna ol gwenanke. Hen ano dang tīnīnak de somola Persis Baksa hen kirekam enbik, sap zen hen kirekam de syal dohon-honsa gol gwek. ¹³ Hen ano dawem gol sonenna Rufus neka an zeban enzimk. Kristus man tangan sam gweka— Zen kim desa zēre mo syalsa de gol gwen hap dam tasīkiye. Hen an zem insa, ēe ama tangan gweibik— san de ano ane tanganna kiye. ¹⁴ Hen ano dawem ol gol sonenna enbiridak— Asinkritus, Plegon, Hermes, Patrobas, hen Hermas Baksa, hen tīngare aya-wal oso-walya men zen deban mae lowehe gwenan. Desa kītak enbiridak. ¹⁵ Hen ano dawem ol gol sonenna enbiridak— Pilologus Baksa, Yulia, Nereus, hen zēno somola, hen Olimpās Baksa, hen tīngare Kristen gwen wenyā men zen deban mae lowehe gwenan. Desa hen kītak anakan enbiridak, “Paulus ebe mae hap dawem ensa gol sonezimki.” ¹⁶ Men kirekam Kristen zini ētagal gwennak ēgwē gwenan, ansa de baca gulsun hyanak emki kwasang naban enaka tahasa golētowaran. Tīngare awe de aya-wal oso-walya zen dawem ensa ebe mae hap nol sonezimk.

Aumwa hap de ol zīm-zīm:

¹⁷ Aya-wal oso-wal, ēe etan aumwa hap ol zīm-zīmsī ebe mae hap mas gulzim'in: Men zen ēhliwen hap emsa tīti da gwibirin, desa bahem salbirida gwen. Sap zēno mae mo tawa tabinni in hom apde nē'an— men kirekam nonol emsa tawa da gwibikye. Sap zēno mae mo yasik tabinni in, dekam zep zini Kristussu de taībliḅlan nakon ēaltil gwenan. Zep kirekam de zini langa lasik gwibik. ¹⁸ Sap kirekam de zini, zen nēno mae mo Teipsin Zini Kristus mo syalsa hom no'an. Zen hwēna zēre mae

mo dwam-dwam enlalasa dikim sul sonen hap kirekam syal ta gwenan. Zen yasik tabin hip ol dērek-dērekkam ba tame gun srēm wenyaka nolēton gwenan, hēndep desan zep ang ta gwenan. ¹⁹ Hwēna emsa tīngare Kristen zini mes anakan tame dabik, “Romak de Kristen zini, zen eiwa tangankam Bian osan ang ta gwe'an.” Zep kirekam de emsa sane ta gwibinkim, ēe ama tangan emsa isrip-sri gwibirida gwenan. ēe in zebē emsa tīti tabi'in: Enlala blala ban em dawem ensa gol tine gwen. Hwēna karek gol gwensa em hwalebin. ²⁰ Alap men zen tahana nēbe mae hap deisu guzim'ira, Zen sa nabakam dowal mo kīgīsa nēno mae mo tana iltikinnik drēnera— nen dikim zē zaublu inen hapye. Dikire Bian Yesus onakore kwasang-kwasangna eno mae mo enhonak lwa gwek.

²¹ Kristus mo nganak de syal bosena Timotius hen dawemsa ebe mae hap gol sonezimki. Hen kirekam ano Yahudi bose walya Lukius, Yason, hen Sosipater Bak, zen hen dawem ensa ep nol sonezimk. ²² ēe, Tertius, men zenē suratna ansa Paulus mo ol san ale guk, dawem ensaē hen ebe mae hap gol sonezim'in, sap ēe an hen eno mae mo Kristen bose. ²³ Gayus Bak hen dawem ensa ebe mae hap gol sonezim'ira. ēe, Paulus, angkam zēno golakē gwē'an, hen awe de jematna zēno golak tagal gwe-gwenan. ē yala awe de pemerinta mo te-ala aīt gweḅlan zini Erastus Bak hen dawem ensa ebe mae hap gol sonezimki. Nēno mae mo Kristen bosena Kwartus Bak hen kirekam.

[²⁴ Dikire Bian Kristus Yesus mo kwasang-kwasangna ebon mae onak lwa gwek. In eiwa.] ²⁵ Men kirekamē Kristus hup de ol dawemna gol halada gwenan, nēno mae mo Alapna Zen sa

emsa Yesussu de taibliblannak dikim tatem äzaun hup tatete ta gwibiri. Orep Alap mo kire hap de kalangna zi hip man aning gul gwizimki.* ²⁶ Hwëna ëe zebë angkam zëno orep de ol aning gunnu insa Yahudi srëm zi sin dep golzim halada gwe'anmen kirekam hëndep de gwë gwen Zini Alap Zëna abe hap syala wei yul soneblakake, hen men kirekam orep zëre mo olsa de ayang gul gwen zini hamal hap ëgu-guk gwekke. Hëndep em Yahudi srëm zi ausuna zebe angkam Kristussu laibli gwebla'an hen ang ë gwebla'an. ²⁷ Dikire Kristus Yesus onakon Alap mo bosena hëndep denaban teip nulsuk gweblak, sap Alap Zen Zen aha-en tangan-enlala blal Zi niye. Amin.

* 16:25 16:25 Ef. 1:9-10

Paulus mo surat Korintusk de Kristen zi hip

1-2 Korintusk de Alap mo hlil irin zi hip,

Paulus onakon, hen nère mae mo wal bosena Sostenes onakon:

Dawem! Èe, Paulus, mae habè ep ale gul sonezim'in: Sap Alap zère mo dwam gwibin sin mes asa dam tasiki– Kristus hup de olsa de gol halada gwen hapye. Hen emsa mes Alap kwang guludaka– Zèn dikim emsa bi gwibiridan hap. Zep em kime Kristus hun èraha-en gwek, Zen dekam zep emsa lak tasibirki. Zep men zen Bian Yesus hup tingare lang nakon boklena kom dabla tine gwenan, em hen mese depan mae siri gwek. Sap Yesus in kitak nëno mae mo Teipsinni.

³ Zen diki Bian Alap ne Bian Kristus Yesus ne sa kwasang-kwasang zemka mamkam ebe mae hap ol gwizimdi. Hen nen zère nik mo taha terenak esa lowehe gwer.

Paulus kim Alap hap dawemna golblakake, sap Alap mes zëno tawa tabin nikon Korintusk de zi hip hë'ho gwibin nika gol gwizimki.

⁴ Èe ama Bian Alap hap dawemsa golbla tine gwenan-mae hap: Sap em ano tawa tabin nikon mese Kristus hun èraha-en gwek, zen in zep Bian Alap sosonna zère mo kwasang-kwasang nakon ebe mae hap sowenkam gol gwizim'ira. ⁵ Sap em kime Kristus hun èraha-en gwek, em dekam zebe ere mae mo enhonak sowehen tangankam eisbik– sap ol toran hap dena, hen enlala blal hap dena. ⁶ Zen dekam zebe anakan dam ulsuk, “Paulus mensa Kristus hup de ola golhata zaka, zen eiwa de

tanganna.” ⁷ Zep angkam sosonna mensa Alap mo Enhona nëbe mae hap gol gwizimnira, em home aha-en mae tahalha eibi'in. Em in zebe isrip-sri naban Bian Yesusu ès gwebla'an– Zënaka de etan zertrè zannak depye. Èe in zebè Alap hap dawemna anakan gol gweblanan, “Ema asa sam ta gwe'ara.” ⁸ Zèn sa emsa tatete ta gwibiri, hëndep zère mo lwa halzan hap de yaklanak de zaunnuk zep esa enho kles gwesin srèm nik èzaul. ⁹ Alap sa kirekam ebe mae hap syal gwibir-zimdi, sap Zen zère mo ol gu-gunnu man sul sone gwenda. Zen bëjen emsa eititi gwibiridan, sap Zèn emsa kwang guludaka– zère mo Tanena Bian Yesus hun dikim zergolek de gwen hapye.

Mae hap de ol jalse gwen: Em ba habe èhliwe gwenan?

¹⁰ Aya-wal oso-wal, èe Bian Yesus mo bosekamè emsa gwibirida'an: Enlalasa em aha-en ta gwen– dekam de èhliwe gwen srèm hapye. Bahem enaka jakal gwibirida gwen, hwëna banakare maesa de dwam gwibinni ahaksa kalang gwibinni, nonol em enlalasa dawemkam aha-en ta gwen. ¹¹ Sap Kloë mo iyena man asa nenblazak, “Korintusk de Kristen zini man èdarak gwe-gwenan.” ¹² Insa darak gwen hap dena emsa gubiridal, zen anakan de ègwè gwensa: Ahakon ema ègu gwenan, “Èe an Paulussu de ang gweblan zi.” Ahakon ègu gwenan, “Èe Apolo'a de ang gweblan zi.” Ahakon ègu gwenan, “Èe Petrussu de ang gweblanna.” Hen ahakon ègu gwenan, “Èe Kristussu de ang gweblanna.” ¹³ Hwëna kirekam de lwankam, ki san Kristus mo timni esa blum ul?– depan de srèn-srènkam lowe hendan hapye. Ahaksa san ha te-lidak sonnakk ebe mae hap èyè

tik? Ki san emsa ano bosekam baptis dabik? ¹⁴ Angkam ée ama sam gwesí'in—mae hap: Ée homë emsa baptis tabik. Ée diki Krispus ne Gayus en nekaë baptis sok. ¹⁵ Zep ebon mae onakon ahana bëjen anakan gun, "Paulus zëre mo bosekam asa baptis taka." ¹⁶ O ahakon mesë hen enlala gwibiridanan: Stepanus Baksa hen zëno golak de wenyä, zen hen ëyë baptis tabik. Hwëna dekon ahakorena, ée homë enlala gwe'an. ¹⁷ Sap Kristus asa zisi de baptis ta gwibin hip hom dam tasikí. Zen diki zëre hap de ol dawemsa de gol halada gwen hap asa dam tasikí. Hen Zen anakan asa gubluka, "Auhu-kama zi mo enlala blala bahem ëre hap de ol dawem naban siri gun. Ére hap de te-lidak soblan hap de ola, diki zen zen bol-zaun gwen." Zen mae hap ki kirekam asa gubluka: Sap zi mo ëhalen hap de sosonna, zen kitak zëre hap de te-lidak soblan ennak lwa'an.

Mae hap de ol: Kristus hup de te-lidak soblanna, zen zëwe Alap zëre mo enlala blala nëp zertreizimki.

¹⁸ Sap men zen juwen hap de ora san ang ta'an, zëbe mae hap Kristus mo te-lidak sonnak de tinní, zen asyas ol makan lwazim'in. Hwëna nen ëngaya gwen hap de ora san de ang tan wenyä, nen ema anakan tame ul gwenan, "Alap mo sosonna, zisi de ngayä tabin hip dena, zen zëwe." ¹⁹ Sap Alap mo olak man lwak,

"Auhu-kama zi mo enlala blala Ée asa hom tazim.

Nwe hleng gwen wenyik mo tame gunnu Ée asa jek-jak gulzim."*

²⁰ Zep auhu-kama nakore enlala blalsa de tawa tabin hip de

wenyä, hen sekolasa de sul sosen wenyä, hen ol gulsun-gulsun hup de ëtewesin wenyä, zëno mae mo auhu-kama en nakore tame gunnu in Alap mes joblo-top gulzimki. ²¹ Sap Alap zëre mo enlala blalkam mes tångare zini gubiridaka, "Em bëjen em ere mae mo enlala blala kon Asa tame tan." Zen hom kirekam dep dwam gweka. Hwëna Zen a kirekam mo nësa angkam gubirida'ara: "Ola mensa ena 'asyas ol makan' enlala ei gwibirin, hwëna zen dekon asa emsa ngayä tabir—em de desa taëblibinkimye."

²² Hwëna Yahudi zini, zen nonol owassa de goltreizimdin hip ëabe gwe-gwenan—dekam de taëblibin hipye. Hwëna Yahudi srëm zini, zen zëre mae mo enlala blal en san de ang tan hap ëdwam gwe-gwenan. ²³ Zep nëno mae mo tawa tabinni, Kristussu de te-lidak sonnak makan ta irin hip dena, Yahudi zinik man jawe guk hana gwenan. Hen Yahudi srëm zini, zen man asyas ol makan enlala nei gwibirin. ²⁴ Hwëna nësa men desa Alap Zëna kwang guludaka, sap Yahudi zi, sap Yahudi srëm zi, nëbe mae hap Kristus hup de ola in man nwe-mase gwizim'in, "Alap mo sosonna hen enlala blala zen zëwe." ²⁵ Zep Alap onakore enlala joblo-top makare ola in, zen hwëna auhu-kama zi mo enlala blalsa man gulmun'un. Hen Alap onakore asyas makare ola in, zëno sosonna man taman kiní'an—auhu-kama zi mo sosen nakonye.

²⁶ Aya-wal oso-wal, emki ëenlala gwen—men kim Alap emsa kwang guludakake. Dekam em auhu-kama zi mo nwenak, bose nabarena beya naka hom. Em in totore lowehen zi—sosen srëmna hen enlala joblo-topna, auhu-kama zi mo nwenakye. ²⁷ Hwëna Alap enlala joblo-top wenyä emsa kwang guludaka—

* 1:19 1:19 Yes. 29:14

dekam de enlala blal wenyik
 ësaher gwe-gwen hap. Hen
 Alap sosen srëm wenyä emsa
 mes hlil inki- dekam de sosen
 wenyik ësaher gwe-gwen hap.
 28 Mensa bose nabare wenyä
 anakan lamang da gwibirin,
 “Wakin totore zi- ba maesa de
 tame gun srëmna,” hwëna desa
 mes Alap dam tasibirki- desa
 de bose nabare wenyä in hap
 lamkam anakan golëtreizimdin
 hip, “An zen ano nwenak de
 ëdakastin wenyaye. Em hom.”
 29 Mae hap ki kirekam syal
 gwibirki: Auhu-kama zi dikim
 Alap zëre mo nwenak zënaka
 bolte-bolte ta gwibin srëm hap.
 30 Sap nen Alap zëre mo syal en
 nakone ki Kristus hun ëraha-en
 gwëk. Zen zep nëbe mae hap
 de ausu hap Desa en drë neka.
 Zep nëno mae mo enlala blal hap
 dena Zëbon. Dam-damkam hen
 lalakkam de Alap mo nwenak
 gwën hap dena hen Zëbon. Hen
 ëngaya gwen hap dena Zëbon en.
 31 Zen in zep Alap mo olak anakan
 lwak,

“Zini diki Bian ensa zen boltere
 ta gwen.

Zënaka bap zen.”*

2

1 Aya-wal oso-wal, ëe kimë
 ebon mae hatak- Alap onakore
 ol dawemkam dikim emsa tawa
 tabin hip, ëe homë ëre mo ola
 sam-sam gul gwëk- dekam de em
 asa enlala gweblan hap, “Zini an
 zëno enlalana blala.” 2 Sap ëe
 mesë enlalana anakan hohle ta
 guk, “Ee de zëbon mae gwënkam,
 ëe Kristus Yesus de zëbe mae hap
 te-lidak sonnak tin en hap denaka
 asa tawa ta gwibir.” 3 Eë kimë
 eban mae golëlowehe gwëk, ëe
 dekam sin-sinni, hen airin hip
 ama yal-yal gwe-gwëk. 4 Ano

tawa tabinni dekam, ëe homë
 ola sam-sam gul gwëk- dekam
 de em asa enlala gweblan hap,
 “Zini an zëno ola sosen tanganna-
 enlala blala ban.” Hwëna ëe
 Alap mo Enhonakë yaing gwe
 kini gwëk- anakare enlala naban,
 “Zen Zen sa zëbe mae hap zëre
 mo sosonna goltrei gwizimdi-
 banakare owas maesa de syal
 gwibir-zimdinkim.” Hëndep em
 zebe zëno sosonna hla kuk. 5 Eë
 mae habë kirekam gwëk- em
 dikim auhu-kama nakore enlala
 blalsa abon hla tan srëm hap, hen
 desa de em taïblibin srëm hap.
 Hwëna aena diki anakaresa de
 hlaulblun habë sam gwesik, “Zen
 Alap mo sosen nakon syal gwe-
 gwenda.”

6 Hwëna Kristen zini nëno
 mae mo tawa tabinni, Kristus de
 nëbe mae hap te-lidak sonnak tin
 hip dena, zen sap enlala blala
 ban. Hwëna auhu-kama ennak
 de enlala ëlwa gwen zini bëjen
 enlala blala insa tame tan, sap
 zen Alap onakorena. Diki men
 zen Kristus hun de zeraha-en
 gwennak ëzise gwe'an, zen en sa
 enlala blala insa tame da gwer.
 Sap enlala blala men dekam tawa
 la gwibirin, zen auhu-kamana
 an kore naka hom, hen men
 zen angkam teipsinkim irik nil
 gwe'an, zen hen dekore naka
 hom. Zëno mae mo irik ginnï
 in nabakam sa jek-jak gwer.
 7 Hwëna enlala blala men dekame
 tawa la gwibirin, zen Alap zëre
 onakorena- mensa menkam zi
 hip aning ta gwizimkike. Hwëna
 Zen sap orep mes okamana
 ansa de yang gulsun srëmna
 nësa anakan kalang gwibiridaka,
 “Enlala blala bare ol dawemna in
 san de ang tankam, zen zen sa
 ëre mo ngatannak yaing gwer.”
 8 Okamana awe de teipsin-teipsin
 wenyä hom Alap mo enlala blal
 aning tanna insa tame dak. Sap

* 1:31 1:31 Yer. 9:24

zen de tame dananam, ki molya ngatan zi mo lang nakore Teipsin Zini Yesussu te-lidak sonnak makan da inninam.⁹ Hwëna enlala blala insa de tame tan hap dena, desa mes Alap nèbe mae hap golzimki– men kirekam zère mo olak lwakke,

“Zi mo hlaun srëmna, hen sane gwen srëmna,

hen enlala gwibin srëmna,

desa mes Alap hamal gulzimki–

men zen Zënaka enna nola gweblanake,

zen en de desa tame gul gwen hap.”*

¹⁰ Hwëna zen in zebe nen angkam Alap mo enlala blal aning tanna insa tame la gwenan, sap nen zère mo Enho nabane lowehe gwenan. Sap zère mo Enhona Zen kitak hëndep olk en san denaka tame gul gwenda– sap Alap zère mo enlala aning tanna hëndep kitak.

¹¹ Men kirekam hen zi mo enlalana, zen diki zini in zën en de tawa gweblan. In zep hen kirekam Alap mo enlalana zen diki Alap zère mo Enho en de tawa gweblan. ¹² Nen auhukamana an kore enhosa home eirink. Nen hwëna Alap zère mo Enhosae eirink. Zen in zebe tame ul gwe'an– dawemna mensa Alap totoresana nèbe mae hap gol gwizim'ira, Kristus hun de zerahaen gwenkam.

¹³ Zep nen in dekame tawa la gwibirin, zen auhu-kama zi mo enlala blala korena kim hom. Zen Alap zère mo Enho nakore enlala blalkame tawa la gwibirin. Zen in zep Alap zère mo Enho naban de zergwën zi enna dam nulsuk gwenan. ¹⁴ Alap mo Enho naban de zergwën srëm zini, zen bëjen Alap mo Enho nakore enlala blala insa dokwak tan. Zèbe mae hap man nwe-mase gwe-gwizimninsan de asyas ol. Tame gun hup

ki sap ëalp gwe-gwenan, hwëna Alap mo Enho naban de zergwën srëmkam, toton bëjen tame gun.

¹⁵ Hwëna Alap mo Enho naban de zergwën zini, nen ema tingare tawa tabinni anakan klis ul gwenan, “An eiwa Alap mo Enho nakorena. An dekore naka hom.” Hwëna auhu-kama enlala zi bëjen nësa anakan tame tabin, “Alap man zëno mae mo tawa tabinni sam gwesik gwibi'ira,” ahaksa, “Zen hom sam gwesik gwibi'ira.” Zen diki Bian Zën sa kirekam klis gulu.* ¹⁶ Zep Alap mo olak man anakan lwak,

“Zini toton banakan dep?– Bian Alap mo enlalasa de tame tan naye.

Zep nen toton bëjen nen ol zïmzïmsi zèbe hap golblan.”*

Sap eiwa kirekam lwak, hwëna angkam Kristus mo enlalana nèbon mae onak lwa'ara!

3

Mae hap de ol: “Asa Apolos han Alap mo nganak de syal ën zi darekam em enlala gwe-gwizimdin.”

¹ Aya-wal oso-wal, ëe kimë emsa golëlowehe gwëk, ëe homë dekam emsa anakan enlala gwibirida gwëk, “An kitak Alap mo Enho naban nërgwë'an. Anik olk san denaka tawa ta gwibik.” Hwëna ëe ama emsa enlala gwibirida gwëk, “An nama okama naban noldokot gwe'an. Kristussu de taïblïblannak nama wal baizil makan lowe he'an.”

² Ano emsa de tawa tabinni dekam wal baizilsi de momkam taizibin makan lwa gwëk. Bong hap de tembanena bëjen em twinbin. Hwëna angkam hen kire nike nama lowe he'an! ³ Sap em namae auhu-kama nakore hole-hle en san ang ta gwenan. Em namae wal bosa wal oban enaka enlala eibirida gwenan, “Zëno bosena

* 2:9 2:9 Yes. 64:4 * 2:15 2:15 1Kor. 4:1-5

* 2:16 2:16 Yes. 40:13

bap zen abon onakon teipsiblin.” Zen in zebe enaka husus eibirida gwenan hen edarak-darak gwe-gwenan. Zen in zep man dam gwesik gwenan: Eno mae mo auhu-kama nakore hole-hlena man emsa irik tabirida nasen gwenan— san de em ekristen gwen srēm zi! ⁴ Sap anakare nakon de enaka jakal gwibirida gwenna, “Ee an Paulussu de ang gweblan wenya,” ahaksa, “Ee an Apolo'a,” dekam man dam gwesik gwe'an: Em in nama auhu-kama enlala nabane lowehe gwe'an.

⁵ Ee dwan Apolos han apdenak— Alap mo nganak de syal ē gwen zi dare sake. Alap mes srēn-srēnkam abe nikip syala wei yul sonezimki, hen em dekon zebe ēei gwek. ⁶ Ee an eiyas ta gwen hap de zini. Apolos zen hokam de hlē tablanda gwen hap de zini. Hwēna Alap Zēn zep sipnī in sa gubirida gwenda, “Em esaltin, hēndep eisi em etēn.” ⁷ Zep ēe eiyas tan hap de zini hen sap hlē tablanda gwen hap de zini, ēe mam dare naka hom. Diki mamna Bian Zē-en, sap Zen Zen syal gwe-gwibirida— dekam de eisi etēn hap denaye. ⁸ Zep eiyas tan hap de zi niban hlē tablanda gwen hap de zi niban apdenak— teipsin niye. Alap sa zēno mae mo syal hap de dawemna lamkam golzimdi— zēre mae mo syal jam enkam. ⁹ Zep ēe apdekam ēre mo syal bosyan naban Bian mo syalsaē o'an. Em in san de Alap mo nga. Ahaksa em in san de Alap hap de golsa de ēe syal gweblanna.

¹⁰ Sap Alap zēre mo kwasang-kwasang nakon asa zer inki, ēe zebē zēre mo gola in mo mokona eiyas tak— san de ēe gol syal gwe-gweblan hap de tewesin zi. Angkam hwēna aha zi ayang da ine gwe'an. Men zen kirekam angkam syal ta gwe'an, zen dawem enkam zen syal gwe-

gweblan. ¹¹ Sap ano tawa tabin nikon, em zebe tame uk, “Nēno mae mo ngirin bol te makare Zini, Zen Kristus.” Zep zini toton bējen aha tesya bolak etan ik gin— aha tawa tabinsi de zē mas gunkumye. ¹² Zep angkam zini man gol yala in sa de ayang-ayang tan hap srēn-srēnkam ēalp gwe-gwe'an. Ahakon emaskam de syal gweblan hap, ahakon perakkam dep, hen ahakon kaso lilingtinkim dep. Hwēna ahakon hen te olsokam de syal gweblan hap ēalp gwe-gwe'an, hen ahakon jaba alakam dep, hen ahakon endang ala sasankam dep. ¹³ Hwēna ano mae mo syal gweblan gol yala in Bian sa zēre mo klis gun hup de yakla yalak de zaunnuk akasibli zala. Zen syaukkum de ang tankam sa akasibila— dekam de zē hla tan hap, “San ha zēno mae mo abe hap de gol syal gweblanna an nama sa zaulu?” ¹⁴ Men zēno syal gweblan nakon de taibli srēm gwe'anka, zen zen sa dawemna nulin. ¹⁵ Hen men zēno mae mo syal gweblan nakon de syauknu in hap taibli'anka, zen molya ba maena nulink. Zēna enna sa engaya gwer, hwēna zēno mae mo nwe-masena san de gol zik de taiblin nakon de heya gwenna— ba maesa de golheya gwen srēm kam.

¹⁶ Em san home tame uk? Nen an dwan Alapsa dekon boklesa kom so gweblan hap de gol makanke. Alap mo Enhona kitak nēbon mae an gwē gwenda. ¹⁷ Zi de Alap mo gola in sa karek gunkum, Alap sa hwēna desa karek tala. Sap gola in zen Alap Zēre en hap dena— lalakna. Hen kitak de Kristen zini nen an zēngola inye.

¹⁸ Bahem enaka boton ta gwibin. Zi de ebon mae onakon zēre mo auhu-kama enlalasa anakan enlala gweblanna, “Ano enlalana blala,” dawemna zen diki nonol okama nakore enlala

4

blala insa zen tihis tan- dekam
de hwëna eiwa de enlala blalsa
zer irin hipye. ¹⁹ Sap mensa
auhu-kama enlala wenya 'enlala
blal'kam nen gweblanan, zen
hwëna Alap mo nwenak joblo-
topna. Men kirekam zëre mo olak
lwak,

"Zini men zen tim nul gwenan,

'Èe asa ère mo nwe hlung gwen
nakon

dawem gwer,'

kire zi hip man Alap zëre mae mo
nwe hlung gwenna insa li
yul sone gwizimnira-

zen de zëre mae hap hëp makan
lwazimdin hip."*

²⁰ Hen ahana man lwak,

"Okamanak mensa nenbirida
gwenan,

'Zini in enlala blala,'

hwëna Alap man desa enlala
gwibirida gwenda,

'Zëno mae mo enlala blala in
waba hap.'**

²¹ Zep nen bap nen Kristen
bosyansa anakarekam boltere ta
gwibin, "Èe zëbon de ang tanna."
Sap nen men zen Kristus hun
ëraha-en gwëk, Alap mes nèbe
mae hap golzimki- nen de kitak
teipsin-teipsinkim lowehen hap
denaye. ²² Sap èe, Apolos,

hen Petrus, èe hen teipsin-teipsin
nika hom, hwëna èe ama Alap
hon de babu gwen zi makan emsa
mas eibirida gwe'an. Angkam
em hen mese Kristus hun èraha-
en gwëk, zep nen angkam kitak
teipsin zi mo kime bi eibi'in- sap
angkam de okamana ansa, hen
ngein sin dep dena, hen sap juwen
hap dena, hen èngaya gwen hap
dena. ²³ Zen mae hap ki lwa'an:
Sap nen mese Kristus hun èraha-
en gwëk, hen Zen mes Bian Alap
han aha-en èka.

*Mae hap de ol: Yesus mo dam
tasibin zi mo syala a kirekam mo
jematnak nwe-mase gwe-gwe'anye.*

¹ Zep asa Apolos han a kirekam
em enlala gwe-gwizimdin, "Zen
an Alap hon de babu èn zi
dare," hen ano nik mo syala, a
kirekam em enlala gwe-gwibin,
"Ola mensa Alap orep aning
gul gwëka, zen in desa hwëna
angkam ol halada gwe'ara." ² Bol-
zaun tanganna abe nikip dena,
zen syala insa de golsyalhen
srëmkam ol gwen hap- dekam
de Bian Zën asa anakan aken
hap, "Zen taiblizimdin tanganna."

³ Zep em ahaksa aha zi de
asa anakan kara ta gwenna,
"Zëno syala dawemna," ahaksa
"Karekna," zen abe hap bana
hom. Aena hen homè ènaka
anakan enlala gwe-gweblanan,
"Ano syala dawemna," ahaksa
"Karekna." ⁴ Ère mo ènaka
de enlala gweblankam, èe ama
Bian mo dwam gwibin sin syal
gwe-gwe'an. Hwëna kirekam
de èe ènaka enlala gweblankam,
dekon en bèjen anakan asa dam
tasin, "Bian mo nwenak èe eiwa
dawëmkamè syal gwe-gwe'an."
Zen diki Bian Zën sa ano syala ap
klis gulblula. ⁵ Zen in zep, ba-
hem na-en aha zisi gubirida gwen,
"Zëno syala karekna," ahaksa,
"Zëno dawemna." Zen diki Bian
Zën de lwahal zankam sa kirekam
klis gulzimdi. Karek-karekna
mensa zini aning nul gwenan,
desa sa golwet sozimdi. Hen men
desa enhonak kalang ei gwibirin,
zen dekam sa kitak Zën goltreiz-
imdi. Men zëno mae mo syal zëre
mo nwenak sam gwesi'in, zëno
mae mo bosena dekam sa hen
mam gulzimdi.

⁶ Aya-wal oso-wal, èe ansa ale
gulzim- Apolos han ère nikip
dena, hwëna zen em dikim abe

* 3:19 3:19 Ayb. 5:13 * 3:20 3:20 Mzm. 94:11

nikip de en naka dam gulsun hup hom. Zen em dikim kitak anakan dam gulsun hup, "Kristen zini sap bëjen Alap mo ol tatak nakon golsyalhen." Zep bap nen ahakore en naka anakan boltere ta gwibin, "Zen dawem-dawemna," hwëna dekam ahakore nakae enbirida'an, "Zen dawem-dawem tangan naka hom." ⁷ Zen nara ki emsa gubiridaka?— em de teipsin zi mo kim aha zisi klis gul gwen hapye. San ki ebe mae hap ere mae mo syal en nakon Alap dawemna gol gwizimnira?— zep de kirekam ëbola-bola gwe-gwen hapye. Zen syala kon hom. Zen Zën totoresä zëre mo kwasang-kwasang nakon gol gwizimnira, zep bap nen nënaka anakan bolte-bolte ta gwibin, "Èe ère mo dawem nakonë gulink."

⁸ Em ema bolte-boltekam ëtim gul gwe'an, "Èe mesë tangan Alapsa hli-hli lasik. Asa ba hap de aha zi tawa tabin hip? Èe an teipsin-teipsin nikake." Em zebe asa enlala eibirida gwenan, "Ba hap de Paulus maesa etan salbiridan hap?" Hwëna eiwa eme ëteipsin-teipsin gwe'anam, airis, sap dekam èe ère mo syal bose walya ban amaka hen eno mae mo ngirin klesnak ëteipsi'in! ⁹ Hwëna, eiwa, ano dam gulsunkum, Alap men Zen Yesus hup de olsa dikim gol halada gwen hap asa dam tasibirki, Zen ëmam-mam gwen hap hom asa gubiridaka. Hwëna Zen otde tangannak de teinikirin hip asa gubiridaka. Èe in zebë lowehe gwenan— san de bwina de lowehen zi, tameran en hap de kalang gwibiridanna. Zep tingan asa nga-ngola ban kara da gwibirin— sap okamanak de wenya, hen Alap mo dam taha nakore zini. ¹⁰ Zep Kristus mo bose hap tingare zini man asa nenbirida gwenan, "Enlala joblo-topna hen sin-sinni."

Hwëna em ema enaka bolte-bolte la gwibirin, "Èe an enlala blala hen sosen tanganna." Em ema enaka kil li gwibirin, "Aha zi man asa blikip neisibirida gwenan," hwëna kirekam de lwankam, ki hwëna asa ba hap lamang da gwibirin? ¹¹ Zep hëndep angkam èe usak nabanë lowehe gwenan— hen ho-hole naban. Hen ano mae mo pakeanna kalk-kalk tola. Asa man dangole gwibirin. Hëndep zep angkam dawemkam de lowe henna banak dep? ¹² Èe ère mae mo tahalhasa dikim sul sosen hap aenë sosen tokna dei kul guk gwenan. Asa kim lamang da gwibirin, èe hwëna dekam Alapsa abe la gwenan— Zen de zëbe mae hap dawemsa golzimdin hip. Zen kim asa karek da gwibirin, èe hwëna ama ëenlala gwe-gwenan, "Dikire zen en nësa karek da gwibik." ¹³ Kim asa wakwak da gwibirin, èe hwëna ol kwasang-kwasangkamë ding ul gwizimnin. Zep aha zi mo asa de hlauludankam, èe san de okamana awe de ase nabare kire-kirena kiye-yal tan en hap dena. Kirekam zep hëndep angkam sërkam asa husus neibirida gwe'an.

¹⁴ Ansaë kirekam ep ale gulzimnin, zen emsa dikim saher tabin hip hom. Zen ama kim emsa enlala sobiridan— san de ère mo walas tangansa de gubiridan makan. ¹⁵ An zebë emsa gubirida'an: Emsa de oto gulsuk gwen hap de zini sap maka sepulu ribu enkam lowe he'an, hwëna eno mae mo nonol bianna, èe an zen. Sap nonol èyë Kristus hup de ol dawemkam emsa tawa ta gwibik. Em dekam zebe hëndep Kristus hun ëraha-en gwëk. Zep em in kitak san de ano walas tangan. ¹⁶ Zen in zebë emsa gubirida'an: Em diki asa em tana wei san zertron.

¹⁷ Zen in zebë Timotiussu ebon mae osan dep zer sonek. Zen in

hen ano dang t̄in̄inak de walas, hen Biansa de tāib̄lib̄lan tan-ganna. Zep ēe men kirekamē Kristussu tana wei san zertro'an, zen zen sa hwēna emsa enlala sobirida gwera– men kirekamē t̄ingare jem̄atnak tawa tabirida gwenanye. ¹⁸ Ebon mae onakon ahakon man ēbola-bola gwek-anakan de ēenlala gwenkam, “Paulus molya etan nēsa amjanbirida zaka.” ¹⁹ Hwēna Alap diki asa dwam gwebla'an̄ka, ki asa emsa amjanbiridazal. Zen dekam asa bola-bola wenya in̄sa anakan hl̄auludazal, “San ha zen mes eiwa asa nērapde gwer?– Alap mo Enho nakore sosonsa de gwirens̄ink̄imye, men kirekam zēna ēgu gwenan. San ha zēno mae mo ol toran en ki yawal gwizimk?” ²⁰ Sap Alap mo ir̄ik ginn̄ik de bit̄i gwen wenya, nen diki Alap mo Enho nakore sosonkame lowehe gwenan. Ēk enkam de ol toran nakon home. ²¹ Zep en ki dam ulsuk: Ki san ēe bi zik de walas zemka tangolebin makanē emsa gweibiridazan? San ha kwasang nabare ol sin-sin nibanē golhatazan?

5

Jemat nakon de karek gol gwen zisi zeralsa sonebin hip de ol.

¹ Ēe ama emsa tenggwanbirida'an– anakan de emsa salbiridankam, “Zēbon mae onakon, ahana man bi zik mo we ma'a kahalo gwe-gwibirida.” Sap Alapsa de tame tan srēm zini, zen hom kirekam de kareksa syal nei gwibirin! ² Zep kirekam de lwankam, em ba habe anakan ēbola-bola gwe-gwenan, “Ēe mese sērkam Bian mo nwenak ēdakastik.” Diki dawemna gosa

emaka ta gwe'an! Hen zini in̄sa emaka ere mae mo jemat nakon ēralsa sone'an. ³⁻⁵ Ēe sap ebon mae onakon langanakē gwē'an, hwēna ano enlalana san de emsa de golēlowe henna kiye. Zep ēe emsa de golēgwēn makanē gubirida'an, “Kirekam de karek gwen zini in̄sa jemat nakon em Bian Yesus mo bosekam zeralsa sonen.” Em kime tagal gwe'ak, ēe enlala enkam asa zē ang gwer. Dekam emki t̄ingare zi mo nwenak zini in̄sa Bian Yesus mo sosonkam dowal mo kiḡi hap ja tablan. Mae hap emki kirekam ja tablan: Dekakim haleka. Tim en naka sap sa karek gulblula– ang en nik deka Bian mo lwa halzan hap de yaklanak de zaunnuk ngaya gweka.

⁶ Zep em ema tangan ēkarek gwe-gwenan– anakan de ēbola-bola gwe-gwenkamye, “Ēe Bian mo nwenak sērkamē ēdakasti'in.” Mensa zini mwinmwankam nen gwibirin, san ha mese eititi eibik?– mensa anakan ēgu gwenanye, “Ragisa de betekkam tepung mangmang gunnuk mas gunkum, dekam hwēna mamkam hop gwe-gwenan.” Zēno aha dam gulsunnu, nen dikim karek gol gwensa hiri gun hup, sap zen man mam gwe-gwenan hen hlimin nisen gwenan. ⁷ Zen in zep, zi karekna in̄sa em ragisa de hiri gun makan ere mae onakon hiri tan. Sap em de nama deban apdekam zergwē gwenkam, em molye ēlalak gwek. * Sap Kristus mo kala mes emsa dikim lalak tasibin hip wet sok– Paskanak dep de dombasa zip son makan kim nēno mae mo karek-karek hap dakke. ⁸ Zep ragi nabare syal

* 5:7 5:7 Yahudi zini yakla yala Paskanak dikim ang tan hap, Musa mo ol san man ragina gola kon t̄ingan yal da gwek. Dekam zep hen Musa mo ol san zao de minggunak ragi srēm̄kam de roti ensa dwenblanda gwek. (Kel. 12:14-20) Zep ragina in̄sa man hen enlala nei gwibik, “Zen san de nēno mae mo karek-kareksa de hiri gun makan– dekam de Biansa golek de tan hap.”

gwibin roti épšana in nen hiri gun. Hwëna angkam Paskanak dep de ragi srëm roti ësena in ensa nen twenblanda gwen. Desa de dam gulsunnu, zen nëno mae mo épšana lowehen kareksa de hiri gun hup, hwëna dekam de enho lalak enkam eiwa de ora san ang ta gwen hap.

⁹ Èe mese sap nonol suratna ebe mae hap ale gul sonezimk– kahalo sosen zi niban de golësiri gwe-gwen srëm hap denaye. ¹⁰ Hwëna èe Kristen gwen srëm wenyaka homë ki enlala gwibiridak. Eiwa, Kristen gwen srëm wenyik mo syala, a kirekam moye:

swi sosen,
te-ala beya gwen hap de èhole-hle
gwe-gwen,
ësowë gwe-gwen,
hen yang tasïn dowal hap de bok-
lesa kom ta gweblan.

Hwëna kirekam de Kristen gwen srëm zisi toton banakan dep?– langa tasibinni, okamana ansa de hli yun srëmnakye. ¹¹ Diki men desaë enlala gwibiridak, em de langa tasibin hip, zen zini men zen ègu gwenan, “Èe mesë Kristen gwëk,” hwëna zen zen anakaresa nama nulin halasen gwenan:

swi sosen,
te-ala beya gwen hap de hole-hle,
hen yang tasïn dowalsa de boklesa
kom ta gweblan.

Ahaksa wal bose walsya de lamang ta gwibin,
ahaksa ho mamaksa de otdeb-
landa gwen,

hen ësowë gwe-gwen.
Kire zi niban bahem mae apdekam golëtembane ta gwen.

¹²⁻¹³ Men zen Kristen zinik bëti gwe srëm gwe'an, zen diki Alap Zën sa zëno mae mo karek-karekna klis gulzimdi. Nëbe mae hap hom golzim'ira– kire zi mo kareksa de klis gul gwen hap denaye. Hwëna diki ere mae

mo jematnak de ëKristen gwen weny, zëbe mae en hap em klis gul gwizimdin. Sap Alap mo olak man lwak, “Karek gol gwen zisi em ere mae onakon golëalsa sone gwen.”*

6

Mae hap de ol: Alapsa de tame tan srëm zisi bahem gublun, “Ano nik mo karekna ansa ap klis gulzim.”

¹ Em ba habe anakan ègwë gwenan?– aha nik de Kristen bose zemka gublunna, “Zen ano kirekiresa sowëkam golka,” ahaksa, “Zen ano wesya kahalo gwibirki,” em ba habe hwëna Alapsa de tame tan srëm teipsïn zi sin dep kiresa olhal gwenan?– zëwe de tap gun hupye. Diki Alapsa de dawemkam taibliblan wesyan dep emaka olhal gwenan– zen de tap gulzimdin hip. ² Em san home tame u'in? Alap mo hlil irin weny na nen esa lamkan okamanak de karek gol gwen zisi klis ul. Zep kirekam de lwankam, em ba habe bete-tekna insa ere mae mo ngirinnik klis ul srëm gwe-gwe'an? ³ Em san home anakan tame u'in?– “Nen dekam esa hen Alap mo dam taha nakore zini klis ul.” Zep em sap esa angkam okamana awe dena klis ul gwer. ⁴ Zep ebon mae onakon de banakare karek mae jowenkam, em san esa totore zi sin dep olsong gwe-gwer?– men zen eno mae mo jematnak bosena lwazim srëm gwe'anke, zen de ep tap gul gwizimdin hip. ⁵ Em kirekam ema enaka saher la gwibi'in. In dwan ere mae mo jematnak kike– aha-en mae, enlala blal tolaye! Zen zen maka tap gulsuk gwizim'ira. ⁶ Hwëna em Kristen zini ere mae mo kareksa ema tngare zi mo nwenak olwet so gwenan–

* 5:12-13 5:12-13 Ul. 13:5; 17:7; 19:19; 22:21-24; 24:7

ëKristen gwen srëm teipsin zi sin de gol hankamye.

⁷ Kristen zini ebon mae onakon ahanik de wal bose zemka teipsin zi hon gublunna, “Zen man asa sowë taka,” dekam mes dam gwesinin, “Em Kristen zi mo lowehen nakon mese ëlanga gwesik.” Diki dawemna emaka anakan ëenlala gwe-gwenan, “Zen sap sa kirekam asa sowë ta gwera hen karek ta gwera.” ⁸ Hwëna eno mae mo enlalana anakarekam lwa gwizim'ira, “Ëe sap asa hwëhwëkam ëre mae mo Kristen bosesa karek la gwibir.”

Nëre mae mo timsi de golinik gwen hap de ol- anakare enlala naban, “Ano timni an Alap mo gol.”

⁹ Em san mese ëeititi gwek?– “Men zen kareksa nulin halasen gwenan, zen molya Alap mo irik ginnik bitï gwek.” Bahem enaka boton ta gwibin! Anakare zini bëjen bitï gwen:

swi enkam de ëlowehe gwen weny,

kahalo sosen weny,

zi bosyan han de inisin makan ëgwë gwen weny,

hen we walya, we wal bose zeban de kirekam ëgwë gwen weny,

hen yang tasin dowal hap de boklesa kom so gweblan weny.

¹⁰ Hen ahakon sowë tam weny, te-ala beya gwen hap de hole-hle weny,

ho mamaksa de otdeblanda gwen weny,

aha zisi de lamang ta gwibin weny,

hen asaskam de zi mo kire-kiresa alal ta gwen weny.

Kirekam de weny, zen molya Alap mo irik ginnik bitï gwek.

¹¹ Orep em hen ahakon kirena. Hwëna angkam Alap mes emsa kirekam de karek-karek nakon ngan tasibirki. Zep angkam em mese ëngan gweher. Em kime Bian Yesusu laibliblak, hen Alap mo Enhona kim emsa ing gwe hebiridaka, Zen dekam zep emsa gubiridaka, “Angkam zen mes ëdakastil- ëre mo nwenakye.” Zep bahem etan kirekam de karekna syal gwe-gwibin.

¹² Hwëna ebon mae onakon, ahakon sa ano ol jalse gwenna insa husus neibir. Zen anakan sa ding nul, “Nen Kristen zini sap esa banakare maesa syal ei gwibir.” * Hwëna ëe ama kire zisi ding gulzim'in, “Banakare maesa de syal gwibinkim diki nonol enaka de anakan takensibirida gwenkam airis, ‘San ha syala an Kristen zini abe hap man sam gwesibli'an? San ha dowal mo kigi mo wan-wan tan sanë dekam ang gwe'an?– Yesusu dikim hli tan hap.’” ¹³ Hwëna ahakon hen sa ano jalse gwen ola insa husus neibir, zep sa anakan ëgul, “Nëno mae mo timni tembane hap man ësam gwesik gwenan, hen tim niban tembane naban esa lamkam okamanak hli kosol. Alap ang en naka sa ngaya tabiri, zep sap esa angkam nënaka de golëinik gwe-gwen srëmkam tembane ta gwer.” Zen hwëna tembane en hap hom kirekam zënaka yasik da gwibirin. Zen hwëna a kirekam mo srip nulsuk gwenan, “Sap esa okamana awe en dep de tim niban ëswi sosen gwe-gwer.” Hwëna eiwa dena, Alap hom timni nëbe

* **6:12** 6:12 Kim Korintusk de zini anakan ëgu gwek, “Nen Kristen zini sap esa banakare maesa syal ei gwibir,” zëno mae mo enlalana san ha anakan mes yap lwa gwizimk, “Nen Kristen zini hom Yahudi mo ëpba titi tabin sin de ang ta gwen nakon ëngaya gwe'an, zep sap esa banakare maesa syal ei gwibir.” Ahaksa san ha zen anakare enlala naban kirekam ëgu gwek, “Nëno mae mo timni ansa okamanak esa hli kul gwer, zep sap esa banakare maesa auhu-kama ennak dep de timkim syal ei-gwibir. Nëno mae mo enhona hom dekam karek gwe'ara.” Hwëna kirekam de enlala gwenna in kitak boton.

7

mae hap golzimki– dekam de nère mae mo hole-hle san ang ta gwen hapye. Nèno mae mo timni, zen Bian zère mo dena, hen Zen man kara ta gwibirida. ¹⁴ Sap Alap mes Bian Yesusu tìn nìkon tim niban ngaya taka. Zen in zep sa hen nèsà zère mo sostonkam kirekam ngaya tabiri. Zep nen bab nen nère mae mo timni karek ta gwibin.

¹⁵ Em dwan mes-eme anakan tame uk, “Ano mae mo timni an, zen Kristus mo timnik mas gwin'in.” Ki san ha man sam gweš'in?– Kristus mo hlina in sa de swi soston wenyik mo tim niban aha-en son hapye. Kina ki bëjen! ¹⁶ San ha em home anakan tame u'in?– “Men nara swi soston wenyi ban swi èna, dekam zèno nik mo timni mes aha-en nënan.” Sap Alap mo olak man lwak, “Zen dekam san de aha-ere timni kiye.”* ¹⁷ Diki Bian Yesus hun de zeraha-en gwenkam airis. Dekam Bian mo Enho naban zini in mo enho naban aha-en.

¹⁸ Kahalo gwen hap de enlalasa emki langa tasin. Sap tingare ahakore karekna, zen hom timnik makan gwe-gwenan. Hwèna kahalo gwenkam, zen ere mae mo timsie kim karek ul gwenan. ¹⁹ Em san mese èeititi gwèk?– “Eno mae mo timni in, zen Alap zère mo Enho mo gol sake.” Sap Alap mes zère mo Enhona eno mae mo enhonak ing ta sonèka– Zen de dekon emsa golègwè gwen hap. Zep em en home ere mae mo timni bi eibi'in. Zen Alap bi gwibi'ira. ²⁰ Zen mes emsa kwisisa de zezim dinkim zère mo jala kon gwiswe sonèka. Zep eno mae mo timni in, zen diki Alap zère mo bose emsa dikim teip gulsuk gwèblan en hap zen lwa gwen.

* **6:16** 6:16 Kej. 2:24; Mrk. 10:6-8; Ef. 5:31
zen anakan: Angkam èe ama ep ding gulzim'in– mensa ena suratkam asa lakensiblikke. Zini wesya de gon srèmkam hen airis.

Paulus kim Korintusk de zi mo takensiblinna ding gulzimkike– we-zi dare de zènaka leisyan hap dena:

¹ Angkam èe ama ep ding gulzim'in– mensa ena suratkam asa lakensiblikke, anakan in sa hen ale uk,* “Sap langna angkam man tangan karek gwe'an, san ha dawemna?– nen de swi srèmkam lowehe gwen naye.”

² Hwèna zep denakaè ep ding gulzim'in: Angkam kahalo hap dena man tangan mam gwe'an, zep dawemna zini wesya zen gon. Wenyi hen zisi zen zen.

³ Zini we zemka bëjen swi èn srèmkam daulsuk gwen. We zem hen zi zemka bëjen da tasik gwen.

⁴ We zem zen zèn hom zère mo timni bi gwibi'in. Zen diki zi zik bi gwibi'ira. Hen zini zèn hom zère mo timni bi gwibi'ira. Zen diki we zik bi gwibi'in.

⁵ Bahem enaka de kososuk gwen– swi èn srèmkamye. Holo èn srèmkam sap esa– anakan de olsa aha-en unkimye, “Nen swi ènsa yausun– dekam de Alapsa abe la tine gwen hap.” Hwèna holo tangankam bahem. Ki hwèna dowal mo kigi sa emsa karek san dep titi sola, hen dekam em molye tatem yauku. ⁶ Zep èe homè emsa titi tabi'in, “Swi èn srèmkam em lowehe gwen,” hwèna sap esa holo srèmkam kirekam ègwè gwer– olsa de aha-en unkimye. ⁷ Ano dwam gwibin tanganna, diki ano kim emaka we gon srèmkam lowehe gwe'an. Hwèna èe mesè tame guk, kire hap de sosonna home kitak Alap onakon ulin gwenan, sap Zen srèn–srènkam nèp sosonna gol gwizimnira.

* **7:1** 7:1 Ayatna an mo aha dam gulsunnu,

zen anakan: Angkam èe ama ep ding gulzim'in– mensa ena suratkam asa lakensiblikke: Zini wesya de gon srèmkam hen airis.

⁸ Wal sei-siwiri hen wenam sei-siwiri, hen we sem-semna, êe ama emsa tîti tabi'in: Dawem tanganna em we-gon srêm zi-zen srêmkam em lowehe gwen- ano kim. Sap dekam em molye okama ennak de syalak êhir-hir gwegwek. ⁹ Hwëna eno mae mo swi hole-hle de mam gwenkam, ki amki enaka kap la gwek. Sap e-en de gwënkam, eno swi hole-hle de enho nakon syauk mo kim hitil hana gwe'ak, zen karek tanganna. Zep dawemna wesya em gon, ahaksa zisi em zen.

¹⁰ Angkam wenya bare wenya hen zi nibare wenya kibë ayang gulzim'in: Ansaë ale gul sonezim'in, zen ëre mo enlala nakore naka hom. Zen Bian hen kirekam tîti tabirki: Wenya ere mo zini bahem hli tan.* ¹¹ Zini hen ere mo wenya bahem baes gwibin. Hwëna we de zi zemka hli tanna, zen diki aha zisi de zen srêmkam zen gwë gwen, ahaksa dawem tanganna zi zem osan dep zen lwahan.

¹² Hwëna ahakon, eno mae mo we walya ahaksa zi walya hom ëKristen gwe'an. Kristus Zëna hom kire hap de ola nöp hli yulzimki. Êe zebë hwëna emsa tîti tabi'in: Kristen zi de gwëna, hwëna we zik de Kristen gwen srêmkam, wenya in de nama ën hap dwam gwenna, zini in bap zen baes gwibin. ¹³ Hen kirekam, Kristen we de gwëna, hwëna zi zik de Kristen gwen srêmkam, zini in de nama ën hap dwam gwenna, zen hen bap zen baes gweblan. ¹⁴ Em ema ëkil gik, "Kristen we de gwëna, hwëna zi zik de Kristen gwen srëmna, Alap sa husus gwizimdi." Kirekam bëjen. Zen diki Alap sa Kristen wenya in kon zi zem insa anakan enlala gweblala, "Zen angkam Asa golek de ta'ara." Hen kirekam- zi

en zik de Kristen gwenna. Zep zëno nik mo walasna hen Alap sa enlala gwibiridala, "An ano bi gwibiridan wenya." ¹⁵ Hwëna Kristen gwen srëm zini in de Kristen wenya emsa hli yun hup dwam gwenna, bahem tru-tru gulblun. Zen dikire emsa hli yuk. Hen kirekam- Kristen srëm we de Kristen zini emsa hli tankamye. Kirekam dep Alap hom jalse gwe'ara. Sap Zen mes nësa kwang guludaka- dekam de enlala sèsekkam zëre mo nwenak lowehe gwen hapye. ¹⁶ Hwëna Kristen wenya em bahem Kristen gwen srëm zi omka hli tan, sap em bëjen em anakan tame gun, "Nama de ënkam zen wëhë hale'anka?" Hen kirekam Kristen zini, bahem Kristen gwen srëm we omka hli yun.

¹⁷ Bian kim emsa kwang guludaka, em san ahakon wenya ban, ahaksa zi niban? Em san dekam to mip blaonsublun srëmna? Ahaksa em san dekam zi mo tana ïltikinnik de lowe henna? Men kire nike lowehe gwek, zen kire enkam em lowehe gwen- men kirekam dep Bian emsa dam tasibirkiye. Êe kirekam de lowehen habë tingare jemattjematsa tîti ta gwibirin. ¹⁸ Zep anakarekam lwa'an: Bian kim emsa kwang guludaka, Musa mo tîti tabin ol san de em to mip blaonsublun nik gwëna, ki etan bahem alp gwen- dekam de em to mip blaonsublun srëm nik gwën hapye. Hen kirekam, em de to mip blaonsublun srëm nik gwëna, em bahem ëalp gwen- dekam de blaonsublun hapye. ¹⁹ Sap to mip blaonsublun nik de gwëna, ahaksa blaonsublun srëm nik de gwëna, zen bana hom. Diki bol-zaun tanganna, Alap mo tîti tabin sin em ang tan. ²⁰ Zep Bian men kim emsa kwang

* 7:10 Mat. 5:32; Mrk. 10:11-12; Luk. 16:18

guludaka, dekam men kire nike lowe he'ak, zen kire en nik emki lowehe gwen. ²¹ Zep emsa kim kwang guludaka, em san ki zi mo tana iltikinnik de ëbabu gwenna? Ki bahem enlalana ëbeya gwen-wet so gwen hapye. Hwëna Alap de ebe mae hap wet so gwen hap denaka golzimdinkim, ki sap esa wet so gwer. ²² Sap zi mo tana iltikinnik de ëbabu gwen zini, desa de Bian kwang guludankam, dekam zen Bian mo nwe-nak san de kirenak de lowehe gwen srëm zi. Hen zi mo nwe-nak men zen babukam lowehe srëm gwe-gwenan, desa de Bian kwang guludankam, dekam zen man ënwe-mase gwe-gwe'an- san de Kristus hon de ëbabu gwen zi. ²³ Sap Alap mes emsa kwisisa de zerzimdinkim gwiswe sonoka, zep ere mae mo timni bahem zi hon golgu gwen- zëno mae mo tana iltikinnik de etan lowehen hapye. ²⁴ Zen in zep, aya-wal oso-wal, Alap men kim emsa kwang guludaka, dekam men kire nike lowehek, zen kire en nik em Bian mo nwe kara gwennak lowehe gwen.

Paulus kim Korintusk de zi mo takensiblinna ding gulzimkikewenan sei-siwir wal sei-siwir hip dena:

²⁵ Mensa asa suratkam lakensiblik, wenam sei-siwir hen wal sei-siwir hip dena, ëe ama ebe mae hap ding gulzim'in: Kire hap de ola Bian hen hom hli yulzimki. Hwëna Zen mes kwasang-kwasangna mamkam abe hap golblaka, hëndep syala hen mes abe hap wei yul soneblaka. In zebë ëre mo dam gulsunnu ansa anakare enlala naban ale gul sonezim'in, "An aïris- taïblibin hipye." ²⁶ Sap angkam man tangan langna karek gwe'an, zep in kirekame angkam lowehe gwe'an, zen kire enkam emki sap lowehen. ²⁷ We walya

bare wenya, bahem we wal omka hli yuluda gwen. We wal srëm wenya, bahem wesya de gon hap ëalp gwen- nama de langna an karek gwennakye. ²⁸ Hwëna em de we gon hap dwam gwenna, zen kareksa home go'ara. Hen kirekam, wenam seiwir de zisi zenna, zen hen kareksa hom. Hwëna em de enaka leisyankam, em okamanak de karekna esa oltowe gwer. Zep desa de goltowe gwen srëm habë kirekam emsa gubiridal.

²⁹ Aya-wal oso-wal, ano enlalana anakan lwa'ara: Angkam aumwanak dep yaklana beya naka hom. Zep we walya bare wenya, we wal oban de hir-hiri sap esa Bian mo syal hap eititi ei gwibir. We walya hen, zi nibare wenya, zi oban de hir-hiri sap esa hen Bian mo syal hap eititi ei gwibir. ³⁰ Hen kirekam, men zene enlala dowe hanan hap gona ta gwe'an, emki enlala dowe hananna insa eititi gweblan. Men zene auhu-kama isrip-sri hap nga-ngola ban lowehe gwe'an, emki auhu-kama enlalana insa eititi gweblan. Men zene okama ennak dep de kire-kirena te-alakam kap la gwe'an, kap ta gwen srëm makan em lowehe gwen. ³¹ Hen men zene okamanak de kire-kiresa bi ëblanda gwe'an, emki hwëna bi gweblandan srëm makan lowehe gwen. Sap molya holo gwëk, okamana an dekam sa jek-jak gwer.

³² Ëe mae habë kirekam ebe mae hap ale gul sonezim'in- em de okama ennak dep de kire-kirenak ëhir-hir gwe naseran srëm hap. Sap we wal srëm Kristen zini, zen ëhir-hir gwen srëmkam Bian en mo syalsa nol gwenan- anakare enlala naban, "Bian dekakim asa sam gwesiblika." ³³ Hwëna we walya bare wenya, zen auhu-kamanak

de kirekam-kirekamnak sa ëhir-hir gwe-gwer, sap zen we zik dikim sam gwesiblin hap de syalsa hen nol gwenan. ³⁴ Hëndep zep sa zëno mae mo enlalana dare syak nër. Zi srëm we walya hen kirekam: Zen Bian mo dwam gwibin en san dep sa ëalp gwe-gwer, sap zen man ëdwam gwe-gwenan– tim niban enhonaban de Bian mo nwenak lalak nën hap. Hwëna zi nibare we walya, zëno mae mo enlalana zen auhukama ennak de syalak ëhir-hir gwe-gwenan, sap zen zi wal zik dikim sam gwesibiridan hap ëalp gwe-gwenan.

³⁵ Ëe ere mae mo dawem habë kirekam ale gulzim. Zen emsa dikim jalse gwibiridansa hom. Sap ano emsa de dwam gwibiridan tanganna, diki em ëalp gwe-gwen– zi mo nwenak dikim dawemkam lowehe gwen hap, hen Bian en hon de tal gwesinkim dikim lowehe gwen hap.

³⁶ Zep zi de we golgu gweblan nabare nik gwëna, zen de anakan eisbinkim, “Ëe de gon srëmkam, ki en tol sa gwë gwer,” hen anakan de eisbinni, “Ëe ama tangan gon hap dwam gwibi’in,” zen dikire gok. Zen hom dekam karek gwe'ara. ³⁷ Hwëna ahanik de hen we golgu gweblan nik gwëna, zen de anakan enlala gwenkam, “Ëe ba hap de gon hap? Ëe Bian mo syal ensa de gon habë dwam gwe'an. Ano enhona drakdrak nakake. Ëe sap asa ki en gwë gwer,” kirekam zen hen man sam gwe'i'ira. ³⁸ Zep zi de we golgu gweblan zemka gonna, zen man sam gwe'i'ira. Hen Alap mo nganak de syal hap de wesya gon srëmkam, zen hen man tangan sam gwe'i'ira.

³⁹ Zi nibare we walya, zen etan bëjen ahasa de zen hap enlala gwen– nama de zi zik gwënnakye.

Diki zi zik de tinkim, dekam sap de ahasa zen. Hwëna Kristen gwen srëm zisi bahem. ⁴⁰ Hwëna ano enlalakam, zi zen srëmkam zen maka tangan sam gwe'i'in. Hen ëe ama eisbi'in: Alap mo Enhona hen kirekam enlala gwe'ara.

8

Paulus kim Korintusk de zi mo takensiblinna ding gulzimkike– yang tasibin alap-alap hap de tweran blom ta gwibir-zimdin hip dena:

¹ Mensa asa suratkam lakensiblik, yang tasibin alap-alap hap de tweran blom ta gwibir-zimdinsi de twinbin hip dena, angkam kire hap denakaë ep ding gulzim'in: Kristen zini nen anakane kil il gwenan, “Nen dwan mes em-am yang tasibin dowal-dowal hap dena tame uk.” Hwëna bap nen kire nakon ëbolabola gwe-gwen. Diki nënaka de kwasang gwibirida gwenna, zen zen sam gwe'i'in, sap zen dekame nënaka tatete la gwibirin. ² Bap nen nère mae mo tame gunnu boltere gul gwen. Kirekam de enlalana, zen joblo-topna. ³ Diki Alapsa men zen enna nola gweblanan, zen kire wenyaka zère mo walaskam gubirida gwenda.

⁴ Zen in zep, yang tabin alap hap de tweran blom ta gwibir-zimdinsi de twinbin hip dena, nen mes eme tame uk, “Yang tasibin alapna zen ensasa nabare naka hom.” Hen anakan mese tame uk, “Eiwa de Alapna Zen aha-en tangan. Ahana hom.” ⁵ Hwëna ahakore zi mo tame gunkum, alapna beyana– men zen ngatan zi mo langnak lowehe gwenan, hen men zen okamanak awe lowehe gwenanye. ⁶ Hwëna nen mese anakan dam ulsuk:

Alap Zen aha-en. Zen nëno mae mo Bian– men Zen kirekam-kirekamna kitak

yang tabirkiye. Hen nëno mae mo syala kitak zëbe hap dena.

Hen Teipsin Zikim de gublunna, hen aha-en: Zen Bian Yesus. Zen zëno taha san Alap kitak yang tabirki, hen nen Zëbon onakone ëngaya gwe'an.

⁷ Hwëna nër hom de ëKristen gwen zini hom kitak kirekam dam nulsu'un. Zen man ëtim gul gwenan, "Ëe de yang tasin dowala in hap de tweran ninsi twinbinkim, dekam man nwe-mase gwe'an, 'Ëe boklesaë zëbe hap kom sobla'an.'" Zen nama dekam tim nul gwe'an, "Yang tasin dowala in mo sosonna ki." Zen hwëna dekam zep enho nakon neis gwibirin, "Ëe an mesë karek gwenan." ⁸ Hwëna eiwa de tanganna, tembane nakon Alap bëjen nësa husus gwibiridan, hen bëjen dekon nësa isrip-sri gwibiridan. Zep kire hap de tweran ninni, sap esa olgwen-blanda gwer, hen sap esa olgwen-blanda srëm gwe-gwer. Zen bana hom- Alap mo nwenakye.

⁹ Zep em kirekam de tame gun wenyä, em bahem tame gun srëm wenyäka karek ta gwibin- zëno mae mo nwenak de dowal mo tembanesa twinbinkimye. Sap tame gun srëm wenyä in de emsa de hla tankam hen kirekam tembane gwe'anka, dekam sa anakan eisbiri, "Ëe an ama Alap mo nwenak karek gwenan." ¹⁰ Zep anakan bap zen lwan: Em men zene anakan tame u'in, "Ëe sap asa yang tasin alap hap de golak tembane gwe-gwer. Abe hap bana hom," hwëna Biansa de dawemkam taibliblan srëm nik de emsa hla ta'anka, dekam sa enlala gwera, "Ëe hen sap asa zë tembane gwer." ¹¹ Hwëna zen kim hen tembane gwe'anka, dekam sa Kristussu de taibliblan nakon

zara. Eno tame gunnu in san de ang gwen tola kon sa zara! Zen sap ere mo Kristen wal bosen-mensa hen Kristus zëre hap de telidak soblan nakon ngaya takake. ¹² Hwëna em mese zëno enhona karek tablaka. Zep eme Biansa de dawemkam taibliblan srëm naka kirekam karek ta'anka, dekam em hen mese Bian mo nwenak karek gwenda. ¹³ Ëe in zebë ëre hap anakan dam gulsuk, "Ëre mo Kristen bosen walsya dikim karek san dep titi tabin srëm hap, ëe amaka tweran nin twibinsi hëndep baes gwe'an. Aha zi bap zen ano gwën san de ang gwenkam kareknak zaran."

9

Mae hap de ol: Paulus isrip-sri en hap syal gwe-gweka, ba maesa dekon gulin gwen enlala srëm kam:

¹ Ki san ëe zi mo tana ïltikinnik de babu gwe-gwen zi?— in zep de ëe aha zi mo dwam gwibin sin gwë gwen hapye. Ki san abe hap hom Bian Yesus golblaka?— ëe de zëre hap de ol dawemsa gol halada gwen hap denaye. Ki san ha ëe ahakore zëre mo dam tasibin zi mo kim homë hen Zënaka hla tak? Ki san em ano syala kon home Biansa tame lak? ² Aha zi de asa gublunkam, "Paulussu Bian hom dam tasiki," hwëna em emaka enbla'an, "In Bian dam tasiki, sap ëe an zëno syal gwibinkimë Biansa tame lak."

³ Enaka de kirekam gublunkam, "Em Bian mo dam tasin zisi hom," ëe hwëna amaka ding gulzim'in: ⁴ Ki san ëe Barnabas han ëre nik mo syala kon bëjënë tembane ë gwen?— men kirekam Yesus mo ahakore dam tasibin zini ëgwë gwenanye. ⁵ Ahaksa san ha ëe Barnabas han bëjënë Kristen we dare naban itënda gwen?— men kirekam Bian mo ahakore dam tasibin zini hen Bian Yesus mo oso walya nolëtë gwenanye. Petrus

zëna in kirekam hen we zemka goltënda gwenda. ⁶ Hen san ha Barnabas han ë-en tangan?– aen de tembane hap ahakal gwen naye. ⁷ San ha jana nabare zini ki eijannak ang gweka?– zën de tembane hap hakal gwenkamye. San ha anggur nga syal gwe-gweblan zini ki syal gweka?– zën de zëno ei nika twinbin srëmkamye. Hen domba zaho ta gwibin zini san ha ki zaho tabirki?– zën de dombana in mo mom kilsï otde gwen srëmkamye. Diki sap hen ano nik mo dena– kirekam de ëre nik mo syala kon ulin gwen hap denaye!

⁸ Insa ep ale gulzim, zen okamanak de zini kirekam ëgwë gwenan– dekam de em dam gulsun hup, “Sap sa Paulus syala an kore eini twin gwibiri.” Alap mo ëpba olak kire hap dena hen ki lwa'an. ⁹ Sap Musa mo tïti tabin olak man lwak,

“Sapi de gandum dansa zaublun danaseranna– dekam de ëbwalom gwen hap, ëkna bahem kyang sosublun. Dikire twenblan danasenk.”*

Kirekam de lwankam, ki san ha Alap sapi ensa kirekam enlala gwibiridaka? ¹⁰ Kirekam bëjen. Zen hen Yesus mo dam tasi-bin zini abe mae hap kirekam nwe-mase gwizim'in. Sap ngana lu tan wanya, eiyas tan wanya, hen taran wanya, zen kitak man ëdwam gwe-gwenan– ngana in kore ei nika de twin gwibin hipye. Zep Bian mo nganak de syal tan wanya ëe hen kirekam.

¹¹ Ëe Barnabas han mesë ang hap de otanena eno mae mo enhonak eiyas lak. Hwëna angkam san ha em emaka asa husus eizim'in?– ëe de okamanak dep de tembanesa ebon mae onakon ulin gwe'anamye. ¹² Hwëna aha zi enna ki ebon mae onakon nulin gwenan. Diki nonol tanganna asa

emaka mas ei gwizimnin. Zen sap ano nik mo dena– ebon mae onakon de ulin gwen hapye. Hwëna ëe homë kirekam ulin gwenan. Ëe mae habë tahalha naban anakare enlala naban totoresä ë gwenan, “Nen de ba maesa nëre nik mo syal eibin zi nikon ulin gwenkam, dekam hwëna zen sa Kristus hup de ol dawemna baes neibir.”

¹³ Hwëna ena mes em-am ëtawa gwëk: Zini men zen Alap mo golak syal ta gwenan, zen dekon hen tembanena nulin gwenan. Hen men zen tweran ninni Alap hap tru dasik gweblanan, zen hen dekon tweran ninni nulin gwenan. ¹⁴ Zen in zep hen Bian zëre mo ol dawem gol halada gwen wanya anakan gubiridaka, “Em ere mo tawa tabin nikon esa tembanena ulin gwer.”*

¹⁵ Zep zen sap ano dena– kire nakon de tembanesa gulin gwen hap denaye. Hwëna ëe aha-en mae homë gulink. Hwëna suratna ansäe ale gulzim'in, zen anakare enlala naban hom, “Dekakim ap nol gweblak.” Sap zen dekonë isrip-sri gwe-gwenan– anakare hap, “Diki Bian sa lamkam ano syal eini ansa ap golblala.” Zep ëe ama tangan baes gwe'an– em de ba maesa ap golblankam de ano isrip-srina in tap gwen hapye.*

¹⁶ Sap ëe anakare en hap bëjënë isrip-sri gwen, “Syala men desa Bian abe hap wei yul soneblaka, ëe ama desa syal gwe-gwibirin– ëngaya gwen hap de ol dawemsa de gol halada gwenkamye.” Sap ëe de desa gol halada gwen srëmkam, Bian sa asa karek tala. ¹⁷ Eyë pegawaikam syal gwe'anam, ki maka okamanak dep de gajina ap nol gwebla'an. Hwëna Alap Zën syala insa ap wei yul soneblaka– ëe de Zëbon de babu gwen zi mo kim totoresä sul sonen hap. ¹⁸ Hwëna babu gwen zini abe

* 9:9 9:9 Ul. 25:4

* 9:14 9:14 Mat. 10:10; Luk. 10:7

* 9:15 9:15 Mat. 6:1

hap an zen ano isrip-sri gwibin niye: “Ëe Alap mo ol dawemna totore tangansaë gol halada gwenan. Abe hap men desa maka sap syala in kon nol gwebla'an, ëe homë aha-en mae gulink.”

¹⁹ Zep ëe anakare enlala naban homë kara ta gwibirin, “Zen sa asa te-alakam mas nëblal.” Ki hwëna ano syal de nwe-mase gwen hap– san de ëe te-ala hap de syal gwe-gwen zi. Hwëna ano syala eiwa ki hen babu gwen zi mo kim nwe-mase gwe-gwenan, sap ëe ama enlala betekkam mas gwibirida gwenan– dekam de beyakam halen ora san golëwet so gwen hap. ²⁰ Zep ëe kimë Yahudi zi niban golësyal ta gwenan, ëe dekam etan Yahudi zi mo ëpba lowehen sanë ang gwe-gwenan. Zen Musa mo titi tabin ol san de ënaka ngaya tan hap homë ang gwe-gwenan. Hwëna Yahudi zi de asa sam gwesiblin habë desan ang gwe-gwenan. Ëe mae habë kirekam gwë gwenan– dekam de zen hen Kristussu tame tan hap. ²¹ Hen kirekam– Yahudi srëm zi niban de golësyal ta gwenkamye. Dekam ano gwëna san de Yahudi srëm zi– Musa mo ol san de ang gwe-gwen srëmna. Zen hen Yahudi srëm zi dikim Kristussu tame tan hap ëe ki gwë gwenan. Ëe kimë Musa mo ola in san ang gwe srëm gwe-gwenan, zen anakare enlala naban hom, “Ëe homë Alapsa betek gwebla'an.” Ëe dekam hwëna Kristus mo titi tabin ol en sanë ang gwe-gwenan.* ²² Ëe kimë hen Kristussu de taibliblannak de tatem ëzauk gwen srëm wenyä ban golëlowehe gwenan, ëe dekam hen zëno mae mo lowehen sanë ang gwe-gwenan– dekam de zen hen Kristus en onak tatem ëzauk

gwen hap. Zep zini men kirekam lowe henda gwenan, ëe hen dekam zëno mae mo kimë gwë gwenan– dekam de hen zëwe denaka ngaya tabin hip. † ²³ Zen kitak Alap onakore ol dawemna insa dikim langa gulsuk haladan habë kirekam syal gwe-gwibirin. Sap ano isrip-sri gwibinni zen zen tangan, hen nen dekon esa lamkam hë'ho gwibinni hla kul.

²⁴ Em dwan mes-eme ëtawa gwëk: Asyas hap de hlu-hluk tanna, zen beya nik sa ëhlu-hluk gwer. Hwëna aha-en, men zen de nonol hata'anka, zen zen en de kire-kire dawemna gul irinkim. Zen in zep, emki hen hlu-hluk gwen makan ëgwën– anakare enlala naban, “Ëe aka kire-kire dawemsa gulink.” ²⁵ Men zen hlu-hluk gwen hap ëhohle gwe-gwenan, zen nonol timsi misrim-sri nül gwenan, hen man zënaka dawemkam nolënik gwe-gwenan– anakare enlala naban, “Ëe aka nonol gwëk.” Men zen ënonol gwe-gwenan, zen auhukamana an kore kire-kire dawem ensa nulin gwenan. Hen hwëna hëndep de lwan hap de kire-kiresa de gul irin hibe ëalp gwe-gwe'an. ²⁶ Ëe in zebë damdam enkam de hluwen hap alp gwe-gwe'an. Ahaksa, ëe an san de tahakam de zënaka lek-lek ta gwibin asyasnak de ang gwe-gwëna. Ëe bëjënë sap desan totoresä lek tya gwen. ²⁷ Ëe zebë ëre mo timni ënaka de lek-lek ta gwenkam drak-drak gul gwenan– dekam de hëndep ëre mo timsi dawem enkam golinik gwe-gwen hapye. Ëe mae habë ënaka kirekam zerinik gwe-gwenan: Sap ëe mesë beyakam kire asyasnak dep zini kwang

* **9:21** 9:21 Kristus mo titi tabin ola: Yoh. 13:34-35; Yak. 2:8; Mrk. 12:28-34; Mat. 22:36-40, hen Rom. 13:8b-10nak. † **9:22** 9:22 Kristussu de taibliblannak tatem zauk gwen srëm wenyäka de kirekam golëlowehe gwen hap de ola: Emki hlaun 1Kor pasal 8 mo ayat 7 nakon 13nak dep, hen Rom. 14:1–15:6.

guludak. Hwëna Bian Alap de wasib mo kim asa gublunkam, “Em mese asyas peraturansa gulmunku. Em de asyasna an kon kire-kire dawemsa gul irin hip, eno bosena hom,”– ki ëe asa tan gan saher gwer.

10

Paulus kim yang tabin alap-alap hap de boklesa kom tabirida gwen hap jalse gwibiridakake:

¹ Aya-wal oso-wal, ëe ama emsa enlala sobirida'an– nëno mae mo auyan-azana men kim Musa Bak golëwet so gwekake. Alap dekam but yawalsa golzimki-zëbe mae hap de jal zini in de zë totot gwibirida gwen hap. Hëndep Alap mo sasonkam zep hi yawala insa golëtablan gwe kinika. ² Zëbe mae hap dekam man nwe-mase gwenan: But de tahalebinni in hen hi yala insa tablan gwe kinik, san de Musa mo baptis tabinnik de ang tanna. Zëno dam gulsunnu, zen dekam mes Musa hon bitï gwek. ³ Zen dekam kitak Alap onakore tembanesa dwenblanda gwek,* ⁴ hen hona Zëbon onakore naka sap notde gwibik. Dekam Alap kaso yawalsa hamal gulzimki, zep dekore hosa notde gwibik, sap kaso yala in hen man ang gwibirida song gwek– zen de ho hap ëtahalha gwe-gwen srëm hap. * Hwëna ol gulk sun de blaorankam kaso yawalkam in, Zen diki Kristus Zëna. ⁵ Nëno mae mo auyan-azana zen sap eiwa ki kirekam de owasna hla nul gwek, hwëna Alap mo nwenak beya nik hom ëdakastik. Beya wenyä desa man husus gwibirida gweka.

* **10:3** 10:3 Kel. 16 * **10:4** 10:4 Paulus man ale gulku, “kaso yala in hen man ang gwibirida song gwek,” sap Musa man dan soka– hosa de owaskam kaso nakon golzimdinni. Hen Yahudi zini zep lun tangan aïsili insa anakan mas-mas nul song gwek, “Nonol kasona in man ang gwibirida song gwek– dekam de ho hap ëtahalha gwe-gwen srëm hap.” Hwëna Musa mo ol ale gun tangannak, sap diki hom. (Kel. 17:6; Bil. 20:11) * **10:7** 10:7 Kel. 32:6 * **10:8** 10:8 Bil. 25 * **10:9** 10:9 Bil. 21:5-6 * **10:10** 10:10 Bil. 16:41-49

Zëno mae mo tok-tok naka zep sasa lang san hli nulida guk song gwek.

⁶ Zen Alap desa nëbe mae hap de ërak hap ki kang gulku– nen de hen zëno mae mo kim karek-kareksa hole-hle gwe-gwibin srëm hap. ⁷ Zep nen bap nen zëno mae mo kim yang tabin alap-alap hap boklena kom ta gwizimdin– men kirekam zëbe mae hap dena Alap mo olak lwakke,

“Zen yang tabin alap-alap hap de tembane yawala insa dwensiblindak, zao zep syak.”*

⁸ Nen bap nen zëno mae mo kim kahalo-kahalokam lowehe gwen– men kirekam zen ëgwë gwekye. Zen in zep yaklana dekam 23 ribu enkam juwek.* ⁹ Hen bap nen Biansa zëno mae mo kim akasik gweblan. Zen in zep zen ahakon wanya de hit ti gwibin nikon juwe gwek.* ¹⁰ Nen bap nen zëno mae mo kim Biansa tonsuk gweblan. Zen in zep desa Alap mo dam taha nakore zini heip gulku– men zen juwen hap dena irik gil gwendaye.* ¹¹ In zen ki zëbon mae kirekam jowe gwek, zen angkam nëbe mae hap de ërak makan lwa'an– nen an zene angkam aumwa hap denak lowe he'anye. Zen in zep zini lun Alap mo olak de aïsili insa ale nul gwek– nen de desa anakan enlala gwe-gwibin hip, “Bian sa angkam kirekam hen karek tabiri– men zen kirekam karekna nol gwe'anye.”

¹² Bera! Bahem anakan enaka boltere ta gwibin, “Ëe an Bian onak tatemë ëzau'un.” Zi de kirekam zënaka boltere tankam, zen hwëna zëno mae mo kim de kareknak zaran hap alp

gwesī'ira. ¹³ Banakare kareksa de gon hap de enlalana men zen nēsa de akasiblin hap enhonak hata gwenda, zen nēno mae mo sosen nakon hom taman kinī gwenan. Sap Alap Zen taibliblanna, zep Zen bējen nēsa de sērkam akasiblin hap dwam gwibiridan– nēno mae mo sosonsa de gulmurunnu kimye. Hwēna kareksa de gon hap de enlala de nēbon mae hatankam, Zen hen nēbe mae hap orasa zertrei gwizimnira– nen dikim karekna in kon wet so gwen hap. Zen dekam zebe tatem ēzauk gwenan.

¹⁴ Zen in zep, aya-wal oso-wal, yang tabin alap-alapna emki langa tasibin. ¹⁵ Nen kitak enlalana kike. En-em kles so gwen. ¹⁶ Nen kime Bian Yesus mo timsi de enlala gwibin hip de tembanena olgwen gwibirin, dekam nonol Bian hap dawemsae ol gweblanan. Dekam kime zēno kalsa de enlala gwibin hip de anggur hona otdeblanda gwenan, hen zēno timsi de enlala gwibin hip de rotina olgwenblanda gwenan, dekam zebe ēnwe-mase gwe-gwenan: Nen ema Bian han ēraha-en gwe'an. ¹⁷ Nen de Bian mo timsi de enlala gwibin hip de rotisa twinbinkim, nen sap beyana, hwēna dekam man nwe-mase gwe'an– san de nēno mae mo timni aha-en. Sap nen mese aha-ere rotina insa olgwenbik. ¹⁸ Israelk de zini hen kirekam ēgwē gwenan. Men zen Alap hap de zip soblan domba ninni dwin gwibi'in, zen en dekam zep Alap han nērumlāe gwe'an.

¹⁹ Hwēna kirekam insa ebe mae hap ale gulzim, zen em dikim anakan enlala gwibin hip hom, “Yang tabin alap-alapna zen eiwa ensasa naban.” Hen anakan homē kim emsa gubiridal,

“Zēbe mae hap de tembanena, zen sosonna.” Zen waba tangan hap. ²⁰ Ēe hwēna em dikim anakan tame gun hubē kirekam ebe mae hap ale gulzim: Yang tabin alap-alap hap mensa otweranna blom da gwibir-zimnin, zen Alapsa hom kim boltere da gwenan. Zen hwēna dowal-dowalsa kim boltere da gwibirin, hen deban mae kim nolēaha-en gwe-gwe'an. ²¹ Zep nen bējen nen Bian mo kalsa de enlala gwibin hip de anggur ho naban dowal hap de ho naban otdenkam siri so gwen. Hen bap nen Bian mo timsi de enlala gwibin hip de tembane naban dowal hap de tembane naban siri so gwen. ²² Ki san ha ema Bian de emsa husus gwibiridan hap ēdwam gwe'an? San ha ema tim ul gwe'an?– “Bian mo sosonna hom.”

²³ Ahakon sa ano ola insa nulsul– anakan de ēgunkum, “Nen Kristen zini sap esa banakare maesa syal ei gwibir.” † Hwēna kire zini ēe ama ding gulzim'in, “Banakare maesa de syal gwibinkim diki nonol enaka de enhonak anakan takensibirida gwenkam airis, ‘San ha dekam ēe ama ēre mo Kristen bose walsya mas gwibirida'an? San ha ano gwēn san de ang tankam ahakon dekam sa Yesusu hli dal?’” ²⁴ Bahem ere en mo timsi ngalap gwe-gwibin. Hwēna aha zisi emki hen enlala gwibirida gwen.

²⁵ Pasarak de tweran ninni, sap esa enlala beya gwen srēmkan lop la gwer– anakan de takensibiridan srēmkamye, “An san yang tabin alap-alap hap de blom tabir-zimdin mosrona?” ²⁶ Sap Alap mo olak man lwak:

“Okamana an hen kitak zēwe de kirekam-kirekamna, zen kitak Bian mo bi gwibiridanna.”*

† 10:23 10:23 Ola ansa de srip gulsun hup, emki pasal 6 mo ayat 12 mo otdenak de alesakaratda gun. * 10:26 10:26 Mzm. 24:1

27 Kristen srēm zi de emsa zēbon de tembane gwen hap gublunna, dwam gwenkam sap esa. Men kire tembanesa ep lop tablan, em sap esa twen-blān dala. Em bahem mae anakan de takensiblin hap enlala gwen, “An san yang tabin alap-alap hap de blom tabir-zimdin mosrona?” 28-29 Hwēna tembane tanna iwe de eno Kristen bose emsa gublunkam, “Tweran ninni an yang tabin alap-alap hap de mosrona,” ki bahem twinbin. Sap zen zēre mo enhosa ebe hap zertrēblala. Sap zen hom dawemkam enho nakon anakan tame gu'ura, “Yang tabin alap mo sosonna hom.” Zep em de zēno nwenak tembanena insa twen-blān dankam, desae kim karek san dep tītī ta'ara. Zen srēm kam sap emaka ahakore en naban zitwenbla'ara.

Hwēna em ahakon esa ēenlala gwer, “Aha zi ba hap de zēre mo dam gulsun nukon tembane hap asa tru-tru gulblun hap? 30 Ēe de Alapsa gu soneblan naban de tembane gwenkam, ki aha zi ba hap de asa tembanena in hap husus gweblan hap? Ēe dwan mes-am tembanena in hap dawemna Alap hap golblal!”

31 Hwēna ēe a kirekamē mo kirekam de enlala gwen zi hip ding gulzim'in: Ba maesa de twinbinkim hen otdebinkim, ahaksa banakare maesa de gonna, zen Bian mo bolesa dikim tingare zi teip gulsublun hap emki syal gwe-gwibin. 32 Bahem Kristussu de taiblīblannak de ētatete gwen srēm zisi karek san dep de tītī tan makan gweibirida gwen- sap Yahudi zi, sap Yunani zi, hen sap kitak de Alap mo hlīl irin zi niye. 33 Zep em ano kim em hen lowehe gwen. Ēe tingare zi dikim asa sam gwesik gweblan habē alp

gwe-gwenan. Ēe homē ēre mo tim hip dena anakan ngalap gwe-gwenan, “Ēe de aha zi mo dam gulsun sun ang gwenkam, ēe asa usak gwer.” Hwēna ano dwam gwibin tanganna, ano syala kon hap zen aha maena Yesussu hli tan. Diki kitak zen ēngaya gwen.

11

1 Zen in zep, ano tana wei san em ang tan- aena men kirekamē Kristussu tana wei san zertro'anke.

Minggunak de bitī gwennak de kirekam ēgwē gwen hap de ol:

2 Ēe ama emsa sam gwesibirida'an, sap em ema asa embwan ē gweblanan, hen ano tawa tabin sine ang ta gwenan- Kristen zi mo lowehen sanye. 3 Hwēna ēe ama dwam gwe'an- em de anakan tame gun hup: Alap, Zen Kristus mo teipsinnī. Kristus, Zen hwēna zikim dinik mo teipsinnī. Hwēna zini, zen wekam dinik mo teipsinnī. 4 Zep zi de Minggunak de tagal gwennak topi ala gun nuban Alapsa abe tankam, ahaksa Alap mo Enho nakore olsa ayang gulzimdinkim, zen kirekam zēre mo Teipsin nika blikip gwesibli srēm gwe'ara. 5 Hwēna we walya, zen de Minggunak de tagal gwennak kaen hakkam de nol utuk gun srēm kam Alapsa abe tanna, ahaksa Alap mo Enho nakore olsa ayang gulzimdinni, zen ki hom zēre mo zini blikip gwesibli'an. Kirekam de gwēnna in, zēno sahera man apde nē'an- nolsa de lonsun nubanye. * 6 We wal de nol utuk gun hup baes tanna, ki dikire nol alana blom dasibik. Hwēna blom tasibinkim ahaksa lonsunkum, zen man tangān ēsaher gwe-gwenan. Zen in zep dawemna kaen haksa zen

* 11:5 11:5 Paulus mae kim lowehek, we walya zisi de zenkam, dekam kaen haksa nolak utuk da gwibik- dekam de zēnaka anakan goltrēn hap, “Ēe an zi niban.”

utuk ta gwibin. ⁷ Zikim dena, nêbe mae hap nol utuk gun hup hom dakasti'in, sap zikim dena nonol lonesen nakon Alap zêre mo nwe-masekam Adam Baksa yang tasikî. Zep zi kim dena nêno mae mo nwe-masena ngatan Zini Alap Zêna kiye, hen enlalana Alap zêre mo kiye. Hwëna we walya, zen nonol lonesen nakon zi nikon de yang gulsunnu, zep zêno mae mo nwe-masena zen zini kiye. ⁸ Sap zikim denaka hom wenyâ kon yang tasikî. Zen diki wesya zi nikon yang gulsuku. ⁹ Hen zini zen we mo tahasa de tri so gwibin hip hom yang tasikî. Hwëna wenyâ zen zi mo tahasa de tri so gweblan hap yang gulsuku. ¹⁰ Zen in zep, sap Alap mo dam taha nakore zini man nêsa kara da gwibirin, zep dawemna we walya nolsa zen kaen hakkam utuk ta gwibin— anakan dikim zênaka golêtrê gwen hap, “Èe an ère mo zi mo tahasa de tri so gweblan hap dena.”

¹¹ Hwëna nen we walya ban zi niban mese apdekam Kristus hun èraha-en gwék. Zep nen we walya ban zi niban bèjen nênaka gubirida gwen, “Èe homê emsa dwam eibirida'an.” ¹² Sap nonol tanganna, wenyâ zen zi nikon de yang gulsunnu. Hwëna zêno tahannak, zini zen we wal we-wik nul gwenan. Hwëna ausuna kitak zen Alap onakon.

¹³ Zep aya-wal oso wal, emki klis gun. San ha airis— we wal de zi beya mo nwenak nol utuk gun srêmkam Alapsa gu soneblan naye? ¹⁴ Ahaksa san ha em home anakan tame uk?— “Zi de nol ala blal-blal gwenna, zen saherak zênaka drê ne'ara.” ¹⁵ Hwëna we wal de nol ala blal-blal gwen hap dena, zen mes ki Alap golzimki— zen de nolsa ber-ber gun hup. Hwëna we walya, zen man hen zêre mae mo nol ala blal-blala insa boltere da gwibirin. Zen

in zebê emsa gubiridal— zen de Minggunak de bitî gwennak kaen haksâ nolak utuk ta gwibin hipye. ¹⁶ Hwëna èe tawana: Ahakon sa yap ano ola ansa husus neibir. Zen in zebê aumwa hap emsa gubirida'an: Èe Kristen zini kire enkamê lowehe gwenan. Homê mae li kul sone'an.

Bian Yesus mo timsi de enlala gwibin hip de tembanenak de kirekam ang ta gwen hap de ol:

¹⁷ Hwëna angkam an desaê emsa titi tabi'in, èe bèjênê emsa gubiridan, “Em ema èsam gwesik gwenan.” Sap em kime tagal gwe-gwenan, zao karekna mamkam lwa gwenan. Dawemna man lwala he'an. ¹⁸ Nonol tanganna, èe ama anakan sane gwe-gwék, “Zen kim tagal gwe-gwenan, zen man èhliwe gwenan.” Kire ola insa èe ama anakan taibli'ibin, “San ha eiwa mes yap.” ¹⁹ Em in anakare enlala nabane hliwék: “Aha zi dekakim asa hla nulidak, 'Hlikna an zen— eiwa denaye.’” Hwëna kirekam de èbolte-bolte gwenna dawem naka hom.

²⁰ Zep em kime tagal gwe-gwenan, hen zao kime Bian Yesus mo timsi de enlala gwibin hip de tembanena syal ei gwibirin, em hwëna ere mae mo hliwenna insae enlala ei gwibirin. Bian Yesus mo timsi home. ²¹ Èe ama sak, em kime nonol totore tembanena olgwenblanda gwenan, em home enaka eisbirida gwenan— apdekam de tembane tan hapye. Hwëna ahakore en nik nonol zê-en ngalap-ngalapkam dwensibliinda gwenan. Zen in zebe anakarekam ègwê gwenan: Ahakon usak nabane nama lowehe gwenan, hwëna nonol èitri gwen wenyâ zen mes ho mamak otde gwibin hip èmamak gwék. ²² Ki san ha ere mae mo golak tembanena hom?— em zebe ngalap-ngalapkam tagal gwennak

tembane ta gwenanye. Em san ki ere mae mo jematsa de saher gul gwen habe édwam gwe-gwe'an? Em insa kirekam égwé gwenan, zen jematnak de tahalha zisie kim saher la gwibirin. Em san ha ema ekil gil gwenan?— “Paulus sa kirekam asa sam gwesibiridala.” Hom tangan— ée de emsa kire hap sam gwesibiridan hapye!

²³ Sap men desa Bian Yesus zère mo timsi de enlala gwibin hip de tembane hap dena abe hap goltréblaka, ée mesé sap desa ebe mae hap anakan ayang gulzik: Bian Yesusu dikim jal zi hip zertreizimdin hip de orapnak, Zèna ki zep rutina gul ineka. ²⁴ Alap hap kim dawemna rutina in hap golblaka, ki zep ahap gul guku, ki zep gubiridaka,

“An ano timni— mensaé ebe mae hap sosok gulzim'inke. An kirekam em ano timbwanak syal gwe-gwibin— Asa dikim enlala gwe-gweblan hapye.”

²⁵ Kim tembane tasik hen kirekam. Zen anggur ho nabare moksa zerka, ki zep gubiridaka,

“An ano kala zen. Zen sa ano tim nikon wet sol— Alap mo zi niban de ol ziaha-en gun esesa dikim sul sonen hapye. Kirekam kim ano tim bwanak syal ei gwibik, Asa dekon enlala é gwe-blak.”*

²⁶ Zen in zep, nen kime kire hap de rutina olgwenblanda gwenan, hen kire hap de hona otde gwibirin, nen dekame Bian Yesus mo tinnì anakare enlala naban oltré gwenan, “Zen sa etan lwahal zala.”

²⁷ Zen in zep, men zen de asyas makan Yesus mo tim hip de rutina insa dwenblanda gwe'ak, hen hona insa notdeblanda gwe'ak, zen Alap mo nwenak kareknak zènaka kang nul gwe'an. ²⁸⁻²⁹ Diki nonol enlalasa nen anakan hohle ta gwen, “Ée ama Bian han

dikim zeraha-en gwen hap ang gwe'an, sap Zen mes zère mo timni ano kareksa dikim ap ngan gulsublun hap tilki.” Hwèna men zen kirekam de éenlala gwen srèmkam ang ta gwe'ak, zen Bian de karek tabin hip zènaka nolègu'un. ³⁰ Zen in zep, ebon mae onakon beya nik tim sin-sinni hen sang-sangna nollwa gwenan, hèndep ahakon zep juwek.

³¹ Hwèna nen de nonol nère mae mo enhosa hohle tankam, ki Bian bèjen nèsa karek tabin.

³² Hwèna eiwa Bian ki nèsa walas beteksa de oto tasibin makan gweibirida gwenda. Hwèna zen halen ora san dikim nèsa dam tasik gwibin hip ki kirekam nèsa gweibirida gwenda— nen dikim karek yawalsa goltowen srèm hap, Zen kim okamanak de karek gol gwen zini karek tabi'inkaye.

³³ Zen in zep, aya-wal osowal, em de Bian mo timsi de enlala gwibin hip de tembane hap tagal gwenna, enaka em eisbirida gwen— tingan de tagal gwesinnik de kon gwesibir hanan hap. ³⁴ Hen Alap de emsa husus gwibiridan srèm hap, nama de tagal gwennak de ahanik usak gwenkam, zen dikire nonol zère mo golak tembane gwék. Eno mae mo aha takensinnì, Bian mo tim hip de tembane hap dena, ée asa aen de hata zankam emsa tonbiridazal.

12

Mae hap de ol: Alap mo Enhona, Zen srèn-srènkam de nwe-masekam de sosonsa nèbe mae hap gol gwizimnira.

¹ Angkam mensa suratkam asa lakensiblik, Alap mo Enho nakore soson hap dena, men desa Alap Zèna kae gwibir-zimnira gwendake, desaé ep ding gulzim'in: Ée ama dwam gwe'an

* 11:25 11:23-25 Mat. 26:26-29; Mrk. 14:22-25; Luk. 22:14-20

em de eiwa denaka tame gun hup.
 2 Emki eenlala gwen: Em kime Biansa tame la srēm gwe'ak, em dekam yang tabin alap-alapsae ang eibirida nasen gwek– ol srēm wenyaka. 3 Ee in zebē emsa dwam gwibirida'an– eno mae mo jematsa de aha zi tawa tabin hip yaing gwe-gwe zankam, em de dekam zēno mae mo tawa tabin nikon anakan kles so gwen hap, “Alap mo Enho de zisi zergwēna, zen bējen anakan gun, ‘Yesus zen karekna.’ Hen Alap mo Enho de zergwēn srēm kam, zen bējen anakan gun, ‘Yesus Zen ano teipsinni.’ ”*

4 Alap mo Enhona, Zen aha-ere nwe-masekam de sosonsa hom nēbe mae hap kae gwe-gwibir-zimnira. Hwēna ausuna sap aha-en– zēre onak. 5 Syala hen srēn-srēnkam de nwe-mase naka wei yul sone gwizimnira. Hwēna in Zen syala insa gwirensi'ira, Zen aha-en. 6 Banakare maesa de syal gwibin hip de sosonna, desa hen srēn-srēnkam gol gwizimnira– men kirekam zēbe mae hap dakastil gwizimninke. Hwēna Zen aha-ere Alap ki anakare enlalana ing ta sone gwizimnira, “Ee anik kirekam syal gwek.” 7 Alap mo Enhona Zen kirekam nēbe mae hap aha-en aha-enkam sosonna kae gwe-gwibir-zimnira– nen dikim hwēna tingare Kristen zisi tatete ta gwibin hip.

8 Zep a kirekam mo Alap mo Enhona zi mo enhonak syal gwe-gwenda:

Ahakorena kip enlala blalsa ing ta sone gwizimnira– zen de dekam aha zisi titi ta gwibin hip.

Hen ahakorena kip Zen ba maesa de tame gun hup denaka ing ta sone gwizimnira– dekam de zen hwēna aha

zi hip ayang gul gwizimdin hip.

9 Alap mo Enhona in ahakorena kip sēr kam dikim Alapsa taibliblan hap denaka ing ta sone gwizimnira.

Hen ahakorena kip zi sang-sangsa dikim dawem ta gwibin hip de sosonsa gol gwizimnira.

10 Ahakorena kip owas-owassa dikim syal gwe-gwibir-zimdin hip denaka gol gwizimnira.

Ahakorena kip Alap mo Enhona hamal hap de olsa dikim ayang gulzimdin hip denaka gol gwizimnira.

Ahakorena kip dam gulsuk gwen hap de sosonsa gol gwizimnira– zen dikim anakan dam gulsuk gwen hap, “Zini in mo ol toranna, zen eiwa Alap mo Enho nakorena,” ahaksa, “Zēbon onakore naka hom.”

Hen ahakorena kip owas olkam dikim etoran hap denaka ing ta sone gwizimnira.

Hen ahakore weny a kip, zen dikim owas ola insa zēre mae mo olkam li yul sone gwizimdin hip denaka ing ta sone gwizimnira.

11 Syala in zen kirekam srēn-srēn gwek, zen sap ausuna aha-en Alap mo Enho Zen ki kirekam syal gwe-gwenda. Zen sosonna zēre mo dwam gwibin sin nēbe mae hap aha-en aha-enkam kae gwe-gwibir-zimnira.

Mae hap de ol: Nen sap beyana, hwēna mese aha-ere tim makan egwēk.

12 Kristus mo timni, zen nēno mae mo tim makan. Timni sap aha-en, hwēna dekon zep hli-hli gwek. 13 Zen zep hen kirekam, nen kitak sap Yahudi zi, sap Yahudi srēm zi,

* 12:3 12:3 1Yoh. 4:1-6; 4:20-21; 5:1-5

sap tana iltikinnik de lowehe gwen wenyā,

hen kirenak de lowehe gwen srēm wenyā,

nen kitak mese zēre mo timnik bitī gwēk– Alap kim zēre mo Enhokam nēsa hlē ta sonebiri-dakake. Zen aha-ere Enho ki kirekam nēsa aha-en tabirki, sap nen mese kitak Alap mo Enho nakore hona ulink.

¹⁴ Sap timni bējen aha-ere hli naban sam gwesin. Zen diki hli-hlina zen beya gwen. ¹⁵ Tanana bējen anakan neran, “Ēe ama taha hap de jo kēn hap dwam ē'an. Timni an mo tana ēn hap, ēe ama bae.” Zen de kirekam nerankam, hwēna tanana in bējen taha hap jo nēn, hen bējen timni insa hli kun. ¹⁶ Hen ingalana bējen anakan neran, “Ēe ama nwe hap de jo kēn hap dwam ē'an. Timni an mo ingala ēn hap, ēe ama bae.” Zen de kirekam nerankam, zen hwēna bējen timni in kon nwe san dep li kēhen, hen bējen timni insa hli kun. ¹⁷ Tīngare hli-hli nik de nwe en hap ējowenkam, ki hwēna bakam de ēsane gwē-gwen hap? Ahaksa ing ala hap de ējowenkam, ki hwēna bakam de ba maena alebin hip? ¹⁸ Zen Alap Zēn mes-am ki timni insa srēn-srēnkam de hli-hli naban yang gulsuku– men kirekam de yang gulsun hup Zēna dwam gwēkake. ¹⁹ Aha-ere hlina bējen anakan gun, “Ēe en asa tīngare timni an mo syala sul sone gwer.” ²⁰ Zep man sam gwesinin– hli-hlina sap beyana, hwēna timni aha-en.

²¹ Zen in zep, nwe bējen tahasa anakan enzimdin, “Ēe homē emsa dwam eizim'in.” Hen nola bējen tanana guzimdin, “Ēe homē emsa dwam gwizim'in.” ²² Nen de tim nikore aha hli naka enlala gwibinkim, “Zen sosen tangan naka hom,” zen hwēna desa ema tangan dwam ei gwibirin– dekam

de gwēn hapye. ²³ Hli-hlina mensa enlala ēblanda gwenan, “Zen dawem tangan naka hom,” zen hwēna desa tangane dawemkam olēinik gwe-gwenan. Hen hli-hlina men desa saher ei gwibirin, zen desa tangane dawemkam aning ul gwenan. ²⁴ Hwēna hli-hlina men zen nwekam de hlaunkum ēdawem gwēk, desa hwēna home aning gun hup enlala ei gwibirin. Zen Alap mes ki kirekam de enlala naban timni ansa yang gulsuku, “Dikire sosen srēm hli-hlina dawemkam nolēinik gwē-gwēk.” ²⁵ Zep timnik de hli-hlina in bējen srēn-srēnkam hlik-hlik gwen. Zen hwēna hwē-hwēkam zēnaka mas neibirida gwenan. ²⁶ Zen in zep, aha hli nik de sang-sang gwenkam, dekam tīngare hli-hlina in sang-sangna insa man neis gwibirin. Hen em de dawemsa tahakam gul irinni ahaksa nwekam hlaunnu, tīngare hli-hlina dekam man ēisrip-sri gwe-gwenan.

²⁷ Zep em in kitak Kristus mo timni, hen zēno hli-hlina. ²⁸ Alap zep srēn-srēnkam de syal hap Kristen zini nēsa dam tasik gwibirida:

Mam tangan wenyā, zen Kristus hup de ol dawemsa de aha lang san gol halada gwen hap de wenyā.

Zao de wenyā, zen Alap mo Enhokam de hamal hap de olsa ayang gul gwizimdin hip de wenyā.

Hen etan zao de wenyā, zen Alap mo olkam de tawa ta gwibin hip de wenyā.

Hwēna ahakon owas-owassa de syal gwe-gwibin hip de wenyā,

ahakon zi sang-sangsa de dawem ta gwibin hip de wenyā,

hen ahakon aha zisi de mas gwibirida gwen hap de wenyā,

hen ahakon jemat mo syalsa de nol gwibin hip de wenya, hen ahakon owas olkam de ton gwibin hip de wenya.

²⁹ Zen a dekon mo srën-srën gwekye: Sap nen home Kristus hup de olsa dikim gol halada gwen hap de sosonna kitak ulink. Hen nen ahakon home Alap mo Enho nakore sosonna ulink—hamal hap de olsa dikim ayang gul gwizimdin hip denaye. Hen Alap mo olkam dikim ahasa tawa ta gwibin hip de sosonna nen home kitak ulink. Hen nëbon mae kitak sosonna hom—owas-owassa dikim syal gwe-gwibin hip denaye,

³⁰ hen zi sang-sangsa dikim dawem ta gwibin hip dena, hen owas olkam dikim ton gwibin hip dena, hen kire olsa dikim srip gulsuk gwizimdin hip denaye.

³¹ Zen in zep, em dawemkam enho nakon dwam gwe-gwibin—dekakim Alap mam tangan wenya insa ebe mae hap aha-en aha-enkam kap ta gwizimki.

Mae hap de ol: Nënaka de kwasang gwibirida gwenna, zen zen tangan—bol-zaun wenyaye.

Alap mo Enho nakore soson kae gwe-gwibir-zimdinni, zen hen aïris. Hwëna dekam de tangan sowehen hap, anik ebe mae hap ora dawemna ansa zertreizimk:

13

¹ Èe de men-kore men-kore olsa owas hap tawa gwibi'inam, hen Alap mo dam taha nakore zi mo olsaë tawa gwibi'inam, hwëna èe de zisi kwasang gwibirida gwen srëmkam, ki hwëna ano ol toranna in waba tangan hap—san de ngli glungna kiye, auku en naka de salblan.

² Hen kirekam, ëyë tewesi'inam, Alap mo Enhokam de hamal hap de olsa ayang

gul gwizimdin hip denaka, hwëna èe de zisi kwasang gwibirida gwen srëmkam, zen waba hap.

Hen ëyë tewesi'inam, tingare kirekam-kirekamsa de olk san denaka kitak tame gunkum, hwëna èe de zisi kwasang gwibirida gwen srëmkam, kirekam hwëna ano tame gunnu in waba hap.

Hen ëyë sërkam Alapsa taïblibla'anam, hëndep ano gublunkam de kwatap hinak keing gwe'anam, hwëna èe de zisi kwasang gwibirida gwen srëmkam, zen hen waba hap.

³ Hen ëyë ère mo bi gwibin kirekisa kitak tahalha zi hip kap tazim'inam, hen ère mo timsi Alap hap sosok gulblunkam Yesus hup de jal hap de ano timsi ang gulsun hup, kirekam hen waba hap—èe de aha zisi kwasang gwibirida gwen srëmkamye.

⁴ Kwasang mo syala zen a kirekam moye:

Zen sam-samkam hen sae-saekam de zisi golëlowehe gwen.

Kwasang enlalakam, wal bosyansa de anakan hla tanna, “Zen dawemsa gul iri,” zep bëjen husus gweblan.

Kwasang enlalakam, zen bëjen zënaka boltere tan,

hen bëjen bola-bola gwen,

⁵ hen aha zisi bëjen blostaban.

Kwasang enlalakam, zen bëjen zëre en mo timsi ngalap gwibin,

hen bëjen nabakam jal gwen.

Kwasang enlalakam, zëbe hap de zi kareksa golblanna, zen hwëna eititi gwibinkim.

⁶ Kwasang enlalakam, karek-karek enlala zi mo klesnak bëjen sam gwesin.

Hwëna eiwa de enlalakam de lowehen zi mo klesnak de gwënkam isrip-sri gwenkam.

⁷ Kwasang enlalakam, zen bëjen blalen gwen- aha zisi de mas gwibirida gwen naye, hwëna zen Alapsa de taïbliblankam de tatem zaun,

hen enlalakam anakan zon dasik gweblanan, "Alap sa hen lamkam asa kwasang gwe-blala." *

Zep kwasang enlalana, zen tatete tanganna.

⁸ Kwasang enlalana in, zen hëndep denaban sa lwa gwer. Hwëna

hamal hap de olsa de ayang gulz- imdin hip de sosonna,

hen owas olkam de toran hap dena,

hen owaskam de ba maesa tame gun hup dena,

zen kitak sa zausul. ⁹ Alap sap man ki nëbe mae hap tame gun

hup de sosonna gol gwizimnira, hwëna nëno mae mo tame gunnu

hom tangan langa gwe ha'an. Zen hen ngein sin dep denaka

de hamal hap tame gun hup de sosonsa gol gwizimnira, hwëna

tame gunkum home tangan su kul sone gwenan. ¹⁰ Hwëna sul

sonen hap de Zini kim de hata'an zaka, zen dekam esa nen hen

kitak tame gunkum su kul soner. Angkam dep de sosonna dekam sa

hen zausul.

¹¹ Zen hen a kirekam moye: Èe kimë nama betek nik gwë'ak, ano

enlalana hen ol toranna dekam walas betek enlalana. Hwëna

kimë zise gwëk, dekam zebë walas enlalana insa hli tak. ¹² Zep

nen okamanak de lowe hennak dawemkam de lalak gwen srëm

honak de kara gun makane Alap

hap dena kara ul gwe'an. Hwëna Kristus kim de hata'an zaka, zen dekam esa lalak tangannak de kara gwen makan hla la gwer, hen nëno mae mo enlalana dekam sa liwe hera. Aena hen angkam homë tangan Alapsa dawemkam hli-hli tasi'in. Hwëna zen dekam tangan asa tame tal- men kirekam hen Alap Zëna asa tame takaye.

¹³ Zep nëbe mae hap angkam dan-ahan bol-zaun gwizim'in- desan de ang ta gwen hapye:

Ahana, Alapsa nen taïbliblankam.

Ahana, Alapsa nen anakan blol gweblan, "Zen sa lamkam nësa ngaya tabiri."

Hen ahana, aha zisi nen kwasang gwibirida gwen.

Hwëna dan-ahanna in kon, bol-zaun tanganna, aha zisi nen kwasang gwibirida gwen.

14

An kon an etan Alap mo Enho mo syal hap de ol:

¹ Zen in zep, bol-zaun tanganna nen nënaka de dawemkam kwasang gwibirida gwen hap ëal gwe-gwen. Deban Alap mo

Enho de ebe mae hap sosonsa golzimidin hip em dawemkam

ëdwam gwe-gwen- nonol tangan, dekam de Alap mo Enho mo

sosonkam hamal hap de olsa ayang gul gwizimidin hip. ² Sap

ebe hap de owas olsa de ton gwen hap denaka golblankam, dekam

hwëna ahasa home kim tonbirida gwe'ara. Dekam Alap ensae kim

ton gwebla'ara. Aha zi molya eno ola insa tame nul gwëk, sap em

owas ola inkam olk san denakae ton gwe'ara- Alap mo Enho mo

sosonkam. ³ Hwëna ebe hap de Alap mo Enho hamal hap de olsa

* **13:7** 13:7 Paulus mensa awe ale gulku, dam gulsunnu dan. Insa gulk Alapsa de taïbliblankam hap dena hen enlala zon tasiblin hap dena li nul sonek, zëno aha dam gulsunnu, zi bose zemka de hen kirekam gweibirida gwen hap. Zep a kirekam maka li nul sonek: Kwasang enlalakam, dekam men zen zënaka kwasang neibirida gwenan, zënaka daïlibirida gwenan, hen man zënaka enlalakam zon dasibirida gwenan.

dikim ayang gul gwizimdin hip de sosonsa golblankam, dekam zisi esa kim tatete ta gwibiri hen titi ta gwibiri, hen isrip-sri enlalasa esa kim ing ta sone gwizimdi. ⁴ Owas olkam men zen don gwibirin, zen zëna en naka kim tatete da gwibirin. Hwëna Alap mo Enho nakore hamal hap de ola men zen ayang nul gwizimnin, zen tūngare Kristen zisi kim tatete da gwibirin.

⁵ Èe sap ama emsa dwam gwibirida'an- em de kitak owas olkam ton gwibin hip. Hwëna dawem tangan wenyä, diki Alap mo Enho nakore hamal hap de olsa em ayang gul gwizimdin. Sap kire hap de sosonna, jematsa dikim tatete tabin hip, zëno dawemna man taman kin'i'an-owas olsa de ton gwen hap de soson nakonye. Hwëna diki owas olsa de li yul sone gwizimdin hip dinik de ebon mae gwënkam bap. Ki äiris. Dekam emaka jematnak de zini tatete la gwibi'in.

⁶ Zen in zep, aya-wal oso-wal, èe de owas ol en naban ebon mae onak golhata zankam, em dekam waba hap esa èsane gwer. Diki Alap mo Enho nakore olsa de golhata zankam-

em dikim Alapsa dawemkam tame tan hap denaka, ahaksa ebe mae hap de hamal hap de olsa ayang gulzimdin hip denaka, ahaksa Alap mo Enho nakon de ba maesa tame gun hup denaka,

dekam em esa ètatete gwer. ⁷ Zep owas ol enkam de tonbirida gwenna, zen men kiye- ensasa srëm kire-kirena, men ki sulingni ahaksa gitara. Tawa srëm nik de gulunkam ahaksa juzimdinkim, aha zi bëjen anakan tame gun, "Tërya desa kim ta'ara." ⁸ Ahana hen men kiye- sraminsi de totoresä gubinni. Dekam bëjen anakan tame gun, "An eijan hap

dikim ètamal gwen hap nenbirin." ⁹ Zep hen kirekam- owas ol en naban de golhatankam: Dekam aha zi bëjen dam gulsun. Eno ola in zalta dep sa lwal.

¹⁰ Okamanak awe, men-kore men-kore ola beyana, hen men zen ola insa bi neibiridak, zen kitak enlala naban don gwibirin. ¹¹ Hwëna èë de aha zi mo olsa tame gun srëmkam, èe amaka enlala gwebla'an, "Zen ano kore walsya hom." Zen hen kirekam maka asa enlala gwebla'ara. ¹² Zep jematnak bahem aha zi mo tame gun srëmna kim tonbirida gwen. Hwëna em ema èsam gwesi'in, sap em Alap onakore sosonsa de gulin gwen habe èdwam gwegwenan. Hwëna diki dawem tanggana, Kristen zisi dikim tatete tabin hip de sosonsa de gul irin hip em hen Alapsa abe ta gwen.

¹³ Zen in zep, zini men zen owas olkam don gwibi'in, zen dikire Alapsa anakan abe da gwëk, "Abe hap Emki li yul sone gwizimdin hip de sosonsa mas gulblun." ¹⁴ Sap aena kimè owas olkam Alapsa abe ta gwenan, dekam ano enho enna man ang gwegwenda, hwëna ano enlalana hom tame gul gwenda. ¹⁵ Zen in zebë anakan dam gulsuk: Èe sap asa enho ennak Alapsa owas olkam abe ta gwer, hwëna ano enlalana hen mahala sa hen nère mae mo olkam abe la gwerä. Hen enho nakon èe asa owas olkam de tërya ban Alapsa isrip-sri gwe-gweblal, hwëna ano enlalana hen mahala sa hen nère mae mo olkam isrip-sri è gweblala- dekam de aha zisi tatete ta gwibin hipye. ¹⁶ Sap em de tagal gwennak owas ol enkam Alapsa isrip-sri gwe-gweblankam, ki hwëna ahakore wenyä molya tol tame nul gwëk. Zen tame gun srëmkam eno ol gu sonenna in hap banakan dep?- anakan de ding gun nuyë, "In eiwa." ¹⁷ Sap

eno owas olkam de ol gu sonenna in Bian zère en hap aïris. Hwëna wal bose wal okip, zen zalta dep dena. Sap dekam de étatete gwen hap dena hom dekon nulin gwenan.

¹⁸ Èe ama dawemsa Alap hap gol gweblanan, sap èe owas olkam de hen-henkam ton gwenkam ama kitak emsa kwei-kwik guk. ¹⁹ Hwëna Kristen zi de tagal gwenak, dekam èe ama anakan enlala gwe-gwenan, “Diki dawemna zëno mae mo tame gun olkam anik tihis mae enkam tonbirida gwek—dekakim étatete gwek. Owas olkam de tonbiridankam, sap sa ol-gunnu beya gwer, hwëna zen waba hap.” ²⁰ Zen in zep, aya-wal oso-wal, Kristen zisi dikim tatete ta gwibin hip dena insa ebe mae hap ale gulzim, desa walas bete-tek mo kim bahem enlala gwe-gwibin. Kareksa de gon hap de enlalana, desa eiwa walas betek mo kim de enlala gwibinni aïris. Hwëna Kristen zisi dikim tatete ta gwibin hip de enlala blala, zen diki zen zise gwen.

²¹ Men-kore men-kore olkam de tame gun srëmkam èsane gwe-gwen hap dena Alap mo olak man lwak, Israelk de zini kim anakan gubiridakake,

“Bian man guku, ‘Èe asa aha zi aususa gubiridal—zen de eijan hap yaïng gwe-gwe zankam zère mae mo olkam de nol drak-drak zi ausuna an hap ano jal gwibiridan olsa ayang gul gwizimdin hip. Zen men-kore men-kore zi mo èk tihî nakon sa ano jal ola insa tame gun srëmkam èsane gwe-gwer, hwëna dekam Asa de salblan hap nama sa baes ta gwer.’ ”*

²² Zep ayatna an kon man dam gwesinîn: Owas olkam de tonbiridan naka de tame gun srëmkam èsane gwe-gwenna, zen Alapsa de dawemkam taïbliBlan zi hip hom dakastî’in. Zen diki anakare zi hip

sam gwesik gwizim'in—men zen zère mae mo olkam de èsane gwe-gwenna èblalen gwek, hwëna nama nol drak-drakna. Hwëna Alap mo Enho nakon de hamal hap de olsa èsane gwenna, zen Alapsa de taïbliBlan zi hip man tangan sam gwesik gwenan, sap zen desan de ang tan hap mes èhohle gwek. Hwëna Alapsa de taïbliBlan srëm wenyâ kip hom sam gwesik gwizim'in.

²³ Hwëna aya-wal oso-wal, eno mae mo tagal gwennak de Kristen gwen srëm zi ang ta'anam, hwëna em de zao kitak owas olkam tonbinkim, zen maka emsa kil dibi'in, “An man èmamak gwe'an.” ²⁴ Diki dawem tanganna em de zëno mae mo tame gun olkam Alap mo Enho nakore hamal hap de olsa ayang gulzimdinkim, dekam maka zère mae mo enhonak aha-en aha-enkam anakan neisbi'in, “Eiwa, ano karekna mamna.” ²⁵ Hen dekam anakarekam maka neisbi'in, “Ano karek-karekna mensaë aning gul gwenan, zen mes nolwet sonan.” Zen dekam maka bokle kom son naban Alapsa anakare ola ban boltere da'an, “Eiwa, emsa an Alap Zën golëlowehe gwe'ara!”

Kristen zi de kirekam tagal gwennak ègwë gwen hap de ol:

²⁶ Zep aya-wal oso-wal, èe a kirekamè mo emsa dwam gwibirida'anye: Tagal gwennak em a kirekam em ègwë gwen:

Ahakon tÿrsya de da gwek.

Ahakon Alap mo olsa de tawa da gwibik.

Ahakon Alap mo Enho nakore ba maesa de tame gungsu de ayang nul gwizimk.

Ahakon owas olkam de èton gwek.

Hen ahakon zëno mae moka de li nul sone gwizimk.

* 14:21 14:21 Yes. 28:11-12

Hwëna zen kitak Kristen zisi dikim tatete tabin hip em kirekam syal ta gwen. ²⁷ Ebon mae onakon de owas olkam ëtoran hap ëdwam gwenna, beya tangankam bap zen. Diki dan, ahaksa dan-ahan man sam gwesi'in. Zen diki eissik-eissikkim zen ëtoran. Ahakon hen zen ëhohle gwenzen de zëno mae mo ola in sa etan srip gulsuzimdin hip. ²⁸ Owas ola in sa de srip gulsuzimdin hip de soson nabare zi de zëwe gwën srëmnak, dekam owas ola bare wenyä in bap zen owas olkam ëton gwen. Kirekam de lwankam, enlala ennak em Alap en han owas ola inkam zertoran. ²⁹ Hen kirekam, Alap mo Enho nakore olsa de ayang gulzimdin hip dena, zen hen dan ahaksa dan-ahan zen ëton gwen. Hwëna ahakorena, zen zëno mae mo ola in sa de klis gun hup zen dawemkam ësane gwe-gwen- anakare hap, "San ha zëno mae mo ola eiwa Alap mo Enho nakorena?" ³⁰ Hwëna men zen dekam ayang gulzimdinnizen de nama torannak de Alap mo Enho nakore ol teinikirin wenyak hatankam, dekam toran zini in zen golzausun. In zëbon hatanna, zen dekamim hwëna desa ayang gulzimki. ³¹ Kirekam de ëgwë gwenkam, dekam sap esa kitak Alap onakore ola eissik-eissikkim ayang ul gwizim- ekakim kitak ëtawa gwëk hen ëtatete gwëk. ³² Sap olsa de ayang gulzimdin hip de sosonna mensa zi hip ing ta sone gwizimnira, zen zini in mo sosonsa bëjen kwei yul sone kinin- dekam dikim nabakam totoresa tonhan hapye. Hwëna zini in sa anakan dam gulsulu, "Angkam anik ayang gulzimk," ahaksa, "Anik eissik." ³³ Sap Alap hom nësa dwam gwibirida'aränen de tagal gwennak totoresa men-man men-mankam nënaka tawa ta gwibin hipye. Sap

Alap Zëna hom men-man men-mankam ba maesa syal gwe-gwibirida. Hwëna Alap aha-ere enlalakam gwë gwenda. Zep Zen man nësa hen kirekam de ëgwë gwen hap dwam gwibirida gwenda.

Men kirekam tingare jemat-jematnak ëgwë gwenan, ³⁴ we walya zen tagal gwennak balk enkam zen zë lowehen. Desa bëjen gubiridan- zen de ëtoran hapye. Zen diki zi wal zemka zen blikip gwesibiridan- men kirekam Alap mo ëpba olak lwakke. ³⁵ We wal de banakare maesa ëtawa gwen hap ëdwam gwenna, zen diki zi wal zemka zen golak takensibirida gwen. Hwëna zen de tagal gwennak ëtorankam, zen hwëna saherak kim zënaka kang nul gwenan.

³⁶ Ano ola in sa de husus gwibin wenyä, ëe ama emsa gubirida'an: Em bahem ëkil gin, "Alap mo ola, ausuna abon mae en onak lwa'an." Hen bahem ëtim gun, "Alap mo ola, ëe enë dawemkam tame uk." ³⁷ Ebon mae onak de Alap mo Enho naban de zergwën zi gwënkam, ahaksa sap hamal hap de olsa de ayang gul gwizimdin hip de zi, zen sa emsa anakan gubiridala, "Paulus in sa nëbe mae hap ale gul sonezimki, zen eiwa Bian onakorena." ³⁸ Hwëna ahanik de anakan gunkum, "Paulus in sa ep ale gul sonezimki, zen boton," zep em bahem desa hen sal gweblan, hen bahem anakan kil tin, "Zen an Alap mo Enho naban zergwë'ara."

³⁹ Zen in zep, aya-wal oso-wal, emki dawemkam ëalp gwe-gwen- Alap mo Enho nakore olsa de ayang gul gwizimdin hip. Hwëna owas olkam de ëtoran hap bahem jalse gwibirida gwen. ⁴⁰ Hwëna kitak sam-sam enkam emki syal gwe-gwibin. Men-man men-mankam bahem.

15

Mae hap de ol: Kristus eiwa tangan tîn nikon ngaya gweka.

¹ Zep angkam, aya-wal oso-wal, êe ama emsa etan en-lala sobirida'an- Yesus hup de ol dawemna mensaë orep ebe mae hap ayang gul gwizimkke. Em ema dawemkam ulink, in zebe angkam zêwe en tatem êzauk gwe'an. ² Em ol dawemna in dekone êngaya gwe'an, sap em ema dawemkam urensik gwenan. Hwëna em de ol dawemna insa tapbla gunkum, ki menkam waba habe laïblîbik.

³ Ol dawemna mensa nonol asa don gweblakke, êe hwëna desaë ebe mae hap ayang gul gwizimk. Bol-zaun tangan wenyâ zen anakan:

Kristus Zen eiwa nëno mae mo karek-karek hap tîlki- men kirekam Alap mo olak zêbe hap dena lwakke.

⁴ Desa man nër dwanuk, hwëna yaklana dan-ahan ki zep etan tîn nikon ngaya gweka- men kirekam zêbe hap dena Alap mo olak lwakke.

⁵ Hwëna ki zep Petrus hup Zënaka zertrëblaka, hen etan dua-blaskam de dam tasibin zini in hap Zënaka zertreizimki.

⁶ Etan aha yaklakam Zënaka de taïblîblan wenyâ kim beya enkam tagal gwekke, limaratus nukon man tamank, zêwe zep zêbe mae hap Zënaka zertreizimki. Zini in beya tangankam nama lowe he'an. Dan en mes juwek.

⁷ Hwëna etan ki zep oso zem Yakobus hup Zënaka zertrëblaka, hen ki zep tîngare zëre hon de ang ta gwen wenyâ kip Zënaka zertreizimki.

⁸ Aumwa tangan hap hwëna abe hap zep Zënaka zertrëblaka. Zep

êe san de men kiye- walas de an zik mo unuk holokam gwëna, dakalkam de asa jaha gweblan makan. Sap êe lun tanganë taïblîblak. ⁹ Zep êe an zen- bose betek zi niye, tîngare Kristus mo dam tasibin zi nikonye. Hwëna êe homë dakasti'in- kirenak de syal gwen hapye. Sap êe ama Alap mo hlîl irin wenyâ orep karek ta gwibik. ¹⁰ Hwëna Alap mo kwasang-kwasangna mes ki kirekam abe hap dena lwablak, zep asa hen dam tasiki- zêwe de hen syal gwe-gwen hapye. Hen Zen waba hap hom asa kirekam kwasang gweblaka. Ahakore dam tasibin zini, êe ama kwei-kwik guludak- dan syal-syala ban de syal gwe-gwenkamye. Hwëna ëre mo sosonkam homë ki kirekam syal gwe-gwenan. Hwëna Alap mo kwasang-kwasangna in ano enhonak sosen gwe-gwenan, in zep ano syala kirekam lwa gwenan. ¹¹ Zen in zep, sap ol dawemna insa de abon onakon êsane gwenna, ahaksa Kristus mo aha dam tasibin zi nikon, zen apdenak taïblîbin hip dena. Hwëna bol-zaun tanganna, êe in kire enkamë olzim halada gwenan. Hen em kire enkame laïblîbik.

Nen de tîn nikon etan êngaya gwen hap de ol:

¹² Sap êe ebon mae osan Kristus de tîn nikon ngaya gwen hap denakaë kirekam ol halada gwek, zep em ba habe ahakon êgu gwe'an?- "Nen bëjen etan tîn nikon êngaya gwen." ¹³ Kirekam zen boton, sap Kristen zini nësa de etan tîn nikon ngaya tabin srëmkam, zëno dam gulsunnu, ki hen Alap hom Kristussu ngaya taka. ¹⁴ Hen Kristussu de ngaya tan srëmkam, ki hwëna êe waba habë ol dawemna insa ol halada gwenan, hen eno mae mo Kristussu de taïblîblanna in waba tol hap. ¹⁵ Zep kirekam de lwankam,

ki man dam gwesin'in: Èe Alap hap dena mesë botonkam emsa tawa la gwibik. Sap èe anakanè emsa tawa la gwibik, "Alap mes Kristussu tin nikon ngaya taka." Hwëna anakan de lwankam, "Zini bëjen etan tin nikon ëngaya gwen," ki hwëna Alap hom Kristussu ngaya taka. ¹⁶ Sap nen de tin nikon ëngaya gwe srëm gwe'anam, zëno enlalana hen ki, "Kristus hom tin nikon ngaya gweka." ¹⁷ Zep eiwa de Kristus tin nikon ngaya gwe srëm gwenanam, ki em in botonsae laiblibik, hen eno mae mo karek-karekna nama hom Alap mo nwenak tap gwe'an. ¹⁸ Zep hen Kristussu de taibliblannak men zen juwe gwëk, zen hen molya ngatan zi mo langnak yaing gwëk. ¹⁹ Zep nëno mae mo Kristussu de taibliblan nakon de nen ngatan zi mo langnak yaing gwe srëm gwe'anam, ki aha zi eiwakam nësa nenbirida gwenan, "Kristen zini in eiwa joblo-top tanganna."

²⁰ Hwëna Kristus Zen eiwa tangann tin nikon ngaya gweka. Zen dekam nëbe mae hap orasa kles tyasizimki– nen dikim hen juwen nakon etan lamkam ëngaya gwen hap. Zep nëno mae mo teipsinni in nësa ngeirbiridaka– tin nikon de ngaya gwenkamye. Zen in zep nen hen kirekam esa zëno kim ëngaya gwer. ²¹ Sap Adam, zen aha-ere nik juwe gwen hap de orana nëbe mae hap kles tyasizimki. Hen kirekam, Kristus Zen aha-ere nik nen de ëngaya gwen hap de orana nëbe mae hap kles tyasizimki. ²² Sap zini nen kitak Adam han de zeraha-en gwen nakone juwe gwenan. Hen kirekam, tingan men zen Kristus hun nëraha-en gwe'ak, zen zen sa ëngaya gwer. ²³ Hwëna Alap mes ki yaklana dan-dan dam sosukudekam de tin nikon ëngaya gwen

hap dena. Nonol yaklanak mes Kristus ngaya gwenkam ngeirguku. Hwëna Zen de etan lwa-hal zankam, Zëbon de ang ta gwen wenya nen hwëna dekam esa ëngaya gwenkam ërtrol.

²⁴⁻²⁶ Zen zep Kristus angkam irik gi'ira, hëndep ki sa zëre mo tana iltikinnik zëre mo jal zini kitak sisik gulin gwera. Zen sa tïngare dowal-dowala yal gulne gwera– sap nglinak de teipsin-teipsin dowal-dowala, hen okamanak de wenya. Aumwa hap in desa de se tya in'inka, zëno bosena Juwen Zi Bak. Dekam hyanak zini etan molya juwe gwëk. Zen dekam sa aumwa hap denak zaul– kim de irik gin hip dena etan Bian Alap hap golbla'anka, Zën dikim kitak irik gin hip. ²⁷ Sap Alap mo olak anakan ngatan zi mo lang nakore Zi Tangan hap dena lwak,

"Alap mes kitak zëno tana iltikinnik sisik gul inki."*

Zep zëno enlalana, Yesus de kitak irik gil gwen hap, diki aha-en: Alap Zënaka bëjen irik tan. Sap Zen in Zen Yesus mo tana iltikinnik kitak sisik gul inki. ²⁸ Hwëna Tane zem in Kristus, Zen kim kitak irik gi'inka, Zen dekam sa Zënaka Alap mo tana iltikinnik se tya iri– dekam de anakan dam gwesin hip, "Angkam Alap Zën kitak tangan irik gi'ira."

²⁹ Zep nen eiwa esa juwen nakon ëngaya gwer. Kirekam de lwan srëmkam, ki ba hap Kristen zini ahakon ëabe gwe-gwe'an– iye swe zik mo bose hap de baptis tan hap, iye swe zem in dikim lamkam ngaya gwen hapye. Eiwa de anakan lwankam, "Juwén nakon molya etan ëngaya gwëk," ki zen ba hap ahakon kirekam

* 15:27 15:27 Mzm. 8:7; 110:1

ëgwë gwe'an?*

³⁰ Ëe Kristus hup de ol gol hada gwen wenyä hen kirekam: Etan de ëngaya gwen srëmkam, ki ëe hen ba habë mwin-mwan enkam Kristus mo bose hap juwen hap de karekna oltowe gwenan?

³¹ Aya-wal oso-wal, ëe Paulus, ëe ama eiwa mwin-mwan enkam tïn hip alp gwesik gwenan. Hwëna em in zen ano isrip-sri gwibiridan wenyaye, sap em mese ano syala kon nëre mae mo Bianna Kristus Yesusu laiblihlak. Zep ëe bëjënë emsa boton ta gwibin. ³² Hwëna eiwa de tïn nïkon ëngaya gwen srëmkam, ki ëe waba habë gwe tihï jal-jal makare zi niban Efesusk awe golëilman gwëk. Eiwa de ëngaya gwen srëmkam, ki men kirekam ëKristen gwen srëm wenyä ëgu gwenan, nen hen kirekam emaka lowehe gwe'an. Sap zen man ëgu gwenan,

“Nen sap esa dërek-dërek enkam lowehe gwer, sap ka'an esa juwer.”*

³³ Hwëna desan de ang tan hap homë ki emsa gubiridal, sap em de karek-karek gol gwen zi niban hen boton tam zi niban ësiri gwenkam, ema zëbon mae osan ang tanank. ³⁴ Zep em insa orana li lablak, em etan lwanda halzan, hen karek gol gwensa em baes tan. Sap mes dam gwesik, em ahakon Alapsa de tame tan srëmna. Zep em emaka ësaher gwe'an, sap ebon mae onakon ahakon man tim nul gwe'an, “Zini bëjen etan tïn nïkon ëngaya gwen.”

Tim niban de etan juwen nakon

* **15:29** 15:29 Nonol lonesen ennak de Kristen zini ahakon kirekam ëgwë gwëk, sap dekam anakan ëenlala gwe-gwëk, “Ano bian swe man tangan anakan taïblika, ‘Nësa de ngaya tabin hip de Zini sa hata zala.’ Ano bian swe maka nabakam Yesusu zer inki, hwëna Yesusu de salblan srëmna tol tilki.” Zep kirekam de zini iye swe zik mo weinak dep etan baptis tabinnik ang ta gwëk. Kristen zini orep tangan mes kirekam de syal gwibinsi nolzausuk. Hwëna Paulus zëno mae mo syala insa enlala sobiridaka- dekam de goltrën hap, “Juwen nakon de etan ëngaya gwe srëm gwe'anam, ki zen ba hap ahakon kirekam ëgwë gwe'an?” * **15:32** 15:32 Yes. 22:13

luk tan hap de ol:

³⁵ Hwëna ebon mae onakon ahana sa asa takensibliila, “Zen banakarekam sa tïn nïkon luk tal?- banakare tim niban?”

³⁶ Kirekam de takensin zini zen enlala joblo-topna. Gandum

danna kama hulak de drë nwanun srëmkam, zen bëjen eini tën.

³⁷ Nen kim gandum dan maena eiyas il gwenan, zen tim niban

home eiyas il gwenan, hwëna dan en naka. ³⁸ Hwëna Alap

zep danna in hap timni zëre mo dwam gwibin sin anakan

gol gwizimmira: Gandum dan nakon zen hëndep gandum tim

hip sa jower. Mulkwan dan nakon hëndep mulkwan tim hip

sa jower. Zen kirekam sa hen Alap juwen nakon tim ëse naban

nësa luwen tabiri.

³⁹ Okamanak de ensasa nabare kire-kirena, men ki nen zini,

otweranna, mawana, hen hogwena, nëno mae mo sopna srën-

srënna. Apdenak hom. ⁴⁰ Hen kirekam- nglinak de kire-kirena,

hen okamana awe dena. Nglinak de kire-kirena, zëno mae mo nwe-

awesna srën. Okamanak awe dena, zen hen srën. ⁴¹ Yakla

nwe mo nwe-awesna srën. Ben mo hen srën, hen keis mo srën.

Keisni hwëna man kon hen etan ësrën-srën gwëk.

⁴² Zen hen kirekam- tim niban de juwen nakon ëngaya gwen

hap denaye: Dekam timni srën. Tinkim mensae batre gwen timni

lo lasik gwibirin, zen san de otane dansa de ik gïnni kiye. Hwëna

dekon kim sip gwe'ak, zen dekam batren srëm tim hip sa jower.

⁴³ Timni mensae lo lasik gwibirin, zen ulop gwibin wenyaka hen

soson srēm wenyaka. Hwëna etan kim de luk ta'ak, dekam timni in hwëna nwe-awesna hen soson tanganna. ⁴⁴ Mensae lo lasik gwibirin, zen auhu-kamana an kore tim nika. Hwëna timni men debane luk ta'ak, zen ngatan zi mo langnak dep dena. Zep nëno mae mo auhu-kamanak de tim de lwankam, zen dekam de dam gulsun, “Ngatan zi mo langnak dep de timni hen ki.”

⁴⁵ Zen in zep Alap mo olak nonol zini Adam Bak hap dena anakarekam lwak,

“Alap kim ensasana hop ta soneblaka, dekam zep ngaya gweka.”*

Zep nen Adam onakon zebe auhu-kamanak de ëngaya gwen hap de timni ulin gwenan. Hwëna angkam Yesus hen Adam mo kim zep nwe-mase gwe'ara, sap zen Zëbon onakon esa hëndep de lowehen hap de timni ulin. ⁴⁶ Zep hen kirekam, ngatan zi mo langnak dep de timni bëjen nonol jowen. Zen in zep auhu-kamanak dep de timni nonol jowe gwenan. Hwëna lun zep ngatan zi mo langnak dep de timni jowe gwenan. ⁴⁷ Nonol zini Adamsa, zen kama nakon de yang tasinnï. Hwëna zëwe de Adam makare Zini, Zen ngatan zi mo lang nakon de hata zanna. ⁴⁸ Men kirekam nonol kama nakon de yang tasin zini in mo timni lwablak, nen an hen angkam kire nike lowe he'an. Hwëna ngatan zi mo langnak kime yaing gwe'ak, zen dekam esa Yesus mo tim makan ëliweher. ⁴⁹ An kirekame angkam kama nakon de yang tasin zini in mo kim lowe he'an, lamkam hen kirekam esa ngatan zi mo lang nakore Zini in mo kim lowehe gwer.

⁵⁰ Zep aya-wal owo-wal, bolzaun tanganna an zen: Kala bare

timni an han ngatan zi mo langnak bëjen nen yaing gwen—men zëwe Alap kitak irik gi'iraye. Hen batre gwen timni an han bëjen nen batre gwen srēm langnak yaing gwen.

⁵¹ Emki ësane gwen. Mensa zini orep tame nul srēm gwek, ëe ama desa angkam ebe mae hap srip gulsuzim'in: Nen kitak molye juwek, hwëna kitak esa ëliweher. ⁵² Zen mumuk ennak sa ngli ang makan lwal—kime aumwa hap de sramin aukuna insa ësane gwe'akye. Dekam juwen wenyaka, zen sa ëbatre gwen srēm tim niban luk tal. Hen nama de ëngaya gwen wenyaka, nen dekam esa kirekam hen ëliweher. ⁵³ Timni an debane juwe gwenan, zen tin srēm tim hip sa ëliweher. Hen batre gwen timni an, zen batren srēm tim hip sa ëliweher. ⁵⁴ Zep kirekam kim de lwa'ak, juwe gwen tim de tin srēm tim hip ëliwe henkam, dekam Alap mo olak men kirekam lwak, kirekam sa hëndep jower,

“Nen ëisrip-sri gwen, sap Alap mes juwen orana jek-jak taka.”*

⁵⁵ “Nen angkam ba hap de tinsi airi gwibin hip?—sap tin hip de orana angkam hom.”*

⁵⁶ Tin mo sosonna, zen nëno mae mo karek-karek nakon hata gwenan. Hwëna nëno mae mo karek-karekna mae nakon mam gwesik gwenan: Musa mo titi tabin ola kon.* ⁵⁷ Hwëna nen Alapsa nen anakan gu gweblan, “Ema asa sam tabirki,” sap Zen mes Kristussu nëbe mae hap zer sonezimki—Zen de juwen orana insa jek-jak tan hap, hen ëngaya gwen hap de orana insa de sal tazimdin hipye!

⁵⁸ Zen in zep, aya-wal oso-wal, zen zao en emki tatem ëzaun.

* 15:45 15:45 Kej. 2:7 * 15:54 15:54 Yes. 25:8 * 15:55 15:55 Hos. 13:14 * 15:56 15:56 Rom. 5:13; 7:7-25

Hen Bian en hap de syalak emki lowehe gwen. Sap ena tawana: Mensa Bian hap de syala ol gwenan, zen waba hap hom. Syala in mo eini esa lamkam hla kul.

16

Kristen bose tahalha zi hip de te-alasa tagal tazimdin hip de ol:

¹ Angkam Yerusalemk de Kristen bose wal tahalha hap de te-alasa tagal tazimdin hibē ep ale gulzim'in: Men kirekamē hen langna Galatiak de jemat-jematna gu sonebiridakke, em hen kirekam syal tak. ² Minggunak kim tagal gwe-gwek, em dekam te-alana ing ul gwek– men desa minguna inkam Bian onakon ulin gwenanke, zēno aha hlik tolaka. Bahem ēe de hata zannak de tagam tan hap ēeissin. ³ Em zisi dam lasibik– zen de te-alana insa Yerusalem san dep zerhan hapye. Ēe kīmē hata'anzak, dekam asa zēbe mae hap suratna ale gulzim–dekam de Yerusalemk de Kristen zi mo mam-mam nik tame tabin hipye. ⁴ Hen em de asa ang gwen hap dwam gweblankam, ki asa hen ang gwibiridal.

Paulus mo amjanbir song gwen hap de kalang gwen ol:

⁵ Ano kalangna, ēe nonol Make-doniak de ē-ē san asa amjanbir, ki asa hwēna ebon mae onak hatazal. ⁶ Ēe ebon mae holokam wēhē yap gwē'ak– hi ngēp tamle gwenkamye. Hwēna hi ngēp tap gwennak em emaka dekon asa mas ēbla'an– aha lang san dep de ayang gunnukye. ⁷ Ēe homē ta guk kinin enkam de emsa hlauluda guk kinin hap dwam gwe'an. Diki Bian de asa kirekam dwam gweblankam, ēe ama holo tolkam de emsa golēlowehen hap dwam gwe'an. ⁸ Hwēna angkam ēe nama Efesusk awe gwē'an, hēndep Pentakostana awe sa asa jap dal. ⁹ Ēe mae habē kirekam

kalang gwe'an: Sap awe Bian mes abe hap orana dawemkam kles tyasiblika– dekam de zisi beyakam halen ta gwibin hip denaye. Hwēna ano syalsa de ap tru-tru gulblun hap de zini hen beyana.

¹⁰⁻¹¹ Timotius de ebon mae onak golēyaing gwe zanna, bahem anakan husus gweblan, “An nama wal seiwir sike.” Dawem enkam blikip gwesiblin naban eirink, sap zen hen Bian mo nganak syal gwe-gwenda– men ki hen aena. Amki etan an san de golēsek gwe zannak dawemkam mas ēblak–dekakim dawemkam ahakore Kristen zini in han golēsek gwe zaka, sap ēe ama an kon eisbirida gwe'an.

¹² Angkam hwēna Apolos hap denakaē ep ale gulzim'in: Ēe mesē sap desa titi tak– zen de ahakore Kristen zi niban emsa ziamjanbin hip. Hwēna angkam zen hom dwam gwe'ara. Bian de zēbe hap orasa kles tyasiblinkam, dekam sa emsa ziamjanbir zira.

Aumwa hap de dawem gol so-nen ol:

¹³ Salok-salokkam lowehe gwek. Hen Yesussu de taibliblan ennak em tatem ēzauk gwen. Bahem ēaīri gwen. Enho drak-drakkam em lowehe gwen. ¹⁴ Tingare ere mae mo lowe henna aha zisi de kwasang gwibirida gwenkam em goltrē gwen.

¹⁵ Aya-wal oso-wal, ena mese Stepanus Baksa we wal walas zeban tame labik. Zen zen nonola langna Akaya kon ēKristen gwēk, hen angkam zen tingare enho naban Bian mo syal emsa nol gwenan. ¹⁶ Zen in zebē emsa gwibirida'an: Em kire zisi blikip gwesibirida gwen– hen tingan men kirekam tingare enho naban syal ta gwenanke. ¹⁷ Ēe ama tangan sam gwesik, in kim Stepanus, Portunatus, hen Akaekus mae yaing

gwezak. Ëe dekam zebë ebe mae hap de embwanna sëwehek. ¹⁸ Zen in kim yaing gwezak, zen isrip-sri gwibin olkam ano enhona ap tatete dablazak– zen men kirekam hen emsa tatete da gwibirinke. Nen diki kitak kire zisi nen blikip gwesibirida gwen–men zen kirekam ësyal-syal gwe-gwenanye.

¹⁹ Asia mo langnak de Kristen zini dawem ensa ebe mae hap nol sonezimk. Akwila ne Priskila ne, hen Kristen zini men zen zëno nik mo golak tagal gwe-gwenan, zen hen kwasang nabare dawem ensa ebe mae hap nol sonezimk. ²⁰ Tingare ahakore awe de aya-wal oso-walya, zen hen dawem ensa ebe mae hap nol sonezimk. Men kirekam Kristen zini ëgwë gwenan, ansa de baca gulsun hyanak emki kwasang naban enaka tahasa golëtowaran.

²¹ An kon an ëe, Paulus, ëre mo tahakamë aumwa hap ep mas gulzim'in. ²² Men zen Biansa kwasang nëbla srëm gwe-gwenan, dikire kareksa hla nuk. Hwëna Bian, nabakam hataza! *

²³ Dikire Bian Yesus mo kwasang-kwasangna ebon mae onak lwa gwek. ²⁴ Ëe ama emsa kwasang gwibirida gwenan– em in zene Bian Yesus hun ëraha-en gwekye. Dawem!

* **16:22** 16:22 Insa Paulus ale gulku, “Bian, nabakam hataza,” desa hom Yunani olkam ale gulku. Zen hwëna Ibrani mo mwin-mwankam de olkam anakan ale gulku, “Marana tha!”

Paulus mo surat ahana Korintusk de Kristen zi hip

¹ Korintusk de Alap mo hlil irin zi hip, hen tungare zëno propinsina Akayak de aya-wal oso-wal hap,

Yesus mo dam tasin zini Paulus onakon, hen nère mae mo osona Timotius onakon:

Dawem! Eiwa, Alap mo dwam gwibin sin ki lwak, zep Kristus asa dam tasiki-zère hap de olsa dikim gol halada gwen hapye. In zebë ebe mae hap ale gulzim'in.

² Dawem! Nère mae mo Bian Alap ne Bian Kristus Yesus ne sa kwasang-kwasang zemka mamkam ebe mae hap ol gwizimdi. Hen nen zère nik mo taha terenak esa lowehe gwer.

Mae hap de ol: Alap kirekam nëno mae mo enhona nëp tatete ta gwizimnira.

³ Nen kitak Bian Yesus mo Bian Alap hap dawemsa gol gweblan, sap Zen kwasang-kwasang enna, hen dekam de enho nakon tatete gwen hap dena, zen kitak Bian Alap en onakon nëbe mae hap hata gwizimnin. Sap nen an zëno walas. ⁴ Nen kim banakare karekna oltowe gwenan, Zen Zen nëno mae mo enhona nëp tatete ta gwizimnira. Zen mae hap kirekam nësa gweibirida gwenda: Aha zi de kareksa goltowenkam, nen de hwëna zëbe mae hap enhosa de tatete tazimdin hip de enlalasa anakan zer gwizimdin hip, “A kirekam mo Alap ano enhona ap tatete tablakaye-ëe kimë hen kirekam karekna goltowekye.” ⁵ Nen mese Kristus hun ëraha-en gwëk, zep nen kime karekna zëno bose hap oltowe gwenan, dekam san de Zën de hen kareksa goltowenna kiye. Nen

sap dawemkame karekna Kristus hup de jal hap oltowe gwenan. Zen in zep hwëna Kristus hen nëbe mae hap enhosa dikim tatete tan hap de enlalana dawemkam zer gwizimnira. ⁶ Zep ëe de ëre mo wal bose walya ban kareksa zigoltowe gwenkam, zen mae hap: Em dikim ëtatete gwen hap hen ëngaya gwen hap. Sap Kristus kim abe mae hap enhosa de tatete tan hap de enlalana zer gwizim'inka, zen dekam asa hen ebe mae hap ayang ul gwizim-em dikim hen kire kareksa de goltowen nakon enlala nik ëtatete gwe-gwen hap. ⁷ Hwëna ëe homë anakan emsa enlala eibirida'an, “Zëno mae mo enlalana tatete naka hom.” Sap mes tangan dam gwesinïn: Em de hen Kristus hup de jal hap kareksa goltowe gwenkam, Zen hen sa ebe mae hap dekam de ëtatete gwen hap de enlalana zer gwizimdi.

⁸ Aya-wal oso-wal, ëe ama tangan ëdwam gwe'an- em dikim abe mae hap dena ansa ëtawa gwen hap: Ëe nër hom sërkam de kareksaë Asia mo langnak oltowe gwëk. Karekna in man sërkam tangan dohon-hon gwëk, hëndep ëe enlalana mesë anakan ëdowe hanak, “Nen an molye lowehek.” ⁹ Ëe ama dekam eis gwibik, “Ëe an angkam jalom ëk tihinakë lowe he'an, hen zen angkam aisis gin hip asa alp tabi'ira!” Hwëna zen mae hap ki kirekam Alap asa gweibiridaka: Ëe dikim ëre mae mo sosonsa blol gwibin srëm hap. Zen in zep, nen diki Alap en hon nen ëblol gwe-gwen, sap Zen soson tangan Zini Zen. Zëno sosonna ki- juwen nakon dikim etan ngaya tabin hip de naye. ¹⁰ Hwëna dekam zep Alap jalom ëk tihina in kon asa alal gulku, hen Zen sa etan kirekam asa alal gul gwer. Sap ëe mesë Zëbon en onak anakan ëyaing

gwe kinik, “Zen Zen sa etan tin hip de karek nakon asa alal gul gwera.”¹¹ Zen kirekam sa lwa gwerem de Alapsa de abe tankam asa mas gwibirida gwenkamye. Alap kim ol gu sonenna insa dokwak gul gwe'anka, dekam zini beya nik sa Alap hap dawemna anakan nol gweblal, “Bian, Em ema asa sam tabirida— kirekam de desa kwasang gwibiridankamye.”

Mae hap de ol: Paulus kire hap zere mo kalangna wet gulsuku.

¹² Ee ere mo wal bose walya ban ere mae mo syala homë olsaher gwe-gwe'an. Sap ano mae mo enho nakon anakare enlalana hom wet so gwenda, “Ee kareksaë ol gwenan,” ahaksa, “Ee auhu-kama enlalakamë syal ta'an.” Hwëna anakare enlala en wet so gwenda, “Ee an enho lalakkamë okamanak awe syal ta gwenan— aha zisi de boton ta gwibin srëmkam.” Sap Alap abe mae hap gol gwizimnira— kirekam de enho lalakkam syal ta gwen hap denaye, nonol tangan ebon mae kimë lowehe gwেকে. ¹³ Ano mae mo ebe mae hap de surat-suratna hen dam-dam enna— em dikim damnak baca ta gwibin hip, hen em dikim tame gul gwen hap, ba maesa de aning gun srëmkam. Sap ee ama edwam gwe-gwe'an— em de dawem enkam asa tame tabin hip. ¹⁴ Sap dawemkame asa tame labir srëm gwe'ak, ki esa asa u seger la gwibir. Sul sonenkame asa tame labi'ik, ki Bian Yesus mo lwa halzan hap de yaklanak de hatankam, em esa asa isrip-sri eibiridal, hen ee asa emsa isrip-sri eibiridal.

¹⁵⁻¹⁶ Sap ee mesë desa kitak tame guk, zen in zebë sap menkam kirekam kalang gwék— Makedonia mo lang san de song gwenkam de emsa nonol amjanbir kinzin hapye. Etan lwahal zarkam amaka emsa

amjanbir kinzik. Dekam ano emsa de mas gwibirida zanna maka dan nek. Hen amwa hap Yahudi mo lang san dep emaka asa er sonék. ¹⁷ Hwëna ee ama kalangna insa wet gulsuk. Em ahakon dekon mes yabe asa kil lik, “Paulus zen auhu-kama enlala naban kalang gwe-gwenda, zep anakan gu-guk gwenda, “Ee asa emsa amjanbir.” Hwëna kirekam bëjen.” ¹⁸ Hwëna boton srëm Zini Alap mo nwenak ee ama emsa gwibirida'an: Ano ola ebe mae hap kirekam hom! ¹⁹ Ahana hen kiboton srëm Zi niye. Zen Alap mo Tanena Kristus Yesus. Ee Silas ne Timotius neban mesë zëbe hap dena ebon mae onak olhata gwék. Em Kristus mo Zënaka de sosok tan nakon zebe anakan dam ulsuk gwenan, “Zen hom zere mo kalangna wet gulsuk gwenda.” ²⁰ Sap Alap mo zi hip de ol gu-gunnu, zen kitak Kristus hun de zeraha-en gwen nakon nëbe mae hap jowe gwizimnin. Nen in zebe Zëbon onakon Alapsa anakan boltere la gwenan, “Eiwa, Alap, ema asa sam ta gwibirida. In eiwa.” ²¹ Sap Zen Alap Zën nëbon mae onak syal gwe-gwenda— dekam de nen Kristus en onak tatem ezauk gwen hapye. Zen in zep zere mo Enhona nëbe mae hap hlë ta sonezimki. ²² Hen kim nëp hlë ta sonezimki, Zen san de Alap de nëno mae mo enhonak anakan ale gunnu kiye, “Zini an ere en mo dena.” Zep angkam Alap zere mo Enhona nëno mae mo enhonak gwë gwenda. Zen in zebe hen anakan tame ul gwenan, “Mensa Alap ngein sin dep dena nësa gu-gubirida gweka, zen eiwa kirekam sa ki lwal.”

²³ Hwëna ee de emsa boton tabin srëm hap, dikire Alap asa hla tak. Ee mae habë lwa halza srëm gwék: Ki hwëna eno mae mo karek-kareksa asa damnak wet gulzimzir. Hwëna ee ama

emsa kwasang gwibiridak, zebë lwa halza srëm gwek. ²⁴ Ëe homë anakan emsa enlala eibirida gwenan, “Ëe asa desa tik-tik la gwibirano mae mo kire enkam de taïblibin sin de ang ta gwen hap.” Hwëna nen apdenake syal ta'ano eno mae mo isrip-sri dikim hen sowehe hap. Sap nen Kristussue laïbliblak, in zebe étatete gwegwenan.

2

¹ Zen in zebë enlala gwek, “Ëe babë jal gwibiridan ola ban anjanbin. Ki hwëna zen sa etan enlala nik ëdowe hanalmen kirekam nër hom ëgwëkke.” ² Sap nabakam de eno mae mo karek-karekna insa dri yulzimdinkim, ëre mo enlalana maka hen dowe hanaka. Kirekam de lwankam, dekam nara zi dep?etan abe hap isrip-sri enlalasa de zerblan naye. Ëe de kirekam emsa gweibirida zankam, em dekam bëjen em kire enlalasa abe hap zerblan. ³ Ëe kimë kirekam tame guk, dekam zebë eno mae mo karek-karekna insa de wet gulzimdin hip de suratna insa ale gul sonezimk. Sap dekam ëe ama emsa enlala gwibiridak, “Zen diki ano isrip-sri gwibiridan wenya zen. Hwëna ëe de kire olsa golhatazimdinkim, zen dekam sa enlalana ëdowe hanal.” Ëe hen ama emsa kitak anakan tame tabik, “Ëe de Korintusk de zisi isrip-sri gwibiridankam, zen hen sa ano isrip-srina insa neis gwibir.” ⁴ Zep ëe sërkam de enlala dowe hanan nabanë suratna insa ebe mae hap ale gulzimk. Ano enlalana hlik gwe hanan hap alp gwesiki hen nwe go-hona man beya nek. Ëe anakare hap homë ep ale gulzimk, “Dikire zëno mae mo enlala dowe hananna in mam gwizimk.” Hwëna ëe mae habë ep ale gulzimk: Em dikim anakan asa tame tan hap, “Eiwa, Paulus mo nëbe

mae hap de kwasangna mam tanganna.”

Mae hap de ol: Zini in zen karek gweka, emki zëno karekna insa angkam eititi gwibir-blin.

⁵ Sap nëno mae mo wal bosena in zen karek gweka, nen dekam zebe kitak zëno karekna in kon enlalana ëdowe hanak. Ahakon mamkam neisbik, ahakon betekkam. Hwëna ano enlalana hom tangan mamkam kire hap dowe hanaka. Hwëna ëe em dikim etan zëbe hap jalsa loneblan hap homë kirekam emsa enlala sobirida'an. ⁶ Em dekam mese ano ol san ang takzini insa de halen tan hap langa tasinkimye. Hëndep ebon mae onakon beya nik mes kirekam në gweblak. Zep angkam dekam ërzausuk. ⁷ Zen in zep emki angkam zëno karek-karekna insa kwasang tola ban eititi gwibir-blin, hen amki etan zini in han ërgolek de gwekdekam de enlala naka tatete ta gweblan hap. Kirekam de gwë gweblan srëmkam, ki zëno enlalana anakan sa tangan dowebla hanala, “Asa mes hëndep baes nëblak.” ⁸ Ëe in zebë emsa titi tabi'in: Emki anakan damnak gu gweblan, “Ëe nama emsa kwasang ë gwebla'an.” ⁹ Hwëna ëe mae habë menkam zini insa dikim halen tan hap de suratna insa ale gul sonezimk: Dekam de anakan emsa akasibiridan hap, “Zen wëhë tangan kitak ano ol san ang ta'ak?” ¹⁰ Ëe ama angkam zëno karekna insa eititi gwibir-bli'an. Zep emki hen eititi gwibir-blin. Hwëna zen sap diki asa hom mamkam karek taka. Hwëna ëe mae habë Kristus mo nwenak zëno karekna insa eititi gwibir-bli'an: Ebe mae hap de dawem hap. ¹¹ Ëe dowal mo kigi mo syal de ebon mae onak sosen gwen

hap homë ki dwam gwe'an. Sap nen zëno syala hal-halaka hom.

Mae hap de ol: Ëe in zen Kristus mo nganak syal ta gwenan, ëe san de okamanak awe ngatan zi mo lang nakore irase dawemna kiye.

¹² Ëe kimë Troask hatak, Kristus hup de ol dawemsa de gol halada gwenkam, Bian Yesus dekam zep abe hap orana kles tyasiblika-dekam de Troask de zisi beyakam Bian Yesus osan dep titi tabin hipye. ¹³ Hwëna ano enhona mae hap zë sëwehe srëm gweka: Sap ëe homë zë nère mae mo osona Titus Baksa zergaïng gwëk. Ëe ama tangan sap dwam gwëk- Titus onak de emsa salbiridan hap. Zebë nabakam zëwe de ëKristen gwen wënya hli yuludak- Make-donia mo lang san dikim tëbla song gwen hapye.

¹⁴ Hwëna nen diki Alap mo bosena nen teip gulsuk gweblan! Sap ëe men zenë zëre mo nganak syal ta gwenan, asa zep Alap ë-ë san tïngare zi hip anakan golëtrei gwizimnira, "Zini an zen Kristus mo sosen nakon dowal mo kïgisa nyaublu ine gwenan." Zep ëe kimë Kristus hup de ol dawemna ol halada gwenan, dekam zebë ënwe-mase gwe-gwenan- san de ngatan zi mo lang nakore irase dawemna kiye. Zini zep irasena insa nale gwibirin. ¹⁵⁻¹⁶ Alap Zëna hen zep irase dawemna asa alebirida gwënda- mae hap, "Zen ano Tane mo bosesa okamanak nol halada gwenan." Hwëna okamanak de zini ahakore en nik irase dawemna asa nalebirida gwenan- men zen en ëngaya gwen hap de ora san ang ta'anke. Sap zen en man ngatan zi mo lang nakore irasena insa nale gwibi'in. Hwëna men zen juwen hap de ora san ang ta gwe'an, zen man asa husus neibirida gwe'an. Sap ngatan zi mo lang nakore irase dawemna in, zëbe mae hap san

de irase karekna kiye. San de zi tok ase. Ëe in zebë hen ëre mae mo syala insa lenggwan gwibi'in- anakare hap, "Ëe ë-en molyë kirekam syal ta'anam! Ëe ahu-kama zini ë-en banakan dep?- ang hap de syala insa de sul sonen naye." ¹⁷ Hwëna ëe in zebë ëre mo wal bose walya ban aha zi mo kim syal ta srëm gwe-gwenan. Sap ahakon te-ala en hap Alap mo ola ëk enkam tawa da gwibirin. Ëe hwëna anakarekamë ënaka enlala eibirida gwenan, "Ëe an diki Alap mo nwe kara gwënakë Kristus mo nganak syal ta'an." Ëe in zebë tïngare enho naban Kristus hup de ol dawemna ol halada gwenan- men zep Alap asa dam tasibirkiye.

3

¹ Hwëna ëe de kire hap de-naka ebe mae hap ale gul sonez-imdinkim, dekam san ha anakan esa etan asa enbiridal?- "Zen kirekam man zënaka bën-jana dabi'in." Hwëna ëe ama emsa enlala sobirida'an: Eno mae mo ngirinnik de ano mae mo syala bahem eititi gwibin. Ahakore zini men zen namjanbiridanda gwenan, zen zënaka dikim anakan tame tabin hip de suratsa noltrei gwizimnin, "Zini an mo tawa tabinni dawemna. Sap esa asal-blal." Hen ahakon emsa kirekam de surat hap abe da gwibirin- aha ënak de hwëna desa goltrei gwizimdin hip. Hwëna ëe homë kirekam de suratsa de goltreiz- imdin hip ëdwam gwe-gwenan. ²⁻³ Sap em in zene ënwe-mase gwe-gwe'an- ano mae mo surat makanye. Sap eno mae mo lowe hënsa de kara gul gwizimdkim, dekon zep tïngare zini asa hen tame da gwibirin, "Zëno mae mo Alap hap de syala zen dawemna." Zep eno mae mo lowe hënsa

angkam, san de Kristus onakore suratna kiye– tūngare zi de zē karatda gul gwen hap. Zen tīntakam de ale gunsu hom, hen kasonak de ale gunsu hom. Zen hwēna Ngaya Zini Alap Zēn zēre mo Enhokam suratna insa ale gul gwenda– eno mae mo enhonakye. Hwēna Zen dekam zep hen ano mae mo enhonak ebe mae hap de kwasangna dawemkam ale gulku.
*

4 Ēe Alap mo nwe kara gwenakē kirekam ep ale gulzim, sap ēe ēre mae mo syal hap dena kītak mesē Kristus onak blol eibik.
5 Ēe a en bējēnē anakan ēgun, “Ēe asa ang hap de syala ansa ol gwer.” Hwēna ano mae mo sosonna, ba maesa dikim syal gwibin hip dena, zen kītak Alap onakon hata gwenan. 6 Zen Zen abe mae hap sosonna gol gwizimnira– dekam de zēre mo zi niban de ol ziaha-en gun ēsena insa golluwe gwen hap denaye. Ol ziaha-en gun ēsena in, zen ēpba tītī tabin ol ale gunsu dikim syal gwibin hip denaka hom. Zen hwēna Alap mo Enho dikim ing gwe hebiridan hap dena. Sap zini men zen ēpba tītī tabin ol san anakare enlala naban ang ta gwenan, “Tahakam de syala ansa de syal gwe-gwibinkim, ēe dekam asa Alap mo nwenak dakastil,” zen hwēna dekam nama juwen ora san ang ta gwe'an. Zen diki Alap mo Enho naban de zergwēnkam esa ēngaya gwer.*

Mae hap de ol: Alap mo zi niban de ol ziaha-en gun ēsena, zen Musa mo tītī tabin ola kon sērkam de dawem tanganna.

7 Zep ēpba tītī tabin ola in, zen san de juwen orana kiye. Sap desan de ang tankam dekam hom Alap mo Enho nakore ngatanna nulin gwek. Hwēna sap kirekam, zen sap hen nonol lone sennak Alap mo ngatan naban hatak– orep kim Alap Musa Bak hap kaso dak-daknak ale gulblukaye. Musa dekam holokam Alap han ē gweka. Zep Alap onakore ngatanna zēbon onak makan gweblak, hēndep nwe-masena zep līlīngtīlblīka. Dekam Israel Bak mo ausu nakore zini nwe-masena bējen hla tan, sap man tangan yakla nwe mo kim ngatan gweblaka. Hwēna Musa mo nwe-masena de ngatanna in man sangankam tap gwebla song gwek. 8 Hwēna Alap insa etan nēr hom ol ziaha-en gun ēsena nēbe mae hap golzimki, zen hwēna zēre mo Enho de ing gwe hebiridankam de ēliwehe gwen hap dena. Zep zen diki zen– nēbe mae hap de ngatanna mam tangan wenyaye, san de ngatan zi mo lang nakore ngatanna kiye. 9 Ēpba tītī tabin ola in sap airīs, hen zen sap ngatan zi mo lang nakore ngatan naban hatak. Hwēna anakare enlala naban de desan ang ta gwenkam, “Ēe dekam en asa Alap mo nwenak ēdakastil,” dekam hwēna man nwe-mase gwe-gwenan– san de juwen ora san de nama ang tanna kiye. Sap desan en de ang tan hap kim ēalp gwe-gwek, zen hwēna dekam hom mae enho nakon ēliwehe gwek. Hwēna angkam Alap mo ol ziaha-en gun ēsena an, zen zen tangan ngatan makan nēbe mae hap lwazim'in. Sap nen desan de ang tankame

* **3:2-3** 3:2-3 Yunani olkam man dam gwesinīn: Kasonak de alena mensa Paulus awe enlala gwibirki, zen men desa Alap Musa Bak hap dare taha-tapkam de jalse gwen ola kaso dak-daknak ale gulblukake, desa enlala gwibirki. Zep Korintusk de zini zen tītī tabin ol san de tim enkam ang ta gwenkam hom Alap mo nwenak ēsam gwesik. Zen hwēna enho nakon ēliwehek, zep Alap mo dwam gwibin sin lowehe gwek. (Yer. 31:33) * **3:6** 3:6 Gal. 3:10-14; Rom. 8:1-8

Alap mo nwenak ëdakasti'in. ¹⁰ Zep nëno mae mo nwenak, nonol ngatanna in mo sosonna mes tangan tap gwek. Hwëna angkam de ngatanna an sërkam tangan nësa zilbir ane gwe'an. ¹¹ Sap nonol ngatanna in zen Musa Bak ensa zilbli ine gwek, ki zep hëndep tap gwebla song gwek. Zep hen kirekam- ëpba titi tabin ola inye. Zëno sosonna angkam mes tap gwer. Hwëna Alap mo ol ziaha-en gun ësena an, zëno ngatanna hëndep denaban sa nësa zilbir ane gwer.

¹² Ëe kirekamë Alap onakore ol ësena insa laiblibik, ëe zebë udobe naban tingare zini Kristus hup dena kim damnak lonbirida gwenan. ¹³ Ëe Musa mo kim homë udobe srëmkam ëgwë gwenan. Zen man kaen hakkam zëre mo nwe-masena tahale gweka-dekam de Israel Bak mo ausu nakore zini in zëno nwe-masenak de ngatanna insa anakan hlaul gweblan srëm hap, "Angkam man tap gwebla song gwe'an." ¹⁴ Hwëna zen in zep Israel mo zi ausuna ënol drak-drak gwek, hëndep angkam nama. Zen kim Musa mo ëpba ola insa baca nul gwenan, dekam hwëna man nwe-mase gwe-gwenan-san de Musa mo kaen hakna inkam de zëre mae mo nwea tatak sonna kiye. Zen in zep hëndep angkam enlala nakon ëkawesik. Hwëna Kristussu de taibliblankam, zen dekame enlala nakon ëngatan gwe-gwenan- san de kaen hakna insa de nwe nakon hil gilsinni kiye. ¹⁵ Israel mo ausu nakore zini zep hëndep nama kirekam lowehe gwe'an-san de nwe diminni kiye. Musa mo alena insa sap karatda nul gwenan, hwëna zëno eini hom dam nulsuk gwenan. ¹⁶ Hwëna Musa Bak kim olsa de gu soneblan hap Biansa golek de ta gweka, zen dekam man kaen hakna

insa nwe-mase nakon hil gilsik gweka. Zep hen kirekam nëbe mae hap angkam lwa gwizim'in: Men zen Bian Yesussu neirin gwenan, zen dekam zep zëno mae mo nwenak de kaen hakna ëhil gwe hana gwenan. Enho nakon hen dekam zep ëngatan gwe-gwenan. ¹⁷ Ngatanna in zen Bian Yesus onakon zil ine gwe'an, zen apdenak zëre mo Enho naban. Men zëbon Bian Yesus mo Enhona in ing gwe henna, zen dekam zep Musa mo ëpba titi tabin ola kon ëhil gwe hana gwenan. Sap zen zen zini nësa hulen makan gweibirida gwenan. ¹⁸ Zep nen an angkam nwenak de kaen hak srëm nike lowehe gwe'an. Nen in zebe enho nakon Biansa dam-dam enkam kara la gwenan. Zep nëno mae mo enhonak san de Yesus zëre mo ngatan dekon litil ine gwenna kiye. Zep nëno mae mo enhona man Yesus, zëre mo Enho naban de apde nën hap wet gwesik zahe gwenda. An kitak Bian Yesus zëre mo Enho nakon ki kirekam nëbe mae hap jowe gwizimnin.

4

Mae hap de ol: Ëe kire habë enlalana ëdowe hana srëm gwe-gwenan.

¹ Zen in zep, sap Bian Alap zëre mo kwasang-kwasang nakon mes kirekam syala abe mae hap wei yul sonezimki, ëe in zebë enlala dowe hanan srëmkam syal ta tine gwenan. ² Zep men zen zëre mae mo tawa tabin karekna saher hap ber-ber nulida gwenan, ëe kirekam homë. Ëe homë Alap mo ola men-man ul gwenan- dekam de zisi ëre mae osan dep wan-wan ta gwibin hipye. Ëe hwëna dam-dam enkamë eiwa de enna kim hling ososubirida gwenan-dekam de kitak de zi asa anakan tame tabin hip, "Zen dam-dam

enkam Alap mo nwenak syal ta gwenan.”

³ Èe zebè Alap onakore èngaya gwen hap de ol dawemna ba maesa de ber-ber gun srèmkam tawa la gwibirin. Hwèna men zen tame nul srèm gwe-gwenan, zen zen ènwe-mase gwe-gwenan—san de kaen hakkam de nwesa tatak sonna kiye. Zen men zen juwen ora san ang ta gwe'anke. ⁴ Okamana awe de boton alapna, dowal mo kigi, zen mes Yesusu de taibliblan srèm wenyik mo nwena dimin tabir-zimki—zen dikim ol dawemna in mo ngatansa enhonak eisbin srèm hap. Kirekam de gweibiridan srèmkam, zen maka Kristus mo ngatan zi mo lang nakore sosonna tame nul gwe'an. Sap Kristus Zen Alap zère han ki en.

⁵ Zep èe aen dikim èmam gwen hap homè ol halada gwenan—ahakore zini men kirekam ègwè gwenanke. Hwèna èe Bian Yesus Zèn de mam gwen en hap denakaè anakan ol halada gwenan, “Yesus Zen Teipsin Tangan Zini Zen.” Hwèna zèno bosesa dikim mam gun hup èe mesè ègwèk—san de ebon mae de èbabu gwen zini kiye. ⁶ Sap Alap men Zen okamana ansa de yang gulsun srèmnak guku, “Kawesinni an kon ngatanna de jowek,” zep Zen mes hen kirekam nèno mae mo enhona ngatan tabir-zimki. Menkam nèno mae mo nwena tatak sonna hen enhona kawesinni. Hwèna ankam enho nakon nen ema Yesusu kara la gwe'an. Zen in zebe tame uk, “Kristus hun de zergwè gwenkam, nen dekame Alap mo ngatan zi mo lang nakore sosonna eis gwibi'in.”

⁷ Nèno mae mo timni, zen sap kama nakon de yang tabinni, zep dawem naka hom. Hwèna dekam de enho nakon èngatan gwen hap dena insa Alap ing ta

sonezimki, zen sèrkam de dawem tangaranna zen. Nèno mae mo timni sap karekna, hwèna olk, ngatan zi mo lang nakore nik zè gwè gwenda. Zen dekam zep dam gwesik gwenan: Sosonna men dekamè syal ta gwenan, zen kitak Alap onakorena. Ère mae mo tim nikore naka hom. ⁸ Ano mae mo jal zini sap beya tanganna, hèndep zen man sap asa ngirin da gwibirin. Hwèna Alap abe mae hap sosonna gol gwizimnira, èe zebè nama lowehe gwe'an. Anakare ngalap enlalana hen ki sap abon mae onak hata gwenda, “Èe banakan asa loweher?” Hwèna èe dekam homè enlalana anakan ètopse gwe-gwenan, “Alap molya asa mas gwibiridaka.” ⁹ Zen karek tabin hip sap asa alp dasik gwibirin, hwèna Alap hom asa da tasik gwibirida. Sap ki asa mos-mos ta gubin hip alp dasik gwibirin. Hwèna Alap ap sosonna gol gwizimnira, zep asa timbwas dahir srèm gwe-gwe'an. ¹⁰⁻¹¹ Èe mesè Yesus hun èraha-en gwèk, zep èe tim niban de nama okamanak lowehe gwenkam zebè mwin-mwankam anakan eis gwibirin, “Nèsa an hen Yesus mo kim karek da gwibirin, hèndep zèno kim hen nèsa damera gwenan.” Hwèna sosonna men dekam Yesus etan ngaya gwèka, zen hen man ano mae mo timnik lwa gwenan. Zep ahakon asa de hlauluda gwenkam anakan tame nul gwenan, “Zèno mae mo timni sap sin-sinni, hwèna Yesus Zen èngaya gwen hap de sosonna gol gwizimnira.” ¹² Zep Alap mo nganak de syal ta gwen wenyà èe insa kirekam juwen hap èalp gwesik gwenan, hwèna em dekone èngaya gwe'an.

¹³ Alap mo olak zini man anakan ale gulku,

* 4:13 4:13 Mzm. 116:10

“Èe Alapsaë taibliblak, zebë tonbiridak.”*

Èe hen kirekamë Alapsa laiblibla'an, zebë zëbe hap dena aïrïn srëmkam lonbiridanda gwenan. ¹⁴ Sap èe mesë Alapsa anakan laibliblak: Men kirekam Bian Yesussu tïn nïkon ngaya taka, zep nen men zene Deban ëraha-en gwëk, nësa hen kirekam sa ngaya tabiri. Zen dekam sa zëre onak dep kitak nësa tagal gulsulu. ¹⁵ Zep èe de kareksa goltowe gwenna, zen aïrïs. Èe ama dekam ësam gwesik gwe'an. Sap zen dekame em anakan tawa ei gwibi'in, “Alap man angkam Yesus onakon nësa kwasang gwibirida gwe'ara.” Hwëna etan beya tangan nik sa ebon mae onakon ësane gwëgwer, hëndep zen de hen Yesussu taibli gweblankam, zen hen sa Alap hap dawemna nol gweblal hen bosena teip nulsuk gweblal.

¹⁶ Zen in zebë enlala dowe hanan srëmkam syal tanda gwënan. Nëno mae mo timni an sap man ësin gwe hana gwënan, hwëna Alap man nëno mae mo angna mwin-mwankam tatete ta gwizimnira. ¹⁷ Zep èe in sa awe karekna oltowe gwënan, zen jahalhana hen holo tangankam hom. Hwëna ngatan zi mo langnak zen zep sa Alap dawemna abe mae hap dohon-hon tangankam golzimdi. Zen zen-hëndep de wenyaya, hen mam tanggan wenyaye. ¹⁸ Zep nen home angkam en dep de ba maesa enlala ei gwibirin-mensa okamanak awe hla kul gwënyaye. Sap nwekam de hlaul gwënkam dena, zen hëndep denaka hom. Hwëna nwekam de hlaul gwënkam srëm wenyaya, zen diki zen-hëndep de wenyaye. Zen diki desa de dokwak gun hup nen dam-dam enkam hlu-hluk gwënkam.

5

Ngatan zi mo langnak de timsi de kara gwibin hip de ol:

¹ Nen mese sap ëtawa gwëk: Nëno mae mo timni an, zen san de sohlas gola kiye-bohëkam de zë okamana awe lowehe gwënkam hap dena. Zen gol kluk mo kim sa ëklasak gwer. Hwëna dekam nëno mae mo ngatan zi mo langnak dep de timni hen ki. Zen hëndep de gola zen-Alap mo syal gwëblan zi niye. Zen zi mo syal gwëblan golsa hom. ² Okama ennak dep de timni an karekna. Zen zebë srëkam ëdwam gwëgwënan-ngatan zi mo langnak dep de timsi de baju makan ala son hapye. ³ Desa de alala tankam, dekam nëno mae mo angna molya irkare makan lowehe gwënkam. ⁴ Okamanak dep de kluk gol makare tim niban de nama lowehe gwënkam, nen dekam ema anakan ëenlwan gwëgwënan, “Awe de gwënkam dohon tanganna. Diki hëndep de tim niban de gwënkam aïrïs.” Hwëna juwenkam nen home ëdwam gwëgwënan-tim srëmkam de ang en nik lowehe gwënkam hapye. Diki nabakam de ngatan zi mo langnak dep de timsi de ala sonna aïrïs. Dekam awe en dep de timni ansa Alap sa owas hap hëndep de ëngaya gwënkam hap de tim hip nëp li yul sonezimdi. ⁵ Zen Alap Zën ki kirekam dep nësa hohle tabirki. Zen in zep zëre mo Enhona nëbe mae hap ing ta sonezimki-dekam de nësa anakan hamal hap gugubiridan hap, “Em esa eiwa ëre mo Tane naban hëndep denaban ër gwë gwer.”

⁶ Nen in zebë enlala tatetekam lowehe gwënkam, sap nen mese tame uk, “Okamanak dep de tim niban de nama lowehe gwënkam, dekam nen Bian onakon nama langnak.” ⁷ In zebë Biansa de anakan taibliblan enlala naban

lowehe gwenan, “Mensa angkam hla kul srēm gwe-gwe'an, Zen desa za lamkam nēbe mae hap golzimdi.” Zep nen home nwekam de hlaul gwen wenyā ansa dwam ei gwibi'in. ⁸ Zep nen enlala tatete nabane Biansa anakan laibli gwe-bla'an, “Zen eiwa ngatan zi mo langnak dep de timni sa nēp lop tazimdi.” In zebe anakan ēdwam gwe-gwenan, “Angkam de timni ansa emaka hli ku'in—dekam de hēndep de wenyaka gul irin hip—Bian zēre hon dikim gwē gwen hap denaka.”

⁹ Zen in zep okamanak awe de nama lowehe gwennak, nen diki Bian de nēsa sam gwesibirida gwen en hap nen ēalp gwe-gwen—men kirekam esa hen wakuwe ēalp gwerye. ¹⁰ Sap nen lamkam Kristus hon esa kitak aha-en aha-enkam yaing gwe-gwer, hen Zen dekam sa nēsa takensibirida gwera, “Em banakarekam okamanak de tim niban gwē gweka?” Dawemsa de syal gwe-gwibin wenyā kip, dawemsa sa golzimdi. Hwēna karekna men zen syal nei gwibik, zēbe mae hap hēndep kareksa sa golzimdi.

Alap han dikim zerumlae gwen hap de ol:

¹¹ Sap ēe mesē Bian de kirekam nēsa klis gun hup dena insa tame uk, zen in zebē ēe, Bian mo nganak de syal ta gwen wenyā, Alap han dikim zerumlae gwen hap de olkam titi la gwibirin. Alap Zēna mes asa anakan tame tabirki, “Zen tūngare enho naban ano nganak syal ta gwenan.” Zen in zebē hen ēdwam gwe-gwe'an—em de hen kirekam asa tame ta gwibin hip. ¹² Eē ēnaka de boltere tabin hip homē ki kirekam emsa gubiridal. Hwēna ēe ama ēdwam gwe'an—em dikim asa isrip-sri gwibiridan hap. Dekam aha zi de asa tonsubiridankam em emaka

enbirida'an, “Paulus wal bōse wal zeban Alap mo nganak zēre mae mo bōsesa de mam gun hup hom golēsyal ta gwe'ara. Zen tūngare enho naban syal ta gwenan.”

¹³ Zep auhu-kama enlala zini sap sa asa anakan donsubirida gwer, “Zen in mamakkam syal ta gwenan.” Hwēna ano mae mo enlalana anakan lwa'ara, “Eē sap asa zi mo nwenak saherak altil gwer, sap ēe Alap en de asa sam gwesibirida gwen en habē syal ta gwe'an.” Hwēna em de anakan asa tame tabinkim, “Zen mamakkam hom syal ta'an,” kirekam airis. Sap ēe emsa de mas gwibiridan habē syal ta gwe'an. ¹⁴ Sap ēe anakare enlala nabanē syal ta gwenan, “Kristus Zen nēbe mae hap de kwasang hap te-lidak sonnak tilki.” Zep zēno kwasang-kwasangna man ano mae mo enhonak syal gwe-gwenan. Sap ēe hen anakanē ētaiblik, “Kristus Zen tūngare Alap mo hlil irin wenyā nēbe mae hap tilki, zep Alap mo nwenak Zen dekam nēsa kitak golējuweka.” ¹⁵ Zen kirekam mae hap ki lwak: Nen dikim Zēbon en onak lowehe gwen hap, nēre mae mo auhu-kama enlala san dikim lowehe gwen srēm hap. Zep Kristus mo nēbe mae hap de tinni, hen Alap kim nēbe mae hap de dawem hap tin nikon ngaya taka, nen bap nen desa asyas makan enlala gwe-gwibin.

¹⁶ Zen in zep, ēe bējēnē angkam aha zisi auhu-kama enlalakam anakan enlala gwibiridan, “Zen mamna,” ahaksa, “Zen betekna.” Orep ēe hen Kristussu auhu-kama enlalakam ama kil lik, “Totore zi.” Hwēna angkam ano mae mo enlalana mes wet gwesiki. ¹⁷ Sap men nara Kristus hun zeraha-en gwenna, zen dekam sa jowersan de aha zi, ēsena! Dekam ēpba enhona mes tap gweblaka, hwēna angkam ēse enho naban

zergwë'ara.

¹⁸ Zen kitak Alap ki kirekam nëbe mae hap syal gwe-gwibir-zimnira. Orep nen sap Alap mo jal zi mo kime lowehe gwëk, hwëna Kristus onakon zep nësa golëumlae gwëka. Zen in zep hen abe mae hap syala wei yul sonezimki— zëre han dikim zerumlae gwen hap de ol dawemna insa de gol halada gwen hap denaye. ¹⁹ Èe in zebë ol dawemna ansa ol halada gwenan,

“Alap Kristussu zer soneka—Zen de te-lidak sonnâk okamanak de zi hip tîn hîp, Alap Zën dikim kitak nësa golëumlae gwen hap. Kristus hun de zeraha-en gwenkam, dekam Alap man nëno mae mo karek-karekna eititi gwe-gwibirida.”

Èe kirekamë ol halada gwenan, sap Alap mes ki Zën dikim golëumlae gwen hap de syala insa abe mae hap wei yul sonezimki. ²⁰ Zep èe an Alap mo dam tasibinni—Kristus mo bosekam de emsa kwang guludan hap dena, Alap Zën de emsa kwang guludan makan. Èe in zebë emsa Kristus mo bosekam etan anakan tîti tabi'in, “Alap han em zerumlae gwen.” ²¹ Sap Kristus Zen sap hom karek maena golka. Hwëna Alap man gwëblaka—san de kareksa de gol gwen zini kiye, nëno mae mo karek-karekna kim kitak wei yul soneblakaye. Hen zen mae hap ki Alap kirekam syal gwibirki: Nen dikim Kristus hun de zeraha-en gwenkam zëre mo nwenak ëdakastin hîp.

6

¹ Sap Alap asa kirekam golësyal ta gwe'ara, èe in zebë emsa tîti labi'in: Em hen angkam mese Alap mo kwasang-kwasangna en-honak eisbik, zep desa bahem asyas makan gwei gwibin. ² Sap

men kirekam Alap mo ëpba olak lwak, Zen nama emsa angkam anakan gubirida'ara,

“Em kime juwen oranak lowehe gwëk,

emsa de kwasang gwibiridan hap de yaklanak kim hatak,

dekam zebë eno mae mo abena sak.

Yaklana inkam Èe ama ngaya tabin hip hatak.”*

Zen in zep, Alap mo kwasang gwibiridan hap de yaklanak angkam mes hatanan! Angkam an ëngaya gwen hap de yaklanake lowe he'an! Zep desa bahem asyas makan gwei gwibin.

Mae hap de ol: Ol dawemsa de gol halada gwen hap de wenya, èe dawem naban karek nabanë itowe gwenan.

³ Èe in zebë ëalp gwe-gwe'an, “Bap zen zini ano mae mo banakare karek mae nakon Alap de kwasang gwibiridan hap de ol ësena in san ang ta srëm gwen. Alap hap de syala an, bap zen zi mo nwenak karek gwen.” ⁴ Zep banakare maesa de goltowen nakon, èe ama zi de anakan asa tame tabin hip ëdwam gwe-gwe'an, “An eiwa Alap hon de syal ta gwen zi.”

Èe zebë dawemkam tatem ëzauk gwenan—sap totoresâ de kareksa goltowennak, hen sap zi de asa karek tabinnik, hen sap jalom ëk tihinak de lowe hennak. ⁵ Asa mes dangole gwibik hen bwinak yal nulne gwëk. Ère mae mo tawa tabin jal hap, dekam zep zini ëilman gwe-gwenan, hen asa tameran hap alp dasik gwibirin. Tahalha naban de lowehe gwenna hen mesë dawemkam eis gwibik—sap dohon-honkam de syal ta gwenna, yaklam, hen kam blal, hen usak naban de lowehe gwen naye. Hwëna èe namaë deban

* 6:2 6:2 Yes. 49:8

tatem ëzauk gwenan. ⁶⁻⁷ Sap eiwa kirekamë karekna oltowe gwenan, hwëna ëe ama ëdwam gwe-gwe'an–tingare zi de anakan asa tame tabin hip,

“Zëno mae mo enlalana lalak enna.

Hen ba maesa de tame gun hup dena zëno mae mo enlalana blala.

Hen zen jala tawa naka hom.

Hwëna zen enlala sae-sae naban aha zisi mas neibirida gwenan.

Hen tingare enho naban aha zisi kwasang neibirida gwenan.

Alap mo Enhona hen man zëbe mae hap sosonna gol gwizimnira.

Hen Alap mo sosonna zëbon mae onak lwa gwenan.

Zep zëno mae mo tawa tabinni eiwa tanganna.”

Eiwa, Alap mo nganak de syal tan zini, ëe zebë okamanak awe lowehe gwe'an– san de Kristus mo jana nabare zini kiye. Zep eijan hap de tingare kire-kirena mensa Alap nëbe mae hap lop ta gwizimnira, desa ama kitak kap la gwenan.* ⁸ Eë kire enlala nabanë Yesussu babu ë gweblanan. Zen zep hwëna ahakon asa husus neibirida gwenan, hwëna ahakon hen man asa sam neibirida gwenan. Ahakon ano mae mo bosena man mam nul gwenan, hen ahakon man asa lamang da gwibirin. Eë sap eiwa de enna kimë tawa la gwibirin, hwëna ahakon man asa nenbirida gwenan, “Zen in nësa de yasik ta gwibin hip de zi.” ⁹ Zen sap ki asa tame da gwibirin, hwëna man asa neibirida gwenan– san de tame tabin srëmna kiye. Asa man kil dï gwibirin, “Mes juwek,” hwëna sap namaë lowe he'an. Asa man ki sap dangole gwibirin, hwëna ëe homë kim juwe'an. ¹⁰ Enlala dowe hananna ki sap abon mae hata

gwenda, hwëna nabakamë etan ëisrip-sri gwe-gwenan. Eë sap te-ala srëmkamë lowehe gwenan, hwëna hëndep de te-alana ëyë kae ë gwebla-zim'in. Okamanak sap ano mae mo kire-kirena hom, hwëna Alap mo irik ginnik dep de kire-kirena, zen ëyë kitak bi ëblan da'an.

¹¹ Korintusk de aya-wal osowal, ëe mesë kirekam damnak ebe mae hap de kwasang hap ërë mae mo enhona ërtreizimk.

¹² Eë homë olzausu'un– emsa de kwasang gwibirida gwen naye. Hwëna em mes yabe olzausuk–asa de kwasang gwibirida gwenna. ¹³ Zep ëe ama angkam emsa gubirida'an– ëre mo walassa de gubiridan makan: Eno mae mo abe mae hap de kwasangna emki hen esek gulsen.

Kristen gwen srëm zi niban de golësiri gwe-gwen srëm hap de ol:

¹⁴ Eë ama emsa gubirida'an: EëKristen gwen srëm zi niban bahem golësiri gwe-gwen. Zen mae habë ki kirekam emsa gubiridal: Sap karek gol gwen zi niban bëjen dawem gol gwen zi niban aha-ere enlalakam apdekam syal tan. Hen kawesinnik de lowehe gwen zi niban bëjen ngatannak de lowehe gwen zi niban ëaha-en gwen. ¹⁵ Kristus hom dowal mo kigi naban olsa aha-en ul gwenda. Zep hen kirekam, ëKristen gwen zini bëjen ëKristen gwen srëm zi niban ësiri gwen. ¹⁶ Boton alap yang tasibinni hom eiwa de Zini Alap mo golak kang nul gwenan. Nëno mae mo lowe henna hen kirekam: Sap nen kitak san de Ngaya Zini Alap hap de gol– men kirekam Zëna gubiridakake:

“Eë asa zëno mae mo ngirënnik gwë gwer,

hen Eë asa desa golëlowehe gwer.

* 6:6-7 6:6-7 Ef. 6:10-18; 1Tes. 5:8

Zen Asa en sa boklena kom noso gweblal,

hen Ëe asa desa bi gwibiridal.”*

¹⁷ Zen zep nësa hen gubirida'ara, “Enlala kawesin zi mo ngirin nikon emki wet so gwen.

Emki desa langa tasibin.

Kun nabare kire-kirena bahem mae towanbin.

Kirekame lowehe gwe'ak, ki dekam Ëe asa etan emsa golêlowehe gwer.”*

¹⁸ “Em ère mo walas hap esa èjower.

Hen ‘Bian’kam esa Asa en gweblal. Soson Zini Alap Ënë ki emsa gubirida'an.”*

7

¹ Zen in zep, aya-wal oso-wal, sap Alap kirekam nësa gugubiridaka, zen zep nëre mae mo enlala naban enho naban tingare karek-karek nakon nen lalak ta gwibin. Enho lalak enkam nen lowehe gwen, hen Alapsa bap nen asyas makan enlala gwe-gweblan.

Paulus kim Korintusk de Kristen zini isrip-sri gwibiridakake:

² Hwëna aya-wal oso-wal, ere mae mo abe mae hap de kwasang-kwasangna emki esek gulsen. San kië ebon mae onak zini karek lak? Ahaksa aha maena san kië yasik lak? Hen san kië emsa te-ala mae hap aberbe la gwibik? ³ Ëe kirekam em dikim ësaher gwen hap homë ki ale gulzim– anakan dikim èenlala gwen hap, “Eiwa, diki te-alasa emaka olzimk.” Sap men kirekamë emsa gubiridal, èe sërkamë emsa kwasang eibirida gwenan. Hëndep èe de juwen maekam ahaksa nama de lowehe gwenkam, èe molyë emsa de kwasang gwibirida gwenna olzausuk. ⁴ Ëe, Paulus, mesë emsa dawemkam anakan taiblibiridak,

“Èe de zëno mae mo lowe hensade oto gulsun hup gubiridankam, zen molya asa jal nëblak.” Hen èe namaë emsa anakan sam gwesibirida gwenan, “Zen ano walas dawem-dawemna.” Èe sap ère mo wal bose walya ban kareksaë zigoltowe gwenan. Hwëna emsa de enlala gwibiridankam, èe dekam zebë enlala nakon èsëwehe gwenan, hen ano mae mo isrip-srina dekam tangan zep taman kinë gwenan.

⁵ Hwëna eiwa, èe kimë Makedonia mo langnak yaing gwek, dekam ano mae mo enhona hom sëwe heka. Sap èe karekna da-en homë zë oltowe gwe'ak. Dekam zëwe de zini man asa husus neibirida gwe'ak, hen man asa karek da gwibik. Hen deban ebon mae onakore ola homë ësane gwe'ak, zebë enlala nakon èsëwehe srëm gwek. ⁶ Hwëna enlala dowe hanan zi hip Alap enho tatetesa zer gwizimnira. Zep Titus Bak kim ebon mae onakon abon mae onak hata zaka, dekam zep ano mae mo enlalana sëwe hezimki. ⁷ Zëno hatazan en hap homë ètatete gwek, hwëna zen kim anakan aisil gwe zakake, “Korintusk de zini ano enhona dawemkam ap së da soneblak, hen zen dawemkam èdwam gwe-gwe'an– Paulussu de etan zertowen hapye. Zen man angkam damnak anakan èkira-kla gwe-gwenan, ‘Eiwa, èe ama Paulussu kirekam karek lak.’ Hwëna zen angkam eno tahasa de tri so gweblan hap èdwam gwe-gwe'an.” Èe kimë kirekam Titus hon emsa salbiridak, ama tangan sërkam isrip-sri gwek.

⁸⁻⁹ Èe nonol ama sap enlala gwe-gwe'ak, “Èe ba habë zëno mae mo kareksa de dri yulzimdin hip de suratna insa ale gul sonezimk?”

* **6:16** 6:16 Im. 26:11-12; Yer. 32:38; Yeh. 37:26-27; 1Kor. 3:16-17 * **6:17** 6:17 Yes. 52:11;

Yeh. 20:34,41 * **6:18** 6:18 2Sam. 7:8,14; 1Taw. 17:13; Yes. 43:6; Yer. 31:9

Zen sa hwëna enlala nik ëdowe hanal." Sap eiwa kirekamë enlala gwe-gwe'ak, hwëna angkam mesë dam gulsul, "Ëe ama sam gwesik- kirekam de emsa jal gwibiridankamye." Ëe eno mae mo enlala dowe hananna in kon homë sam gwesin. Hwëna ena dekone ëhale'an. Hen angkam enlala dowe hananna in mes tap gwizimdi. Zep kirekam airis. Ëe homë kim emsa karek tabik. Alap Zen kirekam nësa dwam gwibirida gwenda, "Zen dikire zëre mae mo enlala dowe hanan nakon ëhale gwëk." ¹⁰ Sap Alap mo dwam gwibin sin de enlala nik dowe hanankam, zen dekam zebe ëhale gwenan, hëndep zep esa ëngaya gwer. Desa bëjen gubin, "Zen karekna." Hwëna Alapsa de tame tan srëm zini zëre mae mo karek-karek gol gwen nakon sap ki enlalana ëdowe hana gwenan, hwëna dekon hom ëhale gwenan. Hwëna dekam nama juwen ora san ang ta tine gwenan. Zep auhu-kama enlalakam de dowe hananna, zen eiwa karekna. ¹¹ Em zebe ësam gwesik, sap em Alap mo dwam gwibin sine enlalana ëdowe hanak, hen zebe ëhalek. Em zebe ewet gwesin hip ëdwam gwëk.

Hen men zen ëkarek gwëk, em zebe desa anakan jal eibiridak, "Em ba habe Paulussu kirekam karek lak?"

Em zebe Alap mo jala airibik.

Hen dekam zebe ëdwam gwëk-ëe de etan emsa amjanbin hipye.

Hen zebe ano titi tabin sin de ang tan hap ësyal-syal gwëk.

Dekam zebe anakan ola aha-enuk, "Men zen ëkarek gwëk, kirekam esa halen labir."

Dekam zebe dawemkam tungare zi mo nwenak anakan oltrëk, "Ëe homë karek gol gwen zi niban ola aha-en uk- dekam de karekna

insa syal gwibin hipye." ¹² Zep suratna insaë nonol ale gulzimk, zen anakan dikim emsa klis gun hup hom, "Zen karek gwëka," ahaksa, "Zini in desa karek taka." Hwëna ëe anakare enlala nabanë ale gulzimk, "Zen kim de ano suratnak de ola an san Alap mo nwe kara gwennak ang ta'ak, dekam sa zën anakan dam nulsul, 'Nen eiwa Paulus mae mo ol san de ang tan hap ema tangan ësyal-syal gwe'an.'"

¹³ Sap em ano ol san kirekame ang tak, ano mae mo emsa de ngalap gwibiridanna dekam zebë ësëwehek. Sap em dekam Titus Bak mo enlalana mese së la soneblak. Zep zen kim ebon mae onakon hata zaka, isrip-sri naban zep ebe mae hap dena asa aisil gwibirida zaka. Ëe dekam zebë hen mamkam ëisrip-sri gwëk. ¹⁴ In kim Titus emsa amjanbir srëm gwe'anka, ëe ama dekam hamal hap gubluk, "Korintusk de Kristen zini in dawem-dawemna. Zen sa dawemkam eno titi tabin sin ang tal." Zep angkam ëe homë saher gwëbla'an. Sap men kirekamë ebe mae hap dena Titussu gubluk, hëndep em kire enkame ëblak. Ena tawana: Ebon mae onak kimë gwë gwëk, ëe homë emsa boton ta gwibik. Zep hen Titussu homë boton tak- ebe mae hap denaye. ¹⁵ Titus mo kwasangna angkam ebe mae hap dena mam tanganna, sap zen anakan emsa enlala gwibirida gwe'ara, "Zen dawem enkam asa blikip gwesiblin naban neirink, hen zen kitak ano ol san dawemkam ang ta gwëk." ¹⁶ Zep angkam ëe ama tangan emsa sam gwesibirida'an, sap mes tangan dam gwesil: Em in taiblibiridan tanganna.

8

Yerusalemk de Kristen zi tahalhasa de te-alakam mas gwibiridan

hap de ol:

¹ Angkam aya-wal oso-wal, ëe ama ëdwam gwe'an em de hen ansa ëtawa gwen hap: Alap zëre mo kwasang-kwasangna mamkam propinsi Makedoniak de Kristen zi mo enhonak ing gul sonezimki, ² zep hëndep zëno mae mo enhonak isrip-srina sërkam tangan mam gwek. In zep zen te-alana beya tangankam tagam dak–dekam de Yerusalemk de Kristen zi tahalhasa mas gwibiridan hapye. Hwëna zen hen sap karekna mamkam noltowe gwe'an hen tahalha tanganna. ³ Ëe eiwa denakë emsa gubirida'an: Zen kim Bian onakore kwasang-kwasang hap beya tangankam tagam dak, zëna hwëna man tangan etan ëtahalha gwek. Ëe sap homë desa enbiridak–te-alasa de zen hen zer sonezimdin hipye. ⁴ Hwëna zën asa nenbirida gwek, “Ëe hen ama Yerusalemk de nëre mae mo Kristen aya-wal osowalsya de mas gwibiridan hap ëdwam gwe'an–men kirekam hen aha langnak de zini ëkalang gwe'anke.” ⁵ Hwëna zen kim kire hap ola aha-en nuk, zen ein hom kirekam syal neibik. Zen nonol zëre mae mo lowe hënsa kitak Bian hap anakan yaing nïlblik, “Bian, ëre mae mo lowe henna kitak eno tahanakë onne se'an, sap ëe ama Yerusalemk de tahalha zisi mas gwibiridan hap ëdwam gwe'an.” Hen dekam zep asa nenbiridak, “Men kirekame asa enbirida'ak, ëe asa ki desan ang tal.” Zen kitak Alap mo dwam gwibin sin ki lwak. Hëndep ëe hen ama tangan lenggwanbiridak.

⁶ Ëe in zebë hen Titussu enblak–dekam de Korintusk de zini emsa etan amjanbin hipye, Yerusalemk de Kristen zi tahalhasa de kwasang gwibiridan hap de syala insa ekakim su kul sonek, ëe de

ahakore naban golëyaing gwezan srëmnak. Sap Titus zen zen nonol kire hap de syal hap emsa titi tabirki. Zen zep sam gwezi'ira–zen de etan kire hap de syala insa eban mae zisul sonen hapye. ⁷ Sap em eiwa mese tangan dawemkam ëKristen gwek:

Em sërkam tangane Biansa laïbli gwebla'an.

Hen eno mae mo ol toranna soson tanganna.

Hen eno mae mo tame gunnu mes tangan esek gweser.

Alap hap de syalsa de gon hap em hen syal-syal tanganna.

Hen em sër kame asa kwasang eibirida gwenan.

Sap em mese kirekam tangan ësam gwesik, zep angkam emki hen tahalha zisi de kwasang gwibirida gwen hap de syalak ësyal-syal gwen.

⁸ Kirekam insa ep ale gulzimk, ëe anakan homë kim emsa tik–tik tabi'in, “Em hen te-alana olz–imk.” Hwëna ëe ama kim emsa anakan akasibirida'an, “San ha zen hen sa Makedoniak de Kristen zi mo kim tingare enho naban tahalha zisi hen kwasang neibiridak?” ⁹ Sap em mese Bian Yesus mo kwasang-kwasangna tame uk: Zen sap nonol ngatan zi mo langnak tahalha srëmkam gwë gwëka. Hwëna nëbe mae hap de kwasang hap desa kitak hli yulku–dekam de tahalha zi mo kim awe gwë gwen hap. Zen mae hap ki kirekam gwëka: Nen dikim hen lamkam ngatan zi mo langnak zëre mo kim sowehen tangankam lowehe gwen hap.

¹⁰ Zep ëe ama ëre mo enlalasa ebe mae hap zer sonezim'in: Dawemna, mensa nonol tahunkam ena kon eisibir hanak, emki sul sonen. Tahalha zisi de mas gwibiridan hap de ëkalang gwenkam, eme ënonol gwek, hen te-alana nonol eme sap tagam lak. ¹¹ Zep emki ere

mae mo ëkalang gwenna insa sul sonen. Sap em ema ëkalang gwen hap ësyal-syal gwek, zen in zep emki angkam de sul sonen hap ëalp gwen. Men kire enkam Alap ebe mae hap gol gwizim'ira, zëno hlik naka emki ing gul gwen—men kire enkam ena ëdwam gwe'anke. ¹² Sap em de mas gwibiridan hap ëhohle gwenkam, Alap sa emsa anakan sam gwesibiridala, “Zen man mas gwibiridan hap ëdwam gwe'an.” Betekkam de ing gun zisi Zen sa anakan tawa gwibiridala, “Zini an sap man beyakam de ing gun hup dwam gweka, hwëna basa dep?” Sap zi de tahalha gwenna, Alap molya desa enlala gweblaka, “Zen maka mamkam ing gulu.”

¹³ Ëe homë anakan dwam gwe'an, “Korintusk de zini dikire ëtahalha gwek. Yerusalemk de zini tahalha srëmkam de lowehék.” Hwëna ëe hwë-hwëkam de enaka mas gwibirida gwen habë dwam gwe'an. ¹⁴ Sap angkam em tahalha srëmkame lowehe gwe'an, zep em emaka mas eibirida'an. Hwëna aha tahunkam de zen tahalha srëmkam lowe he'ak, zen maka hwëna emsa mas neibirida'an—em de hwëna ëtahalha gwenkamye. Zep em kirekam esa enaka mas eibirida gwer. ¹⁵ Zep men kirekam Israel Bak mo zi ausu nakore zini orep tahalha srëmkam lowehe gwék, em tïngare Kristen zini kirekam esa lowehe gwer. Sap Alap mo olak anakan lwak:

“Men zen tembanena beyakam tagal dak, hwëna hyanak hom mosrona zalta dep yal dak. Hen men zen betekkam tagal dak, hwëna hyanak hom ëtahalha gwék.”*

*Titus de wal bose dare zeban te-
alasa zitagam tan hap de ol:*

* 8:15 8:15 Kel. 16:18

¹⁶ Ëe ama Alap hap dawemsa gol gwebla'an, sap Zen mes ëre mo enho makare enlalana Titus Bak hap hen ing ta soneblaka. Zen zep ëre mo kim syal-syal gwe'ara—emsa de mas gwibirida gwen hapye. ¹⁷ Zep ëe kimë desa emsa de amjanbin hip lak-ensiblik, zen man tangan sam gwesikï. Sap zëna hen mes tak-ensiblin srëmnak emsa de etan amjanbin hip kalang gwe'anaka.

¹⁸ Titus hun nëre mae mo aha oso naban sa asa ebon mae osan dep angirbirida zala. Zen hen dawemkam Kristus hup de ol dawemna tonbirida gwenda, zep desa hen man tïngare jemmatna sam neisik gweblanan. ¹⁹ Hen awe de jemat-jematna mes zini insa dam dasik—zen de hen asa ang gwibiridan hap, te-alana insa dikim Yerusalemk dawemkam zerhatan hap. Sap kwasang hap de syala an, zen mae habe syal ta'an: Bian mo bose dikim mam gwen hap, hen dekam de tïngare zi nësa anakan tame tabin hip, “Zëwe de Kristen zini in tahalha zisi de mas gwibirida gwen hap syal-syal tanganna.” ²⁰ Zep zini Yerusalem san dep beya tolkam sa ang tal—dekam de tïngan asa anakan taïblibiridan hap, “Zen eiwa kitak sa neirzim. Zëna molya mae nulink.” ²¹ Sap ano mae mo dwam gwenna, damdam enkam de syal tan hap—sap zi mo nwenak hen sap Alap mo nwenak.

²² Zi darena in hon ëe asa hen zini ahana ër soner. Ëe mesë zini insa hen dawemkam akasik gweblak, zebë tame la'an, “Zen hen Alap mo syal hap syal-syal tanganna.” Zëna man tangan sam gwesikï—desa de hen ang gwen hap dam tasinkimye. Sap zen man emsa taïblibirida'ara, “Korintusk de Kristen zini zen dawemdawemna.”

23 Titus zen ano syal bose. Ëe apdekamë deban emsa syal eibirida'an. Aha zi darena in, zen awe de jemat-jemat mo dam sosun zi dare. Zëre nik mo ën nakon tingan mes tame nosok, "Zen dawemkam Kristus mo bose hap syal ë gwenda." 24 Zen in zep, amki hen zëbe nikip kwasang-kwasangna oltrei gwizimk. Dekam sa hen awe de jemat-jematna zëbon nebon onakon anakan ësane gwer, "Men kirekam Paulus tonbirida gweka, Korintusk de Kristen zini, zen eiwa dawem-dawem tanganna."

9

Mae hap de ol: Alap man isrip-sri naban de zëbe hap ba maesa gol gweblan zisi kwasang gwibirida gwenda.

1 Em orep mese ësyal-syal gwek- Yerusalemk de Kristen zisi de te-alakam mas gwibiridan hapye. Zep suratnak awe ëe ba hap de etan ebe mae hap ola blal gulzimdin hip? 2 Em dwan mes em-am ësyal-syal gwek. Zep ëe mesë eno mae mo bosena propinsi Makedoniak awe anakan mam gul gwizimk, "Propinsi Akayak de zini, ëna Korintusk, zen orep mes nonol tahunkam tahalha zisi de mas gwibiridan hap ëhohle gwek." Em insa kirekam ësyal-syal gwek, aha jemat-jematna dekam zep hen ëdwam gwek-enlala syal-syalkam de hen mas gwibiridan hapye. 3 Zen zep asa nonol zi dan-aharena insa asa de ebon mae osan ngeirblizan hap lup gul soner- anakare enlala naban, "Ëe mesë aha zisi anakan gubirida gwek, 'Zen mes tangan ëhohle gwek.' Hwëna ëe de deban mae golëyaing gwe zankam, babë ëhohle gwen srëmnak emsa hlaludazan." 4 Sap ëe de Makedonia kore zi niban ëhohle

gwen srëmnak emsa hlaluluda zankam, ki hwëna ëe sërkam asa anakare hap saher gwer, "Ëe ba habë waba hap kirekam boltere ta gwibik?" Ena dekam hen esa ësaher gwer. 5 Zen in zebë enlala gwek- zi dan-aharena in de asa ngeirbiridazan hapye, em dikim dawem enkam te-alasa tagal ta gun hup, mensa ena ëgu-guk gwekke. Sap ëe de hamal ta gunnuk emsa hlaluluda zankam aïris tangan. Dekam isrip-sri naban esa te-ala yawala insa eirzim. Hwëna hamal tan srëmnak de ëe yaing gwe zankam, ki sa hwëna nwe-mase gwer, "Zen ein tagam dazim'in."

6 Gulk sun de ol blaoranna ansa bahem eititi gwibin:

"Betekkam de eiyas tanna, dekam betekkam esa hen eini tara.

Beyakam de eiyas tanna, dekam beyakam esa tara."*

7 Zep dawemna, diki ere mae mo enhonak em anakan dam gulsuk gwen, "Ëe ki en asa golzim." Embwan gwibin niban bahem gol gwizimdin. Hen anakare enlala naban bahem, "Ëe an einë golzim'in." Diki isrip-sri naban emki gol gwizimdin. Sap Alap isrip-sri naban de gol gwizimdin zisi man kwasang gwibirida gwenda. 8 Sap Alap mo sosonna ki- dekam de etan ebe mae hap tingare hë'ho gwibin nika gol gwizimdin hip denaye. Zen dekam tangan esa enlala beya gwen srëmkam kae-kaena esek ulse gwer. 9 Sap Alap mo olak man lwak,

"Alap tahalha zi hip totoresa gol gwizimnira hen kae gwe-gwibir-zimnira-

men kirekam zini gandum danna men-san an-sankam hling dïsik gwenanke.

* 9:6 9:6 Ams. 11:24

Alap mo syal dawemna in hëndep denaban sa lwa gwer.” *

¹⁰ Zep hen kirekam, kae-kae gwen hap de syala in, zen obwaga dansa de eiyas gın makan lwa'an. Alap men Zen desa de eiyas gın hip gol gwizimnira, hëndep tarankam tembanena hen sowe henkam gol gwizimnira, zep eiwa eno mae mo kae-kae gwen hap de syala insa dan nik de mamkam tēn makan sa ep beya gul gwizimdi. ¹¹ Alap dekam sa ebe mae hap mamkam hē'ho gwibin nika gol gwizimdi, hëndep zep esa beyakam kae eibirida gwer. Hen desa de aha zi hlaunkum, dekam beya nik sa Alap hap dawemna nol gweblal. ¹² Sap em insa Kristen bose uk mo tahalhana hla kulzim'in, hwēna dekam beya nik sa hen Alap hap dawemna nol gweblal. ¹³ Sap em kime mas eibirida'ak, dekam sa emsa anakan dam dasibir, “Eiwa, Korintusk de zini in zēno mae mo eini mes bil gwek.” Dekam Yerusalemk de wenyā Alap mo bosena sa anakan teip nulsuk gweblal, “Hē'ho Bian, zini in ēk enkam hom Kristus hup de ol dawem san ang tak. Hwēna zen eiwa i-san i-san nei gwibirin, hëndep zep dawemkam ano mae mo tahalhana ap hla nulzimk-aha zisi men kirekam hen mas neibirida gwenanke.” ¹⁴ Zen dekam sa hen Alapsa kwasang naban ebe mae hap anakan abe da gwer, “Eiwa, Alap, Em ema tangan ere mo kwasang-kwasangna zēbe mae hap mam gulzimki. Zep Emki hē'ho gwibin nika zēbe mae hap etan gol gwizimdin.”

¹⁵ Hen dikire tingan Alap mo bosena teip nulsuk gweblak, sap

Zen mes hëndep de ēngaya gwen hap dena nēbe mae hap totoresa golzimki. Zep eiwa wehasa hom-Zēbon onakore hē'ho gwibin niye!

10

Paulus kim zēre mo syala Korintusk de zi mo nwenak eiwa gulkuke:

¹ Ēe, Paulus, ama emsa tūti tabi'in: Asa de husus gweblan zi sin bahem ang ta gwen. Ēe ama sak: Ebon mae onakon ahakon man asa nenblak, “Paulus in Korintusk awe de gwēnkam, zen ol drak-drakkam hom nēsa tonbirida gweka. Hwēna langa nakon de suratkam nēsa tawa tabinkim, dekam en ol drak-drakkam nēsa gu sonebirida gwenda.” Zen in zebē angkam Kristus onakore enlala sae-saekam hen kwasang-kwasangkam ² emsa gu sonebirida'an: Men zen kirekam asa nenblak, bahem desa salbirida gwen. Ki eiwa asa ol drak-drakkam emsa tonbiridazalmen kirekamē suratnak ale gul gwenanke. Hen zen dekam esa asa tame lal, “Paulus, hare eiwa, jal-jala kake.” Zen man hen asa nenblak, “Paulus auhu-kama enlala naban syal gwegwenda.” ³ Sap eiwa, nen auhu-kamanake lowehe gwenan. Nen zebe dowal mo kīgī naban ēreija gwe'an. Hwēna ēe auhu-kama zi mo enlala blalkam homē zereija'an. ⁴ Sap nen okamanak awe Kristus mo jana nabare zi mo kime lowehe gwenan. Hen nēno mae mo janana, auhu-kamanak de janasa hom. Nēno mae mo janana, zen ngatan zi mo lang nakorena. Nen dekame dowal mo

* 9:9 9:9 Paulus Mzm. 112:9 nakore naka awe ale gulku. Paulus mo enlalana ayatnak awe, san ha Alap de kirekam mas gwibiridan hap dena? San ha zi bose zik de mas gwibiridan hap dena? Zep Paulus mo enlalana ayatnak awe anakan hen maka li nul sonek, “Kae-kae zini zen tahalha zi hip totoresa nol gwizimnin hen kae neibirida gwenan- men kirekam zini gandum danna men-san an-sankam hling diisik gwenanke. Hwēna Alap sa zēno mae mo syal dawemna insa hëndep denaban enlala gwe-gwibiri.”

kīgi mo itī ēna timbwas lablanda gwenan, hen yasik tabin hip de zi mo tawa tabinsi dekame timbwas ul gwenan. ⁵ Sap yasik tabin zini in bolte-boltekam anakare olkam aha zisi tru-tru nulbirida gwenan, “Kristen zini in hon bahem ang ta gwen. Ki em molye Alapsa tame lak.” Hwēna zēno mae mo tawa tabinsi nen emo timbwas ul gwizimnin– ngatan zi mo lang nakore janana inkam. Hen zini men zen botonkam de tawa tabin sin ang ta gwe'an, nen emo etan desa Kristus osan dep lahyohal gwe'an. ⁶ Hen em kime Kristus onak dawemkam étal gweš'ik, hwēna dekon men zen etan aha ora san ang ta'ak, ēe asa desa Alap mo Enho nakore sosonkam karek tabirzir.

⁷ Zi de ebon mae onak zēnaka anakan kira tanna, “Ēe an hen Paulus makarena– Kristus mo zer sonenna, emsa de hen tawa ta gwibin hip,” zep zen dwan hen maka zēre mo kirekam de gun nukon anakan dam gulsuku, “Paulus hen Kristus mo zer sonen nakake, zep ēe babē husus gweblan olsa gubiridan.” ⁸ Ēe eiwa ama sap etan-etankam ēnaka gu gwebla'an, “Bian mes asa zēre mo nganak de syal gwe-gwen hap zer soneka,” hwēna ēe molyē ēre mo kirekam de ola insa saher gwibik. Sap asa Bian eno mae mo ei nika de timbwas gulzimdin hip hom zer soneka. Hwēna eno mae mo eisi dikim mam gulzimdin hip zer soneka.

⁹ Hwēna asa anakan bahem enlala gwe-gweblan, “Paulus zēre mo surat-suratkam asa aīrīn–aīrīn ta gwibi'ira.” ¹⁰ Sap ahakon man asa nen gweblanan, “Paulus mo surat-suratna sosonna hen ol drak-drakkam dena. Hwēna zēn de hatankam zēno ola soson naka hom. Dekam hom mae ol drak-drakkam nēsa tonbirida gwenda.” ¹¹ Men zen kirekam asa enlala nē gwebla'an, ēe angkam bira! Zen aen de hata zankam sa asa tame

dal, “Hare eiwa, Paulus ol drak-drakkam de jalse gwibiridanna hen tawa nakake– suratnak men kirekam hen ale gul gwendaye.”

¹² Eiwa, men zen anakan zēnaka boltere da gwibirin, “Ēe hen Paulus kiye,” hwēna ēe homē ki dwam gwe'an– zēno mae mo kim de anakan ēnaka boltere tan hap, “Ēe an hen deban mae apdenak.” Zen man tim nul gwe'an, “Sērkam de zēnaka boltere tan zini, zen eiwa mamna.” Zen zep zēre mae mo hliknak de bitī gwen en wenyaka anakan boltere da gwibi'in, “Em an ēre makarena.” Hwēna kirekam de ēgwē gwen zini, zen enlala joblo-topna. ¹³ Hwēna men zen abe hap dakastilbli'an– desa de boltere gul gwen hap, ēe desa en asa boltere gul gwer: Ngana men desa Alap Zēna abe hap zerblaka, desa en asa boltere ta gwer. Hen desa kimē syal gweblak, ēe dekam zebē ebon mae onak ol dawemna golhatak. Hwēna aha mo ngana bējēnē bola-bolakam anakan gublun, “Zen ano nga.” ¹⁴ Ēe de nonol ebon mae onak ol dawemna inša golhatazan srēm kam, ki eiwa ēe botonkam amaka ēnaka boltere ta'an. Hwēna ēe mesē nonol golhatazak. ¹⁵ Zep ēe amaka ēre mo syal gweblan nganak denaka boltere tabi'in. Hwēna aha zi mo nganak de weny molyē. Hen ēe ama emsa dwam gwibirida'an: Eno mae mo ei nik de mam gwe'ak, zen dekam sa aha zi emsa de kirekam hlauluda gwenkam beyakam ēKristen gwe song gwer. ¹⁶ Kirekam de lwankam ēe amaka aha lang san dep etan ayang gu'un– desan de etan ol dawemna inša eiyas gīl song gwen hap. Dekam aha zi bējen bola-bolakam asa anakan gublun, “Zen ano syal gweblan ngasa al ta'ara.” ¹⁷ Sap nēre mae mo salsya de enlala gwibinni, zen diki men kirekam

Alap mo olak lwak, kirekam de enlala gwibin. Sap zëwe a kirekam mo lwakye,

“Zini diki Bian ensa zen boltere ta gwen. Zënaka bap zen.”*

¹⁸ Zep zi de zënaka boltere tanna, kirekam hom dakasti'in. Diki Bian Zen gublun, “Em dawemkame ère mo nganak syal gweka.” zen ki mes eiwa sam gwesili.

11

Paulus kim enlala joblo-top zi mo kim botonkam zënaka boltere takake:

¹ Bahem asa jal gweblan, sap èe angkam enlala joblo-top makanë bolte-bolte zi mo kim ale gulzim'in—men kirekam emsa de yasik tabin hip de zini zënaka boltere da gwibirinke. ² Sap men kirekam Alap jematna emsa zëre en hap inik gwibi'ira, èe hen kirekamë emsa anakan dwam gwibirida'an, “Zen dikire Bian en hon lowehe gwek.” Zep èe an men kiye—wenam tol mo bianna, zen de wenam tola insa dawem tangankam anakan kara gul gwenna, “Bap zen aha zisi ang gweblan—zi hip de gon srëmnakye.” Èe hen kirekamë emsa kara ta gwibi'in, sap èe mesë Kristussu anakan gu-gubluk, “Jematna an Ere en hap dena.” ³ Hwëna èe ama emsa anakan ngalap gwibirida'an, “Kristus onak de ètal gwesin nikon etan bap zen sap de ora san ègwahan—men kirekam Hawa wanyana in mo ol dërek san ang gwekye.”

⁴ Sap yasik tabin hip de zi de ebon mae onak yaing gwenkam, em bëjen em desa jalse gwibiridan. Zen sap maka emsa anakan tawa dabi'in, “Yesus osan dep dena emki srën ang tan. Hen Alap mo Enho hap dena emki hen srën ang tan. Aha ol dawem san emki

ang tan.” Kirekam de yasik ta gwibin zisi, em hwëna aha-ere enlalakame dokwak la gwibirin. Zep sap esa ano wehakam de ènaka boltere tan ola ansa hen èsane gwer. ⁵ Yasik tabin hip de zini in man zënaka tim di gwibirin, “Èe an teipsin-teipsin tanganna— Paulus onakonye.” Hwëna kirekam hom. ⁶ Eiwa, èe homë tewesik—dawemkam de zi tranak tonbiridan hap denaye. Hwëna men kirekamë Timotius hun oltreizim tine gwek, Alapsa de tame tan hap dena, èe mesë te keisik.

⁷ Èe kimë Alap onakore ol dawemkam emsa tawa ta gwibik, èe homë mae emsa gubirida gwek, “Ap te-alana ol gweblak, sap èe ama emsa tawa ta gwibi'in.” Èe hwëna dekam ama gwë gwek—san de ebon mae de babu gwen zi, anakare enlala naban, “Èe sap asa zëno mae mo nwenak otdenak gwër. Zen sap sa èteipsil.” Hwëna èe insa kirekam gwëk, san ha dekam eno mae mo nwenak ama karek gwek? San ha homë? ⁸ Ano tahalhana dekam aha lang nakore jemat-jemat ap hla nul gweblak—te- alasa de golblankamye. San ha esa asa enblal?—“Em ema karek gweka—asa de totoresasa tawa ta gwibinkimye, aha lang nakore jemat-jemat mo te-alakamye.” ⁹ Èe kimë ebon mae de gwënnak tahalha gwek, èe homë emsa dohon-hon ta gwibik—te-ala hap de emsa abe tabinkimye. Hwëna Makedonia kore aya-wal oso-walya kim zë yaing gwe-gwezak, zen zep ano tahalhana ap hla nul gweblak. Hen angkam mae èe molyë wet gwesik. Men kirekamë emsa abe tabir srëm gwek, zen kire enkam asa ebon mae syal gwe-gwer. ¹⁰ Eiwa de Zini Kristus mo nwenakë emsa

* 10:17 10:17 Yer. 9:24

gubirida'an: Ëe kire enkam asa emsa gweibirida gwer, hëndep Akayak de zini em lamkam mae asa molye anakan en gweblak, "Paulus hup ëe kië te-alana olblak." ¹¹ Ëe kimë emsa kirekam gweibirida gwenan, san ha dekam homë emsa kwasang gwibirida gwenan? Kirekam bëjen. Alap Zëna tawana: Ëe kirekam ebe mae hap de kwasang habë ki gwë gwenan!

¹² Zep ëe kire enkam asa emsa gweibirida gwer- mae hap: Zini men zen zënaka anakan boltebolte da gwibirin, "Ëe an hen Paulus mo kimë hatazak- emsa de syal gwibin hip," zëno mae mo ëksa dikim kyang tasibir-zimdin hip. Sap zen te-ala en hap syal ta gwenan. ¹³ Sap kirekam de zini, zen Kristus mo dam tasibin zisi hom. Zen yasik tabin hip de zi. Zen zep bolte-boltekam ëboton gwe-gwenan, "Ëe an Kristus mo zer sonen zi." ¹⁴⁻¹⁵ Zen mae hap kirekam ëgwë gwenan: Sap zëno mae mo teipsinni, dowal mo kigï, zen hen kirekam boltebolte gwe-gwenda, "Ëe an hen Alap mo dam taha nakore zi- Alap onakore ngatan naban." Zep hen kirekam- dowal mo kigï mo zer sonen zi niye. Nen ba hap de desa tenggwanbirida gwen hap?- zen insa anakan zënaka boltere da gwibirinye, "Ëe an Kristus mo zer sonenna." Hwëna aumwa hap denak Alap sa zëbe mae hap zëre mae mo syal eini golzimdi.

¹⁶ In zebë etan emsa gubirida'an: Bahem asa anakan enlala gweblan, "Paulus zen suratkam zënaka boltere taka. Zëna hen enlala joblo-topna." Hwëna em de eiwa kirekam asa enlala gweblankam, ki emki dawemkam asa zer irin. Sap enlala joblo-top zini, em ema dawemkam lup ulin gwenan. Zep asa hen kirekam. Sap ëe angkam

ëre mo gwënsaë boltere gu'un. ¹⁷ Zep angkam ëe enlala joblo-top zi mo kimë ep ale gulzim'in. Sap diki Kristus mo dam tasin zini bëjen kirekam zënaka boltere tan. ¹⁸ Ebon mae onak, zini beyana auhu-kama zi mo kim de zënaka boltere ta gwibinni. Zep ëe anik hen zëno mae mo kim ënaka boltere tak. ¹⁹ Em ëe makare enlala joblo-top zisi dawemkame lup ulin gwenan, sap ena enlala blala! ²⁰ Em zebe anakare zisi lup ulin gwenan:

Men zen emsa jap nul sonen da gwenan.

Hen men zen eno mae mo kirekirena alal danda gwenan.

Hen totoresa de syal tan hap men zen emsa nenbirida gwenan.

Hen men zen anakan emsa nenbirida gwenan, "Ëe an mamna. Em bete-tekna."

Hen men zen emsa mipna lwa da gwibir-zimnin.

Em hwëna kire zisi dawemkame lup ulin gwenan. ²¹ Angkam ëe zebë saher gwe'an: Ëe Timotius hun ama eiwa sin-sin ëk, zebë emsa kirekam eibirida srëm gwegwek!

Zep angkam ëe sap asa ënaka boltere tal- enlala joblo-top zini in mo kimye.

²² San ha zen anakan zënaka boltere da gwibirin?- "Ëe an Ibrani wal." Hwëna ëe an sap hen Ibrani wal.

San ha zen hen anakan zënaka boltere da gwibirin?- "Ëe an Israel Bak mo ausu nakore zi." Hwëna ëe hen dekorena.

San zen Abraham mo auyan-tane wal? Ëe an hen zëno auyan-tane. Zep ëe an hen Yahudi wal tangan.

²³ San zen man zënaka nenbirida gwenan?- "Ëe an Kristus mo nganak de syal ta gwen zi." Ëe an hen

zëno nganak de syal gwe-
gwen zi- desa de kwei-
kwik gunnu. Kirekam insa
ale gulun, zen enlala joblo-
topkamë mas gul!

Sërkam de syal gwe-gwenkam ëe
mesë desa kwei yuludak.

Bwinak de gwënkam hen mesë
desa kwei yuludak.

Kristus mo bose hap de asa tan-
golenkam hen mesë sërkam
kwei yuludak.

Ëe mesë tïn hip de alp gwesinnï
beya guk. Zen hom.

²⁴ Yahudi mo but srëm gol-golak
de mam-mamna mes asa
aha-ere taha-tap nosoblak-
Kristus hup de jal hap
de dokot tekkam tangolen
naye, men kirekam 39
enkam de lek tyankam nait
gwibirinye. *

²⁵ Roma mo irik gïnnik de mam-
mam wenyä hen mes asa
dan-ahan nosoblak- dop
tekkam de tangolen naye.

Asa mes kasokam aha-rok'nen
nirïblak.

Hen bul yalak de ang gwe-
gwenkam, hinak de keing
gwen hap de alp gwesinnï
mesë dan-ahan sok.

Hwëna dan-ahanna in kon,
ahana zen dekam tanganë
hi ngirïnnik de gwëna
holo gwek- kam denaban
yaklam denaban.

²⁶ Ëe tïn hip de alp gwesik gwenna
mesë tangan beya gwek, sap ëe
ama aha lang san song gwe-gwek:
Ho namwana man asa karek ta
gwek.

Asaskam de te-ala alal tanda gwen
zini hen man tan hap asa
alp dasik gwek.

Yahudi zini tan hap asa kalang në
gweblak-

hen sap Yahudi srëm zi niye.

Totore zi jal-jala hen tan hap
asa alp dasik gwek- sap ë
yawal-yawalak, sap eiknik,
sap hinak.

Ahakore zi jal-jala hen man asa
boton da gwek, “Ëe an eno
Kristen bose wal.” Zen
hwëna asa dikim zë an-
ingkim karek tan hap ki
ahap da gwek.

²⁷ Tahalha tangankam de
gwënnak, ëe dekamë
sërkam tangan syal gwe-gwek.

Hen kam nini homë ta gwek.

Usak hap ama tangan sabak gwe-
gwek, hen ho-holena.

Tembane srëmkam hen holokamë
gwë gwek.

Hen bot-bot langnak pakean
soweheh srëmkamë gwë
gwek.

Ëe karekna desa mesë kitak
mamkam eisbik. ²⁸ Ahakore
tahalhana ano aïtbin srëmna
hen ki. Hwëna deban ëe ama
mwin-mwankam ëre mo nga syal
gweblannak de jemat-jemat hap
dohon-hon naka eis gwibirin.

²⁹ Kristussu de taïblïblan nik de
etan hli tan hap ëalp gwesinnï,
ëe dekam anakanë eis gwibirin,
“Zen bap zen tangan etan hli
tan.” Zi de karek san dep Kristen
zisi zertoranna, dekam hen
ama tangan enho nakon anakan
ngalap gwesibirida gwenan, “Zen
bap zen tangan zëno ol san ang
gwen.”

³⁰ Hwëna yasik tabin hip de zini
ki sap ebon mae onak anakan
zënaka boltere da gwibirin, “Ëe
an sosonna,” zep ëe hwëna a
kirekam asa ënaka boltere tal,
“Ëe an sin-sin tanganna.” ³¹ Bian
Yesus mo Bian Alap, zini men
zëno bosesa hëndep denaban

* **11:24** 11:24 Yahudi zini Alap mo ëpba ol san anakarekam ang ta gwek: Karek gwen zisi de karek tanna, Alap mo olak man lwak (Ul. 25:1-3): “40kam de lek tyanna bahem gulmurun.” Desa de gulmurun srëm hap, zep 39 enkam lek dya gwek- zi de zëno mae mo nwenak karek gwenkamye. Paulussu kim Yahudi Kristus hup de jal hap lek-lek da gwek, zen zep 39 enkam lek dya gwek.

boltere nul gwenan, zëno nwe-nakë emsa gu sonebirida'an. Ëe homë emsa boton tabi'in: ³² Ëe kimë ëna Damsik kon heya gwëk, dekam teipsin zini Aretas langna iwe irik gi'inka. Hen ëna iwe de mamna mes jana zi zemka gubiridaka- ëna in mo wasnge te so gwe-gwen lilikin nikon de asa til gik gweblan hapye. ³³ Hwëna zëwe de ano Kristen bose walya dekam zep ëna in mo kol son jendela nakon yu yala ban dokotkam asa ë san dep sring di sonehak. Ëe dekam zebë zi jal-jala in kon heya gwëk. Zep ëe an eiwa sin-sinni.

12

Paulus kim zëre mo nwe lirisin në gweblanna aïsil gwibiridakake:

¹ Ënaka de boltere tanna, zen eiwa waba hap, hwëna ëe asa etan ebe mae hap ayang gulzim, sap ebon mae onak zini kirekam zënaka boltere da gwibirin. Zep angkam ëe ama emsa aïsil gwibirida'an- men kirekam Bian ano nwena ap lirisin so gweblakake, zëre mo enlala aning tansa dikim abe hap zertrë gweblan hap. ² Angkam tahunna mes empat-blaskam tamunk, asa dekam ngatan zi mo lang mo gulk'nen tangan san dep neir inehak. Aena angkam homë tame gu'un: San ha tim niban asa neir inehak? San ha enho en naka? Tawana aha-en Alap zë-en.

* ³⁻⁴ Alap zëre mo golek denak kim asa nêrhatahak, dekam zep Alap zëre mo enlala aning tanna ap zertrëblaka. Desa man asa jalse gweblaka- okamanak awe de toran hapye. San ha timni an hanë zë sane gwe'ak? San ha enho en nikë sane gwe'ak? Tawana aha-en Alap. ⁵ Sap abe

hap mes kirekam de owasna lwablak, zep amaka ënaka boltere ta gwe'an. Hwëna ëe bëjënë ënaka kire hap boltere tan. Diki anakare enkamë ënaka boltere ta gwe'an, "Ëe an sin-sinni." ⁶ Hen ëe sap amaka mam blalkam ënaka de boltere tanna etan ayang gu'un. Dekam molye asa anakan enbla'anam, "Paulus in enlala joblo-topna," sap ano ola botonna hom. Hwëna ëe molyë etan kirekam ayang guk, sap dekam emaka asa enbla'an, "Paulus mo nwe lirisin nëblanna man beya gwëk, zep zen eiwa mamna." Diki ëe ama dwam gwe'an, men kire enkam ena ano syala nwekam hla kul gwenan, hen men kire enkame ano tawa tabinni ësane gwe-gwenan, kire en nakon emki anakan asa enlala gwe-gweblan, "Paulus zen kirena."

⁷ Ëe dikim sêrkam de nwe lirisin në gweblanna in hap ënaka boltere tan srëm hap, zen zep Alap sang-sang karekna abe hap golblaka. Zep ano timnik sang-sangna in ngi yawal mo kim kang ti'in. Zen dekam dowal mo kigina hen asa karek ta gwenda. ⁸ Ëe mesë dan-ahan sonkam Bian Yesusu abe ta gwëk, "Bian, ngi ben-ben makarena ansa ap mul-sublu." ⁹ Hwëna man ap ding gulbluka,

"Molyë ep mulsubluk. Em sap esa ano kwasang-kwasang ensa de blol gwibin enkam gwë gwera-dawem gwen srëm maenakye. Sap zini men zen sin-sin gwen nakon Asa en blol në gweblanan, zen diki kire zi hibë sosonna mam gul gwizimnin."

Zen in zebë ënaka anakare enkam boltere ta gwenan, "Ëe sin-sinni," sap dekam Kristus onakore sosonna abon onak man mam

* **12:2** 12:2 Yunani olkam Paulus anakan ale gulku, "Ano Kristen bosena ki, orep ngatan zi mo lang san dep neir inehak." Zen kirekam zëre mo bosesa golzabeka- dekam de sêrkam bolte-boltekam nwe-mase gwen srëm hap. Hwëna ayat tuju nakon mes dam gwesinin, Paulus zënaka kirekam aïsil gweblaka.

gwe-gwenan. ¹⁰ Zep ëe Kristus mo bose hap de banakare maesa goltowenkam, ëe ama sam gwesik gwenan.

Ëe sap asa sin-sin gwer.

Asa sap sa lamang da gwer.

Karekna hen sap asa goltowe gwer.

Hen boton ol blo-blona sap sa ap mam nul gweblal.

Hen jalom ëk tihinak sap asa gwë gwer.

Sap kimë tangan sërkam sin-sin gwe-gwenan, ëe dekamë Kristus onakore sosonna eis gwibirin.

¹¹ Ëe mesë enlala joblo-top zi mo kim ënaka boltere tak, hwëna zen eno mae mo asa de zerzaun srëm nakon ëe ki ënaka gwëblak. Diki em emaka asa ërzauk gwek-in kim yasik tabin hip de zini eno mae mo nwenak asa lamang da gwekye. Zen man asa anakan nen gweblanan, “Paulus in betekna.” Zen eiwa. Hwëna “mam-mam wenyä” in hom asa kwë da'an! ¹² Ëe kimë enlala tatetekam emsa holokam golëlowehe gwek, Alap dekam zep zëre mo sosonna abe hap gol gweblaka- desa de ebe mae hap goltrei gwizimdin hip, hen owas-owassa dikim ebe mae hap syal gwe-gwibir-zimdin hip denaye. Zen dekon zep dam gwesinän, “Asa eiwa Alap dam tasiki.” ¹³ Zep men kirekamë aha jemat naban golëlowehe gwek, ëe kire enkamë emsa hen golëlowehe gwek, hwëna diki aha-en: Ëe homë emsa asa de te-alakam mas gweblan hap gubiridak- in kirekam ahakore zini angkam emsa nenbirida gwe'anye. Kwasang tol! Diki ëe amaka hen kirekam emsa gweibirida gwek! Ki emaka asa sam eisibli'an!

¹⁴ Ëe angkam bira! Nabakam asa dan-ahanna emsa amjan-birzir. Hwëna ëe molyë emsa te-alakam de asa mas gweblan hap gubiridak. Ëe homë eno mae mo te-alasa dwam gwibi'in. Diki ëe ama dwam gwe'an- em de tingare enho naban asa ang gwe-gweblan hap. Ëe homë emsa te-ala hap gubirida'an, sap ëe an eno mae mo biankam de gublunna. Sap walasna bi zik mo tahalhasa hom hla nul gwizimnin. Zen diki bi zik walaş zik mo tahalhasa hla nul gwizimnin. ¹⁵ Zep ëe ama sam gwesik gwenan- tingare ëre mo soson naban te-ala naban de emsa mas gwibirida gwenkamye, em dikim ëngaya gwen hap de ora san dawemkam ang tan hap. Ëe insa kirekam emsa kwasang gwibirida gwenan, em hwëna ba habe asa kwasang ëbla srëm gwe-gwenan?

¹⁶ Hwëna ebon mae onakon mes yap ahakon anakan asa nen gweblanan, “Eiwa, Paulus damkam hom te-ala hap nësa aberbe tabirki, hwëna zen an- ingkim ki nëno mae mo te-alana zerka. ¹⁷ Zen zisi lup gul sone zaka- tahalha zi hip de tagal tazimdin botonkam, hwëna Paulus zën twenblaka.” Hwëna ena tawana: Kirekam de ola zen boton tangan. ¹⁸ Ëe sap eiwa Titussüë titi tak- emsa de amjanbin hip. Hen ëe nëre mae mo osona mensa dekam ama hen gubluk- zen de ang gweblan hap.† Hwëna dekam Titus zëre hap hen hom ba mae hap emsa abe tabirki. Sap ëe debanë aha-ere enho naban syal ë gwenan. Srën-srënkam hom.

¹⁹ Aya-wal oso-wal, em san ha ano suratna ansa ema enlala eibi'in?- “Paulus zëre mo bose dikim karek gwen srëm hap

† **12:18** 12:18 Kim anakan ale gulku, “nëre mae mo osona mensa,” zëno enlalana, Korintusk de zi mo tame tan Kristen bose wal. Zen san ha zi darena in mo ahana?- men zen Titussu ang ëblaka. Ahana 2Kor. 8:18-19nak ang gweblaka, hen ahana 2Kor. 8:22nak.

ki ap ale gulzimki.” Ki hom!
 Ëe hwëna Alap mo nwe kara
 gwennakë Kristus mo nganak de
 syal ta gwen zi mo kim ale
 gulzimk- em dikim Kristussu de
 taibliblan ennak ètatete gwen
 hap. Sap ano syala tingan, zen
 kire en hap dena. ²⁰ Sap ëe ama
 aïri'an, san ha anakan asa emsa
 hlauludazal?- “Zen hom ano ol
 san ang ta gwe'an.” Ahaksa san
 ha enlala nik esa anakare hap asa
 topse ëblal, “Zen ba hap kirekam
 asa jal gwibirida tine gwenda?”
 Zen in zebë aïri'an:

Bap zen nama ol keisa-keisa na-
 ban lowehe gwen.

Bap zen zënaka husus gwibirida
 gwen.

Bap zen zënaka jal gwibirida
 gwen.

Bap zen ëhliwe gwen.

Bap zen zënaka lamang ta gwibin.

Bap zen boton ola gol halasen
 gwen.

Bap zen bolte-boltekam lowehe
 gwen.

Hen bap zen men-mankam
 lowehe gwen.

²¹ Ëe mae habë aïri'an: Nama
 de karekkam lowe hennakë emsa
 hlauluda'anzak, ki ëe asa sërkam
 tangan Alap mo nwenak saher
 gwer. Anakan de emsa hlauluda
 zankam, “Men zen nonol karekna
 nol gwek, zen nama kire enkam
 lowehe gwenan,” dekam ëe asa
 tangan nwe go-ho naban enlalana
 dowe hanal. Karekkam asa emsa
 golëtower- em de kahalo nakon
 ëhalen srëmkam, wesya de lirak
 oson nakon de ëhalen srëmkam,
 hen totore swi nakon de ëhalen
 srëmkamyë.

13

Aumwa hap de ol zim-zim:

¹ Aya-wal oso-wal, ëe nabakam
 asa dan-ahanna emsa amjan-
 birzir. Ëe dekam zi beyanak de
 sane gwen nakon asa emsa klis

gulzul- men kirekam Alap mo
 olak lwakke,

“Zini dan-dan, ahaksa dan-ahan
 maekam de gun srëmkam, ‘Eiwa,
 ëe ama ère mae mo nwekam
 karek gwennak hla lak,’ dekam
 bëjen zisi karek tan.”*

² Ëe kimë dan sonna emsa am-
 janbik, ëe dekamë anakare ol tan-
 tanna ansa ebe mae hap golz-
 imk, “Etanë nama karek gol gwen-
 nak emsa hlauluda'anzak, ki asa
 emsa karek tabirzir.” Angkam
 langa nakonë ol jalse gwenna
 inkam etan tingan emsa en-
 lala sobirida'an- sap orep men
 zen karekna nol gwek, hen nër
 hom de karek gol gwen wenyä.

³ Dekam esa asa tame lal, “O
 hare eiwa, Kristus ki am zëre
 mo ola Paulus hup ing gul sone
 gweblanda- zen dikim jala ban
 tonbirida gwen hap denaye.” Zep
 jala ban de tonbiridan nakon
 esa anakan dam ulsul, “Hare
 eiwa, Kristus sin-sinkim hom am
 nëbon mae syal gwe-gwenda.”

⁴ Eiwa, Kristus kim te-lidak son-
 nak tilki, dekam Zen hen man
 nwe-mase gwëka- san de sin-
 sinni. Hwëna Alap mo sosonna
 Zëbon lwa gwenan, zep angkam
 ngayana gwë'ara. Ëe Kristus mo
 nganak de syal gwe-gwen zini hen
 kirekam: Ëe an hen zëno kim
 nwe-masena sin-sinni. Hwëna
 ebon mae osan de lwahal zankam,
 dekam sa sosonna Alap ne Kristus
 nebon onakon abon onak hatal-
 dekam de emsa oto tasibin hip
 denaye.

⁵ Emki ere mae mo, enhosa
 anakan tame ta gwibin, “Ëe san ha
 eiwa ama Kristussu taiblibla'an?
 San ha homë?” Em de eiwa
 taibliblankam, ki esa enaka
 anakan tame la gwibir, “Bian
 Yesus ki eiwa ano enhonak gwë
 gwenda.” ⁶ Dekam esa hen asa
 anakan tame lal, “Paulussu eiwa
 Bian abon mae osan dep zer

* 13:1 13:1 Ul. 19:15

soneka.”⁷ Zep ëe ama Alapsa abe ta gwenan– em dikim nabakam ano ol san ang tan hap. Sap ëe homë anakarekam emsa dwam gwibirida’an, “Dikire ënol drak-drak gwek, ki asa Kristus onakore sasonkam karek tabir.” Diki ano dwam gwibinni, “Dikire nabakam Kristus onak ëtal gwesik.” Ki hwëna ëe de hata zankam, sap sa asa etan enlala nëblal, “Paulus mo ola sin-sin enna. Zen bëjen damnak jala ban nësa tonbiridan.”⁸ Sap em de eiwakam Kristus onak ëtal gwesinkim, ki ëe molyë emsa karek tabirzik. Sap ëe desan en debë emsa titi ta gwibirin.⁹ Zebë anakan enlala gwe-gwenan, “Ëe sap asa zi mo nwenak sin-sin gwer. Diki Korintusk de ëKristen gwen wenyä zen zen tangan ëtatete gwen.” Zen in zebë Alapsa anakan abe ta gwenan, “Zen dikire Kristus en onak ëtal gwesik.”¹⁰ In zebë suratna ansa nonol aen de hata zan srëmnak ebe mae hap ale gul sonezimk– anakare enlala naban, “Ëe de desa hlauludankam, ëe homë ki dwam gwe’an– Bian onakore sasonkam de jala ban karek tabin hipye. Biansa de taïblïblan nakon mana hwëna enlala dowe hanan hap lwanda halank.” Sap Bian Yesus mensa sosonna abe hap gol gweblanda, zen eno mae mo ei nika dikim timbwas gun hup hom. Zen hwëna dekam de tatete gulzimdin hip.

¹¹ Dawem, aya-wal oso-wal. Zao en zausunun.

Em ëisrip-sri gwe-gwen.

Kristus en onak ëtal gwesik.

Hen ano ol san ang ta gwek.

Alap mo taha terenak aha-ere en-lalakam lowehe gwek.

Alap men Zen tahana nëbe mae hap deisu guzim'ira, Zen sa kwasang-kwasang naban emsa golëlowehe gwera.

¹² Men kirekam Kristen zini ëtagal gwennak ëgwë gwenan, ansa de baca gulsun hyanak emki kwasang naban enaka tahasa golëtowaran. Tingare awe de aya-wal oso-walya zen dawem ensa ebe mae hap nol sonezimk.

¹³ Dikire Bian Alap ne Bian Kristus Yesus nebon onakore kwasang-kwasangna eno mae mo enhonak lwa gwek. Hen dikire Alap mo Enhona emsa kitak golëlowehe gwek– aha-ere enlalakam ekakim lowehe gwek.

Paulus mo surat propinsi Galatiak de Kristen zi hip

1-2 Propinsi Galatiak de Kristen zi hip,

Yesus mo dam tasin zini Paulus onakon, hen tingare aya-wal oso-walya men zen angkam apdenak aban mae lowe he'anke, zëbon mae onakon:

Dawem. Aya-wal oso-wal, ëe ama dwam gwe'an em dikim anakan asa tawa gweblan hap: Asa zi hom dam dasik. Hwëna Bian Alap, men Zen Tane zem Bian Yesussu tin nïkon ngaya taka, Zen Deban asa dam lasiki.

³ Nère mae mo Bian Alap ne Bian Kristus Yesus ne sa kwasang-kwasang zemka mamkam ebe mae hap ol gwizimdi. Hen nen zère nik mo taha terenak esa lowehe gwer. ⁴ Nère mae mo Bian Alap mo dwam gwibin sin de syal gwibin hip, in zep Kristus nëno mae mo karek-kareksa dikim wei yun hup Zënaka zerguku–dekam de Zen nësa auhu-kama karekna

an kon hëndep de lang san dep golësek gwen hap. ⁵ Dikire Alap mo bosesa hëndep denaban teip nulsuk gweblak. In eiwa.

Mae hap de ol: Alap onakore ol dawemna zen aha-en tangan.

⁶ Èe ama emsa tenggwan-birida'an, sap em nabakam tangane Alapsa hli la'an–men Zen sap Kristus mo kwasang-kwasang nakon emsa kwang guludakaye! Èe kimë Alap onakore ëngaya gwen hap de ol dawemna ebon mae osan gol halada gwëk, em sap dekam desane ang tak. Hwëna angkam zi mo “ol dawem” yang gulsun ëse sane ang ta gwe'an.*

⁷ Hwëna aha “ol dawem”na sap hom! Zen aha-en tangan–eiwa denaye. Hwëna zini man emsa men-man da gwibirin–Kristus hup de ol dawemna insa de li yul sone naserankam. ⁸ Hwëna zi de emsa zère mae mo ol yang gulsunkum tawa tabinkim, ano mae mo ol dawem naban de apde nën srëmna kim, dikire Alap desa kareknak kang gul gwëk. Aen mae de hen aha ol dawemkam emsa tawa tabinkim,

* **1:6** 1:6 Pasal satu mo ayat enam hap de olk kore alena, zen blala, zep emki halaman 645nak karatda gun. “Ol dawem ëse” na mensa Paulus awe enlala gwibiriki, zen mensa ahakore Yahudi kore Kristen zini Paulus mo tim bwanak tawa da gwibir zikke. Suratna an, zen zëno mae mo yasik tabinni insa dikim gulsuzimdin hip. Sap zen anakarekam tawa da gwibik: “Paulus in dawemkam hom emsa tawa ta gwibiriki. Zen in lun kon Kristen gwëka, zep zen Kristus mo dam tasin tangan naka hom. Yesus Zen Yahudi mo ausu nakon sal tilki. Zep Kristen zini Yesussu de taibliblan en nakon bëjen Alap mo nwenak ëdakastin. Diki Yahudi abon mae em to mipisa de blom tasik gwibinkim bitï gwen, hen ano mae mo aha ëpba titï tabin sin em ang ta gwen. Kirekam de ëgwën srëmkmam, ki em molye Alap mo nwenak ëdakastik.” Kirekam de tawa tabinni dekam mes ki hen Siria mo langnak de Antiokiak hen lwak–men dekon nonol Paulus ne Barnabas neka deisya sonekye. (Kis. 15) Hwëna dekam Paulus zëna Barnabas han zao ë'anka. Dekam zep zë mamkam Yahudi zini in han olëol tetek gwëka–men zen ol ësena insa nolhal zakke, deban mae. Ki zep hyanak zëwe de Kristen zini Yerusalem san dep Paulus maesa lup nul sonek–zao de Kristen zi mo nol-nola hen Yesus mo seblaskam de dam tasibin zi mo nwenak tap gun hup. Zao kim aha-en nuk, dekam zep Yahudi srëm Kristen zini in hap anakare suratna nol sonezimk, “Paulus ne Barnabas ne, zen mes sam eisiki. Yahudi zini men zen hyanak ebon mae yaing gwëzak, ëe desa homë lonbiridak. Èe titï tabin ola dan-nër dan-nër enkamë ang ta gwen hap emsa enbirida'an.” (Kis. 15:28-29) Kristen zini nëbe mae hap, zep a kirekam tangan mo bol-zaun gwe'an: Kristen gwenkam nen home Yahudi hon bitï gwe'an. Hen Alap hom nësa gubirida'ara–Musa mo titï tabin olsa dikim kitak syal gwe-gwibin hipye. Nen zebe to mipna blom lasik gwibir srëm gwe-gwenan, hwëna Kristus ensae anakare enlala naban blol ë gwebla'an, “Zëno syal en nakon asa Alap mo nwenak ëdakastil.”

hen sap Alap mo dam taha nakore zi mae, dikire Alap kítak asa hëndep denaban karek tabik.⁹ In kirekamé ale gulzimmnin, etan desaé ale gulzim'in: Zi de zère mae mo ol yang gulsunkum emsa tawa tabinni, nonol ol dawem naban de apde nèn srémna kim, dikire Alap desa kareknak hëndep denaban kang gul gwek.

¹⁰ Kirekam de ale gulzimdinkim, dekam man dam gwesin'in: Èe zi de asa sam gwesiblin hap homé syal gwe'an. Èe hwëna Alap zè-en de asa sam gwesiblin habé syal gwe'an. Zep bëjen asa anakan enlala gweblan, "Zen man zère mo tawa tabinsi wet gulsuk gwenda- dekam de zi sam gwesiblin hapye." Èe de kirekam gwënkam, ki èe homé dawemkam Kristus mo nganak syal gwe-gwe'an.

Mae hap de ol: Men kirekam Kristus Paulussu dam tasikike.

¹¹ Aya-wal oso-wal, èe ama emsa gubirida'an: Ol dawemna men desaé emsa tonbirida gwek, zen zi hom yang nulsuk. ¹² Èe zi nikon homé sak, hen zi hom asa tawa dak. Hwëna Bian Yesus Zën asa owas hap hleng sosubluka.

¹³ Em dwan mes-eme ano orep de gwëna èsak- men kimé Yahudi mo tawa tabin sin sèrkam ang gwe-gwekye. Èe dekam Kristen zini sèrkamé karek ta gwibik, hen dawemkamé alp gwibirida gwe'ak- dekam de kítak Alap mo hlil irin zini insa timbwas gun hup. ¹⁴ Èe ama beyakam kwei-kwik guludak- ère han de luk tan bosyan naye, dawemkam de Yahudi mo tawa tabin sin ang gwe-gwenkam. Ère mae mo

auyan-aza mo épba olsaé sèrkam dan syal-syala ban zaubik. †

¹⁵ Hwëna dekam zep Alap owas tangan hap asa eiwa de ora san dep kwang taka. Sap asa de jaha gweblan srémnak, dekam mes ki Alap anakan asa dam tasiké, "Zini an sa Yesus onakon ngaya gwera." Zen asa sèrkam kwasang gweblaka, dekam zep anakan asa dam tasiké, ¹⁶ "Zini an sa ano Tanena tame tala. Dekam zen sa zèbe hap de ol dawemsa Yahudi srém zi mo lang san golzim halada gwera." Yesus kim ap Damsik oranak Zënaka zertrëblaka, dekam èe homé aha zisi teibiridak- asa de Yesussu dikim dawemkam taibliblan hap denaka tawa tan hapye. ¹⁷ Èe dekam na-en homé Yerusalem san dep song gwek- dekam de Yesus mo nonol dam tasibin wenyaka duwebiridan hapye. Èe hwëna dekam zebé hëndep Arab mo lang san song gwek. Dekon etan Damsik sin dep zebé lwa halzak.

¹⁸ Tahunna kim dan-ahan damank, èe dekam zebé Yerusalem san dep Petrussu de zertowen hap song gwek. Zèwe orapna lima-blas enkam zebé apdekam èk, dekon ki zebé etan song gwek. ¹⁹ Èe homé dekam etan aha maena zertowek- zini men desa Yesus Zëna dam tasibirkiye. Hwëna Yakobus ensaé zertowek- Bian Yesus mo osona mensa. ²⁰ Eiwa denakaé emsa gubirida'an. Dikire Alap asa hla tak- èe de boton gwenkamye.

²¹ Dekon ki zebé Siria hen Kilikia mo lang san song gwek. ²² Dekam Kristussu de taibliblan wenyah Yahudi mo langnak nwekam hom asa hla dak. ²³ Hwëna sap'nen anakan asa nasal soneblanda gwek, "Zini

† 1:14 1:14 Orya ol zi mo épba ola, zen ahakon ol karek hen dowa-dowa hap dena. Hwëna mensa Paulus kyang-kyang gulsuku, Yahudi mo épba ola, zen kirekam hom. Zen hwëna Musa mo titi tabin ol, hen Alap mo ol ayang gul gwen zi mo ol, hen mensa auyan-aza zem Alapsa de kire enkam betek gweblan hap dena mas-mas nul gwekke, desa kítak kyang-kyang gulsuku.

men zen nësa sèrkam karek ta gwibirki angkam Yesus hup de ol dawemsa gol halada gwe'aramen zen sap jek-jak gun hup dwam gwibi'inkaye." ²⁴ Kirekam de asa sal sone gweblankam, dekam zep Alap mo bosena teip nulsublunda gwe'ak.

2

Paulus kim Yerusalemk de ol aha-en gunnuk ang gwekake:

¹ Tahunna kim empat-blas enkam damank, dekam zebè Barnabas han Yerusalem san dep song èk. Titus Bak hen man ang gweka. ² Alap mo Enhona man asa gubluka, "Em Yerusalem san dep song gwen- zao de ere mo tawa tabinni insa Kristen zi mo nol-nolak kira gulzimdin hip." Kristen zi nikon men zen èteipsik, zèbe mae en hap zebè anakan srip gulsuzimk, "Èe kire ol dawemkamè Yahudi srèm zini tawa tabirida gwe'an." Sap dekam èe mesè anakan ngalap gwe'ak, "Kristen zi mo nol-nola bap zen anakan asa gublun, 'Em in waba habe karekkam tawa tabirida gwe'ara.'" ³ Hwèna zen hom kirekam asa nenblak. Hen Titus, zen sap Yunani wal, hwèna dekam hom desa Yahudi mo èpba ol san de ang gwen hap titi dak-to mipsa de blaonsublun hapye. ⁴ Zen mae hap dekam to mip blom tasibin nikon èkeisa-keisa gwe-gwek: Sap nonol Yesussu de taibliblan srèm Yahudi zini, zen aningkim Kristen zini nèban mae èsiri gwek- dekam de nëno mae mo lowe hensa hlaulzimdin hip. Kristus mes sap nësa hil ti sonebirki- Musa mo èpba titi tabin ola kon. Hwèna zini in mae hap zè èsiri gwek: Dekam de anakan hlaulzimdin hip, "A kirekam mo Musa mo titi tabin ola insa nulmun gwenanye." Zen sap man èdwam gwek- dekam de etan titi tabin ola insa nèbe mae

hap nihin dohon-hon makan wei yul sonezimdin hip. ⁵ Hwèna èe Kristen zi mo nol-nola ban engka en mae homè zèno mae mo dwam gwibin sin ang tak. Sap èe ama anakan èdwam gwek, "Yesus hup de ol dawem naban Yahudi mo èpba titi tabin ola ban, bap zen siri nën. Dikire ol dawemna in Yahudi srèm zini ebe mae hap lalak enkam lwa gwizimk."

⁶ Hèndep men zen Yerusalemk de èKristen gwen zi mo nwenak èwet so kinik, Yakobus, Petrus, hen Yohanis, zen hom asa nenblak- dekam de ano tawa tabinni insa wet gulsun hupye. Zen man ki sap zi mo nwenak èmam-mam gwek. Hwèna èe homè zini nwekam golèake gwenan, "Zen mamna," ahaksa, "Zen betekna." Sap Alap hom zisi nwekam anakan golèake gwenda, "Zen mes jematnak mam gweka," ahaksa, "Zen hom mam gwe'ara." ⁷ Hwèna zini in dekam anakan asa tame dak, "Eiwa, Alap mes ki Paulussu dam tasiki-zen de Yahudi srèm zisi èngaya gwen hap de ol dawemkam tawa tabin hipye, men kirekam hen Petrussu dam tasikike, Yahudi zisi de tawa tabin hip." ⁸ Sap dekam man anakan dam gwesik: Petrussu men kirekam hen Alap dam tasikike, zen de Yahudi zisi beyakam halen ora san golèwet so gwe-gwen hap, Zen hen kirekam asa dam tasiki- èe de hen Yahudi srèm zisi beyakam halen ora san golèwet so gwe-gwen hapye. ⁹ Men zen dekam Kristen zinik ènol gwek, zen dekam zep anakan asa dam nososuk, "Eiwa, Alap mes Kristus mo kwasang-kwasang nakon Paulus ne Barnabas nikip syala wei yul sonezimki." Zen dekam zep tahana asa nitowank- dekam de anakan asa ziaha-en gun hup, "Èe asa Yahudi zisi syal eibir. Em Yahudi srèm zisi syal eibir." ¹⁰ Mae en hap asa

abe nosok: Tahalḥa zisi de eititi eibirida gwen srēm hap– men desa aena hen hohle gwibi'ikke.

Paulus kim Antiokiak Petrusu dei yul gublukake:

¹¹ Hwēna Petrus kim Antiokiak hata zaka, ēe ama damnak dei yul gubluk, sap zen man karek gweka. ¹² Zen aha zi de yaing gwezan srēmna, dekam man Yahudi srēm zi niban apdekam golētembane ta gwe'anka. Hwēna Yakobus man Yahudi Kristen zisi Yerusalem kon lup gul soneka. Zen kim yaing gwezak, dekam hwēna zen hom Yahudi srēm zini etan golek de tabirki. Zen man anakan airika, “Eyē Yahudi srēm Kristen zini an han Yahudi zini an mo nwenak golētembane ta'ak, zen sa hwēna asa husus nēblal.” * ¹³ Hēndep ahakore Yahudi zi ausu nakore Kristen zini hen Petrus mo kim ēgwēk. Hēndep aumwa hap, Barnabas Bak hen kirekam ang gweka. Zen kitak Yahudi srēm zisi langa dasibik, hwēna ēk enkam nama anakan nenbirida gwek, “Em in ano Kristen bose wal.” ¹⁴ Hwēna ēe kimē tame guk, “An hom Yesus hup de ol dawem naban dakasti'in– kirekam de ēsiri gwen srēmkamye,” ēe dekam zebē Petrusu damnak anakan dei yul gubluk, “Em sap Yahudi wal, hwēna em kime nēr hom Yahudi srēm zi niban golētembane ta gwe'anka, em ema Yahudi srēm zi niban golēsiri gwe-gwe'anka. Angkam hwēna ba habe Yahudi zi ensa ang gwibirida nasen'ara?– men zen ēdwam gwe-gwenan, Yahudi mo ēpba titi tabin olsa de Yahudi srēm Kristen zi hip wei yul sone gwizimdin hip.”

Mae hap de ol: Nen Yesussu de taibliblan enkame ēngaya

gwe'an– sap Yahudi zi, sap Yahudi srēm zi.

¹⁵ Aya-wal oso-wal, zini men zen Yahudi mo ausu nakon ēsaltik, an ki hen aena, ēe homē menkam Yahudi srēm zi niban olēsiri gwe-gwek. Sap emsa man Yahudi zini nenbirida gwenan, “Zen karek gulin hana gwen zi ausu.” ¹⁶ Hwēna sap kirekam, ēe Yahudi zini mesē anakan dam ulsuk, “Zini toton bējen Musa mo titi tabin ola sul sonen– dekam de Alap mo nwenak ēdakastiin hīpye. Nen kitak ema ngip ul gwenan.” Diki angkam an kim Alap nēbe mae hap ora ēsena zertreizimki, dekam zebe anakan tame u'in, “Diki Kristus Yesus ensa de taibliblankam esa Alap mo nwenak ēdakastiil gwer– ba maesa de syal gwibin srēmkam.” Ēe Yahudi zini menkam ama ēkil gūl gwek, “Are mae mo syal en nakon asa Alap mo nwenak ēdakastiil gwer.” Hwēna zini toton bējen titi tabin ol san de ang ta gwenkam Alap mo nwenak ēdakastiin.

¹⁷ Hwēna ēe de Musa mo titi tabin ola insa Yesus ensa de blol gweblan hap hli yunkum, dekam Yahudi zini anakan sa asa nēblal, “Em in mese Yahudi srēm zi hip jowera– karek gulin hana gwen zi.” Zep Yahudi Kristen gwen srēm zini Yahudi Kristen zisi anakare hap husus neibirida gwenan, “Zen Kristussu de ang gwe-blankam karek gulin hana gwen zi hip kim ējowe gwe'an.” Hwēna kirekam boton! ¹⁸ Diki eiwa dena zen a kirekam mo: Nen bējen nen Musa mo titi tabin ol san de ang ta gwenkam Alap mo nwenak ēdakastiin. Zen in zebe angkam Yesus ensa blol ēbla'an– dekam de ēdakastiin hip. Hwēna nen de etan anakan ēgunkum, “Nen etan lwan dahan– Musa mo titi tabin ola insa de hen mas gun

* **2:12** 2:12 Musa mo titi tabin olak hom aha zi ausu naban de apdekam tembane tan hap jalse gweka, hwēna Yahudi mo ēpba bong-bong lun jalse gwen ola insa mas nuk.

hup,” dekam mese ëkarek gwenan. Sap dekam mese Yesusu hli lanan. ¹⁹ Aena hen kimë Kristen gwe srëm gwe'ak, dekam hen ama sap Musa mo titi tabin ol san de ang gwen hap alp gwegwek. Hwëna dekam anakare habë enlalana dowe hana gwek, “Èe an toton molyë dekon en ngaya gwek.” In zebë angkam Yesus ensa anakan blol gwebla'an, “Zen de abe hap syal gwibir-blin srëmkam, èe toton bëjënë ngaya gwen.”*

Angkam zebë hwëna Alap mo dwam gwibin sin Yesus ensa anakan taiblibla'an, “Asa mes Deban te-lidak sonnäk makan nosoink. ²⁰ Zep angkam èe è-en homë gwë'an. Hwëna Kristus ano enhonak gwë gwenda. Ano okamanak de gwëna angkam, zen Alap mo Tane ensa de taibliblan en nakon lwa'an. Sap Zen asa kwasang gweblaka, zep hëndep asa de ngaya tan hap Zënaka sosok taka.” ²¹ Zep ora èsena insa Alap nèbe mae hap de kwasangkwasang hap kles tyasizimki, bap nen dekon etan Yahudi mo titi tabin sin dep lwan dahan. Hwëna zi de anakan gunnu, “Èe Musa mo titi tabin ol en san de ang gwegwenkam asa Alap mo nwenak dakastil,” zen hen ki man anakan de gun nuban nwe-mase gwe'an, “Yesus Zen Zën ki tülki.”

3

Mae hap de ol: Alap mo Enhona Zen diki Yesusu de taibliblankam zinik ing gwehe gwenda. Musa mo titi tabin ol san de ang gwegwenkam bëjen.

¹ Galatiak de zi, em in enlala joblo-top tanganna! Nara emsa kirekam gweibiridaka? Ki san èe homë dam-dam enkam srip

gulsuk gwizimk– Yesusu de te-lidak sonnäk makan ta irin hip denaye! ² Emki sap èenlala gwen: Emsa ba nakon Alap mo Enhona ing gwe hebiridaka? Kina ki Musa mo titi tabin ol san de ang ta gwen nakon. Zen diki Yesus hup de ol dawemna insa kim laiblibik, dekam am emsa ing gwe hebiridaka. ³ Em sap nonol Alap mo Enhonak ëyaing gwe kinë gwek, hwëna angkam ema tim ul gwe'an, “Èe asa ère mo sosonkam Alap mo dwam gwibinni syal ei gwibir.” Zep em angkam mese ènaha gwehak! ⁴ Emki èenlala gwen– men kim ëKristen gwen srëm wenya Yesus hup de jal hap emsa karek da gwibikke: Alap man kire hap de dawemna ebe mae hap ngatan zi mo langnak lam gulzim'ira. Hwëna em de Yesusu hli tankam, ki waba habe zëbe hap de jal hap karekna oltowe gwek!

⁵ Zep emki èenlala gwen: Em bawalkame Alap mo Enho mo sosonna eisbik? Hen Alap menša owaswasna eno mae mo ngirënnik syal gwe-gwibirki, zen bawalkam kon gwesik hanak? San ha ëKristen gwen srëmnak kime ëpba titi tabin ol san ang ta gwekke? San ha Yesus hup de ol dawemna insa kime laiblibikke?

⁶ Emki hen Alap mo ola ansa enlala gwibin:

“Abraham zen Alapsa taibliblaka, zep Alap anakan gubluka, ‘Em mese ère mo nwenak dakastili.’”*

⁷ Zen in zep, man dam gwesinin: Men zen Alap mo ola daibli gwibirin, zen zen– Abraham mo wei-wik gun walas naye.

⁸ Alap orep mes ki Yahudi srëm zini ebe mae hap dena anakan kalang gweka, “Ano olsa de taibli gwibinkim, zen dekam sa ère mo nwenak ëdakastil gwer.” In

* 2:19 2:19 Rom. 7:7-11 * 3:6 3:6 Kej. 15:6; Rom. 4:3 * 3:8 3:8 Kej. 12:3

zep Abrahamsa hamal hap ol dawemna ansa gu-gubluka,

“Tingare zi ausuna hë'ho gwib-inni ebon onakon sa nulin.”*

⁹ Abraham zen ola insa taiblibirki, in zep Alap hë'ho gwibinni zëbe hap golblaka. Zep nen hen kirekam: Nen de Abraham mo kim Yesus hup de ol dawemna insa taiblibinkim, dekam esa hen Alap anakore hë'ho gwibinni Abraham mo kim ulin.

¹⁰ Hwëna men zen de ëenlala gwe'ak, “Ee Musa mo titi tabin ol san de ang ta gwenkam asa Alap mo nwenak ëdakastil,” hwëna kire zini Alap kareknak sa kang gulu. Sap Musa mo titi tabin olak man lwak,

“Men zen de titi tabin ola ansa aha-en mae ngip nu'ik, desa sa Alap kareknak kang gulu.”*

¹¹ Sap nen kitak ema ngip ul gwenan. Zep tangan dam gwesinin: Nen bëjen titi tabin syalsa de blol gwibinkim Alap mo nwenak ëdakastin. Zen in zep hen Alap mo olak anakan lwak,

“Men zen ëre mo nwenak ëdakasti'in, zen kitak Asa de taibliblan en nakon.”*

¹² Titi tabin ola, desa “ang tan”kam nen gwibirin. Desa “taiblibin”kim hom nen gwibirin. Zep Musa mo titi tabin olak man lwak,

“Men zen de tingare ola an san ang ta tine gwe'ak, zen zen en sa ëngaya gwer.”*

¹³ Hwëna zini nen bëjen kirekam ang ta tinen. Zep Musa mo titi tabin ola kon, nësa kitak maka Alap kareknak kang gu'ura. Hwëna zen zep Alap nëbe mae hap de jal lam gulzimdinni iwe Tane zemka hwëna drë neka. Zen zep Yesussu de nëno mae mo

weinak drënen hap dena Musa mo titi tabin olak hen anakan lwak,

“Men desa tenyak makan ta irinni, desa sa Alap kareknak hen drënera.”*

¹⁴ Zen zep Kristus nëno mae mo weinak tilki- nen dikim hwëna hë'ho gwibinni insa hlaun hup, Alap mensa Abrahamsa gu-guk gweblakake, sap Yahudi zi, sap Yahudi srëm zi. Zen kirekam Alap Zën syal gwibirki- dekam de Yesussu de taibli gweblan nakon Alap zëre mo Enhosa zer gwizimdin hip, men kirekam Zëna gu-guk gwibirida gwekake.

Mae hap de ol: Alap mensa Abrahamsa gu-guk gweblaka, Musa hwëna bëjen hyanak wet gulsublun.

¹⁵ Aya-wal oso-wal, nëno mae mo ngirinnik ki zini aha zi niban ola aha-en nul gwenan. Zi de wal bose zeban ba mae hap olsa aha-en unni, hwëna hyanak aha zi bëjen zëno nik mo ol aha-en unni insa wet gulsuzimdin. ¹⁶ Zep Alap mo Abrahamsa de gu-gublunna in hen kirekam. Zëno nik mo aha-en unni hyanak aha zi bëjen wet gulsuzimdin. Dekam Alap Abrahamsa totoresana anakan gu-guk gweblaka,

“Ee asa hë'ho gwibinni eno auyan hap golblal.”*

Alap mo olak hom anakan lwak, “Ere mo auyan-tane wal hap asa golzim.” Dekam enlalana beya zi hip. Hwëna Zen anakan gu-guk gweblaka, “Ere mo Auyan-tane hap asa golblal.” Enlalana Zini aha-en. Zen Kristus. ¹⁷ Zep zëno enlalana a kirekam moye: Alap nonol Abrahamsa gu-guk

* **3:10** 3:10 Ul. 27:26 * **3:11** 3:11 Hab. 2:4

* **3:12** 3:12 Im. 18:5 * **3:13** 3:13 Ul. 21:23

* **3:16** 3:16 Insa Paulus Kej. 12:7nak dena ale gulku, zen Abraham zëre mo “sipni kore zi hip” de hë'ho gwibin nika golzimdin hip dena, ahaksa golblan hap dena. Ibrani olkam, hen Yunani olkam de li yul sonenna, bëjen anakan dam gulsun. “Sipni kore zini in, san aha-en? San beyana?” Hwëna Paulus mo tawa tabinni awe, enlalana zen aha-ere Zi hip.

gweblaka, ki zep hwëna tahunna 430 enkam damank. Ki zep hwëna titi tabin ola Musa hap golblaka. Zep mensa Musa Bak hap hyanak golblaka, zen bëjen wet gulsun- mensa nonol Abrahamsa gu-guk gweblakaye. ¹⁸ Sap Alap hom anakan Abrahamsa gubluka, "Titi tabin ola an sane ang gwe-gwe'anka, ki asa hë'ho gwibinni ebe hap golblal." Kirekam de gugublunanam, zen ki totoresa de golgu-guk gweblankam hom nwe-mase gwe'an. Zen ki hwëna syalsa de wei yul soneblan makan maka nwe-mase gwek. Hwëna Alap Zen kwasang-kwasangna, zep totoresa de golblan hap gu-guk gweblaka.

Mae hap de ol: Alap kire hap titi tabin olsa zi hip golzimki.

¹⁹ Kirekam insa lwak, ahakon sa hwëna ègul, "Ki hwëna Alap ba hap titi tabin ola insa Musa hap golblaka?" Zen hwëna mae hap titi tabin ola insa mas gulzimki: Dekam de tingare zi hip zère mae mo karek-kareksa goltrei gwizimdin hip. Hwëna Yesus in Abraham mo Auyan-tanena mensa gu-guk gweblakake. Zep Alap insa titi tabin ola golzimki, zen Yesus de hatazan srëm ennak de desan ang ta gwen hap dena. Zep titi tabin ola in bol-zaun tangan naka hom. Diki men desa nonol Abrahamsa gu-guk gweblaka, zen diki zen-bol-zaun tangan wenyaye.

Titi tabin ola in Alap Zën hom Musa hap golblaka. Zen hwëna zère mo dam taha nakore zi ayang nul gweblak. ²⁰ Hwëna Abrahamsa kim gu-guk gweblaka, zen aha mae hom ayang nul gweblak. Zen Zën tangan gu-guk gweblaka. Zep man dam gwesinin: Abrahamsa de gu-guk gweblanna in zen tangan nèbe mae hap bol-zaun gwizim'in.

²¹ Hwëna ahana maka anakan gulsu'ura, "Ki hwëna Abrahamsa de gu-gublun naban Musa mo titi tabin ola ban hom apde nè'an." Hwëna kirekam hom! Zen man apde nè'an. Hwëna Alap hom titi tabin ola golzimki-dekon de èngaya gwen hap denaye. Kirekam de lwa'anam, nen emaka desan de ang ta gwenkam kitak nënaka ngaya labi'in, hen dekon emaka Alap mo nwenak èdakasti'in. ²² Hwëna kirekam bëjen. Sap Alap mo olak man ale nuk,

"Kareksa de gol gwen hap de sosonna mes tingare zisi tahalebik."*

Zen in zep, Alap aha-en tangan èngaya gwen hap de orana nèbe mae hap kles tyasizimki- in kim Abrahamsa zère mo Auyan-tane hap dena gu-guk gweblakaye. Zep men zen zëno Auyan-tanena Yesussu daibli gwebla'an, zen zen en Abraham mo auyan-tane walyak biti gwe'an.

²³⁻²⁴ Yesussu de taibliblan hap dena insa kime tame ul srëm gwek, nen dekam sekola walas mo kime lowehe gwek. Musa mo titi tabin ola in dekam nësa irik gil gwek, hen guru makan tawa ta gwibik- hëndep Alap de èngaya gwen hap de ora èsena insa kles tyasizimdinnek dep. Alap insa titi tabin ola golzimki, zen dekam de guru makan nësa Kristus osan dep golëgwëhan hap- nen dikim Kristussu de taiblibblankam Alap mo nwenak èdakasti'in hip. ²⁵ Zen in zep, nen kime Yesussu laibliblak, nen dekam san de sekola nakon de ètamat gwenna kiye. Hen dekam home etan dwam eibi'in- titi tabin ola in de nësa irik gin hipye.

²⁶ Nen kim Yesussu anakan laibliblak, "Zen Zen- nësa de ngaya tabin hip de Zi niye," dekam zebe èraha-en gwek. Dekam zebe

* 3:22 3:22 Rom. 3:9-19; Mzm. 14:3; 53:4

hen Alap zère mo hanan tabin walas hap ëjowek. ²⁷ Hen emsa kim Zëno bosekam baptis dabik, dekam zebe hen anakan enaka olëtrëblak, “Ëe mesë Kristus hun zeraha-en gwer.” Zep em angkam Bian Alap mo nwenak san de Yesus Zëna kiye. ²⁸ Zep angkam nen kitak Alap mo nwenak aha-en. Zen hom nësa nwekam anakan golëake gwenda, “An Yahudi wal. An Yunani wal. An zi mo tana ïltikïnnik de babu gwen zi.

An tana ïltikïnnik de babu gwen srëm zi.

An zi.

An we.”

Hwëna Zen aha-ere nwe-masekam anakan nësa kara ta gwibirida, “An ano Tane naban de zeraha-en gwen zi.” ²⁹ Em de kirekam Kristus hun zeraha-en gwenkam, dekam em hen mese Abraham mo Auyan-tanek bitï gwëk. Zep hë'ho gwibinni mensa Alap Abrahamsa gu-guk gweblaka, zère mo Auyan-tane hap de golblan hap dena, ki em hen esa ulin.

4

¹ Ahaksa anakarekam: Walasna, bi zik de tinkim, dekam bi zik mo bi gwibin kire-kirena zën sa kitak bi gwibiri. Hwëna walasna in de nama betek nik gwënkam, zen iye zik mo tana ïltikïnnik sa gwë gwera- san de babu gwen zini kiye. ² Kim de hata'ak yaklana mensa bi swe zem dam tasiki, tahunna kim de sowe henkam altisibli'ak, zen dekam sa bi swe zik mo kire-kire hli tan danna zën hwëna bi gweblan dala. Nama de betek nik gwënnak, dekam aha zi sa mam dal. ³ Nen hen ki kirekame ëgwëk. Nen menkam walas betek mo kime lowehe gwëk. Nen dekam namae auhu-kama en hap de enlala naban lowehe

gwëk, hen dowal-dowal nësa bi neibirida gwëk. Zep nen dekam namae titi tabin olkam de nësa walas betek mo kim akan-akan gwibirida gwen hap ëdwam gwëgwëk. ⁴ Hwëna yaklana mensa Bian Alap dam tasiki, zao kim hatak, dekam zep Tane zemka zer soneka. Desa dekam zep Yahudi we jaha gwëk. Hëndep beteknak Zen hen Musa mo titi tabin ol san ang gwe zaheka. ⁵ Zen kitak Alap mo dwam gwibin sin ki lwak-dekam de nësa Musa mo titi tabin ola kon hil ti sonebin hip, nen dikim Alap mo hanan tabin walas hap ëjowen hapye.

⁶ Eiwa, nen an Alap mo hanan tabin walas. In zep Tane zik mo Enhona zer soneka- nëno mae mo enhonak de ing gwehen hapye. Zen in zebe enho nakon anakan en sone gweblanan, “Bian, ano Bian.” ⁷ Zep nen angkam walas beteksa de aha zi hanan tan mo kim home lowe he'an. Nen an hwëna angkam Alap onak de zise gwen walas. Zen zep esa eiwa hë'ho gwibinni insa hla kul-mensa Zëna anakan gu-gubirida gwëkaye, “Ëe asa kiresa ëre mo walas hap golzim.”

Paulus kim anakare hap ngalap gwibiridakake, “Zen ba hap etan karek san dep lwanda ha'an?”

⁸ Galatiak de zi, ëe ama emsa ngalap gwibirida'an. Em ba habe Alapsa nabakam hli la'an? Em kime Alapsa tame la srëm gwë'ak, em dekam totore yang tasibin dowal-dowalsae betek eibirida gwëk- san de zëbon mae de ëbabu gwenna kiye. ⁹ Hwëna em sap mese nër hom eiwa de Alapsa tame lak. Ahaksa sap diki Alap mes ebe mae hap golzimki-dekam de Zënaka tame tan hap denaye. Zep em ba habe angkam etan auhu-kama enlala san dep lwanda ha'an?- dowal-dowal dikim etan emsa bi gwibiridan hapye. Em san ema ëdwam

gwe'an?– zi mo yasik tabin sin de ang tankam de etan emsa tolore titi tabin olkam tahalebin hipye. ¹⁰Zep hëndep angkam ema Hari Sabat san, sap yakla yawal, hen ben yawal mae hap de syal san ang ta gwe'an. ¹¹Ki san ha ëe waba habë ebe mae hap de dawem hap danna sin gwe-gwek?!

¹²⁻¹⁴Aya-wal oso-wal, ëe ama emsa gubirida'an: Ano kim emki lowehe gwen. Ëe kimë eban mae golëlowehe gwek, ëe homë Yahudi zi mo kirekam de lowe-hen san gwë gwek. Zep angkam em bahem desan ang ta gwen. Em sap nonol dawemkame asa kwang la gwek, hen home mae asa husus ë gweblak. Emki etan kirekam asa gwëblan. Em dwan tawa nakake: Ëe dekam ama sang-sang gwek. In zebë nonol ebon mae gwë gwek. Hëndep dekam zebë ol dawemkam emsa tonbirida gwek. Ano sang-sang habe ëhir-hir gwe-gwek, hen eno mae mo syala dekon zep mam gwe-gwek. Hwëna em dekam home asa husus ë gweblak, hen home asa ulop ë gweblak. Em hwëna gola kon dawemkame asa kwang la gwek– men kiye, Alap mo dam taha nakore zisi de kwang tanna. Hen ema asa blikip eisik gweblak– san de Kristus Zën de zini gwe zanna kiye. ¹⁵Em dekam dawemkame asa isrip-sri ë gweblak. Hwëna angkam home! Ëe tawana: Menkam em sap ema ëdwam gwe-gwek– ere mae mo nwesa de abe hap teisyablan hap, ëe dikim etan dawemkam kara gwe-gwen hap! ¹⁶Hwëna angkam sap ola an eiwa de tangan nakaë ale gulzim'in, zep em ema yap asa enlala ëbla'an, “Zen ano mae mo jal zi.”

¹⁷Angkam aha zi dan syal-syala ban emsa haen-haen neibirida gwe'an, “Nen ki Musa mo titi

tabin ola an san ang ta gwen.” Hwëna zen enlala karek naban! Zen man em dikim abon onakon wet so gwen hap ëdwam gwe-gwe'an– dekam de zëbon mae en osan enlala syal-syala ban ang ta gwen hapye. ¹⁸Banakare enlala dawem san de ang tan hap, em sap esa dan syal-syala ban ang ta gwer– sap ëe de iwe gwënnak, hen sap ëe de iwe gwën srëmnak. Hwëna karek san dep bahem! ¹⁹Ano walas, ëe ama emsa dawemkam ngalap gwibirida'an. Ëe ama emsa anakan kil tibik, “Zen mesam Kristussu de taibliblannak ëtatete gwek.” Hwëna angkam ema etan walas betek san dep lwanda ha'an. ²⁰Diki angkam aen de eban mae etan golëgwënkam bap. Ki amaka samkam emsa anakan golëton'an, “Ba nakone ki ëgwë'an?” Hwëna angkam ëe ama anakare jakal enlala naban emsa topse gwibirida'an, “Zen bawalkam sa tame nul?”

Paulus kim Hagar ne Sara nebon ola gulk sun blaonzimkike:

²¹Asa sane lak!– em in zene Musa mo titi tabin olsa de nihin dohon-hon makan wei yulsuk gwen hap ëdwam gwe'anye. Em san home aisili ansa dam ulsuk-mensa Musa hen ale gulkuye? ²²Zen a kirekam mo: Abraham zen walasna dan wë soka. Ahana mas wenyu Hagar hon wë taka. Zen tana iltikinnik de babu gwe-gwen we. Ahana nonol we zem Sara hon wë taka. Zen tana iltikinnik de babu gwe-gwen naka hom.* ²³Tana iltikinnik de wenyik mo walasna, Ismael, desa totoresa jaha gwek. Hwëna Sara mo dena kip, Alap man Abrahamsa gu-guk gweblaka, “Sara sa walassa wë tal.” Hëndep dekam zep ki bogolak owas hap Isaksa jaha gwek.

* 4:22 4:22 Kej. 16:15; 21:2-9

²⁴ We darena in ama ki gulk sun de ol blaoran hap guzinnin. We darena in, zen Alap mo zi niban de ol ziaha-en gun dare naban de apde son. Tana iltikinnik de wenya Hagar mo walasna, Ismael, zëno auyan-tane walya zen hen tana iltikinnik sa lowehe gwer. Zen men kiye– men zen titi tabin ol san ang ta gwenan, mensa Alap kwatapna Sinaik Musa hap golblakake. Zen desa nihin dohon makan wei nulsuk tine gwenan– tana iltikinnik de zi mo kim.

²⁵ Zep Hagar Bak, zen kwatapna Sinaisa de enlala gweblan– Arab mo langnak de kwatapna insa. Zen tana iltikinnik de we, hëndep auyan-tane wal zem hen kirekam sa lowehe gwer. Hagar Baksa hen Yahudi mo ë yawala Yerusalem han de apde son. Sap Musa mo titi tabin ola in mes zëwe de zini hulek.

²⁶ Hwëna nëno mae mo anena, zen ngatan zi mo langnak de Yerusalem. Zen zëna wenya, Sarasa de enlala gwibin. Zen tana iltikinnik de gwën wesya hom.

Zep nen hen kirekam de ëgwën– banakare titi tabin ol mae de nësa tahalebin srëmkam.

²⁷ In zep Alap mo olak Sara Bak hap dena anakan ale nuk,

“Em sap walassa de wë tan srëm we,

hwëna angkam esa isrip-sri gwe-gwera!

Em eisbir anen srëmkam gwë gweka,

hwëna angkam esa Alap hap de tërya ta gwera!

Sap eno walasna menkam hom, hwëna angkam eno walas mo beyana man tangan taman kini'an.

Tingare ahakore we wal mo walasna man lwala he'an.”*

²⁸ Zep aya-wal oso-wal, nen kitak Sara mo walasna Isak mo kime lowe he'an. Zen Alap

mo gu-gublun naka Sara jaha gwek. Nen hen kirekam zebe Alap mo gu-gubiridan nakon zëre mo hanan tabin walas hap ëjowe'an.

²⁹ Hwëna zao zep lwak: Mas wenya insa totoresa Ismaelsa wë tak, zen zep hwëna Alap mo Enhokam de wë tan zini Isaksa karek ta gweka. Zen in zep ki hëndep angkam kirekam lwa gwe'an: Men zen totore enlala san ang ta gwenan, zen zep karek da gwibirin– men zen Alap mo Enho san de ang tankam zëre mo walas hap ëjowe gwenanye. ³⁰ Zen zep Alap mo olak Abraham hap dena anakan lwak,

“Tana iltikinnik de mas wenya insa tane zeban emki zialsa sonen. Ki hwëna em de tinkim, Ismael sa eno kire-kire hli tan danna Isak han bi ëblan dala. Sap zëna wenya in mo walasna, Ishak, zen diki zen sa kitak bi gwibiri.”*

³¹ Zep aya-wal oso-wal, nen an tana iltikinnik de we mo walassa hom. Zep home Musa mo titi tabin ola nihin dohon-hon makan wei kulsuk gwenan. Nen an hwëna tana iltikinnik de gwën srëm we mo walas, sap nen Alap mo Enhosae ang ëbla'an.

5

Mae hap de ol: Titi tabin ol de emsa tahalebin srëmkam emki tatem ëzauk gwen.

¹ Kristus mes emsa ëpba titi tabin ola kon hil ti sonebirki, zep bahem etan lwan dahan– dekam de titi tabin ola in etan emsa tahalebin hipye. Tahalebin srëm nik emki tatem ëzaun.

² Emki ësane gwen! Em de ere mae mo to mipisa blom tasi-binkim, ëe, Paulus, ama emsa gubirida'an: Em dekam mese Kristus onakon wet so gwenan.

³ Ama etan emsa gubirida'an: Eno

* 4:27 4:27 Yes. 54:1 * 4:30 4:30 Kej. 21:9-10

mae mo to mipisa de blom tasi-binkim, ki Alap sa emsa gubiridala, “Dikire tingare Musa mo titi tabin ola insa su nul sone gwek.”⁴ Em dekam anakane ealp gwe'an, “Ee asa titi tabin ol san de ang ta gwenkam ere mae mo sosonkam Alap mo nwenak edakastil.” Hwena dekam em Kristus mo kwasang-kwasangna ema hli ku'in!⁵ Hwena diki tangan Alap ensa de blol gwe-blankam sam gwe'siin. In zebe nen anakare enlala hohle ta gun nuban Alap mo Enhonak eyaing gwe kini gwenan, “Zen Zen sa ano gwenna syal gwibir zahera- ee dikim zere mo nwenak dakastin hip denaye.”⁶ Sap nen mese Kristus hun eraha-en gwek- in kime laibliblakke. Zen in zep Alap hom nesa anakan karatda ta gwibirida, “An to mip blaonsub-lun zi,” ahaksa, “An to mip blaon-sublun srēm zi.” Hwena diki aha-en tangan zere mo nwenak bol-zaun gwe'an: “San ha zini an man zeno mae mo Asa de taibliblanna aha zisi de kwasang gwibirida gwenkam noltrei gwizimnin? San ha hom?”

⁷ Em sap menkam ora dawem sane sosonkam sek gwe'ak. Hwena nara emsa isinsibiridaka?- dekam de hwena ora srēm san egwa gwe kinin hapye. ⁸ Zeno mae mo tawa tabinni in, zen Alap onakore naka hom- men Zen diki emsa kwang guludakaye. ⁹ Tawa tabinni in em ema tim uk, “An betekna. Ee sap asa desan hen ang tal.” Hwena zen ragi makan sa ebon mae mam gwer- roti mang-mang gunsu de hop gun makan. ¹⁰ Hwena ee tawana: Bian eiwakam emsa hlil inki, zep ee ama emsa tame tabi'in: Em molye aha ora san hendep denaban esyalhek. Alap sa zini insa karek tala- men zen emsa men-man ta gwibi'iraye.

¹¹ Hwena aya-wal oso-wal, ee de nama zisi anakan tonbirida gwenkam, “Emki Yahudi mo epba titi tabin sin ang ta gwen- to mipisa de blom tasik gwiz- indinkim,” ki molya Yahudi zini asa karek da gwe'anam. Hwena in zep asa karek da gwenan- sap ee ama tonbirida gwenan, “Mensa Kristus nebe mae hap telidak sonnack syal gwibir-zimki, zao en emki anakan eyaing gwe kini gwen, ‘Ee dekon en asa Alap mo nwenak dakastil.’” Yahudi zini man desa husus nei gwibirin. ¹² Men zen emsa blos dabirida gwe'an, zebe mae hap hom sam gwe'siin- to mip ensa de blom tasizimdinkim. Diki to naban hendep bol sik niban de kitak blom tasizimdinkim bap! Dekam maka esam gwe'siin.

¹³ Aya-wal oso-wal, Alap mes emsa alal gulku- dekam de titi tabin ola kon ehil gwe hanan hap. Hwena bahem anakan eenlala gwe-gwen, “Ee an hil ti sonen nika gwé'an, zep ee sap asa ere mo tim nikore hole-hle san ang gwe-gwer.” Hwena anakan emki eenlala gwe-gwen, “Ee an hil ti sonen nika gwé'an, zep Kristus onakore kwasang tola ban anik ere mo Kristen bose walya mas gwibirida gwék.” ¹⁴ Sap Musa mo titi tabin ola kitak ausuna ola an dekon- men zen anakan lwak,

“Zi bose omka em kwasang gwibirida gwen- san de enaka de kwasang gweblanna kiye.”*

¹⁵ Hwena em de nama enaka olkam hit ti gwibinkim, dekam ere mae mo aha-ere enlalakam de lowehen hap dena sa hom gwer!

Alap mo Enho ensa de blol gwe-gweblan hap de ol:

¹⁶ Ee ama emsa gubirida'an: Alap mo Enho ensa em anakan blol gwe-gweblan, “Zen diki Zen sa asa dam tasik sone gwera.”

* 5:14 5:14 Kel. 20:12-16; Im. 19:18; Ul. 5:16-20

Dekam ere mae mo tim nikore hole-hlena molya emsa golëgwa gwe kîni gwek. ¹⁷ Nère mae mo tim nikore hole-hlena, zen man baes gwe-gwe'an- Alap mo Enho mo dwam gwibin sin de ang gwen hapye. Hen kirekam, Alap mo Enhona man hen baes gwe'ara- nère mae mo tim nikore hole-hle san de ang gwen hapye. Zen man nëno mae mo enhonak ilman è gwenan, zep nen molye aha-ere enlalakam nère mae mo dwam gwibin sin syal ei gwibik. ¹⁸ Hwëna Alap mo Enho de nësa enho nakon golëgwè gwenkam, dekam èpba titi tabin ol de nësa golëinik gwen hap home èdwam gwe-gwe'an.

¹⁹ Nère mae mo tim nikore hole-hle san de ang ta gwenkam, dekam a kirekame mo syal ei gwibirinye:

kahalo gwen,

wesya de lirak oson,

swi hap de enlala enkam de gwè gwen,

²⁰⁻²¹ yang tasin alapsa de betek gweblan,

zisi de hëp tyan,

wal bose zemka de husus gweblan,

ëol tetek gwen,

hen nop-nop gweblan.

Ahana hen, zè-en de mam gwen hap de enlala gwe-gwen,

aha hlik naban de aha hlik nik ba mae hap zënaka gil-gil gwibiridan,

hen aha hlik nik de langa tasibin.

Ahana hen, zi mo kire-kiresa de hole gwibin hen zep de husus gweblan.

Ahaksa ere mo kire-kiresa de inik gwibin hip de aha zisi anakan husus gweblan, "Mana golanka."

Ahana hen, ho mamaksa de otdeblanda gwen,

syant-syant en hap de enlalakam de gwè gwen,

hen tingare ahakore karek-karekna.

Èe ama orep emsa tawa ta gwibik, hen etan angkam ol tan-tanna ansa golzim'in: Zini men zen kirekam de karekna nulin halasen gwenan, zen toton molya Alap mo irik ginnik bitì gwek.

²² Hwëna Alap mo Enho de zergwënkam, dekam a kirekam mo wet so gwenanye:

kwasang enlala,

isrip-sri enlala,

umlae enlala,

jakal-jakal srëm enlala,

zisi de mas gwibirida gwen hap de enlala,

kae-kae enlala,

aha zisi de ahap tan srëm hap de enlala,

²³ sae-sae enlala,

hen zënaka de zerinik gwen enlala.

Kirekam de gwën hap dena, kina ki man Musa mo titi tabin olak jalse gwek!

²⁴ Zini men zen Kristus hun zeraha-en gwenna, zen mes zère mae mo tim nikore hole-hlena Yesus hup de te-lidak soblan-nak makan nulink. Zen dekam zep anakan neis gwibirin, "Ano tim nikore hole-hlena mes Yesus goltiki."

²⁵ Sap Alap mo Enhona Zen kirekam de ëliwehe gwen hap denaka nëp gol gwizimnira, zen in zep nen diki Alap mo Enho mo dwam gwibin en san nen ang ta tine gwen. ²⁶ Zen in zep, sap nen Kristussu de blol gweblan enkame ëngaya gwe'an, nen bap nen anakan ëbola-bola gwe-gwen, "Èe an zenë sërkam aha zisi kwei-kwik gu'un. Aha kore zini wakin, aban apdenak hom." Hen bap nen nère mae mo Kristen bosena anakan husus gwibirida gwen, "Zen sa hwëna jematnak abon onakon teipsili."

6

Kristen bose zemka de dam tasik sone gwibin hip de ol:

¹ Aya-wal oso-wal, ere mae mo Kristen bosesa de banakare karek mae wêwe heblanna, men zen ebon mae onakon Alap mo Enhosa de ang gwe-gweblan wenya lowe he'an, zen zen de zini in sa dam dasik sonek. Hwëna enlala sae-saekam em dam tasik sonen, hen anakare enlala tatete naban, "Abon mana hen zëno karekna in hliminnink." ² Emki kirekam ere mae mo Kristen bose wal mo nihinni tensik gwizimdin. Nënaka de kirekam kwasang gwibirida gwenkam, dekam kwasang hap de Kristus mo titi tabin ola in sane ang ta gwe'an.

³ Hwëna zi de anakan enlala gwenkam, "Èe ère mo gwën dawem nakon asa ère mo Kristen bose walya kwei-kwik gul, hen èe dekam asa Alap mo nwenak mam gwer," kirekam de bolte-boltekam enlala gwenkam, zen mes zënaka boton tanda. ⁴ Diki aha zisi de enlala gwibiridan srëmkam emki ena en naka karatda ta gwibin. Kirekam esa ësam gwesil. ⁵ Sap Alap molya anakan nësa karatda tabirki, "Zini an san ha man aha zisi kwei-kwik gulku?" Zep diki ena en naka em karatda ta gwibin.

Mae hap de ol: Dawemsa de aha zi hip golzimdinni, zen men kiye- ngatan zi mo langnak de obwagasa eiyas ginni.

⁶ Men zen emsa Alap mo olkam tawa da gwibirin, emki te-alakam hen aha kire-kire maekam mas gwibirida gwen.

⁷⁻⁸ Emki èenlala gwen: Ena men kirekame okamanak awe eiyas la'ak, zen kire enkam esa hen lamkam zëno eini hla kul. Zep anakan bahem ëkil gïl gwen, "Èe de ère mo tim nikore hole-hle san syal gwe-gwenkam, zëno eini lamkam aha nwe-masekam asa gulin." Kirekam bahem enaka

boton ta gwibin. Sap Alapsa molye boton lak! Hole-hle san de syala in mo eini hwëna syauk blanak de gwë gwensa esa hla kul. Hwëna em de Alap mo Enho mo dwam gwibin sin syal ta gwenkam, zëno eini lamkam hëndep de ëngaya gwen hap denaka esa ulin. ⁹ Zen in zep, aha zi hip de dawem gol gwizimdinni, bap nen ëblalen gwe-gwen. Sap zen lamkam dep de obwaga eiyas gin makan. Nen de ëblalen gwen srëmkam, ki lamkam esa zëno eini ulin. ¹⁰ Zen zep, nen nama de awe lowehe gwennak, nen dawemsa tingare zi hip gol gwizimdin- nonol tanganna nère mae mo Kristen bose wal hap.

Aumwa hap de ol zim-zim:

¹¹ Aumwa hap de alena ansa emki hlaun: Ale mam-mamkam dena an, zen ère mo ale gunnu. *

¹² Yahudi kore Kristen zini men zen emsa bolte enlala naban menman da gwibirin bahem salbirida gwen. Anakare ola bahem salbirida gwen, "ÈKristen gwenkam nonol Yahudi hon em biti gwen- Musa mo titi tabin ol san de to mipsa blom tasik gwibinkim." Hwëna zen anakare enlala aning tan naban emsa kirekam titi da gwibirin, "Nene kitak Yesus hup de te-lidak soblan ennak ëyaing gwe kin'ak, dekam Yahudi zini sa Kristen zini nësa husus neibirida gwer." ¹³ Hwëna Yahudi Kristen zini in, zëno mae mo to mipna sap orep mes blom dasibir-zimk, hwëna zëna hen hom tingare Musa mo titi tabin ola in sa sul nul sone gwenan. Hwëna zen em de hen zëno mae mo kim ëgwë gwen hap ëdwam gwe-gwe'an- dekam de ëKristen gwen srëm Yahudi zi

* **6:11** 6:11 Paulus mo nwna man yap hwalen-hwalen nëblak, zep ale mam-mamkam ale gulku. (Emki hlaun: Gal. 4:15nak.) Zen zep aha zi sekretaris makan zëno olsa nonol lonesen nakon hëndep 6:10nak dep ale gulbluka. Hwëna ayat 11 nakon zën ale gulku.

hip emsa anakan golëtrei gwiz-
imdin hip, “Zini an mes nëbon
mae bitï gwer.” Zen mae en hap ki
emsa kirekam neibirida gwenan-
dekam de Yahudi bose zik zëno
mae mo bosesa boltere gulzindin
hip.

kwasangna ebon mae onak lwa
gwek. Amin.

¹⁴ Ëe hwëna homë ëre mo
bolesa de boltere gun hup dwam
gwe-gwe'an. Ëe hwëna Bian
Jesus hup de te-lidak soblan
ensa de boltere gulblun habë
dwam gwe-gwe'an. Sap ëe ëre
mo gwëna anakanë enlala gwe-
gwibi'in, “Asa mes Jesus hun te-
lidak sonnâk makan nosoink. Zep
ano auhu-kama tim niban hole-
hle naban mes Jesus zitïlki.” Zen
in zep hwëna auhu-kama enlala
zini asa hom dwam në gwe-
blanan, sap ëe homë auhu-kama
mo enlala san ang gwe-gwenan.

¹⁵ Alap hom zisi anakan karatda
ta gwibirida, “Zen to mip blaon-
sublunna,” ahaksa, “Zen to mip
blaonsublun srëmna.” Diki Zen
anakan karatda ta gwibirida, “Zini
an san ha ëre mo Tane naban
de zeraha-en gwenkam mes ëse
yang tasibin makan ëliweher?”

¹⁶ Men zen kirekam ëliwehe gwe-
nan, dikire aha-ere enlalakam
de lowehe gwen hap dena hen
kwasang-kwasangna zëbon mae
onak lwa gwek. Tingan men zen
kirekam Kristus en hon ëyaing
gwe këni gwenan, zen zen- Alap
mo hlil irin tangan wenyaye. †

¹⁷ Hwëna hyanak bap zen etan
zini asa anakan blos tablan, “Em
home dawemkam Kristussu ang
gwebla'ara.” An ha ki, ano timnik
wei-weina beyakam ëlwa'an-
men zëwe Jesus hup de jal hap
asa lek-lek da gwekye! Zen zep
dam gwesï'in, “Ëe eiwa ama tana
wei san zertro'an.”

¹⁸ Aya-wal oso-wal, dikire
Bian Kristus Yesus mo kwasang-

† 6:16 6:16 “Alap mo hlil irin wenyâ,” Paulus “Israel”kam awe ale gulku. Hwëna bosena in,
gul sun de enlalana kirekam.

Paulus mo surat Efesusk de Kristen zi hip

¹ Efesusk de Alap hon de étal gwesin zi hip, men zen Yesus onak tatem ézauk gwenanke,

Paulus onakon. Alap mo dwam gwibin sin ki lwak, zep Kristus Yesus asa dam tasiki— zère hap de olsa dikim gol halada gwen hapye.

² Dawem! Nère mae mo Bian Alap ne Bian Kristus Yesus ne sa kwasang-kwasang zemka mamkam ebe mae hap ol gwizimdi. Hen nen zère nik mo taha terenak esa lowehe gwer.

Mae hap de ol: Èngaya gwen hap dena, zen kitak Kristus hun de zeraha-en gwen nakon nèbe mae hap hata gwizimnin.

³ Nen Bian Alapsa boltere tan, Bian Kristus Yesus mo Biansa, sap nen mese Kristus hun èraha-en gwék. Zen zep ngatan zi mo lang nakon nèbe mae hap enho nakon dikim èngatan gwen hap dena sul sonenkam gol gwizimnira.

⁴ Sap Zen mes auhu-kamana ansa de yang gulsun srèmnak nèsa anakan dam tasibirki, “An zen sa ère mo Tane naban de zeraha-en gwenkam ère mo nwenak èdakastil hen enho kles gwesin srèmkam lowehe gwer.”

⁵ Sap Zen nèsa kwasang gwibiridaka, zep nonol lonesen nakon mes ki nèsa anakan kalang gwibiridaka, “An zen sa ère mo Tanena Yesus mo syala kon ère mo hanan tabin walas hap èliwehe gwer.” Zen kitak zère mo hamal hap de kalang gwe gun sun ki lwak.

⁶ Zen in zep sa tingare zini zèno bosena teip nulsuk gweblal, sap Zen mes zère mo sèrkam de kwasang-kwasangna kirekam goltreizimki. Zère mo

dang tininak de Walasna Kristus hun de zeraha-en gwenkam, Zen dekam kwasang-kwasangna insa nèbe mae hap totoresa gol gwizimnira. ⁷ Sap nen de Kristus hun zeraha-en gwenkam, dekam nen ema okamanak de karek-karek nakon èhil gwe hana gwenan, hen nèno mae mo kirekam-kirekam karekna man nèp tap gulsuk gwizimnira. Sap Tane zik mo kala in dekam nèsa ngan tasik gwibirida— men zen te-lidak son nakon wet soblakke. An kitak Alap zère mo sèrkam de kwasang-kwasang nakon ki kirekam lwak, ⁸ zep totoresa nèbe mae hap kwasangna sabak gulzimki. Alap, eiwa, sèrkam de enlala blal tangganna hen kitak tame gul gwenda, ⁹⁻¹⁰ Zen in zep angkam zère mo hamal hap de kalang gwe gunnu insa goltreizim'ira. Zen desa menkam man zi hip aning gul gwizimki. Hwèna Zen hen orep mes anakan kalang gweka, “Kim de ano kalang gwen yaklanak zau'uk, dekam asa ère mo Tanena zer sonezim— zèno mae mo karek-kareksa dikim ngan gulsuzimdin hip. Zep Deban de zeraha-en gwen wenyà, desa kitak aha-erenak asa siri gulsul— sap ngatan zi mo langnak de wenyà hen okamanak de wenyà. Kristus Zèn sa kitak nol gwibiridala.”

¹¹ Mensa Alap kalang gwe guku, “Èe asa kiresa ère mo walas hap golzim,” zen hwèna kitak Kristus hun de zeraha-en gwenkam nèbe mae hap hata gwizimnin. Sap Alap nonol lonesen nakon kirekam dep nèsa kalang gwibiridaka, hen Zen kitak kirekam syal gwe-gwibi'ira— dekam dikim zère mo dwam gwibin sin kitak jowen hap. Zèno dwam gwibinni, zen an zen: ¹² Nen an zene nonol Kristussu blol èbla'an, tingare zi de nèsa hlaludankam, zen dekam sa hen Alap mo bosena

teip nulsuk gweblal. ¹³ Zen in zep hēndep Alap mo kalangna ebe mae hap kirekam lwak. Em kime eiwa de ol dawemna ësane gwek, emsa de ngaya tabin hip dena, em dekam zebe Kristussu laïbliblak. Zep in kime Kristus hun kirekam ëraha-en gwek, Alap dekam zep eno mae mo enhonak aha-en aha-enkam anakan ale tabir-zimki, “Em an ano bi gweblanna.” Maekam ale tabir-zimki-zëre mo Enhosa de ing ta sonez-imdinkim, men kirekam sap orep gu-gubirida gwekake. ¹⁴ Alap Zen anakare gu-gubirida gun nuban zëre mo Enhona nëbe mae hap ing ta sonezimki, “Èe asa lamkam ebe mae hap tingan sul sonezim-mensaë ëre mo bi gwibiridan walas hap kalang gwe gukye.” Zep Bian Alap kim de kawesin nikon tingan gwiswe sone'anaka, zen dekam sa ki lwal. Dekam kitak Ngatan Zini Alap mo bose ensa esa teip ulsuk gweblal.

Paulus kim Efesusk de Kristen zi hip Alapsa abe takake:

¹⁵ Zen in zep, ëe kimë emsa anakan salbiridak, “Zen man Bian Yesussu daïblibla'an, hen tîngare Alap hon de ëtal gwesin weny man kwasang neibirida gwenan,” ¹⁶ ëe dekam zebë ebon mae onakon zausun srëmkam Alapsa anakan gu sone gweblanan, “Em asa sam ta gwenda.” Zep ëe homë Alapsa de gu sone gweblankam emsa eititi gwibirida gwenan. ¹⁷ In zebë Ngatan Zini Bian Yesus mo Bian Alapsa anakan ebe mae hap abe ta tine gwenan,

“Bian, ere mo Enho nakore enlala blala ing ta sone gwizim- hen Emsa dikim dawemkam tame tan hap denaye. ¹⁸ Hen Bian, dikire zëno mae mo enhona ëngatan gwizimk- dekamim anakan tame nul gwek, ‘Èe kiresa asa Bian onakon hla kul- Zëna men zep nësa kwang guludakaye.’ Hen

Bian, Emki enho nakon anakan hleng sosubirida gwen, ‘Kirekam-kirekam dawemna mensa Ena ngatan zi mo langnak ere mo hlil irin zi hip hamal gulzimki, zen hë'ho gwibin tanganna.’ Zen dekam sa anakan hen tame nul, ‘Eiwa, nen esa lamkam ulin. Molye ulin srëm gwek.’ ¹⁹ Bian, dikire hen ere mo sërkam de sosonna tame nul gwek- men desa Ena Yesussu de taïbliblan weny kip gol gwizimniraye. In eiwa.”

Sërkam de sosonna in Bian Alap mes nëbe mae hap goltreizimki- ²⁰ in kim Kristussu tîn nikon ngaya takake. Dekam zep hēndep Desa gulk'nen tangan drëne seka-zëre mo dam taha san dekam. ²¹ Zep eiwa teipsin tanganna, Kristus Zë-en. Desa de kwë tanna hom tangan- tîngare irik gin nikon, sap hen tîngare teipsin-teipsin zi nikon, sap ngatan zi mo langnak de lowehe gwen weny kon, sap hen angkam de okamana awe de lowehe gwen weny kon, hen sap lamkam de okama ësenak de weny kon. ²² Zep Alap mes kitak Kristus mo tahanak kang gulku, in zep anakan gubluka,

“Em an tîngare Kristen zi mo nola Zen. ²³ Kitak de Kristen zini, Zen ere mo taha-tana mo kim sa okamanak lowehe gwer- san de ere mo timni kiye.”

Zen in zep Kristus zëre mo timni insa hēndep tîngare okama naban sul sone gwenda.

2

Nen mese apdekam Yesus mae han tîn nikon ëngaya gwek:

¹ Nen menkam tok-tok makare nike lowehe gwek, sap dekam karek ensae ulin halasen gwek, hen Alap mo dwam gwibin srëm sane lowehe gwek. ² Sap nen dekam auhu-kama zi mo enlala karek-karek sane ang ta gwek, hen dowal mo kigisae betek ë

gweblak— men zen gulk de dowal-dowala irik gi'irake, men zen eihe nasen gwenanke. Zen in zen angkam golésyal ta'ara— zini men zen Alapsa betek nébla srëm gwe-gwe'anye. ³ Orep nen hen deban mae apdenak— auhu-kama zi mo hole-hle san de ang ta gwenna, hen nère mae mo tim nikore dwam-dwam san de ang ta gwen naye. Zep nen hen dekam Alap mo jalake lowe he'ak— in kirekam tingare ahakore zini lowehe gwe'anke.

⁴ Hwëna eiwa, Alap mo kwasang-kwasangna mam tanganna, zep nësa sérkam kwasang gwibiridaka. ⁵ Sap menkam nen an hen nère mae mo karek-karek nakon tok-tok makare nike lowe he'ak, hwëna Alap Kristus mae han apdekam nësa ngaya tabirki— Kristussu kim tin nikon ngaya takake. Zep nen Alap mo kwasang en nakone ki engaya gwe'an. ⁶ Sap Yesus hun de zeraha-en gwen wenyä nësa mes Alap Deban mae juwen zi mo lang nakon kap gul aneka. Zep nen angkam san de Yesus de nësa teipsin-teipsin zi makan ngatan zi mo langnak apdenak golëteinikirinni kiye. ⁷ Zen insa kirekam kitak syal gwibirki, zen dekam de nësa ngein sin de kama esenak anakan golëtrë gwen hap, “Em an zen ère mo kwasang-kwasang nakon de engaya gwen wenyaye.” Sérkam de kwasangna in, zen Kristus ensa de zeraha-en gwen nakon esa ki hla kul.

⁸ Zep nen mese Alap mo kwasang-kwasang nakon engaya gwék— in kime Yesussu laiblihlakke. Nère mae mo syala kon home engaya gwe'an. Zen Alap totoresa nëp gol gwizim'ira. ⁹ Nen home mae ba maena syal eibik— dekam de engaya gwen hap denaye. Zep toton nara dep?— bola-bola gwenna. ¹⁰ Nen an

sap diki Alap mo syal gwibin zi. Kristus hun de zeraha-en gwenkam, dekam nen san de èse yang tabinni. Nen in zebe dawemna syal ei gwibirin— men kirekam nëbe mae hap orep kalang gwe gukuye.

Kristus onakon nen mese ëaha-en gwék:

¹¹ Zep em in zene Yahudi srëm zi ausu nakon esaltik, emki ansa enlala gwe-gwibin: Emsa man Yahudi zini nenbirida gwenan, “Zen to mip blom tasibin srëm zi.” Sap Yahudi zini zen zère mae mo to mip blom tasibinni insa boltere nul gwenan. Hwëna zen sap zère mae mo tim ennak de syal. Enhona dekam hom wet gwesik gwizim'ira. ¹² Em menkam home Kristussu tame la'ak. Dekam em home Alap mo hlil irin zinik bitì gwè'ak. Zep em dekam okamanak awe Alapsa de tame tan srëm nike lowehe gwék, hen em anakane èenlala gwe-gwék, “Engaya gwen hap dena mensa Alap zère mo hlil irin zi hip gu-gubiridaka, èe molyë desa ulink.” ¹³ Zep em menkam Alap onakon hen zère mo hlil irin zi nikon langanake lowehe gwék. Hwëna angkam em mese Kristus hun èraha-en gwer, hen Zen mes zère mo kalkam de ngan tasibinkim Alap onak emsa zon guludaka.

¹⁴ Zep Kristus Zën mes nësa siri gulsuku— Yahudi zi niban Yahudi srëm zi niban, hëndep Zen mes nësa zère mo timnik aha-en gulku. Sap menkam Yahudi zi niban Yahudi srëm zi niban bëjen siri gwen. Hwëna angkam jal-jala men zen lang zip son makan nësa kles sok, desa mes Kristus jek-jak gulku. ¹⁵ Maekam jek-jak gulku: Zère mo timsi de golgunkum. Zen kim tilki, Zen dekam zep Musa mo titi tabin ola kitak nëbe mae hap sul sonezimki. Zep nen de angkam etan desan ang tan hap

hom dakastī'in. Menkam Yahudi zini Musa mo ola in kon anakan dam nulsuk gwek, "Yahudi srēm zini bëjen Alap mo nwenak ëoto gwesin." Hwëna angkam Kristus mes dare hlikna insa zëre mo timnik aha-en gulku- san de aha-ere zi aususa de yang tabinni kiye, nen kime kītak Zëre han ëraha-en gwekke. Zen dekam zep hliwenna in kon nësa umlae tabirki. ¹⁶ Zëno te-lidak sonnak de tinni in, Zen dekam nëno mae mo hliwenkam de lowe henna insa aha-en gulku- dekam de Alap onak zëre mo tim makan lowehe gwen hap. Hen nëno mae mo gīl-gīlkim de lowe henna in dekam zep goltīlki. ¹⁷ Zen in zep Kristus aha-ere enlalakam de lowe-hen hap de ol dawemna ansa nëbe mae hap golhatazim zika- sap orep de Alapsa tame tan zini abe mae hap, hen sap Alapsa de tame tan srēm wenya ebe mae hap. ¹⁸ In zep Kristus onakon, sap Yahudi zini ëe, hen sap Yahudi srēm zini em, Bian Alap onak hatankam- sap Kristus mes Alap mo Enhona kītak nëbe mae hap hlë ta sonezimki.

¹⁹ Zen in zep em Yahudi srēm zini, em angkam zi mo ënak de ëmas gwinzin zisi hom, hwëna em an hen angkam lang bi tanganna- apdekam Alap mo hlīl irin zi nibanye. Em mese lalak wenya in han ëiye gwek. ²⁰ Nen an san de Alap mo gol. Men zen gola in mo moko makan ënwe-mase gwe'an, zen Kristus mo dam tasibin zi, hen Alap mo Enho nakore olsa de ayang gul gwizimdin hip de zi. Kristus Zëna, Zen ngīrin bol tenya Zen.* ²¹ Nen de deban zeraha-en gwenkam, dekam zebe ënwe-mase gwe'an- san de Alap zëre hap de golsa de ayang tabla song gwenna kiye, zao de lalak Zini Alap Zën gwë

gwen hap. ²² Yahudi srēm zini, em hen Kristus hun de zeraha-en gwenkam dekam ema hen gola iwe de gol te makan ënwe-mase gwe'an- men zëwe Alap zëre mo Enhona gwë gwe'arake.*

3

Mae hap de ol: Paulussu Alap Zën dam tasikī- Yahudi srēm zi sin de ol dawemsa gol halada gwen hapye.

¹ Zen in zebë ëe, Paulus, bwina an kon Yahudi srēm zini ebe mae hap Alapsa abe ta gwenan. Sap asa Kristus hup de jal hap bwinak awe tak daink, sap ëe ama zëre onakore ol dawemna insa ebon mae osan dep gol halada gwek. ² Ena mese ki anakan ësak, "Alap Zen ki zëre mo sërkam de kwasang-kwasangkam asa dam tasikī," zep ki syala insa abe hap wei yul soneblaka- emsa dikim mas gwibirida gwen hapye. ³ Men kirekamë lure nakon suratnak awe betek enkam ale gul- Alap mo kalangna mensa menkam aning gul gweka, desa mes ki abe hap goltrëblaka. ⁴ Suratna ansa de baca gunkum, esa ki hen dam ulsul- Kristus hup de ol aning gunnu insa, men kirekamë aena dam gulsukye. ⁵ Orep Alap Zëna hom goltrei gwizimki, hwëna angkam zëre mo Enho goltrei gwizim'ira- Kristus mo dam tasibin zi hip, hen zëre mo Enho nakore ol ayang gul gwen zi hip. ⁶ Zen a desa mo tūngare zi hip aning gulzimkiye: Yahudi srēm zini ol dawemna an san de hen ang tankam, zen dekam sa hen hë'ho gwibin tanganna nulin- mensa Alap zëre mo hlīl irin zi hip golzim'inkaye. Zep angkam Yahudi zi niban Yahudi srēm zi niban aha-ere tim makane lowe he'an. Zen angkam apdenak Alap

* **2:20** 2:20 Mrk. 12:10; Luk. 20:17; Kis. 4:11; 1Ptr. 2:6-8 * **2:22** 2:22 1Kor. 3:10-17; 1Ptr. 2:4-5

mo gu-gubiridan ola Kristus onakon nulin'in.

⁷⁻⁸ Zen zep Alap zère mo kwasangna sèrkam abe hap golblaka- ol dawemna ansa de Yahudi srèm zini ebon mae osan gol halada gwen hap de syala kim abe hap wei yul soneblakaye. Hèndep dekam zep zère mo sosonna abon onak sèrkam syal gwe-gwek. Tingare Alap mo irik gin zi nikon, èe an zen tangan- otde tangannak de zi niye. Hwèna Zen ki owas hap zère mo kwasang-kwasangkam syal yala ansa abe hap wei yul soneblaka. In zebè anakan de gol halada gwen hap syal-syal gwe-gwenan, "Kristus onakon de hè'ho gwibinni, zen sèrkam de yawal tanganna, hèndep zini nen bëjen sul sonenkam tame gun." ⁹ Asa hen man dam tasiki- èe dikim anakan tawa tabiridanda gwen hap, "Alap men Zen tingan yang tabirki, men kirekam orep kalang gwe guku, angkam man Kristus onakon goltreizim'ira." ¹⁰ Alap man orep kalang gwe guku- dekam de ngatan zi mo langnak de teipsin-teipsin wenyu kip zère mo sèrkam de enlala blalsa zertreizimdin hip. Zep hèndep angkam nésa man anakan golètreizim'ira, "Emki hlauludan. Yahudi zi niban Yahudi srèm zi niban angkam aha-ere jematkam lowe he'an." ¹¹ Alap zère mo nonol lonesen nakore kalangna kirekam lwak, in zep hèndep nère mae mo Bian Yesu onakon nésa kirekam aha'en gulku. ¹² Zen zep Yesusu de taibliblankam zeraha-en gwenkam, nen dekam zebe airin srèmkam Alapsa abe la gwe'an. Sap nen ema hen anakan tame ul gwe'an, "Zen eiwa sa asa dokwak tala." ¹³ Zen in zep èe ama emsa gubirida'an: Èe ansa jalom èk tihinak awe gwè'an, zep bahem enlalana èdowe hanan. Sap èe Kristus hup de ol dawemsa

de golasas gwe-gwen habè bwinak awe gwè'an. Hen em mese ola insa laiblibik, zep èe an hen eno mae mo dawem habè zè gwè'an.

Paulus kim Alapsa abe takake- Efesusk de Kristen zi mo enhosa de tatete tazimdin hip:

¹⁴ Zen in zebè Bian Alap hap zère mo nwenak boklena kom so gweblanan, ¹⁵ men Zèbon onak tingare zi ausu mo ausuna lwa'anke- sap ngatan zi mo langnak de wenyu, hen sap okamanak de wenyu. ¹⁶ Èe zebè anakan abe ta gwenan,

"Bian, Emki ere mo ngatan zi mo lang nakore sèrkam de kae-kaena gol gwizimdin- dekakim ere mo Enho naban de zergwè gwenkam enho nakon ètatete gwe zahek. ¹⁷ Zen man Kristusu daibli gweblanan, in zep dikire Zen enho nakon golègwè gwek. Zèno kwasang-kwasangna dikire hen dawemkam tame nuk, hen dikire zao en tatem èzauk gwek. ¹⁸ Bian, dikire Efesusk de wenyu hen tingare ere mo hlil irin wenyu Yesu mo kwasang-kwasangna insa tame nuk- yakna, blala, olk san dep, hen gulku sun dep. Zen sèrkam de yawal tanganna. ¹⁹ Èe sap zini ama kwasangna insa de kitak tame gun hup èalp gwe-gwe'an, hwèna molyè kitak tangan tame uk. Hwèna Bian, dikire Kristus mo kwasangna zèno mae mo enhonak beya gwek, hèndep zep ere mo Enho naban soson naban dikire zèno mae mo enhonak sowe henkam nola gwek."

Èe kirekamè ebe mae hap Alapsa abe ta gwenan.

²⁰ Zep dikire kitak Alapsa boltere dak, sap zèno sosonna nèbon mae onak sèrkam tangan syal gwe-gwenan. Nen sap betekkame hen tame gun srèmkame zère mo soson hap abe la gwenan, hwèna Zen mam

tangankam nöp gol gwizimnira.
 21 Dikire tångare Kristus hun de zeraha-en gwen wenyä Bian Alap mo bosena hëndep denaban teip nulsuk gweblak– sap angkam de zeraha-en gwen wenyä, sap hen lun kore wenyä. In eiwa tangan!

4

Kristus mo tim makan de oka-manak lowehe gwen hap de ol:

1 Zen in zep, êe Bian Yesus hup de jal hap de bwinak gwën zini ama emsa titi tabi'in: Em Alap mo hlil irin zi mo kim lowehe gwëk, sap Zen eiwa mes emsa hen hlil inki. 2 Enlala betekkam hen sae-saekam lowehe gwëk, hen bahem nabakam jal ta gwen. Zi mo gwënsa de sin-sin gwen naka hlaulblunna, desa kwasang naban em zergwë gwen. 3 Dawemkam em ëalp gwe-gwen– aha-ere enlalakam eka lowehe gwëk. Sap em mese Alap mo Enho de emsa ing gwe hebiridankam enho nakon ëaha-en gwëk.

4 Sap nen angkam aha-ere tim makane lowe he'an, hen Alap mensa zëre mo Enhona zertzimki Zen aha-en.

Hen mensa Alap nësa de kwang gulu dankam gugubiridaka, dawemsa de lamkam golzimdin hip dena, nen desa kitak esa hla kul.

5 Hen nëno mae mo Teipsinni Bian Yesus, Zen aha-en.

Hen nëno mae mo taiblibinni aha-en. Hen baptis tabinnik, nen mese kitak ang tak.

6 Hen nen kitak aha-ere Alap-sae Biankam en gweblanan. Zen kitak nësa teipsibirida'ara, hen kitak golësyal ta'ara, hen kitak

nësa nëre mae mo enho nakon golëgwë gwe'ara.

7 Hwëna Kristus mes zëre mo sërkam de kae-kaekam nëbe mae hap kitak sosonna srën-srënkam hli yulzimki. 8 Kirekam man tangan Alap mo ëpba ola ban dakasti'in, in zen anakan lwakye, "Zen kim teipsin hip gulk sun sewe se'anka, Zen zëre mo jal zini beyakam tahalebirki, hen dekam zep zëre korena kip hë'ho gwibin nika hli yulzimki."*

9 Alap mo olak insa kirekam lwak, "Zen gulk sun sewe seka," zëno dam gulsunnu, Zen nonol otde tangan san ati gwe ineka– hëndep okamana an mo otde tangan san.

* 10 In Zen ati gwe ineka, Zen mes etan ngatan zi mo langnak de teipsin tangannak dep sewe seka– dekon de tångare lang yala ansa kara gul ine gwen hap.

11 Zen Zen sosonna nëbe mae hap srën-srënkam kae gwe-gwibir-zimnira.

Ahakorena kip zëre mo olsa de aha zi mo lang san gol halada gwen hap denaka gol gwizimnira.

Ahakorena kip Alap mo Enho nakore olsa de ayang gul gwizimdin hip denaka gol gwizimnira.

Hen ahakon zisi de halen ora san dep dam tasik sone gwibin hip de wenyä.

Ahakon jemat-jematsa de nol gwibirida gwen hap de wenyä.

Hen ahakon Alap mo olkam de tawa ta gwibin hip de wenyä.

12 Zëno mae mo syala in, zen Kristus mo timni nësa dikim syal gwibin hip hen tatete gun hup dena– Alap mo bi gwibiridan

* 4:8 4:8 Mzm. 68:19 * 4:9 4:9 Paulus mo alena awe, dam gulsunnu dan-dan: Ahana, Kristus "okamana awe dep ati gwe ine zaka," ahaksa, "okamana an mo otde san dep ati gwe ineka," enlalana juwen zi mo lang san dep. (1Ptr. 3:18-20; 4:4)

wenya nen ekakim dawemsa Kristus mo bose hap syal ei gwibik.
¹³ Zep zëno mae mo syla, zen Kristus mo timnik de bitī gwen zini nësa dikim anakan titi ta gwibin hip dena–

Alap mo Tanesa de taibliblankam ekakim ëaha-en gwek,
 hen tame tankam ekakim sowehek,
 hen zëraha-en gwennak ekakim ëzise gwek.

Zen dekam esa hëndep zëno kim lowehe gwer.

¹⁴ Zep nen bap nen walas betek mo kim auhu-kama zi mo dërek en san de yasik tabin sin ang ta nasen gwen. Sap men zen kirekam ang ta nasen gwenan, zen hi mo kim men-san an-sankam de ngëp gwe naseran makan ëgwë gwenan. ¹⁵ Diki dawemna, eiwa de tangan naka nen kyang-kyang gulsuk gwen, hen deban nen nënaka kwasang gwibirida gwen– Kristus mo kim ekakim nabakam ëliwehe song gwek. Sap Zen Zen nëno mae mo nola. Nen an zëno tim makane lowe he'an. ¹⁶ Zen de nësa golësyal ta gwenkam, nëno mae mo lowe henna dekam san de aha-ere tim de syal gwen makan lwa gwenan. Srën-srënkam hom. Sap aha-ere timni, zëno sana, danna, hen kala, zen man zënaka mas neibirida gwenan– dekam dikim timni in dawemkam mam gwen hap hen tatete gwen hap. Nen zebe nënaka dawemkam kwasang eibirida gwenan, hen Kristus mo timni zep tatete gwe zahe gwenan.

Èse yang tabin zi makan de lowehe gwen hap de ol:

¹⁷ Zen in zebë Bian Yesus mo bosekam emsa gubirida'an: Em bahem Alapsa de tame tan srëm zi mo kim lowehe gwen. Sap kire zini enlalana mes ëhai gwek. ¹⁸ Sap zëno mae mo enhona mes kawesiki, hen ngaya gwen hap

dena in sa Alap gol gwizim'ira, zen desa hom tame nu'in. Sap zen zëre mae mo enho lilikinni mes Alap hap dayalsiblik, zep hëndep Alap osan de ang tan hap nola mes ëdrak-drak gwek. ¹⁹ Zen mes anakan de lik gwibinni baes tak, “An dawemsaë o'an. An kareksaë.” Zëre mae mo tim nikore hole-hlesa mes anakan blol neibik, “Sap asa desan en ang ta gwer.” Hen zëre mae mo timni mes sosok nuk– dekam de hole-hlesa mam gulsuk gwen hap.

²⁰ Hwëna Kristus hup dena in sa ena ësane gwek, zen kire san dep hom– ²¹ men kirekam sap emsa tawa da gwibikye. Hen em kime Deban ëraha-en gwek, em mese sap anakan tame lak, “Zen eiwa lalak enna.” ²² Zen in zebë etan emsa gubirida'an: Emki ere mae mo ëpba lowe henna in sa hole-hle naban hiri son. Zen in san de blë nabare kire-kirena kiye-ase naban. Sap ëpba lowe henna in, zen zëwe beya gwek– boton hap dena, hen swi sosen hap dena. ²³ Diki eno mae mo enhona hen enlalana zen kitak ëëse gwen. ²⁴ Ere mae mo lowehen ësena in sa emki aha zi hip goltrei gwizimdin– baju ësesa de ala son makan. Sap Zen Alap angkam emsa ëse tabi'ira– san de aha zisi de yang tasibinni kiye, hëndep zëre mo nwe-mase tangan makan, dam-dam enkam de lowehe gwen hap, hen eiwakam de zëre en onak ëtal gwesin hip.

²⁵ Zen in zep, aya-wal oso-wal, boton olkam bahem tangan enaka tonbirida gwen. Kristen bose omka eiwa de ol enkam em tonbirida gwen, sap nen apdenak mese Kristus mo timnik bitī gwek. ²⁶ Em de jal ta gwenkam, jala in bap zen karek san dep emsa kang gul gwen. Yakla nwena bap zen dum gwehen– em de nama jal gwe tinennakye. ²⁷ Dowal mo kigi hap bahem orana kles tyasik gwëblan.

²⁸ Sowë tam wenya, em sowësa baes tan. Diki ere mo irse gwen en nakon em gulin gwen, hen dekam em tahalha wenyaka mas gwibirida gwen. ²⁹ Eno mae mo ëk nakon bap zen karek-karek ola hen swi ol maena te so gwen. Diki wal bosyansa dikim tatete tabin hip de olsa em ton gwibinmen kire enkam zëbe mae hap dakastilzim'inke. Kirekam de ol aïsili zen dawemsa esa kim ol gwizim.

³⁰ Dawem enkam lowehe gwëk. Kareksa de gol gwenkam bap nen Alap mo Enhona ja-ja ta gwen. Sap Zen mes nëno mae mo enhonak anakan ale gulku, "An Alap mo bi gweblan zi." Enho mo alena in, zen dekam esa aumwa hap de yaklanak yaing gwermen dekam tangan de nësa kawesin nikon gwiswe sone'ankaye. Zep bap nen ja-ja ta gwen.

³¹ Enlala ennak de jal-jalsa em jek-jak gun. Bahem enaka u sal-sal gwibirida gwen. Bahem tangan enaka nop-nop gwibirida gwen, hen bahem enaka lamang ta gwibin. Tingare kareksa em hli yun. ³² Diki em enaka kwasang gwibirida gwen, hen sae-sae enlala enkam em lowehe gwen. Emki hwë-hwëkam wal bose wal oban ere mae mo karek-karekna eititi gwe-gwibinmen kirekam hen Alap eno mae mo karek-karekna ep eititi gwibir-zimkike. Sap Kristus Zen kire hap te-lidak sonnak tilki.

5

Ngatannak de lowehe gwen hap de ol:

¹ Sap em in Alap zëre mo dang tininak de walas, zen in zep zëre mo kim de hen lowehen hap em ëalp gwe-gwen. ² Dikire kwasang-kwasangna eno mae mo lowe hennak mam gwëkmen kirekam Kristus nësa kwasang

gwibiridakake, hëndep zep nëno mae mo kareksa dikim ngan gulsuzimdin hip Zënaka zerguku. Zëno syala in, Alap man tangan sam gwesibirki.

³ Emsa mes Alap hlil inki, zep ebe mae hap hom dakastilzim'in-auhu-kama hole-hle san de etan ang ta gwen hapye. Zep kahalo hap de hole-hle naban te-ala beya gwen hap de hole-hle naban emki langa sosun. Ki hwëna emsa sa aha zi nenbiri-dal, "Zen Alap mo hlil irin zisi hom." ⁴ Eno mae mo ëk tihï nakon bap zen ol-wak ola wet so gwenhen swi ol weha mae naye. Kirekam de ola hom ebe mae hap dakastilzim'in. Diki eno mae mo ëk tihï nakon anakare ol zen wet so gwen" "Bian Alap, Em asa sam ta gwibirida." ⁵ Emki ëenlala gwen, swi enlala enkam de gwën zini, kahalo sosen wenya, hen te-ala beya gwen hap de hole-hle wenya, zen molya Alap ne Kristus nik mo irik ginnik bitï gwëk. Te-ala hap de hole-hlena in, zëno nwe-masena apdenakyang tasin dowalsa de boklesa kom so gweblan nabanye. ⁶ Bap zen zini emsa anakan boton ta gwibin, "Alap mo jala molye kire nakon hla kuk." Hwëna karek-karekna in, dekon sa ki Alap mo sërkam de jala hatalmen zen Zënaka betek nëbla srëm gwegwenan, zëbe mae hap denaye. ⁷ Zep kirekam de boton tam zi niban, bahem golësiri gwe-gwen.

⁸ Sap em hen orep enho kawesin nike lowehe gwëk, hwëna angkam Bian mes enho nakon emsa ngatan tabirki. Zep angkam ngatanna in zao en em lowehe gwen. ⁹ Sap ngatanna in, dekam sa eno mae mo lowehen nakon dawemna wet so gwerdawemsa de aha zi hip goltrei gwizimdin hip de enlala, dam-dam enkam de gwën enlala, hen eiwa de enlala

naye. ¹⁰ Zen in zep em äalp gwenen— ekakim dawemkam tame ul gwek, “An Bian mo dwam gwibinni. An zëno dwam gwibin nika hom.” ¹¹ Kawesinnik de lowehe gwen zi mo syala zen waba hap. Desa emki hwaulsun. Hen anakan emki jalse gwibirida gwen, “Desan bahem ang ta gwen. Zen karekna.” ¹² Sap enlala kawesin zini insa aningkim syal nei gwibirin, ol enkam de desa aisil gwibinkim, zen hom tangan Kristen zini nëbe mae hap dakastilzim'in. ¹³ Hwëna ngatan zi mo lang nakore ngatanna in kim nëbon mae zil ane gwenan, zen dekam zebe anakan tame ul gwenan, “Hare kirekam de syal gwibinni, zen karek sake.” ¹⁴ Zen in zep tërya anakarekam da gwenan, “Men zen nini truwe'an, em luk tan.

Em in zen tok-tok makan lowe he'an, em engaya gwen.

Sap Kristus man ebon mae onak zil ine'ara.”

¹⁵ Zen in zep, ere mae mo lowe henna, emki dawem enkam kara gul gwen. Enlala joblo-top zi mo kim bahem lowehe gwen. ¹⁶ Bian de ebe mae hap dawemsa de aha zi hip goltreizimdin hip de orasa kles tyasik gwizimdkim, desan en em ang ta gwen. Sap langna an angkam man tangan jal-jala taman kin'i'an. ¹⁷ Mamakkam bahem lowehe gwen, hwëna emki enlalasa anakan langa tasik gwen, “Bian mo abe hap de dwam gwibir-blinna, diki an dë kirekam moye.” ¹⁸ Ho mamakna bahem mamkam otde gwibin— dekon de ëmamak gwe-gwen hapye. Ki hwëna eno mae mo lowe henna dekon sa tangan ayang sik mo kim hai gwer. Hwëna diki Alap mo Enho Zen eno mae mo enhonak suwen. ¹⁹ Alap hap de tërkam em enaka tatete ta gwibin— sap zëre mo ëbpa ola kore tërkam, sap

Kristus hup de tërkam, hen Alap mo Enho nakore tërkam. Eirzi-Biasa de isrip-sri gwizimdin tërya dikire eno mae mo enhonak beya gwek. ²⁰ Hen banakare maesa de goltowe gwenkam, emki Bian Yesus mo bosekam Alapsa anakan gu sone gweblan, “Ema asa sam tanda.”

We-zi dare de kirekam zënaka igwë gwen hap de ol:

²¹ Nen apdekame Kristus mo timnik bitü gwek, zen in zep nen nënaka blikip gwesibirida gwen— san de Kristus Zënaka de blikip gwesiblinna kiye.

²² We walya ere mae mo zisi em blikip gwesibirida gwen— men kirekame Bian Yesussu blikip eisik gweblananke. ²³ Sap Alap mes zi hip golzimki— zen de we walsya nol gwibiridan hap denaye, in kirekam hen Kristus hup golblakake, Zen de jemat-jematsa nol gwibiridan hap. Sap Zen Zen nola. Nen an zëno taha-tana makane lowe he'an. ²⁴ Zep jematna nen men kirekame nësa de ngaya tabin hip de Zini Kristussu blikip eisik gweblanan, we walya zen hen kirekam em zi wal omka blikip gwesibirida gwen.

²⁵ Zini we wal omka emki hen kwasang gwibirida gwen— men kirekam hen Kristus zëre mo jemat yawala kwasang gwibirikike. Zen zep hëndep zëre mo timni golguku— ²⁶ dekam de jemat zem insa ngan gwehen tangan naka Zën bi gwibin hipye. Nen zebe baptis tabin sin ang ta gwenan. Dekam zep nwe-mase gwe-gwenan: Zen mes nësa hokam hen zëre mo ol dawemkam ngan tasibirki. ²⁷ Zen mae hap ki kirekam nësa syal gwibirki: Dekam de hëndep denaban zëre mo we makan golgwë gwen hap, sërkam de nwe-awes naka. Zen zep nësa aha-en aha-enkam oto tasik gwibirida— nen dikim saher

srëmkam, karek mae srëmkam, hen enho kles gwesin srëmkam ngan gwehen nik zëre han zergwë gwen hap. ²⁸ Zen in zep hen zini em kirekam em we wal omka kwasang gwibirida gwen– san de ere mo timni kiye. Sap zi de we zemka kwasang gwe-gwibinni, zen apdenak– zëre mo timsi de kwasang gwibin nibanye. ²⁹ Zini nen hom tangane nère mae mo timni da kulsuk gwenan, hwëna dawemkame kara ul gwenan. Zen kirekam hen Kristus jematna nësä zëre mo tim makan kara gul gwenda. ³⁰ Sap jematna nen an eiwa Kristus zëre mo timni.

³¹ Men kirekam Alap mo olak lwak,

“Zini an-bi zemka hli sonkam–dekam de we zeban aha-en ën hapye. We-zi darena in dekam Alap mo nwenak san de aha-ere timni kiye.”*

³² Alap mo ola in, zen olk san de tanganna, hwëna zëno dam gulsunnu ahana, Kristus de jemat zeban aha-ere tim makan golgwën hap. ³³ Zen in zebë hen emsa gubirida'an: Zini we wal omka em ere mae mo tim makan kwasang gwibirida gwen. Hwëna we walya hen zi wal omka em blikip gwesibirida gwen.

6

Walas zik de an-bi zik mo ol san kirekam ang ta gwen hap de ol:

¹ Walasna, em ane-bia uk mo ol san em ang ta gwen, sap Kristen walas hap zen kirekam dakasti'in.

² Sap Alap mo olak man lwak,

* **5:31** 5:31 Kej. 2:24; Mat. 19:1-9; Mrk. 10:1-12 * **6:3** 6:3 Kel. 20:12; Ul. 5:16 * **6:5** 6:5 Orep tangan zini hen aha zisi karekkam jap nul sonenda gwek. Zi de talaha hap zëre mo bon yalsa sul sonen srëmkam, desa man dahyo gwek– pasarak de hwëna aha zi hip te-ala hap lirak tabin hip. Zëno bon de sërkam yawal gwenkam, dekam we wal walas zeban dahyo gwek– desa de kitak lirak tabin hip. Men desa kirekam lirak da gwibik, zen dekam zep hwëna zi bina in mo tana iltikinnik ëbabu gwe-gwek. Dekam hom beyakam ëheya-hya gwe-gwek. Sap heya gwen naka de etan balk tankam, desa man damera gwek. Tana iltikinnik de ëbabu gwe-gwen zini, desa sap de lek-lek ta gwibin, ahaksa tamera gwen. Pemerinta hom kire hap jalse neibirida gwek. (1Tim. 6:1-2; Tit. 2:9-10)

“Ane-biasa em blikip gwesik gwizimdin.”

Hen Alap mo dare taha-tapakm de jalse gwen olak, walas hap dena in srën. Sap zëno aumwa topnak anakare gu-gubiridan ola man lwa'an,

³ “Em de ane-biasa blikip gwesik gwizimdinkim, em hë'ho gwibin nika esa hla kul gwer, hen eno mae mo okamanak de gwënnä sa blal gwer.”*

Bi zik de walas zemka kirekam golëlowehe gwen hap de ol:

⁴ Bi walkam dena, walas omka bahem olkam hit ti gwibin. Ki sa hwëna emsa husus neibirida gwer. Diki dawemna Bian Yesus mo dwam gwibin sin em oto tasik gwibin hen tawa ta gwibin.

Tana iltikinnik de zi de kirekam lowehe gwen hap de ol:

⁵ Men zen zi mo tana iltikinnik ëbabu gwe-gwenan, emki ere mae mo zi bina in mo ol san tångare enho naban ang ta gwen–dawemkam de blikip gwesiblin naban hen airin niban, men kiye, Bian Yesus Zënaka de blikip gwesiblinna. * ⁶ Zen kirekam em lowehe gwen– sap zi bina in de zën emsa kara tabin srëmnak, sap emsa de kara tabinnik. Hwëna anakan em ëenlala gwe-gwen, “Ëe an diki Kristus mo tana iltikinnik de gwë gwen zi. Zi mo tana iltikinnik homë. Ëe zep asa aha-ere enlalakam Bian Alap mo dwam gwibin sin zini an hon syal gwe-gwer.” ⁷ Zen in zep em isrip-sri naban ere mo zi bina in mo syala gol gwen–

anakare enlala naban, “Asa an Bian Yesus awe de syal gwen hap dam tasiki, zep ee an zeno syalsaë go'an. Zini an moka homë.”⁸ Emki hen eenlala gwegwen, “Dawemsa de syal gwegwibin wenyä, Bian sa zëbe mae hap dawemna golzimdi- sap tana iltikinnik de lowehen wenyä kip, hen sap kirenak de lowehen srëm wenyä kip.”

Zi de zëre hon de babu gwen zisi kirekam golëlowehe gwen hap de ol:

⁹ Em hen zisi de bi gwibirdan wenyä, dawem enkam em golëlowehe gwen- ere mae hon de ëbabu gwen zini in saye. Bahem jala ban anakan tik-tik ta gwibin, “Em de ansa nabakam syal gwibin srëmkam, ee asa emsa lek tyal.” Emki eenlala gwegwen, “Deban mae apdekam nëno mae mo Zi Bina hen ki- in Zen ngatan zi mo langnak gwë'araye. Hen Zen hom ahakore en naka nwekam golëake gwenda.”

Mae hap de ol: Eijan hap em ëtamal gwen.

¹⁰ Zep aumwa hap ee ama emsa gubirida'an: Bian han de zerahaen gwen ennak nen tatem ëzauk gwen, sap zëno sosonna mam tanganna. ¹¹ Sap nen angkam dowal mo kigi nabane ëreiija'an, hen zen mes tangan eijan hap tewesiki. Zen in zep, eijan hap de kirekam-kirekamna mensa Alap nëbe mae hap gol gwizimnira, desa nen kitak alala tan hen teirensin. Zen dekam esa tatem ëzaul. ¹² Sap nen zi bosyan han de eijan hap home ëtamal gwe'an. Hwëna kirekam-kirekam dowal-dowala ban de golëeijan habe ëtamal gwe'an- men zen angkam de lang kawesinni ansa bi neibi'inke, hen men zen ngli nakon tingare dowal-dowala teipsinkim irik ni'in halke. ¹³ Zen

in zep, tingare Alap onakore eijan hap de kire-kirena insa nen teirensin hen alala tan- dekam de dawemkam nëno mae mo jal zini insa golëeijan hap, zen de nësa tobe gul zunnak, hëndep eijan yala in de tap gwennak eka nama tatem ëzauk.

¹⁴ Zen in zep, nen tatem ëzaun. Alap onakore eiwa de ola, tak makan nen darak tan. Hen anakare enlalana biti makan nen darak tan, “Alap eiwa mes abe hap golblaka- ee dikim zëre mo nwenak gwën hap, san de kareksa de gol gwen srëm zi.” ¹⁵ Alap onakore ol dawemna, zëre han dikim zerumlae gwen hap dena, zao en nen ki tatem ëzaun. Zen san de eijan hap de sepatuna kiye- nen dikim tatetekam ëzaun hup dena. ¹⁶ Dowal mo kigi mo gwetapna, zen syauk nuban. Zen de nëbon tisin srëm hap, Biansa nen anakan taibli gweblan, “Zen Zen sa asa il gwehe gweblala.” ¹⁷ Eijan hap de topina, zen anakare enlala naban nen lowehe gwen, “Asa mes Yesus ngaya taka.” Hen Alap mo ola, zen nëbok makan nen teirensin, sap Alap mo Enho nakore sosonna, zen zëwe. ¹⁸ Banakare maekam de lowehen nakon, Alapsa nen zëre mo Enho nakore sosonkam gu sonebla tine gwen. Saloksalokkam nen lowehe gwen, hen Alapsa de abe ta gwenna hap nen esin gwe hana gwen. Ere mae en hap bahem gu sone gweblan, hwëna tingare langnak de Kristen zi hip em hen gu sone gweblan.

¹⁹⁻²⁰ Asa hen ol gu sonenkan bahem eititi gwe-gweblan. Sap ee ol dawem gol halada gwen jal habë jalom ëk tihinak awe gwë gwe'an- Kristus hup de ol aning gusu de Yahudi srëm zi mo lang san dep gol halada gwen jal hap. Anakarekam emki gu sone gweblan, “Bian, Paulus hup enlala blala ing ta sone gwebla- zen

dekakim udobe naban ëngaya gwen hap de ol dawemsa srip gulsuk gwizimki.”

Aumwa hap de ol:

²¹⁻²² Nëno mae mo wal bose dawemna, Tikikus Bak, zen tatetekam Bian mo nganak syal gwe-gwenda. Zen sa emsa ëkkam abe hap de ola anakan tonbirida zala, “Zen angkam kirekam bwinak gwë'ara.” In zebë ebon mae osan dep zer sone'an– zen de abe hap hen ano wal bose wal hap denaka emsa tonbiridazan hap. Eno mae mo abe hap de enlala ngalapna dekam sa sëwe hera.

²³ Dikire Bian Alap ne Bian Kristus Yesus nebon onakon ebe mae hap hata gwizimk– em dikim kwasang-kwasang naban lowehe gwen hap dena, hen Zëna en naka dikim taiblizimdin hip denaye. Sap em in zëre nik mo taha terenake lowehe gwe'an. ²⁴ Dikire Alap onakore kwasang-kwasangna ebon mae onak lwa gwek– hen tingan men zëbon mae Bian Kristus Yesus hup de kwasang-kwasangna tinsin srëmkam lwa gwenanke.

Paulus mo surat Pilipik de Kristen zi hip

¹ Tīngare Pilipik de Kristus hun de zeraha-en gwen wenyā kip, hen zēwe de Kristen zi mo nolnola kip,

hen Kristen zi mo tahasa de trī so gwen wenyā kip,

Kristus mo ngnak de syal ēn zi darena, Paulus ne Timotius ne onakon:

² Dawem! Nēre mae mo Bian Alap ne Bian Kristus Yesus ne sa kwasang-kwasangna mamkam ebe mae hap ol gwizimdi. Hen nen zēre nik mo taha terenak esa lowehe gwer.

³ Ēe, Paulus, kimē emsa enlala gwibirida gwenan, ēe dekam ama Alap hap dawemsa gol gweblanan. ⁴ Hen ēe kimē kitak ebe mae hap Alapsa abe ta gwenan, dekam isrip-sri nabanē gu sone gweblanan. ⁵ Sap em mese ano tahana trī koso gwēk–dekam de Alap onakore ol dawemsa gol halada gwen hapye, nonol lone sennak kimē ebon mae hatak, hēndep angkam namae trī koso gwenan. ⁶ Ēe kimē ebon mae onak hatak, Alap Zēna dekam zep emsa ēse yang tabin makan de li ta sonebinkim kon gwesibirida hanaka. Ēe in zebē anakan taiblībla'an: Zen sa etan kire syala eno mae mo enhonak sul sonezim zahera– hēndep Yesus mo lwa halzan hap de yaklanak de hata'ak. ⁷ In aīrīs tangan– ēe de kirekam emsa enlala gwibiridan naye. Sap em in ano dang tīnīnak dena. Sap em orep mese ano tahana ap trī koso gweblak, hēndep bwinak awe de gwēnnak namae asa mas ē gwebla'an. Sap em mese ano syala

anakan dam ulsuk, “Zen Alap zēre mo kwasang-kwasang nakon wei yul soneblaka– dekam de ēngaya gwen hap de ol dawemsa golasas gwe-gwen hap denaye.”

⁸ Alap tawana: Ēe ama kitak emsa Kristus onakore kwasang-kwasang nakon enlwan gwibirida gwenan.

⁹ Zep ēe a kirekamē mo ebe mae hap Alapsa abe ta gwenanye,

“Bian, dikire zēno mae mo kwasang-kwasangna mam gwesik song gwēk, hen zen diki zen anakan tame gul gwen hen klis gul gwen, ‘Ēe kirekam asa aha zi hip kwasangna oltrei gwizim.’

¹⁰ Zen diki zen ere mo dwam gwibinni anakan klis gul gwen, ‘An dawemna. Hwēna an diki zen tangan dawem tangan wenyaye’– dekakim enho lalakkam hen kles gwesin srēmkam lowehe gwen, hēndep Kristus mo lwa halzan hap de yaklanak de hata'ak. ¹¹ Sap zen hen mes Tane om Yesus hun nēraha-en gwēk, zep dikire zēbon mae onakon hen dawemna wet so gwēk. Desa de kirekam hlauludankam, zen dekam tangan sa tīngare zini ere mo bosena teip nulsublunda gwer.”

Mae hap de ol: Ēe Kristus ensaē blol gwebla'an.

¹² Aya wal oso wal, ēe ama dwam gwe'an– em dikim abe hap dena ansa ētawa gwen hap: Zen sap man ēdwam gwe-gwenan– ano ēksa de ap mat sosublun hap, zep asa karek da gwenan. Hwēna zen mes ki Alap mo dwam gwibin sin lwak– Yesus hup de ol dawemna insa dikim etan gollanga gwesik haladan hap.*

¹³ Hēndep zep tīngare Roma mo teipsin zisi de kara ta gwen hap de jana nabare zini hen awe dena kitak mes anakan asa nasal-blak, “Zen Kristus hup de jal hap bwinak gwē'ara.” ¹⁴ Sap eiwa,

* 1:12 1:12 2Tim. 2:9

ëe bwinakë gwë gwe'an, hwëna tatemë nama zauk gwe'an. Zen dekon zep awe de Kristen zini Biansa de taibliblannak mes etan étatete gwëk. Hëndep zep aïrïn srëmkam etan enlala tatete naban Yesus hup de ol dawemkam donbirida gwe'an.

15 Sap eiwa kirekam, hwëna ahakon enlala lalak naban hom Yesus hup de ol dawemna donbirida gwenan. Zen hwëna anakare enlala naban donbirida gwenan, "Paulus de nama bwinak gwënkam, ëe asa hwëna jematnak awe mam gwer, hen asa zisi beyakam ëre osan dep hliin gwer." Hwëna ahakon hen enho dawem naban donbirida gwenan-kire enlala srëmkam. 16 Zen abe hap de kwasang tola ban donbirida gwenan. Sap zen mes anakan tame nuk, "Yesus mes Paulussu dam tasiki-dekam de zëre hap de ol dawemsa golasas gwe-gwen hapye. In zep tol hëndep bwinak gwë'ara." 17 Hwëna ahakore wenya in, zen aha-ere enlala naban hom Yesus hup de ol dawemna donbirida gwenan. Zen hwëna zëre mae mo bosesa dikim mam gun hup de enlala naban donbirida gwenan. Zëno mae mo enlalana anakan lwa gwizimnira, "Paulus mo enlala dekakim bwi nakon beya gweblaka, sap ëe an angkam ama ëmam-mam gwe'an." 18 Hwëna abe hap bana hom! Sap sa ahakon kire enlala naban Yesus hup dena donbirida gwer. Hwëna abe hap men zen tangan bol-zaun gwebla'an, diki Kristus hup dena zen langa gwesik haladan. Èe in zebë isrip-sri naban gwë gwenan. Hen ëe asa isrip-sri gwe tine gwer, 19 sap ëe tawana: Em ema abe hap Alapsa abe la gwenan, hen Yesus zëre mo Enho nakore sasonkam sa asa mas gwe-gweblala. Zen zep

asa jalom ëk tihina an kon wet sol.

20 Èna hen zebë Alap hap enlala zon tasiblin naban anakan dwam gwe-gwe'an, "Èe babë karekkam ton gwen. Hëndep dekon babë saher gwen- nonol tanganna angkam. Diki asa anakan zen enlala gwe-gweblan, 'Zen dawemkam Kristussu de taibliblannak tatem zauku, hen zëbe hap de ol dawemna udobe naban golasas gwe-gweka.'" Dekam sa tïngare zini Kristus mo bosen a abon onakon teip nulsublunda gwer- sap ëe de nama gwënnak, sap hen asa de tan hyanak.* 21 Sap ëe mesë ëre mo gwëna kitak Kristus en hon blol gwëk, hen ëe Kristus en habë gwë gwe'an. Hen ëe de tinni aïris, sap dekam ëe Kristus hun asa aha-erenak ë gwer.* 22 Hwëna ëe de nama ngaya nik gwënkam, ëe dekam dawem enkam de Kristus mo nganak syal gwe-gwen hap asa alp gwe tine gwer. Zep angkam tin hip denaban ngaya gwen hap denaban ëe homë kles so'an. 23 Hwëna dan-dan in aïris. Hwëna aena emsa de hli yuludan hap denakaë tangan dwam gwe-gwibi'in- dekam de Kristus hun apdekam ë gwen hap. Sap zen dawem tangan wenya zen.* 24 Hwëna na-en tangan babë emsa hli yuludan. Sap em namae asa dwam ë gwebla'an- dekam de emsa mas gwibirida gwen hapye.

25 Sap ëe kirekamë tame guk, zen in zep asa nama Yesus osan dep dikim titi ta gwibin hip emsa golëlowehe gwer- eno mae mo ei nik dekakim bil gwëk, hen isrip-sri dekakim taman kinï gwëk. 26 Kirekam de lwankam, ëe de hëndep etan ebon mae hata zankam, em esa tangan Kristus mo bosen a teip ulsublul.

27 Zep banakare mae de abon

* 1:20 1:20 1Ptr. 4:16 * 1:21 1:21 Gal. 2:20

* 1:23 1:23 2Kor. 5:8

lwankam, eno mae mo apdekam de lowehe gwenna, zen diki Kristus hup de ol dawem naban de apde në gwek. Zep ëe de emsa amjanbinkim, ahaksa langa nakon de salbiridankam, dekam sa anakare ola wet so gwer,

“Zen nama Yesussu de taïbliannak tatem ëzauk gwe'an, sap zen aha-ere enlalakam lowehe gwenan.

Zen hen kitak ëngaya gwen hap de ol dawemsa de golasas gwennak dowal mo kigi hon de syal ta gwen zi niban eijan makan lowehe gwe'an.

28 Men zen sap Yesussu de taïblihan hap jalse neibirida gwenan, zen hwëna hom desa naïribirida gwenan.”

Zen zep, kirekam de em zëno mae mo nwenak lowehe gwenkam, zen dekam sa anakan dam nulsuk gwer, “Alap sa desa en ngaya tabiri. Nen hwëna esa juwer.” 29 Sap Alap in kim emsa zëre mo kwasang-kwasang nakon kwang guludaka, zen Kristussu de taïblihan en hap hom. Hwëna Zen hen dekam de Kristus mo bose hap kareksa goltowe gwen hap emsa kwang guludaka.*

30 Zep nen apdekam Kristus mo jana zi makane karekna oltowe gwenan— in kirekame asa kara la gwek, men kimë nama emsa golëlowehe gwekke. Hen men kirekame nër hom asa asalblak, ëe namaë kirekam nëbe mae hap de jal zi niban golëeija gwe'an.

2

Kristus mo kim de lowehe gwen hap de ol:

1 Aya-wal oso-wal, nen kie anakan eis gwibirin:

Kristus hun de zeraha-en gwenkam, zen dekam zebe

enho nakon dikim tatete gwen hap dena eis gwibirin.

Zëno kwasangna hen ki nëno mae mo enhonak lwa gwenan.

Hen zëno Enhona man nësa golëlowehe gwenda,

zebe aha-ere enlala naban lowehe gwenan,

hen nënaka kwasang eibirida gwenan.

2 Sap nen kirekame eis gwibirin, zen in zebë emsa titi tabi'in: A kire enkam lowehe gwek:

enlalana aha-en,

kwasangna aha-en,

enhona aha-en,

hen dwam gwibinni aha-en.

Kirekam de lowehe gwenkam, ëe asa tangan emsa isrip-sri gwibirida gwer. 3 Bahem ba

maesa anakare enlala naban syal gwe-gwibin, “Diki ëe amaka mam gwe'an.” Hen bolte-bolte enlalana bahem ing ta sone gwen. Hwëna enlala betekkam em ere mae mo Kristen bose walya anakare enlala naban blikip gwesibirida gwen, “Zen mamna. Eë an betekna.”

4 Bahem ere mae en mo tim en hap ëalp gwe-gwen. Hwëna aha zisi de mas gwibirida gwen hap em hen ëalp gwe-gwen.

5 Emki hen ere mae mo enlalana betek ta gwibin— men kirekam hen Kristus Zënaka Alapsa de blikip gwesiblin hap betek takake.

6 Yesus nonol lonesen nakon kim gwëka, Zen dekam Alap Zëna kiye.

Hwëna Zen hom desa zëre en hap anakan inik gwibirki, “Diki A-enë Alap han ë gwen.”

7 Zen hwëna man desa hli yulku-dekam de tingare zi mo tana iltikinnik babu gwen zi mo kim syal gwe-gwen hap.

Hëndep zi tangankam zep okam-anak awe hata zaka— an ki hen nen.

* 1:29 1:29 Mat. 5:11-12; Kis. 5:41; 14:22

8 Dekam zep Alapsa de betek gweblan hap Zënaka tîn hîp sosok taka- in kim karekkam te-lidak sonnak de makan ta irinkim dakyé.
*

9 Zen in zep hëndep Alap teipsîn tangannak drë neka,

hen zëno bosenâ tîngare ahakore bose nakon teip gulsubluka.

10 Zep zëno bosesa de salbinkim dikire tîngan boklena kom da gweblak-

sap ngatan zi mo langnak de wenyâ,

sap okamanak de wenyâ,

sap juwen zi mo langnak de wenyâ.

11 Hen dikire tîngan anakan ëkira gwe-gwek, "Kristus Yesus Zen eiwa teipsîn tanganna!"

Sap kirekam de Yesussu boltere tankam, dekam hen Bian Alap zëre mo bosesae teip ulsublu'an. *

12 Zen in zep, aya-wal oso-wal, men kirekam Yesus Alapsa blikip gwesiblika, nen hen kirekam nen Alapsa blikip gwesik gweblan. Ëe kimë nama emsa golëlowehe gwek, em dekam dawemkame ano ol san Alapsa betek ë gweblak. Zep ano tim bwanak kire enkam em betek gwebla tine gwen. Sap Alap insa kirekam owas tangankam nësa ngaya tabirki, zep nen aïriblan naban zëre hon dikim ëtal gwesin hîp ëalp gwe-gwen. 13 Sap Zen Zen nësa enho nakon golësyal ta gwenda- dekam de zëre mo dwam gwibin sin aha- ere enlalakam ang ta gwen hapye.

14 Zep nen banakare maesa de goltowen nakon, tonsun srëmkam hen keisa-keisa srëmkam nen lowehe gwen. 15-16 Sap nen dekam aha zi mo nwenak esa ënwe-mase gwer- san de Alap mo wei-wik gun walasna kiye,

enlala lalak enna hen enho kles gwesin srëmnâ. Zep nen kime ëngaya gwen hap de ol dawemna okama kawesinnik awe ol halada gwenan, dekam enlala kawesin zi mo nwenak esa ënwe-mase gwe-gwer- san de keis de zil anenna kiye. Zep Kristus mo lwa halzan hap de yaklanak de hatankam, ëe asa isrip-sri naban zëbe hap emsa anakan golëtrëblal, "An zen- ano syal gwibinkim de Emsa taïbliblan wenyaye. Ëe waba hap homë dan-sin niban syal gwibirida gwek- men kire hap Ena asa zer sonekaye."

17 Ano emsa de syal gwibin nikon insa Yesussu dawemkam laïbliblak, zep em mese ere mae mo timni zëbe hap sosok ulblik. Zep eno mae mo lowe henna in man Alap hon nwe-mase gwe-gwe'an- san de otweransa de zëbe hap tru tasik seblanna kiye. Zep hen kirekam, asa de tankam de ano kal wet so'ak, dekam sa hen nwe-mase gwer- nëno mae mo tim sosok gublunna insa de Alap hap goltrë seblanna kiye. Zen in zebë emsa gubirida'an: Alap sa nëno mae mo syala ansa dokwak gulu! Ëe in zebë isrip-sri gwe-gwe'an, hen ëe ama eno mae mo kire hap de isrip-srina eis gwibi'in. 18 Zen in zebë emsa gubirida'an: Emki hen ëisrip-sri gwe-gwen, hen ano isrip-srina insa emki gul irin.

Mae hap de ol: Paulus kim Timotius ne Epafroditus neka de teisyâ sonen hap kalang gwe'ankake.

19 Bian Yesus mo dwam gwibin sin diki lwa'ak, ee ama Timotiussu de nabakam ebon mae osan dep zer sonen hap dwam gwe'an. Zen kim de etan ebon mae onakore ol dawem naban gollwa ha'an zaka, ano enlalana dekam tangan sa oto gwesili. 20 Timotius in zen en

* 2:8 2:8 Ibr. 5:8; 12:2 * 2:11 2:11 Ef. 1:20-21; Yes. 45:23

tangan– aban de enho apde ën naye. In zep zen hen dawemkam emsa de mas gwibirida gwen hap alp gwibirida gwenda. ²¹ Ahakon kitak zëre mae mo timsi ngalap nei gwibirin. Hwëna dekam Yesus hup de syala man eititi nei gwibirin. ²² Hwëna em mese hen desa anakan tame lak, “Zen taibliblan tanganna.” Aban kimë Yesus hup de ol dawemna ol hal-ada gwëk, ëe dekam ëre mo walas tangan makanë zersyal gwe-gwëk. ²³ Zep ëe asa nabakam Timotiussu ebon mae osan dep zer sonezal–Roma mo teipsin-teipsinni kim de abe hap dena klis nu'ikye. ²⁴ Hen ëe ama Biansa anakan taiblibla'an, “Molya holo gwëk, dekam sa ëre hap hen orana kles tyasiblibla– dekam de emsa etan duwebiridazan hapye.”

²⁵ Suratna an han ëe ama ein nëre mae mo wal bose dawemna Epafroditussu etan ebon mae osan dep zer sone'an. Em sap desae ano tahasa de tri so gweblan hap ër sonek. Zen ano syal bose dawem, hen ëe debané dowal mo kigisa ëreija gwenan. ²⁶ Zen man kitak emsa ensa lwabirda gwenda, hen enlalana anakare hap dowebla hana gwenda, “Zen kim sangsangna asa nasalblak, zen man tangan asa ngalap në gwebla'an.” ²⁷ Eiwa, zen man tangan sangsangna sabak gwëka, hëndep tin hip alp gwesiki. Hwëna Alap man kwasang gweblaka, hen asa kwasang gweblaka. Sap zen de tilinam ano enlala dowe hananna dekam tangan maka taman kinika. ²⁸ In zebë ebon mae osan dep de etan zer sonen hap dwam gwebla'an. Sap hla tankam esa tangan isrip-sri ëblal. Hen ano ebe mae hap de embwanna, hen zëbe hap dena, dekam sa sëwe hera. ²⁹ Zep emki

nëre mae mo wal bose dawemna in isrip-sri naban dokwak tan–Kristen zini nen men kirekame nënaka dokwak ulida gwenanke. Kirekam de zisi emki blikip gwesibirida gwen, ³⁰ sap zen mes Kristus hon de syal gwe-gwen hap zëre mo angna sosok taka, hëndep eno mae mo bose hap de ano tahasa tri so gweblannak maka tilki.

3

Yesus en hon de ëblol gwe-gwen hap de ol:

¹ Zep aya-wal oso-wal, aumwa hap ëe ama emsa gubirida'an: Dawem enkam Bian Yesussu isrip-sri ë gweblak. Eë sap mesë isrip-sri hap dena suratnak awe ale gulzim, hwëna etan kire habë emsa titi tabi'in. Sap zen dekam tangan esa ëtatete gwer. ² Hwëna terya-tyakam lowehe gwëk. Lwa makare zi mana emsa karek san dep lup nulin halank! Zen zen yasik da gwibirin– dekam de to mip blom tasibinkim timsi karek gun hupye. Sap zen man tim nul gwenan, “Yahudi mo ëpba titi tabin ola in san de ang tankam dekam esa Alap mo nwenak ëdakastil.” ³ Hwëna em bahem desan ang ta gwen. Sap nen mese Alap mo nwenak ëdakastil. Zen hom. Sap nen an Alap zëre mo Enho ensa de blol gwe-gweblankame Alapsa betek ë gweblanan. Nen Yesus ensae anakan boltere la gwenan, “Zen diki Zen sa asa ngaya tala.” Nen home anakan tim ul gwenan, “Eë de kiresa tahakam syal gwibinkim dekam asa Alap mo nwenak dakastil.” *

⁴ Hwëna orep ëe amaka Yahudi Kristen zini in mo kirekam de tawa tabin sin dan syal-syala ban ang gwe'an. Sap ëe ama sërkam tangan Yahudi mo titi

* 3:3 3:3 Rom. 2:28-29; Gal. 6:15

tabin ol san ang gwe-gwek. Zëbon mae onakon nara molya asa kwë ta'anam- aha-en mae de ngip gun srëmkamye. ⁵ Musa mo titi tabin ol san de ang tan hap, asa de jaha gwen nakon kim mingguna aha-en tamank, dekam zep asa to mipna nablonsubluk. Èe an Israel wal tangan, Benyamin Bak mo ausu nakorena. Ano auyan-azana tingan Ibrani mo ausu nakore zi. Hen èe sërkam tanganë Musa mo titi tabin ol san ang gwe-gwek, hëndep zebë Farisi hon tik. ⁶ Èe zëno mae mo tawa tabin sin enlala syal-syala banë ang gwe-gwek. In zebë hëndep Kristen zini karek ta gwibik. Hëndep zini ba nakon dep?- asa gublunna, "Zen mes Musa mo titi tabin ola gulumunku."

⁷ Hwëna mensaë sërkam orep kyang-kyang gulsuk gwek, èe mesë desa kitak Kristus ensa dikim hwëna ang gwe-gweblan hap tapbla guk. Zen diki zen tangan- dawem wenyaye. Nonol in desanë ang gwe'ak, zen waba hap. ⁸ Yahudi mo ëpba ol ensa homë kirekam enlala gwe-gwibirin, hwëna tigare zi mo kirekam-kirekam syal gwibinsi, zen kitak waba hap. Diki dawemna aha-en: Ano Bian Yesussu de tame tanna, zen diki zen- dawem tangan wenyaye. Desa de ang gweblan hap, zen zebë hëndep tingan anakare enlala naban tapbla guk, "Zen san de blë nabare tembanëna kiye- hiri gun en hap dena." Diki èe ama tangan Kristus en hon de gwë gwen hap dwam gwe-gwe'an- dekam tangan de sërkam Kristussu tame tan hap, ⁹ hëndep Deban en tangan de zeraha-en gwen hap. Zep èe ère en mo sostonkam homë etan alp gwe-gwe'an- titi tabin ol san de ang gwe-gwenkam de

Alap mo nwenak dakastin hipye. Hwëna Alap Zëna mes èe dikim dakastin hip dena abe hap syal gwibir-blika- èe kimë Kristussu taibliblakke. ¹⁰ Zep èe ama tangan Kristussu de anakan tame tan hap dwam gwe-gwe'an,

"Diki zëno sosonna, men dekam tin nikon ngaya gweka, abon zen hen lwa gwen.

Hen ano enlalana diki zëno kim zen hen lwa gwen- Zen in kim sap karekna goltowe gwekaye.

Diki èe hen ère mo angna sosok tan- men kirekam Zëna zëre mo angna tin hip sosok takake.

¹¹ Hëndep èe hen wëhë Yesussu tana wei san zetro song gwe'ak?- tin nikon de etan ngaya gwenkamye."

Yesussu de tana wei san zertron hap de ol:

¹² Hwëna èe homë ënaka anakan boltere ta'an, "Èe mesë tangan Yesussu hli-hli tasik," ahaksa, "Ano enhona mes tangan lalak gwera." Hwëna èe namaë kirekam dikim gwën hap Yesussu dan syal-syala ban zetro song gwe'an. Sap zëwe de hëndep hatan hap mes ki asa Kristus kwang taka. ¹³ Aya-wal oso-wal, sap eiwa, èe nama homë tangan tal gyesi'in, hwëna èe anakare enlala en nabanë zertron da'an, Èe Kristus en osan anik dam gwesikhak.

Èe babë lure san de banakare maesa enlala gwibin niban zertron- ënaka de boltere tan hap de enlala, ahaksa enlala dowe hanan nabaneye.

Sap èe ngein en san debë ¹⁴ dam-dam enkam hluwe'an- dekam de nabakam hatan hap, men zëwe dep Kristus mo kwasang-kwasang

* 3:14 3:14 1Kor. 9:24-27

nakon Alap asa kwang
takake.*

15 Zep dikire hen tingan men zen Kristussu de zeraha-en gwennak ezise gwe'an kirekam de enlala naban lowehe gwek. Hwëna men zen de lure san lwan dahal gwe'ak, Alap sa desa etan oto tasik gwibiri. 16 Zep orana men zëwe Kristussu de zertronkam wet so gwe'ak, dekon en bahem lwan dahan. Hwëna emki dekon zertronkam ayang gun.

17 Zen zep, aya-wal oso-wal, ano mae mo kim lowehe gwek-men kirekamë Timotius mae han ënaka ebe mae hap ërak la gwibir-zimkke. Zini men zen hen ano mae mo kim lowehe gwenan, emki hen desa salbirida gwen.* 18 Sap ëe mesë emsa de gubirida gwenna beya guk, hen angkam etan nwe go-ho nabanë emsa gubirida'an: Zini beya nik zëre mae mo lowehen nakon anakare enlalana nërtrei gwizimnin, "Yesus zen waba hap telidak sonnak tilki." 19 Kirekam de zini zen syauk blanak dep dena! Zen hom Alapsa betek në gweblanan, hwëna zëre mae mo tim nikore hole-hlena in desa en betek neibirisen gwenan. Zen zëre mae mo lowe hensa boltere nul gwenan, hwëna zen diki maka nolsaher gwe-gwenan. Sap zëno mae mo enlalana zen auhu-kama ennak dep dena. 20 Hwëna nen an ngatan zi mo langnak dep de wenyä zen. Nen in zebe enlala zon tasiblin naban nësa de ngaya tabin hip de Zini Bian Yesussu kara ë gweblanan. 21 Zen sa nëno mae mo auhu-kama tim sin-sinni ansa nëp wet tyasibir-zim zira-dekam de zëre mo tim makan ëliwehen hap. Nen hen dekam zëre mo kim esa ëlilit ane gwer. Sap zëno kirekam de syal gwibin hip de sosonna man tangan taman kinik. Zen zep sa okamana ansa

kítak hëndep denaban bi gwibir zira.

4

Aumwa hap de ol zim-zim:

1 Zen in zep, aya-wal oso-wal, zen kirekam em Bian Yesussu de taibliblannak tatem ëzaun. Em ano kwasang gwibirida gwen wenyä- men desaë sap hlaludan hap embwan gwibirida gwenanke. Em in zen tangan ano isrip-sri gwibiridan wenyäye.*

2 Yudia ne Sintike ne, ëe ama emsa titi so'an: Aha-ere enlalakam emki ën, sap em apdekam mese Kristus hun ërahaen gweka. 3 Hen Szigus Bak, em eiwa ano syal bose dawem. Emki we darena insa mas gwizimdinzen dekakim enlalasa aha-enlak. Sap ëe kimë iwe syal gwegwek, zen ano tahasa ap tri koso gweblak- dekam de Yesus hup de ol dawemsa golluwe gwen hap. Zen Klemen Bak Swe mae han apdekam ano tahasa ap tri noso gweblak. Eë ama taibli'an: Zëno mae mo bosem-sena mes ngatan zi mo langnak hëndep de ëngaya gwen hap de wenyik mo bosemse nabare bukunak ale dabik.

4 Em dwan Bian mo bi gwibiridan nakake. Zen in zep em ëisrip-sri gwe tine gwen. Etan emsa gubirida'an: Em ëisrip-sri gwe tine gwen. 5 Dikire tingan emsa anakan hla nulida gwek, "Zëno mae mo enhona sae-sae tanganna. Jakal-jakala tawa naka hom." Zen kirekam em lowehe gwen, sap Bian Yesus man angkam hatan hap goleki de gwe'ara. 6 Bahem banakare mae hap ëngalap gwe-gwen. Diki Alap hap em tingan anakan kira gul gweblan, "Eë ama tol kire hap tahalha gwe'an," ahaksa, "Eë kire kareksaë goltowenan." Hen deban dawemsa em golbla tine

* 3:17 3:17 1Kor. 4:16; 11:1 * 4:1 4:1 1Tes. 2:19-20

gwen. ⁷ Nen de kirekam Alap hap kītak yaing gīl gweblankam, Zen dekam sa anakan dikim tame gul gwen hap de enlalana nēbe mae hap ing ta sone gwizimdi, “Nen an ejwa zēre mo taha terenake lowehe gwenan.” Mensa Alap kirekam ing ta sone gwizimnira, zini desa toton bējen tame gun-Kristus hun de zeraha-en gwen srēmkamye.

⁸ Zep aya-wal oso-wal, aumwa hap ēe ama emsa gubirida'an: Emki ere mae mo enhonak anakare enlala dawem ensa ing ta sone gwen:

Eiwa de enlala,
kwasang-kwasang enlala,
dam-dam enkam de gwēn hap de enlala,
enho kles gwesin srēmkam de gwēn hap de enlala,
sae-saekam de lowehe gwen hap de enlala,
hen Alap en hon dikim tal gwesin hip de enlalasa.

⁹ Mensa ēe emsa tawa ta gwibik hen ayang gul gwizimk, sap olkam ahaksa ēnaka de ebe mae hap ērak tazimdkim, zen kire enkam lowehe gwēk. Dekam Alap, men Zen zēre mo tahana nēp deisu guzim'ira, Zēn sa emsa golēlowehe gwera.

Paulus kim Pilipik de Kristen zi hip dawemna gol sonezimkike, sap zen mes zēno tahalhana su nul sone gweblak:

¹⁰ Eno mae mo zi lup gul sōnenna kim yaing gwezak, ēe ama dekam Biansa dawemkam isrip-sri gweblak. Sap ēe holokamē dwam gwe-gwēk–dekam de ebon mae onakore olsa sane gwen hapye. Hēndep em kime nēr hom asa mas ēblak, ēe dekam zebē hen emsa anakan tawa gwibiridak, “Zen nama asa kwasang nē gweblanan.” Em home sap asa de kwasang gweblanna olzausuk.

Hwēna ēe an langanakē gwē gwenan, zebē eno mae mo abe hap de kwasangna insa tawa gwibir srēm gwe-gwēk. ¹¹ Hwēna ēe homē anakan eisbik, “Zen mes asa da dasik.” Sap ano enlalana mes tangan hohle gwēka–sap banakare tahalha mae naban de gwēn, hwēna dekam sowe henkam de gwēn makanē eis gwibirin. ¹² Zep ēe sap de tahalha naban gwēn, hen sap tahalha srēmkamye, ēe hwēna sowe henkam de gwēn makanē eis gwibirin. Zep ēe mesē tangan dam gulsuk–mensa zini sērkam dei gwibirinye! Zen in zep sap banakare maesa de goltowen nakon, sap itri naban de sowe henkam gwēnna, sap hen usak naban de tahalhakam gwēnna, ēe nama asa sowehen enkam de gwē gwen makan eis gwibir. ¹³ Sap banakare maesa de goltowe gwenkam ēe nama asa isrip-sri naban gwē gwer, sap Kristus man abe hap sosonna insa gol gweblanda. ¹⁴ Hwēna sap kirekam, em ema tangan ēsam gwesik–ano tahalhana insa de ap sul soneblankamye.

¹⁵ Hen Pilipik de zini, ena tawana: Eē kimē ēse tak ere mae mo langna Makedoniasa hli yuk-ol dawemsa dekon etan aha lang san gol haladan hap, dekam em ene ano tahalhana ap su kul sone gweblak. Hen zini kim ano ol toran nakon Yesussu daibli gweblak, dekam hen em ene ano isrip-srina eis gwibik. ¹⁶ Hen Tesalonikak kimē tahalhakam gwē gwēk, zēwe hen-henkame ano tahalhana ap su kul sone gweblak. ¹⁷ Hwēna bahem asa kil tīn, “An sawe olsa ki asa gu sonebiridaka.” Bējēnē. Diki ēe ama tangan dwam gwe'an–em dikim anakan ētawa gwen hap, “Alap sa abe mae hap dawemna mam gulsuzimdi, sap ēe ama Paulussu mas ē gweblak.” ¹⁸ Eno mae mo asa de mas

gwe-gweblanna mes tangan sowehek. Zep in syake. Ëe angkam dawem enkamë gwë gwe'an, sap Epafroditus Bak mes eno mae mo abe hap de gol soneblanna golhata zaka. Eno mae mo asa de mas gwe-gweblanna in man Alap hon nwe-mase gwe-gwenan– san de otweransa de zëbe hap tru tasikse gweblanna kiye. Alap man tangan sam gwesik gwibi'ira. ¹⁹ Zep tingare eno mae mo tahalhana sa hen nëre mae mo Bian Alap Kristus onakore sërkam de kae-kaekam sul sone gwizimdi.

²⁰ Dikire hëndep denaban Bian Alap mo bosena teip nulsublunda gwëk! In eiwa tangan.

²¹ Dawem! Ano dawem gol sonenna an amki hen tingare Kristus hun de zeraha-en gwen wenya enbiridak. Eno mae mo ëKristen gwen wal bose wal om men zen aban mae lowe he'an, zen hen dawem ensa ebe mae hap nol sonezimk. ²² Hen tingare ahakore Romak de Kristus hun de zeraha-en gwen wenya kirekam hen dawem ensa ebe mae hap nol sonezimk– nonol tangan men zen Roma mo teipsin tangan zi mo golak syal ta gwenanke.

²³ Dikire Bian Kristus Yesus mo kwasang-kwasangna eno mae mo enhonak lwa gwëk.

Paulus mo surat Kolosek de Kristen zi hip

¹⁻² Tīngare Kolosek de Kristen zi hip— men zen enho lalakkam lowehe gwenan, hen Kristus en onak men zen tatem ēzauk gwenanke,

Kristus mo dam tasin zini Paulus onakon, hen nēre mae mo osona Timotius onakon:

Dawem! Alap mo dwam gwibin sin ki kirekam lwak, zep Kristus asa dam tasiki— zēre hap de olsa dikim gol halada gwen hapye. In zebē ebe mae hap ale gulzim'in.

Diki Alap Zēn sa ebe mae hap kwasang-kwasang zemka mamkam gol gwizimdi. Hen nen zēno taha terenak esa lowehe gwer.

Paulus kim wal bose wal zeban Kolosek de Kristen zi hip Alapsa zigu soneblakake:

³ Ēe ēre mo wal bose walya ban kimē ebe mae hap Bian Yesus mo Biansa abe la gwenan, ēe dekam dawemsaē Alap hap olbla tine gwenan. ⁴ Sap ēe mesē anakan ēsane gwe-gwek, “Kolosek de Kristen zini in mes tangan Kristussu dawemkam daīblīblak, hen zen tīngare aya-wal oso-walya dawemkam kwasang neibirida gwenan.”

⁵ Em mae habe kirekam lowehe gwenan: Sap em anakare enlala nabane Alap hon ēyaing gwe kinī gwe'an, “Ano mae mo dakal hap de gol dawemna mes ngatan zi mo langnak Alap nēp hamal tazimki.” Ngatan zi mo lang hap dena insa, em mese ētawa gwek— in kim eiwa de ol dawemna ebon mae onak hatakke.

⁶ Ol dawemna in angkam man tīngare lang san langa gwesik halada'an. Zini zep beyakam

ēei gwe-gwe'an— in kirekam hen ebon mae onak lwakye. Em kime ol dawemna insa ēsane gwek, em dekam zebe anakan tame uk, “Hare Alap mo nēbe mae hap de kwasang-kwasangna eiwa kike.”

⁷ Em Epafras Bak onake ēsak. Zen ano mae mo syal bose dawem tanganna. Hen zen ano mae mo weinak Kristus mo nganak iwe syal gwe-gwenda. ⁸ Zen kim awe hata zaka, zen man asa gubirida zaka, “Kolosek de Kristen zini man hen emsa Alap mo Enho nakore kwasang-kwasang naban kwasang neibirida gwenan.”

⁹ Zen in zep, ēe kimē kirekam emsa asalbiridak hēndep angkam, ēe homē Alapsa de ebe mae hap abe ta gwenna olzausuk gwenan. Ēe anakanē Alapsa abe la gwenan,

“Bian, ere mo dwam gwibinsi de tawa gwibin hip de enlala blalsa emki zēbe mae hap dawemkam ing ta sone gwizimdin— ere mo Enho nakore enlala blalkam. ¹⁰ Dekam Kolosek de Kristen zi mo lowe henna sa Bian, ere mo nwenak dakastil gwer, hen zen sa aha zi hip anakan noltrei gwizim, ‘Bian en hon de lowe henna, an kirekam.’ Dekam zēno mae mo lowe henna te makan sa tē gwer— dawemsa de aha zi hip goltrei gwizimdinkim. Hen Bian, dekam zēno mae mo Emsa de tame tanna sa esek gwese gwizim.

¹¹ Bian, dikire ere mo sērkam de sosonna zēbon mae onak lwa gwek, hēndep zen sērkam ētatete gwen— sap banakare karek maesa de goltowe gwenkam. Hen deban zen ēisrip-sri gwe-gwen,

¹² hen dawemsa zen ebe hap gol gweblan. Sap Em mese zēno mae mo enhona oto tasizimki— zen dikim ngatan zi mo langnak bitī gwen hapye, hen zen dikim ere mo hlil irin zi niban zēwe hēndep denaban lowehe gwen hapye.”

¹³ Ēe kirekamē Biansa ebe mae

hap abe la gwenan, sap Bian mes nësa lang kawesin nikon hil tibirin halzaka- zère mo dang tininak de Tane mo irik ginnik depye. ¹⁴ Tane zem in, Zen nësa karek-karek nakon hil ti sonebirki- men zen sap orep nësa hulekye. Sap Zen Zen- nëno mae mo karek-kareksa de tap gulsuk gwizimdin hip de Zi niye.

Mae hap de ol: Kristus Zen Zen- teipsin tangan Zi niye.

¹⁵ Zini nen home Alapsa nwekam hla la gwenan.

Hwëna Alap mo nonol Walasna Kristus, Zen Alap zère mo nwe-mase naban apdenak.

In zebe Kristus onakon Alapsa anakan tame la gwenan, "Alap Zëna Zen hen kirena."

Tane zem Kristus, Zen hen Alap mo tingare yang tabin wenyik mo teipsinni.

¹⁶ Kitak de kire-kirena, zen Alap Kristus mo taha san yang tabirki-

sap ngatan zi mo langnak dena, sap okamanak dena, sap hlauluda gwen wenyu, hen sap hlauluda gwen srëm wenyu.

Sap Alap mes Kristus de kitak bi gwibin hip kalang gwëka- sap tingare irik ginni, mamna hen betekna, sap okamanak dena, hen sap ngatan zi mo langnak denaye.

¹⁷ Zep tingare Alap mo yang tabinni, zen ausuna Kristus. Zen Zen kitak zère mo sasonkam teirensik gwibirida- yakla nwena, benna, hen hi mae naye.

Zen in zep dawemkam aha-erenak ërlwa gwenan.

Zen srëmkam maka ësekwak gwe'an.

¹⁸ Zep Kristus hun de zeraha-en gwen zini, zen okamanak awe san de Kristus mo timni kiye.

Kristus Zëna Zen zëno mae mo nola.

Zen nonol lonesen nakore Zi, Alap zère mo nonol Walas.

Zen zep nonol tanganna tin nikon ngaya gwëka-

Zen dikim tingare ëngaya gwen wenyuka teipsibiridan hap.*

¹⁹ Sap Alap Zëna man tangan tingare enho naban de Tane zem in hon gwë gwen hap sam gwesiki.

²⁰ Sap Alap mes kalang gwëka Zëbon onakon de tingan etan zère han zerumlae gwen hap- sap okamanak de lowehe gwen wenyu

hen ngatan zi mo langnak de wenyu.

Zen Tane zem in mo kalkam kitak golëumlae gwëka-

men zen te-lidak son nakon nëno mae mo

karek-kareksa dikim ngan gulsuz- imdin hip

wet soblakke.

²¹ Zep nen hen menkam Alap mo jal zi mo kime lowehe gwëk. Nen dekam Alap onakon langanak, sap dekam nëno mae mo lowe henna hen enlalana karek enna.

²² Hwëna angkam mes Kristus nësa Alap zère hon golëyaing gwëka, hen mes nësa golëumlae gwëka- Zen kim zi tangankam de tim niban nëno mae mo karek-kareksa dikim ngan gulsuzimdin hip tilkike.

Zëno syala in kon zep Alap angkam nësa anakan enlala gwibirida gwe'ara, "Zen mes tangan ère mo nwenak ëdakastil- san de ëkarek gwen srëm zini kiye."

²³ Zen in zep, Yesussu de taiblïblan nakon bap nen ëbutahal gwen. Nen tatem zëwe en ëzauk gwen. Hen Zëbon en

* 1:18 1:18 Ef. 1:22-23

nen enlalasa anakan zon tasikin gwen, “Mensa engaya gwen hap dena nesa gu-gubiridaka, nen eiwa esa ulin.” Nen kire enlalasa gol moko makan eiyas tan-ekakim eewak gwe srēm gwe-gwek. Sap e-en home ol dawemna insa laiblibik. Hwēna desa mes tūngare lang san nol haladak, hen asa mes Bian Yesus dam tasiki—desa de golluwe gwen hapye.

Paulus kim zere mo syala srip gulsuzimkike:

²⁴ Zen in zep, aya-wal oso-wal, ee ama isrip-sri gwe-gwe'an—ee ansa karekna goltowe gwenanye. Ee sap asa jalom ek tihinak awe gwē gwer. Sap ol dawemna insa nen laiblibik, ee desa de golasas gwe-gwen jal habē awe gwē'an. Nen Kristen zini mese Kristus mo timnik bitī gwēk, ee zebē hen anakarekam dam gulsuk, “Ee kimē Kristus mo bose hap karekna goltowe gwe'an, zen san de Zēn de hen etan goltowenna kiye.”* ²⁵ Zep Alap asa tūngare Kristen zini emsa de mas gwibirida gwen hap dam tasiki—em in zen hen Kristus mo timnik bitī gwēkke. Hen ano syala, zen emsa de sowe henkam Alap mo olkam hleng sosubirida gwen hap. ²⁶ Ee men dekamē emsa hleng sosubirida gwe'an, zen men desa orep tangan Alap nesa de ngaya tabin hip dena kalang gwe-gukuke. Nēno mae mo auyan-azana, zen man sap desa de tame gun hup dei gwibik. Hwēna angkam Alap mes zere mo hlil irin zini nēbe mae hap goltreizimki. ²⁷ Hen Zen man dwam gwe'ara—tūngare zi ausu dikim anakan etawa gwen hap, “Zere mo ngaya tabin hip de kalangna in, zen sērkam de hē'ho gwibin tanganna.” Bol-zaun tanganna, Kristus Zen diki nēno mae mo enhonak Zen gwē gwen. Zen

dekam tangane anakan tame ul gwenan, “Nen eiwa esa zere mo ngatannak yaing gwer.”

²⁸ Zen in zebē ere mo wal bose walya ban Alap onakore enlala blalkam tūngare zini anakan titi la gwibirin, “Karek san dep de orana insa baes eblak. Kristus Zen Zen—engaya gwen hap de ora naye.” Sap ano mae mo dwam gwibinni, zen tūngare zisi de Alap zere onak de tagal gulsunuk anakan golētrēblan hap, “An mes tangan Kristus hun de zeraha-en gwennak etatete gwēk.” ²⁹ Ee, Paulus, zen in zebē tangan tūngare ere mo sosonkam alp gwe-gwenan. Hwēna ere en tangan mo sosonkam homē. Hwēna Kristus abon zere mo sērkam de sosonsa ing gul sone gwenda.

2

¹ Aya-wal oso-wal, ee ama em dikim ano syal hap denaka etawa gwen hap dwam gwe'an. Ee syala dohon-hon tangannak gol gwenan—Kolose hen Laodikiak de zini ebe mae hapye, hen tūngare ahakore Kristen gwen zi hip men zen hen asa hla da srēm gwe-gwenanke. ² Ee mae habē tūngare eKristen gwen zini ebe mae hap alp gwe-gwenan: Em dikim enho nakon etatete gwen hap, hen em dikim enaka de kwasang gwibirida gwenkam eaha-en gwen hap. Zen dekam esa sul sonenkam anakan tame ul gwer, “Alap insa nēr hom zere mo ngaya tabin hip de kalangna nēp goltreizimki, zen hē'ho gwibin tanganna. Zēno ausuna zen kitak Kristus onak.” ³ Sap Alap mo enlala blala hen kalangna, mensa zini sērkam dei gwibirin, desa Kristus hun de zeraha-en gwenkame tame ul gwenan.

* 1:24 1:24 Kol. 1:18; 2Kor. 1:5

⁴ Èe mae habè desa ebe mae hap ale gulzim: Emsa de yasik tabin hip de zi boton ora san dep sıl tıbirhal srèm gwe-gwen hap. Yasik ta gwıbin zini in mo ola sap zen dèrek gwen, hwèna bahem desan ang ta gwen. ⁵ Èe sap ebon mae homè gwé'an, hwèna ano enlalana san de eban mae de golèlowe henna kiye. Zep èe ama tangan sam gwesik gwenan- anakan de emsa salbirida gwenkam, "Zen dawemkam lowehe gwenan, hen Kristussu de taıblıblankak tatem èzauk gwenan."

Kirekam de taıblıblan nakon de Kristus hun zeraha-en gwen hap de ol:

⁶ Nen mese anakan èkira gwek, "Kristus Yesus, Zen eiwa ano mae mo teipsinni," zen in zep nen ki èalp gwe-gwen- dawemkam de Deban zeraha-en gwen hap. ⁷ Nen ki Yesus onak èmas gwirin. Nère mae mo gwènnak nen ki Kristussu gwèblan- san de ngırın gol tenya kiye. Desa de taıblıblankak nen ètatete gwe zahe gwen- men kirekam Epafraş Bak emsa tawa ta gwıbirkike. Deban nen ki Alap hap enho nakon dawemsa golbla tine gwen. ⁸ Dawem! Zi mana emsa zère mae mo yasik tabin sin dikim ang tan hap dahyo halank. Zen man zère mae mo tawa tabinni insa tim nul gwenan, "An enlala blala korena." Hwèna zen zi zère mae mo totore enlala yang tasın. Zèno mae mo tawa tabinni, zen auyan-aza mo ol aısılı kon, hen okamana awe de teipsın dowal-dowala korena. Kristus onakore naka hom.

⁹ Kristus sap zi tangankam hata zaka, hwèna Alap man tıngare enho naban Kristus hon gwè gwenda. ¹⁰ Hwèna angkam hen kirekam Kristus nèsa tıngare enho naban golègwè gwenda-

nen an zene Deban èraha-en gwekye. Zen Zen- tıngare teipsın- teipsın wenya kon Teipsın Tangan naye, sap okamanak de wenya kon, hen sap gulk de wenya konye. ¹¹ Nen kime Kristus hun taıblıblankam èraha-en gwek, Zen dekam zep nèno mae mo enhonak anakan ale gulku, "An ère mo dena." Nen dekam zebe hen enho nakon anakan eis gwıbi'in, "Ano karek gol gwen timni an meş Kristus te-lidak sonnak goltiki." Yahudi zini kim to mipna blom dasik gwıbirin, zen tahakam tim ensa wei-wei da gwıbirin. Hwèna Kristus hun de zeraha-en gwenkam, zen dekam zebe enho nakon èliwehe gwenan.* ¹² Sap nen kime Kristussu de taıblıblankam baptis gwenak ang ta gwenan, dekam man anakan nwe-mase gwe-gwenan, "Nèsa hen mes Kristus mae han apdekam kang nulnek." Hen Zen kim tın nıkon गया gweka, dekam zep hen anakan nwe-mase gwe-gwenan, "Nèsa Zen dekam golèngaya gweka." Zen kirekam nèbe mae hap lwa gwızim'in, sap nen ema anakan Alap mo sosonna laıbli gwıbi'in, "Zen eiwa mes Kristussu tın nıkon गया taka."*

¹³ Orep nen Alap mo nwenak san de tok-tokna kiye. Sap nen dekam karek ensae syal ei gwıbik, hen nèno mae mo enhonak dekam auhu-kama enlala en lwa gweka. Hwèna angkam Alap mes nèsa apdekam Kristus mae han गया tabirki- Desa kim tın nıkon गया takake. Zen Zèbon onakon Alap nèno mae mo karek-karekna totoresa nèp tap gulsuzimki.* ¹⁴ Menkam nèno mae mo karek-karekna man ngatan zi mo langnak bukunak naıt gwıbik- tokonak de bonsa de aıtbin makan. Zao hen man ale nul gwek, "Kirekam de Musa mo

* 2:11 2:11 Gal. 5:24 * 2:12 2:12 Rom. 6:4

* 2:13 2:13 Ef. 2:1-5; 2:8

olsa de gulmurun zini, kirekam de karek tan.” Hwëna nëno mae mo bon yala in kitak Alap hom gulku–Kristus hup de te-lidak sonnাক de makan gul irinkim. Deban zep Yesus goltilkĩ. ¹⁵ Sap Kristus kim te-lidak sonnacak tilki, Zen dekam zep hen dowal mo kigisa wal bose wal zeban tahalebin nika yal gul ineka– anakan dikim tungare zi hip golëtreizimdin hip, “Zëno mae mo sosonna angkam hom tangan.”

¹⁶ Zen in zep, zi de anakan emsa titi ta gwibinni,

“Em ba habe golsriwen tembanena insa olgwen gwibirin?”

“Hen golsriwen hona insa ba habe otde gwibirin?”

“Alap hap de yaklana insa em ba habe ang ta srëm gwe-gwenan?”

“Ben ëse hap de tembane yawalak em ba habe ang ta srëm gwe-gwenan?”

“Hari Sabatnak hen ba habe syal ta gwenan?”–

kirekam de emsa zi titi ta gwibinni, bahem salbirida gwen.*

¹⁷ Sap kirekam de golsriwenna in, zen Kristus de hatan srëmnake kirekam syal ei gwibik. Sap dekam namae kara ë gweblak. Zen in kitak san de honak de zëre mo au-ausa hla ta inenna kiye. Hwëna eiwa de tanganna, zen Kristus onake hla kul gwenan.

¹⁸ Anakan hen ki emsa yasik da gwibirin, “Alap mo dam taha nakore zi de nësa mas gwibiridan hap, tembanesa nen ki ëlwa gwen– dekam de blikip gwesibiridan hapye.” Kirekam de zini anakan hen ki titi da gwibirin, “Eë kirekamë eisirkim hlauk. Ano eisiri an san nen ang tan.” Hwëna em bahem desan ang ta gwen. Dawem! Zen mana ngatan zi mo lang san dep de

orasa ebe mae hap gwa-gwa da gwizimmink, ki hwëna em molye zëwe dep de mire sigina lop laink. Kire zini waba hap zënaka boltere da gwibirin, hwëna zëno mae mo enlalana auhu-kama en nakorena. ¹⁹ Kire zini mes Kristus onak de emas gwirin nikon ësyalhe hanak. Hwëna Kristus Zen diki Zen Nola. Nen an tingare Kristen zini san de zëno taha-tanana kiye. Zep Kristus mo timni, sap dan gaing nënna hen sana, zen kitak zëre mo sosonkam aha-ere timnik ësyal gwe-gwenan. Kristus mo timni in dekam zep mam gwe-gwenan– men kirekam Alap Zëna dwam gwibi'irake.*

²⁰ Nen mese Kristus hun ërahaen gwek, zep Zen kim tilki, Zen nëban mae apdekam golëjuweka. Okamana awe de teipsin dowal-dowala menkam man nësa dahalebik. Hwëna Kristus kim nësa golëjuweka, nen dekam zebe zëno mae mo tahalebinni in kon ëhil gwe hanak. Zep em ba habe etan yasik tabin sin de ang tan hap ëalp gwesik gwe'an?– okama ennak dep de anakare jalse gwen san de lwan dahan hapye:

²¹ “Ansa bahem twin gwibin.”

“Ansa tangan bahem mae akasi-bin.”

Ahaksa, “Bahem ansa olk gun.”

²² Hwëna okamanak awe de tembane nwe-masena, zen twinbinkim dekam zep jek-jak gwe-gwenan. Zep ba hap de kire hap etan jalse gwen ola mas gul gwen hap?! Zen auhu-kama zi mo jalse gwen. Alap onakore naka hom.

²³ Eiwa, auhu-kama zi mo jalse gwen ola insa zini man tim nul gwenan, “Nen eiwa nëre mae mo timkim de syal dohon-honna ansa syal gwe-gwibinkim esa Alap mo nwenak ëdawem gwer.” Zen zep waba hap zëre mae mo timni karek da gwibirin– anakan de tim gunkum, “Eë an dekam Alapsaë

* 2:16 2:16 Mrk. 7:14-23; 1Tim. 4:1-5 * 2:19 2:19 Ef. 4:15-16

blikip gwesibli'an." Zep kirekam de yasik tabinni insa man tim nul gwenan, "An enlala blala korena." Hwëna zëno mae mo syala in waba hap! Zini men zen sap desan ang ta gwenan, hwëna zëno mae mo auhu-kama hole-hlena hom kim tap gwe-gwizimnin.

3

Anakare enlala naban de lowehe gwen hap de ol: "Ano angna zen awe hom. Zen ngatan zi mo langnak gwë'ara."

¹ Zep nen mese Kristus hun de zeraha-en gwenkam zëno timnik bitī gwëk. Zep man nwe-mase gwe'an: Kristus kim tilki, Zen nëban mae golëjuweka. Hen Zen kim etan ngaya gwëka, hen ngatan zi mo lang san dep kim sewe seka, nësa dekam zep hen golësesek gwe seka. Zen in zep, nen anakarekam ëenlala gwe-gwen, "Ano angna, zen awe hom gwë'ara. Zen ngatan zi mo langnak gwë'ara— men zao Kristus Alap mo dam taha nakon teipsinkim nikin'irake." ² Zep nëno mae mo enlalana dikire gulk de lang ennak ëdohon gwëk— men zëwe hen nëno mae mo angna ëgwë gwe'anke. Okamanak awe bap zen. ³ Okamanak awe, nen tok-tok makare nike lowe he'an. Sap nëno mae mo angna Kristus angkam Alap zëre onak golëlowehe gwe'ara— men zëwe enho aha-erekam Alap zëre han ë gwe'arake. ⁴ Nëno mae mo eiwakam de angna, zen Kristus onak. Zep Alap kim de Kristussu tïngare zi hip zertreizim'inka, nen hen dekam zëwe! Hen nen dekam teipsin-teipsin zi mo kim esa Kristus mo alp nakon zëre mo ngatannak hen lowehe gwer.

⁵ Zen in zep, ere mae mo auhu-kama tim nikore hole-hlena emki gwirsik irin— anakarena, kahalo gwen hap de hole-hle,

wesya de lirak oson hap de hole-hle,
swi enkam de gwë gwen hap de hole-hle,
aha karek maesa de gon hap de hole-hle,
hen te-ala beya gwen hap de hole-hle naye.

Te-ala beya gwen hap de hole-hlena in, zëno nwe-masena apdenak— yang tasin dowalsa de boklesa kom so gweblan nabanye. Sap te-ala beya gwen hap de enlalakam de gwë gwenkam, dekam hwëna Alapsa lip sane ë gweblanan. ⁶ Zen kirekam zini karekna nulin halasen gwenan, hwëna zen dekon zep Alap mo jala okamanak de hatan hap golek de gwe'an. Zini men zen kirekam Alap mo dwam gwibin srëm san lowehe gwenan, Zen dekam sa timbwas tabir zira. ⁷ Nen hen menkam kirekame lowehe gwëk. Nësa hen dekam kirekam-kirekam hole-hlena in zen hule gwëk. ⁸ Hwëna angkam nen ki nëre mae mo kirekam-kirekam hole-hlena insa hiri gun—

wal bosyansa de u sal-sal gweblan,

husus gweblan,

lamang tan,

wakwak tan,

hen nop-nop gweblan mae naye.

⁹ Nëre mae mo Kristen bose walya bap nen boton ta gwibin. Sap nen mese nëre mae mo ëpba kirekam-kirekam naban hole-hle naban baju ëpbasa de hiri son makan hiri osok. ¹⁰ Dekam zebe hwëna ngatan zi mo langnak dep de enlala ësena baju ëse mo kim alala lak. Nen angkam san de aha zi, ësena. Alap men Zen nësa yang tabirki, Zen man etan nësa ëse ta gwibirida— zëre mo kim dikim ëliwëhen hap, hen zënaka dikim hlī-hlī tasin hip. ¹¹ Zep nen an angkam san de ëse yang tabinni kiyë. Zep kire zini zen

bëjen etan zënaka anakan klis gul gwen:

“An Yahudi zi.”

“An Yahudi srëm zi”

“An to mipsa de blaonsublunna.”

“An kire srëmna.”

“An aha zi ausu nakore zi.”

“An kareksa de gol gwen zi ausu nakore zi.”

“An zi mo tana ïltikinnik de babu gwen zi.”

“An kire srëm zi.”

Sap nen an kitak Kristus hun de zeraha-en gwen zi, hen Zen angkam nëno mae mo enhonak gwë gwe'ara.

¹² Zen in zep, nen Alap mo hlil irin zi mo kim nen lowehe gwen. Sap nësa mes zëre han dikim zeraha-en gwen hap ngan tasibirki. Zep nen an zen– Zëno kwasang gwibiridan wenyaye. Zep nen ki nëre mae mo lowehen ësena insa pakean ëse mo kim alala ta gwen– anakarekam de lowehe gwenkam, dawemsa hen kwasang-

kwasangsa de tïngare zi hip gol gwizimdinkim,

enlala betekkam de lowehe gwenkam,

tïngare zisi de sae-sae enkam golëlowehe gwenkam,

hen tatem de ëzauk gwenkam.

¹³ Jala bap nen lam gul gwen– dekam de hwë-hwëkam nënaka kareksa gol gwizimdin hipye. Hwëna nen ki hwë-hwëkam kwasang tola ban karekna insa eititi gwe-gwibin. Sap Alap mes Kristus mo kwasang-kwasang nakon nëno mae mo karek-karekna eititi gwibir-zimki, zep nen hen diki kirekam nen eititi gwe-gwibin.

¹⁴ Hwëna bol-zaun tanganna, nënaka nen kwasang gwibirida gwen. Zen san de tak ësesa de daunnu kiye– pakean ësena insa dikim jak sosun hup. Zen dekam tangan esa aha-ere enlalakam lowehe gwer. ¹⁵ Sap Alap

mes nësa kwang guludaka– Kristus mo timnik de bitï gwenkam dikim ëaha-en gwen hapye. Zen zep Kristus onakore aha-ere enlalakam de lowehe gwen hap dena in, dikire nësa enho nakon irik gik. Deban Alap hap nen dawemsa golbla tine gwen.

¹⁶ Kristus hup de ol dawemna dikire nëno mae mo enhonak dawem enkam sa gwëk. Hen tïngare Kristus onakore enlala blalkam nen nënaka tawa ta gwibin, hen dawem san dep nen dekam nënaka titi ta gwibin. Hen Alapsa nen enho nakon terya ban isrip-sri gwe-gweblan– sap Alap mo ëbpa ola kore tërkam, Kristus hup de tërkam, hen sap Alap mo Enho nakore tërkam. ¹⁷ Nëno mae mo lowe henna, sap syala hen ola, dikire Bian Yesus mo bose ensa dikim teip gulsuk gweblan en hap lwa gwëk. Hen deban Bian Alap hap nen dawemsa golbla tine gwen– Kristus insa dawemna nëbe mae hap gol gwizimnirake.

Aha-ere golak de Kristen zi kirekam zënaka golëlowehe gwen hap de ol:

¹⁸ We walya, emki ere mae mo zi walya blikip gwesibirida gwen, sap Kristen we wal hap zen kirekam dakastilzim'in.

¹⁹ Zini, emki ere mae mo we walya kwasang gwibirida gwen. Jal-jalkam bahem golëlowehe gwen.

²⁰ Walasna, ane-bia mo ol san em ang ta gwen. Bian Alap dekam sa hen emsa sam gwesibiridala.

²¹ Bi walkam dena, ere mae mo walasna bahem u sal-sal ta gwibin. Ki hwëna enlala nik sa ëdowe hana gwer.

²² Zi mo tana ïltikinnik de ëbabu gwe-gwen wenyaya, ere mae mo okamanak de zi bina in mo ol san em ang ta gwen– sap zen de emsa kara ta gwennak, hen sap kara tan srëmnak. Hen tïngare enho naban em betek gwibirida

gwen. Sap em dekam ere mo eiwakam de zi bina Bian Yesus-sue hen blikip eisik gweblanan. ²³ Zep banakare maesa de syal gwibinkim, tingare enho naban em anakare enlala naban syal ta gwen, “Èe an zisi homë babu gwebla'an. Hwëna Bian Yesus mo abe hap de dwam gwibir-blinna, zen ère mo zi bina an, zëno èk nakon sa wet so gwer.” ²⁴ Zen kire enlala naban em syal-syalkam syal ta gwen, sap ena anakan tawana, “Zen diki Bian Yesus sa ère mo syal eini ap golblala– Zen kim zère mo hlil irin zi hip de hamal gulzimdinni insa golzim'inkaye.” Eiwa, Zen Zen en tangan emsa bi gwebla'ara. ²⁵ Hwëna emki èenlala gwen: Men zen karekna nol gwenan, Alap sa etan zère mae mo karek gon jam enkam karek tabiri– sap bose nabare wenyä, hen sap bose srëm wenyä. Alap hom ahakore en naka auhukama zi mo kim golëake gwenda.

4

¹ Men zen aha zisi bi neibirida gwenan, emki ere mae mo tana ìtikinnik de lowehe gwen zisi enlala dam-dam enkam golëlowehe gwen, hen zëno mae mo tahalhasa emki sul sone gwizimdin. Sap ena hen mes-em ètawa gwëk, “Asa de bi gweblan Zini hen kike– men Zen ngatan zi mo langnak gwë gwendaye.”

Aumwa hap de titi tabin ol:

² Alapsa em gu sonebla tine gwen. Hen salok-salokkam lowehe gwëk– ekakim anakare enlala naban lowehe gwëk, “Nen ki kire hap Alapsa abe tan.” Hen deban dawemsa Bian hap olbla tine gwëk. ³ Abe mae hap emki hen abe ta gwen– orasa

dekakim ap kles tyasik gwizimki, èe akakim Kristus hup de ol dawemsa * aha zi hip sowe henkam srip ulsuk gwizimk, èe in zep de jal hap bwinak awe gwë'anke. ⁴ Zep abe hap emki hen anakan abe ta gwen, “Zen diki dam-dam enkam zen srip gulsuk gwizimdin.” Sap Kristus Zen kire hap asa dam tasiki.

⁵ Em de Kristussu de taibliblan srëm zi niban golëlowe henkam, dekam enlala blala ban em golëlowehe gwen. Hen Alap de ebe mae hap Kristus hup denaka dikim srip gulsuzimdin hip orasa kles tyasik gwizimkim, desan en em ang ta gwen. ⁶ Hen emki dawem enkam de ding gul gwizimdin hip èalp gwe-gwen. Eno mae mo ol toranna, kwasang naban zen lwa gwen, hen zen dèrek gwe-gwen.

Mae hap de ol: Paulus mo wal bose walya dekam kirekam lowe he'ak.

⁷ Èe suratna ansa nère mae mo osona Tikikus Bak honë ebe mae hap gol sonezim'in. Zen ano dang tininak de syal bose, hen zen taibliblan tanganna. Tingare abe hap de ola, zen zen sa emsa tonbirida zala. ⁸ Zen in zebë ebon mae osan zer sonek– zen de eno mae mo enlalasa sè ta sonezimzin hap, zëbon onak de abe mae hap de olsa èsane gwenkam. ⁹ Kolose ere kore walya Onesimus Bak, zen hen sa ang gwebla zala. Zen hen nëno mae mo dang tininak de oso, hen taibliblan tanganna. Zi darena in zen sa kitak abe hap dena emsa anakan lonbirida zala, “Paulussu angkam kirekam në gwebla'an.”

¹⁰ Aristarkus Bak, men debanë bwinak awe è gwe'an, dawem ensa ebe mae hap gol sonezimki. Barnabas Bak mo naimlina

* **4:3** 4:3 Mensa ayatna awe “Kristus hup de ol dawem”kam li nul sonek, Paulus “Kristus hup de ol aning gun”kum ale gulku. Desa de dam gulsun hup, emki hlaun Kol. 1:26-27, hen Kol. 2:2nak.

Markus hen dawem ensa ep gol sonezimki. Markus hup de ola mensaë nonol emsa gu sonebiri-dak, zen desan em ang tan: Zen de ebon mae hata zankam, emki dawemkam dokwak tan. ¹¹ Hen Yesus Bak, aha bosena Yustus, zen hen dawem ensa ebe mae hap gol sonezimki. Yahudi zi ausu nakore ëKristen gwen dan-ahare zini in, zen zen en ano tahana ap tri noso gweblanan– Alap mo irik gin hip de ol dawemsa de golasas gwe-gwennakye. Zen zen asa dawemkam tatete da gwenan.

¹²⁻¹³ Hen ahana Kolose ere kore walya, Epafras Bak, zen hen dawem ensa ebe mae hap gol sonezimki. Zen hen Kristus mo nganak de syal gwe-gwen zi dawem tanganna. Zen enho zon tasik gweblankam ebe mae hap Alapsa abe ta tine gwenda– em dikim Kristussu de taibliblannak tatem ezauk gwen hap, hen Alap mo dwam gwibin sin dikim etal gwesin hip. Zen kirekam zausun srëmkam ol gu sonenkam emsa alp gwibirida gwenda– sap Laodikiak de zini, hen Hiyerapolisk de zi. ¹⁴ Ano mae mo dokter dawemna, Lukas Bak, apdekam Demas Bak han, dawem ensa hen ebe mae hap ol sonezimki.

¹⁵ Laodikiak de ano mae mo aya-wal oso-wal hap emki hen ano mae mo dawem gol sonenna ansa ayang gulzimdin. Hëndep Nimfa Bak hap hen ayang ulbik, hen tïngare Kristen zini men zen zëno golak tagal gwe-gwenanke. ¹⁶ Em kim suratna ansa tïngare Kristen zi mo inik baca ulsuk, dekam hwëna Laodikia san dep ol sonek– zao de zi deka hen baca nuk. Eë mesë hen aha suratna Laodikiak de Kristen zi hip gol sonezimk. Zen kim hen desa ebe mae hap ayang nul sonezim'ik,

desa hen tagal gwennak baca uk. ¹⁷ Hen Arkipus Baksa anakan en-blak, “Ebe hap mensa syala Bian Yesus wei yul soneblaka, dawem enkam de sul sonek.”

¹⁸ Aumwa hap de ola ansa ëre mo tahakamë ep ale gulzim'in: † Eë, Paulus, dawem ensa ebe mae hap gol sonezim'in. Eë ama etan emsa enlala sobirida'an: Eë awe tahalen nikë jalom ëk tihinak gwë gwe'an!

Bian Alap mo kwasang-kwasangna dikire ebon mae onak lwa gwëk!

† 4:18 4:18 Suratna an, aha zi Paulus mo olsa ale gulzimki. Hwëna aumwa hap de ol ensa, Paulus zëna ale gulku.

Paulus mo surat Tesalonikak de Kristen zi hip

¹ Suratna an kitak de Tesalonikak de Kristen zi hip, Bian Alap ne Teipsin Zini Kristus Yesus nik mo bi eibiridan wenyia kip,

Paulus, Silas, hen Timotius mae onakon:

Dawem! Diki Alap Zën sa kwasang-kwasang zemka mamkam ebe mae hap gol gwizimdi. Hen nen zëno taha terenak esa lowehe gwer.

Mae hap de ol: Tesalonikak de zini dawemkam ëKristen gwëk.

²⁻³ Aya wal oso wal, ëe henhenkam ebon mae onakonë dawemna Bian Alap hap olbla tine gwenan. Eno mae mo bosem-sesa de gubin nibanë etan-etankam anakan en sone gweblanan,

“Bian, ëe dawemsa ebe hap ol gwebla'an, sap Tesalonikak de zini zëre mae mo Bian Yesusu de taibliablansa dawemkam aha zi hip noltrei gwizim'in, hen zëno mae mo kwasangna mes aha zisi de mas gwibirida gwenkam wet sozimk. Hen zen Kristus de lwhahal zannak dep dawemkam kara në gwebla'an, in zep tatem ëzauk gwe'an.”

In zebë kirekam nëre mae mo Bian hap dawemna ebon mae onakon ol gweblanan.

⁴ Aya wal oso wal, ëe orep mesë anakan dam ulsuk, “Alap man emsa kwasang gwibiridaka, in zep hëndep emsa hlil inki.”

⁵ Sap ëe kimë ol dawemkam emsa tawa la gwibik, em mese dekam anakan dam ulsuk, “An totore olsa hom. An Alap mo ol, sosen tanganna.”* Dekam zep hen Alap mo Enhona ebon mae ing gwe

heka, in zep ola in eno mae mo enhonak dawemkam saltik. Ena hen tawana: Èe men kirekamë ebon mae onak ënaka ërak makan kang ul gwekye. ⁶ Zep em dekam zebe Bian Yesus mo ërak san, hen ano mae mo ërakna in san ang tak. Em hen aha zi hip ere mae mo Alapsa de taibliablanna ema oltrei gwizimk. Zao zep hen emsa Desa de taibliablan srëm wenyik sërkam karek da gwibik. Sap man ki emsa neibirida gwëk, hwëna em home dekam Yesusu de ang gweblan hap baes tak. Sap Alap mo Enhona man ebon mae isrip-srina ing gul sone gwizimki, zebe ola insa dawemkam urensik gwëk.* ⁷ In zep Makedonia hen Akaya mo langnak de Kristen zini ebon mae onakon anakan hla nul gwëk, “Kristen zini diki kirekam zëre mae mo eini noltrei gwizimnin.” ⁸ Bian Yesus onakore ol dawemna insa dekam zep ebon mae onakon Makedonia hen Akaya san dep nolteisik. Hwëna desan en hom. Tingare zi-ë zi-ë san eno mae mo Alapsa de taibliablanna insa mes nolteisik. Zep ëe etan enda kore zisi asa anakan gubiridal?– “Zen mes dawemkam ëKristen gwëk.”

⁹ Sap ëe kimë desa olëtowe gwenan, zen man kitak asa anakan aïsïl neibirida gwenan, “Tesalonikak de zini dawemkam emsa dokwa-kwak nuk. Zëre mae mo ensasa srëm dowal yang tabinni dekam zep hli nulidak. Dekam zep hwëna Ngaya Zini eiwa de Alapsa betek nëblak.” ¹⁰ Zen man hen asa nenbirida gwenan, “Tesalonikak de zini dawemkam Yesusu lwhahal zannak dep kara në gweblanan.”

In eiwa, aya wal oso wal, sap Alap eiwa tin nikon Tane zemka ngaya taka, zep Zen eiwa ngatan zi mo lang nakon sa nësa kwang guluda hala–nen de Alap mo jalsa okamana awe hlaun srëm hap.

* **1:5** 1:5 1Kor. 2:4-5 * **1:6** 1:6 Kis. 17:5-10

Sap Alap mo jal de okamanak hatan hap dena man tangan golek de gwe'an.

2

Mae hap de ol: Paulus mae kim Tesalonikak de lowehe gwenak ërak makan zënaka kang nul gwekke.

¹ Aya wal oso wal, ena tawana: Ëe waba hap homë ebon mae yaïng gwek. ² Ena tawana: Ëe kimë nonol Pilipik yaïng gwek, zen man tangan asa karek da gwibik hen lamang da gwibik. Eno mae mo ënak hen man sap asa jalse neibirida gwek. Sap eiwa kirekam, hwëna nëre mae mo Alap abe mae hap enlala tatetena zer gwizimki. In zebë udobe naban Alap onakore ëngaya gwen hap de ol dawemna inkam emsa lonbirida gwek.* ³ Zep ëe emsa de yasik tabin hip homë yaïng gwezak. Aha enlala aning tan naban homë yaïng gwezak-boton olsa de tawa ta gwibin hip. ⁴ Hwëna ëe an Alap mo taïblibiridan zië yaïng gwezak-ëngaya gwen hap de ol dawemsa de ebe mae hap ayang gul gwizimdin hip. Sap ëe zi de asa sam gwesibiridan hap homë syal ta gwenan. Hwëna Alap, men Zen zi mo enhona karatda ta gwibirizimnira, Zen en de asa sam gwesibirida gwen habë syal ta gwenan.*

⁵ Ena tawana, hen Alap mo nwenakë emsa gubirida'an: Ëe ëre mae mo timsi de ngalap gwibin hip de enlala naban homë yaïng gwezak. Ëe u siwen enlala naban homë emsa anakan bën-jana la gwibik, "Ano tawa tabinkim mese ëei gwer, zep angkam kirekiresa em ap kap tazimdin."* ⁶ Ëe ebon mae onak ëre mae mo bose dikim mam gwen hap homë syal

ta gwek- sap eno mae mo nwenak, ahaksa aha zi mo nwenak.

Ëe an sap Kristus mo dam tasibin zi, zep sap amaka dekam emsa abe mae hap de ba maesa kap ta gwizimdin hip abe la gwibik. Ëe hwëna homë. ⁷ Ëe hwëna ol dawemna inkamë dawem enkam emsa laïzi gwibik-men kirekam an wal zem walas zemka momkam daïzi gwibirinke. ⁸ Ëe sap Alap onakore ol dawem enkam de emsa tawa ta gwibin hibë yaïng gwezak. Hwëna ama tangan emsa kwasang eibirida gwek, hëndep zebë emsa de mas gwibiridan hap ëre mae mo timni isrip-sri naban sosok la gwibik.*

⁹ Aya-wal oso-wal, ena tawana: Ano mae mo danna te-ala hap de syalak zep hen ësin gwe-gwek-sap yaklam, sap kam. Ëe mae habë ëre mae mo syala insa ol gwek: Dekam de Alap onakore ol dawemna insa totoresa ebe mae hap gol gwizimdin hip, emsa de dohon-hon ta gwibin srëmkam.

¹⁰ Nglinak de gwë gwen Zini Alap mo nwenakë emsa gubirida'an- ena men kirekame asa kara la gwibikke: Ëe ebon mae onak enlala lalakkamë hen dam-dam enkamë lowehe gwekenho kles gwesin srëmkam. ¹¹ Sap em tawana: Ëe bi zik de walas zemka alp gwibiridan mo kimë emsa olëlowehe gwek. ¹² Ëe zebë aha-en aha-enkam ebe mae hap ol zim-zimni ol gwizimk. Em kime karekna oltowe gwek, ëyë hwëna eno mae mo enlalana tatete la gwizimk. Hen eno mae mo lowehen dikim Alap mo nwenak dakastin hip ama emsa titi la gwibik. Sap Alap Zëna man emsa zëre mo irik ginnik dikim bitit gwen hap kwang guluda'ara- hen zëre mo sërkam de ngatannak dikim lowehe gwen hap.

* 2:2 2:2 Kis. 16:19-24; 17:1-9

* 2:4 2:4 Gal. 1:10

* 2:5 2:5 Kis. 20:33-35

* 2:8 2:8

Yoh. 10:11

13 Ëe hen ama ebon mae onakon Alap hap dawemna mae hap olbla tine gwenan: Sap em kime abon mae onak Alap mo ola ësane gwe-gwek, em dekam zebe hëndep anakare enlala naban kyang-kyang ulsuk, “An eiwa Alap zère mo ol. Auhu-kama zi mo olsa hom.”* Sap em mese ola insa kirekam laïblibik, in zep ola in eno mae mo enhonak syal gwe-gwenan. 14 In zep, aya-wal oso-wal, em Yahudi mo langnak de Kristen zi mo kim lowehék. In kim ahakore Yahudi ëKristen gwek, hwëna Yahudi bose zem dekam man karek da gwibik. Emsa in zep hen kirekam karek da gwibi'in- ere korena men zen ëei gwe srëm gwe'anye. 15-16 Sap Yahudi zini, zen kirekam ëgwë gwenan. Zen orep Alap mo olsa de ayang gul gwen hap de zini man damera gwek, hëndep Yesussu dak, dekam zep hen asa nëralsa sone gwibik. Zen zep hen asa angkam anakan tru-tru nul gwizimnin, “Em bahem Yahudi srëm zini ola inkam tawa ta gwibin.” Zep zen in man ënwe-mase gwe'an- tïngare zi mo jal zi. Sap zen ëngaya gwen hap de ol dawemna insa man tru-tru nul gwizimnin. * Zen dekam zep zère mae hap de karekna bwang nulsukse gwenan, hëndep angkam Alap de heip gun hup dena mes tangan golek de tabir.

Mae hap de ol: Paulus man tangan Tesalonikak de Kristen zi niban de etan golëtowen hap dwam gwe-gweka.

17-18 Aya wal oso wal, nen ein tangane ësýawek, zep ano mae mo enlalana nama ebon mae onak lwa gwe'ara. Ëe ama eis gwibi'in, “Ano mae mo walasna angkam kwasap walas mo kim

lowehe gwe'an.” In zebè sap etan-etankam emsa de duwebiridazan hap ëakasik gwek. Hwëna dowal mo kigi asa tru-tru gul gwizimki. Ëe an Paulus, ëe ama sap etan-etankam emsa de duwebiridazan hap akasik gwek, hëndep zebè aumwa hap Timotiussu emsa de amjanbin hip zer sonek. 19 Sap em in zen tangan- ano mae mo isrip-sri gwibiridan wenyaye. Nëno mae mo Teipsinni Yesus in kim de lwa ha'an zaka, ëe dekam asa emsa isrip-sri naban zëbe hap anakan olëtrëblal, “An zen- ano mae mo syal gwibinkim de Emsa taïbliblan wenyaye!” Ëe zep asa hwëna Yesus onak hë'ho gwibinni hla kul.* 20 Zep em in ano mae mo hë'ho gwibin wenya hen isrip-sri gwibiridan wenya zen tangan.

3

1-2 Aumwa hap ëe anakanë ëenlala gwek, “Ëe banakan asa ëgwër- Tesalonikasa de amjanbin srëmkamye?” Dekam zebè ola anakan aha-en uk, “Timotius em neik song gwe. Ëe Silas han ëna Atenak asa ër.” Dekam zep hëndep nère mae mo osona in emsa amjanbir zika. Zen hen Alap mo nganak de syal gwe-gwen zi- Kristus hup de ol dawemsa de gol halada gwen hap dena. Ëe mae habë ër sonek- zen de emsa Yesussu de taïbliblannak de tatem ëzauk gwen hap dena kim titi ta gwibin hip. 3 Ëe mae habë emsa ngalap eibirida'ak, “Yesussu de taïbliblan nakon mana etan lwanda halank, sap nësa man angkam karek da gwibi'in.” Ena tawana: Nësä de kirekam karek ta gwibin hip dena mes ki Alap mo kalang gwe gunnuk lwak.* 4 Sap men kime apdekam lowehe gwek, ëe hen mesë dekam kirekam emsa enbirida gwek, “Nësä sa karek

* 2:13 2:13 Gal. 1:11-12 * 2:15-16 2:15-16 Kis. 2:23; 9:23-29; 13:45-50; 14:2-5; 14:19; 17:5; 17:13; 18:12 * 2:19 2:19 Plp. 2:16; 4:1; 2Kor. 1:14 * 3:3 3:3 2Tim. 3:12; Kis. 14:22

da gwibir.” Hen ena tawana: Zen mes ki hëndep kirekam lwak. ⁵ Zep ëe Paulus, ëe homë enlala nakon emsa sëwe hebirida gwëk, zen in zebë hëndep Timotiussu ebon mae osan dep zer sonek-dekam de emsa tawa gwibiridan hap, “San ha nama Kristussu de taïblihlannak tatem ëzau'un?” Ëe ama emsa anakan ngalap gwibiridak, “Men zen nësa golëliwenda gwenda, san ha zen mes aha ora san dep sil tibir halka? Ki ëe waba habë dan-sin niban syal eibirida gwëk.”

Mae hap de ol: Timotius kim etan Tesalonikak de zi hip dena tonzim zikake.

⁶ Hwëna Timotius mes nër hom ebon mae onakon lwahal zaka, hen zen mes ebe mae hap de ola isrip-sri gwibin tangan naka asa anakan tonzim zika, “Zen nama Yesussu de taïblihlannak tatem ëzauk gwe'an, hen zënaka man kwasang neibirida gwenan. Hen zen nama nësa zolan-zolan neibirida gwenan, hen nësa de etan golëtowen hap enlwan neibirida gwenan- nen men kirekame hen desa de hlauludan hap ëenlwan gwe-gwenanke.” ⁷ In zep, aya-wal oso-wal, ëe kimë kirekam Silas han sane ëk, ëe dekam zebë enlalana oto eisik. Zep ankam ëe sap asa karekna oltowe gwer, hen zini sap sa asa karek da gwibir. Hwëna em de nama Yesussu de taïblihlannak tatem ëzauk gwenkam, ëe ama tangan ësam gwes'iin. ⁸ Zep ankam enlala nakon mesë tangan ësëweher, sap em namae Bian Yesus onak tatem ëzau'un. ⁹ Zep ëe kimë Alapsa en sone gweblanan, isrip-srina ebon mae onakon zebë sërkam eis gwibirin. Ëe zebë Alapsa isrip-sri ëbla tine gwenan. ¹⁰ Zebë hen enlala zon tasiblin naban kam denaban yaklam denaban abe la tine gwenan- dekam de

eban mae etan golëtowen hap, hen dekam de etan emsa dawem enkam Yesussu dikim taïblihlannak hap denakim titi ta gwibin hip.

Paulus kim Tesalonikak de Kristen zi hip Alapsa abe takake:

¹¹ Diki Eirzi-Bia Zën sa orana abe mae hap kles yasizimdi- emsa dikim amjanbiridan hap denaye. Ëe zebë anakan Biansa abe la tine gwenan,

¹² “Bian men kirekam Ena Tesalonikak de zi hip de kwasangna ano mae mo enhonak dohonse gul gwizimki, Emki kirekam etan zëno mae mo enhonak syal gwe-gwen- zen dekakim zënaka dawemkam kwasang neibirida gwëk, hen ëKristen srëm zi hip dekakim hen kwasangsa noltrei gwizimki. ¹³ Bian, zëno mae mo enhosa emki tatete ta gwizimdin- zen dekakim enlala kles gwesin srëmkam hen enho lalakkam lowehe gwëk, hen zen dekakim ano mae mo Teipsinni Yesussu dawemkam nërtowek, Zen de ngatan zi mo lang nakon zëwe de wenya ban golëlwan dahal zannak.”

4

Kristen zi de kirekam lowehe gwen hap de ol:

¹ Aya-wal oso-wal, ëe Kristen zi dikim Alap mo nwenak ësam gwesin hip dena mesë emsa tawa la gwibik, hëndep em mese desan ang tak. In zebë etan Teipsin Zini Yesus mo bosekam emsa titi labi'in- em dikim kire sialsala etan esek gulse gwen hap. ² Sap Kristen zi mo kirekam de lowehen hap de ola mensaë Bian Yesus mo bosekam ayang ul gwizimki, ena namae desa enlala ei gwibi'in. ³ Zep Alap mo ebe mae hap de dwam gwibinni, zen em dikim enho lalak enkam lowehe gwen hap, hen ëkahalo gwe-gwensa dikim baes tan hap. ⁴ In zep zikim dena, em ere mae mo

wanga tēbolena enho lalakkam olēinik gwe-gwek, aha zi mo bi gwibin nika ekakim nwe enkam hla kulsuk gwek. * ⁵ Bahem ere mae mo hole-hle san ang ta gwen- men kirekam Alapsa de tame tan srēm zini ēgwē gwenanye. ⁶ Zi bose uk mo dobe jopnak bahem ake anen, hen bahem ap son. † Kire zini Bian sa kareknak kang gulu- men kirekamē hamal hap emsa enbirida gwekke. ⁷ Sap Alap hom nēsa anakan gubiridaka, “Em kahalo sasonkam lowehe gwek.” Zen diki enho lalak enkam de lowehe gwen hap nēsa gubiridaka. * ⁸ Ee ansa emsa tawa labi'in, zen ere mae mo olsa hom. Zep men zen de ola ansa baes neibi'ik, ki zen mes Alap, men Zen zēre mo Enhona zer gwizimnira, zēno ola baes gwibirida.

⁹ Angkam ēe sap Kristen bose wal omka dikim kwasang gwibirida gwen hap denaka amaka ale ulzim'in, hwēna Alap Zēn mes ki kire hap dena ebe mae hap golzimki. ¹⁰ Ere mae mo kwasangna mese ki oltrei gwizimk- tingare langna Makedoniak de ere mae mo Kristen bose wal hap. Hwēna aya-wal oso-wal, ēe ama emsa titi labi'in- em de ere mae mo kwasangna insa etan esek gul kini gwen hap.

¹¹ Emki ēalp gwe-gwen- enlala sēsekkam de lowehe gwen hap. Aha zi mo syalak bahem enaka golēngewenda gwen. Hwēna diki e-en em ere mae mo syalsa gol gwen- men kirekamē emsa enbirida gwekke. * ¹² Dekam Kristen zini nēno mae mo bosena sa aha

zi mo nwenak dawem gwer, hen nen dekam aha zisi molye blol eibirida gwek.

Bian Yesus de etan lwa halzan hap de ol:

¹³ Aya wal oso wal, ēe homē em de anakan tame gun srēm hap ēdwam gwe'an, “Nēno mae mo Kristen wal bose walya men zen juwenkam ēteingir gwe guk, zen banakan sa ēgwēr?” Sap ēKristen gwen srēm wenya, zen iye zik de tīnkim karekkam halahla neibirida gwenan, sap zen hom Yesussu enlalana anakan zon dasik gweblanan, “Zen sa desa ngaya tala.” Hwēna ēe homē ki ēdwam gwe'an- em de hen kirekam ēgwē gwen hapye. ¹⁴ Sap nen mese anakan ētaiblik, “Yesus sap mes tīlki, hwēna man etan ngaya gweka.” In zep nen hen anakan ētaibli'an, “Yesussu de taibliblan wenya men zen juwenkam ēteingir gwe guk, Yesus kim de etan lwa ha'an zaka, Alap sa desa Yesus onak dep tagal gulsulu.” ¹⁵ Ee in zebē Bian Yesus mo ola, etan de nēsa tagal gulsuzun hap dena, ebe mae hap ayang gulzim'in: Yesus de etan lwahal zankam, nen an zen nama ngaya wenya lowe he'an, nen bējen nen juwenkam de teingir gwe gun wenya insa ngatan zi mo lang san de sesek gwe senkam ngip guludan. ¹⁶ Dekam Alap mo dam taha nakore zi mo teipsin nik sa ol mamkam takenbirida zala, ki esa ngatan zi mo lang nakore sramin aukuna ēsane gwer. Zen dekam sa nēno mae mo Teipsinni Yesus Zēna butnak dep ati gwe ine zala. Desa de taibliblan

* **4:4** 4:4 Yunani olkam wanga tēbole hap dena “botol”kam ale nuk. Yunani olkam zen kirekam nolzabe gwek- in kirekam hen Orya olkam wanga tēbolekam olzabe gwenanke. Hwēna Yunani olkam aha dam gulsunnu hen ki. Zen a kirekam moye: Em dawemkam we walya ban de enho lalakkam ēn hap denaka tame uk- dekam de aha zi mo bi gwibin nika nwe enkam hlalsuk gwen hap. (1Kor. 6:12-20) † **4:6** 4:6 Paulus mae mo langnak dobe jopna hom, hwēna Orya ol zini kirekam gulk sun ola nablun gwenan- anakare hap, “Wal bose omka bahem we walya kon yane-ne tan.” * **4:7** 4:7 1Ptr. 1:15-16 * **4:11** 4:11 2Tes. 3:10-12

wenya men zen juwek, zen dekam sa nonol tim èse naban luk tal. ¹⁷ Ki sa hwëna apdekam ngaya wenya nëban mae ngli san dep lup gul ane hala- dekam de zë zëre han zertowehan hapye.* Zen dekam sa zë hëndep denaban nësa golëlowehe gwer. ¹⁸ Zen in zep, emki kirekam enlalana enaka sè ta sone gwizimdin.

5

¹⁻² Aya wal oso wal, em mese sap Bian mo hatan hap de yaklana anakan ètawa gwëk, “Zen kam de sowë zi mo kim sa nëp lwazim.”* Zep èe bëjënë emsa anakan gubiridan, “Yaklana dekam sa hata zala.” ³ Zëno hatan hap denak kim de golek de gwe'ak, dekam zini sa èkil gil gwer, “Langna an aïrïs ki lwa gwe'an- umlae enkam.” Hwëna zen kirenak sa mumuk ennak Alap mo langsa de karek gun hup dena hatal- men kiye, u nubare we de mumuk ennak zënaka eisbir anenna. Dekam men zen Yesusu daïblibla srëm gwëk, zen toton ba san molya èasendak.

⁴ Hwëna aya wal oso wal, em kawesinnik home lowe he'an. Zep Bian de sowë zi mo kim hata zannak, em molye auna ohloblak. ⁵ Sap em kawesinnik de zisi hom. Em kitak ngatannak de zi. Nen hleng gwen srëmnak de zisi hom. Nen litinnik de zi. ⁶ Zep nen bap nen ni enna truwenda gwen- men kirekam aha zi truwenda gwenanye. Nen hwëna ènwe- alk gwen srëm kam nen lowehe gwen- kawesinnik de enlala nik èmamak gwen srëm kam. ⁷ Sap kam zen dekam zini nini truwe gwenan, hen ho mamakna dekam notdeblanda gwenan, dekam zep èmamak gwe-gwenan. ⁸ Hwëna nen litinnik de zi, zep nen mamak

srëm kam nen lowehe gwen. Nen dowal mo kigi nabane èreija gwenan, zep eijan hap nen nënaka wër tyasibin. Nonol tanganna Yesusu de taïbliblanna kwasang- kwasang naban desa biti makan nen darak tan. Enlala zon tasik gweblanna desa mire sigi makan nen anakare enlala naban alala tan, “Zen sa eiwa nësa ngaya tabiri.” Dekam dowal mo kigi mo gwetapna sa nëbon mae èjawe guk hana gwer.* ⁹ Sap Alap hom nësa anakan golëguku, “Dikire ètimbwas gwëk.” Hwëna nësa mes gubiridaka, “Dikire Bian Kristus Yesus hun de zeraha-en gwenkam èngaya gwëk.” ¹⁰ Sap Yesus Zen mae hap tilki: Nen dikim apdenak zergwë gwen hap- sap nama de ngaya wenya, hen men zen ngatan zi mo lang san dep èdane gukke. ¹¹ Zen in zep, kirekam de ol zim-zimkim em enaka tatete ta gwibin- men kirekam angkam enaka oto lasik gwibi'inke.

Aumwa hap de ol zim-zim:

¹² Aya wal oso wal, èe ama emsa enbirida'an: Men zen eno mae mo ngirinnik Bian mo syala nol gwenan, emki blikip gwesibirida gwen- hen men zen emsa Alap mo olkam titi da gwibirinye.* ¹³ Dawem enkam blikip eisibirida gwëk, hen kwasangsa em gol gwizimdin, sap zen dan syal-syala ban emsa alp neibirida tine gwenan.

Aya wal oso wal, umlae enkam lowehe gwëk. ¹⁴ Men zen èenna nyauk gweblanan, desa emki anakan titi ta gwibin, “Emki hen syalak mas ta gwen. Bahem aha zi ensa blol gwibirida gwen.”

Men zen Kristus hup denaka de golluwen hap ètitik gwe-gwe'an, emki zëbe mae hap udobe naban

* 4:17 4:17 1Kor. 15:51-52 * 5:1-2 5:1-2 Luk. 17:24-32; 21:34-36; 2Ptr. 3:10 * 5:8 5:8 Ef. 6:10-18 * 5:12 5:12 Ibr. 13:17

dikim golluwe gwen hap de ol zim-zimsi gol gwizimdin.

Men zen Yesusu de taibliblannak etatete gwe srēm gwe'an, desa emki tatete ta gwibin. Sosonkam bahem titi ta gwibin, hwēna samsamkam em mas gwibirida gwen.

¹⁵ Wal bose wal oban bahem hwē-hwēkam enaka karek ta gwibin. Diki dawemsa emki hwē-hwēkam ere mae hap gol gwizimdin— nonol tanganna ere mo Kristen bose wal hap.

¹⁶ Emki eisrip-sri gwe tine gwen.* ¹⁷ Alapsa hen-henkam en sonebla tine gwek. ¹⁸ Banakare maekam de lowehen nakon Alap hap dawemsa olbla tine gwek. Sap zēno dwam gwibinni zen kirekam— Kristus mo bi gwibiridan zini nēbe mae hap denaye.

¹⁹ Alap mensa zēre mo Enhona nēno mae mo enhonak ing ta soneka bahem tūn tūsin.* ²⁰ Zep zēre mo Enhona mensa hamal hap de ola zinik ing gul sone gwizimnira, zen kim desa ayang nulzimnira gwenan, desa de esane gwenkam em bahem hwaulsuk gwen.* ²¹ Hwēna kitak de ol ayang gunnu insa, emki anakan akasik gwibin, “San ha eiwa Alap onakorena? San ha dekore naka hom?” Dawem san dep de titi tabinni, desan amki ang ta gwek.*

²² Tingare karekna em aes gwesik gwibin.

²³ Dikire Alap, men Zen tahana nēbe mae hap deisu guzim'ira, emsa lalak tasik gwibik— sap timni, angna, hen enhona, enho kles gwesin srēm kam ekakim lowehe gwek, hēndep Bian Kristus Yesus Zēn de lwahal zannak de zau'uk. ²⁴ Alap kirekam sa emsa lalak tasibiri, sap Zen taibliblan tanganna. Zep zēno nēsa de gugubiridan ola desa tūngan sa nēp sul sone gwizimdi.*

²⁵ Aya-wal oso-wal, Biansa de abe ta gwenkam asa mas eibirida gwek. ²⁶ Men kirekam Kristen zini ēgwē gwenan, ansa de baca gulsun hyanak emki kwasang naban enaka tahasa golētowaran.

²⁷ Ee Bian mo nwenakē emsa gwibirida'an: Suratna ansa tūngare Kristen bose wal ukip baca ulzimk.

²⁸ Bian Kristus Yesus mo kwasang-kwasangna dikire ebon mae onak lwa gwek!

* 5:16 5:16 Plp. 4:4 * 5:19 5:19 Ef. 4:30

* 5:20 5:20 1Kor. 14

* 5:21 5:21 1Yoh. 4:1

* 5:24 5:24 Plp. 1:6; 2Tes. 3:3

Paulus mo suratna ahana Tesalonikak de Kristen zi hip

¹ An suratna tingare Tesalonikak de Kristen zi hip, Bian Alap ne Bian Kristus Yesus nik mo bi eibiridan wenya kip,

Paulus, Silas, hen Timotius mae onakon:

² Dawem! Diki Bian Alap ne Bian Kristus Yesus ne sa kwasang-kwasang zemka mamkam ebe mae hap ol gwizimdi. Hen nen zëno nik mo taha terenak esa lowehe gwer.

Mae hap de ol: Ëe ebon mae onakonë dawemna Alap hap ol gweblanan.

³ Aya-wal oso-wal, ëe Alapsa anakanë en sone gweblanan, “Bian, Em ema asa sam ta gwibirida, sap Tesalonikak de Kristen zini dawem tangankam lowehe gwenan.” Ëe insa kirekam en sone gweblanan man dakasti'in, sap em Yesusu de taibliblanna hen enaka de kwasang gwibirida gwenna ema esek ulse zahe gwe'an.

⁴ Zen in zebë ebe mae hap dena lonbirdanda gwenan– men san ki aena Alap mo hlil irin zini amjanbirdanda gwenanye, “Tesalonikak de Kristen zini sap kareksa noltowe gwenan, hen aha zi man sap Kristus hup de jal hap mamkam karek da gwibirin, hwëna zen nama Yesusu de taibliblannak tatem ëzauk gwenan.” ⁵ Eiwa, em insa kirekam Alap mo irik gin hip de jal hap karekna oltowe gwe'an, hwëna zen zep mes tangan dam gwesinïn: Em zëwe de bitï gwen hap esa tangan ëdakastil. Sap Alap dam-dam enkam zisi klis

gul gwenda.* ⁶ Zen zep sa hen kirekam Alap mo dam-damkam de klis gun hup dena dam gwesil– Zen kim de kareknak kang gu'unka, zini men zen angkam emsa karek da gwibi'inye. ⁷⁻⁸ Zen dekam sa hwëna emsa dawemnak dep kang gul sera– apdekam aban mae, hen tingan men zene zëre mo bose hap karekna oltowe gwenanke. Nëre mae mo Bian Yesus de ngatan zi mo lang nakon Alap mo dam taha nakore jana nabare zi niban golëati gwe ine zankam, zen kirekam sa lwal. Zen dekam zëre mo ngatan zi mo lang nakore syauk hitin makare ngatan naban sa golati gwe ine zala. Men zen Alapsa tame da srëm gwe-gwenan, hen men zen Yesus hup de ol dawemna i-san i-san neibir srëm gwe-gwenan, desa dekam sa zikarek tabir zira– ⁹ ëtimbwas gwen makan de hëndep denaban tinsin srëm syauk blanak kang gunkum. Desa Bian Zëre onakon langa san dep sa yal gulu. Zen dekon sa sap ëdwam gwe tine gwer– etan de sap Bian mo ngatan zi mo lang nakore sosonsa hlaun hupye. ¹⁰ Zen kitak Bian mo nësa de tagal gulsuzun hap de lwa halzan yaklanak sa kirekam lwal. Dekam Bian Yesus mo hlil irin wenya, men Desa Zënaka de taibliblan hap dam tasibirki, zen zen sa zëre mo bosena teip nulsublunda gwer, hen zen dekam sa zëre mo ngatan zi mo lang nakore sosonna sërkam denggan gwibir. Em hen zëwee bitï gwe'an, sap em mese abon mae onakon Yesusu laibliblak.

¹¹ Zen in zebë Alapsa ebe mae hap anakan abe la tine gwenan,

“Bian, Em mese desa ere onak dep kwang guludaka, zep dikire zëno mae mo lowe henna eno nwenak dakastil gwëk. Emki zëbe mae hap sosonsa sowe

* 1:5 1:5 Plp. 1:29

henkam gol gwizimdin, sap zen angkam dawemsa de tingare zi hip goltrei gwizimdin hip ëdwam gwe-gwe'an- aha zi dekakim desa anakan dam dasik gwibik, 'Zen eiwa mes tangan dawemkam Biansa daïbli'blak, zep dawemkam lowehe gwenan.'¹² Zep Bian, zëno mae mo lowehen dawemna in kon dikire aha zi kirekam Bian Yesus mo bosena teip nulsublunda gwëk. Zen mes Kristus hun nëraha-en gwëk, zep dikire ëKristen gwen srëm wenya desa hen blikip neisibirida gwëk. Bian, an kitak kirekam sa ki lwa gwer, sap Ere onakore kwasang-kwasangna hen Bian Yesus onakore kwasang-kwasangna abon mae onak lwa gwenan."

2

Kristus mo jal zi de nonol hatazan hap de ol:

¹ Aya-wal oso-wal, nëno mae mo Bian Yesus de etan lwa halzan hap denakaë angkam ebe mae hap ale gulzim'in: Dekam nen esa hut tu ane gun hup tagal gwesil.* Ëë ama emsa gubirida'an: ² Bahem nabakam enlalana ëtopse gwen, hen bahem ëairin- zi de anakan emsa yasik tabinkim, "Bian Yesus mes lwahal zaka. Nen home tol tame uk." Zen sap sa anakan ëgu gwer, "Alap mo Enhona kirekam abe hap ola ing gul soneblaka." Ahaksa sap sa anakan ëboton gwe-gwer, "Paulus kirekam asa tonbiridaka." Ahaksa sap sa boton ale nabare suratna ebe mae hap anakare ola ban noltrei gwizim, "Paulus kirekam awe ale gulku."* ³ Zi de kirekam emsa yasik ta gwibir zinna, em bahem nabakam ëtim gul gwen, "In eiwa, mes ki lwak. Nen home tame uk."

Sap Yesus mo yakla yala in n- en molya ki lwak- karek yawal de hatan srëmnakye. Zen diki nonol zini beya tangan nik sa Alapsa de betek gweblanna baes tal, hen karek gol gwen zi mo teipsinni sa damnak jowe zala. Zen men desa aumwa hap denak syauk blanak tak da ine'akke.* ⁴ Zen Alap mo jal zi. Tingare boton alap-alapna mensa zini blikip neisibirida gwenan, hen sap eiwa de Zini Alap Zëna, zini in sa kitak desa anakan lamang ta gwibiri, "Zen kitak betekna. Ëë an Zen- teipsin tangan Zi niye." Hëndep Yerusalemk de Alap mo gol mwanak sa nikin zira, hen dekon sa anakan gubiridala, "Ëë an Zen- Alap."* ⁵ Hwëna ëë mesë kirekam emsa tonbirida gwëk- in kimë nama emsa golëlowehe gwëkye. Hwëna san ha ema eititi eibik?

⁶ Zep ena hen tawana: Ahana man Zini. Zen Zen angkam jal zini in hap orana isin tasibli'ara. Hwëna yaklana mensa Alap jal zini in hap dam tasiblika, zen dekam sa Aha Zini in orana insa kles tyasibli'la. Jal zini in dekam sa damnak zënaka zertrë zala. ⁷⁻⁸ Hwëna jal zini in mo sosonna angkam man aningkim okamanak syal gwe-gwe'an- dekam de zisi kareksa dikim gol gwen hap yasik ta gwibin hipye. Hwëna Alap kim ora isin tasibliin hap de Zini insa zers'i'inka, jal zini in dekam sa damnak okamanak de zi niban golësyal tala. Hwëna zao molya holo gwëk, Bian Yesus hen dekam sa zëre mo ngatan zi mo lang nakore ngatan naban hata zala. Zen dekam sa jal zini insa ol gu anen enkam timbwas ta zala.*

⁹ Hwëna nonol jal zi yala in sa dowal mo kigi mo sosonsa golphata

* 2:1 2:1 1Tes. 4:15-17 * 2:2 2:2 2Tim. 2:18 * 2:3 2:3 Mat. 24:10-14; 1Tim. 4:1; 2Ptr. 2:1-2; 1Yoh. 2:18; 4:3 * 2:4 2:4 Dan. 11:36; Mat. 24:15; Why. 13:5-8 * 2:7-8 2:7-8 Yes 11:4; Why 19:14-15; 19:19-21

zala. Zen dekam sa sêrkam de owas-owasna syal gwe-gwibiri-dekam de zi kil ti gwen hap, “An Zen eiwa– Alapye.”* ¹⁰ Zini men zen juwen ora san ang ta gwenan, zen zen sa nabakam jal zini in mo sêrkam de yasik tabinni in san ang tal, sap zen Alap onakore eiwa de ola man nol drak-drak nei gwibirin. De dokwak nulinam, ki zen maka êngaya gwe'an. ¹¹ Zen in zep Alap kire zini gubiridaka, “Zen dikire yasik tabin sin ang ta gwek.” Kire zini zen desan sa ki hêndep ang tal. ¹² Zen zep hêndep aumwanak, kitak men zen eiwa de ola insa daiblibir srêm gwek, hen men zen zêre mae mo lowehen karekna dêrek neisik gwibik, zen sa tîngan êtimbwas gwer.

Mae hap de ol: Alap mes emsa êngaya gwen hap dam tasibirki, zep tatem êzauk.

¹³ Hwëna aya-wal oso-wal, em Bian Yesus mo kwasang gwibiridan wenyâ. Êe in zebê golzausun srêmkam Alap hap dawemna anakan ol gweblanan, “Ema asa sam tabirki.” Sap Zen mes okamana awe nonol lonesen nakon êngaya gwen hap de wenyâ emsa anakan dam tasibirki, “An zen sa eiwa de ol san ang tal, hen êre mo Enho de ing gwe hebiridankam sa êlalak gwesil.”* ¹⁴ In zep hêndep kirekam lwak: Êe kimê Yesus hup de ol dawemna ebon mae onak olhatak, Bian Alap dekam zep emsa enho nakon Bian Yesus osan dep anakan kwang guludaka, “Haen. Ano Tane mo ngatan zi mo langnak de ngatannak emki lowehen.” ¹⁵ Zen in zep, aya-wal oso-wal, em tatem êzaun. Mensaê êkkam ahaksa suratkam ebe mae hap ayang ul gwizimk, desa dawem enkam urensik gwek.

¹⁶ Êe in zebê nêre mae mo Bian Yesus hun Bian Alap han ebe mae hap dikim dawemsa ol gwizimdin hip abe oso gwenan, sap Zen mes nêsa sêrkam kwasang eibiridaka. Zêno nik mo kwasang-kwasang nakon, nen in zebe enho tatetekam anakare enlala naban lowehe gwenan, “Mensa ngein sin dep dena nêsa en gubiridaka, nen eiwa kirekam esa ulin.” ¹⁷ Dikire Eirzi-Bia eno mae mo enhona tatete la gwizimk hen sosonna ebe mae hap ol gwizimk. Dekam eno mae mo syala hen ola zêno nik mo nwenak sa dawemkam dakastil gwer.

3

Paulus kim gubiridakake, “Asa Alapsa de abe ta gwenkam mas eibirida gwek.”

¹ Aumwa hap, aya-wal oso-wal, êe ama emsa enbirida'an, “Asa Alapsa de abe ta gwenkam mas eibirida gwek.” Anakan abe la gwek, “Bian, ere mo ol dawemna dikire nabakam nolteisindak. Hen men zen êsane gwe-gwe'an, dikire i-san i-san nei gwibikmen kirekam abon mae onak lwakke.” ² Hen anakan abe la gwek, “Bian, emki Paulus maesa alal gul gwen– enlala kawesin zi mo taha nakon hen nol drak-drak zi mo taha nakonye.” Kirekam abe la gwek, sap zini tîngan hom nêbon mae onak Bian Yesusu de taibliblankam biti gwe'an. ³ Hwëna Bian Yesus zêre mo gubiridanna man nêbe mae hap tîngan sul sone gwizimnira. Zep Zen sa emsa tatete ta gwibiri, hen dowal mo kigi mo nwe nakon sa emsa il gwe hebirida gwerâ. ⁴ Hen êe ama Biansa anakan laibli gweblanan, “Zen Zen ebon mae onak syal gwe-gwe'ara, hêndep em zebe ano mae mo titi tabin sin ang ta gwe'an, hen em esa desan en ang ta gwer.” ⁵ Dikire Bian eno

* 2:9 2:9 Mat. 24:24; Why. 13:11-16 * 2:13 2:13 Ef. 1:4; 1Ptr. 1:2

mae mo enhonak syal gwe-gwek–dekam de dawemkam anakan tame gun hupye, “Alap eiwa sërkam nësa kwasang gwibirida gwe'ara, hen Kristus eiwa nëno mae mo karek-kareksa de wei yun hup tatete tangankam zauk gweka.”

Aha zi mo irse gwen nakore tembanesa de twin gwibin srëm hap de ol:

⁶ Aya-wal oso-wal, ëe ama emsa Bian Yesus mo bosekam titi labi'in: Eno Kristen bose de asang tam gwenna, bahem deban zersiri gwe-gwen. Sap zen hom Kristen zi mo kirekam de lowehe gwen san ang gwe'ara– men kirekamë ebe mae hapayang ul gwizimkye. ⁷ Diki ano mae mo lowehen san emaka ang ta gwe'an! Sap ëe kimë emsa olëlowehe gwek, ëe homë kirekam ëasang gwe-gwek. ⁸ Eë homë mae dekam zi mo tembanena te-alakam de gon srëmkam olgwenbik. Hwëna yaklam denaban kam denaban ëe ama syal ta tine gwennak danna ësin gwe-gwek– emsa dikim dohon-hon ta gwibin srëm hapye. ⁹ Eë dwan dekam ebon mae onak guru makan am syal ta gwek, zep emaka asa tembanekam totoresa mas eibirida gwek. Hwëna ëe homë emsa kirekam titi la gwibik. Sap ëe ama anakan de ënaka ërak makan golëtrën hap ëdwam gwe-gwek, “Kristen zini an diki kirekam syal-syalkam syal ta gwenan.” ¹⁰ Sap ëe dekam anakanë emsa titi la gwibik, “Zi de tembanesa dikim lop tan hap de syalak mas gwen srëmna, dikire usak naban gwëk.”

¹¹ Eë mae habë kirekam ebe mae hap ale ul sonezim: Sap ëe ama ësak: Em ahakon asang tamna. E-ensae yauk gweblanan,

hen aha zi mo syalake hwëna ëngewenda gwenan. ¹² Kristus Yesus mo bosekam ëe ama kire zisi ol drakkam titi labi'in: Bahem aha zi ensa blol gwibirida gwen, hen bahem blos tabirida gwen. Diki en em hen syal ta gwen– dekam de ere mae hap de tembanesa gulin gwen hapye. *

¹³ Hen aya-wal oso-wal– men zen kirekam lowehe srëm gwe-gwenan: Dawemsa de syal gwe-gwibinni bahem ëblalen gwe-gwen.* ¹⁴ Hwëna zi de ano mae mo suratnak awe de ol san ang gwe srëm gwenna, emki olsa ah-en gun– dekam de zini in han zersiri gwe-gwen srëm hap. Dekam wëhë saher gwe'anaka? ¹⁵ Hwëna bahem tangan kire zisi jal zi mo kim gwë gweblan, hwëna dawem san dep em titi ta gwen. Sap zen hen eno mae mo Kristen bose.

Aumwa hap de ol:

¹⁶ Diki Bian Zën sa em dikim zëre mo taha terenak ngalap gwen srëmkam de lowehe gwen hap dena gol gwizimdi– sap banakare maesa de goltowennak. Sap Zen eiwa kire hap mes zëre mo tahana nëbe mae hap deisu guzimki. Dikire Bian Zën emsa golëlowehe gwek.

¹⁷ Men kirekamë surat-suratsa de ale tabinkim gwë gwenan, aumwa hap de ola ansa ëre mo tahakamë ep ale gulzim'in: * Eë, Paulus, dawem ensaë ebe mae hap gol sonezim'in. Kire alesa de aumwa topnak hlaul gwenkam, dekam esa dam ulsuk gwer, “Eiwa, suratna an Paulus onakorena.”

¹⁸ Bian Kristus Yesus mo kwasang-kwasangna dikire kitak ebon mae onak lwa gwëk!

* **3:12** 3:12 1Tes. 4:11 * **3:13** 3:13 Gal. 6:9; 1Kor. 15:58 * **3:17** 3:17 Suratna an aha zi Paulus mo olsa ale gulzimki. Zëna hwëna aumwa hap de ol ensa ale gulku– dekam de anakan tame gun hup, “An eiwa Paulus onakorena.”

Paulus mo surat Timotius hup

1-2 Suratna an ère mo tanena Timotius hup,

Kristus Yesus mo dam tasin zini Paulus onakon:

Dawem! Asa mes dam lasiki: Alap — men zen nësa ngaya tabirkike, Kristus hun — nen men Zèbone èyaing gwe kini gwe'anke. Em in eiwa ano walas. Em Yesussue taibliblaka, zebe gwëka— san de ano tane tanganna kiye.

Nère mae mo Bian Alap ne Bian Kristus Yesus ne sa dawemna hen kwasang-kwasang zemka mamkam ebe hap ol gweblala. Hen em zère nik mo taha terenak esa gwë gwera.

Auyan-aza mo èpba olsa de baes gwibin hip de ol:

³ Èe kimè Makedonia san song gwëk, èe dekam mesè emsa gugubluhak, “Em Efesusk em gwèn.” Èe mae habè zèwe de gwèn hap emsa gubluk: Zèwe de zini mensaè anakan dam tasi-bikke, “Zen totore olkam tawa da gwibirin,” desa dikim em anakan jalse gwibirida gwen hap, “Kirekam bahem tawa ta gwibin.

⁴ Yahudi ere mae mo auyan-aza mo bosem-sesa de klis gul gwen-nak bahem èhir-hir gwe-gwen-hen auyan-aza uk mo ol kokung gul zahe gwennakye.” Sap auyan-aza mo ol kokung gul gwenna in san de ang tankam, waba hap sa èkeisa-keisa gwe tine gwer, hen dekam èngaya gwen hap de orana sa hli dal. Sap nen diki Yesussu de taibliblan enkame èngaya gwen hap de orana in san ang ta gwenan.*

⁵ Èe mae habè kirekam emsa

gublu'an: Zen dekamim zi bose zeban zënaka kwasang neibirida gwëk. Sap zi de enlala lalakkam gwënna, hen enho kles gwesin srëmkam, hen dawemkam de Biansa taibliblankam, kire zini sa zi bose zemka kwasang gwibirida gwera. ⁶ Hwëna ahakon mes tangan èbutihak, zen zep totore ol en san ang ta gwenan. ⁷ Zen kire wenyik anakan èbolamda gwe-gwenan, “Èe asa Musa mo titi tabin ola inkam tawa ta gwibir,” hwëna men zen zère mae mo èk tihì nakon wet so gwenan, zëna hom desa tame nul gwenan. Hen zëna tawa naka hom— mensa ol drakkam anakan don gwibirin, “Èe an eiwa de tangan nakaè emsa tonbirida'an.”*

⁸ Nen tawana Musa hap insa Alap titi tabin ola gol gweblaka, zen hen aürs— nen de anakan tame gunkumye: “Alap Zen zi jal-jalsa dikim oto tasibin hip nèp golzimki.”* ⁹ Sap Zen insa ola golzimki, zen zi dawemsa dikim oto tasibin hip hom. Zen diki anakare kareksa de gol gwen zisi dikim oto tasibin hip:

jalse gwibiridan olsa de èsal gwen srëm zi,

nol drak-drak zi,

kareksa de gulin hananda gwen zi,

auhu-kama ennak de enlalakam de gwë gwen zi,

Alapsa de sère gweblan zi,

Alapsa de betek gweblan srëm zi,

bi zemka de tan zi, hen an zemka de gwïn zi,

hen zi tamera gwen zi.

¹⁰ Hen ahakore zi karek-karekna zen anakare wenya:

kahalo soson wenya,

zi bosyan han de inisin makan ègwë gwen wenya,

boton tam zi,

* 1:4 1:4 Kis. 20:29-30; 1Tim. 4:7; 6:4; 2Tim. 4:4; Tit. 1:14 * 1:7 1:7 Tit. 1:10 * 1:8 1:8 Rom. 7:6-14; Gal. 3:19

zisi de te-ala hap golëgu gwen zi,
*

hen botonkam de zi bose zemka
klak ta gwibin zi,

hen tingare ahakore zini men zen
Kristen zini nëno mae mo
tawa tabin sin ang ta srëm
gwe-gwenanke.

¹¹ Sap nëno mae mo tawa tabinni
in, zen ëngaya gwen hap de ol
dawem san tal gwesì'in- mensa
soston tangan Zini Alap Zëna abe
hap golblakake, ëe de desa golzim
halada gwen hap. Ol dawemna in
sam-sam tanganna.

*Paulus kim Kristus hup
dawemna golblakake:*

¹² Ëe ama nëre mo Teipsinni
Yesus hup dawemsa gol gwe-
bla'an- men Zen sosonna ap gol
gweblandake, zëre mo ngasa
dikim syal gwe-gweblan hap.
Zen mes asa taibliblaka, zep
asa dam tasiki. Zen in zebë
dawemna gol gwebla'an. ¹³ Ëe sap
hen orep Yesussu de lamang ta
gwenna. Men zen nonol Yesussu
daibliblak, ëe ama desa karek ta
gwibik hen lamang ta gwibik. Sap
eiwa kirekam, hwëna Yesus man
asa kwasang gweblaka. Zen man
anakan asa tame taka, "Zini an
nama hom tol Asa taiblibla'ara,
zep zëre mo syala hom anakan
dam gulsu'ura, 'Ëe an kareksaë
gol gwe'an.'*" ¹⁴ Zep Zen man
tangan mamkam asa kwasang
gweblaka- Zen kim Zënaka de
taibliblan hap dena abe hap
golblakaye, hen zi bosyansa dikim
kwasang gwibirida gwen hap
dena.

¹⁵ Ola an eiwa de tanganna. Zep
nen taiblibin:

"Kristus Zen karek-karek gulin
halasen gwen zisi dikim ngaya

tabin hip auhu-kamanak hata
zaka."

Ëe an hwëna orep jal-jal tan-
gan zini zen- karek gol gwen
zi mo teipsin niye. ¹⁶ In zep
hëndep Kristus karek-karek gol
gwen zi mo teipsinni asa mam
tangankam kwasang gweblaka-
mae hap: Asa de tingare zi
hip zertreizimdin hip, zen dikim
anakan tame gun hup, "Eiwa,
Kristus mo kwasang-kwasangna
klis gunkum hom," hen dekam
de taibliblankam hëndep dena-
ban ëngaya gwen hap.* ¹⁷ Dikire
Teipsin Zini Alapsa hëndep dena-
aban blikip neisik gweblak hen
bosena teip nulsublunda gwek!

Sap Zen Zen sa hëndep denaban
irik gili.

Zen molya tilki.

Auhu-kamanak de nwekam molya
hla da gwek.

Ahana hom.

In eiwa tangan!

*Paulus kim Timotiussu tatem
dikim zauk gwen hap titi takake:*

¹⁸ Tane tol Timotius, ëe ama
emsa gublu'an: Emki enlala
gwen- ebe hap de ola mensa Alap
mo Enhona hamal hap zinik ing
ta sonezimkike. Zen zep hwëna
Alap onakore ola insa emsa aha-
en aha-enkam don gwebla'ak. Zen
in zep, desa bahem eititi gwibin-
ekakim dowal mo kigi naban de
zereijannak tatem zauk gwe.*

¹⁹ Yesussu de taibliblannak em
enho kles gwesin srëmkam tatem
zauk gwen. Sap ahakon mes enho
kles gwesin srëmkam de lowehen
hap baes tak. Zen in zep zëre mae
mo taibliblan nakon mes tangan
hëndep altink. ²⁰ Himeneus ne
Aleksander ne zen kirena. Desa
mesë anakan guzimk, "Em jemat

* **1:10** 1:10 In kim Paulus ansa ale gulku, dekam zini man zi bose zemka dahyo gwek- desa de aha zi hip te-ala hap lirak ta gwibin hip. Insa dahyo gwek, zen dekam zep aha zi mo tana iltikinnik totoresna ëbabu gwe-gwek. (1Tim. 6:1-2; Ef. 6:5-8; Tit. 2:9-10) * **1:13** 1:13 Kis. 8:1-3; 9:1-31; Gal. 1:15-16; 1Kor. 15:9-10 * **1:16** 1:16 Luk. 19:10 * **1:18** 1:18 1Tim. 4:14

nakon wet oson. Amki dowal mo kīgisa ang ëbla.” Ëe mae habë kirekam guzimk: Dekam wëhë ahale'anka. Sap zen mes kareksa de ulin hala serankam Kristus mo bosena karek ul gweka.*

2

Mae hap de ol: Tīngare Kristen zini Alapsa a kirekam de abe da gwek.

¹ Timotius, bol-zaun tanganna, emki tīngare Kristen zini Alapsa de abe ta tine gwen hap titi ta gwibin. Zen tīngare zi hip zen abe ta gwen— Alap dekakim desa mas gwibirida gweka, hen dawem ta gwibirki, hen tahalhasa dekakim sul sone gwizimki. Deban dikire Alap hap dawemna nolbla tine gwek. ² Zen dikire teipsin-teipsin wenyha kip hen abe da gwek— hen tīngan men zen zëno mae mo irgwa taha nakon irik nil gwenanke. Zen mae hap: Nen dikim aha-ere enlalakam hen umlae enkam ëgwë gwen hap, hen zen de nëno mae mo Alap mo nganak de syalsa tru-tru gul gwen srëm hap, hen aha zi dikim nësa husus gwibirida gwen srëm hap.*

³ Kirekam de abe ta gwenna, zen man nësa de ngaya tabin hip de Zini Alap mo nwenak sam gwesik gwenan. ⁴ Zen man sap tīngare zi de hēndep denaban ëngaya gwen hap de orasa dam tasin hip dwam gwe'ara— hen eiwa denaka de tame gun hupye.* ⁵ Sap Alap Zen aha-en. Hen men Zen nësa Alap osan dep zon guluda gwe'ara, Zen hen aha-en: Zen Kristus Yesus. ⁶ Sap Yesus Zen mes tīngare zini nëno mae mo karek-kareksa dikim ngan gulsuzimdin hip Zënaka zerguku. Zen kirekam Alap mo kalang gwe gun sun ki lwak— dekam de tīngare

zisi anakan gubiridan hap, “Ëe ama sap em de ëngaya gwen hap dwam gwe'an.” ⁷ In zep Alap anakan asa dam tasikī, “Ëngaya gwen hap de ol dawemna ansa em Yahudi srëm wenyha kip golzim halada gwen. Eiwa de ora san dep em titi tabirida gwen— dekakim zen hen Yesussu daibli gweblak.” Zen eiwa tangankam asa dam tasikī. Ëe bëjënë boton gwen.*

Ola an, zi hip dena hen we wal hap dena.

⁸ Ëe zebë dwam gwibirida'an— zikim dena, zen de kitak enho kles gwesin srëmkam Biansa abe ta tine gwen hap. Kim de nen sone gweblak, jalsa de lam gun nuban bap zen, hen aha zi niban de keisa-keisa ën hap de enlala naban bap zen.

⁹ Hen we walya, ëe ama desa dwam gwibirida'an: Zen sap sa enho oto tasin niban zëre mae mo timni weir nulsuk gwer, hwëna bolamda gwen enlala naban bap zen, hen zi dikim hole gwibin hip de enlala naban bap zen. Te-ala mamkam de teisyan pakeanna, hen te-ala mamkam de kap tan sasyan maena, hen emas maena, desa bap zen kire enlala naban alala ta gwen.* ¹⁰ Diki Kristen we walya, Alap mo nwenak de dawemkam wër gwenna, zen diki dawemsa zen tīngare zi hip goltrei gwizimdin. Dekam sa Alap mo nwenak ëoto gwesil— san de zënaka de weir gulsunnu kiye.*

¹¹ Kristen zi de tagal gwennak, we walya zen diki balk enkam zen ësane gwe-gwen. Hen men zen tawa tabinni, desa zen dawemkam blikip gwesiblin. ¹² Ëe homë we wal de zisi tawa ta gwibin hip gubirida'an. Hen zen bap zen zisi nol gwibirida

* 1:20 1:20 1Kor. 5:5 * 2:2 2:2 Rom. 13:1

* 2:9 2:9 1Ptr. 3:3-4 * 2:10 2:10 1Tim. 5:10

* 2:4 2:4 2Ptr. 3:9 * 2:7 2:7 Kis. 9:15

* 2:12 2:12 1Kor. 14:34

gwen. Zen diki balk enkam zen teinikin gwen.* ¹³ Sap Alap nonol Adamsa yang tasiki, ki zep hwëna Hawasa yang gulsuku. ¹⁴ San ki Adamsa dowal mo kigina boton taka! Zen diki we zem Hawasa am boton gulku, dekam zep kareknak zank. ¹⁵ In zep Alap desa anakan gubirki,

“Ebon onakon hëndep tingare we walya ëu gwe- gwenkam Èe asa sang-sangna mam gul gwizim, hen hlësgwan-hlësgwan naban esa ëjaha gwe-gwer.”*

Hwëna Alap sa hen we wal hap hëndep dikim ëngaya gwen hap dena golzimdi-

zen de Kristussu de taibliblannak tatem ëzauk gwenkam,

wal bosyansa de kwasang gwibirida gwenkam,

hen Alap mo nwenak de enho kles gwesin srëmkam lowehe gwenkam,

hen enho oto tasin niban de zënaka wër tasik gwibinkimye.

3

Mae hap de ol: Kristen zisi de nol gwibiridan hap, a kirekam de zisi em dam tasik gwibin.

¹ *Ola an eiwa de tanganna: “Men nara Kristen zisi de nol gwibiridan hap dwam gwenna, zen sap syala dawem naka dwam gwibi'ira.” ² Hwëna zen diki enho kles gwesin srëm naka de dam tasinkim.

We dan son zisi bëjen.

Zen diki aha zi de blikip gwesiblin naka,

hen enlala tatete naka,

hen zënaka de zerinik gwe-gwen naka,

hen zisi de lup gulin gwen naka,

hen zisi de Alap mo olkam tawa ta gwibin nika.

³ Hen Kristen zisi de nol gwibiridan hap, ho mamak otde gwen soson zini bëjen.

Darak soson zini hen bëjen.

Zen diki enlala sae-sae naka,

hen umlae enlala naka.

Hen te-ala hap de hole-hle gwe-gwen zisi bëjen dam tasin.

⁴ Zen diki we wal walas zemka de dawemkam kara ta gwibin nika,

hen walas zemka de dawemkam titi ta gwibin nika- zen dikim zënaka i-san i-san gwe-gweblan hap hen blikip gwesik gweblan hap.

⁵ Sap zi de dawemkam we wal walas zemka nol gwibiridan srëmna, kire zini bëjen dawemkam Kristen bose zemka nol gwibiridan.

⁶ Nër hom de Kristen gwen zini hen bëjen. Ki hwëna sa anakan bolte-bolte gwer, “Èe an mamna.” Dowal mo kigina in kirekam bolte-bolte gwekake, zen in zep Alap hëp tyaka.

⁷ Zen diki kitak de zi de sam gwesiblin naka, sap hen Kristen srëm zi zen sam gwesiblin. Hwëna sam gwesiblin srëmkm, zen sa dowal mo kigi mo zolak kyan hera. Ki hwëna ahakore nik sa swrë dal.*

Mae hap de ol: Kristen zi mo tahasa de tri so gwizimdin hip de zini, a kire naka em dam tasik gwibin.

⁸ Kristen zi mo tahasa de tri so gwizimdin hip de zini hen kirekam.

Zen hen diki tingare zi mo sam gwesiblin naka em dam tasik gwibin.

Mahal dare syakna bëjen.

Hen ho mamak otde gwen soson zisi bëjen.

* 2:15 2:15 Kej. 3:1-6 * 3:1 3:1-7 Tit. 1:5-9

* 3:7 3:7 Kis. 14:23; Kis. 20:28-30

Hen te-alasa dikim gul irin hip de boton gwe-gwen zisi bëjen.

⁹ Zen diki ëngaya gwen hap de ol dawemna mensa Alap nëp hİL gİlzimki, desa zen enho lalakkam gwiresin hen taİblİbin.

¹⁰ Kristen zi mo tahasa de trİ so gwizimdin hip de zini na-en bahem totoresna dam tasİK gwİbin. Diki nonol em aka-sibirida gwen. Mensa hla tanna, “An aİris,” dekam sap esa dam lasİK gwİbir.

¹¹ We walkam dena, Kristen zi mo tahasa de trİ so gwizimdin hip de dam gulsunnu, zen hen diki tİngare zi mo sam gwesİbin nika em dam tasİK gwİbin.

Boton ol gol halasen gwenna bahem.

Zen diki enlala tatete naka hen taİblİbin nika.*

¹² An ahana Kristen zi mo tahasa de trİ so gwizimdin hip de zi hip dena:

Zen hen we dan son zisi bëjen.

Zen hen diki we wal walas zemka de dawemkam kara ta gwİbin nika de dam tasi-bin.

¹³ Zen de dawemkam Alap mo syalak mas gwİbirida gwenkam, zen dekam sa desa hen blikip neisibirida gwer. Hen dekam sa Kristus hup dena udobe naban donbirida gwer, hen dekam molya nasalsibirida gwek.

Mae hap de ol: Alap mes ol aning gunnu nëbe mae hap hİL gİlzimki.

¹⁴ Timotius Bak, suratna an ama ki sap ep ale gulblu'an, hwëna ëe ama tangan dwam gwe'an-nabakam de sap emsa duwe-blazan hap. ¹⁵ Hwëna ëe de

holo gwenkam, zen suratna ansa de karatda gunkum esa anakan tame gulu, “ËKristen gwen aya-wal oso-walya, zen diki kirekam de lowehe gwek.” Sap Ngaya Zini Alap mes eiwa de ola nëbe

mae hap hİL gİlzimki. Zep auhukamanak de jematna, zen men kiye-gol tenya hen gol mokona, ola insa de zen moko gun hup.

¹⁶ Eiwa, ol aning gunnu mensa Alap nëp hİL gİlzimki, zen dawem tangaranna. Ola in nen dikim Alap hon ëtal gwesin hip dena. Zëno ausuna, zen kitak Kristus Yesus onak lwa'an:

Zen zi timkim nwe-mase gwe zaka,

Alap mo Enhona man nëp Desa anakan zertreizimki, “An eiwa Zen tangan.”

Alap mo dam taha nakore zini man hen kara da nasen gwek.

Hwëna ki zep Alap zëre mo ngatannak dep zer ine halka.

Zëbe hap dena zi-ë zi-ë san mes nol haladak,

hen Desa de taİblİblan zini tİngare langnak ki lowehen da'an.*

4

Yasik tabin olsa de ja-ja gun hup de ol:

¹ Alap mo Enhona mes nësa dankam anakan tawa ta guk gwİbirki,

“Ngein sin de yaklanak zini sa Yesusu hli da gwer-dekam de hwëna dowal onakore tawa tabin en san ang ta gwen hap.”*

² Dekam yasik tabin zini men zen de dowal onakore ola insa nol halada gwe'ak, zen ëk enkam sa anakan ëgu gwer, “Ëe an Alap

* **3:11** 3:11 Paulus mo ola awe tawa naka hom: San ha Kristen zi mo tahasa de trİ so gwizimdin hip de we wal hap? San ha Kristen zi mo tahasa de trİ so gwizimdin hip de zini in mo we wal hap? (Rom. 16:1; Tit. 2:3-5) * **3:16** 3:16 Mrk. 16:19-20; Yoh. 1:1-14; 1Ptr. 1:12;

2Ptr. 1:19-20 * **4:1** 4:1 2Tim. 3:1-9; 2Ptr. 3:3; 1Yoh. 2:18; Yud. 18

mo syalsaë gol gwenan.” Hwëna zëno mae mo enhona mes tangan top-top gwizimki, zep zen bëjen anakan tame gun, “Èe an kareksaë gol gwe'an.”³ Zëno mae mo tawa tabinni, “Wenya bahem gon. Zini bahem zen. Ansa bahem twinbin.” Hwëna tingare tembane nwe-masena zen dwan twin gwibin hip am Alap nëp syal gwibir-zimki. Zep nen men zene Alapsa laibli gwebla'an hen eiwa dena tame ul gwe'an, nen sap esa olgwenblanda gwer- Alap hap de dawem golblan nabanye.*⁴⁻⁵ Sap tingan mensa twin gwibin hip dena Alap nëp syal gwibir-zimki, zen kitak aïris. Nen de nonol Alap hap dawemsa golblan naban twinbinni, dekam banakare maena hom- nen de dekon Alap mo nwenak ëkun gwen hap denaye. Zep ba hap de aha tembane maesa baes gwibin hip, sap Alap mo olak man hen anakan lwak,

“Tingare tembanena aïris. Zen kitak ebe mae habë syal gwibir-zimk.”*

Timotius Bak de Kristus mo nganak kirekam syal gwe-gwen hap de ol:

⁶ Ano ola ankam emki Kristen bose omka tawa ta gwibin. Dekam esa gwëra, Kristus mo nganak de syal gwe-gwen zini dawem tanganna. Sap Kristus mo nganak de syal gwe-gwen zini, zen diki eiwakam de tawa tabin-nik zen zise gwen. Hwëna ëe mesë emsa tame tak; Em ema angkam zise gwe'ara.⁷ Em bahem Alap mo ol aïsïsi de butwalen gul gwennak ang gwe-gwen- hen bong-bong mo tame gun boton ol sanye. Hwëna enaka em tatete ta gwen- em dikim Alap en hon tal gwesin hipye.*⁸ Timsi de misrim-sri ginni, zen aïris. Hwëna zen angkam en dep dena.

Diki Alap hon dikim tal gwesin hip de enaka tatete tanna, zen dawem tanganna zen. Sap zen angkam en dep hom. Zen hwëna lamkam dep dena.⁹ Eiwa de ola ansa emki dokwak gun hen dawemkam taïblibin:

¹⁰ “Nen Ngaya Zini Alap ensae blol ëbla'an, sap Zen Zen tangan-zisi de ngaya ta gwibin hip de Zi niye. Tingan men zen Desa kirekam daibli gweblan, Zen desa en sa ngaya tabiri.”

Nen insa kirekam Alapsa blol ëbla'an, zen in zebe nen angkam Kristus mo nganak dan syal-syala ban syal ta gwe'an.¹¹ Zep ano ola ankam emki tawa ta gwibin, hen dekam em titi ta gwibin- desan dekakim ang tak.

¹² Timotius, em nama home bong gwe'ara. Hwëna aha zi bap zen emsa gublun, “In nama walas. Zen tawa naka hom.” Hwëna emki enaka Kristen zi hip anakan ërak ta gwizimdin, “A kirekam de ol toran mo Kristen zi hip sam gwesik gwizimnin.

Kristen zini a kirekam nen lowehe gwen.

A kirekam nen nënaka kwasang gwibirida gwen.

Alapsa de taïbliblannak de tatem zaunnu, zen a kirekam moye.

Hen a kirekam nen enho lalakkam lowehe gwen.”

Zep Timotius, emki kirekam enaka ërak makan drëne gwizimdin.*¹³ Èe de nama lwa halzan srëmnak, emki dan syal-syala ban Alap mo olsa baca gul gwizimdin, hen titi tabin niban em tonbirida gwen.¹⁴ Emki enlala gwen- ebe hap kim Kristen zi mo nol-nola tahana dehabla inekke, Alap mo syalsa dikim ebe hap wei yul soneblan hap. Dekam Alap mo Enhona man zëbe mae

* 4:3 4:3 Kej. 1:29; 2:24; 9:1-3; 1Kor. 7:28; Ibr. 13:4 * 4:4-5 4:4-5 Kej. 1:31; 9:3; Mrk. 7:15-19

* 4:7 4:7 2Tim. 2:16 * 4:12 4:12 2Tim. 2:15; Tit. 2:15

hap hamal hap de ola golzimki-
ebe hap de desa ayang gulblun
hapye. Hëndep dekam zep Alap
mō Enhona hen ebe hap sosonna
golblaka. Zep Alap mo Enho
nakore sosonna insa dawem en
tangankam em gwirensin.* ¹⁵ Zep
em tūngare ano ol tan-tanna ansa
em syal-syal gwe-gwibin- zao en
de enlala lwablankam, dekam
deka kitak de zi emsa hla dak,
“Zen dawemkam syal gwe se'ara.”
¹⁶ Dawemkam em enaka kara ta
gwen. Hen men dekam tawa
ta gwibir, desa dawem enkam
em karatda gul gwen. Kirekam
de syal gwe-gwennak em tatem
zauk gwen. Dekam esa enaka
ngaya tala. Hen in zen emsa sane
da gwenan, desa hen esa gaya
tabiri.

5

*Kristen bosyansa de kirekam
golëgwë gwen hap de ol:*

¹ Zi bongna bahem ol drakkam
jalse gweblan, hwëna emki blikip
gwesiblin naban titi tan- san
de ere mo bian tangansa de
titi tan makan. Èbong gwen
srëm wal bose walya, desa em
gweibirida gwen- san de ere mo
oso wal tanganna kiye.* ² We wal
bong-bongna, desa em gweibirida
gwen- san de eno ane tangan.
Ahakore kitak de we walya, desa
enho lalak naban em golëlowehe
gwen- ere mo somol wal tangan
naban de golëlowehen makan.

*We wal sem-semna de kirekam
golëlowehe gwen hap de ol:*

³ We wal sem-semna men zen
zë-en tangan lowe henda gwenan,
desa emki kara ta gwibin, sap
desa eiwa nara dep?- golgwën
naye.* ⁴ Hwëna we semna in
mo walas, abu-tane wal, ahaksa
aza-tane wal de lowe henkam,
desa a kirekam em titi ta gwibin,

“Em mese ëKristen gwëk, zen in
zep em desa golgwë gwen. Sap
dekam dawemsaie ol gwibi'in, sap
zen mes nonol emsa hanan ta
gwibik.” Hen anakan em titi ta
gwibin, “Kirekam de em golgwë
gwenkam, Alap sa emsa sam gwe-
sibirida gwera.” ⁵ We semna men
zen zë-en tangan lowehe gwenan,
zen Alap ensa blol në gweblanan.
Zep zen hom Alapsa de abe
ta gwenna nolzausuk gwenan-
yaklam denaban kam denaban.
Zep kirekam de we wal sem-sem
tola, emki mas gwibirida gwen.*

⁶ Hwëna we sem-semna men
zen kirekam-kirekam dërekam
de ëitri gwen hap ëdwam gwe-
gwenan, zen Alap mo nwenak
mes juwek. Hwëna tim enna
sap nama ngayana. ⁷ Zep we
sem-semna de ano ola an san
dawemkam golëlowehe gwen hap
emki titi ta gwibin- mae hap:
Kristen zini nëno mae mo enho
nik mana dekon aha zi mo nwe-
nak kles gwesininka. ⁸ Kristen
zini bap zen anakan ëgu gwen,
“Ano iyekam de we semna in
mo tahalhana dikire jemat en
hla nul gwibik. Èe molyë
mas gwe-gwibik.” Hwëna zen
de zëre mo iyena insa kara
ta gwibin srëmkam, nonol tan-
gan zëre mo iye tangansa, ki
zen mes karekna mam gulsunda.
Dekam zëbe mae hap man nwe-
mase gwizimnin- san de Kris-
tussu de anakan zabablanna kiye,
“Èe Zëbon de ang gwe-gwen zisi
hom.” Sap Kristen gwen srëm
zini hom kirekam ëkarek gwe-
gwenan. Zep Kristen zi de
kirekam mas gwibin srëmkam,
zëno karekna man tangan taman
kini'an.

⁹ We sem-semna men desa
tangan nara dep golëgwë gwenna,
bosemse naka emki ale tabir-
zimdin- Kristen zini men zen

* 4:14 4:14 2Tim. 1:6

* 5:1 5:1 Im. 19:32

* 5:3 5:3 Kis. 6:1-7

* 5:5 5:5 Luk. 2:37; 18:7

zëno mae mo tahalhana hla nul gwizimninke, zëbe mae hap de hen gol gwizimdin hip. Hwëna anakare we sem-sem mo bosem-sena bahem: Men zëno gwën tahunna 60nak hata srëm gwe'anye, ahaksa zi swe zemka de baes gweblan nik mo bose naye.

¹⁰ Bose naka de ale gun hup, zen diki kitak de zi mo anakan de tame gun nuka: Zen dawemsa anakan gol tine gwëk:

Zëre mo walasna, hen abu-tane aza-tane walya dawemkam kara ta gwibik.

Zëre mo gola kon zini dawemkam lup gulin gwëk.

Tahalha zisi man mas gwibirida gwëk,

hen Kristen zi mo tahana man tri so gwizimk.

Zen kirekam de dawemsa gol gwen wenyik mo bosem-sesa em ale ta gwibir-zimdin.

¹¹ Bose naka de ale gulzimdin hip, zen diki men zen nonol anakan Yesussu nen guk gwe-blanke, “Èe an angkam Ebon enë gwë'an. Èe molyë etan zini zek.” Zen in zep, bong gwen srëm we sem mo bosem-sena bahem ale tabir-zimdin. Ki hwëna etan de zi zen hap hole-hle gwe-gwenkam, zen sa hwëna zëre mae mo Yesus hup de gu-gun ola in san de ang tan hap baes tal. ¹² Hwëna zëre mae mo Bian hap de gu-gun ola in san de ang gwen srëmna, zen Alap mo nwenak karek. ¹³ Bong gwen srëm we sem-semna, zen hen man ë ensa de zauk gwe-blankam gol-gol san ëzini'ni gwe nasen gwenan. Kire enkam hom. Hwëna zëno mae mo ol toranna hen hom sam gwesik gwenan, sap zen man aha mo boton olak mas ta nasen gwenan.* ¹⁴ Zen in zebë bong gwen srëm we sem-semna titi ta gwibi'in, “Amki zisi kap lak. Walasna wei-wik uk. Hen

ere mae mo zini dawemkam kara la gwibik– hen walasna.” Èe mae habë kirekam desa gwibirida'an: Kristen zini nëno mae mo jal zi de nësa lamang ta gwibin srëm hap.* ¹⁵ Sap ahakon we wal sem-semna mes tol kirekam lwan dahak, hëndep dowal mo kigisa ang nëblak.

¹⁶ Kristen we walya, zëno iye de sem nik gwënna, zen zen de mas gwe-gwibin– dekam de jematsa dohon-hon ta gwibin srëm hapye. Zen mae hap: Sap jemat mo kara ta gwibin hip de wenyä, zen diki tahalha tangan wenyäka hen iye srëm tangan wenyäka.

Kristen zi mo nol-nolaka de kirekam kara ta gwibin hip de ol:

¹⁷ Jematnak de nol gwen zini men zen dawemkam irik nil gwenan, desa tingan zen blikip gwesibirida gwen. Hen dekam de blikip gwesibirida gwen hap, emki gwibirida gwen– jemat mo te-ala nakon de zëbe mae hap gol gwizimdin hip, nonol tangan men zen Alap mo ola dawemkam tawa da gwibirin, hen dekam titi da gwibirin. Zëbe mae hap sowe henkam zen gol gwizimdin.* ¹⁸ Sap Alap mo olak man lwak,

“Sapi de gandum dansa za-blun danaseranna– dekam de ëbwalom gwen hap, ëkna bahem kyang sosublun. Dikire twenblan dansenk.” Alap insa ola golzimki, zen sapi en hap hom. Zen hen jematnak de nol gwen zi hip– zëbe mae hap de hen jemat mo te-ala nakon gol gwizimdin hip. Zep hen anakan ale nuk,

“Syal zini, zen dikire zëre mae mo syala kon te-alana nulin gwëk.”*

* 5:13 5:13 2Tes. 3:11 * 5:14 5:14 1Kor. 7:9 * 5:17 5:17 1Kor. 9:9-11; 16:18; Plp. 2:29; Mat. 10:10 * 5:18 5:18 Ul. 25:4; Luk. 10:7

¹⁹ Timotius, bahem na-en taibli gwen- ahanik de jemat mo nolaka ebon anakan klak ta zankam, “Zen mes karek gweka.” Diki zini dan, ahaksa dan-ahan, zen de anakan klak la zankam, “Eiwa, èe mesè ère mo nwekam karek gwennak hla lak,” dekam amki taibli gwe. ²⁰ Kareknak de zaran zini, zen tingare zi mo nwenak em dei yul gublun- mae hap: Ahakorena dekam sa hen èaïrîl. ²¹ Èe ama Alap ne Kristus nik mo nwenak emsa gublu'an- hen Alap mo dam taha nakore zi mo nwenak: Ano ola an desan em ang gwe-gwen- ol blo-blo san de ang gwen srêmkam, hen ahakore en naka de nwekam golëake gwen srêmkam.

²² Jematnak de syal ta gwen hap zisi dam tasik gwibinni, na-en bahem tahana tehabirida ine gwen- syala insa dikim wei yul sone gwizimdin hipye. Em ema zëno kareksa hlil inninka. Bahem karek gol gwen zi niban golësiri gwe-gwen. Em diki enho kles gwesin srêmkam em gwë gwen. ²³⁻²⁵ Ahakore nik mo karekna, zen taken-taken gwibiridan srêmnak wet so gwenan. Hwëna ahakore nik mo karekna, sap de aning gun, hwëna karekna in lun kon sa ki zertrondal, hëndep sa wet soblal. Hen kirekam, Timotius, eno Alap mo nganak de syal dawemna in sa wet sol. Hen men zen nabakam wet so srêm gwe-gwenan, zen hen bëjen hëndep aning gwen. Zen hen sa hëndep wet sol.

Timotius Bak, em tol ema sang-sang gwe-gwenda, zep bahem ho

tangan enna otde gwen. Diki anggur hosa em hen betekkam otde gwen. Eno u sang-sangna in dekam sa sër gwera. *

6

Zi mo tana iltikinnik de babu gwe-gwen zi hip de ol:

¹ Timotius, emki hen gubiridan: Kitak men zen zi mo tana iltikinnik èbabu gwe-gwenan, zen dawemkam zen zëre mae mo zi bina insa blikip gwesibirida gwen. Zi bina in de èKristen gwen srêmna, desa hen dawem enkam zen blikip gwesibirida gwen- mae hap, zen dikim Bian Alap mo bosesa hen nëno mae mo tawa tabin niban lamang so gwen srêm hap. * ² Zëno mae mo zi bina in de èKristen gwenna, dekam hap zen anakan èenlala gwe-gwen, “Èe sap asa asang gwe-gwer. Molya asa karek taka.” Diki anakan zen èenlala gwe-gwen, “Ano zi bina an, zen ano Kristen bose. Èe zebë kwasang gwe-gweblanan. Zep asa dawem enkam zëbon syal gwe-gwer- ère mo Kristen bosena an dekamim dawemsa ano syala kon gulin gweka.”*

Botonkam de tawa tabin sin de ang ta gwen srêm hap de ol, hen te-ala hap de èhole-hle gwe-gwen srêm hap de ol:

Zep Timotius, ano ola an, dekam kitak tawa ta gwibir hen titi ta gwibir. ³ Zep aha zi hap zen totore olkam tawa ta gwibir. Diki Bian Yesus mo ola ban de apde në gwenna kim zen tawa ta gwibir- hen Alap hon dikim

* **5:23-25** 5:23 Anggur hona zen ho mamak makan, hwëna desa hen u sang-sang gwenkam obat hap notde gwibirin. *

* **6:1** 6:1 Orep tangan zini hen aha zisi karekkam jap nul sonenda gwek. Zi de tahalha hap zëre mo bon yalsa sul sonen srêmkam, desa man dahyo gwek-pasarak de hwëna aha zi hip te-ala hap lirak tabin hip. Zëno bon de sërkam yawal gwenkam, dekam we wal walas zeban dahyo gwek- desa de kitak lirak tabin hip. Men desa kirekam lirak da gwibik, zen dekam zep hwëna zi bina in mo tana iltikinnik èbabu gwe-gwek. Dekam hom beyakam èheya-hya gwe-gwek. Sap heya gwen naka de etan balk tankam, desa man damera gwek. Tana iltikinnik de èbabu gwe-gwen zini, desa sap de lek-lek ta gwibir, ahaksa tamera gwen. Pemerinta hom kire hap jalse neibirida gwek. (Ef. 6:5-8; Tit. 2:9-10) * **6:2** 6:2 Plm. 16

ëtal gwesin hip denakim. Sap zini men zen aha ol aäsilkim tawa da gwibirin, ⁴ zen bolte-bolte zi, hen zen eiwa dena hom tangan tame nu'in. Kirekam de zini zen man tangan ësam gwesik gwenan— Alap mo ola kore ol-gun maesa de gulsuk halasen gwen hapye. Zen hwëna dekon zep zënaka husus neibirida gwenan, hen ëol tetek gwe-gwenan. Zen dekon zep hen Kristen bose zeban zënaka lamang da gwibirin hen u seger da gwibirin. ⁵ Kire enlala hai zi mo tawa tabin nikon, zep hëndep Kristen zi mo ngirinnik ol keisa-keisana nolzausuk srëm gwe-gwenan. Eiwa de enlalana hom tangan— zëbon mae onakye. Kire zini man tim nul gwenan, “Ano Alap mo nganak de syala kon, ëe asa te-alana beya gwer.”

⁶ Eiwa, dawemkam de Alap hon enho nik tal gwesiblin zini, zen sap de tahalha gwen, hwëna zen sa anakan eis gwibiri, “Bian Alap sowe henkam ano tahalhana ap sul sone gweblanda.” Kire zini zen sa Alap onakon dawemna hlalu-sap angkam hen lamkam.* ⁷ Sap nësa kim nère mae mo an walya auhu-kamanak ëjaha gwe-gwenan, nëno kire-kirena hom. Juwenkam hen molye kire-kirena lop la gwëk. ⁸ Zep nëbon mae de tembane ërlwana, hen pakean, zen syake.* ⁹ Hwëna ahakon hom kirekam dep ëdwam gwe-gwenan. Zen hwëna kire-kire beya gwen hap ëdwam gwe-gwenan. Zep zëre mae mo dwam gwibin sin de ang tankam enlala ngalap-ngalapna dekam zep tangan mam gwe-gwenan, hëndep zep enlalana ëjoblo-top gwe-gwenan, dekam zep hëndep dowal mo kigi mo zolak ëkyanhe gwenan. Zen in zep kareksa de gon hap bëjen baes tan,

hëndep zep tangan ëtimbwas gwesik gwenan. ¹⁰ Sap karek-karek ausuna, zen te-alanak. In zep hëndep ahakon te-ala holehle nakon Yesusu de taiblïblan nakon ëbutihak. Zëre mae mo enlala ngalap-ngalapna in san de ang ta gwenna, zen dekam san de toman ben-benkam de enhonak zënaka dang gulblunna kiye. Hëndep zep enlalana sërkam ëdowe hana gwenan.

An Timotius hup de aumwa hap de ol tan-tan:

¹¹ Hwëna Timotius, em in Alapsa de betek gweblanna. Zep em desan bahem ang gwe-gwen. Em em alp gwe-gwen— Alap mo nwenak de dam-dam enkam gwë gwen hap, hen Zëbon de dawemkam tal gwesin hip. Kristussu de taiblïblanna em esek gulse zahe gwen— zao en de tatem zaunkum. Emki hen wal bosyansa de kwasang gwibirida gwen hap alp gwe-gwen— hen aha zisi de sae-sae enkam golëlowehe gwen hap. ¹² Em ngein en san em Yesus osan dep dam-dam enkam hluwen— ekakim hëndep de gwën hap denaka dokwak gul. Sap zen desa de dokwak gun hup Alap emsa kwang taka, hen zen kire habe zi beyanak damnak enaka anakan kira taka, “Ëe ama Bian Yesusu ang gwebla'an.” ¹³ Zep ëngaya gwen ausuna Alap hen Kristus Yesus, men Zen Pontius Pilatus hon damnak Zënaka kira taka, zëno nik mo nwenakë emsa titi ta'an: * ¹⁴ Ano titi tanna an san em dawemkam ang gwe tine gwen— tïngare zi mo nwenak de enho kles gwesin srëmkan gwë gwenkam, hëndep Bian Yesus de lwahal zannak de zau'uk. ¹⁵ Yesus mo hatazan hap dena in molya bwal kinik. Zen sa ki hëndep lwal— sosen tangan Zini Alap zëre mo gon sun. Zen Zen en tangan

* 6:6 6:6 Plp. 4:11-12; Ibr. 13:5 * 6:8 6:8 Ams. 30:8-9 * 6:13 6:13 Yoh. 18:36-37; 19:11

teipsinnī. Hen Zen tūngare bose nabare zi mo Mamna, hen tūngare teipsin zi mo Teipsinnī. ¹⁶ Zen Zen hēndep de gwē gwen Zini. Zēno ngatannak toton nara dep?–golek de gwen naye. Desa zini hom mae hla dak, hēndep angkam mae bējen hla tan. Dikire Desa hēndep denaban blikip neisik gweblak, sap Zē-en sosonna! In eiwa tangan! *

Timotius de te-ala beya zisi kirekam titi ta gwibin hip de ol:

¹⁷ Emki te-ala beya wenyaka anakan jalse gwibirida gwen, “Bahem ēbolte-bolte gwe-gwen, hen auhu-kama ennak de kire-kire ennak bahem ēyaing gwe kinī gwen.” Sap auhu-kamanak de te-ala maena zen nabakam ējek-jak gwe-gwenan. In zep em titi ta gwibin–zen de Alap ensa yaing gwebla kinī gwen hap.* Sap Zen Zen kae-kaena nēbe mae hap mam gul gwizimnira–nen dikim enlala nik ēoto gwesin hipye. ¹⁸ Zep emki gubirida gwen, “Eno mae mo kire-kirena beyana, zep em em aha zisi kwei yul sonendan–kitak de zi hip de dawemsa goltrei gwizimdkimye.” Zep auhu-kama ennak dep de te-alakam, zen dikire ēkae-kae gwe-gwek, hen aha zisi mas neibirida gwek.

¹⁹ Zen de kirekam ēgwē gwenkam, dekam zēno mae mo ngatan zi mo langnak de te-alana sa tangan ēbeya gwer. Awe de lowe henna hen okamanak dep de te-alana, zen kitak au-au makan. Hwēna wakuwe de lowe henna hen zao de kire-kirena, zen eiwa de tangan wenyā zen.*

²⁰ Timotius Bak, Alap mensa zēre mo nganak de syal gwe-gwen hap emsa taibliblaka, desa

dawemkam kara gul gwe. Totore tawa tabinni hen kire hap de ol gulsuk-gulsuknu langa gulsuk. Men zen auhu-kama enlala en san totore ola insa tawa da gwibirin, zen hwēna man ēkil gil gwenan, “An zen–enlalasa dikim langa tasin hip denaye.” Hwēna zen boton.* ²¹ Ahakon men zen desan ang tak, hwēna dekam zep Kristussu de ang gweblan nakon ēbutehak.*

Em in zene suratna ansa ulin gwe'ak, dikire Bian mo kwasang-kwasangna kitak ebon mae onak lwa gwek.

* 6:16 6:16 Kel. 33:20 * 6:17 6:17 Luk. 12:20-21 * 6:19 6:19 Mat. 6:20 * 6:20 6:20
1Tim. 4:7; 2Tim. 1:14 * 6:21 6:21 2Tim. 3:8

Paulus mo surat ahana Timotius hup

1-2 Ano dang t̄in̄nak de walasna Timotius Bak hap,

Paulus onakon:

Dawem! Zen Alap mo dwam gwibin sin ki lwak, zep kirekam Kristus asa dam taṣiki- dekam de h̄ndep de gw̄n hap de ol dawemsa gol halada gwen hapye, men kirekam Alap gugubiridakake, Kristus Yesus hon de ḗngaya gwen hap dena.

N̄re mae mo Bian Alap ne Bian Kristus Yesus ne sa kwasang-kwasang zemka mam tangankam ebe hap ol gweblala. Hen em z̄ere nik mo taha terenak esa gw̄wera.

Timotiussu kim udobe naban dikim gw̄w̄n hap t̄iti takake:

3 Em kim Kristussu taibliblaka, dekam zebe gw̄w̄ka- san de ḗre mo walas w̄e tan tangan. Ḙe in zeb̄e ebon onakon hen-henkam Alap hap dawemna gol gweblanan, hen zeb̄e yaklam denaban kam denaban ebe hap Biansa abe ta tine gwenan. Sap ḗe hen ḗre mo auyan-aza osan̄e ang gwe-gwenan, in zeb̄e alp gwe tine gwenan- enho kles gwesin sr̄emkam de Alapsa abe ta tine gwenkamye. 4 Timotius, ḗe namāe eno nwe go-hona enlala gwe-gwizim'in- men kime aban syak ḗ'anka, dekam denaye. Ḙe in zeb̄e tangan emsa de etan zertowen hap dwam gwe-gwe'an, sap zen dekam tangan sa ano isrip-srina taman kinil. 5 Hen ḗe mae hab̄e ebon onakon Alap hap dawemna gol gweblanan: Sap ḗe mes̄e eno enhona anakan tame tak, "Zen eiwa tangankam Yesussu taibliblaka. Ḙk enkam hom." Eno

anena Yunike hen we abuna Lois Bak zen hen kirekam laibliblak, in zebe em hen z̄eno nik mo kim taiblibla'ara.

6 Zen in zeb̄e emsa enlala sobla'an: Ḙe men dekam̄e ep tahana tehabela inek, dekam mensa sosonna Alap ebe hap golblaka, desa em syauk mo kim bubung gul gwen.* 7 Sap Alap z̄ere mo Enhona mensa n̄ep zer gwizimnira, zen air̄inni tawa naka hom. Zen soson enna, kwasang-kwasang enna, hen z̄enaka de zerinik gwe-gwenna. Zep Zen de n̄ebon mae ing gwe henkam, nen kirekam esa hen lowehe gwer.

8 Zep bahem saher gwe-gwen- Bian Yesus hup de olsa de tonbirida gwen hapye. Hen bahem anakare hap saher gwe-gwen, "Paulus bwinak gw̄w̄'ara." Sap ḗe Bian mo ol dawemsa de golasas gwe-gwen jal hab̄e awe gw̄w̄'an. Sosonna mensa Alap n̄ep gol gwizimnira, desa en em blol gwe-gwibin- anakare enlala naban, "Ḙe hen sap asa Bian Yesus hup de jal hap Paulus mo kim karekna goltowe gwer.*" 9 Nen kirekam de enlala naban nen lowehe gwen, sap Alap mes̄e n̄esa ngaya tabirki hen n̄esa kwang guludaka- dekam de enho lalak enkam z̄ere en onak lowehe gwen hapye. Nen home banakare maesa syal eibik- dekam de Zen n̄esa ngaya tabin hip de-naye. Hw̄ena z̄ere mo kwasang-kwasang hap ki kirekam n̄esa kalang gwibiridaka. Zen orep mes̄e n̄esa kirekam Kristus onakon kwasang gwibirida'anka- men dekam h̄ndep okamana ansa syal gwibir sr̄em gwe'ankake.* 10 Hw̄ena Zen n̄er hom n̄ep z̄ere mo kwasang-kwasangna insa goltreizimki- n̄esa de ngaya tabin hip de Zini insa kim zer

* 1:6 1:6 1Tim. 4:14 * 1:8 1:8 Rom. 1:16; 2Tim. 2:3; 2:9 * 1:9 1:9 Ef. 2:8-9; Tit. 3:4-5

sonezimkike. Sap nen menkam eine juwen zi mo ora san egwa ha'ak, hwëna Yesus zep orana insa tayalsiki. Dekam zep hwëna zëre mo ol dawemkam nèbe mae hap hëndep de engaya gwen hap de orana sal tazimki. ¹¹ Asa in zep dam tasiki hen zer soneka-dekam de ol dawemna insa gol halada gwen hap hen tawa ta gwibin hip. ¹² Èe in zebë karekna goltowe gwenan, hëndep angkam zebë bwinak awe gwë'an. Hwëna èe homë kire hap saher gwe-gwenan, sap èe mesë Biansa tame tak- men Zëbonë yaing gwe kini gwenanye. Zep èe tawana: Zëre mo nganak de syala men zep asa taibliblaka, Zen sa desa kara gul gwera- hëndep zëre mo lwa halzan yaklanak de hata'ak. *

¹³ Timotius Bak, eno tawa tabinni, zen diki ère mo tawa tabin sin de ang gwek. Dekon bahem golsyalhe gwen. Zep Kristus en osan em dam gwesikhal gwen, dekam eno Biansa de taibliblan hap de enlalana sa mam gwera, hen zëno kim esa aha zisi kwasang gwibirida gwera. ¹⁴ Alap mo Enhona Zen man nësa golëlowehe gwenda, zep zëno sosonkam emki dawem enkam ere mo syala insa kara gul gwen- Zen men kire hap emsa taibliblakake.

¹⁵ Ena mese abe hap dena ansa salka: Tingare Asiak de Kristen zini, men zen sap menkam asa bwinak du nè gweblak, zen mes asa hli dasik. Hëndep aumwa hap Pigelus Bak ne Hermogenes Bak ne asa hli laka. ¹⁶⁻¹⁷ Diki Onesiforus Bak Swe, zen en nama maka asa zergwë gwe'ara. Zen hom ano bwinak de gwëнна an hap saher gwe-gweka. Hëndep zen kim Romak awe hata zaka, zen man asa

të gwebla'anka, hëndep ki zep asa hla taka. Zen man asa sam tasik gwe zaka, hen ano enlalasa ap tatete ta gwebla zaka. Zen diki Bian sa kwasang-kwasangna zëno we wal walas hap gol gwizimdi. ¹⁸ Ena tawana: Zen hen Efesusk dawemkam ano tahana ap zitri so gweblaka. Zep diki Bian Yesus sa zëre mo kwasang-kwasangna zëbe hap mam gulblula- Zen de etan lwahal zankam.

2

Timotius dikim jana nabare zi mo kim tatetekam gwë gwen hap de ol:

¹ Zen zep, tane tol, emki Kristus onakore kwasang-kwasangnak tatem zaun. ² Mensa abon onak zi beya mo ngirinnik sane gwe-gweka, zen desa em hwëna aha zi hip etan ayang gul gwizimdin. Ere mo anakarekam de taiblibiridan zi hip em ayang gul gwizimdin, “Zen sa hwëna aha zi hip etan ayang nul gwizim.”

³ Anakare enlala naban emki tatem zaun: “Èe an hen zen ahana- Kristus mo jana nabare zi niye. Èe sap asa hen zëbe hap de jal hap karekna goltowe gwer.” ⁴ Jana nabare zini zen mam zik mo gubiridan en san ang ta gwenan. Zen bëjen aha syalak ëhir-hir gwen, sap zen mam mam zik dikim sam gwesibirida gwen hap ëdwam gwe-gwenan. Zep emki hen kirekam nère mae mo Mamna Kristussu enlala gwe-gweblan. ⁵ Men ki hen bolasa de asyas gwe-gwibin zini: Zen de peraturan san ang ta gwen srëmkam, zen bëjen asyas hap de hadiana insa gul irin. ⁶ Ahana hen ki: Nga syal gwe-gweblan zini, syal-syal wenya, zen zen sa lamkam ngana in kore eini

* **1:12** 1:12 Ayat 12 mo aumwa topnak awe, zëno dam gulsunnu dan-dan. Ahana anakan: Zep èe tawana: Ère mo enhona mensaë zëno tahanak drënek, Zen sa desa kara ta gwera- hëndep zëre mo lwa halzan yaklanak de hata'ak. (Mzm. 37:5)

dawemkam gul iri. ⁷ Ano ola ansa emki enhonak lonen. Alap dekam sa ebe hap golblala- dekam de kitak tame gun hup denaye.

⁸ Em de tatem zaun hup, diki Bian Yesussu em anakan enlala gwe-gweblan: Zen teipsin zini Daud Bak onakon saltilki, hwëna Desa man dak. Hwëna Alap zep etan ün nikon ngaya taka- ëe men kirekamë zëbe hap de ol dawemna gol halada gwenanke. ⁹ Ëe in hen zebë angkam jal zi makan bwinak awe karekkam gwë gwenan. Hwëna Alap onakore ol dawemsa bëjen bwinak mat gulsun. Zen wet sonkam.*

¹⁰ Hwëna ëe an zebë anakare enlala hohle tan naban gwë gwenan, “Ëe sap asa karekna goltowe gwer. Diki mensa Bian Alap Kristus onakon de ëngaya gwen hap dam tasibirki, zen dikire kitak Bian zëre mo sërkam de ngatanak yaing gwek- zao deka hëndep denaban lowehe gwek.”* ¹¹ Zep nen dikim tatem yaun hup, Kristen zini nëno mae mo kirekam de taiblibinni ansa nen enlala ei gwibin:

“Kristus sa nësa hëndep denaban golëlowehe gwera- nen de anakan ëenlala gwe-gwenkamye, ‘Yesus kim tilki, Zen abanë lik.’

¹² Nen de tatem ëzaunkum, nen esa lamkam Yesus zëre mae han irik il gwer.

Hwëna nen de zi mo inik Yesussu anakan zabebankam, ‘Ëe an Zëbon de ang gwe-gwen zisi hom,’ ki hwëna Zen hen sa nësa gubiridala, ‘Zen Asa de ang gwe-gweblan zisi hom.’*

¹³ Nene Yesussu de taibliblan nakon etan ësin gwe hana'ak, hwëna Yesus nama sa zëre mo nësa

de gu-gubiridan ola syal gwe-gwibir-zimdi. Sap Zen hom wet gwesik gwenda. Zën sa nësa etan tatete ta gwibiri.”*

Kristus mo nganak de dawemkam syal gwe-gwen hap de ol:

¹⁴ Emki Kristen zisi anakan enlala sobirida gwen, “Ëe Bian Alap mo nwenakë emsa titi tabi'in: Bahem Alap mo olak de ol-gunsu keisa-keisa gwe-gwibin.” Kirekam em titi ta gwibin, sap kirekam de keisa-keisa gwibinni, zen waba hap. Sap zen kire nakon zëre mae mo Biansa de taibliblan nakon ëaltil gwenan.* ¹⁵ Dawemkam emki alp gwe-gwen- dekam de Alap emsa anakan sam gwesik gweblan hap, “Zen dawem enkam ano nganak syal gwe-gwe'ara.” Dam-dam enkam em Alap onakore ol dawemkam tawa ta gwibin. Dekam em molye zëre mo nwe kara gwennak saher gweka.

¹⁶ Auhu-kama enlala zi mo totere tawa tabinsi emki langa gulsun. Sap kire ol san de ang tankam, dekam zini Alapsa man langa dasik gwenan. ¹⁷ Kirekam de tawa tabinni, zen men kiye- kwae yala. Himeneus ne Piletus ne zen kirekam de kwae naban. ¹⁸ Zen mes eiwa de ola kon olsyal heka-anakan de yasik la gwibinkim: “Kristus molya emsa juwen nakon ngaya tabirki, sap zisi de kirekam juwen nakon ngaya tabin hip dena mes lwak.” Zëno nik mo ol san de ang tankam, zep hëndep ahakon Kristussu de taibliblan nakon etan lwan dahak.

¹⁹ Hwëna nen de zë tatem ëzauk gwen hap dena, Alap mes ngirin gol te makan Kristussu nëbe mae hap ik tizimki. Zëbon onakon zebe anakan dam ulsuk gwenan, “Bian mes zëre mo hlil irin wenya

* **2:9** 2:9 Plp. 1:12-14 * **2:10** 2:10 Kol. 1:24 * **2:12** 2:12 Mat. 10:33; Luk. 12:9; 1Ptr. 4:13-14 * **2:13** 2:13 Rom. 3:3-4; Bil. 23:19 * **2:14** 2:14 Tit. 3:9; 1Tim. 4:7 * **2:19** 2:19 Bil. 16:5; Yoh. 10:3-5; 10:14-16; 10:27

nëno mae mo bosem-sena kitak tawa gwibiridaka,”* Ahana dam gulsunnu hen anakan, “Men zen ëgu gwenan, ‘Ëe an Biansa de ang gwe-gweblanna,’ hwëna karek gol gwensa zen baes tan.”

²⁰ Men kiye, te-ala beya zi mo golak de piringni: Ahakon emaskam dena hen perakkam dena. Hwëna ahakon hen ki totore piringni-kama ngatdarakkam dena hen tenya korena. Totore piringni, zen mwin-mwankam dep dena. Hwëna dawem-dawem wenyä, zen tembane yawal ennak dep dena. ²¹ Zep hen kirekam, men nara zëre mo enhosa kirekam-kirekam karek nakon lalak tanna, zen sa Alap mo nwenak gwërasan de emaskam de piringni kiye. Bian sa desa sam gwesibläla, hen syal dawemsa sa zep wei yul soneblala, sap zen kire hap mes hohle gweka.

²² Zen in zep, Timotius Bak, emki wal sei-siwir mo hole-hle enlalana langa tasik gwen. Hwëna a kire orasa em të gweblan:

Dekam de dam-dam enkam gwë
gwen hap dena,

Biansa dikim dawemkam
täibliblan hap dena,

dekam de aha zisi kwasang
gwibirida gwen hap dena,

hen aha-ere enlalakam de lowehe
gwen hap dena.

Sap tïngare zini men zen enho zon tasiblin naban Bian Yesussu betek në gweblanan, zen kirekam lowehe gwenan. ²³ Enlala joblotop zi mo ëkeisa-keisa gwe-gwen san em bahem ang gwe-gwen. Zen waba hap. Ena tawana: Zen dekon zini ëdarak gwe-gwenan.

²⁴ Hwëna Bian mo nganak de syal ta gwen zini, nen bap nen ëdarak gwe-gwen, hen bap nen nabakam jal ta gwen. Nen diki enlala sae-sae naban nen eiwa de enna kim tawa ta gwibin.

²⁵ Zini men zen nëbon mae onakon ëdrak gwe inehal gwenan, nen hwëna ol sin-sinkim nen etan eiwa de ora san dep titi ta gwibin. San ha dekam Alap sa zëbe mae hap dekam de ëhalen hap dena golzimdi- hen eiwa de ora san dikim etan lwanda han hap denaye. ²⁶ Zen eiwa mes dowal mo kigi mo zolak ëkyanhek, in zep zëno dwam gwibin sin ang ta gwenan. Hwëna nen de kirekam mas gwibirida gwenkam, Alap wëhë golzim'inka?- dekam de enlala mamakna insa tapbla tan hap denaye.

3

Aumwa hap de yaklanak dep de ol zim-zim:

¹ Hwëna ansa emki enlala gwe-gwibin: Aumwa hap de yaklana an zen angkam lwa se'an, dekam okamana an sërkam tangan sa karek gwe zaher.* ² Sap dekam zini beyakam sa anakan lowehe gwer:

zëre en mo timsi de ngalap gwe-gwibin,

te-alasa de ensa lwa gweblan,

zëre en mo bosesa de mam gul gwen,

sërkam de zëna-zëna gwe-gwen,

aha zisi de lamang ta gwibin,

an-bi zemka bëjen betek gwizimdin,

Alapsa bëjen enlala gwe-gweblan, wal bose zemka bëjen anakan

gublun, “Ema tol asa sam tala.”

³⁻⁴ Hen bëjen kwasang gwibiridan,

zi bosyan hap de jalsa lam gul gweblan,

boton ol gol halada gwen,

wal bosyansa de golëgu gwen,

darak sosen,

zënaka bëjen zerinik gwen,

dawem enlalasa bëjen zer irin,

bolte-bolte enlala enkam de gwë gwen,

* 3:1 3:1 1Tim. 4:1

totore-totorekam de gwë gwen,
 syan-syan enkam de lowehe
 gwen,

hwëna Alapsa bëjen enna lw-
 ablan.

⁵ Kire zini zen ëk enkam anakan
 ëgu gwenan, “Ëe an Kristen zi.”
 Hwëna zen man baes ta gwenan-
 Alap de zëre mo sostonkam zëno
 mae mo lowe hensa li yul sone
 gwizimdin hipye. Zep kirekam de
 zisi emki langa tasik gwibin.*

⁶ Ahakon hen we walsya gol-gol
 san aningkim yasik da gwibirin.
 Zen anakare we walsya karek san
 dep titi da gwibirin:
 enlala sin-sin wenyä,
 enlala hole-hle beya wenyä,
 hen kirekam-kirekam karek hap
 de enlala ëdowe hanan
 wenyä.

⁷ Kirekam de we walya man
 ësäm gwesik gwenan- ol ësese de
 ësane gwe-gwen hapye. Hwëna
 zen bëjen anakan klis gun, “An
 eiwa dena. An boton.”⁸ Men
 kirekam orep Yanes Bak ne Yam-
 bres Bak ne * Musasa tru-tru
 ul gweblaka, zep yasik tabin hip
 de zini in hen kirekam angkam
 eiwa de tawa tabin nik tru-tru nul
 gwe'an. Zen mes enlala nakon
 ëhai gwëk. Zen mes tangan Kris-
 ten zi mo taiblibin nikon ëlanga
 gwesik, hwëna totore tawa tabinsi
 daibli gwibirin. ⁹ Hwëna kire
 zisi molya holokam ang neibirida
 gwëk. Sap nabakam sa anakan
 dam dasik gwibir, “An enlalana
 joblo-topna,”- men kirekam hen
 orep de auyan-azana zi darena
 insa dam nosusukke.

*Timotius de kirekam Alap hon
 tal gwesin hip de ol:*

¹⁰ Hwëna Timotius Bak, em ano
 tawa tabinni tawana- hen ano
 gwëna, hen ano dwam gwib-
 inni dekam de enho kles gwesin

srëmkam gwë gwen hap denaye.
 Hen em mese asa anakan tame
 taka,

“Zen Biansa de taibliblannak
 tatem zauk gwenda.

Wal bose wal zemka de kwasang
 gwibirida gwen hap alp
 gwe-gwenda,

hen nabakam hom jal gwe-
 gwenda.”

¹¹ Asa kim Yesussu de taibliblan
 srëm wenyä ëna Antiokiak,
 Ikoniumk, hen Listrak karek
 da gwëk, dekam em hen zëwe
 gwë'anka.* Zep em mese dekam
 asa anakarekam kara ta gwëka,
 “Zen sap kareksa goltowe gwenda,
 hwëna nama tatetekam zauk
 gwenda.” Hëndep dekam man
 Bian tingare abe hap de jal zi
 mo taha nakon asa zeser sone
 gwëka. ¹² Asa en molya kirekam
 në gweblak. Hwëna tungan men
 zen Kristus hon de ëtal gwesin
 hip ëdwam gwe-gwe'an, desa
 hen kirekam sa karek da gwibir.
¹³ Hwëna enlala karek zini hen
 yasik tabin hip de zini sa etan zëre
 mae mo karek-karekna esek nulse
 zahe gwer. Zen sap aha zisi yasik
 da gwibirin, hwëna zëna hen hom
 anakan tame nul gwenan, “Hare
 ëe an syauk sun dep am gwë
 ha'an.”

¹⁴ Zep tane tol, men desa
 emsa tawa da gwëk, em mese
 hëndep dawemkam taiblibirki.
 Zep zen zëwe en tatem zauk. Sap
 ëe in zen emsa tawa la gwëk,
 em mese dawemkam asa tame
 tabirki. ¹⁵ Em betek nakone
 Alap mo ola tame gulku. Alap
 mo ola, zen dekon zep enlala
 blala hata gwenda, dekam zep
 zini ëngaya gwen hap de orana
 dam dasik gwenan- Kristussu de
 taibliblankam. ¹⁶ Sap Alap mo
 ola mensa ale nuk, zen kitak Alap

* 3:5 3:5 Mat. 7:15; 7:21; Tit. 1:16

* 3:8 3:8 Yanes Bak ne Yambres Bak neka, Yahudi zini
 kirekam bose nosok Mesirk de meiyer golzauk gwen zi darena- men zen Musasa tru-tru ul

gweblakake. (Kel. 7:11; 7:22; 9:11)

* 3:11 3:11 Kis. 13:14-52; 14:1-20

zère mo Enho nakore naka. Hen zen dawem tanganna–dekam de tawa ta gwibin hip, oto tasik gwibin hip, halen ta gwibin hip, hen ora dawem san dikim dam tasik sone gwibin hipye.*

¹⁷ Alap mo nganak de syal ta gwen zini, nen de desa enhonak lone gwenkam, dekam esa anakan tame ul gwer, “Èe kirekam asa syal gwe-gwer.” Hen banakare maesa de goltowe gwenkam, dekam nëno mae mo enlala blala sa sowehe gwer.

4

¹ Timotius Bak, èe ola ansa Alap mo nwenakë ebe hap hli yulblu'an– hen Kristus Yesus mo nwenak, men Zen sa zère mo irik ginsi golhata zalake. Zen sa dekam juwen wenyaka hen nama de engaya gwen wenyaka klis gul zula. Zep Timotius Bak, Eirzi-Bia yawal mo nwenak èe ama emsa gublu'an: ² Alap mo olsa em tonbirida tine gwen– sap sane gwen hap de edwam gwen-nak, sap edwam gwen srëmnak. Emki dekam oto tasik gwibin, hen udobe naban jalse gwibirida gwen, hen titi ta gwibin, hen ol sin-sinkim em dawemkam tawa ta gwibin. ³ Sap molya holo gwek, dekam sa zini anakarekam lowehe gwer:

Eiwa de tawa tabinsi de esane gwenna sa baes tal,

hwëna zen guru-guru esesa sa beyakam deibirida gwer.

Desa sa hwëna nenbirida gwer, “Asa ère mae mo dwam gwibin en san tawa la gwibik.” Zep sa hëndep zère mae mo hole-hle en san tawa da gwibir.

⁴ Zen dekam sa hwëna eiwa de olsa de esane gwe-gwen hap zëno mae mo ini emat-mat gwizim.

Hwëna auyan-aza zik mo epba olsa sa srën li nul sone gwer– dekam de zère mae mo dwam gwibin dërek san dep syan nahlan hap.

⁵ Hwëna Timotius Bak, emki enaka kara ta gwen. Kareksa de goltowe gwennak tatem em zauk gwen. Yesus mo bosesa de salbin srëm zi sin dep emki engaya gwen hap de ol dawemsa golzim halada gwen. Em Alap mo nganak de syal gwe-gwen zi, zep syala insa dawem enkam em sul sonen.

⁶ Sap èe nabakam asa emsa hli tal, hen ano kala nabakam sa wet sol– men kiye, dombasa de Alap hap zip soblanna. ⁷ Èe mesë ère mo syala sul sonek. Èe jana zi mo kimë Yesus hup de ol dawemna golasas gwe-gwek. Yesusu de taibliblan nakon homë mae syalhek. ⁸ Èe insa kirekam tatem zauk gwek, zep angkam abe hap de mire sigina Bian man ap golkara gwebla'ara. Yesus Zen dam-dam enkam de klis gun hup de Zini Zen. Zen kim de nësa klis gu'un zaka, Zen dekam sa abe hap golblala. Abe en hap molya golblaka, hwëna tingan men zen zère mo lwa halzan hap de yaklana anakan enlala në gwebla'anke, “Diki nabakam zen ki lwan,” Zen zëbe mae en hap sa kap tazimdi.

Paulus kim syal betekna Timotius hup golblakake:

⁹ Emki dawemkam alp gwen–dekam de nabakam asa duweblazan hap. ¹⁰ Sap Demas Bak mes asa hli ta guk halka. Zen auhukamana ansa ensa lwa gwibi'ira, hëndep zep Tesalonika san dep heya gweka. Èe mesë Kreskes Baksa Galatia san dep zer sonek. Hen Titus Baksa Dalmatia san debë zer sonek. ¹¹ Lukas Bak en hanë nama ë'an. Markussu kwang ta kinzi. Sap zen airis–

* 3:16 3:16 Rom. 15:4; Ibr. 4:12

ano tahasa de trî son hapye.*
 12 Ëe mesë Tikikus Baksa Efesus sun dep zer sonek. † 13 Song gwe zankam, Troask ano baju sala sala teisya kinzi. Karpus Bak mo golakë hli sok. Hen ano bukuna lop ta kinzi– nonol tangan dawem-dawem wenyaka. ‡ 14 Tembaga nakon de kire-kire yang ta gwibin hip de zini in, Aleksander Bak, § zen mes asa dawemkam karek taka. Hwëna zen sa Bian onakon hlauu. 15 Em hen em terya-tya gweblan, sap zen sërkam nëno mae mo tawa tabinsi husus gwe-gwibi'ira.

16 Pemerinta mo mam-mamna kim nonol asa taken-taken nëblak, dekam zini hom tangan asa nërzauk sonek. Tingan man asa hli da gukhak. Dikire Alap zëno mae mo karekna insa tap gulsuzimk. 17 Hwëna Bian Zën zep asa golek de ta zaka, hen sosonna ap golblaka– dekam de zëre hap de ol dawemna insa sowe henkam Yahudi srëm zini insa tonbiridan hapye. Bian dekam zep asa zëno mae mo jana ngi nakon zeser soneka– ëe dikim etan ëngaya gwen hap de ol dawemna insa tingare Yahudi srëm zi hip golluwe gwizimdin hipye. 18 Zep Bian Yesus sa tingare zi mo jala kon asa hil ti sone gwera, hëndep Zen sa asa drëne sera– zëre mo irik ginnik de gwë gwen hapye. Dikire zëre mo bosena teip nulsuk gweblak–

hëndep denaban! In eiwa.

19 Priskila ne Akwila neka guzim, hen Onesiforus mo golak men zen lowehe gwenan, desa kitak anakan gubirida, “Paulus dawem ensa ep gol sonezimki.” 20 Erastus Bak Korintusk gwëka. Hwëna Trofimus Bak man sang-sang gwëka, zebë Miletusk hli tak.
 * 21 Bahem dakal gwen, ki hwëna hi ngëp tamle gwennak esa song gwe zala. Yubelus Bak, Pudes, Linus, hen Klaudia Bak dawem ensa ebe hap nol soneblak. Hen kirekam– tingare awe de aya-wal oso wal omye.

22 Dikire Bian emsa zergwë gwëk. Hen kitak em in zen iwe lowe he'an, dikire Bian mo kwasang-kwasangna ebon mae onak lwa gwëk.

* 4:11 4:11 Markus in san ha zëno aha bosena Yohanis? Zen san ha men zen nonol ol dawemsa de goltën dannak Paulus ne Barnabas neka heya gwenkam hli so guk halkake? (Kis. 12:12; 12:25; 13:13; 15:37-39) † 4:12 4:12 Paulus mae hap mes yap Tikiku'u zer soneka: Timotius mo weinak dep de Efesusk syal gwen hap. ‡ 4:13 4:13 Insa “dawem-dawem wenya”kam ale gulku, Yunani olkam “tweran sopkam de buku”kam ale gulku. Kire bukuna zëno kitak de halamanna tweran sop en nakorena. Desa te-ala mamkam kap da gwëk. Zep san ha totore bukusa hom enlala gweblan daka, hwëna Alap mo ola bare naka mes yap. Aha dam gulsunnu hen: San ha bukuna in zëre mo tahakam de ale nabare naka? § 4:14 4:14 San ha Aleksander in, men zëbe hap denaka hen Nonol Timotiusnuk ale gulkuke? (1Tim. 1:19-20nak) Ahana “Aleksander”kam de bosena Kis. 19:33-34nak. Aleksander in mae hap mes yap Paulus mo tawa tabinni husus gwe-gwibirki: Sap zen tembaga nakon yang tabin dowl-dowals yang ta gwibirki– te-alakam de lirak ta gwibin hip. * 4:20 4:20 Erastus hup de ola emki Kis. 19:22 hen Rom. 16:23nak hlaun. Trofimus hup dena, emki Kis. 20:4 hen 21:29nak hlaun.

Paulus mo surat Titus hup

¹ Suratna an ëre mo tanena Titus Bak hap,

Alap mo nganak de syal gwe-gwen zini hen Kristus Yesus mo dam tasin zini Paulus onakon:

Dawem! Eirzi-Bia mae hap asa dam lasiki: Ëe dikim Alap mo hlil irin zisi Kristussu de taibliblannak de tatem ëzauk gwen hap dena kim titi tabirida gwen hap, hen zen dikim ei-wakam de tawa tabinsi tame gun hup, hëndep Alap en onak dikim dawemkam étal gwesin hip. ² Sap Alap man dwam gweka- nen dikim anakan dam gulsuk gwen hap, “Ëe eiwa asa ki hëndep de gwën hap dena oltower.” Sap boton srëm Zini Alap Zen mes ëngaya gwen hap dena insa okamana ansa de yang gulsun srëmnak nësa gu-gubiridaka. ³ Yaklana mensa nësa de ngaya tabin hip de Zini Alap dam tasiki, zao kim nër hom zauk, Zen dekam zep zëre mo orep de ol gu-gunnu insa abe mae hap goltreizimki. Zen dekam zep hen ëngaya gwen hap de ol dawem gol halada gwen hap de syala abe hap wei yul soneblaka.

⁴ Titus, em an eiwa ano tane, sap nen apdenak mese Kristussu laibliblaka.

Nëre mae mo Bian Alap ne nësa de ngaya tabin hip de Zini Kristus Yesus ne sa kwasang-kwasang zemka mamkam ebe hap ol gwe-blala. Hen em zëno nik mo taha terenak esa gwë gwera.

*Paulus kim Titussu anakan enlala soblakake, “Ëe emsa Kristen zi mo nol-nolaka dikim dam tasibin hibë Kretak hli tak.”**

⁵ Ëe mae habë Kretak emsa hli tak: Kirekam-kirekam syala men zen nama lwa kini'ak, desa de em sul sonen hap. Nonol tangan ëe ama emsa gubluk- Kristen zi mo nol-nolaka de ë-ë san dam tasibiridandan hap. ⁶ Kristen zisi de nol gwibiridan hap de dam tasinni,

zen diki tingare zi zen anakan tame tan, “Zen enho kles gwesin srëmna.”

Hen nol gwen hap de dam tasinni, we dan son zisi bëjen.

Zen diki walas zem hen Kristussu zen taibliblan.

Anakare zisi bahem nol gwen hap dam tasibin: Zëno walassa de aha zi anakan gubirida gwenna, “Zëno walasna in kareksa nol gwenan,” ahaksa, “Zëno walasna in hom bi zik mo ol san ang ta gwenan.” Kirekam de walas zik ëgwë gwenna, ki bëjen bi zemka Kristen zisi de nol gwibiridan hap dam tasin.

⁷ Kristen zisi de nol gwibin zini, zen dwan Alap mo nganak de syal gwe-gwen hapke. Zep zen diki zi mo nwenak de enho kles gwesin srëm naka de dam tasinkim. Zen zep anakare zisi bëjen dam tasibin:

bola-bola zi,

jal sosen zi,

ho mamaksa de hole-hle gwe-gwibin zi,

darak sosen zi,

hen te-alasa dikim gul irin hip de boton gwe-gwen zi.

⁸ Hwëna anakare naka emki teibirida gwen:

enlala tatetena,

enho lalakna,

enlala dam-damna,

dawem ensa de dwam gwe-gwibinni,

hen dawemkam de zëre mo gola kon zisi lup gulin gwen naka.

* 1:4 1:5-9 1Tim. 3:2-7

⁹ Nol gwen zini, zen diki eiwa de olsa zen dawemkam gwirensik gwen— nen men kirekam taiblibin hip dena tawa la gwibirinke. Zen dekam sa aha zisi eiwa desan dep titi da gwibir. Hen zini men zen ola insa baes nei gwibi'in, desa sa anakan oto dasik gwibir, “Em kire nakone esyal he'an.”

¹⁰ Sap angkam zini beyakam hliwen hap edwam gwe-gwe'an. Zen aha zisi zere mae mo totore olkam yasik da gwibi'in. Dawemkam Yahudi mo ausu nakore zi— men zen Yahudi srèm êKristen gwen wenyä to mip blom tasibin hip titi da gwibi'inke. ¹¹ Kire zini zen zi beyasa kim totore olkam ahak-ahak da gwibi'in— sap zi, sap we, hen sap walas. Hwëna dekam zep hen zere mae mo tawa tabin karekna in hap te-alasa de golzimdin hip aberbe da gwibirin. Kire zini mip naka nen mat tasik gwibir-zimdin.

¹² Eiwa, lang tekna Kreta iwe de zini, zen karek-karek tanganna. Orep zere kore wal bongna ki, enlala blala. Zen man zere korena kip anakan ale gulku, “Kretak de zi ausuna an boton tamna, hen asang tamna, hen tembane ngalap-ngalapna— gwe makarena.” ¹³ Zëno ola in, zen eiwa de tanganna. Zen in zep udobe naban em jalse gwibirida gwen— dekamim Yesus ensa de taibliblannak etal gwesik. ¹⁴ Zep Kretak de Kristen zini, zen bap zen angkam Yahudi mo epba ol kokung gul gwen san ang ta gwen. Sap dekam hwëna Alap mo ol tanganna man hli nul gwenan— zi mo totore titi tabin ol san dikim hwëna ang ta gwen hap.*

¹⁵ Sap enho lalak zini, zen banakare dawem maesa de okamanak hlaunnu, zen bëjen hole gwibin. Kire zi hip okamanak

awe hom tangan— dekon de zen Alap mo nwenak êkun gwen hap denaye. Hwëna enho karek zi hip hen Kristussu de taibliblan srèm wenyä kip, banakare dawem maesa de hlaunnu, zen hwëna hole-hle enlala san dep li nul sone gwenan. Kire zini bëjen banakare maena enlala lalakkam enlala gwibin, sap zëno mae mo enlalana hëndep enho naban mes tangan êkawesik.* ¹⁶ Kire zini zen êk enkam anakan êgu gwenan, “Êe mesë Alapsa tame tak.” Hwëna zere mae mo kirekam-kirekam syal karekna in, dekon zep hwëna nwe-mase gwe-gwe'an— san de anakan de êgu gwenna kiye, “Alap hom.” Kire nol drak-drak zi jal-jala, zen toton banakan dep?— dawemsa de syal gwibin niye.*

2

Paulus kim Titussu anakan enlala soblakake, “A kirekam em dawem san dep titi ta gwibin.”

¹ Hwëna Titus Bak, em eiwa de ol enkam em tawa ta gwibin. Bahem engka en mae golwet son. Zep a kirekam titi ta gwibir: ² Zi bong-bong hap, ol zim-zimsi em gol gwizimdin— zen dikim tingare zi mo nwenak anakarekam lowehe gwen hap: enlala tatetekam, enlala dam-damkam, Kristussu de sêrkam taibliblankam, ahasa de kwasang gwibirida gwenkam, hen kareksa de goltowe gwennak de tatem ezauk gwenkam.

³ Bong-bong we wal hap, hen kirekam em ol zim-zimsi gol gwizimdin: Zëno mae mo lowe henna, zen diki Alapsa de betek gweblan zi mo lowehen naban zen apde nën. Zen bap zen ahasa tonsibirida gwen. Ho

* 1:14 1:14 1Tim. 4:7

* 1:15 1:15 Mat. 6:22-23; Luk. 11:34-36; 1Tim. 4:2

* 1:16 1:16

2Tim. 3:5; 1Yoh. 1:6; 2:4

mamaksa bap zen hole gwe-gwibin. Zen diki ëbong gwen srëm wenyaka dawem enna kim zen tawa ta gwibin. ⁴ Zen zep sa hwëna anakan tawa da gwibir, “A kirekam em zi wal okip kwasangna goltrei gwizimdin,” hen “Walas omka a kirekam em kwasang gwibirida gwen.” ⁵ Zen dekam sa hen anakare san dep titi da gwibir:

enlala tatetekam de gwë gwen hap dena,

hen enho lalakkam de gwë gwen hap dena,

zëre mae mo golak de syal-syalkam syal ta gwen hap dena,

zi zemka de dawemkam betek gwe-gweblan hap dena,

hen tingare zi hip de kwasangna goltrei gwizimdin hip dena.

Kirekam de dawemkam lowehe gwenkam, dekam aha zi molya Kristus hup de ol dawemna anakan lamang nuk, “Desan de ang tankam, dekam zini karekkam lowehe gwenan.”

⁶ Hen zise gwen srëm zini, desa hen enlala tatetekam dikim lowehe gwen hap em titi ta gwibin.

⁷ Titus, tingare ere mo gwënsa em ërak makan zëbe mae hap anakan lone gwizimdin, “Kristen zini a kirekam mo lowehe gwenanye.” Enlala dam-dam enkam tawa ta gwibir– anakare enlala naban, “Èe totore olsa homë tawa tabi'in.”* ⁸ Enlala blala ban em eiwa de enna kim tawa ta gwibin. Dekam nëno mae mo tawa tabinsi molya aha zi anakan hwa nulsuk gwëk, “In karekna.” Dekam nëno

mae mo jal zini anakare hap sa hen ësahe gwe-gwer, “Zëno mae mo tawa tabinni banakan dep?– husus gwibin niye.”*

⁹ Men zen zi mo tana ïltikinnik ëbabu gwe-gwenan, zen diki zëre mae mo zi bina insa zen blikip gwesibirida gwen. Zen diki zen ëalp gwe-gwen– dekam de zi bina in sam gwesibirida gwen hap. Hen zen bap zen zëre mae mo zi bina insa ëk san tëhebiridahal gwen,* ¹⁰ hen bap zen sowë ta gwibin. Zen diki enlala dam-dam enkam zen lowehe gwen, hëndep zep sa tingare zini nen-birida gwer, “Kristen zi de ëbabu gwenna, zen taiblibiridan tanganna.” Kirekam de zen lowehe gwenkam, dekam nëno mae mo Alap onakore ëngaya gwen hap de tawa tabinni sa tangan sam neisik gwibir.

Mae hap de ol: Alap mo kwasang-kwasangna, zen tingare zisi de gaya tabin hip dena.

¹¹ Zen diki Kristen zi mo lowe henna kirekam. Sap Alap mes zëre mo kwasang-kwasangna nëbe mae hap goltreizimki–tingare zi aususa dikim gaya tabin hip denaye. ¹² Zep aumwa hap de yaklanak an zen angkam lwa zahe'an, Alap mo kwasang-kwasangna in, zen zen nëno mae mo enhonak syal gwe-gwenan. Nen dekam zebe Alap mo dwam gwibin sin ëliwehe gwe'an. Auhukama hole-hlena dekam zebe tapbla ul gwenan, hen enlala tatetekam hen dam-dam enkam dekam zebe lowehe gwenan. ¹³ Sap nen angkam Bian Yesus

* 2:7 2:7 1Ptr. 5:3 * 2:8 2:8 1Ptr. 2:15 * 2:9 2:9 Orep tangan zini hen aha zisi karekkam jap nul sonenda gwëk. Zi de tahalha hap zëre mo bon yalsa sul sonen srëmkam, desa man dahyo gwëk– pasarak de hwëna aha zi hip te-ala hap lirak tabin hip. Zëno bon de sërkam yawal gwenkam, dekam we wal walas zeban dahyo gwëk– desa de kitak lirak tabin hip. Men desa kirekam lirak da gwibik, zen dekam zep hwëna zi bina in mo tana ïltikinnik ëbabu gwe-gwëk. Dekam hom beyakam ëheya-hya gwe-gwëk. Sap heya gwen naka de etan balk tankam, desa man damera gwëk. Tana ïltikinnik de ëbabu gwe-gwen zini, desa sap de lek-lek ta gwibin, ahaksa tamera gwen. Pemerinta hom kire hap jalse neibirida gwëk. (Ef. 6:5-8; 1Tim. 6:1-2)

mo lwa halzan yaklana insae kara ë gwebla'an- men dekam sa nësa de ngaya tabin hip de Zini Kristus zère mo sèrkam de ngatan naban okamanak golati gwe ine zalake. Sap Yesus Zen hen nëno mae mo Alap Teipsinni. ¹⁴ Zen nësa dikim tìngare karek-karek nakon hìl tì sonebin hip Zënaka zerguku- hen nësa dikim enho nakon ngan tasibin hip. Sap Zen man dwam gweka- Zën dikim nësa enho nakon bi gwibiridan hap hen li ta sonebin hip, nen dikim syal-syalkam dawem ensa syal gwe-gwibin hip.*

¹⁵ Zep Titus Bak, tìngan in dekam tonbirida gwe, hen desan de ang tan hap tìtì ta gwibir, hen udobe naban jalse gwibirida gwe. Em in Alap mo nganak de syal gwe-gwen zi, zep bap zen aha maena emsa enlala gwe-gweblan, "Ba hap de desa salblan hap."*

3

Kristen zi de kirekam lowehe gwen hap de ol:

¹ Ere mo tawa ta gwibin zini em enlala sobirida gwen- zen deka pemerinta mo mam-mam naka blikip neisibirida gwek, hen zen deka zëno mae mo olsa i-san i-san nei gwibik. Zen diki hohle gwen nik zen lowehe gwen- mam zi nik de banakare syal dawem hap gwibiridannak depye.* ² Zen bap zen aha zisi lamang ta gwibin. Hen bap zen aha zi niban ëdarak gwe-gwen. Zen diki sae-sae enkam zen lowehe gwen- tìngare zisi de blikip gwesibirida gwenkam.

³ Sap orep nëna hen enlala joblo-topna, hen Alap mo dwam gwibin sin home ang ta gwek. Hwëna totore tawa tabin sine ang

ta gwek. Nësa hen mes kirekam-kirekam dwam-dwam enlala en hulek. Nèbon mae dekam enlala jal-jal en lwa gweka, hen nënaka de husus gwibiridan enlala en. Nen dekam zebe aha zi niban hwë-hwëkam nënaka husus eibirida gwek.* ⁴⁻⁷ Hwëna nësa de ngaya tabin hip de Zini Alap dekam zep nëbe mae hap

golzimki- dekam de zère mo enlala kae-kaesa hen kwasang-kwasangsa tame gun hup denaye,

Tane zemka in kim zer sonekake. Nen sap home ba dawem maena syal eibik- dekam de nësa ngaya tabin hipye.

Hwëna zère mo kwasang-kwasang en nakon ki nësa ngaya tabirki.

Dekam zep nësa karek-karek nakon ngan tasibirki.

Nen de desa sowe henkam nëre mae mo lowe hennak eisbin hip,

Zen zep zère mo Enhona dawem en tangankam nëbe mae hap hlè ta sonezimki.

Zen Dekon zebe etan de jaha gwibiridan hap dena eis gwibirin.

Hëndep dekam zebe aha zi makan ëliwehe gwenan.*

Zep eiwa Alap mamkam nësa kwasang gwibiridaka,

zep kitak nësa de ngaya tabin hip de Zini Yesus onakon kirekam syal gwibirki-

nen dikim zère mo nwenak ëdakastin hip dena insaye.

Zen in zep esa hëndep de lowehe gwen hap dena hla kul-

men kirekame Alapsa enlala zon tasiblìn naban blol ëbla'anke.

Sap nen an zëno hanan tabin walas.

* **2:14** 2:14 Kel. 19:5; Ul. 4:20; 7:6; 14:2; 1Ptr. 2:9 * **2:15** 2:15 1Tim. 4:12 * **3:1** 3:1 Rom. 13:1-7; 1Ptr. 2:13-14 * **3:3** 3:3 Ef. 2:1-2; 5:8; Kol. 2:13 * **3:4-7** 3:4-7 Yoh. 3:3-7; 1Ptr. 1:3

⁸ Insa Alap mo kwasang hap dena ale gul, zen eiwa tanganna. Ëe zebë dwam gwe'an- em de dekam kitak dawem enkam tawa ta gwibin hip. Dekam Alapsa de taïbliblan wenya enlala zon tasik gweblan naban sa dawem ensa de syal gwe-gwibin hip ëalp gwe tine gwer. Kirekam de lwankam, tingare zini anakan sa ëenlala gwe-gwer, "In aïris," hen zen dekam sa zëno mae mo lowehen dawemna in san ang tal. ⁹ Hwëna Yahudi mo ëpba olak de kokung gul zahe gwen hap de ol keisa-keisana emki langa gulsuk gwen- hen sap orep de auyan-aza mo bosemse hap dena, hen Musa mo ëpba jalse gwen ol hap de ëilman gwe-gwen naye. Kire nakon de ëol tetek gwe-gwenna, zen waba hap. ¹⁰ Zi de eno jematnak denaka zëre osan dep de hlil irin hip titi ta gwibinni, emki sap jalse gweblanna dan soblan. Zen de dekam sal srëm gwenkam, emki tingare Kristen zisi gubiridan- zen de zini in han zersiri gwen srëm hap.* ¹¹ Sap ena tawana: Kirekam de zini, zëno mae mo enlala dawemna mes hom gweka. Zëre mae mo karek gol gwenna, zen dekon zebe dam lasik gwibirin, "Zen mes eiwa de orana hli dak."

Aumwa hap de ol:

¹² Ëe kimë eno weinak dep Artema'a zer sone'ak, ahaksa Tikiku'u, zen dekam em nabakam abon onak dep Nikopolisk hatazan. Sap ëe mesë hi ngëp tamle benkam de zëwe gwën hap kalang gwëk.

¹³ Hwëna zi darena an zëbonë suratna ansa gol sone'an, ahana pemerinta mo jalse gwen olsa de klis gul gwen zini Zenas Bak, ahana Apolos. In kon de etan song ënnak, emki dawem enkam mas gwizimdin- tahalha

srëmkam deka song ëka. ¹⁴ Zen diki nëno mae mo jematnak de zini, kirekam zen lowehe gwen- dawemsa de goltrei gwizimkimye. Nen kirekam nen nëre mae mo Kristen bose walya ban hwë-hwëkam nëre mae mo tahalhana sul sone gwizimdin. Tutoresa bap nen lowehe gwen.

¹⁵ Men zen awe aban mae lowehe gwenan tingan dawem ensa ep nol soneblal. Ano mae mo dawem gol sonenna ansa hen tonbirida- kitak men zen asa Kristus mo bose hap kwasang neibirida gwenanye.

Dikire Bian mo kwasang-kwasangna kitak ebon mae onak lwa gwëk.

* 3:10 3:10 Mat. 18:15-17; Rom. 16:17

Paulus mo surat Pilemon Bak hap

1-2 Ano dang tininak de syal bosena Pilemon Bak, * hen eno golak men zen Kristen zini etagal gwe-gwenan, hen nère mae mo somola Afia, hen Arkipus Bak—men zen hen Alap mo nganak syal gwe-gwendake: Suratna an ebe mae hap.

Kristus hup de jal hap de bwinak gwèn zini Paulus onakon, hen nère mae mo osona Timotius onakon:

³ Dawem! Nère mae mo Bian Alap ne Bian Kristus Yesus ne sa kwasang-kwasang zemka mamkam ebe mae hap ol gwizimdi. Hen nen zère nik mo taha terenak esa lowehe gwer.

⁴ Pilemon Bak, èe, Paulus, Alapsa de gu soneblan nakon kimè emsa enlala gwe-gweblanan, dekam ebon onakonè dawemsa golbla tine gwenan, ⁵ sap èe ama anakan emsa sal gweblanan: Em eiwa-eiwakame Bian Yesussu taiblibla'ara, hen tingare Alap mo hlil irin wenya ema kwasang gwibirida gwenda. ⁶ Sap nen mese Biansa de taibliblan nakon aha-en èka, zen in zebè Alapsa ebe hap hen anakan abe ta gwenan, “Bian, tingare dawemna mensa Kristus hun de zeraha-en gwen nakon hla

kul gwenan, dikire hen Pilemon Bak kitak tame gul gwek.” ⁷ Oso Bak, sap em mese Alap mo hlil irin wenya kip kwasangna goltrèi gwizimki, zen dekon zebè isrip-srina hen tatetekam de gwèn hap dena eis gwibik. Tingare Kristen zini, zen hen ebon onakon enho misrim-srina neis gwibi'in.

⁸ Zen in zep, sap nen mese apdekam Kristus hun èraha-en gweka, zep èe amaka emsa anakan titi ta'an, “A kirekam syal gwe.” ⁹ Hwèna èe homè kirekam emsa gwèbla'an. Hwèna ama sap'nen emsa abe ta'an, “Asa de kwasang gweblankam, em wèhè ano dwam gwibin sin ang gwe'anka?” Sap èe an zi bogol, hen Yesus hup de jal habè jalom èk tihinak awe gwè gwe'an. ¹⁰ Zebè emsa Onesimus Bak hap denaka angkam gu sonebla'an. Zen mes bwinak awe de asa mas gwe-gweblankam gwèka—san de ano tane tangan. Zep bahem tol karek tan. ¹¹ Menkam nen emaka bose laka, “Waba Hap Bak”kam, sap zen dekam asang naban ebon babu gwe-gweka. Hwèna angkam esa en gweblala, “Syal-syal tanganna.” †

¹² Zep ama angkam ano dang tininak de wasalna ansa etan ebon osan dep zer sone'an. ¹³ Èe ama sap awe de zergwè gwen hap dwam gweblak—zen de eno weinak asa mas gwe-gweblan

* **1:1-2** 1:1-2 Pilemon Bak zen Kristen zi mo aha mamna—èna Kolose mo langnak dena. Zère mo èna, san ha Laodikia. Hen zèwe de Kristen zini zèno golak tagal gwe-gwek. Zèno te-alana mes yap beya gweblaka, sap zen zisi bi gwibirida gweka—dekam men kirekam te-alakam lup nul gwekke. (Emki hen 1Tim. 6:1 mo otde alenak hlaun.) Paulus kim langna iwe amjanbirki, zen mes Pilemon mo golak gwè gweka. Hwèna dekam Pilemon hon de babu gwen zini Onesimus man yap Paulus mo olsa sane gwe-gweka. Zao kim lwa se'ak, Paulussu dekam zep Kristus hup de jal hap Romak de bwinak se dyaink. Hwèna Onesimus dekam hen Pilemons de babu gweblan nakon heya gweka. Nen home angkam tame u'in, “Onesimus banakan Paulussu etan zertoweka.” Hwèna zen man eiwa zertoweka, hen bwinak man Paulussu mas gwe-gweblaka. Suratna ansa Paulus Pilemon hap ale gulbluka—deban de Onesimu'u etan zèbon osan dep anakare ola ban zer sonen hap, “Bahem Onesimu'u karek tan, sap zen mes angkam Kristen gweka, hen asa dawemkam mas gwe-gweblaka.” Sap dekam, babu gwen zi de heya gwenna, sèrkam karek da gwibik. † **1:11** 1:11 Onesimus Bak mo bosenan enlala naban. Enlalana “syal-syal tanganna.” Hwèna nonol mes heya gweka, zen in zep Paulus weha olkam bose taka “Waba Hap Bak”kamye.

hap, ëe kimë nama ëngaya gwen hap de ol dawem gol halada gwen jal hap bwinak awe gwë gwe'anke. ¹⁴ Hwëna em de asa kirekam gublun srëmkam bëjënë. Diki dawemna— em de asa de kwasang gweblan nakon gublunkam bap, “Amki zergwë gwe.” Hwëna menkam ëe emsa de sowë tan makanë zergwë gwëk— kimë emsa tawa ta srëm gwe'akye.

¹⁵ San ha Alap kirekam mes yap emsa dwam gwizimki, “Dikire nongka sya këk. Hwëna kim de etan gaing ë'anaka, dekam molya sya këka.” ¹⁶ Hwëna zen angkam emsa de babu gweblan en hap de zisi hom. Kirekam de gwën nakon zen mes tangan esek gwe seka. Sap zen angkam nëno nik mo dang üninak de oso. Hwëna dawemkam eno tangan mo dena, sap zen ebon de babu gwen zi. Hwëna angkam Yesussu de taibliblan nakon zen mes tangan gwëra— san de nëno nik mo oso tanganna kiye.

¹⁷ Zen in zep, em de asa enlala gweblankam, “Zen ano Kristen bose,” ki Onesimu'u etan zerin— san de ënaka de zer irinni kiye.

¹⁸ Zen de orep banakare maekam emsa karek tanna, ahaksa eno kire-kiresa de ahan gonna, zen hwëna ëe asa ep te-alana golblal.

¹⁹ Suratna an mo aumwa hap de alena an ëre mo tahakamë ep ale gulblu'an: † Èe an Paulus, ëe asa kitak te-alakam sul soner. Hwëna sap diki amaka emsa enlala sobla'an, “Diki em emaka ano dwam gwibin sin totoresa ang gwe'ara, sap ëe hëndep de gwën hap denakaë emsa tawa tak.” ²⁰ Zen in zep, Oso Bak, sap nen mese Kristus hun ëraha— en gwëka, ëe ama emsa ano ol san de ang gwen hap abe ta'an.

Em dekam esa ano enhona ap mësrim—srï tablala.

²¹ Pilemon Bak, ëe kimë suratna ansa de ep ale gul soneblan hap enlala gwe'ak, ëe mesë hen dekam emsa anakan taibliblak, “Zen molya ano abe tan en san zer inki. Hwëna zen sa hen etan zëre mo enlalakam sërkam kwasang gweblala.”

²² Hen ere mo gol teksonna ahana ap hohle ta gublu. Sap ëe ama Alapsa anakan blol gwebla'an, “Zen man tingare aya-wal oso-walya eno mae mo abena sal gwe'ara. Zep Zen sa etan bwina an kon ebon mae osan dep asa zerwet sola.”

²³ Epafraas Bak, men debanë Kristus hup de jal hap bwinak awe ë'an, zen dawem ensa ep gol soneblaka. ²⁴ Hen kirekam— ano syal bose walya, Markus, Aristarkus, Demas, hen Lukas. Zen hen dawem ensa ep nol soneblak.

²⁵ Dikire Bian Kristus Yesus onakore kwasang—kwasangna eno mae mo enhonak lwa gwëk.

† 1:19 1:19 Suratna an aha zi Paulus mo olsa ale gulku. Hwëna aumwa topnak de ola an, desa Paulus zën ale gulku.

Surat Ibrani*

Mae hap de ol: Alap mes zère mo Tanena zer sone zaka– nësä de dam tangankam tonbiridazan hap.

¹ Orep nëno mae mo auyan-aza hap, Alap etan-etankam zère mo ol ayang gul gwen zi hip ola gol gwizimki– dekam de titi ta gwibin hip hen jalse gwibirida gwen hap. ² Hwëna angkam okamana an mo aumwa hap de yaklanak an zen ki lwa zahe'an, Alap mes zère mo Tanena zer sone zaka– nësä de dam tangankam tonbiridazan hap. Alap ngli naban okama naban kitak Tane zem in mo taha san yang sosuku, hen Bi zem in mes ki anakan gu-gubluka, “Èe asa kitak ebe hap golblal.” ³ Nen Alap mo ngatan zi mo lang nakore ngatanna tingan Zëbon onakone dam usuk gwenan. Tane zem in hen Alap– men kirekam hen Bi zem Alap. Tane zem in mo ola sosen tanganna, zep zère mo ol-gun enkam tūngare zère mo syal gwibinni insa irik gil gwenda. Zen de irik gin srëmkam maka sekwak gwe-gwenan. Zen kim nëno mae mo kareksa de ngan gulsuzimdin hip tilki, dekam zep ngatan zi mo lang san dep sewe seka– Teipsin Tangan Zini Alap mo

dam taha nakon dikim nikirin hip. Zen dekon zep kitak angkam irik gi'ira.

Mae hap de ol: Alap mo Tanena in, Zen kitak de Alap mo dam taha nakore zi nikon teipsin tanganna.

⁴ Tane zemka in zao drë neka, zère mo dam taha nakore zini dekon otde tangannak lowe he'an. Hen bose teipsinni mensa zëbe hap golblaka, dekon zep Alap mo dam taha nakore zini in kitak blikip neisik gweblanan. Sap zëno mae mo bosem-sena hom kire teipsin niye. ⁵ Sap men kirekam Yesusu gubluka, “Em in ano Tane,” zère mo dam taha nakore zini desa hom kirekam gubiridaka. Sap Alap man Yesusu gubluka,

“Em in ano Tane,

Èe mesë namen damnak Ènaka anakan kira tanan, ‘Èe an eno Bian.’”

Dekam zep etan Alap gubiridaka, “Zen in eiwa ano Tane.

Tūngare zini zep sa blikip neisik gweblal.”*

⁶ Hen Alap kim Tane Tangan zem insa auhu-kama zi hip zertreiz-imki, Zen dekam zep zère mo dam taha nakore zini gubiridaka,

“Em kitak boklesa kom la gwe-blak.”*

⁷ Hwëna Alap kim zère mo dam taha nakore zi hip dena srip gulsuku, Zen anakan gubiridaka,

*

: 1:1 Ol tatakna an, angkam anakare dam gulsunnu hom, “Zen ale gulku.” Men zen ale gulku zère mo bosena hom kira gulku. Orep ahakon man kil nil gwëk, “Paulus ale gulku.” Hwëna angkam man enlala nei gwibirin, “An aha zi mes yap ale gulku.” Sap zini men zen ale gulku, zëno srip gulsunnu srën tangan– Paulus Bak mo ol ale gun nukonye. Angkam ahakon man enlala nei gwibi'in, “San ha Apolos Bak ale gulku.” (Kis. 18:24-28; 1Kor. 3:1-9) Ahaksa aha zi mes yap ale gulku– men zen hen Timotius Bak han song ë gwëkake. (Ibr. 13:23) Men zëbe mae hap suratna ansa ale gulzimki, zen Yahudi zini men zen ëKristen gwëkke. Suratna an mo bosena “Ibrani”kam nen gwibirin. “Ibrani,” zen Yahudi zi ausu mo aha bose, hen zi ausuna in Ibrani olkam don gwibirin. Hwëna men zen ale gulku, zen hom Ibrani olkam suratna ansa ale gulku. Zen hwëna Yunani olkam ale gulku. Mae hap hwëna suratna ansa “Ibrani”kam bose nuk: Sap men zen ale gulku, Yahudi zi mo kirekam de Alapsa betek gweblanna beyakam srip gulsuku. Zen mae hap ki srip gulsuzimki: Dekam de Kristen zi anakan dam gulsuk gwen hap, “Insa orep Yahudi zini tame gun srëmkam syal nei gwibik, hwëna angkam Yesu nëbe mae hap kitak sul sone gwizim'ira.” Hen suratna an– dekam de nen Yesusu enlala gwe-gweblan hap, “Zen eiwa teipsin tanganna.” * 1:5 1:5 Mzm. 2:7; 2Sam. 7:14; 1Taw. 17:13 * 1:6 1:6 Mzm. 97:7

“Ēe ěre mo dam taha nakore zini
asese habě li yul sonenda
gwenan–

dekam de aha lang san ano syalsa
nabakam golada gwen hap.

Hen syauk hitĭn hibě li yul so-
nenda gwenan–

dekam de zisi halen ta gwibin
hip ahaksa karek ta gwibin
hip.”*

Zep Alap zěre mo dam taha
nakore zini in man Yesus onakon
ělwala he'an.

⁸ Hwěna Tane Tangan zemka
Alap man hwěna gu-gubluka,

“Em in hen Alap. Em hěndep
denaban esa ĩrik gili.

Eno ĩrik ginĭni sa sosen gwer, sap
Em zisi dam-dam enkame
klis gul gwenda.

⁹ Em dam-damkam de gwěn zi mo
syala desa ema sam gwesik
gwibirida.

Karekam de gwěn zi mo syala
desa ema husus gwe-
gwibirida.

Zen in zebě ere mo Alapna Ēe
eno bosena teip gulsubluk-
tingare ere mo wal bose
wal onakonye.

Zep sa tingare zini eno bosena
isrip-sri nei gwibir.”*

¹⁰ Zep Yesus eiwa teipsin
tanganna– Alap mo dam taha
nakore zi nikonye. Zep Desa en
Alap anakan gubluka,

“Em in hen Bian. Nonol
lonesen nakon zebe ere
mo tahakam okamana ansa
moko gulku,

hen nglina ere mo tahakame yang
tasiki.

¹¹ Nglĭ naban okama naban sa jek-
jak něr.

Hwěna Ena hěndep denaban esa
gwě gwera.

Nglĭ naban okama naban pakean
mo kim sa kwang něr

¹² hen ohlong něr.

Zen dekam esa hiri son hap lak
sola.

Hwěna Ena molye wet gwesik
gweka,

hěndep bogol gwen srěmkam esa
hěndep denaban gwě gw-
era.”*

¹³ Hen Alap hom zěre mo dam
taha nakore zini aha-en mae
gubluka– men kirekam zěre
mo Tane Tanganna Yesussu
gublukaye,

“Em ano dam taha nakon nikirin-
dekon de hen teipsinkim ĩrik gin
hip.

Ki asa hwěna ebe hap de jal zini
ere mo tana ĩltikinnik sisik
gulin.”*

¹⁴ Hwěna Alap zěre mo dam taha
nakore zini insa kirekam bějen
dam taha nakon de teinikirin hip
gubiridan. Zen hwěna zěre mo
syal ensa de gol gwen hap, hen
desa man něsa de mas gwibirida
gwen hap gubirida gwenda– nen
men zene dekam de ěngaya gwen
hap dena ulin gwenanke.

2

*Mae hap de ol: Alap mensa
něr hom ěngaya gwen hap dena
něp golzimki, desa bap nen asyas
makan enlala gwibin.*

¹ Zen in zep, Yesus onakore
ola insa něr hom dokwak uk,
nen dawem enkam nen i-san i-
san gwe-gwibin. Kire srěmkam
ki sap de ora san esa ěgwahal.

² Sap orep Musa Bak hap Alap
onakore titi tabin ola zěre mo
dam taha nakore zi ayang nul
gweblak, zen zep hwěna ahako-
rena kip ayang gul gwizimki. Zen
Alap zěre onakon hom mwin-
mwankam gulin gweka. Zěre
mo dam taha nakore zi nikon
gulin gweka. Sap kirekam, hwěna
zen hen eiwa de tangaranna.
Hen men zen desan ang ta srěm
gwe-gwek hen nol drak-drak nei

* 1:7 1:7 Mzm. 104:4 * 1:9 1:9 Mzm. 45:7-8

* 1:12 1:12 Mzm. 102:25-27 * 1:13 1:13

Mzm. 110:1

gwibik, desa ki Alap karek ta gwibirki. ³ Hwëna Yesus, Zen Alap mo dam taha nakore zi nikon teipsinni. Zen in zep, angkam de wenyä nësa dawemkam tangan sa karek tabiri- nen de ëngaya gwen hap de zëre mo ol ësena ansa asyas makan gweibinkimye. Sap Bian Yesus Zën nonol gol haladaka, hen men zen nonol ësane gwe-gwek, zen mes nëbe mae hap eiwa nul gwizimki. ⁴ Alap Zëna hen mes zëno mae mo ola insa eiwa de gulzimki- Zen kim kirekam-kirekam owasna gol gwizimki, hen zëre mo Enho nakore sosonna kim zëre mo dwam gwibin sin zi hip ing ta sone gwizimkiye.

Mae hap de ol: Yesus kire hap zi tangankam hata zaka.

⁵ Hen Alap hom zëre mo dam taha nakore zini dam tasibirki- zen de okama ësena insa irik gin hipye, in zep denaka angkam lonbi'inye. Hwëna Zen diki Tane zik sa okama ësena insa irik gili.

⁶ Hen zini nëbe mae hap dena Alap mo olak man lwak, aha zini kim anakan Alapsa gublukaye,

“Bian, Em ba habe zi tanganna asa nwekam golëake gwenda?

Hen Adam Bak mo auyan-aza tane walya asa ba habe kwasang gwibirida gwenda?

Sap ëe an otde tangannak denakake, hwëna Em mese ano mae mo bosena esek gul sezimki.

⁷ Sap angkam an kimë okamanak awe lowe he'an, ano mae mo bosesena betekna- ere mo dam taha nakore zi nikonye.

Hwëna Em mese abe mae hap teipsinkim de lowehen hap de bosena hamal gulzimki.

Dekam hwëna ëe asa ere mo dam taha kore wenyä insa leipsibiridal,

⁸ hen tïngare kirekam-kirekamna ëe asa bi eibir.”*

Alap mo ola insa anakan lwak, “tïngare kirekam-kirekam”sa de zini nen bi gwibin hip, enlalana aha-en mae molya lwa kinik. Zep zëre mo dam taha nakore zini zao hen bitï gwe'an- nen de lamkam bi gwibiridannak. Hwëna nëno mae mo kirekam de irik gin hip denak hom am angkam zau'un.

⁹ Diki Yesus en angkam kirekam bi gwibirida'ara. Zen kim menkam okamanak gwëka, dekam zëno bosena hen “betekna Alap mo dam taha nakore zi nikon”- nen an kiye. Hwëna Zen mes nëbe mae hap karekkam tilki. Zen in zep Alap zëbe hap bese dawemna golblaka, hëndep angkam zep Zen kitak teipsibirida'ara. Alap eiwa man nësa sërkan kwasang gwibiridaka, zep Tane zemas zer soneka- Zen de nëbe mae hap okamanak awe tin hipye.

¹⁰ Alap Zën kitak bi gwibi'ira, hen zëre mo sosonkam kitak jowek. Zen in zep Alap hap man tangan dakastilbli'an- Zen de walas beya gwen hap, hen walasna insa de Zën zëre mo ngatannak golëlowehe gwen hapye. Hwëna Yesus Zen Zen- walasna insa de zon guludan hap de Zi niye. Zen zep Yesus hup dakastilblik- Zen de walasna in hap kareksa goltowen hap denaye. Zen zep Alap zëre mo Yesus hup de dwam gwibir-blinna sul soneblaka- kim karek yala insa de goltowennak nwe enkam kara takaye. ¹¹ Zen in zep angkam nwe-mase gwe'an, Tane zem Yesus Zëna, hen Zen men desa karek-karek nakon aha-rok'nen ngan tasibirki, zëno mae mo Bianna aha-en. Zen in zep Yesus hom nësa saher gwibirida'ara- anakan de gubiridan hapye, “Zen ano oso wal.” ¹² Sap Alap mo olak Yesus “oso wal”kam nësa

* 2:8 2:8 Mzm. 8:5-7

gubiridaka– kim Alapsa hamal hap anakan gublukaye,
 “Bian, ère mo oso walya ban de golèyaing gwe zannak

Èe asa eno bose dawemna zèno mae mo inik teip gulsuk gwer.

Èe asa dekam Emsa tërya ban apdenak ziisrip-sri gwe-gweblal.”*

13 Yesus hen man Alap mo èpba olak hamal hap guku,

“Èe asa Bian ensa blol gweblal.”

Zèwe hen man nèbe mae hap dena Alapsa hamal hap gubluka,

“Èe ama angkam, walasna mensa Ena abe hap kap gulbluka, deban mae golèyaing gwe'an.”*

14 Mensa “walas”kam gubiridaka, zen kala bare tim nibare wenyä nèsä ki gubiridaka. Zep Yesus zère hap hen man tangan dakastik– kala bare tim niban de hen hata zankamye. Zen in zep tin hip de tim niban golhata zaka–dekam de dowal mo kigi mo sosonsa juwe gwen hap denaka timbwas gulblun hap. 15 Hen Zen mae hap kirekam syal gwibiriki: Dekam de gwiswe sonen hap, tingan men zen tin hip èairi gwenanye. Sap zini nen menkam nère mae mo gwèn holona men kiye dekam tinsi ema airi gwibik. Hwèna angkam Zen mes nèsa tin hip de airinni in kon gwiswe soneka. 16 Zep man tangan dam gwesinin: Yesus kim tilki, Zen Alap mo dam taha nakore zisi hom mas gwibiridaka. Zen hwèna Abraham mo auyan-tane walya nèsa mas gwibiridaka. 17 Zen zep tangan zèbe hap dakastilblik– zi timkim de hatazan hap denaye, an kire tim niban oso wal zem nen lowe he'anye. Zen zep nèbe mae hap nwe-mase gwe'ara– san de Alap mo golak de syal ta gwen zi mo teipsinni, Zen de nèsa Alap

osan dep mas gwibirida gwen hap. Hwèna Zen orep de Alap mo golak de syal tan zi mo kim hom sapi kalkam nèno mae mo karek-karekna ngan gulsuku. Zen hwèna zère mo kalkam ngan gulsuku. In zep Yesus zi timkim hata zaka, hen nen zebe anakan tame lak, “Zen eiwa taiblìblan tanganna hen kwasang-kwasangna.” 18 Sap Zèna hen nèno mae mo kim karekna goltowe gweka, hen man sap kareksa de gon hap de enlalana hata gweblaka. Zen in zep sosen srèm zini nèno mae mo lowe hensa tame gul gwe'ara– nen kime sap kareksa de gon hap èalp gwesik gwenan. Zep nen kime abe la gwenan, Zen dekam zep enlala tatetena nèbe mae hap zer gwizimnira.

3

Mae hap de ol: Alap mo Tanena in, Zen Musa Bak onakon teipsin tanganna.

1 Zen in zep, aya-wal oso-wal, sap nèsa mes Alap hlil inki– zère onak de enho lalak enkam lowehe gwen happye, zep nen dawem enkam Yesusu tame tan. Sap nen ema zèbe hap dena damnak anakan ègu gwe'an, “Zen Alap zer soneka, hen nèbe mae hap Zen mes nwe-mase gweka– Alap mo golak de syal tan zi mo Teipsin Tanganna.” 2 Sap Zen Alap zère mo taiblìblan tanganna, zen zep Alap syala in hap dam tasiki– men kirekam hen orep Musa Baksa taiblìblakake, zen de Alap zère mo nga yala Israelsa syal gwe-gweblan hap. 3-6 Zep teipsinni nonol sap Alap Zèn, zao Yesus, zao Musa. 4Hwèna men zen tangan kitak bi gwibi'ira, Zen Alap Zèn. Zen Zen nga yala insa bi tanganna Zen. 5Musa Bak zen hwèna Bi

* 2:12 2:12 Mzm. 22:23 * 2:13 2:13 Yes. 8:17-18

Tangan Zini in hon de syal gwe-gwen zi. Zen hen taibliblan tanganna, zep dawemkam Alap zère mo dwam gwibin sin zère mo ngana insa syal gweblaka. Hen zère mo syala kon ngein sin dep dena anakan goltrei gwiz-imki, “Abon onakore teipsin zini sa hata zala.”* 3bZep Yesus, Zen Musa onakon teipsin tangaranna, 3a,6asap Zen bi tangan Zini in mo Walas tangan, hen Alap mes Desa Zen de hëndep denaban ngana insa kara ta gwen hap taibliblaka. 6bZep nen an eiwa Kristus mo nga- nen de aïrin srëmkam Zëbon en anakarekam ëblol gwe-gwenkamye, “Zen sa kitak nèbe mae hap syal gwe-gwibir-zimdi.”*

Mae hap de ol: Bap nen Alapsa de taibliblanna baes tan.

⁷ Zen zep Alap mo Enhona nësa gubirida'ara,

“Namen de yaklanak Alap zère mo olsa em i-san i-san gwe-gwibin.

⁸ Bahem ere mae mo auyan-aza mo kim ënol drak-drak gwe-gwen-

zen men kirekam sasa lang nakon Abon onakon de te so gwen hap éasas gwe-gwekke.

Zen dekam zep anakarekam Asa nakasik gweblak, ‘Alap wëhë nësa karek tabi'inika?’

⁹ Eno mae mo auyan-azana sap mes hla nul gwek-

owas-owasna mensaë empat-pulu tahunkam syal gwe-gwibir-zimkye.

Hwëna zen nama dekam Asa kareksa de gulin halasen gwenkam nakasik gweblak.

¹⁰ Zen in zebë tangan hëndep blalen gwibiridak,

zebë anakan gubiridak,
‘Zen molya etan Abon osan dep lwanda halzak,
sap Asa de i-san i-san gweblanna mes tangan baes tak.’

¹¹ Zen in zebë desa jala ban anakan gu-gubiridak,

‘Mensa langna zao de golëteinikiran hip gu-gubirida guk,

zen hwëna toton molya zë yaing gwek.’**

¹² Zen in zep, aya-wal oso-wal, dawem! Bap nen Israel mo kim ëgwën. Em ema ahakore nik Ngaya Zini Alapsa hli lanank-dekam de ere mae mo enhokarek lam tan san ang tan hap. Ki hwëna dekam esa Zënaka de taibliblan nakon ëbutehal gwer.

¹³ Zep emsa de ahanaka karek ora san dep yasik tan srëm hap, emki enaka yakla jamkam titi ta gwibin. Sap Alap mo olak men anakan lwak:

“Namen de yaklanak Alap zère mo olsa em i-san i-san gwe-gwibin.”

“Namen de yakla”kam mensa guku, zëno enlalana, nen de yakla jamkam nënaka titi ta gwibin hip. Sap kire srëmkam, ki nèbe mae mo karekna in zen sa nëp dërek gwe-gwizim, hëndep zen sa nësa al tasibir. Zep esa hëndep ënol drak-drak gwer, hëndep dekam esa Alapsa langa lasil.

¹⁴ Hwëna nëne Alapsa de taibliblannak tatem ëzauk gwe'ak, men kire enkam nonol lone sennak laibliblakke, nen dekam esa aunwa hap de yaklanak, mensa Kristus nèbe mae hap hamal gulzimki, desa kitak ulin.

¹⁵ Zep nen bap nen Alap mo ola insa eititi gwe-gwibin- men zen anakan lwakye,

* **3:3-6** 3:5 Ul. 18:15-19 * **3:3-6** 3:6b Men zen suratna ansa syal gwibirki, zen “nga” hap awe “gol”kam ale gulku. Zen kim “golsa de syal gwibin” hip ale gulku, zëno enlalana sap Alap mo hlil irin zini Israelsa de syal gwibin hip. Hwëna Orya olkam, Israelsa bëjen golkam enlala gwibiridan, hen bëjen zisi gol makan taun, zep “ngasa de syal gweblan”kam li nul sonok.

* **3:11** 3:11 Mzm. 95:7-11

“Namen de yaklanak Alap zère mo olsa em i-san i-san gwe-gwibin.

Bahem ere mae mo auyan-aza mo kim ènol drak-drak gwe-gwen–

zen men kirekam Abon onakon de te so gwen hap èsas gwe-gwekye.”*

¹⁶ Zen kirekam banakare zi? Zen sap dwan zère mae mo ikim am Alap mo ola èsane gwe-gwek! Zen hwèna ba hap etan zère onakon de wet so gwen hap èsas gwe-gwek? Zen men sap Musa Bak Mesir kon gwiswe soneka! ¹⁷ Hen zen banakare zisi Alap empat-pulu tahun enkam jal gwibirida gweka? Zen sap Israel mo auyan-azana– men zen karekna nulin halasen gwekke. Hèndep zep zère mae mo tok-tokna hli nulida song gwek– sasa lang san kim sek gwe song gwe'an zakye. ¹⁸ Hen zen banakare zisi Alap anakan gu-gubiridaka?–

“Mensa langna zao de golèteinikirin hip gu-gubirida guk, zen hwèna toton molya zè yaïng gwek.”*

Zen men zen Alapsa de taïbliBlan hap baes takke. ¹⁹ Zep angkam mes tangan dam gwesin'in: Zen mae hap Alap mo golèteinikirin langnak yaïng gwe srèm gwek: Sap zen hom Zènaka daïbliBlak.

4

¹ Zen in zep, sap Alap molya zère mo ol gu-gunnu insa eititi gwibirki, zère mo olsa de i-san i-san gwe-gwibin wenyha, zen zen en sa zère mo golèteinikirin langnak yaïng gwer. In zep nen ki èngalap gwe-gwen– anakare hap, “Nèbon mae onakon bap zen aha maena zèwe hata srèm gwen.” ² Sap Alap onakore ol dawemna nèbon mae onak mes

hatak– men kirekam hen orep Israel hon hatakke. Hwèna zèbon mae waba tangan hap lwak, sap zen hom daïblibik. ³ Hwèna nen an zen angkam laïbliBi'in, nen mesè Bian mo hamal gun langna iwe de yaïng gwen hap dena ulink. Hwèna men zen daïblibir srèm gwek, desa man Alap gubiridaka,

“Èe mesè nol drak-drak wenyha insa jala ban gu-gubiridak, ‘Mensa langna zao de golèteinikirin hip gu-gubirida guk, zen hwèna toton molya zè yaïng gwek.’”*

Hwèna Alap Zèn de zi niban golèteinikirin hip dena insa mes sap auhu-kamana an mo nonol lonesen nakon nèbe mae hap hamal gul guzimki. ⁴ Nen ema anakan dam ulsu'un, “Langna insa nèbe mae hap mes hamal gul guzimki,” sap Alap mo olak man lwak,

“Yaklana tujuna, Alap dekam syala golzausuku, sap Zen mes dekam kitak sul soneka.”*

⁵ Zep langna in angkam sul sosen nik lwa'an, sap hyanak Alap dekam zep Israel mo auyan-azana insa gubiridaka– men kirekamè gulk kon ale gulye, “Zen toton molya zè yaïng gwek.” Sap sul sone nik de lwan srèmkam, ki molya Alap kirekam gubiridananam.

⁶ Zep angkam de zini nèbe mae hap Alap Zèn de golèteinikirin langnak de yaïng gwen hap dena nama lwazim'in. Hwèna men zen sap nonol ol dawemna insa èsane gwe-gwek, zen mae hap zè yaïng gwe srèm gwek: Sap zen man Alapsa de taïbliBlan hap baes tak. ⁷ Zen in zep tahunna kim beya tangankam altilsik song gwek, dekam zep Alap aha yaklana dam tasiki– dekam de Zèn de zi niban golèteinikirin langnak

* 3:15 3:15 Mzm. 95:7-8

* 3:18 3:18 Mzm. 95:11

* 4:3 4:3 Mzm. 95:11; Ibr. 3:11

* 4:4

4:4 Kej. 2:2

yaing gwen hap denaye. Yaklana insa man ayatna inkam “namen de yakla”kam gubluka. Zen ayatna mensa Daud Bak anakan ale gulkuke,

“Namen de yaklanak Alap zère mo olsa em i-san i-san gwe-gwibin.

Bahem auyan-aza uk mo kim ënol drak-drak gwe-gwen.”*

⁸ Zi niban de golëteinikirin langna insa Alap enlala gwibi'ira, zen Yosua Bak men desan dep Israel mo auyan-azana golësek gwekake, desa hom enlala gwibirki. Daud Bak kim Alap mo ola insa ale gulku, dekam Israel de zini orep mes langna zëwe yaing gwezak. Sap zao de eiwa golëteinikirinkim, ki molya Alap etan aha yaklanak de aha langnak golëteinikirin hip gubiridananam. ⁹ Zep Alap zère mo hlil irin zini nësa nama Zën de golëteinikirin hip gubirida gwe'ara– nen dikim nère mae mo syalsa golzausun hupye, men kirekam hen Alap Zëna yaklana tujunak syala golzausukuke. ¹⁰ Sap mensa Alap golëteinikin'ira, zen zère mae mo syala golzausunkum– men kirekam Zëna hen golzausukuye.

*

¹¹ Zen in zep, nen dawemkam ëalp gwe-gwen– ekakim Alap han apdekam ërnikink. Mana nëbon mae onakon aha mae nik zëwe hata srëm gwenanka– men kirekam orep Israel mo auyan-azana ëgwë gwekke. Sap zen man Alapsa de taibliblan hap baes tak.

¹² Zep nen bap nen Alap mo ola insa tim gun, “Zen asyas.” Sap Alap mo ola, zen nëno mae mo enhonok man tangan sosen gwe-gwenan. Zen zep nwe-mase gwe-gwenan– san de ngayana. Hen Alap mo ola san de nëbok eiha-ngi eiha-ngi ben-benna kiye. Zen zep nëbon mae olk en san tisik gwenan, hëndep dan gaing nënnak hata gwenan. Dekam zep nëno mae mo enlalana hen hole-hlena enhonok anakan kles so gwenan, “An zen Alap mo dwam gwibinni. An Alap mo dwam gwibin srëmna.” ¹³ Zep man tangan dam gwesin'in: Alap mo nwenak zère mo yang tabin wenyha nen toton banakan molye ëani-ning gwek. Sap zëbe hap tingan talusun nik ërlwa'an. Zep lamkam nen kire Alap hap esa nère mae mo lowe henna kitak oltrëblal.

Mae hap de ol: Yesus Zen Zen nëbe mae hap Alap mo golak teipsinkim syal gwe'ara.

¹⁴ Zep Alap mo Tanena Yesus Zen mes nësa ngatan zi mo lang san dep ngeir gubiridaka– Alap zère osan dep. Men kirekam orep Alap mo golak de syal tan zini Israelsa Alap hon dep zon nulida gwek, Yesus hen kirekam angkam nësa zon guluda gwe'ara. Zen Zen tangan angkam– Alap mo golak de nëno mae mo Teipsin niye. Zen in zep nen Desa en de taibliblan ennak tatem ëzakun gwen. Bap nen zabe gweblan. ¹⁵ Sap Zen man nëno mae mo lowe henna kitak anakan hlaul

* **4:7** 4:7 Mzm. 95:7-8 * **4:10** 4:10 Syalsa de golzausun hup dena mensa ayat 9-10nak enlala gwibirki, zen tinkim de ahu-kamanak de syalsa hli yun en hap denaka hom. Hwëna zëno enlalana, nen de nama okamanak lowe hennak de anakan eisbin hip, “Ano syala mes tap gwenan.” Men kirekam Efesus 2:6nak lwa'an, nen Yesusu de taibliblan wenyha nen angkam Alap han apdekame ngatan zi mo langnak ërnikin'in. Zep nen ahu-kamanak awe home etan syalsa de gon hap ëdwam gwe'an– dekam de Bian mo nwenak ëdakastin hupye. Sap nen mese ëdakastik– in kim laibliblakke. Zep nen angkam san de syal srëmkam de teinikirinni kiye. Kristen zini nëbe mae hap Yesus mes syala sul sonoka– nen dikim Alap mo nwenak ëdakastin hip denaye. Hwëna eiwakam de taibliblanna zen hen goltrënkam, sap nen Alap hap de syala isrip-sri habe ol gwenan. (Yak. 2:14-26)

gwizimnira, “Zen an dekon sin gwe hana'ara. Zen wakin dekon sin gwe hana'ara.” Zen zep nësa dawemkam kwasang gwibirida gwenda, sap zëre hon hen ki sap kareksa de gon hap de enlalana hata gweblaka–men kiye hen nen. Hwëna Zen hom mae karekna golka.¹⁶ Hwëna nen mese angkam Deban ërdokot gwer! Zep nen kime Alapsa abe la gwenan, nen dekame damkam nëre mae mo abena Alap hap yaing il gweblanan–Yesus in zëwe angkam nëbe mae hap syal gwe-gwe'araye. Zep nen sap esa aïrïn srëmkam Alap hon yaing gwe-gwer–nen de ba maesa tahalha gwibinkimye. Dekam sa Alap nëbe mae hap zëre mo kwasang-kwasangna nabakam goltrei gwizimdi.*

5

¹ Yahudi zini, Alap mo golak de teipsin hip zen zini aha-en dam dasik gwenan.* Zëno syala, zen zi bose zemka de Alap hon golëyaing gwe-gwen hap–ba maesa de Alap hap gol gwe-blankam. Hen zëno syala, bolzaun tangan wenya, zen tïngare Yahudi zi mo karek-kareksa dikim tap gulsuk gwizimdin hip de sapi-kambingsi Alap hap tru tasik gweblan hap.² Okamanak insa Alap mo golak de teipsin hip dam dasik gwibirin, zen hen ki zi tangan. Zen zep aha zisi sae-saekam golëlowehe gwenda–tame gun

srëmkam kim karekna nol gwenanye. Sap zëna hen man zënaka enlala gwe-gweblanda, “Aena hen sin-sinni.” †³ Zen in zep nonol zëre mo karek-karekna in hap sapi-kambingni tru tasik gwenda, ki zep hwëna aha zi mo karek-karek hap tru tasik gwenda.*⁴ Hen zi bëjen zënaka dam tsin–Alap mo golak de teipsinkim syal gwen hap. Zen diki Alap Zën dam tasik gwenda–men kirekam orep Harunsu dam tasikike.

⁵ Kristus hen kirekam. Zen Zën hom Zënaka teipsinkim drë neka, hwëna Alap ki dam tasiki–anakan kim gublukake,

“Em in ano Tane,

Ëe mesë namen damnak Ënaka anakan kira tanan, ‘Ëe an eno Bian.’”*

⁶ Hen aha ayatnak Alap man gubluka,

“Em an Zen esa hëndep denaban ëre mo golak teipsili–orep de teipsin zini Melkisedek Bak mo kimye.”*

⁷ Yesus kim okamanak awe nama gwë'anaka, Zen Alap de mas gweblan hap ol mam-mamkam go naban abe ta gweka. Zen man Alapsa anakan taïblablaka, “Zëno sosonna ki–Asa de tïn nikon ngaya tan hap denaye.” Hen Zen man Alapsa dawemkam betek gwe-gweblaka, in zep hëndep Alap zëno abena dokwak gul gweblaka.⁸ Zen sap Alap zëre mo Tane, hwëna Zen hen awe de gwënkam Alap mo zëbe hap de dwam gwibir-blin san de sul

* 4:16 4:16 Ibr. 10:19-20 * 5:1 5:1 Suratna ansa kim ale gulku, dekam nama Musa mo titi tabin ola syal nei gwibik–Yerusalemk de Alap mo golakye. Zep “dam dasik gwenan”kam suratnak awe ale gulku. Alap mo gola insa tahun tuju-pulukam Roma mo jana nabare zini dri nuk, zep hëndep dekam Alap mo golak de syala nolzausuk–hëndep angkam. Zep men zen suratna ansa ale gulku, san ha tahun 60 maekam mes yap ale gulku. † 5:2 5:2 “Tame gun srëmkam de kareksa gonna,” zëno dam gulsunnu, zen Musa mo ahakore jalse gwen ol bete-teksa de gulumurun. Sap zëno titi tabin ola iwe, jalse gwen ol bete-teksa man sërkam beya gwëk, zep tïngare Yahudi zini bëjen tïngan enlala gwibin. Zep ahakore ol jalse gwen bete-teksa insa tame gun srëmkam nulmun gwëk. Eirim de kareksa gonna–men kiye, kahalo gwenna hen zisi de tanna, desa bëjen tame gun srëmkam syal gwibin. * 5:3 5:3 Im. 9:7

* 5:5 5:5 Mzm. 2:7 * 5:6 5:6 Mzm. 110:4

sonen hap dena anakan tawa gweka, “Èe hen asa karekna goltowe gwer– men kirekam Bian Asa dwam gwebla'araye.”⁹ Zen in zep tangan Yesus in Alap mo nwenak dakastilki– zère mo ngatan zi mo langnak de gol tanganak de teipsin hÿpye. In zep hëndep nèbe mae hap engaya gwen hap de ausuna Zèbon onak hëndep denaban lwa'an– nen an zen Desa ang è gweblananye.¹⁰ Zep Yesussu Alap zère mo gol tangannak de teipsin hip dam tasiki– in kim anakan gublukaye, “Em an Zen esa hëndep denaban ère mo golak teipsili– orep de teipsin zini Melkisedek Bak mo kimye.”*

Kristussu de ang gweblannak de èzise gwen hap de ol:

¹¹ Yesus mo kirekam de Alap mo golak teipsin hip de ola nama beyana– desa de ebe mae hap golzimdin hip denaye. Hwëna ebe mae hap sa gwa-gwa gwer– desa de srip gulsuzimdinkimye. Sap em in enlala tihisni.¹² Diki angkam emaka aha zisi hen Alap mo olkam tawa la gwibi'in. Hwëna ena hen nama tawa tabin hibe èdwam gwe-gwe'an, sap nonol lonesen nakon de tawa tabinni em desa home kitak tame u'in. Em an wal baizil makane nama lowe he'an, zebe momkam de taizibin en hap èdwam gwe-gwe'an. Diki angkam tembane drak-draksa emaka olgwen gwibi'in.¹³ Nama de momsas twen gwen zini, zen nama baizili, zep zen hom Alap mo nwenak dikim èdakastin hip dena tame nu'in.¹⁴ Tembane

drak-drakna zen zise gwen zi hip dena. Sap kire zini zen mes zënaka holokam titi da gwibik– dekam de enho drak-drakkam lowehe gwen hap. Zep zen mes karek naban dawem naban de kles so gwen hap dena tame nuk.

6

¹ Zep Kristen zini nënaka de tawa ta gwibinkim bap nen tahan en san dena etan-etankam gollwa halasen gwen. Diki olk san dena kim nen nënaka tawa ta gwibin– Kristen gwennak dikim èzise gwen hap dena kim. Zep anakare ensa bap nen gollwa halasen gwen:

Waba hap de syalsa de baes gwibin hip dena– mensa Yahudi zini tim nul gwennan, “Èe dekon asa Alap mo nwenak dakastil.”

Ahana, Alap ensa de taibli gweblan hap dena,

² hen zisi de baptis ta gwibin hip dena,*

tahasa de tehabirida inen hap dena,

hen juwen nakon de tim èse naban luk tan hap dena,

hen Alap de karek gol gwen zisi hëndep denaban karek tabin hip dena.

Zen in kitak nonol lonesen nakore tawa tabin.³ Zep anik olk san dep dena insa emsa tawa tabik, sap nen ema Alapsa anakan laiblibla'an, “Zen sa tame gun hup de sosonna nèbe mae hap golzimdi.”

⁴ Dawem! Ema kawesin sin dep etan lwanda halank. Sap

* 5:10 5:10 Mzm. 110:4 * 6:2 6:2 “Zisi de baptis ta gwibin hip dena,” awe Yunani olkam hom “baptisan”kam ale gulku, hwëna “baptisan-baptisan”kam ale gulku. Zep zèno dam gulsunnu aha-ere baptis tabinsi hom, hwëna beyana. Baptis tabinsi de aibtinni zen anakan: Kristen gwennak de zisi baptis ta gwibin hip dena, hen Yahudi zi mo weyakam de timsi ngan gulsun hup dena, hen Alap mo Enho de nësas hlè tabiridan hap dena. Zep “baptis ta gwibin hip dena,” desa bèjen anakan enlala gwibin, “An nen de nère mae mo kareksa dikim ngan gulsun hup etan-etankam èbaptis gwen hap dena.”

lwan dahan wenya, desa banakan dep?– ngatan san dep de etan goléiwan dahan naye. Sap zen menkam man Alap mo anakore dawemna hen Alap mo Enho mo syala neisbik, ⁵ hen zen man Alap mo ol mo dërekna neisbik, hen sosonna men dekam esa Alap mo kama ësenak lowehe gwer, desa hen man sap dërekna neisbik. ⁶ Hwëna kire nik de Kristussu hli da'ak, desa toton banakan molye ngatan san dep etan olélwanda halzak. Sap zen de kawesin sin dep lwanda hankam, zëno mae mo syala in sa nwe-mase gwer–san de Alap mo Tanena Yesussu de etan saherak drë nenna kiye. Sap zëno mae mo syala in, dekam san de Yesussu de anakan tik-tik tanna kiye, “Emki etan te-lidak sonnakk tïn– ano mae mo karek-karek ësenana ansa ekakim tingare zi mo nwenak ap ngan gulsuzim!”

⁷ Emki ëenlala gwen: Nga syal gweblannak de o il ti gwenkam, dekam ngana iwe de obwaga tutulkum hatankam, ki Alap man nga syal gwe-gweblan zini in han apdekam zersyal gwe-gwe'ara, hen Zen sa ngana insa sam gwesiblila. ⁸ Hwëna ngana iwe de endang hatankam, ahaksa dokot të ngi-ngi, dekam Alap de kamana insa heip gun hup man golek de gwe'an. Hen nga syal gwe-gweblan zini in sa nga zem insa syaukkum ang tala.

⁹ Zep ano kwasang gwibirida gwen wenya, ëe insa Biansa de hli tan hap dena ebe mae hap ale gulzim, hwëna ëe homë emsa anakan enlala gwibirida'an, “Zen sa eiwa hli dal.” Sap ëe emsa anakanë taiblibirida'an, “Em mese hëndep de gwën hap dena ulink.” ¹⁰ Sap Alap Zen totoresana hom zisi gol kininda gwenda. Zen molya eno mae

mo syal dohon-honna mensa zëbe hap ol gweblak eititi gwibirki. Hen em mensa Zënaka enna ola gweblak, desa hen molya eititi gwibir-zimki– in kim Kristen bose wal omka kwasang eibirida gwekye. Hen em angkam namae kirekam lowehe gwe'an.*

¹¹ Zep ëe ama tangan emsa dwam gwibirida'an: Diki em kwasang hap de syala insa ayang gul song gwen– eno mae mo lowe henna men kiye. Zen dekam esa ere mae mo enhonak anakan tame ul gwer, “Ëe eiwa asa Alap Zën de nësa golëteinikirin langnak yaing gwer.”* ¹² Hwëna kire srëmkam esa ëasang-asang gwe-gwer. In zebë emsa dwam gwibirida'an: Emki sap zini men zen Alapsa de taibliblannak tatem ëzauk gwekke, desa enlala gwibirida gwen. Zep emki hen zëno mae mo kim enlala syal-syala ban tatem ëzauk gwen, sap zen mes zëwe yaing gwek– men zëwe dep Alap nësa kitak gu-gubirida gwekaye.

Mae hap de ol: Alap zëre mo gu-gubiridan ola bëjen wet gulsun.

¹³⁻¹⁵ Abraham Bak kirekam tatem zauk gweka, sap desa man Alap zëre mo bosesa de gubin niban anakan gu-gubluka,

“Ëe an Alap ama emsa gu-gublu'an, Ëe asa tangan ebe hap dawemna gol gweblal.

Eno auyan-azana zep sa tangan hëndep ëbeyaya gwe song gwer.”*

Zao zep Abraham ola insa de taiblibin niban holokam eissiki, hëndep ki zep gul inki– mensa gu-gublukaye. Zen mae hap Alapsa taibliblaka: Sap Alap man zëre mo ol gu-gunnu insa zëre mo bosesa de gubin niban soson gulku. Sap Alap Zënaka de kwë

* 6:10 6:10 Ibr. 10:32-34 * 6:11 6:11 2Ptr. 1:8,10 * 6:13-15 6:13-15 Kej. 22:16-17

tan hap de zini hom tangan, Zen zep zère mo bosena gubirki.

¹⁶ Sap zini kim zère mae mo ola sosen nul gwenan, zen teipsin zi mo bose gubin niban anakan sosen nul gwenan, “Dikire Zen asa hla tak-ée de syal gwibin srèmkamye.” Zen dekam zep aha zi ol gulsun-gulsun srèmkam anakan daiblibirida gwenan, “Zen eiwa desa de syal gwibin hip kirekam gu-guku.” ¹⁷ Zen zep Alap hen kirekam zère mo olsa zère mo bose gubin niban sosen gulku- Abraham Baksa kim gugublukaye. Sap Zen man Abraham mo auyan-tane walya nen de anakan taibliblan hap dwam gweka, “Zèno ol gu-gunnu eiwa bëjen wet gulsun. Zen hëndep eiwa sa kirekam nèbe mae hap syal gwibir-zimdi.” ¹⁸ Zep Alap mes nèbe mae hap zao de tatem èzaun hup dena dan-dan teisyaz-imki: Ahana Abrahamsa de ol gugublunna in zen. Ahana zère mo bose gubin niban kim ola insa sosen gulkuke. Zep Alap bëjen zère mo ol-gun darena insa wet sosun, hen Zen bëjen boton gwen. Zen in zep, nen an zen Alapsa èngaya gwen hap yaing èbla kini'an, ol-gun darena insa de kyang-kyang sosun nuban esa ngalap gwen srèmkam tatem èzaul.

¹⁹ Zep zèwe en de tatem èzaun hup dena in, zen buluk de jangkal makan zen nèbe mae hap lwazimdin, sap Alap bëjen boton gwen. Zen zebe angkam airin srèmkam ol gu sonenkam Alap zère hon yaing gwe-gwe'an-zère mo ngatan zi mo langnak de gol mwa tangannakye, men zèwe orep deyol glaing-gling lilikinni il nil sone gwekye. Sap

menkam zini zao bëjen yaing gwen. Dekam orana tayalsin nik lwa gweka- men kirekam hen Alap mo okamanak de gol mwanak hen deyol glaing-glingni lilikinnik il nil sone gwenanke. ²⁰ Hwèna angkam desan dep de orana Yesus mes nèbe mae hap sal tazimki. Zen zep nèbe mae hap nwe-mase gwe'ara- Alap mo golak de teipsin tanganna, Melkisedek Bak mo kim de teipsin hip. Hen Zen dekon sa hëndep denaban nèsa mas gwibirida gwera.

7

Abraham ne Melkisedek neka de kles son hap de ol:

¹ Melkisedek in èna Salemk teipsinkim irik gilki. Hen zen teipsin tangan Zini Alap hap de syalsa gol gweka- sapi-kambing maesa de hen tru tasik gwe-blankam. Abraham kim ei-jannak de yei-yèk gwen nakon lwahal zaka, Melkisedek dekam zep Abrahamsa ala tabla zaka, zao zep tahana tehabla ineka- Alap dikim dawemsa golblan hap.

* ² Abraham dekam zep eijan nakon de kap ta halzan kire-kire hlikna zèbe hap kap tablaka. † Melkisedek mo bosena hen enlala naban. Zèno enlalana “Dam-dam enkam de irik gin zini.” Hwèna zen hen èna Salemk teipsinkim irik gilki, hen èna in mo bosena enlalana “um-lae.” Zep Melkisedek hen anakan nwe-mase gweka, “umlae hap de teipsinni.” ³ Alap mo olak hom Melkisedek hap dena anakan ale nuk, “Zèno ane-biana zen,” hen “Zen dekore zi ausu nakorena.” Ki maka hen anakan dam nulsuk, “Zao jaha gwek,” ahaksa, “Zao tilki.” Zep zen man nwe-mase

* **7:1** 7:1 In kim golèyei-yèk gweka, zen teipsin zisi empat enkam hëndep jana zi zeban zitamerasiki. (Kej. 14:17-24) † **7:2** 7:2 Kire-kire hlikna insa Abraham kap tablaka desa “sepersepulu”kam nen gwibirin. Zep emaskam de moksa de 10 enkam kap tanna, zen hwèna Melkisedek hap aha-en zerblaka. 50kam de kap tan kire-kirena, desa 5 enkam kap tablaka.

gwe'ara– san de Alap zère mo Tanena kiye– nonol lone senna hom, hen aumwa topna hom. In zep Melkisedek anakan nwe-mase gwe'ara, “Zen Alap mo golak de hēndep denaban syal gwe-gwen zini.”

⁴Nen zebe anakan dam ulsu'un, “Melkisedek, zen eiwa teipsin tanganna,” zep nēno mae mo auyanna Abraham Bak eijannak de kap tan kire-kire dawem-dawem hlikna zēbe hap kap tablaka. ⁵Hwēna Musa mo titi tabin olak hyanak anakan lwak,

“Lewi Bak mo ausu nakore zini men zen de Alap mo golak syal ta gwe'ak, zen en sa zère mae mo iyena Israel onakon Alap hap de kire-kire hlikna nulin gwer.”*

Sap eiwa, dekon de gulin gwen, hwēna Israel zi ausuna in hen apdekam Abraham mo auyan-aza nakorena. ⁶Melkisedek Bak an, zen hwēna Lewi Bak mo auyan-aza nakore naka hom. Hwēna zen ki Abraham onakon kire-kire hlikna gul inki. Hen zen man Abraham hap tahana tehabla ineka. Nēno mae mo auyanna in sap eiwa teipsinni, sap Alap nonol desa en hamal hap gu-gubluka-dawemsa de golblan hapye. ⁷Hwēna mes dam gwesinin: Men zen tahana tehabla inenna, zen teipsinni. Mensa tehabla inenna, zen betekna. Zep Melkisedek, zen Abraham onakon man teipsiki.

⁸Lewi Bak mo ausu nakore zini in man juwe gwenan, hwēna zen Alap hap de kire-kire hlikna man nulin gwenan– Yahudi bose zem onakonye. Hwēna Melkisedek Bak, zen zēbon mae onakon teipsinni, sap Alap mo olak zēbe hap dena man nwe-mase gwe'an, “Zen hom tilki.” ⁹Hen Lewi mo ausu nakore zini in men zen angkam Yahudi onakon kire-kire hlikna nulin gwenan, zen hwēna man ēnwe-mase gwe-gwe'an– san

de Melkisedek Bak hap de hen kap tablanna kiye. Sap Abraham kim kap tablaka, Lewi mo ausu nakore zini in nama san de Abraham mo timnik de lowe henna kiye. ¹⁰Sap Abrahamsa kim Melkisedek ala tablaka, dekam Lewi Baksa hom jaha gwe'ak. Zen zep nwe-mase gwe'an, zen dekam san de Abraham mo siknik nama gwē'anka. Zen zep nwe-mase gwe'an, Lewi Bak san de ang gwenna– Abraham kim kire-kire hlikna Melkisedek hap kap tablakaye. Zep Lewi onakon, teipsinni Melkisedek Bak.

¹¹Hwēna Musa Bak kim titi tabin ola in sa golzimki, zen anakan gubiridaka, “Lewi Bak mo ausu nakore zi en sa Alap mo golak syal ta gwer– dekam de Israel mo karek-kareksa ngan gulsuk gwizimdin hipye.” Zen zep angkam zen en sapi-kambingsi Alap hap tru dasik gweblanan. Hwēna Lewi Bak mo ausu nakore zi enna in de eiwa syala in sa su nul sone'anam, hen sap Lewi mo aza-tanena Harun Bak mo ausu nakore zi en, ki Alap molya lun Ahana dam tasininam– Zen de hwēna Melkisedek Bak mo weinak zi mo karek-kareksa ngan gulsuk gwizimdin hipye.* Lewi Bak mo ausu nakore zini in sap Musa mo titi tabin ola in sa syal nei gwibik, hwēna Alap mo nwenak zen hom sowehek. ¹²⁻¹⁴Kirekam de lwankam, ki hwēna Alap mes Musa mo titi tabin ola in sa wet gulsuku. Sap Melkisedek mo weinak dep de Zini, Zen Kristus– nēno mae mo Teipsinni. Hen Zen Lewi Bak mo ausu nakon hom saltilki. Zen dwan Yehuda mo ausu nakore nakake. Zēno ausu nakore zini orep hom tangan mae sapi-kambingni Alap hap tru dasik gweblak. Hen Musa hom zi ausuna in hap dena orep mae anakan gubiridaka, “Zen sa hen

* 7:5 7:5 Bil. 18:21

* 7:11 7:11 Bil. 18:22-23; Mzm. 110:4; Ibr. 5:6

Alap mo golak syal ta gwer.” Zep Kristussu kim Melkisedek Bak mo weinak dep dam tasikī, Alap hen dekam Musa mo titi tabin ola in sa wet gulsuku.

Mae hap de ol: Yesus Zen Melkisedek Bak mo kim sa hēndep denaban nēsa mas gwibirida gwera.

¹⁵ Zep eiwa, angkam mes tan-gane dam ulsul: Alap mes Musa mo titi tabin ola in sa wet gulsuku— in kim Kristussu zer sonekake, Melkisedek Bak mo weinak de teipsin hip. ¹⁶ Desa zi hom dam dasik, sap Musa mo titi tabin ola kon Yehuda mo ausu nakon de saltin zini bējen Alap mo golak syal gwe-gwen. Zen hwēna Alap Zēn dam tasikī, sap Yesus hon sosonna ki— dekam de hēndep denaban tin nikon ngaya gwen hap denaye. ¹⁷ Zen zep zēbe hap dena Alap mo olak anakan lwak, “Em an Zen esa hēndep denaban ēre mo golak teipsili— orep de teipsin zini Melkisedek Bak mo kimye.”*

¹⁸ Zep angkam, Alap kim kirekam Yesussu dam tasikī, ēpba titi tabin ola in sa dekam zep tahan san gwei gubir kinika. Sap ēpba ola in, zen soson naka hom— nēsa de Alap osan dep zon guludan hapye. ¹⁹ Sap Musa mo titi tabin ola in bējen nēno mae mo tingare karek-karekna ngan gulsun. Zen in zep nēbe mae hap Yesus ora dawemna sal tazimki— Desa en de blol gwe-gweblankam de Alap zēre onak yaing gwen hap denaye.

²⁰⁻²² Ora ēsena in sa Alap syal gweblaka, zen zen— soson tangan zi niye. Sap Alap kim Yesussu dam tasikī, Zen zēre mo bose gubin niban gu-gubluka— kim anakan gublukaye, “Ēe an eno Bian,

Ēe ēre mo bose gubin nibanē Emsa gu-gublu'an, hen Ēe molyē ola ansa wet gulsuk:

Em an Zen esa hēndep denaban ēre mo golak teipsili.”*

Zen Yesus ensa kirekam gu-gubluka. Hwēna ēpba titi tabin ola kon in zen nama Alap mo golak syal ta gwenan, desa Alap hom kirekam gu-gubirida gweka. Zep nen angkam Yesus onakone anakan tame ul gwe'an, “Mensa angkam Alap zi niban ola ziaha-en gu'ura, zen eiwa tangan sa ki lwal, hen zen soson tangan wenya zen.” Orep in sa Musa Bak han aha-en ulki, zen soson naka hom. Nen mae nakone desa tame ul gwe'an: Sap Alap Yesussu zēre mo bose gubin niban gu-gubluka.

²³ Ahana ansa emki hen enlala gwibin: Men zen Alap mo golak syal ta gwek, zen man beya gwe song gwek, sap zen man juwe gwek. ²⁴ Hwēna Yesus an Zen angkam Alap mo golak teipsi'ira, Zen hēndep denaban sa teipsili. Zep zēno weinak dep etan ahana molya teipsiki. ²⁵ Zep ngaya gwen hap de sosonna, zen kitak hēndep denaban Zēbon lwa'an. Zep tingan men zen Alap osan dep Zēbon osan yaing gwe-gwenan, Zen desa sa ngaya tabiri. Sap Zen hēndep denaban zē gwē gwenda— dekon de nēno mae mo abesa Bian hap ayang gul gweblan hap.

²⁶ Zen in zep tangan Yesus sam gwesi'ira— Zen de nēbe mae hap Alap mo golak teipsinkim syal gwenkamye. Sap Zen lalak enna hen enho kles gwesin srēmna, hen karek maena hom golka. In zep zēbe hap dena angkam dakasti'in— nen makare karek gol gwen zi niban de golēsiri gwen srēm hap denaye. Zen in zep hēndep Alap zēbe hap golblaka— Zen de teipsin tangankam ngatan

* 7:17 7:17 Mzm. 110:4; Ibr. 5:6 * 7:20-22 7:20-22 Mzm. 110:4

zi mo lang nakon nësa irik gin hip denaye. ²⁷ Zep Yesus man tangan ahakore Alap mo golak de teipsin-teipsin weny kwei-kwik gu'ura. Sap Zen hom dwam gweka–nonol zere en mo karek-karek hap de mwin-mwankam sapi-kambingsi Alap hap tru tasik gweblan hapye, kire hwena etan aha zi mo karek-karek hap hen tru tasik gwiz-imdin hip. Hwena Zen kim ahak'nen zere mo timni golguku, te-lidak sonnak de tan hap, Zen dekam zep tingare neno mae mo karek-karekna hendep denaban ngan gulsuzimki. ²⁸ Zep titi tabin ola in kon kim zini dam dasik gwibirin, zen de Alap mo golak teipsinkim syal gwe-gwen hap, zen nen makare karek gol gwen naka hen dam dasik gwibirin. Hwena titi tabin ola in mo tahanak, zao zep Alap zere mo bose gubin niban zere mo Tanena in sa anakan dam tasiki,
 “Em an Zen esa hendep denaban ere mo golak teipsili.”

Sap Yesus Zen mes Alap mo zebe hap de dwam gwibir-blinna kitak tangan sul sonoka.

8

Mae hap de ol: Yesus Zen Zen tangan– Alap mo golak de neno mae mo Teipsin tangan naye.

¹ Ee ansa emsa tawa tabi'in, bol-zaun tanganna an zen: Yesus Zen Zen tangan nebe mae hap syal gwe'ara– Alap mo golak de teipsin tangankamye. Zen in zep ngatan zi mo langnak Alap zere mo dam taha nakon nikin'ira. ² Men zao angkam Zen nebe mae hap syal gwe-gwe'ara, zen Alap zere en hap de tekson tangannak– mensa Alap Zena syal gwibirkike. Zen Israel zi mo Alap hap de gol syal gwibir-blinnak hom syal gwe'ara.

³ Tingare Alap mo golak de syal tan zi mo teipsin-teipsinni, zen kitak kire-kiresa Alap hap nol gweblanan, hen sapi-kambingsi zebe hap tru dasik gweblanan. * Zep neno mae mo Alap mo golak de Teipsin Zini Yesus, zeno syala zen hen kirekam nwe-mase gwek. ⁴ Okamanak awe de Zen nama gwe'anam, Desa hwena molya Alap mo golak de syal gwe-gwen hap dam dasi'inam. Sap Lewi Bak mo ausu nakore zini in, men kire enkam Musa mo titi tabin olak lwak, zen nama desa Alap hap nol gweblanan. ⁵ Hwena zen in sa syala okamanak nol gwenan, zen au-au makarena. Hwena Kristus in sa ngatan zi mo lang nakon syal gwe-gwe'ara, zen eiwa de tanganna zen. Zen in zep, orep kwatapna Sinaik kim Alap Musa hap zere mo ngatan zi mo langnak de gol tanganna zertrablaka, kirekam de hen okamanak syal gwibir-blin hap, Zen anakare ol tan-tanna golblaka,

“An kire enkam kwatapnak awe ebe hap goltrablanan, zen kire enkam em hendep sul sosen.”*

⁶ Zep mensa au-au makarena Musa mo tan-tan san syal nei gwibirin, hwena angkam eiwa de tangan weny in desa Yesus ngatan zi mo langnak nebe mae hap syal gwe-gwibir-zim'ira. Zep Zen in sa kirekam syal gwe-gwe'ara, zen man tangan kwei yuluda'ara– men zen Alap mo okamanak de golak syal ta gwenanye. Sap syala men desa Alap mo nonol ol ziaha-en gun nukon okamanak nol gwenan, zen sosen naka hom– zen de zisi Alap osan dep zon guluda gwen hapye. Hwena angkam ansa Alap neban mae ola ziaha-en gu'ura, zen sosen tangan weny zen. Zen

* **8:3** 8:3 Insa “nol gweblanan”kam hen “tru dasik gweblanan”kam ayatnak awe ale gulku, desa de srip gulsunnu emki 5:1 mo otde alenak hlaun. * **8:5** 8:5 Kel. 25:40

in zep Yesus nësa angkam Alap osan dep zon guluda gwe'ara, sap Zen Zen ol ziaha-en gun ësena insa nëbe mae hap syal gwibir-zimki- men kirekam Alap nësa gu-gubiridakaye.

⁷ Sap Alap mo Musa han de ol aha-en unni in de sosen gwenanam, ki molya etan zi niban de ol ziaha-en gun hup dwam gwenanam. Ki nonol ziaha-en gun enna in maka sowehek. ⁸ Hwëna Alap Zën nonol ziaha-en gunnu insa anakan dam gulsuku, "An sosen naka hom"- Zen kim anakan hamal hap gubiridakaye,

"Ëe, Bian, ama emsa gubirida'an: Ansa enlala ei gwibik.

Israel ne Yehuda nik mo zi ausu nakore zi niban de etan olsa ziaha-en gun hup de yaklanak sa hatal.

⁹ Eban mae de ol ziaha-en gun ësena an, zen men kirekamë auyan-aza oban orep ziaha-en guk, kirekam hom-

Ëe kimë desa ëre mo sošonsa de goltrei gwizimdinkim Mesir kon gwiswe sonekye.

Hwëna zen ano ol ziaha-en gunnu in san hom ang tak.

Zen in zebë hëndep tahanna gweisibiridak.

¹⁰ Hwëna insa ngein sin etan ziaha-en gu'uk,

Ëe asa zëno mae mo enhonak titi tabin ol ësesa ale gulzim,

zen zep sa desan in aha-ere enlalakam ang ta gwer.

Zen dekam tangan sa anakan ënwe-mase gwe-gwer,

'Ëe an zëno mae mo Alap, hen zen eiwa ano hliil irin wenya.'

¹¹ Zen dekam molya zënaka anakan titi da gwibik, 'Emki Biansa tame tan.'

Sap zen dekam zën sa kitak Asa tame dal-

sap bose nabare wenya, sap bose srëm wenya.

¹² Sap Ëe asa zëno mae mo karek-karekna tap gulsuzim. Dekam molyë etan zëno mae mo karekna enlala gwe-gwibik."*

¹³ Zen in zep, Alap kim kirekam hamal hap gubiridaka, etan de zi niban olsa ziaha-en gun hup, zëno dam gulsunnu, Zen hen dekam nonol ziaha-en gunnu insa tahan san gwei gubir kinika. Kirekam de lwankam, ki nonol ziaha-en gunnu in mes ëpba gwer, hëndep angkam zen zalta dep dena.

9

Mae hap de ol: Ëpba ol ziaha-en gunnu, zëno syala kirekam lwak.

¹ Nonol ol ziaha-en gunnu in, zëno syala, desa kitak Musa Bak Swe ale gulzimki- kire enkam de Alapsa blikip gwesik gweblan hap denaye. Zen zi mo tahakam de Alap hap de syal gwibir-blin tenda golak kirekam syal nei gwibik. ² Alap hap de tenda gola in teksonna dan-dan. Ngein sin de teksonna, desa man nen gwibik, "Alap hap dena." Zao zep Alap hap de pelitana nonne gwek- zëno ngatan hap de hlihlina tuju enkam. Zao hen mejana ki nola gwek- men zao Alap hap de rutina non nebla ine gwekke.

³ Dekon tahan san de teksonna, zëno lilikinni deyol glaing-gling yawalsa zë il nil sone gwek. Teksonna desa man nen gwibik, "Alap zëre en tangan hap dena." ⁴ Zëwe emaskam de kalsna hen ki- men zëwe irase dawem nabare te kili tru dasik gwek. Alap mo zi niban de ol ziaha-en gun petina hen zëwe nonne gwek. Zen tekam de syal gwibinni, hwëna emaskam zë ma-makan dabik- hëndep kitak. Petina in mo olk, zëwe emaskam de botola ki- men zëwe orep de tembanena mannana bitì dakke,

* 8:12 8:12 Yer. 31:31-34

tembanena mensa Alap Israel hap Mesir kon de sek gwe zannak owaskam gol gwizimkike. Harun Bak mo dutena hen zêwe- men zen owaskam mas gwekke. Kaso hlang darena, men zêwe Alap Musa Bak hap dare taha-tapkam de titi tabin ola insa ale gulbluka, zen hen zêwe nola gwek. ⁵ Petina insa dikim mat gulsun hup dena, zen emas enkam syal neibik. Hen zêwe emaskam de syal gwizimdin Alap mo dam taha nakore zi makare daresa zaun noso inek-si ala er soşuzimdin nika. Zêno nik mo si alana petina insa kim tahan nakon il-il soneka, sap zen man peti mat gulsunnu insa enlala nei gwibik, "Sapi-kambing kal de zêwe lwankam, zen dekam Alap nêno mae mo karek-karekna tap gulsuk gwizimnira, hen Alap nêsa dekon golêlowehe gwe'ara." Hwêna desa de tingan srip gulsun hup, ki sa tangan blal gwer.

⁶ Alap hap de tenda gola insa kim syal gwibinkim su nul sonek, dekam zep Alap hap de kirekirena insa kang dazak. Zen dekam zep hen nonol teksonna iwe Alap mo golak de syal tan zini, sap bose bete-tek wenya, bitî gwe-gwezak- Musa mo titi tabin ola insa dikim syal gwegwibin hipye. ⁷ Hwêna tahan san de teksonnak, zêwe Alap mo golak de teipsin tangan en nik til gweka. Aha-ere tahunkam aharok'nen zê til gweka. Hwêna zen hen sapi-kambing kal srêmkam bëjen zao tin. Kala in desa Alap hap goltrê gweblaka, nonol zêre mo kareksa dikim ngan gulsublun hap denaka goltrê gweblaka, zao hwêna tîngare Israel zi mo karek-kareksa dikim ngan gulsuzimdin hip denaka- tame gun srêmkam mensa syal nei gwibikke. * ⁸ Zen

in zep dekam Alap mo Enhona anakan goltreizimki, "Tenda gola in de nama lwa gwe'ak, ki totore zini molya Alap zêre hon yaing gwe-gwek."

⁹ Zen zep angkam de wenya nêbe mae hap olk san de enlalana anakan lwazim'in: Kirekiresa hen sapi-kambing maesa de Alap hap kap ta gweblanna, zen waba hap. Sap zen bëjen zini in mo enhona ngan tasin. ¹⁰ Sap kirekam de syala in, zen tim en hap dena. Enhonak hom hata gwek. Sap syala in dekam anakan nol gwek:

kire enkam de tembane tan hap dena,

kire enkam de otdebin hip dena, hen kire enkam de timsi ngan gulsun hup dena.

Hwêna desa Alap etan de zi niban olsa ziaha-en gun srêm ennak dep ki golzimki.

Mae hap de ol: Kristus Zen Alap mo zi niban de ol ziaha-en gun êsena insa de sul sonen hap hata zaka.

¹¹ Zen zep Kristus hata zaka- Alap mo zi niban de ol ziaha-en gun êsena insa dikim nêbe mae hap syal gwibir-zimdin hip. Hen Zen zêre mo syala in kon zep gwê'ara- nêbe mae hap de Alap mo golak de teipsinni. Zen kim tin nikon etan ngaya gweka, dekam zep ngatan zi mo langnak de Alap zêre hap de tenda golak til halka. Zêwe de Alap mo gola in, zen eiwa tangaran wenya zen. Zen zi mo syal gwibin nika hom. ¹² Kristus Zen aha-rok'nen tangan tilki- Alap zêre en tangan hap de teksonna iweye. In kim tilki, Zen sapi-kambing kalsa hom gol halka. Zen hwêna zêre mo kal en naban goltiki. Zen dekam zep nêsa kitak hêndep denaban

* 9:7 9:7 Alap mo golak de teipsin tangan zini in mo syal hap dena, emki Im 16nak hlaun. Tame gun srêmkam de karek gonna, zêno srip gulsunnu emki Ibr. 5:2 mo otde alenak hlaun.

dowal mo kigi mo irik gin nikon gwiswe soneka– Alap mo hlil irin zinik dikim nesa golobiti gwen hapye. Dekam etan gyanak molya ba maena kire hap goltilki.

¹³ Men zen titi tabin ola insa ngip nul gwenan, desa man enlala neibirida gwenan, “Zen Alap mo nwenak kun naban.” Zep nonol ol ziaha-en gun hup de syala in san kim ang ta gwenan, dekam sapi-kambing kalkam blis dibirida gwenan, ahaksa sapi tru ta seblan sonsa ho naban siri nul gwenan– dekam de blis tibirida gwen hapye. Hwena kirekam kim tim ennak blis dibirida gwenan, dekam zep enlala neibirida gwenan, “Angkam mese Alap mo nwenak ngan lasibirin.”* ¹⁴ Hwena angkam karek gol gwen srēm Zini Kristus Zen mes Alap mo Enho mo sosonkam Zēnaka domba makan zerguku. Zep nen an Kristus zere mo kalkam de blis tibiridan wenyā zen. Zep nen an zen tangan– dawemkam de ngan tasibin wenyaye! Sap nesa tim en nakon hom ngan tasibirki. Hwena enho naban hēndep nesa ngan tasibirki. Zen in zep nen angkam Ngaya Zini Alapsa esa enho aharekam ang ē gweblal, sap Zen mes nesa alal gulku– waba hap de syala konye.

¹⁵ Zen in zep Kristus angkam nesa Alap osan dep zon guluda gwe'ara, sap Zen Zen Alap mo zi niban de ol ziaha-en gunnu insa nēbe mae hap syal gwibir-zimki. Zep Zen mae hap angkam syal gwe-gwe'ara: Alap mensa kwang guludaka, zen dikim hēndep de lowehe gwen hap denaka gul irin hip– mensa Alap Zēna gugubiridakake. Zen kitak mae hap ki lwa'an: Sap Kristus kim tilki, Zen dekam nesa kitak nēre mae mo ngip gul gwen nakon gwiswe

soneka– nen kim sap nonol ol ziaha-en gun syala insa alp ei gwibikye.

¹⁶ Sap insa Kristus tinkim nēbe mae hap syal gwibir-zimki, zen san de zi de tinkim walas zikhip kire-kiresa hli tan dazimdin makan. Zini kim kire hap walas zeban ola niaha-en gul gwenan, zēn de nama tin srēmna walas zem in na-en bējen kire-kirena insa lop tan– bi zik de nama gwēnnakye. ¹⁷ Sap ol ziaha-en gunnu in, zen zēn de tinnik de kirekam syal gwibin. Zēn de nama gwēnnak bējen. ¹⁸ Alap mo zi niban de ol ziaha-en gun darena in zep hen kirekam lwa'an, zen diki tinkim de kal wet sonnak de syal gwibin. Nonol ol ziaha-en gunnu, zen otweran blom tabirblin mo kalsa. Hwena angkam de wenyā, zen Kristus mo kalkam dena.

¹⁹ Alap mo nonol zi niban de ol ziaha-en gun syala insa kim kon neisibir hanak, zen zep hen kirekam lwak. Dekam Musa Bak man Israelsa tagal gulsuku, zao zep titi tabin ola insa kitak tonbiridaka. Ki zep sapi-kambing kalkam Alap mo titi tabin ola bare bukuna insa blis tibirki, hen Israelsa blis tibiridaka. Zen ho naban kala ban siri gulku– dekam de blis tibiridan hapye, Alap men kirekam gublukake. Daingklīng ala makare naka domba ala kalkam huleka, desa zep os gul ine gweka– dekam de blis tibiridan hapye. † ²⁰ Zen anakare ola ban blis tibirida gwe'anaka,

“Kala an zen Alap mo nēban mae de ol ziaha-en gunnu insa eiwa gu'un– nen dikim desan en ang ta gwen hap.”*

²¹ Ki zep hen kala inkam Alap hap de tenda gola insa blis tibirki, hen zēwe de kirekam-kirekamna men dekam Alap hap de syala nol

* 9:13 9:13 Bil. 19 † 9:19 9:19 Daingklīng ala makare naka, zen te bosena hisopkam ale nuk. * 9:20 9:20 Kel. 24:6-8

gwek, desa kitak blis tiblan daka. ²² Sap epba titi tabin ola in sa kim syal nei gwibik, dekam Alap mo golak de syal hap de kolho maena man hen blis diblanda gwek-dekam de Alap mo nwenak engan gwehen hap. Sap kal de wet son srëmkam, zi mo karek-karekna bëjen ngan gulsuzimdin. ²³⁻²⁴ Zep Musa kitak de Alap hap de syal hap de kirekam-kirekamna in sa kire hap blis tiblan daka, hwëna kire-kirena in sap okama ennak dep dena. Hwëna ngatan zi mo langnak de Alap mo golak de kire-kirena, desa bëjen sapi-kambing kalkam blis tiblandan. Desa diki Alap zëre mo Domba Tane mo kalkam de blis tiblandan. Zep Kristus Zen zi mo Alap hap de gol syal gwibir-blinnak hom tilki- au-au makan men zen lwa gwekke. Zen hwëna ngatan zi mo langnak eiwa de tangan wenyak tilki. Zen nama zao gwë gwe'ara- dekon de nësa Bian osan dep mas gwibirida gwen hap.

²⁵ Hwëna okamanak de Alap mo golak de teipsin zini, zen tahun jamkam aha-rok'nen til gwenda- teksonna mensa nen gwibirin, "Alap zëre en tangan hap dena." Zen zëre mo kalsa hom goltil gwenda. Zen otweran kalsa. Hwëna Kristus hup hom dakastilbli'an- etan-etankam de zëre mo timsi golgu gwen hapye, dekam de etan-etankam zëre mo kalsa Alap mo golak goltil gwen hap. ²⁶ Kirekam de lwananam, ki nonol lonesen nakon maka Kristussu tahun jamkam te-lidak sonnak makan dain gwek. Zen hwëna aha-rok'nen hata zaka-okamana an mo aumwa hap de yaklana men zen angkam lwa zahe'anke, dekam de domba makan de tan hap Zënaka zergun hup, tingare nëno mae mo karek-kareksa dikim ngan gulsuzimdin hip.

²⁷ Sap Alap mes tingare zini nësa anakan gubiridaka, "Zen aha-rok'nen sa juwe gwer, ki asa hwëna klis gul." ²⁸ Kristus in zep aha-rok'nen tilki- dekam de zi trana nëno mae mo karek-kareksa wei yun hup. Hwëna Zen sa etan lwahal zala. Zen dekam zi mo karek-kareksa de wei yun hup molya hata zaka. Hwëna men zen nës gwebla'anke, desa dikim hëndep de lowehe gwen hap de lang san kwang guludahan hap sa hata zala.

10

¹ Zep Musa mo titi tabin ol hap de syala, zen san de au-auna men kiye. Hwëna zen dekam de enlala gwibin hip, "Eiwa de tangan weny sa hatal." Dekam kim tahun jamkam otweranna Alap hap sap tru dasik gweblanan, hwëna dekam enho nakon hom engan gwehe gwenan. ² Titi tabin ola in sa de syal gwibinkim de enho nakon engan gwe henanam, ki maka otweransa de tru tasik gweblanna in sa nolzausuk. Dekam de anakan neisbirinam, "Ee mes tanganë engan gwehek," ki zëno mae mo kareksa de gonnak de enlala dowe hananna maka tap gwizimki. ³ Otweranna man ki sap tahun jamkam tru dasik gwek, hwëna dekam zëre mae mo kareksa de gonnak de enlala dowe hananna hom mae tap gwe-gwizimki. Sap kirekam in sa syal neibir tine gwek, hwëna zëre mae mo enhonak dekam zep anakare enlalana hata gwizimki, "Ano karek-karekna nama Bian mo nwenak lwa'an." ⁴ Sap sapi-kambing kalkam toton bëjen zi mo karek-karekna ngan gulsuzimdin.

⁵ Zep Kristus kim okamanak hata zaka Zen anakan Alapsa gubluka,

“Em home otweran tru tasik gwe-
blansa dwam gwibi'ira,
hwëna Em mese ano timsi hohle
gulku.

⁶ Otweransa de ebe hap tru tasik
gweblan hap

Em home sam gwesik gwibirki-
dekam de zi mo karek-kareksa
ngan gulsuzimdin hipye.

⁷ Bian Alap, Èe in zebë Emsa
gublu'an,

Èe mesë angkam okamanak
hatanan-
eno dwam gwibinsi dikim sul so-
nen hapye,
men kirekam ere mo olak abe hap

dena lwakke.’”*

⁸ Zep Kristus eiwa Musa mo
titi tabin ola tahan san gwei gu-
bir kinika- Alapsa kim anakan
gublukaye,

“Em home otweran tru tasik gwe-
blan hap

dwam gwe'ara hen home sam
gwesik gwibirki.”

Hwëna otweran tru tasik gwe-
blan hap dena in Musa mo olak
kirekam am lwak. ⁹ Hwëna
anakan etan mas gulbluka,

“Èe mesë angkam okamanak
hatanan-
eno dwam gwibinsi dikim sul so-
nen hapye.”

Kirekam de gublunna in, zen man
nwe-mase gwek: Kristus Alap
mo ëpba zi niban de ol ziaha-en
gunnu insa tahan san gwei gubir
kinika- dekam de Bian zëre mo
dwam gwibin tangan wenyaka
zaun gun hup. ¹⁰ Zep nèbe mae
hap de Alap mo dwam gwibinni,
zen a kirekam moye: Nen de
aha-rok'nen hëndep nère mae mo
karek-karek nakon èngan gwe-
hen hap. Sap Kristus hen aha-
rok'nen zëre mo timni domba
makan gulguku, hen Zen molya
etan kirekam gwëka.

¹¹ Alap mo golak de syal ta
gwen wenyä in kim nonol ol

ziaha-en gunnu insa syal nei
gwibirin, zen mwin-mwankam zi
mo otweran kap gulhal zanna
waba hap Alap hap de kalsnak tru
dasik tine gwenan. Hwëna dekam
hom zini anakan neis gwibirin,
“Ano karek-karekna mes ngan
gwe henan.” ¹² Hwëna Kristus
Zen domba makan aha-rok'nen
te-lidak sonnäk tilki- dekam de
hëndep denaban nëno mae mo
karek-kareksa ngan gulsuzimdin
hipye. Kirekam kim nèbe mae
hap de Alap mo golak de Teipsin
Zini in syal gwibirsiki, Zëna
dekam zep Alap mo dam taha
nakon nikinki. ¹³ Zen angkam
nama dekon eissi'ira- hëndep
Alap de tingare zëno jal zisi zëno
tana iltikinnik sisik gul irinnik
dep. ¹⁴ Zep Zen kim domba makan
aha-rok'nen tilki, Zen dekam tan-
gan zep hëndep denaban karek-
karek nakon nësa ngan tasibirki-
tingan men desa Alap osan dep
zon guluda'araye.

¹⁵ Alap zëre mo Enhona hen
man eiwa gu'ura, Zen zep anakan
guku,

¹⁶ “Ngein sin insa etan ola ziaha-
en gu'uk,

Èe asa zëno mae mo enhonak titi
tabin ol èsena ale gulzim.

Zen zep sa desan en aha-ere en-
lalakam ang ta gwer.”

¹⁷ Zen dekam hen anakan mas
gulku,

“Èe asa zëno mae mo karek-
karekna tap gulsuzim.

Dekam molyë etan zëno mae
mo karekna enlala gwe-
gwibik.”*

¹⁸ Zep nëno mae mo karek-
karekna insa mes kitak Bian Alap
hëndep denaban eititi gwibirki,
zep nen angkam home ëdwam
gwe-gwe'an- ba maesa de etan
zëbe hap tru tasik gweblan hapye.

* **10:7** 10:7 Mzm. 40:7-9 * **10:17** 10:17 Yer. 31:33-34; Ibr. 8:10-12

Mae hap de ol: Nen Bian ensa dawemkam taibliblan.

¹⁹⁻²⁰ Zen in zep, aya-wal osowal, Yesus in kim domba makan te-lidak sonnək tīlkī, nen dekam zebe airin srēm kam Alap hap nēre mae mo abena yaing il gweblanan– zēre en tangan hap de teksonnakye. Zep Yesus mes ora ēsena nēbe mae hap sal tazimki– hēndep dikim ēngaya gwen hap de ora naye. Sap in kim zēre mo kala ban Alap zēre en tangan hap de teksonnak goltīlkī, Zen dekam zep deyol glaing-glingkim de līlikinnī insa talusuku. Zep nen angkam Yesussu de ang gweblankam zebe Alap onak yaing gwe-gwenan, sap zēno timni zen san de nēbe mae hap de līlikinnī kiye.* ²¹ Zep angkam nēbe mae hap Alap mo golak teipsinkim Yesus Zēn gwē'ara. ²² Zen in zep, nen Alap hon yaing gwe-gwen, sap nen ema tūngare enho naban Kristus en hon ēyaing gwe kinī gwe'an. Sap nēsa mes Kristus zēre mo kalkam blīs tībiridaka, hen tim niban enho naban mes ho lalakkam nēsa ngan tasibirki. Zep angkam nēno mae mo enho nakon anakare enlalana hom wet so gwenan, “Ano karek-karekna nama Bian mo nwenak lwa'an.” ²³ Zep nen anakare enlala naban nen tatem ēzauk gwen, “Alap zēre mo nēsa de gu-gubiridanna Zen sa hēndep kirekam nēbe mae hap golzimdi, sap Alap Zen taibliblan tanganna.” Sap nen kirekame aha zi hon ēkira gwe-gwenan, zen in zep nēna hen zēwe en nen tatem ēzaun.

²⁴ Zen in zep nen enlala naban lowehe gwen– ekakim nēnaka tīti la gwibik, nēnaka de kwasang gwibirida gwen hap dena kim, hen dawemsa de tūngare zi hip gol gwizimdin hip dena kim. ²⁵ Hen Kristen zi de tagal gwennak de

ang gwen hap bahem baes ta gwen– men kirekam ahakon ēgwē gwenanye. Hwēna nen nen nēnaka tīti ta gwibin, hen kareksa de gon hap nen nēnaka jalse gwibirida gwen, sap Bian de hatan hap de yaklana angkam man tangang goleak de gwe'an.

²⁶ Zen in zep, nen nēnaka dawemkam tīti ta gwibin. Sap nen mese eiwa de orana dam lasik. Hwēna kire nike eirim kareksa ol gwe'ak, dekam etan nara molya nēno mae mo karekna insa ngan gulsuku. ²⁷ Hwēna kire nike kirekam ēgwē'ak, dekam aha-en tangan nēbe mae hap lwazim'in: Zen sēr kam de syauk bla sal-salak de ētaiblin hap dena– men zēwe sa Alap zēre mo jal zini yal gul serake, desa de airin niban ēsblan hap dena. ²⁸ Emki sap ēenlala gwen: Musa kim irik gilki, dekam ahanik de zēre mo tīti tabin ol san ang gwen hap baes gwenkam, desa man damera gwēk. Zi de dan ahaksa dan-ahan anakan ēkira gwenkam, “Zini in eiwa mes kirekam karek gwēka,” kirena man damera gwēk. Dekam kire zisi hom kwasang neibirida gwēk. ²⁹ Sap kirekam insa orep neibirida gwēk, zen in zep men zen angkam Alap mo Tanena ansa tanakam nyauk gwebla'an, zēbe mae hap banakan sa lwazim? Sap zēno kala mes desa dikim ngan tasibin hip hlēwehek. Hwēna kire zini Yesus mo kala insa asyas makan enlala nei gwibirin. Zep zen hen Alap mo zi niban de ol ziaha-en gun ēsena in san de ang tan hap man baes ta'an. Zep hen Alap mo Enhona man lamang da gwenan, hwēna Zen sap dikī Dekon Alap mo kwasang-kwasangna tame nul gwenan. ³⁰ Zep kire zi hip, karek tangankam sa lwazim. Sap nen ema Alapsa tame la'an– men Zen anakan gukuye,

* 10:19-20 10:19-20 Ibr. 4:16

“Kareksa de syal gwe-gwibin wenyä zen Aen asa desa karek tabir.

Ëe asa zëno mae mo syal eini zëbe mae hap golzim.”

Zao hen man mas gulku,

“Ëe asa ëre mo hlil irin zisi klis gul.”*

³¹ Zep nen bap nen Alap mo Tanena tanakam zauk gweblan, sap nen de Ngaya Zini Alap zëre mo jalsa goltowenkam, zen aäri gwibin tangan wenyä zen.

³² Bahem ëeititi gwe-gwen-em kim nonol Kristussu eirink hen zëno ngatanna hla kukke. Emsa dekam man aha zi sërkam karek da gwibik, hwëna em zao ene ki tatem ëzauk gwëk.

³³ Emsa dekam zi nwenak swrë da gwibik hen dangole gwibik. Hen ahasa kim kirekam neibirida gwëk, hwëna em ema desa aäri srëmkam mas eibirida gwëk.

³⁴ Emsa kim ahakon bwinak yal nulne gwëk, em hwëna ahakore wenyä embwan hap gosae labirida gwëk. Kristus hup de jal hap kim eno mae mo kire-kirena kitak alal da gwëk, em hwëna ema ëisrip-sri gwe-gwëk. Sap em ema dekam ëenlala gwe-gwëk, “Ëe asa ngein sin dawem tangan wenyä goltower- hëndep de lwa gwen hap denaka.”

³⁵ Zen in zep, men kire enkame Yesussu de yaing gwebla kini gwennak tatem ëzauk gwëk, zen kire enkam emki hëndep lowehe gwen. Ki dekam Alap onakon dawemna mam tangan naka esa ulin. ³⁶ Zep kire enkam em tatem ëzauk gwen, sap zen dekam esa Alap mo ebe mae hap de dwam gwibir-zimdinni su kul sone gwer. Hëndep zep esa zëre onakon ulin- men zep emsa gu-gubirida

gukuye. ³⁷ Sap Alap mo olak man lwak,

“Zini men Desae kara ë gwe-blanan, Zen naba tangankam sa hata zala.

Zen molya zëre mo hatan hap de yaklana esek gulku.

³⁸ Zini men zen ano nwenak ëdakastil gwenan,

zen Asa de taibliblan en nakon sa ki ëngaya gwer.

Hwëna Asa de taibliblan wenyä men zen Asa hli da'ak,

Ëe hen asa desa tahansa gweisibiridal.”*

³⁹ Hwëna nen molye Biansa hli lak-juwen ora san de etan lwan dahan hapye. Sap nen an zen-tatetekam de Biansa taibliblan wenyä, hen hëndep de ëngaya gwen hap de wenyäye.

11

Mae hap de ol: Men zen Alapsa orep dawemkam daibliblak, nen hen zëno mae mo kim nen lowehe gwen.

¹ Alapsa de taibliblanna, zen anakan de enho nakon taiblibblankam, “Mensa Alap asa gu-gubluka, zen eiwa kirekam sa ki lwal.” Zen sap nwekam de hlau srëmkam de kirekam taibliblan. ² Sap orep de

zini zen kirekam Alapsa daibli gweblak, zen zep Alap anakan sam gwesibiridaka, “Zen ëre mo nwenak ëdakasti'in.”

³ Alapsa de taiblibblankam zen dekame anakan tame ul gwenan, “Okamana an Alap ol-gun enkam yang gulsuku.” Zep men desae nwekam hla kul gwe'an, Zen nwekam de hlau gwen kire-kire nakon hom yang gulsuku.*

⁴ Habel Bak zen Alap hap zëre mo taibliblansa goltrëblaka- in kim dombana tru ta seblakaye. Hwëna Kaen zen hom Habel mo kim Alapsa taibliblaka, zep zëno

* **10:30** 10:30 Ul. 32:35-36 * **10:38** 10:38 Hab. 2:3-4 * **11:3** 11:3 Kej. 1:1; Mzm. 33:6; 33:9; Yoh. 1:3

kim syal gwe srēm gweka. Habel ensa zep anakan gubluka, “Zen ano nwenak man dakastī'ira.” Hen Zen zep zēno en mo syla insa sam gwesibir-blika. Habel zen sap orep mes tilki, hwēna zēno Alapsa de taibliblanna in nēbe mae hap ērak makan nama lwazim'in.*

⁵ Hanok Bak zen hen kirekam Alapsa taibliblaka, zep tīn srēmna Alap ngatan zi mo lang san dep zer ine halka. Zep Alap mo olak zēbe hap dena anakan lwak,

“Zen mumuk ennak aya gweka, sap desa Alap zer ine halka.”

Mae hap ki lwak: Sap zer inehan srēmna Alap man desa sam gwesik gweblaka.* ⁶ Zen zep dam gwesin'in: Zini bējen Alap mo nwenak sam gwesin- Zēnaka de taibliblan srēmkamye. Zep zini men zen Alap osan dep ēdwam gwe-gwe'an, zen diki nonol Alapsa zen anakan taibliblan, “Zen eiwa ki gwē'ara,” hen anakan zen taibliblan, “Ēyē Desa tīngare enho naban tē gwebla'ak, Zen sa abe hap dawemsa gol gweblala.”

⁷ Nuh Bak hen Alapsa taibliblaka, zep bulu insa syal gwibirki- dekam de we wal walas zeban golēngaya gwen hapye. Hwēna kirekam de owasna hom sap menkam hla nuk. Hwēna Nuh Alapsa betek gweblaka, zep zēre mo ol en san ang gweka. Hwēna zēre mo Alapsa de taibliblanna in kon zep sap taibliblan srēm wenya kip anakan goltrei gwizimki, “Em in kareksae ol gwenan.” Zen taibliblanna in kon zep Alap mo nwenak dakastīlki.*

⁸ Abraham Bak hen kirekam Alapsa taibliblaka, zep zēno ol

san ang gweka. Alap dekam man gubluka,

“Emki ere mo langna insa hli yun. Dekam song gwe- langna men desaē ebe hap golbla'ak, zēwe dep.”

Abraham dekam man taibliblaka, zep totoresā tawa srēmna song gweka.* ⁹ Kim hataka, langna men zao dep Alap gu-gubluka, dekon hen nama taibliblaka. Zen zep zēwe zi mo langnak tenda golak gwē nasen gweka. Isak ne Yakob ne zen hen kirekam ē gweka, sap Alap hen desa kirekam gu-guzimki- men kirekam Abrahamsa gu-gublukake.* ¹⁰ Abraham kirekam zē gwē nasen gweka, sap zen dekam ngein sin dep dena kip anakan taibliblaka, “Ēe asa hēndep de ē sam-samna hatal- men desa Alap Zēna syal gweblakaye.”

¹¹ Zen man hen Alapsa taibliblaka, zep hēndep walas gweka. Zen sap mes bogol gweka, hen we zem Sara hom walas gwegwek. Hwēna Abraham anakan Alapsa taibliblaka, “Mensa asa walas wē lan hap gu-guzimki, zen hēndep kirekam sa ki abe nikip syal gwibir-zimdi.”* ¹² Zēno timni man sap tīn makan lwabla'ak, hwēna zi ausuna Israel zen zēbon onakon ki beya gwe song gwek- men kirekam Alap hamal hap gu-gublukake,

“Ebon onakon sa zini beya gwe song gwer- san de nglīnak de keisni kiye, ahaksa hi alpna de hisglimni kiye.”*

¹³ Orep de zini in, zen sap man Alapsa daiblibl gweblak, hwēna Alap mo gu-gubiridanna insa de sowe henkam gul irin srēmna juwe gwek. Zen langanak de basa kara gun makan kara nul

* **11:4** 11:4 Kej. 4:3-10 * **11:5** 11:5 Kej. 5:21-24 * **11:7** 11:7 Kej. 6:13-22 * **11:8** 11:8 Kej. 12:1-5 * **11:9** 11:9 Kej. 35:27 * **11:11** 11:11 Kej. 18:11-14; 21:2 * **11:12** 11:12 Kej. 15:5; 22:17; 32:12

gwek, hwëna zep en ki ëisrip-sri gwe-gwek- san de zao de lowe henna kiye. Zep anakan hen ëgu gwek, “Ëe an okamanak awe bohëkamë ki lowe he'an- san de aha zi mo langnak de lowe henna kiye.”* ¹⁴ Men zen kirekam ëgu gwe'an, zëno mae mo enlalana zep man lwa gwizim'ira, “Nen ema aha langsa lei gwibi'in- desa de hëndep denaban bi gwibin hip.” ¹⁵ Orep de auyan-azana in, langna mensa hli nuk, desa hom enlala nei gwibik. Sap kirekam de lwananam, dekam maka etan desan dep lwan dahak. ¹⁶ Hwëna zen dekam aha lang sam-samsa enlala nei gwibik- ngatan zi mo langnak de wenyaka. Zep Alap hom saher gwibirida gweka- zini in kim “ano mae mo Alap”kam nen gweblakye. Sap Zen mes eiwa zëbe mae hap ë sam-samna insa hamal tazimki.

¹⁷⁻¹⁸ Abraham hen zëre mo Alapsa de taibliblansa goltrëblaka, zep tane aha-ere zem Isaksa sap Alap hap zip sobla'anka. Alap man sap dekam zëno eisi anakan akasibir-bli'anka, “Zen san ha eiwa tangankam Asa taiblibla'ara?” Hwëna sap mes Alap Abrahamsa anakan gu-gubluka,

“Eno wasalna an, Isak, zen zëbon onakon sa eno auyan-azana naït'bir song gwer.”

Hwëna sap mes kirekam gu-gubluka, hwëna Abraham man hohle gwe'anka- tane aha-ere zem insa de Alap hap zip soblan hapye.* ¹⁹ Sap zen man anakan taiblibla'anka, “Zen sa ano tanena tin nikon etan ngaya tala.” Hwëna dekam kim Alap dombana insa zertrëblaka, desa de hwëna zip son hap, zep dekam tane zem in

man nwe-mase gweka- san de tin nikon de etan ngaya gwenna kiye.

²⁰ Isak hen Alapsa taibliblaka, zep wasal dare zem Yakob ne Esau nikip tahana tehazim aneka- anakare hamal hap de ola banye, “Alap sa ngein sin kirekam ebe nikip dawemna gol gwizimdi.”*

²¹ Yakob hen Alapsa taibliblaka, zep tin hip kim golek de gwe'anka, tane zem Yusup mo wasal dare hap tahana tehazim aneka. Ki zep hwëna zëre mo dute topnak de bik dankam lwa inen nakon Alap hap dawemna golblaka.* ²² Yusup hen Alapsa taibliblaka. Zep kim tin hip golek de gwe'anka, dekam zep zëre korena Israelsa de Mesir kon gwiswe sonen hap de aïsili hli yulzimki. Hen anakan gubiridaka, “An kon de sek gwenkam ano danna bahem awe hli tandan.”*

²³ Musa mo ane-biana, zen hen man Alapsa laibliblak. Zen zep Musasa dan-ahare benkam aning la gwek. Sap zen anakan dam lasik, “Wasalna an dawem naka Alap ap zerzimki.” Zen zep anakan aïri srëm gwek, “Mesir mo teipsin nik sa nësa karek sola.”*

²⁴ Musa Bak hen Alapsa taibliblaka, zep mam gwennak anakan enlala gweka, “Asa bap zen anakan gu gweblan, ‘An Mesirk de teipsin zi mo wenam mo tane.’”* ²⁵ Zen hom dekam auhu-kama ennak dep de dërekna anakan enlala gwibirki, “Ëe anik karek naka gol gwek- zëno dërek naka akakim eis gwibik.” Zen hwëna anakan enlala gweka, “Ëe sap asa Alap mo hlil irin zi niban apdekam karekna zigoltowe gwer.” ²⁶ Zen hen ngein sin denaka anakan enlala gwe-gwibirki, “Alap sa Israelsa de

* **11:13** 11:13 Kej. 23:4; 1Taw. 29:15; Mzm. 39:13 * **11:17-18** 11:18 Kej. 22:1-14; 21:12

* **11:20** 11:20 Kej. 27:27-29; 27:39-40 * **11:21** 11:21 Kej. 47:31-48:20 * **11:22** 11:22 Kej.

50:24-25; Kel. 13:19 * **11:23** 11:23 Kel. 1:22; 2:2 * **11:24** 11:24 Kel. 2:10-12

ngaya tabin hip de Zini zer sonera. Zep ëe anik Zini in hap orasa sal tablak, hen sap asa zëno bose hap karekna gołtowe gwer.” Musa hom dekam anakan enlala gweka, “Syala ansa anik baes gwibik-ëe akakim Mesir mo kire-kire dawem-dawemna ansa beyakam bi gweblandak.” Zen hwëna Alapsa anakan taïblihlaka, “Zen sa ano syal eini lamkam abe hap golblala.”

²⁷⁻²⁸ Hen zen Alapsa taïblihlaka, zep Israel mo zi ausu nakore zini gubiridaka- zen de domba kalkam zëre mae mo lilikinsi blis tïblandan hap, Alap mo dam taha nakore jal zi dikim zëno mae mo nonol zi walassa tameran srëm hapye. Yakłana desa “Paska”kam zep nen gwibik. * Mesirk de teipsin zini kim sap jal gweka, Musa hwëna Alapsa taïblihlaka, zep Israelsa airin srëmkam dekon golësek gweka. Zen dekam man tatem zauk gweka- san de hla ta gwen srëm Zini Alapsa de ngein sin kara ta gwenna kiye.

²⁹ Israel mo zi ausuna in hen Alapsa daïblihlak. Zen zep hi bosena Kal-kalasa tablan gwek- san de eik sasa san de sek gwenna kiye. Hwëna Mesir mo jana nabare zini kim sap hina in san nolëtro kinia’ak, zen zao zep keiking gwek.*

³⁰ Zi ausuna in zen hen Alapsa daïblihlak, zep tuju yakłakam kim ë yala Yerikosa hatablan hap wale da gwek, hwëna dekam zep zëno mae mo kasokam de kol son yala in owaskam lik gweka.*

³¹ Rahab Bak sap Yerikok de kahalo sosen we. Zen hwëna dekam Alapsa taïblihlak, zep desa

nul srëm gwek. Sap zen mes dekam Israel kore otek zi darena teisyaink. Hwëna zëre mo ë nakore zi trana in zen Alapsa de betek gweblan hap baes tak, desa tingan en tangan zep damerasik.*

³² Sap kirekam de aïsili beyana, hwëna yakłana blalaka hom- desa de tingan emsa aïsıl gwibiridan hapye, ahakon in zen hen Alapsa zëno mae mo kim daïbli gweblakye, in ki hen Gideon, Barak, Simson, Yefta, Daud, Samuel, hen orep in zen Alap mo ola ayang nulzimmira gwekye. *

³³ Zen hen Alapsa daïbli gweblak, zep eijannak ahakon eyei-yëk gwenda gwek, hen dam-dam enkam zëre mae mo irik gin langnak de zini irik nülida gwek. Zep kire wenyä, Alap mensa Israelsa gu-gubirida gweka, zen hen man nulin gwek. Zen zëre mae mo Alapsa de taïblihlanna in dekam zep singa jal-jal mo mipna owas hap mat dasik gwibir-zimk,* ³⁴ hen syauk hitin yawala dekam tin disik gwek, hen nëbok ngi ben-ben nakon ëlanga gwesik gwek. Zen sap man zënaka anakan neisbirida gwek, “Ee an sosen naka hom,” hwëna man ki ësosen gwegwek. Aha lang nakore zini kim sap napta gwibirzik, hwëna zëno mae mo sosonsa de hlaunkum dekam zep heya-hya gwe-gwek.*

³⁵ We walya hen ahakon Alapsa daïbli gweblak. Zep zëno mae mo iyena kim sap juwe gwek, hwëna zëno mae mo Alapsa de yaing gwebla kinin nakon zep etan engaya gwe-gwek.*

Hwëna ahakon zëno mae mo Alapsa de taïblihlansa srën noltrë

* **11:27-28** 11:27-28 “Paska” mo enlalana “gulumurun.” Zen kirekam yakłana insa nen gweblak, sap domba kala insa de zëno mae mo gol lilikinsi hlaunkum, dekam walas tameran hap de Alap mo dam taha nakore zini in man gulumun nura gwe'anka. (Kel. 12:21-51) * **11:29** 11:29 Kel. 14:13-31 * **11:30** 11:30 Yos. 6:12-21 * **11:31** 11:31 Yos. 6:22-25; 2:1-21 * **11:32** 11:32 Hak. 6:11-8:32; 4:6-5:31; 13:2-16:31; 11:1-12:7; 1Sam. 16:1-1Raj. 2:11; 1Sam. 1:1-25:1 * **11:33** 11:33 Dan. 6:1-27 * **11:34** 11:34 Dan. 3:23-27 * **11:35** 11:35 1Raj. 17:17-24; 2Raj. 4:18-37

gweblak. Sap desa kim Alap hap de jal hap bwinak sesek nulin gwek, zen hom tol wet so gwe-gwek. Sap desa man zē tangolebin niban nenbirida gwek, “Emki ere mae mo Alapsa lamang tan, dekam asa emsa uswe soner.” Hwēna zen man kirekam dep baes tak, sap zen anakan ēenlala gwe-gwek, “Zen sap sa nēsa damera gwer, hwēna Alap sa kire hap de dawemna lamkam nēbe mae hap golzimdi- Zen kim de juwen nakon nēsa luwen tabi'inkaye.” Zep ki hēndep Alap hap de jal hap karekkam damera gwek. ³⁶ Zep Alapsa de taibliblan jal hap ahakorena lamang da gwibik, hen ben-ben kire-kirekam lek-lek da gwibik. Hen ahakon besi dokotkam de tahalebin nika bwinak sesek nulin gwek.* ³⁷ Ahakon kasokam tok hap nūribirida gwek. Ahakon ngaya naka gergajikam blom da gwibik, hen ahakon nēbokkam blom da gwibik. Zen tahalha tol hap domba-kambing sop nakore tayalbin pakeansa alala da gwek. Tembane hap hen man tangan ētahalha gwe-gwek, sap desa karekkam jap nul sonenda gwek.* ³⁸ Kire wenyā, zen hēndep de langnak de lowehen hap denaka enlala nei gwibik, zep zēbe mae hap hom dakastilzink- auhukamanak de lowehe gwen hapye. Zen zep al ta nasen gwek- sap zi srēm lang san, hen kwatapkwatap san, hen kaso-hul kaso-hul san, hen kama hul mae san sap ani-ning gwenda gwek.

³⁹ Zen kitak zēre mae mo Alapsa de taibliblansa kirekam noltrē gweblak, dekam zep tangan Alap sam gwesibiridaka. Hwēna zen hom mae okamanak awe noltowek- Alap mensa dawemsa de golzimdin hip gu-gubirida

gwekaye. ⁴⁰ Sap Alap mo dawem golzimdin hip de kalangna in, zen zēbe mae en hap hom. Zen hwēna kitak nēban mae dep. Zep zen molya nonol zē-en Alap mo gugubiridanna insa kitak nulinknen de zēwe hen yaing gwen srēmna kye. Nen kime zē hen yaing gwe'ak, zen diki dekam esa sērkam de dawem tangan wenyā insa apdenak ulin.

12

Hlu-hluk gwenkam de Yesus osan ēdam gwesikhan hap de ol:

¹ Zen in zep, Alapsa de taibliblan wenyā in zen orep juwe gwek, zen angkam nēsa neisbirida gwe'an, hen nēsa man kara tabin niban wale da gwibi'in- anakare enlala naban, “Nabakam yaing gwezak.” Zen in zep, nen diki dohon-hon kire-kirena nen kitak tatansin-jahalha enkam eka hlu-hluk gwek, ngein sin dep dena insa dikim dokwak gun hupye. Nonol tangan nēre mae mo karek-karekna nen tatansin, sap zen zen nēno mae mo danna hēre gwenan. Sap enlala tatetekam de desan dep hlu-hluk gwen hap de orana, Alap mes nēbe mae hap hamal tazimki.

² Hlu-hluk gwenkam diki Yesus en osan nen ēdam gwesikhan. Sap Kristen zini nēno mae mo taiblibin hip dena, Yesus mes ora makan sal ta guku, hen nēbe mae hap de ērak tanganna, Zen Yesus Zēna. Sap Zen mes zēre mo Alapsa de taibliblan nakon enlala tatete naban karekna goltowekate-lidak sonnak kim makan da inkke. Zen hom dekam anakan enlala gweka, “Te-lidak sonnak de tinni, zen saherak Asa nēn ne'an.” Sap Zen dekam ngein sin dep dena insa, isrip-sri gwibin tangan wenyā, kara gu'unka. In zep hēndep angkam Alap zēre

* **11:36** 11:36 1Raj. 22:26-27; 2Taw. 18:25-26; Yer. 20:2; 37:15; 38:6 * **11:37** 11:37 2Taw. 24:21

mo dam taha nakon teipsinkim nikin'ira. ³ Emki Yesussu enlala gwe-gweblan– Zen kim nëbe mae hap karek yala insa enlala tatete naban goltowekake, karek gol gwen zini in kim sèrkam karek dakke. Kirekam de Yesussu enlala gwe-gweblankam, ki em molye na-en èsin gwe hana gwek, hen enlalana molye èdowe hana gwek. ⁴ Sap kareksa de gol gwen srèm hap de eijannak iwe, em home mae juwen hap èalp gweš'ìn.

Mae hap de ol: Bian man zère mo walas tangan mo kim nësa oto tasik gwibirida.

⁵ Hen Bian Alap mo ola bahem èeititi gwibin– men kim nëno mae mo enhosa de tatete tazimdin hip “ano walas”kam nësa gubiridakaye. Zen dekam anakan nësa gubiridaka,

“Ano walas, bahem Asa salsik gweblan–

Èe de emsa oto tasik gwibinnik.

Hen bahem enlalana èdowe hana gwen–

Èe de emsa jalse gwibirida gwen-nakye.

⁶ Sap mensaë kwasang gwibirida gwenan,

Èe desa ama oto tasik gwibirin.

Hen mensaë anakan enlala gwibirida gwenan,

‘Zen ano walas,’

desa ama lek-lek ta gwibirin.”*

⁷ Zep emsa de Bian oto tasibinni, zen zao en emki enlala tatetekam èzauk gwen– anakare enlala naban, “Sap sa Bian kirekam asa oto tasili, sap okamanak de zini hen kirekam walas zemka oto dasik gwibirin.” ⁸ Emsa de oto tasik gwen srèmkam, dekam de dam gulsun, “Èe an zèno walassa hom.” Sap walas tangan zemka Zen bëjen nwe enkam kara tabin. ⁹ Nen ema nëre mae mo auhu-kamanak de biansa blikip

eisibirida gwek– zen kim nësa oto dasik gwibikye. Zen hen kirekam nen nëre mae mo ngatan zi mo langnak de Biansa ahare enlalakam nësa de oto tasik gwibinnik blikip gwešik gweblan, sap zen dekam esa èngaya gwer. ¹⁰ Nère mae mo auhu-kamanak de bianna, zen holokam hom nësa oto dasik gwibirin– zen kim sap zère mae mo enlalakam nësa kirekam neibirida gwenanye. Hwèna Alap Zen nësa de mas gwibiridan hap kirekam oto tasik gwibirida– dekam de zère onak enlala lalak nik lowehe gwen hap, Zèna men kire nik gwè gwendake. ¹¹ Hwèna eiwa, Bian mo nësa de oto tasibinni insa kim oltowe gwenan, desa enlala dowe hanankame eis gwibirin. Dekam nen home èsrip-sri gwe-gwenan. Hwèna men nara dekam zère mo gwènsa Alap mo dwam gwibin sin li yul sonenkam, zen dekam sa anakan eisbiri, “Eiwa, èe an Alap mo taha terenakè gwè gwe'an. Zèn ki asa kirekam oto tasiki– èe dikim dam-dam enkam gwè gwen hapye.”

¹² Zen in zep, eno mae mo tahana in zen èsin-sin gwe-gwe'an em soston tabin, hen danna men zen èyal-yal gwe-gwe'an emki tatete tabin. ¹³ Ere mae hap de orana dam-dam lasik. Dekam in zen zi lek makarena ebon mae onak lowehe gwe'an, zen desan sa dawemkam sek gwer, hèndep èsoston gwe song gwer.*

Alapsa de hli tan srèm hap de ol:

¹⁴ Emki dawemkam èalp gwe-gwen– dekam de tingare zi niban enlala sèsekkam lowehe gwen hap. Hen enho lalak enkam de lowehe gwen hap emki èalp gwe-gwen. Sap lalakkam de lowehe gwen srèmkam, em bëjen em

* 12:6 12:6 Ayb. 5:17; Ams. 3:11-12 * 12:13 12:13 Ams. 4:25-27

Bian onak yaing gwen. ¹⁵ Dawem! Ebon mae onakon mana ahanik Alap mo kwasang-kwasang nakon wet sonanka. Ki hwëna zëbon onakon sa zi beyanak Alapsa de taibliblan srëm hap de enlala ing gwe hebiridala— san de hëp nabare hosa de golzimdin makan. Dekam hwëna beya nik sa Alap mo nwenak ëkun gwer. ¹⁶ Ebon mae onakon bap zen aha maena kahalonak zaran. Hen em bahem Esau Bak mo kim lowehe gwen, sap zen Alapsa eititi gweblaka. Zen sap nonol walaskam gwëka, zep zen maka bi zik de tinkim zëno bi gwibin kire-kirena kitak bi gweblan daka. Hwëna zen ahare tembane piring en hap lirak gulku. ¹⁷ Zen kim sap hyanak bi zik de aumwa hap tahasa tehabla inen hap dwam gweka, Alap dikim zëbe hap dawemsa golblan hap, hwëna bi zem in man gubluka, “Bëjënë.” Zen sap go naban aberbe taka, hwëna zen de gul irin hip dena mes tap gwek.

Mae hap de ol: Nonol ol ziaha-en gunnu, zen aïri gwibin hip dena. Zau dena, zen isrip-sri gwibin hip dena.

¹⁸ Nen an zen ëKristen gwek, nen home Israel mo kim okamanak de kwatap tangannak yaing gwe'an— dekam de Alapsa golek de tan hapye. Zen orep kwatapna Sinaik yaing gwek— Alap kim nonol ol ziaha-en gunnu insa golzimkiye. Zen dekam syauk hitinsi zë kara nuk, hen man zë kaulsuk, hen asese yawal zë taibbiridaka. Zen dekam zep aïrin hip enlalana ëdowe hanak. ¹⁹ Nen home zëno mae mo kim sramin aukuna ësane gwe'an— hen Alap mo ol auku yawalaye. Zen kim desa nasalzimk, zen dekam zep ëabe gwek— ola insa de golzausun hupye. ²⁰ Sap zen jalse

gwen ola insa man tangan sërkam nairibi'ik. Sap zen anakan lwak,

“Men nara zi, sap otweran, kwatapna ansa towanblanna, desa em kasokam tok hap i tiblan.”*

²¹ In kim zen kirekam hla nuk, man tangan sërkam dohon-hon gwizimk. Musa Bak zëre hap hen man tangan dohon-hon gweblak. Zen in zep anakan guku,

“Ëe dekam ama aïrin hip yal-yal gwek.”*

²² Hwëna nen angkam kwatapna Sionk mese isrip-sri naban yaing gweser— Ngaya Zini Alap zëre mo ënakye, mensa hen nen gweblananke “ngatan zi mo langnak de Yerusalem”kam. Dekon zëre mo dam taha nakore zini ribu-ribukam nësa isrip-sri naban dokwa-kwak nul gwenan. ²³ Em mese hen angkam Alap mo hlil irin zinik bitï gwer— men zëno mae mo bosem-sesa ngatan zi mo langnak ale dabir-zimkiye. Alap zëre mo hlil irin zini insa man anakan enlala gwibirida gwenda, “Zen kitak ano walas.” Zep emsa hen mes angkam Alap lup gul iri— men Zen sa tingare zisi klis guluye. Hen zini men zen orep enlala dam-dam enkam lowehe gwek, zen angkam mes tangan Yesus mo kala kon ëngan gwehek, zep zëno mae mo angna angkam zëwe lowehe gwe'an. Em hen angkam mese zëbon mae bitï gwer. ²⁴ Em mese hen Kristus hon yaing gwer— men Zen nësa Alap osan dep zon guluda gwe'araye. Sap Zen Zen zi niban de ol ziaha-en gun ësena insa nëbe mae hap syal gwibir-zimki. Zep emsa hen angkam mes zëre mo kalkam blis tibiridala. Zëno kala Habel mo kal makan hom lwa'an. Sap Habel mo kala kim zannuk, zen zep Alap hap tantan makan anakan lwablak, “Zen

* 12:20 12:20 Kel. 19:12-13 * 12:21 12:21 Ul. 9:19; Kis. 7:32

Kaen taka.” Hwëna Yesus mo kala, zen dekon Alap nësa anakan enlala gwibirida'ara, “Zëno mae mo karek-karekna mesë ngan gul-suzimk.”

²⁵ Zen in zep, nen bap nen Alapsa hli tan, sap angkam Zën ngatan zi mo lang nakon nësa tonbirida gwe'ara. Sap Musa Bak kim auhu-kamana an kon Israel mo zi ausu hap Alap mo ola ayang gul gwizimki, men zen nasalbla srëm gwe-gwek, zen Alap mo jala kon hom mae easendak. Hwëna angkam nësa Alap Zën tangan ngatan zi mo lang nakon tonbirida gwe'ara. Zep nen de salblan srëmkam, nësa sa tangan karek tabiri. ²⁶ Alap in kim kwatapna Sinaik tonbiridaka, zëno ol auku yawal hap kamana an man ëwak gwek. Hwëna angkam Alap mes nësa etan gu-gubiridaka,

“Angkam okamana an ensa molyë ëwak guk. Hwëna ngli naban asa aha-rok'nen apdenak ëwak sol.”*

²⁷ Insa “aha-rok'nen” de ëwak son hap guku, zen man dam gwes'i'in: Zen tingare okama yala ansa yang gulsuku sa ëwak gulu, hëndep sa jek-jak gwer. Hwëna ëwak gwen srëm hap dena aha-en, ngatan zi mo lang, zen en nama sa lwala.

²⁸ Zen in zep, sap nen Zëbon onakone ëwak gwen srëm hap de lang sam-samna insa bi eibi'in, zen zep nen dawemna gol gweblan—men kirekam Zëna nësa dwam gwibirida gwendake. Zep nen enho zon tasiblin naban hen airin niban nen boklesa kom ta gweblan. ²⁹ Sap Alap mo ola zëre hap dena anakan lwak,

“Nëno mae mo Alapna, Zen syauk hitin yawal makarena kim sa nësa klis gul zula.”*

13

Bian mo nwenak de kirekam lowehe gwen hap de ol:

¹ Kristen bose omka de kwasang gwibirida gwenna bahem golzausuk gwen, sap zen san de hen ere mae mo iye tanganna kiye. ² Emki hen ere mae mo tame tabin srëm Kristen bose wal omka gola kon lup gulin gwen, sap orep ahakon hen ki tame tabin srëmkam Alap mo dam taha nakore zini lup nulin gwek—zen kim zi tangan mo kim ëjowe gwe zakye. Zep kire zi mae mes ebon hatanan zala.*

³ Men zen hen bwinak lowehe gwe'an emki enlala gwibirida tine gwen—men ki hen en de zë lowe henna. Men desa Alapsa de tame tan srëm wenya karek da gwibirin, desa hen em kwasang gwibirida gwen—san de enaka de karek tabinni kiye.

⁴ Emki anakan ëenlala gwe-gwen: “We-zi dare de zënaka leisyanna, Zen mes Alap aha-en soka.” Zep we walya barena hen zini bare wenya, em kime enaka kap lak, em ema Alapsa hen en guk gweblak, “Èe an deban an asa ë gwer.” Zep ere mae mo Alapsa de gu-gublunna insa bahem ëkahalo gwenkam gulmun gwen. Men zen zëre mae mo hole-hle san ang ta gwenan hen kahalo sosen wenya, desa Alap molya karek tabir srëm gweka.

⁵ Te-ala beya gwen hap de enlalana bap zen emsa bi gwibirida gwen. Emki anakan ëenlala gwe-gwen, “Mensa ap Alap gol gwizimnira, zen syake.” Sap Alap Zëna man emsa gu-gubirida'ara,

“Èe molyë emsa kwasap walas mo kim da tasibik.”*

⁶ Zen in zep Alapsa de taibliblan naban nen ëgu gwen,

* 12:26 12:26 Hag. 2:6-9 * 12:29 12:29 Ul. 4:24 * 13:2 13:2 Kej. 18:2-15; 19:1-14; Hak. 6:11-18; 13:3-22 * 13:5 13:5 Ul. 31:6-8; Yos. 1-5

“Bian Zen Zen–
asa de mas gwe-gweblan hap de Zi
niye.

Ëe ba hap de zi bosyansa
aäribirida gwen hap?

Sap zi mo sosonna hom–
asa de banakan mae gwëblan hap
denaye.”*

⁷ Men zen nonol Alap mo
olkam emsa tawa da gwibik, emki
desa enlala gwibirida gwen, “Zen
kirekam lowehe gwëk, hen Alapsa
de taäbliblannak de tatem ëzauk
gwënnak kirekam juwëk.” Zep em
hen zëno mae mo kim em tatem
ëzauk gwen, ⁸ sap Kristus Yesus
Zen hom wet gwesik gwenda– sap
orep, angkam, hëndep denaban.

⁹ Totore tawa tabin ëse san ba-
hem ang ta nasen gwen. Diki Alap
mo kwasang-kwasang ennak em
tatem ëzauk gwen, hen kwasang-
kwasangna in dikire eno mae mo
enhonak bol-zaun gwëk. Zi de
emsa titi tabinni Alap hap de
tweran blom ta gwibinsi de twin-
bin hip, ahaksa tembane maesa de
Alap hap ëlwa gwen hap, bahem
desan ang ta gwen. Sap men
zen desan ang ta gwenan, zëno
mae mo lowe henna dekam hom
mae dawem san dep wet gwesik
gwenan. *

¹⁰ Okamanak men zen Alap mo
golak syal ta gwenan, Alap hap
de otweran tru tase gwëblanna
zëna hen man ahakore hlikna
dwenblanda gwenan. Hwëna
nëbe mae hap de Alap mo ngatan
zi mo langnak de kalsna– men
zëwe Yesus nëbe mae hap de
syala sul sonëka, dekon molya
zini in ba maena nulin gwëk.
¹¹ Emki ëenlala gwen, Musa mo
titi tabin ola insa kim zëre mae
mo karek-kareksa dikim ngan gul-
suzimdin hip syal nei gwibirin,
dekam sapisa Alap mo gol ë
nakore lilikin alpna zip noso
gwëblanan. Hwëna kal en naka

zep Alap mo golak de teipsin
tangan zini in Alap zëre en
tangan hap de teksonnak goltil
gwenda. Sapina in mo tokna
ë san dep nërhal gwenan– zao
de langa tolak syauknuk ang
tasin hip.* ¹² Zen in zep hen
kirekam, Yesussu tan hap ë nakon
nërhak. Zen dekam Yesussu sa-
herak nënnek, hen Zen dekon
zep zëre mo kalkam zëre mo hlil
irin zini nëno mae mo karek-
kareksa aha-rok'nen ngan gul-
suzimki. ¹³ Zen in zep, nen
hen Yesussu nen saher san dep
zertron. Zep nëno mae mo en-
lalana anakan zen lwa gwen, “Sap
sa nësa hen Yesus hup de jal hap
lamang da gwibir hen langa dasik
gwibir.” ¹⁴ Sap auhu-kamanak
awe, nëno mae mo dakal ëna
hom. Hwëna nen ema nëre mae
hap de dakal ësa ësbla'an.

¹⁵ Nen angkam sapi-kambingsi
home Alap hap tru lasikse
gwëbla'an. Hwëna men desae
angkam ol gwëbla'an, zen in
kime Yesus mo bosekam enho
aha-erekam Alap mo bosena teip
ulsuk gwëblanan. Dekam nëno
mae mo ola man nwe-mase gwe-
gwe'an– san de otweransa de
tru ta seblanna kiye. Zen in
zep Alap ensa nen boltere ta
tine gwen, hen Yesus de kitak
teipsibiridan hap de olsa nen gol
halada gwen. ¹⁶ Hen aha zisi de
mas gwibirida gwëna bahem
ëeititi gwe-gwen– hen kae-kaesa
de goltrei gwizimdin niye. Sap
zen desa hen Alap sam gwesik
gwibirida– san de dombasa de tru
tasik gwëblanna kiye.

¹⁷ Men zen Kristen zini emsa
nol neibirida gwenan, emki betek
gwibirida gwen hen zëno mae mo
ol san em ang ta gwen. Sap
zëno mae mo syala, zen eno mae
mo ang hap dena, hen zen man
anakan tame nul gwenan, “Alap

* 13:6 13:6 Mzm. 118:6 * 13:9 13:9 Kol 2:23 * 13:11 13:11 Im. 16:27

sa ëre mo syal eisi de goltrëblan hap asa gublula.” Em de kirekam betek gwibirida gwenkam, zen dekam sa isrip-sri naban syal ta gwer. Hwëna betek gwibirida gwen srëmkam, ki hwëna enlala nik sa ëdowe hana gwer. Hwëna zen de enlala dowe hanan naban syal ta gwe'ak, ki hwëna waba hap sa ebon mae syal ta gwer.

¹⁸ Ëe, ëre mo syal bose walya ban, ano mae mo enho nakon anakare enlalana hom wet so gwenda, “Ëe kareksaë ol gwenan.” Zep abe mae hap emki Alapsa abe ta gwen, sap ëe zëno syal-saë ol gwenan, hen zëno nwenak de tangan ëdakastin hibë ëdwam gwe-gwenan. ¹⁹ Ëe in zebë emsa abe tabi'in: Abe hap emki hen Alapsa abe ta gwen- ëe akakim etan nabakam ebon mae osan dep lwa halzak.

²⁰⁻²¹ Zep angkam, ëe a kirekamë mo Alapsa ebe mae hap abe ta gwenan,

“Bian, Em in Zene zëbe mae hap tahana deisu guzimki, hen Em in Zene Bian Yesussu tin nikon ngaya taka. Ëe ama Emsa abe ta'an: Ano suratna ansa men zen dokwak nu'ik, Emki zëbe mae hap sosonsa gol gwizimdin- zen dekakim ere mo dwam gwibin en san lowehe gwëk. Hen Bian, Yesus onakore sosonna dikire zëno mae mo enhonak syal gwe tine gwëk- zen dekakim ere mo nwenak ëtal gwesik. Sap Yesus Zen Zen- asa de domba makan zaho ta gwibin Zi niye. Sap Zen mes ere mo zi niban de ol ziaha-en gunnu hëndep denaban sul soneka- te-lidak son nakon kim kala wet soblakke. Ëe zep asa zëno bosena hëndep denaban teip ulsuk gwëblal. In eiwa.”

²² Aya-wal oso-wal, ëe ama emsa gubirida'an: Ano surat tihisni ansa bahem karatda gunnuk husus gwibin, sap zen emsa dikim dawem san dep titi tabin

hip dena, hen ëe blal tangankam homë ebe mae hap ale gulzimk.

²³ Ëe ama emsa gu sonebirida'an- em de hen ëtawa gwen hap: Nëno mae mo ayana Timotius Bak mes bwi nakon wet soka. Zen de nabakam abon onak hata zankam, ki asa apdekam ebon mae osan dep song ëzal.

²⁴ Iwe de Kristen zini eno mae mo nol-nola kip ano mae mo dawem gol sonezimdinni em ayang ulzimk- hen tingare iwe de Alap mo hlil irin zi hipye. Men zen aban mae Italia mo lang nakore wanya awe lowehe gwënan, zen hen dawem ensa ebe mae hap nol sonezimk.

²⁵ Dikire Bian mo kwasang-kwasangna kitak ebon mae onak lwa gwëk.

Yakobus mo surat

¹ Suratna an dua-blaskam de zi ausu nakore zini men zen sekwak gwen dakke, zêbe mae hap–men zen angkam aha mo lang san lowehen da'anke.

Alap ne Bian Kristus Yesus nik mo nganak de syal gwe-gwen zini Yakobus onakon: *
Dawem!

Yesussu de taïbli-blannak de tatem êzauk gwen hap de ol, hen enlala blal hap de Alapsa abe tan hap de ol:

² Aya-wal oso-wal, em de kareksa goltowe gwenna, zen dekam em anakan êisrip-sri gwe-gwen, “In aïris. Zen dekam Bian Alap ano eini ap mam gulblu'ara.”* ³ Sap em tawana: Em de kareksa goltowe gwenkam, em dekam esa Yesussu de taïbli-blannak êtatete gwe zaher. ⁴ Tatem de zêwe en zauk gwenkam, dekam eno eini sa Bian mo nwenak trêp gwer hêndep bil gwer. Dikire eno mae mo eini bil gwék. Zen dekam esa Kristussu de taïbli-blannak tangan tatem êzaul, hêndep banakare karek maesa de goltowenkam molye êêwak gwék.

⁵ Em de karek goltowennak enlala nik êtopse gwe-gwenkam, emki Alapsa abe ta gwen– Zen de enlala blalsa ebe mae hap zer gwizimdin hip. Zen dekam sa ebe mae hap zer gwizimdi. Sap Alap mo kae-kaena zen tîngare zini nêbe mae hap. Zen hom anakan

jalse gwe-gwenda, “Em hap Asa abe tala.”* ⁶ Hwëna zini men zen abe tanna, zen diki zen taïbli-blal. Zen hap zen anakan titik gwen, “San ha molya ap zerblaka? San ha sa?” Sap zi de kirekam titik gwenna, zen men kiye– asese de hosa men-san an-sankam ngêp–ngêp gulu seranna.* ⁷⁻⁸ Kire zini zen enlala dare syakna, hen zëno enlalana men-san an-sankam lwa gwenda. Kire zini bêjen Bian onakon ba maena hlaun.

Mae hap de ol: Tahalha naban de lowehen nakon, hen tahalha srêmkam de lowehen nakon, emki isrip-sri naban lowehe gwen.

⁹ Aya-wal oso-wal, em de tahalha naban lowehe gwenna, isrip-sri naban em lowehe gwen, sap ngatan zi mo langnak eno mae mo bosena mes dawem gwék.* ¹⁰ Hen men zen tahalha srêmkam lowehe gwenan, isrip-sri naban em hen lowehe gwen, sap em mese anakan tame uk, “Ano kire-kire beyana an molya dakal hap êrlwa gwék, zep asa angkam Bian en hon babu gwe-gwer.” Hen em mese anakan tame uk, “Êe an te eisni men kiye.” Zen nabakam de êbulk gwehen. Zep em hen kirekam esa nabakam êbulk gwehe gwer.* ¹¹ Yakla de sal-sal gwe zankam, dekam de eisni in êboneng gwen, hen êbulk gwehen, hêndep dekam sa nwe awesna hom gwer. Zen hen kirekam, em in zen tahalha srêmkam lowehe gwenanye: Em

* **1:1** 1:1 Yakobus men zen suratna ansa ale gulku, zen Yesus mo osona– men zen hen Yerusalemk de Kristen zini nol gwibiridakake. (Mrk. 6:3; Kis. 12:17; 15:13; 21:18; Gal. 1:19) Nonol in kim Yahudi mo langnak zini êKristen gwék, dekam Yesussu de taïbli-blal srêm Yahudi zi karek da gwibik. In zep Yerusalem kon heya-hya gwenkam sekwak gwendak– aha zi mo lang san depye. (Kis. 11:19) Yakobus man gubiridaka, “Dua-blaskam de zi ausuna.” Nonol Israel Bak mo ausu nakore zi ensa kirekam nenbirida gwék, hwëna angkam Alap mo zi niban de ol ziaha-en gun êse nakon, Kristen zini nen hen zêwe bitî gwe'an, sap nêsa hen mes Alap hlil inki. (Mat. 19:28; Why. 7:4-8; 21:12) * **1:2** 1:2 Mat. 5:12; Rom. 5:3-5; 1Ptr. 1:6-7; 4:12-14

* **1:5** 1:5 Ams. 2:1-5; Mat. 7:7 * **1:6** 1:6 Mrk. 11:24 * **1:9** 1:9 Yak. 2:5 * **1:10** 1:10 Luk.

12:16-21; 1Ptr. 5:5 * **1:11** 1:11 Yes. 40:6-8; 1Ptr. 1:24-25

nama de syal tannak te eis mo kim esa ëbulk gwehe gwer.*

Mae hap de ol: Kareksa de gon hap de enlala de ebon hatankam, tatem em ëzauk gwen.

¹² Em de kareksa goltowe gwenak de tatem zauk gwenkam, em isrip-sri gwe-gwen. Sap Alap dekam hëndep de gwën hap denaka sa ebe hap golblala. Sap kiresa de golzimdin hip dena Alap mes ki anakan gu-gubiridaka, “Èe asa golzim– men zen Asa enna nola gweblananye.”* ¹³ Zi de kareksa de gon hap dwam gwenna, zen bap zen anakan gun, “Kareksa de gon hap de enlalana an Alap onakorena.” Sap Alap onak kareksa de gon hap de enlalana hom. Hen Zen hom kire hap de enlalana zer gwizimnira. ¹⁴ Sap kareksa de gon hap de enlalana, zen ere mae mo hole-hle nakon hata gwenda. Hole-hlena in zen zep emsa sil tibirhal gwenan. ¹⁵ Ere mae mo hole-hle hen jaljal enlalana, zen men kiye– tetan danna. Desa de enhonak ik ginnï, zëwe zep saltil gwenan. Desa em zë kara ul gwenan, hëndep eisi zep zë të gwenan. Bil gwenkam dekam zep kama san dep anhe gwenan. Zen hen kirekam zini, kareksa de gol gwenkam, dekam zep juwen ora san dep ang ta gwenan.

¹⁶ Zep ano dang tininak de aya-wal oso-wal, nen bap nen nënaka anakan boton ta gwibin, “Karek gon hap de enlalana an Bian ap zerblala.” ¹⁷ Diki tingan men zen Bian onakon nëbe mae hap hata gwizimnin, zen diki dawemsa de gon hap de enlala naban tingare hë'ho gwibin niban. Eiwa, yaklana, benna, keisni, zen kitak

Bian mo yang tabinni. Hwëna Zëna hom ben mo kim wet gwesik gwenda. Zep Zen bëjen enlala kareksa zerzimdin. ¹⁸ Sap Alap Zen mes ol dawemsa de golzimdinkim nësa ngaya tabirki. Zen kirekam syal gwibirki, sap Zen man nësa anakan dwam gwibiridaka, “Lamkam de ère mo irik ginnik zaunkum, an zen sa ère mo walaskam lowehe gwer.”*

Nabakam de ëjal gwe-gwen srëm hap de ol, hen Alap mo olsa de i-san i-san gwe-gwibin hip de ol:

¹⁹ Ano dang tininak de aya-wal oso-wal, emki ansa enlala gwe-gwibin: Tingare zini, bahem nabakam ëjal ta gwen, hen bahem na-en ol nop-nopkam ëkira gwe-gwen. Diki nonol em holokam sane tabin.* ²⁰ Sap Alap mo dwam gwibin niban bëjen zi mo jala ban apde nën.* ²¹ Zen in zep, nëre mae mo enlala hole-hlena hen jal-jala, men dekone Alap mo nwenak ëkun gwe-gwenan, desa kitak nen tak gun. Hwëna Alap men desa zëre mo ola nëno mae mo enhonak ik gilki, zen desan en nen enlala betekkam ang ta gwen. Sap zen zen sa ëngaya gwen hap de ora san nësa dam tasik sone gwibir.

²² Bahem sap'nen Alap mo ola insa ësane gwe-gwen. Ki hwëna enaka esa anakan boton la gwibir, “Èe mesë tangan Biansa hli-hli tasil.” Diki ola insa em i-san i-san gwe-gwibin.* ²³ Sap zi de sap'nen sane gwe-gwenna hwëna desan de ang gwen srëmkam, zen men kiye– zëre mo nwe-masesa de kakanak anakan hla tanna, “Otropna man.” ²⁴ Zen sap kirekam mes zënaka hla tala. Hwëna dekon de song gwenkam, zen dekam sa hëndep gulsun hup eititi gwer.

* **1:12** 1:12 2Tim. 4:8 * **1:18** 1:18 1Ptr. 1:23; Yoh. 1:12-13; Why. 14:4; Rom. 8:19-23 * **1:19** 1:19 Ams. 10:19; 17:27 * **1:20** 1:20 Mat. 5:22 * **1:22** 1:22 Mat. 7:26; Luk. 6:46; Rom. 2:13

25 Hwëna Alap mes zère mo olak kitak nöp sul sonezimkinen dikim kawesin nikon ète so gwen hap denaye. Zep zini men zen Alap mo ola tingare enho naban i-san i-san nei gwibirin, eititi gwibin srëmkam de desan en ang ta gwenkam, kire zi hip Alap dawemna sa gol gwizimdi.

26 Zep zi de zënaka enlala gweblanna, “Èe ama dawemkam Alap mo ol san ang gwe-gwenan,” hwëna zen de zère mo mahalsa zerinik gwen srëmkam, zen zënaka boton tanda. Zen ki èk enkam waba hap Alapsa ang gwebla'ara. 27 Diki men desa Alap anakan enlala gwibirida gwe'ara, “An Abon de ang ta gwen wenyazén,” zen a kire wenyaka moye: talhalha wenyaka de mas gwibirida gwen wenyasap walas kwasap, hen sap we sem.

Ahana hen, men zen zënaka zerinik gwenna- auhukamanak de karek de zëbon onak hlimirin srëm hap.

Zen diki kire wenyik Alap mo nwenak èsam gwesik gwenan.

2

Kristen bose omka de kwasang gwibirida gwen hap de ol:

1 Aya-wal oso-wal, nen de ngatan Zini Bian Yesusu taibliblankam, nen bëjen nen nënaka ahakore en naka nwekam golëake gwen- bose nabare wenyaban bose srëm wenyabanye.* 2 Zep anakarekam de lwa'anam: Zi dare de eno mae mo but srëm golak ang è'anam- ahana pakean dawem naban hen cincin ala tan naban, hwëna aha zini talhalha tola, pakean kalk-kalk naban. 3 Nen de pakean dawem nabare zini insa gublunkam,

“Bian, emki awe komal tum sam-samnak nikinzi,” hwëna talhalha zini insa gublu'anam, “Em iwe zauk,” ahaksa, “Em anak ano tana alp nakon nikin,” 4 dekam nen mese tangan èkarek gwenan. Sap dekam nen auhu-kamanak de kirekam-kirekam enlala nabane ahakore en naka nwekam nënaka olëakenan.

5 Aya-wal oso-wal, emki èenlala gwen: Auhu-kamanak mensa talhalha zikim nenbirida gwenan, hwëna Alap mes desa hlil inkizen de sërkam Zënaka taibliblan hap, hen talhalha srëmkam dikim zère mo irik ginnik lamkam lowehe gwen hap. Sap men zen Zënaka kwasang nè gweblanan, zèbe mae hap dena mes ki kirekam gu-gubirida gweka.*

6 Hwëna nen de talhalha srëm zi ensa nwekam golëake gwenkam, dekam hwëna talhalha wenyama lamang la gwibirin. Hwëna tala beya wenyamen zëbon mae èbon gwe-gwenan, nabakam de bayar gun srëmkam, zen in zen nësa jap nul sonenda gwenan, hëndep teipsin-teipsin zi sin dep il dibirhal gwenan- zèwe de nësa klak tabin hypye. 7 Zen zen hen nëno mae mo Teipsin Zini Yesus mo bosena lamang nul gwenan.

8 Emki Alap mo ol ale gunnu ansa, bol-zaun tangan wenyanenlala gwe-gwibin- mensa hen nëno mae mo Teipsinni Yesus anakan nësa titi tabirkike,

“Zi bose omka em kwasang gwibirida gwen- san de enaka de kwasang gweblanna kiye.”*

Zen in zep, nen esa èsam gwesil-desan de ang ta gwenkamye.

9 Hwëna nen de ahakore en naka nwekam golëake gwenkam, bosenabare wenyaban bosen srëm wenyaban, dekam nen kareknake altil gwenan- kwasang hap de

* 2:1 2:1 1Tim. 5:21 * 2:5 2:5 Mat. 5:3; Mrk. 2:8 Mrk. 12:28-34; Mat. 22:36-40; Rom. 13:8-10

10:23-31; Luk. 12:33-34; 1Kor. 1:26-31 * 2:8

titi tabin ola in sa de gulmurunkumye. ¹⁰ Bian man nesa dwam gwibirida'ara- nen de kitak zere mo titi tabin sin sul sonenkam ang ta gwen hap. Zi de kitak zeno ol san ang gwe-gwenna, hwena aha-en tol mae de gulmun sone kininna, dekam hwena man dam gwesinin, "Zen hom kitak sul sonenda." ¹¹ Zep anakan lwa'an: Musa man jalse gwibiridaka, "Bahem ekahalo gwe-gwen," hen,

"Bahem enaka tamera gwen."*

Em de kahalo gwen srëmkam zi ensa tankam, dekam em home titi tabin ola in sa de kitak sul sonenda. Zep hen kirekam, nen de ahakore en naka nwekam golëake gwenkam, nen hen home dekam Bian mo titi tabinsi su kul sone gwe'an.

¹² Emki ansa enlala gwibin: Nen kime Bian Yesus hun lamkam értowe'ak, Zen molya nesa epba titi tabin ol san de ang tan srëm hap karek tabirki. Epba titi tabin ola in menkam sërkam nesa tahale gwibik, hwena Bian Yesus mes dekon nesa gwiswe soneka. Diki Bian de lwahal zankam Zen sa neno mae mo syala hen ol toranna anakan klis gulzimdi, "Em ba habe kwasang hap de ano titi tabin ola in san ang gwe srëm gweka?" ¹³ Zep men zen zi bese zemka kwasang neibirida srëm gwe-gwenan, Bian Yesus hen kire zisi molya lamkam kwasang gwibiridaka. Hwena men zen kwasang tola ban zi bese zik mo karekna eititi nei gwibir-zimnin, Bian sa desa hen kwasang gwibiridala, hen zeno mae mo karek-karekna sa tap gulsuzimdi.*

Alapsa de taibliblansa de goltrë gwen hap de ol:

* 2:11 2:11 Kel. 20:13-14 * 2:13 2:13 Mat. 5:7; 6:14-15; 18:21-35 * 2:14 2:14 Mat. 7:21

* 2:16 2:16 Mat. 25:41-45; 1Yoh. 3:17 * 2:19 2:19 Mat. 8:28-29; Mrk. 5:7

¹⁴ Aya-wal oso-wal, zi de anakan gunnu, "Ee mesë Alapsa taibliblak," hwena zen de zere mo Alapsa de taibliblansa in sa goltrë gwen srëmkam, zen waba hap. Dekam bëjen zënaka ngaya tan.* ¹⁵ Emki eenlala gwen: Wal bese uk de tahalha gwennapakeanna hom, hen tembanena hom. ¹⁶ Ebon mae onakore nik de ahanik gublu'anam, "Dawem ki en song gwe, hen dawem enkam gwë. Wake, wëhë tol pakeankam hen tembanekam emsa mas nëbla'ak?" Hwena zen de hen mas gweblan srëmkam, zeno kirekam de ola in waba hap.*

¹⁷ Zep Alapsa de taibliblansa zen hen kirekam: Goltrë gwen srëmkam, zen waba hap. Zen san de tokna.

¹⁸ Hwena ano ola in sa ahakon sa anakan nulsul, "Alap mes ki kirekam dwam gwibiridaka: Ahakon zere mae mo Alapsa de taibliblansa de goltrë gwen hap de wanya. Ahakon goltrë gwen srëmkam dep de wanya." Kirekam de zini ee asa anakan ding gulzim, "Ee ki banakan asa emsa anakan tawa gwibiridala?-'Zen eiwa man Alapsa daiblibla'an,' em de ba maesa syal gwibin srëmkamye. Hwena ee asa ere mo Alapsa de taibliblansa zisi de mas gwibiridala gwenkam hen dawemkam de gwë gwenkam goltrei gwizim. ¹⁹ Eiwa, em mese anakan laibliblak, 'Alap Zen aha-en.' Zen sap airis tol. Hwena kire enkam de taibliblankam hom sowe he'an. Dowal-dowala ki hen kire enkam daibli gweblanan- in kirekam hen em laiblibla'anye. Zen zep anakare hap etitikin gwe-gwenan, 'Asa sa Alap karek tabiri.'**

²⁰ Zep men zen kirekam ekil gil gwe'an, "Goltrë gwen srëmkam

de Alapsa taibliblanna zen aäris,” kirekam de zini zen enlala joblotop tanganna. Goltrë gwen srëmkam de taibliblanna, zen waba tangan hap. An zebë ebe mae hap ansa mas gulzim'in: ²¹ Nère mae mo auyanna Abrahamsa emki enlala gweblan- zen kim tane zem Isaksa Alap hap de sap ang tasik seblan hap holena blonsublu'ankake. Zen dekam Alap hap anakan goltrëblaka, “Èe eiwa ama Emsa taiblibla'an.” Zen in zep Alap sam gwesiblika. ²² Eiwa, Abraham hap de aïsili iwe man tangan dam gwesin'in: Zère mo taibliblanna insa kim kirekam Alap hap goltrëblaka, zen dekam tangan zep Alap mo nwenak sowehek.* ²³ Zen in zep hyanak zëbe hap dena Alap mo olak anakan ale nuk,

“Abraham zen Alapsa taibliblaka, dekam zep Alap anakan gubluka, 'Em mese ère mo nwenak dakastili.’” Zen in zep Abrahamsa nen gweblak, “Alap mo dokot.”* ²⁴ Zep angkam mes dam gwesin'in: Nèsa de Alap sam gwesibiridan hap, diki nen esa nère mae mo Alapsa de taibliblanna insa oltrë gwer. Goltrë gwen srëmkam, bëjen sam gwesin.

²⁵ Rahab Bak hen kirekam gwëk. Zen sap nonol kahalo hap zënaka golgu gwek- te-alasa de dekon gulin gwen hap. Hwëna Israel kore otek zi darena kim apta zaka, zen teisyaink. Ki zep hwëna aha ora san şowëkam si so sonek. Zen insa kirekam syal gwibik, zen dekam zep zënaka anakan goltrëk, “Èe ama Alapsa taiblibla'an.” Zen zep hëndep Alap mo nwenak sam gwesik.* ²⁶ Men kiye- timni. Ensasa srëmkam, zen tokna. Nèno mae mo Alapsa de taibliblanna hen

kirekam: Goltrë gwen srëmkam zen hen san de tokna kiye.

3

Mahalsa de zerinik gwen hap de ol:

¹ Aya-wal oso-wal, em bahem beyakam Alap mo olsa de tawa ta gwibin hip ëdwam gwe-gwen. Sap tawa ta gwibin hip de zini nèsa Alap sa lamkam dawemkam karatda tabiri, “An san ha ano ola dawemkam tawa ta gwibirki?” Em de karekkam tawa ta gwibinkim, emsa sa sërkam karek tabiri. ² Sap nen kitak kareknake altil gwenan. Hwëna zini men zëno ëk tihî nakon ol karekna aha-en mae wet son srëmna, kire zini man zère mo timni kitak golinik gwe'ara. Zen kire nik Alap mo nwenak ëoto gwesik gwenan.

³ Men kiye- kudasa de zersong gwenna. Zen besi tekna ëk tihinak bu nulsuk gweblanan, dekon zep dabenkam bai da gwenan- dekam de zini in zère mo dwam gwibin sin dep zersong gwen hapye. Èk tihî en nakon de da tablankam, zen dekam de tingare timni insa zersong gwen. ⁴ Men kiye hen bul golsong gwen zini. Zen zère mo hoskam de golsong gwen- zère mo enlala gwibin sin. Bulu in sap yawala. Asesena hen sap yawala. Hosna in betekna, hwëna dekam diki bul yala insa golinik gwen. ⁵ Mahala hen kirekam: Zen sap betekna. Hwëna zen ki sërkam gulin halasen gwenda. Emki ëenlala gwen: Men kiye hen, eik yawalak de syauk betekkam drawe henna, zen hwëna dekon de hëndep hitil song gwenkam yak gwe haladan. ⁶ Zen zep mahala hen syauk makan. Zen nèno mae mo timnik lwa gwenda-

* 2:22 2:22 Ibr. 11:17-18; Kej. 22:1-14 * 2:23 2:23 Kej. 15:6; 2Taw. 20:7; Yes. 41:8 * 2:25 2:25 Rahab Bak in, zen Israel wesya hom. (Yos. 2:1-21; 6:17; 6:25; Ibr. 11:31)

san de jal ausu. Dekon zep jal-jala syauk makan yak gwe halada gwenan, hēndep timni zao zep kitak hweistil gwenan. Syauknu insa zen dowal mo kigi zē draul sone gwenda, dekam zep nēno mae mo gwēna kitak ang gulsuk gwenda.*

⁷ Kitak de otweran terya-tyana, hwēna zini ki desa mumuk da gwibirin— sap eiknik dena, gulk dena, sap muskum de il gwehal gwen tweran. Sap hinak de lowehe gwen wenyā, desa ki mumuk da gwibirin. ⁸ Diki mumuk tan srēm hap dena aha-en: Zen mahal. Desa toton nara dep?—mumuk tan naye. Zen jal-jal tanganna— san de wanya jal-jala kiye.*

⁹ Sap nen mahalkame Bian Alap mo bosena teip ulsuk gweblanan. Hwēna mahala in hen dekame etan zi bosyanna lamang la gwibirin. Hwēna zi bosyanna in sap hen Alap am zēre mo nwe-masekam yang tasibirki. ¹⁰ Aya-wal oso-wal, bap zen kirekam lwa gwen: Mahala an, zen dekame Alapsa boltere la gwenan, hen nēnaka dekame lamang la gwibirin.* ¹¹ San ha ki aha-ere ho-nwe nakon wet so gwenan—hikam hen ho tangankamye? Sap hom tanganke. ¹² Aya-wal oso-wal, san ha yerana ki walengkam tē gwenan? San ha deiwana ki wangakam tē gwenan? Zen homke. Hen hi nwena bējen ho tangankam wet son. Zen zep nēre mae mo mahala nen dawem enkam golēnik gwe-gwen.

Enlala blal hap de ol:

¹³ Ebon mae onakon de ahanik kil ginni, “Alap mes abe hap enlala blala zerblaka.” Hwēna ki eno enlala blala in wal bōse wal ukip emki zertrei gwizimdin.

Sap eiwakam de enlala blal zini, zen dawemsa noltrei gwizimnin, hen aha zisi enlala betekkam mas neibirida gwenan. Zen dekon zep anakan tame da gwibirin, “Eiwa, zēno enlalana blala.”

¹⁴ Hwēna em de zi bōse omka husus gwibirida gwenna, dekam bahem enaka anakan boltere tan, “Ano enlalana blala.” Hen em de ere en mo timsi ngalap gwe-gwibinni, ki ebon onak Bian onakore enlala blala hom. ¹⁵ Em de kirekam lowehe gwenna, zep eno mae mo enlala blala in ngatan zi mo lang nakore naka hom. Zen okamana awe de enna, hen ere mo hole-hle nakorena, hen dowaldowala korena. ¹⁶ Zini men zēbon zenaka de husus gwibiridan enlalana, hen zēna en naka de ngalap gweblan hap dena lwa gwenda, zēno enlalana men-san an-sankam sa lwa gweblala. Kire zini tīngare kareksa sa hēndep gulin hana song gwerā.

¹⁷ Hwēna Alap onakore enlala blala bare zini, zen kirekam bējen. Kire zi mo enlalana lalakna,

hen umlae enna,

hen kwasang-kwasangna.

Alap onakore enlala blala bare zini zen hen aha zisi blikip gwesik gweblankam.

Kire zini man aha zi niban de enlalasa zisiri tan hap ēsam gwesik gwenan,

hen zi bōse zikhip dawemsa nol gwizimnin.

Alap onakore enlala blala bare zini zen bējen ahakore en naka golēaken,

hen bējen mahala dare syak gwen.

¹⁸ Zi de zi bosyansa umlae ora san dep dam tasik sone gwibinkim, dekam Alap sa hwēna hē'ho gwibin nika zēbe hap golblala, sap

* 3:6 3:6 Mat. 12:36-37; Mrk. 7:15-23 * 3:8 3:8 Mzm. 140:4; Rom. 3:13 * 3:10 3:10 Mat.

7:15-20; Ef. 4:29 * 3:18 3:18 Ams. 11:30; Mat. 5:9

zini beya nik sa dekon Alap mo nwenak ëdakastil gwer.*

4

Auhu-kama naban de dokot ën srëm hap de ol:

¹ Em ba nakone wal bose wal oban ëdarak gwe-gwenan hen ëkeisa-keisa gwe-gwenan? Zen ere mae mo hole-hle enlala nakonke. Sap eno mae mo enhonak man kirekam-kirekam kareksa de gon hap de enlalana ëilman gwe-gwenan.* ² Em dekon zebe aha zi mo bi gwibin kire-kiresa dwam ei gwibirin, hwëna hom ep nol gwizimnin. Zebe enaka lail gibirida gwenan, hëndep zebe ëdarak gwe-gwenan. Hëndep dekon zebe enaka de tameran hap ëdwam gwe-gwenan.* Hwëna em mae habe ere mae mo dwam gwibin kire-kirena insa ulin srëm gwe-gwenan: Sap em home Alapsa kire hap abe la gwenan. ³ Em sap ema abe la gwenan, hwëna mae habe ulin srëm gwe-gwenan: Sap em karek enlala nabane abe la gwenan. Ere mae mo hole-hle sane abe la gwenan, zep em bëjen em ba maesa Alap onakon gul irin.

⁴ Zep em in men kiye- aha-ere we de zisi beyakam lop tanna. Zep em hen kirekam: Bëjen em aha-ere Alapsa ang gweblan. Em san mese ëeititi gwëk? Auhu-kama naban de goldokot gwenna, dekam Alap mo jal zi hip em-am ënwe-mase gwe-gwenan. Kire zini bëjen etan Alap han zerdokot gwen.* ⁵ Em san mese Alap mo ola ansa eititi eibik?

“Zen mensa nëbe mae hap angna zer gwizimnira,
Zen desa anakan dwam gwe-gweblanda,

‘Zen ëre en hap dena.’”*

⁶ Hwëna Alap mo kwasang-kwasangna man tangan taman kini gwenan- men kirekam zëre mo olak lwakke,

“Alap man bolte-bolte zini husus gwibirida gwenda.

Enlala betek zini man kwasang gwibirida gwenda.”*

⁷ Zen in zep, Alap ensa em betek gwe-gweblan. Dowal mo kigisa ja-ja la gwëk. Zen dekam sa ebon mae onakon heya gwe-gwera.* ⁸ Alapsa golek de lak. Zen dekam sa hen emsa golek de tabiri. Eno mae mo tahana men zen kareksa de gulin hana gwen hap ëjok-jok gwëk, emki ngan tasibin. Hen enhona men zen kil-kil gwëka, emki lalak tan. Hen bap zen dan nën. ⁹ Dawem enkam emki ëhalen- nwe go-ho naban hen enlala dowe hanan naban. Em home dawemkam ëhale'an. Zep eno mae mo bolamda hap de nga-ngola nwe go-ho hap emki li ta sone gwibin. Karek gon hap de isrip-srina desa enlala dowe hanan hap em wet tyasik gwibin-ekakim dawemkam Alap mo nwenak ëhalek. ¹⁰ Alap en hon emki enlala betekkam lowehe gwen. Zen dekam sa altirin nikon emsa lup gul ine gwera.*

Ere mo Kristen bosesa de tonsublun srëm hap de ol:

¹¹ Aya-wal oso-wal, bahem enaka tonsubirida gwen. Men nara Kristen bose zemka tonsublunna, zen ki man kwasang hap de Bian mo titi tabin ola insa ngip guluda. Hen dekam man nwe-mase gwenan: Zen hen kwasang hap de ola insa anakan enlala bolte-bolte naban tonsubi'ira, “Ahakon sap sa desan ang tal. Eë molyë.” ¹² Diki titi tabin olsa de golzimdin hip de Zini aha-en,

* **4:1** 4:1 Gal. 5:17 * **4:2** 4:2 1Yoh. 3:15 * **4:4** 4:4 Yer. 3:20; 1Yoh. 2:15 * **4:5** 4:5 Kel. 20:3-5; 34:14; 1Kor. 6:19 * **4:6** 4:6 Ams. 3:34; 1Ptr. 5:5-6 * **4:7** 4:7 Ef. 6:11-18; 1Ptr. 5:8-9 * **4:10** 4:10 Luk. 14:11; Plp. 2:5-11

hen nëno mae mo karek-kareksa de hlaulzimdin hip Denaye. Zen Alap Zë-en. Zen diki zëno dena-zisi de anakan gublun hap dena, “Zini in karekna.” Zep em de zi bose omka anakan tonsublunna, “Zen karekna,” zen eno mae moka hom.*

Bola-bola gwen srëmkam de kalang gwen hap de ol:

¹³ Emki ano ola ansa ësane gwen: Biansa de eititi gwe-blankam bahem anakan ëkalang gwe-gwen, “Namen ahaksa ka'an ëe asa ëna desan song gwer. Zëwe holona aha-ere tahunkam asa gwër. Sap ba maesa de dekon lirak ta gwibinkim, te-alana mamkam asa gulin gwer.”¹⁴ Hwëna ka'an eno gwënnak ba wëhë lwa'ak? Ena home tame gu'ura. Sap eno gwënnä in ogom makan. Nabakam esa aya gwera.*¹⁵ Diki anakan de torankam emaka sam gwesikï, “Bian Alap mo dwam gwibin sin diki lwankam, ki asa ngaya gwer, hen kiresa asa zë syal gwibir.”*¹⁶ Hwëna Alapsa de eititi gweblankam de kalang gwenna, dekam bolte-boltekame ton'ara, hen enakae tëp tasi'ira. Kirekam zen karek.

¹⁷ Hen kirekam, em de ora dawemsa anakan tame tanna, “An diki zen, Alap mo dwam gwibin niye,” hwëna em de aha ora san gwë hankam, dekam mese karek-nak zannara.*

5

Te-ala beya zi hip de ol jalse gwen:

¹ Angkam te-ala beya wenya emsaë gubirida'an: Asa sane lak. Em kareksa esa mamkam Bian on-akon hla kul, zep gosa em hërhen

naban tan.*² Eno mae mo kire-kire beyana in man ëbatre'an, hen eno mae mo pakean dawem-dawemna in winim blom dabi'in.³ Eno mae mo emas nakore hen perak nakore kire-kire beyana in zalta dep sa ëlwal. Hwëna kire-kire beyana in zen sa emsa Alap mo nwenak anakan dam dasik gwibir, “Zini an aingkil tamna.” Zen zep sa hwëna Alap aumwa hap denak syauk blanak emsa yal gul sera. Sap em mese Yesus mo lwa halzan golek denak kire-kirena ere mae en hap tagal la guk gwëk.*⁴ Men zen eno mae mo nganak syal ta gwëk, zëno mae mo te-alana ene olgwen gwe-blak. Zep em ëngalap gwen. Sap zëno mae mo ësomo gwe-gwen ola mes hëndep angkam Soson Zini Bian Alap hon hatal.*⁵ Zep em ëngalap gwen. Sap auhu-kamanak awe em mese tahalha srëmkam lowehe gwëk, hen ena en nakae oto lasik gwibik. Hen em mese sapi mo kim ena en naka laizi gwibik, hëndep mese ëhanapna gwëk. Angkam hwëna emsa de blom tabin hip de yak-lanak mes golek de gwer!⁶ Sap em mese karek gol gwen srëm zini karek la gwibik hen lamera gwëk, hwëna zen man tol dekam ëgu gwëk, “Dikire nësa karek da gwibik.” Zep emki ëngalap gwen.

Yesussu de kire enlala tatete naban kara gwe-gweblan hap de ol:

⁷ Zen in zep aya-wal oso-wal, sap esa angkam karekna oltowe gwer, hwëna dekon emki enlala tatete naban Bian Yesussu kara gwe-gweblan. Emki sap ëenlala gwen: Nga syal gwe-gweblan zini, zen holokam taran hap de yak-lana kara në gweblanan.*⁸ Zep em hen kirekam em enlala tatete

* 4:12 4:12 Im. 19:18; 1Ptr. 2:1; Rom. 2:1; 14:4 * 4:14 4:14 Luk. 12:18-20; Ams. 27:1

* 4:15 4:15 Kis. 18:21 * 4:17 4:17 Luk 12:47; Rom 14:23b * 5:1 5:1 Luk. 6:24-25; Mzm.

37 * 5:3 5:3 Mat. 6:19-21; Luk. 12:15-21 * 5:4 5:4 Ul. 24:14-15 * 5:7 5:7 Luk. 21:19; Gal. 6:9

naban ëkara gwe-gwen, sap Bian Yesus mo lwa halzan hap denak angkam man tangan golek de gwe'an.

⁹ Aya-wal oso-wal, bahem enaka jakal gwibirida gwen. Ki em esa hen kareksa Alap onakon hla kul. Sap zi mo kareksa de klis gun hup de Zini in angkam lilikinnik zau'ura! *

¹⁰ Aya-wal oso-wal, emki sap enlala gwibiridan- zini men zen orep Alap mo ola ayang nulzimnira gwekke. Dekam desa man karek da gwibik, sap ahakon man Alap mo ola insa husus nei gwibik. Hwëna man ki sap kirekam neibirida gwek, zen dekam hwëna dawemkam Biansa de blol gwe-gweblan naban tatetekam nyauk gwibik. Zep em hen zëno mae mo kim em lowehe gwen. ¹¹ Sap zen kirekam tatetekam nyauk gwibik, nen in zebe angkam desa enbirida gwe'an, "Zen hë'ho gwibinnik lowehe gwe'an." Em mese ki hen Ayub hup de aïsili ësane gwe-gwek- in kim karek yala insa goltowekaye. Hen em mese ëtawa gwek: Bian aumwa hap zëbe hap dawemna mamkam golblaka, sap zen man dawemkam Biansa de blol gweblan naban tatem zauku. Bian Zen eiwa sërkam de kwasang-kwasangna. Zen zep em hen Ayub mo kim em ëgwë gwen.*

*Mae hap de ol: Olsa de so-
son gul gwen hap, bahem Alapsa*

*ahaksa ngli maesa anakan gublun,
"Mese ki asa salblanda."*

¹² Aya-wal oso-wal, ola an bol-zaun tanganna: Bian Alap mo bosesa de gollëwen hap bahem ere mo olsa de sosen gun hup anakan mae ëgu-guk gwen, "Ngli naban kama naban asa hla la." Auhu-kamana awe de aha banakare tol maesa de gubin niban hen bahem ëgu-guk gwen, "Zen mese ki asa hla tanda." Ki Alap sa hwëna emsa husus gwibiridala. Diki sosen gun srëmkam em anakare enkam ëgu gwen, "Ëe kië," ahaksa "Homë." *

*Alapsa de banakare mae nakon
gu sone gweblan hap de ol:*

¹³ Zi de ebon mae onakon anakan ngalap gwenna, "Ëe an banakan asa gwër?"- dikire Alapsa gu sonebla tine gwek. Isrip-sri naban de gwëna, zen dikire Alapsa terya ban isrip-sri gwebla tine gwek.* ¹⁴ Sangsang naban de gwëna, zen dikire Kristen zi mo nol-nolaka gu sonebiridak- zen deka Bian Yesus mo bosekam zëbe hap Alapsa abe dak. Hen zen sa minyakkam Yesus mo bosekam dra dal. † ¹⁵ Hen zen kim Alapsa de taibliblan naban abe da'ak, Bian dekam sa zi sangsangna insa dawem tala. Zen de kareknak de zaran nakon sangsangna insa hlaunnu, Bian dekam sa zëno karek-karekna insa tap gulsublula. ‡ ¹⁶ Ëe in zebë emsa titi tabi'in: Ere mae mo karek-karekna emki Kristen bose wal obon ëkira-kla gwe-gwen, hen

* **5:9** 5:9 Mat. 7:1 * **5:11** 5:11 Mat. 5:12; Ayb. 1:21-22; 2:10; 42:10-13; Mzm. 103:8 * **5:12** 5:12 Yesus man tawa tabirki, ngli naban kama naban de gu-guk gwizimdinni, zen man apde në'an- Alap mo bosesa de totoresa gu gwibin nibanye. (Mat. 5:33-37) Yahudi zini Alap mo bosesa de gollëwe gwen hap ngli naban kama naban nen guk gwizimk- zëre mae mo kalangsa dikim anakan sosen gun hupye, "Amki asa hla la- ëe de syal gwibin srëmkamye." Orya ol zini hwëna totore ol-gunsu de eiwa gun hup ki kirekam ëgu gwenan. Zen hen man kirekam karek gwe-gwenan, sap dekam hen san de Bian zëre mo bosesa de totoresa gubinni kiye. * **5:13** 5:13 Kol. 3:16 † **5:14** 5:14 Orep minyak zaitunkum dra da gwibik. Minyakna in, yera minyak makan, asena dawemna. (Mrk. 6:13) ‡ **5:15** 5:15 Ayatna awe man dam gwesin'in: Totore sang-sangna hen ki- kareksa de gon srëmkamye. Hen ahakon eiwa zi mo karek-karek nakon. (Yoh. 9:2-3; Mrk. 16:18; Kis. 28:8; Yak. 1:6; 2Kor. 12:7-10)

Alapsa de abe tankam enaka mas eibirida gwek– ekakim sang-sang nakon ësale gwe-gwek. Sap zi de Alap mo nwenak dam-dam enkam gwëna, zëno ol gu sonenna soson tanganna. Alap man kire zi mo ol gu sonenna dokwak gul gwenda.*

¹⁷ Elia nëban mae apdenak– zi tangan. Hwëna zen kim o de il tïn srëm hap enlala zon tasiblin naban Alapsa abe taka, hëndep kirekam zep lwak. Ona dekam hëndep il tï srëm gwe-gweka– tahunna dan-ahan, ahana ngirïn ngam sonnak mes zauk. ¹⁸ Etan kim abe taka, dekam zep etan il tika. Kamanak de otanena dekam zep etan ësaltilidak.*

Aumwa hap de ol zïm-zïm:

¹⁹ Aya-wal oso-wal, emki ëenlala gwen: Ebon mae onakon de ahanik ora dam-dam nakon syal he'anam, hwëna ahanik de desa etan dam tasik sone'anam, ²⁰ zen dekam zëno angna mes tïn hip de ora nakon tagal tasiblanda. Zi de kirekam kareksa de gol gwen zisi dam tasinni, hwëna Alap dekam sa zëno nik mo karek-karekna beyakam jek-jak gulzimdi.*

Zëwe en zausunun. Dawem kitak!
Yakobus onakon.

* 5:16 5:16 Ams. 28:13; 1Yoh. 1:9
5:20 Mat. 18:15; Gal. 6:1; 1Ptr. 4:8

* 5:18 5:18 1Raj. 17:1; 18:1; 18:41-45; Luk. 4:25 * 5:20

Petrus mo surat

¹ Suratna an, Alap mo hlil irin wenyha kip– Kristus hup de jal hap mensa Yahudi mo lang nakon nolëalsa sonekke. Em in zen angkam zi mo lang san ein lowehen da'an– Pontus sun, Galatia san, Kapadokia san, Asia san, hen Bitinia san. Hwëna nëno mae mo eiwa de langna, zen diki ngatan zi mo lang.

Kristus Yesus mo dam tasin zini, Petrus onakon:

² Dawem! Bian Alap orep mes ngein sin dep dena tame gulku, zep emsa hlil inki. Hëndep zep zëre mo Enhona ebe mae hap hlë ta sonezimki– dekam de emsa lalak tasibin hipye. Em in zebe Alap mo dwam gwibin sin ang ta gwenan, sap emsa mes Yesus mo kalkam ngan tasibirki.

Diki Bian sa kwasang-kwasang zemka sërkam ebe mae hap gol gwizimdi. Hen nen zëre mo taha terenak esa lowehe gwer.

Mae hap de ol: Nen waba hap home Alap hon ëyaing gwe kini gwe'an.

³ Nen diki dawemsa nen Bian Yesus mo Bian Alap hap gol gweblan, sap Zen mes zëre mo kwasang-kwasangna mam tangankam nëbe mae hap goltreizimki. Hëndep zep nëbe mae hap lowe hensa dikim li yul sonen hap dena golzimki– dekam de etan de jaha gweblan mo kim ëliwehe gwen hap denaye. Nen in zebe Alap hon tingare enho naban ëyaing gwe kini gwe'an– anakare enlala nabanye, “Zen sa nësa tin nikon ngaya tabiri, sap Zen ki Yesussu ngaya taka.”* ⁴ Hen anakare enlala nabane ëyaing gwe kini gwe'an, “Alap insa dawemna zëre mo

hlil irin walasna nëbe mae hap hamal gulzimki, nen esa desa ulin.” Sap ngatan zi mo langnak de dawemna in, zen bëjen tap gwen, bëjen batren, hen bëjen jek-jak gwen. ⁵ Em mese kirekam ëtaïblik, in zep Alap zëre mo sosonkam emsa tatete ta gwibirida– em dikim Kristussu de taïbliëblan nakon altil srëm gwegwen hapye. Aumwa hap de yakla yalak, Zen dekam tangan sa emsa ngaya tabiri, hen hëndep de dawemna insa golzimdi.*

⁶ Nen in zebe sërkam de isrip-sri naban lowehe gwenan. Hwëna eiwa, kirekam-kirekam karekna kime oltowe gwenan, dekam zep enlala dowe hananna nëbon mae onak hata gwenda. Hwëna nëno mae mo isrip-srina in dekam mae hom tap gwegwenan. ⁷ Karekna in mae hap nëbon mae jowe gwenan: Nëno mae mo ei nika dikim nëp lalak gulzimdin hip. Emasna, zen sap okamana awe en dep dena, hwëna desa ki syauknuk de tru tankam lalak da gwibirin. Alap hen kirekam syauknuk de ang gun makan nëno mae mo eini lalak gul gwizimnira– anakan dikim nësa golëtrën hap, “An eiwa tangankam Asa daïbliëbla'an.” Hëndep aumwa hap denak, kim de Bian Yesus Zënaka tingare zi hip zertreizim'inka, Zen dekam sa hen hëndep de lwa gwen hap de hamal gulzimdinni insa nëbe mae hap golzimdi. Bose dawemna Zen dekam sa hen tingare ngatan zi mo langnak de wenyik mo nwenak nëbe mae hap golzimdi.* ⁸⁻⁹ Em sap home Yesussu nwekam hla lak, hwëna em ensae ola gwebla'an. Hen em sap home angkam hla la'an, hwëna em mes tangane laïbliëblak. Hen Zëbon onakon zebe anakan dam ulsuk

* 1:3 1:3 Yoh. 3:3-5; Tit. 3:4; 1Ptr. 1:23
1:2-4; Ams. 17:3; Ibr. 12:3-11

* 1:5 1:5 Yoh. 10:28

* 1:7 1:7 1Ptr. 5:8-10; Yak.

gwenan, “Nen eiwa esa ëngaya gwer.” Zen in zebe Alap onakore sërkam de isrip-sri naban lowehe gwenan, hëndep zebe nënaka anakan lenggwanbirida gwenan, “Kareksa de goltowe gwen nakon ba habe nama isrip-sri naban lowehe gwenan?”

¹⁰ Alap mo ol ayang gul gwen zini men desa orep tame gun srëmkam ayang nulzimmira gwek, nen in desae hwëna angkam oltowe gwe'an! Zen mensa tame gun srëmkam hamal hap anakan ëgu-guk gwek, “Alap sa lamkam zëre mo kwasang-kwasang nakon nësa ngaya tabiri,” zen man sap tangan dam gulsun hup dei gwibik. ¹¹ Kristus mo Enhona mensa Zën de hatazan hap de ola hamal hap ing gul sone gwizimki, zen sap man desa anakan de dam gulsun hup dei gwibik, “Nësa de ngaya tabin hip de Zini in bawalkam sa hata zala? Zen de teipsïnkïm irik gïn srëmnak, Zen ba hap sa mamkam karekna goltowe gwera?” ¹² Alap dekam zep zëbe mae hap aha'en-aha'enkam ola anakan ing gul sone gwizimki, “Hamal hap de ola in, zen ebe mae hap hom. Zen ngein sin de zi hip dena.” Hwëna zen mensa tol tame gun srëmkam ayang nul gwek, hwëna angkam zen mes ki nëbon mae jower. Zen in zep zini Alap mo Enhon mo sosonkam ebon mae onak ëngaya gwen hap de ol dawemna nolhatazak. Zep Alap mes nësa ol dawemna inkam nër hom hleng sosubiridaka, hwëna Alap mo dam taha nakore zini, zen nama hom kitak tame nul gwe'an hen nama dei gwibi'in.*

Lalakkam de lowehe gwen hap de ol:

¹³ Zep Alap insa kirekam nësa ngaya tabi'ira, zen in zep salok-

salokkam nen lowehe gwen, hen nënaka nen golëinik gwe-gwen. Dawem enkam nen Yesus onak anakare enlala naban ëyaïng gwe kinï gwen, “Zen kim de etan Zënaka nëbe mae hap zertreizim'inka, zen dekam tangan sa zëre mo kwasang-kwasangna nëbe mae hap golz-imdi.” ¹⁴ Nen an Bian mo walas, zep nen blikip gwesik gweblan. Nère mae mo ëpba hole-hle san bap nen ang ta gwen—men kirekame tame gun srëmnak lowehe gwekye. ¹⁵ Sap Alap men Zen nësa kwang guludaka, Zen lalak enna. Zep nen ki hen nère mae mo enhona lalak ta gwibin. ¹⁶ Sap Alap man nësa gubiridaka,

“Ëe an lalak enna, zen in zep emki hen ère mo kim enhon lalak enkam lowehe gwen.”*

¹⁷ Nen Alapsa “Bian”kame en sone gweblanan, hwëna ansa emki enlala gwe-gwibin: Bian man kitak nësa nwekam golëake gwenda. Men nara karek gwenna, desa sa karek tabiri. Zep nen de nama okamanak awe lowehe gwennak, dekam nen ki Biansa de airi gweblan naban lalak enkam lowehe gwen, sap nen okamanak awe kolengkame lowehe gwe'an. ¹⁸ Sap nen mese tame uk: Nen menkam waba habe auyan-aza mo ëpba lowehen karek san ang ta gwek. Hwëna Alap ki zep tin zi mo ora nakon nësa alal gulhal zaka. Zen dekon okamanak de perak, ahaksa emas mae nakore te-alakam hom nësa lup gulhal zaka. ¹⁹ Hwëna Zen zëre mo Domba Tane mo kalkam nësa alal gulhal zaka. Zëno kala in, tingare okamanak awe de emas-perak mae naban apdenak hom. Zen sërkam de dawem tanganna. Hen nësa de ngaya tabin hip de Zini in lalak enna. Zëbon onak karek maena hom tangan.

* 1:12 1:12 Ef. 3:10 * 1:16 1:16 Im. 11:44-45

20 Alap sap orep mes nësa dikim ngaya tabin hip Domba Tanena insa dam tasiki—okamana ansa de yang gulsun srëmnak. Hwëna nër hom tangan nëp zertreizimki. Zep okamana an mo aumwa hap de yaklana an zen lwa zahe'an, nen lalak enkam nen lowehe gwen. 21 Sap Alap insa Yesussu tin nikon ngaya taka hen teipsinkim kim drë neka, nen dekon zebe Alapsa anakan laiblibla'an, "Zen eiwa sa nësa de ngaya tabin hip lwahal zala."

22 Zep nen mese nëre mae mo timni lalak enkam dikim lowehe gwen hap sosok labik—in kime Alap onakore ol dawem san ang takke. Nen in zebe nënaka dawemkam kwasang eibirida gwenan. In zebë emsa gubirida'an, "Nen tingare enho naban nënaka kwasang gwibirida gwen." 23 Sap in zen nëno mae mo enhonak sip gwek, zen zi mo olsa hom. Zen Alap zëre mo ol. Nen in zebe etan de jaha gweblan makan ëliwehek. Zëno ola in bëjen hom gwen hen bëjen timbwas gwen. Zen hëndep denaban sa lwa gwer.

24 Sap Alap mo olak man lwak, "Zini so mo kim nabakam juwe gwenan—

men kiye hen te eisni.

Zen namen de eis gwenna, hwëna holo gwen srëmnak sa bulk gweher.

Zini nen hen kirekam: Namen de ëteipsinni,

hwëna holo gwen srëmnak de altirin.

25 Diki Alap mo ol, zen hëndep denaban sa lwa gwer."*

Ola in ebon mae onak mes nol-hatak.

2

1 Zen in zep, anakan de lowe hensa emki baes tan:

zi bose omka de u sal-sal gweblan, lwa tasin, lamang tan,

hen dawemsa de gul irinnik de husus gweblan, hen Alapsa de ëk enkam betek gweblan naye.

2-3 Nen wal baizil mo kim nen lowehe gwen. Wal baizili zen dawemkam an zik mo momna hole nei gwizimnin. Nen hen kirekam nen eiwakam de tawa tabinsi, lalak en naka, hole gwegwibin. Sap men kirekam Alap mo olak zëbe hap dena lwak, nen mese angkam Biansa anakan tame lak,

"Bian Zen dawem tanganna—san de tembane dërekna kiye."* Zep Alap mo Enho nakore eiwa de ol san de ang ta tine gwenkam, dekam sa nëno mae mo eini dawemkam tatete gwe zaher, hëndep zep esa ëngaya gwer.

Mae hap de ol: Alap owas tangan hap nësa zëre mo hlil irin zi hip li ta sonebirki.

4 Zep Bian Yesussu emki yaing gwebla kinī gwen, sap ëngaya gwen hap de ausuna, zen Zëbon en lwa'an. Zep Zen san de Alap mo golak de ngirin gol te yawala kiye. Auhu-kamanak de zini sap man gol tenya insa baes neibik, hwëna Alap mo nwenak man tangan sam gwesik, zep bolak ik gilki.* 5 Zep nen an hen san de gol gom tenya kiye. Nëno mae mo timni, diki zen jowen—san de Alap mo Enho hap de gol. Zen dekam esa ënwe-mase gwer—san de Alap mo golak de syal tan zini kiye. Sap nen ema nëre mae mo timni sosok ul gwebla'an, zen zep Alap mo

* 1:25 1:25 Yes. 40:6-8 * 2:2-3 2:2-3 Mzm. 34:9 * 2:4 2:4 Petrus mo ola mensa 'ngirin gol te'kam li nul sonek, zen 'kaso moko'kam ale gulku, sap zëwe de zini kasokam gola syal në gweblak. Orya ol zini hwëna tekam gola syal në gweblanan, zep 'gol te yawal'kam li nul sonek. (Mzm. 118:22; Mrk. 12:10-11; Kis. 4:11; 1Ptr. 2:7)

nwenak nwe-mase gwe-gwe'an-
san de otweran ninsi de zêbe hap
de kalsnak lone seblanna kiye.
Sap nen Kristus Yesussu de yaing
gwebla kinî gwenkame kirekam
syal ta gwe'an, Zen dekam tan-
gan zep nêsa sam gwesibirida
gwe'ara.* 6 Sap Alap mo olak man
lwak,

“Ëe mesë tenya ëre mo nwenak de
dakastin tangan naka dam
gulsuk-

Desa de Yerusalemk bolak ik gin
hipye.

Men zen gol tenya insa daiblibi'ik,
zen molya lamkam anakan
ësaher gwek,

‘Ëe waba habë laiblibik.’” †

7 Em in zen gol tenya insa
laiblibik, zep eno mae mo nwe-
nak man tangan sam gweşik.
Hwëna taiblibin srëm wenyä,
zêbe mae hap Alap mo ola anakan
sa lwa gwizim,

“Tenya mensa gol tauk gwen
wenyä baes neibik,
hwëna Bian Alap zep desa bolak
ik gilki.”*

8 “Zini beya nik sa tenya iwe
de tana bol tang ta gwe
zankam altil gwer.”*

Zen mae hap sa altil gwer: Sap
zen man Alap mo ola hwa nulsuk
gwenan- men kirekam Alap orep
hamal hap kalang gwibiridakake.

9 Hwëna Alap mes nêsa hlil inki.
Zep nen an men kiye- Teipsin Zini
Alap mo golak de syal ta gwen
zini, hen Alap zëre en hap de zi.
Nen an zëre mo bi gwibin zi ausu.
Zep angkam nen mae en habe
lowehe gwe'an: Dekam de anakan
zëre mo bosesa mam gul gweblan
hap, “Alap mes owas tangan hap
nêsa kwasang gwibiridaka, zep
kawesin nikon zëre mo sërkam
de ngatannak dep nêsa kwang

guludaka.” 10 Zep nêbe mae hap
mes ki jowezimk- Alap mo olak
men kirekam nêbe mae hap dena
lwakke,

“Menkam em Alap mo hlil irin zi
ausunak home bitî gwek,
hwëna angkam mese bitî gwer.

Menkam emsa hom kwasang
gwibiridaka,

hwëna angkam em in Alap mo
kwasang gwibiridan wenyä
zen tangan.”*

*Mae hap de ol: Em Alap hon de
babu gwen zi mo kim lowehe gwek.*

11 Ano dang tininak de wenyä,
nen kolengkame okamanak awe
lowe he'an, hwëna nêno mae mo
eiwa de langna, zen diki ngatan
zi mo lang. Zep nêno mae
mo auhu-kama hole-hlena nen ki
gwei gubir kinî gwen. Sap tim
nikore hole-hlena in man nêno
mae mo enhö mo dwam gwibin
niban ilman nê gwenan.* 12 Nen
an dwan Alapsa de tame tan srëm
zi mo ngirinnik em-am lowehe
gwenan. Zen sap sa nêsa anakan
lamang da gwibir, “Zen in kareksa
nol gwenan.” Hwëna nen dekam
zëno mae mo nwenak dawem
enkam nen lowehe gwen. Alap
kim de zêbe mae hap dekam
de tame gun hup de enlalana
zerzim'inka, zen dekam sa sahara
ban Alap mo bosenä anakan teip
nulsublul, “Alap Zen eiwa ki emsa
golëlowehe gwenda.”*

13 Zen in zep, Bian Yesus mo
bose de aha zi mo nwenak karek
gwen srëm hap, emki okamana
awe de pemerinta mo teipsin-
teipsin wenyäka blikip gwe-
sibirida gwen. Nonol tangan,
teipsin tangan zini, 14 hen zëno
irgwa taha nakore wenyäka- men
zen zëno bosekam irik nil gwe-
nanke. Sap teipsin tangan zini,

* 2:5 2:5 Ef. 2:20-22; Rom. 12:1-2 † 2:6 2:6 Petrus ayatnak awe Yerusalem mo aha bosekam
“Sion”kam ale gulku. (Yes. 28:16; Rom. 9:30-33) * 2:7 2:7 Mzm. 118:22-23 * 2:8 2:8 Yes.
8:14-15 * 2:10 2:10 Hos. 2:23; 1:6-10 * 2:11 2:11 Gal. 5:16-17 * 2:12 2:12 Mat. 5:16

zen mae hap irgwa taha nakore zemka dam dasik gwibirin: Karek gol gwen zi hip dikim kareksa gol gwizimdin hip, hen dawem gol gwen zi hip dikim dawemsa gol gwizimdin hip. ¹⁵ Zep Alap man nesa dawem ensa de syal gwe-gwibin hip dwam gwibirida'ara-ekakim enlala joblo-top zi mo eksa mat lasik gwibir-zimk, men zen nesa donsubirida gwenanke. ¹⁶ Sap nen menkam dowal mo kigi hone hen e'babu gwe-gwek, hwena angkam Kristus mes nesa hil ti sonebirki. Hwena anakan bahem eenlala gwe-gwen, "Ee an hil ti sonen niki gw'an. Ee sap asa aningkim karekna gol gwer." Diki angkam Alap en hon nen e'babu gwe-gwen. ¹⁷ In zep, tingare zisi blikip eisibirida gwek. Kristen bese omka kwasang eibirida gwek.

Alapsa airi gweblak.

Hen pemerinta mo teipsin tangan zini blikip eisik gweblak.

¹⁸ Men zen zi mo tana iltikinnik e'babu gwe-gwe'an, emki ere mae mo zi bina insa dawem enkam blikip gweibirida gwen, hen zeno mae mo dwam gwibin sin emki ang ta gwen. Zep zi bina in de emsa sae-saekam zergwe gwenna, ahaksa jal-jalkam, em hwena dawem enkam em zergwe gwen. ¹⁹ Karek gwen sr'emnak de mam zini in emsa karek tanna, dekam ere mo enlalasa em anakan se ta sone gwen, "Ee namae Alap mo taha terenak gw'e'an." Hen dekam nama em enlala tatete naban zewe syal gwe-gwen. Kirekam de gw'e gwenkam, Alap sa emsa sam gwe-sik gwe-blala. ²⁰ Hwena em de karek gwennak de emsa lek-lek tanna, dekam bahem anakan tim gun, "Ee de enlala se ta sonenkam gw'enkam, dekam Alap sa asa sam

gwe-sibli'ara." Em dwan mes-am karek gwera! Alap molya kirenak emsa sam gwe-siblika. Diki em de karek gwen sr'emnak de emsa karek tankam maka emsa sam gwe-sibli'ara.

²¹ Alap Zen eiwa kirekam de kareksa de goltowe gwen hap nesa kwang guludaka, sap Kristus Zena hen mes kareksa nebe mae hap goltowe. Zen dekam Zenaka erak makan nebe mae hap dr'e nezimki- nen dikim tana wei san zertron hap, ²² Alap mo olak men kirekam zebe hap dena lwakke,

"Zen hom karek gweka

hen zeno ek nakon hom mae boton ola wet sok." †

²³ Desa kim lamang da'ak,

Zen hwena hom lamang tabirki.

Hen kim karek da'ak, Zen hom dekam gubiridaka, "Ee asa hen emsa karek tabir."

Zen hwena Alap emsa anakare enlala naban yaing gwebla kinika, "Diki Zen sa abe hap dena dam-dam enkam kliš gulu."

²⁴ Zen zere mo timnik neno mae mo karek-kareksa wei yulku- te-lidak sonnak kim makan da inkye,

nen dikim auhu-kama enlala karek nakon ehil gwe hanan hap,

dekam de hwena dam-dam enkam lowehe gwen hap.

Nen mese zeno wei-wei nakon edawem gwek.

²⁵ Nen menkam bi sr'em domba zaho mo kime ora sr'em san egwa ha'ak,

hwena angkam nen mese nesa de zaho ta gwibin bi san dep lwanda halzal.

Angkam Zen neno mae mo angna nep kara ta gwibir-zim'ira.

† 2:22 2:22 Awe Petrus Yes 53:9sa mas gulku. Hen ayat 23-25nak, Yesaya mo pasal 53sa de enlala gwibin niban ale gulku.

3

We-zi dare de kirekam zënaka igwë gwen hap de ol:

¹ We walya zi wal omka emki blikip gwesibirida gwen— men kirekam hen babu gwen zini zëre mae mo zi bina blikip neisibirida gwenanke. Sap zi uk de Alap mo ol san ang gwe srëm gwenna, eno gwën dawemsa de kara gul gwen enkam zen maka hale'ara. Em sap esa titi ta srëm gwe-gwera. ² Sap zen de anakan emsa kara gul gwe'anaka, “Zëno gwëna lalak enna, hen Alapsa man blikip gwesik gweblanan,” zen dekam maka hale'ara. ³ Zep we walya, ere mae mo tim enna bahem weir gulsuk gwen—

nol alasa de sam gulsunkum, emas maekam de enaka weir gulsunkum, hen pakean dawem maesa de alala ta gwenkamye.

⁴ Diki enhosa em hen wër tasik gwen— enlala sae-saekam hen enlala betekkam de gwë gwenkam. Sap Alap mo nwenak, zen zen—hëndep de nwe-awes naye. ⁵ Sap orep de we walya, Alapsa de yaing gwebla kinin wenyä, zen kirekam enho zemka wër dasik gwëk. Zen zep zi wal zemka dawemkam blikip neisibirida gwëk. ⁶ Orep Sara Bak zen kirekam gwë gwëk. Zen zi zem Abraham Bak mo ol san ang gwe-gwëk, hen desa “ano teipsin”kim gu gweblak. Em de zëno kim lowehe gwenkam, aïrïn srëmkam de dawem ensa syal gwe-gwibinkim, em hen dekam esa ënwe-mase gwe-gwer— san de Sara mo wenam.*

⁷ Zini em hen kirekam we wal omka enlala blala ban olëlowehe gwëk. We omka dawemkam em mas gwe-gwibin, sap zëno timni sosen tangan naka hom. Hen emki blikip gwesibirida gwen, sap

zen hen sa Kristus mo kwasang-kwasang nakon ëngaya gwer. Zep zen hen Alap mo hanan tabinnin ki hen em. Karekkam de golëgwë gwenkam, ki hwëna Alap molya eno mae mo ol gu sonenna dokwak gul gwëka.*

Kareksa de goltowe gwennak de kire enlala naban tatem ëzauk gwen hap de ol:

⁸ Aumwa hap ëe ama emsa gubirida'an: Aha-ere enlalakam em lowehe gwen. Ebon mae onakon de ahanik enlala nik dowe hananna, emki hen zëno enlala dowe hanansa eisbin. Kristen bose omka em kwasang gwibirida gwen— ere mo iye tangansa de kwasang gwibirida gwen makan. Ensa em enaka lwabirida gwen. Deban enlala betekkam lowehe gwëk. ⁹ Emsa de aha zi karek ta gwibinkim, em hwëna bahem karekna gol gwizimdin. Emsa de lamang ta gwibinkim, em hwëna bahem lamang ta gwibin. Em hwëna dawemsa em gol gwizimdin. Sap Alap Zen kiresa de goltowe gwen nakon de dawemsa golzimdin hip nësa kwang guludaka— lamkam dikim hwëna zëre mo walasna nëbe mae hap dawemsa golzimdin hip, men desa nëp hamal gulzinkike.

¹⁰ Sap Alap mo olak man lwak, “Zini men zen hëndep de gwën hap ëdwam gwe-gwe'an,

hen Alap mo taha terenak de lowehe gwen hap, zen dikire mahal zemka nolëinik gwe-gwëk. Hen boton ola bap zen mip nakon wet so gwizimdin.

¹¹ Hen kareksa de gol gwenna zen baes tan, hwëna dawem ensa zen syal gwe-gwibin. Zen diki tingare zi niban dikim aha-ere enlalakam

* 3:6 3:6 Kej. 18:12 * 3:7 3:7 Ef. 5:25; Kol. 3:19

golëlowehe gwen hap de orasa zen të gweblan.

12 Sap Bian Zen enlala dam-dam zisi nwekam kara ta gwibirida,

hen zëno mae mo ol gu sonenna man sal gwenda.

Hwëna men zen karekna nol gwenan,

zëno mae mo ol gu sonenna hom dokwak gul gwenda.”*

13 Hwëna em de dawem ensa de syal gwe-gwibin hip ësyal-syal gwe-gwenkam, dekam nara molya emsa karek tabirki. 14 Hwëna emsa de karek gwen srëmnak karek ta gwibinni, emki ëhë'ho gwe-gwen, sap Alap sa kire hap de dawemna lamkam ebe mae hap golzimdi. Dekam emki Alap mo ola ansa enlala gwe-gwibin- men zen anakan lwakke,

“Auhu-kama enlala zini mensa nairi gwibirin,

em bahem desa aïribin,

hen bahem ëngalap gwe-gwen.”*

15 Hwëna dekam ere mae mo enhonak Bian Yesus mo bolesa em anakan teip gulsuk gweblan, “Sap sa asa karek da gwer, sap ano gwëna Zen Kristus Yesus kitak gwiresi'ira.” Hen enlalasa emki hohle ta guk gwen- dekam de Yesus hup denaka ding gul gwen hapye. Sap sa emsa anakan dakensibirida gwer, “Em ba habe Yesussu yaïng gwebla kini gwe'ara?” Em hwëna dekam enlala sae-sae naban hen blikip gwesibiridan naban em ding gul gwizimdin. 16 Eno mae mo enhona dekam bap zen kles gwesin. Sap nësa de lamang ta gwibin zini in de anakan emsa kara tabinkim, “Zëno mae mo gwëna

lalak enna,” zen dekam sa anakan ësaheer gwe-gwer, “Ëe ba habë Kristussu de ang gwe-gweblan wenyä ansa lamang la gwibik?”

17 Sap dawem ensa de syal gwe-gwibinnik de emsa karek tabinni, zen aïris tangan. Alap mes ki emsa kire hap dam tasibirki. Hwëna ëkarek gwennak de emsa karek tabinni, zen dawem naka hom.

18 Sap Kristus Zëna hen kareksa de gon srëmnak karekna goltoweka- Zen kim nëno mae mo kareksa de wei yun hup tilkiye. Zen molya etan zi mo kareksa de wei yun hup Zënaka sosok taka. Hwëna Zen tingare karek gol gwen zini nëno mae mo weinak dep tilki- nësa dikim Alap osan dep golëlwanda halzan hap. Zep karek gon srëmnak de emsa karek tabinni dekam emki hen Yesussu anakan enlala gwe-gweblan, “Desa hen kirekam karek gon srëmnak karek dak.”

Dekam zëno auhu-kama timni man karek nulblik, hwëna Alap mes zëre mo Enhokam ngaya taka. 19 Zëno angna dekam man sap juwen zi mo lang san ati gwe ineka- dekam de zëwe de bwinak de wenyä kip Alap onakore ol dawemsa tonbiridan hap. 20 Zen men zen orep Alap mo ol san ang ta srëm gwekke, zëno mae mo angna- Nuh Bak men kim bul yala insa syal gwe-

gwibirkike. Dekam Alap man sap zen dikim ëhalen hap eissibirida gweka. Hwëna zen hom ëhalek. Hëndep buluk iwe zen da-en sesek gwesek, zen en zep ëngaya gwek- beyana delapan enkam, ho namwana in kim bulu

* 3:12 3:12 Mzm. 34:13-17 * 3:14 3:14 Yes. 8:12-13; Mat. 5:10; 10:28; Luk. 12:4 * 3:20

3:20 Zini srën-srënkam Petrus mo alena 19-20nak awe dam nulsuk gwenan. San ha Alap man dekam ho namwanak de juwen wenyä in hap golzimki?- Yesus de ol dawemsa tonbiridan nakon de zen ëhalen hap denaye, hen zen dikim ëngaya gwen hap denaye. (Emki hen 1Ptr. 4:6nak baca gun.) Hwëna angkam de wenyä nësa hom kirekam dep dwam gwibirida'ara. Zen diki okamanak de nama ngaya nik ëgwë gwen ennak nëbe mae hap gol gwizim'ira- dekam de ol dawem san ang tankam ëhalen hap denaye. (Ibr. 9:27)

insa golwale gwekye. * ²¹ Zep nen angkam ho namwana in han hokam de baptis tabin nibane apde oso gwenan. Zi de baptis gwenkam, zen timnik de kunsu dikim ngan gulsun hup hom. Baptis gwen mo enlalana, zen dekam de Alapsa enho hohle tan nakon gu-gublun hap, “Èe ama Bian Yesussu ang gwebla'an.” Zen san de Yesus mo buluk de sewe senna kiye– men kirekam orep de zini Nuh Bak mo buluk sesek gwe sekke. Zen nen dekonke engaya gwe'an– men kirekam hen Yesus Zèna tin nikon ngaya gwekake.* ²² Zen dekam zep ngatan zi mo lang san dep sewe seka, hèndep angkam Alap zère mo dam taha nakon teipsinkim nikin'ira. Alap zère mo dam taha nakore zini hen tingare ahakore teipsin-teipsin wenyu, zen kitak Zèbon onakon otdenak lowe he'an.

4

Mae hap de ol: Èpba lowe hensu em gwei gubir kinì gwen, sap Yesus nabakam sa lwahal zala.

¹ Kristus Zen hen kareksa goltowe gweka– tim niban kim nama okamanak awe gwè gwekaye. Zep nen hen nen ki enlalasa hohle ta gwen– Kristus mo kim de hen okamanak awe kareksa goltowe gwen hap. Nèsa de karek gwen srèmnak karek tanna, zen airis tangan. Sap zen dekam kareksa de gon hap de hole-hlena nèbon mae onakon som gwe hana gwenan. ² Dekam nama de okamanak lowe hennak, nen molye nère mae mo auhukama hole-hle san ang ta gwek. Hwèna Alap mo dwam gwibin en san esa ang ta gwer. ³ Nen dwan mes-am tangan èholo gwek– nère mae mo lowehen karek san de ang ta gwen naye, hen hole-hle

san de ang ta gwenkam, men kirekam Alapsa de tame tan srèm wenyu lowehe gwenanye. Nen dekam kirekam-kirekam karek ensae nère mo dwam gwibin sin ulin halasen gwek. Nèno mae mo enlalana dekam ho mamak otdebin en hap dena, syan-syan en hap, hen swi en hap dena. Hen yang tasin dowal-dowal ensae boklena kom labirida gwek. ⁴ Men zen angkam kirekam nama zère mae mo hole-hle san totoresa ang ta nasen gwe'an, zen zep angkam nèsa anakan dengguanbirida gwe'an, “Zen ba hap angkam nèbon mae osan ang ta srèm gwe-gwe'an?” Zen zep nèsa lamang da gwibirin. ⁵ Hwèna nèno mae mo Teipsinni Yesus, Zen mes tangan kitak de klis gulzun hap hohle gweru. Men zen totoresa lowehe gwek, sap ngaya wenyu hen sap men zen juwenkam teingir gwe guk, Zen dekam sa zèno mae mo lowehen karekna in hap takensibiridala. ⁶ Zen in zep Yesus nonol juwen zi mo lang san dep ati gwe ineka– dekam de ho namwanak de juwen wenyu in hap ol dawemsa tonbiridan hap. * Sap zen kim tim niban nama lowe he'ak, Alap man tangan karek tabirki. Zen kirekam tingare zini nèbe mae hap èrak makan kang gulku– anakan dikim nèsa enlala sobiridan hap, “Èe asa tingare zini ebe mae hap ere mae mo syal eini golzim.” Hwèna Yesus zep zini in hap ol dawemna tonbirida onka– dekam de zèbe mae hap hen engaya gwen hap de orasa kles tyasizimdin hip, desan de ang tankam dikim zen hen Alap onak hèndep denaban lowehe gwen hap.

⁷ Zep aumwa hap denak angkam mes golek de gwer. Zen in zep enlalasa nen hohle ta gwen,

* **3:21** 3:21 Rom. 6:1-11; Rom. 10:9-10 * **4:6** 4:6 Emki hen 1Ptr. 3:19-20nak baca gun, hen zao de otdé ale naban.

hen nēnaka nen golēinik gwe-gwen– Biansa ekakim dawemkam en sone gweblak. ⁸ Zep bol-zaun tanganna, nēnaka nen ki tīngare enho naban kwasang gwibirida gwen. Sap nēnaka de kwasang gwibirida gwenkam, zen dekame nēre mae mo karek-karekna beyakam jek-jak ul gwenan.* ⁹ Nen nēre mae mo gola kon zini zi walya aha-ere enlalakam lup gulin gwen. Bap nen enlala ennak anakan mae ēhusus gwe-gwen, “Ano golak dekam hir-hiri sa mam gwer.”

¹⁰ Alap mo Enho nakore sosonna mensa Alap zēre mo kwasang-kwasang nakon nēnaka dikim tatete ta gwibin hip srēn-srēnkam nēp gol gwiz-immira, desa dawem enkam nen gwirensik gwen– aha zi dekakim Alap mo kwasang-kwasangna insa tame nul gwek. ¹¹ Zep a kirekam em gwirensik gwen:

Zen de ebe mae hap aha zisi de mas gwibirida gwen hap de sosonsa gol gwiz-imdinkim, dekam Alap ensa em anakare enlala naban yaing gwebla kini gwen, “Zen diki Zen sa sosonna abe hap gol gweblala– ēē dikim syala ansa sul sonen hap denaye.”

Ahaksa, Alap de ebe mae hap zēre mo Enho nakore hamal hap de olsa ayang gul gwizimdin hip denaka gol gwizimdinkim, ahaksa Alap mo olkam de tawa ta gwibin hip denaka, em dekam anakare enlala naban em tonbirida gwen, “Ēē zi mo olsa homē emsa tonbirida’an. An hwēna Alap zēre onakorena.”

Dekam aha zi de emsa kirekam kara ta gwibinkim, zen sa Alap mo bosena teip nulsublunda

gwer– sap Kristus Yesus onakore kwasang-kwasangna hen sosonna ebon mae onak syal gwe-gwenan. Dikire tīngan Alapsa anakan tame dak, “Alap Zē-en teipsinni hen sosonna– hēndep denaban!” In eiwa.*

Kristus mo bose hap de isrip-sri naban kareksa goltowe gwen hap de ol:

¹² Ano dang tīnīnak de wenya, bahem anakan ētenggwan gwen, “Ēē an ba habē sērkam de karekna oltowe gwenan?” Zen kirekam sa nēbon mae onak lwa gwer, zep esa ēhusus gwe-gwer– san de syauk sal-salak de ēzauk ane gwenna. Zen kirekam Alap Zēn ki nēsa akasibirida gwe'ara.* ¹³ Sap nen Kristus mo kime hen karekna oltowe gwenan, zep dekam anakare hap nen ēisrip-sri gwe-gwen, “Ēē an eiwa Kristus hun de zeraha-en gwenna.” Zen zep esa lamkam sērkam ēisrip-sri gwer– Yesus kim de zēre mo ngatan zi mo lang nakore ngatan naban golati gwe ine'an zakaye. ¹⁴ Emsa de Kristus mo bose hap lamang ta gwibinni, dekam anakan em ēisrip-sri gwe-gwen, “Alap mo ngatan zi mo lang nakore sosonna abon ki lwa'an.” Sosonna in, zen Alap zēre mo Enho nakorena. ¹⁵ Hwēna karek gonnak de emsa karek tankam, anakare kareksa de gonnak–

zisi de tan,
sowē gwen,
kareksa de gulin hala seran,
ahaksa aha zi mo syalak de enaka zerngewen–
dekam emki ēsaher gwe-gwen. ¹⁶ Hwēna Kristus hup de jal hap de kareksa goltowe gwenkam, dekam bahem ēsaher gwe-gwen. Dekam hwēna anakare hap em Alapsa isrip-sri gwe-gweblan, “Ēē eiwa mesē Kristus hun zeraha-en

* **4:8** 4:8 Yak. 5:19-20 * **4:11** 4:11 Rom. 12:3-8; 1Kor. 12:4-11; 12:27-31 * **4:12** 4:12 1Ptr. 1:6-7

gwek.”¹⁷ Sap Alap mo tūngare zisi dikim karek tabin hip de yaklanak angkam mes zaul. Zen mes kon gwisibir hanaka– Yesussu de taibliblan wenyā nēsa de karek tabinkimye. Nen nonol kareksae oltowe gwe'an. Hwēna emki ēenlala gwe-gwen: Nēsa de kirekam angkam karek ta gwibinkim, hwēna Alap onakore ol dawemna men zen i-san i-san neibir srēm gwe-gwenan, desa hwēna aumwa hap denak sērkam tangan sa karek tabiri.¹⁸ Sap Alap mo olak man lwak,

“Dam-dam enkam de gwēn zi de ēngaya gwen hap dena, zen gwa-gwa tanganna.

Zep hwēna Alapsa de tame tan srēm wenyā hen kareksa de gulin halasen gwen wenyā, zen tangan toton banakan molyā ēngaya gwek.”*

¹⁹ Zen in zep, nen de Alap mo dwam gwibin sin kareksa goltowe gwenkam, dekam dawemsa de syal gwe-gwibinni bap nen golzausuk gwen. Dekam Alap men Zen nēsa yang tabirki, Desa en nen anakare enlala naban yaing gwebla kini gwen, “Zen man zēre mo ol gu-gunnu sul sone gwenda.”

5

Alap mo domba zahosa de dawemkam kara ta gwibin hip de ol:

¹ Men zene Kristen zisi nol eibirida gwe'an, ēe, ere mae mo syal bose, ama emsa enlala sobirida'an:

Kristus kim karek yala insa nēbe mae hap goltoweka, ēe ama aen nwekam kara ta'ak.

Hwēna zēno hyanak asa hen ki zep Kristen zisi de nol gwibiridan hap dam dasik.

Hen Kristus kim de nēbe mae hap zēre mo ngatan zi

mo langnak de ngatanna goltreizim'inka, nen apdekam esa desa hla kul.

Zen in zebē emsa enlala sobirida'an: ² Alap mo domba zahona dawem enkam esa kara la gwibir– Zēna men kirekam nēsa dwam gwibirida'arake. Anakan bap nen ēenlala gwe-gwen, “Ēe an einē syal gwe-gwe'an.” Hen te-ala en hap bap nen syal ta gwen. Diki isrip-sri naban nen syal ta gwen. ³ Nen bap nen nēre mae mo domba zahona anakan gubirida gwen, “Ēe an eno mae mo teipsinni.” Diki nēnaka nen zēbe mae hap ērak makan kang gul gwen, “Alap mo domba zahona diki a kirekam mo lowehe gwenanye.” ⁴ Sap nēsa de zaho ta gwibin hip de Zi tangan in kim de lwa ha'an zaka, Zen sa hwēna nēbe mae hap ngatan nabare mire sigina kap tazim zira. Mire sigina in, zēno ngatanna hēndep denaban sa zīl ane gwer.

Kristen zi de kirekam lowehe gwen hap de ol:

⁵ Domba zahokam de wenyā, emki ere mae mo nol-nola blikip gwesibirida gwen. Hen enlala betekkam emki lowehe gwen– ēbabu gwe-gwen zini men kirekam lowehe gwenanke. Sap Alap mo olak man lwak,

“Alap bolte-bolte zisi man husus gwibirida gwenda,

hwēna enlala betek zisi man kwasang gwibirida gwenda.”*

⁶⁻⁷ Zen in zep enlala betekkam nen ki anakare enlala naban lowehe gwen, “Ēe an Soson Zini Alap mo taha terenakē gwē gwe'an.” Zep nēre mae mo ēngalap gwe-gwen enlalana kitak Zēbon en onak nen ēblol gwe-gwen, sap Zen man nēsa kwasang naban kara ta gwibirida. Kirekame lowehe gwe'ak, ki Zen sa lamkam nēbe

* 4:18 4:18 Ams. 11:31 * 5:5 5:5 Ams. 3:34

mae hap bose dawemna golzim zira.

⁸ Nen ki nēnaka dawem enkam golēinik gwe-gwen, deban janam-janamkam nen lowehe gwen. Sap nēno mae mo jal zini, dowal mo kīgīna, zen man tēsen lwa jal-jal mo kim yil-yīli ban til gi nisen gwe'ara- mae hap, “Ēe an narasaē tan?” * ⁹ Zep Kristussu de taīblīblan ennak de tatem ēzauk gwenkam nen zereijan. Hen anakan nen ki ēenlala gwe-gwen, “Ano mae mo Kristen bose walya tūngare langnak kirekam de kareknak hen tatem ēzauk gwe'an.” ¹⁰ Sap nen awe karek goltowe gwen ennak molye holokam lowehe gwek, sap kwasang-kwasang Zini Alap nabakam sa nēsa mas gwibirida zala. Zen sa nēsa sosen tabiri, hen gol mokosa de etan eiyas tandan makan sa nēsa tatete tabiri. Sap nen an zen- Alap zēre mo kwang guludan wenyaye, Kristus hun de zeraha-en gwen nakon dikim Alap zēre mo ngatannak hēndep denaban lowehe gwen hap. ¹¹ Diki sosen tangan Zini Alap Zē-en-hēndep denaban. In eiwa.

¹² Ēe surat tihīsni ansa Silas Bak honē ebe mae hap gol sonezimk. † Zen ano syal bose, hen zen taīblīblan tanganna. Aya wal oso wal, ēe mae habē ebe mae hap ale gulzimk: Eno mae mo enlalasa dikim tatete tazimdin hip, hen em dikim ēre onakon anakan ēsane gwen hap, “Eiwa, banakare maesa de goltowen nakon, Alap mo kwasang-kwasangna kirekam nēbon mae nwe-mase gwe-gwenan. Zep emki zēno kwasang-

kwasangnak tatem ēzaun.” ¹³ Ē yala Babelk † de Alap mo hlil irin wal bose wal om dawem ensa ebe mae hap nol sonezimk. Ano dang tininak de walas zergwē gwenna Markus hen dawem ensa ep gol sonezimki. ¹⁴ Men kirekam Kristen zini ēgwē gwenan, ansa de baca gulsun hyanak emki kwasang naban enaka tahasa golētowaran.

Tingan men zene Kristus hun ēraha-en gwe'an, nen zēre mo taha terenak esa lowehe gwer.

* **5:8** 5:8 Insa “tēsen lwa”kam Orya olkam li nul sonek, Petrus Yunani olkam “singa jal-jal”kam ale gulku. Orya olkam enlalana apdenak- tēsen lwa nabanye. (Yak. 4:7) † **5:12** 5:12 Petrus insa “Silas hon”kam ale gulku, zēno dam gulsunnu dan-dan. Aha dam gulsunnu anakan, “Silas Bak mes surat tihīsni ansa ano ol san ebe mae hap ale gulzimki.” † **5:13** 5:13 Petrus kim suratna ansa ale gulzimki, Kristen zini dekam ē yala Roma mo bosena “Babel”kam nērlēwe gwek. Sap Babelk de zini orep sērkam Yahudi zini jap nul sonenda gwek- in kirekam hen dekam Roma Kristen zini jap nul sonenda gwekke. (Why. 17-18)

Petrus mo surat ahana

¹ Suratna an kitak de Kristen zini ebe mae hap,

Simon onakon- mensa hen “Petrus”kum nen gweblananke. Asa Kristus Yesus Zën dam tasiki-zère mo nganak de syal gwe-gwen hapye.

Dawem kitak! Yesus Zen Zen-nësa de ngaya tabin hip de Zini. Hen Zen nëno mae mo Alap. Zen Bi zem Alap mo nwenak lalak enkam gwë gweka, zen in zep hëndep nësa ngaya tabirki. Nëbe mae hap mensa Alap Kristus Yesusu dikim taibliblan hap dena golzimki, zen sërkam de hë'ho gwibin tanganna, hen nen desa apdenake urensi'in.

² Zep Alap han nëre mae mo Teipsinni Yesus hun Zen diki Zen sa sërkam de kwasang-kwasangna Zënaka de tame son wenyä nëbe mae hap ol gwizimdi. Hen nen zère nik mo taha terenak esa lowehe gwer.

³ Alap Zen mae hap nësa kwang guludaka: Zère mo ngatannak hen hë'ho gwibinnik dikim hëndep denaban lowehe gwen hap. Zep Zënaka de tame tan wenyä nëbe mae hap, Zen mes zère mo sërkam de sosonna sowehen tangankam golzimkinen dikim zère mo nwenak de étal gwesinkim ëliwehe gwen hap denaye. ⁴ Nen dikim kirekam ëliwehe gwen hap, Zen zep gugubiridan ola nëbe mae hap dohonse gulzimki- sërkam de hë'ho gwibin tangan naka. Zep nen de desa kitak gwirensinkim, zen dekam sa Alap mo Enhona nëbe mae hap sosonna mam gul gwizimdi, hen nen dekam esa auhu-kamanak de hole-hle nakon ëhil gwe hana gwer. Sap zen zen

syauk sun de ora san dep nësa da tabiridahal gwenan.

⁵ Zen in zep syal-syalkam emki ëalp gwe-gwen- dawemkam dikim Yesusu de taibliblannak étatete gwen hap. Étatete gwen hap de syala, zen a kirekam moye: Nonol tanganna dam-dam enkam em gwën.

Zao anakan de kles son hap denaka em tawa gwibin, “An dawemna. An karekna.”

⁶ Zao enaka em zerinik gwe-gwen. Zao kareksa de goltowen maenak tatem em zaun.

Hen Alap en hon em tal gwesin.

⁷ Hen ahana, Kristen bose omka em kwasang gwibirida gwen.

Zao hen ahana, kitak de zi bose omka em kwasang gwibirida gwen.

⁸ Kirekame lowehe gwe'ak, dekam Yesusu de taibliblannak esa étatete gwe zaher, zep hëndep molye kareknak altink. Hen aha zi mo nwenak dekam sa anakan wet sol, “Zini an eiwa mes tangan Yesusu tame dak, hen mes hli-hli dasik.” ⁹ Hwëna kirekam men zen de ëgwë srëm gwe'ak, zen toton bëjen. Kirekam de zini nwenä mes ëhwalen-hwalen gwëk, hëndep ahakon mes tangan ëhäi gwëk. Sap kire zini, Yesus mensa nësa karek-karek nakon ngan tasibirki, zen hom desa enlala nei gwibirin.

¹⁰ Hwëna zen zep, aya-wal osowal, emki enlala syal-syala ban Yesusu de taibliblannak étatete gwen. Zen dekam esa ere mae mo enhonak anakan tame ul gwer, “Eiwa, asa mes Yesus kwang taka hen dam tasiki.” Dekam em molye eiwa de ora nakon ësyän nahla gwëk. ¹¹ Hen dekam nësa de ngaya tabin hip de Teipsin Zini Kristus Yesus sa ngatan zi mo lang nakon isrip-sri naban nësa lup gulin gwera- zère mo irik ginnik dikim hëndep denaban lowehe gwen hapye.

12 Sap eiwa, em mese kitak insa tawa eibik, hen Alap onakore ol dawemnak tateme ezau'un, hwëna ëe nama asa kirekam emsa enlala sobirida gwer. 13 Eë de nama tim niban okamanak awe emsa golëgwei inen dannak, zen ano syal- kirekam de emsa enlala sobirida gwen hap denaye. 14 Sap ëe tawana: Eë nabakam asa sopna alsil- men kirekam Bian Yesus asa hamal hap gu-gublu halkaye.* 15 In zebë anakan alp gwe-gwe'an, "Eë de ëre mo walassa hli yuludankam, zen bap zen Yesusu de taibliblan hap de ola ansa eititi gwibin."

Mae hap de ol: Alap onakore ol dawemna mensa ësane gwe-gwek, zen eiwa tanganna.

16 Eë men kimë emsa anakan enbirida gwek, "Bian Yesus Zen zëre mo sosen yawala ban sa goll-wahal zala," zen zi mo yasik tabin ol enlala gwibinsi homë kirekam ayang ul gwizimk. Sap ëe ëre mae mo nwekamë Yesusu hla lak- in kim kwatapnak ngatan zi mo lang nakore ngatanna wale ta zakye. 17-18 In kim zë asa golëlowe he'anka, ëe dekam ëre mae mo ikimë ngatan zi mo lang nakore ola ësak- Teipsin Zini Alap kim Tane zem insa boltere ta'ankaye. Alap dekam anakan gu aneka,

"An ëre mo Tane- ëre mo dang tininak de tanganna. Ama tangan sam gwesik gweblanan."*

19 Zen in zep, mensa Alap mo ol ayang gul gwen zini Yesus hup dena hamal hap nen gu-birida gwek, zen bëjen zalta dep lwa kinin. Zëno mae mo ola zen okama kawesinnik awe men kiye- lampu ngatanna. Zep desa enhonak em lone gwen- hëndep Yesus mo lwa halzan yaklanak de hatak. Zen yakla nwe

de hata sezan makan sa lwahal zala. Zen dekam sa zëre mo tim nikore ngatankam eno mae mo enhona ngatan tabir-zim zira. 20-21 Nonol tanganna emki ansa enlala gwe-gwibin: Zini mensa Alap mo hamal hap de ola ayang nul gwek, zen auhu-kama zi mo dwam gwibin sin hom ayang nul gwizimk. Zen hwëna Alap mo Enho ing gwe hebirida gweka, zep ki ëton gwek. Zen in zep, mensa zen ale nul gwek, zini bëjen desa zëre en mo enlalakam totoresa dam gulsun. Zen diki Alap mo Enho de ing gwe heblankam de dam gulsun.*

2

Mae hap de ol: Yasik tabin hip de zini sa ebon mae bitï gwer; hwëna Alap sa karek tabiri.

1 Orep Yahudi bong-bongna kim lowehe gwek, dekam yasik tabin hip de zini man hen zëre mae mo ngirin nikon ësaltil gwek. Zen zep anakan boton da gwibik, "Eë an Alap mo olsa de ebe mae hap ayang gul gwizimdin hip de zi." Zep kirekam de zini sa hen angkam ebon mae onakon ësaltil gwer. Zen aningkim sa zëre mae mo tawa tabinni mas nul gwer, hëndep ahakon zëno mae mo ol san de ang tankam sa syauk sun dep de ora san ang ta gwer. Teipsin Zini Yesus Zen mes Zënaka zerguku- zini insa dikim sap ngaya tabin hip. Hwëna zen anakan sa ëgu gwer, "Kristus ensa de blol gweblanna hom sowe he'an. Diki syala ansa em mas gun." Hwëna Alap nabakam sa desa timbwas tabiri.* 2 Sap eiwa kirekam, hwëna zini beyakam sa zëno mae mo hole-hle san dep de yasik tabin ola in san ang ta gwer. Zen zep sa hwëna ëKristen

* 1:14 1:14 Yoh. 21:18-19; 2Kor. 5:1 * 1:17-18 1:17-18 Mat. 17:1-5; Mrk. 9:2-7; Luk. 9:28-35

* 1:20-21 1:20-21 2Tim. 3:16; 1Ptr. 1:11 * 2:1 2:1 Ul. 13:1-5; Mat. 24:11; 24:24; Yud. 4

gwen srēm wenyā tūngare Kristen zini nēsa anakan nenbirida gwer, “ĒKristen gwenkam, dekam hwēna karekkam lowehe gwenan.”³ Yasik tabin hip de zini in te-ala hap de hole-hlena. Zen zep sa totore olkam emsa tawa da gwibir- em dikim te-alasa zer gwizimdin hip. Hwēna Alap zēbe mae hap de syauknu orep mes hamal tazimki. Zen de timbwas gun nukon molya ēheya-hya gwek, sap nen toton banakan dep?- Alap mo nwe nakon de ēani-ning gwen naye! *

⁴ Sap Alap zēre mo dam taha nakore zini, zen hen Alap mo jala hlaunkum. Zen kim ahakon orep tangan ēkarek gwek, Alap hom dekam desa kwasang gwibiridaka. Zen hwēna hēndep de juwen zi hip de bwi kawesinnik yal gul neka. Hēndep zen nama zē kama hul kawesinnik iwe lowehe gwe'an- hēndep aumwa hap de klis gun hup de yaklanak de hata'ak.⁵ Hen orep de ēpba bongna Nuh kim golēgwē gweka, dekam de zini hen ki Alap mo jala hla nuk. Dekam Nuh sap Alap hon dikim ētal gwesin hip de olkam tonbirida gweka, hwēna dekam de zini in hen hom Alapsa daibliblak. Zep hēndep ho namwakam karek tabirki. Hwēna Alap Nuh zēna en naka we wal walas zem tuju enkam desa en zep ngaya tabirki.⁶ Dekam etan ki hen kirekam lwak, ē yawal darena Sodomk hen Gomorak. Desa hwēna syaukkum timbwas soka, hēndep man tangan nahwasdek. Alap ē darena insa ol tantan makan tehaka- nēsa dikim anakan gubiridan hap, “Zini men zen Asa baes nē gwēblanan, an kirekam sa hen zēbon mae onak jower.”

⁷ Dekam Alap Lot Bak ensa ngaya taka, sap zen zen en zēre

mo nwenak dam-dam enkam gwē gweka. Zen kim zēwe de zini kahalo ennak de lowehe gwennak kara ta gwibirki, hen kirekam-kirekam karek gulin halasen gwennak, zēno enlalana man tangan dowebila hana gweka.⁸ Lot Bak zēna enna enho dawemna. Hwēna zen mwimwankam karek gol gwen zi mo ngirinnik gwē gweka. Zep desa de nwekam kareksa de syal gwibinnik hlauluda gwenkam hen ikim de sane ta gwibinkim, zēno enhona man tangan dowebila hana gweka.⁹ Zen in zep man tangan dam gwesinin: Alap mo sosonna ki- Zēnaka de betek gwēblan zisi de tūn hip de karek nakon gwiswe sone gwen hap denaye. Zēno sosonna hen kirek karek gol gwen zisi de bwi kawesinnik yal gulne gwen hap denaye. Zen zao sa lowehe gwer- hēndep aumwa hap de klis gunnuk de hata'ak.¹⁰ Nonol tangan men zen zēre mae mo auhu-kama tim nikore holehle san ang ta nasen gwenan, hen men zen Alapsa de betek gwēblanna baes ta gwenan, zen desa sa kirekam gwēbiridala.

Yasik tabin hip de zini in zēnana hen bolte-boltena. Zep zen hom ngatan zi mo langnak de wenyaka de lamang tabin hip ēairi gwenan- sap Alap Zēna, Tane zem Yesus, hen zēre mo Enhona, hen sap zēre mo dam taha nakore zi maesa de lamang tabin niye.¹¹ Hwēna sap diki Alap mo dam taha nakore zini in, zen zen- soson tangan wenyaye. Hwēna nēsa in zen yasik da gwibirin, zen soson naka hom. Alap mo dam taha nakore zini in, zen sap ki zi mo karekna Alap hap noltrē gwēblanan, hwēna zēbon mae onakon ol lamang ola hom mae wet so gwenan.

* 2:3 2:3 2Kor. 2:17; Ibr. 10:31

12 Hwëna yasik tabin hip de zini in, mensa zëna tame nul srëm gwe-gwenan, zen desa man lamang nul gwenan. Zen enlala srëm tanganna– men kiye, gwenya. Gwenya zen mae en hap ki lowehe gwenan: Zi de tahyo gwen hap hen tamera gwen hap. Yasik tabin hip de zini in hen kirekam. Zen timbwas tabin en hap ki lowehe gwenan. ¹³ Zëno mae mo yasik tabinni in, zen dekam hen zi dawem-dawem hap karekna nol gwizimnin. Zen in zep sa Alap sërkam de kareknak kang gulu. Zen in kwae naban! Zen man ësam gwesik gwenan–damnak de kirekam-kirekamsa gulin hala seranna. Hwëna karekna insa de ber-ber gunkum, zen man Kristen zi dawem naban de apdekam tembane tan hap ësam gwesik gwenan– aha zi mo nwenak dikim anakan ënwemase gwen hap, “Zen an hen zini dawemna.” ¹⁴ Hwëna zen kahalo enlala naban ëkaratda gwenda gwenan. Zen hom kareksa de hole-hle gwe-gwibinni ëblalen gwe-gwenan. Ètatete gwen srëm wenyua, desa man karek san dep wan-wan da gwibirin. Kirekam de zini mes hen te-alasa de zëre mo boton nakon gulin gwen hap de orana dam dasindak. Zen zep sa Alap heip gulu. ¹⁵ Yasik tabin hip de zini in mes ora dam-damna baes nëblak, zep hëndep gwa san dep ësyalhek– men kirekam hen Beyor Bak mo tanena Bileyam Bak syal hekake. Bileyam in hen man zëre mo tawa tabin karek nakon de te-alasa gulin gwen hap hole-hle gwe-gweka. ¹⁶ Hwëna zen in zep Alap damnak dei yul gubluka– zëre mo keledaina in kim oranak owas hap zi olkam jalse gweblakaye, dekam de zëre mo mamakkam de syala insa baes gwibin hip.*

¹⁷ Yasik tabin hip de zini in, zen men kiye– dobe jop dan enna. Zi de ë nakon akenna tim gunkum, “Dobena ki.” Hwëna hom tol. Zini in hen o il ti gwen srëmnak de okawen makan. Okawensa de hla tankam dekam de anakan syal-syal gwen, “Namen sa ona il tila.” Hwëna hom tol. Zini in hen kirekam: Èse hlauludanak dekam kil tibinkim, “Zini an dawem-dawemna.” Hwëna Alap mes zëbe mae hap bwina sërkam de kawesin tangan naka hamal gul guzimki. ¹⁸ Yasik tabin hip de zini, zen hen anakan ëgwë gwenan: Zëre mae mo boton olkam zënaka bën-jana da gwibirin. Hen men zen sap ora gwa-gwasa de hli tan hap ëalp gwe-gwe’an, hwëna yasik tabin hip de zini in zol makare naka eiyas da gwibir-zimnin– anakan de gubirida gwenkam, “Haen, nen de kirekam nëre mae mo hole-hle san ang ta gwenkam, Alap molya nësa husus gwibiridaka.” Hëndep dekam zep etan auhu-kama hole-hle san hen kahalo san dep nolëlwandahal gwenan. ¹⁹ Zen anakan kil nil gwenan, “Nen mese Kristen zi mo kirekam de lowehen nakon ëhil gwe hanak. Nen tahalebin srëm nike lowehe gwenan.” Hwëna auhu-kama hole-hlena mes tahalebik, sap zëre mae mo hole-hlena in zen sil tibirhal gwenan. Sap tingan men zen zëre mae mo hole-hle san ang ta gwenan, hwëna hole-hle enlalana in mes zëno mae mo enhona al tak.*

²⁰ Kwasang tol! Diki ngaya tabin hip de Zini Bian Yesussu de tame tankam nen eiwa ema auhu-kama hole-hle nakon ëhil gwe hana gwenan. Hwëna men zen Yesussu de tame tan nakon etan desan dep lwan dahal gwenan, ki zen banakan molya etan hulenna in kon wet so gwek, hen zen mes

* **2:16** 2:16 Bil. 22:1-35 * **2:19** 2:19 Yoh. 8:34; Rom. 6:16-17 * **2:20** 2:20 Mat. 12:43-45; Ibr. 6:4-6

tangan zère mae hap de karekna mam nuk.*²¹ Eiwa, kwasang tol! Zen ora dam-damsa de tawa gweblan srèmkam de tinni maka èsam gwesik. Dekam Alap molya sèrkam karek tabi'inam. Hwèna zen mes Alap hon dikim ètal gwesin hip de orana tawa nèblak, hwèna man desan en de ang tan hap baes tak.²² Zep men kirekam zini ègu gwenan, zen zèbe mae hap dakastilzim'in-anakan mensa ègu gwenanye, "Lwana u sang-sang hap de wèk gwenkam, zèn sa etan twen-blala.*" Anakan hen ki ègu gwenan, "Gwe zahona sap esa hokam ngan tasili, hwèna eitinak sa etan tal hera."

3

Mae hap de ol: Yesus sa etan zi mo tame gun srèmnak lwahal zala.

¹ Ano dang tininak de aya-wal oso-wal, suratna ansaë ebe mae hap ale gulzim'in, dekam mesè suratna ebe mae hap dan sozimnin. Sap èe eno mae mo enlalasa dikim èse ta gwizimdin hibè dwam gwe-gwe'an- enho kles gwesin srèmkam ekakim lowehe gwèk.² Zep men desa Alap mo ol ayang gul gwen zini orep nen gubirida gwèk, hen men desa nèsa de ngaya tabin hip de Teipsinni Yesus nèsa gubirida gwèka, desa bahem eititi gwibin. Yesus mo dam tasibin zini, èe mesè desa ebe mae hap ayang ul gwizimk, hen angkam èe, Petrus, mesè enlala sobiridanna emsa dan sozimnin.

³ Nonol tanganna ansa emki enlala gwe-gwibin: Aumwa hap denak zi mo hole-hle enlalana sa tangan taman kini gwerà. Hen dekam emsa sa anakan swrè da gwibir,⁴ "Em ema èkil gi'in, Yesus sa etan lwahal zala." Hwèna

nonol men zen sap daibliblak, zen mes nama de sap èsbla tine gwennak hèndep juwesik. Alap kim okamana ansa yang gulsuku hèndep angkam, kina ki banakan mae man wet gwesin!"*

⁵ Hwèna zen hom ola ansa de enlala gwibin hip èdwam gwe-gwe'an: Nonol lone sennak Alap ngli naban okama naban am ol-gun enkam yang sosuku- hina kim kles son hap gubirki hen otde weyana kim aha-erenak de tagal gwesin hip gubirkiye. Okamana an dekam zep hatasek.*⁶ Dekam zep hèndep weyakam orep de okamana insa timbwas gulk- ho namwa yala insa kim hatan hap gubirkiye.⁷ Hen kirekam sa etan Alap angkam de okama naban ngli naban ol-gun enkam timbwas sola. Dekam hwèna syaukkum sa. Zen angkam kirekam de hen timbwas son hap lam so'ara- aumwa hap de klis gun hup de yaklana iwe kim de hata'akye. Zen dekam sa hen syauknu inkam Zènaka de betek gweblan srèm wenyà insa timbwas tabiri.

⁸ Hwèna aya-wal oso-wal, ansa bahem èeititi gwibin: Bian Alap hom zi mo kim yakla naban ben naban ait gwibirida. Nèno mae mo aitbinkim seribu tahunna, zen hwèna Bian hap san de aha-ere yaklana kiye. Bian mo aitbinkim yaklana aha-en, hwèna nèbe mae hap holona seribu tahun.*⁹ Bian hom zère mo gu-gubiridansa de syal gwibin hip holo gwe'aramen kirekam zini anakan tim nul gwenan, "Yesus ba hap hata srèm gwe'ara?" Hwèna Zen kwasang tol hap nèsa eissibirida'ara- nen dikim sap nère mae mo karek-karek nakon èhalen hap. Zen hom aha mae nìk de tin hip dwam gwe'ara. Zen hwèna kitak de

* 2:22 2:22 Ams. 26:11 * 3:4 3:4 Mat. 24:48-51; 1Tim. 4:1; Yud. 18 * 3:5 3:5 Kej. 1:6-10

* 3:8 3:8 Mzm. 90:4 * 3:9 3:9 1Tim. 2:4

ëhalenkam de ëngaya gwen hap sap dwam gwe'ara.* ¹⁰ Hwëna Bian Yesus mo lwa halzan hap de yaklana, zen sowë zi mo kim sa lwal. Dekam nglina auku mamkam de tadre gwen naban sa jek-jak nër. Hëndep dekam sa yakla nwena, keisni, hen benna ëhwasder- hëndep okamana hen zi mo syal gwibin kire-kirena kitak. Banakare maena molya lwak.*

¹¹ Zep kirekam insa lwa'an, nen de deban ëtimbwas gwen srëm hap, a kirekam nen ëliwehen: Dam-dam enkam nen lowehe gwen- Alap en hon de ëtal gwesïnkim. ¹² Deban salok-salokkam nen anakare enlala naban lowehe gwen, "Diki namen de Yesus hata zankam aïris tangan." Aumwa hap de yaklanak nglina an sap sa hwasdera, hen keis maena sap sa sal-sal hap ëho gwer, ¹³ hwëna nen okama ëse naban ngli ëse nabane kara ei gwizim'in- men kirekam Alap hamal hap nësa gu-gubirida gwekake. Zëwe dam-dam enkam de lowehe gwen en nik sa biti gwer.*

¹⁴ Zen in zep, aya-wal oso-wal, sap nen ema kirekam ngein sin dep dena insa kara ei gwibi'in, zep nen dawem enkam ëalp gwe-gwen- dekam de zëre mo nwe-nak enlala karek-karek srëmkam hen ëkun gwen srëmkam lowehe gwen hap. Kirekam de lowehe gwenkam, ki nen zëre mo taha terenak esa lowehe gwer. ¹⁵ Hen nen ki Bian Yesus mo lwa halzan hap de yakla hap anakan ëenlala gwe-gwen, "Zen sap sa holo gwe- era, sap ahakon zen dekam sa hen ëngaya gwer." Alap mes nëno mae mo dang tininak de ayana Paulus hup enlala blala zerblaka, zen in zep hen kire hap

dena* ¹⁶ tïngare zëre mo suratnak nëbe mae hap ale gul gwizimki. Zëno suratnak hen ki- olk san de enlala nabare naye. Yesussu de taïblïblannak de ëtatete gwen srëm wenya hen tame gun srëm wenya zep desa karekkam dam nulsuk gwenan. Zen hen Alap mo aha ol ale gunnu kirekam hen totoresä srip gulsunkum namblak nul gwenan, hëndep ahakon zep hëndep syauk sun dep de ora san lwan dahal gwenan.

¹⁷ Zep ano dang tininak de aya-wal oso-wal, ëe in zebë hamal hap suratkam emsa enlala sobiridal. Zen in zep salok-salokkam em lowehe gwen. Karek gol gwen zi mana emsa gwa san dep sil dïbirhal gwenank. Sap em mese Bian onak ëtal gwesik. Dekon ema hwëna altïlink. ¹⁸ Diki nësa de ngaya tabin hip de Zini Bian Kristus Yesussu de tame tankam hen kwasang-kwasang zemka de tame gunkum em ëtatete gwe zahan.

Dikire zëno bosena angkam hen hëndep denaban teip nulsuk gwe-blak. In eiwa.

* **3:10** 3:10 Mat. 24:29; 24:35; Luk. 12:39; 1Tes. 5:2; Why. 16:15 * **3:13** 3:13 Yes. 65:17; 66:22; Why. 21:1-8; 21:27; 22:14-15 * **3:15** 3:15 Rom. 2:4; 1Tes. 5:4-11; 2Ptr. 3:9

Yohanis mo surat

Mae hap de ol: Alap mo Tanena Zen eiwa zi tangankam hata zaka.

¹ In kim Alap okamana ansa yang gulsuku,

Zini in mes Alap han ë gweka.*

Zëno bosena “Alap onakore ëngaya gwen hap de Ol.”

Hwëna okamanak kim hata zaka, ëe ama Desa sane la gwëk, hen ëre mae mo nwekam kara la gwëk.

Ëe ama ëre mae mo tahakam hen olk la gwëk.

Zebë hëndep dawemkam tangan tame lak.

² Nësa de hëndep denaban ngaya tabin hip de Zini in kim hata zaka,

ëe ama Desa ëre mae mo nwekam hla la gwëk.

In zebë angkam ebe mae hap eiwa ulzim'in,

“In eiwa Zen tangan– nësa de ngaya tabin hip de Zi niye, Bian zëre han men Zen ë gwëkake.

Bian Desa nër hom abe mae hap damnak zertreizimki.

³ Zëno bose tanganna Kristus Yesus.”

Sap ëe insa ësane gwe-gwëk hen hla kul gwëk,

in kim asa golëlowehe gwëka,

in zebë desa ebe mae hap eiwa ulzim'in–

Eirzi-Bia dekakim nësa aha-ere enlalakam

isrip-sri naban olëlowehe gwëka.

⁴ Zen in zebë ebe mae hap ale gulzim'in–

aha-ere enlalakam de lowehe gwenkam dikim nëno mae mo isrip-sri taman kinï gwen hap.

Ngatannak de lowehe gwen zi mo kim de lowehe gwen hap de ol:

⁵ Ëe ama emsa tawa labi'in– aena mensaë Kristus hon ësane gwe-gwëkke: Alap Zen lalak enna. Zëno enhonak kawesinnï hom tangan. ⁶ Zep men zen

anakan ëgu gwe'an, “Ëe an Alap hanë aha-ere enlalakam zergwë gwe'an,” hwëna zen de nama kawesinnik de lowehe gwen zi mo kim gwëna, ki zen boton tamna hen sap de ora san gwë ha'ara.

⁷ Hwëna nen de ngatannak de lowehen zi mo kim enho nakon ëlalak gwe zahe gwenkam, men kirekam ngatan zini Alap Zëna enho lalak en nik gwë gwenda, nen hen esa tangan aha-ere enlalakam isrip-sri naban lowehe gwer. Dekam hwëna nen de banakare karek maenak zarankam, Alap man nëno mae mo karekna inša Tane Zem Yesus mo kalkam nëp ngan gulsuk gwizimmira.

⁸ Zi de anakan zabenna, “Ano karekna hom,” zen hwëna zënaka anakan boton ta gwe'ara, “Ëe an zini dawemna.” Kirekam men zen ëgu gwenan, zëbon mae onak eiwa de enlalana hom tangan.

⁹ Hwëna nen de Alap hon anakan ëkira gwe-gwenkam, “Ëe mesë kirekam karek gwëk,” dekam sa Alap nëno mae mo karekna insa nëp tap gulsuk gwizimdi, hen nëno mae mo kareksa de gon hap de enlala dowe hananna insa sa nëp hom ta gwizimdi. Alap zëre mo gu-gubiridanna Zen man tangan sul sone gwizimmira. Zep nen de nëre mae mo karek-kareksa zëre hon ëkira-kla gwe-gwëna, Zen bëjen nëp tap gulsuzim srëm gwen.* ¹⁰ Alap mo olak anakan lwak,

“Tingare zini kareksa nol gwenan.”*

Zep zi de anakan zabenna, “Ano karekna hom,” dekam hwëna man nwe-mase gwenan– san de Alapsa de anakan gublunna,

* 1:1 1:1 Yoh. 1:1

* 1:9 1:9 Mzm. 32:5; Ams. 28:13; Yes. 1:18

* 1:10 1:10 Rom. 3:9-20

“Alap Zen boton tamna.” Kire zinik Alap mo ola man jawe guk hana gwenan.

2

¹ Ano walas, ëe mae habë ebe mae hap ale gulzim'in: Em ekakim kareknak altil srëm gwëk. Hwëna aha mae nik de kareknak zarankam, desa de mas gweblan hap de Zini ki. Zen Bian Alap mo alp nakon zau'ura. Zen enhö kles gwesin srëm Zini Kristus Yesus. ² Zen Zen nëbe mae hap Zënaka zerguku- nëno mae mo karek-kareksa dikim ngan gulsuzimdin hipye. Hwëna nëno mae en moka hom. Zen hwëna kitak de okamanak de zini nëno mae mo kareksa dikim ngan gulsuzimdin hip tilki.

³ Nen de Alap mo ol san enlala tatete naban ang ta gwenkam, dekam man tangan dam gwesinin, “Nen mese Alapsa tame lak.” ⁴ Hwëna Alap mo ol san de ang gwe-gwen srëm nik de anakan gunnu, “Ëe mesë Alapsa tame tak,” zen man boton gwe'ara. Kire zinik eiwa de enlalana hom tangan.* ⁵ Hwëna nen de Alap mo ol san enlala tatete naban ang ta gwenkam, dekam zëre onakore kwasang-kwasangna sa nëno mae mo enhonak bil gwe-gwer. Zep nen Kristen zini a kire nakon esa nënaka dam lasik gwibir: ⁶ Men zen anakan gunnu, “Ëe mesë Kristus hun zeraha-en gwëk,” zen dikire zëno kim kwasang naban gwë gwëk.

Kristen bose zemka de kwasang gwibirida gwen hap de ol:

⁷ Ano dang tininak de wenyä, ëe an ol ësesa homë ale gulzim'in. Hwëna men desae orep ësane gwe-gwëkke, desaë etan ebe mae hap anakan ëse gulzim'in,

“Kristen bose omka em kwasang gwibirida gwen.”* Zep ola an angkam en home ësane gwe'an. ⁸ Yesus nonol nëbe mae hap de kwasang hap zëre mo timni ërak makan lonezimki- nen dikim hen kirekam nënaka kwasang gwibirida gwen hap. Zep kwasang hap de tawa ta gwibinni ansa hap nen blalen gwe-gwibin. Zen ëse en nik zen nëbe mae hap lwa gwizimdin. Sap dekam okama kawesinnik awe, nëno mae mo lowe henna man nwe-mase gwe-gwenan- san de Alap onakore ngatan de zilbir anenna kiye. Dekam kawesinni man jek-jak gwe-gwenan. ⁹ Zep zi de anakan gunkum, “Ëe ngatannakë gwë'an,” hwëna zen de Kristen bose zemka husus gwibirida gwenna, zen ki nama kawesinnik gwë'ara. ¹⁰ Diki men zen Kristen bose zemka kwasang neibirida gwenan, zen zen ngatannak lowehe gwe'an. Kire zi mo enhonak kawesinni hom. Zep zen molya ahasa ora srëm san dep titi da gwibik. Zëna hen molya desan sek gwëk. ¹¹ Hwëna men zen Kristen bose zemka husus neibirida gwenan, zen nama kawesinnik lowehe gwe'an, hen kawesinni iwe ëbute halasen gwe'an. Zen hom anakan tame nu'in, “Ëe angkam ora srëm sanë sek gwe'an.” Sap kawesinni in mes zëno mae mo nwena tahalebir-zimk.

Okamasa de ensa lwa gwibin srëm hap de ol:

¹² Kitak de ëKristen gwen wenyä, em in zen ano walaskam de gwibirida gwen wenyaye. An zebë ebe mae hap ale gulzim'in, sap Bian Alap mes eno mae mo karek-karekna Yesus mo syala kon tap gulsuzimki.

* 2:4 2:4 Yoh. 14:15; 14:21-23 * 2:7 2:7 Yoh. 13:34

13 Em in zene nonol Yesussu laibliblak, em in zebe Kristen zi mo bi wal makan lowe he'an. In zebê ebe mae hap ale gulzim'in, sap em mese tame lak- men Zen Alap han nonol lonesen nakon è gwekaye.

Hen em ahakon in zene angkam laiblibla'an, em wal sei-siwirkim de gubirida gwen wenyä. In zebê hen ebe mae hap ale gulzim'in, sap em mese ètawa gwek-dowal mo kigisa de kirekam zauk gublu kini gwen naye.

14 Zep tingare ano walaskam de gubirida gwen wenyä, èe mae habè ebe mae hap ale gulzim'in: Sap em kitak mese Bian Alapsa tame lak.

Bi walkam de gubirida gwen wenyä, èe mae habè ebe mae hap ale gulzim'in: Sap em mese Yesussu tame lak- men Zen Alap han nonol lonesen nakon è gwekaye.

Wal sei-siwirkim de gubirida gwen wenyä, èe mae habè hen ebe mae hap ale gulzim'in: Sap em mese Alap onakore sosonna ulink. Em ema Alap mo ola urensik gwe'an. In zebe dowal mo kigisa yauk gublu kini gwe'an.

15 Zep auhu-kamana bahem etan enna lwa gwibin, hen okamanak de kire-kirena bahem enna lwabirida gwen. Men zen auhu-kamana ansa enna nola gwibirin, zen hom Biansa enna nola gweblanan.* 16 Sap kitak men desae okamanak enna ola gwibirin, an zen:

nère mae mo tim nikore hole-hlena,
nwekam de hlaunkum de hole-hlena,

hen bolte-bolte enlalana. Zen kitak Bian onakore naka hom. Zen nère mae mo auhu-kama tim nikon wet so gwenan.* 17 Auhu-kamana an sa jek-jak gwer. Hen auhu-kama hole-hlena, zen hen sa jek-jak gwer. Hwëna men zen Alap mo dwam gwibinni syal nei gwibirin, zen hëndep denaban sa lowehe gwer.

Kristus mo jal zi de hatazan hap de ol:

18 Ano walas, nen angkam aunwa hap denake lowe he'an. Zep men kirekam aunwa hap de yaklanak dep dena emsa tawa da gwibik, zen kirekam angkam lwa'an. Zen anakan emsa tawa da gwibik, "Kristus mo jal zini sa hata zala." Zep jal zini insa de ngeirblizan hap de zini angkam mes yaing gwezal. Zep man tangan dam gwesi'in, "Nen angkam aunwa hap denake lowe he'an."*

19 Kristus mo jal zisi de ngeirblizan zini in nonola sap nèbon mae botonkam bitì gwe-gwezak, hwëna ki zep etan wet so gwe-gwek. Eiwakam de bitì gwenanam, ki nama maka nèbon mae lowe he'an. Hwëna in mae hap ki lwak: Nen dikim anakan tame tabin hip, "Zen eiwakam hom bitì gwek."*

20 Hwëna nen kire zisi ema tame la gwibirin. Sap nèbe mae hap Alap mes zère mo Enhona hlè ta sonezimki. Zen in zebe eiwa de tawa tabinni dam ulsuk gwenan. 21 Èe kimè ebe mae hap de ale gulzimdin hip enlala gwe'ak, èe homè emsa anakan enlala gwibiridak, "Zen hom eiwa dena tame nu'in." Hwëna èe ama emsa enlala gwibiridak, "Zen man eiwa de tawa tabin niban botonkam denaban kles noso gwe'an."

22 A kire nakon esa Kristus mo jal zini insa de ngeirblizan zini

* 2:15 2:15 Mat. 6:24; Yak. 4:4 * 2:16 2:16 Kej. 3:6; Mat. 4:3-10 * 2:18 2:18 Mat. 24:5; 24:24; 2Tes. 2:3; 1Yoh. 4:3; 2Yoh. 7 * 2:19 2:19 Yoh. 10:26-28; Kis. 20:30

insa dam lasik gwibir: Yesussu men zen anakan zersinni, “Zen nësa de ngaya tabin hip de Zisi hom”– zen zen. Kirekam de gunnu, zen man anakan de gun nuban apde në'an, “Bi Zem in hom Tane zemka zer soneka.” Zep kire zini zen Eirzi-Biasa man teisyasi'ira. * 23 Hen Yesussu de anakan zersinni, “Zen Alap mo Tanesa hom,” dekam man hen dam gwesinin, “Zini in hen Bian Alapsa hom tame ta'ara.” Diki men zen anakan gunnu, “Yesus Zen eiwa Alap mo Tane,” ki zen mes eiwa Eirzi-Biasa tame soka.*

24 Zen in zep, Kristus hup de ola men desa nonola kon emsa tawa da gwibik, emki desa dawem enkam enhonak gwirensik gwen. Zen diki dekam esa Eirzi-Bia han iaha-en gwer. 25 Hen nen de kirekam ziaha-en gwenkam, dekam mese hēndep de lowehe gwen hap dena ulink– men kirekam Yesus Zēna nësa gu-gubirida gwekaye.*

26 An kitak mesē ep ale gulz-
imnin, sap zini man emsa ora srēm san dep tūti da gwibirin. 27 Hwēna Kristus mensa zēre mo Enhona nëbe mae hap hlē ta sonezimki, Zen nama eno mae mo enhonak lwa gwe'ara. Em in zebe aha zisi zen de emsa ol ēsekam tawa ta gwibin hip leibirida srēm gwe-gwe'an. Sap Alap mo Enhona Zen eiwa denaka nësa tawa ta gwibirida– kitak mensa Yesus hun dikim zeraha-en gwen hap dena dwam ei gwibirinye. Zen bëjen boton gwen. Zep Yesus en han de zeraha-en gwennek em tatem ēzauk gwen– Alap mo Enhona

men kirekam nësa tūti ta gwibiri-dake.*

28 Zen in zep, ano walas, zēre han de zeraha-en gwen ennak em lowehe gwen. Ki Zēn de etan lwahal zannak de zertowenkam, aha-ere enlalakam esa ērtower. Ki nen molye zēno nwenak saher hap ēhu-huk gwehek. 29 Sap nen tawana, “Alap Zen lalak en nik gwē gwenda.” Zen in zep tangan dam gwesik gwenan: Men zen dam-dam enkam lowehe gwenan, zen Alap mo wei-wik gun walas.

3

Alap mo walas de kirekam lowehe gwen hap de ol:

1 Emki ēenlala gwen: Bian Alap mes kwasangna nëbe mae hap sowehen tangankam golz-
imki, zep hēndep nësa gubiri-daka, “Em ano dang tūni tabin walas.” Eiwa, wehasa hom, nen eiwa zēno walas tangan!* Hwēna auhu-kama enlala zini molya nësa anakan tame da gwibik, “An Alap mo walas,” sap zen hom Yesussu anakan tame dak, “Yesus Zen Alap mo Tane.” 2 Ano dang tininak de wenyā, nen an angkam eiwa zen– “Alap mo walas”kam de gubiridan wenyaye. Hwēna Zen hom nëbe mae hap golzimki-dekam de anakan tame gun hup denaye, “Alap mo walasna nen kirekam esa ēliweher.” Hwēna nen tawana: Yesus de etan lwahal zankam, zēno kim esa ēliweher. Sap dekam damkam esa kara la gwer, zep zēno kim esa ēliweher.* 3 Zep nen men zene kirekam ēenlala gwe-gwe'an, “Ēe

* 2:22 2:22 Yohanis beyakam suratnak awe Kristen zini nënaka de dam tasik gwibin hip dena ale gulku – hen yasik tabin hip de zisi de dam tasik gwibin hipye. Bol zaun tanganna, Yesussu de taibliblankam, hen taibliblanna insa de gwēn nakon enlala tatete naban goltrē gwen hap. Nonol tanganna nënaka de kwasang gwibirida gwenkam de goltrēn. (1Yoh. 2:3-6; 2:9-10; 2:22-23; 3:10; 3:14-15; 4:1-6; 4:13-16; 4:18; 4:20-5:5; 5:12) * 2:23 2:23 Yoh. 14:6-7

* 2:25 2:25 Yoh. 3:15; 5:24; 6:40 * 2:27 2:27 Yoh. 14:26; 16:13-14 * 3:1 3:1 Yoh. 1:12-13;

Rom. 8:14-17; Gal. 4:6-7; Ibr. 2:11-14; 12:5-10 * 3:2 3:2 2Kor. 3:18; Plp. 3:21

asa Lalak Zini Yesussu zertower,” nen zebe nère mae mo enhona lalak la gwibirin.

⁴ Zini men zen karekna nol gwenan, zen Alap mo olsa kim ja-ja nul gwenan. Sap kitak de karekna mensa zini syal nei gwibirin, zëno ausuna kitak Alap mo olsa dikim ja-ja gun hup dena. ⁵⁻⁶ Zep men zen Yesus hun zeraha-en gwenna, zen bëjen kareksa gol tine gwen. Sap nen tawana: Yesus Zen nëno mae mo karek-kareksa de ngan gulsuzimdin hip hata zaka. Sap Zëbon onak hom tangan- karek mae naye. Hwëna men zen karekna nol tine gwenan, zen Yesussu de tame tan srëm wenyä hen taïblïblan srëm wenyä.

⁷ Ano walas, men zen ora srëm san dep emsa titi da gwibirin, bahem salbirida gwen. Men zen dam-dam enkam ëzauk gwenan, zen diki zen Kristussu nërto'an, sap Zëna dam-dam enkam zauk gwenda. ⁸ Hwëna men zen karekna nol tine gwenan, zen eiwa dowal mo kigi mo bi gwibiridan walas. Sap dowal mo kigina in zen nonol lonesen nakon karek gonna kon gwesik hanaka, hëndep angkam nama gol tine gwenda. In zep Alap mo Tanena in hata zaka- zëno syal karekna insa dikim dri yulsublun hap.* ⁹ Zep Alap mo wei-wik gun walasna, nen bëjen kareksa de gol gwen ennak lowehe tine gwen, sap Alap mo Enhona, Zen enho nakon nësa golëgwë gwenda. Nen sap kie kareknak altil gwenan. Hwëna nen bëjen zëwe en ëdohon gwe-gwen, sap nen an Alap mo sipni.* ¹⁰ Zep a kire nakon esa zisi tame la gwibir, “Zen Alap mo walas,” ahaksa, “Zen dowal mo kigi mo walas”: Men zen dam-dam enkam ëzauk gwenan, zen Alap mo

walas. Hwëna men zen kirekam ëzauk srëm gwe-gwenan, zen Alap mo walassa hom.

Hen men zen Kristen bose zemka kwasang neibirida srëm gwe-gwenan, zen hen Alap mo walassa hom.

Kristen bose zemka de kwasang gwibirida gwen hap de ol:

¹¹ Em kime ëKristen gwëk, dekam zep anakan emsa tawa da gwibik, “Kristen bose omka em kwasang gwibirida gwen.” ¹² Nen bap nen Kaen Bak mo kim ëgwë gwen- men zen oso zemka zip sokaye. Zen in dowal mo kigi mo bi gweblan walas. Zen mae hap zip soka: Sap oso zem in dam-dam enkam Alap mo nwenak gwë gwëka. Hwëna zëna kareksa gol gwëka. In zep husus gweblaka.* ¹³ Zep aya-wal oso-wal, bahem tenggwanbirida gwen- auhu-kama enlala zi de emsa husus gwibirida gwen naye.* ¹⁴ Sap menkam nen juwen ora sane sek gwe'ak, hwëna angkam mese ëngaya gwen hap de orana dam lasil. Nen zebe nère mae mo Kristen bose walya kwasang eibirida gwenan. Zen in zebe hen anakan nënaka dam lasik gwibirin, “Nen angkam ëngaya gwen hap de ora sane sek gwe'an.” Zep a kire nakon esa zisi tame la gwibir:

Kristen bose zemka men zen kwasang neibirida srëm gwe-gwe'an, zen nama tin hip de ora san sek gwe'an.

¹⁵ Hen Kristen bose zemka de husus gwibirida gwenna, zen nwe-masena apdenak-zi ta gwen zi nibanye. Kirekam de ëgwë gwen zini, zen hen nama tin hip de ora san sek gwe'an.*

* 3:8 3:8 Yoh. 8:44 * 3:9 3:9 1Yoh. 5:18 * 3:12 3:12 Kej. 4:8 * 3:13 3:13 Yoh. 15:18-25
* 3:15 3:15 Mat. 5:22; Why. 21:8

16 Yesus kim nësa dikim ngaya tabin hip Zënaka sosok taka, nen dekon zebe anakan dam ulsuk, “Kwasangna zen kirekam.” Zen in zep nen hen diki kirekam nen nënaka kwasang gwibirida gwen, hëndep nen hen nen nëre mae mo timni sosok gul gwen—aha zisi dikim ngaya ta gwibin hipye.* 17 Hwëna emki ëenlala gwen: Zi de tahalha srëmkam gwë'anam, zen de anakan tame gu'unam, “Ano Kristen bosena wakin tahalhakam gwë gwenda,” hwëna zen de mas gweblan srëmkam, dekam man tangan dam gwesinën, “Alap onakore kwasangna hom tangan zëbon onakye.”* 18 Ano walas, nen bap nen ëk enkam Kristen bosyansa waba hap kwasang gwibirida gwen. Hwëna nen diki eiwakam nen kwasang gwibirida gwen—dawemsa de goltrei gwizimindikim.

19-20 Nen de kwasangsa kirekam goltrei gwizimindikim, zen dekam zebe nënaka dam lasik gwibirin, “Nen an eiwa Bian Alap mo bi gwibiridan walas sake.” Sap eiwa kirekam, hwëna nen kime Alapsa abe la gwenan, dekam zep hwëna titik gwen enlalana enhonak anakan hata gwenda, “Èe ba hap de Alapsa goltit seblan hap?” Hwëna Alap Zen kitak zi mo enhona tame ta gwizimnira. Zep Zen man nëno mae mo enhonak de titik gwen enlalana insa nëp tame ta gwizimnira. Hwëna Zen hom kire hap nësa husus gwibirida gwenda. Zen in zebe Alapsa de abe ta gwenkam nëre mae mo enlalana anakan sè la sone gwibirin, “Èe an zëre mo walas sake. Zep èe ba hap de titik gweblan hap?” 21 Ano dang üninak de wenya, nen de Alapsa

abe tan nakon titik gwen srëmna, ki sap esa banakare mae hap saher srëmkam abe la gwer.* 22 Sap dekam anakane dam ulsuk gwenan, “Èe ama zëre mo ol san hen dwam gwibin sin ang gwegwe'an.” Kirekam de enho nakon titik gwen srëmkam abe tanna, dekam zebe ulin gwenan. 23 An zen tangan zëre mo ola—nen de desan ang ta gwen hap denaye:

“Ano tanena Kristus Yesusu em taibliblan, hen enaka em kwasang gwibirida gwen.”*

24 Men zen kirekam Alap zëre mo ol san enlala tatete naban ang ta gwenan, zen mes zëre han nëraha-en gwek, hen Zen mes deban mae golëaha-en gweka. Hen nëbe mae hap mes zëre mo Enhona ing ta sonezimki, nen in zebe anakan dam ulsuk gwenan, “Eiwa, Zen mes tangan nëban mae golëaha-en gweka.”*

4

Mae hap de ol: Nen zëre mo tawa tabin nikon esa yasik ta gwibin hip de zini dam lasik gwibir.

1 Ano dang üninak de wenya, bahem na-en taiblibirida gwen—zini men zen ebon mae onak anakan ëgu gwe'an zalaye, “Èe an Alap mo Enho nakore olsa de ebe mae hap ayang gul gwizimdin hip de zi.” Sap yasik tabin hip de zini mes beyakam yaing gwezak. Zep emki akasibirida gwen—dekam de anakan tame tabin hipye, “San ha zëno mae mo tawa tabinni Alap onakorena? San ha Zëbon onakore naka hom?”* 2 Zi de damnak anakan tonbirida gwenna, “Kristus Yesus Zen eiwa zi tangankam hata zaka,” zen dekam de dam

* 3:16 3:16 Yoh. 10:17-18; 15:13 * 3:17 3:17 1Tim. 5:8; Yak. 2:15-16 * 3:21 3:21 Ibr. 4:16 * 3:23 3:23 Im. 19:18; Mrk. 12:31; Yoh. 6:29; 13:34; 15:12; 15:17 * 3:24 3:24 Rom. 8:9 * 4:1 4:1 Ul. 13:1-5; Yer. 23:9-22 * 4:2 4:2 1Kor. 12:3

tasin, “Zëbon eiwa mes Alap mo Enhona ing gwe heka.”* ³ Hwëna zen de anakan gunkum, “Yesus zen zi tangankam hom hata zaka,” kire zini zen Alap mo olsa hom ayang gul gwe'ara. Zen hwëna Kristus mo jal zi mo olsa ayang gul gwe'ara. Emsa mes anakan tawa da gwibik, “Kristus mo jal zini sa hata zala.” Hwëna zëno enhona angkam man okamanak syal gwe'gwe'ara.

⁴ Ano walas, nen an hwëna Alap mo wei-wik gunnu, nen zebe yasik ta gwibin hip de zi mo tawa tabinni insa ja kul guk kinï gwenan. Sap Alap mo Enhona men Zen nësa ing gwe hebiridaka, Zen Zen–sosen Zi niye. Dowal mo kigi mo enhona in zen auhu-kama enlala zinik ing gwehe gwenda, zen soson naka hom.* ⁵ Yasik ta gwibin hip de zini, zen hwëna auhu-kama enlala zi. Zep zëno mae mo ol toranna hen auhu-kama enlala en san. In zep ahakore auhu-kama enlala zini desa i-san i-san neibirida gwenan. ⁶ Nen an hwëna Alap mo bi gwibiridanna. Zep nëno mae mo ol toranna, zen Alap onakorena. Men zen Alapsa tame dak, zen en zep nësa nasalbirida gwenan. Alap mo walaskam de gubirida gwen srëm wenya, zen zep nësa nasalbirida srëm gwe-gwenan. Nen dekon zebe anakan kles oso gwenan, “An eiwa Alap mo Enho nakore naka ayang gul gwe'ara,” ahaksa, “An yasik tabin hip de zi.”

Alap mo kwasangnak de lowehe gwen hap de ol:

⁷ Ano dang tininak de wenya, nen nënaka kwasang gwibirida gwen, sap kwasangna zen Bian zëre onakon nëp hata gwiziminzal. Tingan men zen kwasang

naban lowehe gwenan, zen Alap zëre mo wei-wik gun walas hen Zënaka de tame ta wenya. ⁸ Men zen kwasang srëmkam lowehe gwenan, zen hom Alapsa tame da'an. Sap Alap Zen kwasang-kwasang enna. ⁹ Zen in zep Alap Tane aha-ere zemka nësa dikim ngaya tabin hip zer soneka. In zebe anakan dam ulsuk gwenan, “Eiwa, Alap mo nëbe mae hap de kwasangna mam tanganna.”*

¹⁰ Nen home orep Alapsa enna ola gweblak. Hwëna Zen en sërkam nësa kwasang gwibirida gweka, zep hëndep Tane aha-ere zemka nëbe mae hap de kwasang hap zerguku–nëno mae mo kareksa dikim ngan gulsuzimdin hipye.*

¹¹ Ano dang tininak de wenya, Alap in kirekam nësa kwasang gwibiridaka, zep nen hen kirekam nen nënaka kwasang gwibirida gwen. ¹² Zini nen hom tangane Alapsa nwekam hla la gwenan. Hwëna nen de nënaka kwasang gwibirida gwenkam, dekam zep nwe-mase gwe-gwenan: Alap man nësa golëaha-en gwe'ara, hen zëno kwasangna dekam zep nëno mae mo enhonak bil gwe-gwenan.

¹³ Zen mes zëre mo Enhona nëbe mae hap zezimki, nen in zebe anakan dam ulsuk gwenan, “Nen mese Deban ëraha-en gwek, hen Zen nëban mae golëaha-en gwe'ara.”*

¹⁴ Èe zëre hon de ang ta gwen wenya, èe kië ëre mae mo nwekam Yesussu hla la gwek. In zebë angkam anakan eiwa de gul gwizim'in, “Bian Zen eiwa mes Tane zemka zer soneka–okamanak de zisi dikim ngaya tabin hipye.” ¹⁵ Zep men zen anakan gu gwenna, “Yesus Zen eiwa Alap mo Tane,” kire zini zen mes Alap han zeraha-en gweka, hen Alap mes deban zeraha-en

* 4:4 4:4 1Yoh. 5:4-5 * 4:9 4:9 Yoh. 3:16 8:15-16; 2Kor. 1:21-22

* 4:10 4:10 Rom. 5:8-10 * 4:13 4:13 Rom.

gweka. ¹⁶ Zep angkam nen mese tangan Alap mo nëbe mae hap de kwasangna tame uk, hen nen angkam ena tangan kwasangna insa blol eibi'in. Eiwa, Alap Zen kwasang-kwasang enna. Zep men zen kwasang naban lowehe gwenan, Bian mes deban mae goléaha-en gweka, hen zen mes Bian han nêraha-en gwek.

¹⁷ Kirekam de zeraha-en gwenkam, zen dekam zep zêre mo kwasangna nëno mae mo enhonak saltil gwenan, hêndep zen de bil gwenkam dekam saher srêmkam esa aumwa hap de klis gunnuk Alapsa értower. Nen mae hap esa êsaher gwe srêm gwer: Sap nen kim nënaka kwasang eibirida gwenan, nen dekam Yesus mo kime okamanak lowehe gwenan. ¹⁸ Zep bap nen Alapsa anakan aïri gweblan, "Zen sa nësa karek tabiri." Zi mo enhonak, Alapsa de aïriblan naban Alap onakore kwasangna in han bëjen siri nën. Alap onakore kwasang de nëno mae mo enhonak bil gwenkam, zen dekam zep Alapsa de aïriblan hap de enlalana jek-jak gwegwenda. Zep zi de nama Alapsa aïri gweblanna, dekam man dam gwesinin, "Zëno enhonak de Alap onakore kwasangna hom bil gwe'an." ¹⁹ Sap nonola Alap nësa kwasang gwibiridaka. Nen in zebe hen angkam Zëbon onakore kwasang naban lowehe gwenan.

²⁰ Zep zi de anakan gunnu, "Èe ama Alapsa ensa lwa gweblanan," hwëna zen de Kristen bose zemka husus gwibirida gwenna, zen boton tamna. Kristen bose zemka de kwasang gweblan srêmkam, zêre mo nwekam de hla ta gwen naka, zen ki hwëna banakan de hla ta gwen srêm Zini Alap ensa enna lwa

gweblan hap? ²¹ Sap Bian mes nësa gwibiridaka, "Zini men zen Asa enna nola gweblanan, zen diki Kristen bose zemka zen hen kwasang gwibirida gwen."

5

Mae hap de ol: Nen dikim Yesussu taïbliblan hap, Alap mes nëbe mae hap ola eiwa de gulzimki.

¹ Men zen Yesussu anakan daïbli gweblanan, "Zen eiwa Alap mo Tane- nësa de ngaya tabin hip Dena," kire zini zen Alap mo wei-wik gun walas. Kire zini hen Bi zem Alapsa man ensa nola gweblanan, hen Alap mo wei-wik gun walas bose zemka man kwasang neibirida gwenan. ² Zep nen de Alapsa ensa lwa gweblankam, hen zëno ol san de enlala tatete naban ang ta gwenkam, dekam mes dam gwesinin: Nen esa hen Bian mo tingare wei-wik gun walasna kwasang eibirida gwer. ³ Sap men zen Alapsa enna nola gweblanan, zen sa zëno ol san ang ta gwer. Hen zëno ol san de ang tanna hom nëbe mae hap dohon-hon gwizim'in.* ⁴ Nen an Bian mo wei-wik gun walas. Zen in zebe auhu-kama hole-hlena ja kul guk kinî gwenan. Hwëna desa de jaul guk kinî gwen hap de sosonna, zen diki Yesussu de taïbliblan en nakone ulin gwenan.* ⁵ Men zen anakan daïbli gwebla'an, "Zen eiwa Alap mo Tane," zen zen auhu-kama hole-hlena insa ja nul guk kinî gwe'an. Kire srêm wenyâ bëjen.

⁶ Kristus Yesus Zen eiwa zi tangankam hata zaka. Te-lidak son nakon in zep zëno tim nikon ho naban kala ban wet nosok. Zen ho en hom wet sok. Hwëna kala ban ho naban dang gulblun weina in kon wet nosok. Zep man tangan dam gwesinin: Zen

* 5:3 5:3 Yoh. 14:15; 14:23-24 * 5:4 5:4 Yoh. 16:33 * 5:6 5:6 Yoh. 19:34-35

eiwa zi tangankam hata zaka.* Alap mo Enhona hen kirekam nëno mae mo enhonak eiwa gul gwenda, “Zen eiwa zi tangankam hata zaka.” Hen Bian mo Enhona Zen Bëjen boton gwen. ⁷ Zep Bian Alap mes dekam de nëbe mae hap eiwa guzimdin hip dena dan-ahan goltreizimki: *

⁸ Ahana hona in zen hlëwe hezak. Ahana kala in zen wet sok. Hen ahana Alap zëre mo Enho. Hwëna dan-ahare eiwa de gunnu in mo dam gulsunnu, zen aha-en. An zen: “Yesus Zen eiwa zi tangankam hata zaka.” ⁹ Zen zep hen anakan lwa'an: Dan-ahare zi de banakare maesa eiwa gunnu, emaka laiblibirida'an. An hwëna angkam Bian Alap Zën dan-aharena inkam eiwa de gu'ura-nen dikim hen anakan taibliblan hap, “Zen Zen eiwa- zëno Tane naye.” ¹⁰ Nen men zene Alap mo Tanena in sa laibli gwebela'an, Alap man nëno mae mo enhonak kirekam hen eiwa de gul gwenda. Zen dekam zebe tangan anakan dam lasik gwenan, “An eiwa Zen tangan.” Alap Zën mes ki kirekam nëbe mae hap eiwa de gulzimki, zep zi de kirekam Tane zemka taibliblan srëmkam, zen ki Alapsa gu gwebela'ara, “Zen boton tamna.” ¹¹ Hwëna Alap sap mes anakan eiwa de gul gwizimki, “Ère mo Tane naban de zeraha-en gwen wenya kip, Èe mesë hëndep de èngaya gwen hap dena goltzimk.” ¹² Men zen Tane zemka taibliblankam nëraha-en gwe'an, zen mes hëndep de èngaya gwen hap dena nulin. Hwëna men zen nëraha-en gwe srëm gwe'an, zen hom nul in'in.

Aumwa hap de ol zìm-zìm:

* **5:7** 5:7 Yohanis mo suratna ansa kim lun Latin olkam ale nul gwek, dekam zini man lun tangan awe mas gulku, “nëbe mae hap eiwa de gulzimdin hip dena ngatan zi mo langnak goltreizimki: Zen Bian Zëna, zëre mo ola, hen zëre mo Enhona. Hen dan-ahanna in, zen aha-en. ⁸ Hen okamanak de nëbe mae hap eiwa de gulzimdin hip dena dan-ahan goltreizimki...” Hwëna desa Yohanis hom ale gulku. Aha mas nuk. * **5:13** 5:13 Yoh. 20:31

* **5:14** 5:14 Yoh. 14:13; 16:23; 1Yoh. 3:21-23; Ibr. 4:16; 10:19-20

¹³ Em in zen kirekam laibliblak, èe in zebë kire hap denaka de ebe mae hap ale gulzimdin hip dwam gwer- em dikim anakan ètawa gwen hap, “Èe mesë hëndep de èngaya gwen hap dena in sa ulink.”* ¹⁴ Zep angkam mes tangan dam gwesik: Bian man nëno mae mo abena sal gwenda- nen de zëno dwam gwibin sin abe tankamye. Nen in zebe saher srëmkam Alapsa abe la gwenan.* ¹⁵ Hen Bian de nëno mae mo banakare mae hap de abesa sal gwenkam, dekam mes dam gwesin'in, “Zen sa kiresa nëbe mae hap gol gwizimdi.” In zebe kirekam ulin gwenan.

¹⁶ Zep em de ere mo Kristen bosesa anakan tol hla tanna, “Zen man ora dawem nakon syal he'ara,” dekam Biansa em anakan abe tan, “Emki etan zini ansa ora dawem san dep dam tasik sonen.” Dekam sa etan desa dam tasik sonera. Hwëna ahakorena srëmkam tangan Kristussu de hli tankam syauk sun de ora san dep èsyalhe gwenan. Kirekam de zi hip èe homë emsa gubirida'an- zëbe mae hap de kirekam Biansa abe tan hapye. ¹⁷ Tingare kirekam-kirekamna, zen sap eiwa kitak karek. Hwëna syauk sun dep de karekna hen ki. Hen syauk srëm san dep dena hen ki. Syauk srëm san dep de èkarek gwen zi hip, em de Biansa abe ta gwenkam, Zen sa tap gulsuk gwizimdi.

¹⁸ Nen tawana, Alap mo wei-wik gun walasna nen bëjen kareksa gol tine gwen. Sap Alap zëre mo Tanena man nësa kara ta gwibirida, zep dowal mo kigi ba

kon dep?—nësa golek de tabir tine gwen naye.*¹⁹ Nëna tawana: Nen an eiwa Alap mo wei-wikun walas. Hwëna tîngare auhukama enlala wenya, zen kitak dowal mo kigi mo irik ginnik lowehe gwe'an.²⁰ Hen nëna tawana: Ngaya Zini Alap mo Tanena mes hata zaka, hen Zen mes Bi zemka dikim tame tan hap dena nëbe mae hap golzimki. Nen kime Tane Zem in han taibliblankam ëraha-en gwek, zen dekam zebe hen Bi zeban ëraha-en gwek. Kristus Yesus Zen hen eiwa Alap, hen Zen Zen—ëngaya gwen hap de ausu naye.²¹ Zep ano dang tîni tabin walas, yang tabin alap-alapsa aes eisibirida gwek.

* 5:18 5:18 1Yoh. 3:9; 4:4; Yak. 4:7; 1Ptr. 5:8-9

Yohanis mo surat ahana

¹ Suratna an, ëre mo somol hap-mensa hen Alap ngaya gwen hap dam gulsukuke, hëndep walas zeban,

zi bogola abon onakon: *

Dawem! Ëe ama emsa kitak kwasang gwibirida gwenan, sap nen apdekam Alap onakore eiwa de ol sane ang ta gwenan. Hen tingan men zen eiwa de ol san ang ta gwenan, zen hen man emsa kwasang neibirida gwenan. ² Nen mae habe nënaka kwasang eibirida gwenan: Sap Alap mes eiwa de ola nëno mae mo enhonak ing gul soneka, hen ola in molya nëbon mae onakon jek-jak gwek.

³ Bian Alap Tane Zem Kristus Yesus hun sa dawemna hen kwasang-kwasang zemka mamkam nëbe mae hap ol gwizimdi. Hen nen zëre nik mo taha terenak esa lowehe gwer. Zen kirekam sa nëbon mae lwa gwer- nen de nama kwasang-kwasang naban eiwa de ol san ang ta tine gwenkamye.

Eiwa de ol san de ang ta gwen hap de ol:

⁴ Ëe ama tangan sam gwesik eno ahakore walassa de anakan salbiridankam, “Zen eiwa de ol san ang ta gwe'an”- men kirekam Bian nësa gubiridakake. ⁵ Ano dang tininak de wenyä, nen nënaka kitak kwasang gwibirida

gwen. Kirekam de ep ale gulzimdinkim, ëe ol ëse san dep homë emsa titi tabi'in. Hwëna men desae orep nëna ësane gwegwekke- desae etan ebe mae hap ëse gulzim'in.* ⁶ Kwasangna in a dekam esa oltrei gwizim: Bian mo ol san de ang ta gwenkam. Hen mam tangan wenyä, mensa nonol lonesen nakon ena ësane gwegwek, zen a kirekam moye: “Em enaka kwasang gwibirida gwen.”

⁷ Sap yasik tabin hip de zini bira! Zen beya nik ë-ë san namjanbiridanda gwe'an. Zëno mae mo tawa tabinni, zen a kirekam moye, “Kristus Yesus Zen zi tangankam hom okamanak hata zaka.” Zep zi de kirekam emsa gubiridanna, zen emsa de yasik tabin hip de zi hen Kristus mo jal zi. Zëno mae mo teipsinni, zen sa हाता zala. Hwëna zen in angkam zëno olsa ebe mae hap hamal hap ayang nul gwizim'in.

† ⁸ Em hwëna ora dawem sane ang ta gwe'an, zep dawem enkam enaka kara la gwibik. Sap Alap ngatan zi mo langnak dawemna mam naka nëbe mae hap lam gulzim'ira. Hwëna eme etan aha ora san ang ta'ak, ki em molye dawemna insa ulink. ⁹ Anakan mana emsa yasik dabirink, “Em in namae Kristus hup de tawa tabin ennak langanak lowe he'an. Desa baes eibik. Ëe mesë til kinin ora san hles yablak.” Hwëna kire zi mo enhonak Alap hom gwë gwenda. Diki men zen Kristus hup de tawa tabin ennak lowehe tine gwenan, zen diki kire zi niban

* **1:1** 1:1 Yohanis “somol”kam san ha somol tangan zikhip hom yap ki ale gulbiriki? San ha Kristen wen hap ki “somol”kam ale gulbiriki? Ahaksa san ha diki gulk sun de ol blaorankam jemat hap “somol”kam ale gulku? Kirekam de dam gulsunkum, “walas” zem zen jematna iwe de zi. Mae hap mes yap kirekam gulk sun de blaorankam ale gulku: Kristen zi mo jal zi de anakan dam gulsun srëm hap, “Zen nara hap kirekam ale gulzimki?” Yohanis hen awe zëre mo bosena man golzabeka- men kirekam hen zëre mo Ol Dawem ale gunnuk golzabe gwekake. (Yoh. 13:23; 19:26; 20:2) Yunani olkam Kristen zi mo nol-nola, “zi bogol”kam nenbirida gwekmen kirekam angkam “penetua”kam nenbirida gwenanke. * **1:5** 1:5 Yoh. 13:34 † **1:7** 1:7 Kristus mo jal zi mo teipsin zi hip de ola, emki hlaun: Mat. 24:5; 24:24; 2Tes. 2:3-4; 1Yoh. 2:18-23; 1Yoh. 4:1-6

Bian Alap Tane Zem Yesus hun enho nakon olēlowehe gwenda. ¹⁰ Zep zi de ebon mae onak srē de ora san dep de tawa tabinsi golhata zanna, bahem gola kon zer irin, hen bahem mae anakan gublun, “Dawem.” ¹¹ Sap em de kire zisi zer irinkim, em hen dekam mese jowenda– san de syal bose zem.

¹² Ano ola sap nama beyana– desa de ebe mae hap ale gul sonezimdin hipye. Hwēna ama enlala gwe'an, “Suratkam ba hap de.” Diki dawemna amjanbinkim de emsa ēkkam tawa tabin hibē dwam gwe'an. Dekam nēno mae mo isrip-srina sa tangan taman kinil.

¹³ Eno we aya mo walasna– mensa hen Alap ēngaya gwen hap dam tasibirki, dawem ensa ebe mae hap nol sonezimk. †

† **1:13** 1:13 Ayatnak awe “we aya”kam hen “walas zem”kam, san ha Yohanis etan gulk sun de ol blaorankam ale gulzimki? Kirekam de lwankam, zēno dam gulsunnu, zēwe de jemat hen jematna iwe de Kristen zi– men desa Yohanis zēna dekam golēgwē'ankake.

Yohanis mo surat dan-ahanna

¹ Ère mo dang tininak de walasna Gayus Bak hap, zi bogola abon onakon:*

Dawem! Èe ama emsa kwasang gwe-gweblanan, sap nen apdekam Alap onakore eiwa de ol sane ang è gwenda.

² Ano dang tininak de walas, èe ama Biansa abe ta gwenan-em dikim dawemkam hen sangsang srèmkam gwè gwen hap, men kirekam hen eno enhona dawemkam hen tatetekam lwa gwe'arake. ³ Èe ama tangan sam gwesik- nër hom kim nère nik mo Kristen bose walya ebe hap dena asa anakan nenbla zakye, “Eno walasna Gayus Bak eiwa dawemkam tangan eiwa de olak tal gwesì'ira, hen desan en ang gwe-gwe'ara.” ⁴ Ano isrip-sri gwibin tanganna zen in zen- ère mo walaskam denaka de kirekam salbirida gwen naye, “Zen nama Alap onakore eiwa de ol san ang ta gwe'an.” †

Kristus mo nganak de syal ta gwen zisi de mas gwibirida gwen hap de ol:

⁵ Ano dang tininak de walas, èe ama eno syala sam gwesik gwibirin. Zini men zen Kristus mo ngana è-è san namjanblanda gwenan, † eno ènak kim yaing gwe-gwenanzal, em ema desa dawemkam mas gwibirida gwenda hen lup gulin gwenda-sap eno tame tabin srèm zi mae

naye. ⁶ Zep kim etan lwan dahal gwenanzal, zen man awe de ayawal oso-walya tagal gwennak ebe hap dena anakan donbirida gwenanzal, “Gayus zen dawemkam nèsa kwasang gwibirida gwenda.” Em esa sam gwesìli- etan de sek gwezan wenyha ansa de ora san dep mas gwibiridankamye. Sap dekam Alap mo bosesae teip gulsuk gwebla'ara. ⁷ Zini in Yesus hup de ol dawemsa de gol haladan hap sek gwe'an. Zep zen anakare enlala naban sek gwe'an, “Èe homè Yesussu de tame tan srèm zisi blol eibirida'an. Zen diki Yesussu de tame tan wenyik sa totoresasa asa mas neibirida gwer.” ⁸ Zep nèbe mae hap man tangan sam gwesì'in- kire zisi de lup gulin gwen naye. Sap dekam nen ema zèno mae mo syal dawemna iwe mas ta'an- Alap onakore eiwa de olsa de gol halada gwennakye.

⁹ Èe kiè sap suratna nonol tingare langna iwe de Kristen zini ebe mae hap ale gul sonezimkem de kirekam Kristus mo nganak de syal ta gwen zisi lup gulin gwen hap denaye. Hwèna Diotrefes Bak zè-en de mam gwen hap dwam gwe-gwenda. Zen ano mae mo ol san bëjen ang gwen. ¹⁰ Zep aen de hata zankam dekam asa emsa damnak tonbiridazal-zèno karekna mensa abe mae hap gol gwizimniraye, asa de to-tore olkam tonsubirida gwenkam. Hwèna asa en hom ki karek ta gwibirida. Hwèna Kristus mo nganak de syal ta gwen zini men zen zèno ènak yaing gwe-gwenan, zen hom mae gol zem kon lup gulin gwenda. Hwèna men zen

* **1:1** 1:1 Yohanis awe hen zère mo bosena man golzabeka- men kirekam zère mo Ol Dawem ale gunnuk golzabe gwekake. (Yoh. 13:23; 19:26; 20:2) Yunani olkam Kristen zi mo nol-nolkam de wenyha, “zi bogol”kam nenbirida gwèk- men kirekam angkam “penetua”kam nenbirida gwenanke. Mae hap mes yap bose zemka golzabeka: Kristen zi mo jal zi de anakan dam gulsun srèm hap, “Suratna an zen ale gulku.” † **1:4** 1:4 “Walaskam dena” mensa Yohanis awe enlala gwibiridaka, zen tingare zini men zen zèbon onakon Yesussu daiblilakke. † **1:5** 1:5 Men zen Kristus mo nganak è-è san namjanbiridanda gwèk, zen ahakon Yohanis mes yap lup gul sone gwèka.

sap lup gul irin hip ëhohle gwe-gwenan, desa hwëna man anakan jalse gwibirida gwenda, “Eme lup ul in'ik, ëe asa emsa jematna an kon golëalsa soner.”

¹¹ Zep ano dang tininak de walas, nen bap nen karek gol gwen zi mo lowehen san ang ë gwen. Diki dawemsa de gol gwen zi mo lowehen en san nen ang ë gwen. Men zen dawemna syal nei gwibirin, zen Alap mo bi gwibiridan wenya zen. Men zen karekna nol gwenan, zen hom Alapsa tame da'an. ¹² Emki dawemkam Demitrius Baksa zer irin. Zen hen mes eiwa de olak tal gwesiki, hen tingare awe de Kristen bose wal om man tangan sam neisik gweblanan. Eë ëre mo wal bose walya ban zebë emsa en sonebla'an, “Zini an dawemna.” Hen ena tawana: Ano mae mo ola zen eiwa dena. §

¹³ Ano ola sap nama beyana-ebe hap de ale gul soneblan hap denaye. Hwëna ëe ama enlala gwe'an, “Suratkam ba hap de.” ¹⁴ Sap nabakam asa emsa duweblazal. Zen dekam esa dawemkam lora.

¹⁵ Dawem! Em Alap mo taha terenake gwë gwenda. Awe de eno aya-wal oso-walya dawem ensa ep nol sonebla'an. Ano mae mo dawem gol sonenna ansa emki iwe de aya-wal oso-wal hap aha-en aha-enkam ayang gul gwiz-imdin.

§ 1:12 1:12 Yohannis suratna an Demitrius Bak hon mes yap gol soneka.

Yudas mo surat

¹ Suratna an tîngare Alap mo hlîl irin wenya ebe mae hap.

Em Bian Alap mo kwasang gwibiridan wenya,

hen Kristus Yesus man emsa kara ta gwibi'ira.

Kristus hon de babu gwen zini, Yakobus Bak mo osona Yudas onakon:*

² Dawem! Diki Alap Zën sa kae-kaena hen kwasang-kwasang zemka mamkam ebe mae hap gol gwizimdi. Hen nen zëno taha terenak esa lowehe gwer.

Mae hap de ol: Emsa de yasik tabin hip de zini mes ebon mae onak sowëkam bitî gwezal, hwëna Alap sa karek tabiri.

³ Ano dang tinînak de aya-wal oso-wal, ëe sap dawemkamë akasik gwe'ak- sangankam de ebe mae hap ale gulzimdin hip. Hwëna dekon zebë sak: Emsa de yasik tabin hip de zini mes ebon mae onak bitî gwezak. Eë ama sap menkam kalang gwek- hëndep de lowehe gwen hap denaka de ebe mae hap ale gulzimdin hip, men desa Kristus nëbe mae hap syal gwibir-zimkike. Hwëna angkam nabakamë suratkam emsa tîti tabi'in- dekam de nëre mae mo Kristussu de taibliblan hap dena insa golluwe gwen hap. Sap Alap srën-srënkam hom ëngaya gwen hap de ola gol gwizimnira, hwëna Zen mes aha-en zëre mo hlîl irin zini nëbe mae hap golzimki- nen dikim karek-karek nakon wet so gwen hap denaye. ⁴ Hwëna emsa de yasik tabin hip de zini in mes aningkim ebon mae onak bitî gwezak. Zëre mae mo karek-karek nakon, zep dam gwesik gwe'an: Zen Alapsa de tame tan

srëmna. Zen man anakan tîti da gwibirin, "Alap Zen kwasang-kwasang enna, zep Zen molya nësa kahalo en hap karek tabirki." Zen ëk enkam man ëgu gwenan, "Eë an Kristen zi," hwëna zëno mae mo tawa tabinni in, dekon zep nwe-mase gwe'an- san de nëre mae mo Teipsin Zini Bian Yesussu de anakan gublunna kiye, "Zen aban apdenak." Zep Alap orep mes kire zini zëre mo ol ale gunnuk karek tabin hip gugubiridaka.

⁵ Em sap ansa orep mese ëtawa gwek, hwëna ëe ama etan emsa enlala sobirida'an: Bian orep mes Israel mo auyan-azana Mesir kon gwiswe soneka. Hwëna men zen Zënaka daiblibla srëm gwek, desa hwëna man timbwas tabirki.* ⁶ Alap zëre mo dam taha nakore zini hen kirekam gweibiridaka: Men zen zëre mae mo syala kon de wet so gwen hap ësonon gwek, zep hëndep zëre mo lowehe gwenna hli nuk, Alap zep desa okama otdenak de bwi kawesinnik kang gul neka. Zen zëwe besi dokotkam de tahalebin nik lowehe gwenan. Alap mo klis gun hup de yakla yalak kim de hata'ak, Zen dekam sa desa sërkam karek tabir zira. ⁷ Eë yala Sodom hen Gomorak de zini, hen zëno golek de ë-ë san de zini, zen hen zëno mae mo kim ëkarek gwek. Zen man ëkahalo soston gwek hen totore-totore swisa nulin halasen gwek. Zep Alap in kim syaukkum timbwas gulku, Zen dekam tîngare zi hip de ërak hap kang gulku- dekam de anakan tame gun hup, "An kirekam sa hen karek gol gwen zini tînsik gwen srëm syauknuk hëndep denaban lowehe gwer."*

⁸ Emsa de yasik tabin hip de zini in, zen hen kirekam zëre mae mo eisirkim de hlaun sun ang ta

* 1:1 1:1 Mat. 13:55; Mrk. 6:3 * 1:5 1:5 Bil. 14:29-30 * 1:7 1:7 Kej. 19:1-24

gwenan. Zen dekam zep zère mae mo timni ëkahalo gwe-gwenkam kun da gwibirin. Zen hen teipsin tangan Zini Alapsa man enlala në gweblanan, “Zen soson tangan naka hom.” Hen ngatan zi mo langnak de teipsin-teipsin wenya man lamang da gwibirin. ⁹ Alap mo dam taha nakore zini Mikayel, zen sap wal bose wal zem onakon hen teipsinni, hwëna sap kirekam zen hwëna hom dowal mo kigisa lamang taka. Zen kim dowal mo kigi naban Musa mo tokna naman-man ëblaka, mae hap, “Diki ëe asa zerhal,” dekam Mikayel Bak kim jalse gweblaka, zen hom zënaka boltere taka. Hwëna zen man sap'nen gubluka, “Zen diki Bian Zën sa emsa karek tala.” ¹⁰ Hwëna yasik ta gwibin zini in, zëna mensa tame nul srëm gwe-gwenan, desa man lamang nul gwenan. Zëno mae mo enlalana totore-totore hole-hle en-gwe mo kim. Zep desan de ang tankam, zep sa hëndep ëtimbwas gwer. ¹¹ Kwasang tol, kire zini zen ëngalap gwe-gwen, sap zen zen sa Alap mo sërkam de jala hla nul. Zen Kaen Bak mo gwën karek san ang ta gwenan. Men kirekam hen Bileyam Bak te-ala en hap Israel mo auyan-azana kahalo san dep yasik tabirkike, zen hen zëno kim de lowehen hap mes ësam gwesik. Yasik tabin hip de zini in hen Kora Bak han apdenak, sap zen Alap mo gubiridan nakon de wet so gwen hap golëilman gweka. Desa hen sa Alap timbwas tabiri–men kirekam hen Kora Baksa timbwas takake. *

¹² Kristen zini em kime apdekam tembane ta gwenan, dekam hwëna yasik tabin hip de zini in man tangan eban mae de ësiri gwenkam ësam gwesik

gwenan. Hwëna dekam eno mae mo tagal gwenna in molya sam gwesik gwek, sap zen in enlala kwae naban. Zen saher srëm kam tembane ngalap-ngalap naban bitï gwe-gwenan. Zen zëna en naka de taizi gwibin hip ëdwam gwe-gwe'an. Zen in boton hap de o kawenna kiye. Nglinak de hla tankam, sap de o hap ëhë'ho gwen. Hwëna asesena kim de tai'inka, dekam sa srën san dep ata tala, zep hëndep bëjen il tin. Zen san de tën tamlenak de të gwen srëm tenya kiye. Tamle gwennak sap de eini kip duwebin, hwëna eini hom. Zen men kiye–san de te de sa naban hëndep zir gwenna. Zen toton bëjen danna tën. ¹³ Yasik tabin hip de zini in, zen hen men kiye–hi de sërkam ngëp-ngëp gwenna. Dekam desyana man alpnak yaing ta gwenanzal. Zini in hen kirekam: Totore kirekam-kirekamsa de gulin hala serankam saherak zënaka kang nul gwenan. Zen hen, keisni men zen Alap mo irik gin nikon ëilman gwekke, zëno mae mo kim lowehe gwenan. Keisni in zep nglinak totoresa ora srëm san ëtë nasen gwenan. Hwëna Alap mes zëbe mae hap bwina sërkam de kawesin tangan naka hamal gulzimki–zao de lamkam kang gulnen hap denaye. †

¹⁴ Orep de bongna Hanok Bak, Adam onakon de auyansa aïtbinni, zen tujuna zen.* Zen man ngein sin dep denaka hamal hap gu-gubiridaka–nësa de yasik ta gwibin zisi de Alap karek tabin hip denaka. Zep anakan hamal hap gu-gubiridaka,

“Bira, Bian man zère mo dam taha nakore zi niban golëyaing

* **1:11** 1:11 Kain: Kej. 4:3-8. Bileyam: Bil. 22:1–24:13; 25:1-3; 31:16. Kora: Bil. 16:1-35.

† **1:13** 1:13 Keisni sap bëjen ëilman gwen. Hwëna Yudas mo olak awe kirekam. Enlalana diki kei'i de kara ta gwibin hip de Alap mo dam taha nakore zi. Zen ahakon dowal mo kigi mo yasik tabin sin ang tak, dekon zep ëilman gwek. * **1:14** 1:14 Kej. 5:18-24

gwen hap golek de gwe'an zala. Zen beya en tangankam golëyaing gwe'an zala—riburibukam, ¹⁵ dekam de tingare zisi klis gun hup. Alap Zënaka de tame tan srëm wenyä, desa sa karek tabiri. Sap zen kirekam-kirekamsa Alap mo dwam gwibin srëm san nol gwenan, hen man donsuk gweblanan.”

¹⁶ Kirekam de yasik ta gwibin zini in, zen man ètonsuk tine gwenan, hen aha zi en mo kareksa donbirisen gwenan. Hwëna zëna ki zëre mae mo hole-hle san ang ta gwenan. Zen hen zëre en mo bosesa boltere nul gwenan, hen aha zisi botonkam anakan bën-jana da gwibirin, “Em in airis”—dekam de beyakam zëbon mae osan de ang tan hap ësyal-syal gwen hap.

Tatetekam de lowehe gwen hap de ol:

¹⁷ Hwëna ano dang tïninak de wenyä, hamal hap de ola mensa Yesus mo dam tasibin zini ebe mae hap ayang nul gwizimk, desa bahem tangan eititi gwibin. ¹⁸ Zen ol tan-tanna an desa ebe mae hap nol gwizimk:

“Aumwa hap denak, dekam zini sa Kristen zisi swrë da gwibir. Zen zëre mae mo auhu-kama hole-hle en san sa ang ta gwer—Alap mo dwam gwibin srëm san.” †

¹⁹ Zen in zep hëndep kire zi mo syala kon ema ëhliwe gwenan. Zëno mae mo enlalana auhu-kamana awe en dep dena. Sap zëbon mae onak Alap mo Enhona hom.

²⁰ Hwëna ano dang tïninak de wenyä, ebe mae hap men kire enkam Alap taïblibin hip de ola golzimki, em zao en ètal gwesik, hen zao en ètatete gwëk. Hen Alapsa em gu sonebla tine gwen—

zëre mo Enho nakore sosonkam. ²¹ Alap mo kwasang-kwasang ennak lowehe gwëk. Dekon bahem wet so gwe-gwen. Anakare enlala naban em Bian Yesusu ès gweblan, “Zen aumwa hap denak sa nësa kwasang gwibiridala, hen hëndep de lowehen hap dena dekam sa nëbe mae hap golzimdi.”

²² Men zen Kristussu de taïbliblannak ètatete gwe srëm gwe'an, desa emki enlala kwasang-kwasang naban ètatete gwen hap titi ta gwibin. ²³ Men zen syauk sun dep de ora san ang ta'an, emki ora dawem san dep alal gul gwen. Hen emki kwasangsa tingare zi hip goltrei gwizimdin, hwëna deban hen emki anakan ëairi gwen, “Zëno mae mo kwaena bap zen abon mae onak hlimirin.” Sap zëno mae mo auhu-kama en hap de hole-hlena in, zen san de kwaena kiye.

²⁴⁻²⁵ Nësa de ngaya tabin hip de Zini Alap, Zen sosonna, hen Zen man zëre mo taha terenak nësa kara ta gwibirida. Zen molya syauk sun de ora san dep nësa kara ta sonebirki. Hëndep aumwa hap denak Zen sa nësa zëre mo ngatannak dep kwang guluda hala. Nen dekam enho kles gwesin srëmkam esa isrip-sri tangan naban zëwe lowehe gwer. Zep nëno mae mo Teipsin Zini Kristus Yesus onakon dikire Alapsa boltere da gwëk hen zëno bosena teip nulsublunda gwëk. Sap tingare dawemna hen sosonna zen Zëbon en lwa'an—sap nonol lonesen nakon, angkam, hen hëndep denaban. In eiwa tangan.

† **1:18** 1:18 Yudas mo alena awe, Kristen zisi de swrë ta gwibin hip dena, aha dam gulsunnu anakan, “Aumwa hap denak, dekam zini sa Alapsa swrë da gwer.” (2Ptr. 2:18-20; 3:3-4; 1Yoh. 2:16-17; Ef. 4:17-19; 1Kor. 2:14)

Hamal hap de ola mensa Yesus Yohanis hip golblakake

¹ Ola an mae hap dena: Alap mo ngein sin de kalang goltreiz- imdin hip- mensa Kristus Yesus hup goltrëblakake, dekam de Kristussu de betek gweblan zi hip anakan tan-tan gulzimdin hip, “A kirekam sa nabakam jower.” Dekam zep Yesus zère mo dam taha nakore zisi abon osan dep zer soneka- zen de abe hap ayang gulblun hap. Ano bosena Yohanis. Èe an hen ahana- Kristussu de betek gweblanna. ² Èe men de- saë Alap onak kitak kara guk, èe dekam zebë bukunak awe ale guk. In zebë emsa damnak anakan ton- birida gwe'an, “An eiwa Alap mo ola- mensa Kristus Yesus hamal hap nèbe mae hap golzimkike.” ³ Zini men zen de hamal hap de ola ansa aha hap baca nul gwizim'ik, hen men zen èsane gwenkam i-san i-san nei gwibi'ik, zen hë'ho gwibin nika sa Alap onakon hla nul. Sap molya holo gwek dekam sa ki lwal.

Yohanis mo nonol lonesen ol:

⁴⁻⁵ Aya-wal oso-wal men zen Asia mo langnak de tuju enkam de jematnak lowehen da'anke, èe an Yohanis ama ebe mae hap ale gulzim'in:

Alap in Zen gwë'ara, Zen orep mes gwëka, hen zëno gwënna molya topse gweblak. Enho zem, Zen tuju nwe-masekam zinik syal gwe-gwenda.* Alap Zëna, Enho

* **1:4-5** 1:4-5 Yohanis awe anakare enkam ale gulku “tujukam de enho”kam. Dam gulsunnu san ha, “tuju enkam de jematsa de kara ta gwibin hip de dam taha nakore zi.” (Why. 1:16; 1:20) Ahaksa aha dam gulsunnu, “Alap mo Enhona- men zen tuju nwe-masekam zinik syal gwenda gwendake.” (Yes. 11:2) Nomor tujuna, zen hen bukunak awe gulk sun de ol blaoran makan ale gul gweka. Tuju mo enlalana, “sowehen tangan.”

zem, hen Kristus Yesus mae sa kwasang-kwasangna ebe mae hap mamkam nol gwizim. Hen nen zëno mae mo taha terenak esa lowehe gwer.

Sap Yesus Zen Zen- Alap hap de- naka de tatetekam golluwe gwen hap de Zi niye, hen tin nikon de nonol ngaya gwen Zini.

Zen hen Zen- teipsin tanganna, auhu-kamanak de teipsin-teipsin nikonye.

Zen nësa kwasang gwibiridaka, zep tilki.

Nëno mae mo karek-karekna dekam zep

zère mo kalkam ngan gulsuku- te-lidak son nakon kim wet soblakke.

⁶ Zen dekam zep nësa Bi zem Alap onak dikim lowehe gwen hap siri gulsuku-

dekam de Alap mo golak de syal ta gwen zi mo kim hëndep denaban zëno bosesa teip gulsuk gweblan hap.

Kristus Yesus Zen Zen- teipsin tan- gan Zi niye.

Tingare sosonna zen Zëbon sa hëndep denaban lwa gwer. In eiwa!

⁷ Bira! Angkam man hata'ara! Èe, Yohanis, mesë but de zerati gwe zannak hla ta guk. Kitak de zi de etan èngaya gwenkam

zen kirekam sa hen hla da gul, sap men zen hen dang nulblik. Tingare auhu-kamanak de zini gosa sa dablal. In eiwa kirekam tangan sa ki lwal! In eiwa tangan!

⁸ Alap man nësa gubirida'ara:

“In eiwa kirekam sa lwal, sap Èe an nonol lonesen nakore Zi,

hen aumwa topnak de Zi.

Ëe orep mesë gwëk, hëndep angkam gwë'an.

Ano gwëna molya topse gwëk.

Kitak de sosonna zen Abon onak."

Yohanis kim Yesus hup dena esirkim hlaulkuke:

⁹ Ëe an Yohanis. Nen Kristus hon de ang ta gwen wenyä apdekam kareksae oltowe gwenan. Sap sa nësa kire hap karek da gwibir, sap nen anakare enlala nabane lowehe gwenan, "Nen mese Kristus mo irik ginnik bitï gwëk, zep ki nësa neibirida gwë'an." Asa zep hëndep lang tekna Patmos san dep hiri dak, sap ëe ama Alap onakore Yesus hup de ol dawemsa gol halada gwëk. ¹⁰ Nër hom de Hari Minggukam,† asa dekam Alap mo Enhona bi gweblaka. Dekam zebë ère mo tahan san sramin auku makare ol yawalsa sak- anakan kim asa gublukaye,

¹¹ "In desa kara gu'ura emki bukunak ale gun. Bukuna desa tujukam de jemat hap gol sonezim- men zen Asia mo langnak de tujukam de ë-ënak lowehe song gwë'anke. È bosem-sena: Efesus, Smirna, Pergamus, Tiatura, Sardis, Piladelpia, hen Laodikia."

¹² Ki zebë tahan san mae hap lero gwëk- "An nara asa tonbla'ara?" Dekam zebë tuju enkam de lampuna hlauludak- emas nakon de syal gweblandan naka. ¹³ Tujukam de lampuna in mo ngirinnik, zao zebë Zini hla tak- Zi Tangan makan, ‡ baju blal ala son naban hëndep tana tahannak nyausubluk. Hen emas nakon de syal gwibin bitï

yawalsa dauku, hëndep bik dan- nak hatak. ¹⁴ Nol alana ngap- ngapna- men kiye, but ngap- ngapna. Nwena syauk makan nihitilbli'ak. ¹⁵ Tanana man nalilingtilbli'ak- men kiye, tembaga ëse ang gunnu. Hen zëno ol-gun aukuna men kiye- ho li yawal zannun aukuna. ¹⁶ Dam tahakam tuju enkam keisni teirensi'inika. Zëno mahala san de nëbok eihya-ngi eihya- ngi ben-benna kiye. Nwe-masena man ngatan gweblaka- men kiye, yakla nwe ngatanna kim bolak zauk gwenda.

¹⁷ Ëe kimë hla tak, ki zebë zëno nwenak zi tok makan zanzak. Hwëna ki zep zë dam tahakam asa towanbla ineka- anakare ola ban,

"Bahem airin. Ëe an nonol lonesen nakore Zi, hen aunwa topnak de Zi. ¹⁸ Ëe an Zen- gaya gwen hap de Ausuna. Ëe mesë sap tik. Hwëna emki Asa hla tan: Ëe asa hëndep denaban gwë gwer. Tingare sosonna Abon- dekam de zisi gubirida gwen hap denaye, 'Angkam mes zaunun- em dikim tin hip dena.' Hen kuncina Abon onak lwa'ara- dekam de juwen zi mo langsa gulhlu irin hip denaye.

¹⁹ "In desa ki kara gu'ura, emki bukunak ale gun. Sap in angkam dep dena, hen ngein sin dep dena. ²⁰ Tujukam de keisni hen tujukam de lampuna insa hlauludala, zen gulk sun de ol blaoran makan. Tujukam de lampu emasna in, zen Asia mo langnak de jemat- jemat. Tujukam de keisni insa ano dam tahanak hlauludala, dam gulsunnu, Alap mo dam taha nakore zi- tujukam de Asia mo langnak

† **1:10** 1:10 "Hari Minggu" desa Yohanis "Bian mo yakla" kam ale gulku. Orepe de ëKristen gwen zini Hari Minggusa man nen gwibik, "Bian mo yakla" kam. Zen mae hap kirekam Minggusa nen gwibik: Sap Yesus Zen Minggukam tin nikon gaya gwëka. ‡ **1:13** 1:13 Insa "Zi Tangan makan" kam ale gulku, Yohanis man enlala gwëka- men dekam Daniel Bak hamal hap Kristusu ngatan zi mo langnak hla taka. (Dan. 7:13-14) Zao man anakan hla taka, "San de zi tangan."

de jematsa de kara ta gwibin hip dena.”

2

Ëna Efesusk de Kristen zi hip de surat:

¹ Yesus ki zep asa gubluka, “Ola ansa emki ale gul sonen:

Efesusk de jematsa de kara gul gwen hap de Alap mo dam taha nakore zi hip,

Yesus onakon:

Ëe an tujukam de keis nibare Zi. Dam tahakamë teirensik gwe'an.

Hen Ëe an tujukam de lampu emas nabare Zi.

² Ëe eno mae mo syal gwibinni kitak tawana. Em abe hap de syala dohon-hon tangan nakae ol gwek, hen dawemkame tatem ëzauk gwek. Hen Ëe tawana: Em karek gol gwen zi niban home olësiri gwe-gwek. Hen men zen zënaka nenbirida gwek, ‘Ëe an Yesus mo zer sonen zi,’ hwëna em mese sap desa akasibirida gwek, hëndep dekam zebe ahakorena anakan tame la gwibik, ‘An nësa de yasik tabin hip de zi.’ ³ Emsa mes ano bose hap karek da gwibik, hwëna em ema ëenlala gwe-gwek, ‘Sap sa ki asa zëbe hap de jal hap neibirida gwer, hwëna ëe molyë kim baes ëblak.’ ⁴ Sap eiwa, kirekame lowehe gwek, hwëna angkam em a dekone mo ësyalhe kini'an: Orep eno mae mo kwasang-kwasangna mamna. Hwëna angkam mes betek gwer. ⁵ In zep em ere mae mo karek-karek nakon ëhalen. Sap em mese ere mae mo nonol lowehen dawem nakon ëlanga gwesil. Men kirekame nonol lowehe gwek, kirekam em etan lowehen. Dekon de ëhalen srëmkam, ki dekam asa eno mae mo jemat hap de lampuna insa gulsul. Dekam kawesinnik esa etan lowehe gwer.

⁶ Hwëna aha-en ki dawemna

ebon mae onak lwa'an: Men kirekam Nikolaus Bak yasik tabin hip de zini gwëka, kirekam de lowe henna em ema hwa kulsuk gwenan– Aena men kirekamë hen hwaulsuk gwenanke.

⁷ Em dwan i nibanke!

Zep mensa Alap mo Enhona ebe mae hap ayang gulzim'ira, zen desa em ësal gwen.

Men zen de tatem ëzau'uk, Ëe asa zëbe mae hap golzim–dekam de hëndep de gwën hap de tetan dansa twinbin hip, Alap mo nganak denaka.”

Ëna Smirnak de Kristen zi hip de surat:

⁸ Yesus ki zep asa gubluka, “Ola ansa emki ale gul sonen:

Smirnak de jematsa de kara gul gwen hap de Alap mo

dam taha nakore zi hip,

Yesus onakon:

Ëe an nonol lonesen nakore Zi, hen aumwa topnak de Zi.

Ëe mesë sap tik, hwëna ama etan गया gwek.

⁹ Ëe tawana: Em tahalha zi, hen kareksa de goltowe gwen zi. Hwëna eiwa dena, eno mae mo ngatan zi mo langnak de kirekirena beya tanganna. Ëe tawana: Yahudi zini man emsa lamang da gwibirin. Zen sap man zënaka nenbirida gwenan, ‘Ëe an Alap mo hlil irin wenya,’ hwëna zen mes angkam dowal mo kigï onak bitï gwek. ¹⁰ Bahem ëairin. Ëe ama emsa gubirida'an: Emsa sa ahakon dowal mo kigina bwinak yal gul nera– emsa dikim akasibiridan hap. Yaklana dare taha-tap enkam esa jalom ëk tihinak karekkam loweher. Hwëna tatem em anakare enlala naban ëzaun, ‘Sap sa asa dameral.’ Ki dekam asa ebe mae hap hëndep dikim lowehe gwen hap de mire sigina lop tazim.

¹¹ Em dwan i nibanke!

Zep mensa Alap mo Enhona ebe
mae hap ayang gulzim'ira,
zen desa em ësal gwen.

Tatem men zen de ëzau'uk, zen
molya noltowek–
mensa nen gwibirin, 'Hëndep de
tin hip dena.' ”*

*Ëna Pergamusk de Kristen zi
hip de surat:*

¹² Yesus ki zep asa gubluka, “Ola
ansa emki ale gul sonen:

Pergamusk de jematsa de kara
gul gwen hap de Alap mo dam
taha nakore zi hip,

Yesus onakon:

Ëe an mahal ben-ben nabare Zi–
nëbok eiha-ngi eiha-ngi ben-
ben makan.

¹³ Ëe tawana: Em in dowal mo
kigi mo ënake lowehe gwenan–
men zao teipsinkim irik gil gwen-
dake. Sap eiwa kirekam, hwëna
karek yala in kim ebon mae onak
hatak, em namae dawemkam ano
bosena urensik gwëk. Em dekam
home Asa de taibliblanna baes
tak. Hen in kim sap Antipas Baksa
eno mae mo ngirinnik abe hap de
jal hap dak, em dekam home Asa
anakan azabeblak, ‘Ëe Zëbon de
ang ta gwen zisi hom.’ Hwëna em
hen Antipas Bak mo kime Abon
onak tatem ëzauk gwëk. ¹⁴ Hwëna
ano husus gwibinni hen ki— ebon
mae onakye. Sap ahakon hen
ema Bileyam Bak Swe mo tawa
tabin sin ang ta gwenan. Sap
zen orep tangan Balak Baksa tawa
taka, ‘A kirekam em Israel Bak
mo ausu nakore zi hip zol makan
eiyas ta guzimdin,’ hëndep dekam

zep zë ëkyan hezak. Zen dekon
zep yang tabin boton alap hap
de tembanenak ang ta gwëk, hen
kahalo-kahalo san ang ta gwëk.

¹⁵ Hen ebon mae onakon zini
ahakon kirekam hen Nikolaus Bak
mo yasik tabinni nurensik gwe-
nan. ¹⁶ Zen in zep, em ëhalen.
Sap em de ëhalen srëmkam, ki
Ëe asa emsa, hëndep in zen
emsa yasik da gwibirin, depan
mae golëeijazal– ëre mo nëbok
makare mahal ben-benkam.

¹⁷ Em dwan i nibanke!

Zep mensa Alap mo Enhona ebe
mae hap ayang gulzim'ira,
zen desa em ësal gwen.

Men zen de tatem ëzau'uk, Ëe
asa zëbe mae hap golzim– dekam
de orep de tembane aning gunsu
twen gweblan hap, mensa orep
Israel mo ausu nakore zi hip
Alap gol gwizimkike, zen kim
nama sasa lang san sek gwe song
gwe'akke.† Hen zëbe mae hap
Ëe asa kaso ngap-ngapsa kae gwe-
blazim. Ëe asa etan desa aha
bosekam bosemse tabir, hen ëse
bolesa asa kasona iwe ale tabir-
zim. Bosesena in aha molya
tame nuk, hwëna men zen en de
deirensi'ik, zëna enna sa anakan
tame nul gwer, ‘Yesus kirekam asa
bose taka.’ ”

*Ëna Tiatirak de Kristen zi hip de
surat:*

¹⁸ Yesus ki zep asa gubluka, “Ola
ansa emki ale gul sonen:

Tiatirak de jematsa de kara gul
gwen hap de Alap mo dam taha
nakore zi hip,

Alap mo Tanena, Abon onakon:

* **2:11** 2:11 “Hëndep de Tinni,” zëno dam gulsunnu, emki Why 20:14nak hlaun. † **2:17** 2:17 Israel mo ausu nakore zini kim sasa lang san sek gwe song gwëk, dekam man mamkam ëusak gwe-gwëk. Alap dekam zep tembane bosena “manna”sa jowen ta gwibir-zimki. Ki zep Alap dekam de mannana insa botolak mat tan hap Musasa gubluka– hen botola insa de Alap mo petinak ing gun hup. Hwëna Alap mo petina in hëndep botola in han orep mes jek-jak nëk, hen Alap mo ëpba olak hom anakan ale nuk, “Kirekam jek-jak nëk.” Yahudi mo aha tawa tabin nikon, zao man hyanak ale nuk, “Alap mo olsa de ayang gun hup de zini Yermia peti naban botola in han kama hulak aning soka– kim Babelk de zi de Alap mo golsa dri yun hup denak golek de gwe'akke.” In zep auyan-tane wal zem ëkil gil gwëk, “Nësa de ngaya tabin hip de Zi de hata zankam, dekam sa etan tembanena insa nëbe mae hap gol gwizindi.”

Ëe an men zëno nwe nik syauk mo
kim nihitil gweblananke,

hen men zëno tana nik tem-
baga ëse ang gun makan
nalilingtil gweblananke.

¹⁹ Kitak em insa syal ei gwibirin,
Ëe tawana. Ëe tawana: Em
ema enaka kwasang eibirida gwe-
nan. Em Asa de taibliblan nabane
lowehe gwenan, hen abe hap de
syala ema dawemkam ol gwenan,
hen tateme ëzauk gwenan. Ëe
tawana eno mae mo syala angkam
man nonol syala kon esek gwe
se'an. ²⁰ Hwëna ebon mae onak
an zen en husus gwe-gwe'an: Em
ba habe wenyä insa, Izebel Baksa,
kara ul gwenan? In zen botonkam
anakan gubirida gwenan, 'Ëe an
Alap mo olsa de ebe mae hap
ayang gul gwizimdin hip de we.'
Hwëna zëno kirekam de yasik
tabinni in kon zep Abon de ang
ta gwen wenyä beya nik zëbon
osan ang ta gwek- ëkahalo gwe-
gwenkam, hen yang tabin alap
hap de tembanesa de twen gwe-
blankamyë. ²¹ Ëe mesë sap Izebel
Baksa de karek gun hup de yak-
lana esek gul gwek- dekam de
zëre mo swi sosen nakon halen
hap. Hwëna zen man halen hap
baes gwe-gwek. ²² Tumna men
zëwe karekna gol gwenan, Ëe
asa zëwe etan hiri gulser- zao
de sang-sang kareksa gollwa gwen
hap. Hen men zen kahalo nei
gwibik, kirekam asa gweibiridal.
Zen hen karekna mam naka sa
noltower- zen de karekna in kon
ëhalen srëmkamyë. ²³ Hen zëbon
de ang ta gwen wenyä ahakon asa
juwen tabir- dekam deka tïngare
jemat-jemat Asa tame dak, 'Eiwa,
Zen zi mo enlalana hen enho
naban man tame ta gwizimnira.'
Zep Ëe asa ere mae mo karek gon
jam enkam emsa karek ta gwibir.
²⁴ Hwëna Tiatirak de wenyä, em

ahakon home yasik tabin hip de
wenyä in mo tawa tabin sin ang
tak. Mensa zëbon de ang ta
gwen wenyä nen gwibirin, 'Dowal
mo kigi mo enlala aning tanna',
desa de tawa gweblan hap em
ahakon home ang tak. Em ema
zi enlala karek-karekna insa nol
sang-sang eibirida gwenan, zep ëe
homë ebe mae hap aha syala wei
yul sonezim'in. ²⁵ Hwëna em in
kirekame angkam Asa laibli gwe-
bla'an, kire ennak tatem ëzauk
gwek- hëndep ano lwahal zan-
nak de zau'uk. Bahem Asa de
taibliblanna insa baes gwibin.

²⁶ Men zen de ano dwam gwibin
en san lowehe gwe'ak, hen tatem
ëzau'uk, hëndep aumwa hap
denak de hata'ak, zëbe mae hap
Ëe asa ëre mo sosonsa golzim-
dekam de tïngare zi aususa
irik gin hip denaka. ²⁷ Emki
ënlala gwen- men kirekam
Mazmuruk Daud Bak abe hap
dena ale gulkuke, abe hap de Bian
sosonsa golblan hap dena. Zen
anakarekam ale gulku,
'Em esa tatete tangankam irik gili.
Zini men zen de ësonon gwe'ak,
desa ësa timbwas tabiri- men
kiye,
besi tekkam de botolsa lwa
tabinni.*

Hwëna sosonna in desa asa hen
ebe mae hap golzim- men zen de
tatem ëzau'ukye. ²⁸ Ëe hen asa
hlang gwen hap de keisni ebe mae
hap zerzim. †

²⁹ Em dwan i nibanke!
Zep mensa Alap mo Enhona ebe
mae hap ayang gulzim'ira,
zen desa em ësal gwen."

3

*Ëna Sardisk de Kristen zi hip de
surat:*

¹ Yesus ki zep asa gubluka, "Ola
ansa emki ale gul sonen:

* **2:27** 2:27 Mzm. 2:8-9 † **2:28** 2:28 Hlang gwen hap de keis hip de ola, emki Why.
22:6nakhlaun.

Sardisk de jematsa de kara gul gwen hap de Alap mo dam taha nakore zi hip,

Yesus onakon:

Ëe an Alap mo Enho nabare Zini Zen– men zen tuju nwe-masekam zinik syal gwe-gwendake,*

hen Ëe an tujukam de keis nibare Zini.

Ëe tawana insa em syal ei gwibi'in. Zini man emsa kil di gwibi'in, 'Zen ngayana,' hwëna em in tok-tokna. ² Zen in zep, em ni truwen nakon luk tan, hen eno mae mo syala in zen tinsin hip alp gwesin'in, emki etan bubung gun. Sap Ëe tawana: Em insa syal ei gwibi'in, aha-en mae home su kul sone'an– ano Bian mo nwenakye. ³ In zep emki enlala gwe-gwibin– men desa orep emsa tawa da gwibikke, hen men desae ësane gwe-gwekke. Zen kirekam em etan syal tan, deban ehalek. Sap em de salok-salokkam lowehe gwen srëmkam, Ëe ebon mae onak sowë zi mo kim asa hatazal. Ki em molye hamal hap anakan ëtawa gwe guk, 'Yak-lana dekam sa hata zala.' ⁴ Hwëna eno mae mo ngirinnik nama hen– salok-salokkam de lowehe gwen wenyaye, men zëno mae mo pakean ëjok-jok gwe srëm gwe'an. Ëe asa desa pakean ngap-ngap alala tan naban golëlowehe gwer, sap zen mes kirenak dep ëdakastik.

⁵ Men zen de tatem ëzau'uk, zëbe mae hap pakean ngap-ngapsa asa alala tazim. Hen zëno mae mo bosem-sena Ëe molyë hëndep de ëngaya gwen hap de wenyik mo bosemse nabare buku nakon ngan gulsuzimk. Bian hon hen zëre mo dam taha nakore wenyak Ëe asa anakan

kira tabir, 'An zen– ano bi gwibiridan wenyaye.'

⁶ Em dwan i nibanke!
Zep mensa Alap mo Enhona ebe mae hap ayang gulzim'ira, zen desa em ësal gwen."

Ëna Piladelpiak de Kristen zi hip de surat:

⁷ Yesus ki zep asa gubluka, "Ola ansa emki ale gul sonen:

Piladelpiak de jematsa de kara gul gwen hap de Alap mo dam taha nakore zi hip,

Yesus onakon:
Ëe an lalak enna hen taibliblan tanganna.

Teipsin zini Daud Bak mo kunci bi gweblanna Ëyë zirensin'in.

Ëyë dekam lilikinsi talusu'uk, nara zi molya etan gulhlu inki.

Hen Ëyë gulhlu in'ik, nara molya talusuku.

⁸ Ëe tawana insa em syal ei gwibi'in. Hen Ëe tawana: Em tatete tangan naka hom. Hwëna em mese ano tawa tabin sin ang ta gwëk, hen home ano bosena anakan azabe gwibik, 'Ëe Zëbon de ang ta gwen zisi hom.' In zep ebe mae hap mesë lilikinni talusuzimk. Desa toton nara dep?– etan gulhlu irin niye. ⁹ An kirekam sa ebe mae hap lwazim: Zini men zen emsa hit di gwibirin, Ëe asa desa tik-tik tabir– ebon mae onak de yaing gwezan hap. Zen dekam sa bokle kom son nakon anakan ëkira gwer, 'Eiwa, Alap man emsa kwasang gwibirida gwenda.' Zen man zënaka tim di gwibirin, 'Ëe an Yahudi zi tangan,' hwëna zen dowal mo kigi mo walas. ¹⁰ Sap em mese ano ol hli yulzimdin sin ang ta gwëk– dekam de kareksa de goltowen nakon asa zabeban srëm hap denaye. Zep Ëna hen asa emsa golëzauk soner– karek yawala in kim de

* 3:1 3:1 Alap mo Enho de tuju nwe-masekam zinik syal gwendan hap de ola, emki 1:4 mo otde alenak hlaun.

tĩngare okamanak hata'akye. In tĩngare auhu-kama zisi dikim akasibiridan hap sa ki lwal. ¹¹ Ëe nabakam asa hatazal. Men desa ki ulin gwek, dawem enkam olinik gwek. Aha zi mana hwëna ebe mae hap de mire sigisa kap da innink.

¹² Men zen de tatem ëzau'uk, Ëe asa desa Alap mo gol ësenak gol te makan eiyas gĩl. Zen zao sa hëndep denaban lowehe gwer. Hen Ëe asa ëre mo bose ësesa zëno mae mo timnik ale tabir-zim, hen ëre mo Bian Alap mo bose, hen Alap mo ë bose. Zen in zen- Yerusalem ëse, men zen sa ngatan zi mo lang nakon ati gwe zala, Alap zëre onakon.

¹³ Em dwan i nibanke!
Zep mensa Alap mo Enhona ebe mae hap ayang gulzim'ira, zen desa em ësal gwen.”

Laodikiak de Kristen zi hip de surat:

¹⁴ Yesus ki zep asa gubluka, “Ola ansa emki ale gul sonen:

Laodikiak de jematsa de kara gul gwen hap de Alap mo dam taha nakore zi hip,

Yesus onakon:

Ano aha bosena ‘Eiwa de Zi.’ †
Ëe an Zen- eiwakam hen tatetekam de Alap hap denaka golluwe gwen hap de Zi niye.

Ëe an Zen- kitak ausuna, Alap mo yang tabin nikon.

¹⁵⁻¹⁶ Ëe tawana em in desa syal ei gwibi'in. Zen in zebë emsa ulop gwibirida'an- san de tembane kareksa de ulop gwibin makanye. Sap em asa de kwasang gweblanna mese ëblalen gwek, hwëna home tangan asa baes ëbla'an. Zep em an men kiye-tembanena sal-salaka hom hen bot-bot naka hom. Zen in zep Ëe asa emsa kitak wëk gwibiridal.

¹⁷ Em ema ëkĩl gĩl gwenan, ‘Ëe an kire-kire beyana. Basa dep?- tahalha gwibinni.’ Hwëna em home ere mae mo enhona tame la'an. Em in enho nakon tahalha tangan nike lowehe gwe'an- kwasap walas mo kim. Em in irkane lowe he'an hen nwe diminni. ¹⁸ Zen in zebë emsa tĩti tabi'in: Em Abon onak te-alakam hëndep de emas lalaksa kablak-dekam de ano nwenak ëtahalha gwen srëm hapye. Emki hen Abon onak pakean ngap-ngapsa kap laink- desa de alala tan hap, sap angkam em irkane sahara ban lowe he'an. Hen nwe hap de obatsa emki Abon onak kap ta irin- ekakim nwesa ëkara gwek.

¹⁹ Zini mensaë kwasang gwibirida gwenan, zen desaë jalse gwibirida gwenan hen lek-lek ta gwibirin-dekam de zen dawemkam ëhalen hap. Zen in zep, em tĩngare enho naban ëhalen. ²⁰ Ëe bira! Ëe eno mae mo enhonak de lilikinnikë zauk gwe'anzal, hen ama ga'ga so gwenan. Men zen de ano ola sa'anka, hen lilikinni in sa ap talusublu'anka, zëbon asa tĩl, hen zini in han asa zergwë gwer. Hen Ëe deban asa ënaka itwen gwer.

²¹ Men zen de tatem ëzau'uk, Ëe asa desa gubiridal- ëre mo nikin gwennak de ëre mae han teipsinkim teinikirin hip, dekam de apdekam irik gin hip. Aena hen tatemë zauk gwek. Zen in zebë angkam ëre mo Bian naban apdekam teipsinkim inikin gwe'an.

²² Em dwan i nibanke!
Zep mensa Alap mo Enhona ebe mae hap ayang gulzim'ira, zen desa em ësal gwen.”

4

Yohanis kim ngatan zi mo langnak hlauludakake- Alap mo bose

† 3:14 3:14 “Eiwa de Zi,” Yohanis man Yesus mo aha bosena ale gulku “Amin”kim. Amin mo aha enlalana “In eiwa,” ahaksa, “Kirekam de hëndep lwak.”

de teip gulsuk gweblannak:

¹ Ëe Yohanis ki zebë etan dekon kara gwek, hwëna ngatan zi mo langnak de lilikinsî zebë kon akesek. Man dalusuhuk. Hwëna ki zebë hen ola salsek–men kirekam nonol asa tonbla'ankake, sramin auku makare olsa. Zen man asa gubluka,

“Haen, an san emki sewe sezan. Ëe asa ebe hap goltrëblal– in zen ki ngein sin jowe'akye.”

² Dekam zep ki hëndep Alap mo Enhona asa bi gweblaka, hëndep dekam zebë eiwa de makan ngatan zi mo langnak hatak. Zao zebë teipsin tangan zi hip de komal tumna akesek, hen Teipsin Tangan Zini Alap Zëna zëwe nikin'inka. ³ Zëno nwe-masena man angtan-angtan gwebla'ankakalkam hen te-ala ësesekam, kaso lilingtin makan. Hen boge alp te-ala ësesek makare nik komal tumna in san wal-wale gwe-gwe'ak. ⁴ Hwëna Alap mo komal tumna insa man 24 enkam de ahakore komal tumkam wale nosok. Zëwe zini teipsin-teipsin nik hen teinikin'ik– 24 enkam. Zen pakean ngap-ngapsa alala dak, hen emaskam de mire sigi alala tan naban zë teinikin'ik.

⁵ Hwëna Alap mo komal tumna in kon nglina man ang tasik kini gwe'anka, hëndep dekon zep nglina mam enkam ngam ta gwe'anka, hëndep aukuna man alal tahal gwe'anka. Hen zëno dang gwën nakon seip makare syauk ngatanna tuju enkam ëhitilsik kini gwe'ak. Desa de dam gulsunnu, zen Alap mo Enhona– men Zen tujukam de nwe-masekam zinik syal gwenda-gwendake. ⁶ Hen Alap mo komal tum dang gwën san ki zebë hen hi yawal makarena hlauk, hwëna zen kaca lalak makarena. Hen tumna in mo alp-alp san, ngatan zi mo langnak de otweran makare zini dan-nër dan-nërkam zë lowehe gwenan. Zëno mae

mo timni dang san hen tahan san nwe en naban. ⁷ Otweran nwe-masena in ahana men kiye–singana. Ahana zëno nwe-masena men kiye–sapi zirya. Hen ahana men kiye–zini. Hen ahana zen men kiye–mawana heir de ihe zanna. ⁸ Dan-nër dan-nërkam de otweran makare zini in, zëno mae mo si alana enam-enamkam. Hen zëno mae mo timni nwe enkam ësowehek–sap si ala iltikin mae san. Zen yaklam hen kam tër tanna hom ëzausuk gwenan. Zen a kirekam mo da tine gwenan:

“Bian Alap, Teipsin Zini, Zen lalakna, Zen lalakna, Zen lalak tanganna.

Zen orep mes gwëka, hëndep nama gwë'ara, hen zëno gwëna molya topse gweblak.”

⁹ Dan-nër dan-nërkam de otweran makare zini, zen kirekam zëno bosesa de teip gulsublun hap de tërya da tine gwenan–blikip gwesik gweblan hap hen dawemsa de gol gweblan hap, Zëna in Zen komal tum dawemna in kon hëndep denaban irik gi'irake. Hen in kim otweran makare zini in kirekam tërya da gwenan, ¹⁰ 24 kam de teipsin-teipsin wenyä in dekam zep nol ik gin niban boklena kom da gweblanzal–hëndep de gwën Teipsin Zini zëre mo nwenak. Zen dekam zëre mae mo mire sigina talwesin nika kang da gwenanzal–dekam de Bian mo nwenak ëbetek gwen hap. Hen dekam zëno bosesa anakan teip nulsuk gweblanan,

¹¹ “Are Bian, ano mae mo Alap, Em en airis–tërkam de Emsa ta gweblan hapye.

Dikire tingare sosonna Ebon lwa gwek.

Dikire ere mo bosena teip nulsublunda gwek.

Sap tingare kire-kirena Eme yang tabirki,

hen eno enlala gwibinkim ki tinging ejowenda gwek hen engaya gwe-gwek.”

5

Yohanis kim buku lak gun nuban Alap mo domba tane naban akekake:

¹ Alap mo dam tahanak, ki zebë buku lak gulsunnu hlauk. Bukuna in alekam mes eiha-san eiha-sankam sowehek, hen hulen nik lwa'ak. Dokot buknu tuju enkam. ² Hwëna ki zebë hla tak- Alap mo dam taha nakore jana nabare zi sosonna, ol mamkam kim taken gwe'anka,

“Nara en äiris?- zen de tujukam de dokot buknu ansa hül ti sonebirzin hap, hen zen de bukuna ansa kwala-kla gun hupye.”

³ Hwëna aha-en mae hom tangan nadakastik- zen de bukuna insa kwala-kla gun hup, hen zao de alena insa de baca gun hup- sap ngatan zi mo langnak de wenyä, sap auhu-kamanak de wenyä, hen juwen zi mo langnak de wenyä.

⁴ Èe dekam zebë yusyustin niban gona gwë'ak- mae hap, “Hare zini aha-en mae homke!- zen de bukuna insa kwala-kla gun hup, hen zëwe de alesä baca gun hup denaye.” ⁵ Hwëna in zen teipsin-teipsin wenyä 24 enkam lowe he'ak, zen zep ahanik asa gubluka,

“Bahem gona gwën. Singana insa emki hla tan. Zen Yehuda mo auyan-aza nakorena, * teipsin zini Daud Bak mo Auyan-tane. Zen mes zëre mo jal zini holenak zabirida ineka. Zen Zen sa tujukam de dokot topna insa hül ti sonebiri, hen bukuna insa Zen sa kwala-kla gulu.”

⁶ Hwëna Domba Tanesa zebë hla tak, Alap mo komal tum golek

denak zau'unka. Dan-nër dan-nërkam de otweran makare zini in zë ngirin da'ak, hen tinging 24kam de teipsin-teipsin wenyä in. Domba tanena in hla tankam san de Alap hap de zip soblanna. Zen wei-wei naban zë zau'unka. Zëno nola kore hli-hlina tuju enkam. Nwena hen tuju enkam. Tujukam de nwena insa de dam tasibinni, Alap mo Enho mo tujukam de nwe-mase- mensa Alap tinging okamasa de amjan gwibin hip dam tasibirkiye. ⁷ Hëndep ki zep Domba Tanena in song gwe zaka, ki zep hëndep bukuna insa Alap zëre mo dam tahanak gul inki. ⁸ Domba tanena in kim gul in'inika, dekam zep dan-nër dan-nërkam de otweranna in, hen 24kam de teipsin-teipsin wenyä in boklena kom da gwebla'anzak. Zen kitak gitar makare naka deirensi'ik, hen emaskam de pancisa deirensik. Emaskam de pancina in, zen men zao Alap hap irase dawem nabare te kilii ang nulsuk gweblananke. Irase dawem nabare te kilii in mo dam gulsunnu, Alap mo irik ginnik de bitii gwen wenyik mo ol gu sone gweblan. ⁹ Zen dekam zep tër èsena da'ak:

“Em äiris- bukuna ansa de gon hap,

hen dokot topna insa de hül ti sonebin hip.

Sap Emsa mes dak,

hen eno kalkam ema zini ngan tasibirki-

desa de Alap onak dep kap gulhan hap,

sap tinging zi ausu nakore zi,

sap tinging men-kore men-kore ol ton gwibin zi,

hen tinging irik gin lang nakore zi,

hen kirekam-kirekam sop zi ausu.

* 5:5 5:5 “Yehuda,” zen Israel mo aha zi ausu. Raja Daud zen dekon saltiki, hëndep Yesus hen dekorena.

10 Em mese desa tungan Alap mo irik ginnik dep golëbiti gweka.

Hëndep zen sa loweher-san de Alap mo golak de syal ta gwen zini kiye.

Zen hen sa tngare okamana irik nil gwer.”

11 Ki zebë etan dekon kara gwek, hen Alap mo dam taha nakore zi beyam-bya mo olsaë sak. Zëno mae mo beyana banakan dep?— aïtbinni, hëndep ratusan jutanak man yap tamank. Zen man Alap mo komal tumna insa wale nososuk— hëndep dan-nër dan-nërkam de otweranna hen teipsin-teipsin wanya in han.

12 Zen tërya ol mamkam da'ak:

“Domba Tanena men desa Alap hap zip nosoblakke,

Zen aïris— tngare langsa de bi gwibin hipye.

Dikire tngare sosonna hen enlala blala Zëbon lwa gwek.

Dikire kitak betek në gweblak hen boklena kom da gweblak.

Dikire kitak zëno bosena teip nulsuk gweblak

hen boltere nul gweblak.”

13 Ki zebë etan salbiridak— tngare zini hen tngare otweranna—

sap nglinak dena,

okamanak dena,

hi mwanak dena,

hen juwen zi mo langnak dena,

hëndep kitak tangan.

Zen tërya anakan da'ak:

“Teipsin Tangan Zini Alap hen

Domba Tane zem in han

dikire tngan zëno nik mo bosena

boltere noso gwizimk,

hen blikip neisik gwizimk.

Dikire tngan teip nososuk gwek,

hen dikire tngare sosonna Zëbon

nebon hëndep denaban lwa gwek!”

14 Dan-nër dan-nërkam de otweran nwe-mase makare zini in ki zep ding nulzimk, “In eiwa!” 24kam de teipsin-teipsin wanya

in dekam zep boklena kom dak, hen Eirzi-Bia mo bosena teip nulsuzim'ik.

6

Domba Tanena kim dokot buk top-topna hil ti sonebirkike:

1 Ki zebë hwëna Domba Tanena insa hla tak— Zen kim nonol dokot topna buku lak gulsunnu in kon hil gil soneka. Ki zebë hen ola sak dan-nër dan-nërkam de otweranna in kim ahanik gu aneka, “Haen!” Zëno ol aukuna in men kiye— ngli glung aukuna. 2 Ki zebë hwëna hla tak— kuda ngap-ngapna kim te sokin zi'anka. Zini men zen zersong gwe'an zaka janasa gwirenka. Gwërbonna hen man ala nosoblak, sap Alap mes zëbe hap golblaka— zen de eijannak yeiyëk gwen hap denaye. In zep eijannak dep ati gwe ine zaka.

3 Ki zep etan Domba Tanena in aha dokot topna hil gil soneka. Dekam zebë etan sak— aha otweran nwe-mase makare zini in kim gu aneka, “Haen!” 4 Aha kudana hen dekam zep etan te sokin zika. Kudana in zëno alana kal-kala. Zini in zen zersong gwe'an zaka zëbe hap hen man Alap sosonsa golblaka— dekam de auhu-kama nakon umlaesa gulsun hup denaka, zi dikim zënaka tamera gwen hap. Zëbe hap zep nëbokna sërkam de blal tangan naka nolblak.

5 Domba Tanena in ki zep etan dokot topna dan-ahanna hil gil soneka. Dekam zebë hen otweran nwe-mase makare zini insa ahanaka salblak— kim gu aneka, “Haen!” Dekam zebë hen etan kuda kakakna hla tak— kim te sokin zi'anka. Zini men zen zersong gwe'an zaka zen kire-kire dohonsa dikim timbang gul gwensa gwirenka. 6 Etan ki zebë ola sak— dan-nër dan-nërkam de otweran ngirinnik iwe, san de zi tangan mo ol. Zen man mamkam kuda

tahannak de zini insa anakan tak-enblaka:

“Beras mo hargana emki gulk'nen tan: Beras dawemna angkam, aha-ere litera, aha-ere yakla blalkam de syal gwenkam de zen. Beras karekna, dan-ahare litera, zen hen aha-ere yakla blalkam de syal gwenkam de zen.

* Hen minyak goreng naban ho mamak naban, zen hen sa sêrkam hargana gulk'nen nêr, hêndep dekam zini bakam dep?– lop ta gwen naye.”

⁷ Ki zep hwëna etan Domba Tanena in dokot topna dan-nêr dan-nêra hîl gîl soneka. Dekam zebê etan sak– otweran dan-nêr dan-nêra in kim ahanik gu aneka, “Haen!” ⁸ Hwëna ki zebê etan hla tak– aha kudana kim te sokîn zika. Zen hwëna mes tangan sang-sang hap sopna lengse gweka. Zini men zen zersong gwe'an zaka bosena “zi tamera gwen hap de Zini.” Lun kon hen ahanik ang gweblan da'anka. Zêno bosena “juwen zi mo langnak de Teipsinni.” Alap dekam zep zêbe nikip golzimki–zen dikim okamanak de zisi aha hlik en naka lamera song gwen hap. Zini dan-nêr dan-nêrkam de aïtbir song gwenkam, ahanik de tîn, dan-ahan de lowehen–kirekam de aïtbir song gwenkam. Ahakon eijankam de juwen, ahakon tembane srêm hap de juwen, ahakon sang-sang yawala kon de juwen, hen ahakon otweran jal-jal de gwidre gwen nakon de juwe gwen.

⁹ Zen kim has eisiki, dekam zep Domba Tanena in dokot buknu aha-ere taha-tapna hîl gîl soneka. Dekam zebê zini hlauludak, Alap

hap irase dawem nabare te kil tru tasik gweblan hap de meja îltikînnik êzau'uk. † Zen men desa Yesus hup de ol gol halada gwen jal hap damera gwেকে–zêno mae mo angna. ¹⁰ Zen ol mamkam êgu ine gwe'ak,

“Are Bian, teipsin tangan Zini, Em-en tangan lalakna, hen taïblîblanna Em-en. Auhukamanak de zisi de heip gun hup dena, etan holona banaka'en? Sap zen zen asa damera gwék.”

¹¹ In zen ki êgu gwe'ak, zêbe mae hap pakean ngap-ngapsa alala dazimk. Hen man nenbiridak,

“Emki engka en êeissin. Kim de Kristen wal bose wal omka tamerankam su nul sone'ak, zen dekam sa ki lwal. Men kirekam emsa damera gwék, kirekam sa hen desa tamerankam su nul soner–men kire enkam beyana Bian Alap dam gulsun dakake.”

¹² Hwëna ki zebê etan Domba Tanena insa hla tak– kim dokot buknu enamna hîl gîl soneka. Dekam zep sêrkam de jîngîl yawala taïlki, hêndep yakla nwena man kakak gweka– kaen glaing–gling kakak makan. Hen benna man kal–kal gwék– san de kala kiye. ¹³ Keisni dekam zep ngli nakon kama san dep lanna hlaka– san de asese yawal de taïnkim de tetan dan lanna hlanna kiye. ¹⁴ Nglina man esek gweka, hêndep man jek–jak gweka. Hen tîngare kwatap–kwatapna hen kama–tek kama–tekna man langa san dep êese–sek gwék. ¹⁵ Dekam zep tîngare zini êani–ning gwék– kaso–hul kaso–hulak hen kwatap–kwatapnak de kaso kles–kles san.

In zen ani–ning gwék, zen sap auhu–kamanak de teipsin–teipsinni,

* **6:6** 6:6 “Beras dawemna” desa Yohanis “gandum dan nakore tepung”kam ale gulku. Hen “beras karekna” desa “jelai dan nakore tepung”kam ale gulku. Tepungna, zen zêno langnak de mwin–mwankam de tembanena zen– men kiye, dojena hen berasna, awe de zi hip dena.

† **6:9** 6:9 Irase dawem nabare te kil mo gulk sun de enlalana, emki Why. 5:8nak hlaun.

hen nol-nolkam dena,
 sap jana nabare nik mo mam-
 mamna,
 hen kire-kire beya wenya,
 hen sap soson nabare wenya,
 hen sap zi mo tana iltikinnik de
 lowehen wenya,
 hen kirenak de lowehen srëm
 wenya.

¹⁶ Kwatap-kwatapna hen kaso-
 hul kaso-hula insa man
 nahërhebirida gwe'ak, "Asa em
 kei-king gun! Asa em ani-ning
 gun- Teipsin Zini Alap ne Domba
 Tane nik mo jal hil inni an kon!
 * ¹⁷ Sap angkam Alap mo yakla
 yawalak mes zaul- dekam de zère
 nik mo jalsa hil in hip denakye.
 Hen nara zi molya zëno nik mo
 nwenak tatem zauku?!"

7

*Alap mo capkam kim 144
 ribukam Israel mo zi ausu nakore
 zini mirenak al dasibikke:*

¹ Ki zebë hwëna Alap mo dam
 taha nakore zini dan-nër dan-
 nërkam hlauludak. Ahana okama
 yakla hata sezan topnak zau'unka,
 hen ahana yakla nikin anen top-
 nak zau'unka. Aha darena hen
 eiha-lip eiha-lip top-top san
 yaun daka. Zëno mae mo syala,
 zen asese de zëno mae mo irik
 gin nikon tain srëm hap- sap eik
 sin, hi san, ahaksa te-te syan.
² Hen Alap mes dekam zëbe mae
 hap sosonna golzimki- dekam de
 kama naban hi naban karek son
 hap dena. Hwëna ki zebë Alap mo
 dam taha nakore zini ahana hla
 tak- yakla hatase gwezan nakon
 kim hatase zaka. Zen Ngaya
 Zini Alap onakore capsa golhatase
 zaka. Ki zep ol mamkam taken-
 birida zaka- dan-nër dan-nërkam
 de wenya insa,

³ "Na-en bahem kama naban hi
 naban timbwas son, hen tenya.

Anik nonol Alapsa de betek gwe-
 blan zisi mirenak capkam al tasi-
 bik. Zen mana hen ëtimbwas
 gwenank."

⁴ Dekam zep asa nenblak,

"Zini 144 ribu enkam sa mire-
 nak al dasibir- Alap mo cap-
 kamyë. Zen kitak dua-blas enkam
 de Israel mo auyan-aza nakorena.

⁵⁻⁸ Aha-ere auyan-aza nakore zini,
 12-ribu 12-ribu enkam sa capkam
 al dasibir. Israel mo auyan-aza
 mo bosem-sena, a zëno mae mo
 ausu nakore naka moye: Yehuda,
 Ruben, Gat, Asyer, Naftali, Man-
 asye, Simeon, Lewi, Isakar, Zebu-
 lon, Yusup, hen Benyamin."

*Yohanis kim sërkam de zi trana
 hlauludakake:*

⁹ Hyanak ki zebë etan kara
 gwek. Èe sërkam de zi tra beyam-
 byasaë hlauludak. Aha-erenak ta-
 gal gwesik. Zëno mae mo beyana
 aïtbinkim toton nara dep?- sul so-
 nenna. Zen Alap ne Domba Tane
 nik mo dang nakon pakean ngap-
 ngap alala tan naban ëzau'uk, hen
 tahakam kawang ala maum has-
 esa isrip-sri hap deirensi'ik. Zen
 tingare irik gin nikorena, tingare
 zi ausu nakorena, tingare sop zi
 ausu nakorena, hen tingare ol ton
 gwibin zi ausu nakorena. ¹⁰ Zen
 man ol mam-mamkam anakan
 ëtaken gwe'ak,

"Nëre mae mo Bian Alap

Zen teipsin tangannak nikin'ira.
 Nëno mae mo ëngaya gwenna an,
 zen Zëbon en onakon
 hen Domba Tanena in onakon."

¹¹ Tingare Alap mo dam taha
 nakore zini zen ëzaunkum man
 Alap mo komal tumna insa dot
 nososuk. 24kam de teipsin-
 teipsinni in hen dan-nër dan-
 nërkam de otweran nwe-mase
 makare zini in hen zëno mae mo
 ngirinnik lowe he'ak. Zen dekam
 zep kitak nol ik gin niban bok-
 lena kom dak, hen anakan Alapsa
 boltere da'ak,

12 “In eiwa! Dikire Alap en hon kitak Iwa gwek–dawemna, ngatanna, enlala blala, hë'ho gwibinni, bose dawemna, hen tingare sosonna, hëndep denaban. In eiwa tan-gan.”

13 Ki zep 24kam de teipsin-teipsin wenya in kon ahanik asa takensiblika,

“Pakean ngap-ngap alala tan wenya an, banakare wenya? Hen enda kon yaing gwezak?”

14 Ki zebë ding gulbluk, “Bian, ëe tawa naka hom. Diki tawana em.”

Ki zep hwëna asa ding gulbluka, “Zen an men zen sërkam de karekna insa nyaubikke–in kim Yesus hup de jal hap zini karek da gwibikke.

Zen mes zëre mae mo pakeanna ngan dasibik–

Domba Tanena in mo kalkam.

Zen dekam zep zëno mae mo pakeanna ëngap-ngap gwek.

15 Zen in zep Alap mo komal tum alp nakon lowehe gwenan, hen Zëno bosena mam nul tine gwenan–yaklam denaban kam denaban. Desa Zën sa golëlowehe gwera, zep zen karekna molya etan noltowek.

16 Zen dekam molya etan usak naban ho-hole naban neiszimk.

Yakla sal-sala hen molya etan nësblak.

17 Sap Domba Tanena in Zen Alap mo alp nakon gwë'ara,

Zen Zen sa domba zaho ta gwibin zi makan zaho ta gwibiri.

Zen Zen sa zëbe mae hap hëndep de ëngaya gwen hap de aïli hona zertreizimdi.

Hen Alap sa zëno mae mo nwe go-hona ngan tasibir-zimdi.”

8

Domba Tanena in kim aumwa hap de dokot buknu hïl gïl sonekake:

¹ Ki zep Domba Tanena in dokot buknu tujuna hïl gïl soneka. Ngatan zi mo langna dekam zep ol maena hom gweka–san ha holona stenga jam enkam. ² Kim nama balk enkam lowe he'ak, ki zebë hwëna Alap mo dam taha nakore zini tuju enkam hlaluludak. Zen men zen Alap mo dang nakon ëzauk gwenanke. * Zëbe mae hap sraminsi kap dazimk.

³ Ki zep hwëna Alap mo dam taha nakore zini ahana hata'an zaka. Zen emaskam de meja alpnak zau'un zaka–men zëwe Alap hap irase dawem nabare te kilï tru dasik gweblananke. † Zen panci ema'a gwirensi'inka. Zao zep hen te kilï beya tangankam kap dablak. Desa zep pancinak iwe siri gulsuku–tingare zini men zen Alapsa betek në gweblanan, zëno mae mo ol gu sonen naban. Desa zep mejana in kore syauk nuban siri gulku. ⁴ Dekam zep zëno tahanak de panci nakon irase dawem nabare butna Alap osan dep sewesek–hëndep zi mo ol gu sonen naban. ⁵ Zen kim hya gwesik, dekam zep etan pancinak iwe meja nakore syauknu bwang ta seka, desa zep auhu-kama san dep hiri gul ineka. Nglina dekam zep sërkam tadre tineka–hëndep

* **8:2** 8:2 Tujukam de dam taha nakore zini in, san ha mensa keis mo kim hlaluludakake?–pasal 1 ayat 16nak hen 20nak. Aha dam gulsunnu, tujukam de Alap mo dam taha nakore zini mensa Yahudi mo auyan-azana anakan nenbirida gwek, “Tuju enkam Alap mo dang gwën nakon ëzauk gwenan.” Ahana Mikayel Bak (Dan. 10:13; 10:21), hen ahana Gabriel Bak (Luk. 1:19; Dan. 9:20-21). † **8:3** 8:3 Irase dawem nabare te kil mo gulk sun de enlalana, emki Why. 5:8nak hlaun.

ngli ang naban. Hen jingil yala dekam zep gwëka.

Tuju enkam de Alap mo dam taha nakore zini kim sramin gublun danna ekon gwesik hanakke:

⁶ In kim kirekam okamanak lwa'ak, tuju enkam de Alap mo dam taha nakore zini in zen sraminni deirensi'ik, dekam zep ehohle gwe'ak- sraminni insa de gublunda inen hap.

⁷ Nonol zen gubir aneka, dekam zep hëndep es kwa-kwakna o makan il tika, hwëna zen hen kala ban syauk nuban de siri nënna-san de ding-dingkam de il tin ona kiye. Okamana dekam zep eiha nakon † hwei-swis gwek, hëndep dekore tenya hen dekore tïngare so naban.

⁸ Hen aha zini kim gubir aneka, hwëna ëe dekam zebë kwatap yawal makare naka hla tak, hwëna syauk mo kim hi-hiti'inika. Desa zep hi san hiri da inek. Hina dekam zep eiha nakon § kal hap jowek. ⁹ Men dekon kal hap jowek, dekore tïngare kirekam-kirekam otweranna man hëndep kitak juwesik, hen dekore kapal-kapala man kitak ëtimbwas gwek.

¹⁰ Dan-ahan zini kim sramin zemka gubir aneka, keis yawala dekam zep hëndep ngli nakon ho-nwe ho-nwenak dep zan zaka. Zen seip yawal makan hi-hiti'inika. Dekam zep okamanak de weyana eiha nakon * ëkarek gwek. ¹¹ Keisni in mo bosena "Etekna." Dekam zep hona eiha nakon ëetek gwek. Zini dekam zep beyakam juwek- ho etekna insa de otde gwibin nikon.

† **8:7** 8:7 Eihya nakon awe, enlalana satu pertiga. § **8:8** 8:8 Eihya nakon awe, enlalana satu pertiga. * **8:10** 8:10 Eihya nakon awe, enlalana satu pertiga. * **9:1** 9:1 Yohanis man anakan ale gulku, "Keisni in hap nërblak." Zen kim gwë gwëka, dekam zini kei'i man enlala nëblanda gwek, "Zen san de zini kiye." Ahaksa zini in zen kuncina zerka, san ha zen diki keisni insa de kara ta gwen hap de Alap mo dam taha nakore zi.

¹² Dan-nër dan-nër zini kim gubir aneka, hëndep dekam zep yaklana, benna, hen keisni ëkarek gwek. Dekam yakla nwna aha-ere yaklana dua-blas jam enkam hom zil gwe'anka, hwëna delapan jam enkam zil gwe'anka, dekam zep etan okamana kawesik gwe'ak. Benna, keisni, hen kirekam. Zen hen dekam dua-blas jamkam bëjen ëngatan gwen, hwëna delapan jam enkam. Zen kim ëngatan gwe srëm gwe-gwek, dekam sërkam tangan kawesik gwek.

¹³ Zao ki zebë etan kara gwek, dekam zebë mawana heiri salblak. Zen gulk tangan en san ihe nasen'an haka, hen man taken nasen gwe'anka, "Auhu-kamanak de zini, kareksa sa hla nul, kareksa sa hla nul, kareksa sa hla nul, kareksa sa hla nul!"

Etan ahakore dan-ahare nik de gublun dankam, banakan wëhë ëgwë'ak?"

9

Aha-ere taha-tap zini kim sramin zemka gubir anakake:

¹ Hen etan dekam zep aha-ere taha-tap zini gubir aneka. Eë dekam zebë hëndep keisni hla tak- ngli nakon kim kama san dep zan zaka. Dekam zep keisni in hap juwen zi mo bwi kawesinnik dep de kuncina nërblak.* ² Keisni in zep kuncina inkam talusuku-kama hulak de bwi kawesin yala insa. Butna dekam zep kon mam enkam te sok- san de wanga trun syauk butna kiye. Butna in hap zep ngli naban yakla naban ka neisik. ³ Butna in kon zep hwëna

lerangna okama san dep tuwehek. Zêbe mae hap Alap sosonsa golzimki– men kirekam dare êk hap hen golzimkike, dekam de zisi hit ti gwibin hip. ⁴ Zen hom gubiridaka– sona, tenya, hen obwagasa de karek ta gwibin hip. Zen diki zi ensa de karek ta gwibin hip gubiridaka– mensa mirenak Alap onakore capkam al dasibir srêm gwekke. ⁵ Hwëna tamerankam dep hom gubiridaka. Zen diki sap'nen de karek ta gwibin hip– holona benna aha-ere taha-tap enkam. Sosonna man hen golzimki– sêrkam tangan de karek ta gwibin hip denaka. Zëno mae mo hit tinna men kiye– hen dare êk mo hit tinna. ⁶ Aha-ere taha-tapkam de benna inkam sap sa zini juwen hap êdwam gwe-gwer, hwëna molya kim juwek. Zen sap sa tîn hip êdwam gwe-gwer, hwëna zëbon mae onakon tîn hip dena nama langa tangannak.

⁷ Lerangna in mo nwe-masena, san de kudasa de eijan hap wêr tyasibinni kiye. Zëno mae mo nolak, san de emaskam de mire sigisa de alala tanna kiye. Hen zëno mae mo nwe-masena, san de zi nwe-masena kiye. ⁸ Zëno mae mo nol alana, san de kwalbasa nol alana kiye. Zëno mae mo êk danna, singa êk sîl makan. ⁹ Zëno mae mo bik danna drak-drakna– san de eijan hap de besikam de bitisa ala gunnu kiye. Zëno mae mo si ala aukuna men kiye– kereta kuda beyam-bya de eijannak dep hlu-hluk gwenna. ¹⁰ Zëno mae mo abala dare syakna– men kiye, dare êkna. Zëno mae mo sosonna zen zëwe– zisi dikim karek ta gwibin hip denaye, holona benna aha-ere taha-tap enkam de karek ta gwibin hip. ¹¹ Zëno mae mo

teipsinni hen ki. Zen zen– hëndep de golëjuwen hap de zi niye. Zëno bosena Ibrani olkam “Abadon,” Yunani olkam “Apolion.” Bose darena in mo enlalana, “zisi de golëliwe gwen hap de Zini.”

¹² Dan-ahare karek tabin hip dena insa heiri kira tabirki, † nonol wenya mes tap gwenan. Zëno hyanak etan dan-dan sa nap-tazal.

Alap mo dam taha nakore zini enamna kim sramin zemka gubir anekake:

¹³ Alap mo dam taha nakore zini enamna in ki zep sramin zemka gubir aneka. Dekam zebë ola sak– irase dawem nabare te kilsî de tru tasik gweblan hap de mejana in kon kim te sok. Mejana in zen Alap mo dang nakon nola gwenan– emaskam de syal gwizimdinni, hen dan-nêr dan-nêrkam de top-top naban. Dan-nêr dan-nêrkam de top-topna in man gulk sun êteipsiksek. ¹⁴ Ola in zen kals nakon te sok, zen enamna in zen gubir aneka, desa anakan nenblak, “Empat enkam de dowal yawal-yawala ‡ mensa weyana Efrat mo ananak dahalebik, emki hîl ti sonebin.” ¹⁵ Dekam zep hîl ti sonebirki. Alap yaklana insa orep mes hamal taka– dekam de hîl ti sonebin hip denaye, zen dikim yaklana dekam en okamanak de zisi eihya hlik naka § golëejankam tamerasin hip. ¹⁶ Anakan hen ama sak, “Kudakam de eijan hap de zi mo beyana, dua-ratus juta enkam.”

¹⁷ Hen nwe lirisin nënna inkam êe ama kuda beyam-byana insa hlauludak– hen in zen zëno mae mo tahannak teinikin'ikye. In zen zë teinikin'ik, zen besikam

† 9:12 9:12 Heiri kim nonol takenbiridaka, zen Why. 8:13nak. ‡ 9:14 9:14 Empatkam de dowal yawala in hap, Yohanis “malaikat-malaikat”kam ale gulku. Hwëna malaikatna an man yap orep Alap onakon êsason gwek– dowal mo kigî onak de bitî gwen hap. In zep tahalebin nik lowe he'ak. Zep “dowal”kam Orya olkam awe li nul sonek. § 9:15 9:15 “Eihya hlik naka” awe, enlalana satu pertiga.

de bajusa alala dak. Ahakon sêrkam de kal-kal tangan naka-san de syauk hitinni kiye. Ahakon ngli kaillim angtan-angtan makare naka- men kiye, kaso lilingtinni. Hen ahakon yong-yong angtan-angtan naka. Kudana in mo nola, san de singa nola kiye. Hen mip nakon hi nwe mo kim ëbwak ta gwe'ak- syauknu, butna, hen irase karekna. ¹⁸ Sap kudana in zen mip nakon ëbwak ta gwe'ak, zen zep okamanak sang-sang yala hatak, hêndep okamanak de zini eihya hlikna *dekam zep juwesik. Ahakon syauknu in hap juwek, ahakon butna in hap, hen ahakon ase karekna in hap juwek. ¹⁹ Kuda beyam-byana in mo sosonna, zen mipnak hen abalak. Zëno mae mo abala, san de wanya mo nola kiye. Abala in zen dekam zini hit di gwibik. ²⁰ Hwëna zi mosrona men zen sang-sang yala in kon juwe srëm gwëk, zen hom kim tapbla nuk- yang tabin dowal-dowalsa de betek gwibirida gwenna. Zen nama boklena kom dabirida gwëk- sap emas nakon de yang tasin dowal, perakkam dena, tembagakam dena, kaso nakorena, hen tenya korena. Dowal-dowala in sap nwe kara gwen srëmna, hen ol san srëmna, hen ëtë nasen gwen srëmna. ²¹ Hwëna zini in dekam hom mae zëre mae mo karek-karek nakon ëhalek- sap zisi de tamera gwenna, meiyersa de golzauk gwenna, ëkahalo gwe-gwenna, hen sowëna.

10

Yohanis kim Alap mo dam taha nakore zinik buku betekna gul inkike.

¹ Èe ki zebë Alap mo dam taha nakore zi sosonna ahanaka hla tak- ngatan zi mo lang nakon kim

ati gwe'an zaka. Zen but zërati gwezak, hen boge alpna nolak lak gwe heblak. Nwe-masena hen yakla mo kim ngatan gwe-blaka. Zëno tanana hêndep ik danna men kiye- syauk hitinni. ² Tahakam buku lak gun beteksa gwirensiki, hwëna zen hil gil sonen nik lwa'ak. Dam tanana hinak zauk ineka. Irgwa tanakam kamanak zauk ineka. ³ Ki zep ol mamkam takenka- singa mo zairin makan. In kim ki Alap mo dam taha nakore zini in takenka, dekam zep ngatan zi mo lang nakon ola mamkam wet sok- san de ngli glungna kiye, tuju enkam de tadrenna. ⁴ In kim tujukam de ngli glung makare ola in zausuk, ëe dekam zebë sap ale gun hup enlala gwe'ak. Hwëna anakanë ngatan zi mo lang nakore olsa ahanaka sak,

“Emki tujukam de ngli glung makare ola insa ere en hap aning gun. Bahem ale gun.”

⁵ Dekam zep Alap mo dam taha nakore zini men zen hinak zauku hen kamanak, zen ki zep dam tahana ngli san dep teisya ineka, ⁶ dekam zep ngaya zini Alap mo bosekam gu ineka,

“Alap men Zen kitak yang tabirki, sap nglina, okamana, hina, hen zëwe de kirekam-kirekamna, ëe zëno bosekamë emsa gu-gubirida'an: Zen molya etan yakla yala insa esek gulku. ⁷ Hwëna Alap mo dam taha nakore zini tujuna in kim de sramin zemka gubir ane'anka, Zen dekam sa zëre mo kalang gwe gunnu syal gwibiri- mensa orep zëre mo ol ayang gul gwen zi en hap goltrei gwizimkike.”

⁸ Dekam zebë ngatan zi mo lang nakore ola insa etan sak, anakan kim asa tonbla'anka,

“Em buku kwala so gunnu insa de gon hap song gwen- in zen

* 9:18 9:18 “Eihya hlikna” awe, enlalana satu pertiga.

zini in mo tahanak lwa'anke, men zen ananak zau'ura, aha tanakam hinak, aha tanakam kamanak.”

⁹ Ëe dekam zebë hëndep zëbon osan dep song gwëk, hëndep abe tak- zen dikim buku betekna insa abe hap golblan hap. Ki zep asa gubluka,

“Emki gul irin, hëndep twinbir. Mip ennak sap dërek naka esa eisbiri- men kiye, sobwal hona. Hwëna ungala mwanak sa husus gwer.”

¹⁰ Ëe ki zebë zëno tahanak gulink, hëndep twinbik. Mipnak sobwal ho dërek makare nakaë eisbik, hwëna kimë ala gwibik, dekam zebë husus gwibik.

¹¹ Zao zep hen asa nenblak,

“Bukuna insa twinbiri, zëwe de ola insa em etan gol haladan. Sap zen ngein sin de kirekam jowen hap dena- tingare zi dikim ëtawa gwen hap, sap men-kore men-kore zi ausu, sap kirekam-kirekam sop zi ausu, hen tingare ol ton gwibin zi ausu, hëndep sap teipsin-teipsin wënya.”

11

Zi dare de apta zan hap de ol:

¹ Ki zep meter blala abe hap nolblak. Zëno blala san de dutena kiye. Ki zep Alap asa gubluka,

“Em ano gol san song gwen hen ngirin tekson en naka meta inkam akasibli, hen zëwe de kalsna. Hen zini men zen ano bosesa dekon teip gulsublun hap zëwe lowe he'an emki aitbin.

² Hwëna alp san de teksonna bahem akasibin. Sap desan dena mesë Yahudi srëm zi hip golzimk. Zen sa Yerusalemsa, ë lalakna ansa, tanakam nyauk gweblal-holona benna 42 enkam. ³ Ëe asa zi daresa teisyasa soner. Zen kaen

glaing-glingsi sa da koso gwera-dekam de goltreizimdin hip, ‘Ëe ama emsa gosa labirida gwe'an.’ Zen Ëre mo olsa sa 42kam de benna inkam ayang ul gwizimdi.”

*

⁴ Zi darena in, gulk sun de olkam de guzimdinni, zen tenya zaitun dare, ahaksa lampu dare. Zi darena in Teipsin Tangan Zini Alap mo dang gwën nakon yauk gwenda. † ⁵ Alap sa sosonna zi darena in hap golzimdi. Dekam zi mae de karek son hap alp gwizimdinni, dekam sa zëno nik mo ëk tihî nakon syauknu wet noso gwizim. Zen dekam sa zëre nik mo jal zini insa tru kulsuk gwera. ⁶ Zëno nik mo sosonna hen ki- o dikim il ti gwen srëm hap dena. Zen diki zëre nik mo abe ën enkam de etan il ti gwen. Alap mes kirekam zëbe nikip sosonna golzimki- holona in kim zëre mo ola ayang ul gwe'anka, dekam en dep. Hen zëno nik mo sosonna hen ki- tingare weyasa dikim kal hap li kul sone gwen hap denaye. Hen okamasa de banakare maekam heip ul gwen hap de zëno nik mo sosonna hen ki-beyana men kirekam zëna dwam eibi'inkaye, kire enkam de heip gun hup.

⁷ Kim de Alap mo olsa de ayang ul gwenna 42kam de benna inkam su kul sone'anka, ki sa hwëna otweran nwe-mase makare dowal yala juwen zi mo lang nakon wet so zala. Zen hëndep dekam sa zieija zala, hëndep sa zili. ‡

⁸ Zëno nik mo tokna molya n- en nyehanuk, hwëna isrip-sri hap sa ora bolak kamanak nyehal- ë yala in zao zëre nik mo Bianna te-lidak sonnak makan da inkke. Ëna in, zëno gulk sun de ol

* **11:3** 11:3 “42 benna” awe, Yohanis man ale gulku 1.260 yaklakam. † **11:4** 11:4 Zaitun te dare hen lampu dare hap de ola, emki Zakharia 4:1-14nak hlaun. Zi darena in, zëno nik mo sosonna ayat 5-6nak awe men kiye hen- Musa ne Elia nik mo sosonna. ‡ **11:7** 11:7 Otweran dowal hap de ola, emki pasal 13nak hlaun.

blaorankam de bosena “Sodom,” ahaksa “Mesir.”

⁹ Dekam tingare zini sa zëno nik mo tokna karatda noso gwer-yaklana dan-ahan, ahana ngirîn ngam sonnak. Tingare zini, sap tingare zi ausu nakon, hen tingare irik gin lang nakon, hen tingare ol ton gwibin zi nikon, zen sa kama hulak de zehanun hap ëjalse gwer. ¹⁰ Tingare auhu-kama zini sa tangan ëisrip-sri gwer- zi darena in mo tok naka de akenkamye. Zen zep sa isrip-sri hap gol-gol san twen nasen gwer. Zen mae hap sa ëisrip-sri gwe-gwer, “Ol ayang gul gwen zi darena men zen karekna beyakam nëbe mae hap ol gwiz-imki, zen mes lilki.” ¹¹ Yaklana kim de dan-ahan në'ak, ahana ngirîn ngam sonnak, dekam sa ensasana etan ngaya ën hap dena Alap onakon ing gwe hezim zira. Zen dekam sa etan ngaya ëra, hëndep yaulu. Tingan men zen de kara noso'ak sërkam tangan sa ëairil.

¹² Dekam sa zi darena in ola asal sera- ngatan zi mo lang nakon de takenzim ane hanna, “Haen, em se këzan.” Zen dekam sa hëndep zëre nik mo jal zi mo nwenak but de teisyia ine hankam se kë sera- ngatan zi mo lang san depye. ¹³ Zen hëndep dekam sa jingil yawala karekkam gwëra. Dekam sa ë yala in eihya nakon § timbwas gwera, hen zini tuju ribu enkam sa juwer- jingili in konye. Tingare ahakore zini dekam sa dawemkam ëairil. Zen dekam sa nglinak de Zini Alap mo bosena teip nulsublul.

¹⁴ Dan-ahare karek tabin hip dena insa heiri kira tabirki, * dan-dan mes tap nënan. Hwëna emki ëkara gwen, aumwa hap

de karekna sa nabakam ang gwe kinzil.

Alap mo dam taha nakore zini tujuna kim sramin zemka gubir anekake:

¹⁵ Alap mo dam taha nakore zini tujuna, zen kim sramin zemka gubir aneka, dekam zep ngatan zi mo lang nakon ol mam-mamkam anakan ëton'ak, “Kitak okamasa de irik gin hip dena angkam Eirzi-Bia mo tahanak lwa'an. Bi zem mes Tane zikhip golblanda- mensa Israelsa de ngaya tabin hip dam tasikike, Zen de hëndep denaban irik gin hip.”

¹⁶ Dekam zep 24kam de teipsin-teipsin wenyia in zen Alap mo dang gwën nakon teinikin gwennan ëik gwe hezak, hen Alap hap dawemna anakare ola ban nola'ak,

¹⁷ “Bian Alap Soson Zini, Em in Zen orep gwëka hëndep angkam namae gwe'ara: Eë ama ebe hap dawemsa olbla'an, sap Em angkam ere mo sërkam de sosonkam ema irik ginkim kon gwesibir hana'ara.

¹⁸ Tingan men zen Emsa tame da srëm gwëk, zen man Emsa u sal-sal në gwëblak. Hwëna angkam desa de karek tabin hip denak mes zaunun.

Hen angkam mes zaunun- Em dikim juwen wenyaka klis gun hup denakye.

Hen Em dikim dawemsa golz-imdin hip de yaklanak mes zaunun- men zen ere mo ola ayang nul gwëk,

§ 11:13 11:13 “Eihya nakon” awe, Yohanis man ale gulku “sepersepulu”kam. * 11:14 11:14 Heiri in hap dena, Why. 8:13nak, hen 9:12nak.

hen men zen Emsa betek në gwe-
blak,
sap bose nabare wenya,
hen sap bose srēm wenya.
Hen zisi dikim timbwas gun hup
denak
angkam mes zaunun-
men zen okamana ansa karek nul
gwekye.”

¹⁹ Dekam zep ngatan zi mo lang-
nak de Alap mo gola dalusuhuk.
Dekam zep hen gol mwana in
kon petina teipsi'ik- Alap mo zi
niban de ol aha-en gun nubare
petina, mensa Musa Bak hap
goltrēblakake. Dekam zep ngli
angna zausun srēm kam ayang-
ayang gwe song gweka, hen
nglina sēr kam tadre tineka, hen
es kwa-kwakna dekam zep o
makan il tika, hen jingil yala
dekam zep mam enkam gwēka.

12

*Yohanis kim wenya ban jalom
yala ban akekake:*

¹ Dekam zep nglinak owas
yawala jowek, nen dikim zē Alap
mo kalangsa tame gun hup. Ēe
wesyaē hlauk, yakla nwesa ba-
jusa de ala son makan ala sok.
Zen bennak zauk ane'ak, hen
nolak mire sigisa ala guk- dua-
blas enkam de keis nibare naka.
² Wenya in u nuban mes tangan
tri-tri gwesik. Zen man eisbir
ane'ak, zep sang-sang hap hērhe
gwe'ak.

³ Dekam zep hen aha owasna
etan nglinak jowek. Zen jalom
makare dowal kal-kal yawal zē
joweka- bun tangan nik. Zēno
nola tuju enkam, hen nola kore
hli-hlina dare taha-tap enkam.
Zēno mire sigina hen nol jam en.
Zēno kal-kala, san de syauknu
kiye. ⁴ Jalomna in abala kim
zep nglinak de keisni aha hlikna

* kama san dep talal soneka.
Dekam zep wenya in mo dang
gwēn nakon zau'un zaka- in zen
eisbir ane'akke. Zen man eis-
sibi'inka- walasna insa de jaha
gwennak ala gweblan hap.

⁵ Wenya in zi walassa zep jaha
gwek- Zen de tūngare zi aususa
tatete tangankam irik gin hip.
Hwēna Walasna insa ki zep Alap
mo dam taha nakore zi Alap osan
dep al dabik- zēre mo komal
tumnak dep. ⁶ Wenya in dekam
zep zi srēm lang san dep heya
gwek- langna mensa Alap zēbe
hap hamal gulbirkike. Zēwe sa
Alap mo dam taha nakore zini
kara nul gwer- holona benna 42
enkam. †

⁷ Ngatan zi mo langnak dekam
zep ēeijak. Alap mo dam taha
nakore zi mo teipsinnī Mikayel
Bak jalomna in han hen zēno taha
tri so gweblan zi niban golēeijaka.
⁸ Hwēna jalomna in zep golēsīn
gwe hanaka, dekam zep desa zēre
mo taha tri so gweblan zini in han
ngatan zi mo lang nakon hēndep
golēalsa soneka. ⁹ Jalom yawala
insa ki zep hēndep okama san
dep hiri da inek. Zen in zen-
ēpba wanyana, men zen Adam
ne Hawa neka orep boton sokaye,
hen men zen tūngare okamanak
de zi mo enlalana karek san dep
li ta sone gwizimniraye. Zēno
bosena “Dowal mo Kigi.” Aha
bosena hen “Zi Gollīwe Bak.” Desa
mes auhu-kama san dep hiri da
inek- hēndep zēre mo taha tri so
gweblan wenya ban.

¹⁰ Ki zebē hwēna sak- ngatan zi
mo lang nakore ola mam enkam
kim ēgu anek,
“Hē'ho! Angkam mes zaunun-
Alap dikim zēre mo hlil irin
wenyaka ngaya tabin hip
denakye.

* 12:4 12:4 “Aha hlikna” awe, enlalana “satu pertiga.” † 12:6 12:6 “Benna 42 enkam,”
Yohanis man “yaklana 1.260kam” ale gulku.

Alap mes angkam zëre mo
sosonna goltreizimdi–
dekam de teipsinkim irik gin hip
denaye.

Hen mes anakan goltreizimdi,
'Ère mo Tanena an, Mensa
Israelsa de ngaya tabin hip gu-
gubirida gwekke,
Zen sa ki teipsili.'

Sap men zen nëno mae mo aya-
wal oso-walya

Alap mo nwenak
yaklam denaban kam denaban
lamang ta gwibirki,
desa mes auhu-kama san dep
nëralsa sonenan.

11 Sap nëno mae mo aya-wal oso-
walya

mes dowal mo kigisa
Domba Tanena in mo kalkam alo
da sonek–

hen Alap onakore ol dawemkam.
Sap zen ol dawemna insa tatem
nyaubik,

hen juwen hap hom zënaka
nolëinik gwe-gwek.

12 In zep tingare ngatan zi mo
langnak de wenyä,
em ëisrip-sri gwen.

Hwëna okamanak de wenyä hen
hinak de wenyä,

em ëngalap gwen,
sap dowal mo kigina mes ebon
mae osan dep ati gwe ine
zala.

Zen angkam man sërkam jal
gwe'ara,

sap zen mes anakan tawa gwera,
'Hare, aumwa hap dëna angkam
langanak homke.'

13 Hwëna jalomna in kim tame
gulku, "O hare, asa mes-am auhu-
kamanak dep hiri dak," dekam
zep wenyä in zen zi walasna
jaha gwek, desa lun kon goltroka.

14 Hwëna wenyä in hap mawana
heir mo si ala yawalsa desyabik–
dekam de ihen hap, zëbe en hap

de lang hamal gulbin sin dep.
Zëwe sa Alap mo dam taha nakore
zini kara nul gwer, hen jalomna
insa sa langa dasik gwer– holona
bëna 42 enkam. † 15 Hwëna
wenyä in desan dep heyä gwek,
jalomna in ëk nakon zep weyasa
ho namwa yawal makan wëk
gwibirki– zen de sap dong gun
hup. 16 Hwëna langna iwe de
kamana man wenyä insa mas
gwibik. Zen zep ho namwana
insa ala gwibik. § 17 Dekam
tangan zep jalomna in wenyä
insa sërkam jal gwibirki, dekam
zep song gwëka– wenyä in mo
auyan-tane walsyā de golëeijan
hap. Zen men zen Alap on-
akore ol dawemna tatem nolzauk
gwenanke, Yesussu de zabëblan
srëmkam, desa de golëeijan hap
song gwëka. 18 Jalom yala in hi
alpnak zep zau'un zaka.

13

*Yohanis kim hi mwa nakore
otweran nwe-mase makare dowala
hla takake:*

1 Ki zebë hwëna otweran dowal
yala hla tak– hi mwa nakon kim
hata se'an zaka. Zëno nola
tuju enkam, hen nolak de hlina
dare taha-tap enkam. Tingare
zëno hli-hlina mire sigi en naban,
hen zëno tingare mirena Alapsa
de lamang tan ale en naban.*

2 Otweran dowala insa hla tak,
san de tutul jal-jala kiye. Zëno
tana bol onkola blal-blala– san
de beruang tana bol onkola kiye.
Utrum danna san de singa utrum
danna kiye. Ki zep zë hwëna
jalom yala in soson zemka zëbe
hap golblaka– zen de zëno bose
hap kitak teipsinkim irik gin hip.

3 Otweran dowala in mo aha no-
lak, san de tin hip de nëbok

† 12:14 12:14 "Bëna 42"na awe, desa Yohanis man ale gulku "tahunna dan-ahan, ahana
ngirin ngam sonnak." § 12:16 12:16 Yohanis zi makan okamana ansa kara gulku. Zep
anakan awe ale gulku, "Okamana ëksa nga sok, desan zep ho namwana insa ala gwibik."

* 13:1 13:1 Why. 11:7; 17:7-9

wei yawala kiye. Hwëna weina in mes at gwesik. Zen in zep tingare okamanak de zini desa ang nè gweblak, sap man deng-gwan gweblak.* ⁴ Dekam zep jalom yala in hap boklena kom da gweblak– men zen zëre mo irik ginni otweran dowala in hap golgublukaye. Hen otweranna in mo bosena anakan teip nulsuk gweblak, “Ahana hom tangan otweran dowala an han de apde ëna. Desa toton nara dep?– zereijan naye.”

⁵ Alap man otweran yala in hap golblaka– dekam de zen 42 ben enkam irik gin hip. Alap Zëna dekam nwe enkam zë kara ta gweka– kim dowala in zënaka boltere ta gweka, hen Alap Zënaka kim lamang ta gwekaye. ⁶ Zen dekam Alapsa sërkam lamang ta gweka. Hen zëno gwë gwenna man lamang gul gweka. Hen tingan men zen ngatan zi mo langnak lowehe gwanan, desa hen man kitak laman ta gwibirki. ⁷ Otweran dowala in dekam zep Alap zëre mo irik gin wenyaka golëeija gweka, hëndep timbwas ta gwibirki. Hwëna Alap dekam nwe enkam zë kara ta gweka. Zen zao nwe enkam ki kara ta gweka– kim kitak bi gwibirki, sap tingare zi ausuna, tingare irik gin langna, tingare ol ton gwibin wenyä, hen tingare sop zi ausuna. ⁸ Tingare auhu-kamanak de zini sa otweranna insa betek nè gweblal. Diki ahakon men zëno mae mo bosem-sesa Domba Tanëna in mo bukunak ale dabir-zimk, zen molya. Sap zëno mae mo bosem-sena orep mes hëndep de ëngaya gwen hap de wenyik mo bosemse nabare bukunak ale dabir-zimk– auhu-kamana ansa de yang gulsun srëmnak. Hwëna dekam zep Domba Tanëna in zëno mae mo kareksa de ngan

gulsuzimdin hip tilki.

⁹ Zen in zep, eme i niban lowe he'anam, emki ësane gwen!

¹⁰ Kristus hup de jal hap de emsa bwinak yal gulnen hap de wenyä,

emsa sa ki yal nulne gwer.

Nëbokkam de tameran hap de wenyä,

emsa hen nëbokkam sa damera gwer.

Zen in zep, Alap mo hlil irin wenyä, em Yesussu de taibliblannak tatem ëzauk.

Yohanis kim kama mwa nakore otweran dowala hla takake:

¹¹ Ki zebë etan aha otweran dowala hla tak– okama mwa nakon kim wet so'an zaka. Zëno nola kore hlina dan-dan– san de domba mo nolak de hlina kiye. Hwëna zëno zairinni, jalom yala in mo zairin niban apdenak. ¹² Hi mwa nakore dowala in zëre mo sosen yawala kitak zep bohë gulbluka– kama mwa nakon de wet son dowala in hap. Dekam zep zen zëre mo nwenak okamanak de zini kitak tik-tik ta gwibirki– dekam de hi mwa nakore dowala in hap boklesa kom ta gweblan hap. Hi mwa nakore otweran dowala in, zen in men zëno nolak de nëbok wei yala at gwesiblikke. ¹³ Okama mwa nakon de wet son dowala in, zen hen owas-owasna tingare zi mo nwenak mamkam syal gwe-gwibirki. Zen hen syauksu gwibirki– ngli nakon de kamanak dep ati gwezan hap.

¹⁴ Sap zen owas-owasna insa hi mwa nakore dowala in mo bose hap syal gwe-gwibirki, dekam zep auhu-kamanak de zisi anakare ola ban yasik ta gwibirki, “An Zen tangan– nëno mae mo Alap naye.” Zëbe nikip de yaklana hom tap gwe'anaka, zep Alap nwe enkam kara so'anaka. Okama mwa nakon de dowala in hen

* 13:3 13:3 Why. 17:9-13

man yang tasin dowalsa de syal gweblan hap gubiridaka– nonol otweran dowala in mo nwe-masekam, dekam de nēbok wei nakon de dawem gwen zini insa blikip gwesiblin hap. ¹⁵ Kim yang tasin dowala insa syal neisiblik, ki zep okama mwa nakore dowala in gubluka, “Em ensasa gwen.” Dekam zep hēndep ensasa gweka, hēndep ola ton'anka. Yang tasin dowala in dekam zep hen tameran hap gubiridaka– men zen zēnaka de blikip gwesiblin hap baes ta'akke. Dekam hen Alap nama nwe enkam kara tabi'inka– dan-ahare dowala in saye. ¹⁶ Kama mwa nakore dowala in hen tūngare zisi tik-tik ta gwibirki– nomorsa de zēre mae mo dam tahanak ahaksa mirenak makan tabir-zimdin hip. Zen tūngare zisi tik-tik ta gwibirki– sap mamna, betekna, kire-kire beya wenya, hen tahalha wenya, sap zi mo tana iltikinnik lowehe gwen wenya, hen sap kirenak de lowehen srēm wenya. ¹⁷ Dekam, nomorkam de ale tabiridan srēm wenya, zen bējen kire-kiresa tokonak gon, hen ba maena bējen pasarak lirak gun. Nomor-nomora in, zen gulk sun de ol blaoran makan. Zēno dam gulsunnu, hi mwa nakon de wet son dowal yala in mo bose, ahaksa zēno bose hap de nomor.

¹⁸ Zen in zep, enlala blal wenya, zen en sa dowala in hap de nomora insa dam nulsuk gwer. Sap nomora in mo dam gulsunnu, zi mo bose. Nomora in, zen 666.

14

Alap mo Domba Tane hap de ol, hen zēno bi gwibiridan wenya kip dena:

¹ Kimē zē nama kara gwe'ak, ki zebē hwēna Domba Tanena hla tak. Zen Yerusalemk de kwatapna Sionk zauk ane'anka, hen zi beyam-byana 144 ribu

enkam zē golēzau'unka. Zēno mae mo mirenak mes Eirzi-Bia yawal mo bosena ale dabir-zimk. ² Ki zebē hwēna ngli san aukuna salsek– san de ho li yawal mo aukuna kiye, ahaksa san de ngli de mamkam tadren aukuna kiye. Hen san de zi beyam-bya mo jublandan gitar aukuna kiye. ³ Zi trana in Teipsin Zini Alap mo nwenak tēr ēsesa da'ak. Dan-nēr dan-nērkam de otweranna hen 24kam de teipsin-teipsin zini in hen man ēsane gwe'ak. Zēno mae mo tērya in aha zi hom tawa nēblak hen bējen tan. Diki 144 ribukam de zini mensa auhukama nakon Domba Tanena in ngan tasibirkike, zen en tawa nēblak, hen zen en de ta gwen hap dena. ⁴⁻⁵ Zi trana in, zen lalak enna, sap zen hom boton alap-alapsa ang neibirida gwek hen hom ēkahalo gwe-gwek. Zep zen Alap mo nwenak san de zi nungglina kiye. Zēno mae mo mip nakon boton ola hom tangan wet sok. Zen enho kles gwesin srēmna. Insa kirekam ēlalak gwek, in zep Eirzi-Bia yawal hon zēno mae mo bosem-sena sērkam ēdawem gwek– tūngare ahakore wenya konye. Zen zep Domba Tanena insa ang nē gweblanan–men desan ki tē gwendaye. Sap zen zen– zēre mo kalkam de ngan tasibin wenyaye.

Alap mo dam taha nakore dan-ahare zini kim hlauludakake:

⁶ Ki zebē hwēna etan ahana Alap mo dam taha nakore zini hla tak. Zen man gulk tangan san ihe nasen'an haka. Zen Alap onakore ol dawemsa gol ha'an zaka, hen ol dawemna in hēndep denaban sa lwa gwer. Ola in tūngare okamanak de zi ausu hap dena– sap tūngare sop nwe-mase zi ausu, hen tūngare kirekam-kirekam ol ton gwibin zi, hen sap tūngare irik gin langnak de zi hip dena. ⁷ Zen ol mamkam gu ane gwe'anka,

“Alapsa em airiblan, hen zëno bose ensa em teip gulsuk gweblan, sap angkam mes zaunum– Zen dikim zisi klis gun hup denakye. Boklena kom la gweblak– men Zen nglina, kamana, hina, hen ho nwna kitak yang tabirkiye.”

⁸ Etan ki zep hwëna ahanik Alap mo dam taha nakore zini zertro kinzika. Zen man anakan isrip-sri gwe ine nasen gwe'anka,

“È yala Babel mes timbwas gwera! Mes timbwas gwera– men zen tingare zi aususa kahalo soston enkam dikim lowehe gwen hap mamak ta gwibirkike, san de ho mamaksa de otdebinni kiye. Zen zep Alap è yala insa kareknak drënera.” *

⁹⁻¹⁰ Etan ahanik zertro kinzika, ki zep ol mamkam gu ane zaka,

“Zini men zen de otweran dowal yala insa blikip neisibli'ak, hen zëno nwe-masekam de yang tasin dowala insa, desa hen sa Alap kirekam de kareknak kang gulu. Hen kirekam, men zen dowal yala in hap de nomorsa zëre mae mo mirenak ahaksa tahanak ale dabi'ik, desa hen sa kirekam de kareknak kang gulu. Zen kitak sa Alap onakore hëp nabare zitan hona not-debir, hëndep Alap mo jalak sa lowehe gwer– sërkam de syauk bla sal-salak. † Zao sa Domba Tanena in Alap mo dam taha nakore zi niban zikara ta gwibiri. ¹¹ Syauknu in zen de karek ta gwibi'ik, zëno butna hëndep denaban sa sewese gwer. Ni tanna

banakan dep, sap zen kam denaban gwëram denaban zausun srëmkam sa Alap mo jalak lowehe tine gwer. Sap zen otweran dowal yala hen zëno nwe-masekam de yang tasin dowala in han blikip neisik gwizimk, hen zëbe hap de nomorsa zëre mae hon ma-makan dabik.”

¹² Zen in zep, Alap mo irik gënnik de bitë gwen wenyä, em tatem ëzauk. Alap mo ol san de ang ta gwennak hen Yesusu de taibliblannak, zëwe en em tatem ëzauk.

¹³ Ki zebë hwëna ngatan zi mo lang nakore ola etan salsek– ahanik kim anakan gu aneka,

“Ansa emki ale gun: Angkam man kon gwesik hana'an, hen hëndep kirekam sa lwa zahe gwer. Tingan men zen Bian Yesus onak de tatem ëzaunnuk juwe gwe'ak, zen hë'ho gwibinnik sa lowehe gwer.”

Ki zep hwëna Alap mo Enhona ding gulbluka,

“In eiwa! Zen sa zëre mae mo syal dohon-honna nolzausul. Zen hwëna hë'ho gwibinnik sa lowehe gwer, sap zëno mae mo syala kore ini awe sa mamkam nulin gwer.”

Yohanis kim okamanak de Alap mo nganak de ei nika tarannak kara tabirkike:

¹⁴ Ki zebë etan hlauk– but ngapngapna kim wet so kinzik. But tahanna iwe zen nikin ane'ankas de Zi Tanganna kiye. ‡ Nolak emaskam de mire sigisa ala gulku. Tahakam nëbok gwa ben-bensa

* **14:8** 14:8 È yala “Babel ”kam, Yohanis è yala Roma mo boresa gol ëweka. Emki 1Ptr. 5:13nak baca gun, hen zao de ote ale naban. † **14:9-10** 14:9-10 “Sërkam de syauk bla sal-sala” in, desa “belerang”kam Amber olkam li nul sone gwenan. Belerangna zen lau-lau kire-kire, yong-yongna, hen desa de syauknuk tul sonenkam, nabakam hitil gwenan hen sal-sal gwe-gwenan. Zëno asena karek tanganna. ‡ **14:14** 14:14 Yesus Zënaka Ibrani olkam “anak manusia”kam gu gweblaka. Desa Orya olkam “Zi Tangan”kam li nul sone gwenan, sap Ibrani olkam “walas”kam de enlalana zëwe hom. Yesus kirekam Zënaka gu gweblaka, sap Zen man enlala gweka– men dekam Daniel Bak hamal hap Zënaka ngatan zi mo langnak hla takake. Daniel man anakan (Dan. 7:13-14) ale gulbluka, “Èe ama ngatan zi mo langnak zisi hla takas de zi tanganna kiye.” Ahaksa, san de “anak manusia”na kiye. Zep hen kirekam, zini mensa Yohanis but tahannak hla taka, san ha totore zi tangann? San ha Yesus Zënaka mes yap?

gwirenka. ¹⁵ Ki zep hwëna ahanik Alap mo dam taha nakore zini ngatan zi mo langnak de Alap mo gola kon te so zaka, ki zep but tahannak de Zini insa takenblaka,

“Nëbokna inkam emki okamanak de gandum dansa taran, sap mes bîl gwera hen taran hap denak mes zaul.”

¹⁶ Ki zep butnak de Zini nëbokna inkam okamanak de eini tanka.

¹⁷ Ki zep hwëna ahanik Alap mo dam taha nakore zini te sokîn zika- ngatan zi mo langnak de Alap mo gola kon. Zen hen nëbok gwa ben-bensa gwirensi'inka.

¹⁸ Ki zep hwëna etan ahanik Alap mo gol homannak de kals alp nakon te sokîn zika- men zen kalsnak de syauk blana kara ta gwendake. § Zen ki zep ol mamkam nëbok gwiredan zini insa takenblaka,

“Okamanak de angguru mes bîl gwera. Emki taran.”

¹⁹ Dekam zep nëbokna inkam okamanak de angguru danna tim nikon blom tan daka, ki zep kaso hul gunnuk yal ta seka- zao de tanakam de zaublun dankam na tan hap. Alap orep mes kaso hul gunnu insa hamal gulku- men zen zëre mo jalak lowe he'akke, desa de zë karek tabin hip. ²⁰ Anggur danna in ë yala in mo alpnak tanakam de zaublun dankam na dak, dekam zep kon zi kala ho mo kim tinek- langana 300 kilometer enkam. Olk san dep de akabinkim, tatekna dua meterak man golek de gwek.

15

Yohanis kim Alap de aumwa hap okamasa timbwas gunnuk hlaulkuke:

§ 14:18 14:18 Kalsnak de syauksu de kara ta gwen hap de dam taha nakore zini in hap de ola hen ki- Why. 8:3-5nak. * 15:2 15:2 Why. 13:1-8 * 15:3 15:3 Kel. 15:1; Mzm. 111:2 * 15:3 15:3 Mzm. 145:17 * 15:4 15:4 Yer. 10:7 * 15:4 15:4 Mzm. 86:9-10; Yer. 10:7

¹ Ki zebë hwëna etan sêrkam de owasna ngatan zi mo langnak hlauk, hëndep ama teng-gwanbi'ik. Ëe Alap mo dam taha nakore zisië tuju enkam hlauludak. Alap mo golak ëzau'uk. Zen Alap mo aumwa hap de timbwas gunsu okama san dep kap nul ha'anzak. Aumwa hap de timbwas gunnu in mo hyanak, zen dekam sa Alap mo zi hip de jala zausul. ² Ki zebë hwëna hi yawal makare naka hlauk. Zëno nwe-masena san de syauk nuban de siri nën kacana kiye. Hi alpnak iwe zini man ëzau'uk. Zen men zen hi mwa nakore otweran dowala insa * hen zëno nwe-masekam de yang tasin dowala ban betek neizim srëm gwekke, hen otweran dowala in mo bose hap de nomora insa hwa nulsukke. Zen gitar makare naka deirensi'ik- mensa Alap kap tazimkike. ³ Zen man Alapsa de isrip-sri gweblan hap de tÿrsya da'ak- men kirekam hen Israel mo auyan-azana dakke, in kim Musa Bak gwiswe sonekake. Tÿrya in hen Alap mo Domba Tane hap man dakasti'ira. Zen a kirekam mo da'akye:

“Bian Alap Soson Zini, eno syal gwibinni dawem enna hen mam tanganna.* Em tîngare zi ausu mo Teipsinnî. Eno enhona dam-dam enna, hen Em taïbliBlan tanganna.* ⁴ Bian, Emsa nara dep?- aïriblan srëm naye.* Hen nara dep?- eno bosesa de teip gulsublun srëm naye. Sap Em en tangan lalakna. Tîngare zi ausuna dawemsa de ebe hap gol gweblan hap sa yaïng gwe-gwezal. Sap angkam mes dam gwesinîn:

Eno zisi de syal gwibinni dam-dam en tangankam.”*

⁵ Zen kim hya gwesik, ki zebë hwëna akese: Ngatan zi mo langnak de Alap mo gola talusun nik lwa'an haka-men dekon tangan Alap Zëna irik gil gwenan halake. Gol mwanak iwe hen deyolkam de gola ama zë hlausek—men kire naka hen orep Alap Musa Bak hap goltrëblakake. ⁶ Tujukam de Alap mo dam taha nakore zini in dekon zep tujukam de aumwa hap de timbwas gun nuban nolëte so gwezak. Zëno mae mo pakeanna ngap-ngapna hen angtan-angtanna. Zëno mae mo emaskam de bitina dak-dakna, hëndep bik dannak hatak. ⁷ Dekam zep dan-nër dan-nërkam de otweran makare zini in ahanik emaskam de pancina zëbe mae hap kap tazimki. Pancina in mes Alap mo jalkam ëbeya gwëk-hëndep de gwën Zini Alap mo jalkam. ⁸ Alap man dekam zëre mo ngatanna hen sosonna sërkam goltreizim'inika, zen in zep dekam zëno gola in butna sërkam taïl gi'inika. Zep dekam zini toton banakan dep?—gola iwe de tinni, tujukam de timbwas gun hup dena insa de okama san dep hlei yulsuk irin srëmnakye.

16

Yohanis kim hamal hap hlaulkuke—tujukam de Alap mo aumwa hap de timbwas gunnu insa:

¹ Ki zep Alap zëre mo gol mwa nakon ol mamkam gubiridaka:

“Tujukam de Abon onakore jala bare panci hona insa em okama san dep hlë-hle tasik irin.”

² Nonol zini ki zep hëndep gwë halka, ki zep hëndep panci ho zemka okama san hlei yulsuk inki.

Dekam zep tïngare zini men zen otweran dowal yala in mo nomora mirenak ma-makan dabik ëkwækwæ gwëk, hen men zen yang tasin dowal zem insa betek në gweblakke.

³ Zao de zini ki zep hen panci ho zemka hinak hlei yulsuk inki. Hina dekam zep kal kakak hap jowek—san de zi tok mo kala kiye. Dekam zep hinak de kirekam-kirekam otweranna kitak juwesik.

⁴ Zao de zini ki zep hen panci ho zemka weya-weya san hen honwe honwe san hlei-hli guludaka. Tïngare weyana dekam zep kal hap ëjowendak. ⁵ Eë dekam zebë Alap mo dam taha nakore zisi ahanaka salblak—men zen tïngare weyana irik gili dakake, zen kim gu aneka,

“Hare eiwa, Alap Em in Zenkenho dam-dam Zi niye. Em angkam gwë'ara hen orep mes gwëka. Karekna ansa tak gulzim innira man tangan dakastilin. ⁶ Zen mes ere mo hlil irin wenyik mo kala hen ere mo olsa de ayang gul gwizimdin hip de zi mo kala hlei-hli nul gwëk, zep angkam Em kalsa de ote gwibin hibe gubiridanda. Kirekam man tangan zëbe mae hap dakastilzimnin.”

⁷ Ki zep hwëna zi beyam-byana men mo ola Alap mo golak de te kil tru tasik gweblan meja iltikin nikon anakan wet sok,*

“Bian Alap Soson Tangan Zini, eno auhu-kama zisi de karek tabinni airis tangan, hen man tangan dakastilin!”

⁸ Hwëna ki zep dan-nër dan-nër zini panci ho zemka yakla nwenak hlei yul guku. Yakla nwenak dekam zep sërkan tangan sal-sal gwëka—zëno sal-sala in hap dikim zi sop nik ëtaïblin-taïblin gwen hap. ⁹ Dekam zep hëndep zini

* 16:7 16:7 Why. 6:9-11; 8:3-5

yakla sal-sal hap sopna ëtaiblin-taiblin gwek. Zen dekam zep hen Alap mo bosena lamang nul gwek, sap Zen karek-karekna insa lup gul sonezimki. Zen man ki sap karekna insa noltowe gwek, hwëna hom kim zëre mae mo karek-karek nakon ëhale gwe'ak, hwëna zen dekam hen bëjen Alap mo bosena anakan teip gulsublun "Alap, Em eiwa teipsin tanganna."

¹⁰ Hwëna aha-ere taha-tap zini in ki zep panci ho zemka otweran dowala in mo irik gin ë yalak hiri gul inki. Dekam zep tingare otweran dowala in mo irik ginni kawesik. Zëno irik gin zini dekam zep airin hip en sunu ëjak-jak gwek, ¹¹ hen dekam zep etan ngatan zi mo langnak de Teipsin Zini Alapsa lamang da gwe'ak, sap kawesinni inkam zëno mae mo kwae-kwaena sërkam ësang-sang gwek. Hwëna zen dekam hen hom tapbla nuk- zëre mae mo kirekam-kirekam jal-jal gulin hala seran naye.

¹² Zao de zini ki zep hen panci ho zemka weya yawala Efrat mo ananak hlei yul guku. Weyana in dekam zep sasa gwek. Zen mae hap ki lwak: Eijannak dikim yakla hata sezan nakon teipsin-teipsin nik yaing gwezan hap. ¹³ Hwëna dekam zebë dan-ahare dowal karekna hlaludak. Zëno mae mo nwe-masena san de blina kiye. Ahana jalom yala in mo ëk mwa nakon wet so zaka, ahana hi mwa nakore otweran dowal yala in mo ëk mwa nakon wet soka, hen ahana okama mwa nakore dowala in mo ëk mwa nakon wet soka- in zen boton gwekake, "Ëe an Alap mo olsaë ayang gul gwizim'in." ¹⁴ Bli makare dowal-dowala in mae hap dena: Zen de owas-owassa syal gwe-gwibin hip.

Zen sa tingare langnak de teipsin-teipsin zi nik dep tagal gulsundan hap sek gwenda gwer- dekam de Alap mo yakla yawalak Alap zëre han zereijan hap.

¹⁵ Emki ëenlala gwen Yesus mensa hamal hap anakan gugubirida gwekake,

"Ëe sowë zi mo kim asa hatazal! Em in zen salok-salokkam asa kara ë gwëbla'an, em hë'ho gwib-innikë lowehe gwe'an. Hen kirekam- em in zen Asa de hut tu ane gun hup dawemkam kara ë gwëbla'an. Ere mae mo pakeanna dawem enkam kara la gwibik. Ki hwëna mumuk ennak de Asa hut so gublunkam, ki irkan esa sahera ban ëzaul."*

¹⁶ Bli makare dan-ahare dowala in dekam zep okamanak de teipsin-teipsin wenyaka eijan hap tagal nulsuk- lang bosena Ibrani olkam "Harmagedonk."

¹⁷ Zao ki zep Alap mo dam taha nakore zini tujuna panci ho zemka okamanak de asesanak hlei-hli gulu daka. Dekam zebë etan Alap zëre mo ola sak- ol mamkam kim gu aneka,

"Ano jala angkam mes tap gwe henan."

¹⁸ Dekam zep ngli angna zausun srëmkam ang ta tineka, hen nglina sërkam tangan tadre tineka, hen sërkam de jingil yala dekam zep gwëka. Nonol zi yang tasin nikon, hom mae kirekam de jingili gwëka. Jingili in karek tangankam dena. ¹⁹ Ë yala Babel † dekam zep hlang-hlang gwenkam hëndep dan-ahan nëk, hen okamanak de tingare langnak de ë-ëna kitak zep ëtimbwas gwek. Sap tingare ë-ënak de zini mes ë yala Babelk de zi mo kim karekna nulin halasen gwek. Zëno mae mo karekna man

* **16:15** 16:15 Salok-salokkam de lowehe gwen hap dena, emki Luk. 12:35-48nak hlaun. Pakean dawem mo dam gulsunnu, emki Why. 19:8nak hlaun. † **16:19** 16:19 Ë yala "Babel" kam, Yohanis ë yala Roma mo bosesa gollëweka. (1Ptr. 5:13; Why. 14:8-11)

tangan taman kinik, in zep Alap kirekam zere mo jala bare wiklom hona insa de otdebin hip golzimki. ²⁰ Jingili in hap zep tingare hinak de kama-tek kama-tekna langa san dep eese-sek gwek, hen tingare kwatapna hen man ejek-jak gweka. ²¹ Dekam zep es kwak yawal-yawala o makan il tika-zisi dikim karek tabin hip. Ahare kwakna zeno dohonna limapulu kilogram enkam. Zini dekam zep Alapsa lamang dak- insa es nabare ona serkam il tikake.

17

Gulk sun de ol blaoranna an, kahalo sosen we yawal hap dena:

¹ Zen kim hya gwesik, ki zep ahanik in zen tujukam de Alap mo jala bare panci hona okamanak hlei-hli dasibirink abon onak hata zaka. Ki zep ze asa gublu zaka,

“Haen. Ee asa kahalo sosen we yawalsa ebe hap goltreblalmen desa sa Alap serkam karek guluke.”

Hwena eiwakam de kahalo sosen wesya hom enlala gwibirki. Hwena e yawala Babelsa ki enlala gweblaka- in zen weya yawal alpnak lwa'arake. ² Auhu-kamanak de teipsin-teipsin wanya man zeno mae mo lowehen san ang ta gwek- boton yang tasin alap-alap osan dep de ang ta nasen gwenkam. Zep zen Alap mo nwenak man lowehék- san de kahalo sosen we walya kiye. Bejen ahare zi niban en. Okamanak de zini dekam zep desan ang ta gwek, hendep zep emamak gwe-gwek- san de ho mamaksa de otdebinni kiye.

³ Ki zep hendep Alap mo Enhona asa bi gweblaka, dekam zep hendep Alap mo dam taha nakore zini in asa zi srëm lang san dep zersong gweka. Zao zebë wanya hlauk. Otweran

dowal tahan dannak nikin ane'ak. Otweranna in, zeno sopna, ok eis kal-kal makarena, hen zeno timni Alapsa de lamang tan bosemse alekam mes sowehek. Otweranna in mo nola tuju enkam, hen nolak de hli-hlina dare taha-tap enkam.

* ⁴ Wanya in bajuna hen ok eis kal-kal makare naka ala sok- sam dan kil makare naban de siri nen naka. Hen zen mes serkam wer gwek- emaskam, kirekam-kirekam kaso lilingtin niban hen sasyan naban. Tahakam anggur ho nabare sondosa zirensik- emaskam de syal gwibin nika. Hwena zen anggur ho tangansa hom. Hwena zeno dam gulsunnu, zere mo kirekam-kirekam karek hen zere mo kahalo-kahalo nakore karek. ⁵ Mirenak de alena hen ki- anakare gulk sun de ol blaoran naban, “Ee an Babel Bak, tingare swi sosen hen kahalo sosen wenyik mo ane.” ⁶ Ee dekam zebë tame guk, “Zen ansa anggur hona otde gwenan, zen anggur ho tangansa hom. Zen zi kalsa otde gwenan. Kala in Alap mo irik ginnik de biti gwen wenyik mo kal- mensa Yesus hon de tatem ezauk gwennak damera gwekke. Wanya in zep gwë gwenan- san de ho mamaksa de otde gwenna kiye.”

Kimë zë wanya insa kara gu'uk, ama zë serkam tenggwanbi'ik.

⁷ Hwena Alap mo dam taha nakore zini in ki zep asa gubluka,

“Em basae tenggwanbi'ira! Zen in gulk sun de ol blaoran makan. Hwena ee anik dawemkam ebe hap srip gulsubluk- nol beya nabare otweran dowal yala in hap denaka, hen wanya in zen zëbon nikin ane'anke, zëbe hap denaka. ⁸ Otweran dowala in orep man sap okamanak ngaya gweka, hwena angkam hom. Zen nabakam sa etan juwen zi mo lang nakon sewese zala. Oka-

* 17:3 17:3 Kirekam de dowal hap de ola emki Why. 13:1-8nak hlaun.

manak de zini hla tankam sa dengguanblal, sap zen jek-jak gwen nakon sa etan jowe zala. Hwëna Alap mo Domba Tane sa nabakam etan hëndep denaban timbwas tala. Tingare zini molya dowala insa dengguanblak. Hwëna diki auhu-kamana ansa de yang gulsun srëmnak men zëno mae mo bosem-sesa ale dabir-zim srëm gwek hëndep de ëngaya gwen hap de wenyik mo bosemse nabare bukunak, zen zen en sa dengguanblal.

⁹ “Enlala blal wenyä, zen en sa otweran dowala in hap dena dam nulsuk gwer: Tujukam de nola, zëno dam gulsunnu, zen tujukam de kwatap bete-tek, men zëwe wenyä in nikin gwenanke. † Tujukam de nola in hen, zëno aha dam gulsunnu, tujukam de teipsin-teipsinni. ¹⁰ Teipsin-teipsin wenyä in, aha-ere taha-tap enkam mes juwe gwek. Ahana nama irik gi'ira, hen ahana nama hom hata'ara. Zen kim de hata'an zaka, zen hen molya holokam irik giki, ki sa hen tili. ¹¹ Hen otweran dowala in zen de juwen zi mo lang nakon etan ngaya gwen hap sewe se'an zaka, zen kim orep gwëka, zen tujukam de teipsin wenyä men zen lowehe gwek, dekam hen man teipsinkim gwëka. Zen zëno mae mo ahana. Zen kim de etan jowe'an zaka, zen sa etan dekam teipsinkim irik gili. Zep sa tim dir, ‘An teipsinni delapanna.’ Hwëna zen hen molya holo gwëka, ki sa hen timbwas gwerä. ¹² Nola kore hli-hlina insa dare taha-tapakam hlaludala, zen hen dare taha-tapakam de teipsin-teipsinni. Zen angkam nama hom irik ni'in, hwëna zen otweran dowala in mo alp nakon sa srën-

srënkam de langnak irik nilidal. Hwëna zen hen holokam molya irik nilidak. † ¹³ Dare taha-tapakam de teipsin-teipsin wenyä in, zen sa enlalana aha-en dal, hëndep zep sa zëre mae mo irik ginni otweran dowala in hap tapbla nulblir. ¹⁴ Otweran dowala in sa Alap mo Domba Tanena in han zereijala. Hwëna Domba Tanena in zëre hon de ang ta gwen wenyä ban sa zitimbwas tabiri. Sap Domba Tanena in Zen- Teipsin Zini Bian. Hen Zen tingare teipsin zi mo Teipsinni. Men zen Desa ang nëbla'an, zen Zëna mensa hliil inkike hen kwang guludakake, hen men zen Zëbon onak tatem ëzaukke.”

¹⁵ Ki zep etan Alap mo dam taha nakore zini in asa ë yala Babel hap denaka gubluka,

“Weya yawala insa kahalo sosen wenyä in mo alp san hlalul,* zen hen weya tangansa hom. Zëno dam gulsunnu, zen tingare zi ausu, tingare kirekam-kirekam sop nwe-mase zi ausu, hen tingare kirekam-kirekam ol ton gwibin zi ausu. ¹⁶ Hwëna otweran dowala in hen nola kore hli dare taha-tap zem in han sa lamkam kahalo sosen wenyä insa jal neibir, hëndep zen sa zëno kire-kirena alal dabir hen sa irkare nul. Zen sa hëndep zëno ninni dwinbir, hëndep tokna syauknuk sa ang nulsul. ¹⁷ Zen Alap Zën sa kirekam de enlalana ing ta sonezimdi- zëre mo dwam gwibin sin dikim syal gwibin hip. Zen in zep sa dare taha-tapakam de teipsin-teipsin wenyä in zëre mae mo irik ginni otweran dowala in hap tapbla nulblir. Zen dekam otweran dowala insa sa betek nëblal, hëndep mensa Alap kirekam de syal gwibin hip

† 17:9 17:9 Otweran dowala insa de dam tasinni, zen etan ë yala Roma, sap Romasa zen tujukam de kwatap tahannak gola daublu anak. † 17:12 17:12 Yohanis man awe ale gulku, “Zen aha-ere jam enkam sa irik nil.” Zëno gulk sun de enlalana, “Zen molya holokam irik nik.” * 17:15 17:15 Why. 17:1; 16:19

hamal hap gubiridaka mes ki su nulsonek.

¹⁸ “Hen kahalo soston wenya insa hlaulu, desa de dam gulsunnu, zen ë yawala in zen langna beyakam irik gi’inke.” §

18

Yohanis kim hamal hap hlaulkuke- ë yala Babel de timbwas gwen hap dena:

¹ Ki zebë hwëna etan Alap mo dam taha nakore zini hla ta guk-ngatan zi mo lang nakon kim ati gwe'an zaka. Zëno sosonna mam tanganna, hen zëno timni ngatan tanganna. Dekon okamana hëndep man tangan ngatan gwek. ² Ol mamkam zep isrip-sri naban gu ane zaka,

“Ë yala Babel mes timbwas gwera. Zen mes timbwas gwera- men zen bolte-bolte gwe-gwekaye! Angkam kirekam-kirekam dowal-dowal karek-karek en zë lowe he'an- hen kirekam-kirekam mawa karek-karek naban, zini mensa hwa dasik gwibirinke. ³ In airis, sap tingare zi ausuna mes ë yala in mo lowehen karek san ang ta gwek, in zep ho mamaksa de otdeblanda gwen makan ëmamak gwe-gwek. Zen zëre mae mo boton yang tasibin alap-alapsa de ang gwibirida gwen hap wan-wan da gwibik. Zep tingare zi ausuna mes Alap mo nwenak ëkun gwek-san de kahalo soston we walya ban de swi ënna kiye. Okamanak de teipsin-teipsin zini, hen kirekiresa de lirak ta gwibin hip de zini man ë yala iwe kire-kirena lirak da gwibik. Zep ë yala in mo sërkam de hole-hle nakon, zëno mae mo te-alana ëbeya gwe-gwek. Zep zen ë yala in mo lowehen karek san ang ta gwek.”

⁴ Ki zebë etan ngatan zi mo lang nakore ola salsek kim anakan gu aneka,

“Haen, ëre mo bi gwibin wenya, em dekam ëna in kon wet so gwek! Zëno mae mo karek-karekna in mana ebon mae onak hliminnink, hen kareksa ema apdekam deban mae hla kulink!

⁵ Sap ëna in mo karek-karekna man tangan bwang gwenkam nglinak de hatan hap alp gwe'an, hen Ëe ama zëno mae mo kirekam-kirekam jal-jala aitbir-zim'in. ⁶ Men kirekam ëna iwe de zini ëre mo wasna karek da gwibik, dikire desa hen kirekam karek dabik, hwëna zëbe mae hap etan sërkam mas ulzimk. Zen hëp nabare wiklom hosa aha zi hip nol gwizimk, zep dikire zëna hen kiresa sërkam tangan notdebik.

⁷ Zen man menkam ëbolte-bolte gwe-gwek, zep angkam zëno mae mo enlalana dikire dowe hana gwek. Zen menkam tahalha srëmkam lowehe gwek, zep angkam zen dikire ngalap naban lowehe gwek. Zen man zënaka nenbirida gwek, ‘Ëe an tingan teipsin-teipsin enna. Ëe molyë ëtahalha gwek, hen ëe molyë we sem mo kim gona tak.’ ⁸ Zen in zep, sap zen kirekam ëbolte-bolte gwe-gwek, zen zep sa aha-ere yaklakam Abon onakore hëpna hla nul- enlala dowe hanan hap dena, usak yala ban de lowehen hap dena, hen juwen hap dena. Zen sa syauknuk ëhweistil, sap Ëe an Bian Alap Soston Zi nikë kirekam karek tabi'in!”

⁹⁻¹⁰ Kim ë yala Babel hweistil'inika, ahu-kamanak de teipsin-teipsin wenya men zen ëna iwe kire-kirena lirak da gwibik, hen zëwe de zi mo lowehen san ang ta gwek, zen langa nakon butna sewennak kara nuk. Sal-sal airin hip hom zë

ëgolek de gwek. Zen zep bunnu nawabik hen anakan sei gona ta'ak, "Ali tol! Kwasang! Ëna in menkam teipsinni hen tatete tanganna, hwëna aha-ere jamkam mes tol hwei-swis gwenda!"

¹¹ Auhu-kamanak de kire-kire lirak ta gwibin zini hen ë yala insa gosa dablak. Sap aha ëna kirena hom- zao de etan kire-kiresa lirak ta gwibin hip denaye.

¹² Sap menkam kire-kirena insa bulkum lirak ta gwibin hip kap dahal gwezak- emas nakore kire-kirena, perakkam dena,

kaso lilingtinni, sasyan dawemna, hen kaen ngap-ngap dawem-dawemna,

ok eis makare kal-kala, hen sam dan kil makarena, hen ahakon sin-sin tangan wenyaka.

Tenya kore kire-kire syal gwibinni hen ki lop dahal gwezak- sap te irase dawem nabare tenya korena, hen sap sërkam de nwe awes tenya korena.

Ahakore kire-kirena zen srin makare ngap-ngap naka, hen tembaga nakorena, hen besi nakorena.

Hen ahakon kaso nwe-aweskam de syal gweblan dankam dena.

¹³ Tembanena hen menkam zëwe lirak da gwibik- sap minyak, tepung dawem, hen gandum dan, sap kayu manis, hen tembanesa de dërek gun hup de kire-kirena.

Anggur hona hen ki.

Irase dawem nabare kire-kirena hen ki lirak da gwibik-

sap tim hip dena, hen ang gun hup dena.

Zen hen menkam otweran zahona man zë lirak da gwibik- sap sapi hen domba.

Zen hen kudana lup nulhal gwezak- hëndep ahakon kereta zeban.

Hen zini man hen dahyohal gwezak- te-ala hap de zë lirak tabin hip, dekam de zëbon mae tana iltikinnik ëbabu gwe-gwen hap.

Hwëna angkam banak molya kirekam lirak da gwibik, sap ë yala in mes timbwas gwera.

¹⁴ Kire-kire lirak ta gwibin hip de zini in ki zep ëna insa enlwan hap nenblak,

"Sërkam de dawem kire-kirena mensa sap zini bi gweblan- dan hap dëblanda gwenan, zen mes tol ebon mae on- akon ëjek-jak gwenda. Ali tol! Eno mae mo te-ala mamkam de lop tan kire-kirena mes tol zalta dep ëhwei-swis gwenda. Em molye etan hla landak."

¹⁵ Zep kire-kire lirak ta gwibin zini men zen te-alana ëbeya gwe-gwek ëna iwe de lirak ta gwibinkim, zen langa en nakon ëzauk- syauk sal- sal airin hip. Zen man anakan gosa dabik,

¹⁶ "Ali tol! Ë yala in, kwasang tol! Zëwe de zini menkam kaen dawem-dawem ensa alala da gwek- dawemkam de ngap- ngap naka, hen ok eis makare kal-kalaka, hen sam dan kil makare naka. Zëno mae mo wër gwen hap de kire-kirena menkam dawem-dawem tanganna- sap emaskam dena, sap kaso lilingtinni hen sasyan dawem-dawem maena. ¹⁷ Hwëna aha-ere jamkam kire-kirena in mes tol ëhwei-swis gwenda."

Bul bina, hen golësek gwe-gwen hap de wenyaka, hen zëwe de syal ta gwen wenyaka, hen kitak men zen buluk ang ta gwek, zen hen kirekam langa en nakon ëzauk.

¹⁸ Kim syauk butna insa sewe sen- nak hla nuk, zen hen ë yala insa gosa dabra'ak- mae hap, "Okamanak ahana hom- kirekam de ë yawalaye." ¹⁹ Zen dekam zep

bunnu nawabik– anakare sei go naban,

“Ali tol! È yala in, kwasang tol! Zèwe de zini te-alana sèrkam de beya tanganna. Èe zebè kire-kirena desan dep kap lahal gwèk– lirak ta gwibin hipye. Èe hen dekam zebè te-alana èbeya gwèk. Hwèna zen mes tol aha-ere jamkam hwei-swis gwenda.”

²⁰ Hwèna Alap mo dam taha nakore zini in * kim kirekam hlaulku, dekam zep tangan anakan isrip-sri gwèka,

“Ngatan zi mo langnak de wenya, em èisrip-sri gwen, sap Alap mes è yala insa timbwas tanda! Alap mo irik ginnik de bitì gwen wenya, hen em in zen zère mo ola ol halada gwèk hen ayang ulida gwèkke, em kitak èisrip-sri gwen! Sap èna iwe de zini man emsa karek da gwibik, zen in zep hwèna Alap desa heip guluda.”

²¹ Ki zep hwèna ahanik Alap mo dam taha nakore zini sosen tangan nik kaso yawala gul ineka–sèrkam de dohon-hon tangaran naka. Ki zep hinak tak gul ineka. Zen man hen anakan gu aneka,

“È yala Babelsa an kirekam sa Alap zer anera, hèndep karekkam sa tak ta inera, hèndep sa jek-jak tala.

²² Zèwe molya etan gitar maena nyublindak,

hen sulingni molya nenblandak. Sramin aukuna hen molya etan zèwe èsane gwèk.

Sap men zen kire-kire dawemna syal nèblanda gwèk molya zè etan lowehèk.

Hen gandum dan maesa de ils tì gwibin aukuna molya zè etan èsane gwèk.

²³ Lampu ngatanna hen molya zè etan kara dak.

We-zi daresa de oto sonnak de isrip-sri ola molya zè etan èsane gwèk.

Zèwe de kire-kire lirak ta gwibin zini man tangan sap okamanak èteipsik gwèk,

hwèna zèno mae mo meiyerak de hlaun zini hen man boton owas-owassa syal nei gwibik,

hèndep zep okamanak de zini kitak gwi nulsukink.

²⁴ Sap zen Alap mo olsa de ayang gun hup de zisi hen Alap mo hlil irin wenyaka tingare lang san dameranda gwèk, zep sa Alap èna iwe de zi hip zèno mae mo kala ngèro gulzimdi.”

19

¹ Zen kim hya gwesik, ki zebè hwèna ngatan zi mo lang nakore zi beyam-bya de ol mamkam ètakeran ola anakan sak,

“Haleluya!* Nère mae mo Alapsa nen boltere tan, sap èngaya gwen hap dena hen sosonna kitak Zèbon onak. Zen en teipsinni.

² Sap zèno zisi de klis gunnu damdam en tangankam.

Bèjen mae tautek gun. Zen mes è yala Babelsa hèp tyaka, sap zèwe de zini tingare zisi yang tasin alap-alapsa dikim ang gwibirida gwen hap yasik da gwibik.

Zep zini Alap mo nwenak kahalo sosen we wal mo kim ènwemase gwe-gwèk.

Zen hen Alap hon de syal ta gwen zisi damera gwèk.

Zen in zep Alap zèno mae mo kala zèbe mae hap ngèro gulzimmira.”

³ Etan ki zep mamkam ègu anek, “Haleluya! Alapsa nen boltere tan,

* **18:20** 18:20 Why. 18:1-2 * **19:1** 19:1 “Haleluya” zen Ibrani mo ol. Zèno enlalana, “Alapsa nen boltere tan.”

sap syauknu men zep ëna in hwei-swis gwe'ara, zëno butna sa hëndep denaban sewese gwer.”

⁴ Alap mo alpnak de 24kam de teipsin-teipsin wenya hen dan-ner dan-nerkam de otweran makare zini in, zen dekam zep ëik gwe hezak- Alap hap de anakan dawemsa golblan hap, “In eiwa tangan. Haleluya!”

Yohanis kim hamal hap Alap mo Domba Tane de irik gin hip de tembane yawalak hlauludakake:

⁵ Ki zep Alap mo komal tum alpna in kon ola wet sok, “Tingare Alapsa de betek gweblan wenya, nen boltere tan-tingan men zene Alapsa blikip eisik gweblananke, sap mam-mam wenya hen betetek wenya.”

⁶ Dekam zebë hwëna ola saksan de sërkam de zi tra de ëtaken gwenna. Ol aukuna in san de hi de mamkam ngëp gwenna, ahaksa san de ngli de mamkam tadre song gwenna kiye. Zen man ëtaken gwe'ak, “Haleluya! Alapsa nen boltere tan,

sap nëno mae mo Bian Alap Soson Zini

Zën angkam kitak nësa irik gi'ira!

⁷ Nen tërya ban isrip-sri gweblan. Nen boltere tan, sap Zen en teipsinni.

Sap Alap mo Domba Tane hap de we oto gulblun yaklanak mes zawnun,

hen we golgulblun zem in mes zëwe dep zënaka weir gulsun.

⁸ Alap mes we zem in hap deyol dawemna sërkam de ngap-ngap angtan-angtan naka teisyabirki-dekam de zënaka weir gulsun hupye.”

Gulk sun de ola awe, Domba Tane mo wenya, zen tingare Alapsa de betek gweblan zi. Hen deyol dawem zem, zëno enlalana, dawemna mensa Alapsa de betek gweblan zini syal nei gwibirinke.

⁹ Ki zep Alap mo dam taha nakore zini men† etan asa gubluka,

“Ansa ale gul: Zini men desa Alap dam tasibirki, zen de Domba Tane hap de we oto gulblun tembane yawalak ang tan hap, zen hë'ho gwibin tangan naka sa hlanul.”

Dekam zep etan abe hap ola mas gulbluka,

“Ola an eiwa de tanganna, Alap zëre onakorena.”

¹⁰ Èe ki zebë Alap mo dam taha nakore zini in mo nwenak ik gwe hezak-dekam de desa boltere tan hap. Hwëna ki zep asa gubluka,

“Asa bahem boltere tan. Alap ensa em boltere tan. Sap ëe hen Zëbon de babu gwen zi, eban apdenak. Hen aya-wal oso-wal om men zen Yesus hup de ol dawemna nolluwe gwenan, deban mae hen apdenak. Sap tingan men zen Yesus hup de ol dawemna nolluwe gwenan, zen kitak Alap mo Enho naban.”

Yohanis kim hamal hap Yesus de teipsin zi mo kim kuda tahan nakon golëejahal zannak hlauludakake:

¹¹ Ki zebë hwëna kara gwekngatan zi mo langna mes dalusunun. Zao zebë kuda ngap-ngapna hla tak. Men zen kuda tahannak nikin ane'anka, bosena “eiwakam hen tatetekam de Alap hap denaka golluwe gwen hap de Zi.” Zen mae hap ki kirekam bosedak: Sap zëno zisi de klis gunnu hen golejanna dam-dam enkam-Alap mo dwam gwibin en san.

¹² Zëno nwena syauk hi-hitinni

† 19:9 19:9 Alap mo dam taha nakore zini in, men zen nonol Why. 17nak tonblakake.

kiye. Hen nolak de mire sigina beyam-byana. Hen mirenak alena man. Zen zère mo aha bose, hwèna bosena in aha zi bëjen tame gun. Zen diki Zè-en tame gu'ura. ¹³ Baju blal zem, kal blesbles nabare naka ala soka. Zini in mo aha bosena "Alap mo ola bare Zini." ¹⁴ Ngatan zi mo langnak de jana nabare wenyä man ang në sebla halzak. Zen hen kuda ngapngapnak teinikin halzak. Zèno mae mo pakeanna hen ngap-ngap tanganna. ¹⁵ Zèno mahala nèbok ben-ben makare nik te so gwebla'anka. Zen dekam sa tìngare zi ausuna karek tabiri. Zen Zen sa tìngare zi aususa tatete tangankam irik gili. Hwèna men zen Teipsin Zini Alap mo jalak lowehe gwenan, desa sa timbwas tabiri—men kiye, anggur dansa de tanakam de zaublun dankam na tanna. ¹⁶ Zèno bajunak, ik dan jam en, a kirekam mo zè zère mo aha bosena ale nuk, "Teipsin Zini Bian, tìngare teipsin zi mo Teipsinni."

¹⁷ Hwèna ki zebè Alap mo dam taha nakore zini ahana hla tak—yakla nwe tahannak de zauk anennak. Ol mamkam zep kon takenka,

"Tìngare mawana em in zen gulk sun èihe nasen'anke, haen! Em tagam gwezan—tembane yawala ansa Alap ebe mae hap tehazim'irake, zèwe de ang tan hap! ¹⁸ Tìngare mawana, haen! Teipsin-teipsin wenyik mo toktok naka eka olgwenblandak—hen jana nabare zi mo toktok naka, sap mam-mam wenyä hen bete-tek wenyä, hen sap kuda tahan nakon de èeija gwen wenyä, hëndep kuda toktok zeban. Haen, tìngare lang nakore zi toktoksa eka olgwenblandak—sap zi mo tana ìltikinnik de teinikirin zi mo tokna, sap zisi

de bi gwibiridan zi mo tokna, sap bose nabare zi mo, sap bose srèm zi mo toktok naka."

¹⁹ Ki zebè hwèna etan otweran dowal yala insa hla tak.* Auhukamanak de teipsin-teipsin wenyä mes desa eijannak de mas gweblan hap tagam neisiblik—hëndep zère mae mo jana nabare zi niban. Zen dekam zep kuda ngap-ngap tahannak de nikirin Teipsin Zini in han nèreijak. ²⁰ Zen zep hwèna zère mo jana nabare zi niban otweran dowal darena insa zibalk soka. Nonol hi mwa nakore otweran dowal yala insa zibalk taka. Etan domba mo nola kore hli nabare dowala* insa zibalk taka—men zen boton gwekake, "Èe an Alap mo olsa de ayang gul gwen hap de zi." Zen in men zen owasowasna syal gwe-gwibirkike—otweran dowala in osan dep dikim yasik ta gwibin hip. Men zen ang në gweblak, zen men zen otweran dowala in mo bose hap de nomora timnik makan dabiridak, hen men zen otweran dowala in mo nwe-masekam de yang tasin dowala insa boklena kom da gweblakke. Hëndep dowal darena insa ki zep ngaya naka sèrkam de syauk bla hi-hitin sal-salak hiri noşosek. ²¹ Kuda tahannak de nikirin Zini in dekam zep zèno nik mo jana nabare zini zère mo nèbok ben-ben makare mahalkam tamerasiki. Mawana dekam zep zèno mae mo toktokna dwenblan dazak, hëndep man tangan sèrkam èitri gwek.

20

Yohanis kim hamal hap dowal mo kigina tahalen naka hla takake:

¹ Ki zebè etan Alap mo dam taha nakore zini ahana hla ta gukngatan zi mo lang nakon de ati gwe zannak. Tahakam juwen zi

* **19:19** 19:19 Why. 13:1-10 * **19:20** 19:20 Why. 13:11-17; 14:9-11; 16:2

mo bwi kawesinnik dep de kunci naban besikam de dokot hak dohon-hon naban ein ha'an zaka. ² Zen zep jalom yala insa * balk taka- orep de wanya yala in saye, mensa nen gweblanan "dowal mo kigi" kam ahaksa, "Zi Golluwe Bak" kam. Desa zep besikam de dokot hakna inkam tahaleka. Zen tahalen nik sa gwë gwera- holona seribu tahun enkam. ³ Ki zep hëndep juwen zi mo kama hulak de bwi kawesinnik dep tak ta ineka. Zëna dekam zep lilikinni insa kuncina inkam solhlasik inki. Mae hap kirekam gwëblaka: Zen de etan zi aususa yasik ta gwibin srëm hap, seribu tahunna in de tap gwesin srëmnak. Hwëna zëno hyanak, dekam sa etan hil di soner, hwëna dekam molya etan okamanak holo gweka.

⁴ Ki zebë hwëna teipsin-teipsin zi mo teinikin gwen komal tumna hla tandak. Hen zini men zen zë teinikin'ik, zen men desa Yesusu de ang gweblan jal hap hen Alap mo ol jal hap damera gwekke. Zep zen hom otweran dowala in hap boklena kom da gweblak, hen otweran dowala in mo yang tasin dowala in hap hom kom da gweblak. Zen hen man baes tak-zëbe hap de nomorsa de mirenak ahaksa tahanak makan gunnu. Kire jal hap zep hëndep ahakon nola blom dasibir-zimk. Hwëna zen zep etan de ëngaya gwenkam teipsinkim teinikink, sap Alap man zëbe mae hap golzimki- zen de seribu tahunna inkam Kristus mae han apdenak irik gin hip. ⁵ Zen zen sa ënonol gwer-tin nikon de ëngaya gwenkamye. Hwëna ahakore juwen wenyä, zen seribu tahunna in mo hyanak sa ëngaya gwer. ⁶ Zini in zen de nonol ëngaya gwe'ak, zen hë'ho gwibin tangan naka sa hla nul gwer, hëndep zep sa Alap mo

dang gwën nakon ëgwë gwer. Alap de aumwa hap zisi klis gunkum zen molya noltowek-mensa nen gwibirin, "Hëndep de tin hip dena." Hwëna zen Alap ne Kristus nebon sa lowehe gwer- Alap mo golak de syal ta gwen zi mo kim. Zen Kristus mae han sa apdenak irik nil gwer- holona seribu tahun enkam.

Dowal mo kigisa de aumwa hap balk tan hap de ol:

⁷ Seribu tahunna in kim de taman'ak, etan dekam sa dowal mo kigina insa bwi nakon hil di soner. ⁸ Zen dekam sa etan tingare lang san tingare zi ausuna yasik tabir song gwera-sap yakla hata sezan san dena, nikin anen san dena, hëndep eihya-lip eihya-lip san dena. Zi ausuna insa man Alap mo hamal hap de olak ol gulk sun de blaorankam bose nuk "Gog ne Magog ne."* Zen desa sa eijan hap tagal gulsulu, hen zëno mae mo beyana san de hinak de hisglimni kiye. Aitbinkim bëjen sul sonen. ⁹ Jana zini in sa tingare lang nakon sek gwe song gwezal- Alap mo irik gin wenyik mo ë yalsa de hatablazan hap, Alap mo dang tini tan ë yawala insa. Hwëna syauknu dekam sa ngli nakon ati gwe zala- zao de ëhwei-swis gwen hap. ¹⁰ Hwëna dowal mo kigi, in zen yasik ta gwibirki, desa sa Alap mo dam taha nakore wenyik sërkam de syauk bla hihitin sal-salak hiri daser- men zao nonol dowal darena insa hiri noso sekke. Zen zao sa hëndep denaban sërkam de sang-sang karek tangannak nolëlowehe gwer.

Yohanis kim hamal hap aumwa hap de zisi klis gunnuk hlaukuke:

¹¹ Zen kim hya gwesik, dekam zebë Teipsin Tangan Zini Alap mo komal tumna akek. Zen

* **20:2** 20:2 Why. 12:1-9 * **20:8** 20:8 "Gog ne Magog" nikip de ola, emki hlaun Yehezkiel 38-39nak.

yawal tanganna hen sêrkam de ngap-ngap tanganna. Zëna zëwe nikin'inka. Nglï naban okama naban hêndep dekam zep jek-jak nêk- san de but de yakla sal-sal hap jek-jak gwen makan. ¹² Ki zebë hwëna juwenkam men zen teingir gwe guk desa hlaludak-sap bose nabare wenyä hen bose srêm wenyä. Zen Alap mo dang gwën nakon êzau'uk. Alap mo dam taha nakore zini dekam zep bukuna kwala-kla dabik- men zëwe zi mo auhu-kamanak de syal gwibinni ale nul gwekke. Aha bukuna hen man kwala nosok, zen hêndep de êngaya gwen hap de wenyik mo bosemse nabare bukusa.* Alap ki zep klis gu'unka. Men kire enkam zëre mae mo syal gwibinni bukunak iwe lwak, kire enkam zep klis gulku. ¹³ Hi yala dekam zep hen, men zen zëwe êkei-king gwëk, desa etan tapblap-bla guk. Juwen zi mo langna dekam zep hen zëwe de lam tabin zini tapblap-bla guk. Desa hen Alap man klis gulku- men kirekam zëre mae mo syal gwibinni hen bukunak iwe lwakke. ¹⁴ Juwen zi mo langna dekam zep sêrkam de syauk bla hî-hîtin sal-salak hiri da inek, sap zao molya etan zini bitï gwëk. Syauk blana in, desa hen man nen gweblanan, “Hêndep de tïn hip dena.” ¹⁵ Zini men zëno mae mo bosem-sesa ale dabir-zim srêm gwëk hêndep de êngaya gwen hap de wenyik mo bosemse nabare bukunak, desa hen man syauk blana iwe yal nulsek.

21

Yohanis kim okama ëse naban nglï ëse naban hamal hap akekake:

¹ Dekam zebë hwëna okama ëse naban nglï ëse naban akek. Sap okama ëpba naban nglï ëpba naban mes jek-jak nêk- hêndep

hi mae naban. ² Ki zebë hwëna ë lalak yawala insa hla tak- kim ngatan zi mo lang nakon ati gwe ine'an zaka, Alap zëre onakon. Zen Yerusalem ëse. Desa Alap Zën hamal taka- zao de Zën zi niban golëlowehe gwen hap. Zep dawemkam wër tyasiki- san de we ësesa de weir gulsunnu kiye. ³ Ki zebë hwëna ola sak- Alap mo komal tum alpna in kon kim mam enkam ëgu anek, “Alap angkam apdekam zi niban golëlowe he'ara. Zën sa tîngare zi ausuna bi gwibiridala, hen kitak sa betek nê gweblal. Zën sa golëlowehe gwerä. ⁴ Zen sa zëno mae mo nwe gohona ngan tasibir-zimdi. Dekam molya etan juwenna hla nuk. Go naban enlwan naban hen sang-sangna dekam etan hom- zëbon mae onakye. Sap ëpba lowe henna in mes jek-jak gwëk.”

⁵ Hwëna Alap ki zep gu aneka, “Aenë angkam kitak ëse gu'un.” Ki zep hen asa gubluka, “Ola ansa ale gul, sap an eiwa de tanganna.

Taïblîbin hip man tangan dakasti'in.”

⁶ Etan ki zep gu aneka, “Angkam mes sowe henan!

Ëe an nonol lonesan nakore Zi, hen aumwa topnak de Zi.

Auhu-kama yang gulsun srëmnakë gwëk,

hen okama hom gwennak Ëe nama asa gwë gwer.

Men zen de ëho-hole gwe'ak, Ëe asa zëbe mae hap golzim- dekam de hêndep de gwën hap de aïlï ho nakore hosa totoresa otdebin hip.

⁷ Men zen de Abon onak tatem êzau'uk, zen dawemna insa sa hla nul.

* 20:12 20:12 Why. 3:5; 13:8

Ëe asa desa golëlowehe gwer,
hen zen ano walaskam sa lowehe
gwer.

⁸ Hwëna enlala karek-karek zini,
desa sërkam de syauk
bla hi-hitîn sal-salak sa
yal nulser- mensa nen
gwibirinke, 'Hëndep de tîn
hip dena.'

Karek gol gwen zini, zen a
kirekam de zisi moye:

Tatetekam de zaun srëm wenyâ,
zini men zen ëk enkam ëKristen
gwek,

enlala hole-hle zini,

zi tan zini,

kahalo sosen wenyâ,

meiyerak de hlaul gwen zini,

yang tabin dowalsa de betek
gwibirida gwen wenyâ,

hen boton tam zini.

Zen kitak syauk bla san de yal
gulsen hap dena- mensa
nen gwibirinke, 'Hëndep de
tîn hip dena.' "

*Yohanis kim Yerusalem ësesa
hamal hap hla takake:*

⁹ Dekam zep ahanik in zen tu-
jukam de aumwa hap de jala
bare panci hona okamanak hlei
nulsukin gwe'ak abon onak hata
zaka. Ki zep zë asa gublu zaka,

"Haen. Anik Alap mo Domba
Tanena in hap de we golgublunna
insa ep goltrëblak."

Hwëna eiwakam de wesya hom
enlala gwibirki. Zen hwëna
Yerusalem ësesa ki enlala gwe-
blaka. ¹⁰ Zao zep Alap mo En-
hona asa etan bi gweblaka, ki
zep hëndep Alap mo dam taha
nakore zini in kwatap yawal san
dep asa zersong gwëka. Dekon
zep ë lalakna Yerusalem ësesa
abe hap zertrëblaka. Ëna in
dekam Alap zëre onakon ati gwe
ine'an zaka. ¹¹ Ëna in ngatan

tanganna hen angtan-angtanna,
sap Alap Zëna Zen zëwe gwë
gwenda. In zep kirekam tan-
gan ngatan gwëka. Zëno angtan-
angtan gwenna, menkam te-ala
ësesena, menkam kaca ngap-
ngap makan- san de kaso lilingtîn
dawemna kiye. ¹²⁻¹³ Ëna in
zëno alp-alp san de kola gulk
en tanganna. Lilikinni dua-blas
enkam. Yakla hata sezan san
dan-ahan, yakla nikin anen san
dekam hen dan-ahan, eiha-lip
san dan-ahan, hen eiha lip san
dan-ahan. Alap mo dam taha
nakore zini aha-en aha-enkam
dua-blaskam de lilikinni insa kara
da gwibirin. Lilikinni in Is-
rael mo dua-blaskam de zi ausu
mo bosemse naban. ¹⁴ Ëna in
mo kasokam de mokona dua-
blas enkam. Zëwe mes Alap mo
Domba Tane mo dua-blaskam de
dam tasibin zi mo bosem-sena
aha-en aha-enkam ale dahir-zim
nirak.

¹⁵ Alap mo dam taha nakore
zini in debanë aïsîl ë'ak, zëno
emas nakore metera ki- ëna insa
dikim ukur tan hap dena, sap
lilikin-lilikinni hen kasokam de
kol kong ta zahenna insa. ¹⁶ Ëna
in, zëno lwanna persegi em-
patkam. Alap mo dam taha
nakore zini in dekam zep metera
inkam akasiblika. Ëna in mo
blala eiha san dep 2400 kilo-
meter enkam.* Eihya san dep
hen ki en, hen eiha-lip eiha-
lip san hen kire enkam. Zëno
gulk sun de blala hen kirekam-
2400 kilometer enkam. ¹⁷ Ki zep
hwëna Alap mo dam taha nakore
zini in kasokam de kol kong
ta zahenna insa meter tankam
akasiblika. Zëno gulk enna 66
meter enkam zep lwak. † Metera
in dekam meter taka, zen apde-

* **21:16** 21:16 "2400 kilometera," Yohanis man ale gulku "dua-blas ribu stadia" kam. Nomor-nomora buku Wahyunak zen gulk sun de enlala naban. ¹² mo enlalana, Israel mo zi aususa de enlala gwibiridan, ahaksa Yesus mo dam tasibin zini. † **21:17** 21:17 "66 metera," desa Yohanis man ale gulku "144 ribu pekus" kum.

nak blala– mensa hen auhu-kama zini ba maesa dikim akasibin hip nurensik gwenanke.

¹⁸ Kol hap de kaso kong ta zahenna in, zen te-ala esesekam de kaso lilingtin nikon de syal gweblan danna. Hwëna ëna in zen emas tangankam syal nëblak-lalak tanganna, san de kacana kiye. ¹⁹ Hwëna ëna iwe de kaso mokona, zen mes kirekam-kirekam kaso lilingtinkim nweawes da zahek. Hen dua-blas enkam de kaso mokona in, zen hen kaso lilingtinkim syal nëblandak. Nonol kasona, zen te-ala esesena. Zao dena ngli kailim kakakna. Zao de wenyate-ala esese ngap-ngapna. Zao de wenyate-ala esese naban yongyong naban de siri nënna. ²⁰ Zao de mokona, kaso lilingtin kal-kalaban kakak naban. Zao dena, kal-kalaban ngap-ngap naban. Zao dena, yong-yongna– san de kacana kiye. Zao de wenyate-ala esese naban. Zao dena, yongyong tanganna. Etan zao dena, te-ala esese naban ngap-ngap naban. Zao dena, zen kal-kalaban yongyong naban de siri nënna. Aumwa hap dena, zen sam dan kil makarena. ²¹ Dua-blaskam de lilikinni in kitak kaso ngapngapkam de syal gweblan danna– san de sasyan ngap-ngapna kiye, kirekam de kaso nakon. Aha-ere lilikinni zen aha-ere kaso yawala kon de syal gwizimdinni. Èna iwe de ora-orana zen emas tangan nakon de syal gweblan danna. Zëno lalakna men kiye– kaca lalak tanganna.

²² Èe homë ëna iwe Alap mo gola hla tak. Soson Zini Bian Alap Zëna, Domba Tane zeban Zen Zen nwe-mase ë gwe'arasan de zëwe de gola kiye. Sap zëwe de zini Zëbon nebon en sa lowehe gwer. ²³ Èna iwe yakla naban ben naban ba hap de zin

hip? Sap zëwe Alap Zën Domba Tane zem in han sërkam ngatan ë gwenda. ²⁴ Tingare langnak de zini sa ëna in mo ngatannak lowehe gwer. Hen teipsin-teipsin wenyate-ala sa zëre mae mo irik ginnik de kire-kire dawemna ëna iwe dep kap dahal gwezal. ²⁵ Èna iwe de lilikin-lilikinni molya nasohlasik gwek. Talusun en nik sa ëlwa gwera, sap zëwe kawesinni hom. ²⁶ Tingare lang nakore kire-kire dawemna hen hë'ho gwibin hip dena sa kap dahal gwezal. ²⁷ Hwëna enlala karek-karek zini, hen men zen kirekam-kirekam karekna nurensik gwenan, hen boton tam wenyate-ala iwe bitigwek. Diki men zëno mae mo bosem-sesale dabir-zimk Domba Tane mo ëngaya gwen hap de zi mo bosemse nabare bukunak, zen zen en sa bitigwer.

22

¹ Ki zep hen Alap mo dam taha nakore zini in ëna iwe de weyana ap goltrëblaka. Zen hëndep de ëgwën hap de weyasa. Weyana in lalak tanganna– men kiye, kaca lalakna. Zen Alap zëre mo komal tum nakon tine gwenan– men zëwe Zëna Domba Tane zem in han inikin gwendake. ² Weyana in dekon tine gwenan ëna iwe de ora ngirinnik. Hen ho alp nak iwe ëngaya gwen hap de tenya hen ki eihya-alp eihya-alp san ëzauk sone gwenan. Zen ben jamkam eini ëtë gwenan. Zëno ala nakon sa tingare zi ausuna sang-sang nakon ëdawem gwegwer. ³ Alap mo husus gwibinni bëjen ëna iwe etan jowen, sap Zen dekon sa Zëna Domba Tane zem in han zeririk gil gwera. Zëwe de zini Alap en hon sa lowehe gwer. ⁴ Zen sa Alap mo nwe-masena kara da gweblal, hen Alap sa zëre mo bosena zëno mae mo

mirenak ale tabir-zimdi. ⁵ Zen molya yakla ngatan naban lampu ngatan naban dwam neizimk, sap zêwe Bian Alap Zën sa yakla mo kim ngatan gwe-gwera. Zêwe de lowehen wenyâ dekam teipsin zi mo kim sa tingare langna hêndep denaban irik nil gwer.

An aumwa hap de ol zîm-zîm:

⁶ Hwëna ki zep Alap mo dam taha nakore zini in asa gubluka, “Kitak mensa namen sane gwenda, zen eiwa dena hen taïblîbin tanganna. Zini men zen Bian Alap mo ola aha zi hip ayang nulzîmnira gwenan, zen Bian Zëna desa enho nakon golëlowehe gwenda. Zen zep namen asa zer sonera– dekam de kitak Zënaka de betek gweblan wenyâ ebe mae hap hamal hap anakan goltreizimdin hip, ‘A kirekam sa nabakam jower.’”

⁷ Yesus hen dekam zep gu aneka,

“Emki ësan: Ëe asa nabakam hatazal. Men zen de bukuna an mo hamal hap de ol tan-tan san ang ta'ak, hê'ho gwibinni zëbon mae onak lwa'an.”

⁸ Ëe an Yohanis mesë kitak ansa ëre mo nwekam hlauk hen ikim sane gwëk. Kim hya gwesik, ki zebë Alap mo dam taha nakore zini in mo nwenak ik gwe hezak– in zen kitak abe hap goltrëblaka, dekam de desa boltere tan hap.

⁹ Hwëna ki zep asa gubluka, “Bahem! Asa bahem boltere tan. Sap ëe hen Zëbon de babu gwen zi– in ki hen em, hen in ki hen wal bose wal om, in zen Yesus hup de ol dawemna ayang nulzîmnira gwenanke. Ëe hen deban mae apdenak– tîngan men zen bukuna an mo ol san ang ta gwenanke. Diki Alap Zëna en naka em boltere tan.”

¹⁰ Ki zep etan asa gubluka, “Bukuna an mo hamal hap de ola bahem aning gun, sap

angkam mes kirekam de kitak jowen hap denak golek de gwer.

¹¹ Zi jal-jala dikire jal-jal enkam lowehe gwëk.

Men zen enlala karek-karek naban lowehe gwenan, dikire zëre mae mo timsi karek nul gwëk.

Men zen Alap mo dwam gwibin sin ang ta gwenan, dikire desan en ang ta gwëk.

Hen enho lalakkam de lowehe gwen wenyâ, dikire kire enkam lowehe gwëk.”

¹² Yesus ki zep etan gu aneka, “Emki sap ëenlala gwen: Molya holo gwëk Ëe ki asa hatazal. Dekam asa tîngare zi hip golzîmzir– men kire enkam zëre mae mo syala lwazimkye.

¹³ Ëe an nonol lonesen nakore Zi hen aumwa topnak de Zi.

Okama yang gulsun srëmnakë gwëk,

hen okama hom gwennak Ëe nama asa gwër.

¹⁴ “Zini men zen zëre mae mo pakeanna ano kalkam ngan dasibik hê'ho gwibinni zëbon mae onak lwa'an.

Sap zëbe mae hap Ëe asa golzîm– dekam de ëna awe bitî gwen hap denaye,

hen ëngaya gwen hap de tetan dansa de twenblanda gwen hap denaye.

¹⁵ Hwëna anakarekam de zini molya awe bitî gwezak:

Enlala kawesin zini,
meiyer hlaul gwen zini,
kahalo soson zini,
zi ta gwen zini,

yang tabin dowalsa de betek gwibirida gwen zini,
hen boton tam zini.

Kirekam de zi hip hen mes srën ëna hamal dazimk.

16 “Ëe an Yesus. Ëe mesë ère mo dam taha nakore zini insa Yohanis hip zer soneblak– zen de hamal hap de ol tan-tanna ansa Yohanis hon tìngare Kristen zini ebe mae hap golzimdin hip. Ëe an Daud Bak mo ausu nakon de saltin Zini– mensa nen guk gweblakke. Ëe an Zen– hleng gwen hap de zìl gwen keis niye.” *

17 Alap mo Enhona man gu'ura, “Alap mo Domba Tanena in dikire nabakam hatak!”

Tìngan men zen ansa èsane gwenan, dikire hen anakan èguk, “In eiwa, dikire nabakam hatak!” Domba Tanena in sa deban mae golèlowehe gwera– san de we wal zeban de golgwè gwenna kiye.

Sap Yesus Zèn gubirida'ara, “Men zen èho-hole gwe'an, emki Abon onak yaing gwezan. Sap esa totoresa èngaya gwen hap de hona ansa ulin– ba maesa de syal gwibin srèmkam!”

18 Ëe, Yohanis, èe ama jalse gwen ola ansa ebe mae hap

golzim'in– tìngan men zen bukuna awe de hamal hap de aìsìli ansa èsane gwe-gwenanke: Men nara zère mo enlalakam aìsìli an kon mas-mas nu'ik, Alap sa zèbe mae hap karekna mas gulzimdi– men kirekam okamanak de zisi de heip gun hup de ola bukunak awe lwakke. 19 Hen kirekam– men nara bukuna an kore aìsìlisi jek-jak gunnu. Kire zini molya èngaya gwen hap de tenya in mo danna dwinbik, hen molya è lalakna iwe bitì gwèk– men kirekam bukunak awe srip gulsukye.

20 Dekam zep Yesus, men zen tìngare bukunak de ola ansa nèbe mae hap golzim'ira, etan gu aneka,

“Eiwa tangan, Ëe nabakam asa hatazal!”

Ëe ki zebè ding gulbluk, “In aìris, Bian Yesus! Emki nabakam hatazan!”

21 Aya-wal oso-wal, dikire Bian Yesus mo kwasang-kwasangna tìngan ebon mae onak lwa gwèk.

* 22:16 22:16 Israelsa de ngaya tabin hip de Zini, desa hen man enlala nè gweblak, “Zen keis makan sa zìl ine zala.” (Bil. 24:17)